

ΜΑΡΚΟΥ ΕΡΗΜΙΤΟΥ

Η ΣΥΧΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

13

Α'. ΜΑΡΚΟΥ ΕΡΗΜΙΤΟΥ

(ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ - ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΘΕΙΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ - ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΑ - ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΜΕΤΑ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΥ
ΛΟΓΟΙ ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ - ΕΙΣ ΜΕΛΧΙΣΕΔΕΚ)

Β'. ΗΣΥΧΙΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

(ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΑΠΟΡΙΩΝ - ΛΟΓΟΙ
ΚΕΦΑΛΑΙΑ, ΕΚΑΤΟΝΤΑΔΕΣ Α'.-Β'.
ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΑΓΙΟΥ ΛΟΓΓΙΝΟΥ)

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ

Ἄπὸ τὸν

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Θεολόγο

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ
ΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ
13

Ἐπόπτης – Ἐπιμελητὴς Ἐκδόσεως

ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, π. Θεολογίας

ΕΠΕ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1996

ΜΑΡΚΟΣ
ΜΟΝΑΧΟΣ ΚΑΙ ΕΡΗΜΙΤΗΣ

ΚΑΙ

ΗΣΥΧΙΟΣ
ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Στόν τόμο αὐτόν τῆς Φιλοκαλίας περιλαμβάνονται τὰ ἔργα δύο ἐπιφανῶν ἀσκητικῶν συγγραφέων τῶν μέσων βυζαντινῶν χρόνων, τοῦ ὁσίου Μάρκου τοῦ Ἀσκητοῦ καὶ τοῦ ὁσίου Ἑσυχίου τοῦ Ἱεροσολυμίτου.

Α. ΜΑΡΚΟΣ ΑΣΚΗΤΗΣ

Ὁ ἅγιος Μάρκος ἔζησε στίς ἀρχές τοῦ 5ου αἰώνα. Τὸ ἀκριβές ἔτος τῆς γεννήσεώς του δὲν εἶναι γνωστό. Ἦταν πάντως σύγχρονος τῶν πολὺ γνωστῶν γιὰ τὴν ἀσκητικὴ τους ζωὴ, τοῦ ὁσίου Νείλου¹ καὶ τοῦ Ἰσιδώρου πηλουσιώτη², καὶ ἦταν ἀπὸ τοὺς πιὸ δημοφιλεῖς δασκάλους τοῦ ἀσκητικοῦ βίου. Οὔτε γιὰ τὴ ζωὴ του εἶναι πολλὰ πράγματα γνωστά. Φαίνεται πολὺ πιθανὴ ἢ ἀποψη, ὅτι ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, καὶ ἀρχικὰ διετέλεσε πρεσβύτερος καὶ προϊστάμενος ἀδελφότητος στὴν Ἀγκυρα, λίγο μετὰ τὸ 400 μ.Χ. Ἀργότερα ὅμως, ἐπιθυμώντας νὰ ἀσχοληθεῖ ἐντονώτερα μὲ τὸν πόλεμο κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διαδόλου καὶ νὰ ἐπιδοθεῖ σὲ γνησιώτερη μορφή ἀσκήσεως, πῆγε στὴν ἔρημο τῆς Γαλατίας. Ἐπειδὴ φέρεται ὡς συγγραφέας πραγματείας κατὰ τῶν Νεστοριανῶν, εἰκάζεται μὲ πολὺ πιθανότητα ὅτι ὁ θάνατός του συνέβη μετὰ τὸ 430 μ.Χ., γεγονός που συμφωνεῖ μὲ τὸν Συναξαριστὴ του, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι πέθανε σὲ βαθύτατο γῆρας³.

Συγγράμματα

1. *Περὶ πνευματικοῦ νόμου*, ἀποτελούμενο ἀπὸ 201 κεφάλαια. Στὸ ἔργο αὐτὸ ἀναπτύσσει τὴν ἔννοια τοῦ πνευματικοῦ νόμου, ὅπως τὴ βλέπει ἓνας μοναστικὸς ἡγέτης, μὲ γνώμονα πάντοτε τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀπάθειας καὶ τῶν ἀρετῶν, ἀπὸ τίς ὁποῖες πρώτη εἶναι ἡ ἀγάπη.

1. Βλ. Π. Κ. Χρήστου, Ἑλληνικὴ Πατρολογία, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 227.

2. *Περὶ τῶν οἰομένων ἐξ ἔργων δικαιουῖσθαι*, ἀποτελούμενο ἀπὸ 211 κεφάλαια. Συνεχίζει τὴν διαπραγμάτευση τοῦ προηγουμένου θέματος, πρᾶγμα πού φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴ γεγονὸς ὅτι, ἐνῶ στὸ προηγούμενο δὲν ὑπάρχει κατακλείδα, ἐδῶ καταλήγει ὡς ἑξῆς: «Ταῦτα τοῦ πνευματικοῦ νόμου, ἐκ πολλῶν ἐνέγκωμεν τὰ δικαιώματα».

3. *Περὶ μετανοίας*, κεφάλαια 13, στὰ ὅποια ἡ μετάνοια παρουσιάζεται ὡς ἰσχυρότατο ὄπλο στὴν πάλη κατὰ τοῦ κακοῦ καὶ τῶν παθῶν.

4. *Περὶ βαπτίσματος*, στὸ ὁποῖο μὲ τὴ μορφή ἐρωταποκρίσεων, τονίζεται, ὅτι τὸ μυστήριον αὐτὸ ἐπανορθώνει τὴ φύση μας καὶ τὴν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὴ ἁμαρτωλότητα, καὶ ὅτι κάθε μεταγενέστερη ἁμαρτία μας εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐλευθέρως βουλήσεώς μας.

5. *Πρὸς τὸν μονάζοντα Νικόλαον, νουθεσίαι ψυχωφελεῖς*. Τὸ ἔργο του αὐτὸ ἀπευθίνεται ὑπὸ μορφήν ἐπιστολῆς στὸν ἀσκητὴ τῆς ἐρήμου τῆς Γαλατίας Νικόλαο, στὸν ὁποῖο γράφει γιὰ τὴν ἀνάγκη διαρκοῦς μνήμης τῶν εὐεργεσιῶν πού ἔκανε ὁ Θεὸς γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς μας, καὶ τονίζει κατ' ἐπανάληψη, ὅτι ἡ λήθη τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἄγνοια ἀποτελοῦν τρεῖς φοβερὲς κακίες τῆς ψυχῆς.

6. *Κεφάλαια νηπτικὰ 28*. Τὸ σύγγραμμα αὐτὸ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι τοῦ Μάρκου. Πρόκειται μᾶλλον γιὰ μεταγενέστερο συμπλήμμα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Μακαρίου καὶ τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ⁴, καὶ εἶναι ἀτελές.

7. *Ἀντιβολὴ πρὸς σχολαστικόν*. Πρόκειται γιὰ διάλογο μεταξὺ δικηγόρου καὶ ἑνὸς γέροντα, πού δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν γέροντα Μάρκο, μὲ θέμα, Ἐάν πρέπει, ἐκεῖνοι πού διαπράττουν ἀδικίες, νὰ δικάζουν. Πρὸς τὸ τέλος ὁ διάλογος διεξάγεται μεταξὺ τοῦ Μάρκου καὶ νεαρῶν μοναχῶν γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, πρᾶγμα πού ἐπιτρέπει στοὺς ἐρευνητὲς νὰ ὑποθέσουν, ὅτι πρόκειται γιὰ ἔργο πού εἶναι κολοβωμένο.

8. *Συμβουλαὶ τοῦ νοῦ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν*. Σύντομο κείμενο, πού ἀποτελεῖ μονόλογο τοῦ ἐγὼ πρὸς τὴν ψυχὴ, καὶ ἀναφέρεται στὴν προσοχὴ τῆς ψυχῆς στὶς ἐνέργειές της, γιὰτὶ μετὰ τὸ βάπτισμα ἡ ἐπίτευξη τῆς τελειότητος ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτήν.

9. *Περὶ νηστείας*. Σύντομη πραγματεία γιὰ τὴ νηστεία σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν προσευχήν.

4. Ὁπ. π. 240.

10. *Εἰς τὸν Μελχισεδέκ*. Πρόκειται γιὰ πραγματεία δογματικὴ καὶ πολεμικὴ, ποὺ στρέφεται ἐναντίον ἐκείνων ποὺ πίστευαν, ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ἀποτελοῦσε ἐνσάρκωση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Β. ΗΣΥΧΙΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Ὁ Ἡσύχιος ἦταν γέννημα καὶ θρέμμα τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου μελέτησε τὴν ἁγία Γραφή καὶ ἀπέκτησε δαψιλῆ γνώση τοῦ Θεοῦ. Ἀργότερα ὅμως φαίνεται ὅτι ἀναχώρησε στὴν ἔρημο, ὅπου, ἐπισκεπτόμενος πολλοὺς ἁγίους ἄνδρες, συνέλεγε τὴν ἐμπειρία τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀρετῆς τους. Ἡ φήμη τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς του ἦταν τέτοια, ὥστε ὁ ἐπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων νὰ τὸν πείσει νὰ χειροτονηθεῖ πρεσβύτερος καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ στὸν ναὸ τῆς Ἀναστάσεως, ὅπου εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ αὐξήσῃ τὶς γνώσεις του καὶ τὴ σοφία του μελετώντας τὶς πηγές τῶν χώρων ὅπου ἔπαθε ὁ Κύριος.

Γιὰ τὸν ἀκριβῆ χρόνο τῆς γεννήσεώς του δὲν εἶναι τίποτε γνωστό. Ὑπάρχει ἡ πληροφορία ὅτι ἡ χειροτονία του σὲ πρεσβύτερο ἔγινε ἀμέσως μετὰ τὴν ἀνάδειξη τοῦ Κυρίλλου στὸν ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο τῆς Ἀλεξανδρείας (18 Ὀκτωβρίου 412)⁵, καὶ ὅτι παραβρέθηκε στὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου ἀπὸ τὸν Ἰουδενάλιο Ἱεροσολύμων τὸ 428⁶. Πάντως πέθανε σὲ πολὺ προχωρημένη ἡλικία, ὄχι πολὺ μετὰ τὴν Δ' οἰκουμενικὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας (τὸ 451). Ὁ τάφος του ὑπῆρχε ἀκόμα κατὰ τὸ ἔτος 570 στὴν ἀνατολικὴ πύλη τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου εἶχε κτισθεῖ καὶ παρεκκλήσι πρὸς τιμὴν του, καὶ γίνονταν λατρευτικὲς συγκεντρώσεις.

Ὁ Ἡσύχιος ἦταν ἄνδρας μὲ μεγάλη μόρφωση καὶ ἰκανώτατος χειριστῆς τοῦ καλάμου, μὲ πλούσια γλώσσα, παραστατικὴ ἔκφραση, καὶ ποιητικὸ ρυθμό⁷. Σύμφωνα μὲ τὸ Συναξάριο: «Πᾶσαν Γραφὴν ἠρμήνευσέ τε καὶ διεσάφησε καὶ εἰς πολλῶν προέθηκε ὠφέλειαν»⁸. Χρειάσθηκε ὅμως κοπιώδης ἔρευνα κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους, γιὰ νὰ ἐντοπισθοῦν πολλὰ ἀπὸ τὰ συγγράμματά του, ὁλόκληρα ἢ σὲ ἀποσπάσματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δικαιώνεται ὄντως ἡ παραπάνω παρατήρηση τοῦ Συναξαριστῆ. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐρμηνευτικῶν ἔργων του, ὁ Ἡσύχιος διακρινόταν καὶ γιὰ τὴν ὁμηγητικὴ του δεινότητα,

5. Θεοφάνους, *Χρονογραφία*, De Boor, 1, 8. Π. Κ. Χρήστου, "Οπ. π. 4, 340.

6. Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, *Βίος ἁγίου Εὐθυμίου*, 16.

7. *Itinerarium Placentiae*, 27.

8. Π. Κ. Χρήστου, "Οπ. π. 3, 276.

9. Βασιλείου Συναξάριον, P. G. 117, 373 B - 376 A.

ἰδιαίτερα μάλιστα σὸν ἐγκωμασιμὸ ἱερῶν προσώπων. Ἐπὶ τὸ σύνολο τῶν ἔργων τοῦ Ἡσυχίου ποὺ ἔχουν ἀνευρεθεῖ, σὸν τόμο αὐτὸν τῆς Φιλοκαλίας δημοσεύονται τὰ παρακάτω ἔργα του:

1. *Συναγωγή ἀποριῶν καὶ ἐπιλύσεων, ἐκλεγείσα ἐν ἐπιτομῇ ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς συμφωνίας.* Στὸ ἔργο του αὐτὸ ἐπιλύονται οἱ ἀπορίες πάνω σὲ θέματα τῶν εὐαγγελικῶν διηγήσεων, σὲ ὅποιες οἱ εὐαγγελιστὲς φαίνεται νὰ διαφωνοῦν μεταξύ τους. Ἐπὶ τὸν ὑπότιτλο τοῦ ἔργου, «ἐπιλεγείσα ἐν ἐπιτομῇ ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς συμφωνίας», φαίνεται ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ ἴδιος εἶχε γράψει σύγγραμμα μὲ τίτλο *Εὐαγγελικὴ συμφωνία*, σὲ ὁποῖο ἐξετάζει γενικώτερα τὸ θέμα τῶν φαινομενικῶν ἀσυμφωνιῶν μεταξύ τῶν εὐαγγελιστῶν, ἐπιτομὴ δὲ τοῦ ἔργου ἐκείνου ἀποτελεῖ ἡ *Συναγωγή ἀποριῶν καὶ ἐπιλύσεων*, ποὺ δημοσεύεται σὸν τόμο αὐτόν.

2. Λόγοι :

α. *Εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ* (ἀπόσπασμα, ἀναφερόμενο σὸν χρόνο γεννήσεως τοῦ Κυρίου, ἀπὸ Ἀδάμ).

β. *Περὶ τῆς τρίτης ὥρας καὶ τῆς ἕκτης.* Ἀπόσπασμα, γιὰ τὸ πότε ἐγένε ἡ σταύρωση, τὴν 3ῃ ἢ τὴν 6ῃ ὥρα.

γ. *Εἰς τὴν ἀγίαν Μαρίαν* (πλήρης).

δ. *Εἰς τὴν ἰδίαν* (πλήρης).

ε. *Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν* (πλήρης).

ς. *Ἐκ τοῦ ἐγκωμίου εἰς τὸν ἅγιον Θωμᾶν.* Ἀπόσπασμα, ποὺ ἀποτελεῖ ἐγκώμιον τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέα.

ζ. *Εἰς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου καὶ Δαβὶδ τῶν θεοπάτορα* (ἀπόσπασμα).

η. *Πρὸς Θεόδουλον λόγος ψυχωφελῆς περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς κεφαλαιώδης, τὰ λεγόμενα ἀντιρρητικὰ καὶ εὐκτικά, κεφάλαια 200* (πλήρης).

θ. *Μαρτύριον τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μάρτυρος τοῦ Χριστοῦ Λογγίνου τοῦ ἑκατοντάρχου, τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δύο στρατιωτῶν* (πλήρης).

Π. Παπαευαγγέλου

ΜΑΡΚΟΥ
ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΕΡΗΜΙΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ

ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ

Ἐπειδὴ πολλάκις ἐβουλήθητε γνῶναι, πῶς ὁ νόμος πνευματικός ἐστι, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ τίς ἢ γνῶσις καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν φυλάττειν αὐτὸν βουλομένων, τούτου χάριν κατὰ δύναμιν εἰρήκαμεν.

- 1 Πρῶτον, ὅτι Θεὸν οἶδαμεν παντὸς ἀγαθοῦ εἶναι αἷτιον, καὶ ἀρχήν, καὶ μεσότητα, καὶ τέλος· τὸ δὲ ἀγαθὸν ἀμήχανον ἐνεργεῖν ἢ πεποτεύεσθαι, εἰ μὴ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι.
- 2 Πᾶν ἀγαθὸν παρὰ Κυρίου δεδώρηται, καὶ ὁ οὕτω πιστεύων, οὐκ ἀπολέσει αὐτό. Ἡ δὲ βεβαία πίστις πύργος ἐστὶν ἰσχυρός· Χριστὸς δὲ τὰ πάντα τῷ πιστεύοντι γίνεται.
- 3 Καταρχέτω σου πάσης προθέσεως ὁ κατάρχων παντὸς ἀγαθοῦ, ὅπως κατὰ Θεὸν γένοιτο τὸ προκειμένον.
- 4 Ὁ ταπεινόφρων καὶ ἔργον ἔχων πνευματικόν, ἀναγινώσκων τὰς θείας Γραφάς, πάντα εἰς ἑαυτὸν νοήσεις, καὶ οὐκ εἰς ἕτερον.
- 5 Ἐπικαλοῦ τὸν Κύριον, ἵνα ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας σου, καὶ ἴδῃς τὴν ὠφέλειαν τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἐμπείρους νοουμένης ἀναγνώσεως.
- 6 Ὁ ἔχων τι χάρισμα καὶ συμπάσχων τοῖς μὴ ἔχουσι, διὰ τῆς συμπαθείας φυλάσσει τὸ δῶρημα. Ὁ δὲ ἀλαζὼν ἀπόλλει αὐτό, τοῖς τῆς ἀλαζονείας πειρασμοῖς περικρουόμενος.
- 7 Στόμα ταπεινόφρονος λαλήσει ἀλήθειαν, ὁ δὲ ἀντιλέγων αὐτῇ, ὁμοίος ἐστὶ τῷ ὑπηρέτῃ ἐκείνῳ, τῷ ἐπὶ σιαγόνα τὸν Κύριον ραπίσαντι.
- 8 Μὴ γίνου μαθητὴς τοῦ ἐπαίροντος ἑαυτὸν, ἵνα μὴ, ἀντὶ ταπεινοφροσύνης, ὑπερηφάνειαν μάθῃς.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΝΟΜΟ

Ἐπειδὴ πολλές φορές θελήσατε νὰ μάθετε, πῶς ὁ νόμος εἶναι πνευματικός, σύμφωνα μὲ τὸν θεῖο Ἀπόστολο¹, καὶ ποιά πρέπει νὰ εἶναι ἡ γνώση καὶ ἡ ἐνέργεια ἐκείνων πού θέλουν νὰ τὸν τηροῦν, γι' αὐτὸ σᾶς ἔχουμε μιλήσει ὅσο μᾶς ἦταν δυνατό.

1 Πρῶτον, γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι αἰτία, ἀρχή, μέση καὶ τέλος κάθε ἀγαθοῦ, καὶ ὅτι τὸ ἀγαθὸ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ ἐφαρμόζουμε καὶ νὰ τὸ πιστεύουμε, παρὰ μόνον μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

2 Κάθε ἀγαθὸ ἔχει δωρηθεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο, καὶ αὐτὸς πού πιστεύει ἔτσι, δὲν θὰ τὸ χάσει. Ἡ σταθερὴ πίστη εἶναι πύργος ἰσχυρός, καὶ ὁ Χριστὸς γίνεται τὰ πάντα σ' ἐκεῖνον πού πιστεύει.

3 Κάθε πρόθεσή σου ἄς ἔχει ὡς ἀρχή τῆς ἐκείνων πού εἶναι ἀρχηγὸς κάθε ἀγαθοῦ, ὥστε νὰ γίνεται κατὰ Θεὸν αὐτὸ πού προτίθεσαι νὰ κάνεις.

4 Ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος πού κάνει ἔργο πνευματικὸ, διαβάζοντας τίς ἅγιες Γραφές, νὰ σκέφτεσαι ὅτι ὅλα ἀναφέρονται σὲ σένα τὸν ἴδιο καὶ ὄχι σὲ ἄλλον.

5 Νὰ ἐπικαλεῖσαι τὸν Κύριο, γιὰ νὰ ἀνοίξει τὰ μάτια τῆς καρδιᾶς σου, καὶ νὰ δεῖς τὴν ὠφέλεια τῆς προσευχῆς καὶ τῆς μελέτης πού στηρίζεται στὴν πράξη.

6 Αὐτὸς πού ἔχει κάποιο χάρισμα, καὶ διάκειται μὲ συμπάθεια πρὸς ἐκείνους πού δὲν ἔχουν, μὲ τὴν συμπάθειά του διατηρεῖ τὸ χάρισμα. Ἀντίθετα ὁ ὑπερήφανος τὸ χάνει, πληττόμενος ἀπὸ παντοῦ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῆς ἀλαζονείας.

7 Τὸ στόμα τοῦ ταπεινοῦ μιλάει τὴν ἀλήθεια, ἐνῶ ἐκεῖνος πού ἀντιλέγει σ' αὐτήν, μοιάζει μὲ τὸν ὑπηρέτη ἐκεῖνον πού χτύπησε στὸ σαγόνι τὸν Κύριο^{1α}.

8 Μὴ γίνεσαι μαθητῆς ἐκείνου πού ἐξυψώνει τὸν ἑαυτὸ του, γιὰ νὰ μὴ διδαχθεῖς τὴν ὑπερηφάνεια ἀντὶ τῆς ταπεινοφροσύνης.

1α. Ἰω. 18, 22.

- 9 Μὴ ἐπαρθῆς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐπὶ νοήμασι γραφικοῖς, μήποτε τῷ πνεύματι τῆς βλασφημίας κατὰ νοῦν περιπέσης.
- 10 Μὴ πειρῶ πράγμα σκολιὸν ἐπιλύσαι διὰ φιλονεικίας, ἀλλὰ δι' ὧν ὁ πνευματικὸς παρακελεύεται νόμος, δι' ὑπομονῆς καὶ προσευχῆς καὶ μονολογίστου ἐλπίδος.
- 11 Τυφλὸς ἐστὶ κρᾶζων καὶ λέγων, «Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με», ὁ προσευχόμενος σωματικῶς καὶ μὴ πῶ ἔχων γνῶσιν πνευματικὴν. Ὁ ποτὲ τυφλὸς ἀναβλέψας καὶ ἰδὼν τὸν Κύριον, οὐκέτι υἱὸν Δαβὶδ, ἀλλ' «Υἱὸν Θεοῦ» ὁμολογήσας προσεκίνησε.
- 12 Μὴ ἐπαρθῆς ἐκχέων δάκρυον ἐν προσευχῇ σου· Χριστὸς γὰρ ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας σου, καὶ νοερῶς ἀνέβλεψας.
- 13 Ὁ κατὰ μίμησιν τοῦ τυφλοῦ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον καὶ ἐγγίσας τῷ Κυρίῳ, ἀκολουθεῖ αὐτῷ καὶ κήρυξ γίνεται τῶν τελειότερων δογμάτων.
- 14 Κακία ἐν λογισμοῖς μελετωμένη, θρασύνει καρδίαν· ἀναιρουμένη διὰ προσευχῆς καὶ ἐλπίδος, συντριβεί αὐτήν.
- 15 Ἔστι συντριμμὸς καρδίας ὁμαλὸς καὶ ἐπωφελῆς εἰς κατάνυξιν αὐτῆς καὶ ἔστιν ἕτερος, ἀνώμαλος καὶ ἐπιβλαβής, εἰς πλήξιν αὐτῆς.
- 16 Ἀγρυπνία καὶ προσευχὴ καὶ τῶν ἐπερχομένων ὑπομονή, συντριμμὸς ἐστὶν ἀνεπηρέαστος καὶ ἐπωφελῆς τῇ καρδίᾳ, μόνον εἰ μὴ διὰ τινος πλεονεξίας ἐγκόψομεν αὐτῶν τὴν σύγκρασιν. Ὁ γὰρ ἐν τούτοις ὑπομένων, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς βοηθήσεται, ὁ δὲ ἀμελῶν καὶ διαχεόμενος, ἐν ἐξόδῳ ἀφορήτως ὀδυνηθήσεται.
- 17 Φιλήδονος καρδία, εἰρκτὴ καὶ ἄλυσις τῇ ψυχῇ ἐν καιρῷ ἐξόδου, ἡ δὲ φιλόπονος θύρα ἐστὶν ἀνεωγμένη.
- 18 Σιδηρᾶ πύλη ἐπὶ τὴν πόλιν ἀπάγουσα ἐστὶ σκληρὰ καρδία. Τῷ δὲ κακοπαθοῦντι καὶ τεθλιμμένῳ αὐτομάτῃ ἀνοιχθήσεται, καθὼς καὶ τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ.
- 19 Πολλοὶ μὲν εἰσὶ προσευχῆς τρόποι, ἕτερος ἑτέρου διαφορώτε-

- 9   Νὰ μὴ ὑπερηφανευθεῖς μέσα στὴν καρδιά σου λόγω κατανοήσεως τῶν νοημάτων τῆς ἁγίας Γραφῆς, γιὰ νὰ μὴ περιπέσεις μὲ τὸν νοῦ σου στὸ ἁμάρτημα τῆς βλασφημίας.
- 10   Νὰ μὴ προσπαθεῖς κάτι ποὺ εἶναι στραβὸ νὰ τὸ διορθώσεις μὲ τὴ φιλονεικία, ἀλλὰ μὲ τὰ μέσα ποὺ ἐπιτάσσει ὁ νόμος, δηλαδή μὲ τὴν ὑπομονή, τὴν προσευχή καὶ τὴν ἀδιάκοπη ἐλπίδα.
- 11   Εἶναι τυφλὸς ἐκεῖνος ποὺ φωνάζει καὶ λέγει· «Υἱὲ τοῦ Δαβὶδ, ἐλέησέ με»², ἐκεῖνος ποὺ προσεύχεται σωματικὰ καὶ δὲν ἔχει πνευματικὴ γνώση. Ὁ πρῶην τυφλός, ὅταν βρῆκε τὸ φῶς του καὶ εἶδε τὸν Κύριο, τὸν προσκύνησε ἀποκαλώντας τον ὄχι υἱὸ τοῦ Δαβὶδ, ἀλλὰ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ.
- 12   Νὰ μὴ ὑπερηφανευθεῖς χύνοντας δάκρυα κατὰ τὴν προσευχή σου· διότι ὁ Χριστὸς ἄγγιξε τὰ μάτια τῆς καρδιᾶς σου καὶ βρῆκες νοερὰ τὸ φῶς σου.
- 13   Ἐκεῖνος ποὺ κατὰ μίμηση τοῦ τυφλοῦ ἀπέβαλε τὸ ἱμάτιό του καὶ πλησίασε τὸν Κύριο, τὸν ἀκολουθεῖ καὶ γίνεται κήρυκας τῶν πρὸ τέλειων ἀληθειῶν.
- 14   Ἡ κακία ποὺ μελετᾶται μέσα στοὺς λογισμοὺς ἀποθρασύνει τὴν καρδιά, ὅταν ὅμως προσβάλλεται μὲ τὴν προσευχή καὶ τὴν ἐλπίδα συντριβεται.
- Ἐπάρχει συντριβὴ τῆς καρδιᾶς ὁμαλὴ καὶ ὠφέλιμη, ποὺ τὴν
- 15 ὀδηγεῖ σὲ κατάνυξη· καὶ ὑπάρχει ἄλλη συντριβὴ, ἀνώμαλη καὶ ἐπιβλαβής, ποὺ ἀποτελεῖ πλήγμα γι' αὐτήν.
- 16   Ἡ ἀγρυπνία καὶ ἡ προσευχή καὶ ἡ ὑπομονή σὲ ὅσα μᾶς συμβαίνουν ἀποτελοῦν ἀμετάβλητη καὶ ὠφέλιμη γιὰ τὴν καρδιά συντριβὴ, ἀρκεῖ μόνο νὰ μὴ παρεμποδίσουμε τὸν συγκερασμὸ αὐτῶν μὲ κάποια πλεονεξία. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ δείχνει ὑπομονὴ σ' αὐτὰ, θὰ βοηθηθεῖ καὶ στὰ ὑπόλοιπα, ἐνῶ ὅποιος παραμελεῖ καὶ καταλύει αὐτὰ, θὰ πονέσει ἀφόρητα κατὰ τὸν θάνατό του.
- 17   Ἡ φιλήδονη καρδιά εἶναι φυλακὴ καὶ ἀλυσίδα γιὰ τὴν ψυχὴ κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου, ἐνῶ ἡ φιλόπονη εἶναι θύρα ἀνοιχτή.
- 18   Ἡ σκληρὴ καρδιά εἶναι σιδερένια πύλη ποὺ ἐμποδίζει τὴν εἴσοδο στὴν πόλη, ἐνῶ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ κακοπαθεῖ καὶ θλίβεται, ἀνοίγει αὐτόματα, ὅπως καὶ στὸν μακάριο Πέτρο^{2α}.
- 19   Ἐπάρχουν βέβαια πολλοὶ τρόποι προσευχῆς, διαφορετικὸς ὁ

ρος. Ὅμως οὐδὲ εἰς τρόπος εὐχῆς ἐπιβλαβῆς τυγχάνει, εἰ μὴ τι ἂν οὐκ ἔστιν εὐχή, ἀλλ' ἐργασία σατανικῆ.

20 Ἄνθρωπος κακοποιῆσαι θέλων, πρῶτον ηὔξατο κατὰ συνήθειαν· καὶ οἰκονομικῶς ἐμποδισθεὶς, ὕστερον εὐχαρίστησεν.

21 Ὁ Δαβὶδ φονεῦσαι βουληθεὶς Ναβάλ τὴν Καρμήλιον, ὑπόμνησιν λαβὼν περὶ θείας ἀνταποδόσεως, ἐγκοπείς τῆς προθέσεως, πολλὰ εὐχαρίστησεν.

22 Οἶδαμεν δὲ πάλιν ἃ πεποιήκεν ἐπιλαθόμενος τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐπαύετο, ἕως ὃ Νάθαν αὐτὸν εἰς μνήμην ἤγαγεν.

23 Ἐν καιρῷ μνήμης Θεοῦ πολυπλασίασον δέησιν, ἵνα ὅταν ἐπιλάθῃς, ὁ Κύριος ὑπομνήσῃ σε.

24 Ἀναγινώσκων τὰς θείας Γραφάς, νόησον τὰ κεκρυμμένα. «Ὅσα γὰρ προεγράφη», φησὶν, «εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη».

25 Τὴν πίστιν ἡ Γραφή λέγει, «ἐλπιζομένων ὑπόστασιν», καὶ τοὺς μὴ ἐπιγινώσκοντας τὴν ἐνοίκησιν τοῦ Χριστοῦ, τούτους ἀδοκίμους εἶρηκεν.

26 Ὡσπερ δι' ἔργων καὶ λόγων φανεροῦται ἔννοια, οὕτω διὰ τῶν καρδιακῶν ἐνεργημάτων ἡ μέλλουσα ἀνταπόδοσις.

27 Οἰκτιρῶν καρδία δῆλον ὅτι οἰκτειρήσεται, καὶ ἐλεηθήσεται ὁμοίως ἐλεήμων. Τὰ δὲ ἐναντία, ἡ ἀκολουθία ἀντιπεφώνηκεν.

28 Ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας διδάσκει πᾶσαν ἀλήθειαν· καὶ οἱ μὲν πολλοὶ τοῦτον κατὰ γνῶσιν ἀναγινώσκουσιν, ὀλίγοι δὲ νοοῦσιν αὐτὸν κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν.

29 Μὴ ζήτηε αὐτοῦ τὴν τελειότητα ἐν ἀρεταῖς ἀνθρωπίναις· τέλειος γὰρ ἐν αὐταῖς οὐχ εὐρίσκεται. Ἡ γὰρ τελειότης αὐτοῦ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ ἐγκέκρυπται.

30 Ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας διὰ μὲν γνώσεως ἀληθοῦς ἀναγινώσκεται, διὰ δὲ ἐργασίας τῶν ἐντολῶν νοεῖται· πληροῦται δὲ διὰ τῶν οἰκτιρῶν τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

31 Ὅταν πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ διὰ συνειδήσεως κατορθοῦσθαι διαζώμεθα, τότε νοήσομεν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου ἄμω-

3. Πλουσιώτατος κάτοικος τῆς Ναῶν, πού εἶχε τρεῖς χιλιάδες πρόβατα καὶ χίλια γίδια στὸ ὄρος τοῦ Καρμήλου (Β' Βασ. 3, 33-34).

ένας ἀπὸ τὸν ἄλλο, ἀλλ' ὅμως δὲν ὑπάρχει κανένας τρόπος προσευχῆς ἐπιβλαβῆς, ἐκτὸς ἂν κάτι δὲν εἶναι προσευχή, ἀλλ' ἐργασία σατανική.

- 20 Ἔνας ἄνθρωπος ποῦ θέλει νὰ κάνει κάποιο κακό, στὴν ἀρχὴ προσεύχεται κατὰ συνήθεια. Ὄταν ὅμως κατὰ θείαν οἰκονομία ἐμποδισθεῖ, τότε ἀπευθίνει προσευχὴ εὐχαριστήρια.
- 21 Ὁ Δαβὶδ σκέφθηκε νὰ φονεύσει τὸν Ναβάλ³ τὸν Καρμήλιο· ὅταν ὅμως θυμῆθηκε τὴ θεία ἀνταπόδοση, δὲν πραγματοποίησε τὴν πρόθεσή του καὶ ἀπηύθυνε πολλές εὐχαριστίες στὸν Θεό.
- 22 Γνωρίζουμε ἐπίσης τὰ ὅσα ἔκανε ὅταν ξέχασε τὸν Θεό· καὶ δὲν ἔπαυε νὰ τὰ κάνει, μέχρι ποῦ τοῦ τὰ θύμισε ὁ Νάθαν.
- 23 Ὄταν θυμᾶσαι τὸν Θεὸ νὰ πολλαπλασιάζεις τὶς δεήσεις σου πρὸς αὐτόν, ὥστε, ὅταν τὸν ξεχάσεις, νὰ σέ θυμηθεῖ ὁ Κύριος.
- 24 Ὄταν διαβάξεις τὶς ἅγιες Γραφές, νὰ προσπαθεῖς νὰ κατανοήσεις τὰ ὅσα κρῦβονται μέσα σ' αὐτές. Γιατὶ λέγει, «ὅσα ἔχουν γραφῆ ἀπὸ πρὶν, γράφτηκαν πρὸς διδασκαλία μας»⁴.
- 25 Τὴν πίστη ἡ Γραφὴ τὴν ὀρίζει «ὡς πραγματικότητα ἐκείνων ποῦ ἐλπίζουμε»⁵, καὶ ἐκείνους ποῦ δὲν ἀναγνωρίζουν, ὅτι ὁ Χριστὸς κατοικεῖ μέσα μας, αὐτοὺς τοὺς ὀνόμασε ἀποτυχημένους⁶.
- 26 Ὅπως ἡ σκέψη τῆς ψυχῆς ἐκδηλώνεται μὲ τὰ ἔργα καὶ τὰ λόγια, ἔτσι καὶ ἡ μελλοντικὴ ἀνταπόδοση τῶν ἐνεργειῶν τῆς καρδιᾶς.
- 27 Ἡ σπλαχνικὴ καρδιὰ εἶναι φανερὸ ὅτι θὰ βρεῖ εὐσπλαχνία· κατ' ὅμοιο τρόπο καὶ αὐτὸς ποῦ ἔλεεῖ θὰ ἐλεηθεῖ. Ἐνῶ τὰ ἀντίθετα εἶπε ὅτι θὰ ἔχουν ὡς ἐπακόλουθο τὰ ἀντίστοιχα.
- 28 Ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας διδάσκει ὅλη τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ οἱ περισσότεροι τὸν διαβάζουν γιὰ νὰ τὸν γνωρίσουν, καὶ λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι ποῦ τὸν ἐννοοῦν ἀνάλογα μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν του.
- 29 Νὰ μὴ ζητᾶς τὴν τελειότητά του σὶς ἀνθρώπινες ἀρετές· γιατί ἡ τελειότητά του δὲν ἔγκειται σ' αὐτές, ἀλλὰ κρῦβεται στὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ.
- 30 Ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας διαβάζεται βέβαια μὲ τὴν ἀληθινὴ γνώση, ἀλλὰ κατανοεῖται μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν, καὶ ἐκπληρώνεται μὲ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.
- 31 Ὄταν ἀγωνιζόμαστε νὰ ἐπιτύχουμε συνειδητὰ ὅλες τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, τότε θὰ καταλάβουμε τὸν ἄψογο νόμο τοῦ Κυρίου, ὁ

4. Ρωμ. 15, 4.

5. Ἐβρ. 11, 1.

6. Β' Κορ. 13, 5.

- μον, ἐν τοῖς ἡμετέροις μὲν καλοῖς ἐπιτηδευόμενον, χωρὶς δὲ οἰκτιρῶν τοῦ Θεοῦ τελειωθῆναι ἐν ἀνθρώποις μὴ δυνάμενον.
- 32 Ὅσοι πάσης ἐντολῆς Χριστοῦ ἑαυτοὺς ὀφειλέτας οὐκ ἐλόγισαντο, οὗτοι τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ σωματικῶς ἀναγινώσκουσι, «μὴ νοοῦντες μήτε ἂ λέγουσι, μήτε περὶ τίνος διαβεβαιοῦνται»· διὸ καὶ πληροῦν αὐτὸν ἐξ ἔργων νομίζουσι.
- 33 Ἔστι πρᾶγμα προφανῶς ἐπιτελούμενον ὡς καλόν, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπιτελοῦντος αὐτὸ εἰς πονηρόν· καὶ ἔστιν ἕτερον ὡς πονηρόν, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἐπιτελοῦντος αὐτὸ εἰς ἀγαθόν.
- 34 Οὐ μόνον δὲ ἔργα ποιοῦσιν οἱ τινες, ἀλλὰ καὶ λόγους λαλοῦσιν τῷ τρόπῳ ᾧ προειρήκαμεν. Οἱ μὲν γὰρ ἐναλλάσσουσι πράγματα κατὰ ἀπειρίαν ἢ ἄγνοιαν, οἱ δὲ ἐναλλάσσουσι κατὰ πρόθεσιν πονηρίας, ἕτεροι δὲ κατὰ σκοπὸν εὐσεβείας.
- 35 Ὁ ἐν προβολῇ ἐπαίνου ἐγκρύπτων διαβολὴν, δυσεύρετός ἐστι τοῖς ἀπλουστέροις ὅμοιος δὲ τούτῳ ἐστὶν ὁ κενοδοξῶν ἐν ταπεινῷ σχήματι.
- 36 Οἷτινες ἐπὶ πολὺ κατασοφισάμενοι τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ ψεύδει, παραχωρηθέντες ὑστερον, διὰ τῶν πραγμάτων ἐξελέγχονται.
- 37 Ἔστι ποιῶν τις προφανὲς ὡς καλόν τῷ πλησίον ἀμννόμενος, καὶ ἔστιν ἐν τῷ μὴ ποιῆσαι αὐτὸν ὠφεληθεὶς κατὰ διάνοιαν.
- 38 Ἔστιν ἔλεγχος κατὰ κακίαν καὶ ἄμνην καὶ ἔστιν ἕτερος κατὰ φόβον Θεοῦ καὶ ἀλήθειαν.
- 39 Τὸν παυσάμενον καὶ μετανοοῦντα μηκέτι ἔλεγχε. Εἰ δὲ λέγεις κατὰ Θεὸν αὐτὸν ἐλέγχειν, πρῶτον τὰ σὰ κακὰ φανεροποιήσον.
- 40 Πάσης ἀρετῆς κατάρχει Θεός, ὡς καὶ τοῦ μεθήμερινοῦ φωτὸς ὁ ἥλιος.
- 41 Ποιήσας ἀρετὴν, μνήσθητι τοῦ εἰρηκότος, ὅτι «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν».
- 42 Διὰ θλίψεως τὰ ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἠτοιμάσται· ὁμοίως καὶ τὰ κακὰ διὰ κενοδοξίας καὶ ἡδονῆς.
- 43 Ἐκφεύγει ἀπὸ ἁμαρτίας ὁ παρὰ ἀνθρώπων ἀδικούμενος, καὶ ὁμοίαν τῆς θλίψεως εὐρίσκει τὴν ἀντίληψιν.

ὅποιος ἀσκεῖται βέβαια μὲ τὰ δικά μας καλὰ ἔργα, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ τελειωθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ.

32 Ὅσοι δὲν σκεφτόνται, ὅτι ὀφείλουν νὰ τηροῦν ὅλες τὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ, αὐτοὶ διαβάζουν τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ σωματικά, «χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν οὔτε αὐτὰ πού λένε, οὔτε ὅσα διαβεβαιώνουν»⁷, γι' αὐτὸ καὶ νομίζουν ὅτι τὸν ἐκπληρώνουν μὲ τὰ ἔργα.

33 Ὑπάρχει πράξη πού φαινομενικὰ βέβαια γίνεται ὡς καλή, ἀλλὰ ὁ σκοπὸς ἐκείνου πού τὴν κάνει ἀποβλέπει σὲ κακό· καὶ ὑπάρχει ἄλλη πού φαίνεται κακή, ἀλλὰ ὁ σκοπὸς ἐκείνου πού τὴν κάνει ἀποβλέπει σὲ καλό.

34 Μερικοὶ ὅμως δὲν κάνουν μόνο ἔργα, ἀλλὰ λένε καὶ λόγια μὲ τὸν τρόπο πού εἶπαμε προηγουμένως. Γιατὶ ἄλλοι μεταβάλλουν τὰ πράγματα ἀπὸ ἀπειρία ἢ ἄγνοια, ἄλλοι μὲ πρόθεση πονηρή, καὶ ἄλλοι ἔχοντας σκοπὸ εὐσεβῆ.

35 Ἐκεῖνος πού κάτω ἀπὸ ἔπαινο κρύβει συκοφαντία, γίνεται μὲ δυσκολία ἀντιληπτὸς ἀπὸ τοὺς ἀπλοϊκοὺς. Ὅμοιος μ' αὐτὸν εἶναι καὶ ἐκεῖνος πού εἶναι κενόδοξος μὲ ἐμφάνιση ταπεινή.

36 Ἐκεῖνοι πού μὲ σοφίσματα παρουσιάζουν τὸ ψέμα ὡς ἀλήθεια, ὅταν ὕστερα ἀπομακρυνθοῦν, ἀποκαλύπτονται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα.

37 Ὑπάρχει ἄνθρωπος πού κάνει κάτι τὸ ὅποιο φαίνεται καλό, ἀποκροῦντας τὸν πλησίον του· καὶ ὑπάρχει ἄλλος πού, χωρὶς νὰ τοῦ κάνει τίποτε, ὠφελεῖται πνευματικά.

38 Ὑπάρχει ἔλεγχος πού γίνεται μὲ κακία καὶ ἐκδίκηση, καὶ ὑπάρχει ἔλεγχος ἄλλος πού γίνεται μὲ φόβο Θεοῦ καὶ εἶναι ἀληθινός.

39 Ἐκεῖνον πού ἔπαυσε νὰ κάνει τὸ κακό καὶ μετανοεῖ, νὰ μὴ τὸν ἐλέγχεις. Ἐὰν ὅμως λές, ὅτι τὸν ἐλέγχεις ὅπως ὀρίζει ὁ Θεός, τότε κάνε πρῶτα φανερὰ τὰ δικά σου κακά.

40 Ἀρχὴ κάθε ἀρετῆς εἶναι ὁ Θεός, ὅπως καὶ ἀρχὴ τοῦ καθημερινοῦ φωτὸς εἶναι ὁ ἥλιος.

41 Ὅταν κάνεις μία ἀρετὴ, θυμήσου ἐκεῖνον πού εἶπε, ὅτι «χωρὶς ἔμένα δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε»⁸.

42 Τὰ ἀγαθὰ κατορθώνονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μὲ θλίψεις, ὅμοια καὶ τὰ κακὰ μὲ κενοδοξία καὶ ἡδονή.

43 Ξεφεύγει ἀπὸ τὴν ἁμαρτία ἐκεῖνος πού ἀδικεῖται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ βρῖσκει βοήθεια ἀνάλογη πρὸς τὴ θλίψη πού δοκιμάζει.

- 44 Ὁ πιστεύων τῷ Χριστῷ περὶ ἀνταποδόσεως, πᾶσαν ἀδικίαν ὑπομένει κατὰ ἀναλογίαν τῆς πίστεως
- 45 Ὁ ἀδικούντων ἀνθρώπων ὑπερευχόμενος, καταράσσει τοὺς δαίμονας, ὁ δὲ τοῖς πρώτοις ἀντιτασσόμενος, ὑπὸ τῶν δευτέρων τιτρώσκεται
- 46 Κρείσσων πλημμέλεια ἀνθρώπων καὶ μὴ δαυμόνων, ὁ δὲ εὐαρεστώων τῷ Κυρίῳ, ἀμφοτέρους ἐνίκησε
- 47 Πᾶν ἀγαθὸν παρὰ Θεοῦ οἰκονομικῶς παραγίνεται, διαφεύγει δὲ μυστικῶς τοὺς ἀγνώμονας καὶ ἀχαρίστους καὶ ἀεργούς
- 48 Πᾶσα κακία εἰς τὴν ἀπηγορευμένην ἡδονὴν καταλήγει, καὶ πᾶσα ἀρετὴ εἰς παράκλησιν πνευματικὴν. Καὶ ἡ μὲν προτέρα κρατουῖσα, προσερεθίζει τὰ οἰκεῖα, καὶ ἡ δευτέρα δὲ ὁμοίως τὰ συγενῆ.
- 49 Ὀνειδισμὸς ἀνθρώπων θλίψιν παρέχει τῇ καρδίᾳ, ἀγνεΐας δὲ γίνεται αἰτία τῷ ὑπομένοντι.
- 50 Ἄγνοια ἀντιλέγειν πρὸς τὰ ὠφέλιμα παρασκευάζει, καὶ θρασυνομένη αὖξει τῆς κακίας τὰ προεγκείμενα
- 51 Μηδὲν ζημιούμενος τὰ θλιβερὰ προσδέχου, καὶ ὡς ἀποδώσων λόγον πλεονεξίαν ἀπόβαλε.
- 52 Ἀμαρτήσας λαθραίως, μὴ πειρῶ λαθεῖν· «Πάντα γὰρ γυμνά καὶ τετραηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ», πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.
- 53 Κατὰ διάνοιαν σεαυτὸν ἐπιδείκνυε τῷ Δεσπότη· «Ἄνθρωπος γὰρ εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς εἰς καρδίαν ὄρα».
- 54 Μηδὲν λογίζου ἢ πράττε ἄνευ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ Ὁ γὰρ ἀσκοπῶς ὁδοιπορῶν, ματαιοπονήσει.
- 55 Τῷ ἐκτὸς ἀνάγκης ἀμαρτάνοντι δυσμετανόητα γίνεται· διότι ἀλάθητος ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη.
- 56 Σύμβασις ὀδυνηρὰ μνήμην Θεοῦ παρέχει τῷ συνετῷ, θλίβουσα κατὰ ἀναλογίαν τὸν ἐπιλανθανόμενον τοῦ Κυρίου.

- 44 Αὐτὸς ποὺ πιστεύει στὸν Χριστὸ γιὰ τὴν ἀνταπόδοση, ὑπομένει κάθε ἀδικία ἀνάλογα πρὸς τὴν πίστη ποὺ ἔχει.
- 45 Αὐτὸς ποὺ προσεύχεται γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀδικοῦνται, καταβάλλει τοὺς δαίμονες, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ ἀντιτάσσεται στοὺς πρώτους, τραυματίζεται ἀπὸ τοὺς δεύτερους.
- 46 Εἶναι προτιμότερο τὸ πταῖσμα τῶν ἀνθρώπων παρὰ τῶν δαιμόνων· ἐκεῖνος ὅμως ποὺ εἶναι εὐάρεστος στὸν Κύριο τοὺς νικᾷ καὶ τοὺς δύο.
- 47 Κάθε ἀγαθὸ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ κατ' οἰκονομίαν. Ἀντίθετα, ἀπομακρύνεται κατὰ τρόπο μυστικὸ ἀπὸ τοὺς ἀγνώμονες, τοὺς ἀχάριστους καὶ τοὺς ὀκνηροὺς.
- 48 Κάθε κακία καταλήγει στὴν ἀπαγορευμένη ἡδονή, καὶ κάθε ἀρετὴ σὲ πνευματικὴ παρηγοριά. Ὅταν κυριαρχεῖ ἡ πρώτη, ἡ κακία, ἐρεθίζει τὰ δικά της· κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ δευτέρη ἐρεθίζει τὰ συγγενῆ πρὸς αὐτήν.
- 49 Ὁ χλευασμὸς τῶν ἀνθρώπων προκαλεῖ θλίψη στὴν καρδιά, γίνεται ὅμως αἰτία ἐξαγνισμοῦ σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸν ὑπομένει.
- 50 Ἡ ἄγνοια μᾶς κάνει νὰ προβάλλουμε ἀντιρήσεις σ' αὐτὰ ποὺ εἶναι ὠφέλιμα, καὶ ὅταν ἀποθρασύνεται αὐτὴ αὐξάνει τὶς κακίες ποὺ ὑπάρχουν μέσα μας.
- 51 Νὰ δέχεσαι τὶς θλίψεις μὲ τὴ σκέψη ὅτι δὲν ζημιώνεσαι σὲ τίποτε, καὶ ν' ἀποβάλλεις τὴν πλεονεξία, σκεπτόμενος ὅτι θὰ δώσεις λόγο.
- 52 Ἐὰν ἀμάρτησες κρυφᾶ, μὴ προσπαθεῖς νὰ ξεφύγεις· «Γιατὶ ὅλα εἶναι γυμνά καὶ φανερά στὰ μάτια Ἐκείνου, στὸν ὁποῖο θὰ δώσουμε λόγο»⁹.
- 53 Νὰ ἐπιδεικνύεις τὸν ἑαυτὸ σου μὲ τὸν νοῦ σου στὸν Δεσπότη· «Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος βλέπει στὸ πρόσωπο, ἐνῶ ὁ Θεὸς στὴν καρδιά»¹⁰.
- 54 Νὰ μὴ σκέφτεσαι οὔτε νὰ κάνεις τίποτε, χωρὶς νὰ εἶναι σύμφωνο μὲ τὸν σκοπὸ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ ὀδοιπορεῖ ἄσκοπα, θὰ ματαιοπονήσει.
- 55 Ὅποιος ἀμαρτάνει χωρὶς νὰ ἐξαναγκάζεται, δύσκολα μετανοεῖ γιὰ τὶς πράξεις του· γιατί ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀλάθητη.
- 56 Τὰ ὀδυνηρὰ συμβάντα ὑπενθυμίζουν τὸν Θεὸ στὸν συνετό· γιατί στενοχωροῦν κατ' ἀναλογία ἐκεῖνον ποὺ λησιμονεῖ τὸν Κύριο.

- 57 Πᾶς ἀκούσιος πόνος γινέσθω σοι μνήμης Θεοῦ διδάσκαλος, καὶ οὐκ ἐπιλείψει σοι ἀφορμὴ πρὸς μετάνοιαν.
- 58 Λήθη καθ' ἑαυτὴν οὐδεμίαν ἔχει δύναμιν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀμελειῶν κατ' ἀναλογίαν κρατύνεται.
- 59 Μὴ λέγε· Τί ποιήσω; ὅτι οὐκ ἐθέλω, καὶ ἔρχεται. Διότι μνημονεύων παρελογίσω τὸ ὀφειλόμενον.
- 60 Ὁ γὰρ μνημονεύεις, ποιήσον, καὶ ὁ ἀμνημονεῖς, ἀποκαλύπτεται σοι, καὶ οὐ μὴ παραδῶς ἀκρίτως τὴν ἔννοιαν λήθη.
- 61 Ἡ Γραφή φησιν « Ἐδης καὶ ἀπώλεια φανερά παρὰ Κυρίου ». Ταῦτα δὲ περὶ καρδιακῆς ἀγνοίας καὶ λήθης λέγει.
- 62 Ἐδης ἐστὶν ἀγνοια, ἀπώλεια δὲ ἐστὶ λήθη. Ἀμφότερα δὲ ἐστὶν φανερά· διότι ἐξ ὑπαρχόντων ἀπώλοντο.
- 63 Τὰ σὰ περιεργάζου κακά, καὶ μὴ τὰ τοῦ πλησίον, καὶ οὐ μὴ συληθῆ σου τὸ νοερὸν ἐργαστήριον.
- 64 Πάντων τῶν κατὰ δύναμιν καλῶν δυσυγκώρητος ἡ ἀμέλεια· ἔλεημοσύνη δὲ καὶ προσευχὴ ἀνακαλεῖται τοὺς ἀμελήσαντας.
- 65 Πᾶσα θλίψις κατὰ Θεόν, ἔργον ἐστὶν εὐσεβείας ἐνυπόστατον· ἡ γὰρ ἀληθινὴ ἀγάπη δι' ἐναντίων δοκιμάζεται.
- 66 Μὴ λέγε κεκτηῆσθαι ἀρετὴν ἐκτὸς θλίψεως ἀδόκιμος γὰρ ἐστὶ διὰ τὴν ἄνεσιν.
- 67 Πάσης ἐκουσίῃ θλίψεως ἀναλογίζου τὴν ἔκβασιν, καὶ εὐρήσεις ἐν αὐτῇ ἁμαρτίας ἀναίρεσιν.
- 68 Πολλὰ συμβουλία τοῦ πέλας πρὸς τὸ συμφέρον· ἐκάστῳ δὲ τῆς ἰδίας γνώμης οὐδὲν ἀρμοδιώτερον.
- 69 Ζητῶν θεραπείαν, ἐπιμέλησαι τῆς συνειδήσεως, καὶ ὅσα λέγει σοι, ποιήσον, καὶ εὐρήσεις τὴν ὠφέλειαν.
- 70 Τὰ κρυπτὰ ἐκάστου ὁ Θεὸς οἶδε καὶ ἡ συνείδησις, καὶ διὰ τούτων αὐτῶν λαμβανέτω διόρθωσιν.
- 71 Ὁ ἀβουλήτως κοπιῶν, καθολικῶς πτωχεύει, ὁ δὲ μετ' ἐλπίδος τρέχων, δίπλουτός ἐστιν.
- 72 Ἄνθρωπος ὅσα δύναται ἐπιτηδεύει κατὰ τὸ θέλημα, ὁ δὲ Θεὸς τὰς τούτων ἐκβάσεις ποιεῖ κατὰ τὸ δίκαιον.

- 57 Κάθε ἀκούσιος πόνος νὰ σοῦ γίνεται δάσκαλος τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν θὰ σοῦ λείψει ἀφορμὴ γιὰ μετάνοια.
- 58 Ἡ λησμοσύνη ἀπὸ μόνη τῆς δὲν ἔχει καμμιά δύναμη, ἀλλ' ἰσχυροποιεῖται κατ' ἀναλογία ἀπὸ τὶς δικές μας ἀμέλειες.
- 59 Νὰ μὴ λές· Τί νὰ κάνω, ἀφοῦ ἔρχεται αὐτὸ πού δὲν θέλω; Γιατὶ σκέφθηκες λαθεμένα φέροντας στὴ μνήμη σου αὐτὸ πού δὲν ἔπρεπε.
- 60 Κάνε λοιπὸν αὐτὸ πού ἔχεις στὴ μνήμη σου, καὶ θὰ σοῦ ἀποκαλυφθεῖ αὐτὸ πού δὲν θυμᾶσαι, καὶ δὲν θὰ παραδώσεις ἀπερίσκεπτα στὴ λησμοσύνη αὐτὸ πού ἔχεις στὸν νοῦ σου.
- 61 Ἡ Γραφὴ λέγει· «Ὁ ἄδης καὶ ἡ ἀπώλεια εἶναι φανερά στὸν Κύριο»¹¹. Αὐτὰ τὰ λέγει γιὰ τὴν ἄγνοια καὶ τὴ λησμοσύνη τῆς καρδιάς.
- 62 Ἄγνοια εἶναι ὁ ἄδης, καὶ ἀπώλεια ἡ λησμοσύνη. Καὶ τὰ δύο ὅμως εἶναι φανερά· γιατί χάθηκαν, ἐνῶ προηγουμένως ὑπῆρχαν.
- 63 Νὰ ἐξετάζεις σχολαστικὰ τὰ δικὰ σου κακά, καὶ ὄχι τὰ κακά τοῦ πλησίον σου· ἔτσι δὲν θὰ λεηλατηθεῖ τὸ νοερὸ ἐργαστήριό σου.
- 64 Ἡ ἀμέλεια εἶναι δύσκολο νὰ συγχωρηθεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ δυνατὰ καλά· ἡ ἐλεημοσύνη ὅμως καὶ ἡ προσευχὴ ἐπαναφέρουν ἐκείνους πού ἔδειξαν ἀμέλεια.
- 65 Κάθε θλίψη σύμφωνη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι πραγματικὸ ἔργο εὐσέβειας· γιατί ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη δοκιμάζεται ἀπὸ τὰ ἀντίθετα.
- 66 Νὰ μὴ λές ὅτι ἀπέκτησες ἀρετὴ χωρὶς θλίψη· γιατί εἶναι ἀδοκίμαστη ἕξαιτίας τῆς ἀνέσεως.
- 67 Νὰ ἀναλογίζεσαι τὸ ἀποτέλεσμα κάθε ἐκούσιας θλίψης, καὶ θὰ βρεῖς σ' αὐτὴν τὴν κατάργηση τῆς ἁμαρτίας.
- 68 Πολλές εἶναι οἱ συμβουλές τῶν συνανθρώπων μας γιὰ τὸ συμφέρον μας· ὅμως στὸν καθένα τίποτε δὲν εἶναι καταλληλότερο ἀπὸ τὴ δική του γνώμη.
- 69 Ὅταν ζητᾶς θεραπεία, φρόντισε τὴ συνείδησή σου, καὶ κάνε ὅλα ὅσα σοῦ λέγει· ἔτσι θὰ βρεῖς ὠφέλεια.
- 70 Τὰ κρυφὰ τοῦ καθενὸς τὰ γνωρίζει ὁ Θεὸς καὶ ἡ συνείδησή του· καὶ ἀκριβῶς μ' αὐτὰ τὰ ἴδια ἅς ἐπιχειρεῖ τὴ διόρθωσή τους.
- 71 Ἐκεῖνος πού κοπιᾶζει χωρὶς τὴ θέλησή του, γίνεται φτωχὸς σὲ ὅλα. Ἐνῶ αὐτὸς πού τρέχει μὲ ἐλπίδα, εἶναι διπλὰ πλούσιος.
- 72 Ὁ ἄνθρωπος ὅσα μπορεῖ τὰ κάνει ὅπως θέλει, ἐνῶ ὁ Θεὸς κατευθύνει τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ὅπως εἶναι δίκαιο.

- 73 Ἐὰν θέλῃς ἀκατακρίτως παρὰ ἀνθρώπων ἔπαινον λαβεῖν, πρῶτον ὑπὲρ ἁμαρτιῶν σου ἀγάπησον ἔλεγχον.
- 74 Ὅσῃν ἂν τις ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ καταδέξηται ἐντροπήν, ἑκατονταπλασίως ὑπὸ πλήθους δοξασθήσεται.
- 75 Κρεῖσσον δὲ πᾶν ἀγαθὸν ἐργάζεσθαι διὰ τὰ μέλλοντα.
- 76 Ὅταν ἄνθρωπος ἄνθρωπον ὠφελήσῃ ἐν λόγοις ἢ ἐν πράγμασιν, Θεοῦ εἶναι τὴν χάριν νοεῖτωσαν ἀμφοτέρω. Ὁ δὲ μὴ συνιῶν τοῦτο, παρὰ τοῦ συνιέντος ἐξουσιασθήσεται.
- 77 Ὁ ἐπαινῶν τὸν πλησίον κατὰ τινα ὑπόκρισιν, ὄνειδίζει αὐτὸν ἐν καιρῷ, καὶ αὐτὸς ἐντραπήσεται.
- 78 Ὁ ἀγνοῶν ἐνέδραν πολεμίων, σφάζεται εὐχερῶς, καὶ ὁ μὴ εἰδὼς τὰς αἰτίας τῶν παθῶν, καταπίπτει ῥαδίως.
- 79 Ἀπὸ φιληδονίας ἀμέλεια, καὶ ἀπὸ ἀμελείας λήθη προσγίνεται. Τῶν συμφερόντων γὰρ τὴν γνῶσιν ὁ Θεὸς πᾶσι δεδώρηται.
- 80 Ἄνθρωπος ὑποτίθεται τῷ πλησίον καθὰ ἐπίσταται, Θεὸς δὲ ἐνεργεῖ τῷ ἀκούοντι καθὰ ἐπίστευσεν.
- 81 Εἶδον ἰδιώτας ἔργῳ ταπεινοφρονήσαντας, καὶ ἐγένοντο τῶν σοφῶν σοφώτεροι. Ἄλλος ἰδιώτης ἀκούσας ἐκείνους ἐπαιρουμένους, τὴν ταπείνωσιν οὐκ ἐμμήσατο, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἰδιωτεῖᾳ κενοδοξῶν, ὑπερηφάνειαν προσελάβετο.
- 82 Ὁ σύνεσιν ἐξουθενῶν καὶ εἰς ἀμαθίαν ἐγκανχόμενος, οὐκ ἔστιν ἰδιώτης μόνον τῷ λόγῳ, ἀλλὰ τῇ γνώσει.
- 83 Ὅσπερ ἔστιν ἄλλο σοφία λόγου καὶ ἄλλο φρόνησις, οὕτως ἕτερον ἰδιωτεῖα λόγου, καὶ ἕτερον ἀφροσύνη.
- 84 Οὐδὲν βλάπτει ἀμαθία λέξεων τὸν εὐλαβῆ, ὡς οὐδὲ σοφία λόγων τὸν ταπεινόφρονα.
- 85 Μὴ λέγε· Οὐκ ἐπίσταμαι τὸ δέον, καὶ ἀναίτιός εἰμι μὴ ποιῶν αὐτό. Εἰ γὰρ ἐποίεις κατὰ ὅσα ἐπίστασαι, καὶ τὰ λοιπὰ σοι ἀκολούθως ἀπεκαλύπτετο, οἰκείῳ τρόπῳ ἐν δι' ἐνός κατανοούμενα.

- 73 "Αν θέλεις νὰ πάρεις ἔπαινο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς κατάκριση, πρῶτα νὰ ἀγαπήσεις τὸν ἔλεγχον γιὰ τὶς ἁμαρτίες σου.
- 74 "Ὅση προσβολὴ συμβεῖ νὰ δεχθεῖ κάποιος γιὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ, θὰ δοξασθεῖ ἑκατονταπλάσια περισσότερο ἀπὸ τὸ πλῆθος.
- 75 Εἶναι προτιμότερο νὰ κάνουμε κάθε καλὸ γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ.
- 76 "Ὅταν ἓνας ἄνθρωπος ὠφελήσῃ ἄλλον ἄνθρωπο μὲ λόγια ἢ μὲ πράξεις, νὰ σκεφθοῦν καὶ οἱ δύο ὅτι ἡ χάρις εἶναι τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνος ποὺ δὲν θὰ τὸ καταλάβῃ αὐτὸ, θὰ ἐξουσιασθεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τὸ κατάλαβε.
- 77 Ἐκεῖνος ποὺ ἐπαινεῖ τὸν πλησίον του προσποιητὰ, θὰ τὸν κατηγορήσῃ μὲ τὸν καιρὸ, καὶ αὐτὸς θὰ νιώσῃ ντροπὴ.
- 78 "Ὅποιος ἀγνοεῖ τὴν ἐνέδρα τῶν ἐχθρῶν, σφάζεται εὐκόλα, καὶ ὅποιος δὲν γνωρίζει τὶς αἰτίες τῶν παθῶν, καταβάλλεται εὐκόλα.
- 79 Ἀπὸ τὴ φιληδονία προέρχεται ἡ ἀμέλεια, καὶ ἀπὸ τὴν ἀμέλεια ἡ λησμοσύνη. Γιατὶ τὴν γνώση ἐκείνων ποὺ μᾶς συμφέρουν ὁ Θεὸς τὴ δώρισε σὲ ὅλους.
- 80 Ὁ ἄνθρωπος συμβουλεύει τὸν πλησίον του ἀνάλογα μὲ αὐτὰ ποὺ γνωρίζει, ἐνῶ ὁ Θεὸς κάνει σ' αὐτὸν ποὺ τὸν ὑπακούει, ἀνάλογα μὲ τὴν πίστη του.
- 81 Εἶδα ἀνθρώπους ἀπλοϊκοὺς, ποὺ ἦταν στὴν πράξη ταπεινοί, νὰ ἔχουν γίνῃ σοφότεροι ἀπὸ τοὺς σοφοὺς. Ἄλλος ἀπλοϊκός, ἀκούοντας ἐκείνους νὰ ἐπαινοῦνται, δὲν μιμήθηκε τὴν ταπείνωσίν του, ἀλλὰ, καυχώμενος γιὰ τὴν ἀπλοϊκότητά του, ἔγινε ὑπερήφανος.
- 82 Ἐκεῖνος ποὺ περιφρονεῖ τὴ σύνεση καὶ καυχιέται γιὰ τὴν ἀμάθειά του, αὐτὸς δὲν εἶναι ἀγροῖκος μόνο ὡς πρὸς τὸ λόγο, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴ γνώση.
- 83 Ὅπως ἀκριβῶς ἄλλο εἶναι σοφία λόγου καὶ ἄλλο φρόνηση, ἔτσι ἄλλο εἶναι ἀπλοϊκότητα λόγου καὶ ἄλλο ἀφροσύνη.
- 84 Δὲν βλάπτει καθόλου ἡ ἀγνοία τῶν λέξεων τὸν εὐσεβῆ, ὅπως οὔτε ἡ σοφία λόγων βλάπτει τὸν ταπεινὸ.
- 85 Νὰ μὴ λές· Δὲν γνωρίζω αὐτὸ ποὺ πρέπει, καὶ δὲν φταίω ποὺ δὲν τὸ κάνω. Γιατὶ, ἐὰν ἔκανες ὅλα τὰ καλὰ ποὺ γνωρίζεις, θὰ σοῦ φανερώνονταν στὴ συνέχεια καὶ τὰ ὑπόλοιπα, ἀφοῦ μὲ τὸν ἴδιον τρόπο κατανοεῖται τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

- 86 Οὐ συμφέρει σοι πρὸ τῆς ἐργασίας τῶν προτέρων εἰδέναι τὰ δεύτερα· «Ἡ γὰρ γνῶσις φυσιοῦ» διὰ τὴν ἀργίαν, «ἢ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ», διὰ τὸ πάντα ὑπομένειν.
- 87 Τῆς Γραφῆς τὰ ῥήματα διὰ πράξεων ἀναγίνωσκε, καὶ μὴ πλατυλόγει, ἐπὶ ψιλοῖς τοῖς νοήμασι εἰκῆ φυσιοῦμενος.
- 88 Ὁ γὰρ ἀφείς τὴν πράξιν, καὶ γυμνῆ τῇ γνώσει ἐπερειδόμενος, ἀντὶ διστόμου μαχαίρας, καλαμίνην ῥάβδον κρατεῖ, ἣτις ἐν καιρῷ πολέμου, κατὰ τὴν Γραφήν, τηρήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὴν εἰσελεύσεται, τὸν ἰὸν τῆς οἰήσεως πρὸ τῶν πολεμίων ἐμβάλλουσα.
- 89 Μέτρον ἔχει καὶ σταθμὸν παρὰ Θεῷ πᾶσα ἔννοια. Ἔστι γὰρ τὸ αὐτὸ ἢ ἐμπαθῶς ἢ μεσοτρόπως λογίσασθαι.
- 90 Ὁ ποιήσας ἐντολήν, ἐκδεχέσθω τὸν ὑπὲρ αὐτῆς πειρασμόν· ἢ γὰρ εἰς Χριστὸν ἀγάπη δι' ἐναντίων δοκιμάζεται.
- 91 Μὴ καταφρονήσης ποτὲ ἐν τῷ λογισμῷ ἀμέλειαν· ἀλάθητος γὰρ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐπὶ πάσης ἐννοίας.
- 92 Ὅταν ἴδῃς λογισμὸν ἀνθρωπίνην σοι δόξαν ὑπαγορεύοντα, γίνωσκε σαφῶς, ὅτι αἰσχύνῃ σοι κατασκευάζει.
- 93 Ἐπίσταται ὁ ἐχθρὸς τοῦ πνευματικοῦ νόμου τὸ δικαίωμα καὶ ζητεῖ μόνον τὴν νοερὰν συγκατάθεσιν. Οὕτω γὰρ ἂν ἢ τοῖς τῆς μετανοίας ὑπεύθυνον ποιήσῃ τὸν ὑποχείριον, ἢ μὴ μετανοοῦντα, ἀκουσίοις ἐπιφοραῖς ὀδυνήσῃ αὐτόν.
- 94 Ἔστι δ' ὅτε καὶ πρὸς τὰς ἐπιφορὰς ἀντιμάχεσθαι παρασκευάσει, ὅπως καὶ ὧδε τὰς ὀδύνας πολυπλασιάσῃ, καὶ ἐν ἐξόδῳ διὰ τὴν ἀνυπομονησίαν ἀποδείξῃ ἄπιστον.
- 95 Πρὸς τὰ ἐπερχόμενα πολλοὶ πολλὰ ἀντετάξαντο, ἀλλ' ἐκτὸς προσευχῆς καὶ μετανοίας οὐδεὶς τὸ δεινὸν διέφυγεν.
- 96 Ἐν δὲ ἐνὸς τὰ κακὰ λαμβάνει τὴν δύναμιν, ὁμοίως καὶ τὰ ἀγαθὰ δι' ἀλλήλων αὐξάνεται, καὶ τὸν ἐαυτῶν μέτοχον ἐπὶ τὰ πρόσω μειζόνως προτρέπονται.
- 97 Τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα ἐξεντελίζει ὁ διάβολος· ἄλλως γὰρ ἐπὶ μείζονι κακὰ ἀγαγεῖν οὐ δύναται.
- 98 Ῥίζα αἰσχροῦς ἐπιθυμίας ἀνθρώπινος ἔπαινος, ὥσπερ καὶ σωφροσύνης ὁ περὶ κακίας ἔλεγχος· οὐχ ὅταν ἀκούωμεν μόνον, ἀλλ' ὅταν αὐτὸν καταδεχώμεθα.

- 86 Δέν σέ συμφέρει προτοῦ νά κάνεις τὰ πρῶτα, νά γνωρίζεις τὰ δεῦτερα. Γιατί ἡ γνώση φουσκώνει τὰ μυαλά σου ἔξαιτίας τῆς ἀργίας, ἐνῶ ἡ ἀγάπη οἰκοδομεῖ, ἐπειδὴ ὑπομένει τὰ πάντα¹².
- 87 Τὰ λόγια τῆς Γραφῆς νά τὰ διαβάξεις μὲ πράξεις, καὶ νά μὴ μακρυλογεῖς, φουσκώνοντας μάταια ἀπὸ ἔπαρση γιὰ ἀπλά νοήματα.
- 88 Γιατί, ἐκεῖνος ποῦ ἀφήνει τὴν πράξη καὶ στηρίζεται στὴ γυμνὴ γνώση, κρατάει στὸ χέρι του, ἀντὶ γιὰ δίκικο μαχαίρι, καλαμένιο ραβδί, τὸ ὁποῖο σέ καιρὸ πολέμου, σύμφωνα μὲ τὴν Γραφή¹³, θὰ τρυπήσει τὸ χέρι του καὶ θὰ μπεῖ μέσα σ' αὐτό, ρίχνοντας μπροστὰ στοὺς ἐχθροὺς τὸ δηλητήριο τῆς οἰήσεως.
- 89 Κάθε σκέψη στὸν Θεὸν ἔχει ὀρισμένο μέτρο καὶ βάρος. Γιατί εἶναι δυνατὸ τὸ ἴδιο νά τὸ σκεφθεῖ κανεὶς ἢ μὲ πάθος, ἢ μὲ ἀδιαφορία.
- 90 Αὐτὸς ποῦ ἐκτέλεσε μιὰ ἐντολή, ἃς περιμένει τὸν ἀνάλογο πειρασμό· γιατί ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ δοκιμάζεται μὲ τὰ ἀντίθετα.
- 91 Νά μὴ περιφρονήσεις ποτὲ στὸν λογισμό σου τὴν ἀμέλεια· γιατί ὁ Θεὸς εἶναι ἀλάθητος σὲ κάθε σκέψη.
- 92 Ὅταν δεῖς κάποιον λογισμό νά σοῦ ὑπαγορεύει ἀνθρώπινη δόξα, νά γνωρίζεις καλά, ὅτι σοῦ ἐτοιμάζει κατάσταση ντροπῆς.
- 93 Ὁ ἐχθρὸς διάβολος γνωρίζει καλά τὶς ἐντολὲς τοῦ πνευματικοῦ νόμου, καὶ γι' αὐτὸ ζητᾷ μόνο τὴ νοηρὴ συγκατάθεση. Γιατί μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἢ θὰ ἀναγκάσει ἐκεῖνον ποῦ νικῆθηκε νά ὑποβληθεῖ στοὺς κόπους τῆς μετάνοιας, ἢ, ἂν δὲν μετανοεῖ, θὰ τὸν κάνει νά ὑποφέρει μὲ ἀθέλητα κακὰ ἐπακόλουθα.
- 94 Μπορεῖ ἐπίσης νά τὸν κάνει νά μισήσει τὰ θλιβερὰ ἐπακόλουθα, μὲ σκοπὸ καὶ ἐδῶ ν' αὐξήσει τοὺς πόνους, καὶ κατὰ τὴν ἔξοδό του ἀπὸ τὴ ζωὴ νά τὸν ἀποδείξει ἄπιστον ἔξαιτίας τῆς ἀνυπομονησίας.
- 95 Στὰ κακὰ ποῦ συμβαίνουν πολλοὶ ἀντέταξαν πολλὰ μέσα· ὅμως χωρὶς τὴν προσευχὴ καὶ τὴ μετάνοια κανεὶς δὲν διέφυγε τὸ κακό.
- 96 Τὸ ἓνα κακὸ παίρνει τὴ δύναμή του ἀπὸ τὸ ἄλλο· ὅμοια καὶ τὰ καλά αὐξάνονται μεταξύ τους, καὶ ἐκεῖνον ποῦ μετέχει σ' αὐτὰ τὸν ὠθοῦν περισσότερο πρὸς τὰ ἐμπρός.
- 97 Τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα ὁ διάβολος τὰ ἐξευτελίζει, γιατί ἀλλιῶς δὲν μπορεῖ νά μᾶς ὀδηγήσει σὲ μεγαλύτερα κακὰ.
- 98 Ρίζα τῆς αἰσχροῦς ἐπιθυμίας εἶναι ὁ ἔπαινος τῶν ἀνθρώπων, ὅπως καὶ τῆς σωφροσύνης ὁ ἔλεγχος τῆς κακίας· ὄχι μόνο ὅταν τὸν ἀκοῦμε, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὸν δεχόμαστε.

- 99 Οὐδὲν ὠφελήθη ὁ ἀποταξάμενος καὶ ἡδυπαθῶν· ὁ γὰρ ἐποίει διὰ τῶν χρημάτων, τοῦτο καὶ μηδὲν ἔχων ἐργάζεται.
- 100 Πάλιν δὲ ὁ ἐγκρατὴς εἰς κτᾶται χρήματα, ἀδελφός ἐστι τοῦ προτέρου κατὰ διάνοιαν· μητρὸς μὲν τῆς αὐτῆς διὰ τὴν νοερὰν ἡδονήν, πατρὸς δὲ ἑτέρου διὰ τὴν τοῦ πάθους ἐναλλαγὴν.
- 101 Ἔστιν ὁ περικόπτων πάθος διὰ μείζονα ἡδυπάθειαν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων αὐτοῦ τὸν σκοπὸν δοξάζεται. Τάχα δὲ καὶ ἑαυτὸν ἀγνοεῖ κοπιῶν ἀνόνητα.
- 102 Ἡ αἰτία πάσης κακίας κενοδοξία καὶ ἡδονή, ὁ δὲ μὴ μισήσας αὐτά, οὐ μὴ περιάρη πάθος.
- 103 Ῥίζα πάντων τῶν κακῶν» εἴρηται «ἡ φιλαργυρία», ἀλλὰ καὶ αὕτη σαφῶς δι' ἐκείνων συνίσταται. Ἐκτυφλοῦται ὁ νοῦς διὰ τῶν τριῶν τούτων παθῶν, φιλαργυρίας λέγω, κενοδοξίας, καὶ ἡδονῆς.
- 104 Τρεῖς θυγατέρες τῆς βδέλλης αὐταί εἰσι, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν, ὑπὸ μητρὸς ἀφροσύνης ἀγαπήσει ἀγαπώμεναι.
- 105 Γνώσις καὶ πίστις, αἱ τῆς φύσεως ἡμῶν σύντροφοι, δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ δι' ἐκείνας ἠμβλύθησαν.
- 106 Θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ πόλεμος καὶ φόνοι καὶ πᾶς ὁ λοιπὸς κατάλογος τῶν κακῶν δι' ἐκείνας ἐν ἀνθρώποις σφόδρα ἐκραταιώθησαν.
- 107 Οὕτω μισῆσαι δεῖ φιλαργυρίαν καὶ κενοδοξίαν καὶ ἡδονήν, ὡς μητέρας τῶν κακῶν καὶ μητρονιάς τῶν ἀρετῶν.
- 108 Διὰ ταῦτα μὴ ἀγαπᾶν τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ προσετάχθημεν· οὐχ ἵνα τὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ ἀκρίτως μισήσωμεν, ἀλλ' ὅπως τῶν τριῶν ἐκείνων παθῶν τὰς ἀφορμὰς περικόψωμεν.
- 109 «Οὐδεὶς», φησί, «στρατευόμενος τῷ Θεῷ, ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ θίου πραγματεῖαις»· ὁ γὰρ μετὰ τῆς ἐμπλοκῆς τὰ πάθη νικῆσαι θέλων, ὁμοίως ἐστι τῷ μετὰ ἀχύρων σβευννύοντι ἐμπρησμόν.

- 99 Σὲ τίποτε δὲν ὠφελήθηκε ἐκεῖνος ποὺ ἀπαρνήθηκε τὰ ὑπάρχοντά του καὶ ἐπιδίδεται στὶς ἡδονές· γιατί αὐτὸ ποὺ ἔκανε μὲ τὰ χρήματα, αὐτὸ τὸ κάνει καὶ χωρὶς νὰ ἔχει τίποτε.
- 100 Ἄλλὰ καὶ ὁ ἐγκρατής, ὅταν ἔχει χρήματα, εἶναι ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου ὡς πρὸς τὴ διάνοια. Γιατί ἔχει τὴν ἴδια μητέρα ἐξαιτίας τῆς νοερῆς ἡδονῆς, καὶ πατέρα ἄλλον, λόγω τῆς διαφορᾶς τοῦ πάθους.
- 101 Ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ κόβει ἓνα πάθος ἐξαιτίας μεγαλύτερης ἡδυπάθειας, καὶ ἐγκωμιάζεται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀγνοοῦν τὸν σκοπὸ του. Ἄλλὰ μᾶλλον καὶ ὁ ἴδιος ἀγνοεῖ τὸν ἑαυτὸ του, ὅτι κοπιᾶζει ἀνώφελα.
- 102 Αἰτία καθὲ κακίας εἶναι ἢ κενοδοξία καὶ ἢ ἡδονή, καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν μίσησε αὐτά, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποβάλει κανένα πάθος.
- 103 Ἡ φιλαργυρία ἔχει ὀνομασθεῖ «ρίζα ὅλων τῶν κακῶν»¹⁴. ἄλλὰ καὶ αὐτὴ συνδέεται καθαρὰ μὲ ἐκεῖνες. Ὁ νοῦς τυφλώνεται ἀπὸ αὐτὰ τὰ τρία πάθη, ἐννοῶ τὴ φιλαργυρία, τὴν κενοδοξία καὶ τὴν ἡδονή.
- 104 Οἱ κακίες αὐτὲς εἶναι τρεῖς θυγατέρες τῆς βδέλλας, σύμφωνα μὲ τὴν ἁγία Γραφή, ποὺ εἶναι πάρα πολὺ ἀγαπητὲς ἀπὸ τὴ μητέρα τους τὴν ἀφροσύνη.
- 105 Ἡ γνώση καὶ ἡ πίστη, οἱ σύντροφοι τῆς φύσεώς μας, δὲν ἐξασθένησαν γιὰ τίποτε ἄλλο, ἀλλ' ἐξαιτίας αὐτῶν.
- 106 Ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργὴ καὶ ὁ πόλεμος καὶ οἱ φόνοι, καὶ ὅλος ὁ ὑπόλοιπος κατάλογος τῶν κακῶν, ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν παραπάνω τριῶν κακιῶν ἰσχυροποιήθηκαν πάρα πολὺ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.
- 107 Ἔτσι πρέπει νὰ μισοῦμε τὴ φιλαργυρία, τὴν κενοδοξία καὶ τὴν ἡδονή, σὰν μητέρες τῶν κακῶν καὶ μητριές τῶν ἀρετῶν.
- 108 Γι' αὐτὸ ἔχουμε ἐντολὴ νὰ μὴ ἀγαπᾶμε τὸν κόσμον οὔτε τὰ τοῦ κόσμου¹⁶. ὄχι γιὰ νὰ μισήσουμε ἀπερίσκεπτα τὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀφαιρέσουμε τὶς ἀφορμὲς τῶν τριῶν αὐτῶν παθῶν.
- 109 «Κανένας ποὺ γίνεται στρατιώτης τοῦ Θεοῦ», λέγει, «δὲν ἐμπλέκεται στὶς βιοτικὲς ὑποθέσεις»¹⁷. Γιατί ἐκεῖνος ποὺ μὲ τὴν ἐμπλοκὴ του σ' αὐτὲς θὰ θελήσει νὰ νικῆσει τὰ πάθη, μοιάζει μ' ἐκεῖνον ποὺ σβήνει φωτιὰ μὲ ἄχυρα.

17. Β' Τιμ. 2, 4.

- 110 Ὁ διὰ χρήματα ἢ δόξαν ἢ ἡδονὴν ὀργιζόμενος τῷ πλησίον, οὐπω ἔγνωκεν ὡς ἐν δικαιοσύνῃ διοικονεῖ ὁ Θεὸς τὰ πράγματα
- 111 Ὅταν ἀκούσης τοῦ Κυρίου λέγοντος, ὅτι «Εἴ τις οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος», μὴ μόνον περὶ χρήματα νόει τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων τῶν τῆς κακίας πραγμάτων.
- 112 Ὁ μὴ γινώσκων τὴν ἀλήθειαν, οὔτε ἀληθῶς πιστεύειν δύναται. Ἡ γὰρ γνῶσις κατὰ φύσιν προηγεῖται τῆς πίστεως
- 113 Ὡσπερ ἐκάστῳ τῶν ὀρωμένων τὸ προσφυῆς ἀπένειμεν ὁ Θεός, οὕτω καὶ τοῖς ἀνθρωπίνους λογισμοῖς, κἂν θέλωμεν, κἂν μὴ.
- 114 Εἴ τις προφανῶς ἁμαρτάνων καὶ μὴ μετανοῶν, οὐδὲν ἔπαθεν ἕως ἐξόδου, τούτου νόμιζε ἀνίλεων εἶναι τὴν κρίσιν ἐκεῖ
- 115 Ὁ ἐμφρόνως προσευχόμενος, ὑπομένει τὰ ἐπερχόμενα, ὁ δὲ μνησικακῶν, οὐπω καθαρῶς προσηύξατο.
- 116 Ζημιωθεὶς ἢ ὄνειδισθεὶς ἢ διωχθεὶς παρὰ τινος, μὴ λογίζου τὸ παρόν, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἐκδέχου· εὐρήσεις ὅτι πολλῶν σοι ἀγαθῶν γέγονε πρόξενος, οὐ μόνον ἐν τῷ παρόντι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.
- 117 Ὡσπερ τοὺς κακοσίτους ἀψίνθιον ὠφελεῖ τὸ πικρόν· οὕτω τοῖς κακοτρόποις κακὰ πάσχειν συμφέρει. Τοὺς μὲν γὰρ εὐεκτεῖν, τοὺς δὲ μετανοεῖν παρασκευάζει τὰ φάρμακα.
- 118 Εἰ μὴ θέλεις κακοπαθεῖν, μηδὲ κακοποιεῖν θέλε· διότι τοῦτο ἐκείνῳ ἀπαραβάτως ἀκολουθεῖ. Ὁ γὰρ σπεῖρει ἕκαστος, τοῦτο καὶ θερίσει.
- 119 Ἐκουσίως τὰ φαῦλα σπεῖροντες, καὶ ἀκουσίως θερίζοντες, τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ θαυμάζειν ὀφείλομεν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ θέρους καὶ ἀνὰ μέσον σπόρου καιρὸς τις διώρισταί, τούτου χάριν ἀπιστοῦμεν περὶ τὴν ἀνταπόδοσιν.

110 Αὐτὸς ποὺ γιὰ χρήματα ἢ δόξα ἢ ἡδονὴ ὀργίζεται ἐναντίον τοῦ πλησίον του, δὲν γνῶρισε ἀκόμα, ὅτι ὁ Θεὸς ρυθμίζει τὰ πράγματα μὲ δικαιοσύνη.

111 Ὅταν ἀκοῦς τὸν Κύριο νὰ λέγει, «ὅποιος δὲν ἀπαρνεῖται ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του, δὲν εἶναι ἄξιός μου»¹⁸, νὰ μὴ νομίζεις ὅτι αὐτὸ ἔχει λεχθεῖ μόνο γιὰ τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλα τὰ πράγματα τῆς κακίας.

112 Αὐτὸς ποὺ δὲν γνωρίζει τὴν ἀλήθεια, οὔτε νὰ πιστεύει ἀληθινὰ μπορεῖ. Γιατὶ ἡ γνώση προηγεῖται ἀπὸ τὴ φύση τῆς πίστεως.

113 Ὅπως στὸ καθένα ἀπὸ τὰ βλεπόμενα ὁ Θεὸς ἔδωσε αὐτὸ ποὺ εἶναι κατάλληλο σ' αὐτό, ἔτσι καὶ στοὺς ἀνθρώπινους λογισμούς, εἴτε τὸ θέλουμε, εἴτε ὄχι.

Ἐὰν κάποιος ποὺ ἀμαρτάνει ὀλοφάνερα καὶ δὲν μετανοεῖ, δὲν
114 ἔπαθε τίποτε μέχρι τὸν θάνατό του, νὰ ξέρεις ὅτι ἡ καταδίκη του ἐκεῖ θὰ εἶναι ἀλύπητη^{18α}.

115 Αὐτὸς ποὺ προσεύχεται μὲ φρόνηση, ὑπομένει ὅλα ὅσα τοῦ συμβαίνουν. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ εἶναι μνησίκακος, δὲν προσεύχεται
116 ἀκόμη καθαρὰ.

Ἄν ζημιώθηκες ἢ κατηγορήθηκες ἢ διώχθηκες ἀπὸ κάποιον, νὰ μὴ σκέφτεσαι τὸ παρόν, ἀλλὰ νὰ περιμένεις τὸ μέλλον. Θὰ δεῖς ὅτι σοῦ ἔγινε προῦξενος μεγάλων ἀγαθῶν, ὄχι μόνο στὸ παρόν, ἀλλὰ καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα.

117 Ὅπως ἐκείνους ποὺ εἶναι ἀνόρεχτοι τοὺς ὠφελεῖ τὸ πικρὸ ἀψέντι, ἔτσι καὶ στοὺς κακότερους συμφέρει νὰ πάσχουν κακὰ. Γιατὶ τὰ φάρμακα στοὺς πρώτους φέρνουν εὐεξία, ἐνῶ τοὺς ἄλλους τοὺς κάνουν νὰ μετανοοῦν.

118 Ἐὰν δὲν θέλεις νὰ πάθεις κακὰ, οὔτε νὰ θέλεις νὰ κάνεις κακὰ· γιατί αὐτὸ ἀκολουθεῖ κατὰ τρόπον ἀπαράβατο ἐκεῖνο. Ὅ,τι ἄλλωστε σπείρει ὁ καθένας, αὐτὸ καὶ θερίζει¹⁹.

119 Ὅταν μὲ τὴ θέλησή μας σπέρνουμε τὰ κακὰ, καὶ χωρὶς νὰ θέλουμε θερίζουμε κακὰ, πρέπει νὰ θαυμάζουμε τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ, ἐπειδὴ ἀνάμεσα στὴ σπορὰ καὶ στὸν θερισμὸ μεσολαβεῖ κάποιο διάστημα, γι' αὐτὸ δείχνουμε ἀπιστία γιὰ τὴν ἀνταπόδοση.

18α. Ἰακ. 2, 13.

19. Γαλ. 6, 8.

- 120 Ἀμαρτήσας, μὴ αἰτιῶ τὴν πράξιν, ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν. Εἰ μὴ γὰρ ὁ νοῦς προέδραμεν, οὐκ ἂν τὸ σῶμα ἐπηκολούθησε.
- 121 Τῶν προφανῶς ἀδικούντων πονηρότερός ἐστὶν ὁ λαθροκακοῦργος· διόπερ ἐκεῖνος καὶ πονηροτέρως κολάζεται.
- 122 Ὁ δόλους συμπλέκων καὶ κεκρυμμένως κακοποιῶν, ὄφεις ἐστί, κατὰ τὴν Γραφήν, ὁ καθήμενος ἐν ὁδῷ καὶ δάκνων πτέρναν ἵππου.
- 123 Ὁ ἐν τῷ αὐτῷ εἰς τινα μὲν ἐπαινῶν, εἰς τινα δὲ ψέγων τὸν πέλας, οὗτος κενοδοξία καὶ φθόνῳ κεκράτῃται· καὶ διὰ μὲν τῶν ἐπαινῶν κρύπτειν πειράται τὸν φθόνον, διὰ δὲ τῶν ψόγων ἑαυτὸν εὐδοκιμώτερον ἐκείνου συνίστησιν.
- 124 Ὡσπερ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ πρόβατα βόσκειν καὶ λύκους, οὕτως ἀδύνατον ἐλέους τυχεῖν τὸν δολοποιούντα τὸν πλησίον.
- 125 Ὁ τῇ ἐπιταγῇ ἐπιμίσγων λάθρα τὸ ἴδιον θέλημα, μοιχός ἐστι, καθὼς ἐν τῇ Σοφίᾳ δεδήλωται, καὶ δι' ἔνδειαν φρενῶν ὀδύνας καὶ ἀτιμίας ὑποφέρει.
- 126 Ὡσπερ ὕδατος καὶ πυρὸς ἐναντία ἢ σύνοδος, οὕτως ἐναντιοῦται ἀλλήλοις δικαιολογία καὶ ταπεινώσις.
- 127 Ὁ ζητῶν ἄφεισιν ἁμαρτιῶν, ἀγαπάτω ταπεινοφροσύνην· ὁ δὲ κατακρίνων τὸν ἕτερον, σφραγίζει τὰ ἑαυτοῦ κακά.
- 128 Μὴ ἀφῆς ἀνεξάλειπτον ἁμαρτίαν, κἂν βραχυτάτη τυγχάνῃ, ἵνα μὴ ὕστερον ἐπὶ μείζον κακὸν κατασύρῃ σε.
- 129 Ἐὰν θέλῃς σωθῆναι, ἀληθῆ λόγον ἀγάπησον, καὶ μηδέποτε ἀκριτῶς ἔλεγχον ἀποστραφῆς.
- 130 Λόγος ἀληθῆς μετέβαλε γεννήματα ἐχιδνῶν, καὶ ὑπέδειξεν αὐτοῖς φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς.
- 131 Ὁ δεχόμενος λόγους ἀληθείας, ὑποδέξεται τὸν Θεὸν Λόγον· φησὶ γὰρ ὁ Κύριος «Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται».
- 132 Παραλυτικός ἐστὶ χαλασθεὶς διὰ τοῦ δώματος, ἁμαρτωλὸς

- 120 "Όταν ἁμαρτήσεις, νὰ μὴ κατηγορεῖς τὴν πράξη, ἀλλὰ τὴν σκέψη. Γιατί, ἐὰν δὲν προηγεῖτο ὁ νοῦς, δὲν θὰ ἀκολουθοῦσε τὸ σῶμα.
- 121 Ἐκείνους ποὺ διαπράττουν ἀδικίες φανερά, πιὸ πονηρὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ κάνει κακὸ κρυφά· γι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς τιμωρεῖται αὐστηρότερα.
- 122 Αὐτὸς ποὺ πλέκει δόλους καὶ κάνει κρυφὰ κακὸ, εἶναι φίδι, σύμφωνα μὲ τὴν Γραφή, ποὺ παραμονεύει στὸν δρόμο καὶ δαγκώνει τὴ φτέρνα τοῦ ἀλόγου²⁰.
- 123 Αὐτὸς ποὺ γιὰ τὸ ἴδιο πράγμα σὲ κάποιον ἐπαινεῖ τὸν πλησίον, καὶ σὲ ἄλλον τὸν κατηγορεῖ, αὐτὸς κυριαρχεῖται ἀπὸ ματαιοδοξία καὶ φθόνου, ὁ ὁποῖος μὲ τοὺς ἐπαίνους προσπαθεῖ νὰ κρύψει τὸν φθόνου του, ἐνῶ μὲ τὶς κατηγορίες του παρουσιάζει τὸν ἑαυτό του καλύτερο ἀπὸ ἐκεῖνον.
- 124 "Όπως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βόσκουν μαζὶ καὶ πρόβατα καὶ λύκοι, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νὰ βρεῖ ἔλεος αὐτὸς ποὺ φέρεται μὲ δόλο στὸν πλησίον του.
- 125 Αὐτὸς ποὺ στὴ θεία ἐντολὴ ἀναμιγνύει λαθραῖα τὸ δικό του θέλημα, εἶναι μοιχός, ὅπως λέγεται στὴ Σοφία, καὶ ἕξαιτίας τῆς ἀφροσύνης του ὑπιφέρει θλίψεις καὶ ἀτιμίες στὴ ζωὴ του²¹.
- 126 "Όπως εἶναι ἀντίθετη ἡ συνύπαρξη τοῦ νεροῦ καὶ τῆς φωτιᾶς, ἔτσι εἶναι ἀντίθετες μεταξὺ τους ἡ δικαιολογία καὶ ἡ ταπείνωση.
- 127 Αὐτὸς ποὺ ζητᾷ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν του, ἃς ἀγαπάει τὴν ταπεινοφροσύνη· ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ κατακρίνει τὸν ἀδελφὸ του, ἐπιβεβαιώνει τὰ δικά του κακὰ.
- 128 Νὰ μὴ ἀφήνεις ἀσυγχώρητη ἁμαρτία, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πολὺ μικρὴ, γιὰ νὰ μὴ σὲ παρασύρει ἀργότερα σὲ μεγαλύτερο κακὸ.
- 129 Ἐὰν θέλεις νὰ σωθεῖς, νὰ ἀγαπᾷς τὸν ἀληθινὸ λόγου, καὶ ποτὲ νὰ μὴ ἀρνηθεῖς ἀκριτα τὸν ἔλεγχου.
- 130 Ὁ ἀληθινὸς λόγος ἄλλαξε τὰ τέκνα τῶν ἐχιδνῶν, καὶ τὰ ὑπέδειξε νὰ ἀποφύγουν τὴν μελλοντικὴ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ²².
- 131 Αὐτὸς ποὺ δέχεται τοὺς λόγους τῆς ἀλήθειας, θὰ δεχθεῖ καὶ τὸν Λόγου τοῦ Θεοῦ· γιὰτὶ ὁ Κύριος λέγει· «Αὐτὸς ποὺ δέχεται ἑσᾶς, δέχεται ἐμένα»²³.
- 132 Ὑπάρχει παραλυτικὸς ποὺ κατέβηκε κρεμαστὸς ἀπὸ τὴ στέγη,

22. Ματθ. 3, 7.

23. Ματθ. 10, 40.

- παρὰ πιστῶν κατὰ Θεὸν ἐλεγχόμενος, καὶ διὰ τὴν ἐκείνων πίστιν λαμβάνων τὴν ἄφεσιν.
- 133 Κρεῖσσον μετ' εὐλαβείας ὑπερεύχεσθαι τοῦ πλησίον, ἢ ἐλέγχειν αὐτὸν ἐν παντὶ πράγματι.
- 134 Ὁ ὀρθῶς μετανοῶν, ὑπὸ ἀφρόνων χλευάζεται. Τοῦτο δὲ αὐτῷ ἐστὶ τεκμήριον εὐαρεστήσεως.
- 135 «Ὁ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται», καὶ οὐ παύσεται, ἕως ἂν ἐξολοθρεύσῃ Κύριος σπέρμα ἐκ Βαβυλῶνος.
- 136 Λόγισαί μοι ἕνδεκα εἶναι τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας· ἐὰν ἐν ἑξ αὐτῶν ἀγαπήσῃς θελήματι, ἐκεῖνο ἀναπληρώσει τὸν τόπον τῶν ἕνδεκα.
- 137 Πῦρ ἐστὶ καιόμενον ἡ ἁμαρτία. Ὅσον ἂν περικόψῃς τὴν ὕλην, τοσοῦτον σβεσθήσεται· καὶ καθὸ ἐνεπιθῆς, ἀναλόγως ἐκκαυθήσεται.
- 138 Ἐπαρθεῖς ἐν ἐπαίνοις, ἐκδέχου ἀτιμίαν. Φησὶ γάρ· «Ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται».
- 139 Ὅταν πᾶσαν ἐκούσιον κακίαν ἀποβάλωμεν τῆς διανοίας, τότε ἂν πολεμήσωμεν πάθει τοῖς κατὰ πρόληψιν.
- 140 Πρόληψίς ἐστὶ τῶν προτέρων κακῶν μνεῖα ἀκούσιος, παρὰ μὲν τῷ ἀγωνιστῇ προδοῖν εἰς πάθος κωλυομένη, παρὰ δὲ τῷ νικητῇ ἕως προσβολῆς ἀνατρεπομένη.
- 141 Προσβολή ἐστὶν ἀνείδωλον κίνημα καρδίας, κλεισούρας δίκην, ὑπὸ τῶν ἐμπείρων κατεχομένη.
- 142 Ὅπου εἰκόνες λογισμῶν, ἐκεῖ γέγονε συγκατάθεσις· κίνημα γάρ ἐστὶν ἀνείδωλον, ἀναίτιος προσβολή. Ἔστι δὲ καὶ ὁ ἐκ τούτων ἐκφεύγων, ὡς δαλὸς ἐκ πυρός· καὶ ἔστιν ὁ μὴ ἀναστρέφων, ἕως ἂν ἐκκαύσῃ φλόγα.
- 143 Μὴ λέγε· Ὅ τι οὐ θέλω, καὶ ἔρχεται. Πάντως γάρ κἂν μὴ αὐτὸ ἀγνοῆς, τὰς δὲ αἰτίας ἀγαπᾷς τοῦ πράγματος.
- 144 Ὁ ζητῶν ἔπαινον, ἔγκειται πάθει, καὶ θλίψιν ἐπελθοῦσαν ἀποδυρόμενος, ἀγαπᾷ τὴν ἄνεσιν.

ὁ ὅποιος χαρακτηρίζοταν ἀπὸ τοὺς πιστοὺς στὸν Θεὸ ἁμαρτωλός, ἀλλ' ἐξαιτίας τῆς δικῆς τους πίστεως ἔλαβε τὴν ἄφεση²⁴.

133 Εἶναι καλύτερο νὰ προσεύχεσαι μὲ εὐλάβεια γιὰ τὸν πλησίον σου, παρὰ νὰ τὸν ἐλέγχεις γιὰ κάθε πράξη του.

134 Ἐκεῖνος ποὺ μετανοεῖ εἰλικρινᾶ, χλευάζεται ἀπὸ τοὺς ἀνόητους. Αὐτὸ ὅμως εἶναι γι' αὐτὸν ἀπόδειξη ὅτι γίνεται εὐάρεστη ἀπὸ τὸν Θεὸ ἢ μετάνοιά του.

135 «Ἐκεῖνος ποὺ ἀγωνίζεται, ἀσκεῖ ἐγκράτεια σὲ ὅλα»²⁵, καὶ δὲν σταματᾷ μέχρι νὰ ἐξολοθρευεῖ ὁ Κύριος τοὺς ἀπογόνους τῆς Βαβυλώνας.

136 Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, ὅτι τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἔνδεκα· ἐὰν ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ἀγαπήσεις μὲ τὴ θέλησή του, ἐκεῖνο θὰ ἀναπληρώσει τὴ θέση τῶν ἔνδεκα.

137 Ἡ ἁμαρτία εἶναι φωτιᾶ ἀναμμένη. Ὅσο λιγοστεύεις τὰ ξύλα, τόσο πιὸ γρήγορα σβήνει· ἐνῶ ὅσο προσθέτεις, φουντώνει ἀνάλογα.

138 Ἄν ὑπερηφανευθεῖς μὲ ἐπαίνους, περίμενε ἀτιμία. Γιατὶ λέγει· «Ὁποῖος ὑπερηφανεύεται, θὰ ταπεινωθεῖ»²⁶.

139 Ὅταν διώξουμε ἀπὸ τὸν νοῦ μας κάθε ἐκούσια κακία, τότε μπορούμε νὰ πολεμήσουμε τὰ προηγούμενα κακά.

140 Πρόληψη εἶναι ἡ ἐκούσια ἀνάμνηση τῶν προηγούμενων κακῶν, ἡ ὅποια ἀπὸ τὸν ἀγωνιστὴ ἐμποδίζεται νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ πάθος, ἐνῶ ἀπὸ τὸν νικητὴ, μόλις προσβληθεῖ ἀπὸ αὐτήν, ἀνατρέπεται.

141 Προσβολὴ εἶναι ἀσχημάτιστη κίνηση τῆς καρδιᾶς, ἡ ὅποια σὰν κάποιος κλειστὸς χῶρος κατέχεται ἀπὸ τοὺς ἔμπειρους.

142 Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν εἰκόνες λογισμῶν, ἐκεῖ ἔχει γίνεи συγκατάθεση· γιατί εἶναι ἀσχημάτιστη κίνηση τῆς καρδιᾶς, ἀθῶα προσβολή. Ὑπάρχει ἐκεῖνος ποὺ ξεφεύγει καὶ ἀπὸ αὐτὲς σὰν δαυλὸς τῆς φωτιᾶς, ὅπως καὶ ὑπάρχει ἄλλος ποὺ δὲν γυρίζει πίσω, μέχρι νὰ σβήσει ἡ φλόγα.

143 143. Νὰ μὴ λές· Αὐτὸ ποὺ δὲν θέλω, ἔρχεται. Γιατὶ ὅπωςδήποτε, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸ ἀγνοεῖς, ἀγαπᾷς ὅμως τὶς αἰτίες τοῦ πράγματος.

144 144. Αὐτὸς ποὺ ζητᾷ ἔπαινο, βρίσκεται μέσα σὲ πάθος· καί, μολονότι θρηνολογεῖ γιὰ κάποια θλίψη ποὺ τὸν βρῆκε, ἀγαπᾷ τὴν ἄνεση.

- 145 Ὡς ἐπὶ ζυγοῦ ἀστατεῖ τοῦ ἡδυπαθοῦντος ὁ λογισμὸς, καὶ ποτὲ μὲν κλαίει καὶ ἀποδύρεται δι' ἁμαρτίας, ποτὲ δὲ πολεμεῖ καὶ ἀντιλέγει τῶ πλησίον, ἐκδικῶν τὰς ἡδονάς.
- 146 Ὁ πάντα δοκιμάζων καὶ τὸ καλὸν κατέχων, ἀκολούθως ἀπὸ παντὸς πονηροῦ ἀφέξεται.
- 147 Μακρόθυμος ἀνὴρ, πολὺς ἐν φρονήσει ὁμοίως καὶ ὁ λόγοις σοφίας παραβάλλων τὸ οὖς αὐτοῦ.
- 148 Χωρὶς μνήμης Θεοῦ, γνώσις ἀληθῆς εἶναι οὐ δύναται· ἐκτὸς γὰρ τῆς προτέρας, ἢ δευτέρα νόθος ὑπάρχει.
- 149 Τὸν σκληροκάριον οὐκ ὠφελεῖ λεπτοτέρας γνώσεως λόγος, διότι ἐκτὸς φόβου, μετανοίας πόνους οὐ καταδέχεται.
- 150 Τῶ πραεῖ ἀνθρώπῳ πιστολογία συμβάλλεται, καθότι οὐ πειράζει Θεοῦ μακροθυμίαν, καὶ οὐ τύπτεται ἐν πυκνῇ παραβάσει.
- 151 Ἄνδρα δυνατὸν μὴ ἐλέγξης ἐπὶ κενοδοξία, ἀλλὰ τὴν ἐπιφορὰν τῆς μελλούσης ἀτιμίας ὑπόδειξον· τούτῳ γὰρ τῶ τρόπῳ ὁ συνετὸς ἡδέως ἐλέγχεται.
- 152 Ὁ μισῶν ἔλεγχον, κατὰ πρόθεσιν ἔγκειται τῶ πάθει, ὁ δὲ ἀγαπῶν, δηλονότι κατὰ πρόληψιν παραφέρεται.
- 153 Μὴ θέλε ἀκούειν ἀλλότρια πονηρεύματα· τῶ γὰρ τοιούτῳ θελήματι καὶ οἱ χαρακτῆρες τῶν πονηρευμάτων διατρέφονται.
- 154 Ὁ κακοῖς λόγοις ἐνηχηθεὶς, σεαυτῷ ὀργίζου, καὶ μὴ τῶ λαλήσαντι πονηρᾶς γὰρ ἀκοῆς, πονηρὸς καὶ ὁ ἀποκρισιάριος.
- 155 Εἴ τις ματαιολόγοις ἀνθρώποις περιτύχοι, ὑπέθυνον ἑαυτὸν ἡγείσθω τῶν τοιούτων ῥημάτων, κἂν μὴ προσφάτως, ἀλλ' ἐκ παλαιοῦ χρεωστήματος.
- 156 Ἐὰν ἴδῃς τινὰ καθ' ὑπόκρισιν ἐπαινοῦντά σε, ἐν ἰδίῳ καιρῷ παρ' ἐκείνου ψόγον ἐκδέχου.
- 157 Τὰ παρόντα θλιβερὰ προσανάλασσε τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς, καὶ οὐδέποτε σου τὸν ἀγῶνα χαννώσει πλημμέλεια.
- 158 Ὅταν διὰ σωματικὴν παροχὴν ἀνθρωπινὴν ὡς ἀγαθὸν ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ ἐπαινέσης, ὕστερον ὁ αὐτὸς σοι πονηρὸς καταφανήσεται.

- 135 Ο νοῦς τοῦ φιλήδονου κινεῖται διαρκῶς σάν σέ ζυγαριά· ἄλλοτε κλαίει καὶ θρηνεῖ γιὰ τὶς ἁμαρτίες του, καὶ ἄλλοτε πολεμᾷ καὶ ἀντιλέγει στὸν πλησίον, ἐπιδιώκοντας τὶς ἡδονές.
- 146 Αὐτὸς ποὺ τὰ δοκιμάζει ὅλα καὶ κρατεῖ ὅ,τι εἶναι καλό, εἶναι ἐπόμενο ὅτι θὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ κάθε κακό.
- 147 Ἄνεξίκακος ἄνδρας, μὲ πολλή σύνεση, εἶναι ἐπίσης καὶ ἐκεῖνος ποὺ προσφέρει τὸ αὐτί του στὰ λόγια τῆς σοφίας.
- 148 Χωρὶς τὴ μνήμη τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει γνώση ἀληθινή· γιὰτὶ χωρὶς τὴν πρώτη, ἢ δεύτερη εἶναι νόθος.
- 149 Τὸν σκληρόκαρδο δὲν τὸν ὠφελεῖ ὁ λόγος τῆς λεπτῆς γνώσης, γιὰτὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν φόβο, δὲν δέχεται τοὺς πόνους τῆς μετάνοιας.
- 150 Στὸν πράο ἄνθρωπο ὁ λόγος γιὰ τὴν πίστη ὠφελεῖ, γιὰτὶ δὲν ἐνοχλεῖ τὴ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, καὶ οὔτε προσκρούει σὲ πυκνὲς παραβάσεις.
- 151 Τὸν δυνατὸ ἄνδρα νὰ μὴ τὸν ἐλέγχεις γιὰ κενοδοξία, ἀλλὰ νὰ τοῦ ὑποδεικνύεις τὴν ξαφνικὴ ἔλευση τῆς μελλοντικῆς ἀτιμίας· γιὰτὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ὁ συνετὸς ἐλέγχεται μὲ εὐχαρίστηση.
- 152 Ἐκεῖνος ποὺ μισεῖ τὸν ἔλεγχο, μένει μὲ τὴ θέλησή του στὸ πάθος. Ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὸν ἔλεγχο, εἶναι φανερό ὅτι παραφέρεται ἔτσι τυχαῖα καὶ ἀπερίσκεπτα.
- 153 Νὰ μὴ θέλεις νὰ ἀκοῦς ξένες κακίες· γιὰτὶ μὲ τὴ θέληση αὐτὴ τρέφονται καὶ τὰ γνωρίσματα τῶν κακῶν πράξεων.
- 154 Σὺ ποὺ ἀκουσες κακοὺς λόγους, νὰ ὀργίζεσαι μὲ τὸν ἑαυτό σου καὶ ὄχι μὲ ἐκεῖνον ποὺ τοὺς εἶπε· γιὰτὶ στὸν πονηρὸ ἀκροατὴ, εἶναι πονηρὸς καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀπαντᾷ.
- 155 Ἐὰν κάποιος συναντήσῃ ἄνθρώπους φλύαρους, νὰ θεωρεῖ ὑπεύθυνο τὸν ἑαυτό του γι' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ λόγια, ἔστω κι ἂν ὄχι πρόσφατα, ἀλλὰ ἀπὸ παλιὸ χρέος.
- 156 Ἄν δεῖς κάποιον ποὺ σέ ἐπαινεῖ ὑποκριτικά, νὰ περιμένεις σὲ ἄλλον καιρὸ νὰ δεχθεῖς ἀπὸ αὐτὸν κατηγορία.
- 157 Τὶς τωρινὲς θλίψεις νὰ τὶς ἀνταλλάσσεις προκαταβολικὰ μὲ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, καὶ ποτὲ ἢ ἁμαρτία δὲν θὰ κάνει τὸν ἀγῶνα σου νὰ ἀτονήσει.
- 158 Ὅταν ἐπαινέσεις ἕναν ἄνθρωπο ὡς ἀγαθὸν ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ σοῦ πρόσφερε κάτι τὸ ὑλικό, ἀργότερα ὁ ἴδιος θὰ σοῦ ἀποδειχθεῖ πονηρός.

- 159 Πᾶν ἀγαθὸν παρὰ Κυρίου οἰκονομικῶς ἐπέρχεται, καὶ οἱ φέροντες αὐτό, εἰσὶν ἀγαθοῦ διάκονοι.
- 160 Ἀγαθῶν καὶ κακῶν τὰς μετεμπλοκάς ὁμαλῶ λογισμῶ ὑποδέχου, καὶ οὕτως ἀνατρέπει ὁ Θεὸς τῆς ἀνωμαλίας τὰ πράγματα.
- 161 Ἡ ἀνισότης τῶν λογισμῶν τὰς τῶν ἰδικῶν ἀνιδίως μεταβολὰς ἐπιφέρει· ὁ Θεὸς γὰρ τὰ ἀκούσια τοῖς ἐκουσίοις προσφυῶς ἀπένειμε.
- 162 Τὰ αἰσθητὰ τῶν νοερῶν ἐστὶν ἔκγονα, τὸ δέον φέροντα ψήφῳ Θεοῦ.
- 163 Καρδίας ἠδυναθούσης, λογισμοὶ λοιμοὶ ἀναφύονται, καὶ ἐν τῷ καπνῷ τὴν ἐγκειμένην ὕλην ἐπιγινώσκωμεν.
- 164 Παράμενε τῇ διανοίᾳ, καὶ οὐ κοπιᾷσεις ἐν πειρασμοῖς ἐκειθεν δὲ ἀναχωρῶν, ὑπόμενε τὰ ἐπερχόμενα.
- 165 Εὐχου μὴ ἐλθεῖν σοι πειρασμόν· ἐλθόντα δέ, κατάδεξαι ὡς σόν, καὶ οὐκ ἀλλότριον.
- 166 ἘΑρον τὴν ἔννοιαν ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, καὶ τότε δυνήσει ἰδεῖν τὰς μεθοδείας τοῦ διαδόλου.
- 167 Ὁ λέγων πάσας εἰδέναί τὰς μεθοδείας τοῦ διαδόλου, οὐκ οἶδεν ἑαυτὸν τέλειον εἰσφέρειν.
- 168 Ὅταν ἐξέλθῃ ὁ νοῦς τῶν σωματικῶν φροντίδων, βλέπει κατ' ἀναλογίαν τὰς τῶν ἐχθρῶν πανουργίας.
- 169 Ὁ λογισμοῖς συναπαγόμενος, ἐκτυφλοῦται ὑπ' αὐτῶν· καὶ τὰς μὲν ἐργασίας τῆς ἁμαρτίας βλέπει, τὰς δὲ αἰτίας αὐτῶν οὐ δύναται ἰδεῖν.
- 170 Ἔστιν ὁ ποιῶν προφανῶς ἐντολήν, δουλεύων πάθει, καὶ διὰ λογισμῶν πονηρῶν ἀγαθὴν προᾷξιν ἐξαφανίζων.
- 171 Ἐμφερόμενος ἐν ἀρχῇ κακοῦ, μὴ λέγε· Οὐ μὴ νικήσῃ με. Καθὸ γὰρ ἂν ἐμφέρῃ, κατὰ τοσοῦτον ἤδη νενίκησαι.
- 172 Ἐκαστον τῶν γενομένων ἀπὸ μικροῦ ἄρχεται· καὶ κατὰ μέρος τρεφόμενον, λαμβάνει τὴν αὐξήσιν.
- 173 Δίκτυόν ἐστι πολὺπλοκον ἢ τῆς κακίας μέθοδος, ᾧ μερικῶς

- 159 Κάθε αγαθὸ προέρχεται κατ' οἰκονομίαν ἀπὸ τὸν Κύριο, καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸ φέρνουν εἶναι ὑπηρετές τοῦ ἀγαθοῦ.
- 160 Τὶς ἐναλλαγές τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν νὰ τὶς δέχεσαι μὲ ὁμαλὴ σκέψη· ἔτσι ὁ Θεὸς ἀνατρέπει τὰ πράγματα τῆς ἀνωμαλίας.
- 161 Ἡ ἀνισότης τῶν λογισμῶν ἐπιφέρει τὶς ἰδιαιτέρες μεταβολές κατὰ τρόπο τέτοιο ποὺ δὲν τὸν ὑποψιαζόμαστε· γιατί ὁ Θεὸς χορηγεῖ μὲ τρόπο κατάλληλο τὰ ἀκούσια μὲ τὰ ἐκούσια.
- 162 Τὰ αἰσθητὰ πράγματα προέρχονται ἀπὸ τὰ νοερά, γιατί μὲ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ φέρνουν αὐτὸ ποὺ πρέπει.
- 163 Ὅταν ἡ καρδιὰ ἐπιδίδεται στὶς ἡδονές, ξεφυτρώνουν ἀπὸ αὐτὴν λογισμοὶ μολυσματικοί· καὶ ἀπὸ τὸν καπνὸ ἀναγνωρίζουμε τὰ ξύλα ποὺ ὑπάρχουν μέσα στὴ φωτιά.
- 164 Μένε σταθερὸς στὴ σκέψη, καὶ δὲν θὰ κοπιᾶσεις μὲ τοὺς πειρασμούς· φεύγοντας ὅμως ἀπὸ ἐκεῖ, νὰ ὑπομένεις αὐτὰ ποὺ θὰ ἔρθουν.
- 165 Νὰ προσεύχεσαι νὰ μὴ σοῦ ἔρθει πειρασμός· ὅταν ὅμως ἔρθει, νὰ τὸν δέχεσαι σὰν δικό σου, καὶ ὄχι σὰν ξένον.
- 166 Ἀπομάκρυνε τὴ σκέψη σου ἀπὸ κάθε πλεονεξία, καὶ τότε θὰ μπορέσεις νὰ δεῖς τὶς μεθοδεύσεις τοῦ διαβόλου.
- 167 Αὐτὸς ποὺ λέγει, ὅτι γνωρίζει ὅλες τὶς μεθοδεῖες τοῦ διαβόλου, δὲν γνωρίζει νὰ παρουσιάζει τὸν ἑαυτὸ του τέλειον.
- 168 Ὅταν ἀπομακρυνθεῖ ὁ νοῦς ἀπὸ τὶς σωματικὲς φροντίδες, τότε βλέπει κατ' ἀναλογία τὶς πανουργίες τῶν ἐχθρῶν του.
- 169 Αὐτὸς ποὺ συμπαρασύρεται ἀπὸ τοὺς λογισμούς, τυφλώνεται ἀπὸ αὐτούς· ἔτσι τὰ ἔργα βέβαια τῆς ἀμαρτίας τὰ βλέπει, ἐνῶ τὶς αἰτίες τους δὲν μπορεῖ νὰ τὶς δεῖ.
- 170 Ὑπάρχει κάποιος ποὺ ἐφαρμόζει βέβαια φανερὰ κάποια ἐντολή, ὄντας ὅμως ὑποδουλωμένος στὸ πάθος, ἔξαφανίζει ἔτσι μὲ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τὴν ἀγαθὴν πράξη του.
- 171 Ὅταν βρῖσκεται στὴν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ, νὰ μὴ λές· Δὲν θὰ μὲ νικῆσει. Γιατί ὡς πρὸς τὸν βαθμὸ ποὺ βρῖσκεσαι σ' αὐτό, ἔχεις ἤδη ἀντίστοιχα νικηθεῖ.
- 172 Καθένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔγιναν, ἀρχίζει ἀπὸ τὸ λίγο, καὶ καθὼς τρέφεται λίγο λίγο, αὐξάνεται.
- 173 Ἡ μέθοδος τῆς κακίας ἀποτελεῖ πολὺπλοκο δίκτυο· ἐμπλεκό-

ἐμπλακείς, ἐὰν ἀμελήσῃ, περιεκτικῶς σφίγγεται

- 174 Μὴ θέλε ἀκούειν δυστυχίας ἐχθρῶν ἀνθρώπων. Οἱ γὰρ ἡδέως ἀκούοντες τῶν τοιούτων ῥημάτων, καρπούς τρυγῶσι τῆς ἰδίας προθέσεως
- 175 Μὴ πᾶσαν θλίψιν ἐπέρχεσθαι τοῖς ἀνθρώποις δι' ἁμαρτίαν νόμιζε· εἰσὶ γὰρ τινες εὐαρεστοῦντες καὶ πειραζόμενοι. Γέγραπται γάρ· Ἀσεβεῖς καὶ ἄνομοι ἐκδιωχθήσονται. Ὁμοίως καὶ «Οἱ εὐσεβῶς θέλοντες ζῆν ἐν Χριστῷ, διωχθήσονται».
- 176 Ἐν καιρῷ θλίψεως βλέπε τὴν προσβολὴν τῆς θλίψεως ἐπειδὴ γὰρ ἡ προσβολὴ παραμυθεῖται τὴν θλίψιν, εὐπαράδεκτος γίνεται
- 177 Τινὲς φρονίμους λέγουσι τοὺς διακριτικούς τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων. Φρόνιμοι δὲ εἰσιν οἱ ἐπικρατοῦντες τῶν ἰδίων θελημάτων.
- 178 Πρὸ ἀναιρέσεως τῶν κακῶν μὴ ὑπακούσης τῇ καρδίᾳ σου. Οἷας γὰρ ἐνθήκας ἔχει, τοιαύτας καὶ προσθήκας ἐπιζητεῖ
- 179 Ὡσπερ εἰσὶν ὄφεις συναντῶντες ἐν νάπαις, καὶ εἰσὶν ἕτεροι φωλεύοντες ἐν οἰκίαις, οὕτως εἰσὶ πάθη λογιστικῶς μορφούμενα, καὶ εἰσὶν ἕτερα πρακτικῶς ἐγκείμενα, εἰ καὶ ἐξ ἄλλων εἰς ἄλλας εἰκόνας μετεμορφώθησαν.
- 180 Ὅταν ἴδῃς τὰ ἐγκείμενα ὑποστατικῶς κινούμενα καὶ εἰς πάθος προκαλούμενα τὸν νοῦν ἡσυχάζοντα, γίνωσκε ὅτι ὁ νοῦς ποτε καὶ τούτων προηγῆσατο, καὶ εἰς προᾶξιν ἤγαγε, καὶ τῇ καρδίᾳ ἐνέθηκεν.
- 181 Οὐ συνίσταται νέφος ἐκτὸς αὔρας καὶ ἀνέμου, καὶ οὐ γεννᾶται πάθος ἐκτὸς ἐννοίας.
- 182 Ἐὰν μηκέτι ποιῶμεν τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς κατὰ τὴν Γραφήν, ῥαδίως ἐν Κυρίῳ ὑπολήξει τὰ προεγκείμενα
- 183 Τὰ μὲν ὑποστατικὰ τοῦ νοῦς εἰδῶλα πονηρότερα ἔστι καὶ ἐπικρατέστερα, τὰ δὲ λογιστικὰ τούτων αἷτια καὶ προηγητικά.

μενος κάποιος σ' αὐτὸ λίγο, ἐὰν δείξει ἀμέλεια, σφίγγεται σ' αὐτὸ ὀλόκληρος.

174 Νὰ μὴ θέλεις νὰ ἀκοῦς τις δυστυχίες ἀνθρώπων ποὺ εἶναι ἐχθροί σου. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ ἀκοῦνε μὲ εὐχαρίστηση αὐτὰ τὰ λόγια, τρυγοῦν τοὺς καρπούς τῆς δικῆς τους προθέσεως.

175 Νὰ μὴ νομίζεις ὅτι κάθε θλίψη ἔρχεται στοὺς ἀνθρώπους ἐξαιτίας ἁμαρτίας· γιατί ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ καὶ ὅταν δοκιμάζονται εὐαρεστοῦν τὸν Θεό. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Οἱ ἀσεβεῖς καὶ παράνομοι θὰ ἐκδιωχθοῦν. Ἐπίσης καὶ «αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ ζήσουν μὲ εὐσέβεια μαζί μὲ τὸν Χριστό, θὰ διωχθοῦν»²⁷.

176 Σὲ καιρὸ θλίψεως νὰ βλέπεις τὴν αἰτία τῆς θλίψεως· γιατί, ἐπειδὴ ἡ αἰτία μετριάζει τὴ θλίψη, γίνεται εὐπρόσδεκτη.

177 Μερικοὶ φρόνιμους ὀνομάζουν ἐκείνους ποὺ εἶναι ἱκανοὶ νὰ διακρίνουν τὰ αἰσθητὰ πράγματα. Ὅμως φρόνιμοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι κυρίαρχοι τῶν δικῶν τους θελήσεων.

178 Προτοῦ καταργήσεις τὰ κακά, νὰ μὴ ὑπακοῦεις στὴν καρδιά σου. Γιατί, ὅποιες καταβολές ἔχει μέσα της, τέτοιες προσθήκες ζητᾶ.

179 Ὅπως ὑπάρχουν φίδια ποὺ τὰ συναντοῦμε σὲ δασώδεις κοιλάδες, καὶ ἄλλα ποὺ φωλιάζουν μέσα σὲ σπίτια, ἔτσι ὑπάρχουν καὶ πάθη ποὺ σχηματίζονται στὸ νοῦ, καὶ ἄλλα ποὺ βρίσκονται πραγματικά μέσα μας, ἂν καὶ μεταμορφώθηκαν ἀπὸ ἄλλες μορφές σὲ ἄλλες.

180 Ὅταν δεῖς αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν πραγματικά μέσα μας νὰ κιννοῦνται καὶ νὰ προκαλοῦν σὲ πάθος τὸν νοῦ ποὺ ἠσυχάζει, νὰ ξέρεις ὅτι ἡ σκέψη κάποτε ὑπῆρξε πρὶν ἀπὸ αὐτὰ, καὶ αὐτὴ τὰ ἔκανε πράξη καὶ τὰ ἔβαλε μέσα στὴν καρδιά.

181 Δὲν δημιουργεῖται σύννεφο χωρὶς αὔρα καὶ ἀέρα, οὔτε πάθος γεννιέται χωρὶς σκέψη.

182 Ἐὰν δὲν ἐκτελοῦμε πιά τὰ θελήματα τῆς σάρκας, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, εὐκολα θὰ ἐκλείψουν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου αὐτὰ ποὺ προὔπάρχουν.

183 Τὰ πραγματικά εἶδωλα τοῦ νοῦ εἶναι πονηρότερα καὶ ἐπικρατέστερα, ἐνῶ τὰ εἶδωλα τῶν λογισμῶν εἶναι αἰτία αὐτῶν καὶ προγενέστερα.

- 185 Ἔστι κακία καρδιακῶς κατέχουσα διὰ τὴν χρονίαν πρόληψιν, καὶ ἔστι κακία λογιστικῶς πολεμουῖσα διὰ τῶν καθημερινῶν πραγμάτων.
- 186 Ὁ Θεὸς τὰς πράξεις κατὰ τὰς προθέσεις λογίζεται· «Δὴ γάρ σοι», φησί, «Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου».
- 187 Ὁ ἐν θεωρίᾳ συνειδήσεως μὴ ἐγκαρτερῶν, οὐδὲ τοὺς σωματικούς πόνους ὑπὲρ εὐσεβείας καταδέχεται.
- 188 Φυσικὴ δίδλος ἐστὶ συνείδησις ὁ ἐμπρόκτως ἀναγινώσκων αὐτήν, λαμβάνει πείραν θείας ἀντιλήψεως.
- 189 Ὁ μὴ αἰρούμενος τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας πόνους ἐκουσίως, ὑπὸ τῶν ἀκουσίων χαλεπωτέρως παιδεύεται.
- 190 Ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ δύναμιν ποιῶν αὐτό, διὰ μικρῶν πόνων τοὺς μεγάλους ἐκφεύξεται.
- 191 Ὁ ἐκτὸς προσευχῆς καὶ ὑπομονῆς πειρασμοὺς νικῆσαι θέλων, οὐκ ἀπώσεται αὐτούς, ἀλλὰ πλέον ἐμπλακῆσεται.
- 192 Κύριος εἰς τὰ ἰδίας ἐγκέκρυπται ἐντολάς, καὶ τοῖς ζητοῦσιν αὐτὸν κατ' ἀναλογίαν εὐρίσκεται.
- 193 Μὴ εἴπῃς Ἐποίησα ἐντολάς, καὶ οὐχ εὔρον τὸν Κύριον. Γνωσιν γὰρ μετὰ δικαιοσύνης πολλάκις εὔρηκας, οἱ δὲ ὀρθῶς ζητοῦντες αὐτόν, εὐρήσουσιν εἰρήνην.
- 194 Εἰρήνη ἐστὶ τῶν παθῶν ἀπαλλαγὴ· αὐτὴ δέ, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, ἐκτὸς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐχ εὐρίσκεται.
- 195 Ἄλλο πράξις ἐντολῆς, καὶ ἄλλο ἀρετῆ, κἂν ἐξ ἀλλήλων τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀφορμὰς λαμβάνωσι τὰ πάντα.
- 196 Πράξις ἐντολῆς λέγεται ἐν τῷ πράξει τὸ προστεταγμένον, ἀρετῆ δὲ ἐν τῷ ἀρέσκειν τῇ ἀληθείᾳ τὸ γεγεννημένον.
- 197 Ὡσπερ εἶς μὲν ἐστὶν ὁ αἰσθητὸς πλοῦτος, κατὰ δὲ κτήσιν πολυμερῆς, οὕτω μία ἐστὶν ἡ ἀρετῆ, πολυτρόπους ἔχουσα τὰς ἐργασίας.

- 184 Ὑπάρχει κακία πού κατέχει τήν καρδιά ἕξαιτίας χρόνιας ἀναμνήσεως τῶν προηγουμένων κακῶν²⁸. Ὑπάρχει ὁμως καί κακία ἡ ὁποία μᾶς πολεμᾷ μέ λογισμούς μέσω τῶν καθημερινῶν πραγμάτων.
- 185 Ὁ Θεός κρίνει τίς πράξεις σύμφωνα μέ τίς προθέσεις μας. Γιατί λέγει· «εἶθε νά σοῦ δώσει ὁ Κύριος σύμφωνα μέ τήν ἐπιθυμία τῆς καρδιάς σου»²⁹.
- 186 Αὐτός πού δέν δείχνει καρτερία στή θεωρία τῆς συνειδήσεως, οὔτε τοὺς σωματικούς πόνους γιά χάρη τῆς εὐσέβειας δέχεται.
- 187 Ἡ συνείδηση εἶναι βιβλίο φυσικό. Αὐτός πού τὸ διαβάζει ἔμπρακτα, γνωρίζει τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ.
- 188 Ὅποιος δέν προτιμᾷ θεληματικά τοὺς κόπους γιά τήν ἀλήθεια, βασανίζεται φοβερώτερα ἀπὸ τοὺς ἀθέλητους πόνους.
- 189 Αὐτός πού γνωρίζει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καί τὸ κάνει ὅσο μπορεῖ, μέ μικροὺς πόνους θά ἀποφύγει τοὺς μεγάλους.
- 190 Αὐτός πού θέλει νά νικήσει τοὺς πειρασμούς χωρὶς προσευχή καί ὑπομονή, δέν θά τοὺς ἀπομακρύνει, ἀλλὰ θά ἐμπλακεῖ σ' αὐτοὺς περισσότερο.
- 191 Ὁ Κύριος εἶναι κρυμμένος μέσα στίς ἐντολές του, καί βρίσκεται κατ' ἀναλογία ἀπὸ ἐκείνους πού τὸν ἀναζητοῦν.
- 192 Νά μὴ πεῖς Ἐφάρμοσα τίς ἐντολές, καί δέν βρῆκα τὸν Κύριο. Γιατί βρῆκες τὴ γνώση μαζί μέ τὴ δικαίωση. Ἐνῶ ἐκεῖνοι πού τὸν ζητοῦν σωστά, βρίσκουν εἰρήνη.
- 193 Εἰρήνη εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ πάθη· αὐτὴ, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Ἀπόστολος³⁰, δέν βρίσκεται χωρὶς τὴν ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
- 194 Ἄλλο πράξη μᾶς ἐντολῆς καί ἄλλο ἀρετὴ, ἔστω κι ἂν ὅλα λαμβάνουν τίς ἀφορμὲς τῶν ἀγαθῶν τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο.
- 195 Πράξη μᾶς ἐντολῆς λέγεται, ὅταν κάνουμε αὐτὸ πού προστάζει αὐτὴ, ἐνῶ ἀρετὴ εἶναι, ὅταν αὐτὸ πού γίνεται ἀρέσει στήν ἀλήθεια.
- 196 Ὅπως ὁ ὑλικὸς πλοῦτος εἶναι ἓνας, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν ἀπόκτησή του παρουσιάζει ποικιλία, ἔτσι καί ἡ ἀρετὴ εἶναι μία, ἀλλ' ἔχει πολλοὺς τρόπους πραγματοποιήσεώς της.

---

30. Α' Κορ. 12, 11.

- 197 Ὁ ἐκτὸς ἔργου σοφίζόμενος καὶ λαλῶν λόγους, πλουτεῖ ἐξ ἀδικίας, καὶ οἱ πόνοι αὐτοῦ, κατὰ τὴν Γραφήν, εἰς οἴκους ἀλλοτρι-
ους ἔρχονται.
- 198 Πάντα ὑπακούσεται τῷ χρυσίῳ, φησί, καὶ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ
τὰ νοητὰ διοικηθήσεται.
- 199 Συνειδήσις ἀγαθὴ διὰ προσευχῆς εὐρίσκεται, καὶ προσευχὴ
καθαρὰ διὰ συνειδήσεως· θάτερον γὰρ θατέρον κατὰ φύσιν προσ-
δέεται.
- 200 Ὁ Ἰακώβ τῷ Ἰωσήφ χιτῶνα ποικίλον ἐποίησε, καὶ ὁ Κύριος
τῷ προεῖ γνῶσιν ἀληθείας χαρίζεται, καθὰ γέγραπται, ὅτι «Διδά-
ξει προεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ».
- 201 Πάντοτε ἐργάζου τὸ ἀγαθὸν κατὰ δύναμιν, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ
μείζονος μὴ στρέφου ἐπὶ τὸ ἔλαττον· «Ὁ γὰρ στραφεὶς εἰς τὰ ὀ-
πίσω», φησὶν, «οὐκ ἔστιν εὐθετος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν».

- 197 Αὐτὸς ποὺ σοφίζεται καὶ λέγει λόγια χωρὶς ἔργα, πλουτίζει ἀπὸ τὴν ἀδικία, καὶ οἱ κόποι αὐτοῦ, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, πηγαίνουν σὲ ξένα σπίτια³¹.
- 198 Ὅλα ὑποτάσσονται στὸ χρυσάφι, λέγει³², ἐνῶ τὰ νοητὰ πράγματα ρυθμίζονται ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ.
- 199 Ἡ ἀγαθὴ συνείδηση βρῖσκεται μὲ τὴν προσευχή, καὶ ἡ καθαρὴ προσευχή μὲ τὴ συνείδηση· γιατί ἀπὸ τὴ φύση τους τὸ ἓνα ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸ ἄλλο.
- 200 Ὁ Ἰακώβ κατασκεύασε χιτῶνα πολύχρωμο γιὰ τὸν Ἰωσήφ³³, καὶ ὁ Κύριος χαρίζει στὸν πρᾶο γνώση τῆς ἀλήθειας, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεῖ· «Θὰ διδάξει στοὺς πρᾶους τὴν ἀλήθειά του»³⁴.
- 201 Νὰ κάνεις πάντοτε τὸ καλὸ ὅσο μπορεῖς, καὶ σὲ καιρὸ ποὺ μπορεῖς νὰ κάνεις περισσότερο νὰ μὴ γυρίζεις στὸ λιγώτερο. Γιατὶ λέγει, «ὅποιος στρέφεται πίσω, δὲν εἶναι κατάλληλος γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»³⁵.

---

34. Ψαλμ. 24, 9.

35. Λουκᾶ 9, 62.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΙΟΜΕΝΩΝ ΕΞ ΕΡΓΩΝ
ΔΙΚΑΙΟΥΣΘΑΙ

- 1 Ἡ τῶν ἔξωθεν κακοπιστία ἐν τοῖς ὑπογεγραμμένοις, ἐλέγχεται ὑπὸ τῶν θεβαιοπίστων καὶ ἐπεγνωκότων τὴν ἀλήθειαν.
- 2 Ὁ Κύριος πᾶσαν ἐντολὴν ὀφειλομένην δεῖξαι θέλων, τὴν δὲ νίθεσίαν ἰδίῳ αἵματι δεδωρημένην τοῖς ἀνθρώποις, φησὶν· «Ὅταν πάντα ποιήσητε προστεταγμένα ὑμῖν, τότε εἶπατε· Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, καὶ ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν»· διὰ τοῦτο οὐκ ἔστι μισθὸς ἔργων ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ χάρις Δεσπότη, πιστοῖς δούλοις ἠτομασμένη.
- 3 Οὐκ ἀπαιτεῖ δοῦλος ὡς μισθὸν τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' εὐαρεστεῖ ὡς ὀφειλέτης, καὶ κατὰ χάριν ἐκδέχεται.
- 4 Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ τοῖς εὖ δουλεύουσιν αὐτῷ, τὴν ἐλευθερίαν χαρίζεται· φησὶ γάρ· «Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἐγένου πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου».
- 5 Οὕτω δοῦλός ἐστι πιστός ὁ ψιλῆ τῆ γνώσει ἐπερειδόμενος, ἀλλ' ὁ δὲ ὑπακοῆς τῷ ἐντειλαμένῳ Χριστῷ πιστεύων.
- 6 Ὁ τὸν δεσπότην τιμῶν, ποιεῖ τὰ κελευόμενα. Σφαιεὶς δὲ ἢ παρακούσας, ὑπομένει ὡς ἴδια τὰ ἐπερχόμενα.
- 7 Φιλομαθὴς ὢν, γίνου καὶ φιλόπονος· ἡ γὰρ ψιλῆ γνώσις φυσιοῖ τὸν ἄνθρωπον.
- 8 Οἱ ἀπροσδοκῆτως ἡμῖν συμβαίνοντες πειρασμοί, οἰκονομικῶς ἡμᾶς φιλοπόνους διδάσκουσι, καὶ μὴ βουλομένους εἰς μετάνοιαν ἔλκουσιν.

ΓΙΑ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΝΟΜΙΖΟΥΝ ΟΤΙ ΘΑ ΔΙΚΑΙΩΘΟΥΝ
ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥΣ

- 1 Ἡ κακοπιστία ἐκείνων πού βρίσκονται ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας σ' αὐτά πού εἶναι γραμμένα, ἐλέγχεται ἀπό ἐκείνους πού εἶναι βεβαιωμένοι γιά τήν πίστη καί ἔχουν γνωρίσει τήν ἀλήθεια.
- 2 Ὁ Κύριος θέλοντας νά δείξει τὸ χρέος πρὸς κάθε ἐντολή τοῦ νόμου, καί ὅτι ἡ υἰοθεσία εἶναι χαρισμένη στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸ δικό του αἷμα, λέγει· «Ὅταν κάνετε ὅλα ὅσα σᾶς ἔχουν διαταχθεῖ, νά λέτε· Εἴμαστε ἀνάξιοι δούλοι, καί κάναμε αὐτὸ πού ὀφείλαμε νά κάνουμε»¹. Γι' αὐτὸ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲν εἶναι μισθὸς τῶν ἔργων μας, ἀλλὰ χάρισμα τοῦ Δεσπότη, πού εἶναι ἐτοιμασμένη γιά τοὺς πιστοὺς δούλους.
- 3 Ὁ δούλος δὲν ἀπαιτεῖ τὴν ἐλευθερία του ὡς μισθόν, ἀλλὰ εὐαρεστώντας τὸν κύριό του ὡς ὀφειλέτης, τὴν δέχεται ὡς χάρισμα.
- 4 Ὁ Χριστὸς πέθανε γιά τὶς ἁμαρτίες μας, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, καί χαρίζει τὴν ἐλευθερία σ' ἐκείνους πού τὸν ὑπηρετοῦν καλά. Γιατὶ λέγει· «Ἐὔγε, δούλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· σὲ λίγα φάνηκες πιστός, σὲ πολλὰ θὰ σὲ ἐγκαταστήσω· εἰσελθε στὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου σου»².
- 5 Δὲν εἶναι ἀκόμη πιστός ὁ δούλος πού στηρίζεται στὴν ἀπλῆ γνώση, ἀλλὰ ἐκεῖνος πού πιστεύει μὲ ὑπακοή στὸν Χριστὸ πού ἔδωσε τὶς ἐντολές.
- 6 Ἐκεῖνος πού τιμᾷ τὸν κύριό του, ἐκτελεῖ αὐτά πού τὸν διατάσσει. Κι ἂν κάνει σφάλμα ἢ παρακούσει, ὑπομένει αὐτά πού ἀκολουθοῦν ὡς δικά του.
- 7 Ἄν εἶσαι φιλομαθής, γίνε καὶ φίλεργος· γιατί ἡ ἀπλῆ γνώση κάνει τὸν ἀνθρώπο νά φουσκώνει ἀπὸ ἔπαρση.
- 8 Οἱ πειρασμοὶ πού μᾶς συμβαίνουν χωρὶς νά τοὺς περιμένουμε, μᾶς μαθαίνουν κατ' οἰκονομίαν νά γίνουμε φίλεργοι, καὶ ἐὰν δὲν θέλουμε, τότε μᾶς ὀδηγοῦν σὲ μετάνοια.

---

2. Ματθ. 25,21-23.

- 9 Αἱ ἐπερχόμεναι θλίψεις ἀνθρώποις, τῶν ἰδίων κακῶν εἰσιν ἔκγονα· ἐὰν δὲ αὐτὰς διὰ προσευχῆς ὑπομείνωμεν, εὐρήσομεν πάλιν ἀγαθῶν πραγμάτων ἐπιφορὰν.
- 10 Τινὲς ἐπ' ἀρετῇ ἐπαινεθέντες, ἠδύνθησαν, καὶ τὴν τῆς κενοδοξίας αὐτῶν ἠδονὴν ἔδοξαν εἶναι παράκλησιν. Ὅτεροι ἐφ' ἁμαρτίαις ἐλεγχθέντες, ἐπόνεσαν, καὶ τὸν ἐπωφελῆ πόνον ἐλογίσαντο εἶναι κακίας ἐνέργειαν.
- 11 Ὅσοι προφάσει ἀγῶνων ἀμελεστέρων κατεπαίρονται, οὗτοι ἐξ ἔργων σωματικῶν δικαιοῦσθαι νομίζουσιν. Ὅσοι δὲ ἐπερειδόμενοι ψιλῇ τῇ γνώσει τοὺς ἀγνοοῦντας εὐτελίζουσιν, οὗτοι ἐκείνων πολὺ ἀφρονέστεροι τυγχάνουσιν.
- 12 Ἐκτὸς τῶν κατ' ἀρετὴν ἔργων, οὕτω θεδαία ἡ γνῶσις, κἂν ἀληθῆς τυγχάνῃ. Διότι παντὶ πράγματι τὸ ἔργον ἐστὶ θεδαίωσις.
- 13 Πολλάκις ἐκ τῆς περὶ τὴν πράξιν ἀμελείας καὶ ἡ γνῶσις σκοτίζεται. Ὡν γὰρ αἱ ἐργασίαι καθόλου παρελογίσθησαν, τούτων καὶ αἱ μνήμαι κατὰ μέρος οἰχῆσονται· ἡ Γραφή διὰ τοῦτο κατὰ γνῶσιν εἰδέναί τὸν Θεὸν ὑποτίθεται, ἵν' ὀρθῶς αὐτῷ ποτε διὰ τῶν ἔργων δουλεύσωμεν.
- 14 Ὅταν προφανῶς ἐπιτελῶμεν ἐντολάς, τὰ μὲν ἰδικὰ παρὰ Κυρίου ἀναλόγως λαμβάνομεν, ὠφελούμεθα δὲ κατὰ τὸν σκοπὸν τῆς προθέσεως.
- 15 Ὁ θέλων τι πράξαι καὶ μὴ δυνάμενος, ὡς ποιήσας ἐστὶ παρὰ τῷ καρδιογνώσῃ Θεῷ. Τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀγαθοῖς καὶ ἐπὶ κακοῖς νοητέον.
- 16 Ὁ νοῦς ἐκτὸς τοῦ σώματος ἀγαθὰ καὶ κακὰ ἐκτελεῖ πολλά, τὸ δὲ σῶμα ἐκτὸς τοῦ νοῦς οὐδὲν τούτων ἐπιτελέσαι δύναται. Διότι ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας πρὸ τῆς πράξεως ἀναγινώσκεται.
- 17 Τινὲς μὴ ποιοῦντες τὰς ἐντολάς, πιστεύειν ὀρθῶς νομίζουσι. Τινὲς δὲ ποιοῦντες, ὡς μισθὸν ὀφειλόμενον τὴν βασιλείαν ἐκδέχονται· ἀμφοτέρωθεν δὲ τῆς βασιλείας ἀπεσφάλησαν.
- 18 Παρὰ δεσπότητος μισθὸς δούλοις οὐ κεχρεώσθηται· οὐδ' αὖ πάλιν, εἰ μὴ δουλεύσαντες ὀρθῶς, ἐλευθερίαν τυγχάνουσιν.
- 19 Εἰ Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε, κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ οὐ ζῶμεν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι, ἠδυνώμεθα

- 9 Οί θλίψεις πού συμβαίνουν στους ἄνθρώπους, εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν δικῶν μας κακῶν· καί ἐάν τις ὑπομείνουμε μέ προσευχή, θά μᾶς ἔρθουν πάλι πράγματα ἀγαθά.
- 10 Μερικοὶ πού ἐπαινέθηκαν γιά ἀρετή, αἰσθάνθηκαν εὐχαρίστηση, καί νόμισαν ὅτι ἡ ἡδονή τῆς κενοδοξίας τους εἶναι παρηγοριά. Ἄλλοι πού ἐλέγχθηκαν γιά ἁμαρτίες, πόνεσαν, καί τὸν ὠφέλιμο αὐτὸν πόνο τὸν θεώρησαν ὅτι εἶναι ἐνέργεια κακίας.
- 11 Ὅσοι καυχῶνται ἐξαιτίας ἀγῶνων πολὺ μικρῆς σημασίας, αὐτοὶ νομίζουν ὅτι δικαιώνονται ἀπὸ ἔργα σωματικά. Ὅσοι πάλι, στηριζόμενοι στὴν ἀπλῆ γνώση, ἐξευτελίζουν ἐκείνους πού ἔχουν ἄγνοια, αὐτοὶ εἶναι πιὸ ἀνόητοι ἀπὸ ἐκείνους.
- 12 Χωρὶς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς ἡ γνώση δὲν εἶναι σίγουρη, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀληθινή, γιὰτι γιά κάθε πρᾶγμα τὸ ἔργο εἶναι ἡ ἐγγύηση.
- 13 Πολλὲς φορὲς ἀπὸ τὴν ἀμέλεια τῆς πράξεως σκοτίζεται καὶ ἡ γνώση. Γιὰτι ἐκεῖνα τῶν ὁποίων ἡ ἐφαρμογή παραμελεῖται, αὐτῶν καὶ οἱ μῆνες σιγὰ σιγὰ φεύγουν. Γι' αὐτὸ ἡ Γραφή συμβουλεύει νὰ γνωρίσουμε τὸν Θεὸ μέ γνώση, γιὰ νὰ τὸν ὑπηρετήσουμε κάποτε σωστά μέ τὰ ἔργα.
- 14 Ὅταν ἐκτελοῦμε τὶς ἐντολὲς κατὰ τρόπο φανερό, παίρνουμε ἀπὸ τὸν Κύριο τὴν ἀνάλογη ἀμοιβή μας, καὶ ὠφελούμαστε ἀνάλογα μέ τὴν πρόθεσή μας.
- 15 Ἐκεῖνος πού θέλει νὰ κάνει κάτι πού δὲν μπορεῖ, γιὰ τὸν καρδιογνώστη Θεὸ εἶναι σὰν νὰ τὸ ἔκανε. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ νοοῦμε καὶ γιὰ τὰ καλὰ καὶ γιὰ κακὰ.
- 16 Ὁ νοῦς χωρὶς τὸ σῶμα κάνει πολλὰ καλὰ καὶ κακὰ, ἐνῶ τὸ σῶμα χωρὶς τὸ νοῦ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Γιὰτι ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας γνωρίζεται πρὶν ἀπὸ τὴν τέλεση τῆς πράξεως.
- 17 Μερικοὶ πού δὲν ἐκτελοῦν τὶς ἐντολές, νομίζουν ὅτι πιστεύουν σωστά. Ἄλλοι πάλι πού τὶς τηροῦν, περιμένουν τὴ βασιλεία σὰν ἀμοιβή πού τοὺς ὀφείλεται· ὅμως καὶ οἱ δύο ἀστόχησαν ὡς πρὸς τὸν δρόμο τῆς βασιλείας.
- 18 Ἀπὸ τὸν κύριο δὲν ὀφείλεται μισθὸς τοὺς δούλους, οὔτε πάλι ἂν δὲν τὸν ὑπηρετήσουν σωστά πετυχαίνουν τὴν ἐλευθερία τους.
- 19 Ἐάν ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ μᾶς, σύμφωνα μέ τὶς Γραφές, καὶ δὲν ζοῦμε γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ γιὰ ἐκεῖνον πού πέθανε γιὰ μᾶς καὶ ἀναστήθηκε³, εἶναι φανερό ὅτι ὀφείλουμε νὰ τὸν ὑπηρετοῦ-

τι δουλεύειν αὐτῷ ἕως θανάτου κεχρεωστήκαμεν. Πῶς οὖν ὀφειλομένην τὴν υἰοθεσίαν λογισόμεθα;

20 Χριστὸς, Δεσπότης κατ' οὐσίαν καὶ Δεσπότης κατ' οἰκονομίαν, ὅτι καὶ μὴ ὄντας ἐποίησε, καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ θανόντας διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος ἐξηγόρασε, καὶ τοῖς οὕτω πιστεύουσι τὴν χάριν ἐδωρήσατο.

21 Ὅταν ἀκούσης τῆς Γραφῆς λεγούσης, ὅτι «ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ», οὐκ ἔργα λέγει γεέννης ἢ βασιλείας ἀντάξια, ἀλλ' ἔργα τῆς ἑαυτοῦ ἀπιστίας ἢ πίστεως, ἃ Χριστὸς ἀποδίδωσιν ἐκάστῳ, οὐχ ὡς συναλλάκτης πραγμάτων, ἀλλ' ὡς Θεὸς κτίστης καὶ ἀγοραστής ἡμῶν.

22 Ὅσοι τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας ἠξιώθημεν, τὰ ἀγαθὰ ἔργα, οὐ δι' ἀνταπόδοσιν προσφέρομεν, ἀλλὰ διὰ φυλακὴν τῆς δοθείσης ἡμῖν καθαρότητος.

23 Πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ὃ διὰ τῆς ἡμετέρας ἐργαζόμεθα φύσεως, ἀπέχεσθαι μὲν ποιεῖ τοῦ ἐναντίου κακοῦ, προσθήκην δὲ ἁγιασμοῦ ἐκτὸς χάριτος ποιῆσαι οὐ δύναται.

24 Ὁ ἐγκρατὴς ἀπέχεται γαστρομαργίας, ὁ ἀκτῆμων πλεονεξίας, ὁ ἡσυχὸς πολυλογίας, ὁ ἀγνὸς φιληδονίας, ὁ σεμνὸς πορνείας, ὁ αὐτάρκης φιλαργυρίας, ὁ πρᾶος ταραχῆς, ὁ ταπεινόφρων κενοδοξίας, ὁ ὑπατακτικὸς φιλονεικίας, ὁ ἐλεγκτικὸς ὑποκρίσεως. Ὁμοίως ὁ εὐχόμενος ἀπέχεται ἀνελπιστίας, ὁ πτωχὸς φιλοχρηματίας, ὁ ὁμολογητὴς ἀρνήσεως, ὁ μάρτυς εἰδωλολατρίας. Βλέπεις πῶς πᾶσα ἢ ἕως θανάτου ἐπιτελουμένη ἀρετὴ οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἁμαρτίας ἐστὶν ἀποχή; Ἀμαρτίας δὲ ἀποχή, φύσεώς ἐστὶν ἔργον, οὐ βασιλείας ἀντάλλαγμα· ἄνθρωπος μόνις φυλάσσει τὰ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, Χριστὸς δὲ διὰ σταυροῦ τὴν υἰοθεσίαν χαρίζειται.

25 Ἔστιν ἐντολὴ μερικὴ, καὶ ἔστιν ἕτερα περιεκτικὴ. Πῆ μὲν γὰρ μερικῶς κελεύει μεταδοῦναι τῷ μὴ ἔχοντι, πῆ δὲ ἐντέλλεται πᾶσιν ἀποτάξασθαι τοῖς ὑπάρχουσιν.

26 Ἔστιν ἐνέργεια χάριτος τῷ νηπίῳ ἀγνοουμένη, καὶ ἔστι τῆς κακίας ἕτερα τῇ ἀληθείᾳ ἐξομοιουμένη. Καλὸν δὲ τὰ τοιαῦτα μὴ

με μέχρι τὸν θάνατό μας. Πῶς λοιπὸν νὰ θεωρήσουμε ὅτι μᾶς ὀφείλει τὴν υἱοθεσία;

20 Ὁ Χριστὸς εἶναι Δεσπότης καὶ κατ' οὐσίαν ἀλλὰ καὶ κατ' οἰκονομίαν, γιατί μᾶς δημιούργησε ἀπὸ τὸ μηδέν, καὶ ὅταν πεθάνουμε ἕξαιτίας τῆς ἁμαρτίας, μᾶς ἔξαγόρασε μὲ τὸ δικό του αἷμα, καὶ σ' ἐκείνους ποὺ πιστεύουν ἔτσι, δώρισε τὴ χάρη.

21 Ὅταν ἀκούς τὴ Γραφὴ νὰ λέγει, ὅτι θὰ ἀνταποδώσει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του⁴, δὲν ἐννοεῖ ἔργα ἀξία γιὰ τὴ γέεννα τοῦ πυρὸς ἢ γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ ἔργα τῆς ἀπιστίας ἢ τῆς πίστεώς του, τὰ ὅποια ὁ Χριστὸς ἀνταποδίδει στὸν καθένα, ὄχι σὰν κάποιος ποὺ ἀνταλλάσσει πράγματα, ἀλλὰ ὡς Θεὸς δημιουργὸς καὶ ἀγοραστής μας.

22 Ὅσοι ἀξιωθήκαμε νὰ λάβουμε τὸ λουτρὸ τῆς παλιγγενεσίας, δὲν προσφέρουμε τὰ καλὰ ἔργα ὡς ἀντάλλαγμα, ἀλλὰ ὡς ἐγγύηση, ὅτι θὰ τηρήσουμε τὴν καθαρότητα ποὺ μᾶς δόθηκε.

23 Κάθε καλὸ ἔργο ποὺ κάνουμε μὲ τὴ φύση μας, μᾶς κάνει νὰ ἀποφεύγουμε τὸ ἀντίθετο κακὸ. Ὅμως χωρὶς τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς προσθέσει ἀγιασμό.

24 Ὁ ἐγκρατὴς ἀποφεύγει τὴ γαστριμαργία, ὁ ἀκτῆμονας τὴν πλεονεξία, ὁ ἥσυχος τὴν πολυλογία, ὁ ἀγνὸς τὴν φιληδονία, ὁ σεμνὸς τὴν πορνεία, ὁ αὐτάρκης τὴν φιλαργυρία, ὁ πρᾶος τὴν ταραχὴ, ὁ ταπεινῶφρων τὴν κενοδοξία, ὁ ὑποτακτικὸς τὴν φιλονεικία, ὁ ἀρμόδιος νὰ ἐλέγχει τὴν ὑποκρισία. Ἐπίσης ὁ προσευχόμενος ἀποφεύγει τὴν ἀπελπισία, ὁ φτωχὸς τὴν φιλοχρηματία, ὁ ὁμολογητὴς τὴν ἄρνηση, ὁ μάρτυρας τὴν εἰδωλολατρία. Βλέπεις ὅτι ὅλη ἡ ἀρετὴ ποὺ ἀσκεῖται μέχρι τὸν θάνατο δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία; Ἡ ἀποχὴ αὕτὴ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία εἶναι ἔργο τῆς φύσεως καὶ ὄχι ἀντάλλαγμα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὁ ἄνθρωπος μόλις κατορθώνει νὰ διαφυλάξει αὐτὰ ποὺ ἀνήκουν στὴ φύση του, ἐνῶ ὁ Χριστὸς μὲ τὴ σταύρωσή του χαρίζει τὴν υἱοθεσία.

25 Ὑπάρχει ἐντολὴ μερικὴ καὶ ὑπάρχει ἄλλη περιεκτικὴ. Γιατί ἄλλοτε διατάσσει νὰ δίνουμε, σ' ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔχει, ἓνα μέρος τῶν ὑπαρχόντων μας, καὶ ἄλλοτε μᾶς ζητᾶ νὰ ἀπαρνηθοῦμε ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μας.

26 Ὑπάρχει ἐνέργεια χάριτος ποὺ ἀγνοεῖται ἀπὸ τὸ νήπιο, καὶ ὑπάρχει ἄλλη ἐνέργεια κακίας ἢ ὅποια ἐξομοιώνεται μὲ τὴν ἀλή-

ἐνοπριζέσθαι διὰ τὴν πλάνην, μήτε μὴν ἀναθεματίζειν διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ πάντα δι' ἐλπίδος προσφέρειν τῷ Θεῷ. Αὐτὸς γὰρ οἶδε τῶν ἀμφοτέρων τὸ χρήσιμον.

27 Ὁ διαπεράσαι θέλων τὴν νοητὴν θάλασσαν, μακροθυμεῖ, ταπεινοφρονεῖ, ἀγρυπνεῖ, ἐγκρατεύεται. Ἐκτὸς δὲ τῶν τεσσάρων τούτων εἰσελθεῖν διάσῃται, θορυβεῖ μὲν τὴν καρδίαν, περάσαι δὲ οὐ δύναται.

28 Ἡσυχία ὠφελεῖ, τῶν κακῶν ἀργήσασα. Ἐὰν δὲ καὶ τὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐν προσευχῇ προσλάβῃ βοήθημα, πρὸς ἀπάθειαν οὐδὲν αὐτῇ συντομώτερον.

29 Οὐκ ἔστιν ἡσυχάσαι τὸν νοῦν ἄνευ σώματος, οὔτε λῦσαι τὸ τούτων μεσότοιχον ἄνευ ἡσυχίας καὶ προσευχῆς.

30 «Σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός». Οἱ δὲ πνεύματι περιπατοῦντες, ἐπιθυμίαν σαρκικὴν οὐ μὴ τελέσωσιν.

31 Οὐκ ἔστι τελεία προσευχὴ χωρὶς νοητῆς ἐπικλήσεως· ἀπερισπιάστως δὲ βοῶσης ἐννοίας ἐπακούει ὁ Κύριος.

32 Νοῦς ἀπερισπιάστως εὐχόμενος θλίβει καρδίαν· «Καρδίαν δὲ συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει».

33 Ἡ προσευχὴ ἀρετὴ λέγεται, κἂν μήτηρ αὐτῶν τυγχάνῃ· ἀπογεννᾷ γὰρ αὐτάς, διὰ τῆς εἰς Χριστὸν συναφείας.

34 Ἐὰν πράξωμεν χωρὶς προσευχῆς καὶ ἀγαθῆς ἐλπίδος, ὕστερον ἐπιβλαβὲς καὶ ἀτελὲς τυγχάνει.

35 Ὅταν ἀκούσης, «Ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι», μετόχους ἀρετῶν καὶ μετόχους ἀγάπης νόει. Ἀγάπη γάρ, ἐσχάτη μὲν ἀρετῶν τυγχάνει κατὰ γένεσιν, πρώτη δὲ εὐρίσκειται ἀπασῶν κατὰ τὴν ἀξίαν, τὰς προγεγενημένας αὐτῆς ἐσχάτας ἀποδεικνύουσα.

36 Ἐὰν ἀκηδιάσης, ὑπὸ κακίας πολυτρόπως θλιβόμενος, μνημόνευσον τῆς ἐξόδου καὶ τῶν χαλεπῶν κολαστηρίων.

θεια. Εἶναι λοιπὸν καλὸ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τις ἐνέργειες νὰ μὴ τις βλέπουμε σὰν μέσα σὲ καθρέπτη ἐξαιτίας τῆς πλάνης, οὔτε ὅμως νὰ τις ἀναθεματίζουμε, ἐξαιτίας τῆς ἀλήθειας, ἀλλ' ὅλα νὰ τὰ προσφέρουμε στὸν Θεὸ μὲ ἐλπίδα. Γιατὶ αὐτὸς γνωρίζει τὴ χρησιμότητα καὶ τῶν δύο.

27 Αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ περάσει τὴ νοσητὴ θάλασσα τῶν παθῶν, δειχνεὶ μακροθυμία, εἶναι ταπεινόφρονος, ἀγρυπνεῖ, ἐγκρατεῦεται. Ἐὰν ὅμως ἐξαναγκασθεῖ νὰ μπεῖ στὴ θάλασσα χωρὶς αὐτὰ τὰ τέσσερα, κυριεύεται ἀπὸ ταραχὴ ἢ καρδιά του καὶ δὲν μπορεῖ νὰ περάσει τὴ θάλασσα.

28 Ἡ ἡσυχία ὠφελεῖ, ἐπειδὴ διακόπτει τὰ κακὰ ἔργα. Ἐὰν ὅμως προσλάβει μὲ προσευχὴ σὲ βοήθειά της καὶ τις τέσσερες ἀρετές, δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο νὰ τὴν ὀδηγήσει συντομώτερα στὴν ἀπάθεια.

29 Δὲν μπορεῖ ὁ νοῦς νὰ ἡσυχάσει χωρὶς σῶμα, οὔτε νὰ καταργήσει τὸ τεῖχος ποὺ χωρίζει αὐτὰ χωρὶς ἡσυχία καὶ προσευχὴ.

30 «Ἡ σὰρκα ἔχει ἐπιθυμίες ἀντίθετες πρὸς τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ πνεῦμα ἀντίθετες πρὸς τὴ σὰρκα»⁵. Ἐκεῖνοι λοιπὸν ποὺ ἀκολουθοῦν τὸν δρόμο τοῦ Πνεύματος, δὲν θὰ ἱκανοποιήσουν σαρκικὴ ἐπιθυμία.

31 Δὲν ὑπάρχει τέλεια προσευχὴ χωρὶς νοερὴ ἐπίκληση· ὅταν λοιπὸν ἀπερίσπαστη φωνάζει τις σκέψεις της τις ἀκούει ὁ Κύριος.

32 Ὁ νοῦς ποὺ προσεύχεται ἀπερίσπαστα συντρίβει τὴν καρδιά· καὶ «καρδιά συντετριμμένη καὶ ταπεινωμένη ὁ Θεὸς δὲν θὰ τὴν περιφρονήσει»⁶.

33 Ἡ προσευχὴ λέγεται ἀρετὴ, ἔστω κι εἶναι μητέρα τῶν ἀρετῶν· γιατί γεννᾷ τις ἀρετὲς συνενούμενη μὲ τὸν Χριστό.

34 Ἐὰν κάνουμε κάτι χωρὶς προσευχὴ καὶ ἀγαθὴ ἐλπίδα, ἀργότερα αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἐπιζήμιο καὶ ἀτελές.

35 Ὅταν ἀκοῦς, «Οἱ τελευταῖοι θὰ γίνουν πρῶτοι καὶ οἱ πρῶτοι τελευταῖοι»⁷, νὰ ἐννοεῖς ἐκείνους ποὺ μετέχουν τις ἀρετὲς καὶ τὴν ἀγάπη. Γιατὶ ἡ ἀγάπη εἶναι βέβαια τελευταία ἀπὸ τις ἀρετὲς ὡς πρὸς τὴ γένεσή της, ἀλλὰ εἶναι πρώτη ἀπὸ ὅλες ὡς πρὸς τὴν ἀξία, ἀποδεικνύοντας ὅλες τις προηγούμενες ἀπὸ αὐτὴν τελευταῖες.

36 Ἐὰν κυριευθεῖς ἀπὸ ἀκηδία, θλιβόμενος μὲ ποικίλους τρόπους ἀπὸ τὴν κακία, θυμήσου τὸν θάνατο καὶ τὰ φοβερὰ βασανιστήρια.

7. Ματθ. 19, 30. 20,16.

- 37 Κρείσσον γὰρ τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ διὰ προσευχῆς καὶ ἐλπίδος, ἢ μνήμας ἔχειν ἐξωτέρας, κἂν ἐπωφελεῖς τυγχάνωσιν.
- 38 Οὐδεμία τῶν ἀρετῶν μόνη καθ' ἑαυτὴν ἀνοίγει τὴν φυσικὴν ἡμῖν θύραν, εἰ μὴ πᾶσαι ἀκολούθως ἀλλήλων ἐξήρτηνται.
- 39 Οὐκ ἔστιν ἐγκρατὴς ὁ λογισμοῖς τρεφόμενος κἂν γὰρ ὠφέλιμοι ᾧσιν, οὐκ εἰσι τῆς ἐλπίδος ὠφελιμώτεροι.
- 40 Ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον πᾶσα ἀμετανόητος, περὶ ἧς, κἂν ἅγιος ὑπὲρ ἑτέρου προσεύξηται, οὐκ εἰσακούεται.
- 41 Ὁ ὀρθῶς μετανοῶν, οὐκ ἀντελλογεῖ τὸν κόπον τοῖς παλαιοῖς ἁμαρτήμασιν, ἀλλ' αἰεὶ δι' ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν ἐξευμενίζειται.
- 42 Εἰ ὅσα ἔχει ἡ φύσις ἡμῶν ἀγαθὰ καθ' ἡμέραν ποιεῖν αὐτὰ κεχρεωστήκαμεν, τί λοιπὸν περὶ τῶν προγεγενημένων κακῶν τῷ Θεῷ ἀνταποδώσομεν;
- 43 Ὅσην ἂν ὑπερβολὴν ἀρετῆς σήμερον ποιήσωμεν, παρελθούσης ἀμελείας ἔλεγχός ἐστιν, οὐκ ἀνταπόδοσις.
- 44 Ὁ θλιδόμενος νοερῶς καὶ ἀναπαυόμενος σαρκικῶς, ὁμοίός ἐστι τῷ σαρκικῶς θλιδομένῳ καὶ νοερῶς διαχεομένῳ. Ἡ δ' ἐξ ἀμφοῖν θλίψις ἐκούσιος συνεργεῖ πρὸς θάτερον, ἢ τε τῆς διανοίας τῆ σαρκικῆς, καὶ ἡ τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν διάνοιαν· τὸ γὰρ ἀσύνθετον αὐτῶν μοχθηρότερον γίνεται.
- 45 Μεγάλῃ ἀρετῇ τὸ ὑπομένειν τὰ ἐπερχόμενα καὶ ἀγαπᾶν τοὺς μισοῦντας, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. Ἀγάπης δὲ ἀνυποκρίτου τεκμήριον, ἀδικημάτων συγχώρησις.
- 46 Οὐκ ἔστιν ἀπὸ καρδίας συγχωρῆσαί τινι τὰ παραπτώματα, ἐκτὸς γνώσεως ἀληθοῦς· αὕτη γὰρ ἴδια ἐκάστω τὰ ἐπερχόμενα δείκνυσιν.
- 47 Οὐδὲν ἀπολέσεις, ὃ ἂν ἀφῆς διὰ τὸν Κύριον· τῷ γὰρ ἰδίῳ καιρῷ πολυπλασίως ἐλεύσεται.
- 48 Ὅταν ὁ νοῦς τοῦ τῆς εὐσεβείας σκοποῦ ἐπιλάθῃται, τότε τὸ προφανὲς ἔργον τῆς ἀρετῆς ἀνόνητον γίνεται.

- 37 Εἶναι προτιμότερο νὰ προσκολλᾶσαι στὸν Θεὸ μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἐλπίδα, παρὰ νὰ ἔχεις ἀναμνήσεις ἐξωτερικῆς, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ὠφέλιμες.
- 38 Καμμιά ἀπὸ τὶς ἀρετὲς τελείως μόνη τῆς δὲν μᾶς ἀνοίγει τὴ φυσικὴ πόρτα, ἐὰν δὲν ἐξαρτῶνται ὅλες ἢ μὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη.
- 39 Ἐκεῖνος ποὺ τρέφεται μὲ λογισμοὺς δὲν εἶναι ἐγκρατής· γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα εἶναι ὠφέλιμοι, δὲν εἶναι πιὸ ὠφέλιμοι ἀπὸ τὴν ἐλπίδα.
- 40 Κάθε ἁμαρτία ἀμετανόητη ὁδηγεῖ στὸ θάνατο. Γιὰ τὴν ὁποία ἀκόμα καὶ ἅγιος ἂν προσευχηθεῖ γιὰ ἄλλον, δὲν θὰ εἰσακουσθεῖ.
- 41 Ἐκεῖνος ποὺ μετανοεῖ σωστά, δὲν ὑπολογίζει τὸν κόπο του γιὰ τὰ παλιὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ πάντοτε ἐξευμενίζει τὸν Θεὸ μὲ τὸν ἑαυτό του.
- 42 Ἐὰν ὅλα τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἔχει ἡ φύση μας ὀφείλουμε νὰ τὰ κάνουμε καθημερινά, τότε τί θὰ ἀνταποδώσουμε στὸν Θεὸ γιὰ τὰ προηγούμενα κακά μας;
- 43 Ὅσο ὑπερβολικὴ ἀρετὴ καὶ ἂν ἐπιδείξουμε σήμερα, γιὰ κάποια ἀμέλειά μας στὸ παρελθὸν θὰ ὑπάρξει ἔλεγχος καὶ δὲν θὰ γίνῃ συμψηφισμός.
- 44 Ἐκεῖνος ποὺ θλίβεται νοερά, ἀκόμα καὶ ἂν σαρκικὰ ἀναπαύεται, εἶναι ὅμοιος μ' ἐκεῖνον ποὺ θλίβεται σωματικὰ καὶ ἔχει διασκορπισμένο τὸ μυαλό του. Ἐνῶ ἡ ἐκούσια θλίψη καὶ τῶν δύο προσφέρει βοήθεια ἢ τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸ ἄλλο· ἡ θλίψη τῆς διάνοιας στὴ σαρκική, καὶ τῆς σάρκας στὴ διάνοια· γιατί ἡ μὴ ἀνάμιξη αὐτῶν καθίσταται πιὸ χειρότερη.
- 45 Εἶναι μεγάλη ἀρετὴ τὸ νὰ ὑπομένει κανεὶς τὰ ὅσα τοῦ συμβαίνουν, καὶ νὰ ἀγαπᾷ ἐκείνους ποὺ τὸν μισοῦν, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου⁸. Ἀπόδειξη τῆς ἀνυπόκριτης ἀγάπης εἶναι ἡ συγχώρηση τῶν ἀδικημάτων.
- 46 Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγχωρήσεις σὲ κάποιον τὰ παραπτώματά του μὲ τὴν καρδιά σου, χωρὶς ἀληθινὴ γνῶση· γιατί αὐτὴ δείχνει στὸν καθένα τὰ δικά του μελλούμενα.
- 47 Δὲν θὰ χάσεις τίποτε, ἀπὸ αὐτὸ ποὺ θὰ ἀφήσεις γιὰ τὸν Κύριο· γιατί στὸν καιρὸ σου θὰ σοῦ ἀποδοθεῖ πολλαπλάσιο.
- 48 Ὅταν ὁ νοῦς λησμονήσῃ τὸν σκοπὸ τῆς εὐσέβειας, τότε τὸ φανερὸ ἔργο τῆς ἀρετῆς γίνεται ἀνώφελο.

- 49 *Εἰ παντὶ ἀνθρώπῳ βλαβερὰ ἢ κακοβουλία, πολλῶ μᾶλλον τοῖς τὴν ἀκρίδειαν ἐπανηρημένοις.*
- 50 *Ἔργῳ φιλοσόφει περὶ βουλῆς ἀνθρώπου καὶ ἀνταποδόσεως Θεοῦ· οὐκ ἔστι γὰρ ὁ λόγος τῆς ἐργασίας σοφώτερος*
- 51 *Τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας πόνοις ἀκολουθεῖ ἢ ἀντίληψις. Τοῦτο δὲ γνωστέον διὰ νόμου θείου καὶ συνειδήσεως.*
- 52 *Εἷς παρέλαβε φρόνημα, καὶ ἀπερισκέπτως ἐκράτησεν· ἕτερος δὲ παρέλαβε, καὶ τῇ ἀληθείᾳ συνέκρινε. Ζητητέον, ποῖος αὐτῶν εὐσεβεστέρως ἐπόνησε.*
- 53 *Σημεῖον γνώσεως ἀληθοῦς, ἢ τῶν θλιβερῶν ὑπομονὴ καὶ τὸ μὴ αἰτιᾶσθαι ἀνθρώπους ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν συμφοραῖς.*
- 54 *Ὁ ποιῶν ἀγαθὸν καὶ ζητῶν ἀνταπόδοσιν, οὐ δουλεύει Θεῷ, ἀλλὰ τῷ ἰδίῳ θελήματι. Οὐκ ἔστιν ἁμαρτήσαντα τὴν ἀνταπόδοσιν διαδράσαι, εἰ μὴ διὰ μετανοίας προσηκούσης τῷ σφάλματι.*
- 55 *Τινὲς λέγουσιν· Οὐ δυνάμεθα ποιῆσαι τὸ ἀγαθόν, ἐὰν μὴ ἐναργῶς δεξώμεθα τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· Ἀεὶ δὲ οἱ προαιρέσει ταῖς ἡδοναῖς ἐγκείμενοι, ὡς ἀδοθήητοι παραιτοῦνται τὸ κατὰ δύναμιν.*
- 56 *Ἡ μὲν χάρις τοῖς ἐν Χριστῷ βαπτισθεῖσι μυστικῶς δεδώρηται· ἐνεργεῖ δὲ κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, καὶ κρυφίως βοηθεῖν ἡμῖν ἡ χάρις οὐ παύεται, ἐφ' ἡμῖν δὲ ἔστι ποιεῖν ἢ μὴ ποιεῖν τὸ ἀγαθὸν κατὰ δύναμιν. Πρῶτον μὲν θεοπρεπῶς διεγείρει τὴν συνείδησιν. Ὅθεν καὶ κακοποιοὶ μετανοήσαντες τῷ Θεῷ εὐηρέστησαν. Πάλιν ἐν διδασκαλίᾳ τοῦ πλησίον ἐγκρύπτεται. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει τῇ διανοίᾳ παρέπεται, καὶ διὰ τῆς φυσικῆς ἀκολουθίας ἐκδιδάσκει τὸν νοῦν τὴν ἑαυτῆς ἀλήθειαν. Εἰ οὖν τῆς μερικῆς ταύτης ἀκολουθίας μὴ κρύψωμεν τὸ τάλαντον, εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου ἐναργῶς εἰσελευσόμεθα.*
- 57 *Ὁ πρὸ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος παραζητῶν, ὁμοίός ἐστι δούλῳ ἀργυρωνήτῳ, ὃς ἅμα τῷ ἀγορασθῆναι σὺν ταῖς ἀναῖς καὶ ἐλευθερίας γραφὴν παραζητεῖ.*

- 49 Ἐὰν ἡ κακοβουλία εἶναι βλαβερὴ σὲ καθὲ ἀνθρώπο, πολὺ περισσότερο βλαβερὴ εἶναι σὲ ἐκείνους ποὺ προτίμησαν τὴν ἀκρίβεια.
- 50 Νὰ φιλοσοφεῖς μὲ ἔργα γιὰ τὴ βούληση τοῦ ἀνθρώπου καὶ γιὰ ἀνταπόδοση τοῦ Θεοῦ· γιατί ὁ λόγος δὲν εἶναι πιὸ σοφὸς ἀπὸ τὴν πράξη.
- 51 Τοὺς πόνους γιὰ τὴν πίστη τοὺς ἀκολουθεῖ ἡ ἀνταπόδοση. Αὐτὸ γίνεται γνωστὸ ἀπὸ τὸν νόμο καὶ τὴ συνείδηση.
- 52 Ἐνας παρέλαβε φρόνημα ὑψηλὸ καὶ τὸ κράτησε ἀπερίσκεπτα. Ἄλλος πάλι παρέλαβε αὐτὸ καὶ τὸ παρέβαλε μὲ τὴν ἀλήθεια. Ζητεῖται ποιὸς ἀπὸ αὐτοὺς κοπίασε μὲ περισσότερη εὐσέβεια.
- 53 Σημάδι ἀληθινῆς γνώσης εἶναι ἡ ὑπομονὴ τῶν θλίψεων, καὶ τὸ νὰ μὴ κατηγοροῦμε τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὶς συμφορὲς μας.
- 54 Αὐτὸς ποὺ κάνει καλὸ καὶ ζητᾷ ἀνταμοιβὴ δὲν ὑπηρετεῖ τὸν Θεό, ἀλλὰ τὸ δικό του θέλημα. Δὲν εἶναι δυνατὸν κάποιος ποὺ ἁμάρτησε νὰ διαφύγει τὴν ἀνταπόδοση, παρὰ μόνο μὲ μετάνοια ἀνάλογη πρὸς τὸ σφάλμα.
- 55 Μερικοὶ λένε· Δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε τὸ καλὸ, ἐὰν δὲν δεχθοῦμε μὲ σαφήνεια τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος. Ἔτσι, ἐπειδὴ αὐτοί, ποὺ μὲ τὴ θέλησή τους βρίσκονται διαρκῶς μέσα στὶς ἡδονές, μένουν ἀβοήθητοι, παραιτοῦνται ἀπὸ τὸ νὰ κάνουν ὅ,τι μποροῦν.
- 56 Ἡ χάρη, σ' ἐκείνους ποὺ βαπτίσθηκαν στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, δωρίζεται κατὰ τρόπο μυστικὸ, καὶ ἐνεργεῖ ἀνάλογα πρὸς τὴν ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν, καὶ δὲν παύει ἡ χάρη νὰ μᾶς βοηθᾷ κρυφά, καὶ σὲ μᾶς ἐναπόκειται νὰ κάνουμε ἢ νὰ μὴ κάνουμε τὸ καλὸ σύμφωνα μὲ τὴ δύναμή μας. Κατὰ πρῶτον ἀφυπνίζει μὲ τρόπο θεοπρεπὴ τὴ συνείδηση. Γι' αὐτὸ καὶ κακοποιοὶ ποὺ μετανόησαν ἔγιναν ἄρεστοὶ στὸν Θεό. Ἐπειτα κρύβεται κατὰ τὴ διδασκαλία τοῦ πλησίον. Μερικὲς φορὲς πάλι καὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωση συνοδεύει τὴ διάνοια, καὶ μὲ τὴ φυσικὴ ὁδὸ διδάσκει τὸν νοῦ τὴν ἀλήθεια της. Ἐὰν λοιπὸν στὴ μερικὴ αὐτὴ ἀκολουθία δὲν κρύψουμε τὸ τάλαντο, θὰ μποῦμε κατὰ τρόπο ὀλοφάνερο στὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου.
- 57 Ἐκεῖνος ποὺ πρὶν ἐκτελέσει τὶς ἐντολές ἐπιζητεῖ τὶς ἐνέργειες τοῦ Πνεύματος, μοιάζει μὲ δοῦλο ποὺ ἀγοράσθηκε μὲ χρήματα, ὁ ὁποῖος μόλις ἀγοράσθηκε, μαζὶ μὲ τὴν ἀγορὰ ζητᾷ καὶ τὸ ἔγγραφο τῆς ἐλευθερίας του.

- 58 Ὁ τὰς ἔξωθεν ἐπιφορὰς δικαιοσύνη Θεοῦ παραγινομένας εὐρηκῶς, οὗτος ζητῶν τὸν Κύριον, εὖρε γνῶσιν μετὰ δικαιοσύνης.
- 59 Ἐὰν νομίσης, κατὰ τὴν Γραφήν, ὅτι ἐν πάσῃ τῇ γῇ τὰ κρῖματα Κυρίου, γενήσεται σοι πᾶσα σύμβασις θεογνωσίας διδάσκαλος.
- 60 Κατὰ τὴν ἐκάστου ἔννοιαν ἀπαντᾷ τὸ ὀφειλόμενον· τὴν δὲ ποικιλίαν τῆς ἀρμοδίου ἐπιφορᾶς μόνος ὁ Θεὸς ἐπίσταται.
- 61 Ὅταν ἀτιμίαν τινὰ παρὰ ἀνθρώπων πάθῃς, εὐθύς τὴν ἐπιφορὰν τῆς παρὰ Θεοῦ δόξης ἐννόησον· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἀτιμίᾳ ἄλυπος καὶ ἀτάραχος ἔσῃ, ἐπὶ δὲ τῇ δόξῃ πιστὸς καὶ ἀκατάκριτος εὐρεθήσῃ, ὅταν ἐλεύσῃται.
- 62 Ἐπαινούμενος ὑπὸ πλήθους κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ, ἐπιδεικτικὸν μὲν μηδὲν ἐπιμίξης τῇ Κυριακῇ οἰκονομίᾳ, ἵνα μὴ πάλιν ἐκ μεταβολῆς εἰς τοῦναντίον ἐμπέσῃς.
- 63 Σπόρος οὐκ αὐξηθήσεται δίχα γῆς καὶ ὕδατος, καὶ οὐκ ὠφελθήσεται ἄνθρωπος ἐκτὸς ἐκουσίων πόνων καὶ θείας ἀντιλήψεως.
- 64 Οὐκ ἔστι χωρὶς νέφους ἐπιχυθῆναι βροχήν, οὐδὲ χωρὶς συνειδήσεως ἀγαθῆς εὐαρεστῆσαι Θεῷ.
- 65 Μὴ ἀπαναίνου μανθάνειν, κἂν λίαν φρόνιμος τυγχάνῃς· ἡ γὰρ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ ὠφελιμωτέρα ἐστὶ τῆς ἡμετέρας φρονήσεως.
- 66 Ὅταν ὑφ' ἡδονῆς τινος ἡ καρδία παρακινηθῇ τοῦ τῆς φιλοπονίας τόπου, τότε λίθου βαρυτάτου δίκην ἐπὶ καταβάσει ἐνολισθήσαντος δυσεπικράτητος γίνεται.
- 67 Ὅσπερ μόσχος ἄπειρος βοτάναις ἐπιτρέχων κατήντησεν εἰς ἀμφίκριμνον τόπον, οὕτως εὐρίσκεται ψυχὴ κατὰ μικρὸν ὑπὸ λογισμῶν ἀποβουκολομένη.
- 68 Ὅταν ὁ νοῦς ἀνδρισάμενος ἐν Κυρίῳ ἀποσπᾷ τὴν ψυχὴν ἀπὸ χρονίας προλήψεως, τότε ἡ καρδία ὡς ὑπὸ δημίων κολάζεται, τεινόντων αὐτὴν ἔνθα καὶ ἔνθα τοῦ νοῦς καὶ τοῦ πάθους.
- 69 Ὅσπερ οἱ ἐν θαλάσῃ πλέοντες, ἠδέως ὑπομένουσι τὸν ἥλιον καύσωνα, οὕτως οἱ μισοῦντες τὴν κακίαν ἀγαπῶσιν ἔλεγχον. Διότι ἐναντιοῦται, ὁ μὲν τοῖς ἀνέμοις, ὁ δὲ τοῖς πάθεσιν.

- 58 Ἐκεῖνος πού δέχεται, ὅτι οἱ θλίψεις ἔρχονται ἀπό τῆ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, αὐτός ζητώντας τὸν Κύριο, βρῆκε γνώση μαζί με τῆ δικαιοσύνη.
- 59 Ἐὰν κατανοήσεις, σύμφωνα με τῆ Γραφή⁹, ὅτι οἱ κρίσεις τοῦ Κυρίου βρίσκονται σὲ ὅλη τῆ γῆ, κάθε τι ἀπὸ αὐτὰ πού συμβαίνουν θὰ σοῦ γίνει δάσκαλος θεογνωσίας.
- 60 Ἀνάλογα με τῆ σκέψη κάθε ἀνθρώπου, παρέχεται καὶ αὐτὸ πού τοῦ πρέπει. Τὴν ποικιλία τοῦ πειρασμοῦ πού τοῦ χρειάζεται, μόνο ὁ Θεὸς τῆ γνωρίζει.
- 61 Ὅταν συμβεῖ νὰ ὑποστῆς κάποια ἀτιμία ἀπὸ ἀνθρώπους, ἀμέσως σκέψου τὸν ἔρχομὸ τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ¹⁰· καὶ ἔτσι γιὰ τὴν ἀτιμία δὲν θὰ νιώσεις λύπη καὶ ταραχή, ἐνῶ γιὰ τῆ δόξα θὰ βρεθεῖς πιστὸς καὶ ἀκατάκριτος, ὅταν θὰ ἔρθει αὐτή.
- 62 Ὅταν ἐπαινεῖσαι ἀπὸ τὸ πλῆθος με τὴν εὐνοια τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ ἀναμείξεις τίποτε τὸ ἐπιδεικτικὸ στὴν οἰκονομία τοῦ Κυρίου, γιὰ νὰ μὴ μεταβληθεῖς πάλι καὶ πέσεις στὸ ἀντίθετο.
- 63 Ὁ σπόρος δὲν αὐξάνεται χωρὶς χῶμα καὶ νερό· καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν ὠφελεῖται χωρὶς ἐκούσιους πόνους καὶ θεϊκὴ βοήθεια.
- 64 Δὲν εἶναι δυνατὸν χωρὶς σύννεφο νὰ πέσει βροχή, οὔτε χωρὶς ἀγαθὴ συνείδηση νὰ γίνεις ἀρεστὸς στὸν Θεό.
- 65 Νὰ μὴ ἀρνεῖσαι νὰ μαθαίνεις, ἔστω καὶ ἂν εἶσαι πολὺ φρόνιμος· γιὰ τὴν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ εἶναι πιὸ ὠφέλιμη ἀπὸ τῆ δική μας φρόνηση.
- 66 Ὅταν ἡ καρδιὰ ἀπὸ κάποια ἡδονὴ μετακινηθεῖ ἀπὸ τὸν τόπο τῆς φιλοπονίας, τότε σὰν παρὰ πολὺ βαρεῖα πέτρα, πού γλύστρησε κατὰ τὴν κατάβαση, εἶναι δύσκολο νὰ συγκρατηθεῖ.
- 67 Ὅπως ἓνα μοσχάρι ἄπειρο, τρέχοντας με ὄρμῃ, φθάνει σὲ τόπο ἀπόκρημνο, ἔτσι συμβαίνει καὶ με τὴν ψυχὴ πού ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ἀποσπᾶται σιγὰ-σιγὰ ἀπὸ τὴν ἀγέλη.
- 68 Ὅταν ὁ νοῦς, πού ἀνδρώθηκε κατὰ Χριστόν, ἀποσπᾶ τὴν ψυχὴ ἀπὸ κάποιο χρόνιο πάθος, τότε ἡ καρδιὰ βασανίζεται ἀπὸ τὸν νοῦ καὶ τὸ πάθος, σὰν νὰ εἶναι δῆμοι, πού τὴν τραβοῦν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
- 69 Ὅπως ἐκεῖνοι πού πλέουν στὴ θάλασσα, ὑπομένουν με εὐχαρίστηση τὸν καύσωνα τοῦ ἡλίου, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι πού μισοῦν τὴν κακία, ἀγαποῦν τὸν ἔλεγχο. Γιατὶ ὁ ἥλιος ἐναντιώνεται στὸν ἄνεμο, ἐνῶ ὁ ἔλεγχος στὰ πάθη.

- 70 Ὡσπερ φυγή ἐν χειμῶνι ἢ ἐν σαβδάτῳ ὀδύνη γίνεται τῇ σαρκὶ καὶ θεβήλωσις τῇ ψυχῇ, οὕτως ἐπανάστασις παθῶν γηραλέῳ σώματι καὶ ψυχῇ καθιερωμένη.
- 71 Οὐδεὶς οὕτως ἀγαθὸς καὶ οἰκτίρμων, ὡς ὁ Θεὸς τῷ δὲ μὴ μετανοοῦντι, οὐδὲ αὐτὸς ἀφίησι.
- 72 Πολλοὶ λυπούμεθα ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις, τὰς δὲ αὐτῶν αἰτίας ἡδέως καταδεχόμεθα.
- 73 Ἀσπάλαξ ὑπὸ γῆν ἔρπων, τυφλὸς ὢν, ἀστέρας ἰδεῖν οὐ δύναται· καὶ ὁ μὴ πιστεύων περὶ προσκαίρων οὔτε περὶ τῶν αἰωνίων πιστεύειν δύναται.
- 74 Χάρις πρὸ χάριτος, ἢ ἀληθῆς γνῶσις δεδώρηται τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, πρὸ πάντων τῷ δωρησαμένῳ πιστεύειν τοὺς μετόχους αὐτῆς ἐκδιδάσκουσα.
- 75 Ὄταν ἐνάμαρτος ψυχὴ καὶ ἐπερχομένας θλίψεις αὐτῇ οὐ καταδέχεται, τότε οἱ ἄγγελοι περὶ αὐτῆς λέγουσιν· «Ίατρεύσαμεν τὴν Βαβυλῶνα, καὶ οὐκ ἰάθη».
- 76 Νοῦς ἐπιλαθόμενος τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, ὑπὲρ τῶν ἐναντίων ὡς συμφερόντων, τοῖς ἀνθρώποις διαμάχεται.
- 77 Ὡσπερ ἐν ὕδασι πῦρ χρονίσει οὐ δύναται, οὕτως οὐδὲ λογισμὸς αἰσχρὸς φιλοθέῳ καρδίᾳ, ὅτι πᾶς φιλόθεός ἐστι καὶ φιλόπρονος· ἐκούσιος δὲ πόνος ἐχθρὸς ἡδονῆς κατὰ φύσιν ὑπάρχει.
- 78 Πάθος ἔργου νομὴν κρατῆσαν διὰ τοῦ θελήματος, ὕστερον καὶ μὴ θέλοντι τῷ μετόχῳ διαίως κατεπεγείρεται.
- 79 Τῶν ἀκουσίων λογισμῶν τὰς αἰτίας ἀγαπῶμεν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπέρχονται τῶν ἐκουσίων δηλονότι καὶ τὰ πράγματα.
- 80 Οἷησις καὶ ἀλαζονεία βλασφημίας εἰσὶν αἷτια, φιλαργυρία δὲ καὶ κενοδοξία ἀσπλαγχνίας καὶ ὑποκρίσεως.
- 81 Ὄταν ἴδῃ ὁ διάβολος, ὅτι ὁ νοῦς ἐκ καρδίας προσηύξατο, τότε μεγάλους καὶ κακοτέχνους λογισμοὺς ἐπιφέρει. Μικραῖς γὰρ ἀρεταῖς, μεγάλας ἐπιφορὰς ἀναιρεῖν οὐκ ἀνέχεται.
- 82 Λογισμὸς ἐγχρονίζων δηλοῖ τὴν τοῦ ἀνθρώπου προσπάθειαν· ταχέως δὲ ἀναιρούμενος σημαίνει πόλεμον καὶ ἐναντιότητα.

- 70 Ὅπως ἡ φυγή, πού γίνεται τόν χειμώνα ἢ τὸ Σάββατο¹¹, προκαλεῖ πόνο στή σάρκα καὶ βεβήλωση στήν ψυχή, ἔτσι καὶ ἡ ἐπανόσταση τῶν παθῶν σὲ γηρασμένο σῶμα καὶ ψυχὴ καθαγιασμένη.
- 71 Κανένας δὲν εἶναι τόσο ἀγαθὸς καὶ σπλαχνικὸς ὅσο ὁ Θεός· ὁμως ἐκείνον πού δὲν μετανοεῖ, οὔτε αὐτὸς τὸν συγχωρεῖ.
- 72 Πολλοὶ λυπούμαστε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας· ὁμως τὶς αἰτίες αὐτῶν τὶς δεχόμαστε μὲ εὐχαρίστηση.
- 73 Ὁ τυφλοπόντικας ἔρποντας κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, ἐπειδὴ εἶναι τυφλός, δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ τὰ ἀστέρια· καὶ ἐκεῖνος πού δὲν πιστεύει, δὲν μπορεῖ νὰ πιστέψει οὔτε γιὰ τὰ πρόσκαιρα οὔτε γιὰ τὰ αἰώνια.
- 74 Ἡ ἀληθινὴ γνώση εἶναι χάρις πού δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ στοὺς ἀνθρώπους πρὶν ἀπὸ τὴ χάρις, διδάσκοντας αὐτοὺς πού μετέχουν σ' αὐτὴν πρὶν ἀπὸ ὅλα νὰ πιστεύουν σ' ἐκεῖνον πού τὴ δώρισε.
- 75 Ὅταν ἡ ἁμαρτωλὴ ψυχὴ δὲν δέχεται τὶς θλίψεις πού ἔρχονται ἐναντίον της, τότε οἱ ἄγγελοι λένε γι' αὐτὴν· «Γιατρέψαμε τὴ Βαβυλώνα καὶ δὲν θεραπεύθηκε»¹².
- 76 Ὁ νοῦς, ξεχνώντας τὴν ἀληθινὴ γνώση, ἀγωνίζεται γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὑπὲρ τῶν ἀντιθέτων, σὰν νὰ τοὺς συμφέρουν.
- 77 Ὅπως ἡ φωτιὰ δὲν μπορεῖ νὰ διατηρηθεῖ ἐπὶ πολὺ στὰ νερά, ἔτσι οὔτε ὁ αἰσχροὺς λογισμὸς στήν καρδιὰ πού ἀγαπάει τὸν Θεό, γιὰτὶ κάθε φιλόθεος εἶναι καὶ φιλόπονός· καὶ ὁ θεληματικὸς πόνος εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ ἐχθροῦ τῆς ἡδονῆς.
- 78 Ἐνα πάθος πού ἐπικράτησε στήν κυριαρχία κάποιου ἔργου μὲ τὴ θέλησή του, ἔπειτα καὶ χωρὶς νὰ θέλει ὁ μέτοχός του ἐξεγείρεται ἐναντίον του βίαια.
- 79 Τὶς αἰτίες τῶν ἀθέλητων λογισμῶν τὶς ἀγαπᾶμε, καὶ γι' αὐτὸ ἐπακολουθοῦν καὶ οἱ πράξεις τῶν θεληματικῶν λογισμῶν.
- 80 Ἡ οἴηση καὶ ἡ ἀλαζονεία εἶναι αἷτια τῆς βλασφημίας, ἐνῶ ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ κενοδοξία εἶναι αἷτια τῆς ἀσπλαχνίας καὶ τῆς ὑποκρισίας.
- 81 Ὅταν ὁ διάβολος δεῖ ὅτι ὁ νοῦς προσευχήθηκε μὲ τὴν καρδιά, τότε προκαλεῖ μεγάλους καὶ κακότεχνους λογισμοὺς. Γιατὶ δὲν ἀνέχεται νὰ ἀναιρεῖ μεγάλους λογισμοὺς μὲ μικρὸς ἀρετές.
- 82 Ὁ λογισμὸς πού παραμένει γιὰ πολὺ, δηλώνει τὴν προσήλωση τοῦ ἀνθρώπου στὸ πάθος· ἐνῶ ὅταν καταργεῖται γρήγορα, σημαίνει πόλεμο καὶ ἀντίθεση.

- 83 Τρεῖς εἰσι νοητοὶ τόποι, εἰς οὓς ὁ νοῦς ἐκ μεταβολῆς εἰσέρχεται κατὰ φύσιν, παρὰ φύσιν, ὑπὲρ φύσιν. Καὶ ὅταν μὲν εἰς τὸν κατὰ φύσιν εἰσέλθῃ, εὕρισκει ἑαυτὸν αἷτιον τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ ἔξομολογεῖται τῷ Θεῷ τὰς ἁμαρτίας, ἐπιγινώσκων τὰς αἰτίας τῶν παθῶν. Ὄταν δὲ εἰς τὸν παρὰ φύσιν γένηται, ἐπιλανθάνεται τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῖς ἀνθρώποις διαμάχεται ὡς ἀδικοῦσιν αὐτόν. Ὄταν δὲ εἰς τὸν ὑπὲρ φύσιν εἰσαχθῆ, εὕρισκει τοὺς καρποὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὓς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, «ἀγάπην, χαρὰν, εἰρήνην», καὶ τὰ ἕξῃς. Καὶ οἶδεν, ὅτι ἐὰν προκρίνῃ τὰς σωματικὰς φροντίδας, ἐμμένειν ἐκεῖ οὐ δύναται. Καὶ ἀναχωρῶν τοῦ τόπου ἐκείνου ἐμπίπτει εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ εἰς τὰς ἐπακολουθούσας αὐτῇ δεινὰς συμβάσεις, κἂν μὴ πρόσφατον, ἀλλὰ τῷ ἰδίῳ καιρῷ, ὡς οἶδεν ἢ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη.
- 84 Τοσοῦτον ἐκάστου γνῶσις ἀληθῆς τυγχάνει, ὅσον αὐτὴν προό-
της καὶ ταπεινώσις καὶ ἀγάπη δεβαιώσουσι.
- 85 Πᾶς ὁ βαπτισθεὶς ὀρθοδόξως ἔλαβε μυστικῶς πᾶσαν τὴν χάριν·
πληροφορεῖται δὲ λοιπὸν κατὰ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν.
- 86 Ἐντολὴ Χριστοῦ κατὰ συνείδησιν ἐπιτελομένη, κατὰ τὸ πλη-
θος τῶν ὀδυνῶν τῆς καρδίας, δωρεῖται παράκλησιν. Πλὴν ἕκαστον
αὐτῶν ἰδίῳ καιρῷ παραγίνεται.
- 87 Ἐχε παράμονον δέησιν ἐπὶ παντὶ πράγματι, ὡς μηδὲν ἐπιτελεῖν
δυνάμενος ἐκτὸς βοηθείας.
- 88 Οὐδὲν προσευχῆς εἰς συνεργίαν δυνατώτερον, καὶ πρὸς εὐδο-
κίαν Θεοῦ οὐδὲν αὐτῆς ὠφελιμώτερον.
- 89 Πᾶσα ἐργασία ἐντολῶν ἐν αὐτῇ περικέκλεισται. Τῆς γὰρ εἰς
Θεὸν ἀγάπης οὐδὲν εἴρηται ἀνώτερον.
- 90 Προσευχὴ ἄρρεμβος, σημεῖον φιλοθείας τῷ παραμένοντι. Ἀμέ-
λεια δὲ αὐτῆς καὶ ῥεμβασμός, φιληδονίας τεκμήριον.
- 91 Ὁ ἀθλίπτως ἀγρυπνῶν καὶ μακροθυμῶν καὶ προσευχόμενος,
Πνεύματος ἁγίου ἐναργῶς μέτοχος τυγχάνει. Ὁ δὲ θλιδόμενος ἐν
τούτοις καὶ θελήματι ὑπομένων, ταχέως καὶ οὕτως ἐπιτυγχάνει τῆς
ἀντιλήψεως.
- 92 Ἐντολὴ ἐντολῆς ἀποδέδεικται διαφορωτέρα· διὸ καὶ πίστις πί-

- 83 Τρεῖς εἶναι οἱ νοητοὶ τόποι, στοὺς ὁποίους εἰσέρχεται ὁ νοῦς κατ' ἐναλλαγὴν· ὁ κατὰ φύσιν, ὁ παρὰ φύσιν καὶ ὁ ὑπὲρ φύσιν. "Ὅταν εἰσέλθῃ στὸν κατὰ φύσιν, βρίσκει τὸν ἑαυτὸ τοῦ αἴτιον τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ ἔξομολογεῖται στὸν Θεὸν τὶς ἁμαρτίες τοῦ, γνωρίζοντας καλὰ τὶς αἰτίες τῶν παθῶν. "Ὅταν εἰσέλθῃ στὸν παρὰ φύσιν, τότε ξεχνᾷ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ καὶ πολεμᾷ τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ νομίζει ὅτι τὸν ἀδικοῦν. "Ὅταν πάλι εἰσέλθῃ στὸν ὑπὲρ φύσιν τόπο, βρίσκει τοὺς καρπούς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος, «τὴν ἀγάπην, τὴν χαρὰν, τὴν εἰρήνην» καὶ τὶς ἄλλες¹³. Καὶ γνωρίζει ὅτι, ἐὰν προτιμήσῃ τὶς σωματικὰς φροντίδες, δὲν μπορεῖ νὰ παραμείνῃ ἐκεῖ. "Ἐτσι ἀναχωρῶντας ἀπὸ τὸν τόπο ἐκεῖνον πέφτει μέσα στὴν ἁμαρτία καὶ στὰ φοβερὰ συμβάντα ποὺ τὴν ἀκολουθοῦν, ἔστω καὶ ὄχι ἀμέσως, ἀλλὰ στὸν δικὸν τους καιρὸν, ὅπως ὁρίζει ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ.
- 84 Τόσο ἀληθινὴ εἶναι ἡ γνώση τοῦ καθενός, ὅσο τὴν ἐπιβεβαιῶνουν ἡ πραότητα, ἡ ταπείνωση καὶ ἀγάπη.
- 85 Κάθε βαπτισμένος ὀρθόδοξα ἔλαβε κατὰ τρόπο μυστικὸν κάθε χάριν, ἡ ὁποία ἐπιβεβαιώνεται στὸ ἕξῃς κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐντολῶν.
- 86 "Ὅταν μιὰ ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ ἐκτελεῖται συνειδητὰ, ἀνάλογα μὲ τὸ πλῆθος τοῦ πόνου τῆς καρδιᾶς, χαρίζει παρηγοριά. "Ὅμως καθένας ἀπὸ τοὺς πόνους αὐτοὺς ἐκδηλώνεται στὸν καιρὸν τοῦ.
- 87 Κάμνε ἐπίμονη δέηση γιὰ κάθε πρᾶγμα, γιατί δὲν μπορεῖς νὰ κάνεις τίποτε χωρὶς τὴν θείαν βοήθειαν.
- 88 Τίποτε δὲν εἶναι πιὸ δυνατὸ σὲ βοήθειαν ἀπὸ τὴν προσευχήν, καὶ τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ὠφέλιμον ἀπὸ αὐτὴν γιὰ τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ.
- 89 Κάθε ἐφαρμογὴ ἐντολῶν κρύβεται μέσα σ' αὐτήν. Γιατί δὲν ἔχει λεχθεῖ τίποτε ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν.
- 90 Προσευχὴ ἀδιάσπαστη ἀποτελεῖ σημάδι ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν ἐκεῖνον ποὺ ἐπιμένει σ' αὐτήν. Ἐνῶ ἀμέλεια γι' αὐτήν καὶ περιπλάνηση τοῦ νοῦ κατ' αὐτήν εἶναι ἀπόδειξις φιληδονίας.
- 91 Ἐκεῖνος ποὺ ἀγρυπνᾷ καὶ ὑπομένει καὶ προσεύχεται χωρὶς νὰ θλίβεται, εἶναι ὀλοφάνερα μέτοχος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ θλίβεται μὲ αὐτὰ καὶ τὰ ὑπομένει μὲ τὴν θέλησίν του, γρηγορᾷ καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν πετυχαίνει τὴν βοήθειαν.
- 92 Ἡ μιὰ ἐντολὴ ἀποδείχθηκε διαφορετικὴ ἀπὸ κάποια ἄλλη, γι'

στεως δεβαιότερα εύρίσκειται. Ἔστι πίστις ἐξ ἀκοῆς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ ἔστι «πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις».

- 93 Καλὸν τὸ διὰ λόγων ὠφελεῖν τοὺς πυνθανομένους κρεῖσσον δὲ τὸ δι' ἀρετῆς καὶ προσευχῆς συνεργεῖν αὐτοῖς ὁ γὰρ διὰ τούτων ἑαυτὸν προσφέρων τῷ Θεῷ, βοηθεῖ καὶ τῷ πέλας διὰ τοῦ ἰδίου βοηθήματος.
- 94 Εἰ θέλεις συντόμῳ λόγῳ ὠφελῆσαι τὸν φιλομαθῆ, ὑπόδειξιν αὐτῷ προσευχὴν καὶ πίστιν ὀρθήν, καὶ τῶν ἐπερχομένων ὑπομονήν· πάντα γὰρ λοιπὰ τὰ καλὰ διὰ τούτων εύρίσκειται.
- 95 Περὶ ὧν τις ἤλπισεν εἰς Θεόν, οὐκ ἔτι περὶ ἐκείνων τῷ πλησίον διαμάχεται.
- 96 Εἰ πᾶν ἀκούσιον ἐκ τῶν ἐκουσίων τὴν αἰτίαν ἔχει, κατὰ τὴν Γραφήν, οὐδεὶς οὕτως ἐχθρὸς ἀνθρώπου, ὡς αὐτὸς ἑαυτοῦ τυγχάνει. Ἐκούσιον λέγει τὸν λογισμόν, ἀκούσιον δὲ τὴν σύμβασιν.
- 97 Πάντων τῶν κακῶν προηγείται ἡ ἄγνοια, δευτέρα δὲ αὐτῆς ἡ ἀπιστία.
- 98 Φύγε πειρασμὸν δι' ὑπομονῆς καὶ δεήσεως εἰ δὲ ἐκτὸς τούτων ἀντιτάσσει, περισσοτέρως ἐπέρχεται.
- 99 Ὁ πρῶτος κατὰ Θεὸν τῶν σοφῶν ἐστὶ σοφώτερος· καὶ ὁ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ τῶν δυνατῶν δυνατώτερος, ἐπειδὴ τὸν ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ κατὰ γνῶσιν βαστάζουσι.
- 100 Ὅσα ἐκτὸς προσευχῆς ἢ λαλοῦμεν ἢ πράττομεν, ὕστερον ἢ σφαλερὰ ἢ ἐπιβλαβῆ τυγχάνουσι, καὶ ἡμᾶς ἀγνώστους διὰ τῶν πραγμάτων ἐλέγχουσι.
- 101 Ἐξ ἔργων καὶ λόγων καὶ ἐννοίας δικαίωσις, ἐκ δὲ πίστεως καὶ χάριτος καὶ μετανοίας θησαυροὶ σωτηρίας πολλοί.
- 102 Ὡσπερ μετανοοῦντι ὑψηλοφρονεῖν ἀλλότριον, οὕτως ἐκουσίως ἁμαρτάνοντι ταπεινοφρονεῖν ἀδύνατον.
- 103 Οὐκ ἔστι συνειδήσεως κατ'ἀγνώσις ἢ ταπεινοφροσύνη, ἀλλὰ χάριτος Θεοῦ καὶ συμπαθείας ἐπίγνωσις.

γι' αὐτὸ καὶ ὑπάρχει πίστις πιὸ σταθερὴ ἀπὸ ἄλλη. Ὑπάρχει πίστις ἀπὸ ἀκοή, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο¹⁴, καὶ ὑπάρχει «πίστις ποὶ εἶναι πραγματοποίηση τῶν ἐλπίζομένων»¹⁵.

93 Εἶναι καλὸ βέβαια νὰ ὠφελουῖμε μὲ λόγια ἐκείνους ποὺ ἐρωτοῦν νὰ μάθουν, καλύτερο ὅμως εἶναι νὰ τοὺς βοηθοῦμε μὲ ἀρετὴ καὶ προσευχή· γιατί ἐκεῖνος ποὺ μέσω αὐτῶν προσφέρει τὸν ἑαυτοῦ στὸν Θεό, βοηθεῖ καὶ τὸν πλησίον του μὲ τὴ δική του βοήθεια.

94 Ἐὰν θέλεις νὰ ὠφελήσεις τὸν φιλομαθῆ μὲ σύντομο λόγο ὑπόδειξε του τὴν προσευχή καὶ τὴ σωστὴ πίστις, καθὼς καὶ ὑπομονή γι' αὐτὰ ποὺ ἔρχονται· γιατί ὅλα τὰ ἄλλα καλὰ βρίσκονται μέσα ἀπὸ αὐτὰ.

95 Γι' αὐτὰ ποὺ κάποιος ἤλπισε στὸ Θεό, δὲν φιλονεικεῖ πιά γι' αὐτὰ μὲ τὸν πλησίον.

96 Ἄν κάθε ἀκούσιο ἔχει τὴν αἰτία του ἀπὸ τὰ ἐκούσια, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, κανένας δὲν εἶναι τόσο ἐχθρὸς τοῦ ἀνθρώπου ὅσο συμβαίνει νὰ εἶναι ὁ ἴδιος τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἐκούσιον ὀνομάζει τὸν λογισμό, καὶ ἀκούσια τὰ συμβάντα.

97 Ὅλων τῶν κακῶν προηγεῖται ἡ ἄγνοια· δεύτερη μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ἔρχεται ἡ ἀπιστία.

98 Ἀπόφυγε τὸν πειρασμὸ μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν προσευχή· ἐὰν τὸν ἀντιμετωπίζεις χωρὶς αὐτὰ, σὲ προσβάλλει περισσότερο.

99 Ὁ πρῶτος, ὅπως τὸν θέλει ὁ Θεός¹⁶, εἶναι σοφώτερος ἀπὸ τοὺς σοφοὺς, καὶ ὁ ταπεινὸς στὴν καρδιὰ εἶναι δυνατώτερος ἀπὸ τοὺς δυνατούς, ἐπειδὴ σηκώνουν τὸν ζυγὸ τοῦ Χριστοῦ μὲ ἐπίγνωσις.

100 Ὅσα λέμε ἢ κάνουμε ἔξω ἀπὸ τὴν προσευχή, ἀργότερα ἀποδεικνύονται ἢ λανθασμένα ἢ ἐπιβλαβῆ, καὶ ἐμᾶς μᾶς παρουσιάζουν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πραγματά, ὅτι ἔχουμε ἄγνοια.

101 Ἡ δικαίωσις κατορθώνεται μὲ τὰ ἔργα, τὰ λόγια καὶ τὶς σκέψεις, καὶ οἱ θησαυροὶ τῆς σωτηρίας ἀπὸ τὴν πίστις, τὴ χάρις καὶ τὴ μετάνοια εἶναι πολλοί.

102 Ὅπως σὲ ἐκεῖνον ποὺ μετανοεῖ ἡ ὑπεροψία εἶναι ξένη, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ ἁμαρτάνει μὲ τὴ θέλησή του εἶναι ἀδύνατο νὰ εἶναι ταπεινόφρονος.

103 Ἡ ταπεινοφροσύνη δὲν εἶναι καταδίκη τῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ ἐπίγνωσις τῆς χάριτος καὶ τῆς συμπάθειας τοῦ Θεοῦ.

- 104 Ὅπερ ἐστὶν οἶκος αἰσθητὸς τῷ κοινῷ ἀέρι, τοῦτο νοῦς λογιστικὸς τῇ θείᾳ χάριτι.
- 105 Ὅσην ἂν ἐκβάλῃς ὕλην, τοσοῦτον αὐτομολήσει, καὶ ὅσην ἂν ἐμβάλῃς, τοσοῦτον ὑποχωρήσει.
- 106 Ὑλῃ οἴκου σκευὴ καὶ βρῶματα, ὕλη δὲ νοῦς κενοδοξία καὶ ἡδονή.
- 107 Χώρημα καρδίας ἐλπίς εἰς Θεόν, στενοχωρία δὲ αὐτῆς φροντίς σωματικῆ.
- 108 Μία μὲν ἐστὶ καὶ ἀναλλοίωτος ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἐνεργεῖ δὲ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται.
- 109 Ὡσπερ ὑετὸς ἐπιχεθεὶς τῇ γῆ τοῖς φυτοῖς προσφυῇ παρέχει ποιότητα, γλυκεῖαν μὲν τοῖς γλυκέσι, στυφὴν δὲ τοῖς στυφοῖς, οὕτω ἡ χάρις, ταῖς καρδίαις τῶν πιστῶν ἀτρέπτως ἐπιβάλλουσα, ἀρμολογούσας ταῖς ἀρεταῖς τὰς ἐνεργείας χαρίζεται· τῷ διὰ Χριστὸν πεινῶντι γίνεται τροφή, καὶ τῷ διψῶντι πόμα ἡδύτατον· τῷ ριγῶντι, ἔνδυμα, καὶ τῷ κοπιῶντι ἀνάπαυσις· τῷ προσευχομένῳ ἐλπίς καρδιακή, καὶ τῷ πενθοῦντι παράκλησις.
- 110 Ὅταν δὴ οὖν ἀκούσης τῆς ἀγίας Γραφῆς λεγούσης περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὅτι ἐκάθισεν ἐφ' ἓνα ἕκαστον τῶν Ἀποστόλων, ἢ ὅτι ἐφήλατο ἐπὶ τὴν προφήτην ἢ ἐνεργεῖ ἢ λυπεῖται ἢ σβέννυται ἢ παροξύνεται· καὶ πάλιν, τοὺς μὲν ἀπαρχὴν ἔχοντας, τοὺς δὲ πλήρεις Πνεύματος ἀγίου, μὴ τομὴν ἢ ἀλλοίωσίν τινα ἐννοήσης ἐπὶ τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ πίστευε, καθ' ὃν προειρήκαμεν τρόπον, ἀτρέπτον καὶ ἀναλλοίωτον καὶ παντοδύναμον, δι' ὃν ἐν ταῖς ἐνεργείαις καὶ μένει ὃ ἐστὶ, καὶ ἐκάστῳ τὸ δέον ἀποσώζει θεοπρεπῶς. Αὐτὸ μὲν γὰρ ἡλίου δίκην ἐπὶ τοὺς βαπτισθέντας ἐκκέχυται τελείως. Ἐκαστος δὲ ἡμῶν, καθ' ὃν ἂν τὰ ἐπισκοτοῦντα πάθη μισήσας περιαιρῆ, ἀναλόγως φωτίζεται· καθ' ὃ δὲ ἂν ἀγαπῶν αὐτὰ διαλογίζεται, ὁμοίως σκοτίζεται.
- 111 Ὁ μισῶν πάθη περιαιρεῖ τὰς τούτων αἰτίας, ὃ δὲ ταῖς αἰτίαις ἐγκείμενος, ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ μὴ βουλόμενος πολεμεῖται.

17. Α' Κορ. 12, 11.

18. Πράξ. 2, 3.

19. Α' Βασ. 10, 10. Ἰεζ. 2, 2.

20. Α' Κορ. 12, 2.

21. Ἐφ. 4, 30.

22. Α' Θεσ. 5, 12.

- 104 Αὐτὸ πὸν εἶναι τὸ αἰσθητὸ σπίτι γιὰ τὸν κοινὸ ἀέρα, αὐτὸ εἶναι γιὰ τὴ θεία χάρη ὃ νοῦς πὸν σκέπτεται.
- 105 Ὅσα περισσότερα ὑλικά βγάλεις, τόσο πιὸ πολὺ θὰ φύγει. Καὶ ὅσο πιὸ πολλὰ βάλεις μέσα του, τόσο πιὸ πολὺ θὰ ὑποχωρήσει.
- 106 Ὑλικά τοῦ σπιτιοῦ εἶναι τὰ σκεύη καὶ οἱ τροφές, ἐνῶ ὑλικά τοῦ νοῦ εἶναι ἡ κενοδοξία καὶ ἡ ἡδονή.
- 107 Εὐρυχωρία τῆς καρδιᾶς εἶναι ἡ ἐλπίδα στὸν Θεό, ἐνῶ στενοχώρια τῆς καρδιᾶς εἶναι ἡ σωματικὴ φροντίδα.
- 108 Ἡ χάρη τοῦ Πνεύματος εἶναι μία καὶ ἀναλλοίωτη, καὶ ἐνεργεῖ στὸν καθένα ὅπως αὐτὴ θέλει¹⁷.
- 109 Ὅπως ἡ βροχὴ πέφτοντας στὴ γῆ δίνει στὰ φυτὰ κατάλληλη ποιότητα, γλυκεῖα στὰ γλυκά, καὶ στυφὴ στὰ στυφά, ἔτσι καὶ ἡ χάρη, ἐρχόμενη στὶς καρδιές τῶν πιστῶν ἀμετάτρεπτα, χαρίζει στὶς ἀρετές τις κατάλληλες ἐνεργείες. Σ' ἐκεῖνον πὸν πεινᾷ γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ γίνεται τροφή, σ' ἐκεῖνον πὸν διψᾷ γίνεται εὐχάριστο ποτό, σ' ἐκεῖνον πὸν αἰσθάνεται ρίγος γίνεται ἔνδυμα, σ' ἐκεῖνον πὸν κοπιᾷζεται γίνεται ἀνάπαυση, σ' ἐκεῖνον πὸν προσεύχεται γίνεται ἐγκάρδια ἐλπίδα, καὶ σ' ἐκεῖνον πὸν πενθεῖ γίνεται παρηγοριᾶ.
- 110 Ὅταν λοιπὸν ἀκοῦς τὴν ἁγία Γραφὴ νὰ λέγει γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὅτι κάθισε πάνω στὸν καθένα ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους¹⁸, ἢ ὅτι ἐνέπνευσε τὸν προφήτη¹⁹, ἢ ἐνεργεῖ²⁰, ἢ λυπᾶται²¹, ἢ σβήνει²², ἢ παροργίζεται, ἢ ὅτι ἄλλοι τὸ ἔχουν ἀπὸ τὴν ἀρχή²³, καὶ ἄλλοι εἶναι γεμάτοι ἀπὸ ἅγιο Πνεῦμα²⁴, νὰ μὴ νομίζεις ὅτι γίνεται κάποια τομὴ ἢ ἀλλοίωση στὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ νὰ πιστεύεις, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, ὅτι εἶναι ἄτρεπτο καὶ ἀναλλοίωτο καὶ παντοδύναμο σ' ἐκεῖνον πὸν ἐνεργεῖ καὶ παραμένει αὐτὸ πὸν εἶναι, καὶ στὸν καθένα διατηρεῖ αὐτὸ πὸν πρέπει κατὰ τρόπο θεοπρεπῆ. Γιατὶ αὐτό, σὰν ἥλιος κατὰ κάποιο τρόπο, χύνεται τελείως σὲ ἐκείνους πὸν βαπτίσθηκαν. Ὅμως ὃ καθένας ἀπὸ μᾶς φωτίζεται ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ πὸν μισώντας ἀπομακρύνει τὰ πάθη πὸν τὸν σκοτίζουν. Γιατὶ, στὸ βαθμὸ πὸν τὰ ἀγαπᾷ καὶ τὰ σκέφτεται, ἀνάλογα καὶ συσκοτίζεται.
- 111 Ἐκεῖνος πὸν μισεῖ τὰ πάθη, ἀπομακρύνει τις αἰτίες τους, ἐνῶ ἐκεῖνος πὸν βρίσκειται μέσα στὶς αἰτίες, καὶ χωρὶς νὰ θέλει πολεμεῖται ἀπὸ τὰ πάθη.

23. Ρωμ. 8,23.

24. Πράξ. 2,4.

- 112 Ὄταν ὑπὸ τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἐνεργώμεθα, ἑαυτοὺς αἰτιασώμεθα, καὶ μὴ πατρῶαν ἁμαρτίαν.
- 113 Ὶρίζαι τῶν λογισμῶν εἰσιν αἱ προφανεῖς κακίαι, ὡς χερσὶ καὶ ποσὶ καὶ στόματι ἐκδικουῦμεν ἕκαστος.
- 114 Οὐκ ἔστι προσομιλεῖν πάθει κατὰ διάνοιαν, μὴ ἀγαπῶντα τὰς τούτου αἰτίας. Τίς γὰρ αἰσχύνῃς καταφρονῶν, κενοδοξία προσομιλεῖ; ἢ τίς ἐξουδένωσιν ἀγαπῶν, ἐπὶ ἀτιμία ταράσσεται; τίς δὲ καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ἔχων, ἡδονὴν σαρκὸς παραδέχεται; ἢ τίς τῷ Χριστῷ τελείως πιστεύων, μεριμνᾷ περὶ προσκαίρων ἢ διαμάχεται;
- 115 Ὁ ἀθετούμενος ὑπὸ τινος, καὶ μήτε λόγῳ μήτε ἐννοίᾳ τῷ ἀθετοῦντι φιλονεικῶν, γινώσιν ἀληθῆ κέκτηται καὶ πίστιν βεβαίαν ἐπιδείκνυται τῷ Δεσπότη.
- 116 Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικῆσαι, ἐκάστω τὸ δίκαιον τοῦ Θεοῦ ἀποσώζοντος.
- 117 Εἰ οὔτε τῷ ἀδικουῦντί ἐστε περίσσεια, οὔτε τῷ ἀδικουμένῳ ὑστέρημα, ἐν εἰκόνι μὲν διαπορεύεται ἄνθρωπος, πλὴν μᾶτην ταράσσεται.
- 118 Ὄταν ἴδῃς τινὰ ἐν πολλαῖς ἀτιμίαις ὀδυνώμενον, γίνωσκε ὅτι, λογισμοῖς κενοδοξίας ἐμφορηθεῖς, ἡδέως τῶν καρδιακῶν σπερμάτων θερίζει τὰ δράγματα.
- 119 Ὁ σωματικαῖς ἡδοναῖς πέρα τοῦ δέοντος ἀπολαύσας, ἑκατονταπλασίους πόνους ἀποτίσει τὴν περίσσειαν.
- 120 Ἀρχικὸς ὑποτακτικῷ χρεωστῆ λέγειν τὸ ὀφειλόμενον, παρακούμενος δέ, τὴν ἐπιφορὰν τῶν κακῶν προδιαγγέλλειν.
- 121 Ὁ ἀδικούμενος παρὰ τινος καὶ μὴ παραζητῶν τῷ ἀδικουῦντι τὰ δέοντα, κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος πιστεύει τῷ Χριστῷ, καὶ ἑκατονταπλασίως λαμβάνει ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ κληρονομεῖ ζωὴν τὴν αἰώνιον.
- 122 Μνήμη Θεοῦ ἐστὶ πόνος καρδίας ὑπὲρ εὐσεβείας γινόμενος. Πᾶς δὲ ἐπιλανθανόμενος τοῦ Θεοῦ, ἡδυπαθὴς καὶ ἀνάληγτος γίνεται.

- 112 Ὅταν ἀφήνομε νὰ ἐνεργοῦν ἐπάνω μας οἱ κακοὶ λογισμοί, ἅς κατηγοροῦμε τὸν ἑαυτὸ μας, καὶ ὄχι τὴν προπατορικὴ ἁμαρτία.
- 113 Ρίξες τῶν λογισμῶν εἶναι οἱ γνωστὲς κακίαι, τίς ὅποιες ἐκδηλώνουμε ὁ καθένας μὲ χέρια καὶ πόδια καὶ μὲ τὸ στόμα.
- 114 Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προκολλᾶσαι σ' ἓνα πάθος μὲ τὸν νοῦ σου, ἂν δὲν ἀγαπᾷς τίς αἰτίαι του. Γιατὶ ποιός, περιφρονῶντας τὴν ντροπὴν, ἀσχολεῖται μὲ τὴν κενοδοξία; Ἡ ποιός, ἀγαπῶντας τὴν περιφρόνηση, ταράζεται ὅταν ἀτιμάζεται; Καὶ ποιός, ἔχοντας καρδιὰ συντριμμένη καὶ ταπεινωμένη, δέχεται τὴν ἡδονὴ τῆς σάρκα; Ἡ ποιός, πιστεύοντας τέλεια στὸν Χριστό, φροντίζει ἢ ἀγωνίζεται γιὰ πράγματα πρόσκαιρα;
- 115 Αὐτὸς ποὺ παραγκωνίζεται ἀπὸ κάποιον, καὶ οὔτε μὲ λόγια οὔτε μὲ σκέψεις μαλώνει μὲ ἐκεῖνον ποὺ τὸν παραγκωνίζει, ἔχει ἀληθινὴ γνώση καὶ δείχνει σταθερὴ πίστη στὸν Κύριο.
- 116 Εἶναι ψεῦτες οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀδικοῦν στὸ ζύγισμα²⁵, γιατί τὸ δίκαιο τοῦ καθενὸς τὸ διαφυλλάσσει ὁ Θεός.
- 117 Ἐὰν οὔτε σ' αὐτὸν ποὺ ἀδικεῖ ὑπάρχει περίσσευμα, οὔτε αὐτὸς ποὺ ἀδικεῖται ἔχει ἔλλειψη, καὶ ὁ ἄνθρωπος πορεύεται στὸν κόσμον αὐτὸν σὰν σκιερὴ εἰκόνα, ἄρα ἀδίκῃ ταραζεται καὶ μοχθεῖ.
- 118 Ὅταν δεῖς κάποιον νὰ ὑποφέρει μὲ πολλὰς ἀτιμίας, γνώριζε ὅτι, ἐπειδὴ γέμισε ἀπὸ λογισμοὺς κενοδοξίας, δίκαια θερίζει τοὺς καρποὺς τῶν σπόρων τῆς καρδιᾶς του.
- 119 Ἐκεῖνος ποὺ ἀπόλαυσε τίς σωματικὰς ἡδονὰς περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἔπρεπε, θὰ πληρώσει μὲ ἑκατονταπλάσιους πόνους τίς ἐπιπλέον ἡδονὰς.
- 120 Ὁ προϊστάμενος πρέπει νὰ λέγει στὸν ὑποτακτικὸ αὐτὸ ποὺ πρέπει, καὶ ὅταν δὲν εἰσακούεται, νὰ τοῦ προαγγέλλει τὰ κακὰ ποὺ θὰ ἐπακολουθήσουν.
- 121 Αὐτὸς ποὺ ἀδικεῖται ἀπὸ κάποιον, καὶ δὲν ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἀδικεῖ αὐτὰ ποὺ πρέπει, ὡς πρὸς αὐτὸ πιστεύει στὸν Χριστό, καὶ λαμβάνει αὐτὸς ἑκατονταπλάσια στὸν κόσμον αὐτόν, ἀλλὰ κληρονομεῖ καὶ τὴν αἰώνια ζωὴ.
- 122 Ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ εἶναι πόνος τῆς καρδιᾶς ποὺ ἐκδηλώνεται γιὰ τὴν εὐσέβεια. Ἐνῶ ὁ καθένας ποὺ ξεχνᾷ τὸν Θεό, παραδίδεται στὶς ἡδονὰς καὶ γίνεται ἀνάληγτος.

- 123 Μὴ λέγε, ὅτι ὁ ἀπαθὴς θλίβεσθαι οὐ δύναται· κἂν μὴ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ πλησίον τοῦτο κεχρεώστηκεν.
- 124 Ὅταν ὁ ἐχθρὸς τῶν ἐν λήθῃ ἁμαρτημάτων πολλὰ κρατήσῃ χειρὸς γραφά, τότε καὶ ἐν τῇ μνήμῃ ποιεῖν αὐτὰ τὸν χρεωφιλέτην ἀναγκάζει, τῷ τῆς ἁμαρτίας λόγῳ εὐλόγως ἀποχρώμενος.
- 125 Εἰ βούλει διηνεκῶς μνημονεύειν Θεοῦ, μὴ ἀπωθοῦ ὡς ἀδίκους τὰς ἐπιφοράς, ἀλλ' ὡς δικαίως ἐρχομένας ὑπόμενε. Ἡ μὲν γὰρ ὑπομονὴ δι' ἐκάστης συμβάσεως τὴν μνήμην ἀνακινεῖ, ἡ δὲ παραίτησις μειοῖ τὸν φαιδρὸν τῆς καρδίας πόνον, καὶ διὰ τῆς ἀνέσεως τὴν λήθην ἐργάζεται.
- 126 Ἐὰν θέλῃς παρὰ Κυρίου ἐπικαλυφθῆναι τὰς ἁμαρτίας σου, μὴ φανεροποιήσῃς ἀνθρώποις τὰς σεαυτοῦ ἀρετάς. Ὁ γὰρ ἂν πράττωμεν ἐπὶ ταύταις, τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἐπ' ἐκείναις ἐργάζεται.
- 127 Κρύψας ἀρετὴν, μὴ ἐπαίρου ὡς δικαιοσύνην ἐκτελῶν· δικαιοσύνη γὰρ ἐστὶ, μὴ μόνον τὸ κρύπτειν τὰ καλὰ, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ ἐννοεῖν τι τῶν ἀπηγορευμένων.
- 128 Μὴ χαῖρε ὅταν εὖ ποιήσῃς τινί, ἀλλ' ὅταν ἀμνησικακῶς ὑπομείνῃς τὴν παρεπομένην ἐναντιότητα. Ὅν γὰρ τρόπον αἱ νύκτες τὰς ἡμέρας, οὕτω αἱ κακίαι τὰς ἀρετὰς διαδέχονται.
- 129 Κενοδοξία καὶ φιλαργυρία καὶ ἡδονὴ ἄσπιλον εὐποιίαν διαμεῖναι οὐκ ἀφιαῖσιν, εἰ μὴ πρότερον αὐταὶ φόβῳ Θεοῦ καταπέσωσιν.
- 130 Εἰς τὰς ἀκουσίους ὀδύνας τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ θαυμασίως ἐγκέκρυπται, τὸν ὑπομένοντα εἰς μετάνοιαν ἔλκον, καὶ ἀπαλλάττον τῆς αἰωνίου κολάσεως.
- 131 Τινὲς ἐργαζόμενοι ἐντολὰς ἐν ζυγῷ ἀντιρρέψαι αὐτὰς ταῖς ἁμαρτίαις ἐκδέχονται· τινὲς δὲ δι' αὐτὸν τὸν ἀποθανόντα ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐξευμενίζονται. Ζητητέον τίς αὐτῶν ἔχει ὀρθὸν τὸ φρόνημα.
- 132 Γεέννης φόβος καὶ παραδείσου πόθος παρέχουσι τὴν τῶν θλιβερῶν ὑπομονήν· καὶ τοῦτο, οὐκ ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ γινώσκοντος τοὺς διαλογισμοὺς ἡμῶν.

- 123   Νὰ μὴ λές, ὅτι ὁ ἀπαθὴς δὲν μπορεῖ νὰ θλίβεται· ἂν ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅμως τὸ χρωστάει αὐτὸ γιὰ τὸν πλησίον του.
- 124   “Ὅταν ὁ ἐχθρὸς τῶν λησμονημένων ἀμαρτημάτων κρατήσῃ πολλές ἀποδείξεις, τότε ἀναγκάζει τὸν ὀφειλέτη νὰ τὰ φέρει στὴ μνήμη του, χρησιμοποιοῦντας κατάλληλα τὸν λόγο τῆς ἀμαρτίας.
- 125   Ἐὰν θέλεις νὰ θυμᾶσαι διαρκῶς τὸν Θεό, νὰ μὴ ἀπωθεῖς ὡς ἄδικα τὰ κακὰ ποὺ σοῦ συμβαίνουν, ἀλλὰ νὰ τὰ ὑπομένεις μὲ τὴν ἰδέα, ὅτι δίκαια συμβαίνουν. Γιατὶ ἡ ὑπομονὴ σὲ κάθε τι ποὺ μᾶς συμβαίνει, ἀνακινεῖ τὴν μνήμη μας, ἐνῶ ἡ ἀρνησιμὴ μειώνει τὸν εὐχάριστο πόνον τῆς καρδιᾶς, καὶ μὲ τὴν χαλάρωση φέρνει τὴ λησμοσύνη.
- 126   Ἐὰν θέλεις νὰ σκεπαστεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο ἡ ἀμαρτία σου, νὰ μὴ φανερώσεις στοὺς ἀνθρώπους τὶς ἀρετὲς σου. Γιατὶ ὅ,τι κάνουμε ἡμεῖς γι’ αὐτὲς, αὐτὸ κάνει καὶ ὁ Θεὸς γιὰ τὶς ἀμαρτίες μας.
- 127   Κρύβοντας τὴν ἀρετὴ, νὰ μὴ ὑπερηφανεύεσαι ὅτι ἐκτελεῖς τὸν νόμο. Γιατὶ τήρησις τοῦ νόμου δὲν εἶναι μόνο τὸ νὰ κρύβουμε τὰ καλὰ, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὴ σκεπτόμαστε κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἀπαγορευμένα.
- 128   Νὰ μὴ χαιρέσαι ὅταν εὐεργετεῖς κάποιον, ἀλλὰ ὅταν ὑπομένεις χωρὶς μνησικακία τὴν ἀντίθεση ποὺ ἀκολουθεῖ. Γιατὶ, ὅπως οἱ νύχτες διαδέχονται τὶς ἡμέρες, ἔτσι καὶ οἱ κακίαι διαδέχονται τὶς ἀρετὲς.
- 129   Ἡ κενοδοξία καὶ ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ ἡδονὴ δὲν ἀφήνουν τὴν ἀγαθοεργία νὰ μείνῃ ἀγνή, ἂν προηγουμένως αὐτὲς δὲν καταβληθοῦν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ.
- 130   Στὶς ἀκούσιες λύπες κρύβεται κατὰ θαυμάσιον τρόπο τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο ὁδηγεῖ ἐκεῖνον ποὺ τὶς ὑπομένει σὲ μετάνοια, καὶ τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν αἰώνια κόλαση.
- 131   Μερικοὶ ποὺ ἐκτελοῦν τὶς ἐντολὰς, περιμένουν νὰ τὶς ἰσορροπήσουν σὲ ζυγαριὰ μὲ τὶς ἀμαρτίαι· ἄλλοι πάλι νομίζουν ὅτι ἐξιλεώνονται ἀπὸ αὐτὸν ποὺ πέθανε γιὰ τὶς ἀμαρτίαι μας. Πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε ποιὸς ἀπὸ αὐτοὺς ἔχει τὴ σωστὴ πίστη.
- 132   Ὁ φόβος τῆς κολάσεως καὶ ὁ πόθος τοῦ παραδείσου μᾶς δίνουν τὴ δύναμιν νὰ ὑπομένουμε τὶς θλίψεις· καὶ αὐτὸ γίνεται ὄχι ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ γνωρίζει τοὺς διαλογισμούς μας.

- 133 Ὁ πιστεύτων περὶ τῶν μελλόντων τῶν ὧδε ἡδέων ἀδογματίστως ἀπέχεται, ὁ δὲ ἀπιστῶν ἡδὺς καὶ ἀνάληγτος γίνεται.
- 134 Μὴ εἴπῃς· Πῶς ἡδυπαθήσει ὁ πένης, μὴ ἔχων τὰ αἷτια; Δύναται γάρ τις καὶ διὰ μόνων τῶν λογισμῶν ἀθλιωτέρας ἡδυπαθεῖν.
- 135 Ἔτερόν ἐστι γνῶσις πραγμάτων, καὶ ἕτερόν ἐστιν ἀληθείας ἐπίγνωσις. Καθόσον οὖν διαφέρει ὁ ἥλιος τῆς σελήνης, κατὰ τοσοῦτον τῆς προτέρας ἢ δευτέρα ὠφελιμωτέρα τυγχάνει. Ἡ τῶν πραγμάτων γνῶσις κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν προσγίνεται, ἡ δὲ ἀληθείας ἐπίγνωσις κατὰ τὸ μέτρον τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος. Εἰ οὖν θέλεις σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν, πειρῶ πάντοτε ὑπερβαίνειν τὰ αἰσθητά, καὶ διὰ μόνης ἐλπίδος προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ. Οὕτω γὰρ ἀκοντὶ μὲν παρατρεπόμενος, εὐρήσεις ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας διὰ τῶν προσβολῶν πολεμούσας σοι· ταύτας δὲ διὰ τῆς προσευχῆς νικῶν, καὶ μένων εὐέλπεις εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τῆς μελλούσης ὁργῆς ῥυομένην σε.
- 136 Ὁ συνιῶν τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Παύλου μυστικῶς εἰρημένον, τὴν πάλιν ἡμῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας φήσαντος, γνώσεται καὶ τὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου, πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι καὶ μὴ ἐκκακεῖν.
- 137 Ὁ νόμος ἐξ ἡμέρας τυπικῶς ἐργάζεσθαι, τῇ δὲ ἐβδόμῃ σχολάζειν παρακελεύεται· διότι ψυχῆς ἔργον ἐστὶν ἢ διὰ χρημάτων εὐποιία, σχολὴ δὲ αὐτῆς καὶ κατάπαυσις, τὸ πωλῆσαι πάντα καὶ δοῦναι πτωχοῖς, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ διὰ τῆς ἀκτημοσύνης καταπαύσαντα τῇ νοερᾷ σχολάζειν ἐλπίδι. Εἰς ταύτην τὴν κατάπαυσιν καὶ ὁ Παῦλος ἡμῶν μετὰ σπουδῆς προτρέπεται, λέγων «Σπουδάσωμεν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν». Ταῦτα δὲ εἰρήκαμεν, οὐκ ἀποκλείοντες τὰ μέλλοντα, οὔτε ὧδε τὴν καθολικὴν ἀνταπόδοσιν εἶναι ὀρίσαντες, ἀλλ' ὅτι χρὴ πρῶτον ἐν τῇ καρδίᾳ ἔχειν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργοῦσαν, καὶ οὕτω κατ' ἀναλογίαν εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τοῦτο φανεροποιῶν ὁ Κύριος, ἔλεγεν· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν

- 133 Αὐτός πού πιστεύει τὰ μέλλοντα, ἀπέχει μὲ εὐχαρίστηση ἀπὸ τις ἐδῶ ἀπολαύσεις, ἐνῶ ἐκεῖνος πού ἀπιστεῖ, γίνεται φιλήδονος καὶ ἄσπλαγχνος.
- 134 Νὰ μὴ πείσῃ· Πῶς μπορεῖ νὰ γίνῃ φιλήδονος ὁ φτωχός, ἀφοῦ δὲν ἔχει τὰ αἷτια; Γιατὶ μπορεῖ κανεὶς καὶ μόνο μὲ τοὺς λογισμοὺς ν' ἀπολαμβάνει κατὰ τρόπο χειρότερο τις ἡδονὲς τοῦ σώματος.
- 135 Ἔτι ἀλλο εἶναι ἡ γνώση τῶν πραγμάτων, καὶ ἄλλο ἡ ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας. Ὅσο λοιπὸν διαφέρει ὁ ἥλιος ἀπὸ τῆ σελήνη, τόσο πιὸ ὠφέλημη εἶναι ἡ δεύτερη ἀπὸ τὴν πρώτη. Ἡ γνώση τῶν πραγμάτων κατορθώνεται ἀνάλογα μὲ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν, ἐνῶ ἡ ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας πετυχαίνεται ἀνάλογα μὲ τὴν ἐλπίδα μας στὸν Χριστό. Ἐὰν λοιπὸν θέλεις νὰ σωθεῖς καὶ νὰ ἔρθῃς σὲ ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειας, προσπάθησε πάντοτε νὰ ξεπερνᾷς τὰ αἰσθητὰ, καὶ μόνο μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀφοσιώνεσαι στὸν Θεό. Γιατὶ ἔτσι, παρεκτρεπόμενος ἄθελά σου, θὰ βρεῖς νὰ σὲ πολεμοῦν μὲ τις ἐπιθέσεις τοῦ ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας. Αὐτὲς ὅμως τις νικᾷς μὲ τὴν προσευχὴ καὶ μὲ τὴν σταθερὴ ἐλπίδα σου στὴ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία θὰ σὲ γλυτώσει ἀπὸ τὴ μέλλουσα ὄργη.
- 136 Ὅποιος καταλαβαίνει ἐκεῖνο πού εἰπώθηκε μυστικὰ ἀπὸ τὸν ἅγιο Παῦλο, πού μίλησε γιὰ τὴν πάλη μας πρὸς τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας²⁶, θὰ γνωρίσει καὶ τὴν παραβολὴ τοῦ Κυρίου, γιὰ τὸ ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ προσευχόμεσθε καὶ νὰ μὴ ἀποθαρρυνόμεσθε²⁷.
- Ὁ νόμος τυπικὰ διατάζει νὰ ἐργαζόμεσθε ἕξι μέρες, καὶ τὴν
- 137 ἑβδόμη νὰ ἀναπαυόμεσθε· γιὰ τὸ ἔργο τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἀγαθοεργία μέσω τῶν χρημάτων, ἐνῶ ἀργία αὐτῆς καὶ ἀνάπαυση εἶναι τὸ νὰ τὰ πωλήσουμε ὅλα καὶ νὰ τὰ δώσουμε στοὺς φτωχοὺς, ὅπως λέγει ὁ Κύριος²⁸, καὶ ἀφοῦ μὲ τὴν ἀκτημοσύνη ἀναπαυθοῦμε, νὰ ἀσχολούμαστε μὲ τὴ νοερὴ ἐλπίδα. Σὺ αὐτὴν τὴν ἀνάπαυση μᾶς προτρέπει καὶ ὁ Παῦλος μὲ πολλὴ φροντίδα λέγοντας· «ὡς φροντίσουμε νὰ εἰσέλθουμε στὴν ἀνάπαυση ἐκείνη»²⁹. Καὶ αὐτὰ τὰ εἶπαμε, ὄχι βέβαια ἀποκλείοντας τὰ μέλλοντα, οὔτε ὀρίζοντας ὅτι ἐδῶ γίνεται ἡ γενικὴ ἀνταπόδοση, ἀλλ' ὅτι πρέπει πρῶτα νὰ ἔχουμε στὴν καρδιά μας ἐνεργούμενη τὴ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἔτσι κατ' ἀναλογία νὰ ἔρθῃ μέσα μας ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ὁ Κύριος κάνοντας φανερὸ αὐτό, ἔλεγε· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν

29. Ἐβρ. 11, 1.

ἐντὸς ὑμῶν ἐστι». Τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν· «Ἔστι πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις»· καὶ πάλιν «Οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβητε»· καὶ πάλιν «Δοκιμάζετε ἑαυτούς, εἴ ἐστε ἐν τῇ πίστει. Εἰ δὲ οὐκ ἐπιγινώσκετε, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; Εἰ μήτι ἄρα ἀδόκιμοί ἐστε».

- 138 Ὁ ἀλήθειαν ἐγνωκώς, ταῖς θλιβεραῖς ἐπιφοραῖς οὐκ ἀντιτάσσεται· οἶδε γὰρ ὅτι εἰς φόβον Θεοῦ ὁδηγοῦσι τὸν ἄνθρωπον.
- 139 Αἱ παλαιαὶ ἁμαρτίαι κατ' εἶδος μνημονευθεῖσαι βλάπτουσι τὸν εὐελπιν· μετὰ λύπης μὲν γὰρ ἀντιδοθεῖσαι, τῆς ἐλπίδος ἀφιστᾶσιν· ἀλύπως δὲ ἐξεικονισθεῖσαι, τὸν παλαιὸν μολυσμὸν ἐναποτίθενται.
- 140 Ὅταν ὁ νοῦς κρατήσῃ δι' ἀρνήσεως τὴν μονολόγιστον ἐλπίδα, τότε ὁ ἐχθρὸς προφάσει ἐξομολογήσεως τὰ προγεγραμμένα κακὰ ἐξεικονίζει, ἵνα τὰ χάριτι Θεοῦ ἐπιλησθέντα πάθη ἀναζωπυρήσῃ καὶ λεληθότως ἀδικήσῃ τὸν ἄνθρωπον. Τότε γὰρ, κἂν φαιδρὸς καὶ μισοπαθῆς ὑπάρχῃ, ἐξ ἀνάγκης σκοτισθήσεται, συσχεθεῖς ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις. Κἂν ὀμιχλώδης ἔτι καὶ φιλήδονος εἴῃ, συγχρονίσει πάντως καὶ ἐμπαθῶς προσομιλήσῃ ταῖς προσβολαῖς, ὡς πρόληψιν εὐρεθῆναι τὴν τοιαύτην μνήμην, καὶ οὐκ ἐξομολόγησιν. Ἄν θέλῃς Θεῷ προσφέρειν ἀκατακρίτως ἐξομολόγησιν, μὴ μνηνόνευσεν κατ' εἶδος τὰς παρατροπὰς· λίαν γὰρ μολύνεις τὴν διάνοιαν· ἀλλ' ὑπόμηνε γενναίως τὰς τούτων ἐπαγωγάς.
- 141 Τὰ ἀνιαρὰ διὰ τὰς προσγεγενημένας ἁμαρτίας ἐπέρχονται, πάσης πλημμελείας τὸ προσφυνὲς ἐπικομίζοντα.
- 142 Ὁ γνωστικὸς καὶ εἰδὼς τὴν ἀλήθειαν, οὐ διὰ μνήμης τῶν πραχθέντων, ἀλλὰ δι' ὑπομονῆς τῶν ἐπερχομένων ἐξομολογεῖται τῷ Θεῷ.
- 143 Ἀποβαλὼν πόνον καὶ ἀτιμίαν, μὴ ἐπαγγέλλου δι' ἐτέρων ἀρετῶν μετανοεῖν· κενοδοξία γὰρ καὶ ἀναληγισία δουλεύειν τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ διὰ δεξιῶν πεφύκασιν.

30. Λουκᾶ 17, 21.

31. Ἑβρ. 11, 1.

εἶναι μέσα σας»³⁰. Τὸ ἴδιο ἔλεγε καὶ ὁ Ἀπόστολος· «Ἡ πίστη εἶναι πραγματικότητα ἐκείνων πού ἐλπίζουμε»³¹· καὶ ἄλλοῦ πάλι· «Ἔτσι νὰ τρέχετε, γιὰ νὰ νικήσετε»³². Καὶ πάλι· «Νὰ ἐξετάζετε τὸν ἑαυτὸ σας, ἐὰν στέκεσθε στὴν πίστη· ἢ μήπως δὲν ἀναγνωρίζετε ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατοικεῖ μέσα σας; Ἐκτὸς βέβαια ἐὰν εἴστε ἀποτυχημένοι»³³.

138 Αὐτὸς πού γνώρισε τὴν ἀλήθεια, δὲν ἀντιδρᾷ στὶς θλιβερὲς ἐπιθέσεις· γιὰτὶ γνωρίζει ὅτι ὁδηγοῦν τὸν ἄνθρωπο στὸν φόβο τοῦ Θεοῦ.

139 Οἱ παλιὲς ἁμαρτίες ὅταν μνημονεύονται κατὰ κατηγορία βλάπτουν ἐκείνον πού ἐλπίζει· γιὰτὶ, ἂν προβληθοῦν μὲ λύπη, ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἐλπίδα· ἂν πάλι παρουσιασθοῦν χωρὶς λύπη, ἐναποθέτουν τὸν παλιὸ μολυσμό.

140 Ὅταν ὁ νοῦς μὲ ἄρνηση διατηρήσει τὴν μονολόγιστη ἐλπίδα, τότε ὁ ἐχθρὸς μὲ πρόφαση τὴν ἐξομολόγηση παρουσιάζει μὲ ζωηρότητα τὰ καταδικασμένα προηγουμένως κακά, ὥστε τὰ πάθη, πού μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ λησμονήθηκαν, νὰ τὰ ἀναθερμάνει καὶ κρυφὰ νὰ βλάψει τὸν ἄνθρωπο. Γιὰτὶ τότε, ἐὰν εἶναι χαρούμενος καὶ μισεῖ τὰ πάθη, ἀναγκαστικὰ θὰ σκοτισθεῖ, στενοχωρούμενος γιὰ ἐκεῖνα πού ἔκανε. Ἄν πάλι εἶναι σκοτισμένος ἀκόμα καὶ φιλήδονος, ὅπωςδὴποτε θὰ προσαρμοσθεῖ καὶ θὰ προσκολληθεῖ μὲ πάθος στὶς ἐπιθέσεις, ὥστε ἢ ἀνάμνηση αὐτὴ νὰ γίνει παρεμπόδιση καὶ ὄχι ἐξομολόγηση. Ἄν θέλεις νὰ ἐξομολογηθεῖς ἀκατὰκριτα στὸν Θεό, νὰ μὴ ἀναφέρεις τίς παρεκτροπές σου μία-μία, γιὰτὶ ἔτσι μολύνεις πολὺ τὴ σκέψη σου, ἀλλὰ νὰ ὑπομένεις μὲ γενναιότητα τίς ἐπιθέσεις αὐτῶν.

141 Τὰ δυσάρεστα γιὰ τίς προγενέστερες ἁμαρτίες ἔρχονται φέροντας ἀπὸ ὅλα τὰ παραπτώματα τὸ πιὸ κατάλληλο.

142 Αὐτὸς πού ἔχει γνώση καὶ γνωρίζει τὴν ἀλήθεια, δὲν ἐξομολογεῖται στὸν Θεό μὲ τὸ νὰ θυμᾶται ἐκεῖνα πού ἔκανε, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ὑπομένει τίς θλίψεις πού ἔρχονται.

143 Ἄν ἀποβάλλεις τὸν πόνο καὶ τὴν ἀτιμία, μὴν ὑπόσχουσαι ὅτι μετανοεῖς μὲ ἄλλες ἀρετές· γιὰτὶ ἢ κενοδοξία καὶ ἢ ἀναλγησία ἀπὸ τὴ φύση τους ὑπηρετοῦν τὴν ἁμαρτία καὶ μέσα ἀπὸ τίς δεξιὲς πράξεις.

32. Α' Κορ. 9, 24.

33. Β' Κορ. 13, 5.

- 144 Ὡσπερ τὰς ἀρετὰς πόνοι καὶ ἀτιμίαι, οὕτω καὶ τὰς κακίας ἡδοναὶ καὶ δόξαι τίκτειν εἰώθασιν.
- 145 Πᾶσα σωματικὴ ἡδονὴ ἐκ προλαβούσης ἐστὶν ἀνέσεως, ἄνεσιν δὲ γεννᾷ ἢ ἀπιστία.
- 146 Ὁ ὢν ὑπὸ ἁμαρτίας οὐ δύναται μόνος περιγενέσθαι τοῦ σαρκικοῦ θελήματος. Διότι τὸν ἐρεθισμὸν ἅπανστον ἔχει καὶ ἐκγεῖμενον τοῖς πάθεσιν.
- 147 Ἐμπαθεῖς ὄντας, προσεύχεσθαι δεῖ καὶ ὑποτάσσεσθαι· μόλις γὰρ ἔστι μετὰ βοηθείας πολεμῆσαι ταῖς προλήψεσιν.
- 148 Ὁ μεθ' ὑποταγῆς καὶ προσευχῆς πυκτεύων τῷ θελήματι, ἀθλητῆς ἐστὶν εὐμέθοδος, ὁ τὴν νοητὴν πάλην διὰ τῆς τῶν αἰσθητῶν ἀποχῆς προφανῶς ἐπιδεικνύμενος.
- 149 Ὁ μὴ συναλλάσσει τῷ Θεῷ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, ὑποσκελίζεται ἐν τοῖς ἰδίοις ἐπιτηδεύμασι, καὶ ὑποχείριος τῶν ἀντιπάλων γίνεται.
- 150 Ὅταν ἴδῃς δύο κακοὺς ἔχοντας πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην, γίνωσκε ὅτι ἕτερος τῷ ἑτέρῳ συνεργεῖ πρὸς τὸ θέλημα.
- 151 Ὑψηλόφρων καὶ κενόδοξος ἀλλήλοις ἡδέως συναλλάσσουν· ὁ μὲν γὰρ δουλικῶς ὑποπίπτοντα ἐπαινεῖ τὸν κενόδοξον, ὁ δὲ συνεχῶς ἐπαινοῦντα μεγαλύνει τὸν ὑψηλόφρονα.
- 152 Φιλαλήθης ἀκροατῆς ἀμφοτέρωθεν πορίζεται τὴν ἀλήθειαν. Ἐπὶ μὲν τοῖς ἀγαθοῖς μαρτυρούμενος, προθυμότερος γίνεται, ἐπὶ δὲ τοῖς κακοῖς ἐλεγχόμενος, μετανοεῖν ἀναγκάζεται.
- 153 Δεῖ ἡμᾶς κατὰ τὴν προκοπὴν καὶ τὸν βίον ἔχειν, καὶ κατὰ τὸν βίον ὀφείλομεν τὰς προσευχὰς ἀναφέρειν τῷ Θεῷ.
- 154 Καλὸν μὲν τὴν κεφαλαιωδεστέραν κρατεῖν ἐντολήν, καὶ μηδὲν κατ' εἶδος μεριμνᾶν, μηδὲ κατ' εἶδος προσεύχεσθαι, ἀλλὰ μόνον ζητεῖν τὴν βασιλείαν, κατὰ τὸν λόγον Κυρίου. Εἰ δὲ περὶ ἐκάστης χρείας φροντίζομεν, ὀφείλομεν περὶ ἐκάστης προσεύχεσθαι. Ὁ γὰρ ἐκτὸς προσευχῆς τι ποιῶν ἢ φροντίζων οὐκ εὐοδοῦται ἐπὶ τῷ

- 144 Ὅπως τις ἀρετὲς τις γεννοῦν πόνοι καὶ ἀτιμίες, ἔτσι καὶ τις κακίες τις γεννοῦν συνήθως οἱ ἡδονές καὶ οἱ δόξες.
- 145 Κάθε σαρκική ἡδονὴ προέρχεται ἀπὸ χαλάρωση πού προηγήθηκε· τὴ χαλάρωση τὴν γεννᾷ ἡ ἀπιστία.
- 146 Ἐκεῖνος πού βρίσκεται κάτω ἀπὸ ἁμαρτίες, δὲν μπορεῖ μόνος του νὰ νικήσει τὸ σαρκικὸ θέλημα. Γιατὶ ἔχει τὸν ἐρεθισμό ἀκατάπαυστο καὶ βρίσκεται μέσα στὰ πάθη.
- 147 Ἐπειδὴ κατεχόμαστε ἀπὸ πάθη πρέπει νὰ προσευχόμαστε καὶ νὰ ὑποτασσόμαστε· γιατί μόλις καὶ μὲ δυσκολία μπορούμε μὲ τὴ βοήθεια νὰ πολεμήσουμε τὰ πάθη.
- 148 Ἐκεῖνος πού μὲ ὑποταγὴ καὶ προσευχὴ ἀγωνίζεται ἐναντίον τοῦ θελήματος, εἶναι ἀθλητὴς μεθοδικός, ἐκεῖνος πού δείχνει τὴ νοητὴ πάλη φανερᾷ μὲ τὴν ἀποχὴ τοῦ ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ πράγματα.
- 149 Αὐτὸς πού δὲν ἀνταλλάσσει τὸ δικό του θέλημα μὲ τὸν Θεό, ὑποσκελίζεται ἀπὸ τὶς δικές του συνήθειες καὶ γίνεται ὑποχείριος τῶν ἀντιπάλων του.
- 150 Ὅταν βλέπεις δύο κακοὺς νὰ ἀγαπιοῦνται μεταξύ τους, νὰ ξέρεις ὅτι ὁ ἓνας βοηθᾷ τὸν ἄλλο στὸ θέλημά του.
- 151 Ὁ ἀλαζόνας καὶ ὁ κενόδοξος συναλλάσσονται μεταξύ τους εὐχαρίστως· γιατί ὁ πρῶτος ἐπαινεῖ τὸν κενόδοξο πού ὑποτάσσεται δουρικᾶ, ἐνῶ ὁ δεύτερος ἐξυψώνει τὸν ἀλαζόνα ἐπαινώντας τον διαρκῶς.
- 152 Ὁ φιλαλήθης ἀκροατὴς προσπορίζεται τὴν ὠφέλεια καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές. Μὲ τὸ νὰ ἐπαινεῖται γιὰ τὰ καλὰ πού κάνει γίνεται προθυμότερος, ἐνῶ ἐλεγχόμενος γιὰ τὰ κακὰ πού κάνει, ἀναγκάζεται νὰ μετανοεῖ.
- 153 Πρέπει ἡ ζωὴ μας νὰ εἶναι ἀνάλογη πρὸς τὴν πρόοδό μας, καὶ ἀνάλογα πρὸς τὴ ζωὴ μας ὀφείλουμε νὰ κάνουμε τὶς προσευχές μας στὸν Θεό.
- 154 Εἶναι καλὸ βέβαια νὰ τηροῦμε τὴν πιὸ κεφαλαιώδη ἐντολή, καὶ νὰ μὴ φροντίζουμε γιὰ τὸ κάθε τι χωριστά, οὔτε νὰ προσευχόμαστε γιὰ τὸ κάθε τι, ἀλλὰ νὰ ζητοῦμε μόνο τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Κυρίου³⁴. Ἄν φροντίζουμε γιὰ κάθε ἀνάγκη μας, πρέπει νὰ προσευχόμαστε γιὰ τὴν κάθε μιὰ χωριστά. Γιατὶ αὐτὸς πού κάνει κάτι ἢ φροντίζει, χωρὶς προσευχὴ, τελικὰ δὲν

τέλει τοῦ πράγματος. Καὶ τοῦτο ἔστιν ὃ εἶπεν ὁ Κύριος· «Οὐ δύνασθε χωρὶς ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν».

- 155 Τὸν παραλογιζόμενον τὴν περὶ προσευχῆς ἐντολὴν ἀτοπώτεροι παρακοαὶ διαδέχονται, ἑτέρα τῇ ἑτέρα καθάπερ δέσμιον παραπέμπουσα.
- 156 Ὁ τὰ ἐνεστῶτα θλιβερὰ προσδοκίᾳ τῶν μεταγενεστέρων ἀγαθῶν προσδεχόμενος, γνῶσιν ἀληθείας εὔρηκε, καὶ ὀργῆς καὶ λύπης ταχέως ἀπαλλαγῆσεται.
- 157 Ὁ κακουχίαν καὶ ἀτιμίαν ὑπὲρ ἀληθείας αἰρούμενος, ἀποστολικὴν ὁδὸν πορεύεται, τὸν σταυρὸν ἄρας καὶ τὴν ἄλυσιν περικειόμενος. Ὁ δὲ ἐκτὸς τῶν δύο τούτων προσέχειν τῇ καρδίᾳ πειρώμενος, πλανᾶται κατὰ νοῦν, καὶ ἐμπίπτει εἰς πειρασμοὺς καὶ παγίδας τοῦ διαβόλου.
- 158 Οὔτε τοῖς λογισμοῖς τοῖς κακοῖς ἐκτὸς τῶν αἰτιῶν, οὔτε ταῖς αἰτίαις ἐκτὸς τῶν λογισμῶν ἔστι πολεμοῦντα νικῆσαί ποτε. Ὅταν γὰρ τὸ ἐν μονομερῶς ἀποβάλωμεν, μετ' οὐ πολὺ διὰ τοῦ ἑτέρου τοῖς ἀμφοτέροις ἐμφερόμεθα.
- 159 Ὁ φόβῳ κακοπαθείας καὶ ὄνειδισμοῦ τοῖς ἀνθρώποις μαχόμενος, ἢ ὧδε δι' ἐπιφορᾶς περισσοτέρως κακοπαθεῖ, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀνηλεῶς κολάζεται.
- 160 Ὁ πᾶσαν κακὴν ἐπιφορὰν ἀποκλειῖσαι βουλόμενος, ὀφείλει διὰ προσευχῆς συναλλάσσειν τῷ Θεῷ τὰ πράγματα, καὶ κρατεῖν μὲν νοερῶς τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα, τὴν δὲ φροντίδα τῶν αἰσθητῶν κατὰ δύναμιν παραλογίζεσθαι.
- 161 Ὅταν εὖρη ὁ διάβολος ἐκτὸς ἀνάγκης ἄνθρωπον τοῖς σωματικοῖς ἐνασχολούμενον, πρότερον ἀρπάζει αὐτοῦ τὰ τῆς γνώσεως λάφυρα, εἴθ' οὕτω τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα ὡς κεφαλὴν ἀποτέμνει.
- 162 Εἴ ποτε λάβοις καθαρᾶς προσευχῆς ὀχυρὸν τόπον, τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων ἀναδιδομένην παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῷ καιρῷ μὴ καταδέχου, ἵνα τὸ μείζον μὴ ἀπολέσῃ. Κρεῖσσον γὰρ τοῖς τῆς προσευχῆς θέλεσι κατατοξεύειν αὐτὸν κατὰ τόπον συγκεκλεισμένον, ἢ προσομιλεῖν αὐτῷ τὰ σκύλα προφέροντι, καὶ ἀποσπᾶν ἡμᾶς τῆς κατ' αὐτοῦ δεήσεως μηχανωμένῳ.

πετυχαίνει τὸ πρᾶγμα αὐτό. Καὶ αὐτὸ σημαίνει ἐκεῖνο ποῦ εἶπε ὁ Κύριος· «χωρὶς ἐμένα δὲν μπορείτε νὰ κάνετε τίποτε»³⁵.

155 Αὐτὸν ποῦ ἐφαρμόζει ἐσφαλμένα τὴν ἐντολὴ γιὰ τὴν προσευχή, τὸν διαδέχονται πιὸ ἄτοπες παρακοές, παραπέμποντάς τον ἢ μὰ στὴν ἄλλη σὰν νὰ εἶναι δέσμιός τους.

156 Ἐκεῖνος ποῦ ἀντιμετωπίζει τὶς παροῦσες θλίψεις μὲ τὴν προσδοκία τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, βρῆκε τὴ γνώση τῆς ἀλήθειας, καὶ θὰ ἀπαλλαγεῖ γρήγορα ἀπὸ τὴν ὀργὴ καὶ τὴ λύπη.

157 Ἐκεῖνος ποῦ προτιμᾷ τὴν κακουχία καὶ τὴν ἀτίμωση γιὰ χάρη τῆς ἀλήθειας, βαδίζει ἀποστολικὸ δρόμο, σηκώνοντας τὸν σταυρὸ καὶ φέροντας τὴν ἀλυσίδα τῆς νίκης. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποῦ ἐπιχειρεῖ νὰ φροντίζει τὴν καρδιά του χωρὶς αὐτὰ τὰ δύο, πλανᾶται στὸ νοῦ καὶ πέφτει στοὺς πειρασμούς καὶ τὶς παγίδες τοῦ διαβόλου.

158 Δὲν εἶναι δυνατὸ πολεμώντας νὰ νικήσουμε ποτὲ οὔτε τοὺς κακοὺς λογισμοὺς χωρὶς νὰ πολεμήσουμε τὶς αἰτίες τους, οὔτε τὶς αἰτίες χωρὶς τοὺς λογισμούς. Γιατί, ὅταν ἀπορρίψουμε τὸ ἓνα μονομερῶς, ὕστερα ἀπὸ λίγο μέσω τοῦ ἄλλου φερόμαστε καὶ στὰ δύο.

159 Ἐκεῖνος ποῦ μάχεται τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν φόβο τῆς κακοπάθειας καὶ τοῦ χλευασμοῦ, ἢ ἐδῶ κακοπαθεῖ περισσότερο μὲ τὰ κακὰ ποῦ τὸν βρίσκουν, ἢ στὴ μελλοντικὴ ζωὴ θὰ κολάζεται χωρὶς οἶκτο.

160 Ἐκεῖνος ποῦ θέλει ν' ἀποκλείσει κάθε κακὴ ἐπιδρομὴ, ὀφείλει μέσω τῆς προσευχῆς ν' ἀνταλλάσσει τὰ πρᾶγματα μὲ τὸν Θεὸ, κρατώντας νοερὰ τὴν ἐλπίδα σ' αὐτόν, καὶ ἀποφεύγοντας ὅσο εἶναι δυνατὸ τὴ φροντίδα τῶν αἰσθητῶν.

161 Ὅταν ὁ διάβολος βρεῖ ἄνθρωπο, ποῦ, χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἀνάγκη, ἀσχολεῖται μὲ τὰ σωματικά, πρῶτα ἀρπάζει τὰ λάφυρα τῆς γνώσεώς του, κι ἔπειτα, σὰν κεφάλι κατὰ κάποιον τρόπο, κόβει τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεό.

162 Ἐὰν κάποτε βρεῖς ὀχυρωμένο τόπο καθαρῆς προσευχῆς, νὰ μὴ δέχεσαι τὴ γνώση τῶν πραγμάτων ποῦ παρέχεται ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ προσωρινά, γιὰ νὰ μὴ χάσεις τὸ μεγαλύτερο. Γιατί εἶναι προτιμώτερο νὰ τὸν πολεμοῦμε τοξεύοντάς τον μὲ τὰ βέλη τῆς προσευχῆς σὲ τόπο περιφραγμένο, παρὰ νὰ συναναστρεφόμεστε μὲ αὐτόν ποῦ ἀρπάζει τὰ λάφυρα καὶ μεθοδεύει τὴν ἀπόσπασή μας ἀπὸ τὴν ἐναντίον του προσευχή.

- 163 Ἡ τῶν πραγμάτων χώρα ἐν καιρῷ πειρασμοῦ καὶ ἀκηδίας ὠφελεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἐν καιρῷ δὲ καθαρᾶς προσευχῆς καταβλάπτειν εἴωθε.
- 164 Διδάσκειν ἐν Κυρίῳ λαχὼν καὶ παρακινούμενος, θλίβου νοερῶς καὶ μὴ ταράσσου προφανῶς· θλιβόμενος γάρ, οὐ συγκατακριθῆσῃ τῷ παρακύνοντι· ταρασσόμενος, ἐν τῷ αὐτῷ πράγματι πειρασθήσῃ.
- 165 Ἐν καιρῷ ἐξηγήσεως μὴ κρύψῃς τὰ τοῖς παροῦσι προσήκοντα, τὰ μὲν εὐπρεπῆ σαφεστέρως, τὰ δὲ σκληρὰ αἰνιγματωδῶς διηγούμενος.
- 166 Τοῦ ἐν ὑποταγῇ σου μὴ ὄντος, σφάλμα μὴ προσενέγκῃς εἰς πρόσωπον. Τοῦτο γὰρ ἐξουσίας μᾶλλον ἢ συμβουλίας ἐστὶ.
- 167 Τὰ πληθυντικῶς γινόμενα γίνεται πᾶσιν ὠφέλιμα. Ἐκάστῳ τὰ ἴδια κατὰ συνείδησιν ἐμφανίζονται.
- 168 Ὁ λαλῶν ὀρθῶς ὀφείλει καὶ αὐτὸς εὐχαριστεῖν, ὡς παρὰ Θεοῦ λαμβάνων τὰ ῥήματα. Ἡ γὰρ ἀλήθεια οὐ τοῦ λαλοῦντός ἐστιν, ἀλλὰ τοῦ ἐνεργοῦντος Θεοῦ.
- 169 Παρ' ὧν οὐκ ἔχεις ὁμολογίαν ὑποταγῆς, μὴ φιλονεῖκει ἀνθιστάμενος τῇ ἀληθείᾳ, ἵνα μὴ μῖσος ἐγείρῃς κατὰ τὴν θείαν Γραφήν.
- 170 Ὁ ὑποτακτικῶ ὅπου οὐ δεῖ ἀντιλέγοντι παραχωρῶν, πλανᾷ αὐτὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ πράγματι καὶ τὰς συνθήκας τῆς ὑποταγῆς ἀθετεῖν παρασκευάζει.
- 171 Ὁ φόβῳ Θεοῦ νομοθετῶν ἢ παιδεύων τὸν ἁμαρτάνοντα, τὴν ἐναντιουμένην τῷ σφάλματι ἀρετὴν ἐαυτῷ περιποιεῖται, ὃ δὲ μνησικακῶν καὶ κακοθελῶς ὄνειδίζων, τῷ ὁμοίῳ πάθει κατὰ τὸν πνευματικὸν περιπίπτει νόμον.
- 172 Ὁ καλῶς μαθὼν τὸν νόμον φοβεῖται τὸν νομοθέτην, καὶ ἐλπίζων ἐπ' αὐτῷ, ἐκκλίνει ἀπὸ παντὸς κακοῦ.
- 173 Μὴ γίνου δίγλωσσος, ἑτέρως μὲν τῷ λόγῳ, ἑτέρως δὲ τῇ συνειδήσει διακειμένος· τὸν γὰρ τοιοῦτον ἢ Γραφὴ ὑπὸ κατάρας ἴστησιν.
- 174 Ἔστιν ὁ ἀλήθειαν λέγων καὶ ὑπὸ ἀφρόνων μισούμενος, κατὰ

- 163 Ὁ τόπος τῶν πραγμάτων σέ περίοδο πειρασμοῦ καί ἀδράνειας ὠφελεῖ τόν ἄνθρωπο, σέ περίοδο ὅμως καθαρῆς προσευχῆς συνήθως τόν βλάπτει.
- 164 Ἐάν σοῦ ἔλαχε ὁ κληρὸς νὰ διδάσκεις στό ὄνομα τοῦ Κυρίου, καί δέν εἰσακούεσαι, νὰ θλίβεσαι νοερά, ἀλλά νὰ μὴ ταράζεσαι φανερά· γιατί, ἐάν θλίβεσαι, δέν θὰ κατακριθεῖς μαζί μέ ἐκεῖνον πού δέν σέ ἀκούει· ἐάν ὅμως ταράζεσαι, μέ τὸ ἴδιο αὐτὸ πρᾶγμα θὰ ὑποφέρεις.
- 165 Σέ καιρὸ ἐξηγήσεως νὰ μὴ κρύβεις αὐτὰ πού πρέπει γιὰ τὰ παρόντα, ὥστε τὰ εὐπρεπῆ νὰ τὰ παρουσιάζεις σαφέστερα, ἐνῶ τὰ δυσάρεστα ἀκαθόριστα.
- 166 Τὸ σφάλμα ἐκείνου πού δέν εἶναι ὑποτακτικός σου νὰ μὴ τὸ λές κατὰ πρόσωπο. Γιατί αὐτὸ εἶναι ἐνέργεια ἐξουσίας μᾶλλον παρὰ συμβουλῆς.
- 167 Τὰ ὅσα γίνονται ἀπὸ πολλοὺς, εἶναι ὠφέλιμα σέ ὅλους. Στὸν καθένα ἐμφανίζονται τὰ δικὰ του κατὰ συνείδηση.
- 168 Αὐτὸς πού μιλάει σωστά, πρέπει καί αὐτὸς νὰ εὐχαριστεῖ τὸν Θεό, ἐπειδὴ τὰ λόγια τὰ παίρνει ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατί ἡ ἀλήθεια δέν εἶναι αὐτοῦ πού μιλάει, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ πού ἐνεργεῖ.
- 169 Ἀπὸ ἐκείνους πού δέν ἔχεις ὁμολογία ὑποταγῆς, νὰ μὴ φιλονεικεῖς ὑπερασπιζόμενος τὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ μὴ προκαλέσεις, σύμφωνα μέ τὴν ἁγία Γραφή, μίσος.
- 170 Ἐκεῖνος πού ὑποχωρεῖ στὸν ὑποτακτικὸ πού ἀντιλέγει ἐκεῖ πού δέν πρέπει, τὸν παραπλανᾷ στό πρᾶγμα αὐτό, καί τὸν κάνει νὰ ἀθετεῖ τοὺς ὅρους τῆς ὑποταγῆς.
- 171 Αὐτὸς πού μέ φόβο Θεοῦ νομοθετεῖ ἢ νουθετεῖ ἐκεῖνον πού ἁμαρτάνει, διαφυλάσσει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του τὴν ἀντίθετη πρὸς τὸ σφάλμα ἀρετή. Ἐνῶ αὐτὸς πού μνησικακεῖ καί τὸν κατηγορεῖ μέ φθόνο, πέφτει στό ἴδιο ἁμάρτημα, σύμφωνα μέ τὸν πνευματικὸ νόμο.
- 172 Αὐτὸς πού ἔμαθε καλά τὸν νόμο, φοβᾶται τὸν νομοθέτη, καί ἐπειδὴ ἐλπίζει σ' αὐτόν, ἀπομακρύνεται ἀπὸ κάθε κακό.
- 173 Νὰ μὴ εἶσαι δίγλωσσος, ἐμφανιζόμενος ἀλλιῶς στὰ λόγια, καί ἀλλιῶς στὴ συνείδηση· γιατί αὐτόν ἡ Γραφή τὸν θεωρεῖ καταραμμένον³⁶.
- 174 Ὑπάρχει ἄνθρωπος πού λέγει τὴν ἀλήθεια καί μισεῖται ἀπὸ

τὸν Ἀπόστολον, καὶ ἔστιν ὁ ὑποκρινόμενος καὶ διὰ τοῦτο ἀγαπώμενος. Ὅμως οὐδέτερον τῶν ἀνταποδόσεων τούτων πολυχρόνιον γίνεται, διότι ὁ Κύριος ἐν ἰδίῳ καιρῷ ἐκάστῳ τὸ δέον ἀνταποδίδωσιν.

175 Ὁ τὰ μέλλοντα μοχθηρὰ ἀναιρεῖν βουλόμενος, ὀφείλει τὰ ἐνεστώτα ἡδέως ὑποφέρειν· οὕτω γὰρ νοερῶς συναλλάσσων πράγματι, διὰ μικρῶν ὀδυνῶν, μεγάλας ἐκφεύξεται.

176 Ἀσφάλισαι λόγον ἀπὸ καυχήσεως, καὶ λογισμον ἀπὸ οἰήσεως, ἵνα μὴ παραχωρηθεῖς πράξης τὰ ἐναντία. Οὐ γὰρ ἐξ ἀνθρώπου μόνον τελεσιουργεῖται τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ τοῦ παντεπόπτου Θεοῦ

177 Ὁ παντεπόπτης Θεός, ὥσπερ τοῖς ἔργοις ἡμῶν ἀξίας ἐπιφορὰς ἀπένευμεν, οὕτω καὶ τοῖς λογισμοῖς καὶ τοῖς ἐκουσίοις νοήμασιν.

178 Οἱ ἀκούσιοι λογισμοὶ ἐκ προλαβούσης ἁμαρτίας ἀναφύονται· οἱ δὲ ἐκούσιοι ἐκ τοῦ αὐτεξουσίου θελήματος· ὅθεν αἴτιοι εὐρίσκονται τῶν προτέρων οἱ δεύτεροι.

179 Ταῖς μὲν παρὰ πρόθεσιν κακαῖς ἐννοίαις λύπη παρέπεται, διὸ καὶ συντόμως ἐξαφανίζονται, ταῖς δὲ κατὰ πρόθεσιν χαρὰ· ὅθεν καὶ δυσαπάλλακτοι γίνονται.

180 Ὁ φιλήδονος λυπεῖται ἐν ψόγοις καὶ κακοπαθείαις, ὁ δὲ φιλόθεος ἐν ἐπαίνοις καὶ πλεονεξίαις.

181 Ὁ μὴ γινώσκων τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ, ἀμφίκριμνον ὁδὸν κατὰ νοῦν διαβαίνει καὶ ὑπὸ παντὸς ἀνέμου ῥαδίως ἀνατρέπεται· ἐπαινούμενος γαυριᾶ, καὶ ψεγόμενος ἐρεθίζεται· εὐωχούμενος ἀσελγαίνει, καὶ κακοπαθῶν ἀποδύρεται· συνιῶν φανητιᾶ, καὶ μὴ νοῶν σχηματίζεται· πλουτῶν ἀλαζονεύεται, καὶ πτωχεύων ὑποκρίνεται· κορεσθεῖς θρασύνεται, καὶ νηστεύων κενοδοξεῖ· τοῖς ἐλέγχουσι φιλονεικεῖ, καὶ τοῖς συγγνώμην αὐτῷ ἀπονέμουσιν ὡς ἀνοήτοις ἐφυβρίζει. Ἐὰν μῆτε οὖν κατὰ χάριν Χριστοῦ γνῶσιν ἀληθείας καὶ φόβον Θεοῦ αἰτήσηται, οὐ μόνον ἐκ τῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν συμβάσεων δεινῶς τραυματίζεται.

τούς ἀνόητους, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο³⁷, καὶ ὑπάρχει ἄλλος πού ὑποκρίνεται καὶ γι' αὐτὸ ἀγαπιέται. Ὅμως καμμιά ἀπὸ τὶς ἀνταποδόσεις αὐτὲς δὲν διαρκεῖ πολλὰ χρόνια, γιατί ὁ Κύριος, στὸν κατάλληλο καιρό, θὰ ἀνταποδώσει στὸν καθένα αὐτὸ πού πρέπει.

175 Αὐτὸς πού θέλει νὰ ἀποτρέψει τὰ μελλοντικὰ κακά, ὀφείλει νὰ ὑπομένει τὰ παρόντα μὲ εὐχαρίστηση· γιατί ἔτσι, ἀνταλλάσσοντας νοερῶς τὸ πρᾶγμα μὲ μικρὲς θλίψεις, θὰ ἀποφύγει τὶς μεγάλες.

176 Προφύλαξε τὰ λόγια σου ἀπὸ τὴν καύχηση, καὶ τοὺς λογισμούς σου ἀπὸ τὴν ἔπαρση, γιὰ νὰ μὴ παρασυρθεῖς καὶ κάνεις τὰ ἀντίθετα. Γιατί τὸ καλὸ δὲν γίνεται μόνο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν παντεπόπτη Θεό.

177 Ὁ παντεπόπτης Θεός, ὅπως ἔδωσε στὰ ἔργα μας ἄξια ἀποτελέσματα, ἔτσι ἔκανε καὶ σχετικὰ μὲ τοὺς λογισμούς καὶ τὶς ἐκούσιες σκέψεις μας.

178 Οἱ παρὰ τὴ θέλησή μας λογισμοὶ δημιουργοῦνται ἀπὸ προηγούμενη ἁμαρτία, ἐνῶ οἱ θεληματικοὶ ἀπὸ τὸ αὐτεξούσιο θέλημα· ὥστε αἴτιοι τῶν προηγουμένων λογισμῶν εἶναι οἱ δεύτεροι.

179 Στὶς κακὲς σκέψεις χωρὶς πρόθεση ἀκολουθεῖ λύπη, γι' αὐτὸ καὶ σύντομα ἐξαφανίζονται· ἐνῶ στὶς ἐκ προθέσεως κακὲς σκέψεις ἀκολουθεῖ χαρά, γι' αὐτὸ καὶ δύσκολα μπορεῖ νὰ ἀπαλλαγεῖ κανεὶς ἀπὸ αὐτὲς.

180 Ὁ φιλήδονος λυπᾶται στὶς κατηγορίες καὶ τὶς κακοπάθειες, ἐνῶ ὁ φιλόθεος λυπᾶται κατὰ τοὺς ἐπαίνους καὶ τὶς πλεονεξίες.

181 Αὐτὸς πού δὲν γνωρίζει τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, βαδίζει μὲ τὸν νοῦ του ὁδὸ πού ἀπὸ παντοῦ ἔχει γκρεμούς, καὶ εὐκόλα ἀνατρέπεται ἀπὸ κάθε ἄνεμο. Ὅταν ἐπαινεῖται κοκορεύεται, καὶ ὅταν κατηγορεῖται ἐρεθίζεται· ὅταν συμμετέχει σὲ συμπόσια κάνει πράξεις ἀσελγεῖς, καὶ ὅταν κακοπαθεῖ ὀδύρεται· ὅταν καταλαβαίνει, ἐπιδεικνύεται, καὶ ὅταν δὲν καταλαβαίνει προσποιεῖται· ὅταν πλουτίζει γίνεται ἀλαζόνας, καὶ ὅταν φτωχαίνει ὑποκρίνεται· ὅταν χορταίνει ἀποθρασύνεται, καὶ ὅταν νηστεύει γίνεται κενόδοξος· μὲ ἐκείνους πού τὸν ἐλέγχουν φιλονεικεῖ, καὶ ἐκείνους πού τὸν συγχωροῦν τοὺς βρίζει ὡς ἀνόητους. Ἐὰν λοιπὸν οὔτε μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ ζητήσει γνώση τῆς ἀλήθειας καὶ φόβο Θεοῦ, θὰ πληγωθεῖ φοβερὰ ὄχι μόνο ἀπὸ τὰ πάθη του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ πού τοῦ συμβαίνουν.

- 182 Ὅταν λύσαι θέλης πράγμα συμπεπλεγμένον, ζήτηε περὶ αὐτοῦ, τί τῷ Θεῷ ἀρέσκει, καὶ εὐρήσεις τὴν λύσιν αὐτοῦ ἐπωφελῆ.
- 183 Ἐν οἷς ἂν πράγμασιν εὐδοκῆ ὁ Θεός, ἐν τούτοις καὶ πᾶσα κτίσις ὑπηρετεῖ ἐν οἷς δὲ ἂν αὐτὸς ἀποστρέφεται, ὁμοίως καὶ ἡ κτίσις ἀντιτάσσεται.
- 184 Ὁ ἀντιτασσόμενος ταῖς σκυθρωπαῖς ἐπιφοραῖς, οὐκ οἶδεν ἀντιμάχεται τῇ κελεύσει τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ καταδεχόμενος αὐτάς μετὰ γνώσεως ἀληθοῦς, οὗτος κατὰ τὴν Γραφὴν ὑπομένει τὸν Κύριον.
- 185 Πειρασμοῦ ἐπελθόντος, μὴ ζήτηε διὰ τί ἢ διὰ τίνος ἐλήλυθεν, ἀλλ' ὅπως ἂν αὐτὸν εὐχαρίστως καὶ ἀμνησικακῶς ὑπομείνης.
- 186 Ἀλλότριον κακὸν οὐ προστίθῃσιν ἁμαρτίαν, ἐὰν μὴ ἡμεῖς αὐτὸ κακαῖς παραδεξώμεθα ἐννοίαις.
- 187 Εἰ οὐκ ἔστι ῥαδίως εὐρεῖν τὸν ἐκτὸς πειρασμοῦ εὐαρεστήσαντα, εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ Θεῷ ἐπὶ πάσῃ συμβάσει.
- 188 Εἰ μὴ νυκτερινῆς ἄγρας ἀπέτυχεν ὁ Πέτρος, οὐκ ἂν τῆς ἡμερηνῆς ἐπέτυχεν· καὶ εἰ μὴ αἰσθητῶς ἐτυφλοῦτο ὁ Παῦλος, οὐκ ἂν πνευματικῶς ἀνέβλεψε· καὶ εἰ μὴ ὡς βλάσφημος ἐσυκοφαντεῖτο ὁ Στέφανος, οὐκ ἂν, τῶν οὐρανῶν αὐτῷ ἀνεωχθέντων, τὸν Κύριον ἐθεάσατο.
- 189 Ὅσοπερ ἡ κατὰ Θεὸν ἐργασία ἀρετῆ λέγεται, οὕτως ἡ παρὰ προσδοκίαν θλίψις πειρασμὸς λέγεται.
- 190 Ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραάμ ἐπείραζε, τοῦτ' ἔστι πρὸς τὸ συμφέρον ἔθλιβεν, οὐχ ἵνα μάθῃ ὁποῖός ἐστιν (ἦδει γὰρ αὐτόν, ὁ εἰδὼς τὰ πάντα, πρὶν γενέσθαι αὐτόν), ἀλλ' ὅπως ἀφορμὰς αὐτῷ παράσχῃ τῆς τελείας πίστεως.
- 191 Πᾶσα θλίψις ἐλέγχει τὴν ῥοπὴν τοῦ θελήματος, εἴτε εἰς δεξιὰ ῥέπει, εἴτε εἰς ἀριστερά. Διὰ τοῦτο ἡ συμβατικὴ θλίψις πειρασμὸς ὀνομάζεται, τῷ μετόχῳ πείραν τῶν κεκρυμμένων θελημάτων παρέχουσα.
- 192 Φόβος Θεοῦ ἀναγκάζει ἡμᾶς πολεμεῖν τῇ κακίᾳ, ἡμῶν δὲ πολεμούντων, ὁ Κύριος ἀναιρεῖ αὐτήν.

38. Λουκᾶ 5, 5-6.

39. Πράξ. 9, 8.

40. Πράξ. 7, 55.

- 182 Ὅταν θέλεις νὰ λύσεις ἕνα θέμα πού εἶναι μπλεγμένο, νὰ ζητᾶς γι' αὐτὸ τί ἄρεσει στὸν Θεό, καὶ θὰ βρεῖς τὴν ὠφέλιμη λύση του.
- 183 Στὰ πράγματα πού εἶναι ἄρεστὰ στὸν Θεό, σ' αὐτὰ καὶ ὅλη ἡ κτίση ὑπηρετεῖ· ἐνῶ ἐκεῖνα πού ἀποστρέφεται αὐτός, σ' αὐτὰ ἐξίσου ἀντιπᾶσσεται καὶ ἡ κτίση.
- 184 Ἐκεῖνος πού ἀντιδρᾷ στὰ θλιβερὰ πού τοῦ συμβαίνουν, δὲν ξέρει ὅτι ἀντιδρᾷ στὴ διαταγὴ τοῦ Θεοῦ· ἐνῶ αὐτός πού τὰ δέχεται μὲ γνώση ἀληθινή, αὐτός, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, ὑπομένει τὸν Κύριο.
- 185 Ὅταν ἔρχεται ἕνας πειρασμός, μὴ ζητᾶς νὰ μάθεις γιατί, ἢ μέσω τίνος ἦρθε, ἀλλὰ κοίταξε πῶς θὰ μπορέσεις νὰ τὸν ὑπομείνεις εὐχάριστα καὶ χωρὶς μνησικακία.
- 186 Τὸ ξένο κακὸ δὲν προσθέτει ἁμαρτία, ἐὰν ἐμεῖς δὲν τὸ δεχθοῦμε μὲ κακὴ σκέψις.
- 187 Ἐφόσον δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ βροῦμε κάποιον πού εὐαρέστησε τὸν Θεὸν χωρὶς πειρασμό, πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεὸ γιὰ ὅ,τι μᾶς συμβαίνει.
- 188 Ἐὰν ὁ Πέτρος δὲν ἀποτύγγανε κατὰ τὸ νυχτερινὸ ψάρεμα, δὲν θὰ πετύχαινε στὸ ἡμερήσιο³⁸· καὶ ἐὰν ὁ Παῦλος δὲν τυλφωνόταν σωματικά, δὲν θὰ ἀνέβλεπε πνευματικά³⁹· καὶ ἐὰν ὁ Στέφανος δὲν συκοφαντοῦνταν ὡς βλάσφημος, δὲν θὰ μπορούσε νὰ δεῖ τὸν Κύριο μὲ τὸ ἄνοιγμα τῶν οὐρανῶν γιὰ χάρι του⁴⁰.
- 189 Ὅπως ἡ κατὰ Θεὸν ἐργασία λέγεται ἀρετὴ, ἔτσι ἡ ἀπροσδόκητη θλίψη λέγεται πειρασμός.
- 190 Ὁ Θεὸς δοκίμαζε τὸν Ἀβραάμ⁴¹, δηλαδή τὸν ἔθλιβε πρὸς τὸ συμφέρον του, ὄχι γιὰ νὰ μάθει ποιὸς εἶναι (γιατὶ αὐτός πού γνωρίζει τὰ πάντα, τὸν γνώριζε προτοῦ νὰ γεννηθεῖ), ἀλλὰ γιὰ νὰ τοῦ δώσει ἀφορμὲς τῆς τέλειαις πίστεως.
- 191 Κάθε θλίψη ἐλέγχει τὴν κλίση τοῦ θελήματος, εἴτε αὐτὸ ρέπει στὰ δεξιὰ, εἴτε στὰ ἀριστερὰ. Γι' αὐτὸ ἡ θλίψη γι' αὐτὰ πού μᾶς συμβαίνουν ὀνομάζεται πειρασμός, ἐπειδὴ παρέχει σ' αὐτὸν πού συμμετέχει πείρα (γνώση) τῶν κρυφῶν θελημάτων.
- 192 Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ μᾶς ἀναγκάζει νὰ πολεμᾶμε τὴν κακία, καὶ ἐνῶ ἐμεῖς τὴν πολεμᾶμε, ὁ Κύριος τὴν καταργεῖ.

41. Γεν. 22, 1.

- 193 *Σοφία ἐστὶν οὐ μόνον τὸ διὰ φυσικῆς ἀκολουθίας εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπομένειν ὡς ἰδίαν τὴν τῶν ἀδικούντων τιμωρίαν. Οἱ μὲν γὰρ τῇ προτέρᾳ ἐναπομείναντες, πρὸς ὑπερηφάνιαν ἀνεπήρθησαν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν δευτέραν φθάσαντες, ταπεινοφροσύνην ἐκτήσαντο.*
- 194 *Εἰ βούλει μὴ ἐνεργεῖσθαι ὑπὸ πονηρῶν λογισμῶν, ἐξουδένωσιν ψυχῆς καὶ θλίψιν σαρκὸς ὑποδέχου, καὶ τοῦτο οὐ μερικῶς, ἀλλ' ἐν παντὶ τόπῳ καὶ καιρῷ καὶ πράγματι.*
- 195 *Ὁ τοῖς θλιβεροῖς ἐκουσίως ἐμπαιδευόμενος, ὑπὸ τῶν ἀκουσίων λογισμῶν οὐ κατέχεται· ὁ δὲ τὰ πρῶτα μὴ καταδεχόμενος, ὑπὸ τῶν δευτέρων καὶ μὴ βουλόμενος αἰχμαλωτίζεται.*
- 196 *Ὅταν ἀδικουμένου σου σκληρυνθῇ τὰ σπλάγχνα καὶ ἡ καρδιά, μὴ λυποῦ, ὅτι οἰκονομικῶς ἐκινήθη τὸ προκείμενον, ἀλλὰ χαίρων ἀνάτρεπε τοὺς ἐπανακύπτοντας λογισμοὺς, εἰδῶς ὅτι τούτων ἐκ προσβολῆς ἀναιρουμένων, κάκεινα μετὰ τὴν κίνησιν ἀναιρεῖσθαι πέφυκε. Τῶν δὲ λογισμῶν ἐνδελεχούντων, κάκεινα προσθήκην λαμβάνειν εἴωθεν.*
- 197 *Ἐκτὸς συντριμμοῦ καρδίας ἀδύνατον καθόλου ἀπαλλαγῆναι κακίας. Συντρίβει δὲ καρδίαν ἡ τριμερῆς ἐγκράτεια, ὕπνου λέγω, καὶ τροφῆς, καὶ σωματικῆς ἀνέσεως. Ἡ δὲ περὶ τούτων περισσεία ἡδυπάθειαν ἐντίθησιν, ἡδυπάθεια δὲ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς παραδέχεται. Ἀντίκειται δὲ καὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ προσηκούσῃ διακονίᾳ.*
- 198 *Κελεύειν ἀδελφοῖς λαχῶν, φύλαττε τὴν τάξιν σου, καὶ μὴ διὰ τοὺς ἀντιλέγοντας παρασιωπήσης τὰ δέοντα. Ἐν οἷς μὲν γὰρ ὑπακούσουσι, μισθὸν ἕξεις ὑπὲρ τῆς ἐκείνων ἀρετῆς ἐν οἷς δὲ παρακούσουσι, πάντως ἀφήσεις αὐτοῖς, καὶ λήψῃ τὰ ἴσα παρὰ τοῦ εἰρηκότος « Ἀφίετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν ».*
- 199 *Πανηγύρει ἔοικε πᾶσα σύμβασις. Ὁ εἰδῶς πραγματεύεσθαι, κερδαίνει πολλά, ὁ δὲ μὴ εἰδῶς, ζημίας ὑποφέρει.*

- 193 Σοφία εἶναι ὄχι μόνο τὸ νὰ γνωρίζουμε τὴν ἀλήθεια μὲ φυσικὴ ἀκολουθία, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ὑπομένουμε τὴν τιμωρία ἐκείνων ποὺ μᾶς ἀδικοῦν σὰν δική μας. Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ παρῆμειναν στὴν πρώτη, ἔγιναν ὑπερήφανοι, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ ἔφθασαν στὴ δεύτερη, ἀπέκτησαν ταπεινοφροσύνη.
- 194 Ἐὰν θέλεις νὰ μὴ ἐνοχλεῖσαι ἀπὸ πονηροὺς λογισμοὺς, νὰ δέχεσαι τὴν ἐξουθένωση τῆς ψυχῆς καὶ τὴ θλίψη τῆς σάρκας, καὶ αὐτὸ ὄχι μερικῶς, ἀλλὰ σὲ κάθε τόπο, χρόνο καὶ πράγμα.
- 195 Αὐτὸς ποὺ μὲ τὴ θέλησή του παιδαγωγεῖται μὲ τὰ δυσάρεστα συμβάντα, δὲν κυριεύεται ἀπὸ τοὺς ἀθέλητους λογισμοὺς· ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν δέχεται τὰ πρῶτα, αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ τὰ δεύτερα καὶ χωρὶς τὴ θέλησή του.
- 196 Ὅταν ἀδικεῖσαι καὶ σκληρύνονται τὰ σπλάγχνα καὶ ἡ καρδιά σου, νὰ μὴ λυπᾶσαι, γιατί αὐτὸ ἔγινε κατὰ θεῖαν οἰκονομία, ἀλλὰ μὲ χαρὰ νὰ διώχνεις τοὺς λογισμοὺς ποὺ προβάλλουν, γνωρίζοντας ὅτι, ὅταν αὐτοὶ ἐξουδετερώνονται κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἐπιδρομῆς τους, τότε καὶ ἐκεῖνα μετὰ τὴν κίνηση εἶναι φυσικὸ νὰ καταργηθοῦν. Ἐνῶ ὅταν οἱ λογισμοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν, καὶ ἐκεῖνα συνήθως ἀυξάνονται.
- 197 Χωρὶς συντριβὴ τῆς καρδιᾶς εἶναι τελείως ἀδύνατο ν' ἀπαλλαγεῖ κανεὶς ἀπὸ τὴν κακία. Τὴν καρδιά τὴν συντριβεῖ ἡ τριμερῆς ἐγκράτεια, δηλαδή τοῦ ὕπνου, τῆς τροφῆς καὶ τῆς σωματικῆς ἀνέσεως. Ἐνῶ τὸ περίσσευμα αὐτῶν προσθέτει ἡδυπάθεια, καὶ ἡ ἡδυπάθεια δέχεται τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, καὶ ἐπὶ πλέον ἀντίκειται καὶ στὴν προσευχὴ καὶ στὴ διακονία τὴν πρέπουσα.
- 198 Ἐὰν σοῦ ἔλαχε ὁ κληρὸς νὰ δίνεις διαταγὲς στοὺς ἀδελφούς, νὰ τηρεῖς τὴ θέση σου, καὶ νὰ μὴ ἀποσιωπήσεις αὐτὰ ποὺ πρέπει, ἐξαιτίας ἐκείνων ποὺ ἔχουν ἀντίρρηση. Γιατὶ γιὰ ἐκεῖνα ποὺ θὰ δείξουν ὑπακοή θὰ ἔχεις ἀμοιβὴ γιὰ τὴν ἀρετὴ ἐκείνων, ἐνῶ γιὰ ἐκεῖνα ποὺ θὰ παρακούσουν, ὅπωςδήποτε νὰ τοὺς συγχωρήσεις, καὶ θὰ λάβεις τὰ ἴδια ἀπὸ Ἐκεῖνον ποὺ εἶπε· «Συγχωρεῖτε, καὶ θὰ συγχωρηθεῖτε καὶ σεῖς»⁴².
- 199 Τὸ κάθε τι ποὺ συμβαίνει μοιάζει μὲ πανηγύρι. Ἐκεῖνος ποὺ ξέρει νὰ ἐργάζεται, κερδίζει πολλά, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν ξέρει, ζημιώνεται.

- 200 Τὸν ἀπὸ ἐνὸς λόγου μὴ ὑπακούοντα, μὴ διάζου μετὰ φιλονεικίας, ἀλλὰ τὸ κέρδος ὃ ἀπέβαλεν ἐκεῖνος, σὺ περιποίησαι σεαυτῷ. Πλεῖον γὰρ τῆς ἐκείνου διορθώσεως ὠφελήσει ἢ σὴ ἀνεξικακία.
- 201 Ὅταν ἡ τοῦ ἐνὸς βλάβη εἰς τοὺς πολλοὺς διατρέχη, τότε οὐ δεῖ μακροθυμεῖν, οὔτε ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶμεν. Διότι τῆς μονομεροῦς ἀρετῆς ἢ πολυμεροῦς ὠφελιμωτέρα τυγχάνει.
- 202 Ἐάν τις πέση εἰς οἰανδήποτε ἁμαρτίαν, καὶ μὴ λυπηθῆ κατὰ ἀναλογίαν τοῦ σφάλματος, εὐχερῶς τῷ αὐτῷ περιπεσεῖται δικτύῳ.
- 203 Ὅσπερ λέαινα δαμάλει φιλικῶς οὐ προσίεται, οὕτως ἀναισχυντία τὴν κατὰ Θεὸν λύπην εὐμενῶς οὐ παραδέχεται.
- 204 Ὅσπερ λύκῳ πρόβατον οὐ συνέρχεται εἰς τεκνογονίαν, οὕτως οὔτε κόρῳ πόνος καρδιακὸς εἰς κήσιν ἀρετῶν.
- 205 Οὐδεὶς δύναται πόνον καὶ λύπην κατὰ Θεὸν ἔχειν, εἰ μὴ πρότερον καὶ τούτων τὰς αἰτίας ἀγαπήσῃ.
- 206 Φόβος Θεοῦ καὶ ἔλεγχος εἰσδέχονται λύπην, ἐγκράτεια δὲ καὶ ἀγρυπνία προσομιλοῦσι πόνῳ.
- 207 Ὁ γραφικαῖς ἐντολαῖς καὶ νουθεσίαις μὴ παιδευόμενος, τῇ μάστιγι τοῦ ἵππου καὶ τῷ κέντρῳ τοῦ ὄνου ἐλασθήσεται· εἰ δὲ καὶ τούτοις ἀντιτάσσεται, καὶ ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας ἀχθήσεται.
- 208 Ὁ ὑπὸ τῶν μικρῶν εὐχερῶς νικώμενος, καὶ τοῖς μεγάλοις ἐξ ἀνάγκης δεδούλωται· ὃ δὲ τούτων καταφρονῶν, καὶ τοῖς μεγάλοις ἐν Κυρίῳ ἀντιτάσσεται.
- 209 Μὴ πειρῶ ἐλέγχων ὠφελεῖν τὸν ἐν ἀρεταῖς καυχώμενον, διότι ὁ αὐτὸς καὶ φιλενδείκτης καὶ φιλαλήθης εἶναι οὐ δύναται.
- 210 Πᾶν ῥῆμα Χριστοῦ ἔλεον καὶ δικαιοσύνην καὶ σοφίαν ἐμφαίνει Θεοῦ, καὶ τὴν τούτων δύναμιν διὰ τῆς ἀκοῆς ἐμβάλλει τοῖς ἡδέως ἀκούουσιν. Ὅθεν οἱ ἀνελεήμονες καὶ ἄδικοι, ἀηδῶς ἀκούον-

- 200 Ἐκεῖνον ποῦ δὲν ὑπάκουσε σὲ ἓνα λόγο, νὰ μὴ τὸν ἀναγκάζεις μὲ φιλονεικία, ἀλλὰ τὸ κέρδος ποῦ ἔχασε ἐκεῖνος, διαφύλαξέ το γιὰ τὸν ἑαυτό σου. Γιατὶ ἡ δική σου ἀνεξικακία θὰ ὠφελήσῃ περισσότερο τὴ δική του διόρθωση.
- 201 Ὅταν ἡ βλάβη τοῦ ἑνὸς διαδίδεται στοὺς πολλοὺς, τότε δὲν πρέπει νὰ μακροθυμοῦμε, οὔτε νὰ ζητᾶμε τὸ δικό μας συμφέρον, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν, γιὰ νὰ σωθοῦμε. Γιατὶ ἡ πολυμερῆς ἀρετὴ εἶναι πιὸ ὠφέλιμη ἀπὸ τὴν μονομερῆ.
- 202 Ἐὰν κάποιος πέσει σ' ὅποιαδήποτε ἁμαρτία, καὶ δὲν λυπηθεῖ ἀνάλογα πρὸς τὸ σφάλμα, εὐκόλα θὰ περιπέσει στὸ ἴδιο ἁμάρτημα.
- 203 Ὅπως ἡ λέαινα δὲν πλησιάζει ἓνα δαμάλι φιλικά, ἔτσι καὶ ἡ ἀδιαντροπιὰ δὲν δέχεται μὲ εὐχαρίστηση τὴν λύπη ποῦ εἶναι σύμφωνη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ⁴³.
- 204 Ὅπως τὸ πρόβατο δὲν σμίγει μὲ τὸν λύκο γιὰ νὰ τεκνοποιήσῃ, ἔτσι οὔτε ὁ πόνος τῆς καρδιᾶς μὲ τὸν κορεσμό, γιὰ νὰ γεννήσῃ ἀρετές.
- 205 Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει πόνον καὶ λύπη κατὰ Θεόν, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἀγαπήσῃ καὶ τίς αἰτίες αὐτῶν.
- 206 Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἔλεγχος δέχονται λύπη, ἐνῶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀγρυπνία συνδέονται μὲ τὸν πόνον.
- 207 Ἐκεῖνος ποῦ δὲν διδάσκεται ἀπὸ τίς ἐντολές καὶ τίς νουθεσίες τῆς Γραφῆς, θὰ ὀδηγηθεῖ μὲ τὸ μαστίγιο τοῦ ἵππου καὶ τὸ κεντρί τοῦ γαιδάρου⁴⁴· ἂν ὅμως ἀντισταθεῖ καὶ σ' αὐτά, θὰ ὀδηγηθεῖ μὲ φίμωτρο καὶ χαλινάρι στὰ σαγόνια του⁴⁵.
- 208 Ἐκεῖνος ποῦ νικιέται εὐκόλα ἀπὸ τὰ μικρά, κατ' ἀνάγκη θὰ ὑποδουλωθεῖ καὶ στὰ μεγάλα· ἐνῶ ἐκεῖνος ποῦ τὰ περιφρονεῖ αὐτά, θὰ μπορέσει νὰ ἀντιταχθεῖ καὶ στὰ μεγάλα, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου.
- 209 Μὴν προσπαθεῖς ἐλέγχοντας νὰ ὠφελήσῃς ἐκεῖνον ποῦ καυχιέται γιὰ τίς ἀρετές του· γιατί ὁ ἴδιος δὲν μπορεῖ νὰ ἀγαπᾷ τὴν ἐπίδειξη καὶ τὴν ἀλήθεια.
- 210 Κάθε λόγος τοῦ Θεοῦ φανερώνει τὴν εὐσπλαγχνία, τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, καὶ βάζει τὴ δύναμή τους μὲ τὴν ἀκοή μέσα σὲ ἐκείνους ποῦ τοὺς ἀκοῦνε μὲ εὐχαρίστηση. Γι' αὐτὸ

44. Παροιμ. 26, 3.

45. Ψαλμ. 31, 9.

τες τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, γινῶναι οὐκ ἐδυνήθησαν, ἀλλὰ καὶ λαλοῦντες ἐσταύρωσαν. Καὶ ἡμεῖς οὖν ἰδωμεν, εἰ ἡδέως αὐτοῦ ἀκούομεν. Αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν· «Ὁ ἀγαπῶν με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσει, καὶ ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμμαντόν». Βλέπεις, πῶς τὴν ἑαυτοῦ ἐμφάνειαν ἐν ταῖς ἐντολαῖς ἐνέκρουσε;

211 Πασῶν τῶν ἐντολῶν ἐστὶ περιεκτικωτάτη ἢ εἰς Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπη, ἣτις ἐκ τῆς τῶν ὑλικῶν ἀποχῆς καὶ τῆς τῶν λογισμῶν ἡσυχίας συνίσταται. Τοῦτο εἰδὼς ὁ Κύριος, παραγγέλλει ἡμῖν λέγων· «Μὴ μεριμνήσητε περὶ τῆς αὔριον». Καὶ εἰκότως· ὁ γὰρ τῶν ὑλικῶν καὶ τῆς μερίμνης αὐτῶν μὴ ἀπαλλαγείς, τῶν πονηρῶν λογισμῶν πῶς ἀπαλλαγῆσεται; Ὁ δὲ τοῖς λογισμοῖς περιεχόμενος, πῶς ἂν ἴδοι τὴν ὑπὸ τούτων καλυπτομένην ἁμαρτίαν ἐνυπόστατον, ἣτις ἐστὶ σκότος καὶ ὀμίχλη ψυχῆς, ἐξ ἐννοιῶν πονηρῶν καὶ λόγων καὶ πράξεων ἐμπεσοῦσα, τοῦ μὲν διαβόλου διὰ προσβολῆς διαστοῦ πειράζοντος καὶ τὴν ἀρχὴν ὑποδεικνύοντος, τοῦ δὲ ἀνθρώπου διὰ φιληδονίαν καὶ κενοδοξίαν ἡδέως προσομιλήσαντος; Εἰ γὰρ καὶ κατὰ διάκρισιν οὐκ ἐβούλετο, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν ἐδύνατο καὶ παρεδέχετο. Ὁ δὲ ταύτην μὴ θεασάμενος τὴν περιεκτικὴν ἁμαρτίαν, πότε ἂν δεηθεῖ περὶ αὐτῆς καθαρισθῆσθαι; Ὁ δὲ μὴ καθαρισθείς, πῶς ἂν εὕροι τὸν τόπον τῆς καθαρᾶς φύσεως; Ὁ δὲ τοῦτο μὴ εὕρων, πῶς ἂν ἴδοι τὸν ἐνδοτέρω οἶκον τοῦ Χριστοῦ, εἴπερ οἶκος τοῦ Θεοῦ ἐσμεν, κατὰ τὸν προφητικὸν καὶ εὐαγγελικὸν καὶ ἀποστολικὸν λόγον; Χρὴ οὖν, διὰ τῆς τῶν προειρημένων ἀκολουθίας, ζητῆσαι τὸν οἶκον τοῦτον καὶ διὰ προσευχῆς παραμένοντας κρούειν, ὅπως ἢ ὡδε ἢ ἐν τῇ ἐξόδῳ ἀνοιξοῖ ἡμῖν ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἀμελήσασιν μὴ εἴποι· «Οὐκ οἶδα ὑμᾶς, πόθεν ἐστέ». Οὐ μόνον δὲ ὀφείλομεν αἰτήσασθαι καὶ λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ δοθὲν φυλάξαι· εἰσὶ γὰρ τινες οἱ καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν ἀπολέσαντες. Διὸ

οἱ ἄσπλαγχοι καὶ οἱ ἄδικοι, ἀκούοντας μὲ ἀποστροφή τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ, δὲν μπόρεσαν νὰ τὴν γνωρίσουν, ἀλλὰ καὶ μιλώντας τὴν σταύρωσαν. Ἄς προσέξουμε λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἂν τὸν ἀκοῦμε μὲ εὐχαρίστηση. Γιατὶ αὐτὸς εἶπε· «Ἐκεῖνος ποὺ μὲ ἀγαπᾷ, τηρεῖ τὶς ἐντολές μου, καὶ θὰ ἀγαπηθεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ θὰ τὸν ἀγαπήσω καὶ καὶ θὰ τοῦ φανερώσω τὸν ἑαυτό μου»⁴⁶. Βλέπεις πῶς τῇ φανέρωσίν του τὴν ἔκρυψε μέσα στὶς ἐντολές;

211 Ἄπὸ ὅλες τὶς ἀρετὲς πιὸ περιεκτικὴ εἶναι ἢ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον, ἢ ὁποῖα ἀγάπη συνίσταται ἀπὸ τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, καὶ ἀπὸ τὴν ἡρεμία τῶν λογισμῶν. Αὐτὸ γνωρίζοντάς το ὁ Κύριος, μᾶς παραγγέλλει λέγοντας· «Μὴ μεριμνᾶτε γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα»⁴⁷. Καὶ πολὺ σωστά· γιατί ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴ φροντίδα αὐτῶν, πῶς θὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς; Καὶ ἐκεῖνος ποὺ κυριαρχεῖται ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς, πῶς θὰ δεῖ τὴν πραγματικὴ ἁμαρτία ποὺ καλύπτεται ἀπὸ αὐτοὺς, ἢ ὁποῖα εἶναι σκοτάδι καὶ ὁμίχλη τῆς ψυχῆς, ποὺ ἔπεσε ἀπὸ πονηρὲς σκέψεις καὶ λόγια καὶ πράξεις, ἀφοῦ ὁ διάβολος τὴν ὑποβάλλει σὲ πειρασμοὺς μὲ ἐπίθεση βιαστῆ καὶ τῆς ὑποδεικνύει τὴν ἀρχή, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος ἐξαιτίας τῆς φιληδονίας καὶ κενοδοξίας του μὲ εὐχαρίστηση προσκολλᾶται σ' αὐτήν; Γιατί, ἂν καὶ κατὰ τὴν κρίση του δὲν ἤθελε, ἀλλὰ στὴν πράξη μποροῦσε καὶ τὴν δεχόταν. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν εἶδε τὴν περιεκτικὴ ἁμαρτία, πότε θὰ αἰσθανθεῖ τὴν ἀνάγκη νὰ καθαριστεῖ ἀπὸ αὐτήν; Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν καθαρίστηκε, πῶς μπορεῖ νὰ βρεῖ τὸν τόπο τῆς καθαρῆς φύσεως; Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν θὰ βρεῖ αὐτόν, πῶς θὰ μπορέσει νὰ δεῖ τὸν ἔσωτερικὸ οἶκο τοῦ Χριστοῦ, ἐφόσον εἴμαστε οἶκος τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τῶν προφητῶν, τοῦ Εὐ-αγγελίου καὶ τῶν ἀποστόλων; Πρέπει λοιπὸν σύμφωνα μὲ τὴν ἀκολουθία τῶν προηγουμένων νὰ ἀναζητήσουμε τὸν οἶκο αὐτόν, καὶ ἐπιμένοντας μὲ τὴν προσευχὴ νὰ χτυπᾶμε τὴν πόρτα, ὥστε ἢ ἐδῶ ἢ κατὰ τὸν θάνατό μας νὰ μᾶς ἀνοίξει ὁ οἰκοδεσπότης καὶ νὰ μὴ μᾶς πεῖ, λόγῳ ἀμέλειάς μας· «Δὲν σᾶς γνωρίζω, ἀπὸ ποῦ εἴστε»⁴⁸. Καὶ ὄχι μόνο ὀφείλουμε νὰ ζητήσουμε καὶ νὰ λάβουμε, ἀλλὰ καὶ νὰ φυλάξουμε ἐκεῖνο ποὺ μᾶς δόθηκε· γιατί ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ τὸ ἔλαβαν βέβαια, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἔχασαν. Γι' αὐτὸ τὴν ἀπλή

47. Ματθ. 6, 34.

48. Λουκᾶ 13, 25.

τῶν προειρημένων πραγμάτων ψιλὴν μὲν τὴν γνῶσιν, ἣ καὶ συμβατικὴν τὴν πείραν, ἴσως καὶ ὀψιμαθεῖς καὶ νέοις κατέχουσι, τὴν δὲ μεθ' ὑπομονῆς παράμονον ἐργασίαν μόλις τῶν γερόντων οἱ εὐλαβεῖς καὶ πολύπειροι, οἱ πολλάκις αὐτὴν δι' ἀπροσεξίας ἀπολέσαντες καὶ δι' ἐκουσίων πόνων ἀναζητοῦντες καὶ εὐρίσκοντες. Τοῦτο οὖν ποιεῖν καὶ ἡμεῖς μὴ πανσώμεθα, ἕως αὐτὴν ἀναφαίρετον κατ' ἐκείνους κτησώμεθα.

Ταῦτα τοῦ πνευματικοῦ νόμου ἐκ πολλῶν ὀλίγα ἐγνώκαμεν τὰ δικαιώματα, ἃ καὶ ὁ μέγας ψαλμῳδὸς ὑφηγεῖται ἐνδελεχῶς, τοῦ μαθεῖν αὐτὰ καὶ ποιεῖν τοὺς συνετῶς ψάλλοντας ἐν Κυρίῳ. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

γνώση τῶν ὄσων λέχθησαν προηγουμένως, ἢ τὴν πείρα ἀπὸ τὰ ὄσα συμβαίνουν, τὴν κατέχουν ἀκόμα καὶ οἱ ὀψιμαθεῖς καὶ οἱ νέοι, ἐνῶ τὴν ἐπίμονη ἐργασία μὲ ὑπομονή, μόλις μὲ δυσκολία οἱ εὐλαβεῖς ἀπὸ τοὺς γέροντες καὶ οἱ πολύπειροι, οἱ ὅποιοι πολλές φορές ἀπὸ ἀπροσεξία τὴν ἔχασαν, καὶ ἀναζητώντας τὴν μὲ θεληματικούς πόνους τὴν ξαναβρῆκαν. Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἄς μὴ πάψουμε νὰ τὸ κάνουμε μέχρι πού νὰ τὴν ἀποκτήσουμε, ὅπως ἐκεῖνοι, κατὰ τρόπο πού νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἀφαιρεθεῖ.

Αὐτὰ τὰ λίγα ἀπὸ τίς πολλές ἐντολές τοῦ πνευματικοῦ νόμου γνωρίσαμε, τὰ ὅποια καὶ ὁ μέγας ψαλμωδὸς μᾶς ὑποδεικνύει διαρκῶς, γιὰ νὰ τὰ μάθουμε καὶ νὰ τὰ ἐφαρμόζουμε ὅσοι μὲ σύνεση ψάλλουμε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου, στὸν ὅποιο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

**ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ
ΤΟΙΣ ΠΑΣΙ ΠΑΝΤΟΤΕ ΠΡΟΣΗΚΟΥΣΗΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΝΑΜΙΝ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ,
ΗΝ ΟΙ ΠΙΣΤΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΔΙΑ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ ΕΛΑΒΟΝ**

Α'. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία, θεοπρεπῶς, ὡς οἶδεν αὐτός, τῆς πάντων προνοῶν σωτηρίας, διαφόροις δόγμασι τὸν τῆς ἐλευθερίας θέμενος νόμον, ἓνα σκοπὸν πρόποντα τοῖς πᾶσιν ὠρίσατο, λέγων, «Μετανοεῖτε», ὡς ἐκ 5 τούτου δυνατὸν ἡμῖν ἐπιγνῶναι, ὅτι πᾶσα ἡ ποικιλία τῶν ἐντολῶν εἰς ἓνα καταλήγει τὸν τῆς μετανοίας ὄρον, καθὼς καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἐν κεφαλαίῳ ἐνετείλατο, εἰπὼν· «Λέγετε αὐτοῖς· Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»· οὐ πάντως χρονικὴν εἰρηκῶς ἐγγύτητα τῆς βασιλείας, ὡς ἔναγχος ἐπικειμένην τῷ κόσμῳ (οὐ γὰρ 10 ἂν ἡ ἀλήθεια ἀκατάλληλα τοῖς πράγμασι διωρίζετο. Ἴδου γὰρ καὶ οἱ τῆνικαῦτα περιμόντες καὶ οἱ μετ' ἐκείνους ἐκοιμήθησαν, ἀμοιρήσαντες τῆς καθόλου συντελείας), ἀλλ' εἰδὼς τὸν ἑαυτοῦ λόγον ὁ Κύριος, καὶ βασιλείας καὶ μετανοίας δύναμιν ἔχοντα, «Μετανοεῖτε», φησὶν· «ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο 15 δοθείη, πῶς «Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμη, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρουψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐξυμῶθη ὄλον»; ἢ καθότι ἡ τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ὑποδεξαμένη διάνοια ἔκρουψεν εἰς τὴν τριμερῆ ὑπόστασιν, σώματος, λέγω, καὶ πνεύματος, καὶ ψυχῆς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἐν τοῖς λογισμοῖς 20 λεπτότητα, ἀλεύρου δίκην πολυμερῶς διακεχυμένην, εἰς μίαν τῆς πίστεως ζύμην συνήγαγεν, ἐξομοιωθῆναι τῷ ἐνεργοῦντι Λόγῳ καθόλου περιμένουσα. Οὕτως ὁμοίωσε τὸν τῆς ἀληθείας λόγον

1. Α' Κορ. 1,2Α.

2. Ματθ. 4,17.

3. Ὁπ. π.

ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΟΙΑ
ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΠΑΝΤΟΤΕ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ,
ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΕΛΑΒΑΝ ΟΙ ΠΙΣΤΟΙ ΚΑΙ ΠΡΙΝ ΑΠΟ
ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΗ ΧΑΡΗ ΤΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ

1. Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ἡ δύναμη καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ¹, προνοώντας μὲ τρόπο θεοπρεπῆ, ὅπως ὁ ἴδιος γνωρίζει, γιὰ τὴν σωτηρία ὅλων, θέτοντας τὸν νόμο τῆς ἐλευθερίας μὲ διάφορα δόγματα, ἕνα νόμο ὅρισε κατάλληλο γιὰ ὅλους, λέγοντας· «Μετανοεῖτε»², ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτὸν ἦταν δυνατὸ σὲ μᾶς νὰ μάθουμε, ὅτι ὅλη ἡ ποικιλία τῶν ἐντολῶν καταλήγει στὸν ἕνα ὅρο τῆς μετανοίας, ὅπως συνέστησε συνοπτικὰ καὶ στοὺς ἀποστόλους, λέγοντας· «Μετανοεῖτε· γιὰτὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν πλησίασε»³, χωρὶς βέβαια νὰ ἔχει μιλήσει γιὰ χρονικὴ ἐγγύτητα τῆς βασιλείας, ὅτι δηλαδὴ ὅπου νὰ εἶναι ἔρχεται στὸν κόσμο (καθόσον δὲν μποροῦσε ἡ ἀλήθεια νὰ ὀρίσει κάτι πὸ ἦταν ἀκατάλληλο στὰ πράγματα. Γιατὶ νὰ, καὶ ἐκεῖνοι πὸ ζοῦσαν τότε καὶ οἱ μετὰ ἀπὸ ἐκείνους κοιμήθηκαν, χωρὶς νὰ δοῦν τὴ γενικὴ συντέλεια τοῦ κόσμου). Ὁμως ὁ Κύριος, γνωρίζοντας ὅτι ὁ λόγος του σημαίνει καὶ βασιλεία καὶ μετανοία, λέγει· «Μετανοεῖτε· γιὰτὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἔχει πλησιάσει». Ἄν ὅμως αὐτὸ δὲν ἐκληφθεῖ ἔτσι, τότε πῶς «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι ὅμοια μὲ προζύμι, τὸ ὁποῖο πῆρε μία γυναίκα καὶ τὸ ἀνέμιξε μὲ τρία δοχεῖα ἀλεύρι, μέχρις ὅτου ζυμώθηκε ὅλο»⁴; ἐκτὸς ἐὰν ὁ νοῦς, πὸ δέχθηκε τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, τὸν ἔκρυψε στὴν τρισύνθετη ὑπόσταση, δηλαδὴ τοῦ σώματος, τοῦ πνεύματος, καὶ τῆς ψυχῆς, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο, καὶ ὅλη τὴν λεπτότητα αὐτῶν πὸ ἦταν σκορπισμένη στοὺς λογισμούς, σὰν σὲ ἀλεύρι, τὴν συγκέντρωσε σὲ ἕνα προζύμι, περιμένοντας νὰ ἑξομοιωθεῖ μὲ τὸν λόγο πὸ ἐνεργεῖ παντοῦ. Ἔτσι παρομοίασε τὸν λόγο τῆς ἀλήθειας μὲ σπῆρο σιναπιού⁵, πὸ σπέρνεται βέβαια ὄντας μικρὸς στὴν

4. Μαθ. 13, 33.

5. Μαθ. 13, 31

κόκκῳ σινάπεως, μικρὸν μὲν ἐν τῇ τῶν ἀκουόντων καρδίᾳ κατα-
 σπειρόμενον, διὰ δὲ τῆς προσηκούσης ἐργασίας αὐξανόμενον, καὶ
 ὡσπερ δένδρον εὐμεγέθες ἐν ὑψηλῷ τόπῳ, οὕτως εἰς οἶκον κατα-
 5 φυγῆς γενόμενον ταῖς πελαζομέναις διανοίαις. Τότε δὲ ἀληθῶς ἂν
 εἶη, ὅποτε καθαρὸς καὶ τοὺς ἀποστόλους εἶναι ἔφη, διὰ τὸν λόγον
 ὃν ἤκουσαν, τῇ συνεισφερομένῃ τὸν λόγον δυνάμει πρὸς ἐργασίαν
 ἀποχρησαμένους καὶ διὰ τοῦτο καθαρὸς γενομένους· «Ζῶν γὰρ ὁ
 Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργὸς ὑπάρχει». Διὸ καὶ τοὺς μὴ χρησαμέ-
 10 νους τοιαύτῃ συνεισφορᾷ, ὡς ἀπίστοις κατέκρινεν, εἰπὼν· «Εἰ μὴ
 ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν
 οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν».

Β. Τοῦτο δὲ εἰρήκαμεν, οὐχ ὡς ἀπιστοῦντες περὶ τῆς μελλούσης
 βασιλείας, ἥτις τοῖς ἰδίῳις καὶ ἀορίστοις καιροῖς ἀπαραβάτως ἐλεύ-
 15 σεται, ἀλλ' ὅτι ὁ λόγος τοῦ Κυρίου τὴν αὐτὴν τῆς βασιλείας ἐπέχει
 δύναμιν, γενόμενος τοῖς πιστοῖς «ἐλπίζομένων ὑπόστασις», ἀρρα-
 θῶν τῆς μελλούσης κληρονομίας, ἀπαρχὴ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν,
 τοῖς δὲ ἀπίστοις καὶ θεβήλοις ἐνυπόστατος ἀθεΐας ἔλεγχος. Διὸ
 φησι· «Μετανοεῖτε· ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Εἰ οὖν μόνον
 20 τοὺς ἀκούοντας ὀφειλέτας ἔργου ὁ λόγος δείκνυσι, συνεισφέρων ἐν
 τῇ καρδίᾳ τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν, τί ποιησόμεθα ἡμεῖς, οἱ οὐ
 μόνον λόγων, ἀλλὰ πολλῶν καὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν συνεισελθού-
 σης τῆς δυνάμεως ἀθετήσαντες, καὶ οὐ μόνον τὸ ἐν τάλαντον, ἀλλὰ
 καὶ τὰ πέντε καὶ τὰ δύο εἰς γῆν κρῦψαντες, σωματικῶς ταῖς εὐεργε-
 25 σίαις τοῦ Κυρίου ἀποχρησάμενοι, δι' ὧν εἰκὸς καὶ ἄλογα εὐεργε-
 τούμενα ὑπακούειν τῷ χειραγωγοῦντι, καθὸ ἔχει φύσεως δύναμιν,
 ὡς καὶ θηρίου ἀγριότητα τραπῆναι πρὸς λόγον ὑπακοῆς τοῦ εὐερ-
 γέτου; Κατὰ τοσοῦτον ἡμεῖς οἱ ἀντεξουσιότητι ὑπὲρ πάντα τὰ ζῶα
 τιμηθέντες, τῶν θηρίων ἀγριώτεροι καὶ τῶν ἀλόγων ἀλογώτεροι
 30 πεφανερώμεθα. Ἐκεῖνα γὰρ πρὸς τὸν ἀλλήλων πλησιασμὸν ἠδέως
 ἔχει, ὅθεν καὶ νεμόμενα ἕκαστον ἐξαρκεῖται τῷ παρατυχόντι, καὶ
 ἀφθόνως τῷ ἑτέρῳ καταλείπει τὸ παρακείμενον· ἡμεῖς δέ, οἱ τῶν
 ἀλόγων ἐπιστατεῖν καὶ κυριεύειν τεταγμένοι, τῆς φύσεως τὴν κα-

καρδιά τῶν ἀκροατῶν, ὅμως μὲ τὴν κατάλληλη διεργασία αὐξάνεται, καὶ σὰν δένδρο μεγάλο σὲ τόπο ψηλό, μεταβάλλεται σὲ σπίτι καταφυγῆς γιὰ τὶς διάνοιες ποὺ τὸν πλησιάζουν. Καὶ τότε ἐπαληθεύεται αὐτὸ ποὺ εἶπε στοὺς ἀποστόλους, ὅτι εἶναι καθαροὶ ἕξαιτίας τοῦ λόγου ποὺ ἄκουσαν⁶, οἱ ὅποιοι χρησιμοποίησαν τὴ δύναμη ποὺ προσφέρεται μαζὶ μὲ τὸν λόγο γιὰ ἐργασία, καὶ γι' αὐτὸ ἔγιναν καθαροί· «Διότι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωντανὸς καὶ δραστικὸς»⁷. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκείνους ποὺ δὲ χρησιμοποίησαν τὴν προσφορὰ αὐτῆ, τοὺς κατηγόρησε ὡς ἄπιστους, λέγοντας· «ἐὰν δὲν εἶχα ἔρθει καὶ δὲν τοὺς εἶχα μιλήσει, δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτία· τώρα ὅμως δὲν ἔχουν καμμιά δικαιολογία γιὰ τὴν ἁμαρτία τους»⁸.

2. Αὐτὸ ὅμως τὸ εἶπαμε, ὅχι σὰν νὰ μὴ πιστεύουμε στὴ μέλλουσα βασιλεία, ἣ ὁποία θὰ ἔρθει ὅπωςδήποτε στὸν δικὸ της ἀκαθόριστο καιρὸ, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξουμε, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἐπέχει τὴν ἴδια δύναμη μὲ τὴν βασιλεία, καὶ ἔγινε γιὰ τοὺς πιστοὺς πραγματικότητα τῶν ἐλπιζομένων ἀγαθῶν, ἐγγύηση τῆς μελλοντικῆς κληρονομίᾳς, καὶ ἀρχὴ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, ἐνῶ γιὰ τοὺς ἄπιστους καὶ βέβηλους πραγματικὸς ἔλεγχος τῆς ἀθεΐας τους. Γι' αὐτὸ λέγει· «Μετανοεῖτε· γιατί ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἔχει πλησιάσει». Ἐὰν λοιπὸν ὁ λόγος δείχνει, ὅτι μόνο οἱ ἀκροατές του εἶναι ὀφειλέτες τῆς ἐφαρμογῆς του, προσφέροντας στὴν καρδιά τῆ δύναμη αὐτῶν ποὺ λέγονται, τί θὰ κάνουμε ἐμεῖς, οἱ ὅποιοι ἀθετήσαμε ὅχι μόνο τὸν λόγο, ἀλλὰ καὶ πολλές καὶ μεγάλες εὐεργεσίες, ὅταν μαζὶ μὲ τὸν λόγο μᾶς παραχωρήθηκε καὶ ἡ δύναμη; Καὶ ὅχι μόνο τὸ ἓνα τάλαντο, ἀλλὰ καὶ τὰ πέντε, καὶ τὰ δύο κρύβοντάς τα στὴ γῆ, χρησιμοποίησαμε σωματικὰ τὶς εὐεργεσίες τοῦ Κυρίου, μὲ τὶς ὁποῖες, ὅπως εἶναι φυσικό, ἀκόμα καὶ τὰ ἄλογα ὅταν εὐεργετοῦνται ὑπακούουν σὲ ἐκεῖνον ποὺ τὰ χειραγωγεῖ, ἐπειδὴ ἔχει φυσικὴ δύναμη, ὥστε ἀκόμα καὶ ἡ ἀγριότητα τοῦ θηρίου νὰ μεταβάλλεται σὲ ὑπακοή πρὸς τὸν εὐεργέτη; Ἄλλ' ἐμεῖς ποὺ τιμηθήκαμε μὲ ἐλευθερία περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα, φανήκαμε κατὰ πολὺ πιὸ ἄγριοι ἀπὸ τὰ θηρία καὶ πιὸ ἄλογοι ἀπὸ τὰ ἄλογα. Γιατὶ ἐκεῖνα χαίρονται νὰ εἶναι τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, καὶ γι' αὐτὸ ὅταν βόσκουν τὸ καθένα ἀρκεῖται σὲ ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ἔτυχε, καὶ ἀφήνει χωρὶς φθόνον στὸ ἄλλο τὴ διπλανὴ νομὴ, ἐνῶ ἐμεῖς, ποὺ ταχθήκαμε νὰ εἴμαστε ἐπιστάτες καὶ κύριοι, προτιμήσαμε τὴν κακία ἀπὸ τὴ φύση, ὥστε, καὶ χωρὶς νὰ

8. Ἰω. 15, 22.

διαζομένης, ἀνηλεῶς καὶ ἐπιφθόνως ἔχειν πρὸς τὸ ὁμόφυλον. Τοὺς τοιούτους, οἶμαι, ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν ὁ Ἰωάννης ὠνόμασε, φυγεῖν τῆς μελλούσης ὀργῆς, τὴν μετάνοιαν εὐρηκότας, ἧς ποιῆσαι καρποὺς ἀξίους παρακελεύεται, καὶ ἐκ δύο χιτώνων μεταδοῦναι τῷ
5 μὴ ἔχοντι, καὶ περὶ βρωμάτων ὁμοίως ποιεῖν ἐντειλάμενος. Εἰ δὲ τοὺς πρὸ τῆς πίστεως τὸ δέον ἠγνοηκότας, ὄφεισι διὰ τὸ συμπαθὲς παρείκασεν, ἀπαρείκαστον ἂν εἶη κακόν, τὸ μετὰ πίστιν καὶ γνῶσιν, καὶ παροχὰς ἅς εἰλήφασμεν, ἀδεῶς ἐξαμαρτάνειν.

κίαν προετιμήσαμεν, ὥστε καὶ μηδεμιᾶς ἀναγκαστικῆς αἰτίας ἡμᾶς
10 Γ. Τὰ μὲν οὖν κρύφια παρήσω, ἃ ἕκαστος λογιστικῶς κατ' ἐξουσίαν ἔχει ἀποτελεῖν, εἶπω δὲ μᾶλλον ἅ πρὸς ἀλλήλους ἐπαχθῶς ἔχοντες ἐπιτηδεύομεν, μάλιστα πρὸς τοὺς δοκοῦντας ἠδικηκῆναι, μῆτε μικροῖς μῆτε μεγάλοις κατὰ Θεὸν συντυγχάνοντες. Τῶν μὲν γὰρ ἀφανεστέρων ἢ πτωχοτέρων προφανῶς κατεπαιρόμεθα, ὥστε
15 μισθίων ἢ δούλων κατεξουσιάζειν ἐθέλοντες, οὐκέτι ἐν Χριστῷ, ἀλλ' ἐν σαρκὶ καὶ πλούτῳ ἐκδικοῦντες τὴν εὐγένειαν. Καὶ ὅταν μὲν τινα τῶν σοβαρωτέρων ἀμαρτάνοντα ἴδωμεν, ἐλέγξαι οὐ δυνάμεθα, φάμεν δὲ τοῖς παρατυχοῦσιν, ὅτι γέγραπται· «Μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ Κύριος»· τῶν δὲ ταπεινοτέρων μικρὰν τινα αἰτίαν
20 εὐρόντες, εὐθέως κατεπικείμεθα, φανητιῶντες καὶ λέγοντες, ὅτι γέγραπται· «Τὸν ἀμαρτάνοντα ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε». Καὶ οὕτως, τὴν μὲν ἑαυτῶν ὑπόκρισιν, ἧτοι κακίαν, ταῖς Γραφικαῖς μαρτυρίαις ἐνδιαστρόφως ὑποκαλύπτομεν, ἐκείνους δὲ ὡς κατὰ Θεὸν ἐλέγχοντες διακείμεθα. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς ὑποδεεστέροις.

25 Τοὺς δὲ ἰσοδυναμοῦντας ἐπὶ μικραῖς τισιν ἀφορμαῖς εὐθέως ἀποστρεφόμεθα, πᾶσαν μηχανὴν ἐννοοῦντες πρὸς ἄμυναν, καὶ οὐ πρότερον αὐτοῖς εὐμενιζόμεθα, ἄχρις οὗ αὐτοῖς κατὰ γνώμην γενώμεθα. Προφάσεως δὲ τῆς αὐτῆς ἐπιλαβόμενοι, ὡς ἐπ' ἀγαθῷ χαίρον-

9. Ματθ. 3, 7 ἔ.

10. Α' Κορ. 4, 5.

μᾶς διάζει καμμιά ἀναγκαστική αἰτία, φερόμαστε ἄσπλαχνα καὶ φθονερά πρὸς τοὺς συναθρώπους μας. Αὐτὰ τὰ φίδια, νομίζω, ὁ Ἰωάννης ὀνόμασε «γενιὰ ἐχιδνῶν»⁹, προτρέποντάς τα, γιὰ ν' ἀποφύγουν τὴ μέλλουσα ὀργή, νὰ καταφύγουν στὴ μετάνοια καὶ νὰ κάνουν ἔργα ἀξια αὐτῆς, καὶ ἀπὸ τοὺς δύο χιτῶνες νὰ δίνουν σὲ ἐκεῖνο πού δὲν ἔχει, καὶ δίνοντάς τους ἐντολὴ νὰ κάνουν τὸ ἴδιο καὶ μὲ τις τροφές. Καὶ ἐὰν ἐκείνους, πού πρὶν ἀπὸ τὴν πίστη ἀγνοοῦσαν αὐτὸ πού πρέπει νὰ κάνουν, τοὺς παρομοίασε μὲ φίδια λόγω τῶν κοινῶν αἰσθημάτων τους μὲ αὐτά, δὲν εἶναι ἀπείρως μεγαλύτερο κακὸ τὸ νὰ ἀμαρτάνουμε χωρὶς φόβο μετὰ τὴν πίστη καὶ τὴ γνώση καὶ τις δωρεές πού ἔχομε λάβει;

3. Θὰ ἀφήσω λοιπὸν κατὰ μέρος τὰ κρυφὰ, τὰ ὅποια ὁ καθένας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάνει μὲ τοὺς λογισμούς του, καὶ θὰ ἀναφέρω μᾶλλον αὐτὰ πού κάνουμε μὲ τόση βαναυσότητα μεταξὺ μας, καὶ πρὸ πάντων πρὸς ἐκείνους πού νομίζομε ὅτι μᾶς ἔχουν ἀδικήσει, εἴτε αὐτοὶ εἶναι σπουδαῖοι εἴτε ἀσήμαντοι καὶ ζοῦν μαζί μας κατὰ Θεόν. Στους ἀσήμαντους λοιπὸν ἢ πιὸ φτωχοὺς φερόμαστε μὲ ἀλαζονεία, θέλοντας νὰ τοὺς ἐξουσιάζουμε σὰν μισθωτοὺς ἢ δούλους, διεκδικώντας τὴν εὐγένεια ὄχι πιά στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ σαρκικὰ καὶ μὲ τὸν πλοῦτο. Καὶ ὅταν δοῦμε κάποιον ἀπὸ τοὺς πιὸ σοβαροὺς νὰ ἀμαρτάνει, καὶ δὲν μποροῦμε νὰ τὸν ἐλέγξουμε, τότε λέμε στους παρευρισκομένους, ὅτι εἶναι γραμμένο· «Μὴ κρίνετε τίποτε πρὶν ἀπὸ τὸν ὀρισμένο καιρὸ, μέχρι πού νὰ ἔρθει ὁ Κύριος»¹⁰. Ἐνῶ στους πιὸ ἀσήμαντους, ὅταν βροῦμε κάποια ἀσήμαντη αἰτία, ἀμέσως ἐπιτιθέμεθα ἐναντίον τους, λέγοντας ἐπιδεικτικὰ, ὅτι εἶναι γραμμένο· «Ἐκεῖνον πού ἀμαρτάνει νὰ τὸν ἐλέγχεις μπροστὰ σὲ ὄλους»¹¹. Καὶ ἔτσι τὴν ὑποκρισία μας, δηλαδή τὴν κακία, τὴν καλύπτουμε μὲ Γραφικὲς μαρτυρίες διαστρέφοντάς τις, ἐνῶ σ' ἐκείνους φερόμαστε σὰν νὰ τοὺς ἐλέγχουμε σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Αὐτὰ λοιπὸν μὲ τοὺς κατώτερους.

Ἐνῶ τοὺς ἰσοῦτιμους, ἐξαιτίας κάποιων μικρῶν ἀφορμῶν τοὺς ἀποστρεφόμαστε, ἐπινοώντας κάθε τέχνασμα γιὰ νὰ τοὺς ἐκδικηθοῦμε. Καὶ δὲν συμφιλιωνόμαστε μὲ αὐτοὺς προηγουμένως, ἂν πρῶτα δὲν ἀποκτήσουμε τὴν εὐνοιά τους. Ἐπωφελοῦμενοι μάλιστα τὴν ἴδια ἀφορμὴ, χαίροντας, σὰν νὰ εἶναι κάτι καλὸ, δείχνουμε τὴν κακία μας, καὶ μετὰ τὴν ἐκδίκησή μας, μιλάμε σ' αὐτοὺς πιὸ φιλικὰ, βάζοντας τὴ

11. Α' Τιμ. 5, 20.

τες, τὴν πονηρίαν ἐπιδεικνύμεθα, καὶ μετὰ τό, ἀμύναντες, τότε φιλικωτέρως αὐτοῖς ὁμιλοῦμεν, δευτέρας φιλίας τὴν προλαβοῦσαν τοῦ κακοῦ νίκην θεμέλιον προθέμενοι. Ἀνάγκη δὲ πᾶσα τὸ ἔργον ὁμοιον τῷ θεμελίῳ ἐπακολουθῆσαι, καὶ πάλιν νεῖκος ζητεῖν, ὡς μηδέποτε ἄμαχον φιλίαν διαμεῖναι τῷ νικᾶν βουλομένῳ, ἀλλ' αἰεὶ παρακολουθεῖν τῇ νίκῃ τὸ μῖσος, καθὼς φησιν ἡ θεία Γραφή, ὅτι «Μῖσος ἐγείρει νεῖκος». Τὸ δὲ τοιοῦτον νόσημα προσγίνεται τοῖς ἐν δόξῃ καὶ χρήμασι τὰ πρωτεῖα μεταδιώκουσι, καθάπερ τὸ πρῶτον τῆς νόσου τὸ δυσεντέριον, ὅπερ καὶ νῦν ὁ μακάριος Παῦλος θεραπεύει
10 λέγων· «Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους προηγούμενοι», ὑπερέχοντες ἑαυτῶν.

Πρὸς μὲν οὖν τοὺς ταπεινοτέρους, εἵτουν ἰσοτίμους, οὕτω διακειόμεθα, τὴν δὲ πρὸς τοὺς δυνατωτέρους πονηρίαν κεκρυμμένην οὖσαν καὶ πολύτροπον, οὐδὲ εἰπεῖν ὡς ἔστιν ἡ νοῆσαι ῥάδιον. Οὐ
15 γὰρ ὡς ἐντολὴν τηροῦντες διακειόμεθα τοῖς ἀνωτέροις, ἀλλ' ἐκείνους ὑποτρέχομεν οὕς ἀδικῆσαι μὴ δυνάμεθα, καὶ ὀφθαλμῷ μὲν βασκάνῳ τὰς εὐτυχίας αὐτῶν καθορῶμεν πικρῶς, εὐδαιμονίαν δὲ αὐτῶν οὐδὲ κηρυττομένην ἠδέως ἀκούομεν· καὶ σχήματι μὲν καὶ λόγοις εἰρηνικῶς πρὸς αὐτοὺς διακειόμεθα, ὡς ἐφ' ἡμῖν πληροῦσθαι
20 τὸ λεγόμενον· «Τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν, κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν».

Δ'. Ταῦτα δὲ εἰρήκαμεν περὶ τῶν ἀκοντὶ περιφερομένων, τοὺς ἐκουσίως ἁμαρτάνοντας ἐξωτέρους δεῖξαι βουλόμενοι, καὶ πρὸς μετάνοιαν δυσκόλως ῥέποντας. Πῶς γὰρ οὐχὶ ἐκουσίως, εἰ μὴ θέλοντες ποιεῖν τὸ τοῦ Δανιήλ, καὶ εὐρεῖν ἄφεσιν, λέγοντος «Τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλημοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἀνομίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων»; Ἀλλ' ἐρεῖς τυχόν· Οὐκ ἔχω χρήματα, πῶς οἰκτιρωσῶ πένητα; Οὐκ ἔχεις χρήματα, ἀλλ' ἔχεις θελήματα· ἀπόταξαι αὐτοῖς, καὶ ἐν ἐκείνοις ἐργάζου τὸ ἀγαθόν. Οὐ δύνασαι εὐποιῆσαι
30 χειρὶ σωματικῇ; Εὐποίησον δεξιᾷ προαιρέσει. «Ὅταν ἁμάρτη εἰς σέ

νίκη τοῦ προηγούμενου κακοῦ θεμέλιο τῆς δεύτερης φιλίας μας. Εἶναι ὅμως ὅπωςδήποτε ἀνάγκη τὸ ἔργο νὰ γίνει ὅμοιο μὲ τὸ θεμέλιο, καὶ νὰ ζητήσῃ πάλι φιλονεικία, γιὰ νὰ μὴ μείνει ποτέ ἡ φιλία ἡσυχῆ σ' ἐκεῖνον ποὺ θέλει νὰ νικᾷ, ἀλλὰ πάντοτε τῇ νίκη νὰ τὴν ἀκολουθεῖ τὸ μίσος, ὅπως λέει ἡ ἁγία Γραφή, ὅτι «τὸ μίσος προκαλεῖ φιλονεικία»¹². Αὐτὴ ἡ ἀρρώστια συμβαίνει σ' ἐκείνους ποὺ ἐπιδιώκουν τὰ πρωτεῖα στὴ δόξα καὶ στὰ χρήματα, σὰν πρῶτο στάδιο τῆς ἀρρώστιας ποὺ εἶναι ἡ δυσεντερία, τὴν ὁποία καὶ τώρα ὁ μακάριος Παῦλος θεραπεύει λέγοντας· «Στὴν ταπεινοφροσύνη ὁ ἕνας νὰ ξεπερνᾷ τὸν ἄλλον»¹³, νικώντας τοὺς ἑαυτοὺς μας.

Πρὸς τοὺς ταπεινότερους λοιπὸν ἢ τοὺς ἰσότιμους ἔτσι συμπεριφερόμαστε. Τὴν κακία μας ὅμως πρὸς τοὺς ἰσχυρότερους, ἡ ὁποία εἶναι κρυμμένη καὶ πολύμορφη, οὔτε εἶναι δυνατὸ νὰ τὴν πεῖ κανεὶς, οὔτε νὰ τὴν κατανοήσῃ εὐκόλο. Γιατὶ δὲν φερόμαστε πρὸς τοὺς ἀνωτέρους μας σὰν νὰ ἐκτελοῦμε ἐντολή, ἀλλὰ σκύβουμε μπροστὰ σ' ἐκείνους ποὺ δὲν μπορούμε νὰ τοὺς ἀδικήσουμε καὶ μὲ φθονερὸ μάτι βλέπουμε τὴν εὐτυχία τους πικραμένοι, καὶ τὴν εὐδαιμονία τους οὔτε ὅταν διαλαλεῖται τὴν ἀκοῦμε μὲ εὐχαρίστηση· μὲ τὸν τρόπο βέβαια καὶ τὰ λόγια μας εἰρηνικὰ τοὺς κολακεύουμε, ἐνῶ μὲ τὶς σκέψεις μας φερόμεθα πρὸς αὐτοὺς ἀντίθετα, ὥστε νὰ βρῖσκει πραγματοποίηση σὲ μᾶς αὐτὸ ποὺ λέγεται· «Αὐτοὶ ποὺ λένε λόγια φιλικὰ μὲ τοὺς πλησίον τους, καὶ σχεδιάζουν κακὰ μέσα στὴν καρδιά τους»¹⁴.

4. Αὐτὰ βέβαια τὰ εἶπαμε γιὰ ἐκείνους ποὺ χωρὶς τὴ θέλησή τους περιφέρονται, θέλοντας νὰ δείξουν αὐτοὺς ποὺ βρῖσκονται ἔξω καὶ ἁμαρτάνουν θεληματικά, καὶ δύσκολα καταφεύγουν στὴ μετάνοια. Πῶς δηλαδή δὲν ἐνεργοῦν θεληματικά, ἀφοῦ δὲν θέλουν νὰ κάνουν ἐκεῖνο ποὺ λέγει ὁ Δανιήλ, καὶ νὰ βροῦν λύτρωση, «Ἀλλάξε τις ἁμαρτίες σου μὲ ἐλεημοσύνες, καὶ τις ἀνομίες σου μὲ τὴν εὐσπλαχνία σου πρὸς τοὺς φτωχοὺς»¹⁵; Ἐὰν ἴσως πεῖς· Δὲν ἔχω χρήματα, πῶς νὰ ἐλεήσω τὸν φτωχό; Δὲν ἔχεις χρήματα, ἀλλ' ἔχεις θελήματα· ἀπόρριψε αὐτὰ καὶ κάνε σ' ἐκείνους τὸ καλό. Δὲν μπορείς νὰ ἐλεήσεις μὲ σωματικὸ χέρι; Ἐλέησε μὲ καλὴ προαίρεση. «Ὅταν ἁμαρτήσῃ σὲ σένα ὁ ἀδελφός σου, συγχώρησέ τον»¹⁶, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου, καὶ θὰ εἶναι αὐτὸ γιὰ σένα ἐλεημοσύνη. Ἐὰν ζητοῦμε ἄφεση ἁμαρτιῶν ἀπὸ τὸν Θεό, αὐτὸ ὀφείλουμε νὰ τὸ κάνουμε σὲ κάθε παράπτωμα τοῦ

14. Ψαλμ. 27,3.

15. Δαν. 4,24.

16. Λουκᾶ 17,3.

ὁ ἀδελφός σου, ἄφες αὐτῶ», κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ ἔσται σοι ἐλεημοσύνη. Εἰ ζητοῦμεν ἄφεςιν ἁμαρτιῶν παρὰ Θεοῦ, τοῦτο ποιεῖν ὀφείλομεν ἐπὶ πάσῃ πλημμελείᾳ πρὸς ἕκαστον, ὅπως γένηται τό, «Ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν». Μέγα μὲν τῷ ἔχοντι χρήματα 5 μεταδιδόναι τοῖς πένησιν, ἐλεῆσαι δὲ τοὺς πλησίον ἐπὶ ἁμαρτήμασι, τοσοῦτον μείζον ἔστι πρὸς ἄφεςιν, ὅσον ψυχὴ τιμιωτέρα σώματος κατὰ φύσιν ὑπάρχει. Ὅσοι δὲ αἰτήσαντες ἄφεςιν παρὰ Θεοῦ, ἔλαβον μὲν πολλάκις, ὡς διὰ τοῦτο μηδὲν ἡμᾶς ἐντεῦθεν πονηρὸν ὑπομένειν, τὸ αὐτὸ δὲ τοῖς πλησίον μετέχειν οὐ καταδεχόμεθα, ὅμοιοί 10 ἔσμεν τῷ δούλῳ ἐκείνῳ τῷ πονηρῷ, ὅς, μυρίων ταλάντων ἄφεςιν εἰληφώς παρὰ τοῦ δεσποτοῦ, τῷ συνδούλῳ ἑκατὸν δηνάρια οὐ συνεχώρησεν, ᾧ καὶ νομίμως ὁ Κύριος διαλεγόμενος ἔφη· «Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφήκᾳ σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου» (ἀφιέναι αὐτῷ τὸ ὀφειλόμε- 15 νον), «ὡς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα;». Καὶ ὀργισθεῖς, φησί· «Παράδοτε αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον». Καὶ ἐπάγει λέγων· «Οὕτω ποιήσει ἡμῖν ὁ Πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐὰν μὴ ἀφήτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ τὰ παραπτώματα ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν». Διὸ καὶ ἀλλαχοῦ τοὺς ποικίλαις εὐεργεσίαις παρ' αὐτοῦ 20 πλουτισθέντας, ἀνελεήμονα δὲ καὶ ἀσυμπαθεῖ τῷ τρόπῳ ἔχοντας, ταλανίζει λέγων· «Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν». Ὅντως γὰρ πλοῦτος μὲν ἡμῖν ἔστιν ἡ περιουσία τῶν διαφόρων ἡμῖν δωρημάτων, οὐαὶ δὲ ἡμῖν, ὅτι παρακαλέσαντες καὶ πολλάκις ἐλεηθέντες, αὐτοὶ παρακαλούμενοι οὐδένα ἠλεήσαμεν, ἀλλὰ ἀπέ- 25 χομεν τὴν παράκλησιν ἡμῶν.

Ε. Εἰπὼν γὰρ περὶ πλουσίων, οὐ πάντας αἰτιᾶται τοὺς εὐποροῦντας. Εἰσὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς καὶ οἱ ἀληθῶς τὸν πλοῦτον διοικεῖν ἐπιστάμενοι πρὸς τὸ θέλημα τοῦ δωδωκότος Θεοῦ, καὶ ἑκατονταπλασίονα, καθὼς γέγραπται, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ λαμβάνοντες, ὡς ὁ 30 μακάριος Ἀβραάμ καὶ ὁ δίκαιος Ἰώβ, ἐλεήμονες γενόμενοι πλέον ἐπλούτησαν, καὶ ὧδε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ἀλλὰ καθὰ προειρη-

καθενός, γιὰ νὰ ἐφαρμοσθεῖ τὸ· «Συγχωρῆστε, καὶ θὰ συγχωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες σας»¹⁷. Εἶναι μεγάλο πρᾶγμα βέβαια αὐτὸς ποὺ ἔχει χρήματα νὰ τὰ δίνει στοὺς φτωχοὺς, ἀλλὰ τὸν νὰ ἐλεήσει τοὺς πλησίον του γιὰ τὶς ἁμαρτίες του εἶναι τόσο μεγαλύτερο πρὸς συγχώρηση, ὅσο πιὸ πολὺτιμη ἀπὸ τὸ σῶμα εἶναι κατὰ τὴ φύση τῆς ἡ ψυχῆ. Καὶ ὅσοι ζήτησαν συγχώρηση ἀπὸ τὸν Θεό, τὴν ἔλαβαν πολλές φορές, ὥστε γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ἐμεῖς νὰ μὴ παθαίνουμε κανένα κακό, ὅμως, ἂν δὲν δεχόμαστε νὰ μετέχουν στὴ συγχώρηση αὐτὴ καὶ οἱ πλησίον μας, εἴμαστε ὅμοιοι μὲ τὸν πονηρὸ ἐκεῖνο δοῦλο, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ ἔλαβε συγχώρηση δέκα χιλιάδων ταλάντων ἀπὸ τὸν κύριό του, δὲν συγχώρησε στὸν σύνδουλό του ἑκατὸ δηνάρια, γιὰ τὸν ὁποῖο δίκαια ὁ Κύριος μιλώντας εἶπε· «Δοῦλε κακέ, σοῦ συγχώρησα ὅλο ἐκεῖνο τὸ χρέος, ἐπειδὴ μὲ παρακάλεσες· δὲν ἔπρεπε καὶ σὺ νὰ λυπηθεῖς τὸν σύνδουλό σου (διαγράφοντας τὸ χρέος του), ὅπως σὲ λυπήθηκα κι ἐγώ;»¹⁸. Καὶ γεμάτος ὀργὴ πρόσθεσε· «Παραδῶστε τον στοὺς βασιανιστὲς, μέχρι νὰ ἐξοφλήσει ὅλο τὸ χρέος του». Καὶ συνέχισε λέγοντας· «Αὐτὸ θὰ κάνει σὲ σᾶς ὁ Πατέρας μου ποὺ βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς, ἐὰν δὲν συγχωρῆστε ὁ καθένας στὸν ἀδελφὸ του τὰ παραπτώματα του μέσα ἀπὸ τὶς καρδιές σας». Γι' αὐτὸ καὶ ἄλλοῦ, ταλανίζοντας αὐτοὺς ποὺ πλούτισαν ἀπὸ αὐτὸν μὲ ποικίλες εὐεργεσίες, ἀλλὰ δείχνουν ἄσπλαχνη καὶ ἀσυμπαθῆ συμπεριφορά, λέγει· «Ἄλλοίμονο σὲ σᾶς τοὺς πλουσίους, γιὰ τὴν ἀρνησίαν νὰ προσφέρετε τὴν παρηγοριὰ σας»¹⁹. Γιὰ τὴν πραγματικὰ ἡ κατοχὴ τῶν διαφόρων δωρεῶν εἶναι γιὰ μᾶς πλοῦτος, καὶ ἄλλοίμονο σὲ μᾶς, γιὰ τὴν ἂν καὶ παρακαλέσαμε καὶ πολλές φορές ἐλεηθήκαμε, ὅταν παρακαλούμαστε ἐμεῖς δὲν βοηθᾶμε κανένα, ἀλλ' ἀρνούμαστε νὰ προσφέρουμε τὴν παρηγοριὰ μας.

5. Μιλώντας βέβαια γιὰ πλουσίους, δὲν κατηγορεῖ ὅλους τοὺς πλουσίους. Γιὰ τὴν ὑπάρχον ἀνάμεσά τους καὶ ἐκεῖνοι ποὺ γνωρίζουν νὰ διαχειρίζονται τὸν πλοῦτο σωστὰ, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ποὺ τοὺς τὸν ἔδωσε, καὶ οἱ ὁποῖοι, ὅπως εἶναι γραμμένο, λαμβάνουν στὸν κόσμον αὐτὸ ἑκατονταπλάσια²⁰, ὅπως ὁ μακάριος Ἀβραάμ καὶ ὁ δίκαιος Ἰώβ, οἱ ὁποῖοι, ὄντας ἐλεήμονες, πλούτισαν περισσότερο, καὶ ἔδω, καὶ στὴ μέλλουσα ζωὴ. Ἀλλὰ, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, κατηγορεῖ ἐκείνους ποὺ εἶναι πλεονέκτες, καὶ εἴτε μὲ χρήματα, εἴτε μὲ διάφορες εὐσπλαγγνίες, ἰδιοποιοῦνται τὶς δωρεές τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν

19. Λουκᾶ 6,24.

20. Ματθ. 19,29.

καμεν, τοὺς πλεονεκτικὸν τρόπον ἔχοντας, καὶ εἴτε ἐν χρήμασιν, εἴτε ἐν διαφόροις οἰκτιρμοῖς νοσφιζομένους τὰς τοῦ Θεοῦ δωρεάς, καὶ τὸν πλησίον μὴ δουλομένους ἐλεεῖν ἐπιμέμφεται. Οὐ γὰρ ἢ παρὰ Κυρίου κτίσις τὸν ἔχοντα ἀδικεῖ, ἀλλ' ἢ ἐξ ἀδικίας ἐπιγενομένη πλεονεξία καὶ ἢ ταύτης μήτηρ ἀσπλαγχνία, ὡς παντελῶς φεύγοντες οἱ βεβαιόπιστοι, ἄρδην τοῖς παροῦσιν ἀπετάξαντο· οὐ τὴν τοῦ Θεοῦ κρίσιν ἀκρίτως μισήσαντες, ἀλλὰ πεπιστευκότες τῷ τοῦτο ποιεῖν αὐτὴν ἐντειλαμένῳ Χριστῷ, παρὰ αὐτοῦ τὴν ἐφήμερον ἀντάρκειαν ἐκδεχόμενοι. Δύναται οὖν τις καὶ ἐκτὸς χρημάτων πλουτεῖν, συνέχων
10 ἐν πλεονεξίᾳ, ἥτοι λόγον ἢ γνῶσιν ἢ οἴανδήποτε συμπάθειαν, τὰ κοινῇ πᾶσι κεχαρισμένα. Λαμβάνει γάρ, ἵνα μεταδῶ τῷ μὴ ἔχοντι. Οἱ δὲ ἀνελεημόνως πρὸς τὸν πλούσιον διάκεινται, τὸ «οὐαὶ» προσλαμβάνουσι, ὅτι ἀπέχουσι τὴν παράκλησιν αὐτῶν.

Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ ἀπόστολος,
15 τοῖς οὕτω πλουτοῦσι λέγει. «Ἄγε νῦν, οἱ πλούσιοι, καὶ κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις». Κλαίειν δὲ καὶ ὀλολύζειν ἐπιτρέπων, εἰς μετάνοιαν ἡμᾶς προτρέπεται. Συνειδῶς δὲ ὅτι ἀνεπιμέλητον τὸ πάθος ἐστὶ, φησὶν· «Ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπεν»· ὡς ἂν εἰπεῖν, ἄχρηστός ἐστι, μὴ καὶ εἰς ἑτέρους με-
20 ταδοθεῖς, ὅντινα οἱ πολλοὶ καὶ δίχα χρημάτων κεκτήμεθα, ἐν τοῖς νοεροῖς ταμείοις τὴν πλεονεξίαν χρυσοῦ δίκην κατορούξαντες. Περί οὗ καὶ ὁ Προφήτης ἐκφαντικώτατά φησι· «Προσώξεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μῶλωπές μου», τὸν ἀφιλάγαθον καὶ πλεονεκτικὸν αὐτοῦ τρόπον μῶλωπας λέγων. Τὸ δέ, «Προσώξεσαν καὶ ἐσάπησαν», τὴν μέχρις
25 ἐξόδου ἀμέλειαν, ὄξομενίαν καὶ σῆψιν εἶναι λογισάμενος. Καὶ γάρ τινες αἰρούμεθα μᾶλλον ὑπὸ γῆν καλύψαι τὴν περιουσίαν, ἢ μεταδοῦναι τῷ μὴ ἔχοντι. Τότε δὲ ἐξόδου καταλαβούσης, προσόζει τῇ ψυχῇ τὸ τοιοῦτον τραῦμα, ὡς σηπεδόνος καὶ ἀφροσύνης αἰτία· καὶ αἰώνιος μῶλωψ αὐτῇ προσγινόμενος, οὐκ ἀφήσιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν
30 ἐπουράνιον βασιλείαν τῶν πρωτοτόκων, καθὼς ὁ νόμος περὶ τῶν ἔχόντων μῶμον ἐξαγορεύει.

θέλουν νὰ ἐλεήσουν τὸν πλησίον. Γιατὶ ἡ ἀπόκτηση ἀγαθῶν ἀπὸ τὸν Κύριο δὲν ἀδικεῖ ἐκεῖνον ποὺ τὰ ἔχει, ἀλλὰ ἡ ἀδικία ποὺ προέρχεται ἀπὸ πλεονεξία, καὶ ἡ μὴ ἐρα της ἀσπλαχνία, τὶς ὁποῖες, ἀποφεύγοντας τελείως ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι σταθεροὶ στὴν πίστη, ἀπαρνήθηκαν ὅλα τὰ παρόντα, χωρὶς νὰ μισοῦν ἀπερίσκεπτα τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ, πιστεύοντας στὸν Χριστὸν ποὺ ἔδωσε ἐντολὴ νὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ, δέχονται ἀπὸ αὐτὸν τὴν ἐφήμερη αὐτάρκεια. Μπορεῖ λοιπὸν κάποιος καὶ χωρὶς χρήματα νὰ εἶναι πλούσιος, ἔχοντας μὲ ὑπεραφθονία ἢ λόγο ἢ γνώση ἢ ὁποιαδήποτε συμπάθεια, ποὺ εἶναι χαρισμένα ἀπὸ κοινοῦ σὲ ὅλους. Γιατὶ τὰ παίρνει γιὰ νὰ τὰ δώσει σὲ ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔχει. Ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ φέρονται πρὸς τὸν πλησίον ἀσπλαχνα, θὰ ἀκούσουν τὸ «ἀλλοίμονο», γιὰτὶ ἀποφεύγουν νὰ προσφέρουν τὴν παρηγοριά τους.

Παρόμοια ὅμως μὲ αὐτὰ καὶ ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἰάκωβος λέγει σὲ ἐκείνους ποὺ πλουτίζουν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν· «Ἐλᾶτε τώρα, σεῖς οἱ πλούσιοι, καὶ κλάψετε καὶ θρηνήσετε γιὰ τὶς συμφορὲς ποὺ σᾶς ἔρχονται»²¹. Προτρέποντάς τους νὰ κλαῖνε καὶ νὰ θρηνοῦν, προτρέπει ἐμᾶς σὲ μετάνοια. Γνωρίζοντας ὅμως ὅτι τὸ πάθος εἶναι παραμελημένο, λέγει· «Ὁ πλοῦτος σας σάπισε»· σὰ νὰ λέγει δηλαδή· εἶναι ἄχρηστος, ὅταν δὲν δίδεται καὶ σὲ ἄλλους, τὸν ὁποῖο οἱ περισσότεροι κατέχουμε καὶ χωρὶς χρήματα, ἔχοντας κρυμμένη τὴν πνευματικὴ αὐτὴ πλεονεξία, σὰν χρυσὸ κατὰ κάποιο τρόπο, στὰ νοερὰ ταμεῖα. Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα καὶ ὁ Προφήτης πολὺ παραστατικὰ λέγει· «Βρώμισαν καὶ σάπισαν τὰ τραῦματά μου»²², ὀνομάζοντας τραύματα τὸν ἀπάνθρωπο καὶ πλεονεκτικὸ χαρακτήρα τοῦ πλούτου. Ἐνῶ μὲ τὰ «βρώμισαν καὶ σάπισαν» ὑπονοεῖ τὴν μέχρι τὸν θάνατο ἀμέλεια, τὴν ὁποία χαρακτηρίζει δυσοσμία καὶ σήψη. Γιατὶ πραγματικὰ μερικοὶ προτιμᾶμε νὰ κρύψουμε τὴν περιουσία μας, παρὰ νὰ τὴν δώσουμε σὲ ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔχει. Τότε λοιπὸν, ὅταν ἔρθει ὁ θάνατος, βρωμάει τὸ τραῦμα αὐτὸ στὴν ψυχὴ, ὡς αἰτία σαπίλας καὶ ἀνοησίας, καὶ μεταβαλλόμενο σὲ αἰώνιο τραῦμα γιὰ τὴν ψυχὴ, δὲν τὴν ἀφήνει νὰ μπεῖ στὴν ἐπουράνια βασιλεία τῶν πρωτοτόκων, ὅπως διακηρῦττει ὁ νόμος γιὰ ἐκείνους ποὺ τοὺς συνοδεύει ἡ μομφή.

6. Εἶναι ὅμως νομίζω καιρὸς νὰ ξεγυμνώσουμε καὶ τὰ πιὸ φοβερὰ τραῦματα, καὶ νὰ τὰ ἐπιδείξουμε στὸ γιαντῶ τῶν ψυχῶν. Γιατί, ἐνῶ ὁ

ζ. Τάχα δὲ καιρὸς ἂν εἶη καὶ τοὺς χαλεπωτέρους μάλωπας
 γυμνῶσαι καὶ τῷ ἱατρῷ τῶν ψυχῶν ἐπιδείξαι. Τοῦ γὰρ ἁγίου Παύ-
 λου εἰπόντος, «Τὸ ὑμῶν περισσεύμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα», ἡ-
 μεῖς τὸ ἐναντίον ποιούμεν, τὸ ὑστέρημα τῶν πενήτων ἀφαρπάζο-
 5 ντες καὶ προστιθέντες τῷ ἡμετέρῳ περισσεύματι. Τοῦτο δὲ καὶ
 ἐκτὸς χρημάτων κατεργαζόμεθα. Ὅταν πλημμελήσωμεν εἰς τὸν ἄ-
 δελφὸν ἐπὶ τινι πράγματι, οὐ μόνον ἀθεράπευτον ἀφίεμεν, ἀλλὰ
 καὶ ἀπολογία, ἣν ἡμεῖς ἐχρεωστοῦμεν, ταύτην παρ' ἐκείνου τυ-
 ραννικῶς λαμβάνομεν, οὐδὲν ἕτερον ποιῶντες, ἢ καθὼς προείρη-
 10 ται, τὸ ἐκείνων ὑστέρημα προστιθέντες τῷ ἡμετέρῳ περισσεύματι,
 τῇ Γραφῇ, ὡς εἰπεῖν, ἐναντιούμενοι. Ἄλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἡμῖν ἀπο-
 γνωστόν. Μὴ γένοιτο! Οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν κακῶν κρινόμε-
 θα, ἀλλ' ἐπὶ τῷ μὴ θέλειν μετανοῆσαι καὶ γνῶναι τὰ τοῦ Χριστοῦ
 θαυμάσια, καθὼς μαρτυρεῖ αὐτὴ ἡ Ἀλήθεια· «Δοκεῖτε», γάρ, φη-
 15 σίν, «ὅτι ὢν τὸ αἷμα ἔμιξε Πιλάτος μετὰ τῶν Γαλιλαίων, ἁμαρτωλό-
 τεροι ἦσαν παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς ἐπὶ γῆν; Οὐ, λέγω ὑμῖν·
 ἀλλὰ ἐὰν μὴ μετανοήσητε, ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. Καὶ οἱ δέκα καὶ
 ὀκτὼ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος τοῦ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς,
 δοκεῖτε ὅτι ἁμαρτωλότεροι ἦσαν παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς
 20 κατοικοῦντας Ἱερουσαλήμ; Οὐ, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήση-
 τε, ὡσαύτως ἀπολεῖσθε».

Ὅρας, ὅτι διὰ τὸ ἀποσιῆναι τῆς μετανοίας, κατακρινόμεθα·
 Μετάνοια δέ, ὡς οἶμαι, οὔτε καιροῖς, οὔτε πράγμασι περιώριστα,
 ἀλλὰ διὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν ἀναλόγως ἐπιτηδεύεται. Ἐντο-
 25 λαι δὲ τινες περιεκτικώτεροι τυγχάνουσι, πολλὰ τῶν ἐνικῶν ἐν
 ἑαυτοῖς περιέχουσαι, καὶ πολλὰ μόρια κακίας ὑφ' ἐν περικόπτου-
 σαι. Οἷον γέγραπται· «Παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵ-
 ροντος τὰ σά, μὴ κωλύσης»· καί, «Τὸν θέλοντα δανείσασθαι ἀπὸ
 σου, μὴ ἀποστραφῆς». Ταῦτα δὲ ἐνικά ἐστι· περιεκτικὸν δὲ ἐπὶ τού-
 30 τοις τό, «Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δός πτωχοῖς»· καί, «Ἄ-
 ρον τὸν σταυρόν σου, καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι», σταυρόν λέγων

ἅγιος Παῦλος εἶπε, «Τὸ δικὸ σας περίσσευμα νὰ διατίθεται γιὰ τὸ δικὸ τους ὑστέρημα»²³, ἔμεῖς κάνουμε τὸ ἀντίθετο, ἀρπάζοντας τὸ ὑστέρημα τῶν φτωχῶν, καὶ προσθέτοντάς το στοῦ δικὸ μας περίσσευμα. Αὐτὸ μάλιστα τὸ κάνουμε καὶ χωρὶς νὰ δώσουμε χρήματα. "Όταν κάνουμε κάποιον παράπτωμα εἰς βάρος τοῦ ἀδελφοῦ μας σχετικὰ μὲ κάποιον ζήτημα, ὄχι μόνον τὸν ἀφήνουμε ἀθεράπευτον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπολογία ποῦ ἔμεῖς τοῦ ὀφείλουμε, τὴν παίρνουμε ἀπὸ ἐκεῖνον κατὰ τρόπο τυραννικὸ, μὴ κάνοντας τίποτε ἄλλο, παρὰ, ὅπως εἰπώθηκε, προσθέτοντάς τὸ ὑστέρημα ἐκείνων στοῦ δικὸ μας περίσσευμα, ἐναντιοῦμενοι, ὅπως θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, στὴ Γραφή. Ἐκεῖνοι δὲν πρέπει ἐξαιτίας αὐτοῦ νὰ φθάνουμε σὲ ἀπόγνωση. Μὴ γένοιτο! Γιατὶ δὲν θὰ δικαζόμαστε γιὰ τὰ πολλὰ μας κακὰ, ἀλλὰ γιὰ τὸ ὅτι δὲν θέλουμε νὰ μετανοήσουμε καὶ νὰ γνωρίσουμε τὰ θαυμαστά ἔργα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως μαρτυρεῖ ἡ ἴδια ἡ Ἀλήθεια. Γιατὶ λέγει· «Νομίζετε, ὅτι ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων τὸ αἷμα ἀνέμιξε ὁ Πιλάτος μαζί μὲ τοὺς Γαλιλαίους, ἦταν πιὸ ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πάνω στὴ γῆ; Σὰς βεβαιώσω πὼς ὄχι· ἀλλὰ ἐὰν δὲν μετανοήσετε, θὰ χαθεῖτε καὶ ἐσεῖς τὸ ἴδιο. Καὶ οἱ δέκα ὀκτώ, πάνω στους ὁποίους ἔπεσε ὁ πύργος τοῦ Σιλωὰμ καὶ τοὺς σκότωσε, νομίζετε ὅτι ἦταν περισσότερο ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Ἱερουσαλήμ; "Όχι σὰς λέγω· ἀλλὰ ἐὰν δὲν μετανοήσετε, θὰ χαθεῖτε ὅλοι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο»²⁴.

Βλέπεις ὅτι καταδικαζόμαστε ἐπειδὴ ἀπομακρυνθήκαμε ἀπὸ τὴν μετάνοια; Καὶ ἡ μετάνοια, ὅπως νομίζω, δὲν περιορίζεται οὔτε σὲ χρόνους οὔτε σὲ πράγματα, ἀλλὰ γίνεται ἀνάλογα μὲ τὶς ἐντολές τοῦ Χριστοῦ. "Όμως μερικὲς ἐντολές εἶναι πιὸ περιεκτικὲς, περιέχουν δηλαδὴ μέσα τους πολλὰς ἐπὶ μέρους ἐντολές, καὶ περικόπτουν μονομιᾶς πολλὰ μόρια κακίας. Γιὰ παράδειγμα εἶναι γραμμένο· «Σὲ ὅποιον σοῦ ζητήσῃ, νὰ δίνῃς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ σοῦ παίρνῃ αὐτὰ ποῦ σοῦ ἀνήκουν, νὰ μὴ ζητήσῃς νὰ σοῦ τὰ ἐπιστρέψῃ»²⁵· καὶ, «Ἐκεῖνον ποῦ θέλει νὰ δανειστῇ ἀπὸ σένα, νὰ μὴ τοῦ ἀρνηθεῖς»²⁶. Αὐτὲς εἶναι ἐπὶ μέρους ἐντολές. Ἐνῶ περιεκτικὴ σχετικὰ μὲ αὐτὲς εἶναι τὴ· «Πώλησε τὰ ὑπάρχοντά σου, καὶ δώσε τα στους φτωχοὺς»²⁷. Καὶ· «Σήκωσε τὸν σταυρὸ σου, καὶ ἀκολούθησέ με»²⁸, ἐννοώντας μὲ τὸν σταυρὸ τὴν ὑπομονὴν στὶς θλίψεις ποῦ μᾶς συμβαίνουν. Ἐκεῖνος λοιπὸν ποῦ τὰ ἔδωσε ὅλα στους φτωχοὺς, καὶ σήκωσε τὸν σταυρὸ σου, ἐφάρμοσε μὴ κι' ἔξω ὅλες τὶς

26. Ματθ. 5, 42.

27. Ματθ. 19, 21.

28. Ματθ. 16, 24.

τὴν τῶν ἐπερχομένων θλίψεων ὑπομονήν. Ὁ οὖν πάντα διαδοὺς πτωχοῖς, καὶ ἄρας τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, πάσας τὰς ἐντολὰς τὰς προειρημένας ἐφάπαξ ἐποίησε. Καὶ πάλιν «Βούλομαι», φησί, «προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὀσίας χειῖρας» καὶ 5 ἐπὶ τούτοις «Εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ πρόσευξαι τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ» καὶ πάλιν, ἀδιαλείπτως προσευχόμενος τὴν ἐν παντὶ προσευχὴν περιέκλεισε. Καὶ πάλιν φησὶν «Οὐ πορνεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις», καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ ἐπὶ τούτοις «Λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς 10 δόξης τοῦ Θεοῦ». Ὁ δὲ καθαιρῶν λογισμοὺς, πάσας τὰς προειρημένας κακίας ἀπέκλεισε. Διόπερ οἱ φιλόθεοι καὶ δεδαιόπιστοι ἐπὶ τὰς περιεκτικὰς ἐντολὰς διάζονται, καὶ τὰς μερικὰς δὲ κατὰ σύμβασιν ἀπαντώσας οὐ παραπέμπονται.

Ζ. Ὅθεν λογίζομαι τὸ τῆς μετανοίας ἔργον, ἐν ταῖς τρισὶ ταύ- 15 ταις ἐντολαῖς ἐξυφαίνεσθαι, ἐν τῷ λογισμοὺς καθαιρεῖν, καὶ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, καὶ τὰς ἐπερχομένας θλίψεις ὑποφέρειν· ἅπερ οὐ μόνον φανεράν, ἀλλὰ καὶ νοερὰν ἐργασίαν ἔχειν ὀφείλει, ὥστε τοὺς ἐγγχρονίσαντας ἀπαθεῖς καταστήσαι. Ἐπειδὴ οὖν ὑπὸ τῶν προειρημένων τριῶν ἀρετῶν δύναται τελειωθῆναι τὸ τῆς μετα- 20 νοίας ἔργον, καθὼς ὁ λόγος ἀπέδειξε, πᾶσι πάντοτε προσήκειν, οἶμαι, τὴν μετάνοιαν ἀμαρτωλοῖς τε καὶ δικαίοις, τοῖς βουλομένοις σωτηρίας τυχεῖν· διότι οὐδεὶς ἐστὶν ὁ ὄρος τελειότητος, ὁ μὴ χρονίζων τῆς τῶν προειρημένων ἀρετῶν ἐργασίας. Καὶ γὰρ ἀρχομένοις μὲν εὐσεβείας εἰσαγωγή, μέσοις δὲ προκοπή, τελείοις δὲ δεδαιώσις 25 δι' αὐτῶν προσγίνεται, μήτε χρόνοις, μήτε δικαιώμασιν ἀνακοπτομένων, ἢ μόνον τῷ ἀπὸ ἀγνοίας καὶ κακοπιστίας, καὶ τούτῳ εὐχερῶς ἐπὶ τὰς ἡδονὰς ῥέποντι, καὶ προφάσει ἀπελπισμοῦ φιληδονοῦντι, καὶ τὸ τῶν Ναβατιανῶν φρόνημα προσλαμβανομένῳ, καὶ μετάνοιαν ἐκβάλλοντι, εἰ καὶ ἐπερείδοντι τῷ Ἀποστόλῳ δια- 30 λεγομένῳ πρὸς Ἑβραίους, τοῖς ἐκουσίως ἀμαρτάνουσι καὶ καθ' ἡμέραν βαπτιζόμενοις λέγοντι· «Μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων καὶ πίστεως ἐπὶ Θεόν, βαπτισμῶν

ἐντολές πού ἀναφέρθηκαν πρὶν. Καὶ πάλι λέγει· «Θέλω λοιπόν, οἱ ἄνδρες νὰ προσεύχονται σὲ κάθε τόπο, ὑψώνοντας χέρια ἅγια»²⁹. Καὶ ἐπὶ πλέον· «Πήγαινε στὸ πιὸ ἀπόμερο δωμάτιό σου καὶ προσευχήσου στὸν Πατέρα σου στὰ κρυφά»³⁰. Καὶ πάλι, προσευχόμενος ἀδιάκοπα, περιέλαβε τὴν προσευχὴ γιὰ κάθε περίπτωση. Καὶ ἄλλοῦ πάλι λέγει· «Νὰ μὴ πορνεύσεις, νὰ μὴ μοιχεύσεις, νὰ μὴ φονεύσεις»³¹ καὶ τὰ παρόμοια. Καὶ ἐπὶ πλέον· «Γκρεμίζοντας τοὺς λογισμοὺς καὶ κάθε τι πού ὑψώνεται μὲ ὑπερηφάνεια ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»³². Καὶ αὐτὸς πού γκρεμίζει τοὺς λογισμοὺς, ἀποκλείει ὅλες τὶς κακίες πού προαναφέρθηκαν. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι πού ἀγαποῦν τὸν Θεὸ καὶ εἶναι σταθεροὶ στὴν πίστη, ἐνδιαφέρονται γιὰ τὶς γενικὲς ἐντολές, καὶ φυσικὰ δὲν παραλείπουν καὶ τὶς μερικὲς πού κατὰ περίπτωση συναντοῦν.

7. Γι' αὐτὸ σκέφτομαι, ὅτι τὸ ἔργο τῆς μετάνοιας πραγματοποιεῖται μὲ τὶς τρεῖς αὐτὲς ἐντολές· μὲ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν λογισμῶν, τὴν ἀδιάκοπη προσευχὴ, καὶ τὴν ὑπομονὴ στὶς θλίψεις πού μᾶς συμβαίνουν, τὰ ὅποια πρέπει νὰ γίνονται ὄχι μόνο φανερά, ἀλλὰ καὶ νοερὰ, ὥστε τοὺς λογισμοὺς πού ἐπιμένουν πολὺ νὰ τοὺς καθιστοῦν ἀπαθεῖς. Ἐπειδὴ λοιπόν μὲ τὶς προαναφερθεῖσες τρεῖς ἀρετὲς μπορεῖ νὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ ἔργο τῆς μετάνοιας, ὅπως ἀπέδειξε ὁ λόγος, νομίζω, ὅτι ἡ μετάνοια ταιριάζει σὲ ὅλους πάντοτε, ἁμαρτωλοὺς καὶ δίκαιους, πού θέλουν νὰ σωθοῦν. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ὄριο τελειότητας, πού νὰ μὴ παρατείνεται χρονικὰ προκειμένου γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἀρετῶν πού προαναφέρθηκαν. Πράγματι σ' αὐτοὺς πού εἶναι ἀρχάριοι γίνεται εἰσαγωγή στὴν πίστη, στοὺς μεσαίους πρόοδος, καὶ στοὺς τέλειους σταθεροποίησις στὴν πίστη, μὲ τὶς ἐντολές αὐτές, οἱ ὁποῖες δὲν ἀνακόπτονται οὔτε μὲ τὸν χρόνο, οὔτε μὲ τὰ δικαιώματα, παρὰ μόνο ἀπὸ ἄγνοια καὶ κακοπιστία, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον πού κλίνει εὐκόλα στὶς ἡδονές, καὶ μὲ τὴν πρόφασις τῆς ἀπελπισίας ἐπιδίδεται στὴν ἡδυπάθεια, ἀσπάζεται τὴν πίστη τῶν Ναβατιανῶν καὶ ἀπορρίπτει τὴν μετάνοια, ἃν καὶ στηρίζεται στὸν Ἀπόστολο, ὁ ὅποιος, μιλώντας στοὺς Ἑβραίους γιὰ ἐκείνους πού ἁμαρτάνουν θεληματικὰ καὶ βαπτίζονται κάθε μέρα, λέγει· «Ἄς μὴ βάζουμε πάλι θεμέλια μετάνοιας ἀπὸ νεκρὰ ἔργα, καὶ πίστη στὸν Θεό, καὶ διδασκαλία γιὰ βαπτίσματα»³³. Καὶ αὐτὸ τὸ εἶπε, ὄχι καταργώντας τὴ μετάνοια, μὴ γένοιτο! ὅπως λένε

31. Ρωμ. 13, 9.

32. Β' Κορ. 10, 5.

33. Ἑβρ. 6, 1-2.

διδασχῆς». Τοῦτο δὲ εἶρηκεν, οὐ τὴν μετάνοιαν ἐκβάλλων, μὴ γένοιτο! ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν, ἀλλ' ἐν πάσῃ ἐργασίᾳ μετανοίας ἓνα θεμέλιον εἶναι τὸ βάπτισμα ἐν Χριστῷ διδάσκων, τοῦ μὴ καθ' ἡμέραν βαπτίζεσθαι τοὺς ἐκ περιτομῆς πεπιστευκότας. Καὶ ἐπάγει· «Ἀδύνατον γὰρ ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου καὶ μετόχους γενηθέντας Πνεύματος ἁγίου καὶ καλὸν γευσαμένους Θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν πρὸς μετάνοιαν», ἵνα εἰδῆς ἀνακαινισμόν καὶ θεμέλιον ἐπὶ πάσῃ μετανοίᾳ προκειμένον τὸ ἅγιον βάπτισμα. Καὶ μετ' ὀλίγα ἐπάγει· «Ἐκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι ἀπολείπεται θυσία περὶ ἁμαρτίας».

Η'. Ἐπεὶ οὖν εἰσι τὰ πράγματα, ἐκεῖ ἀρμόζει τὰ προσφυῶς λεγόμενα, δηλονότι οὐ μόνον Ἰουδαίοις λέγειν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἔκουσίως ἐξαμαρτάνουσιν, ὧν πρῶτοί εἰσιν οἱ λέγοντες, μετὰ τὸ βάπτισμα μὴ εἶναι μετάνοιαν, καὶ διὰ τοῦτο λοιπόν, αὐθαιρέτως ἀπαγόμενοι, τὴν ἀνομίαν ἐργάζονται. Τὰ δὲ ῥήματα ὁ ἅγιος Παῦλος ὕστερον πρῶτον εἶρηκε· καὶ τοῦτο οἰκονομικῶς ποιῶν, ὡς οἶμαι, ὅπως τοῖς μὲν εὐλαβεστέροις διὰ τῆς τῶν Γραφῶν ἐκζητήσεως σαφὲς γένοιτο τὸ νόημα, τοῖς δὲ ἀμελεστέροις καὶ καταφρονηταῖς δυσεύρετον, ἵνα μὴ, προφάσει μελλούσης μετανοίας, ἀδεῶς ἐξαμαρτάνωσιν. Ἐπειδὴ οὖν οἱ μὲν, προφάσει μετανοίας, κατὰ πρόθεσιν ἔγκεινται τοῖς κακοῖς, οἱ δὲ, διὰ τὸ μὴ πιστεύειν εἶναι μετάνοιαν, ἀπηληγκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῷ διαβόλῳ, ἀμφοτέροις δὲ τὸ πάθος πονηρὸν καὶ δυσίατον. Διὰ τοῦτο ἡ ἀλήθεια πᾶσιν προσφέρει βοήθημα, λέγουσα· «Μετανοεῖτε ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν», ὅπως μήτε οἱ πνευματικοὶ καὶ οἱ ἐν προκοπῇ τυγχάνοντες ἀμελήσωσι τοῦ προστάγματος τούτου, ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἶπεῖν, τοῖς λεπτοῖς καὶ ὀλίγοις ἀσφαλιζόμενοι· φησὶ γάρ· «Ὁ ἐξουδενῶν τὰ ὀλίγα, κατὰ μικρὸν πεσεῖται». Καὶ μὴ εἴπης· Πῶς δύναται ὁ πνευματικὸς πεσεῖν; Τοιοῦτος μὲν διαμένων, οὐ καταπίπτει· ὅταν δέ τι τῶν ἐναντίων καταδέξηται καὶ ἐπ' αὐτῷ μείνῃ ἀμετανόητος, ἐκεῖνο αὐτὸ

34. Ἐβρ. 6, 4-6.

35. Ἐβρ. 10, 26.

ἐκεῖνοι, ἀλλὰ διδάσκοντας, ὅτι σὲ κάθε ἔμπρακτη μετάνοια ἓνα θεμέλιο ὑπάρχει, τὸ βάπτισμα στὸν Χριστὸ, γιὰ νὰ μὴ βαπτίζονται κάθε μέρα ἐκεῖνοι ποὺ πίστεψαν προερχόμενοι ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους. Καὶ προσθέτει· «Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο ἐκείνους ποὺ μιὰ φορὰ φωτίσθηκαν καὶ γεύθηκαν τὴν ἐπουράνια δωρεὰ καὶ ἔγιναν μέτοχοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ γεύθηκαν τὸν καλὸ λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὶς δυνάμεις τοῦ μελλοντικοῦ αἰῶνα, ἀλλ' ὅμως ὕστερα ξέπεσαν, νὰ τοὺς ξαναβαπτίξει κανεὶς γιὰ νέα μετάνοια»³⁴, γιὰ νὰ μάθεις, ὅτι τὸ ἅγιο βάπτισμα εἶναι ἀνακαινισμὸς καὶ θεμέλιο σὲ κάθε μετάνοια. Καὶ μετὰ ἀπὸ λίγα προσθέτει· «Γιατὶ, ἂν ἁμαρτάνουμε θεληματικὰ, ἀφοῦ γνωρίσαμε τὴν ἀλήθεια, δὲν ἀπομένει πιά καμμιά θυσία γιὰ τὴν ἁμαρτία»³⁵.

8. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, αὐτὰ ποὺ λέγονται ἐκεῖ μὲ τρόπο κατάλληλο πρέπει νὰ ἀφοροῦν ὄχι μόνο τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ ὅλους ὅσους ἁμαρτάνουν θεληματικὰ, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρῶτοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ λένε, ὅτι μετὰ τὸ βάπτισμα δὲν ὑπάρχει μετάνοια, καὶ γι' αὐτὸ ὀδηγοῦνται θεληματικὰ στὴ διάπραξη τῆς ἀνομίας. Τὰ λόγια βέβαια τὰ εἶπε ἀργότερα γιὰ πρώτη φορὰ ὁ ἅγιος Παῦλος· καὶ τὸ ἔκανε αὐτὸ κατ' οἰκονομίαν, ὅπως νομίζω, ὥστε στοὺς εὐλαβέστερους νὰ γίνει μὲ τὴν ἔρευνα τῶν Γραφῶν τὸ νόημά τους σαφές, ἐνῶ στοὺς ἀμελέστερους καὶ περιφρονητὲς νὰ γίνεται μὲ δυσκολία κατανοητό, ὥστε νὰ μὴ ἁμαρτάνουν ἄφοβα μὲ τὴν προῦφαση τῆς μελλοντικῆς μετάνοιας. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἄλλοι, μὲ πρόφαση τῆ μετάνοια, βρίσκονται μὲ τὴ θέλησή τους μέσα στὰ κακὰ, ἄλλοι πάλι, ἐπειδὴ δὲν πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει μετάνοια, ἀπελπισμένοι παραδίνουν τοὺς ἑαυτούς τους στὸν διάβολο, καὶ τὸ πάθος καὶ στοὺς δύο εἶναι πολὺ κακὸ καὶ δυσκολοθεράπευτο, γι' αὐτὸ ἡ Ἀλήθεια προσφέρει σὲ ὅλους κατάλληλο βοήθημα, λέγοντας· «Μετανοεῖτε, γιατί ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν πλησίασε»³⁶, ὥστε οὔτε οἱ πνευματικοί, καὶ αὐτοὶ ποὺ βρίσκονται σὲ πρόοδο, νὰ ἀδιαφορήσουν γι' αὐτὴ τὴν προσηγορία, ὀχυρωμένοι, ὅπως θὰ λέγαμε, πίσω ἀπὸ αὐτὰ τὰ λεπτὰ καὶ λίγα, γιατί λέγει· «Ἐκεῖνος ποὺ περιφρονεῖ τὰ λίγα, σιγὰ-σιγὰ θὰ πέσει»³⁷. Καὶ μὴ πείσ· Πῶς μπορεῖ νὰ πέσει ὁ πνευματικός; Μένοντας βέβαια τέτοιος ποὺ εἶναι, δὲν πέφτει· ὅταν ὅμως δεχθεῖ κάτι ἀπὸ τὰ ἀντίθετα καὶ μείνει σ' αὐτὸ ἀμετανόητος, αὐτὸ τὸ μικρὸ, μένοντας μέσα του γιὰ πολὺ χρόνον καὶ αὐξανόμενο, δὲν ἀνέχεται νὰ ὑπάρχει μέσα του ὄρφανό, ἀλλὰ τὸν

36. Ματθ. 4, 17.

37. Σοφ. Σειράχ 19, 1.

τὸ μικρὸν χρονίσαν καὶ αὐξηθέν, οὐκέτι ἀνέχεται ὀρφανικῶς αὐτῷ
 συνεῖναι, ἀλλ' ἔλκει αὐτὸν πρὸς τὴν ἰδίαν συγγένειαν, σχοινίου δί-
 κην τῇ μακροῦ φιλία βιαίως ἐπισπώμενον. Καὶ εἰ μὲν διὰ προσευχῆς
 μαησάμενος ἀποκόψει, ἐμμένει μέντοι γε ἀπολήξας τῆς προσηκού-
 5 σης αὐτῷ ἀπαθείας τοσοῦτον, ὅσον ἀφέστηκε τοῦ τυχόντος κακοῦ
 πρὸς πάθος· εἰ δὲ εἰς τέλος συναπάγοιτο τῇ ἐπιτάσει τοῦ ἐπικρα-
 τοῦντος, τὸν τῆς μάχης καὶ προσευχῆς κόπον περιστελλόμενος, ἀ-
 νάγκη δελεάζεσθαι καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων παθῶν, καὶ οὕτως ἐκ δια-
 δοχῆς ὑπὸ ἐκάστου κατὰ μικρὸν συνηθικῶς ἀπαγόμενος, κατὰ τὸ
 10 μέτρον τῆς ἀπαγωγῆς ἀποσχοινίζεται τῆς θείας τοῦ Θεοῦ βοηθείας,
 καὶ ἀποφέρεται λοιπὸν καὶ εἰς μείζονα κακά, ἴσως καὶ μὴ βουλόμε-
 νος, ὑπὸ τῆς βίας τῶν προκεκρατηκότων.

Θ. Πάντως δὲ ἐρεῖς μοι· Οὐκ ἠδύνατο ἐν ἀρχῇ τοῦ κακοῦ τυγ-
 χάνων παρακαλέσαι τὸν Θεόν, μὴ ἐκπεσεῖν εἰς τὸ ἔσχατον; Καγῶ
 15 σοι λέγω, ὅτι ἠδύνατο· ἀλλ' ἐξ εὐτελείας τὸ μικρὸν τῷ θελήματι αὐ-
 τοῦ παραδεξάμενος ὡς οὐδέν, οὐκέτι παρακαλεῖ περὶ αὐτοῦ, ἀ-
 γνοῶν, ὅτι τὸ μικρὸν ἐκεῖνο γίνεται εἰσαγωγή καὶ αἰτία τοῦ μεί-
 ζονος οὕτως ἐπ' ἀγαθῷ, καὶ οὕτως ἐπὶ κακῷ. Ὅταν δὲ μεγαλυνθῇ
 τὸ πάθος καὶ νομὴν κρατήσῃ διὰ τοῦ θελήματος, λοιπὸν καὶ παρὰ
 20 θέλημα βιαίως αὐτῷ κατεπαίρεται. Τότε νοήσας, παρακαλεῖ τὸν
 Θεόν, πολεμῶν τῷ ἐχθρῷ, ὃν ἀγνοῶν ἐξεδίκει πρότερον, μαχόμενος
 ὑπὲρ αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις. Ἔστι δὲ καὶ ὅταν ὑπακουσθῇ ὑπὸ τοῦ
 Κυρίου τὴν βοήθειαν οὐκ ἐδέξατο, διότι οὐκ ἦλθεν ὡς ἐνόμισεν ἄν-
 θρωπος, ἀλλ' ὡς ἠκονόμησεν ὁ Κύριος πρὸς τὸ συμφέρον. Εἰδὼς
 25 γὰρ ἡμῶν τὸ ἀπρεπὲς καὶ καταφρονητικόν, τὰ πολλὰ βοηθήματα
 διὰ θλίψεως παρέχει τοῖς ἀνθρώποις, ἵνα μὴ, ἀθλίπτως ῥυσθέντες,
 πάλιν τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύωμεν ἁμαρτήματα. Ὅθεν ἀναγκαῖον εἶναί
 φαμεν ὑπομένειν τὰ ἐπερχόμενα, καὶ πάνυ προσφνὲς τῇ μετανοίᾳ.

Γ. Ἄλλ' ἐρεῖς μοι πάντως· Οἱ ἀληθῶς εὐηρεστηκότες τῷ Θεῷ
 30 καὶ εἰς τέλειον πεφθακότες, ποίας ἔτι χρήζουσι μετανοίας; Ὅτι μὲν
 γὰρ ἐγίνοντο τοιοῦτοι ἄνθρωποι καὶ εἰσὶ, σύμφημι· ἀλλ' ἄκουσον
 συνετῶς καὶ γνώσῃ, πῶς καὶ οἱ τοιοῦτοι χρήζουσιν αὐτῆς. Τὸ ψευ-

τραβάει βίαια πρὸς τὰ συγγενῆ του, χρησιμοποιώντας σὰν σχοινὶ τὴ μακρὰ φιλία του. Ἄλλὰ κι ἂν ἀκόμα μαχόμενος μὲ τὴν προσευχὴ ἀποκοπεῖ ἀπὸ αὐτό, ὅμως, ἔχοντας ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν κατάλληλη ἀπάθεια, παραμένει ἔτσι τόσο, ὅσο ἀπομακρύνθηκε μὲ τὸ τυχαῖο κακὸ πρὸς τὸ πάθος. Ἐὰν ὅμως τελικὰ παρασυρθεῖ μὲ τὸ δυνάμωμα αὐτοῦ πού ἐπικρατεῖ, περιορίζοντας τὸν κόπο τῆς μάχης καὶ τῆς προσευχῆς, κατ' ἀνάγκη δελεάζεται καὶ ἀπὸ ἄλλα πάθη, καὶ ἔτσι διαδοχικὰ, ἐξοικειούμενος σιγὰ-σιγὰ, ἀποσπᾶται, καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ μέτρο τῆς ἀποσπασῆς του ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καὶ ὀδηγεῖται καὶ σὲ μεγαλύτερα κακὰ, ἴσως καὶ χωρὶς τὴ θέλησή του, μὲ τὴ βία ἐκείνων πού ἀπὸ πρὶν ἔχουν γίνει κύριοί του.

9. Ὅπωςδήποτε ὅμως θὰ μοῦ πεῖς· Δὲν μποροῦσε, ὅταν βρισκόταν στὴν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ, νὰ παρακαλέσει τὸν Θεό, νὰ μὴ ἐκπέσει τελείως; Καὶ ἐγὼ σοῦ λέγω, ὅτι μποροῦσε· ἀλλ' ἐπειδὴ, λόγῳ τῆς εὐτέλειάς του, δέχθηκε τὸ μικρὸ θέλημά του ὡς τίποτε, δὲν παρακάλεσε τὸν Θεὸ γι' αὐτό, ἀγνοώντας ὅτι αὐτὸ τὸ μικρὸ γίνεται εἰσαγωγή καὶ αἰτία τοῦ μεγαλύτερου. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ καλὸ, καὶ γιὰ τὸ κακὸ. Καὶ ὅταν τὸ πάθος μεγαλώσει καὶ μὲ τὸ θέλημά του κυριαρχήσει σὲ ἓνα τόπο, τότε, καὶ παρὰ τὴ θέλησή του, ἐξεγεῖρεται βίαια ἐναντίον του. Τότε ὁ πνευματικὸς καταλαβαίνοντας τί συνέβη, παρακαλεῖ τὸν Θεό, πολεμώντας τὸν ἐχθρό, τὸν ὁποῖον προηγουμένως ἀγνοώντας τον τὸν δικαίῳ, ἀγωνιζόμενος γι' αὐτὸν ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ὅμως δυνατὸν, καὶ ὅταν εἰσακουσθεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο, νὰ μὴ δεχθεῖ τὴ βοήθεια, γιατί δὲν ἦρθε ἔτσι ὅπως νόμιζε ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὅπως ἔκρινε ὁ Κύριος γιὰ τὸ συμφέρον του. Γιατί, γνωρίζοντας τὴ δική μας ἀπρέπεια καὶ περιφρόνηση, τίς περισσότερες βοήθειες τίς δίνει στοὺς ἀνθρώπους μέσα ἀπὸ τίς θλίψεις, ὥστε νὰ μὴ συμβεῖ, σωζόμενοι χωρὶς θλίψη, νὰ ἐπιστρέψουμε πάλι στὰ ἴδια ἁμαρτήματα. Γι' αὐτὸ λέμε, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο καὶ πολὺ κατάλληλο γιὰ τὴ μετάνοια, τὸ νὰ ὑπομένουμε τὰ ἐπερχόμενα δεινά.

10. Ἄλλ' ὅπωςδήποτε θὰ μὲ ρωτήσεις· Ἐκεῖνοι πού πραγματικὰ εὐαρέστησαν τὸν Θεὸ καὶ ἔφθασαν στὴν τελειότητα, ποιά μετάνοια ἔχουν ἀκόμα ἀνάγκη; Ὅτι βέβαια γίνονταν κάποιοι ἄνθρωποι τέλειοι καὶ ὑπάρχουν, συμφωνῶ ὅμως ἄκουσε μὲ σύνεση καὶ θὰ μάθεις γιατί καὶ αὐτοὶ ἔχουν ἀνάγκη τὴ μετάνοια. Τὸ ψέμα προέρχεται ἀπὸ τὸν διάβολο, εἶπε ὁ Θεός³⁸, καὶ τὸ νὰ δεῖ κανεὶς γυναῖκα καὶ νὰ τὴν ἐπιθυ-

δος ἐκ τοῦ διαβόλου εἶναι εἶρηκεν ὁ Θεός, καὶ τὸ ἐμβλέψαι γυναικὶ
 πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, μοιχείαν ἐλογίσατο, καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον
 ὀργὴν φόνῳ παρείκασε, καὶ περὶ ἀργοῦ ῥήματος λόγον διδόναι
 ἐφάνερωσε· τίς οὖν ὁ ψεύδους ἀπειραστος, καὶ πάσης τῆς κατὰ τὸ
 5 ἐμβλέψαι ἐπιθυμίας ἀμύητος, καὶ μηδέποτε ὀργισθεὶς τῷ πλησίον
 φιλονεικεῖν, μηδὲ ἀργοῦ ῥήματος ὑπηρέτης εὖρεθεὶς, ὥστε μὴ χρή-
 ζειν μετανοίας; Εἰ γὰρ καὶ νῦν οὐκ ἔστι τοιοῦτος, ποτὲ δὲ ἐγένετο,
 μετάνοιαν κεχρεώσθηκεν ἕως θανάτου. Θῶμεν δέ, ὅτι καὶ τούτων
 τινὲς ἐκτὸς εὖρηται, καὶ ἀπὸ γεννήσεως πάσης κακίας ἀλλότριοι
 10 (ὅπερ ἀδύνατον, τοῦ ἀγίου Παύλου λέγοντος «Πάντες ἡμαρτον, καὶ
 ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν τῆ αὐτοῦ
 χάριτι»)· ὅμως, εἰ καὶ ἐτύγχανον τοιοῦτοι, πλην ἐκ τοῦ Ἀδάμ εἰσι,
 καὶ ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν τῆς παραβάσεως πάντες γεγόνασι, καὶ διὰ
 τοῦτο τῷ θανάτῳ τῆς ἀποφάσεως κατεδικάσθησαν, σωθῆναι ἐκτὸς
 15 τοῦ Χριστοῦ μὴ δυνάμενοι. Σταυρωθέντος δὲ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῷ
 ἰδίῳ αἵματι πάντα ἐξαγοραζομένου, τότε καὶ αὐτοὶ λυτροῦνται.
 Εἶτα καὶ αὐτὸς ὁ λυτρωτὴς πᾶσι τίθησιν ὄρον ἓνα περιεκτικὸν τῶν
 πραγμάτων, καὶ φησι πρὸς τοὺς ἀποστόλους· «Λέγετε αὐτοῖς Με-
 τανοεῖτε ἠγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Θέμενος ἅμα ἐν-
 20 τολὰς τὰς ἐκτελούσας τὴν μετάνοιαν, καὶ τὴν πλήρωσιν αὐτῶν ἕως
 θανάτου ὄρισεν, εἰπὼν· «Ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ
 καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν». Καὶ πάλιν,
 ἀρνήσασθαι πάντα βουλεύων, προστίθησιν· «Ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ
 ψυχὴν». Καὶ σφραγίζει λέγων· «Ὁ λύσας μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων
 25 τῶν ἐλαχίστων, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν».
 Εἰ οὖν ἕως θανάτου ὄρισε τὴν μετάνοιαν, καθὼς ἀποδέδεικται, ὁ
 πρὸ θανάτου λέγων αὐτὴν τετελεμέναι, λύει τὴν ἐντολὴν ὑφαιρῶν
 τὸν θάνατον.

ΙΑ'. Ὅθεν μικροῖς τε καὶ μεγάλοις ἕως θανάτου ἀτέλεστος ἡ
 30 μετάνοια. Εἰ γὰρ καὶ τῇ πράξει ἕως ἐκεῖ μὴ δυνηθῶμεν, τῷ δὲ σκο-

39. Ματθ. 5, 28.

42. Ρωμ. 3, 23. 24.

40. Ματθ. 5, 22.

43. Ματθ. 4, 17.

41. Ματθ. 12, 36.

44. Μάρκ. 8, 35.

μήσει, τὸ χαρακτηρίσει μοιχεία³⁹, καὶ τὴν ὀργὴ εἰς βάρος τοῦ πλησίον τὴν παρομοίασε μὲ φόνο⁴⁰, καὶ γιὰ κάθε ἀνωφελῆ λόγο εἶπε ὅτι θὰ δώσουμε λόγο⁴¹. Ποιὸς λοιπὸν δὲν ἔχει μπεῖ στὸν πειρασμὸ τοῦ ψεύδους, καὶ ἔμεινε ἀνεπηρέαστος ἀπὸ κάθε ἐπιθυμία ποὺ προκλήθηκε μὲ τὴν ὄραση, καὶ δὲν φιλονείκησε ὀργισμένος μὲ τὸν πλησίον, οὔτε χρησιμοποίησε ἀνώφελο λόγο, ὥστε νὰ μὴ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μετάνοια; Γιατί, ἀκόμα καὶ ἂν τώρα δὲν εἶναι τέτοιος, ἀλλὰ κάποτε ἦταν, ὀφείλει νὰ μετανοεῖ μέχρι νὰ πεθάνει. Ἐὰς ὑποθέσουμε ὅμως, ὅτι ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ εἶναι ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ αὐτά, καὶ ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκαν εἶναι ξένοι πρὸς κάθε ἁμαρτία (πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἀδύνατο, ἀφοῦ ὁ Παῦλος λέγει· «ὅλοι ἁμάρτησαν καὶ στεροῦνται τῆ δόξα τοῦ Θεοῦ, καὶ γι' αὐτὸ δικαιώνονται δωρεᾶν μὲ τῆ χάρι αὐτοῦ»)⁴². Ὁμως, καὶ ἂν ἀκόμα ἦταν τέτοιοι, ὥστόσο εἶναι ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ, καὶ βρέθηκαν ὅλοι κάτω ἀπὸ τὴν ἁμαρτία τῆς παραβάσεως, καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ καταδικάσθηκαν μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ θανάτου, καὶ δὲν μποροῦν νὰ σωθοῦν χωρὶς τὸν Χριστό. Ἐπειδὴ λοιπὸν σταυρώθηκε ὁ Χριστὸς καὶ ἔξαγοράζει ὅλους μὲ τὸ αἷμα του, μποροῦν καὶ αὐτοὶ νὰ λυτρωθοῦν. Ἐπειτα καὶ ὁ ἴδιος ὁ λυτρωτὴς θέτει γιὰ ὅλους ἕναν ὄρο ποὺ περιλαμβάνει τὰ πράγματα, καὶ λέγει στοὺς Ἀποστόλους· «Νὰ λέτε σ' αὐτοὺς· Μετανοεῖτε, γιατί ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν πλησίασε»⁴³. Θέτοντας συγχρόνως καὶ ἐντολὴς μὲ τι ὅποιες πραγματοποιεῖται ἡ μετάνοια, ὄρισε καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τους μέχρι θανάτου, λέγοντας· «Αὐτὸς ποὺ θὰ χάσει τὴ ζωὴ του γιὰ χάρι μου καὶ γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο, αὐτὸς θὰ τὴν φυλάξει στὴν αἰώνια ζωὴ»⁴⁴. Καὶ πάλι, συμβουλεύοντας νὰ ἀρνηθοῦν τὰ πάντα, προσθέτει· «ἀκόμα καὶ τὴ ζωὴ του»⁴⁵. Καὶ ἐπισφραγίζει αὐτὰ λέγοντας· «Αὐτὸς ποὺ θὰ παραβεῖ μὰ ἀπὸ τίς ἐντολὴς αὐτὴς τίς ἐλάχιστες, αὐτὸς θὰ ὀνομασθεῖ ἐλάχιστως στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁴⁶. Ἐφόσον λοιπὸν, ὅπως ἀποδείχθηκε, ὄρισε τὴ μετάνοια μέχρι τὸν θάνατο, αὐτὸς ποὺ λέγει, ὅτι τὴν ὀλοκλήρωσε πρὶν νὰ πεθάνει, καταργεῖ τὴν ἐντολὴ ἀφαιρώντας τὸν θάνατο.

11. Ἐπομένως γιὰ μικροὺς καὶ μεγάλους ἡ μετάνοια μένει ἀνεκπλήρωτη μέχρι τὸν θάνατο. Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα στὴν πράξη δὲν μπορέσουμε νὰ φθάσουμε μέχρι ἐκεῖ, ὅμως ὀφείλουμε, ἔχοντάς τὴν ὡς σκοπὸ μας, νὰ τὴν ἀσκοῦμε, γιὰ νὰ μὴ καταργήσουμε τὴν ἐντολὴ μὲ θέληση δική μας καὶ θεωρηθοῦμε ἔνοχοι, ὀνομαζόμενοι ἐλάχιστοι στὴ βασι-

45. Λουκᾶ 14, 26.

46. Ματθ. 5, 19.

πῶ ἐπιτηδεύειν ὀφείλομεν, ἵνα μὴ κατὰ πρόθεσιν λύοντες τὴν ἐντο-
 λήν, ὑποβληθῶμεν τῷ κρίματι, ἐλάχιστοι κληθέντες ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τῶν οὐρανῶν. Ζήτησον τοὺς ἀπ' αἰῶνος τὸν βίον τοῦτον διοδεύσαν-
 τας, καὶ εὐρήσεις διὰ μετανοίας τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον ἐπὶ τοῖς
 5 εὐαρεστήσασι τελεσθέν. Οὐδεὶς κατεκρίθη, εἰ μὴ ταύτης κατε-
 φρόνησε· καὶ οὐδεὶς ἐδικαιώθη, εἰ μὴ ταύτης ἐπεμελήσατο. Σαμ-
 ψῶν καὶ Σαοὺλ καὶ Ἡλεὶ μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἤδη μερικῶς ἁγιο-
 σύνην μετασχόντων, πρῶτον μὲν ταύτην ἀπώλεσαν, τῆς μετανοίας
 ἀμελήσαντες, τῆς δὲ διορίας παρελθούσης, ἔσχατον ὑποδίκῳ θα-
 10 νάτῳ πεπτώκασιν. Ὁ διάβολος οὐ παύεται πολεμῶν ἡμᾶς, οὔτε ἡ
 μετάνοια ἀργεῖν ὀφείλει ποτέ. Οἱ ἅγιοι ὑπὲρ τῶν πλησίων αὐτὴν
 προσφέρειν ἀναγκάζονται, ἐκτὸς ἐνεργοῦς ἀγάπης τελειωθῆναι μὴ
 δυνάμενοι. Μάθε πῶς ἡ φύσις διδάσκει ἡμᾶς, ἕως θανάτου μὴ ἀφιέ-
 ναι αὐτήν. Νοῦς λογικῶς ἀργεῖν οὐ δύναται, ἀλλὰ καὶ ἄν τέλειος ἦ,
 15 καλῶς ἔχων ἐν τοῖς δεξιῶις ἐργάζεται· ἐὰν δὲ προφάσει τελειότητος
 παύσῃται τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐργασίας, πάντως ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν νεύ-
 ει, ἀποσχόμενος δὲ τοῦ ἀριστεροῦ, πάλιν ἐπὶ τὸ δεξιὸν φυσικῶς
 ἔλκεται. Δεξιῶν δὲ ἐργασία καὶ ἀρχομένοις καὶ μέσοις καὶ τελείοις
 ἐστὶ προσευχὴ, καὶ λογισμῶν καθαιρέσεις, καὶ τῶν ἐπερχομένων
 20 ὑπομονή, ὧν χωρὶς οὐκ ἔστι κατορθῶσαι τὰς λοιπὰς ἀρετάς, δι' ὧν
 γίνεται εὐπρόσδεκτος ἡ μετάνοια. Εἰ αἵτησίς ἐστιν ἐλέους ἡ μετά-
 νοια, ἐπιμελεῖσθαι χρεῖα τῶ ἔχοντι. «Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει». Εἰ
 οὖν ὁ ἐλεῶν ἐλεηθήσεται, διὰ ταύτην, ὡς οἶμαι, ὅλος ὁ κόσμος συνέ-
 στηκεν, ἕτερος δι' ἑτέρου οἰκονομικῶς βοηθούμενος. Διὰ ταύτην ὁ
 25 Θεὸς τοὺς Νινευίτας ἔσωσεν ἀμελήσαντας δὲ αὐτῆς Σοδομίτας κα-
 τέφλεξεν.

IB'. Εἰ καὶ μέχρι θανάτου μετανοοῦντες ἀγωνισώμεθα, οὐδὲ οὕ-
 τω τὸ δέον ἐπληρώσαμεν. Οὐδὲν γὰρ ἀντάξιον τῆς βασιλείας τῶν
 οὐρανῶν. Ὡσπερ ἐσθίομεν καὶ πίνομεν καὶ λαλοῦμεν καὶ ἀκούομεν,
 30 οὕτω καὶ μετανοεῖν φυσικῶς κεχρεωστήκαμεν. Ἐπαξ ὁ ἄξιος, θα-
 νάτῳ κατὰ νόμον τεθανάτωται· ὁ δὲ ζῆ, μετανοίας ἕνεκεν, καὶ μὴ δι'
 ἄδειαν. Ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς παραβάσεως ἁμαρτίαν, βαπτισθέντες ἐ-

λεία τῶν οὐρανῶν. Ἐρεύνησε ἐκείνους πού ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου πέρασαν τὴ ζωὴ αὐτῆ, καὶ θὰ βρεῖς ὅτι σὲ ὅλους ἐκείνους πού εὐαρέστησαν τὸν Θεὸ τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐκτελέσθηκε μὲ τὴν μετάνοια. Κανένας δὲν κατακρίθηκε, ἐφόσον δὲν περιφρόνησε αὐτὴν· καὶ κανένας δὲν δικαιώθηκε, ἂν δὲ φρόντισε γι' αὐτὴν. Ὁ Σαμψών, ὁ Σαοὺλ καὶ ὁ Ἡλεὶ μαζί μὲ τὰ παιδιὰ του, πού εἶχαν γίνει ἐν μέρει μέτοιχοι ἀγιωσύνης, στὴν ἀρχὴ τὴν ἔχασαν, ἐπειδὴ παραμέλησαν τὴ μετάνοια, καὶ ὅταν πέρασε ἡ προθεσμία, στὸ τέλος ἔπεσαν καταδικασμένοι σὲ θάνατο. Ὁ διάβολος δὲν παύει νὰ μᾶς πολεμᾷ, καὶ γι' αὐτὸ οὔτε καὶ ἡ μετάνοια πρέπει νὰ μένει ποτέ ἀργή. Οἱ ἅγιοι ἀναγκάζονται νὰ τὴν προσφέρουν γιὰ χάρη τῶν πλησίον τους, μὴ μπορώντας νὰ τελειωθοῦν χωρὶς ἔμπρακτὴ ἀγάπη. Μάθε πῶς μᾶς διδάσκει ἡ φύση νὰ μὴ τὴν ἐγκαταλείψουμε μέχρι τὸν θάνατο. Ὁ νοῦς δὲν μπορεῖ λογικὰ νὰ μένει ἀργός, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶναι τέλειος, ἐὰν εἶναι καλὰ, ἀσχολεῖται μὲ τὰ καλὰ· ἂν ὅμως μὲ τὴν προῶφασιν τῆς τελειότητος παύσει νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὰ καλὰ, ὅπως δὴποτε κλίνει πρὸς τὰ κακὰ· ὅταν ὅμως ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὰ κακὰ, πάλι ἔλκεται κατὰ τρόπο φυσικὸ πρὸς τὰ καλὰ. Ἐργασία τῶν ἀγαθῶν καὶ γιὰ τοὺς ἀρχαρίους καὶ γιὰ τοὺς μεσαίους καὶ γιὰ τοὺς τέλειους εἶναι ἡ προσευχὴ, ἡ κατάργησις τῶν λογισμῶν, καὶ ἡ ὑπομονὴ στὰ ἐπερχόμενα δεινὰ, χωρὶς τις ὁποῖες δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ κατορθώσουμε τις ὑπόλοιπες ἀρετές, μὲ τις ὁποῖες γίνεται ἡ μετάνοια εὐπρόσδεκτη. Ἐὰν ἡ μετάνοια εἶναι αἵτησις εὐσπλαχνίας, πρέπει νὰ τὴ φροντίζει ὁποῖος ἔχει ἀνάγκη· Γιατί, «ὁποῖος ζητᾷ, παίρνει»⁴⁷. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸς πού ἔλεεθι θὰ ἐλεηθεῖ, ἐξαιτίας αὐτῆς, ὅπως νομίζω, συγκρατεῖται ὁλος ὁ κόσμος, ὅταν ὁ ἕνας βοηθεῖται κατ' οἰκονομίαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐξαιτίας αὐτῆς ὁ Θεὸς ἔσωσε τοὺς Νινευίτες, ἐνῶ τοὺς Σοδομίτες, πού ἔδειξαν ἀδιαφορία, τοὺς κατέκαψε.

12. Ἄν ἀγωνισθοῦμε μέχρι νὰ πεθάνουμε μετανοώντας, οὔτε καὶ ἔτσι μποροῦμε ἐκπληρώσουμε αὐτὸ πού πρέπει. Γιατί τίποτε δὲν εἶναι ἀντάξιο τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ὅπως τρώμε καὶ πίνουμε καὶ μιλάμε καὶ ἀκοῦμε, ἔτσι ἔχουμε χρέος ἀπὸ τὴ φύση μας νὰ μετανοοῦμε. Ὁ ἄξιός μᾶς φορὰ σύμφωνα μὲ τὸν νόμον πεθαίνει· τὸ διάστημα ὅμως πού ζεῖ, τὸ ζεῖ ἐξαιτίας τῆς μετάνοιας, καὶ ὄχι ὡς δικαίωμα. Ἄλλ' ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας τῆς παραβάσεως, ἀφοῦ βαπτισθήκαμε, καθαρισθήκαμε· καὶ ἀφοῦ καθαρισθήκαμε, ἐλάβαμε ἐντολές. Ὅποιος ἐξομοιώνει

δεύτερον, τὸ πρῶτον ἐμόλυνεν, «λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν
 πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν», ὧν οὐδεὶς ἀνελλιπῆς τὸ καθ' ἡμέραν εὐρί-
 σκεται, μηδέποτε μηδὲν τῶν προστεταγμένων παραλείψας. Διὰ
 τοῦτο πᾶσιν ἂν εἴη ἀναγκαία ἡ μετάνοια. Αὕτη τὰ ποτὲ ἐκούσια νῦν
 5 ἀκούσια ἀποδείκνυσι, διὰ τὸ μισῆσαι τὰ πάθη, καὶ ἀπέχεσθαι τοῦ
 πράγματος. Ὁ περιορίζων αὐτήν, στρέφεται εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἀνα-
 καινίζει τὰ παλαιὰ παραπτώματα. Ὁ ἔχων γνῶσιν ἀληθῆ, οἶδεν ὅτι
 χρεῖαν ἔχει καὶ μετανοίας· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν ἐν ἀλλήλοις κατευθύ-
 νεται. Χριστὸς ἡμᾶς ἐπὶ μετανοίας ἐγγυήσατο· ὁ ἀφιεῖς αὐτήν ἀ-
 10 θετεῖ τὸν ἐγγυησάμενον. Ἄνευ μετανοίας, κατὰ πρᾶξιν οὐδὲν ἄξιον
 ποιῆσαι δυνάμεθα· ἐλεούμεθα δὲ μεγάλως διὰ τὴν πρόθεσιν. Βια-
 ζόμενος ἕως ἐξόδου καὶ κρατῶν αὐτήν, κἂν ἔν τινι πλημμελήσῃ, διὰ
 τὴν θίαν σωθήσεται· τοῦτο γὰρ ἐν Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἐπηγγεί-
 λατο. Ὁ λέγων μηκέτι χρήζειν αὐτῆς, δίκαιον ἑαυτὸν κρίνει, καὶ
 15 ἔγγονον κακὸν ὑπὸ τῆς Γραφῆς ὀνομάζεται. Ὁ οἰήσει δικαιοσύνης
 ὡς τελέσας αὐτήν διακειόμενος, ὡς οὐκ οἶδεν, ἀντιστρόφως συνδυά-
 ζεται ταῖς ἡδοναῖς, εἴπερ ἡ οἴησις καὶ ἡ ἀλαζονεὶα ἡδοναὶ τυγχά-
 νουσιν. Ὁ ἔχων οἴησιν, οὐ δύναται σωθῆναι· γέγραπται γάρ· «Ὁ
 κατοιόμενος καὶ καταφρονητῆς ἀνὴρ ἀλαζῶν, οὐθὲν οὐ μὴ περα-
 20 νεῖ». Εἰ οὐδὲν βλάπτει τὸν τέλιον ἢ ταπεινοφροσύνη, μηδὲ αὐτὸς
 ἀφῆ ταύτης αἰτίαν, μετάνοιαν. Ὁ πιστὸς Ἀβραὰμ καὶ ὁ δίκαιος
 Ἰωὺβ γῆν καὶ σποδὸν ἑαυτοῦς ὠνόμασαν· ταῦτα δὲ τὰ ῥήματα ταπει-
 νοφροσύνης τεκμήριον. Ὁ δὲ μετανοίας κεκορησμένος, ταπεινο-
 φρονεῖν οὐ δύναται. Οἱ τρεῖς παῖδες, οἱ ὄντως μεγαλόφρονες καὶ
 25 μεγαλομάρτυρες, ἐκ μέσου καιομένης φλογὸς ἐξωμολογοῦντο, καὶ
 τὸ ἡμαρτηκέναι καὶ ἠνομηκέναι λέγοντες, περὶ τῶν ποτὲ κακῶν
 μετενόουν, λοιπὸν τέλειοι ὄντες· καὶ πᾶς σχεδὸν ὁ ὕμνος αὐτῶν
 μετανοίας ἐπέχει δύναμιν.

ΙΓ'. Εἰ οὖν καὶ λίαν εὐαρεστήσαντες καὶ τέλειοι διὰ πραγμάτων
 30 ἀποδειχθέντες, τούτῳ ἕως θανάτου ἐχρήσαντο τῷ βοηθήματι, τίς

τὸ δεύτερο, μολύνει τὸ πρῶτο, «ξεχνώντας τὸν καθαρισμὸ τῶν παλιῶν ἁμαρτιῶν του»⁴⁸, ἀπὸ τὶς ὁποῖες κανέννας ποτὲ δὲν βρίσκειται καθημερινὰ ἀπαλλαγμένος, ἔστω καὶ ἂν ποτὲ δὲν παρέλειψε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ἔχουμε προσταχθεῖ νὰ κάνουμε. Γι' αὐτὸ ἡ μετάνοια εἶναι ἀναγκαία σὲ ὅλους. Αὐτὴ τὰ ἄλλοτε ἐκούσια τὰ κάνει τώρα ἀκούσια, μὲ τὸ νὰ μισοῦμε τὰ πάθη καὶ νὰ ἀποφεύγουμε τὴν πραγματοποίησή τους. Ἐκεῖνος πού περιορίζει τὴ μετάνοια, στρέφεται πρὸς τὰ πίσω καὶ ἀναζωπυρώνει τὰ παλιὰ παραπτώματα. Ὅποιος ἔχει ἀληθινὴ γνώση, γνωρίζει ὅτι ἔχει ἀνάγκη τῆς μετάνοιας· γιατί τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ κατευθύνεται πρὸς τὰ μεταξὺ τους ἄλλα. Γιὰ τὴ μετάνοια μᾶς ἐγγυήθηκε ὁ Χριστός· ὅποιος τὴν ἐγκαταλείπει, ἀρνεῖται αὐτὸν πού τὴν ἐγγυᾶται. Χωρὶς μετάνοια δὲν μπορούμε νὰ κάνουμε στὴν πράξη τίποτε τὸ ἀξιόλογο, ἐνῶ ἀποσποῦμε πολὺ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν πρόθεσή μας. Ὅποιος προσπαθεῖ μέχρι τὸν θάνατό του καὶ τηρεῖ αὐτήν, ἔστω καὶ ἂν ἁμαρτήσῃ σὲ κάτι, θὰ σωθεῖ ἕξαιτίας τῆς προσπάθειάς του. Γιατί αὐτὸ τὸ ὑποσχέθηκε ὁ Κύριος στὰ Εὐαγγέλια. Ἐκεῖνος πού λέγει, ὅτι δὲν τὴν χρειάζεται πιᾶ, κρίνει τὸν ἑαυτό του δίκαιο, καὶ ὀνομάζεται γόνος κακὸς ἀπὸ τὴν Γραφή. Ἐκεῖνος πού εἶναι ὑπερήφανος γιὰ τὴ δικαίωσή του, ἐπειδὴ ὀλοκλήρωσε τὴ μετάνοια, κατὰ τρόπο πού δὲν γνωρίζει, συνδέεται ἀντίστροφα μὲ τὶς ἡδονές, ἐφόσον ἡ ἔπαρση καὶ ἡ ἀλαζονεία εἶναι ἡδονές. Αὐτὸς πού ἔχει ἔπαρση, δὲν μπορεῖ νὰ σωθεῖ· γιατί ἔχει γραφεῖ· «Ὁ γεμᾶτος ἔπαρση καὶ καταφρόνηση, ὁ ἀλαζονικὸς ἄνθρωπος, δὲν μπορεῖ τίποτε νὰ φέρει εἰς πέρας»⁴⁹. Ἐὰν ἡ ταπεινοφροσύνη δὲν βλάπτει καθόλου τὸν τέλειον, οὔτε αὐτὸς ἐγκαταλείπει τὴν αἰτία της, δηλαδή τὴ μετάνοια. Ὁ πιστὸς Ἀβραάμ καὶ ὁ δίκαιος Ἰὼβ ὀνόμαζαν τοὺς ἑαυτοὺς τους χῶμα καὶ στάχτη· αὐτοὶ οἱ χαρακτηρισμοὶ εἶναι δεῖγμα ταπεινοφροσύνης. Καὶ ἐκεῖνος πού νιώθει ἱκανοποιημένος ἀπὸ μετάνοια, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ταπεινόφρονος. Οἱ τρεῖς παῖδες, οἱ πραγματικὰ μεγαλόφρονες καὶ μεγαλομάρτυρες, μέσα ἀπὸ τὴ φλόγα πού ἔκαιε ἐξομολογοῦνταν, καὶ λέγοντας ὅτι ἁμάρτησαν καὶ παρανόμησαν, ἐκδήλωναν τὴ μετάνοιά τους γιὰ τὰ κακὰ πού κάποτε ἔκαναν, ἂν καὶ βέβαια ἦταν τέλειοι, καὶ σχεδὸν ὀλόκληρος ὁ ὕμνος τους εἶναι μιὰ μορφή μετάνοιας.

13. Ἐφόσον λοιπὸν αὐτοί, ἂν καὶ εὐαρέστησαν τὸν Θεὸ πάρα πολὺ καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἀποδείχθηκαν τέλειοι, χρησιμοποίη-

49. Ἀββ. 2, 5.

καθαρίσθημεν· καθαρισθέντες, ἐντολὰς ἐλάβομεν. Ὁμοιοποιῶν τὸ
 ἐστὶ λοιπὸν ὁ προφάσει δικαιοσύνης θαρρῶν ἑαυτῷ καὶ μετανοίας
 καταφρονῶν; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, οὐδ' ἂν κατὰ Παῦλον ἢ Πέτρον ἅγιός
 τις εἶη, οὐδ' οὕτως αἰρήσεται τὸ τὴν αἰτίαν τῆς ταπεινοφροσύνης
 5 καταλιπεῖν. Διὰ τοῦτο Πέτρος ἑαυτὸν τῷ Κορνηλίῳ, κρύψας μὲν τὸ
 τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, τὸ δὲ ἴδιον φανερώσας, εἶπεν· «Ἀνά-
 στα, καὶ γὰρ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι», μηδὲν δὲ κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον
 λέγειν θεόθεν ἐδιδάχθημεν ὁμολογήσας. Παῦλος δὲ τῆς δεδομένης
 αὐτῷ χάριτος παρὰ Χριστοῦ, ὑπολήγειν οὐδαμοῦ ἕως θανάτου λο-
 10 γισάμενος, οὕτως ἔφη· «Διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατε-
 λήφθην ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ», κατάληψιν τὴν μέχρις ἐξόδου ἐπιμονὴν
 εἰρηκῶς καθάπερ καὶ τῷ πιστῷ Τιμοθέῳ ἐπιστέλλει φανερὰν αὐτῷ
 τὴν ἐγγύτητα τῆς ἐξόδου καθιστῶν, λέγων· «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν
 ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα»· οὐκ ἔνστα-
 15 σιν καὶ ὄρον χρονικὸν ἐπιμετρήσας ἑαυτῷ, ὡς καταπαύσας τὸν δρό-
 μον διὰ τελειότητα, καὶ μηκέτι χρήζων ἀγῶνων τῶν ὑπὲρ τοῦ σώμα-
 τος τοῦ Χριστοῦ, μηδέποτε ἐπὶ γῆς καταπαυομένων, ὃ ἐστὶν ἡ Ἐκ-
 κλησία, ἀλλὰ τὴν ἐξοδὸν αὐτοῦ τέλος δρόμου καὶ ἀγῶνων εἶρηκε.
 Φησὶ γάρ· «Ἦδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως
 20 ἐφέστηκεν». Ὁρᾷς ὅτι οὐκ εἶπεν, Ἄναπαύομαι, ἀλλ', «Ἦδη σπέν-
 δομαι», διὰ τῶν τοιούτων ῥημάτων τε καὶ πραγμάτων δεικνὺς πᾶσι,
 τῆς μετανοίας τὸν ὄρον ἕως λύσεως καὶ θανάτου κεχρεωστημένον
 τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

σαν τὸ βοήθημα αὐτὸ μέχρι τὸν θάνατό τους, ποίος εἶναι αὐτὸς πού με τὴν πρόφασιν, ὅτι εἶναι δίκαιος, ἔχοντας πεποίθησιν στὸν ἑαυτό του, καταφρονεῖ τὴ μετάνοια; Ἐγὼ βέβαια νομίζω, ὅτι οὔτε κι ἂν κάποιος εἶναι ἅγιος σὰν τὸν Παῦλο ἢ τὸν Πέτρο, θὰ προτιμήσει νὰ ἐγκαταλείψει τὴν αἰτία τῆς ταπεινοφροσύνης. Γι' αὐτὸ ὁ Πέτρος κρῦβοντας τὸν ἑαυτό του στὸν Κορνήλιο, ὅσον ἀφορᾷ τὸ μέρος τοῦ Θεοῦ, καὶ φανερώνοντας τὸ δικό του, εἶπε, «Σήκω, καὶ ἐγὼ ἄνθρωπος εἶμαι»⁵⁰, καὶ ὁμολόγησε μ' αὐτό, ὅτι δὲν διδαχθήκαμε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ λέμε τίποτε βέβηλο ἢ ἀκάθαρτο. Καὶ ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ποτὲ μέχρι τὸν θάνατό του δὲν εἶχε σκεφθεῖ νὰ θέσει τέρμα στὴ χάρις πού τοῦ εἶχε δοθεῖ ἀπὸ τὸν Χριστό, εἶπε τὰ ἑξῆς: «Καὶ τρέχω, μήπως κάνω δικό μου ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ ὁ Χριστὸς με ἔκανε δικό του»⁵¹, χαρακτηρίζοντας ὡς «κατάληψη» τὴν ἐπιμονὴν μέχρι τὸν θάνατο, ὅπως γράφει καὶ στὴν ἐπιστολὴ πού στέλνει στὸν πιστὸ Τιμόθεο, φανερώνοντάς του ὅτι πλησιάζει ὁ θάνατός του καὶ λέγοντας: «Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸ ἀγωνίσθηκα, τὸν δρόμο τὸν τελείωσα, τὴν πίστην τὴν τήρησα»⁵², χωρὶς νὰ ὑπολογίσει γιὰ τὸν ἑαυτό του ἀρχὴ ἢ χρονικὸ ὄριο, κατὰ τὸ ὁποῖο σταμάτησε νὰ τρέχει, ἐπειδὴ εἶχε φθάσει στὴν τελειότητα, καὶ δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἀγῶνες γιὰ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἡ Ἐκκλησία, καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο οἱ ἀγῶνες δὲν σταματοῦν ποτέ, ἀλλὰ τέλος τοῦ δρόμου καὶ τῶν ἀγῶνων του ὀνόμασε τὸν θάνατό του. Γιατὶ λέγει: «Ἦδη ἐγὼ εἶμαι ἕτοιμος νὰ χύσω τὸ αἷμα μου σὰν σπονδὴ, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἔφτασε»⁵³. Βλέπεις ὅτι δὲν εἶπε, Ἐναπαύομαι, ἀλλὰ «ἤδη εἶμαι ἕτοιμος νὰ χύσω τὸ αἷμα μου ὡς σπονδὴ», δείχνοντας μὲ τὰ λόγια καὶ τὰ πράγματα αὐτὰ σὲ ὅλους, ὅτι τὸν κανόνα τῆς μετάνοιας τὸν ὀφείλομε στὸν ἐπουράνιο βασιλέα Χριστὸ μέχρι τὸν θάνατό μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

50. Πράξ. 10, 26.

51. Φιλ. 3, 12.

52. Β' Τιμ. 4, 7.

53. Β' Τιμ. 4, 6.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟΡΟΥΝΤΑΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ

Ἐπειδὴ οἱ μὲν τέλειον λέγουσι τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἐπεριδόμε-
νοι τῇ Γραφῇ λεγούσῃ, «Ἀναστὰς βάπτισαι, καὶ ἀπόλουσαι τὰς
ἁμαρτίας σου», καὶ τό, «Λούσασθε καὶ καθαροὶ γίνεσθε», καὶ πάλιν,
«Ἄλλ' ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἠγιάσθητε», καὶ πολλὰ τοιαῦτα εἰς μαρ-
5 τυρίαν φέροντες, ἕτεροι δὲ ἐξ ἀγώνων ἀναιρεῖσθαι τὴν παλαιὰν
ἁμαρτίαν, φέροντες καὶ αὐτοὶ μαρτυρίαν τῆς Γραφῆς λεγούσης,
«Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύ-
ματος», ἅμα δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν τῆς ἁμαρτίας μετὰ τὸ βά-
πτισμα ἐν ἑαυτοῖς εὐρίσκοντες, πρὸς ταῦτα ἡμεῖς τί ἐροῦμεν, ἢ τίνι
10 πιστεύσομεν;

Ἀπόκρισις

Χρὴ μὲν ἡμᾶς τῷ ἀποστολικῷ κηρύγματι πιστεύειν, καὶ ἐμμέ-
νειν ταῖς ἑαυτῶν ὁμολογίαις, καὶ μὴ πειράζειν τὴν τοῦ Θεοῦ δύνα-
μιν ἐν ἀνθρωπίναις ὑπονοίαις, μηδὲ πάλιν ἐκουσίῳ ζυγῷ δουλείας
15 ἀνέχεσθαι, ἀλλὰ κρατεῖν τὴν ἐλευθερίαν διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐν-
τολῶν, δι' ὧν ἀναλόγως πᾶσα ἀλήθεια εὐρίσκεται, καὶ εἰδέναι σα-
φῶς, ὅτι διὰ τὴν τούτων ἔλλειψιν κατὰ ἀνολογίαν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας
ἐνεργοῦμεθα. Ἐπειδὴ δὲ μάταιον ἐλογισάμεθα τὸ κήρυγμα, περιορ-
γασία μᾶλλον ἢ λόγῳ Θεοῦ πειθόμενοι, διὰ τοῦτο ματαία καὶ ἡ πί-
20 στις ἡμῶν, διὰ τοῦτο καὶ ἔτι ἐσμὲν ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν.

Ἐρώτησις

Ἡμεῖς οὐ λέγομεν μάταιον τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ ζητοῦμεν μαθεῖν
τὴν ἀλήθειαν.

1. Πράξ. 22, 16.

2. Ἦσ. 1, 16.

3. Α' Κορ. 6, 11.

4. Β' Κορ. 7, 1.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Σ' ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΕΡΩΤΟΥΝ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΙΟ ΒΑΠΤΙΣΜΑ

Ἐπειδὴ ἄλλοι λένε τέλειο τὸ ἅγιο βάπτισμα, στηριζόμενοι στὴν Γραφή ἢ ὁποῖα λέγει, «Σήκω, βαπτίσου καὶ πλύσου ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες σου»¹, καὶ τό, «Λουθεῖτε καὶ καθαριθεῖτε»², καὶ ἐπίσης, «Ἄλλὰ λουθήκατε, ἁγιασθήκατε»³, καὶ πολλὰ παρόμοια, τὰ ὁποῖα προσκομίζουν πρὸς ἐπιβεβαίωση, καὶ ἄλλοι πάλι ὅτι μὲ ἀγῶνες καταργεῖται ἡ παλιὰ ἁμαρτία, παρουσιάζοντας καὶ αὐτοὶ μαρτυρία τῆς Γραφῆς, ἢ ὁποῖα λέγει, «Ἄς καθαρίσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ κάθε μολυσμὸ τῆς σάρκα καὶ τοῦ πνεύματος»⁴, καὶ συγχρόνως καὶ τὴν ἴδια τὴν ἐνέργεια τῆς ἁμαρτίας μετὰ τὸ βάπτισμα τὴ βρίσκουν μέσα τους, σ' ὅλα αὐτὰ ἡμεῖς τί θὰ ποῦμε, ἢ σὲ ποιὸν πρέπει νὰ πιστέψουμε;

Ἄπάντηση

Πρέπει βέβαια ἡμεῖς νὰ πιστεύουμε στὸ ἀποστολικὸ κήρυγμα, καὶ νὰ ἐπιμένουμε στὶς ὁμολογίες μας, καὶ νὰ μὴ θέλουμε νὰ δοκιμάζουμε τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ μὲ ἀνθρώπινες ὑπόνοιες, οὔτε πάλι νὰ ὑποτασσόμαστε σὲ ζυγὸ δουλείας, ἀλλὰ νὰ κρατᾶμε τὴν ἐλευθερία μὲ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν, μὲ τὶς ὁποῖες κατ' ἀναλογία βρίσκεται ὅλη ἡ ἀλήθεια, καὶ νὰ γνωρίζουμε καλά, ὅτι ἐξαιτίας τῆς ἐλλείψεως αὐτῶν κατ' ἀναλογία κυριαρχούμεστε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Καὶ ἐπειδὴ θεωρήσαμε ἄσκοπο τὸ κήρυγμα, πιστεύοντας μᾶλλον σὲ μάταιες ἀναζητήσεις καὶ ὄχι στὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ ἡ πίστη μας εἶναι μάταια, γι' αὐτὸ καὶ βρισκόμαστε ἀκόμα στὶς ἁμαρτίες μας.

Ἐρώτηση

Ἐμεῖς δὲν λέμε τὸ κήρυγμα μάταιο, ἀλλὰ ζητᾶμε νὰ μάθουμε τὴν ἀλήθεια.

Ἀπόκρισις

Εἰ οὖν τὸ κήρυγμα ἀληθὲς ἔχομεν, τελέσωμεν πάσας τὰς ἐντολάς, καὶ τότε εἶδομεν εἰ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐνεργούμεθα· τὸ γὰρ ἅγιον βάπτισμα, τέλειον μὲν ἔστιν, οὐ τελειοῖ δὲ τὸν μὴ ποιῶντα
 5 τὰς ἐντολάς. Μὴ οὖν ἀνθρωπίναις ὑπονοίαις, ἀλλὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ μᾶλλον πιστεύσωμεν, ὅτι «Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς Γραφάς», καὶ ὅτι «Συνετάφημεν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος», καί, «Ὁ ἀποθανών, δεδικαίωται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας», καὶ ὅτι «Ἄμαρτία ἡμῶν οὐ κυριεύσει», ἐὰν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ
 10 ποιήσωμεν· εἰ δὲ οὐ ποιῶμεν, ἄπιστοί ἐσμεν καὶ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κρατούμεθα. Πίστις γάρ ἐστιν οὐ μόνον τὸ βαπτισθῆναι εἰς Χριστόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ποιεῖν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ Ὅτι μὲν γὰρ μυστικῶς συνταφέντες αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ συνήγειρεν ἡμᾶς καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, κατὰ τὴν Γραφήν, δῆλον· ὅμως
 15 ἔδωκεν ἐντολάς, ἵνα, ταύτας ποιήσαντες, εὕρωμεν τὴν δεδομένην ἡμῖν τελειότητα· εἰ δὲ μὴ ποιήσωμεν, ἐκουσίως φανῶμεν ἐνεργούμενοι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· Εἰ λέγομεν ἐξ ἔργων ἀναιρεῖσθαι ἁμαρτίαν, ἄρα «Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανε», καὶ τὰ εἰρημένα πάντα ψευδῆ τυγχάνει· καὶ εἰ οὐκ ἔστι τέλειον τὸ βάπτισμα, ἀλλ' ἐξ ἀγώνων λέ-
 20 γουσιν ἔχειν τὴν τελειότητα, μάταιος παρ' ἐκείνοις ὁ τῆς ἐλευθερίας νόμος, καὶ πᾶσα ἡ τῆς Καινῆς Διαθήκης νομοθεσία ἀνήρηται.

Ἄδικον δὲ καὶ τὸν Χριστὸν εἰσάγουσι, τοῖς βαπτισθεῖσιν ἔργα ἐλευθερίας προστάξαντα, ἔτι παρὰ προαίρεσιν δεδουλωμένοι τῇ ἁμαρτίᾳ, καθὼς λέγουσι, καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ οὐκέτι χάρις, ἀλλ' ἡ-
 25 μετέρων ἀγώνων ἀνταπόδοσις. Εἰ γὰρ ἐξ ἔργων, οὐκ ἔτι χάριτι· εἰ δὲ χάριτι, τὸ ἔργον οὐκ ἔστιν ἔργον, ἀλλ' ἐντολὴ τοῦ ἐλευθερώσαντος, καὶ ἔργον ἐλευθερίας καὶ πίστεως. Τοιαῦτα πρὸς Γαλάτας ὁ ἅγιος Παῦλος οἰκονομικῶς προέγραψεν, νουθετῶν καὶ αὐτοὺς τὰ ὅμοια ἀπιστήσαντας. Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἀπιστοῦμεν τὴν χάριν
 30 τοῦ Θεοῦ, μὴ γένοιτο! οὐδὲ ἐπὶ τῷ κηρύγματι πίστιν ἀρνούμεθα· ἀλλ', εἰ καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κρατούμεθα, οὐχ ὡς

Ἀπάντηση

Ἐάν λοιπὸν ἔχουμε τὸ ἀληθινὸ κήρυγμα, ἃς ἐκτελέσουμε ὅλες τις ἐντολές, καὶ τότε θὰ δοῦμε ἂν κυριαρχοῦμαστε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία· γιατί τὸ ἅγιο βάπτισμα εἶναι βέβαια τέλειο, ἀλλὰ δὲν κάνει τέλειον ἐκεῖνον ποὺ δὲν τηρεῖ τις ἐντολές. Ἄς μὴ πιστεύουμε λοιπὸν σὲ ἀνθρώπινες σκέψεις, ἀλλὰ μᾶλλον στὴν ἁγία Γραφή, ποὺ λέγει, ὅτι «ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ τις ἁμαρτίες μας, σύμφωνα μὲ τις Γραφές»⁵, καὶ ὅτι «ἔχουμε ταφεῖ μαζί του διὰ τοῦ βαπτίσματος»⁶, καί, «αὐτὸς ποὺ πέθανε ἔχει ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία»⁷, καὶ ὅτι, «Ἡ ἁμαρτία δὲν θὰ μᾶς ἐξουσιάζει»⁸, ἂν ἐφαρμόζουμε τις ἐντολές του. Ἐνῶ, ἂν δὲν τις ἐφαρμόζουμε, εἴμαστε ἄπιστοι καὶ ἐξουσιαζόμεστε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Γιατί πίστη δὲν εἶναι μόνο τὸ νὰ βαπτισθοῦμε στὸν Χριστό, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἐκτελοῦμε τις ἐντολές του. Τὸ ὅτι δηλαδὴ ἔχουμε ταφεῖ μαζί του κατὰ τρόπο μυστικὸ μὲ τὸ βάπτισμα, καὶ μᾶς ἀνέστησε μαζί του, καὶ μᾶς κάθισε μαζί του στὰ ἐπουράνια, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή⁹, εἶναι φανερό· ὅμως ἔδωσε καὶ ἐντολές, ὥστε, ἂν τις ἐφαρμόσουμε, νὰ βροῦμε τὴν τελειότητα ποὺ μᾶς δόθηκε, ἐνῶ ἂν δὲν τις τηρήσουμε, θὰ δείξουμε ὅτι θεληματικὰ ὀδηγοῦμαστε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, Ἄν λέμε ὅτι μὲ τὰ ἔργα ἐξελίφεται ἡ ἁμαρτία, ἄρα ὁ Χριστὸς ἄδικα πέθανε»¹⁰, καὶ ὅλα ὅσα εἰπώθηκαν εἶναι ψέματα. Καὶ ἂν τὸ βάπτισμα δὲν εἶναι τέλειο, ἀλλὰ λένε ὅτι μὲ τοὺς ἀγῶνες ἀποκτοῦμε τὴν τελειότητα, τότε γι' αὐτοὺς εἶναι ἄσκοπος ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὅλη ἡ νομοθεσία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔχει καταργηθεῖ.

Ἄδικον ὅμως παρουσιάζουν καὶ τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος πρόσταξε ἔργα ἐλευθερίας στοὺς βαπτισμένους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀκόμα παρὰ τὴ θέλησή τους ὑποδουλωμένοι στὴν ἁμαρτία, ὅπως λένε, καὶ ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι πιά χάρη, ἀλλὰ ἀνταμοιβὴ τῶν δικῶν μας ἀγῶνων. Γιατί, ἂν ἀποκτοῦμε τὴν τελειότητα μὲ τὰ ἔργα, τότε ὄχι μὲ τὴ χάρη· ἂν πάλι μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, τότε τὸ ἔργο δὲν εἶναι ἔργο, ἀλλὰ ἐντολὴ ἐκεῖνου ποὺ μᾶς ἐλευθέρωσε, καὶ ἔργο ἐλευθερίας καὶ πίστεως. Τέτοια ἔγραψε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή κατ' οἰκονομία ὁ ἅγιος Παῦλος στοὺς Γαλάτες, νουθετώντας καὶ αὐτοὺς ποὺ εἶχαν παρουσιάσει παρόμοια ἀπιστία. Ἐμεῖς ὅμως δὲν ἀπιστοῦμε ἔτσι στὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, μὴ γένοιτο! οὔτε ἀρνούμαστε πίστη στὸ κήρυγμα, ἀλλὰ, ἂν καὶ μετὰ τὸ βάπτι-

8. Ρωμ. 6, 14.

9. Ἐφεσ. 2, 6.

10. Γαλ. 2, 21.

τοῦ βαπτίσματος ἀτελοῦς ὄντος, ἀλλ' ὡς ἡμῶν τῆς ἐντολῆς ἀμελούντων καὶ ἐγκειμένων ταῖς ἡδοναῖς προαιρέσει, καθάπερ ἐλέγχει ἡμᾶς ἡ θεία Γραφή, λέγουσα: «Ὡς κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον», οὕτως ἄνθρωπος ἐπιστρέφων ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν αὐτε-
 5 ξουσίῳ προαιρέσει· τὸ γὰρ θέλημα καὶ τὸ βάπτισμα οὔτε Θεὸς οὔτε Σατανᾶς διάζεται. Ἄρα οὐκ ἤκουσαν, ὅτι ἐντολαὶ τοῦ Χριστοῦ, αἱ μετὰ τὸ βάπτισμα δεδομέναί, νόμος ἐλευθερίας ἐστί, καθά φησιν ἡ Γραφή· «Οὕτω ποιεῖτε, καὶ οὕτω λαλεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι»· καὶ πάλιν ὁ ἅγιος Πέτρος «Ἐπιχορηγήσα-
 10 σθε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν», καὶ τὰ ἐξῆς εἰπὼν, ἐπάγει λέγων· «Ἐγὼ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλὸς ἐστί μυοπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτημάτων».

Ἐννοήσατε διὰ τῶν προειρημένων τὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος καθαρισμόν, μυστικῶς μὲν γενόμενον, ἐνεργῶς δὲ διὰ τῶν ἐντολῶν
 15 εὐρισκόμενον. Εἰ δὲ βαπτισθέντες οὐκ ἠλευθερώθημεν ἀπὸ τῆς πατρικῆς ἁμαρτίας, δηλονότι οὐδὲ τὰ τῆς ἐλευθερίας ἔργα ποιεῖν δυνάμεθα· εἰ δὲ δυνάμεθα ποιεῖν αὐτά, φανερόν μὲν, ὅτι μυστικῶς τῆς κατὰ τὴν ἁμαρτίαν δουλείας ἠλευθερώθημεν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι «Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ
 20 νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου». Διὰ δὲ τὴν ἀμέλειαν τῶν ἐντολῶν τοῦ καθάρσαντος ἡμᾶς, ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐνεργούμεθα. Ἡ οὖν δεῖξόν μοι τοὺς θεβαπτισμένους ἀδυνάτως ἔχειν τὰς ἐντολὰς τῆς ἐλευθερίας ἐργάζεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο μὴ εἶναι τέλειον τὸ βάπτισμα, ἢ ἡμῶν δεικνυόντων εἰληφέναι αὐτοῦς τὴν τοιαύτην δύναμιν,
 25 ὁμολογεῖωσαν, ἐλευθεροῦσθαι μὲν χάριτι Χριστοῦ, ἑαυτοὺς δὲ παραδεδωκέναι τῇ τῶν κακῶν δουλείᾳ, διὰ τὸ μὴ τελεῖν πάσας τὰς ἐντολὰς, καὶ διὰ τοῦτο ὑποχειρίους γεγονέναι.

Λαβέτωσαν δὲ ἐκ τῶν ἰδίων μαρτυριῶν τὸν ἔλεγχον· «Καθαρίσωμεν ἑαυτούς, ἀδελφοί, ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος».
 30 Ὁ οὖν δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, πῶς δύναται ἑαυτὸν καθάρσαι ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, μὴ ἔχων τὴν τοιαύτην ἐλευθερίαν καὶ δύναμιν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κρατούμενος; Εἰ δὲ

11. Β' Πέτρο. 2, 22.

12. Ἰακ. 2, 13.

13. Β' Πέτρο. 1, 5.

σμα κυριαρχούμαστε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, αὐτὸ συμβαίνει ὄχι ἐπειδὴ τὸ βάπτισμα εἶναι ἀτελές, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς παραμελοῦμε τὴν ἐντολή, καὶ παραμένουμε μὲ τὴ θέλησή μας στὶς ἡδονές, ὅπως μᾶς ἐλέγχει ἡ ἁγία Γραφή, λέγοντας· «Σὰν σκύλος ποὺ ἐπέστρεψε στὸν δικό του ἐμετό»¹¹. ἔτσι εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐπιστρέφει στὴν ἁμαρτία του μὲ ἐλεύθερη προαίρεση· γιατί τὸ θέλημα καὶ τὸ βάπτισμα οὔτε ὁ Θεός, οὔτε ὁ Σατανᾶς τὸ ἐπιβάλλουν μὲ τὴ βία. Ἔρα δὲν ἀκουσαν, ὅτι οἱ ἐντολές τοῦ Χριστοῦ ποὺ δόθηκαν μετὰ τὸ βάπτισμα, εἶναι νόμος ἐλευθερίας, ὅπως λέγει ἡ Γραφή· «Ἔτσι νὰ ἐνεργεῖτε καὶ ἔτσι νὰ μιλάτε, γιατί πρόκειται νὰ κριθεῖτε μὲ τὸν νόμο τῆς ἐλευθερίας»¹². Καὶ πάλι ὁ ἅγιος Πέτρος· «προσθέσατε στὴν πίστη σας τὴν ἀρετὴ»¹³· καὶ λέγοντας καὶ τὰ ὑπόλοιπα, προσθέτει· «Ἐκεῖνος ποὺ δὲν τὰ ἔχει αὐτά, εἶναι μύωπας, τυφλός· λησιμόνησε τὸν καθαρισμό του ἀπὸ τὶς παλιές ἁμαρτίες του»¹⁴.

Κατανοήσατε μὲ αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν προηγουμένως τὸν καθαρισμὸ διὰ τοῦ βαπτίσματος, ὁ ὁποῖος ἔγινε βέβαια κατὰ τρόπο μυστικό, ὅμως κατορθώνεται στὴν πράξη μὲ τὶς ἐντολές. Ἄν ὅμως μὲ τὸ βάπτισμα δὲν ἐλευθερωθήκαμε ἀπὸ τὸ προπατορικό ἁμάρτημα, εἶναι φανερό ὅτι οὔτε τὰ ἔργα τῆς ἐλευθερίας μποροῦμε νὰ κάνουμε· ἂν πάλι μποροῦμε νὰ τὰ κάνουμε, εἶναι βέβαια φανερό, ὅτι κατὰ τρόπο μυστικό ἔχουμε ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς ἁμαρτίας, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένο, ὅτι «Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος ποὺ δίνει ζωὴ μὲ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου»^{14α}. Ὅμως ἐξαιτίας τῆς περιφρόνησης τῶν ἐντολῶν ἐκείνου ποὺ μᾶς καθάρισε, ὀδηγούμαστε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἡ λοιπὸν δεῖξε μου, ὅτι οἱ βαπτισμένοι ἀδυνατοῦν νὰ ἐφαρμόσουν τὶς ἐντολές τῆς ἐλευθερίας, καὶ γι' αὐτὸ τὸ βάπτισμα δὲν εἶναι τέλει· ἢ, ἐφόσον ἡμεῖς ἀποδεικνύουμε ὅτι αὐτοὶ ἔλαβαν τὴ δύναμη αὐτή, ἃς ὁμολογήσουν ὅτι ἐλευθερώθηκαν βέβαια ἀπὸ τὴ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ παρέδωσαν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς στὴν ὑπηρεσία τῶν κακῶν, ἐπειδὴ δὲν τηροῦν ὅλες τὶς ἐντολές, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ ἔχουν γίνεαι πάλι ὑποχέριτοι τῆς ἁμαρτίας.

Ἄς λάβουν ὅμως τὸν ἔλεγχο ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς μαρτυρίες· «Ἄς καθαρίσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀδελφοί, ἀπὸ κάθε μολυσμὸ σαρκὸς καὶ πνεύματος»¹⁵. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ εἶναι δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, πῶς μπορεῖ νὰ καθαρίσει τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ κάθε μολυσμὸ σαρκὸς καὶ πνεύματος, χωρὶς νὰ ἔχει αὐτὴν τὴν ἐλευθερία καὶ δύναμη, ἀλλὰ ὄντας

14. Β' Πέτρ. 1, 9.

14α. Ρωμ. 8, 2.

15. Β' Κορ. 7, 1.

ἔχεις τὸ κράτος κατὰ τῶν παθῶν, γίνωσκε, ὅτι οὐ κατέχη ἔξουσία, ἀλλ' αἰτία θελήματος Ὅσα οὖν ἡ θεία Γραφή περὶ καθαρισμοῦ διαλέγεται, ὡς ἔλευθέροις διαλέγεται, ὡς ἔλευθέροις παραινεῖ, τοῦ μὴ μένειν ἐν τοῖς τοιούτοις λογισμοῖς, ἀλλὰ ἀγαπᾶν τὴν ἔλευθερίαν, 5 ἔξουσίαν ἔχοντας ῥέπειν ἐφ' ὃ ἂν θέλωμεν, ἦτοι ἀγαθόν, ἦτοι κακόν.

• Ἐρώτησις

Εἰ ἠλευθερώθημεν ἐν τῷ βαπτίσματι, διὰ τί οὐκ οἶδαμεν τὸν αέρα τῆς ἔλευθερίας, καθὰ βλέπουσιν οἱ ἀγωνιζόμενοι;

10

Ἀπόκρισις

Ἐπισκοτοῦσι ἡμῖν αἱ κατὰ θέλησιν ἡδοναὶ καὶ ἀμέλειαι τῶν ἐντολῶν, ἃς ἐκεῖνοι διωρθώσαντο. Προειρήκαμεν γάρ, ὅτι ἔλευθεροῦται μὲν ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν δωρεάν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ δὲ τὸ ἴδιον θέλημα, ὅπου ἀγαπᾶ, ἐκεῖ ἐμμένει, καὶ βεβάπτισται, διὰ τὸ 15 αὐτεξούσιον. Ὅταν οὖν λέγῃ, «Βιασται ἀρπάζουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν», τότε ἐπὶ τοῦ ἰδίου θελήματος λέγει, ἵνα διάσῃται ἕκαστος ἡμῶν κατὰ τὸ βάπτισμα μὴ τρέπεσθαι ἐπὶ τὸ κακόν, ἀλλ' ἐμμένειν εἰς τὸ ἀγαθόν. Εἰ γὰρ βία ἔπασχεν ὑπὸ τῶν ἐξουσιῶν ὁ ἄνθρωπος, πάντως ἡδύνατο ἔλευθερῶσαι ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ ἀτρέ- 20 πτους βία ποιῆσαι. Νῦν δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' αὐτὸς μὲν διὰ τοῦ βαπτίσματος τῆς κατὰ θείαν δουλείας ἐξήγαγε, καταργήσας τὴν ἁμαρτίαν διὰ τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐντολὰς ἔλευθερίας ἔθετο, ἐμμένειν δὲ ἢ μὴ ἐμμένειν ταῖς ἐντολαῖς, τῷ αὐτεξουσίῳ ἡμῶν θελήματι παρεχώρησεν. Αἱ οὖν ἐντολαί, καθὸ ἂν ἐπιμελοῦνται, κατ' αὐτὸ τὴν πρὸς τὸν 25 ἔλευθερώσαντα ἀγάπην σημαίνουσι· καθὸ ἂν δὲ ἀμελοῦνται ἢ ἐκλείπουσι, τὴν πρὸς τὰς ἡδονὰς ἡδυπάθειαν δεικνύουσιν· οἱ δὲ τοῖς ἰδίους λογισμοῖς περιπίπτουσι, λέγοντες, ὅτι θέλωμεν ποιῆσαι τὰς ἐντολάς, καὶ οὐ δυνάμεθα, ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κατ' ἐξουσίαν κρατούμενοι· διὸ χρὴ πρότερον ἀγωνίσασθαι καὶ ἐξαλείψαι τὴν ἁμαρ- 30 τίαν, ἵνα δυνηθῶμεν ἐπιτελέσαι τὰς τῆς ἔλευθερίας ἐντολάς, μὴ

δέσμιος τῆς ἁμαρτίας; Ἐὰν ὅμως ἔχεις τὴ δύναμη ἐναντίον τῶν παθῶν, γνώριζε ὅτι δὲν εἶσαι δοῦλος αὐτῶν λόγῳ τῆς ἐξουσιαστικῆς δυνάμεως αὐτῶν, ἀλλ' ἐξαιτίας τοῦ θελήματός σου. Ὅσα λοιπὸν λέγει ἡ ἅγια Γραφή γιὰ καθαρισμό, τὰ λέγει ἐπειδὴ εἴμαστε ἐλεύθεροι, καὶ μᾶς προτρέπει, ἐπειδὴ εἴμαστε ἐλεύθεροι, γιὰ νὰ μὴ μένουμε σ' αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ ν' ἀγαπᾶμε τὴν ἐλευθερία, ἀφοῦ ἔχουμε ἐξουσία νὰ κλίνουμε σὲ ὅποιο θέλουμε, ἤτοι στὸ καλὸ, ἤτοι στὸ κακὸ.

Ἐρώτηση

Ἐὰν ἐλευθερωθήκαμε μὲ τὸ βάπτισμα, γιατί δὲν βλέπουμε τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας, ὅπως τὸν βλέπουν ἐκεῖνοι ποὺ ἀγωνίζονται;

Ἀπάντηση

Μᾶς θολώνουν τὸν νοῦ οἱ θεληματικὲς ἡδονὲς καὶ οἱ παραμελήσεις τῶν ἐντολῶν, τὶς ὁποῖες ἐκεῖνοι ποὺ ἀγωνίζονται τὶς κατόρθωσαν. Γιατὶ εἴπαμε προηγουμένως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐλευθερώνεται βέβαια μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴ θέλησή του μένει σὲ ἐκεῖνο ποὺ ἀγαπᾶ, ἔστω καὶ ἂν βαπτίσθηκε, ἐπειδὴ ἔχει τὸ αὐτεξούσιο. Ὅταν ἐπομένως λέγει, «Οἱ βιαστές ἀρπάζουν τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»¹⁶, τὸ λέγει γιὰ τὸ δικό μας θέλημα, γιὰ νὰ ἀναγκασθεῖ ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς κατὰ τὸ βάπτισμα νὰ μὴ στρέφεται στὸ κακὸ, ἀλλὰ νὰ μένει σταθερὸς στὸ καλὸ. Γιατὶ, ἐὰν μὲ τὴ βία ὑπέφερε ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὶς ἐξουσίες, μποροῦσε ὅπωςδήποτε ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἐλευθερώσει καὶ νὰ μᾶς κάνει μὲ τὴ βία ἀμετάτρεπτους. Τώρα ὅμως δὲν ἔκανε αὐτό, ἀλλ' αὐτὸς βέβαια μὲ τὸ βάπτισμα μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὴ βία τῆς δουλείας, καταργώντας τὴν ἁμαρτία μὲ τὴ σταύρωσή του, καὶ ὄρισε ἐντολὲς ἐλευθερίας. Τὴν ἐπιλογὴ ὅμως νὰ μένουμε ἢ νὰ μὴ μένουμε σὲ τὶς ἐντολὲς τὸ παραχώρησε στὴν αὐτεξούσια θέλησή μας. Οἱ ἐντολὲς λοιπὸν κατὰ τὸ ὅτι ἐφαρμόζονται, δείχνουν τὴν ἀγάπη πρὸς αὐτὸν ποὺ μᾶς ἐλευθέρωσε· κατὰ τὸ ὅτι πάλι παραμελοῦνται ἢ καταργοῦνται, δείχνουν τὴν ἡδυσπάθειά μας πρὸς τὶς ἡδονὲς. Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ γίνονται θύματα τῶν λογισμῶν τους λένε· Θέλουμε νὰ ἐφαρμόσουμε τὶς ἐντολὲς καὶ δὲν μποροῦμε, ἐπειδὴ εἴμαστε δέσμιος τῆς ἐξουσίας τῆς ἁμαρτίας· γι' αὐτὸ πρέπει πρῶτα ν' ἀγωνισθοῦμε καὶ νὰ ἐξαλείψουμε τὴν ἁμαρτία, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἐκτελέσουμε τὶς ἐντολὲς τῆς ἐλευθερίας, χωρὶς νὰ

νοοῦντες ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. Εἰ γὰρ ὅλως οὐκ ἔχεις τὴν ἐλευθερίαν καὶ οὐ δύνασαι ἐπιτελέσαι τὰς ἐντολάς, διὰ ποίων ἀγώνων λέγεις ἐξαλεῖψαι τὴν ἁμαρτίαν; Οἱ ἀγῶνες τῶν πιστῶν ἐντολαί εἰσιν.

5 Σὺ οὖν λέγεις· Οὐ δύναμαι ποιῆσαι τὰς ἐντολάς, ἐὰν μὴ πρῶτον δι' ἀγώνων καθαρισθῶ. Δειξόν μοι ἐκτὸς ἐντολῶν οὓς λέγεις ἀγῶνας, καὶ πείθομαί σου τῷ φρονήματι. Κἂν γὰρ προσευχὴν εἴποις, ἐντολή ἐστὶ· κἂν νηστείαν, κἂν ἀγρυπνίαν, ἐντολή ἐστὶ· κἂν μετάδοσιν, κἂν ψυχῆς ἄρνησιν, ἐντολή ἐστὶ· κἂν λογισμῶν καθαίρεσιν,
10 ἐντολή ἐστὶ· κἂν θάνατον καὶ σταυρὸν καὶ ὅτιοῦν ἔργον ἀρετῆς εἴποις, ἐντολαί εἰσι πάντα. Διὸ τοῖς λαβοῦσι τὴν δύναμιν τῶν ἐντολῶν, ὡς πιστοῖς παραγγέλλει, τοῦ ἐπαγωνίσασθαι διὰ τὸ μὴ στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω· οὐχ ὡς διὰ τούτων ἐξαλεῖψαι τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' ὥστε μηκέτι ἑαυτοὺς ἐπιστραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω. Καὶ αὐταὶ
15 οὖν αἱ ἐντολαὶ οὐχὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐκκόπτουσι (τοῦτο γὰρ διὰ μόνου τοῦ σταυροῦ γεγένηται), ἀλλὰ τοὺς ὄρους τῆς δοθείσης ἡμῖν ἐλευθερίας φυλάττουσιν. Ἐπεὶ εἶπέ μοι σύ, εἰ δι' ἔργων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ ἐκκόπτεις, πῶς «Ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς Γραφάς»; Ἀλλὰ πρὸς ταῦτα μὲν ἀντιλέγειν
20 οὐκ ἔχουσιν, ἀνακόλουθα δὲ μόνον ἐπερωτῶσι, πρὸς τὰς ἑαυτῶν ὑπονοίας τὸ πᾶν νεύοντες, τῇ δὲ ἀληθείᾳ τῆς Γραφῆς μὴ πειθαρχοῦντες. Εἰ γὰρ φασιν, Ἐν τῷ βαπτίσματι ἀναιρεῖται ἁμαρτία, διὰ τί πάλιν ἐνεργεῖ ἐν τῇ καρδίᾳ;

Ἡμεῖς δὲ πολλάκις εἰρήκαμεν τὴν αἰτίαν, ὅτι οὐ καταλειφθεῖσα
25 ἐνεργεῖ μετὰ τὸ βάπτισμα (δίδωσι γὰρ τελείαν τὴν λύσιν)· δηῆσαι δὲ πάλιν ἑαυτοὺς διὰ τῆς προσπαθείας, ἃ λελυμένα ἐστὶ διὰ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, τῆς τοῦ αὐτεξουσίου ἐστὶ προαιρέσεως· ὁ γὰρ περὶ τινὰ ἡδονὴν ἢ θυμὸν ἐγχρονίζων λογισμὸς, οὐχ ἁμαρτίας ἐγκαταλειφθείσης, ἀλλ' αὐτεξουσίας προσπαθείας ἐστὶ τεκμήριον. Διότι
30 ἔχομεν ἐξουσίαν λογισμοὺς καθαιρεῖν, «καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ», κατὰ τὴν Γραφήν. Λογισμὸν οὖν πονηρὸν τοῖς καθαιρουσὶν αὐτὸν ἐν αὐτοῖς, φιλοθείας, οὐχ ἁμαρτίας ἐστὶ σημεῖον. Οὐ γὰρ ἡ προσβολὴ τοῦ λογισμοῦ ἐστὶ σημεῖον

17. Α' Τιμ. 1,7.

18. Α' Κορ. 15,3.

19. Β' Κορ. 10,5.

καταλαβαίνουν οὔτε αὐτὰ πού λένε, οὔτε γιά ποιά πράγματα δίνουν μαρτυρία¹⁷. Γιατί, ἐάν γενικά δὲν ἔχεις ἐλευθερία καὶ δὲν μπορεῖς νὰ ἐφαρμόσεις τίς ἐντολές, μὲ ποιούς ἀγῶνες λές θὰ ἐξαλείψεις τὴν ἁμαρτία; Οἱ ἀγῶνες τῶν πιστῶν εἶναι ἐντολές.

Σὺ λοιπὸν λές· Δὲν μπορῶ νὰ ἐφαρμόσω τίς ἐντολές, ἐὰν προηγουμένως δὲν καθαρισθῶ μὲ ἀγῶνες. Δεῖξε μου ποιούς ὀνομάζεις ἀγῶνες ἔξω ἀπὸ τίς ἐντολές, καὶ θὰ πεισθῶ στὴ δική σου πίστη. Γιατί, εἴτε τὴν προσευχή πεῖς, εἶναι ἐντολή· εἴτε τὴ νηστεία, εἴτε τὴν ἀγρυπνία, εἶναι ἐντολή· εἴτε τὴ μετάδοση, εἴτε τὴν ἄρνηση τῆς ζωῆς, εἶναι ἐντολή· εἴτε τὴν ἐξάλειξη λογισμῶν, ἐντολή εἶναι· εἴτε τὸν θάνατο καὶ τὴ σταύρωση καὶ ὅποιο ἄλλο ἔργο ἀρετῆς ἀναφέρεις, ὅλα εἶναι ἐντολές. Γι' αὐτὸ σ' ἐκείνους πού ἔλαβαν τὴ δύναμη τῶν ἐντολῶν, ὡς πιστούς, παραγγέλλει νὰ ἀγωνισθοῦν, ὥστε νὰ μὴ γυρίσουν πίσω· ὄχι ὅτι μὲ τοὺς ἀγῶνες αὐτοῦς θὰ ἐξαλείψουν τὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ γιά νὰ μὴ ἐπιστρέψουν ποτέ πιά πίσω. Καὶ αὐτὲς βέβαια οἱ ἐντολές δὲν ξεριζώνουν τὴν ἁμαρτία (γιατὶ αὐτὸ ἔγινε μόνο διὰ τοῦ σταυροῦ), ἀλλὰ φυλάνε τοὺς ὄρους τῆς ἐλευθερίας πού μᾶς δόθηκε. Γιατὶ πὲς μου ἐσύ, ἂν μὲ τὰ ἔργα σου ξεριζώνεις τὴν ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ, τότε πῶς «ὁ Χριστὸς πέθανε γιά τίς ἁμαρτίες μας, σύμφωνα μὲ τίς Γραφές»¹⁸; Ἀλλὰ σ' αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ προβάλουν ἀντίρρηση, ὅμως κάνουν μόνο ἀσυνάρτητες ἐρωτήσεις, κλίνοντάς τα ὅλα πρὸς τίς δικές τους σκέψεις, καὶ μὴ πειθαρχώντας στὴν ἀλήθεια τῆς Γραφῆς. Γιατί, λένε, ἂν μὲ τὸ βάπτισμα καταργεῖται ἡ ἁμαρτία, γιατί πάλι ἐνεργεῖ μέσα στὴν καρδιά;

Ἐμεῖς βέβαια πολλές φορές ἀναφέραμε τὴν αἰτία, ὅτι δὲν ἐνεργεῖ μετὰ τὸ βάπτισμα ἡ ἁμαρτία ἐπειδὴ παρέμεινε (γιατὶ τὸ βάπτισμα δίνει τέλεια τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν), ἀλλὰ τὸ δέσιμο τοῦ ἑαυτοῦ μας μὲ τὴν προσκόλλησι στα πάθη, πού καταργοῦνται μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν, αὐτὸ εἶναι θέμα τῆς ἐλεύθερης βουλήσεώς μας. Γιατί ὁ λογισμὸς γύρω ἀπὸ κάποια ἡδονὴ ἢ θυμὸ, πού μένει γιά πολὺ χρονικὸ διάστημα, δὲν εἶναι ἀπόδειξη ὅτι ἡ ἁμαρτία παρέμεινε μετὰ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ τῆς ἐλεύθερης προσκόλλησής μας στα πάθη τῆς ἁμαρτίας. Γιατὶ ἔχουμε ἐξουσία νὰ ἐξαλείψουμε λογισμοὺς, καὶ «κάθε ἀλαζονεία πού ὑψώνεται ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»¹⁹, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή. Ὁ πονηρὸς λογισμὸς ἐπομένως, γιά ἐκείνους πού τὸν καταργοῦν μέσα τους, εἶναι σημάδι ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι ἁμαρτίας. Γιατὶ σημάδι ἁμαρτίας δὲν εἶναι ἡ προσβολὴ τοῦ λογισμοῦ, ἀλλὰ ἡ φιλικὴ ὁμι-

ἁμαρτίας, ἀλλ' ἢ τοῦ νοῦς πρὸς αὐτὸν φιλικὴ ὁμιλία. Εἰ δὲ οὐ φιλοῦμεν, τίνος χάριν αὐτῷ συγχρονίζομεν; Ἀδύνατον γὰρ τὸν ἀπὸ καρδίας μισούμενον, τῇ καρδίᾳ παρατατικῶς προσομιλεῖν, ἐκτὸς ἡμετέρας κακοπραγίας.

5 Εἰ οὖν καὶ μισούμενος λογισμὸς κρατεῖ κατ' ἐξουσίαν τὸν νοῦν (συμβαίνει γάρ, καὶ οὐκ ἀντιλέγω), ὅμως τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐγκατάλειμμα τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἁμαρτίας, ἀλλὰ τῆς μετὰ τὸ βάπτισμα ἀθείας. Ὅταν γὰρ μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα, δυνάμενοι ποιεῖν ὅλας τὰς ἐντολάς, οὐ ποιῶμεν αὐτάς, τότε καὶ μὴ θέλοντες ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας
10 κρατούμεθα, ἕως ἂν διὰ μετανοίας τὸν Θεὸν παρακαλέσωμεν, πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς κατορθούμενοι, καὶ ἐξαλείψῃ ἡμῶν τὴν ἀθείας ἁμαρτίαν. Δύο γὰρ εἰσιν αἰτίαι τῆς τοῦ κακοῦ ἐνεργείας, καὶ αἱ δύο ἐξ ἡμῶν εἰσι· μία μὲν ἐνεργοῦσα κατὰ ἀναλογίαν τῆς τῶν ἐντολῶν ἐλλείψεως, ἑτέρα δὲ ἀπαραιτήτως κρατοῦσα διὰ τὴν μετὰ τὸ βάπτισμα κακοπραγίαν, ἣν ὁ Θεὸς μόνος ἀναιρεῖ διὰ ἐλεημοσύνης καὶ
15 προσευχῆς καὶ τῆς τῶν ἐπερχομένων ὑπομονῆς παρακαλούμενος, ἅπερ καὶ αὐτὰ παρέχει ἡμῖν λεληθότως ἢ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἡμῖν δεδομένη τελεία χάρις ●

Ἑρώτησις

20 Οὐκοῦν ὁ Παῦλος μετὰ τὸ βάπτισμα ἤμαρτεν, ὅτι ἐκουσίως ἐνηργεῖτο; Λέγει γάρ, ὅτι «Βλέπω ἕτερον νόμον ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς μου».

Ἀπόκρισις

Οὕτω καὶ τὰς λοιπὰς Γραφὰς οἱ κακῶς νοοῦντες διαστρέφουσι,
25 καὶ πλανῶνται. Ἀνάλαβε γὰρ ἄνωθεν τὸ κεφάλαιον τοῦτο, καὶ εὐρήσεις ὅτι ὁ ἅγιος Παῦλος οὐ λέγει περὶ ἑαυτοῦ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ τὸ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων πρόσωπον λαμβάνει, πείθων αὐτούς, ὅτι χωρὶς χάριτος Χριστοῦ, διὰ τοῦ βαπτίσματος δεδομένης, ἀδύνατον περιγενέσθαι τῆς ἁμαρτίας. Εἰπὼν, ὅτι «Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τού-

λία τοῦ νοῦ μέ αὐτόν. " Ἄν λοιπόν δέν τόν ἀγαπᾶμε, γιά ποιόν λόγο τόν κρατᾶμε γιά πολύ χρονικό διάστημα; Γιατί εἶναι ἀδύνατο ἐκεῖνος πού μισεῖται ἀπό τήν καρδιά νά παρατείνει τή συναναστροφή του μέ τήν καρδιά, χωρίς τή δική μας κακοπραγία.

Ἐάν λοιπόν καί ὅταν ἀκόμα ὁ λογισμός μισεῖται ἐξουσιάζει τόν νοῦ (γιατί συμβαίνει καί αὐτό, καί δέν ἀντιλέγω), ὅμως αὐτό δέν εἶναι κατάλοιπο τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδάμ, ἀλλά τῆς ἀθεΐας μετά τό βάπτισμα. Γιατί, ὅταν μετά τό ἅγιο βάπτισμα, ἐνῶ μπορούμε νά ἐφαρμόσουμε ὅλες τίς ἐντολές, δέν τίς ἐφαρμόζουμε, τότε καί χωρίς νά θέλουμε γινόμεστε δέσμοι τῆς ἁμαρτίας, μέχρι πού μέ τή μετάνοιά μας νά παρακαλέσουμε τόν Θεό, ἐκτελώντας ὅλες τίς ἐντολές, νά ἐξαλείψει τήν ἁμαρτία τῆς ἀθεΐας. Γιατί δύο εἶναι οἱ αἰτίες τῆς ἐνέργειας τοῦ κακοῦ, καί οἱ δύο προέρχονται ἀπό μᾶς· ἡ μία εἶναι ἐκείνη πού ἐνεργεῖ ἀνάλογα πρὸς τόν βαθμό παραμέλησης τῶν ἐντολῶν· καί ἡ ἄλλη εἶναι ἐκείνη πού μᾶς ἐξουσιάζει ἀναγκαστικά, λόγω τῆς κακοπραγίας μας μετά τό βάπτισμα, τήν ὁποία μόνο ὁ Θεός καταργεῖ, ὅταν τόν παρακαλοῦμε μέ ἐλεημοσύνη, προσευχή καί ὑπομονή στά ἐπερχόμενα δεινά· ὅλα αὐτά μᾶς τά δίνει κατὰ τρόπο κρυφὸ ἢ τέλεια χάρη πού μᾶς ἔχει δοθεῖ μέ τό βάπτισμα.

Ἑρώτηση

Δηλαδή ὁ Παῦλος ἁμάρτησε μετά τό βάπτισμα, ἐπειδὴ ἐνεργοῦσε θεληματικά; Γιατί λέγει· «Βλέπω ἄλλον νόμο στά μέλη μου, ὁ ὁποῖος ἀντιστρατεύεται στόν νόμο τοῦ νοῦ μου»²⁰.

Ἀπάντηση

Ἔτσι γίνεται καί μέ τίς ὑπόλοιπες Γραφές· ἐκεῖνοι πού τίς καταννοοῦν κακῶς, τίς διαστρέφουν καί πέφτουν σέ πλάνη. Πράγματι ἐξέτασε ἀπό τήν ἀρχή τό κεφάλαιο αὐτό, καί θά βρεῖς, ὅτι ὁ ἅγιος Παῦλος δέν μιλάει γιά τόν ἑαυτό του μετά τό βάπτισμα, ἀλλά παίρνει τή θέση τῶν ἄπιστων Ἰουδαίων, προσπαθώντας νά τοὺς πείσει, ὅτι χωρίς τή χάρη τοῦ Χριστοῦ, πού δίνεται μέ τό βάπτισμα, εἶναι ἀδύνατο νά νικήσουν τήν ἁμαρτία, ἀφοῦ εἶπε, «Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος!

του;», ἐπάγει λέγων· «Εὐχαριστῶ τῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου». Διὰ τοῦτό φησιν· «Ὁ νόμος πνευματικός ἐστίν, ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος 5 ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν»· ὅθεν καὶ ὅλα τὰ τοῦ νόμου καὶ τὰ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν θυσιῶν ἐν ἡμῖν πληροῦται, τοῖς τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος μυστικῶς εἰληφόσι. Ναὸν γὰρ τοῦ Πνεύματος ἡμᾶς εἶρηκεν εἶναι, καὶ ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας παρακελεύεται, Ἰουδαίους λέγων ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ οὐκ ἐν τῷ φανερῷ· καὶ πε- 10 ριτομὴν καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν νόμον πνευματικὸν ὁ ἐπουράνιος νομοθέτης Χριστὸς διὰ τοῦ Πνεύματος τοῖς πιστοῖς ἐπέγραψεν, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίνοις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίνοις

Ὡσπερ οὖν ταῦτα ἐν τῷ κρυπτῷ εἶρηκεν εἶναι, οὕτω μοι νόει 15 καὶ ἕκαστα τῶν τυπικῶς εἰρημένων. Ἐπεὶ δὲ οὕτω βεβαίως ἐπιστεύσαμεν Χριστῷ, οὐδὲ πασῶν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ ὀφειλέτας ἑαυτοὺς ἐλογισάμεθα, οὐδὲ ἠρησάμεθα αὐτοὺς κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. Τούτου χάριν τὰ προειρημένα μυστήρια, ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος εἰληφότες, ἀγνοοῦμεν. Ὅταν δὲ ἐπὶ τῇ ὀλιγοπιστίᾳ αὐτῶν κατα- 20 γνῶμεν καὶ εἰλικρινῶς αὐτῷ διὰ πασῶν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ πιστεύσωμεν, τότε τῶν προειρημένων πραγμάτων πείραν λαβόντες ἐν αὐτοῖς, ὁμολογήσομεν ἀληθῶς τέλειον εἶναι τὸ ἅγιον βάπτισμα, καὶ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ ἀφανῶς ἐγκεκρυμμένην, ἐκδεχομένην δὲ λοιπὸν τὴν ἡμετέραν ὑπακοὴν καὶ ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν, ὧν τὴν 25 δύναμιν δι' αὐτῆς προειλήφαμεν. Διὰ τοῦτο, ὅσοι οὕτω τὰς ἐντολὰς εἰργασάμεθα τῆς ἐλευθερίας, οὕτω τὴν ἐλευθέραν Ἱερουσαλήμ κατειλήφαμεν («ἡ γὰρ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐλευθέρα ἐστίν, ἣτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν», ἀναγεννώσα ἡμᾶς διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας), ἀλλ' ἔτι ἐν τῇ ὁδῷ ἐσμεν τοῦ Κάϊν καὶ πλανώμεθα, ἀνοδίας 30 ὁδεύοντες. Τὸ γὰρ φιλονεικεῖν ἀγνοοῦντα, ἀντιλέγειν τῇ ἀληθείᾳ, τῆς ὁδοῦ εἰσι παραλλαγαί, καὶ οὐκ ὀρθοτομίαι. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς

21. Ρωμ. 7, 24.

24. Ρωμ. 7, 14.

22. Ρωμ. 7, 25.

25. Α' Κορ. 6, 19.

23. Ρωμ. 8, 2.

26. Α' Πέτρο. 2, 5.

Ποιός θά μὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ τὸ σῶμα αὐτὸ ποὺ εἶναι καταδικασμένο σὲ θάνατο;»²¹, προσθέτει καὶ λέγει· «Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ διὰ τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ²², γιατί ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος ποὺ δίνει ζωὴ μὲ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου»²³. Γι' αὐτὸ λέγει· «Ὁ νόμος εἶναι πνευματικός, ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι σαρκικός, πουλημένος στὴν ἁμαρτία»²⁴. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλα τὰ τοῦ νόμου καὶ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν θυσιῶν ἐκπληρώνονται σὲ μᾶς, οἱ ὁποῖοι ἔχουμε λάβει τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος μὲ τὸ βάπτισμα κατὰ τρόπο μυστικὸ. Γιατὶ ναὸς τοῦ Πνεύματος εἶπε ὅτι εἴμαστε ἐμεῖς²⁵, καὶ μᾶς παραγγέλλει νὰ προσφέρουμε πνευματικὲς θυσίες²⁶, ὀνομάζοντάς μας Ἰουδαίους στὰ κρυφὰ καὶ ὄχι φανερά. Καὶ τὴν περιτομὴ τῆς καρδιᾶς, κατὰ τρόπο πνευματικὸ καὶ ὄχι τοῦ γράμματος τοῦ νόμου²⁷, καὶ αὐτὸν τὸν πνευματικὸ νόμο τὸν ἔγραψε ὁ οὐράνιος νομοθέτης Χριστὸς διὰ τοῦ Πνεύματος στοὺς πιστοὺς, ὄχι σὲ πλάκες πέτρινες, ἀλλὰ στὶς σαρκικὲς πλάκες τῆς καρδιᾶς²⁸.

Ὅπως λοιπὸν εἶπε ὅτι αὐτὰ ἀναφέρονται στὰ κρυφὰ, ἔτσι νὰ ἐρμηνεύεις καὶ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔχουν λεχθεῖ τυπικᾶ. Καὶ ἐπειδὴ λοιπὸν τόσο σταθερὰ πιστέψαμε στὸν Χριστό, δὲν σκεφθήκαμε ὅτι εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τηρήσουμε ὅλες τὶς ἐντολές του, οὔτε ἀρνηθήκαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο του. Γι' αὐτὸ ὅλα τὰ προαναφερθέντα μυστήρια, ποὺ μὲ τὸ βάπτισμα δεχθήκαμε, τὰ ἀγνοοῦμε. Ὅταν ὅμως γνωρίσουμε ἀκριβῶς τὴν ὀλιγοπιστία τους, καὶ πιστέψουμε σ' αὐτὸν μὲ ὅλες τὶς ἐντολές του, τότε, ἀφοῦ ἀποκτήσουμε μέσα μας γνώση τῶν προαναφερθέντων πραγμάτων, θὰ ὁμολογήσουμε ὅτι τὸ ἅγιο βάπτισμα εἶναι πραγματικᾶ τέλειο, καὶ ἡ χάρη τοῦ Χριστοῦ εἶναι κρυμμένη μέσα σ' αὐτὸ μὲ τρόπο ἀφανῆ, καὶ περιμένει τὴν ὑπακοή μας καὶ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν, τῶν ὁποίων τὴ δύναμη τὴν ἔχουμε ἐκ τῶν προτέρων πάρει μέσω τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ ὅσοι δὲν ἐκτελέσαμε ἀκόμα τὶς ἐντολές τῆς ἐλευθερίας, δὲν ἀποκτήσαμε ἀκόμα τὴν ἐλεύθερη Ἱερουσαλήμ (γιατὶ ἡ ἀνω Ἱερουσαλήμ εἶναι ἐλεύθερη καὶ εἶναι μητέρα μας²⁹, ἡ ὁποία μᾶς ἀναγεννᾷ μὲ τὸ λουτρὸ τῆς παλιγγενεσίας), ἀλλὰ βρισκόμαστε ἀκόμα στὸν δρόμο τοῦ Κάϊν, καὶ πλανῶμαστε βαδίζοντας σὲ τόπο χωρὶς δρόμο. Γιατὶ, τὸ νὰ φιλονεικεῖς ἐνῶ ἀγνοεῖς καὶ νὰ ἀντιδρᾷς στὴν ἀλήθεια, εἶναι παραλλαγές καὶ ὄχι εὐθεῖς δρόμοι. Γι' αὐτὸ ὁ μακάριος Παῦλος, βλέποντάς

27. Ρωμ. 2, 29.

28. Β' Κορ. 3, 3.

29. Γαλ. 4, 26.

τὴν τελείαν ἄνοδον ὁρῶν ἡμᾶς βραδύνοντας ὁ μακάριος Παῦλος, «Οὕτως», φησί, «τρέχετε, ἵνα καταλάβητε».

Εἰ δὲ τὴν πόλιν οὕτω κατειλήψαμεν, τότε τὸν ναὸν θεασώμεθα καὶ εἰσελθόντες ἔνδον τύχωμεν τῆς τοῦ θυσιαστηρίου προσαγωγῆς; 5 Καὶ τί λέγω περὶ πίστεως καὶ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ὅπου γε οὐδὲ τὰ θηρία τοῦ καλάμου παρεληλύθαμεν, οἷς ἐπιτιμῆσαι τὸν Θεὸν ἐπιτύχειτο ὁ Προφήτης, ἵνα μὴ θηριάλωτα γένηται τὰ πρωτότοκα τῶν θυμάτων, ἃ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος ἀναφέρειν προστέτακται; Εἰ κατὰ σέ, ὁ μὲν Ἰουδαῖός ἐστιν ἐν τῷ κρυπτῷ, κατὰ τὸν λόγον Παύλου, ὁ δὲ ναὸς παρὰ τοῦ υἱοῦ Δαβὶδ οὕτω ὠκοδόμηται, οὔτε τὸ ἱλαστήριον παρ' αὐτοῦ κατεσκευάσται· τοῦτο γὰρ ἄντικρυς 10 βοᾷ ὁ λέγων ἐξ ἀγώνων ἀναιρεῖν τὴν τοῦ Ἀδὰμ ἁμαρτίαν, καὶ οὐ διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, ἣτις ἐν ἡμῖν μὲν ἐστὶ κρυπτῶς διὰ τοῦ βαπτίσματος, τότε δὲ ὀφθήσεται, ὅταν τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν καλῶς 15 διανύσαντες, τοὺς τῆς φύσεως ἡμῶν λογισμοὺς τῷ ἀρχιερεῖ Χριστῷ ὡς θῆμα τι προσενέγκωμεν τὰ ὑγιῆ, οὐ τὰ θηριόδηκτα· θηριάλωτοι γὰρ γίνονται οἱ πλεῖστοι, τῶν ἐντολῶν ὅσοι ἐκτρέπονται, λέγω δὴ τῆς τῶν θλιβερῶν ὑπομονῆς, καὶ ἀποσκιρτῶντες τῆς εὐθείας, ἀνοδίας βαδίζουσιν, ἑτέρους μᾶλλον ἢ ἑαυτοὺς ἐπὶ ταῖς αἰτίαις μεμφόμενοι. Μόλις δὲ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν τινες δι' εὐθείας ὁδεύουσι, καὶ 20 τοῦτο διὰ προσευχῆς φυλαττόμενοι, δι' ἐλπίδων δεσμούμενοι, διὰ πειρασμῶν τυπτόμενοι, καὶ οὕτω τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν καταλαμβάνουσι καὶ εἰς θυσίαν ἀναφέροντες. Πόλις δὲ ἐστὶν ἡ φαιδρὰ καὶ ἔννομος ἐν Χριστῷ διάκρισις, ἣτις, ὅταν μὲν εὐσεβῶς διοικῆ τὰ 25 πράγματα, εἰρηνεύει τε καὶ εὐθύνει, ὅταν δὲ διαμαρτάνη, τοῖς ἐχθροῖς παραδίδεται εἰς κατάλυσιν αὐτῆς. Ναὸς δὲ τὸ τῆς ψυχῆς καὶ σώματος θεόκτιστον τέμενος θυσιαστήριον τὸ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τῆς ἐλπίδος ἴδρουσμα, ἐν ᾧ πάσης συμβάσεως πρωτογενῆς λογισμὸς, ὡσεὶ πρωτότοκον ζῶον ὑπὸ τοῦ νοῦ ἀναφερόμενος, θύεται εἰς ἱλα- 30 σμὸν τοῦ ἀναφέροντος, εἴ γε καὶ ἄνωμον αὐτῷ ἀνενέγκοι.

Ἔχει δὲ καὶ ὁ ναὸς οὗτος τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος,

30. Α' Κορ. 9, 24.

31. Ψαλμ. 67, 31.

μας νὰ καθυστεροῦμε στήν τέλεια ἀνοδό μας, λέγει· «Νὰ τρέχετε κατὰ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ νικήσετε»³⁰.

Ἄν ὅμως δέν καταλάβαμε ἀκόμα τήν πόλη, πότε θά δοῦμε τὸν ναὸ καὶ μπαίνοντας μέσα θά πλησιάσουμε τὸ θυσιαστήριο; Ἄλλὰ γιατί μιλᾶω γιὰ τὴν πίστη καὶ τὸν ναὸ καὶ τὸ θυσιαστήριο, τὴ στιγμή πού δέν ξεπεράσαμε οὔτε τὰ θηρία πού φωλιάζουν μέσα στήν καλαμιὰ³¹, γιὰ τὰ ὁποῖα θηρία ὁ προφήτης προσευχόταν στὸν Θεὸ νὰ τὰ ἐπιπλήξει, γιὰ νὰ μὴ κατασπαραχθοῦν ἀπὸ τὰ θηρία τὰ πρωτότοκα τῶν θυμάτων, τὰ ὁποῖα διατάχθηκε ἕνας Ἰουδαῖος νὰ τὰ προσφέρει κρυφά; Ἐάν, σύμφωνα μὲ σένα, ὁ Ἰουδαῖος βρίσκεται κρυμμένος, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος, καὶ ὁ ναὸς δέν εἶχε ἀκόμα ἀνοικοδομηθεῖ ἀπὸ τὸν γιό του Δαβίδ, οὔτε εἶχε κατασκευασθεῖ ἀπὸ αὐτὸν τὸ ἱλαστήριο³². γιὰτὶ αὐτὸ ἀντιπροβάλλει αὐτὸς πού λέγει, ὅτι μὲ ἀγῶνες ἐξαλείφει τὴν ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ, καὶ ὄχι μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποῖα σὲ μᾶς ὑπάρχει κρυφὰ μέσω τοῦ βαπτίσματος, καὶ θά φανερωθεῖ τότε, ὅταν, ἀφοῦ διανύσαμε τὸν δρόμο τῶν ἐντολῶν καλά, θά προσφέρουμε τοὺς λογισμοὺς τῆς φύσεώς μας στὸν ἀρχιερεῖα Χριστὸν σὰν κάποιο θῦμα, ἀπὸ τὰ ὑγιῆ καὶ ὄχι τὰ δαγκωμένα ἀπὸ τὰ θηρία· γιὰτὶ κατασπαράζονται ἀπὸ τὰ θηρία οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἐκείνους πού ἐκτρέπονται ἀπὸ τὶς ἐντολές, καὶ ἐννοῶ τὴν ὑπομονὴ τῶν θλίψεων, καὶ ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τὸν ἴσιο δρόμο, βαδίζουν ἐκεῖ πού δέν ὑπάρχει δρόμος, κατηγορώντας ἄλλους μᾶλλον παρὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους γιὰ τὶς αἰτίες. Μόλις κάποιοι λίγοι ἀπὸ αὐτοὺς ἀκολουθοῦν τὸν ἴσιο δρόμο, καὶ αὐτὸ τὸ κατορθώνουν προφυλασσόμενοι μὲ τὴν προσευχή, δεμένοι μὲ τὶς ἐλπίδες, καὶ πληττόμενοι ἀπὸ πειρασμούς, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ φθάνουν στήν πόλη καὶ στὸν ναό, καὶ τὰ προσφέρουν ὡς θυσία. Πόλη βέβαια εἶναι ἡ χαρούμενη καὶ νόμιμη κρίση τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποῖα ὅταν διοικεῖ τὰ πράγματα μὲ εὐσέβεια, ἐπιβάλλει εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη· ὅταν ὅμως ἁμαρτάνει, παραδίνεται στοὺς ἐχθροὺς πρὸς κατάλυση. Ναὸς πάλι εἶναι τὸ θεόκτιστο τέμενος τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, θυσιαστήριο εἶναι τὸ μέσα στὸν ναὸ αὐτὸν ἴδρυμα τῆς ἐλπίδας, στὸ ὁποῖο ὁ πρωτότοκος λογισμὸς κάθε συμβάντος, προσφερόμενος σὰν πρωτότοκο ζῶο ἀπὸ τὸν νοῦ, θυσιάζεται γιὰ νὰ ἐξιλεωθεῖ αὐτὸς πού τὸ προσφέρει, ἐφόσον βέβαια τὸ προσφέρει ἄψογο.

Ἔχει βέβαια καὶ ὁ ναὸς αὐτὸς τὸν ἐσωτερικὸ χῶρο τοῦ καταπετά-

32. Ὀλόχρυσο κάλυμμα τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης, ὀνομαζόμενο Kapporeth.

ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσηλθεν Ἰησοῦς, καὶ οἰκεῖ ἐν ἡμῖν, εἰ
 μήτι ἄρα ἀδόκιμοί ἐστε· ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐνδότατον καὶ ἀπόκρυφον καὶ
 εἰλικρινές χωρημα τῆς καρδίας, ὃ, εἰ μὴ διὰ Θεοῦ καὶ λογικῆς καὶ
 νοεραῖς ἐλπίδος ἀνοιγῆ, οὐκ ἔστι δεδαίως ἐπιγνῶναι τὸν ἐνοικοῦν-
 5 τα, οὔτε εἰδέναι εἰ προσεδέχθησαν ἡμῶν αἱ λογικαὶ θυσίαι, ἢ οὐ-
 καθάπερ γὰρ ἐν πρώτοις ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ πῦρ ἀνήλπισκε τὰ λείψανα,
 οὔτω καὶ ἄδε συμβαίνει· ἀνοιγείσης γὰρ τῆς πιστῆς καρδίας διὰ
 τῆς προειρημένης ἐλπίδος, ὁ ἐπουράνιος ἀρχιερεὺς δέχεται τοὺς
 πρωτοτόκους τοῦ νοῦ λογισμούς, καὶ ἀναλίσκει τῷ θείῳ πυρί, περὶ
 10 οὗ εἶπε· «Πῦρ ἤλθον βαλεῖν εἰς τὸν κόσμον, καὶ τί ἤθελον εἰ ἤδη
 ἀνήφθη;». Πρωτοτόκους δὲ λογισμούς εἶρηκε τοὺς ἐν δευτερονοίᾳ
 καρδίας μὴ γεγενημένους, ἀλλὰ ἐκ πρώτης προσβολῆς καὶ ἀναδό-
 σεως εὐθύς Χριστῷ προσφερομένους, χωλὰ καὶ τυφλὰ καὶ τερατώ-
 δη ὠνόμασεν ἢ Γραφή, καὶ διὰ τοῦτο μὴ εἶναι δεκάτας τῷ ἐπουρα-
 15 νίῳ ἀρχιερεῖ Δεσπότη Χριστῷ. Ὅτι μὲν οὖν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα
 πάσης πονηραῖς ἐννοίας ἡμεῖς ἐσμεν αἴτιοι, ἤδη διὰ τῶν γραφικῶν
 μαρτυριῶν ἀποδέδεικται. Εἰ δὲ χρῆ καὶ διὰ φυσικῆς ἀκολουθίας
 τοῦτο φανερόν καταστήσαι, πάλιν εἰρήσεται. Ὡς ἄνθρωπε, ὁ λέγων
 ἐκτὸς αἰτίας ἐνεργεῖσθαι ὑπὸ τῆς τοῦ Ἀδάμ ἁμαρτίας μετὰ τὸ βά-
 20 πτισμα καὶ διὰ τῶν ἀγόνων ταῦτα ἐκκόπτειν ἐπαγγελλούμενος, γνῶ-
 θι ἀκριβῶς, ὅτι ἠναντίωσαι, καὶ περιπέπτωκας τοῖς αὐτοῦ ῥήμασι.
 Εἰ γὰρ λέγεις τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς εἶναι τὴν τοῦ Ἀδάμ ἁμαρ-
 τίαν, μάθε παρὰ τοῦ ἀγίου Παύλου, ὅτι διὰ τοῦ βαπτίσματος Χρι-
 στὸν ἐνδυσάμενος, ἔχεις δύναμιν καὶ ὅπλα καθαιρεῖν αὐτούς. «Τὰ
 25 γὰρ ὅπλα», φησί, «τῆς στρατιᾶς ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ
 Θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων· λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ
 πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ». Εἰ δὲ ἔχων
 τὴν κατ' αὐτῶν δύναμιν, οὐ καθαιρεῖς αὐτούς ἐκ προσβολῆς, δηλο-
 νότι φιληδονεῖς ἐξ ἀπιστίας καὶ συνδυάζεις αὐτοῖς, καὶ σὺ εἶ τῆς
 30 τοιαύτης ἐνεργείας, οὐχὶ Ἀδάμ.

33. Ἐβρ. 6, 20.

34. Β' Κορ. 13, 5.

35. Λουκᾶ 12, 49.

σματος, όπου πρώτος μπήκε για χάρη μας ο Ἰησοῦς³³, και κατοικεῖ μέσα μας, εἰς φυσικὰ δὲν εἶστε ἀνάξιοι³⁴, δηλαδὴ μέσα στὸ πιὸ βαθὺ και ἀπόκρυφο και εἰλικρινὲς μέρος τῆς καρδιᾶς, τὸ ὁποῖο ἂν δὲν ἀνοιχθεῖ διὰ τοῦ Θεοῦ και μετὴ λογικῆ και νοερῆ ἐλπίδα, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίσουμε μετὴ βεβαιότητα ἐκεῖνον ποὺ κατοικεῖ μέσα, οὔτε νὰ μάθουμε ἂν ἔγιναν δεκτὲς οἱ λογικὲς μας θυσιῆς ἢ ὄχι. Γιατί, ὅπως παλιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰσραὴλ φωτιὰ ἔκαιε τὰ ὑπολείμματα, ἔτσι γίνεται και ἐδῶ· ὅταν δηλαδὴ ἀνοιχθεῖ ἡ πιστὴ καρδιά μετὴ τὴν ἐλπίδα ποὺ προαναφέρθηκε, ὁ ἐπουράνιος ἀρχιερέας δέχεται τοὺς πρωτότους λογισμοὺς τοῦ νοῦ και τοὺς καιεῖ μετὴ τὴ θεϊκὴ φωτιὰ, γιατὴ τὴν ὁποία εἶπε· «Φωτιὰ ἦρθα νὰ βάλω στὸν κόσμον, και τί ἄλλο θὰ ἤθελα ἂν ἔχει ἤδη ἀνάψει;»³⁵. Πρωτότους λογισμοὺς ὀνομάζει ἐκείνους ποὺ δὲν γεννήθηκαν μετὴ δεύτερη σκέψη τῆς καρδιᾶς, ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ γεννιοῦνται μετὴ τὴν πρώτη σκέψη και προσφέρονται στὸν Χριστό. Γιατί τοὺς λογισμοὺς ποὺ προσφέρονται σ' αὐτὸν ὕστερα ἀπὸ πολλὰ σκέψεις, ἢ Γραφὴ τοὺς ὀνομάζει χωλοὺς και τυφλοὺς και τερατώδεις, και γι' αὐτὸ δὲν εἶναι δεκτοὶ ἀπὸ τὸν οὐράνιο ἀρχιερέα και Δεσπότη Χριστό.

“Ὅτι λοιπὸν και μετὰ τὸ βάπτισμα ἐμεῖς εἴμαστε αἵτιοι καθὲ πονηρῆς σκέψεως, ἔχει ἤδη ἀποδειχθεῖ μετὴ τὶς γραφικὲς μαρτυρίες. Ἄν ὁμως χρειάζεται και μετὴ φυσικὴ ἀκολουθία νὰ τὸ κάνουμε φανερό, πάλι θὰ ποῦμε· Ἄνθρωπέ μου, σὺ ποὺ λὲς ὅτι και μετὰ τὸ βάπτισμα ἐνεργεῖσαι, χωρὶς νὰ φταῖς, ἀπὸ τὴν ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ, και ὑπόσχεσαι ὅτι μετὴ τοὺς ἀγῶνες θὰ τὰ ξεριζώσεις αὐτά, μάθε καλά ὅτι εἶναι ἀντίθετα αὐτά ποὺ λὲς, και ἔρχεσαι σὲ ἀντίθεση και μετὴ τὰ ἴδια σου τὰ λόγια. Γιατί, ἂν λὲς ὅτι οἱ πονηροὶ λογισμοὶ εἶναι ἡ ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ, μάθε ἀπὸ τὸν ἅγιο Παῦλο ὅτι, ἔχοντας ντυθεῖ τὸν Χριστό μετὴ τοῦ Βαπτίσματος³⁶, ἔχεις και δύναμη και ὅπλα νὰ τοὺς πολεμήσεις. Γιατί λέγει, «Τὰ ὅπλα τοῦ πολέμου μας δὲν εἶναι σαρκικά, ἀλλ' ἔχουν τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ νὰ γκρεμίζουν ὀχυρώματα. Γκρεμίζουν συλλογισμοὺς και καθὲ τι ποὺ ὑψώνεται μετὴ ὑπερηφάνεια ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»³⁷. Ἐφόσον λοιπὸν, ἔχοντας τὴ δύναμη ἐναντίον αὐτῶν, δὲν τοὺς καταργεῖς μόλις ἐπιτίθενται, δηλαδὴ ἀρέσκεσαι σὲ τὶς ἡδονὲς ἐξαιτίας τῆς ἀπιστίας και συνδέεσαι μετὴ αὐτὲς, τότε ἐσὺ εὐθύνεσαι γιατὴ τὴν ἐνέργεια αὐτὴ και ὄχι ὁ Ἀδάμ.

36. Γαλ. 3, 27.

37. Β' Κορ. 10, 4-5.

Ἐρώτησις

Πῶς δύναται ἐξ ἀπιστίας φιληδονεῖν ἢ συνδυάζειν τοῖς λογισμοῖς, ὁ ἑαυτὸν καθείρξας ἐν τῷ κελλίῳ, καὶ καθ' ἡμέραν νηστεύων ἐγκρατευόμενος, καὶ πτωχεύων, καὶ ξενιτεύων, καὶ προσευχόμενος, 5 καὶ πολλὰς τοιαύτας θλίψεις ὑποφέρων;

Ἀπόκρισις

Καλῶς εἶρηκας ὅτι πολλὰς θλίψεις τοιαῦτα ποιῶν ὑποφέρει. Εἰ γὰρ ἀθλίπτως καὶ μετὰ χαρᾶς καὶ φιλοπονίας τὰς προειρημένας φανεράς ἀρετὰς ἐπιτελοῦμεν, οὐκ ἂν κατὰ νοῦν ἦμεν φιλήδονοι. 10 Ἀδύνατον γάρ, τὸν ἐπὶ τοῖς σωματικοῖς πόνοις ἀλγυνόμενον, μὴ κατὰ ἀναλογίαν προσομιλεῖν ταῖς προσβολαῖς καὶ παραμυθεῖσθαι τὴν ἐπὶ τοῖς πόνοις ἀηδίαν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἐβούλετο ὁ τοιοῦτος, οὐδ' ἂν ἐπὶ τοῖς πόνοις ἐθλίβετο. Τοῦτο δὲ πάσχομεν, ἐπειδὴ οὐ πρό- 15 θω τῶν μελλόντων ἀγαθῶν κακοπαθοῦμεν, ἀλλὰ φόβῳ τῶν ἐν ἡμῖν νῦν ἐπερχομένων πειρασμῶν. Ὅθεν, τὴν μὲν κακὴν πράξιν ἑαυτῶν ἁμαρτίαν εἶναι νομίζομεν, τὸν δὲ πρό ταύτης λογισμὸν ἄλλοτριαν λέγομεν εἶναι ἐνέργειαν. Ἀδύνατον δὲ τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἀποστραφῆναι τοὺς μὴ ἰδίαν αὐτήν, ἀλλὰ ἄλλοτριαν ἡγουμένους Ἔστι μὲν οὖν καὶ δίχα συνδυασμοῦ λογισμὸς τις ἀηδῆς καὶ μισούμενος, 20 καθάπερ ληστής, ἀπροόπτως ἐπιδαλῶν, θία κατέχει τὸν νοῦν πρὸς ἑαυτόν. Ὅμως μάθε ἀκριδῶς, ὅτι καὶ οὗτος ἐξ ἡμῶν ἔχει τὰς ἀφορμὰς εἰ γὰρ μετὰ τὸ βάπτισμά τινι πονηρῷ λογισμῷ ἑαυτοὺς ἕως πράξεως ἐπεδώκαμεν, καὶ διὰ τοῦτο ὑπεύθυνοι καὶ παρὰ γνώμην γεγόναμεν, ἢ τινα σπέρματα ἐκουσίως κρατοῦμεν κακίας, καὶ διὰ 25 τοῦτο ὠχύρωται ὁ πονηρός, καὶ ὁ μὲν διὰ σπερμάτων κρατήσας ἡμᾶς οὐκ ἀναχωρεῖ, ἕως ἂν αὐτὰ ῥίψωμεν, ὁ δὲ διὰ τῆς κακῆς πράξεως παραμένων, τότε φυγαδεύεται, ὅταν πόνους ἀξιόους τῷ Θεῷ προσενέγκωμεν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ταύτην ἐγὼ λέγω τοῦ Ἀδάμ ἁμαρτίαν, ἀλλ' ἢ μᾶλλον τοῦ πράξαντος τὸ κακὸν καὶ τοῦ ἔχοντος τὰ 30 σπέρματα.

Ἑρώτηση

Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀρέσκειται στίς ἡδονές ἢ νὰ συμμαχεῖ μὲ τοὺς λογισμοὺς ἐκεῖνος ποὺ φυλάκισε τὸν ἑαυτό του στὸ κελλί καὶ νηστεύει κἀθε μέρα, ζεῖ μὲ ἐγκράτεια καὶ εἶναι φτωχός, αἰσθάνεται ξένος στὸν κόσμον, προσεύχεται, καὶ ὑποφέρει πολλές παρόμοιες θλίψεις;

Ἀπάντηση

Σωστὰ εἶπες ὅτι, κάνοντας ὅλα αὐτά, ὑποφέρει πολλές θλίψεις. Γιατί, ἂν ἐκτελούσαμε χωρὶς θλίψη καὶ μὲ χαρὰ καὶ μὲ προθυμία τίς φανερὲς ἀρετὲς ποὺ προαναφέρθηκαν, τότε οὔτε κατὰ νοῦν θὰ εἶμασταν φιλήδονοι. Γιατί εἶναι ἀδύνατο, ἐκεῖνος ποὺ θλίβεται μὲ τοὺς σωματικούς πόνους, νὰ μὴ συγκεντρώνει κατ' ἀναλογία τὴ φροντίδα του στίς ἐπιθέσεις καὶ νὰ παρηγορεῖ ἔτσι τὸν ἑαυτό του γιὰ τὴν ἀηδία τῶν πόνων. Ἐὰν δηλαδή δὲν τὸ ἤθελε αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, δὲν θὰ θλιβόταν γιὰ τοὺς πόνους. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ παθαίνουμε, ἐπειδὴ δὲν κακοπαθοῦμε ἀπὸ πόθο πρὸς τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ ἀπὸ φόβον τῶν πειρασμῶν ποὺ τώρα μᾶς συμβαίνουν. Γι' αὐτὸ τὴν κακὴν πράξιν τὴν θεωροῦμε δική μας ἁμαρτία, ἐνῶ τὸν πρὶν ἀπὸ τὴν πράξιν λογισμὸν τὸν θεωροῦμε ξένη ἐνέργεια. Καὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀποστραφοῦν τὴν ἐνέργειαν αὐτὴ ἐκεῖνοι ποὺ τὴν θεωροῦν ὄχι δικήν τους, ἀλλὰ ξένη. Ὑπάρχει λοιπὸν καὶ χωρὶς συνένωση κάποιος λογισμὸς ἀηδῆς ποὺ μισεῖται σὰν ληστής, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἐπιτέθηκε ἀπρόοπτα, ὑποτάσσει τὸν νοῦν στὸν ἑαυτό του. Ὅμως μάθε καλά, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀπὸ μᾶς παίρνει τὴν ἀφορμὴν· γιατί, ἐὰν μετὰ τὸ βάπτισμα παραδώσαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας σὲ κάποιον πονηρὸ λογισμὸν μέχρι καὶ τὴν πράξιν, καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ γίναμε ὑπεύθυνοι, ἔστω καὶ παρὰ τὴν γνώμην μας, ἢ ἂν μὲ τὴν θέλησίν μας κρατᾶμε μερικὰ σπέρματα κακίας, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ ὀχυρώθηκε μέσα μας ὁ πονηρός, ἐκεῖνος ποὺ μᾶς ὑποδούλωσε μὲ τὰ σπέρματα τῆς κακίας δὲν φεύγει, μέχρι νὰ τὰ ἀποβάλουμε αὐτά, καὶ ἐκεῖνος ποὺ παραμένει μέσα μας λόγω τῆς κακῆς πράξεως, τότε μόνο φυγαδεύεται, ὅταν προσφέρουμε στὸν Θεὸ πόνους ἀντάξιους σ' αὐτόν. Γι' αὐτὸ οὔτε αὐτὴν ἐγὼ τὴν ὀνομάζω ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ μᾶλλον ἁμαρτία ἐκείνου ποὺ ἔκανε τὸ κακὸ, καὶ ἔχει τὰ σπέρματα τοῦ κακοῦ μέσα του.

Ἐὰν λοιπὸν οἱ λογισμοὶ (γιατὶ καὶ στίς δύο αὐτὲς περιπτώσεις

Εἰ δὲ λογισμοὶ (ὅτι καὶ τῶν δύο τούτων λογισμοὶ προηγήσαν-
 το) καὶ ληστὴς τίς ἐστὶ τούτων αἴτιος, κἀγὼ σοι λέγω, ὅτι ὁ ἔχων
 ἐξουσίαν καθαρῖσαι αὐτὸν ἐκ προσβολῆς, καὶ μὴ καθαρῖσας, ἀλλ'
 ἕως πράξεως προσομιλήσας αὐτῷ. Εἰ δὲ ὄλως πρὸ τῆς πράξεως οὐκ
 5 ἐδύνατο αὐτὸν καταβαλεῖν διὰ τὴν τοῦ νοῦς ἀσθένειαν, πῶς μετὰ
 τὴν πράξιν ἀπαγγέλλει ἐκκόπτειν αὐτόν; Νόησον ὅτι καὶ πρὸ τῆς
 πράξεως, εἰ ἤθελες, ὁ Θεὸς ἐβοήθει σοι. Καὶ ὅταν ἴδῃς διὰ τῆς καρ-
 δίας σου γενομένην σοι τὴν βοήθειαν, σύνες ἀκριδῶς, ὅτι οὐκ ἔξω-
 θεν μεταδατικῶς ἐλήλυθεν ἡ χάρις, ἀλλ' ἡ δεδομένη σοι διὰ τοῦ
 10 βαπτίσματος κρυπτῶς νῦν ἐνήργησε τοσοῦτον, ὅσον σὺ μισήσας
 τὸν λογισμὸν ἀπεστράφης. Καὶ διὰ τοῦτο λύσας ἡμᾶς πάσης θίας ὁ
 Χριστὸς, τὴν προσβολὴν τῶν λογισμῶν ἀπεκάλυψε τῆς καρδίας, ἵνα
 οἱ μὲν μισούμενοι ἐκ καρδίας εὐθὺς ἐξαφανίζονται, οἱ δὲ ἀγαπώμε-
 νοι ὅσον ἀγαπῶνται, τοσοῦτον καὶ παραμένωσιν, ὅπως δειχθῆ καὶ
 15 ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου τί ἀγαπᾷ· τοὺς πό-
 νους διὰ τὴν χάριν, ἢ τοὺς λογισμοὺς διὰ τὴν ἡδονήν. Καὶ μὴ ἕξι-
 σθῶμεν, ὅτι οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀγαπωμένων διαίως ἐνεργούμεθα
 καθότι ὡς τι πονηρὸν αὐτῶν συγγένεια, οὕτω ταῖς ἡμῶν ἐπιθυμίαις
 αἱ προσβολαὶ συνεργουῶσιν ἀλλήλαις, καὶ ἐκάστη τὸν ἑαυτῆς ἐργά-
 20 τὴν συγχρονίσαντα, λοιπὸν τῇ πλησίον παραδίδωσιν, ὡς ὑπὸ τῆς
 δευτέρας καὶ παρὰ γνώμην ἴσως ἀπάγεσθαι, τῇ περὶ τὴν πρώτην
 συνηθείᾳ διαίως ἐλκόμενον. Τίς γὰρ κενοδοξίας ἐμπλησθεὶς ὑπερη-
 φανίαν διαφυγεῖν δυνήσεται, ἢ τροφῆς ἀπολαύσας λογισμῶν πορ-
 νείας οὐ κρατηθήσεται; Ἡ τίς πλεονεξία ἑαυτὸν ἐπιδούς, ὑπὸ ἀ-
 25 σπλαγχνίας οὐ σφίγγεται; Πῶς δὲ οἱ τούτων πάντων παρὰ γνώμην
 ἀποστερούμενοι οὐ θυμωθήσονται καὶ δεινῶς ἐλασθήσονται;

Διὸ χρὴ νοῆσαι, ὅτι καθ' ἡμετέραν αἰτίαν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας
 ἐνεργούμεθα, κατὰ δὲ τὸ πνεῦμα τῆς κατὰ θίαν δουλείας ἐλευθε-
 ρούμεθα. «Ὁ γὰρ νόμος», φησί, «τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς, ἠλευθέ-
 30 ρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου». Καὶ ἐφ'
 ἡμῖν λοιπὸν ἐστὶ, τοῖς ἀκούσασι καὶ μαθοῦσι τὰ ἐντάλματα τοῦ

προηγέθησαν λογισμοί) και κάποιος ληστής είναι ο αίτιος αυτών, τότε και ἐγὼ σοῦ λέγω, ὅτι αἴτιος εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει τὴν ἐξουσία νὰ τὸν καθάρει ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς εἰσβολῆς του, καὶ δὲν τὸν καθάρει, ἀλλὰ τὸν συναναστράφηκε, φθάνοντας μέχρι τὴν πράξη. Καὶ ἂν γενικά πρὶν ἀπὸ τὴν πράξη δὲν μπορούσε νὰ τὸν νικήσει ἕξαιτίας τῆς ἀσθενείας τοῦ νοῦ του, πῶς ὑπόσχεται ὅτι θὰ τὸν ἀποκόψει μετὰ τὴν πράξη; Σκέψου ὅτι καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν πράξη, ἂν ἤθελε, ὁ Θεὸς θὰ σέ βοηθοῦσε. Καὶ ὅταν δεῖς μὲ τὴν καρδιά σου, ὅτι σοῦ δόθηκε ἡ βοήθεια, κατάλαβε καλὰ ὅτι ἡ χάρη δὲν ἦρθε ἀπὸ ἔξω προσωρινά, ἀλλὰ ἡ βοήθεια πού σοῦ ἔχει δοθεῖ τώρα κρυφά μὲ τὸ βάπτισμα, ἐνήργησε τόσο μόνον, ὅσο ἐστὶ ἀποστράφηκες μισώντας τὸν λογισμό. Καὶ γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς, ἀφοῦ μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ κάθε καταναγκασμό, παρεμπόδισε τὴν προσβολὴ τῶν λογισμῶν ἀπὸ τὴν καρδιά, ὥστε ἐκεῖνοι πού μισοῦνται νὰ ἔξαφανίζονται ἀμέσως ἀπὸ τὴν καρδιά, ἐνῶ ἐκεῖνοι πού ἀγαπιοῦνται, ὅσο διάστημα ἀγαπιοῦνται, τόσο καὶ νὰ παραμένουν στὴν καρδιά, γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ καὶ ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου, ποῖο ἀπὸ τὰ δύο ἀγαπᾶ, τοὺς πόνους γιὰ τὴν χάρη, ἢ τοὺς λογισμοὺς γιὰ τὴν ἡδονή. Καὶ ἄς μὴ παραξενευόμαστε, γιατί δὲν ἐνεργοῦμε ἔξαναγκαζόμενοι μόνο ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς πού ἀγαπᾶμε· γιατί, ὅπως ἡ συγγένεια αὐτῶν εἶναι κάτι τὸ πονηρὸ, ἔτσι μὲ τις δικές μας ἐπιθυμίες οἱ προσβολές συνεργάζονται μεταξὺ τους, καὶ ἡ κάθε μιά, ἀφοῦ παραμένει στὸν δικό της ἐργάτη ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα, τὸν παραδίδει στὴν πλησιέστερη, γιὰ νὰ ὀδηγηθεῖ καὶ ἀπὸ τὴν δευτέρη, ἴσως μάλιστα καὶ παρὰ τὴ θέλησή του, ἀφοῦ λόγῳ τῆς συνήθειας ἀπὸ τὴν πρώτη ἔλκεται βίαια. Γιατὶ ποιός, ὅταν γεμίσει ἀπὸ κενοδοξία, μπορεῖ νὰ ἀποφύγει τὴν ὑπερηφάνεια; Ἡ, ἀφοῦ ἀπολαύσει τὴν τρυφή, δὲν θὰ ὑποταχθεῖ στὸν λογισμό τῆς πορνείας; Ἡ ποιός, ἔχοντας παραδώσει τὸν ἑαυτό του στὴν πλεονεξία, δὲν κυριεύεται ἀπὸ τὴν ἀσπλαχνία; Πῶς λοιπὸν αὐτοί, πού παρὰ τὴ θέλησή τους στεροῦνται ὅλα αὐτὰ, δὲν θὰ κυριευθοῦν ἀπὸ ὀργή καὶ δὲν θὰ ὀδηγηθοῦν ἀπὸ αὐτὰ κατὰ τρόπο φοβερό;

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ καταλάβουμε, ὅτι μὲ δική μας ὑπαιτιότητα ὀδηγοῦμαστε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἐνῶ μὲ τὸ Πνεῦμα ἐλευθερωνόμαστε ἀπὸ τὴν βία τῆς δουλείας. Γιατὶ λέγει, «ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς μὲ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου»³⁸. Ἐπομένως ἀπὸ μᾶς ἐξαρτᾶται, πού ἀκούσαμε καὶ μάθαμε τίς ἐντολές

Πνεύματος, ἢ, Κατὰ σάρκα περιπατῆσαι, ἢ κατὰ πνεῦμα. Ἄδύνατον δὲ κατὰ πνεῦμα περιπατῆσαι τοὺς ἔπαινον ἀνθρώπων ἢ ἀνεσιν σώματος ἡγαπηκότας καὶ ἀμήχανον κατὰ σάρκα διῶσαι τοὺς τὰ μέλλοντα τῶν παρόντων ἐνδιαθέτως προκρίνοντας. Διὸ χροῖ,
 5 πολλὰ πλανηθέντας ἡμᾶς, λοιπὸν μισῆσαι ἔπαινον ἀνθρώπων καὶ ἀνεσιν σώματος, δι' ὧν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ καὶ μὴ θελόντων ἡμῶν ἀναφύονται, καὶ ἐκ διαθέσεως εἶπεῖν τῷ Κυρίῳ τὸ τοῦ προφήτου ῥητόν· «Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου ἐξετηκόμην; Τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτούς, εἰς ἐχθρούς
 10 ἐγένοντό μοι».

Καὶ ὄντως ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ εἰσιν οἱ πονηροὶ λογισμοί, οἱ τὸ θέλημα αὐτοῦ γενέσθαι διακωλύοντες. Εἴπερ ὁ μὲν «θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν», ἐκεῖνοι δὲ διὰ προσπαθείας ἡμᾶς πλανῶσι, καὶ τῆς σωτηρίας ἡμᾶς ἀπειροῦσι.
 15 Περί ὧν καὶ ὁ Κύριος εἶρηκεν, ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ Ἀδάμ, ἀλλ' ἐκ τῆς καρδίας εἶπεν ἐκπορεύεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο κοινοῦσι τὸν ἀνθρωπίνον δῆλον δὲ ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ἐκ κενοδοξίας «Πῶς γὰρ δύνασθε», φησί, «πιστεύειν, δόξαν παρὰ ἀνθρώπων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητοῦντες;». Ὅταν οὖν τὴν
 20 κενοδοξίαν μισήσωμεν καὶ περὶ πάντων αὐτῷ πιστεύσωμεν, πάντα λογισμὸν καρδιακῆς καὶ μονολογίστου ἐλπίδος αὐτῷ προσεδαφίζοντες, τότε, καθὼς ἐν ἀρχῇ τῆς διὰ τοῦ βαπτίσματος πίστεως ἐγένετο τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ βρώματα τοῦ πιστοῦ, οὕτως ἐν τῇ νοερᾷ ἐλπίδι καὶ ἀρνήσει τῶν λογισμῶν γίνεται ὁ θεβαιόπιστος καὶ καθα-
 25 ρὸς νοῦς βρώματα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ εἰπόντος· «Ἐμὸν βρώμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου»· «πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν», κατὰ τὸν λόγον Παύλου. Ἀλήθειαν δὲ λέγει τῆς κατ' ἐλπίδα νοερᾶς πίστεως εὐρισκομένης καθὼς προειρηκάμεν, ἣτις οὐκέτι ἐξ ἀκοῆς, ἀλλ' ἐξ ἐνεργείας τοῦ παναγίου
 30 Πνεύματος πιστεύεται, ἣτις ἐστὶν «ἐλπίζομένων ὑπόστασις», κατὰ τὴν Γραφήν· ἔστι γὰρ «πίστις ἐξ ἀκοῆς», καὶ «ἔστι πίστις ἐλπίζο-

39. Ψαλμ. 138, 21-22.

40. Α' Τιμ. 2, 5.

41. Ματθ. 15, 18.

τοῦ Πνεύματος, ἂν θὰ βαδίσουμε σύμφωνα μὲ τις ἐπιθυμίες τῆς σάρκας, ἢ τοῦ Πνεύματος. Εἶναι ὅμως ἀδύνατον νὰ βαδίσουν σύμφωνα μὲ τις ἐπιταγές τοῦ Πνεύματος ἐκεῖνοι ποὺ ἀγάπησαν τὸν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων, ἢ τὴ σωματικὴ ἄνεση, ὅπως καὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ ζήσουν σύμφωνα μὲ τις ἐπιθυμίες τῆς σάρκας ἐκεῖνοι ποὺ προτιμοῦν μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ τους τὰ μελλοντικὰ καὶ ὄχι τὰ παρόντα. Γι' αὐτὸ λοιπὸν, ἐπειδὴ ἔχουμε πολὺ πλανηθεῖ, νὰ μισήσουμε τὸν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴ σωματικὴ ἄνεση, μέσω τῶν ὁποίων ἀναφύονται οἱ πονηροὶ λογισμοὶ καὶ χωρὶς νὰ θέλουμε, καὶ ὀλόψυχα νὰ ποῦμε στὸν Κύριο τὰ λόγια τοῦ προφήτη· «Δὲν μίσησα, Κύριε, αὐτοὺς ποὺ σὲ μισοῦν, καὶ δὲν ἔλειωνα σὰν κερὶ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν σου; Τοὺς μίσησα μὲ τέλειος μίσος, ἔγιναν ἐχθροὶ μου»³⁹.

Καὶ πράγματι εἶναι ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ, οἱ ὁποῖοι παρεμποδίζουν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ θελήματός του· καθόσον αὐτός «θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν καὶ νὰ λάβουν γνώσιν τῆς ἀλήθειας»⁴⁰, ἐνῶ ἐκεῖνοι προσπαθοῦν νὰ μᾶς παραπλανήσουν καὶ μᾶς ἐμποδίζουν νὰ σωθοῦμε. Γιὰ τοὺς λογισμοὺς αὐτοὺς καὶ ὁ Κύριος εἶπε, ὅτι δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸν Ἄδὰμ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν καρδιά, καὶ γι' αὐτὸ μολύνουν τὸν ἄνθρωπο⁴¹. δηλαδή δὲν προέρχονται ἀπὸ τὴν πίστη, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κενοδοξία. Γιατὶ λέγει· «Πῶς μπορεῖτε νὰ ἔχετε πίστη, ἀφοῦ δέχεσθε τιμές ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δὲν ζητᾶτε τὴν τιμὴν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν μόνον Θεό;»⁴². Ὅταν λοιπὸν μισήσουμε τὴν κενοδοξία καὶ πιστέψουμε γιὰ ὅλα σ' αὐτόν, συγκεντρώνοντας κάθε λογισμὸ τῆς καρδιάς καὶ τῆς μοναδικῆς ἐλπίδας σ' αὐτόν, τότε, ὅπως στὴν ἀρχὴ τῆς πίστεως μὲ τὸ βάπτισμα τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἔγινε τροφὴ τοῦ πιστοῦ, ἔτσι καὶ μὲ τὴ νοερῆ ἐλπίδα καὶ ἄρνησιν τῶν λογισμῶν, ὁ νοῦς ποὺ πιστεύει σταθερὰ καὶ εἶναι καθαρὸς γίνεται τροφὴ τοῦ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος εἶπε· «Δικὴ μου τροφὴ εἶναι νὰ κάνω τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα μου»⁴³, «γιὰ νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια»⁴⁴, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Παύλου. Λέγοντας ἀλήθεια, ἐννοεῖ αὐτὴν ποὺ βρίσκεται στὴν ἐλπίδα τῆς νοερῆς πίστεως, ὅπως εἶπαμε πρὶν, ἢ ὁποία προέρχεται ὄχι ἀπὸ τὴν ἀκοή, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἢ ὁποία εἶναι πραγματοποίησιν ἐκείνων ποὺ ἐλπίζουμε, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή· γιατί «ὑπάρχει πίστη ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκοή»⁴⁵, καὶ «ὑπάρχει πίστη

42. Ἰω. 5, 44.

43. Ἰω. 4, 34.

44. Α' Τιμ. 2, 2.

45. Ρωμ. 10, 17.

μένων ὑπόστασις». Ἀβάπτιστος δὲ ἢ κενόδοξος, εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ταύτης ἐλθεῖν οὐ δύναται.

Πρῶτον γὰρ ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ βαπτισθήσεται, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος χάρις δίδοται μυστικῶς, καὶ ἐνοικεῖ κρυπτῶς. Εἴθ' οὕτως κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς νοερᾶς ἐλπίδος ἀποκαλύπτεται τοῖς οὕτω πιστεύουσι τῷ Κυρίῳ εἰρηκότη· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. Τοῦτο δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ Πνεύματος, οὐ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν». Διόπερ
10 ἡμεῖς πιστεύομεν, διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν καθαρισμὸν μυστικῶς εἰληφέναι, κατὰ τὸν λέγοντα· «Νῦν δὲ ἀπελούσασθε, νῦν δὲ ἐδικαιώθητε, νῦν δὲ ἐκαθαρίσθητε». Καὶ τοιαῦτα γράφει Κορινθίοις, μήπω κατ' ἐλπίδα νοερὰν διὰ τῆς τῶν λογισμῶν ἀρνήσεως κεκαθαρμένοι, καὶ διὰ τῆς καρδιακῆς τοῦ Πνεύματος
15 ἐνεργείας ἡγιασμένοι, ἀλλ' ἔτι κακοῖς οὔσι καὶ ἀδικοῦσι καὶ ἀποστεροῦσι, καὶ ταῦτα ἀδελφοῖς, ἵνα δείξῃ ὅτι οἱ βαπτισθέντες, κατὰ μὲν τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ τὸν καθαρισμὸν μυστικῶς εἰλήφασι, κατὰ δὲ τὴν ἰδίαν ὀλιγοπιστίαν ἕκαστος ἐνεργεῖται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δელεαζόμενος, καθὼς γέγραπται· «Εἴτα
20 ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον».

Οὐκοῦν ἐκ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἢ λογικῆς ἁμαρτίας, ἐκ δὲ ταύτης τὸ ἀποτέλεσμα τῆς κατ' αὐτὴν πράξεως, ὃ ἡ Γραφή ὠνόμασε θάνατον. Ὅτι δὲ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἐν ἡμῖν ἐστὶν ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, διδάσκουσα ἡμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, γινώθι πάλιν ἀπὸ τῆς Γραφῆς καὶ τῶν πραγμάτων. Ἴδου ἐν ταῖς Πράξεσι τί λεγεί τῷ πλήθει ὁ μακάριος Πέτρος· «Μετανοήσατε», φησί, «καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν
30 δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Καθὸ ἂν δέ τις ἀπιστῇ, εὐθέως ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κρατεῖται. Ἴδου καὶ τοῖς ἐν Ἐφέσῳ δέκα καὶ δύο ἀνδράσιν ἀπίστως βαπτισθεῖσι, πῶς ἐγκαλεῖ ὁ Ἀπόστολος, καὶ φησιν· «Εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; Οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον· Ἀλλ' οὐδὲ εἰ Πνεῦμα ἅγιόν ἐστὶν ἠκούσαμεν. Εἶπεν οὖν πρὸς αὐ-

πού κάνει πραγματικότητα εκείνα πού ἐλπίζουμε»⁴⁶. Ἀντίθετα, ὁ ἀβάπτιστος ἢ ὁ κενόδοξος δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσει τὴν ἀλήθεια αὐτή.

Πρῶτα λοιπὸν θὰ βαπτισθεῖ στὴν καθολικὴ Ἐκκλησία, καὶ μὲ τὸ βάπτισμα θὰ τοῦ δοθεῖ κατὰ τρόπο μυστικὸ ἢ χάρη πού θὰ κατοικήσει μέσα του κρυφά. Ἔπειτα, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν καὶ τὴ νοερὴ ἐλπίδα, ἀποκαλύπτεται σὲ ἐκείνους πού πιστεύουν ἔτσι στὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος εἶπε· «Σ' ἐκεῖνον πού πιστεύει σὲ μένα, ὅπως εἶπε ἡ Γραφή, θὰ τρέξουν ἀπὸ τὴν κοιλιὰ του ποτάμια νεροῦ ζωντανοῦ. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔλεγε γιὰ τὸ Πνεῦμα πού θὰ ἐλάμβαναν ὅσοι θὰ πίστευσαν σ' αὐτόν»⁴⁷. Γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς πιστεύουμε, ὅτι μὲ τὸ βάπτισμα ἔχομε λάβει τὴν ἐλευθερία καὶ τὸν καθαρισμὸ κατὰ τρόπο μυστικὸ, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνον πού λέγει· «Τώρα ὅμως λουσθήκατε, τώρα δικαιωθήκατε, τώρα καθαρισθήκατε»⁴⁸. Καὶ αὐτὰ τὰ γράφει στοὺς Κορινθίους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦταν ἀκόμα καθαρισμένοι σύμφωνα μὲ τὴ νοερὴ ἐλπίδα, λόγῳ τῆς ἀρνήσεως τῶν λογισμῶν, καὶ ἁγιασμένοι μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος στίς καρδιές τους, ἀλλὰ ἦταν ἀκόμα κακοὶ καὶ ἀδικοῦσαν καὶ ἔκλεβαν, καὶ μάλιστα τοὺς ἀδελφούς τους, γιὰ νὰ δείξει ὅτι οἱ βαπτισμένοι μὲ τὴ δωρεὰ τοῦ Χριστοῦ εἶχαν λάβει μυστικὰ τὸν καθαρισμό· ὅμως ὁ καθένας ὁδηγεῖται ἀνάλογα μὲ τὴ δική του ὀλιγοπιστία, δελεαζόμενος καὶ συρόμενος ἀπὸ τὴ δική του ἐπιθυμία, ὅπως εἶναι γραμμένο· «Ἔπειτα ἡ ἐπιθυμία συλλαμβάνει καὶ γεννᾷ τὴν ἁμαρτία, καὶ ἡ ἁμαρτία ὅταν πραγματοποιηθεῖ γεννᾷ τὸν θάνατο»⁴⁹. Ἐπομένως ἀπὸ τὴ δική μας ἐπιθυμία γεννιέται ἡ λογικὴ ἁμαρτία, καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνάλογης πράξεως, τὸ ὁποῖο ἡ Γραφή ὀνόμασε θάνατο. Καὶ ὅτι μὲ τὸ βάπτισμα ἔρχεται σὲ μᾶς ἡ χάρη τοῦ Πνεύματος, πού μᾶς διδάσκει ὅλη τὴν ἀλήθεια, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου, μάθε το πάλι ἀπὸ τὴ Γραφή⁵⁰ καὶ ἀπὸ τὰ πράγματα. Νὰ τί λέγει στίς Πράξεις πρὸς τὸ πλῆθος ὁ μακάριος Πέτρος· «Μετανοεῖστε, καὶ ἅς βαπτισθεῖ ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ συγχωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες σας καὶ νὰ λάβετε τὴ δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁵¹. Ὡς πρὸς ἐκεῖνο πού κάποιος ἀπιστεῖ, ὡς πρὸς αὐτὸ ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Νὰ πῶς κατηγορεῖ ὁ Ἀπόστολος τοὺς δώδεκα ἄνδρες τῆς Ἐφέσου πού βαπτίσθηκαν χωρὶς νὰ πιστεύουν, καὶ λέγει· «Ἐλάβετε ἅγιο Πνεῦμα ὅταν πιστέψατε; Καὶ ἐκεῖνοι τοῦ εἶπαν· Οὔτε κἂν ἔχομε ἀκούσει ἂν ὑπάρχει Πνεῦμα ἅγιο.

49. Ἰακ. 1, 14-15.

50. Ἰω. 16, 13.

51. Πράξ. 2, 38.

τούς· Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; Οἱ δὲ εἶπον· Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας, λέγων τῷ λαῷ, εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτόν, ἵνα πιστεύσωσι, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν. Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ
5 Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς».

Ἐπεισθης ἄρα κἂν νῦν, ὅτι εὐθέως ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος δίδοται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς θεβαιοπίστοις, τοῖς δὲ ἀπίστοις ἢ κακοπίστοις καὶ μὴ βαπτισθεῖσιν οὐ δίδοται; Ὅτι δὲ ἡμεῖς ἐσμεν οἱ λυποῦντες αὐτὸ καὶ ἐν ἑαυτοῖς ἀποσβεννύντες, μάθετε παρὰ τοῦ Ἀ-
10 ποστόλου λέγοντος «Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε, προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε» καὶ πάλιν «Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως». Ταύτας δὲ τὰς μαρτυρίας εἰσάγομεν, οὐχ ὡς πάντα ἄνθρωπον θεβαπτισμένον καὶ λαβόντα τὴν χάριν λοιπὸν ἄτρεπτον λέγοντες καὶ μηκέτι χρῆζοντα μετανοίας,
15 ἀλλ' ὅτι ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος κατὰ μὲν τὴν δωρεὰν τοῦ Χριστοῦ τελεία ἢ χάρις ἡμῖν τοῦ Θεοῦ δεδώρηται πρὸς ἐκπλήρωσιν πασῶν τῶν ἐντολῶν. Λοιπὸν δὲ ἕκαστος αὐτὴν λαβὼν μυστικῶς καὶ μὴ τελεσιουργῶν τὰς ἐντολάς, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐλλείψεως ἐνεργεῖται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἣτις οὐκ ἔστι τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ τοῦ ἀμελήσαντος
20 καθότι, λαβὼν τὴν δύναμιν τῆς ἐργασίας, τὸ ἔργον οὐκ ἐπιτελεῖ. Ἡ δὲ ἔλλειψις ἐξ ἀπιστίας ἐστίν, ἢ δὲ ἀπιστία οὐκ ἔστιν ἁμαρτία ἄλλοτρία, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἀπιστήσαντος, ἣτις λοιπὸν πάσης ἁμαρτίας μήτηρ καὶ εἰσαγωγή γίνεται.

Εἴτε οὖν ταχέως τελειωθῆναι θουλόμεθα, εἴτε βραδέως, ὀφειλέ-
25 ται ἐσμεν τελείως τῷ Χριστῷ πιστεῦσαι καὶ πάσας τὰς ἐντολάς αὐτοῦ ἐργάζεσθαι, εἰληφότες τῆς τοιαύτης ἐργασίας παρ' αὐτοῦ τὴν δύναμιν· καὶ τότε δὲ οὐχ ὡς παρὰ μίαν ἐντολὴν ὀφείλοντες καὶ μονομερῶς ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ περιεκτικῶς συλλαβεῖν τὰς ἐνικάς, καὶ οὕτω πάσας τελεσιουργῆσαι συντόμως. Εἰσὶ γὰρ ἐντολαὶ κεφα-
30 λαιωδέστεραι, ἐν αὐταῖς πολὺ πλῆθος τῶν λοιπῶν περιέχουσαι. Τοῦτον μόνον οὖν τὸν ἀγῶνα χρεωστοῦμεν ἡμεῖς, τῆς ἑαυτῶν ἀπιστίας καταγωνίσασθαι, καὶ μὴ ἀμελεῖν περιεκτικῶν ἐντολῶν, δι' ὧν ἡ δοθεῖσα ἡμῖν χάρις ἐνεργῶς ἀποκαλύπτεται, ὅπερ καὶ ὁ ἅγιος

Ὁ Παῦλος τότε τοὺς εἶπε· Σὲ τί λοιπὸν βαπτισθήκατε ἔσεῖς; Καὶ ἐκεῖνοι εἶπαν· Στὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννη. Ὁ Παῦλος τότε εἶπε· Ὁ Ἰωάννης βάπτιζε βάπτισμα μετάνοιας, λέγοντας στὸν λαὸ νὰ πιστέψει σὲ ἐκεῖνον ποὺ ἔρχεται μετὰ ἀπὸ αὐτόν, δηλαδή στὸν Ἰησοῦ. Ὅταν ἄκουσαν αὐτὸ βαπτίσθηκαν στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἔβαλε ὁ Παῦλος τὰ χέρια του ἐπάνω τους, ἦρθε σ' αὐτοὺς τὸ ἅγιο Πνεῦμα»⁵².

Πείσθηκες τουλάχιστον τώρα, ὅτι ἀμέσως μὲ τὸ βάπτισμα δίνεται τὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς πιστοὺς, ἐνῶ στοὺς ἄπιστους ἢ κακόπιστους, καὶ στοὺς ἀβάπτιστους δὲν δίνεται; Ὅτι ὅμως ἐμεῖς εἴμαστε ἐκεῖνοι ποὺ τὸ κάνουμε νὰ λυπᾶται καὶ στὸ σβήνουμε μέσα μας, μάθετέ το ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο ποὺ λέγει· «Τὸ Πνεῦμα νὰ μὴ τὸ σβήνετε· τὶς προφητεῖες νὰ μὴ τὶς περιφρονεῖτε»⁵³· καὶ πάλι· «Νὰ μὴ στενοχωρεῖτε τὸ ἅγιο Πνεῦμα, μὲ τὸ ὁποῖο σφραγισθήκατε γιὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἀπολυτρώσεως»⁵⁴. Αὐτὲς τὶς μαρτυρίες τὶς παρουσιάζουμε, χωρὶς νὰ θέλουμε νὰ ποῦμε, ὅτι κάθε ἄνθρωπος ποὺ βαπτίσθηκε καὶ ἔλαβε τὴ χάρη εἶναι στὸ ἐξῆς σταθερὸς καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη μετάνοιας, ἀλλὰ ὅτι κατὰ τὸ βάπτισμα μὲ τὴ δωρεὰ τοῦ Χριστοῦ μᾶς δόθηκε ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ μπορούμε νὰ ἐκπληρώσουμε ὅλες τὶς ἐντολές. Καὶ ἐπομένως καθένας ποὺ τὴν ἔχει λάβει κατὰ τρόπο μυστικὸ καὶ δὲν ἐκτελεῖ τὶς ἐντολές, ἀνάλογα μὲ τὶς ἐλλείψεις του ὁδηγεῖται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἢ ὁποῖα δὲν εἶναι τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ ἐκείνου ποὺ ἔδειξε ἀμέλεια· γιατί, ἐνῶ ἔλαβε τὴ δύναμη νὰ τὶς ἐφαρμόζει, δὲν τὶς ἐκτελεῖ στὴν πράξη. Καὶ ἡ ἐλλειψη τῶν ἔργων ὀφείλεται στὴν ἀπιστία· καὶ ἡ ἀπιστία δὲν εἶναι ἁμαρτία ξένη, ἀλλὰ ἐκείνου ποὺ ἀπίστησε, καὶ γίνεται μητέρα καὶ εἰσαγωγή κάθε ἁμαρτίας.

Εἴτε λοιπὸν θέλουμε νὰ γίνουμε τέλειοι γρήγορα, εἴτε μὲ ρυθμὸ βραδύ, ὀφείλουμε νὰ πιστέψουμε τελείως στὸν Χριστό, καὶ νὰ ἐκτελοῦμε ὅλες τὶς ἐντολές του, ἀφοῦ ἔχουμε λάβει τὴ δύναμη νὰ τὶς ἐκτελοῦμε ἀπὸ τὸν ἴδιο· καὶ δὲν πρέπει νὰ τὶς ἐκτελοῦμε μία μία καὶ χωριστά, ἀλλὰ περιλαμβάνοντας ὅλες μαζί τὶς ἐπιμέρους ἐντολές, καὶ ἐκτελώντας τὶς ὅλες συνοπτικά. Γιατὶ ὑπάρχουν ἐντολές γενικώτερες, ποὺ μέσα τους περιέχουν μεγάλο ἀριθμὸ ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐντολές. Ἐμεῖς λοιπὸν ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ ἐντείνουμε τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἀπιστίας μας καὶ νὰ μὴ παραμελοῦμε τὶς γενικὲς ἐντολές, μὲ τὶς ὁποῖες ἀποκαλύπτεται μὲ καθαρότητα ἡ χάρη ποὺ μᾶς ἔχει δοθεῖ. Αὐτὸ προ-

Παῦλος γενέσθαι ἡμῖν προσεύχεται, λέγων· «Τούτου χάριν κάμπτω
 τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 ἵνα δῶῃ ὑμῖν ὁ Κύριος δύναμιν κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος
 αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν ἐν πάσῃ πλη-
 5 ροφορίᾳ καὶ αἰσθήσει εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν διὰ τῆς πίστεως».

Καιρὸς δ' ἂν εἴη, καθὼς προειρήκαμεν, καὶ διὰ τῶν πραγμάτων τὴν
 μαρτυρίαν ταύτην δεβαιῶσαι· ἰδοὺ γάρ, καθόσον πιστεύοντες τὰς
 ἐντολάς ἐργαζόμεθα, κατὰ τοσοῦτον καὶ τοὺς ἰδίους καρποὺς ἐν
 ἡμῖν ἐνεργεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. «Οἱ δὲ καρποὶ τοῦ Πνεύματος»,
 10 κατὰ τὸν ἅγιον Παῦλον, εἰσὶν, «ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία,
 χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραύτης, ἐγκράτεια». Τίς οὖν καθό-
 λου τούτων τῶν ἐνεργημάτων ἀμύητος μετὰ τὸ βάπτισμα τυγχάνει,
 ἵνα ἀρνήσῃται, λέγων τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν μὴ εἰληφέναι ἀπὸ
 τοῦ βαπτίσματος; Τίς δὲ πάλιν καθ' ἡμέραν ἀδιαλείπτως ὑπὸ τῶν
 15 καρπῶν τούτων ἐνεργεῖται, μήπω τελεσιουργήσας τὰς ἐντολάς, ἵνα
 εἴπῃ, Τέλειός εἰμι καὶ ἄτρεπτος; Ὅθεν δηλοῖ ὅτι, ὡσπερ τελεία μὲν
 ἐστὶν ἡ χάρις, ἡμεῖς δὲ οὐ τέλειοι διὰ τὴν τῶν ἐντολῶν ἔλλειψιν, οὐ-
 τω δὲ καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα τέλειόν ἐστὶν εἰς ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ ἀτελεῖς
 πρὸς αὐτὸ τυγχάνομεν.

20 Σὺ οὖν, ὦ ἄνθρωπε, ὁ ἐν Χριστῷ δεβαπτισμένος, μόνον δὸς τὴν
 ἐργασίαν, εἰς ἣν τὴν δύναμιν εἴληφας, καὶ σεαυτὸν πρὸς τὴν ἐμφά-
 νειαν τοῦ ἐνοικοῦντος εὐτρέπισον, καὶ οὕτω σοι ἐμφανίσει ἑαυτὸν
 κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ὁ Κύριος πνευματικῶς, ὡς οἶδεν αὐτός· «Ὁ δὲ
 Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν· οὐ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία».

25 Καὶ τότε νοήσεις τὸ εἰρημένον, ὅτι· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς
 ὑμῶν ἐστὶν». Καὶ τοῦτο δὲ ἀναγκαίως εἰδέναι χρή, ὅτι τὰς ἐντολάς
 μερικᾶς, μερικῶν ἐντολῶν οὕσας, καὶ ὑπ' ἐκείνων πληροῦνται, αἱ
 καὶ ἐνικαὶ λέγονται. Καὶ οἱ μερικῶς τὰς ἐντολάς ἐργασάμενοι, κατὰ
 ἀναλογίαν εἰς βασιλείαν εἰσέρχονται. Οἱ δὲ βουλόμενοι εἰς τὸ τέλει-
 30 ον φθάσαι, ὀφείλουσι περιεκτικῶς πάσας τὰς ἐντολάς ἐργάσασθαι.
 Περιεκτικὴ δὲ πασῶν ἐντολῶν, ἡ τῆς ψυχῆς ἄρνησις ἐστὶν, ὅ ἐστιν
 θάνατος. Καὶ ὡσπερ ζῶν ἐν σαρκί, ἐλλιπὴς ἐστὶ τῆς τελεσιουργίας

55. Ἐφ. 3, 14-17.

57. Β' Κορ. 3, 17.

56. Γαλ. 5, 22-23.

58. Λουκᾶ 17, 21.

σεύχεται νὰ συμβεῖ σέ μᾶς καί ὁ ἅγιος Παῦλος λέγοντας· «Γι' αὐτὸν τὸν λόγο γονατίζω καὶ παρακαλῶ τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστό, νὰ σᾶς δώσει ὁ Κύριος νὰ ἐνισχυθεῖτε μὲ δύναμη διὰ τοῦ Πνεύματός του, στὸν ἐσωτερικὸ σας ἄνθρωπο, ὥστε νὰ κατοικήσει ὁ Χριστὸς στὶς καρδιές σας διὰ τῆς πίστεώς σας μὲ κάθε βεβαιότητα καὶ συνειδητά»⁵⁵.

Ἄλλ' εἶναι καιρὸς, ὅπως προαναφέραμε, νὰ βεβαιώσουμε τὴ μαρτυρία αὐτὴ καὶ μὲ πραγματικὰ γεγονότα. Γιατί, ὅσο πιὸ πολὺ πιστεύουμε καὶ ἐκτελοῦμε τὶς ἐντολές, τόσο περισσότερο καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἐνεργεῖ σέ μᾶς τοὺς δικούς του καρπούς. «Καὶ οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος», σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο Παῦλο, «εἶναι ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρησιμότητα, καλωσύνη, πίστη, πραότητα, ἐγκράτεια»⁵⁶. Ποιὸς λοιπὸν εἶναι τελείως ἀμύητος μετὰ τὸ βάπτισμα αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν, ὥστε νὰ τὶς ἀρνεῖται, λέγοντας ὅτι δὲν ἔλαβε μὲ τὸ βάπτισμα τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος; Καὶ ποιός, ἀντίθετα, ἀπολαμβάνει κάθε μέρα ἀδιάκοπα τοὺς καρπούς αὐτούς, χωρὶς νὰ ἔχει ἐφαρμόσει τὶς ἐντολές, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ λέγει, Εἶμαι τέλειος καὶ ἀμετάβλητος; Γι' αὐτὸ δηλώνει ὅτι, ὅπως ἡ χάρη εἶναι τέλεια, ἐνῶ ἐμεῖς ἀτελεῖς, ἐπειδὴ παραμελοῦμε τὶς ἐντολές, ἔτσι καὶ τὸ ἅγιο βάπτισμα εἶναι σέ μᾶς τέλειο, ἀλλ' ἐμεῖς ἀπέναντί του εἴμαστε ἀτελεῖς.

Ἐσὺ λοιπὸν, ἄνθρωπε, ποὺ βαπτίσθηκες στὸν Χριστό, προσφερε μόνο τὴν ἐργασία, γιὰ τὴν ὁποία ἔχεις λάβει τὴ δύναμη, καὶ εὐτρέπισε τὸν ἑαυτὸ σου γιὰ τὴν παρουσία ἐκείνου ποὺ κατοικεῖ μέσα σου, καὶ ἔτσι θὰ σοῦ ἐμφανίσει τὸν ἑαυτὸ του ὁ Κύριος, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσή του, πνευματικά, ὅπως ἐκεῖνος γνωρίζει· γιατί «Ὁ Κύριος εἶναι τὸ Πνεῦμα, καὶ ὅπου βρῖσκεται τὸ Πνεῦμα τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ ὑπάρχει ἐλευθερία»⁵⁷. Καὶ τότε θὰ καταλάβεις ἐκεῖνο ποὺ ἔχει λεχθεῖ, ὅτι «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βρῖσκεται μέσα σας»⁵⁸. Πρέπει ὅμως ὅπωςδήποτε νὰ γνωρίζετε κι αὐτὸ, ὅτι οἱ ἐπὶ μέρους ἐντολές, ἐπειδὴ ἀποτελοῦν μέρος τῶν γενικῶν ἐντολῶν, ἐκπληρώνονται ἀπὸ αὐτὲς καὶ γι' αὐτὸ λέγονται γενικές. Ἐκεῖνοι λοιπὸν ποὺ ἐκτελοῦν τὶς ἐντολές ἐν μέρει, παίρνουν ἀνάλογη θέση καὶ στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ φθάσουν στὴν τελειότητα, πρέπει νὰ ἐκτελοῦν ὅλες τὶς ἐντολές ὡς σύνολο. Περιεκτικὴ (γενικὴ) ὄλων τῶν ἐντολῶν εἶναι ἡ ἄρνηση τῆς ζωῆς, πράγμα ποὺ εἶναι θάνατος. Καὶ ὅπως ζώντας κανεῖς σαρκικά, ὑστερεῖ στὴν ἐκτέλεση τῆς ἐντολῆς αὐτῆς, ἔτσι

ταύτης, οὕτως ἕως ἐξόδου ἄδεκτος εἶναι προσβολῆς οὐ δύναται διὰ τὴν προειρημένην ἔλλειψιν.

Εἴ τις οὖν τῶν πιστῶν καλῶς διὰ τῶν ἐντολῶν πολιτευσάμενος, τινὰ πνευματικὴν ἀναλόγως εὗροι ἐνέργειαν, πιστευέτω, ὅτι ἤδη
5 προσειλήφει τὴν ταύτης δύναμιν, καθότι ἔλαβε διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, τὴν πάντων ἀγαθῶν αἰτίαν· λέγω δὴ, οὐ μόνων τῶν κρυπτῶν καὶ πνευματικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν φανερῶν ἀρετῶν πρόξενον. Καὶ μηδεὶς τῶν ἐναρέτων ὑπολαμβανέτω, διὰ μόνης τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως πεποιηκέναι τι ἀγαθόν. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς
10 ἄνθρωπος, οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ, φησὶν ὁ Λόγος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας προφέρει τὸ ἀγαθόν, θησαυρὸν λέγων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν πιστῶν κεκρυμμένον. «Ὁμοία γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῶ κεκρυμμένῳ ἐν ἀγρῷ, ὃν εὐρὸν ἄνθρωπος ἔκρυψε, καὶ ἀπελθὼν ἐπώλησε πάντα, καὶ ἠγό-
15 ρασε τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον». Τοῦτο γὰρ πάνυ τοῖς εἰρημένοις προσφυῶς ἔχει. Ὁ γὰρ νοήσας ἀκριδῶς, ὅτι ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος τὸν Χριστὸν ἐν ἑαυτῷ κεκρυμμένον ἔχει, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, πάντα ῥίψας τὰ τοῦ κόσμου τούτου πράγματα, παραμένει ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, πάσῃ φυλακῇ τηρῶν αὐτὴν καὶ ζητῶν τὴν ἐξοδὸν τῆς ζωῆς
20 κατὰ τὴν παρομίαν.

Διὰ τοῦτο οὐ χρὴ οἶεσθαι δι' ἀγῶνων ἐκκόπτειν τὴν τοῦ Ἀδάμ ἁμαρτίαν, ἀλλ' οὐδὲ τὰς ἰδίας ἁμαρτίας τὰς μετὰ τὸ βάπτισμα γενομένας, εἰ μὴ διὰ Χριστοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν «ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας». Προσθεὶς δὲ τό, «ὑπὲρ
25 τῆς εὐδοκίας», δείκνυσιν ὅτι τὸ εὐδοκεῖν ἐν ταῖς ἀρεταῖς, ἐφ' ἡμῖν ἐστι. Καὶ τὸ εἰπεῖν δέ, ὅτι «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν», καὶ τό, «Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς», εἰς τὸ αὐτὸ συντείνει νόημα. Τάχα δὲ οὕτω νοητέον καὶ τό, «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν», εἴπερ ἐν
30 τοῖς πᾶσιν ἐστὶ καὶ τὰ ἡμέτερα· καὶ τό, «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης οὐκ εἶπεν, Ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἐπὶ τὸν ναὸν σου σοὶ οἴσουσι βασιλεῖς δῶρα (τὸ εἰκὸς

καὶ μέχρι τὸ θάνατο δὲν μπορεῖ νὰ μὴ δεχθεῖ προσβολὴ πειρασμοῦ, λόγῳ τῆς παράλειψης ποὺ προαναφέρθηκε.

Ἐὰν λοιπὸν κάποιος ἀπὸ τοὺς πιστοὺς, ποὺ πολιτεύθηκε στὴ ζωὴ του καλὰ μὲ τὴ ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν, ἀποκτήσει κάποια ἀνάλογη πνευματικὴ ἐνέργεια, νὰ πιστεύει ὅτι εἶχε ἤδη λάβει τὴ δύναμη τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, ἐπειδὴ μὲ τὸ βάπτισμα ἔλαβε τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, ποὺ εἶναι ἡ αἰτία ὅλων τῶν ἀγαθῶν· καὶ ἐννοῶ βέβαια προῆξενο ὄχι μόνο τῶν κρυφῶν καὶ πνευματικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν φανερῶν ἀρετῶν. Καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς ἐνάρετους νὰ μὴ νομίζει, ὅτι μόνο μὲ τὴ δική του δύναμη ἔκανε κάποιο καλό. Γιατὶ λέγει ὁ Λόγος, «ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος» δὲν προσφέρει τὸ καλὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ «ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ θησαυρὸ τῆς καρδιᾶς του»⁵⁹, ἐννοώντας ὡς θησαυρὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα ποὺ εἶναι κρυμμένο στὴν καρδιά τῶν πιστῶν. Γιατὶ λέγει, «ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μοιάζει μὲ θησαυρὸ κρυμμένο σὲ χωράφι, τὸν ὁποῖο κάποιος ἄνθρωπος, ὅταν τὸν βρῆκε, τὸν ἔκρυψε, καὶ πῆγε πούλησε ὅλα ὅσα εἶχε, καὶ ἀγόρασε τὸ χωράφι ἐκεῖνο»⁶⁰. Αὐτὴ ἡ παραβολὴ εἶναι πολὺ ταιριαστὴ σὲ ὅσα εἰπώθηκαν. Γιατὶ, ἐκεῖνος ποὺ κατανόησε μὲ βεβαιότητα, ὅτι μὲ τὸ βάπτισμα ἔχει μέσα του κρυμμένο τὸν Χριστό, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο, ἀπορρίπτοντας ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, μένει πιστὸς στὴν καρδιά του, φυλάγοντάς την μὲ κάθε τρόπο, καί, σύμφωνα μὲ τὴν Παροιμία, περιμένει τὴν ἔξοδό του ἀπὸ τὴ ζωὴ.

Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ νομίζουμε, ὅτι μὲ τοὺς ἀγῶνες ἐξαλείφουμε τὴν ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ οὔτε ἀκόμα καὶ τίς δικές μας ἁμαρτίες ποὺ ἔγιναν μετὰ τὸ βάπτισμα, παρὰ μόνο διὰ τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ «βάζει μέσα μας καὶ τὴ θέληση καὶ τὴν ἐνέργεια πρὸς εὐδοκίμησή μας»⁶¹. Προσθέτοντας τὸ «πρὸς εὐδοκίμησή μας», δείχνει ὅτι ἡ εὐδοκίμησις στὶς ἀρετὲς ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς. Καὶ μὲ τὸ νὰ πεῖ, «Χωρὶς ἐμένα δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε»⁶², καὶ τὸ, «Δὲν μὲ διαλέξατε ἐσεῖς, ἀλλὰ ἐγὼ διάλεξα ἐσᾶς»⁶³, μᾶς ὁδηγεῖ στὸ νὰ ἐννοήσουμε τὸ ἴδιο. Ἴσως ἔτσι θὰ πρέπει νὰ ἐννοήσουμε καὶ τὸ· «Ὅλα ἔγιναν ἀπὸ αὐτόν, καὶ χωρὶς αὐτόν δὲν ἔγινε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔγιναν»⁶⁴, ἐφόσον μέσα σὲ ὅλα συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ δικά μας· καὶ τὸ· «Κανένας δὲν ἔρχεται στὸν Πατέρα, παρὰ μόνο μέσω ἐμοῦ»⁶⁵. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης δὲν εἶπε, Ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ θὰ φέρουν οἱ βασιλεῖς

62. Ἰω. 15, 5.

63. Ἰω. 15, 15.

64. Ἰω. 1, 3.

65. Ἰω. 14, 6.

καὶ γινόμενον), ἀλλὰ τὸ ἐναντίον, «Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἱερουσαλήμ σοι οἴσουσι βασιλεῖς δῶρα», διότι ἐκάστου βασιλικώτατος νοῦς ἀπὸ τοῦ κρυπτοῦ τῆς καρδίας ναοῦ πρῶτον λαμβάνει τὰς καλὰς καὶ ἀγαθὰς ὑποθέσεις ὑπὸ τοῦ ἐνοικοῦντος Χριστοῦ, καὶ ἄγει αὐτὰς
5 ἐπὶ τὴν ἐνάρετον πολιτείαν, ἣν Ἱερουσαλήμ ὠνόμασε, καὶ πάλιν αὐτὰς αὐτῷ προσφέρει διὰ τῆς ἀγαθῆς ἐννοίας προσδεδωρημένῳ Χριστῷ.

Ταῦτα δὲ εἰρήκαμεν, οὐκ ἀποκλείοντες τὰ μέλλοντα, ἀλλ' ὁμολογοῦντες, ὅτι τὴν δύναμιν τῶν ἐντολῶν εἰλήφαμεν, καὶ τῶν δε-
10 σμῶν τοῦ θανάτου ἐλύθημεν. Ὁφειλέται δέ ἐσμεν τῆς ἐργασίας λοιπόν, καὶ εἰ μὴ ἐργασώμεθα τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἡ δεδομένη ἡμῖν χάρις οὐκ ἀποκαλύπτεται. Πῶς γὰρ οἱ ἀποθανόντες ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, τὸ καλὸν ἀφ' ἑαυτῶν ποιεῖν ἠδυνάμεθα, εἰ μὴ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἐξωποίησε, καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύ-
15 ματος ἐδώρησατο; Ὅθεν νοήσομεν, ὅτι τελεία ἡ χάρις ἡμῖν δεδωρηται τοῦ Πνεύματος, εἰς ἐκπλήρωσιν πασῶν τῶν ἐντολῶν, προσθήκην τῆς κατὰ Χριστὸν αὐξήσεως παρέχουσα, ἐνδυναμοῦσα ἕως θανάτου τοὺς ἰδίους ἐργάτας, «Μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ,
20 εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ», κατὰ τὴν πατρικὴν ἀκολουθίαν, ἣν προ(σ)εἰρήκαμεν.

Ἑρώτησις

Ὁ οὖν βαπτισθεὶς τίνα δέχεται μυστικῶς; Τὸν Χριστὸν, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Ποτὲ γὰρ εἶρηκας τὸν Χριστὸν ἐνοικεῖν, ποτὲ δὲ τὸ
25 ἅγιον Πνεῦμα.

Ἀπόκρισις

Τὸ ἅγιον Πνεῦμα δεχόμεθα διὰ τοῦ βαπτίσματος Ἐπειδὴ δὲ καὶ Πνεῦμα Θεοῦ λέγεται, καὶ Πνεῦμα Χριστοῦ, τούτου χάριν διὰ τοῦ Πνεύματος τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν δεχόμεθα.

30

Ἑρώτησις

Οὐκοῦν τὸ Πνεῦμά ἐστιν ἡ Τριάς;

66. Ψαλμ. 67, 30.

67. Ἐφ. 4, 13.

δῶρα στὸν ναό σου (πού ἦταν φυσικὸ καὶ πού γινόνταν), ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο· «Ἐκτὸς τοῦ ναοῦ σου θὰ προσφέρουν οἱ βασιλεῖς δῶρα στὴν Ἱερουσαλήμ»⁶⁶, γιὰτὶ ὁ βασιλικώτατος νοῦς τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὸν κρυφὸ ναὸ τῆς καρδιάς παίρνει πρῶτα τὶς καλὲς καὶ ἀγαθὲς ὑποθέσεις ἀπὸ τὸν Χριστὸ πού κατοικεῖ μέσα του, καὶ τὶς φέρνει στὴν ἐνάρετη πολιτεία, τὴν ὁποία ὀνομάζει Ἱερουσαλήμ, καὶ τὶς προσφέρει πάλι μὲ τὴν ἀγαθὴ ἔννοια στὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ πού τὶς εἶχε δωρίσει.

Αὐτὰ βέβαια τὰ εἶπαμε χωρὶς νὰ ἀποκλείουμε τὰ μελλοντικά, ἀλλὰ ὁμολογώντας, ὅτι ἔχουμε λάβει τὴ δύναμη νὰ ἐκτελοῦμε τὶς ἐντολές, καὶ ἐλευθερωθήκαμε ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου. Ἐπομένως ὀφείλουμε νὰ τὶς ἐκτελοῦμε στὸ ἔξῃς, καὶ ἂν δὲν ἐκτελοῦμε τὶς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ἡ χάρις πού μᾶς ἔχει δοθεῖ δὲν ἀποκαλύπτεται. Γιὰτὶ πῶς ἐμεῖς, πού πεθάνουμε μέσα στὴν ἁμαρτία, θὰ μπορούσαμε ἀπὸ μόνοι μας νὰ κάνουμε τὸ καλὸ, ἂν δὲν μᾶς ζωοποιούσε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μὲ τὸ λουτρὸ τῆς παλιγγενεσίας καὶ δὲν μᾶς δώριζε τὴ χάρις τοῦ Πνεύματος; Γι' αὐτὸ ἂς τὸ καταλάβουμε καλά, ὅτι ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος μᾶς δόθηκε τέλεια, γιὰ νὰ ἐκπληρώνουμε ὅλες τὶς ἐντολές, ἐνισχύοντας τὴν κατὰ Χριστὸν προόδὸ μας, ἐνδυναμώνοντας μέχρι τὸ θάνατο τοὺς ἐργάτες τῆς, «Μέχρι πού νὰ φθάσουμε ὅλοι στὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς πλήρους γνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, σὲ ἄνδρα τέλειον, στὸ μέτρο τοῦ τέλειου ἀναστήματος τοῦ Χριστοῦ»⁶⁷, σύμφωνα μὲ τὴν πατρικὴ ἀκολουθία, τὴν ὁποία προαναφέραμε.

Ἑρώτηση

Αὐτὸς λοιπὸν πού βαπτίζεται, ποῖον δέχεται μέσα του μὲ τρόπο μυστικὸ; Τὸν Χριστό, ἢ τὸ ἅγιο Πνεῦμα; Γιὰτὶ ἄλλοτε λές, ὅτι μέσα του κατοικεῖ ὁ Χριστός, καὶ ἄλλοτε τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

Ἀπάντηση

Μὲ τὸ βάπτισμα δεχόμαστε τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἐπειδὴ ὅμως λέγεται καὶ Πνεῦμα Θεοῦ, καὶ Πνεῦμα Χριστοῦ, γι' αὐτὸ μὲ τὸ Πνεῦμα δεχόμαστε καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό.

Ἑρώτηση

* Ἄρα λοιπὸν τὸ Πνεῦμα εἶναι ἡ Τριάδα;

Ἀποκρίσις

Οὕτω μονοπροσώπως οὐ λέγομεν εἶναι τὴν Τριάδα, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ κεχώριται τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, διὰ τοῦτο ἐν αὐτῷ τὴν Τριάδα ὁμολογοῦμεν κατὰ τὴν αὐτοῦ θεότητα. Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ
 5 Πατρὶ ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ πάλιν ἐν τῷ Υἱῷ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα, οὕτως ἐν τῷ Πνεύματι ὁ Πατὴρ καὶ Υἱὸς ἐστὶν, οὐ συγχύσει τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ τῇ ἐνώσει τῆς αὐτῆς μιᾶς βουλής καὶ θεότητος. Ὡστε καὶ ἡμεῖς, εἴτε τὸν Πατέρα μονομερῶς ὀνομάζομεν, εἴτε τὸν Υἱόν, εἴτε τὸ Πνεῦμα, ἐν τῷ ἐνὶ ὀνόματι τὴν
 10 Τριάδα ὀνομάζομεν, κατὰ τὸν νῦν ὃν εἰρήκαμεν λόγον.

Ἑρώτησις

Πῶς ἡ Γραφή λέγει ἐπουράνιον εἶναι τὴν Ἱερουσαλήμ, σὺ δὲ εἴρηκας ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτὴν εἶναι;

Ἀποκρίσις

15 Οὐ μόνον τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ, ὅσα μέλλουσιν ἐν τῇ ἀναστάσει λαμβάνειν οἱ δίκαιοι, οἴδαμεν ὅτι ἄνω εἰσὶ. Τούτων δὲ οἱ ἀρραβῶνες καὶ ἀπαρχαὶ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν βεβαιοπίστων ἀπὸ τοῦ νῦν πνευματικῶς ἐνεργοῦσιν, ὅπως, πληροφορηθέντες περὶ τῶν μελλόντων, τῶν παρόντων ἀπάντων καταφρονήσω-
 20 μεν καὶ ἕως θανάτου τὸν Θεὸν ἀγαπήσωμεν. Διὰ τοῦτο, Προσελθεῖν ἔχετε, οὐκ εἶπεν, ἀλλά, «Προσεληλύθατε Σιών ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ». Δεκτικοὶ γὰρ τούτων ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος γεγόναμεν, τυχεῖν δὲ αὐτῶν μόνοι καταξιοῦνται οἱ βεβαιόπιστοι, οἱ διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀγάπην καθ' ἡμέραν ἀποθνή-
 25 σκοντες, τοῦτ' ἔστι πᾶσαν ἔννοιαν τῆς ἐνταῦθα ζωῆς ὑπερβαίνοντες, καὶ μηδὲν ἕτερον ἐννοοῦντες, ἢ μόνον πότε κατανήσωσιν εἰς τελείαν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἣτις ἐστὶν ἐνδότερον ἄνοιγμα τῆς καρδίας, ὅπου πρόδρομος εἰσηλθεν Ἰησοῦς. Τοῦτο ζητῶν παρὰ τὰς ἀρχὰς ὁ ἅγιος Παῦλος ἔλεγε· «Διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ
 30 κατελήφθην (τοῦτ' ἔστιν, ἵνα ἀγαπήσω, ἐφ' ᾧ καὶ ἠγαπήθην) ὑπὸ Χριστοῦ». Μετὰ δὲ τὸ καταλαβεῖν ταύτην τὴν ἀγάπην, οὐκέτι ἔτε-

Ἀπάντηση

Δέν λέμε ὅτι ἡ ἅγια Τριάδα ὑπάρχει μέ τόν τρόπο αὐτόν σέ ἓνα πρόσωπο, ἀλλά ἐπειδή τὸ Πνεῦμα δέν χωρίζεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό, γι' αὐτὸ μέ αὐτὸ ὁμολογοῦμε τὴν ἅγια Τριάδα καὶ τὴ θεότητα αὐτοῦ. Γιατί, ὅπως στὸν Πατέρα ὑπάρχει ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ στὸν Υἱὸ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Πνεῦμα, ἔτσι καὶ στὸ Πνεῦμα ὑπάρχει ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱός, χωρὶς νὰ συγχέονται οἱ τρεῖς ὑποστάσεις, ἀλλὰ μέ τὴν ἔνωση τῆς μιᾶς καὶ ἴδιας θελήσεως τῆς θεότητας. Ὡστε καὶ ἐμεῖς εἴτε ἀναφέρουμε μονομερῶς τὸν Πατέρα, εἴτε τὸν Υἱό, εἴτε τὸ Πνεῦμα, μέ τὸ ἓνα ὄνομα ἀναφέρουμε τὴν Τριάδα, γιὰ τὸν λόγο ποὺ τώρα εἶπαμε.

Ἐρώτηση

Γιατί ἡ Γραφή λέγει, ὅτι ἡ Ἱερουσαλήμ εἶναι οὐράνια, ἐνῶ ἐσὺ εἶπες ὅτι βρίσκεται μέσα στὴν καρδιά;

Ἀπάντηση

Ἦ Ὁχι μόνο ἡ Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ, ὅσα πρόκειται νὰ ἀπολαύσουν κατὰ τὴν ἀνάστασι οἱ δίκαιοι, βρίσκονται στὸν οὐρανό. Ἄλλὰ οἱ ὑποσχέσεις καὶ οἱ ἀρχές ὅλων αὐτῶν δροῦν ἀπὸ τώρα πνευματικὰ στὶς καρδιές τῶν σταθερῶν στὴν πίστη, ὥστε, ἀποκτώντας βεβαιότητα γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, νὰ περιφρονήσουμε ὅλα τὰ παρόντα, καὶ νὰ ἀγαπήσουμε μέχρι θανάτου τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ δέν εἶπε, Πρόκειται νὰ προσέλθετε, ἀλλὰ «ἔχετε προσέλθει στὸ ὄρος Σιών καὶ στὴν πόλη τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, τὴν ἐπουράνια Ἱερουσαλήμ»⁶⁸, γιὰ τὸ ἔχουμε δεχθεῖ αὐτὰ μέ τὸ βάπτισμα, καὶ ἀξιῶνται νὰ τὰ λάβουν μόνο οἱ σταθεροὶ στὴν πίστη, ἐκεῖνοι ποὺ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πεθαίνουν κάθε μέρα, δηλαδή ξεπερνοῦν κάθε ἔννοια τῆς ἐδῶ ζωῆς, καὶ τίποτε ἄλλο δέν σκέπτονται, παρὰ μόνο πότε θὰ φθάσουν στὴν τέλεια ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία εἶναι βαθύτερο ἄνοιγμα τῆς καρδιᾶς, ὅπου πρῶτος μπῆκε ὁ Ἰησοῦς. Αὐτὸ ζητώντας ἀπὸ τίς ἀρχές ὁ ἅγιος Παῦλος, ἔλεγε: «Τρέχω, μήπως καὶ κάνω δικό μου ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο μέ ἔκανε δικό του (δηλαδή νὰ ἀγαπήσω ἐκεῖνον ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἀγαπήθηκα) ὁ Χριστός»⁶⁹. Καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχία

ρόν τι ἐννοεῖν κατεδέχετο, οὐ τὰ θλιθερά τούτου τοῦ σώματος, οὔτε τὰ θαύματα τῆς κτίσεως, ἀλλὰ πᾶσαν σχεδὸν ἔννοιαν παρητεῖτο, μηδὲ πρὸς ὄραν τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας ἀποστερηθῆναι καταδεχόμενος Ἐφανεροποίησε δὲ ὅσα διὰ τὴν πνευματικὴν ἀγά-
 5 πην παρητεῖτο, καὶ φησι· «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα;» καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ πάλιν· «Πέπεισμαι», φησὶν, «ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή», καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ πάλιν· «Οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν
 10 Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν», καθότι οὐδὲν τοῦτο ἐννοεῖν ἠνείχεται, ἢ μόνον ἐκεῖ παραμένειν.

Ἐρώτησις

Πῶς πρὸ βραχέος εἴρηκας, ὅτι τελείως ἐνοικεῖ ἐν ἡμῖν τὸ Πνεῦμα;

15

Ἀπόκρισις

Ἀπαρχὴν εἶπον, οὐ μέρος τι τοῦ παντός, οὐδὲ ὡς τομὴν τινα τοῦ Πνεύματος εἰσάγων (οὔτε γὰρ τέμνεται, οὔτε ἀλλοιοῦται), ἀλλὰ τὸ ἡμῶν χωρητικὸν ἐμφαίνων, μὴ δυνάμενον χωρῆσαι πᾶσαν τὴν τοῦ Πνεύματος ἐνεργειαν, εἰ μὴ διὰ τῆς τελείας ἐντολῆς, τοῦτ' ἔστι
 20 διὰ θανάτου. Εἵπερ καὶ ὁ ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ θάνατος ἐντολὴ Θεοῦ ἔστιν. Ὡσπερ οὖν ὁ ἥλιος, ὢν τέλειος, τελείαν καὶ ἀπλήν καὶ ἴσην ἅπασιν τὴν ἑαυτοῦ χάριν ἐπιβάλλει, λοιπὸν δὲ ἕκαστος καθόσον ἔχει τὸ ὄμμα κεκαθαρμένον, κατ' αὐτὸν καὶ εἰς λαϊκὸν εἰσδέχεται φῶς, οὔτω καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, πασῶν μὲν ἐνεργειῶν καὶ δωρεῶν
 25 τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ δεκτικὸς ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἐποίησε. Λοιπὸν δὲ οὐ πᾶσιν ὁμοτίμως τὰς δωρεὰς ἐνεργεῖν, ἀλλ' ἐκάστῳ πρὸς ἀξίαν, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν, ὅσον μαρτυρῆσαι τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις καὶ φανεροποιῆσαι τὸ μέτρον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Διό, φησὶν, «ἔξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ
 30 Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κράζον Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ»· καὶ «Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ».

αὐτῆς τῆς ἀγάπης, δὲν καταδεχόταν νὰ σκεφθεῖ τίποτε ἄλλο, οὔτε τις θλίψεις αὐτοῦ τοῦ σώματος, οὔτε τὰ θαύματα τῆς κτίσεως, ἀλλὰ παραιτήθηκε σχεδὸν ἀπὸ κάθε ἔννοια, μὴ ἀνεχόμενος νὰ στερηθεῖ οὔτε προσωρινὰ τὴν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος. Καὶ ἔκανε φανερὰ ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα παραιτήθηκε ἐξαιτίας τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, λέγοντας· «Ποιὸς θὰ μᾶς χωρίσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ; Θλίψη, ἢ στενοχώρια, ἢ διωγμός, ἢ πείνα, ἢ γύμνια, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα;»⁷⁰ καὶ τὰ λοιπὰ. Καὶ παρακάτω πάλι λέγει· «Εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ»⁷¹ καὶ τὰ λοιπὰ. Καὶ πάλι· «Κανένα ἄλλο δημιουργημα δὲν θὰ μπορέσει νὰ μᾶς χωρίσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖα ἔδειξε μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας»⁷², ἐπειδὴ δὲν ἀνεχόταν νὰ σκέφτεται τίποτε τέτοιο, παρὰ μόνο νὰ παραμένει ἐκεῖ.

Ἐρώτηση

Πῶς ὅμως εἶπες πρὶν ἀπὸ λίγο, ὅτι τὸ Πνεῦμα κατοικεῖ μέσα μας τέλεια;

Ἀπάντηση

Εἶπα ἀπαρχῇ, χωρὶς νὰ ἐννοῶ κάποιο μέρος τοῦ ὅλου, οὔτε κάποια τομὴ τοῦ Πνεύματος (γιατὶ τὸ Πνεῦμα οὔτε κόβεται, οὔτε ἀλλοιώνεται), ἀλλὰ δηλώνοντας τὴ δική μας χωρητικότητα, ἢ ὁποῖα δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσει ὅλη τὴν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος, παρὰ μόνο μὲ τὴν τέλεια ἐντολὴ, δηλαδή μὲ τὸν θάνατο, ἐφόσον καὶ ὁ θάνατος γιὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ. Ὅπως λοιπὸν ὁ ἥλιος, πού εἶναι τέλειος, δίνει τὴ χάρη του τέλεια καὶ ἀπλή καὶ ἴση σὲ ὅλους, ἀλλὰ ὁ καθένας ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ στὸν ὁποῖο ἔχει καθαρὰ τὰ μάτια του, δέχεται καὶ τὸ φῶς τοῦ ἀντιστοιχεῖ· ἔτσι καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, μὲ τὸ βάπτισμα ἔκανε τοὺς πιστοὺς σ' αὐτὸ δεκτικὸς ὅλων τῶν ἐνεργειῶν καὶ δωρεῶν του. Ὅμως δὲν ἐνεργοῦν σὲ ὅλους ἰσότιμα οἱ δωρεές, ἀλλὰ στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία του, ἀνάλογα μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν, ὅσο χρειάζεται νὰ βεβαιώσει μὲ τὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ νὰ κάνει φανερὸ τὸ μέτρο τῆς πίστεώς του στὸν Χριστό. «Γι' αὐτό», λέγει, «ἔστειλε ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ του στὶς καρδιές μας, φωνάζοντας· Ἀββᾶ, Πατέρα»⁷³, καὶ· «Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ μαζί μὲ τὸ πνεῦμα μας, ὅτι εἴμαστε παιδιὰ τοῦ Θεοῦ»⁷⁴.

73. Γαλ. 4, 6.

74. Ρωμ. 8, 16.

Ὅτι δὲ οὐδεὶς ἐαυτῷ ἐκκόπτει τὴν τοῦ Ἀδάμ ἁμαρτίαν, ἀλλ' ὁ
 Χριστὸς μόνος κατὰ ἀναλογίαν τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως, ἄκουε τοῦ
 Ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι «Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν
 ἡμῶν κατὰ τὰς Γραφάς»· καὶ πάλιν· «Συνίστησι δὲ τὴν ἐαυτοῦ ἀγά-
 5 πην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι, ἔτι ἁμαρτωλῶν ἡμῶν ὄντων, Χριστὸς ὑπὲρ
 ἡμῶν ἀπέθανε»· καί, «συνετάφημεν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἵνα,
 ὡσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι
 ζωῆς περιπατήσωμεν», καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ ὅτι, «Ὁ ἀποθανὼν δεδικαί-
 ωται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας»· καὶ ὅτι, «χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς
 10 πίστεως, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μὴ τις καυχῆσθαι»· καὶ πάλιν· «Ἦ-
 τε γὰρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ. Ὡς τέκνα φωτὸς περιπα-
 τεῖτε»· καὶ πάλιν· «Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμεν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐ-
 λευθέρας Τῆ ἐλευθερίας οὖν, ἣ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε στήκετε»·
 καὶ πάλιν· «Ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κα-
 15 κίας τὴν ἐλευθερίαν».

Βλέπεις πῶς δι' ὧν σὺ λέγεις ἀγῶνα ἐκκόπτειν τὴν ἁμαρτίαν,
 ταῦτα καινότητος καὶ ἐλευθερίας καὶ φωτὸς ἔργα λέγει ἡ Γραφή;
 Φανεροῖ δὲ καὶ αὐτεξουσίῳ παρατροπᾶς, ἃς σὺ λέγεις εἶναι τὴν
 τοῦ Ἀδάμ ἁμαρτίαν. Τὸ γάρ, «ὡς ἐπικάλυμμα τῆς κακίας ἔχειν τὴν
 20 ἐλευθερίαν», καί, «λυπεῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον», καί, «ποιεῖν τὸ θέ-
 λημα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν», καὶ τό, «διαρξασμένους πνεύ-
 ματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθαι», καὶ ὅτι, «ὀφειλέται ἐσμέν, οὐ τῇ σαρ-
 κί, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν», ταῦτα καὶ τοιαῦτα εἰδυῖα ἡ Γραφή, ὅτι
 ποιεῖν αὐτὰ ἢ μὴ ποιεῖν ἐφ' ἡμῖν ἐστι, διὰ τοῦτο οὐχὶ Σατανᾶν, οὐδὲ
 25 τοῦ Ἀδάμ ἁμαρτίαν, ἀλλ' ἡμᾶς μέμφεται. Εἰ δὲ βούλει νουνεχῶς
 ἀκοῦσαι, εἶπω σοι τῶν πάντων κεφαλαιωδέστερον.

Σὺ τοὺς λογισμοὺς μετασχηματικοὺς λέγεις εἶναι τὴν τοῦ Ἀδάμ
 ἁμαρτίαν, καὶ ἰδοὺ ὁ μακάριος Παῦλος φανερῶς καὶ ἀριδῆλως περὶ
 τῆς κακονοίας ταύτης ὡς αἰτίοις ἡμῖν ἐγκαλεῖ, λέγων· «Μὴ σχημα-
 30 τίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ

75. Α' Κορ. 15, 3.

78. Ρωμ. 6, 9.

76. Ρωμ. 5, 8.

79. Ἐφ. 2, 8.

77. Ρωμ. 6, 4.

80. Ἐφ. 5, 8.

Ὅτι ὅμως κανένας δὲν μπορεῖ νὰ ἀποβάλλει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του τὴν ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ, παρὰ μόνο ὁ Χριστὸς καὶ ἀνάλογα πρὸς τὴν πίστη μας σ' αὐτόν, ἄκουσε τὸν Ἀπόστολο ποὺ λέγει, ὅτι «ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ τὶς δικές μας ἁμαρτίες, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές»⁷⁵· καὶ πάλι· «Ὁ Θεὸς ὅμως ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπη του σὲ μᾶς μὲ τὸ ὅτι, ἐνῶ ἀκόμα ἤμασταν ἁμαρτωλοί, ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ μᾶς»⁷⁶· καί· «Ἐχομε ταφεῖ μαζί του μὲ τὸ βάπτισμα, ὥστε, ὅπως ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἔτσι κι' ἐμεῖς νὰ ζήσουμε μὲ καινούργια ζωὴ»⁷⁷, καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ ὅτι· «Ἐκεῖνος ποὺ πέθανε, ἔχει ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία»⁷⁸· καὶ ὅτι, «Μὲ τὴ χάρη εἶστε σωσμένοι μέσω τῆς πίστεως, καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ κάνατε, γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ καυχηθεῖ»⁷⁹· καὶ πάλι· «Κάποτε ἤσασταν σκοτάδι, ἐνῶ τώρα εἶστε φῶς μὲ τὸν Κύριο. Νὰ συμπεριφέρεσθε σὰν τέκνα τοῦ φωτός»⁸⁰. Καὶ πάλι· «Ἐμεῖς δὲν εἴμαστε παιδιὰ τῆς δούλης, ἀλλὰ τῆς ἐλεύθερης. Σταθεῖτε λοιπὸν σταθεροὶ στὴν ἐλευθερία μὲ τὴν ὁποία ὁ Χριστὸς μᾶς ἐλευθέρωσε»⁸¹· καὶ πάλι· «Νὰ ζεῖτε σὰν ἄνθρωποι ἐλεύθεροι καὶ νὰ μὴ χρησιμοποιεῖτε τὴν ἐλευθερία σὰν κάλυμμα κακῶν πράξεων»⁸².

Βλέπεις ὅτι μὲ αὐτὰ ποὺ ἐστὶν λές, ὅτι μὲ ἀγώνα ἀποκόπτεις τὴν ἁμαρτία, αὐτὰ, λέγει ἡ Γραφή, εἶναι ἔργα καινούργιας ζωῆς, καὶ ἐλευθερίας καὶ φωτός; Φανερώνει μάλιστα καὶ τὶς παρεκτροπές τῆς ἐλευθερίας, οἱ ὁποῖες λές ἐστὶν ὅτι εἶναι ἡ ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ. Γιατὶ τό, «Νὰ ἔχομε τὴν ἐλευθερία σὰν κάλυμμα τῆς κακίας», καὶ «Νὰ μὴ στενοχωρεῖτε τὸ ἅγιο Πνεῦμα»⁸³, καὶ «Νὰ κάνουμε τὸ θέλημα τῆς σάρκα καὶ τῶν λογισμῶν»⁸⁴, καὶ τό, «Ἐνῶ ἀρχίσατε μὲ τὸ Πνεῦμα, θέλετε τώρα νὰ τελειώσετε μὲ τὴ σάρκα;»⁸⁵· καί, ὅτι «Δὲν εἴμαστε ὀφειλέτες στὴ σάρκα, γιὰ νὰ ζοῦμε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῆς σάρκα»⁸⁶. Αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια γνωρίζοντάς τα ἡ Γραφή, ὅτι τὸ νὰ τὰ κάνουμε ἢ ὄχι ἐναπόκειται σὲ μᾶς, γι' αὐτὸ δὲν κατηγορεῖ οὔτε τὸν Σατανᾶ, οὔτε τὴν ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ ἐμᾶς. Ἐὰν μάλιστα θέλεις νὰ μὲ ἀκούσεις μὲ σύνεση, θὰ σοῦ πῶ τὸ πιὸ βασικό.

Ἐστὶν λές ὅτι οἱ λογισμοὶ εἶναι μεταμορφωμένη ἡ ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ. Νὰ ὅμως ὁ μακάριος Παῦλος φανερᾶ καὶ ξεκάθαρα γιὰ τὴν κακόνοια αὐτὴ κατηγορεῖ ὡς αἰτίους ἐμᾶς, λέγοντας· «Νὰ μὴ συμμορφώσεσθε μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ μεταμορφώσεσθε

81. Γαλ. 4, 31-5, 1.

84. Ἐφ. 2, 3.

82. Α' Πέτρ. 3, 16.

85. Γαλ. 3, 3.

83. Ἐφ. 4, 30.

86. Ρωμ. 8, 12.

νοὸς ὑμῶν». Εἰ δὲ ταῦτα οὐκ ἔστι τοῦ ἡμετέρου θελήματος, ἀλλὰ
 τῆς τοῦ Σατανᾶ τυραννίδος καὶ ἐγκατάλλειμμα τῆς τοῦ Ἀδάμ
 ἁμαρτίας, διὰ τί ἡμεῖς ὑπὸ τῆς Γραφῆς ἐγκαλούμεθα, οἱ ἀκουσίως
 ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐνεργούμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ τυραννούμε-
 5 νοι; Ἐρα καὶ ἀναιτίως μέλλομεν κολάζεσθαι; Ἡ τάχα καὶ ἄδικος ὁ
 Θεός, τὰ ὑπὲρ φύσιν προστάξας καὶ παρὰ φύσιν ζητῶν ἡμῖν τὰ
 ὑπὲρ δύναμιν; Ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο· μὴ γένοιτο! Ἐπεὶ ἐγὼ σε ἐρωτή-
 σω, καὶ δός μοι ἀπόκρισιν. Ὅσῃν ἔχει ἡ φύσις ἡμῶν εὐσεβείας δύ-
 ναμιν, ταύτην καθ' ἡμέραν κεχρεωστήκαμεν τῷ Θεῷ προσφέρειν ἢ
 10 οὔ; Πάντως ἐρεῖς μοι, ὅτι Ναί, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τοῦτο φύσει κεχάρι-
 σται, καὶ κατὰ δύναμιν τὰς ἐντολὰς ἔθετο. Οὐκοῦν, εἰ σήμερον αὐτῷ
 προσφέρομεν ἀγαθόν, σημερινόν ἐστι χρέος, δεῖξόν μοι λοιπὸν τῆς
 παλαιᾶς ἁμαρτίας ἀνταπόδομα, ἥτοι τῆς σῆς, ἥτοι τῆς Ἀδάμ. Ἐγὼ
 δέ σοι λέγω, ὅτι οὐ μόνον τοῦτο οὐκ ἔχεις δεῖξαι, ἀλλ' οὐδὲ τὸ καθ'
 15 ἡμέραν ἀνελλιπῶς ἀποδοῦναι. Καὶ πόθεν δήλον τοῦτο; Ἐκ τοῦ μὴ
 πάντοτε ἐν ταῖς αὐταῖς εὐρίσκεισθαι. Ὅσον γὰρ ἂν σήμερον προσ-
 θεῖς τῇ ἀρετῇ, τοσοῦτον ἠλέγχθης χρεώστης εἶναι τῆς παρελθού-
 σης, φανεροποιήσας τὴν τῆς φύσεως δύναμιν. Ἐδείχθη γὰρ διὰ τῆς
 σήμερον προσθήκης, ὅτι οὐ φύσεως, ἀλλὰ θελήματος πρόσθεσις
 20 ἐστὶν ἢ ἔλλειψις, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀναιρούμεθα.

Ἐρώτησις

Δεδόσθω ταῦτα οὕτω ἔχειν· ὁμως ἐν οἶδα, ὅτι, εἰ μὴ ὁ Ἀδάμ
 παρέβη, ἐγὼ τῆς τοῦ κακοῦ προσβολῆς πείραν οὐκ ἐλάμβανον.

Ἀπόκρισις

25 Οὐδὲ τοῦτο ὀρθῶς εἶρηκας τὸ γὰρ τῆς τοῦ κακοῦ προσβολῆς
 ἄπειρον εἶναι, ἀτρέπτου φύσεώς ἐστιν, οὐχὶ δὲ τῆς ἀνθρωπίνης·
 ἡμεῖς γὰρ καὶ ὁ Ἀδάμ μιᾶς φύσεώς ἐσμεν. Ἐδει κάκεινον καθ'
 ἡμᾶς εἶναι, καὶ ἡμᾶς κατ' ἐκεῖνον. Οὐκοῦν πειθέτω σε αὐτὸς ἐκεῖνος
 ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὅτι οὔτε ἀτρέπτος ἦν, οὔτε μονομερῶς κακό-

μέ την ἀνακαίνιση τοῦ νοῦ σας»⁸⁷. " Ἄν λοιπόν αὐτὰ δὲν εἶναι ἔργα τῆς δικῆς μας θελήσεως, ἀλλὰ τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας τοῦ Σατανᾶ, καὶ κατάλοιπο τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδάμ, τότε γιατί κατηγοροῦμαστε ἀπὸ τῆ Γραφὴ ἐμεῖς πὺν ἄθελά μας καθοδηγοῦμαστε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ τυραννιόμαστε ἀπὸ τὸν Σατανᾶ; Μήπως πρόκειται νὰ τιμωρηθοῦμε καὶ χωρὶς νὰ φταῖμε; Ἡ μήπως ὁ Θεὸς εἶναι καὶ ἄδικος, ὁ ὁποῖος μᾶς διέταξε νὰ κάνουμε πράγματα πὺν ξεπερνοῦν τὴ φύση μας, καὶ ζητᾶ ἀπὸ μᾶς παρὰ τὴ φύση μας νὰ κάνουμε αὐτὰ πὺν εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ δύναμή μας; Ὅμως ὄχι· δὲν συμβαίνει αὐτὸ· μὴ γένοιτο! Γιατὶ κι ἐγὼ θὰ σὲ ἐρωτήσω, καὶ νὰ μοῦ ἀπαντήσεις. Δὲν ὀφείλουμε νὰ προσφέρουμε στὸν Θεὸ κάθε μέρα τόση εὐσέβεια, ὅσην ἐπιτρέπουν οἱ φυσικὲς μας δυνάμεις; ἢ μήπως ὄχι; Ὅπως ὅποτε ὅμως θὰ μοῦ πεῖς, ναί, ἐπειδὴ αὐτὸ ὡς Θεὸς μᾶς τὸ χάρισε ἐκ φύσεως, καὶ ὅρισε τίς ἐντολὲς ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμή μας. " Ἄν λοιπόν σήμερα τὸ ἀγαθὸ πὺν τοῦ προσφέρουμε, εἶναι σημερινὸ μας χρέος, δείξε μου λοιπόν τὴν ἀνταμοιβὴ τῆς παλιᾶς ἁμαρτίας, ἢ τῆς δικῆς σου, ἢ τοῦ Ἀδάμ. Ἐγὼ ὅμως σοῦ λέγω, ὅτι ὄχι μόνο αὐτὸ δὲν μπορεῖς νὰ μοῦ τὸ ἀποδείξεις, ἀλλὰ οὔτε τὴν ἀνελλιπὴ κάθε μέρα ἀνταπόδοση. Καὶ ἀπὸ πὺν εἶναι φανερὸ αὐτό; Ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν βρισκόμαστε πάντοτε στὶς ἴδιες ἀρετές. Γιατὶ, ὅσο πὺν πολὺν προοδεύεις σήμερα στὴν ἀρετὴ, τόσο περισσότερο ἐλέγχεται ὅτι εἶσαι ὀφειλέτης γιὰ τὴ χθεσινὴ μέρα, ἀφοῦ ἔδειξες τὴ δύναμη τῆς φύσεώς σου. Γιατὶ μὲ τὴ σημερινὴ πρόοδο ἀποδείχθηκε, ὅτι ἡ χθεσινὴ ἔλλειψη δὲν εἶναι ἀδυναμία τῆς φύσεως, ἀλλὰ πρόσθεση τῆς θελήσεως, καὶ γι' αὐτὸ νικῶμαστε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Ἐρώτηση

" Ἄς δεχθοῦμε ὅτι αὐτὰ ἔτσι εἶναι· ὅμως ἓνα πράγμα γνωρίζω· ὅτι χωρὶς τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ, ἐγὼ δὲν θὰ εἶχα γνώση τῆς ἐπιθέσεως τοῦ κακοῦ.

Ἀπάντηση

Οὔτε αὐτὸ τὸ εἶπες σωστὰ. Γιατὶ ἡ ἔλλειψη γνώσεως τῆς ἐπιθέσεως τοῦ κακοῦ εἶναι γνώρισμα τῆς ἀμετάβλητης φύσεως, καὶ ὄχι τῆς ἀνθρώπινης. Ἐνῶ ἐμεῖς καὶ ὁ Ἀδάμ εἴμαστε τῆς ἴδιας φύσεως. Ἐπρεπε καὶ ἐκεῖνος νὰ εἶναι σὰν ἐμᾶς, καὶ ἐμεῖς σὰν ἐκεῖνον. Ἐπομένως ἂς σὲ πείσει ἐκεῖνος ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὅτι οὔτε ἀμετάβλητος ἦταν,

τρεπτος, καὶ οὐκ ἀνάγκη φύσεως παρέβη τὴν ἐντολήν, ἀλλ' εὐδοκία θελήματος. Ὡσπερ ἐκεῖνος δεκτικὸς μὲν ἦν τῆς τοῦ Σατανᾶ προσβολῆς ὑπακοῦσαι, εἶχε δὲ τὴν ἐξουσίαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς.

Ἐρώτησις

5 Τάχα νῦν ἀνέχομαί σου, ὅτι τὴν προσβολὴν τοῦ Σατανᾶ οὐκ ἀναιρεῖς.

Ἀπόκρισις

Ἐγὼ μὲν οὐδὲ ἐν τοῖς προειρημένοις ἀνεῖλον πώποτε. Οἶδα γὰρ καὶ τὸν Ἰῶβ πειρασθέντα ὑπὸ τοῦ διαδόλου, καὶ τὴν Γραφὴν λέγουσαν, ὅτι «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις»· καὶ πάλιν, «Ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν»· καὶ ἐν ἑτέρῳ, «Ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρῶμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίη». Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, οὐχ ἡμῶν, ἀλλ' ἑτέρων τινῶν εἶναι νομίζομεν, ποτὲ μὲν λέγοντες αὐτοὺς εἶναι τοῦ Ἀδάμ ἁμαρτίαν, ποτὲ δὲ αὐτὸν τὸν Σατανᾶ, ποτὲ δὲ τὴν τοῦ Σατανᾶ προσβολήν, τούτου χάριν λέγομεν, ὅτι ἄλλο τί ἐστὶν ἢ τοῦ Ἀδάμ ἁμαρτία, καὶ ἄλλο ὁ Σατανᾶς, καὶ ἄλλο ἢ τοῦ Σατανᾶ προσβολή, καὶ ἕτερον οἱ πονηροὶ ἡμῶν λογισμοί, κἂν ἐκ προσβολῆς τὰς ἀφορμὰς ἔχωσι. Σατανᾶς μὲν γὰρ ἐστὶν αὐτὴ ἢ τοῦ διαδόλου ὑπόστασις, ἢ καὶ τὸν Κύριον πειράζειν ἐπιχειρήσασα ἁμαρτία δὲ τοῦ πρώτου Ἀδάμ ἐστὶν ἢ τῆς ἐντολῆς παράβασις τοῦ πρώτου ἀνθρώπου· προσβολὴ δὲ τοῦ Σατανᾶ ἐστὶ 25 μονολόγιστος ἐμφάνεια πράγματος πονηροῦ, ἣτις ἑαυτῷ προσεγγίσει τῷ κῶ ἡμῶν δι' ὀλιγοπιστίας εὐρίσκει. Ἐντολήν γὰρ ἡμῶν λαβόντων τοῦ μηδὲν μερμινᾶν, ἀλλὰ πάση φυλακῇ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, καὶ ζητεῖν ἐντὸς ἡμῶν οὔσαν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅταν ἀποστῇ ὁ νοῦς τῆς καρδίας καὶ τῆς προειρημένης ζητήσεως, 30 εὐθέως δίδωσι τόπον τῇ τοῦ διαδόλου προσβολῇ καὶ γίνεται δεκτικὸς τῆς πονηρᾶς ὑποθέσεως

Ἄλλ' οὐδὲ τότε κινεῖν ὁ διάβολος τοὺς λογισμοὺς ἡμῶν κατ'

οὔτε μονομερῶς ἔκλινε πρὸς τὸ κακὸ, καὶ ὅτι δὲν παραβίασε τὴν ἐντολὴ ἀπὸ φυσικὴ ἀνάγκη, ἀλλὰ μὲ τὴν συγκατάνευση τῆς θελήσεώς του. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνος ἦταν δεκτικὸς νὰ ὑπακούσει στὴν ἐπίθεση τοῦ Σατανᾶ, καὶ εἶχε τὴν ἐξουσία νὰ τὸ κάνει, ἔτσι καὶ ἐμεῖς.

Ἐρώτηση

Τώρα βέβαια συμφωνῶ μαζί σου, γιατί δὲν ἀρνεῖσαι τὴν ἐπιθεση τοῦ Σατανᾶ.

Ἀπάντηση

Ἐγὼ οὔτε καὶ στὰ προηγούμενα τὴν ἀρνήθηκα ποτέ. Γιατὶ γνωρίζω, ὅτι καὶ ὁ Ἰὼβ δοκιμάσθηκε ἀπὸ τὸν διάβολο, καὶ τὴ Γραφὴ πού λέγει· «Ἡ πάλη μας δὲν γίνεται μὲ ἀνθρώπους, ἀλλὰ μὲ τὶς ἀρχές καὶ τὶς ἐξουσίες, μὲ τοὺς κοσμοκράτορες τοῦ σκοτεινοῦ αὐτοῦ κόσμου, μὲ τὰ οὐράνια πονηρὰ πνεύματα»⁸⁸. Καὶ ἄλλοῦ πάλι· «Ἀντισταθεῖτε στὸν διάβολο καὶ θὰ φύγει ἀπὸ σᾶς»⁸⁹. Καὶ ἄλλοῦ· «Ὁ ἀντίδικός σας διάβολος, σὰν λιοντᾶρι πού ὠρῦεται, τριγυρίζει ζητώντας ποιὸν νὰ καταπιεῖ»⁹⁰. Ἐπειδὴ ὅμως ἐμεῖς νομίζουμε ὅτι οἱ πονηροὶ λογισμοὶ δὲν εἶναι δικοὶ μας, ἀλλὰ κάποιων ἄλλων, καὶ λέμε ἄλλοτε ὅτι εἶναι κατάλοιπο τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδάμ, ἄλλοτε ὁ ἴδιος ὁ Σατανᾶς, καὶ ἄλλοτε ἐπίθεση τοῦ Σατανᾶ, γι' αὐτὸ λέμε, ὅτι ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἁμαρτία τοῦ Ἀδάμ, ἄλλο ὁ Σατανᾶς, ἄλλο ἡ ἐπίθεση τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἄλλο οἱ δικοὶ μας πονηροὶ λογισμοί, ἔστω καὶ ἂν ὀφείλονται σὲ ἐπιθέσεις τοῦ Σατανᾶ. Γιατὶ ὁ Σατανᾶς εἶναι ἡ ἴδια ἡ ὑπόσταση τοῦ διαδόλου, ἡ ὁποία ἐπιχείρησε νὰ βάλει σὲ πειρασμὸ καὶ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο. Ἁμαρτία τοῦ πρώτου Ἀδάμ εἶναι ἡ παράβαση τῆς ἐντολῆς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου. Ἐνῶ ἐπίθεση τοῦ Σατανᾶ εἶναι ἡ ἐπίμονη παρουσία ἑνὸς πονηροῦ πρᾶγματος, ἡ ὁποία βρῖσκει τρόπο νὰ προσεγγίσει τὸν νοῦ μας μὲ τὴν ὀλιγοπιστία. Γιατὶ, ἐνῶ ἔχουμε λάβει ἐντολὴ νὰ μὴ φροντίζουμε γιὰ τίποτε, ἀλλὰ νὰ φυλάμε τὴν καρδιά μας σὲ κάθε στιγμή καὶ νὰ ζητᾶμε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἡ ὁποία εἶναι μέσα μας, ὅταν ξεφύγει ὁ νοῦς μας ἀπὸ τὴν καρδιά καὶ τὴ ζήτηση τῆς βασιλείας πού προαναφέρθηκε, ἀμέσως δίνει τόπο στὴν ἐπίθεση τοῦ διαδόλου καὶ γίνεται δέκτης τῆς πονηρῆς ὑποβολῆς.

Ἄλλ' οὔτε τότε ὁ διάβολος ἔχει τὴ δύναμη νὰ κινεῖ τοὺς λογι-

88. Ἐφ. 6, 12.

89. Ἰακ. 4, 7.

90. Α' Πέτρ. 5, 8.

ἐξουσίαν ἔχει, ἐπεὶ οὐκ ἂν ἡμῶν ἐφείσατο, πᾶσαν κακὴν ἔννοιαν ἀναγκαστικῶς ἐπιφέρων καὶ μηδὲν ἀγαθὸν ἐννοεῖν συγχωρῶν· ἐξουσίαν δὲ μόνον ἔχει μονολογίστως ἐν πρωτονοίᾳ ὑποδεικνύειν τὰ πονηρὰ δόγματα τοῦ πειράζειν ἡμῶν τὸ ἐνδιάθετον, τοῦ ῥέπειν
 5 πρὸς τὴν ἐκείνου ὑπόθεσιν, ἢ πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ταῦτα ἀλλήλοις ἀντίκεινται· ὅθεν ἡμεῖς, ἐφ' οἷς μὲν ἀγαπῶμεν, εὐθέως πρὸς τὸ ὑπόδειγμα ἀνακινουῦμεν τοὺς λογισμοὺς καὶ ἐμπαθῶς προσομιλοῦμεν κατὰ διάνοιαν τῷ ὑποβληθέντι πράγματι· ἐφ' οἷς δὲ μισοῦμεν, συγχωρονίζειν οὐ δυνάμεθα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν μισοῦμεν
 10 τὴν προσβολήν. Ἡ δὲ μισουμένη παραμένει (γίνεται γάρ), πλήν οὐκ ἐκ διαθέσεως προσφάτου, ἀλλ' ἐκ παλαιᾶς προσλήψεως ὠχύρωται· διὸ καὶ ἀπρόσκοπτος ἴσταται ἐν τῷ τόπῳ καὶ μονολόγιστος, ὑπὸ τῆς καρδιακῆς ἀηθείας εἰς πολύνοιαν καὶ πάθος προσβῆναι κωλυομένη· οὐ γὰρ ἔχει φύσιν ἢ μονοπρόσωπος ἐμφάνεια, μισουμένη παρὰ
 15 τοῦ προσέχοντος ἑαυτὸν, βία κατασῦραι τὸν νοῦν εἰς τὸ τῆς πολυνοίας πάθος, εἰ μὴ διὰ ἡδυπαθείας καρδιακῆς μόνης.

Ὡστε ἡμεῖς τῆς ἡδυπαθείας εἰ παντελῶς ἀποστῶμεν, οὐδὲ τῶν προσλήψεων μονολόγιστος ἐμφάνεια βλάψαι ἡμᾶς ἔτι δύναται, καὶ τὴν συνειδήσιν πρὸς ἀσφάλειαν τῶν μελλόντων κατακρίνειν. Ἐπι-
 20 γνόντος γὰρ τοῦ νοῦς τὴν ἀργὴν τῆς προσλήψεως ἔνστασιν, καὶ ἐξομολογουμένου τῷ Θεῷ τὴν παλαιὰν αἰτίαν, εὐθέως ἀναιρεῖται καὶ οὗτος ὁ πειρασμός. Καὶ πάλιν ὁ νοῦς ἐξουσίαν ἔχει προσέχειν τῇ καρδίᾳ, καὶ πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν αὐτήν, εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτῆς ἀνενόγητα ταμεῖα εἰσελθεῖν πειρώμενος, ἔνθα οὐκ εἰσι πονηρῶν
 25 λογισμῶν ἄνεμοι, βιαίως ὠθοῦντες καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἐπὶ τοὺς κρημνοὺς τῆς ἡδυπαθείας καὶ εἰς φρέατα ἀσφάλτου καταβάλλοντες οὔτε πλατεῖά τις καὶ εὐρύχωρος ὁδός, ῥήμασί τε καὶ σχήμασι κοσμικῆς σοφίας κατατετρομένη καὶ δελεάζουσα τοὺς ἐπομένους αὐτῇ, κἂν λίαν φρόνιμοι τυγχάνουσι. Τὰ δὲ καθαρὰ τῆς ψυχῆς
 30 ἐνδότερα ταμεῖα, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Χριστοῦ γυμνὸν οὐκ εἰσδέχονται μηδὲν ἐπιφερόμενον τοῦ αἰῶνος τούτου, μὴ εὐλογον, μὴ ἄλογον, εἰ μὴ τὰ τρία ταῦτα, ἃ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην.

σμούς μας, γιατί τότε δὲν θὰ δίσταζε νὰ μᾶς ἐπιβάλλει ἀναγκαστικά κάθε κακή σκέψη, μὴ ἐπιτρέποντάς μας νὰ σκεφθοῦμε κανένα καλὸ. Ἐχει ἐξουσία μόνο μέσω λογισμοῦ νὰ μᾶς ὑποβάλλει τὴν πρώτη σκέψη, ὑποδεικνύοντάς μας τὰ πονηρὰ δόγματα του, ὥστε νὰ βάλει σὲ πειρασμὸ τὴ διάθεσή μας, καὶ νὰ κλίνουμε πρὸς τὴν ὑποβολὴ ἐκείνου παρὰ πρὸς τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι ἀντίθετα μεταξύ τους. Γι' αὐτὸ ἐμεῖς γιὰ ἐκεῖνα ποὺ ἀγαπᾶμε, ἀμέσως θέτουμε σὲ λειτουργία τοὺς λογισμοὺς μας σύμφωνα πρὸς τὴν ὑπόδειξη, καὶ μὲ πάθος ἀσχολοῦμαστε νοερὰ μὲ τὸ πρᾶγμα ποὺ μᾶς ὑποδείχθηκε· ἐνῶ γιὰ ὅσα μισοῦμε, δὲν μποροῦμε νὰ χάνουμε χρόνο ἀσχολούμενοι μ' αὐτὰ, ἀλλὰ μισοῦμε ἀκόμα καὶ τὴν ἴδια τὴν ὑποβολή. Ἐκείνη βέβαια, ἂν καὶ μισεῖται, παραμένει (γιατὶ ἐξακολουθεῖ νὰ γίνεται), ὅμως ὄχι ἀπὸ διάθεσή μας πρόσφατη, ἀλλὰ ὀχυρωμένη πίσω ἀπὸ παλιὸ λογισμό. Γι' αὐτὸ καὶ παραμένει ἀσφαλῆς στὸν τόπο καὶ ἐπιμένει νὰ ὑποβάλλει τὸν λογισμό, ἐπειδὴ ἐξαιτίας τῆς ἀποστροφῆς τῆς καρδιᾶς ἐμποδίζεται νὰ γίνῃ σκέψη εὐρύτερη καὶ πάθος. Γιατὶ δὲν μπορεῖ ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἡ μονοπρόσωπης ἐμφάνισης, ὅταν μισεῖται ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ προσέχει τὸν ἑαυτό του, νὰ παρασύρει μὲ βία τὸν νοῦ του στὸ πάθος τῆς διαρκοῦς σκέψεως, παρὰ μόνο μὲ τὴν ἡδυπάθεια τῆς καρδιᾶς.

Ἐπομένως, ἐὰν ἐμεῖς μείνουμε τελείως μακριὰ ἀπὸ τὴν ἡδυπάθεια, οὔτε ἡ ἐπίμονη παρουσία τῶν ὑποβολῶν μπορεῖ πιά νὰ μᾶς βλάψῃ, καὶ νὰ καταδικάσῃ τὴ συνείδηση γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν. Γιατὶ, ὅταν ὁ νοῦς ἀντιληφθεῖ τὴν ἀδρανῆ ἀξίωση τῆς ὑποβολῆς, καὶ ἐξομολογηθεῖ στὸν Θεὸ τὴν παλιὰ αἰτία, ἀμέσως ἐξαφανίζεται καὶ ὁ πειρασμὸς αὐτός. Καὶ πάλι ὁ νοῦς ἔχει ἐξουσία νὰ προσέχει τὴν καρδιά καὶ νὰ τὴν φυλάει σὲ κάθε στιγμή, ἐπιχειρώντας νὰ μπῆ στὰ ἐνδότερα διαμερίσματά της, ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἄνεμοι πονηρῶν λογισμῶν, ποὺ νὰ ὠθοῦν βίαια τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα στοὺς γκρεμοὺς τῆς ἡδυπάθειας, καὶ νὰ τὰ ρίχνουν σὲ πηγᾶδια μὲ ἄσφαλο, οὔτε καὶ ὑπάρχει ἐκεῖ κανένας πλατὺς καὶ εὐρύχωρος δρόμος, στρωμένος μὲ λόγια καὶ σχήματα κοσμικῆς σοφίας, ποὺ νὰ δελεάζει ἐκείνους ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πολὺ γνωστικοί. Ἄλλωστε τὰ καθαρὰ ἐνδότερα διαμερίσματα τῆς ψυχῆς καὶ ὁ οἶκος τοῦ Χριστοῦ, δὲν δέχονται γυμνόν, ὅποιον δὲν φέρει τίποτε ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν, οὔτε εὐλογο, οὔτε παράλογο, παρὰ μόνο τὰ τρία αὐτὰ ποὺ ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος πίστη, ἐλπίδα ἀγάπη⁹¹.

Δύναται οὖν τις φιλαλήθης ὢν καὶ καρδιοπονεῖν βουλόμενος, μηδὲ ὑπὸ τῶν προλήψεων ἐξωσθῆναι κατὰ τὴν ἀκολουθίαν ἣν προειρήκαμεν, ἀλλὰ προσέχειν τῇ καρδίᾳ καὶ προκόπτειν εἰς τὸ ἐνδότερον καὶ ἐγγίξειν τῷ Θεῷ μόνον, ἵνα ἐπὶ τῆς προσοχῆς καὶ παραμο-
 5 νῆς πόνοις μὴ ἀηδίηται. Οὐ δύναται γὰρ μὴ καρδιοπονεῖν ὁ προσεκτικὸς τῶν λογιστικῶν μετεωρισμῶν καὶ σαρκικῶν ἡδονῶν, ἑαυτὸν καθ' ἡμέραν, οὐκ ἔξωθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔνδοθεν περιγράφων, ἐν οἷς πολλάκις καὶ ἔννοια καὶ πράξεις ἀνεστράφη. Ὅθεν, τὴν μὲν
 10 μονολόγιστον προσβολὴν ἀναγκαστικὴν οἶδαμεν, διὰ τὸ καὶ μισομένην παραμένειν· τὴν δὲ τῶν ἐπαγομένων λογισμῶν ὁμιλίαν προαιρετικὴν. Ἐδειξαν δὲ τοῦτο καὶ οἱ μὴ ἁμαρτήσαντες ἐν τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ, τὴν μὲν προσβολὴν κωλύσαι μὴ δυναθέντες, τὴν δὲ πρὸς αὐτὴν ὁμιλίαν καὶ προσπάθειαν καθόλου παραιτησάμενοι.

15

Ἐρώτησις

Εἰ τὴν τοῦ Ἀδὰμ παράβασιν κατὰ ἀνάγκην οὐ παραδεξάμεθα, ὃ ἐστὶν ἡ λογιστικὴ ἡμῶν ἁμαρτία.

Ἀπόκρισις

Οὐκ ἔστι τοῦ Ἀδὰμ παράβασις, ἀλλ' ἔλεγχος τῆς ἐκάστου ἡδυ-
 20 παθείας. Ἀλλ' οὐδὲ τὴν παράβασιν διεδεξάμεθα. Ἐπεὶ κατὰ τὴν διαδοχὴν, ἀνάγκη ἔδει πάντας παραβάτας εἶναι, καὶ μὴ ἐγκαλεῖσθαι ὑπὸ Θεοῦ κατὰ ἀνάγκην φυσικῆς διαδοχῆς παραβαίνοντας. Νῦν δὲ οὐχ οὕτως οὐδὲ γὰρ πάντες παραβαίνομεν τὴν ἐντολήν, οὐδὲ πάντες φυλάττομεν. Ὅθεν δῆλον, ὅτι οὐ κατὰ ἀνάγκην ἐστίν,
 25 ἀλλ' ἡδυπάθεια ἢ παράβασις. Εἰ δὲ λέγεις διὰ ταύτην ἐληλυθέναι τὸν Κύριον, διὰ τί ταύτην οὐκ ἀνήρει ἐν τῷ βαπτίσματι, ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἕκαστος ἐξουσίαν ἔχει παραθεῖναι ἢ μὴ παραθεῖναι; Οὐκοῦν τὴν παράβασιν προαιρετικὴν οὖσαν, καθὼς ἀποδέδεικται, οὐδεὶς ἐξ ἀνάγκης διεδέξατο· τὸν δὲ ἐκ ταύτης θάνατον ἀναγκαστικὸν ὄν-

Μπορεῖ λοιπὸν κάποιος, πὺ εἶναι φιλαλήθης καὶ θέλει νὰ θλίβεται βαθειά, νὰ μὴ ὑποστῆ ἐπιβλαβῆ ἐπίδραση οὔτε ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τῶν λογισμῶν, σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπαμε πρὶν, ἀλλὰ νὰ προσέχει τὴν καρδιά καὶ νὰ προοδεύει στὸ ἐσωτερικὸ του καὶ νὰ πλησιάζει μόνο τὸν Θεό, γιὰ νὰ μὴ ἀηδιάζει μὲ τὴν προσοχὴ καὶ παραμονὴ του στοὺς πόνους. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ μὴ θλίβεται βαθειά ἐκεῖνος πὺ προσέχει τὶς λογικὲς ζαλάδες καὶ τὶς σαρκικὲς ἡδονές, περιφρουρώντας κάθε μέρα τὸν ἑαυτό του, ὄχι μόνο ἐξωτερικὰ ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικὰ, ἀπὸ ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλὲς φορὲς καὶ ὁ λογισμὸς καὶ ἡ πράξι ἀνατράπηκαν. Γι' αὐτὸ ἡ ἐπίμονη ἐπίθεση γνωρίζουμε ὅτι εἶναι ἀναγκαστική, ἐπειδὴ παραμένει αὐτὴ καὶ ὅταν ἀκόμα μισεῖται, ἐνῶ ἡ σχέση μὲ τοὺς λογισμοὺς πὺ παρεμβάλλονται εἶναι προαιρετική. Καὶ τὸ ἀπέδειξαν αὐτὸ ἐκεῖνοι πὺ δὲν ἀμάρτησαν ὅμοια μὲ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐπίθεση βέβαια τῶν λογισμῶν δὲν μπόρεσαν νὰ τὴν ἐμποδίσουν, ὅμως ἀπέφυγαν τελείως τὴν σχέση μὲ αὐτοὺς καὶ τὴν προσήλωσαν σ' αὐτούς.

Ἑρώτηση

Ἐάν τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ, δηλαδὴ τὴν ἀμαρτία τῶν λογισμῶν μας, δὲν τὴν διαδεχθήκαμε ἀναγκαστικά.

Ἀπάντηση

Δὲν εἶναι παράβαση τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ ἔλεγχος τῆς ἡδυπάθειας τοῦ καθενός. Ἐπὶ οὔτε καὶ τὴν παράβαση διαδεχθήκαμε. Γιατὶ μὲ τὴν διαδοχὴ, ἔπρεπε ἀναγκαστικά νὰ εἶμαστε ὅλοι παραβάτες, καὶ νὰ μὴ κατηγορούμαστε ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ παράβαση πὺ κάναμε κατ' ἀνάγκη φυσικῆς διαδοχῆς. Τώρα ὅμως δὲν συμβαίνει αὐτό· γιὰτὶ οὔτε ὅλοι παραβαίνουμε τὴν ἐντολή, ἀλλὰ οὔτε καὶ ὅλοι τὴν τηροῦμε. Ἐπομένως εἶναι φανερό ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαστικὴ ἡ παράβαση, ἀλλὰ ἡδυπάθεια. Ἐάν πάλι λές, ὅτι γι' αὐτὴν ἦρθε ὁ Κύριος, τότε γιὰτὶ δὲν τὴν κατάργησε μὲ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ τώρα ὁ καθένας ἔχει τὴν ἐξουσία νὰ τὴν παραβεῖ ἢ νὰ μὴ τὴν παραβεῖ; Ἐπομένως, τὴν παράβαση, πὺ εἶναι προαιρετική, ὅπως ἀποδείχθηκε, κανένας δὲν τὴν διαδέχθηκε ἀναγκαστικά, ἐνῶ τὸν θάνατο πὺ προῆλθε ἀπὸ αὐτὴν καὶ εἶναι ὑποχρεωτικὸς τὸν διαδεχθήκαμε ὅλοι. Αὐτὸς εἶναι ἀπο-

τα διεδεξάμεθα, ὅς ἐστι Θεοῦ ἀλλοτριώσεις Ἀποθανόντος γὰρ τοῦ
 πρώτου ἀνθρώπου, τοῦτ' ἔστιν ἀλλοτριωθέντος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, οὔτε
 ἡμεῖς ζῆν ἐν Θεῷ ἠδυνάμεθα· διὸ ἦλθεν ὁ Κύριος, ἵνα ἡμᾶς διὰ
 λουτροῦ παλιγγενεσίας ζωοποιήσῃ καὶ καταλλάξῃ τῷ Θεῷ, ὃ καὶ
 5 πεποίηκεν. Οὐκοῦν, οὐ τὴν παράβασιν διεδεξάμεθα, ἐπειδὴ κάκει-
 νον ἐξ ἀνάγκης ἐκράτησεν, ὃς ἐδασίλευε καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτή-
 σαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ.

Ἐρώτησις

Δεδόσθω, ὅτι τὴν παράβασιν θελήματι ἔσχεν ὁ Ἀδάμ, καὶ διὰ
 10 τοῦτο ὁμοφυεῖς ὄντες καὶ ἡμεῖς θελήματι ἐκπίπτομεν· μὴ καὶ τὴν
 προσβολὴν θελήματι ἔσχεν;

Ἀπόκρισις

Ναὶ τὴν προσβολὴν κατὰ ἀνάγκην ἔσχεν. Ἄλλ' ἡ προσβολὴ
 οὔτε ἁμαρτία ἐστίν, οὔτε δικαιοσύνη, ἀλλ' ἔλεγχος τοῦ αὐτεξουσίου
 15 ἡμῶν θελήματος. Διὸ καὶ προσβάλλειν ἡμῖν παρεχωρήθη, ἵνα τοὺς
 μὲν ἐπὶ τὴν ἐντολὴν ῥέποντας στεφανίτας ἀποδείξῃ ὡς πιστούς,
 τοὺς δὲ ἐπὶ τὴν ἡδονὴν κατεγνωσμένους, ὡς ἀπίστους. Καὶ τοῦτο δὲ
 εἰδέναι ἡμᾶς χρὴ, ὅτι οὐ καθ' ἑκάστην ἡμῶν τροπὴν εὐθέως δόκιμοι
 ἢ ἀδόκιμοι κρινόμεθα, ἀλλ' ὅταν ὅλην ἡμῶν τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν διὰ
 20 τῶν προσβολῶν δοκιμασθῶμεν, νικῶντες, νικώμενοι· πίπτοντες,
 ἐγειρόμενοι· πλανώμενοι, εὐοδούμενοι, τότε ἐν ἡμέρᾳ ἐξόδου πάν-
 των συμψηφισθέντων, κατὰ ἀναλογίαν κρινόμεθα. Οὔτε οὖν ἡ προ-
 σβολὴ ἐστὶν ἁμαρτία. Μὴ γένοιτο! Εἰ γὰρ καὶ ἐξ ἀνάγκης μονολο-
 γίστως δεικνύει τὰ πράγματα, ἀλλ' ἡμεῖς ἐν Κυρίῳ ἐλάβομεν ἐξου-
 25 σίαν πνευματικῆς ἐργασίας, καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν ἀπὸ πρώτης ἐννοίας
 δοκιμάζειν τὸ βλαβερὸν καὶ τὸ ὠφέλιμον, καὶ ἀποβάλλειν ἢ προσ-
 δέχεσθαι τοὺς λογισμούς, οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ διαθέσεως πλη-
 θυνομένους. Θῶμεν δὲ κατὰ σέ, ὅτι καὶ οὗτοι κατὰ ἀνάγκην καὶ
 30 διαδοχὴν ἀναφύονται· διὰ τί ἡμᾶς ἡ θεία Γραφὴ κατακρίνει ἐπὶ

ξένωση ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατί, ἀφοῦ πέθανε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, δηλαδή ἀφοῦ ἀποξενώθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, οὔτε ἡμεῖς μπορούσαμε νὰ ζοῦμε μὲ τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ ἦρθε ὁ Κύριος, γιὰ νὰ μᾶς δώσει ζωὴ μὲ τὸ λουτρὸ τῆς πολυγενεσίας, καὶ νὰ μᾶς συμφιλιώσει μὲ τὸν Θεό, πράγμα πού καὶ ἔκανε. Ἐπομένως δὲν διαδεχθήκαμε τὴν παράβαση, γιατί τότε ὁ θάνατος θὰ ὑποδούλωνε ἀναγκαστικά καὶ ἐκεῖνον, ὁ θάνατος, ὁποῖος βασίλευε καὶ σὲ ἐκείνους πού δὲν εἶχαν ἀμαρτήσῃ κατὰ τρόπον ὅμοιο μὲ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ⁹².

Ἑρώτηση

Ἄς δεχθοῦμε ὅτι τὴν παράβαση ὁ Ἀδάμ τὴν ἔκανε μὲ τὴ θέλησή του, καὶ γι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς, ὄντας τῆς ἴδιας φύσεως, πέφτουμε μὲ τὴ θέλησή μας στὴν ἀμαρτία. Μήπως καὶ τὴν προσβολὴ τῶν λογισμῶν τὴν εἶχε μὲ τὴ θέλησή του;

Ἀπάντηση

Ναί, τὴν προσβολὴ τῶν λογισμῶν τὴν εἶχε κατ' ἀνάγκη. Ὅμως ἡ προσβολὴ οὔτε ἀμαρτία εἶναι, οὔτε δικαιοσύνη, ἀλλὰ ἔλεγχος τῆς ἐλεύθερης θελήσεώς μας. Γι' αὐτὸ καὶ τῆς παραχωρήθηκε νὰ μᾶς προσβάλλει, ὥστε ἐκείνους πού κλίνουν πρὸς τὴν ἐντολὴ νὰ τοὺς ἀποδείξει, ὡς πιστούς, ἄξιους γιὰ στεφάνια, ἐνῶ ὅσους κλίνουν πρὸς τὴν ἡδονή, ὡς ἄπιστους, νὰ τοὺς ἀποδείξει ἄξιους γιὰ καταδίκη. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουμε κι αὐτό, ὅτι δὲν κρινόμαστε σὲ κάθε μας μεταβολὴ ἀμέσως ἄξιοι ἢ ἀνάξιοι, ἀλλὰ ὅταν σ' ὅλη τὴν ἐπίγεια ζωὴ μας δοκιμασθοῦμε μὲ τίς ἐπιθέσεις, νικώντας καὶ νικώμενοι, πέφτοντας καὶ ἐγειρόμενοι, πλανώμενοι καὶ ἐπιτυγχάνοντες, τότε κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου, ἀφοῦ συμψηφισθοῦν ὅλα, θὰ κριθοῦμε ἀνάλογα. Οὔτε λοιπὸν ἡ προσβολὴ εἶναι ἀμαρτία, μὴ γένοιτο! Γιατί, ἂν καὶ ἀπὸ ἀνάγκη μᾶς παρουσιάζει τὰ πράγματα μὲ τρόπο ἐπίμονο, ἡμεῖς ὅμως ἔλαβαμε ἀπὸ τὸν Κύριο τὴν ἐξουσία τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, καὶ ἀπὸ μᾶς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πρώτη σκέψη νὰ κρίνουμε ποιὸ εἶναι βλαβερὸ καὶ ποιὸ ὠφέλιμο, καὶ νὰ ἀπομακρύνουμε ἢ νὰ δεχόμαστε τοὺς λογισμούς, οἱ ὁποῖοι πληθύνονται ὄχι ἀναγκαστικά, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ διάθεσή μας. Ἄς δεχθοῦμε ὅμως, σύμφωνα μὲ σένα, ὅτι καὶ οἱ λογισμοὶ ἐμφανίζονται ἀναγκαστικά καὶ κατὰ διαδοχὴ ἀπὸ τὸν Ἀδάμ. Τότε γιατί μᾶς κατακρίνει

τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς; ἢ πῶς δυνάμεθα ἀποκλεῖσαι τοὺς ἐξ ἀνάγκης καὶ διαδοχῆς ἡμῖν ἐνοχλοῦντας; Εἰ δέ μοι λέγεις Δυνάμεθα διὰ τῆς χάριτος ἧς εἰλήφαμεν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, κατὰ τὰς Γραφάς, γνῶθι ὅτι καὶ οὕτως ἡμεῖς ἐσμεν αἴτιοι, ἔχοντες παρὰ Θεοῦ δύναμιν
 5 ἀποκλείειν αὐτοὺς ἀπὸ πρώτης ἐννοίας καὶ ἀναδόσεως. Εἴ τις δὲ ἄλλον τινὰ ἴσῃσιν αἴτιον τῶν ἑαυτοῦ κακῶν, οὐ μόνον ἀδεῶς ἐξαμαρτάνει, ἀλλὰ καὶ βλασφημεῖ κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀναιτίως τοὺς ἀνθρώπους παραχωροῦντος πολεμεῖσθαι.

Ἐρώτησις

10 Διὰ τί οὖν ἐγὼ δεβαπτισμένος, καὶ τὸν Θεὸν παρακαλῶ, καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ ἐπικαλοῦμαι, καὶ ὄλω θελήματι βούλομαι ῥυσθῆναι καὶ ἀπαλλαγῆναι τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ οὐ δύναμαι; Ἡ δῆλον, ὅτι ἡ τοῦ Ἀδάμ παράβασις ταύτην ἡμῖν τὴν ἀπαραίτητον κληρονομίαν κατέλιπεν;

15 **Ἀπόκρισις**

Ἔδει μὲν ἡμᾶς, λογικοὺς ὄντας, εἰδέναι τί ἀκούομεν. Ἐπεὶ δὲ ὑπὸ φιληδονίας καὶ κενοδοξίας σκοτισθεῖσα ἡ ψυχὴ εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀγνοίας καταπέπτωκεν, οὐκέτι οὔτε γραφικῆς ἐντολῆς ἀκούει, οὔτε φυσικῆς ἀκολουθίας, οὔτε ἐμπείρων ἐπιστασίας, ἢ μόνον ταῖς
 20 ἐννοίαις ἀκολουθεῖν. Τίς γὰρ πιστεύων τῇ θείᾳ Γραφῇ καὶ ποιῶν τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, οὐχ εὗρίσκει κατὰ ἀναλογίαν τὴν ὑπόλειψιν τῶν λογισμῶν καὶ πληροφορεῖται, ὅτι οὐ κατ' ἐξουσίαν κρατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν ἡμῶν καὶ ἔλλειψιν τῶν ἐντολῶν; Διὸ οὐ πάντες τῇ καταστάσει ἴσοι ἐσμέν, οὔτε ταῖς αὐταῖς ἐννοίαις
 25 ἐλαννόμεθα, ἐπειδὴ προαιρετικάι εἰσιν αἱ τῶν λογισμῶν αἰτίαι. Εἰ γὰρ ἦσαν ἀναγκαστικάι ἐκ τοῦ Ἀδάμ, πάντες ἂν ὁμοίως ἐνηρογούμεθα, καὶ ἀπαραιτήτως ἐκρατούμεθα· καὶ οὔτε γραφικῆς νουθεσίας ἐδεόμεθα, φύσεως κατὰ διαδοχὴν κρατούσης, καὶ οὐ φιληδόνου θελήματος. Νῦν δὲ οὐχ οὕτως ἐστίν. Μὴ γένοιτο! Ἴδου γὰρ ὁρῶμεν,

ἡ ἅγια Γραφή γιὰ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς; Ἡ πῶς μποροῦμε νὰ ἀπομακρύνουμε ἐκείνους ποὺ μᾶς ἐνοχλοῦν ἀπὸ ἀνάγκη καὶ διαδοχή; Ἄν πάλι μοῦ πεῖς Μποροῦμε νὰ τοὺς ἀπομακρύνουμε μὲ τὴ χάρη ποὺ ἐλάβαμε ἀπὸ τὸ βάπτισμα, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, μάθε, ὅτι καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ ἐμεῖς εἴμαστε αἴτιοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουμε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴ δύναμη νὰ τοὺς ἀπομακρύνουμε ἀπὸ τὴν πρώτη σκέψη καὶ ἐμφάνιση. Ἄν πάλι κανεὶς προβάλει κάποιον ἄλλον ὡς αἴτιο τῶν δικῶν του κακῶν, αὐτὸς ὄχι μόνο ἀμαρτάνει ἀφοβα, ἀλλὰ καὶ βλασφημεῖ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ὅτι δῆθεν αὐτὸς ἐπιτρέπει νὰ πολεμοῦνται οἱ ἄνθρωποι χωρὶς νὰ φταῖνε.

Ἑρώτηση

Γιατί λοιπὸν ἐγώ, ποὺ εἶμαι βαπτισμένος, καὶ παρακαλῶ τὸν Θεό, καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴ χάρη του, καὶ μὲ ὅλη τὴ θέλησή μου ἐπιθυμῶ νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἐπιτύχω αὐτό; Ἡ μήπως εἶναι φανερό, ὅτι τὴν ἀναγκαῖα αὐτὴ κληρονομιά μᾶς τὴν ἄφησε ἢ παράβασε τοῦ Ἀδάμ;

Ἀπάντηση

Ἐπρεπε βέβαια ἐμεῖς, ποὺ εἴμαστε λογικοί, νὰ γνωρίζουμε τί ἀκοῦμε. Ἐπειδὴ ὅμως, ὅταν ἡ ψυχὴ σκοτισθεῖ ἀπὸ τὴ φιληδονία καὶ τὴν κενοδοξία, πέφτει στὸ βυθὸ τῆς ἄγνοιας, τότε πιά οὔτε τὴν ἐντολὴ τῆς Γραφῆς ἀκούει, οὔτε τὴ φυσικὴ συνέπεια, οὔτε τὶς συστάσεις τῶν ἐμπείρων, ἀλλ' ἀκολουθεῖ μόνο τὶς σκέψεις της. Γιατί ποιὸς, πιστεύοντας στὴν ἅγια Γραφή καὶ ἐφαρμόζοντας τὶς ἐντολές τοῦ Κυρίου, δὲν βρίσκει, ὅτι οἱ λογισμοὶ του εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν πίστη του, καὶ δὲν πληροφορεῖται ὅτι δὲν ἐπιβάλλονται μὲ ἐξουσία, ἀλλὰ ἀνάλογα μὲ τὴν ὀλιγοπιστία μας καὶ τὴν παραμέληση τῶν ἐντολῶν; Γι' αὐτὸ δὲν εἴμαστε ὅλοι στὴν ἴδια κατάσταση, οὔτε καὶ κατευθυνόμαστε ἀπὸ τὶς ἴδιες σκέψεις, ἐπειδὴ οἱ αἰτίες τῶν λογισμῶν εἶναι προαιρετικές. Γιατί, ἂν ἦταν ἀναγκαστικές ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ, τότε ὅλοι θὰ καθοδηγοῦμασταν κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ θὰ ὑποτασσόμασταν ἀναγκαστικά, καὶ οὔτε τὶς νουθεσίες τῆς Γραφῆς θὰ χρειαζόμασταν, γιατί θὰ ὑπερίσχυε ἡ φύση σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς διαδοχῆς καὶ ὄχι τὸ φιλήδονο θέλημα. Τώρα ὅμως δὲν συμβαίνει ἔτσι. Μὴ γένοιτο! Γιατί νὰ, βλέπουμε ὅτι

ὅτι οὐ πάντες ὁμοίως ἐνεργούμεθα, οὐδὲ ἐν τοῖς αὐτοῖς καιροῖς, οὔτε ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν, ἀλλ' ἕκαστος καθὸ ἂν ἐπίστευσε τῷ Κυρίῳ περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἀνθρωπίνης δόξης καὶ ἡδυπαθείας καταφρονήσας, τοσοῦτον καὶ τοὺς λογισμοὺς ἀπέκλεισε, καὶ
 5 τοῦ ἡδυπαθοῦντος ἡσυχέστερος τυγχάνει. Διὰ τοῦτο ἕτερος ἕτερου καὶ τῇ ἐννοίᾳ καὶ τῷ βίῳ διενηνόχασεν. Ἐπειδὴ οὖν καὶ τοῦτο σοφίζόμεθα τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ζητοῦμεν οὐκ ἐκ πίστεως Ἰησοῦ, τοῦτ' ἔστιν οὐ δι' ἐργασίας τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, οὔτε δι' εὐτελείας καὶ ταπεινοφροσύνης καρδιοπονοῦντες σβέσαι τοὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ μετὰ τῆς
 10 κρυπτῆς ἡδυπαθείας, κενοδοξίας, λέγω, καὶ ἀνθρωπαρεσκείας, οἰήσεως καὶ φαντασμοῦ νίκης καὶ ἐπάρσεως, καὶ ἑτέρων τοιούτων, ὧν αἱ μὲν ἀποτυχίαι τοὺς ἐπιθυμητικοὺς πληθύνουσι λογισμοὺς, τούτου χάριν οὐ δυνάμεθα. Τί οὖν τὰς αἰτίας κρατοῦντες πειρώμεθα ἀποβάλλειν ἀδίκως τὰς προσφυεῖς αὐτῶν ἐνεργείας; Εἰ δὲ ψευ-
 15 δῆς ὁ λόγος καὶ χωρὶς ἡμετέρας αἰτίας ὑπὸ τῶν λογισμῶν ἐνεργούμεθα, ἀκριδῶς ἐπισκεψώμεθα ὡς Θεῷ ἐξομολογούμενοι. Τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ καὶ διανοίᾳ τὰ προειρημένα πάθη ἐπισπώμεθα καθ' ἡμέραν, καὶ τοὺς μὲν συνεργοῦντας ἀγαπῶμεν ὡς εὐεργέτας, τοὺς δὲ ἐμποδιζοντας ὡς ἐχθροὺς ἀποστρεφόμεθα; Εἰ δὲ
 20 οὕτω τὰ προειρημένα πάθη ἀγαπῶμεν, ὡς καὶ προφανῶς αὐτὰ διεκδικεῖν, πῶς τὴν μονολόγιστον αὐτῶν προσβολὴν μισήσομεν; Τῆς πρωτονοίας δὲ παραδεχθείσης, πῶς οἱ ταύτης ἀπηρτισμένοι λογισμοὶ μὴ ἀκολουθήσωσιν;

Ἑρώτησις

25 Εἰ καὶ ταῦτα θῶμεν οὕτως ἔχειν· οὕτως ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος ἐπηγγείλατο ποιῆσαι τὴν ἐκδίκησιν τῶν βδώντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας.

Ἀπόκρισις

Ὁ μὲν Κύριος οὐ πρὸς τοὺς ἐγκειμένους ταῖς ἡδυπαθείαις
 30 θελήματι τὴν παραβολὴν λέγει, ἀλλὰ τοῖς ὑπὸ μόνων τῶν προσλή-

ὄλοι δὲν δεχόμεστε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τοὺς πειρασμούς, οὔτε τὸν ἴδιο χρόνο, οὔτε γιὰ τὰ ἴδια πράγματα, ἀλλ' ὁ καθένας, ἀνάλογα μὲ τὸ πόσο πίστεψε στὸν Κύριο γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, καὶ περιφρόνησε τὴν ἀνθρώπινη δόξα καὶ τὴν ἡδυπάθεια, στὸ βαθμὸ αὐτὸ ἀποκλείει καὶ τοὺς λογισμούς καὶ εἶναι πιὸ ἥσυχος ἀπὸ τὸν ἡδυπαθῆ. Γι' αὐτὸ καὶ διαφέρει ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ ὡς πρὸς τὶς σκέψεις καὶ ὡς πρὸς τὴ ζωὴ. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ αὐτὸ τὸ ἐπινοοῦμε εἰς βάρος τῆς ἀλήθειας, καὶ ζητᾶμε νὰ σθῆσουμε τοὺς λογισμούς, ὄχι μὲ τὴν πίστη στὸν Ἰησοῦ, δηλαδή μὲ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν του, οὔτε μὲ θλίψεις μὲ ἐξευτελισμὸ καὶ ταπεινοφροσύνη, ἀλλὰ μὲ κρυφὴ ἡδυπάθεια, ἐννοῶ μὲ κενοδοξία καὶ ἀνθρωπαρέσκεια καὶ οἴηση καὶ ἀλαζονεῖα νίκης καὶ ἔπαρση καὶ ἄλλα παρόμοια, τῶν ὁποίων οἱ ἀποτυχίες αὐξάνουν τοὺς λογισμούς τῶν ἐπιθυμιῶν μας, γι' αὐτὸ δὲν μποροῦμε νὰ τοὺς σθῆσουμε. Γιατί λοιπὸν, διατηρώντας τὶς αἰτίες, προσπαθοῦμε μάταια νὰ ἀποβάλουμε τὶς ἐνέργειες ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα αὐτῶν; Ἄν πάλι ὁ λόγος εἶναι ψευδής, καὶ ὀδηγούμαστε ἀπὸ τοὺς λογισμούς χωρὶς νὰ φταῖμε, τότε ἄς τοὺς ἐξετάσουμε μὲ ἀκριβεία ὡς ἐξομολογούμενοι στὸν Θεό. Ποιὸς δὲν ξέρει ὅτι κάθε μέρα προκαλοῦμε τὰ ἀναφερθέντα πάθη καὶ μὲ ἔργα καὶ μὲ λόγια καὶ μὲ τὸν νοῦ μας, καὶ ἐκείνους ποὺ μᾶς βοηθοῦν τοὺς ἀγαπᾶμε ὡς εὐεργέτες μας, ἐνῶ ἐκείνους ποὺ μᾶς ἐμποδίζουν τοὺς ἀποστρεφόμεστε ὡς ἐχθροὺς μας; Καὶ ἐὰν τὰ προαναφερθέντα πάθη τὰ ἀγαπᾶμε τόσο πολύ, ὥστε νὰ τὰ ἐπιδιώκουμε καὶ φανερά, πῶς θὰ μισήσουμε τὴν μὲ τρόπο ἐπίμονο προσβολή τους; Καὶ ὅταν γίνῃ δεκτὴ ἢ πρώτη σκέψη, πῶς δὲν θὰ ἀκολουθήσουν οἱ λογισμοὶ ποὺ ἀποτελοῦν συμπλήρωμα αὐτῆς;

Ἑρώτηση

Ἄς δεχθοῦμε ὅτι καὶ αὐτὰ ἔχουν ἔτσι. Ὁ Κύριος ὅμως στὰ Εὐαγγέλια ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ δικαιώσει ἐκείνους ποὺ προσεύχονται σ' αὐτὸν νύχτα καὶ μέρα⁹³.

Ἀπάντηση

Ὁ Κύριος δὲν λέγει τὴν παραβολὴ γιὰ ἐκείνους ποὺ βρίσκονται ἤδη μὲ τὴ θέλησή τους μέσα στὶς ἡδυπάθειες, ἀλλὰ γιὰ ἐκείνους ποὺ

93. Λουκᾶ 18, 8.

ψεων πολεμουμένοις. Διὸ τοὺς μὲν ὑπὸ ἐχθρῶν ἀδικουμένους ἐκδικήσιν ἐπηγγείλατο, ἐκείνοις δὲ ὡς τὴν βοηθοῦσαν ἐντολὴν ἀποθεμένοις ἐγκαλεῖ, λέγων, «Τί με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω;», οὓς καὶ παρεικάζει ἀνδρὶ μωρῷ ἐπὶ ψάμμου τῶν ἰδίων
 5 θελημάτων οἰκοδομοῦντι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Μὴ οὖν ἀστηρίκτω κῶ καὶ ἀλόγῳ βουλῇ πάσαις ταῖς ἑαυτοῦ ὑπονοίαις ὡς ἀληθιναῖς ἐπερείδου, ποτὲ μὲν λέγων, ὅτι Ἐγὼ δεδάπτισμαι καὶ τὸν Θεὸν παρακαλῶ καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ ἐπισπῶμαι, ὅλῳ θελήματι βουλόμενος ῥυσθῆναι τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ οὐ δύναμαι, ὡς ἀναίτιως ὑπὸ
 10 τῶν λογισμῶν κρατούμενος ποτὲ δὲ πάλιν τὴν ἐκδίκησιν περιμένων τοῦ Κυρίου, ἦν ποιῆσαι ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις κατηγγείλαμεν, πανταχοῦ σεαυτὸν ἀναίτιον ἰσθῶν, ὅπερ μεγάλης ἐστὶ βλασφημίας. Ὅμως ἐρωτήσω σε καὶ γὰρ τῆς οἰήσεως νόημα, καὶ δός μοι ἀπόκρισιν. Οἶδα δέ, ὅτι ἀπὸ τῆς ἀληθείας σφιγγόμενος, ἢ μείζονος ἐπάρσεως
 15 ῥήματα λαλήσεις, ἢ τὴν σεαυτοῦ αἰτίαν ὁμολογήσεις.

Ἐρώτησις

Διὰ τί ὁ Κύριος εἰπὼν, «Ἐν τάχει ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν», οὐ ποιεῖ ἐν τάχει, ἀλλὰ βραδύνει, καὶ ἀφήσῃ σε ἐν τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς, καίτοι ὀλοκαρδίως καὶ ἀνενδοιάστως εὐχόμενον, καθὼς εἴ-
 20 ρηκας;

Ἀπόκρισις

Ὁ δὲ εἶπεν, ἐγὼ λογίζομαι, ὅτι δι' οὐδὲν ἕτερον βραδύνει, ἢ διὰ τὴν ἐμὴν ὑπομονὴν ὅσον γὰρ ἂν τις ὑπομείνῃ πολεμούμενος, τοσοῦτο καὶ δοξασθήσεται.
 25 Ἐγὼ μὲν ἐδόκουν μόνῃς τῆς περιεχούσης σε οἰήσεως προσενέγκαι ἀπόκρισιν, σὺ δὲ καὶ βλασφημίαν προσέθηκας. Ἴνα γὰρ σεαυτοῦ ψευδώνυμον ὑπομονὴν ἐπιγράψῃς, ἔστησας τὸν Θεὸν ἐπὶ τοῦ ἰδίου λόγου ψευδόμενον, καὶ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς οὐκέτι κατὰ τὴν θείαν Γραφήν, πονηρίας καὶ ἠδυπαθείας, ἐκπορευομέ-

πολεμοῦνται μόνο ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τῶν πειρασμῶν. Γι' αὐτὸ ἐκείνους ποὺ ἀδικοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ τοὺς δικαιώσει, ἐνῶ τοὺς ἄλλους, ἐπειδὴ ἀγνόησαν τὴν ἐντολὴ ποὺ τοὺς βοηθοῦσε, τοὺς κατηγορεῖ, λέγοντας· «Γιατί με φωνάζετε Κύριε, Κύριε, καὶ δὲν κάνετε αὐτὰ ποὺ λέγω;»⁹⁴. Αὐτοὺς τοὺς παρομοιάζει με ἄνδρα μωρό, ὁ ὁποῖος χτίζει τὸ σπίτι του πάνω στὴν ἄμμο⁹⁵ τῶν θελημάτων του. Μὴ στηρίζεις λοιπὸν σὲ ἀστήρικτο νοῦ καὶ σὲ παράλογη θέληση ὅλες τὶς ὑποθέσεις σου σὰν νὰ εἶναι ἀληθινές, λέγοντας ἄλλοτε, Ἐγὼ εἶμαι βαπτισμένος καὶ παρακαλῶ τὸν Θεὸ καὶ ζητῶ τὴ χάρη του, καὶ ἐνῶ ἐπιθυμῶ με ὅλη τὴ θέλησή μου ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, ὅμως δὲν μπορῶ, ἐπειδὴ εἶμαι δέσμιος τῶν λογισμῶν, καὶ ἄλλοτε πάλι, περιμένοντας τὴ δικαίωση τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποία ἀναφέραμε βάσει τῶν Εὐαγγελίων ὅτι θὰ κάνει, παρουσιάζεις παντοῦ τὸν ἑαυτό σου ἀναίτιο, πράγμα ποὺ ἀποτελεῖ μεγάλη βλασφημία. Ὅμως θὰ σὲ ἐρωτήσω καὶ ἐγὼ γιὰ τὴ σκέψη τῆς ἐπάρσεώς σου, καὶ ἀπάντησέ μου. Γνωρίζω ὅμως ὅτι, συνθλιβόμενος ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ἢ θὰ πεῖς λόγια μεγαλύτερης ἐπάρσεως, ἢ θὰ ὁμολογήσεις τὴ δική σου ὑπαιτιότητα.

Ἐρώτηση

Γιατί ὁ Κύριος λέγοντας, «Ὅτι θὰ κάνει τὴν ἀνταπόδοση γρήγορα»⁹⁶, δὲν τὴν κάνει γρήγορα, ἀλλὰ καθυστερεῖ, καὶ σὲ ἐγκαταλείπει στοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, ἂν καὶ προσεύχεσαι με ὅλη τὴν καρδιά σου καὶ χωρὶς δισταγμό, ὅπως εἶπες;

Ἀπάντηση

Καὶ ἐκεῖνος ἀπάντησε· Ἐγὼ σκέφτομαι ὅτι γιὰ τίποτε ἄλλο δὲν καθυστερεῖ, παρὰ μόνο ἐξαιτίας τῆς δικῆς μου ὑπομονῆς· γιατί, ὅσο πιὸ πολὺ ὑπομείνει κανεὶς ὅταν πολεμεῖται, τόσο πιὸ πολὺ καὶ θὰ δοξασθεῖ.

Ἐγὼ βέβαια περίμενα νὰ δώσεις ἀπάντηση ἀνάλογη πρὸς τὴν οἴηση ποὺ σὲ ἔχει κυριεύσει, ἐσὺ ὅμως πρόσθετες καὶ βλασφημία. Προκειμένου δηλαδὴ ν' ἀποδώσεις στὸν ἑαυτό σου ψεύτικη ὑπομονή, παρουσίασες τὸν Θεὸ νὰ ψεύδεται με τὰ ἴδια του τὰ λόγια, καὶ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς νὰ μὴ εἶναι πιά, ὅπως λέγει ἡ ἁγία Γραφή, γεμά-

νους, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ κοινοῦντας τὸν ἄνθρωπον,
 ἀλλ' ὑπομονῶν αἰτίους. Ἐγὼ δὲ οὐδέποτε τοὺς τοῖς πονηροῖς λο-
 γισμοῖς συνεχομένους, ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς ἐπαινουμένους εὖρη-
 κα, οὔτε ἐν τῇ Παλαιᾷ, οὔτε ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς
 5 αἰτίους καὶ κατακρινομένους· ὁ Θεὸς γάρ, ὥσπερ τοὺς πονηροὺς
 λογισμοὺς μισεῖ, οὕτω καὶ τὴν γεννώσαν αὐτοὺς καρδίαν. Διὸ οἱ
 ἔχοντες αὐτούς, πενθεῖν ὀφείλομεν ὡς φιλαμαρτήμονες, καὶ μὴ φυ-
 σιοῦσθαι ὡς πολεμοῦντες ἄλλοτρίοις κακοῖς. Γινῶθι οὖν, ὡς ἄνθρω-
 πε, ὅτι ὁ Κύριος ἐφορᾷ τὰς πάντων καρδίας, καὶ τοὺς μὲν μισοῦντας
 10 τῶν πονηρῶν ἐνθυμημάτων τὴν πρωτόνοιαν παραχρῆμα ἐκδικεῖ,
 καθὼς ἐπηγγείλατο, καὶ οὐκ ἐπαφήσῃ τὸν ἔσμὸν τῆς πολυνοίας
 ἐπαναστάντα μολῦναι αὐτῶν τὸν νοῦν καὶ τὴν συνείδησιν· τοὺς δὲ
 τὰς πρώτας ἀναδόσεις μὴ διὰ πίστεως καὶ ἐλπίδος καταβάλλοντας,
 ἀλλ' ἐκ τοῦ καταμανθάνειν δῆθεν καὶ δοκιμάζειν προσηδυπα-
 15 θοῦντας, ἀφήσῃ, ὡς ἀπίστους καὶ αὐτοβοηθοῦντας, περικρου-
 σθῆναι καὶ ὑπὸ τῶν ἐφεπομένων λογισμῶν, οὓς διὰ τοῦτο οὐκ
 ἀναιρεῖ, ἐπειδὴ βλέπει τὴν πρὸς αὐτοὺς προσβολὴν ὑφ' ἡμῶν ἀγα-
 πωμένην, καὶ μὴ ἐκ πρώτης ἀφανείας μισουμένην. Εἰ δέ τις μετὰ
 τοσαύτην φανερολογίαν ἀπιστεῖ τοῖς εἰρημένοις, ἔργῳ ἐπιτηδευσά-
 20 τω μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν. Εἰ δὲ οὔτε τῇ Γραφῇ πιστεύει, οὔτε ἔργῳ
 βούλεται ἑαυτὸν πληροφορηῆσαι, δῆλός ἐστιν ἀγαπῶν τὴν ἡδονὴν
 τῆς οἰήσεως· Τί γάρ ταύτης ἡδυπαθέστερον, ἄλλοτρίαν τὴν λογικὴν
 ἁμαρτίαν ὑποτιθεμένης, καὶ γαυριᾶν καὶ ἐπαίρεσθαι, ὡς ἀναιτίους
 μᾶλλον, ἢ ἐξομολογεῖσθαι καὶ πενθεῖν, ἐπὶ τοῖς πονηροῖς βουλευμα-
 25 σι παρασκευαζούσης;

Ἐρώτησις

Σὺ προεῖρηκας, ὅτι τὴν μὲν παράδασιν τοῦ Ἀδάμ οὐ διεδεξά-
 μεθα, τὸν δὲ θάνατον αὐτοῦ διεδέχθημεν. Οὐκοῦν τοῦ θανάτου
 κρατοῦντος, κρατοῦσι καὶ οἱ πονηροὶ λογισμοί;

30

Ἀπόκρισις

Ὡς τῆς ἀπιστίας! Τί οὖν ἦλθεν ὁ Κύριος ἐν σαρκί, ἢ πάντως ἵνα

τοι πονηριά, ἡδυπάθεια καὶ κάθε ἁμαρτία, πού ἐκπορεύονται ἀπὸ τὴν καρδιά, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου⁹⁷, καὶ μολύνουν τὸν ἄνθρωπο, ἀλλ' ὅτι εἶναι αἵτιοι ὑπομονῆς. Ἐγὼ ὅμως ποτέ στὴν ἁγία Γραφή δὲν βρῆκα νὰ ἐπαινοῦνται αὐτοὶ πού κυριαρχοῦνται ἀπὸ πονηροὺς λογισμοὺς, οὔτε στὴν Παλαιά, οὔτε στὴν Καινὴ Διαθήκη, ἀλλὰ τοὺς βρῆκα νὰ εἶναι ὑπαίτιοι καὶ νὰ κατακρίνονται. Γιατὶ ὁ Θεός, ὅπως μισεῖ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, ἔτσι μισεῖ καὶ τὴν καρδιά πού γεννάει αὐτούς. Γι' αὐτό, ὅσοι ἔχουμε πονηροὺς λογισμοὺς, πρέπει νὰ πενθοῦμε, ὡς φίλοι τῆς ἁμαρτίας, καὶ νὰ μὴ φουσκώνουμε ἀπὸ ἔπαρση, ἐπειδὴ τὰχα πολεμοῦμε μὲ ξένα κακὰ. Γνώριζε λοιπὸν, ἄνθρωπέ μου, ὅτι ὁ Κύριος ἐποπτεύει τὶς καρδιὰς ὅλων, καὶ ἐκείνους πού μισοῦν τὴν πρώτη σκέψη τῶν πονηρῶν ἀναμνήσεων τοὺς δικαιώνει ἀμέσως, ὅπως ὑποσχέθηκε, καὶ δὲν ἀφήνει τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν σκέψεων νὰ ἐπαναστατήσῃ καὶ νὰ μολύνει τὸν νοῦ καὶ τὴ συνείδησή τους. Ἐνῶ ἐκείνους πού δὲν νικοῦν τὶς πρῶτες ἐμφανίσεις τῶν λογισμῶν μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν ἐλπίδα, ἀλλὰ μὲ τὴν πρόφαση, ὅτι θέλουν νὰ μάθουν καλὰ καὶ νὰ δοκιμάσουν ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἡδυπάθεια, τοὺς ἀφήνει, ὡς ἄπιστους καὶ ἀνθρώπους πού βοηθοῦν τὸν ἑαυτό τους, νὰ προσβληθοῦν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐπόμενους λογισμοὺς, τοὺς ὁποίους δὲν καταργεῖ, ἐπειδὴ βλέπει τὴν ἐπίθεση πρὸς αὐτούς νὰ ἀγαπιέται ἀπὸ μᾶς καὶ νὰ μὴ μισεῖται πρὶν ἀκόμα ἐμφανισθεῖ. Ἄν ὅμως κάποιος, ὕστερα ἀπὸ τόση ἀποκάλυψη δὲν πιστεύει σ' αὐτὰ πού εἰπώθηκαν, ἄς ἐπιχειρήσῃ νὰ μάθει ἔμπρακτα τὴν ἀλήθεια. Ἄν πάλι οὔτε στὴ Γραφή πιστεύει, οὔτε ἔμπρακτα θέλει νὰ πληροφορηθεῖ, εἶναι φανερὸ ὅτι ἀγαπᾷ τὴν ἡδονὴ τῆς ἐπάρσεως. Γιατί, τί εἶναι πιὸ ἡδυπαθὲς ἀπὸ τὸ νὰ θεωρεῖ τὴ λογικὴ ἁμαρτία ξένη, καὶ νὰ ὑπερηφανεύεται καὶ νὰ ἐπαίρεται ὡς ἀναίτιος, ἀντὶ νὰ ἐξομολογεῖται καὶ νὰ πενθεῖ γιὰ τὰ πονηρὰ θελήματα πού τοῦ ἐτοιμάζει;

Ἐρώτηση

Σὺ εἶπες πρωτύτερα, ὅτι τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ δὲν τὴν διαδεχθήκαμε, ἀλλὰ διαδεχθήκαμε τὸ θάνατό του. Ἐφόσον ὅμως κυριαρχεῖ ὁ θάνατος, κυριαρχοῦν καὶ οἱ πονηροὶ λογισμοί.

Ἀπάντηση

Τί ἀπιστία πραγματικά! Γιατί λοιπὸν σαρκώθηκε ὁ Κύριος, ἄν

εἷς ὑπὲρ πάντων ἀποθάνη, κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τὸν διάβολον; Εἰ δὲ ἔτι τὸν ἐκ τοῦ Ἀδάμ θάνατον κρατεῖν ἐκτὸς ἡμετέρας κακοπιστίας νομίζεις, δηλονότι καὶ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἀθετεῖς, καὶ τὸ βάπτισμα ἀτέλεστον ἔχεις, ἔτι τῶν βεβαπτισμένων χωρὶς αἰτίας ἰδίας ὑπὸ τοῦ πατρικοῦ θανάτου κρατουμένων. Διὰ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε, πῶς χάριτι Χριστοῦ νέος Ἀδάμ γέγονας, καὶ οὐδὲν τοῦ παλαιοῦ ἐξ ἀνάγκης ἐπιφέρεις, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ τῆς σῆς κακοπιστίας καὶ παραβάσεως; Ἦλθε δι' ἡμᾶς ὁ Κύριος, ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἔλυσεν ἡμᾶς τοῦ πατρικοῦ θανάτου, καθαρίζει ἡμᾶς καὶ ἀνακαινίζει διὰ τοῦ βαπτίσματος, τίθησιν ἡμᾶς ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ ἐσθίειν ἐπιτρέπει, τοῦτ' ἔστι πάντα βεβαπτισμένον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀγαπᾶν καὶ ὑπομένειν ἐν τοῖς ἠττήμασι, καὶ μὴ ἐν ταῖς τροπαῖς ἕκαστον ἐφευρίσκειν. Καὶ ἐν 15 μὲν τοῖς δοκοῦσι καλοῖς ἀγαπᾶν, ἐν δὲ τοῖς νομιζομένοις κακοῖς μισεῖν, ὃ ἔστι τὸ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὗ ἀπογευσάμενος ὁ νοῦς, εὐθέως περιπίπτει τοῖς αὐτοῖς ἠττήμασι, καὶ εὐρίσκει τὴν ἑαυτοῦ γύμνωσιν διὰ τῆς πονηρᾶς ἐφευρέσεως, διὰ τοῦ πλησίον, ἣν πρῶτον οὐκ ἐπίστατο, διὰ συμπαθείας ἐπικεκαλυμμένην. Διὰ τοῦτο τοῖς ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς Ἐκκλησίας τεθεῖσιν ἐντέταλται, λέγων· «Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν». Σύντομον ἐπὶ τούτοις φησὶν· «Ὅσα θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. Οὗτος γὰρ ἔστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται». Ὅν τρόπον ἐποίησας, ἔσται σοι.

25 Ποσάκις οὖν τὰς ἐντολὰς ταύτας ἐβεβηλώσαμεν! Ποσάκις τὸν πλησίον κατεκρίναμεν ἀσυμπαθῶς! Ποσάκις ἐμισήσαμεν, ἢ καὶ μηδὲν ἀδικοῦντας ἠδικήσαμεν! Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, τί ἔτι τὸν Ἀδάμ μεμφόμεθα καὶ ἑτέροις αἰτιώμεθα κακοῖς; Εἰ γὰρ δὴ καὶ περιεπέσαμεν τῷ ὁμοίῳ θανάτῳ, ἀλλὰ καὶ ὁμοίως παρέβημεν τὴν 30 ἐντολὴν θελήματι, καθὼς κάκεῖνος. Τρία οὖν συμβέβηκε τῷ Ἀδάμ

98. Ἐβρ. 2, 11.

99. Ματθ. 7, 1.

ὄχι μὲ σκοπὸ νὰ πεθάνει ἓνας γιὰ ὅλους, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές, καὶ νὰ καταργήσῃ ἐκεῖνον ποὺ κατεῖχε τὸ κράτος τοῦ θανάτου, δηλαδὴ τὸν διάβολο⁹⁸; "Ἄν ὅμως νομίζεις, ὅτι ὁ θάνατος ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸν Ἄδὰμ κυριαρχεῖ ἀκόμα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν δική μας κακοπιστία, εἶναι φανερό ὅτι ἀθετεῖς καὶ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ βάπτισμα τὸ θεωρεῖς ἀτελές, ἀφοῦ οἱ βαπτισμένοι χωρὶς δική τους αἰτία εἶναι ἀκόμα δέσμιοι τοῦ προπατορικοῦ θανάτου. Γι' αὐτό, ἄνθρωπέ μου, πῶς μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ ἔγινες νέος Ἄδὰμ, καὶ τίποτε δὲν φέρεις ἀναγκαστικὰ ἀπὸ τὸν παλιὸ Ἄδὰμ, ἐκτὸς βέβαια ἂν φέρεις κάτι ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴ δική σου κακοπιστία καὶ παράβαση. Ὁ Κύριος ἦρθε γιὰ μᾶς, πέθανε γιὰ μᾶς, μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸν προπατορικὸ θάνατο, μᾶς καθαρίζει καὶ μᾶς ἀνακαινίζει μὲ τὸ βάπτισμα, μᾶς τοποθετεῖ μέσα στὸν παράδεισο τῆς Ἐκκλησίας, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τρῶμε ἀπὸ κάθε δένδρο ποὺ βρίσκεται μέσα στὸν παράδεισο, δηλαδὴ νὰ ἀγαπᾶμε κάθε βαπτισμένον στὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ ὑπομένουμε τὰ παραπτώματά του, καὶ νὰ μὴ ἀνακαλύπτουμε τὸν καθένα κατὰ τὶς μεταβολές του. Καὶ γι' αὐτὰ ποὺ φαίνονται καλὰ νὰ τὸν ἀγαπᾶμε, ἐνῶ γιὰ ὅσα θεωροῦνται κακὰ νὰ τὸν μισοῦμε, πρᾶγμα ποὺ εἶναι τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖο, ἀφοῦ τὸ δοκιμάσει ὁ νοῦς, ἀμέσως πέφτει στὰ ἴδια παραπτώματα καὶ ἀνακαλύπτει τὴ γύμνωσή του μὲ τὴν πονηρὴ ἐφεύρεση, μέσω τοῦ πλησίον, τὴν ὁποία προηγουμένως δὲν γνώριζε, ἐπειδὴ ἦταν καλυμμένη μὲ τὴν συμπάθεια. Γι' αὐτὸ σ' ἐκείνους ποὺ τοποθετήθηκαν μέσα στὸν παράδεισο τῆς Ἐκκλησίας ἔδωσε ἐντολή, λέγοντας· «Νὰ μὴ κατακρίνετε, γιὰ νὰ μὴ κατακριθεῖτε»⁹⁹. «Συγχωρεῖτε, καὶ θὰ συγχωρηθεῖτε καὶ σεῖς»¹⁰⁰. Καὶ συνοψίζοντάς τα αὐτὰ λέγει· «Ὅσα θέλετε νὰ σᾶς κάνουν οἱ ἄνθρωποι, νὰ κάνετε καὶ σεῖς σ' αὐτοὺς τὰ ἴδια, γιὰτι αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆτες»¹⁰¹. Ὅπως φέρθηκες, θὰ σοῦ φερθοῦν.

Πόσες φορές δὲν βεβηλώσαμε τὶς ἐντολές αὐτές! Πόσες φορές δὲν κατακρίναμε τὸν πλησίον μας μὲ ἐμπάθεια! Πόσες φορές δὲν μισήσαμε τοὺς πλησίον μας, ἢ καὶ τοὺς ἀδικήσαμε χωρὶς νὰ μᾶς ἔχουν ἀδικήσει! Καὶ ἐὰν αὐτὰ συμβαίνουν ἔτσι, τότε γιὰτι κατηγοροῦμε τὸν Ἄδὰμ, καὶ ἀποδίδουμε τὶς αἰτίες σὲ ἄλλα κακὰ; Γιὰτι βέβαια, καὶ ἂν ἀκόμα περιπέσαμε στὸν ἴδιο θάνατο μὲ ἐκεῖνον, τὸ πάθαμε ἐπειδὴ παραβήκαμε τὴν ἴδια ἐντολή μὲ τὴ θέλησή μας, ὅπως ἐκεῖνος. Λοιπόν,

100. Λουκᾶ 6, 38.

101. Ματθ. 7, 12. Λουκᾶ 6, 1.

πράγματα, καὶ οὐχὶ ὡς σὺ νομίζεις, ἅτινά ἐστι, προσβολὴ κατ' οἰκο-
 νομίαν, παράβασις κατὰ ἰδίαν ἀπιστίαν, θάνατος κατὰ δικαίαν κρί-
 σιν τοῦ Θεοῦ, ἐπακολουθήσας οὐχ ἦττον τῇ οἰκονομικῇ προσβολῇ,
 ἀλλὰ τῇ ἐξ ἀπιστίας παραβάσει. Ἡμεῖς οὖν μόνον τὸν θάνατον τοῦ
 5 Ἀδάμ διεδεξάμεθα, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἐκ νεκρῶν ζῶντας γενέ-
 σθαι, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ Κύριος καὶ πάντα ἐξωποίησε. Τὴν δὲ πρω-
 τόνοϊαν κατ' οἰκονομίαν ἔχομεν, ὥσπερ κἀκεῖνος· καὶ τὸ παρα-
 κοῦσαι ἢ μὴ παρακοῦσαι κατὰ θέλημα ἔχομεν, ὥσπερ κἀκεῖνος.
 Καὶ πείθουσιν ἡμᾶς, ὅτι προαιρετικὴν ἔχομεν τὴν διὰ τῶν λογισμῶν
 10 παράβασιν, οἳ μὴ ἁμαρτήσαντες ἐν τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως
 Ἀδάμ, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀπόστολος. Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ Ἀδάμ ὄντες ἐκεῖ-
 νοι ἠδυνήθησαν μὴ ἁμαρτῆσαι ἐν τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως
 Ἀδάμ, δηλονότι καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα.

Τί οὖν προφασιζόμεθα προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις καὶ λαλοῦμεν
 15 κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίας, ὡς ἀλλοτρίοις κακοῖς πολεμεῖσθαι ἡμᾶς
 παραχωρήσαντος ἀδίκως; Ὀφείλομεν δὴ οὖν ἀκριβῶς εἰδέναί, ὅτι,
 πάσης τῆς τοῦ Ἀδάμ αἰτίας ἀναιρεθείσης παρὰ τοῦ Κυρίου, ἕκα-
 στος εἶ τι πάσχοι κακόν, ἀθετήσας διὰ ἧς ἰδίας ἀπιστίας, ἤγουν ἐκ
 φιληδονίας, ἣν ἔλαβε μυστικῶς ἐν τῷ βαπτίσματι τελειότητα. Εἰ
 20 γὰρ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐπω ἔγνω ὃ ἔλαβεν, ἀτελής ὢν τῇ πίστει, καὶ
 ἔλλιπής ὢν τῇ ἐργασίᾳ, ἀλλ' ὁ Θεὸς τὸ τέλειον ἐδώρησατο. Φησὶ
 γάρ· «Πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι κταβαῖνον παρὰ τοῦ Πα-
 τρός τῶν φώτων». Τοῦτο δὲ τέλειον οὐχ ἀπλῶς, οὐδ' ὡς ἔτυχεν εὐρί-
 σκει τις, κἂν πᾶσαν κοσμικὴν σύνεσιν παρεισενέγκῃ, εἰ μὴ δι' ἐργα-
 25 σίας τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν· καὶ τοῦτο ἀναλόγως· κατὰ γὰρ τὴν
 διαφορὰν τῆς ἐργασίας, διαφόρως καὶ ἡ δωρεὰ ἡμῖν ἀποκαλύπτε-
 ται.

Μηδεὶς οὖν ἑαυτὸν συστελλέτω λόγοις καὶ σχήμασιν, ἐκείνην
 μὴ ἔχων τὴν σύνεσιν. Φησὶ γάρ· «Οὐχ ὁ ἑαυτὸν συνιστάνων, ἐκεῖνός
 30 ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ Κύριος συνίστησι». Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ παρὰ
 Κυρίου τὰς συστάσεις λαμβάνων, ὀφείλει ὀρθῶ φρονήματι κεχρη-
 σθαι, καὶ εἰδέναί ἀκριβῶς, ὅτι, ὅσον ἂν τις ἠγωνίσαστο κατὰ τῆς

τρία πράγματα συνέβηκαν στὸν Ἀδάμ, καὶ ὄχι ὅπως νομίζεις ἐσὺ αὐτὰ εἶναι, προσβολὴ κατ' οἰκονομία, παράβαση ἀπὸ δική του ἀπιστία, καὶ θάνατος σύμφωνα μὲ τὴ δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἦρθε σάν συνέπεια ὄχι τόσο τῆς κατ' οἰκονομίαν προσβολῆς, ἀλλὰ τῆς παραβάσεως λόγῳ τῆς ἀπιστίας. Ἐμεῖς λοιπὸν διαδεχθήκαμε μόνο τὸν θάνατο τοῦ Ἀδάμ, ἐπειδὴ δὲν μπορούσαμε νὰ ἀναστηθοῦμε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, μέχρι πού ἦρθε ὁ Κύριος καὶ χάρισε σὲ ὅλους μας τὴ ζωὴ. Τὴν πρώτη ὅμως σκέψη τὴν ἔχουμε κατ' οἰκονομία, ὅπως ἐκεῖνος, καὶ τὸ νὰ παρακούσουμε ἢ νὰ μὴ παρακούσουμε ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέλησή μας, ὅπως ἐκεῖνος. Καὶ μᾶς πείθουν, ὅτι τὴν διὰ τῶν λογισμῶν παράβαση τὴν ἔχουμε προαιρετική, ἐκεῖνοι πού δὲν ἀμάρτησαν κατὰ τρόπο ὅμοιο μὲ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ, ὅπως εἶπε ὁ Ἀπόστολος¹⁰². Γιατί, ἐφόσον ἐκεῖνοι, πού ἦταν ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ, μπόρεσαν νὰ μὴ ἀμαρτήσουν κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ, εἶναι φανερὸ ὅτι μπορούμε καὶ ἐμεῖς.

Γιατί λοιπὸν προβάλλουμε προφάσεις ἀμαρτωλές, καὶ ἐκστομίζουμε ἐναντίον τοῦ Θεοῦ ἀδικίες, ἐπειδὴ δὴθεν ἐπέτρεψε νὰ πολεμούμαστε ἀδίκῃ ἀπὸ κακὰ ἄλλων; Ὁφείλουμε λοιπὸν νὰ γνωρίζουμε καλά, ὅτι, ἀφοῦ ἀπὸ τὸν Κύριο καταργήθηκε ὅλη ἡ παράβαση τοῦ Ἀδάμ, ὁ καθένας πού πάσχει ἀπὸ κάποιο κακό, πάσχει ἐπειδὴ μὲ τὴν ἀπιστία του, δηλαδή τὴ φιληδονία του, ἀθέτησε τὴν τελειότητα πού ἔλαβε μυστικὰ μὲ τὸ βάπτισμα. Ἄν καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν γνωρίζει αὐτὸ πού ἔλαβε, ἐπειδὴ εἶναι ἀτελής στὴν πίστη καὶ ἐλλιπὴς στὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν, ὅμως ὁ Θεὸς τοῦ δώρισε τὸ τέλειο. Γιατί λέγει: «Κάθε δῶρο τέλειο ἔρχεται ἀπὸ πάνω, ἀπὸ τὸν Πατέρα τῶν φώτων»¹⁰³. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ βρίσκει κανεὶς τέλειο ἔτσι ἀπλᾶ καὶ στὴν τύχη, ἔστω καὶ ἂν χρησιμοποιοῦνται ὅλη τὴν κοσμικὴ σοφία, παρὰ μόνο μὲ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· καὶ αὐτὸ κατ' ἀναλογία· γιατί ἀνάλογα μὲ τὴ διαφορὰ τῆς ἐκτελέσεως, διαφορετικὰ ἀποκαλύπτεται στὸν καθένα καὶ ἡ δωρεὰ.

Κανεὶς λοιπὸν ἂς μὴ μειώνει τὸν ἑαυτό του μὲ λόγια καὶ προφάσεις, ἂν δὲν ἔχει ἐκείνη τὴ γνώση. Γιατί λέγει: «Δὲν εἶναι γνήσιος ἐκεῖνος πού συσταίνει τὸν ἑαυτό του, ἀλλ' ἐκεῖνος τὸν ὁποῖο συσταίνει ὁ Κύριος»¹⁰⁴. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πού συσταίνεται ἀπὸ τὸν Κύριο, πρέπει νὰ χρησιμοποιεῖ ὀρθὴ πίστη καὶ νὰ γνωρίζει ἀκριβῶς, ὅτι, ὅσο κι ἂν

102. Ρωμ. 5, 14.

103. Ἰακ. 1, 17.

104. Β' Κορ. 10, 18.

ἑαυτοῦ ἀπιστίας, καὶ προέκοψε τῇ πίστει, καὶ κατέλαβέ τι ἀγαθόν,
 οὐ κατὰ γνῶσιν μόνον ψιλὴν, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν, οὐδὲν πλέον εὑ-
 ρεν ἢ εὐρεῖν δυνησεται, εἰ μὴ ὁ προειλήφει μυστικῶς διὰ τοῦ βαπτί-
 σματος, ὅπερ ἐστὶν ὁ Χριστός «Ὅσοι» γάρ, φησὶν, «εἰς Χριστὸν ἐ-
 5 βαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδώσαθε». Χριστὸς δὲ τέλειος Θεὸς ὢν, τε-
 λείαν τοῖς βαπτισθεῖσι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος δεδώρηται· προσ-
 θήκην δὲ παρ' ἡμῶν οὐ λαμβάνουσαν, ἀποκαλυπτομένην δὲ καὶ
 ἐμφανίζουσαν ἡμῖν κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἐντολῶν ἐργασίας, καὶ
 προσθήκην ἡμῖν τῆς πίστεως παρέχουσαν, «ἕως ἂν καταστήσωμεν
 10 οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον
 ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ». Εἴ τι οὖν προσφέρομεν αὐ-
 τῷ ἀναγεννηθέντες, τοῦτο ἤδη παρ' αὐτοῦ ἦν ἐγκεκρυμμένον, κατὰ
 τὸ γεγραμμένον· «Τίς ἔγνω νοῦν Κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐ-
 γένητο, ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; Ὅτι ἐξ
 15 αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν πάντα. Αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶ-
 νας τῶν αἰώνων. Ἀμήν».

κάποιος ἀγωνίσθηκε ἐναντίον τῆς ἀπιστίας του, καὶ προὐδεψε στὴν πίστη, καὶ ἐπέτυχε κάποιο ἀγαθό, ὄχιμόνο μὲ ἀπλῆ γνώση, ἀλλὰ καὶ ἔμπρακτα, δὲν βρῆκε τίποτε περισσότερο, οὔτε θὰ μπορέσει νὰ βρεῖ, παρὰ ἐκεῖνο πὺν ἔλαβε κατὰ τρόπο μυστικὸ μὲ τὸ βάπτισμα, καὶ τὸ ὁποῖο εἶναι ὁ Χριστός. Γιατὶ λέγει· «Ὅσοι βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, φορέσατε τὸν Χριστό»¹⁰⁵. Καὶ ὁ Χριστός, ὄντας τέλειος Θεός, δωρίζει στοὺς βαπτιζόμενους τέλεια τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος, ἣ ὁποία δὲν ἐπιδέχεται προσθήκη ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ ἀποκαλύπτεται καὶ παρουσιάζεται σὲ μᾶς ἀνάλογα μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν, καὶ μᾶς δίνει πρόσθετη πίστη, «Μέχρι νὰ φθάσουμε ὅλοι στὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, σὲ ἄνδρα τέλειο, στὸ μέτρο τοῦ τέλειου ἀναστήματος τοῦ Χριστοῦ»¹⁰⁶. Ἐὰν λοιπὸν προσφέρουμε κάτι σ' αὐτὸν μὲ τὴν ἀναγέννησὴ μας, αὐτὸ ἦταν ἤδη ἀπὸ αὐτὸν κρυμμένο μέσα μας, ὅπως εἶναι γραμμένο· «Ποιὸς γνώρισε τὴ σκέψη τοῦ Κυρίου, ἢ ποιὸς ἔγινε σύμβουλὸς του; Ἡ ποιὸς τοῦ ἔδωσε πρῶτος κάτι, ὥστε νὰ τοῦ τὸ ἀνταποδώσει; Γιατὶ ὅλα προέρχονται ἀπὸ αὐτὸν, καὶ μέσω αὐτοῦ καὶ σ' αὐτὸν ἀνήκουν. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν»¹⁰⁷.

---

105. Γαλ. 3, 27.

106. Ἐφ. 4, 13.

107. Ρωμ. 11, 34-36.

ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΝ ΤΟΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑ
ΝΟΥΘΕΣΙΑΙ ΨΥΧΩΦΕΛΕΙΣ

Α'. Ἐπειδήπερ πρώην πολὺς ἦν φροντίζων ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ σω-
τηρίας, καὶ πολλὴν ἔχων μέριμναν περὶ τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς, ἀντέ-
βαλες ἡμῖν τὰ καθ' ἑαυτὸν διηγούμενος, δι' οἴων πόνων καὶ ὀρμῆς
ξεούσης ἔμελλες προσκολλᾶσθαι τῷ Κυρίῳ δι' ἀκριβοῦς πολιτείας
5 καὶ ἐγκρατείας, καὶ πάσης ἄλλης κακοπαθείας, ἀγρυπνίας τε πολ-
λῆς, καὶ συντόνου προσευχῆς ἀγωνιζόμενος, οἷ τε πόλεμοι καὶ αἰκι-
σμοὶ σαρκικῶν παθῶν ἐν τῇ σωματικῇ φύσει ἀναρριπίζοντες, καὶ
κατὰ τῆς ψυχῆς ἐπεγείρονται ἐκ τοῦ ἀντιστρατευομένου νόμου τῆς
ἁμαρτίας τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς ἡμῶν, περισσοτέρως παρενοχλεῖσθαι
10 ἀπωδύρου ὑπὸ τοῦ τῆς ὀργῆς καὶ ἐπιθυμίας πάθους, καὶ μέθοδόν
τινα καὶ λόγους παραινέσεως ἐπεξήτεις, οἷσις τε πόνοις καὶ ἀγῶσι
χρησάμενος ἀνώτερος τῶν προειρημένων ὀλεθρίων παθῶν κατα-
στῆναι δυνήσῃ. Καὶ ἐν μὲν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅσον ἦν δυνατόν, κατὰ
πρόσωπον τῇ ἀγάπῃ σου παρηνέσαμεν, τὰ ψυχωφελῆ νοήματα καὶ
15 φρονήματα ὑποτιθέμενοι, καὶ ἀποδεικνύντες οἷσις πόνοις καὶ τό-
νοις ἀσκητικοῖς, μετὰ συνέσεως καὶ πεφωτισμένης γνώσεως λογι-
κῶς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον πολιτευσασμένη ψυχῇ, διὰ πίστεως χάριτι
βοηθουμένη δύναται περιγενέσθαι τῶν ἔνδοθεν τῆς καρδίας βρυόν-
των κακῶν, ἐξαιρέτως δὲ τῶν προειρημένων παθῶν, πρὸς ἃ γὰρ
20 πάθη διὰ πρόσληψιν καὶ συνήθειαν μᾶλλον πεποίηται ἢ ψυχῇ πε-
ρισσοτέρως ὀχλουμένη καὶ ὀξυπετεστερώς ὑπ' αὐτῶν ὑποσυρομένη,
κατὰ τούτων σπουδαιότερον καὶ ἀδιάλειπτον ἀγῶνα ἀναλαβεῖν ὀ-
φείλει, ἕως οὗ ὑποτάξῃ τὰ σαρκικά καὶ ἄλογα τῆς κακίας ἐνεργή-
ματα, οἷς πρότερον ὑπετάσσετο καὶ ὑπεσύρετο, καὶ τῇ συνεχεῖ τῶν
25 λογισμῶν ὑποκρίσει καὶ μελέτῃ κακῇ διὰ τῆς ἔνδον τῶν ἐννοιῶν
συγκαταθέσεως αἰχμάλωτος ἀπεφέρετο.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑ ΝΙΚΟΛΑΟ ΝΟΥΘΗΣΙΕΣ ΨΥΧΩΦΕΛΕΙΣ

1. Ἐπειδὴ ἀπὸ καιροῦ φρόντιζες γιὰ τὴ σωτηρία σου καὶ μεριμνοῦσες πολὺ γιὰ τὴ σύμφωνη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ζωὴ, καὶ συζητοῦσες μαζί μου λέγοντας τὰ δικά σου, μὲ ποιούς κόπους καὶ φλογερὸ πόθο σκόπευες νὰ ἀφοσιωθείς στὸν Κύριο μὲ αὐστηρὴ ζωὴ καὶ ἐγκράτεια καὶ μὲ κάθε ἄλλη κακοπάθεια, ἀγωνιζόμενος μὲ ἀγρυπνία πολλὴ καὶ ἔντονη προσευχὴ, καὶ μοῦ ἔλεγες γιὰ τοὺς πολέμους καὶ τοὺς τραυματισμοὺς τῶν σαρκικῶν παθῶν, ποὺ ἀνασυντάσσονται μέσα στὴν ἀνθρώπινη φύση, καὶ ἐξεγείρονται ἐναντίον τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας, ὃ ὁποῖος ἀντιστρατεύεται στὸν νόμο τοῦ νοῦ μας¹, καὶ κλαίοντας ἔλεγες, ὅτι ἐνοχλεῖσαι περισσότερο ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ μοῦ ζητοῦσες κάποια μέθοδο καὶ λόγια συμβουλευτικά, μὲ ποιούς κόπους καὶ ἀγῶνες θὰ μπροῦσες νὰ φανεῖς ἀνώτερος ἀπὸ αὐτὰ τὰ προαναφερθέντα ὀλέθρια πάθη, καὶ τότε βέβαια, ὅσο ἦταν δυνατὸ συμβούλεψα προσωπικᾶ τὴν ἀγάπη σου, ἔκθέτοντας τὶς ψυχωφελεῖς σκέψεις καὶ γνώμες, καὶ ἀποδεικνύοντας μὲ ποιούς κόπους καὶ ἐπίμονη ἀσκήση, μὲ σύνεση καὶ φωτισμένη λογικὴ γνώση, σύμφωνη μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, ζώντας ἡ ψυχὴ, βοηθούμενη μὲ τὴν πίστη καὶ τὴ χάρη, μπορεῖ νὰ κατανικήσει τὰ κακὰ ποὺ φυτρώνουν μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά, καὶ ἰδιαίτερα μάλιστα τὰ πάθη ποὺ προαναφέρθηκαν. Γιατί, ἐναντίον τῶν παθῶν ἐκείνων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα λόγω προηγούμενης ἐπιθέσεως καὶ συνήθειας ἔφθασε ἡ ψυχὴ νὰ ἐνοχλεῖται περισσότερο καὶ νὰ παρασύρεται ἐντονώτερα, ἐναντίον αὐτῶν ὀφείλει ἡ ψυχὴ νὰ ἀναλάβει ἐντονώτερο καὶ ἀκατάπαυστον ἄγωνα, μέχρι νὰ ὑποτάξει τὶς σαρκικὲς καὶ παράλογες ἐνέργειες τῆς κακίας, σὶς ὁποῖες προηγουμένως ὑποτασσόταν καὶ παρασυρόταν ἀπ' αὐτές, καὶ φερόταν αἰχμάλωτη μὲ τὴ συνεχῆ ἀνταπόκριση καὶ μελέτη τῶν λογισμῶν, μέσω τῆς ἐσωτερικῆς συγκατάθεσης τῶν σκέψεων.

Ἐπεὶ οὖν σωματικῶς δειέστημέν σου σώματι, οὐ καρδία, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐληλυθότες πρὸς τοὺς ἀληθινούς ἐργάτας καὶ ἀθλητάς τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καὶ ἡμεῖς, κἂν μικρῶς πως ἀγωνισάμενοι καὶ συναθλοῦντες τοῖς ἀδελφοῖς, τοῖς ἀθλοῦσι πρὸς τὰς ἀντικειμένας 5 ἐνεργείας καὶ τοῖς πάθεσι γενναίως ἀνθισταμένοις, τὸν ὄκνον ἀποθάμεθα, τὴν ἀμέλειαν ἀφ' ἑαυτῶν ἀπορρίψωμεν, καὶ πᾶσαν σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν ἀναλάβωμεν, πρὸς εὐαρέστησιν Θεοῦ ἐπειγόμενοι, διόπερ ὀλίγην παραΐνεσιν καὶ νουθεσίαν ψυχωφελῆ προεθυμήθην διὰ γράμματος χαράξαι τῇ γνησιότητί σου, ἵνα, περὶ ὧν κατὰ 10 πρόσωπόν σοι ἐλάλουν, ταῦτα δι' ὀλίγων ἐν τῷ μετροίῳ τῆς παραινήσεως ἡμῶν γράμματι ἐντυγχάνων ἐπιμελῶς, ὡς παρόντων ἡμῶν πνευματικὴν ὠφέλειαν καρπώσῃ.

Β. Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν τῆς κατὰ Θεὸν σου ὠφελείας, ὃ τέκνον, ἐντεῦθεν ποιεῖσθαι ὀφείλεις Ἀνεπιλήστως καὶ ἀειμνημονεύτως ἐν 15 ἀδιαλείπτῳ μελέτῃ ἀναλογίσασθαι χρὴ πάσας τὰς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ εἰς σὲ γεγενημένας οἰκονομίας καὶ εὐεργεσίας εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς σου, καὶ μὴ λήθῃ κακίας καλυπτομένης ραθυμίας αἰτία, ἀμνημονία τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων αὐτοῦ εὐεργεσιῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀνωφελῶς καὶ ἀχαρίστως παρέρχεσθαι τὸν ὑπόλοιπον 20 χρόνον. Αἱ γὰρ τοιαῦται ἀδιάλειπτοι μνήμαι, ὥσπερ τι κέντρον νύττουσαι τὴν καρδίαν, κινουῦσιν αὐτὴν πάντοτε εἰς ἐξομολόγησιν, εἰς ταπεινώσιν, εἰς εὐχαριστίαν μετὰ συντετριμμένης ψυχῆς εἰς πᾶσαν σπουδὴν ἀγαθῆν, καὶ ἀνταπόδοσιν τρόπων καὶ ἡθῶν χρηστῶν, καὶ πάσης τῆς κατὰ Θεὸν ἀρετῆς, αἰεὶ μελετῶσαι εὐσυνειδήτῳ γνώμῃ τὸ 25 προφητικὸν λόγιον, τό, «Τί ἀνταποδώσομεν τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν;».

Ὅταν γὰρ ἀναλογίσῃται ψυχὴ τὰς ἀπὸ γεννήσεως εὐεργεσίας τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ἢ ἐκ πόσων κινδύνων πολλάκις ἐρύσθη, ἢ πόσοις κακοῖς περιπεσοῦσα, καὶ ἐν πλημμελείαις πολλάκις ὑποπε- 30 σοῦσα, ὀλισθήσασα οὐ παρεδόθη κατὰ τὸ δίκαιον κρῖμα τοῖς ἀπατήσασιν πνεύμασιν εἰς ἀπώλειαν καὶ εἰς θάνατον, ἀλλὰ μακροθύμως ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης, πορορῶν τὰ πλημμελήματα, διεφύλαξεν, ἐκδεχόμενος τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῆς, καὶ τοῖς ἐχθροῖς καὶ πονηροῖς πνεύμασιν ἐκουσίως διὰ τῶν παθῶν δουλεύσασαν αὐτὸς διέτρεφε, 35 σκέπων καὶ παντοίως προνοῶν, καὶ τέλος ἀγαθῷ Πνεύματι εἰς σω-

“Όταν λοιπόν ἀποχωρίσθηκα ἀπὸ σένα σωματικά, ὄχι μὲ τὴν καρδιά², μετέβηκα στὴν ἔρημο, στοὺς ἀληθινούς ἐργάτες καὶ ἀθλητὲς τοῦ Χριστοῦ, μὲ σκοπὸ καὶ ἐγώ, ἔστω καὶ λίγο, νὰ ἀγωνισθῶ καὶ νὰ ἀθληθῶ μαζὶ μὲ τοὺς ἀδελφούς, ποὺ ἀγωνίζονται ἐναντίον τῶν ἀντίθετων ἐνεργειῶν καὶ ἀντιστέκονται γενναῖα στὰ πάθη, ἀποβάλλοντας τὴν ὀκνηρία καὶ ἀπορρίπτοντας τὴν ἀμέλεια ἀπὸ πάνω μου, καὶ νὰ ἀναλάβω κάθε φροντίδα καὶ ἐπιμέλεια, ἐπειδὴ διαζόμενα νὰ εὐαρεστήσω τὸν Θεό. Γι’ αὐτὸ προθυμοποιήθηκα νὰ στείλω μὲ γράμμα μικρὴ ψυχωφελῆ παραίνεση καὶ νουθεσία στὴ γνησιότητά σου, μὲ σκοπὸ, ἐκεῖνα ποὺ σοῦ ἔλεγα προσωπικά, διαβάζοντάς τα τώρα μὲ ἐπιμέλεια στὸ μικρὸ παραινετικὸ γράμμα μου, νὰ ἀποκομίσεις πνευματικὴ ὠφέλεια σὰν νὰ εἶμαι παρών.

2. Τὴν ἀρχὴ λοιπὸν τῆς κατὰ Θεὸν ὠφέλειάς σου, παιδί μου, ὀφείλεις νὰ τὴν κάνεις ἀπὸ ἐδῶ. Πρέπει μὲ ἀδιάκοπη μελέτη νὰ μὴ ξεχνᾷς νὰ σκέπτεσαι ὅλες τὶς ἐνέργειες καὶ εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἕξαιτίας τῆς ραθυμίας ποὺ καλύπτεται μὲ τὴ λήθη τῆς κακίας, νὰ μὴ περνᾷς τὸν ὑπόλοιπο χρόνο σου λησμονώντας τὶς πολλὲς καὶ μεγάλες εὐεργεσίες του, καὶ ἄρα ἀνώφελα καὶ ἀχάριστα. Γιατὶ αὐτὲς οἱ ἀδιάκοπες ἀναμνήσεις, κεντώντας σὰν κεντρὶ τὴν καρδιά, τὴν παρακινοῦν διαρκῶς σὲ ἕξομολόγηση, σὲ ταπείνωση, σὲ εὐχαριστία μὲ συντριβὴ ψυχῆς, σὲ κάθε καλὴ ἀπασχόληση καὶ ἀντίστοιχη ἐπίδειξη τρόπων καὶ ἠθῶν ἀγαθῶν καὶ κάθε ἀρετῆς σύμφωνης πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν κάνουν νὰ μελετᾷ πάντοτε (οἱ συνεχεῖς μνήμες) μὲ εὐσυνείδητη γνώμη τὸ προφητικὸ ρητό· «Τί θὰ ἀνταποδώσουμε στὸν Κύριο γιὰ ὅλα αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα μᾶς ἔχει εὐεργετήσει;»³.

Πράγματι, ὅταν ἡ ψυχὴ σου ἀναλογισθεῖ τὶς εὐεργεσίες τοῦ φιλάνθρωπου Θεοῦ ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκες, ἢ ἀπὸ πόσους κινδύνους γλύτωσες πολλὲς φορές, ἢ, ἂν καὶ ἔπεσες σὲ τόσα κακὰ καὶ ὑπέπεσες πολλὲς φορές σὲ παραπτώματα, ὡστόσο δὲν παραδόθηκες, ὅπως ἦταν δίκαιο, στὰ πνεύματα ποὺ σὲ ἔξαπάτησαν, γιὰ ἀπώλεια καὶ γιὰ θάνατο, ἀλλ’ ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης, παραβλέποντας τὰ ἁμαρτήματά σου, σὲ διαφύλαξε μὲ μακροθυμία, περιμένοντας τὴν ἐπιστροφή σου, καὶ ἂν καὶ ὑπηρετοῦσες μὲ τὰ πάθη σου τοὺς ἐχθροὺς καὶ τὰ πονηρὰ πνεύματα μὲ τὴ θέλησή σου, αὐτὸς σὲ διέτρεφε, προστατεύοντας καὶ

3. Ψαλμ. 115, 3.

τηρίαν ὠδήγησε, καὶ φίλτρον ἀσκητικῶν βίου τῆ καρδία ἐνέθηκε, καὶ μετὰ χαρᾶς τὸν κόσμον καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἀπάτην τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν καταλιπεῖν ἐνεδυνάμωσε, καὶ ἀγγελικῶ σχήματι τῆς ἀγγελικῆς τάξεως κατεκόσμησε, καὶ εὐχερῶς προσληφθῆναι παρὰ
 5 τῶν ἁγίων Πατέρων ἐν συστήματι ἀδελφότητος παρεσκεύασε. Τίς δὲ εὐσυνείδητον ἔχων γνώμην, καὶ ταῦτα ἀναλογιζόμενος, οὐχὶ πάντοτε ἐν συντετριμμένη καρδίᾳ διατελέσει, ἔχων τοσαῦτα ἐνέχυρα προλαβουσῶν εὐεργεσιῶν, μηδὲν ἀγαθὸν πρότερον αὐτὸς ποιήσας; Οὐχὶ πάντοτε βεβαίαν ἐλπίδα ἀναλάβῃ, τοῦτο λογιζόμενος,
 10 ὅτι, εἰ μηδὲν ἀγαθὸν μου ποιήσαντος, ἀλλὰ πολλὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ἁμαρτήσαντος, ἐν ἀκαθαρσίᾳ σαρκὸς καὶ ἄλλαις πολλαῖς κακίαις συλληφθέντος, οὐ κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἐποίησεν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἀνταπέδωκεν, ἀλλὰ τοσαύτας δωρεὰς καὶ χάριτας εἰς σωτηρίαν ὠκονόμησεν, ἐὰν οὖν ὀλοτελῶς δῶμεν αὐτῷ τοῦ λοιποῦ δου-
 15 λεύειν αὐτῷ ἐν πάσῃ ἀγνῇ ἀναστροφῇ καὶ ἀρετῶν κατορθώσει πασῶν, ἀγαθῶν καὶ πνευματικῶν χαρισμάτων καταξιώσει, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν κατενοδῶν καὶ δυναμῶν; Διόπερ ὁ πάντοτε τὸν τοιοῦτον λογισμὸν διασώζων καὶ μὴ ἐπιλανθανόμενος τῶν τοιούτων εὐεργεσιῶν, δυσωπεῖ αὐτὸν καὶ εὐθύνει καὶ ἐπείγει πρὸς πᾶσαν
 20 ἄσκησιν ἀρετῆς ἀγαθῆν, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν δικαιοσύνης πάντοτε προθύμως καὶ πάντοτε ἐτοιμῶς εἰς τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Γ'. Τοιγαροῦν, ὃ τέκνον ἀγαπητόν, ἔχον χάριτι Θεοῦ φυσικὴν σύνεσιν, ταύτην τὴν ἀδολεσχίαν καὶ μελέτην ἀγαθὴν πάντοτε ἐν
 25 σαντῷ φύλασσε, μὴ ὑπὸ λήθης τῆς ὀλεθρίου καλυπτόμενος, μηδὲ ὑπὸ ῥαθυμίας τῆς ματαιούσης καὶ ἐκκλινούσης ἀπὸ ζωῆς τὸν νοῦν ἐμποδιζόμενος, μὴ ὑπὸ ἀγνοίας τῆς πάντων τῶν κακῶν αἰτίας τὸν λογισμὸν σκοτιζόμενος, μὴ ὑπὸ ἀμελείας τῆς παγκάκου δελεαζόμενος, μὴ ὑπὸ ἡδονῆς τῆς σαρκὸς ὑποσυρόμενος, μὴ ὑπὸ ἐπιθυμίας
 30 τὸν νοῦν αἰχμαλωτιζόμενος, καὶ συγκαταθέσει πορνικῶν λογισμῶν μiasmὸν ἐν αὐτῷ ἐργαζόμενος, μὴ ὑπὸ ὀργῆς μεσαδελφίαν γεννώσης νικώμενος, καὶ οἰκτρᾶς ἕνεκεν καὶ ταλαιπώρου προφάσεως λυπῶν καὶ λυπούμενος, καὶ συνάγων μνήμας τῷ πλησίον λογισμῶν

φροντίζοντάς σε με κάθε τρόπο, και τελικᾶ με ἄγαθὸ Πνεῦμα σὲ ὀδήγησε στὴ σωτηρία, και ἔβαλε μέσα στὴν καρδιά σου ἔρωτα τοῦ ἀσκητικοῦ βίου, και σοῦ ἔδωσε τὴ δύναμη νὰ ἐγκαταλείψεις με χαρὰ τὸν κόσμον και ὅλη τὴν ἀπάτη τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, και σὲ στόλισε με τὸ ἀγγελικὸ σχῆμα τῆς ἀγγελικῆς τάξεως, και σὲ προετοίμασε, ὥστε νὰ γίνεις εὐκόλα δεκτὸς ἀπὸ τοὺς ἅγιους πατέρες σὲ σύστημα ἀδελφότητος, ποιὸς λοιπὸν, ἔχοντας εὐσυνείδητη γνώμη και ἀναλογιζόμενος ὅλα αὐτὰ, δὲν θὰ περάσει τὴ ζωὴ του με συντριμμένη πάντοτε καρδιά, ὅταν ἔχει τόσα ἐχέγγυα προηγουμένων εὐεργεσιῶν, χωρὶς αὐτὸς νὰ ἔχει κάνει προηγουμένως κανένα καλὸ; Δὲν θὰ ἔχει πάντοτε βέβαιη ἐλπίδα, ἀναλογιζόμενος αὐτό, ὅτι, ἂν και δὲν ἔκανα κανένα καλὸ, ἀντίθετα μάλιστα ἔχω ἁμαρτήσῃ πολλές φορές μπροστὰ του και ἔχω συλληφθεῖ σὲ ἀκαθαρσία σαρκὸς και ἄλλες πολλές κακίες, δὲν μοῦ φέρθηκε ἀνάλογα με τίς ἁμαρτίες μου, οὔτε μοῦ ἀνταπέδωσε ἀνάλογα με τίς παρανομίες μου, ἀλλ' οἰκονόμησε τόσες πολλές δωρεές και χάρες γιὰ τὴ σωτηρία μου; Ἄν λοιπὸν δοθοῦμε ὁλότελα σ' αὐτόν, ὥστε στὸ ἔξης νὰ τὸν ὑπηρετοῦμε με κάθε ἀγνή διαγωγή και ἐκτέλεση ὅλων τῶν ἀρετῶν, θὰ μᾶς κάνει ἀξιους ἀγαθῶν και πνευματικῶν χαρισμάτων, κατευοδώνοντας και ἐνδυναμώνοντάς μας σὲ κάθε καλὸ ἔργο. Γι' αὐτό, ἐκεῖνος ποὺ διατηρεῖ πάντοτε αὐτόν τὸν λογισμό, και δὲν λησμονεῖ τίς τόσες εὐεργεσίες του, τὸν παρακαλεῖ και τὸν ὑπηρετεῖ σωστά, ἐπιδίδεται πάντοτε με προθυμία σὲ κάθε ἀσκηση καλῆ ἀρετῆς και σὲ κάθε ἔργο δικαιοσύνης, και εἶναι πάντοτε ἕτοιμος στὸ νὰ κάνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

3. Λοιπὸν, ἀγαπητὸ μου παιδί, ἐπειδὴ με τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ἔχεις φυσικὴ σύνεση, αὐτὴ τὴν ἀπασχόληση και τὴ μελέτη νὰ τὴ διατηρεῖς πάντοτε ἀγαθῆ μέσα σου, χωρὶς νὰ καλύπτῃσαι ἀπὸ τὴν ὀλῆθρια λησμοσύνη, οὔτε νὰ ἐμποδίζῃσαι ἀπὸ ραθυμία, ἢ ὁποῖα ματαιώνει και ἀπομακρύνει τὸν νοῦ ἀπὸ τὴ ζωὴ, νὰ μὴ σκοτίζεται ὁ λογισμὸς σου ἀπὸ τὴν ἄγνοια, ποῦ εἶναι ἡ αἰτία ὅλων τῶν κακῶν, οὔτε νὰ δελεάζῃσαι ἀπὸ τὴν κάκιστη ἀμέλεια, οὔτε νὰ παρασύρῃσαι στὴ σαρκικὴ ἡδονή, οὔτε νὰ αἰχμαλωτίζεται ὁ νοῦς σου ἀπὸ ἐπιθυμία και νὰ μολύνεται με τὴ συγκατάθεση πορνικῶν λογισμῶν, νὰ μὴ σὲ νικᾷ ἡ ὀργὴ ποὺ γεννᾷ μῖσος ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν, και με ἔλεεινὴ και ταλαίπωρη πρόφαση νὰ προκαλεῖς λύπη και νὰ λυπᾷσαι και ὁ ἴδιος, και ἔτσι, μαζεύοντας ἀναμνήσεις πονηρῶν λογισμῶν εἰς βάρος τοῦ πλησίον

πονηρῶν τῆς πρὸς Θεὸν καθαρᾶς προσευχῆς ἐκκλειόμενος, καὶ τὸν
 νοῦν ἐξανδραποδιζόμενος, καὶ θηριώδει λογισμῶ τὸν ὁμόψυχον
 ἀδελφὸν ὑποβλεπόμενος, καὶ τῷ ἀλόγῳ τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος
 τρόπῳ τῇ συνειδήσει δεσμούμενος, καὶ τοῖς πονηροῖς πνεύμασιν οἷς
 5 ὑπῆρξας εἰς παιδείαν παραδιδόμενος ἄχρι καιροῦ, ἕως οὗ πάντο-
 θεν ἐξαπορηθεὶς ὁ νοῦς, καὶ ὑπὸ λύπης καὶ ῥαθυμίας καταποθεὶς,
 καὶ τὴν κατὰ Θεὸν προκοπὴν διὰ τὰς προλαβούσας αἰτίας ἀπολέ-
 σας, πάλιν ἄρχεται ἐπιλαμβάνεσθαι διὰ πολλῆς ταπεινώσεως ἀρχὴν
 ὁδοῦ σωτηρίας καὶ πολλὰ καμῶν ἐν εὐχαῖς καὶ ὀλονυκτίαις ἀγρυ-
 10 πνίαις, λύσας τὰ αἴτια διὰ τῆς ταπεινώσεως καὶ ἐξομολογήσεως τῆς
 πρὸς Θεόν, οὕτως ἄρχεται πάλιν ἀνανήφειν, καὶ διὰ φωτισμοῦ γνώ-
 σεως εὐαγγελικῆς θεία χάριτι ἐλλαμπόμενος γινώσκει, ὅτι ὁ μὴ ἑαυ-
 τὸν τελείως τῷ σταυρῷ ἐπιδιδούς ἐν φρονήματι ταπεινώσεως, καὶ
 ῥίψας ἑαυτὸν ὑπὸ πάντων καταπατεῖσθαι καὶ καταφρονεῖσθαι, ἀ-
 15 δικεῖσθαι τε καὶ καταγελαῖσθαι καὶ χλευάζεσθαι, καὶ ταῦτα πάντα
 μετὰ χαρᾶς διὰ τὸν Κύριον ὑπομένων, καὶ μὴ ἐκδικῶν ὅλως τὰ ἀν-
 θρώπινα, δόξαν ἢ τιμὴν ἢ ἔπαινον ἢ ἡδονὴν βρώσεως ἢ πόσεως ἢ
 ἐνδύματος, Χριστιανὸς ἀληθινὸς οὐ δύναται γενέσθαι.

Δ'. Τοιγάρτοι οὐ τοιούτων ἡμῖν προκειμένων ἀγώνων καὶ ἄ-
 20 θλων καὶ στεφάνων, μέχρι τότε ἡμεῖς ὑπὸ τῆς ἐσχηματισμένης εὐ-
 σεβοῦς μορφώσεως τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, ἄλλο τοῖς ἀνθρώποις
 νομιζόμενοι, καὶ ἄλλο τῷ κρυπτῷ γινωσκόμενοι καὶ καταφαινόμε-
 νοι. Ἅγιοι γὰρ παρὰ πολλῶν νομιζόμενοι, ἄγριοι ἀκμὴν τὸ ἦθος
 τυγχάνομεν ἀληθῶς, μόρφωσιν εὐσεβείας ἔχοντες, τὴν δὲ δύναμιν
 25 αὐτῆς ἐνώπιον Θεοῦ μὴ κεκτημένοι· παρθένοι καὶ ἀγνοὶ παρὰ πολ-
 λῶν νομιζόμενοι, καὶ παρὰ τῷ τὰ κρυπτὰ κατανοοῦντι, ἐν ἀκαθαρ-
 σίαις συγκαταθέσεων πορνικῶν ἐνδοθεν μολυνόμενοι, καὶ ταῖς
 ἐνεργείαις τῶν παθῶν βορβορούμενοι, καὶ διὰ τὴν ἐσχηματισμένην
 ἡμῶν ἄσκησιν, ἔτι καὶ τοῖς ἐπαίνοις τῶν ἀνθρώπων ὑπτιούμενοι καὶ
 30 τὸν νοῦν ἐκτυφλούμενοι.

Ἐως πότε οὖν ἐν τῇ ματαιότητι τοῦ νοῦς πορευόμεθα, τοῦ εὐγ-
 γελικοῦ φρονήματος μὴ ἐπιλαβόμενοι καὶ τὴν κατὰ συνείδησιν
 πολιτείαν οὐκ ἐπιγινώσκομεν, ἵνα ταύτην σπουδαίως μεταδιώξω-
 μεν, ὅπως καὶ τὴν κατὰ συνείδησιν παρηρησίαν εὐρήσωμεν, ἀλλ' ἔτι

σου, νὰ ξεπέφτεις ἀπὸ τὴν καθαρὴν προσευχὴν πρὸς τὸν Θεό, καὶ μὲ αἰχμαλωτισμένο τὸν νοῦ σου καὶ θηριώδη λογισμόν νὰ στραβοκοιτάζεις τὸν ἀδελφόν σου πού ἔχει τὴν ἴδια μὲ σένα ψυχὴν. Γιατί, ἔχοντας δεμένη τὴ συνείδηση μὲ τὸν παράλογο τρόπο τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος καὶ παραδομένος στὰ πονηρὰ πνεύματα, στὰ ὁποῖα βρισκόσουν, γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα πρὸς τιμωρίαν σου, μέχρι νὰ ἀπελπισθεῖς ἀπὸ παντοῦ ὁ νοῦς σου καὶ νὰ καταποθεῖς ἀπὸ τὴ λύπη καὶ τὴ ραθυμία, καὶ ἔχοντας χάσει τὴν κατὰ Θεὸν προκοπὴν ἀπὸ τὶς αἰτίες πού προσηγήθησαν, θὰ ἀρχίσει πάλι νὰ παίρνει μὲ πολλὴ ταπείνωση τὸ δρόμον τῆς σωτηρίας· καὶ ἀφοῦ κοπιᾷ πολὺ μὲ προσευχὰς καὶ ὀλονύκτιες ἀγρυπνίας καὶ καταργήσει τὰ αἴτια μὲ τὴν ταπείνωση καὶ τὴν ἐξομολόγησιν πρὸς τὸν Θεόν, θὰ ἀρχίσει ἔτσι πάλι ὁ νοῦς νὰ συνέρχεται, καὶ δεχόμενος μὲ τὴ χάριν τὸν φωτισμὸν τῆς εὐαγγελικῆς γνώσεως, μαθαίνει ὅτι ἐκεῖνος πού δὲν παραδίνει τὸν ἑαυτό του ὀλότελα στὸν σταυρὸν μὲ ταπεινὸ φρόνημα, καὶ δὲν ρίχνει τὸν ἑαυτό του κάτω γιὰ νὰ καταπατεῖται ἀπὸ ὄλους καὶ νὰ καταφρονεῖται καὶ νὰ ἀδικεῖται καὶ νὰ καταγελάται καὶ νὰ περιπαίζεται, καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ὑπομένει μὲ χάριν γιὰ τὸν Κύριον, καὶ νὰ μὴ ἐπιδιώκει καθόλου τὰ ἀνθρώπινα, ὅπως δόξα ἢ τιμὴ ἢ ἔπαινον ἢ εὐχαρίστησιν φαγητοῦ ἢ ποτοῦ ἢ ἐνδύματος, δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀληθινὸς Χριστιανός.

4. Μὴ ἔχοντας λοιπὸν μπροστὰ μας τέτοιους ἀγῶνες καὶ ἀθλήματα καὶ στεφανώματα, μέχρι τότε ἡμεῖς, ὑπηρετώντας μὲ ὑποκριτικὴν μορφωσὴν εὐσέβειας τὸν Κύριον, ἄλλο θὰ φαινόμεσθε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἄλλο θὰ εἴμασθε καὶ θὰ φαινόμεσθε σὲ Ἐκεῖνον πού βλέπει στὰ κρυφά. Γιατί, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θὰ θεωρούμασθε ἅγιοι, στὴν πραγματικότητά θὰ εἴμασθε πολὺ ἄγριοι στὸ ἦθος, ἔχοντας μορφωσὴν εὐσέβειας, ἀλλὰ μὴ ἔχοντας τὴ δύναμιν τῆς εὐσέβειας μπροστὰ στὸν Θεόν. Καὶ ἐνῶ οἱ πολλοὶ μᾶς νομίζουν παρθέτους καὶ ἀγνοοῦς, μπροστὰ στὸν Θεόν, πού γνωρίζει τὰ κρυφά, εἴμασθα μολυσμένοι μέσα μας ἀπὸ τὶς ἀκαθαρσίαι τῶν πορνικῶν λογισμῶν καὶ κυλισμένοι στὴ λάσπη ἀπὸ τὶς ἐνέργειαι τῶν παθῶν, καὶ ἕξαιτίας τῆς ὑποκριτικῆς μας ἀσκήσεως, καθὼς καὶ τῶν ἐπαίνων ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, μένουμε πεσμένοι κάτω καὶ τυφλωμένοι στὸ νοῦν.

Μέχρι τότε λοιπὸν θὰ βαδίζουμε μὲ τὴ ματαιότητά τοῦ νοῦ μας, χωρὶς νὰ προσπαθοῦμε νὰ ἀποκτήσουμε τὸ εὐαγγελικὸ φρόνημα, καὶ νὰ μὴ γνωρίζουμε καλὰ τὴν κατὰ συνείδησιν ζωὴν, γιὰ νὰ τὴν ἐπιδιώ-

ἐν τῇ νομιζομένῃ τοῦ ἔξωθεν ἀνθρώπου δικαιοσύνη στηριζόμεθα,
 καὶ δι' ὑστέρησιν ἀληθοῦς γνώσεως, διὰ τῶν ἔξωθεν μόνον ἐπιτη-
 δευμάτων ἑαυτοὺς πλανῶμεν, τοῖς ἀνθρώποις ἀρέσκειν βουλόμενοι
 καὶ τὰς παρ' αὐτῶν δόξας καὶ τιμὰς καὶ ἐπαίνους θηρώμενοι; Ἡξει
 5 πάντως ὁ τὰ κρυπτὰ τοῦ σκοτίου ἀποκαλύπτων, καὶ φανερῶν τὰς
 βουλὰς τῶν καρδιῶν, ὁ ἀπαραλόγιστος δικαστής, ὁ μήτε πλούσιον
 ἐντρεπόμενος, μήτε πτωχὸν ἐλεῶν, ὁ τὸ σχῆμα τὸ ἔξωθεν περιαιρῶν,
 καὶ τὴν ἀλήθειαν τὴν ἐνδοθεν κεκρυμμένην φανερῶν ὁ τοὺς κατὰ
 συνείδησιν πολιτευσαμένους ἀληθινούς ἀγωνιστὰς καὶ ἀθλητὰς ἐν
 10 παρουσίᾳ ἀγγέλων ἐπὶ τοῦ ἰδίου Πατρὸς στεφανῶν, καὶ τοὺς ἐσχη-
 ματισμένους καὶ μόρφωσιν εὐσεβείας περιδεβλημένους καὶ φαινο-
 μένην μόνην πολιτείαν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιδεικνυμένους, καὶ ἐπὶ
 ταύτῃ ματαίως στηριζομένους, καὶ ἑαυτοὺς φρεναπατοῦντας ἐπὶ
 τῆς ἄνω κλήσεως τῶν ἀγίων, καὶ πάσης τῆς ἐπουρανίου στρατιᾶς
 15 θριαμβεύων δεινῶς αἰσχνομένους, καὶ εἰς τὸ ἐξώτερον κατακρινο-
 μένους κατὰ τὰς μωρὰς παρθέλους, αἵτινες τοῖς μὲν ἔξωθεν τοῦ
 σώματος παρθενίαν ἐφύλαξεν (οὐδὲν γὰρ περὶ τούτου ἐνεκλήθη-
 σαν), ἀλλὰ καὶ ἔλαιον μερικῶς ἐν τοῖς ἀγγείοις εἶχον, τοῦτ' ἔστιν
 ἀρετῶν τινῶν καὶ κατορθωμάτων μέτοχοι ἐτύγχανον· διὸ καὶ αἱ
 20 λαμπάδες αὐτῶν μέχρι τινὸς ἤπτοντο, διὰ δὲ ἀμέλειαν καὶ ἄγνοιαν
 καὶ ῥαθυμίαν, τῆς ἐνδοθεν καθαρότητος πρόνοιαν οὐκ ἐποίησαντο,
 καὶ τὸν κρυπτόμενον ἔσωθεν τῶν παθῶν ἔσμον, τὸν ὑπὸ τῶν πο-
 νηρῶν λογισμῶν καὶ πνευμάτων ἐνεργούμενον, ἀκριδῶς οὐκ ἐπέ-
 γνωσαν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων ἐνεργειῶν τὰ νοήματα αὐτῶν
 25 ἐφθείροντο ἐν τῇ τῶν λογισμῶν συγκαταθέσει κινουῦσαι ἑαυτάς,
 δελεαζόμεναι κρυπτῶς καὶ ἠττώμεναι φθόνῳ τῷ κακίῳ, ζήλῳ τῷ
 μισοκάλῳ, ἔριδι, μίσει, φιλονεικίᾳ, ὀργῇ, πικρίᾳ, ὑποκρίσει, θυμῷ,
 ὑπερηφανίᾳ, κενοδοξίᾳ, ἀνθρωπαρεσκειᾳ, φιλαργυρίᾳ, ἐπιθυμίᾳ
 σαρκικῇ, ἐν λογισμοῖς τὴν ἡδυπάθειαν ἐργαζομένοις, ἀπιστίᾳ, ἀφο-
 30 θία, δειλίᾳ, ἀκηδία, λύπη, ἀντιλογία, χαννώσει, ὕπνῳ, οἰήσει, δι-
 καιοσύνη, ἐπάρσει, ἀλαζονείᾳ, ἀπληστίᾳ, ἀσωτίᾳ, πλεονεξίᾳ, ἀνελ-
 πιστίᾳ τῇ πάντων χαλεπωτέρα, καὶ τοῖς λοιποῖς τῆς κακίας λεπτοτά-

5. Β' Τιμ. 3, 5.

6. Α' Κορ. 4, 5.

ξουμε με προθυμία και να βροῦμε τὴν κατὰ συνείδηση παρησία, ἀλλὰ στηριζόμαστε ἀκόμα στὴ θεωρούμενη ἀρετὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου, καί, μὴ ἔχοντας ἀληθινὴ γνώση, ἀπατοῦμε τὸν ἑαυτό μας, θέλοντας νὰ ἀρέσουμε τοὺς ἀνθρώπους και ἐπιδιώκοντας τὶς δόξες και τιμὲς και τοὺς ἐπαίνους τους; Θὰ ἔρθει ὅμως ἐκεῖνος ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ κρυμμένα στὸ σκοτάδι και φανερώνει τὰ θελήματα τῶν καρδιῶν⁵, ὁ δικαστὴς ποὺ δὲν ξεγελιέται, ὁ ὁποῖος οὔτε τὸν πλούσιο ντρέπεται, οὔτε τὸν φτωχὸ ἔλεει· ποὺ ἀφαιρεῖ τὸ ἐξωτερικὸ σχῆμα, και φανερώνει τὴν ἀλήθεια ποὺ εἶναι κρυμμένη μέσα μας· ἐκεῖνος ποὺ βραβεύει τοὺς ἀληθινούς ἀγωνιστὲς και ἀθλητὲς παρουσία τῶν ἀγγέλων μπροστὰ στὸν Πατέρα του, και τοὺς ὑποκριτὲς, ποὺ φοροῦν μόνο τὸ ἐξωτερικὸ σχῆμα τῆς εὐσέβειας και ἐπιδεικνύουν τοὺς ἀνθρώπους μόνο φαινομενικὴ ἀγιότητα, στηριζόμενοι μάταια σ' αὐτὴν και ξεγελώνοντας τὸν ἑαυτό τους⁶, τοὺς σέρνει φοβερὰ ντροπιασμένους κατὰ τὸν θρίαμβό του μπροστὰ στὴν ἄνω ἐκκλησία τῶν ἀγίων και ὅλης τῆς ἐπουράνιας στρατιᾶς, και τοὺς στέλνει καταδικασμένους στὸ σκοτάδι τὸ ἐξώτερο, σὰν τὶς μωρὲς παρθένες⁷, οἱ ὁποῖες ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ φύλαξαν τὴ σωματικὴ τους παρθενία (γιατὶ δὲν κατηγορήθηκαν καθόλου γι' αὐτό), ἀλλὰ και λάδι εἶχαν στὰ δοχεῖα τους λίγο, εἶχαν δηλαδή κάποιες ἀρετὲς και κατορθώματα, γι' αὐτὸ και οἱ λαμπάδες τους μέχρι ἑνὸς σημείου ἀναβαν. Ἐξαιτίας ὅμως τῆς ἀμέλειας και ἄγνοιας και ραθυμίας τους δὲν εἶχαν προνοήσει γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ τους καθαρότητα, καί ἔτσι δὲν γνώρισαν ἀκριβῶς τὸ πλῆθος τῶν παθῶν ποὺ εἶχαν μέσα τους, τὰ ὁποῖα προκαλοῦσαν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ και τὰ πνεύματα, ἀλλὰ ἄφηναν νὰ διαφθείρονται οἱ σκέψεις τους ἀπὸ τὶς ἀντίθετες ἐνέργειες καθὼς μὲ τὴ συγκατάθεση τῶν λογισμῶν δελεάζονταν κρυφὰ και ἔπεφταν νικημένες ἀπὸ τὸν κάκιστο φθόνου, τὴ ζήλεια ποὺ μισεῖ κάθε καλό, τὴ διχόνοια, τὸ μίσος, τὴ φιλονεικία, τὴν ὀργή, τὴν πικρία, τὴν ὑποκρισία, τὸν θυμὸ, τὴν ὑπερηφάνεια, τὴν κενοδοξία, τὴν ἀνθρωπαρέσκεια, τὴ φιλαργυρία, τὴ σαρκικὴ ἐπιθυμία, τοὺς λογισμοὺς ποὺ ὑποκινούσαν τὴν ἡδυπάθεια, τὴν ἀπιστία, τὴν ἔλλειψη φόβου, τὴ δειλία, τὴν ἀδιαφορία, τὴ λύπη, τὴν ἀντιλογία, τὴν ἀποχαύνωση, τὸν ὕπνου, τὴν οἴηση, τὴ δικαιοσύνη, τὴν ἔπαρση, τὴν ἀλαζονεία, τὴν ἀπληστία, τὴν ἀσωτία, τὴν πλεονεξία, τὴν ἔλλειψη ἐλπίδας ποὺ εἶναι ἡ πιὸ χειρότερη ἀπὸ ὅλους τοὺς λογισμοὺς, και τὰ ὑπόλοιπα

τοῖς ἐνεργήμασιν. Αἵτινες καὶ τῶν καλῶν τὴν ἐργασίαν ἢ πολιτείαν
σεμνήν, καὶ αὐταὶ ἐδόκουν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ποιεῖσθαι, τοὺς παρ'
αὐτῶν ἐπαίνους καρποῦσαι, εἰ καὶ τινων χαρισμάτων μετέχουσαι,
τῆς κενοδοξίας καὶ ἀνθρωπαρεσκείας πνεύμασιν ἀπεμπόλων τὰ
5 θεῖα χαρίσματα, τοῖς δὲ λοιποῖς πάθεσι κοινωνοῦσαι ἐμίγνυον τὰ
καλὰ ἐπιτηδεύματα τοῖς πονηροῖς καὶ σαρκικοῖς φρονήμασι· διὸ
ἀπρόσδεκτα καὶ ἀκάθαρτα ἀπειρογάζοντο κατὰ τὴν τοῦ Κάϊν θυ-
σίαν· διόπερ καὶ τοιούτου τέλους ἔτυχον, νυμφίου χαρᾶς στερηθεῖ-
σαι, καὶ νυμφῶνος ἐπουρανίου ἀποκλεισθεῖσαι.

10 Εἵ. Ταῦτα οὖν λογιζόμενοι καὶ διακρίνοντες, γνῶμεν καὶ συνιῶ-
μεν τίνες ἐσμέν, ἵνα, ὡς ἔτι καιρὸν μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς ἔχομεν,
ἑαυτοὺς διορθωσώμεθα, ὅπως τὰ καλὰ ἡμῶν ἔργα καθαρῶς ἐπιτε-
λούμενα, ἀληθινὰ καὶ καλὰ ἦ, σαρκικῶ φρονήματι μὴ μιγνύμενα,
ἵνα μὴ ἀπόβλητα γένηται, ὡς θυσία ἐπίμωμος, δι' ἀφοβίαν καὶ ἀμέ-
15 λειαν καὶ ἀληθινῆς γνώσεως ἔλλειψιν, μὴ πως καὶ τὸν κόπον τῆς
παρθενίας καὶ ἐγκρατείας, νηστείας καὶ ἀγρυπνίας καὶ κακοπαθεί-
ας ὑπομένωμεν, καὶ τὰς ἡμέρας ἀναλώσωμεν, καὶ τὰς προειρημένας
τῶν παθῶν αἰτίας, τὰ δοκοῦντα ἡμῖν δικαιώματα, ὡς θυσία ἐπίμω-
μος εὐρεθέντα, ἀπρόσδεκτα τῷ ἐπουρανίῳ ἀρχειρεῖ Χριστῷ γένηται.
20 Γνώσεως οὖν, τέκνον, καὶ συνέσεως προηγουμένης, ἐπιμελητέον τῷ
βουλομένῳ τὸν σταυρὸν ἄραι καὶ τῷ Χριστῷ ἐπακολουθεῖν, διὰ τῆς
ἀδιαλείπτου ἐν ἑαυτῷ τῷ λογισμῷ ἐρεύνης, καὶ πολλῆς μερίμνης
περὶ σωτηρίας, καὶ πολλῆς τῆς πρὸς Θεὸν ἐφίξεως καὶ συνέσεως καὶ
ἐρωτήσεως τῶν ὁμοφρόνων, καὶ συμψύχων δούλων τοῦ Θεοῦ, καὶ
25 τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἀγωνιζομένων, ἵνα μὴ ἀγνοῶν περιπατῇ ἐν σκότει,
καὶ ἄνευ φωτὸς καὶ λύχνου ὁδεύῃ. Ὁ γὰρ ιδιόρρυθμος ἄνευ εὐαγγε-
λικῆς γνώσεως καὶ ὁδηγίας ὁδεύων, πολλὰ προσκόπτει καὶ εἰς πολ-
λοὺς βόθρους καὶ παγίδας τοῦ διαβόλου ἐμπίπτει, πολλὰ πίπτει καὶ
πολλὰ πλανᾶται καὶ πολλοῖς περιπίπτει κινδύνους, καὶ οὐκ οἶδε ποί-
30 ου τέλους τυγχάνει. Πολλοὶ γὰρ διὰ πολλῶν κόπων καὶ ἀσκήσεως
διήλθον, καὶ κακοπαθείας καὶ πολλοὺς μόχθους, ὡς διὰ Θεόν, ὑπέ-
μειναν, καὶ ἡ ιδιορρυθμία καὶ ἀδιακρισία καὶ τὸ ἀνεπιτηδὲς τῆς

λεπτότατα ἐνεργήματα τῆς κακίας. Αὐτές οἱ μωρές παρθένες καὶ τὴν ἐκτέλεση τῶν καλῶν ἔργων, δηλαδή τὴ σεμνὴ πολιτεία, φαίνονταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὅτι τὴν ἐφάρμοζαν, καὶ εἰσέπρατταν τοὺς ἐπαίνους τους, ἃν καὶ εἶχαν μερικὰ χαρίσματα, τὰ ὅποια ὅμως τὰ παραχωροῦσαν στὰ πνεύματα τῆς κενοδοξίας καὶ ἀνθρωπαρέσκειας, καὶ μὲ τὴ συμμετοχὴ τους στὰ ἄλλα πάθη ἀναμίγνυαν τὰ καλὰ τους ἔργα μὲ τὰ πονηρὰ καὶ σαρκικὰ φρονήματα, καὶ γι' αὐτὸ τὰ ἔκαναν ἀπαράδεκτα καὶ ἀκάθαρτα, σὰν τὴ θυσία τοῦ Κάϊν⁸. Γι' αὐτὸ καὶ εἶχαν τέτοιο τέλος, στερήθηκαν δηλαδή τὴ χαρὰ τοῦ νυμφίου, καὶ κλείσθηκαν ἔξω ἀπὸ τὸν ἐπουράνιο νυμφώνα.

5. Σκεπτόμενοι λοιπὸν αὐτὰ καὶ διαχωρίζοντάς τα, ἃς γνωρίσουμε καὶ ἃς κατανοήσουμε ποιοὶ εἴμαστε, ὥστε, ὅσο ἀκόμα μᾶς μένει καιρὸς μετάνοιας καὶ ἐπιστροφῆς στὸν Θεό, νὰ διορθώσουμε τοὺς ἑαυτούς μας, καὶ ἔτσι τὰ καλὰ ἔργα μας, γινόμενα μὲ καθαρὴ καρδιά, νὰ εἶναι ἀληθινὰ καὶ καλὰ, χωρὶς νὰ ἀναμιγνύονται μὲ τὸ σαρκικὸ φρόνημα, γιὰ νὰ μὴ ἀπορριφθοῦν, σὰν θυσία ἐπίμεμπτη, λόγῳ ἀφοβίας καὶ ἀμέλειας καὶ ἔλλειψης ἀληθινῆς γνώσης, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ τὸν κόπο τῆς παρθενίας καὶ τῆς ἐγκράτειας, τῆς νηστείας καὶ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῆς κακοπάθειας νὰ τὸν ὑπομείνουμε, καὶ τίς ἡμέρες νὰ τίς δαπανήσουμε, ἀλλ' οἱ αἰτίες τῶν παθῶν ποὺ προαναφέραμε καὶ τίς ὁποῖες θεωροῦμε ὡς ἀρετές, βρεθοῦν ὡς θυσία ἐπίμεμπτη, καὶ δὲν γίνουν ἔτσι ἀποδεκτὲς ἀπὸ τὸν ἐπουράνιο ἀρχιερεῶ Χριστό. "Οποῖος λοιπὸν, παιδί μου, θέλει νὰ σηκώσει τὸν σταυρὸ καὶ νὰ ἀκολουθήσει τὸν Χριστό, πρέπει κατ' ἀρχὴν ν' ἀποκτήσει ἀληθινὴ γνώση καὶ σύνεση, νὰ ἐρευνᾷ ἀκατάπαυστα τοὺς ἐσωτερικοὺς λογισμοὺς του, νὰ δείχνει μεγάλη μέριμνα γιὰ τὴ σωτηρία του, προσεγγίζοντας μὲ πολλὴ σύνεση καὶ πόθο τὸν Θεό, καὶ νὰ ἔρωτᾷ τοὺς δούλους ἐκείνους τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔχουν τὸ ἴδιο φρόνημα καὶ τὴν ἴδια ψυχὴ καὶ διεξάγουν τὸν ἴδιο ἀγώνα, γιὰ νὰ μὴ περπατᾷ ἀγνοώντας στὸ σκοτάδι καὶ νὰ μὴ προχωρεῖ στὸν δρόμο χωρὶς φῶς καὶ λυχνάρι. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ εἶναι ἰδιόρρυθμος, βαδίζοντας χωρὶς εὐαγγελικὴ γνώση καὶ χωρὶς ὁδηγίες, σκοντάφτει συχνὰ καὶ πέφτει σὲ πολλοὺς λάκκους καὶ παγίδες τοῦ διαβόλου, ἀντιμετωπίζει πολλὰς πτώσεις καὶ πλανιέται πολὺ, πέφτοντας σὲ πολλοὺς κινδύνους, καὶ δὲν γνωρίζει ποῖο τέλος θὰ ἔχει. Γιατὶ πολλοὶ πέρασαν ἀπὸ πολλοὺς κόπους καὶ ἀσκησὴ καὶ κακοπάθειες, καὶ ὑπέφεραν πολλοὺς μόχθους τάχα γιὰ τὸν Θεό, ἀλλ' ἢ ἰδιορρυθμία

παρὰ τὸν πλησίον ὠφελείας, ἀκηρίους αὐτῶν τοὺς τοσοῦτους κό-
πους καὶ πόνους καὶ καμιάτους εἰργάσαντο.

ζ'. Σὺ οὖν, τέκνον ἀγαπητόν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ λόγου πα-
ραινέσεως, τὰς εἰς σέ γεγενημένας τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ μὴ ἐπι-
5 λανθάνου εὐεργεσίας, κλοπῆς καὶ ῥαθυμίας ὑποσυρόμενος, ἀλλὰ
τὰς ἐξ ἀρχῆς γεννήσεώς σου μέχρι τοῦ νῦν, εἴαν τε σωματικὰς, εἴαν τε
πνευματικὰς εὐεργεσίας πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενος, μελέτα ἐν αὐταῖς
καὶ ἀδολέσχει κατὰ τὸ εἰρημένον· «Καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς
ἀνταποδόσεις αὐτοῦ, ἵνα ῥαδίως καὶ εὐκόλως προσάξωσιν εἰς ἀγά-
10 πην Θεοῦ. Ἡ καρδία κινεῖται ἀνταποδοῦναι κατὰ δύναμιν, θίον
ἀρκιθῆ, πολιτείαν ἐνάρετον, συνείδησιν εὐλαβῆ, λόγον εὐάρμοστον,
καὶ ὅλον ἑαυτὸν τῷ Θεῷ ἀναθεῖναι δυσωπούμενον ὑπὸ τῆς μνήμης
τῶν τοσοῦτων καλῶν, ὧν πέπονθας ὑπὸ ἀγαθοῦ καὶ φιλανθρώπου
Δεσπότη, ὅπως αὐτομάτῳ τινὶ τρόπῳ διὰ τῆς τοιαύτης τῶν εὐεργε-
15 σιῶν μνήμης, μᾶλλον δὲ συνεργούσης σοι καὶ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς, εἰς
ἀγάπην καὶ πόθον τιτρώσεται ἡ καρδία σου, ὅτι, ἅπερ ἄλλοις οὐκ
ἐποίησε, πολλῇ κρίσει θαυμάσια, τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἀρρήτῳ φιλανθρω-
πία σοὶ ἐποίησε.

Πάντων μὲν οὖν τῶν εἰς σέ καλῶν παρὰ Θεοῦ γεγενημένων ἐν
20 μνήμῃ ἀδιαλείπτῳ εἶναι σπούδαζε, ἐξαιρέτως δὲ ἐκείνης τῆς θαυ-
μασιῆς χάριτος καὶ εὐεργεσίας ἀδιαλείπτως μέμνησο, ἧς ἐκπλέοντί
σοι ἅμα τῇ μητρὶ σου ἐκ τῶν ἁγίων τόπων ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου πό-
λιν παράσχη σοι, καθὼς ἡμῖν διηγῆσω, ὅτε ἡ φοβερὰ ἐκείνη καὶ ἀ-
κατάσχετος ζάλη καὶ κλύδων μέγας τῇ νυκτὶ ἐκινήθη, καὶ πάντες οἱ
25 ἐν τῷ πλοίῳ ἅμα τοῖς ναύταις καὶ αὐτῇ τῇ μητρὶ σου ἀπώλοντο ἐν τῷ
θυθῷ, καὶ ἐκ παραδόξου καὶ θείας δυνάμεως μόνος σὺ μετὰ δύο ἄλ-
λων ἀπορριφθέντες διεσώθητε, καὶ πῶς ὠκονομήθη ἔλθειν σε ἐν
Ἀγκύρα, καὶ πατρικοῖς σπλάγχνοις παρὰ τινος ἐλευθέρου προσλη-
φθέντα, καὶ διαθέσει ξενυχθέντα τῷ εὐλαβεστάτῳ τέκνῳ Ἐπιφανίῳ,
30 ἵνα ἀμφοτέρω ὁδηγηθῆτε δι' ὁσίου ἀνδρὸς ἔλθειν εἰς σωτηρίας ὁ-
δόν, καὶ παρὰ ἁγίων δούλων Θεοῦ, ὡς γνήσια τέκνα, προσληφθῆ-
ναι.

Ζ. Ὑπὲρ τούτων οὖν ἀπάντων τῶν παρὰ Θεοῦ σοι γεγενημέ-

καὶ ἡ ἔλλειψη διακρίσεως καὶ ἡ ἀνώφελη βοήθειά τους ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἔκαναν μάταιους τοὺς τόσο μεγάλους κόπους καὶ πόνους καὶ μόχθους τους.

6. Σὺ ὅμως, ἀγαπητὸ μου παιδί, ὅπως σοῦ γράφω στήν ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ συμβουλευτικοῦ μου λόγου, νὰ μὴ λησμονεῖς τίς εὐεργεσίες τοῦ φιλάνθρωπου Θεοῦ ποὺ ἔγιναν σὲ σένα, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν κλοπὴ καὶ τὴ ραθυμία, ἀλλ' ἔχοντας πάντοτε μπροστὰ στὰ μάτια σου τίς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴ γέννησή σου μέχρι τώρα, εἴτε εἶναι σωματικῆς εἴτε πνευματικῆς, νὰ τίς μελετᾷς καὶ νὰ τίς ἔχεις πάντοτε στὸ νοῦ σου, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο ποὺ ἔχει λεχθεῖ, «Καὶ νὰ μὴ ξεχνᾷς ὅλες τίς εὐεργεσίες του»⁹, ὥστε εὐκόλα νὰ σὲ ὀδηγήσουν στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἡ καρδιὰ παρακινεῖται ν' ἀνταποδώσει, ὅσο τῆς εἶναι δυνατόν, βίο προσεκτικὸ, συμπεριφορὰ ἐνάρετη, συνείδηση εὐλαβῆ, λόγο κατάλληλο, καὶ ὅλο τὸν ἑαυτό σου νὰ τὸν ἀφιερῶσεις στὸ Θεό, γεμᾶτο ἀπὸ εὐγνωμοσύνη ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση τῶν τόσο μεγάλων καλῶν, τὰ ὁποῖα δέχθηκες ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ καὶ φιλάνθρωπο Δεσπότη, ὥστε κατὰ κάποιον τρόπο αὐτόματα μὲ αὐτὴ τὴ μνήμη τῶν εὐεργεσιῶν του, ἢ καλύτερα καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἐνίσχυσης ἀπὸ τὸν οὐρανό, νὰ πληγώνεται ἡ καρδιὰ σου ἀπὸ ἀγάπη καὶ πόθο πρὸς ἐκεῖνον, γιατί, τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα ποὺ δὲν τὰ ἔκανε σὲ ἄλλους, μὲ πολλὴ κρίση τὰ ἔκανε σὲ σένα ἐξαιτίας τῆς ἀπερίγραπτης φιλανθρωπίας του.

Φρόντιζε λοιπὸν νὰ θυμᾶσαι ἀδιάκοπα ὅλα τὰ καλὰ ποὺ ἔγιναν σὲ σένα ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ἰδιαίτερα νὰ ἔχεις πάντοτε στὴ μνήμη σου ἐκείνη τὴ θαυμάσια χάρη καὶ εὐεργεσία ποὺ σοῦ ἔκανε καθὼς ἔπλεες μαζὶ μὲ τὴ μητέρα σου ἀπὸ τοὺς ἁγίους τόπους στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπως μοῦ διηγήθηκες, ὅταν ἄρχισε ἐκείνη ἡ φοβερὴ καὶ ἀσταμάτητη τρικυμία καὶ θαλασσοταραχὴ, κατὰ τὴν ὁποῖα ὅλοι οἱ ἐπιβάτες τοῦ πλοίου μαζὶ μὲ τοὺς ναῦτες καὶ τὴ μητέρα σου χάθηκαν στὸν βυθό, καὶ ἀπὸ μιὰ παράδοξη καὶ θεϊκὴ δύναμη διασώθηκαν μόνο ἐσὺ μαζὶ μὲ δύο ἄλλους, καὶ πῶς κατ' οἰκονομίαν ἦρθες στὴν Ἄγκυρα καὶ σὲ προσέλαβε κάποιος ἐλεύθερος μὲ πατρικὴ ἀγάπη, καὶ μὲ συναισθήματα συμπάθειας συνδέθηκες μὲ τὸ εὐλαβέστατο τέκνο, τὸν Ἐπιφάνιο, ὥστε νὰ ὀδηγηθεῖτε καὶ οἱ δύο ἀπὸ ἓναν ὄσιο ἄνθρωπο νὰ ἔρθετε στὸ δρόμο τῆς σωτηρίας, καὶ νὰ γίνετε δεκτοὶ ἀπὸ ἁγίους δούλους τοῦ Θεοῦ, σὰν γνήσια τέκνα τους.

7. Γιὰ ὅλα αὐτὰ λοιπὸν τὰ καλὰ ποὺ σοῦ ἔγιναν ἀπὸ τὸν Θεό, τί ἄ-

ων καλῶν, τί ἄξιον ἔχεις ἀνταποδοῦναι τῷ καλέσαντι τὴν ψυχὴν σου εἰς ζωὴν αἰώνιον; Ἐαυτῷ γὰρ λοιπόν, κατὰ τὸ δίκαιον, οὐκέτι ζῆν ὀφείλεις, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ σου ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι εἰς πᾶσαν ἀρετὴν δικαιοσύνης, εἰς πᾶσαν κατόρθωσιν ἐντολῶν, ἐκζητῶν
 5 αἰεὶ, τί ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον, καὶ τοῦτο παντὶ σθένει σπουδάζειν καὶ διώκειν. Πλὴν τὴν νεότητά σου, ὡς τέκνον, οὕτως ὑπόταξον τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ, ὡς αὐτὸς ὁ λόγος ἀπαιτεῖ. Παράστησον τὸ σῶμα ὡς θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν, πᾶσάν τε νοτιίδα ἐπιθυμίας
 10 σαρκικῆς δι' ὀλιγοπιστίας καὶ ὀλιγοποσίας, καὶ ὀλονυκτίων ἀγρυπνιῶν ψύξον καὶ ξήρανον, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐκ διαθέσεως εἴπῃς· «Ἐγενήθην ὡς ἄσκος ἐν πάχῃ, τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελαθόμην»· καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι Χριστοῦ εἶ, τὴν σεαυτοῦ σάρκα σταύρωσον, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν φωνήν, σὺν τοῖς τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπι-
 15 θυμίαις, καὶ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς νέκρωσον, οὐ μόνον τὴν πρακτικὴν τῆς πορνείας, ἀλλὰ τὴν ἐνεργουμένην ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων τῇ σαρκὶ ἀκαθαρσίαν. Καὶ οὐ μόνον ἕως τούτου ἔστησε τὸν ἀγῶνα ὁ ἀληθινὸς καὶ ἀμολύντου καὶ ὀλοτελοῦς παρθενίας τὸν στέφανον ἐκδεχόμενος, ἀλλ' ἐπακολουθῶν τῇ ἀποστολικῇ διδασκα-
 20 λία, καὶ αὐτοῦ τοῦ πάθους τὴν συμμαχίαν καὶ κίνησιν νεκροῦν ἀγωνίζεται. Καὶ οὔτε οὕτως πληροφορεῖται σφοδρῶ ἔρωτι τὴν εὐαγγελικὴν φωνὴν καὶ ἄχραντον παρθενίαν ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι κατασκηνοῦσαι ἐκδεχόμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἐν μόνῳ τῷ λογισμῷ ψυχῆς ἐπιθυμίας ἐνθύμησιν, ἄνευ κινήσεως καὶ ἐνεργείας σωματικοῦ πά-
 25 θους ἐν παραρριπισμῷ νοὸς ἀνερχομένην, ἐξφανισθῆναι εὐχεται· τοῦτο δὲ διὰ τῆς ἄνωθεν βοηθείας καὶ δυνάμεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος μόνης κατορθοῦσθαι δυνατόν.

Εἰ ἄρα τινὲς εἰσὶν οἱ τῆς χάριτος αὐτῆς ἠξιωμένοι, οὕτως ὁ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀχράντου παρθενίας τὸν στέφανον ἐκδεχόμενος, νε-
 30 κροῖ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς μέλη, ἐπιτάσει καὶ ἐπιμονῇ τῆς ἐγκρατείας διαφθείρων τὸν ἔξω ἄνθρωπον, λεπτύνων αὐτὸν καὶ ῥινῶν καὶ κατε-

10. Β' Κορ. 5, 15.

11. Ρωμ. 12, 2.

12. Ρωμ. 12, 1.

ξιο ἔχεις νὰ ἀνταποδώσεις σ' Ἐκεῖνον ποὺ κάλεσε τὴν ψυχὴ σου στὴν αἰώνια ζωὴ; Γιατί, σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς δικαιοσύνης, ὀφείλεις νὰ μὴ ζεῖς γιὰ τὸν ἑαυτό σου, ἀλλὰ γιὰ Ἐκεῖνον ποὺ πέθανε γιὰ σένα καὶ ἀναστήθηκε¹⁰, ζώντας μὲ κάθε ἀρετὴ σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, καὶ μὲ τὴν ἐκτέλεση ὅλων τῶν ἐντολῶν, ἀναζητώντας διαρκῶς ποιὸ εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸ καὶ εὐάρεστο καὶ τέλειο¹¹, καὶ αὐτὸ νὰ φροντίζεις καὶ νὰ ἐπιδιώκεις μὲ ὅλη τὴ δύναμή σου νὰ ἐκπληρώνεις. Ἄλλὰ καὶ τὴ νεότητά σου, παιδί μου, ὑπόταξέ την στὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀπαιτεῖ ὁ ἴδιος ὁ λόγος. Πρόσφερε δηλαδὴ τὸ σῶμα σου στὸν Θεὸ θυσία ζωντανή, ἅγια καὶ ἀρεστὴ τὸ Θεῷ, τὴ λογικὴ αὐτὴ λατρεία¹², καὶ κάθε ὑγρότητα σαρκικῆς ἐπιθυμίας σβῆσε την καὶ ξήρανέ την μὲ τὴ λίγη τροφὴ καὶ τὸ λίγο νερό, καθὼς καὶ μὲ ὀλονύκτιες ἀγρυπνίες, γιὰ νὰ πεῖς καὶ σὺ μὲ ὅλη τὴ διάθεση τῆς ψυχῆς σου· «Ἔγινα σὰν ἄσκός ἐκτεθειμένος στὴν πάχνη, γιατί δὲν λησμόνησα τίς ἐντολές σου»¹³. Καὶ ἔτσι, ἀφοῦ κατανοήσεις, ὅτι ἀνήκεις στὸν Χριστό, σταύρωσε τὴ σὰρκα σου, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου, «μαζὶ μὲ τὰ πάθη καὶ τίς ἐπιθυμίες»¹⁴, καὶ νέκρωσε τὰ μέλη σου ποὺ ἐπιθυμοῦν τὰ γήινα¹⁵, ὄχι μόνο τὴν πορνεία, ἀλλὰ καὶ κάθε ἀκαθαρσία ποὺ προκαλεῖται στὴ σὰρκα ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα. Καὶ δὲν σταματᾷ μόνο μέχρις ἐδῶ τὸν ἀγῶνα αὐτὸς ποὺ περιμένει τὸ στεφάνι τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀμόλυντης καὶ τέλειας παρθενίας, ἀλλ' ἀκολουθώντας τὴ διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων, ἀγωνίζεται νὰ νεκρώσει ἀκόμα καὶ τὴ σκέψη καὶ κίνηση τοῦ ἴδιου τοῦ πάθους. Καὶ οὔτε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μένει ἱκανοποιημένος, ἐξαιτίας τοῦ σφοδροῦ ἔρωτα ποὺ ἔχει νὰ δεῖ νὰ κατασκηνώνει στὸ σῶμα του ἢ σύμφωνα μὲ τὰ εὐαγγελικὰ λόγια ἀμόλυντη παρθενία, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἢ ἀνάμνηση τῆς ἀπλῆς ἐπιθυμίας στὸν λογισμὸ τοῦ νοῦ του, ποὺ ἐμφανίζεται χωρὶς κίνηση καὶ δραστηριοποίηση σωματικοῦ πάθους, ἀλλὰ ἀπλᾶ σὰν παρεκτροπὴ τοῦ νοῦ, προσεύχεται νὰ ἐξαφανισθεῖ, πρᾶγμα ποὺ μόνο μὲ τὴν οὐράνια βοήθεια καὶ δύναμη καὶ ἐνίσχυση τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι δυνατὸ νὰ κατορθωθεῖ.

Ἐὰν λοιπὸν ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ εἶναι πραγματικὰ ἄξιοι γι' αὐτὴ τὴ χάρη, ἐκεῖνος ποὺ περιμένει τὸ στεφάνι τῆς καθαρῆς καὶ ἀμόλυντης παρθενίας νεκρώνει τὰ γήινα μέλη του μὲ τὴν αὔξηση καὶ ἐπιμονὴ στὴν ἐγκράτεια, φθείροντας τὸν ἐξωτερικὸ ἄνθρωπο μὲ τὸ νὰ

13. Ψαλμ. 118, 83.

14. Γαλ. 5, 24.

15. Κολ. 3, 5.

σκελετευμένον ἀπεργαζόμενος, ἵνα διὰ πίστεως καὶ ἀγώνων καὶ τῆ
 τῆς χάριτος ἐνεργείᾳ ὁ ἔσω ἀνακαινίζεται, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐπὶ τὸ
 κρεῖττον προκόπτων, ἀγάπῃ αὐξανόμενος, ἐλπίδι μεγαλυνόμενος,
 πραότητι κοσμούμενος, εἰρήνῃ Χριστοῦ βραβευόμενος, χρηστότητι
 5 ἀγόμενος, ἀγαλλιάσει πνεύματος εὐφραινόμενος, ἀγαθότητι φρου-
 ρούμενος, φόβῳ Θεοῦ περιεχόμενος, συνέσει καὶ γνώσει φωτιζόμε-
 νος, σοφία λαμπρυνόμενος, ταπεινοφροσύνη ὀδηγούμενος. Ταύταις
 καὶ ταῖς ὁμοίαις ἀρεταῖς ἐγκαινιζόμενος ὁ νοῦς, τῆς θεοειδοῦς εἰκό-
 νος τὸν χαρακτήρα ἐν ἑαυτῷ γνωρίζει, καὶ τῆς Δεσποτικῆς ὁμοιώ-
 10 σεως τὸ νοητὸν καὶ ἄρρητον κάλλος συνήησι, καὶ τῆς αὐτοδιδάκτου
 καὶ αὐτομαθοῦς σοφίας καὶ ἐνδιαθέτου νόμου τὸν πλοῦτον κατα-
 λαμβάνει.

Λέπτυνον οὖν, ὦ τέκνον, τὴν νεωτερικὴν σάρκα, καὶ τοῖς προει-
 ρημένοις πιάνον τὴν ἀθάνατον ψυχὴν, καὶ ταῖς προειρημέναις ἀρε-
 15 ταῖς ἀνακαίνισον τὸν νοῦν τῇ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Νε-
 ότης γὰρ σάρκα φησὶ πλαινομένην διαφόροις βρώμασι καὶ οἴνου
 πόσεσι, ὡς χοῖρον ἔτομον εἰς σφαγὴν εἶναι. Οὕτω τῇ πυρώσει τῶν
 τοῦ σώματος ἡδονῶν ἡ ψυχὴ κατασφάζεται, καὶ τῇ ζέσει τῆς κακῆς
 ἐπιθυμίας ὁ νοῦς αἰχμαλωτίζεται, ἀντέχειν πρὸς τὰς ἡδονὰς τῆς
 20 σαρκὸς μὴ δυνάμενος· εἰσροὴ γὰρ αἵματος, ἐκροὴν πνεύματος ἀ-
 περγάζεται. Ἐξαιρέτως δὲ οἴνου μετάληψιν μὴ ὀσφραινέσθω ἡ νεό-
 της, ἵνα μὴ, διπλῆ πυρκαϊᾷ ἐξαπτομένη, τῇ ἐμφύτῳ λέγω ζέσει, καὶ
 τῇ ἔξωθεν ἐπιχεομένη οἰνοποσίᾳ, τὴν πνευματικὴν ἡδονὴν τῷ πόνῳ
 τῆς κατανύξεως ἐξ αὐτῆς ἀποδιώκη, καὶ σύγχυσιν καὶ πύρωσιν ἐν
 25 τῇ καρδίᾳ ἐμποιῇ· ἀλλὰ δι' ἐπιθυμίαν πνευματικὴν, καὶ ὕδατος κό-
 ρον ἡ νεότης μὴ προσιέσθω· πάνν γὰρ πρὸς συνέργειαν σωφροσύ-
 νης συμβάλλεται ἡ τοῦ ὕδατος ἔνδεια. Καὶ τοῦτο ἔργῳ δοκιμάσας,
 αὐτῇ τῇ πείρᾳ τὴν πληροφορίαν λήψη. Οὐ γὰρ ὡς ζυγὸν ἀνάγκης
 ἐπιθεῖναι σοι βουλόμενοι τοῦτο νομοθετοῦμεν ἢ ὀρίζομεν, ἀλλ' ὡς
 30 ἐπίνοιαν καὶ μέθοδον ἀγαθὴν πρὸς συνέργειαν ἀληθοῦς παρθενίας
 καὶ ἀκριβοῦς σωφροσύνης παραινοῦμεν ἀγαπητικῶς καὶ συμβου-
 λεύομεν, τῇ αὐτεξουσιότητί σου καταλιμπάνοντας ὁ βούλεται.

τὸν κάνει πολὺ λεπτὸ καὶ σκελετωμένο, ὥστε μὲ τὴν πίστη, τοὺς ἀγῶνες καὶ μὲ τὴν ἐνέργεια τῆς θείας χάριτος νὰ ἀνακαινίζεται ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, προοδεύοντας μέρα μὲ τὴν μέρα πρὸς τὸ καλύτερο^{15α}, μὲ τὴν αὐξηση τῆς ἀγάπης του, τὴν ἰσχυροποίησι τῆς ἐλπίδας του, τὸν στολισμὸ του μὲ πραότητα, τὴν ἐπιβράβευσίν του μὲ τὴν εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ, τὴν καθοδήγησίν του ἀπὸ τὴν καλωσύνη, τὴν εὐφροσύνη του μὲ τὴν ἀγαλλίασι τοῦ Πνεύματος, τὴν φρούρησίν του ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα, τὴν κατακυρίευσίν του ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ, τὸ φωτισμὸ του ἀπὸ τὴν φρόνησι καὶ τὴν γνώσι, τὴν λαμπρότητα του ἀπὸ τὴν σοφία, καὶ τὴν καθοδήγησίν ἀπὸ τὴν ταπείνωσι. Ἀνακαινιζόμενος ὁ νοῦς μὲ αὐτὲς καὶ μὲ ἄλλες ὅμοιες ἀρετὲς, ἀναγνωρίζει ἐπάνω του τὴν σφραγίδα τῆς θεϊκῆς εἰκόνας, καὶ κατανοεῖ τὸ νοητὸ καὶ ἀπερίγραπτο κάλλος τῆς ὁμοιώσεώς του πρὸς τὸν Κύριο, καὶ γίνεται κάτοχος τοῦ πλοῦτου τῆς αὐτοδίδακτου καὶ αὐτομάθητης σοφίας καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ νόμου.

Λέπτυνε λοιπόν, παιδί μου, τὴν νεανικὴν σάρκα σου, καὶ θρέψε μὲ ὅσα εἰπώθησαν πρὸ πάντων τὴν ἀθάνατην ψυχὴν, καὶ μὲ τίς ἀρετὲς ποὺ προαναφέραμε ἀνακαινίσει τὸν νοῦν σου μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Γιατὶ ἡ νεανικὴ σάρκα, λένε, ποὺ τρέφεται μὲ διάφορα φαγητὰ καὶ μὲ κρασί, εἶναι σὰν χοῖρος ἕτοιμος γιὰ σφάξιμον. Ἔτσι καὶ μὲ τὸ πύρωμα τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν σφάζεται ἡ ψυχὴ, καὶ μὲ τὸν βρασμὸ τῆς κακῆς ἐπιθυμίας αἰχμαλωτίζεται ὁ νοῦς, μὴ μπορώντας νὰ ἀντέξει στὶς ἡδονὰς τῆς σάρκα, γιατί ἡ εἴσοδος τοῦ αἵματος προκαλεῖ τὴν ἔξοδο τοῦ πνεύματος. Ἰδιαιτέρως δὲν πρέπει ὁ νέος ν' ἀφήνει τὸ κρασί νὰ φθάνει εἰς τὴν ὄσφρησίν του, γιὰ νὰ μὴ ἀνάβῃ διπλὴν φωτιά, ἐννοῶ μὲ τὸν ἔμφυτον βρασμὸν, καὶ τὴν ἔξωτερικὴν φωτιά τῆς οἰνοποσίας, ἡ ὁποία διώχνει τὴν πνευματικὴν ἡδονὴν τοῦ πόνου τῆς κατανύξεως ἀπὸ τὴν καρδιά, καὶ προκαλεῖ σύγχυσι καὶ πυρπόλησι σ' αὐτήν. Ἀλλὰ γιὰ χάρι τῆς πνευματικῆς ἐπιθυμίας οὔτε καὶ τὸ νερὸ πρέπει νὰ χορταίνει ὁ νέος. Γιατὶ ἡ στέρησι τοῦ νεροῦ συμβάλλει πολὺ εἰς τὴν ἀπόκτησι τῆς σωφροσύνης. Καὶ αὐτὸ μπορεῖς νὰ τὸ διαπιστώσεις καὶ ὁ ἴδιος δοκιμάζοντάς το. Γιατὶ δὲν τὸ νομοθετῶ ἢ τὸ ὀρίζω θέλοντας νὰ σοῦ τὸ προσθέσω σὰν ζυγὸ ἀναγκαστικόν, ἀλλὰ σὰν ἐπιπόνησι καὶ καλὴν μέθοδον, ποὺ βοηθᾷ εἰς τὴν ἀληθινὴν παρθενίαν καὶ εἰς τὴν σωστὴν σωφροσύνην, σὲ προτρέπω καὶ σὲ συμβουλεύω ἀπὸ ἀγάπης, ἀφήνοντάς σου τὴν προαίρεσίν σου νὰ κάνεις αὐτὸ ποὺ θέλεις.

Η'. Δεῦρο δὴ λοιπὸν καὶ περὶ τοῦ ἀλόγου τῆς ὀργῆς πάθους
 ὀλίγα διαλάβωμεν, τοῦ πᾶσαν ψυχὴν ἐρημοῦντος καὶ συγχέοντος
 καὶ σκοτιζόντος, καὶ θηρίοις ὅμοιος τὸν ἄνθρωπον ἀποδεικνύντος
 ἐν καιρῷ τῆς κινήσεως καὶ ἐνεργείας αὐτοῦ, τὸν μάλιστα εὐολίσθως
 5 καὶ ὀξυρρεπῶς πρὸς αὐτὸ ἔχοντα τὸ πάθος. Τοῦτο ἐξαιρέτως ὑπε-
 ρηφανία στηρίζεται καὶ κραταιοῦται, καὶ ἀκατάλυτον γίνεται, ἕως
 ἂν ὑπονοτιζῆται τὸ τῆς πικρίας λέγω καὶ ὀργῆς καὶ θυμοῦ διαβο-
 λικὸν δένδρον, τῷ φαύλῳ τῆς ὑπερηφανίας ὕδατι, καὶ εὐανθοῦν καὶ
 εὐθαλοῦν πολὺν τὸν τῆς ἀνομίας καρπὸν φέρει, καὶ οὕτως ἀκατα-
 10 λύτως ἢ τοῦ Πονηροῦ οἰκοδομὴ ἐν τῇ ψυχῇ γίνεται, ἔχουσα στήριγ-
 μα καὶ κραταίωμα τούτου τῆς ὑπερηφανίας θεμελίον. Εἰ οὖν βούλει
 τὸ δένδρον τῆς ἀνομίας, τὸ τῆς πικρίας καὶ ὀργῆς καὶ θυμοῦ λέγω
 πάθος, ἐν σοὶ ξηρανθῆναι καὶ ἄκαρπον γενέσθαι, ἵνα ἡ ἀξίνη τοῦ
 πνεύματος ἐλθοῦσα ἐκκόψῃ καὶ εἰς πῦρ βάλλῃ, κατὰ τὴν εὐαγγε-
 15 λικὴν φωνήν, καὶ ἐξάρῃ σὺν πάσῃ κακίᾳ, καὶ εἰ βούλει τὸν τῆς ἀνο-
 μίας οἶκον, ὃν ὁ Πονηρὸς οἰκονομικῶς ἐν τῇ ψυχῇ ἐκάστοτε, ὡς
 λίθους, προφάσεις διαφόρους εὐλόγους ἢ ἀλόγους συνάγων διὰ
 τῆς ὕλης πραγμάτων ἢ ῥημάτων ἐν τοῖς λογισμοῖς, καὶ οἰκοδομὴν
 κακίας ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάζων στήριγμα καὶ κραταίωμα, τοὺς
 20 τῆς ὑπερηφανείας λογισμοὺς ὑποτίθησιν· εἰ οὖν βούλει τούτων
 καταλυθῆναι καὶ κατασκαφῆναι τὸν οἶκον, ἔχε τὴν ταπείνωσιν τοῦ
 Κυρίου ἀνεπίληστον ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ὢν, τί γέγονε δι' ἡμᾶς,
 καὶ ἐξ οἴου ὕψους φωτὸς θεότητος ἀποκεκαλυμμένης, κατὰ δύνα-
 μιν τῶν ἄνω οὐσιῶν, καὶ ἐν οὐρανοῖς δοξαζομένης ὑπὸ πάσης λο-
 25 γικῆς φύσεως, ἀγγέλων τε καὶ ἀρχαγγέλων, θρόνων, κυριοτήτων,
 ἀρχῶν, ἐξουσιῶν, χερουβὶμ καὶ σεραφίμ, καὶ τῶν ἀκατονομάστων
 νοερῶν δυνάμεων, ἧν οὐκ ἔφθασεν εἰς ἡμᾶς τὰ ὀνόματα, κατὰ τὸ
 Ἀπόστόλου αἰνίγμα, εἰς οἶον βάθος ταπεινώσεως ἀνθρώπων δι'
 ἄφατον ἀγαθότητα κατῆλθε, καὶ κατὰ πάντα ὁμοιωθεὶς ἡμῖν τοῖς
 30 ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν
 παθῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κυριευομένοις.

Θ'. Ἐν τοιαύτῃ τοίνυν αἰχμαλωσίᾳ ὄντας ἡμᾶς, καὶ βασιλευομέ-

8. Ἐμπρὸς λοιπὸν νὰ ποῦμε τώρα μερικὰ πράγματα καὶ γιὰ τὸ παράλογο πάθος τῆς ὀργῆς, τὸ ὁποῖο ἐρημώνει καὶ συγχέει καὶ σκοτίζει κάθε ψυχὴ καὶ κάνει τὸν ἄνθρωπο ὅμοιον μὲ θηρίο, ὅταν κινητοποιεῖται καὶ μπαίνει σὲ ἐνέργεια ἢ ὀργὴ σὲ ἐκεῖνον ποῦ εἶναι εὐέξαπτος καὶ κλίνει πολὺ πρὸς αὐτὸ πάθος. Τὸ πάθος τῆς ὀργῆς στηρίζεται κυρίως στὴν ὑπερηφάνεια, καὶ δυναμώνει καὶ γίνεται ἀκατάλυτο, ὅσο τὸ διαβολικὸ δένδρο τῆς ἔχθρας, ἐννοῶ τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ, ποτίζεται ἀπὸ τὸ ἀπαίσιο νερὸ τῆς ὑπερηφάνειας, τὸ ὁποῖο ἀνθίζοντας καὶ θάλλοντας παράγει πολὺ καρπὸ ἀνομίας, καὶ ἔτσι ἡ οἰκοδομὴ τοῦ πονηροῦ διαδόλου ἐδραιώνεται ἀκατάλυτα μέσα στὴν ψυχῇ, ἔχοντας στήριγμα καὶ ὀχύρωμα τὸ θεμέλιο τῆς ὑπερηφάνειας. Ἄν λοιπὸν θέλεις τὸ δένδρο τῆς παρανομίας, ἐννοῶ τὸ πάθος τῆς πικρίας, τῆς ὀργῆς καὶ τοῦ θυμοῦ, νὰ ξεραθεῖ μέσα σου καὶ νὰ γίνει ἄκαρπο, γιὰ νὰ ἔρθει ἡ ἀξίνα τοῦ Πνεύματος νὰ τὸ κόψει καὶ νὰ τὸ ρίξει στὴ φωτιᾶ¹⁶, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ νὰ τὸ ἐξαφανίσει μαζί μὲ κάθε κακία, καὶ ἐὰν θέλεις τὸν οἶκο τῆς ἀνομίας, ποῦ χτίζει ὁ πονηρὸς μέσα στὴν ψυχὴ κάθε φορὰ κατὰ παραχώρηση τοῦ Θεοῦ, συγκεντρώνοντας ὡς πέτρες τὶς διάφορες εὐλογες ἢ παράλογες προφάσεις, ποῦ κάθε φορὰ παρουσιάζονται στοὺς λογισμοὺς ἀπὸ τὰ ὑλικά πράγματα ἢ λόγια, καὶ χτίζει μὲ αὐτὰ μέσα στὴν ψυχὴ κατοικία κακίας, βάζοντας κάτω ἀπὸ αὐτὴν σὰν στήριγμα καὶ ὀχύρωμα τοὺς λογισμοὺς τῆς ὑπερηφάνειας, ἐὰν λοιπὸν θέλεις ἡ κατοικία ὅλων αὐτῶν νὰ κατεδαφισθεῖ καὶ νὰ κατασκαφθεῖ, νὰ ἔχεις μέσα στὴν καρδιᾶ σου ἀλησμόνητη τὴν ταπείνωση τοῦ Κυρίου. Νὰ θυμᾶσαι δηλαδὴ ποιὸς ἦταν ὁ Κύριος, καὶ τι ἔγινε γιὰ μᾶς, καὶ ἀπὸ ποιὸ φωτεινὸ ὕψος θεότητος, ποῦ ἦταν ἀποκαλυμμένη ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη τῶν οὐράνιων οὐσιῶν, καὶ δοξαζόταν ἀπὸ κάθε λογικὴ φύση, τῶν ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, τῶν θρόνων, κυριοτήτων, ἀρχῶν, ἐξουσιῶν, χερουβὶμ καὶ σεραφίμ, καὶ τῶν ἀκατανόμαστων ἐκείνων νοερῶν δυνάμεων, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων δὲν εἶναι σὲ μᾶς γνωστά, σύμφωνα μὲ τὸν ὑπαινιγμὸ τοῦ Ἀποστόλου¹⁷, καὶ σὲ ποιὸ βάθος ταπεινώσεως ἀνθρώπου κατέβηκε λόγῳ τῆς ἀπερίγραπτης ἀγαθότητός του, καὶ ἔγινε καθόλα ὅμοιος μὲ μᾶς ποῦ καθόμασταν στὸ σκοτάδι καὶ στὴ σκιά τοῦ θανάτου¹⁸, καὶ ἤμασταν αἰχμάλωτοι τοῦ ἐχθροῦ μὲ τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν.

9. Ἐνῶ λοιπὸν βρισκόμασταν σὲ τόσο φοβερὴ αἰχμαλωσία καὶ

18. Ἦσ. 9, 2. Ματθ. 4, 16. Λουκᾶ 1, 79.

νους ὑπὸ τοῦ ἀοράτου καὶ πονηροῦ θανάτου, οὐκ ἐπησχύνθη ὁ πά-
 σης κτίσεως ὄρατῆς τε καὶ ἀοράτου Δεσπότης, ἀλλὰ ταπεινώσας
 ἑαυτὸν, καὶ ἀναλαβὼν τὸν ὑπὸ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας καὶ δεσποτικῆς
 ἀποφάσεως καταδικασθέντα ἄνθρωπον, κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν
 5 γέγονε χωρὶς ἁμαρτίας, τοῦτ' ἔστι, χωρὶς παθῶν ἀτιμίας τὰ γὰρ διὰ
 τὴν ἁμαρτίαν τῆς παραβάσεως ὑπὸ τῆς Δεσποτικῆς φωνῆς ἐπενε-
 χθέντα τῷ ἀνθρώπῳ ἐπιτίμια, θανάτου, κόπου, πείνης, δίψης, καὶ
 τῶν τοιούτων πάντων ἀνέλαβε, γενόμενος ὃ ἔσμεν, ἵνα γενώμεθα ὃ
 ἔστιν. «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», ἵνα σὰρξ γένηται Λόγος «Πλούσι-
 10 ος ὢν ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτή-
 σωμεν». Ὁμοιώθη διὰ φιλανθρωπίαν ἡμῖν, ἵνα διὰ πάσης ἀρετῆς
 ὁμοιωθῶμεν αὐτῷ. Ἐξ οὗ γὰρ ἐπεδήμησε Χριστός, ἀληθῶς ὁ κατ'
 εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν καινὸς ἄνθρωπος διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάρι-
 τος καὶ δυνάμεως ἀνακαινίζεται, εἰς μέτρον τῆς τελείας ἀγάπης
 15 φθάνων τῆς ἔξω βαλλούσης τὸν φόβον, τῆς μηκέτι ὑπὸ πτώσει γενέ-
 σθαι δυναμένης «Ἡ γὰρ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει». «Ἡ γὰρ ἀγά-
 πη», φησὶν ὁ Ἰωάννης, «ὁ Θεὸς ἐστὶ καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ
 Θεῷ μένει».

Τούτου τοῦ μέτρου κατηξιώθησαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ὁμοίως
 20 αὐτοῖς τὴν ἀρετὴν ἐξασκήσαντες, καὶ τελείους ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ
 παραστήσαντες, καὶ τελείῳ πόθῳ ἐν ὅλῃ τῇ ζωῇ αὐτῶν τῷ Σωτῆρι
 ἀκολουθήσαντες. Τὴν τοσαύτην ταπεινῶσιν, ἣν διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς
 ἀγάπην ἀρρήτῳ φιλανθρωπία ἀνέλαβεν ὁ Χριστός, εἴαν πάντοτε
 ἀνεπιλήστως ἀναλογίξῃ, τοῦτ' ἔστι τὴν ἐν μήτρᾳ τοῦ Θεοῦ Λόγου
 25 κατασκήνωσιν, τοῦ ἀνθρώπου ἀνάληψιν, τὴν ἀπὸ γυναικὸς γέννη-
 σιν, τὴν κατὰ μέρος τῆς σωματικῆς ἡλικίας αὔξησιν, τὰς ἀτιμίας,
 τὰς ὕβρεις, τοὺς ὄνειδισμούς, τὰς λοιδορίας, τὰς μάστιγας, τὰ ἐμ-
 πτύσματα, τὰ ἐπὶ κόρρης ῥαπίσματα, τὸν καταγέλωτα, τὸν ἐμπαι-
 γμὸν, τὴν κοκκίνην χλαμύδα, τὸν ἀκάνθινον στέφανον, τὴν τῶν ἀρ-
 30 χόντων κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν, τὴν τῶν ἀνόμων Ἰουδαίων, ὁμοφύ-
 λων ὄντων, κατ' αὐτοῦ βόησιν, «Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν»,
 τὸν σταυρόν, τοὺς ἥλους, τὴν λόγχην, τὸν κάλαμον, τὸν ποτισμὸν

19. Ἐβρ. 4, 15.

20. Ἰω. 1, 14.

21. Β' Κορ. 8, 9.

ἤμασταν κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ ἀόρατου καὶ πονηροῦ θανάτου, δὲν ντράπηκε ὁ Δεσπότης ὅλης τῆς ὄρατῆς καὶ ἀόρατης κτίσεως, ἀλλὰ ταπεινώνοντας τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀναλαμβάνοντας τὸν ἄνθρωπο, ποὺ εἶχε καταδικασθεῖ γιὰ τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας του μὲ δεσποτική ἀπόφαση, ἔγινε ὅμοιος καθόλα μὲ μᾶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία¹⁹, δηλαδή χωρὶς τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας. Γιατὶ τὰ ἐπιτίμια ποὺ ἐπιβλήθηκαν στὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ Κυρίου, ἐξαιτίας τῆς ἁμαρτίας τῆς παραβάσεως, ὅπως τοῦ θανάτου, τοῦ κόπου, τῆς πείνας, τῆς δίψας καὶ ὅλων τῶν παρόμοιων, τὰ ἀνέλαβε ὁ Κύριος καὶ ἔγινε ὅ,τι εἴμαστε ἐμεῖς, γιὰ νὰ γίνουμε ὅ,τι εἶναι Ἐκεῖνος. «Ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα»²⁰, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ σὰρκα Λόγος. «Ἐνῶ ἦταν πλούσιος, ἔγινε φτωχὸς γιὰ μᾶς, ὥστε νὰ πλουτίσουμε ἐμεῖς μὲ τὴ φτώχεια ἐκείνου»²¹. Ἐγινε ὅμοιος μὲ μᾶς ἐξαιτίας τῆς φιλανθρωπίας του, γιὰ νὰ γίνουμε ἐμεῖς ὅμοιοι μὲ αὐτὸν μὲ ὅλες τὶς ἀρετές. Γιατὶ, ἀπὸ τότε ποὺ ἦρθε ὁ Χριστὸς, ὁ πραγματικὰ καινούργιος ἄνθρωπος, ποὺ πλάσθηκε κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσή του, ἀνακαινίζεται μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ δύναμη τοῦ παναγίου Πνεύματος, φθάνοντας στὸ μέτρο τῆς τέλειας ἀγάπης, ἡ ὁποία βγάζει ἔξω ἀπὸ τὴν ψυχὴ τὸ φόβο²², ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸ πιά νὰ ξεπέσει. Γιατὶ λέγει ὁ Ἰωάννης: «Ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ Θεός, καὶ αὐτὸς ποὺ μένει στὴν ἀγάπη, μένει μέσα στὸν Θεό»²³.

Αὐτὸ τὸ μέτρο ἀξιώθηκαν νὰ τὸ φθάσουν οἱ ἀπόστολοι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἄσκησαν τὴν ἀρετὴ ὅμοια μ' αὐτούς, ποὺ παρουσίασαν τοὺς ἑαυτοὺς τους τέλειους, καὶ ἀκολούθησαν τὸν Σωτῆρα σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ μὲ τέλειο πόθο. Ἐὰν ἀναλογίζεσαι πάντοτε, χωρὶς νὰ λησιμονεῖς τὴν τόσο μεγάλη ταπείνωση, τὴν ὁποία ἐξαιτίας τῆς ἀγάπης του γιὰ μᾶς ἀνέλαβε ὁ Χριστὸς ἀπὸ ἀπερίγραπτη φιλανθρωπία, δηλαδή τὴν κατοίκηση τοῦ Θεοῦ Λόγου στὴ μήτρα τῆς Παρθένου, τὴν πρόσληψη τοῦ ἀνθρώπου, τὴ γέννησή του ἀπὸ γυναίκα, τὴ σταδιακὴ αὐξηση τοῦ σώματός του, τὶς ἀτιμίες ποὺ ὑπέστη, τὶς βρισιές, τὶς κατηγορίες, τοὺς ἐμπαιγμούς, τὰ μαστιγώματα, τὰ φτυσίματα, τὰ χτυπήματα στὸ πρόσωπο, τὰ γέλια εἰς ἄρως του, τὸν ἐμπαιγμὸ, τὴν κόκκινη χλαμύδα, τὸ ἀγκάθινο στεφάνι, τὴν εἰς ἄρως του ἀπόφαση τῶν ἀρχόντων, τὸ βρονοφώνημα τῶν ἄνομων Ἰουδαίων ἐναντίον του, ποὺ ἦταν μάλιστα καὶ ὁμόφυλοί του, «Ἔαρρον, ἄρρον, σταύρωσον αὐτόν»²⁴, τὸν σταυρό, τὰ καρφιά, τὴ λόγχη, τὸ καλάμι, τὸ πότισμα μὲ ξύδι καὶ χολή, τὸν θρίαμ-

22. Α' Ἰω. 4, 18.

23. Α' Ἰω. 4, 16.

24. Ἰω. 19, 15.

τοῦ ὄξους καὶ τῆς χολῆς, τὸν θρίαμβον τῶν ἐχθρῶν, τὸν καταγέλω-
 τα παραπορευομένων καὶ λεγόντων, «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβη-
 θι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομέν σοι»· καὶ τὰ λοιπὰ τῶν παθη-
 μάτων, ἅπερ δι' ἡμᾶς ὑπέμεινε, τὴν σταύρωσιν, τὸν θάνατον, τὴν ἐν
 5 τῷ μνημείῳ τριήμερον ταφήν, τὴν εἰς ἄδου κάθοδον· ἔπειτα τὰς τῶν
 παθημάτων ἐπικαρπίας, οἷαι καὶ τίνες εἰσὶ, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἐκ νε-
 κρῶν ἀνάστασιν, τὴν τοῦ ἄδου καὶ θανάτου σκύλευσιν, τῶν συνελ-
 θουσῶν τῷ Κυρίῳ ψυχῶν, τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀνάληψιν, τὴν ἐκ δεξιῶν
 τοῦ Πατρὸς καθέδραν, τὴν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ
 10 παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένην τιμὴν καὶ δόξαν, τὴν πάντων τῶν
 ἀγγέλων προσκύνησιν εἰς τὸν πρωτότοκον τῶν νεκρῶν, διὰ τὴν τῶν
 παθημάτων αἰτίαν, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνὴν τὴν λέγουσαν·
 «τοῦτο φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς, ἐν μορφῇ
 Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυ-
 15 τὸν ἐκέκωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενό-
 μενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν,
 γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ
 Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν
 ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψη ἐπουρα-
 20 νίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων». Ἴδου αἱ τῶν προρρηθέντων
 αἰτίαι, κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ Θεοῦ κριμα, εἰς οἷαν δόξαν καὶ ὕψος
 τὸν Κυριακὸν ἀνήγαγον ἄνθρωπον.

Γ. Τί γὰρ οὖν; Ἐὰν πόθῳ καὶ διαθέσει ἀνεπιλήστω τὰς μνήμας
 ταύτας διασώξης ἐν τῇ καρδίᾳ σου, οὐ κατακυριεύσει σου τὸ τῆς
 25 ὀργῆς καὶ πικρίας καὶ θυμοῦ πάθος τῶν γὰρ θεμελίων τοῦ πάθους
 τῆς ὑπερηφανίας διὰ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἧς ἀναλογίξῃ,
 ὑπερελθόντων, ὅλον τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀνομίας, τοῦ θυμοῦ καὶ
 ὀργῆς εὐχερῶς καὶ αὐτομάτως καταλύεται. Ποία γὰρ σκληρὰ καὶ
 λιθίνη καρδιά ἐὰν ἔχῃ ἐν νῷ διηνεκῶς τὴν τοσαύτην τῆς θεότητος
 30 τοῦ Μονογενοῦς δι' ἡμᾶς ταπείνωσιν καὶ τὴν ἀπαριθμηθεῖσαν τῶν
 προρρηθέντων παθημάτων μνήμην, οὐ συντριβεται; Οὐχὶ γῆ καὶ
 σποδὸς καὶ πάτημα παρὰ πάντων ἀνθρώπων ἐκουσίως γίνεται;

βο τῶν ἐθνικῶν, τὰ περιφρονητικὰ γέλια ἐκείνων ποὺ περνοῦσαν καὶ ἔλεγαν, «Ἄν εἶσαι υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κατέβα ἀπὸ τὸν σταυρό, καὶ θὰ σὲ πιστέψουμε»²⁵, καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα πάθη ποὺ γιὰ μᾶς ὑπέφερε, ὅπως τὴ σταύρωση, τὸ θάνατο, τὴν τριήμερη ταφὴ στὸ μνημεῖο, καὶ τὴν κάθοδο στὸν ἅδη. Ἐπειτα νὰ σκέφτεσαι τοὺς καρποὺς τῶν παθημάτων του, τί εἶδους καὶ ποιοὶ εἶναι αὐτοί, δηλαδή τὴν ἀνάστασι ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, τὴν ἀπογύμνωσι τοῦ ἅδη καὶ τοῦ θανάτου ἀπὸ τὶς ψυχὰς ποὺ συναντήθηκαν μὲ τὸν Κύριο, τὴν ἀνάληψι στοὺς οὐρανοὺς, τὸ κάθισμά του στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα, τὴν πάνω ἀπὸ κάθε ἀρχὴ καὶ ἐξουσία καὶ ἀπὸ κάθε ὄνομα τιμὴ καὶ δόξα, τὴν προσκύνησι ὅλων τῶν ἀγγέλων τοῦ Πρωτότοκου τῶν νεκρῶν ἐξαιτίας τῶν παθημάτων του, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου ποὺ λέγει· «Ἄς ὑπάρχει μέσα σας τὸ φρόνημα τῆς ταπείνωσης καὶ αὐταπάρνησις ποὺ ὑπῆρχε καὶ στὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ εἶχε θεϊκὴ ὑπαρξι, δὲν θεώρησε τὸ ὅτι ἦταν ἴσος πρὸς τὸν Θεὸ σὰν κάτι ὡς ἀρπαγῆ, ἀλλὰ ταπείνωσε τὸν ἑαυτὸ του, μὲ τὸ ὅτι πῆρε μορφὴ δούλου καὶ ἔγινε ὁμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀφοῦ κατὰ τὴ μορφὴ ἔγινε ἄνθρωπος, ταπείνωσε τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὸ νὰ δείξει ὑπακοὴ μέχρι θανάτου καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς τὸν ὑπερύψωσε καὶ τοῦ χάρισε ὄνομα τὸ ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ὄνομα, ὥστε στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νὰ λυγίσει κάθε γόνατο τῶν ἐπουράνιων καὶ τῶν ἐπίγειων καὶ τῶν καταχθόνιων»²⁶. Νὰ λοιπὸν οἱ αἰτίες ἐκείνων ποὺ προαναφέρθηκαν, σύμφωνα μὲ δίκαιη κρίσι τοῦ Θεοῦ, σὲ ποιά δόξα καὶ ὕψος ἀνέβασαν τὸν θεάνθρωπο Κύριο.

10. Τί λοιπόν; Ἄν μὲ πόθο καὶ καλὴ διάθεσι διατηρεῖς ἀλησιμόνητες μέσα στὴν καρδιά σου αὐτὲς τὶς μνῆμες, δὲν θὰ σὲ κυριέψει τὸ πάθος τῆς ὀργῆς, τῆς ἔχθρας καὶ τοῦ θυμοῦ. Γιατί, ὅταν ἀφαιρεθοῦν ἀπὸ κάτω τὰ θεμέλια τῆς ὑπερηφάνειας μὲ τὴν ταπείνωσι τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποία θὰ συλλογίζεσαι, τότε ὅλο τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀνομίας, τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς, κατεδαφίζεται εὐκόλα αὐτομάτως. Γιατὶ ποιά σκληρὴ καὶ πέτρινη καρδιά δὲν νιώθει συντριβή, ἂν ἔχει διαρκῶς στὸ νοῦ τῆς τὴν τόσο μεγάλῃ ταπείνωσι τῆς θεότητος τοῦ Μονογενοῦς γιὰ μᾶς, καὶ τὴ μνήμη τῶν προαναφερθέντων παθημάτων ποὺ ἀπαριθμήθηκαν; Δὲν γίνεται θεληματικὰ χῶμα καὶ στάχτη καὶ τέτοια ποὺ νὰ τὴν πατοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι²⁷; Καὶ ὅταν ἔτσι ταπει-

26. Φιλ. 2, 5-10.

27. Γεν. 18, 27.

Οὕτω δὲ ταπεινουμένης καὶ συντριβομένης τῆς ψυχῆς, εἰς ταπεινώ-
 σιν τοῦ Κυρίου ἀποσκοπούσης, ποῖος θυμὸς ταύτης κατακρατῆσαι
 δυνήσεται; ποία ὀργή, ποία πικρία περιγενέσθαι; Ἄλλ' ὡς ἔοικεν, ἡ
 λήθη τῶν συμφερόντων τούτων καὶ ζωοποιούντων ἡμᾶς λογισμῶν,
 5 καὶ ἡ ταύτης ἀδελφὴ ῥαθυμία, καὶ ἡ τούτων συνεργὸς καὶ ὁμότρο-
 πος ἄγνοια, τὰ βαθύτερα καὶ ἐσώτερα τῆς ψυχῆς πάθη, τὰ δυσεξεύ-
 ρετα καὶ δυσκατόρθωτα περιεργεῖα δεινῇ τὴν ψυχὴν καλύπτοντα
 καὶ σκοτιζόντα, τὰ λοιπὰ πάθη τῆς κακίας ἐνεργεῖν καὶ ἐμφωλεύειν
 ἐν αὐτῇ παρασκευάζει, ὡς ἀφοβίαν καὶ ἀμέλειαν τῶν κακῶν ἐμ-
 10 ποιοῦντα, εἰς ὁδὸν καὶ ἐργασίαν ἐκάστω πάθει, ἀδεῶς καὶ εὐκόλως
 παρέχοντα. Κεκαλυμμένης γὰρ τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῆς παγκάκου λή-
 θης, καὶ τῆς ὀλεθρίου ῥαθυμίας, καὶ τῆς πάντων τῶν κακῶν μητρὸς
 καὶ τροφου ἄγνοίας, ἐκάστω τῶν ὀρωμένων ἢ νοουμένων ἢ ἀκουο-
 μένων εὐχερῶς προσδεσμεῖται ὁ ἄθλιος καὶ τυφλώτων νοῦς. Οἷα
 15 ἐὰν κάλλος ἴδῃ γυναικός, εὐθύς ἐτρώθη τῇ σαρκικῇ ἐπιθυμίᾳ· καὶ
 οὕτω λοιπὸν διαδεξάμεναι αἱ μνήμαι τῶν ἐμπαθῶς καὶ ἠδέως θεω-
 ρηθέντων, διὰ τῆς ἀνατυπώσεως τῶν ἐννοιῶν καὶ κακῆς μελέτης,
 ἔνδον τὰς εἰκόνας ἀναζωγραφοῦσι, καὶ οὕτω τὸν ἐμπαθῆ ἔτι καὶ
 ἄθλιον μαινοῦσι νοῦν διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

20 **ΙΑ'.** Τὸ λοιπὸν γὰρ καὶ ἡ σὰρξ ἐὰν ἦ πία καὶ νεάζουσα ἢ ὑγρο-
 τέρα, ταῖς τοιαύταις μνήμαις ἐτοίμως διεγειρομένη τῷ πάθει ἐνερ-
 γεῖ τὰ ἐν αὐταῖς πρὸς ἐπιθυμίαν κινουμένη, ἢ ἐνίοτε καθ' ὑπνοῦς ἢ
 καθ' ὕπαρ ἀκαθαρσίας ἐργαζομένη. Εἰ γὰρ καὶ ἐν τοῖς φαινομένοις
 γυναικὶ οὐκ ἐκοινώνησε, σῶφρων καὶ παρθένος καὶ ἀγνὸς παρὰ
 25 τοῖς ἀνθρώποις νενόμισται, ἢ καὶ ἀγίου ἔχει ὑπολήψεις, παρὰ δὲ τῷ
 τὰ κρυπτὰ ὑποπτεύοντι βέβηλος καὶ μοιχὸς καὶ ἄσωτος οὗτος κρί-
 νεται, καὶ δικαίως ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ κατακρίνεται, ἐὰν μὴ θρηνηῖ
 καὶ πενθῇ, νηστεῖαις καὶ ἀγρυπνίαις καὶ εὐχαῖς ἀδιαλείπτως τὴν
 σάρκα κατατήξας, καὶ τὸν νοῦν ταῖς ἀγίαις μνήμαις καὶ μελέταις
 30 τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ θεραπεύσας καὶ διορθωσάμενος, ἀξίαν μετά-
 νοιαν τῷ Θεῷ προσενέγκῃ, οὗ ἐνώπιον τὰ κακὰ ἐνενόησεν ἢ ἐποί-
 ησεν ἀψευδῆς γὰρ ἡ ζῶσα φωνὴ εἰποῦσα· «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· Πᾶς
 ὁ βλέπων γυναῖκα εἰς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσε αὐτήν ἐν τῇ

ώνεται καὶ συντριβεται ἡ ψυχὴ, ἀποβλέποντας στὴν ταπείνωση τοῦ Χριστοῦ, ποῖος θυμὸς μπορεῖ νὰ τὴ νικῆσει; Ποιὰ ὀργὴ καὶ ποιὰ ἔχθρα μπορεῖ νὰ ὑπερισχύσει; Ἀλλά, ὅπως φαίνεται, ἡ λησμοσύνη τῶν λογισμῶν αὐτῶν ποὺ μᾶς συμφέρουν καὶ μᾶς δίνουν ζωὴ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς ραθυμία, καὶ ἡ συνεργὸς καὶ ὁμότροπὴ τους ἄγνοια, αὐτὰ τὰ πιὸ βαθεῖα καὶ ἐσώτερα πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ πιὸ δυσκολοερευνήτα καὶ δυσκολονίκητα, ποὺ καλύπτουν καὶ σκοτίζουν τὴν ψυχὴ μὲ φοβερὴ περιέργεια, καὶ κάνουν τὰ ἄλλα πάθη τῆς κακίας νὰ ἐνεργοῦν καὶ νὰ φωλιάζουν μέσα σ' αὐτήν, ἐπειδὴ προκαλοῦν ἀφοβία καὶ ἀμέλεια τῶν κακῶν, προσφέροντας ἀφοβία καὶ εὐκόλα διέξοδο καὶ ἐργασία σὲ κάθε πάθος. Γιατί, ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι καλυμμένη ἀπὸ τὴν πᾶγκακη λησμοσύνη, τὴν καταστρεπτικὴν ραθυμία, καὶ ἀπὸ τὴ μητέρα καὶ τροφὸ ὄλων τῶν κακῶν ἄγνοια, εὐκόλα δεσμεύεται ὁ ἄθλιος καὶ τυφλωμένος νοῦς ἀπὸ κάθε τι ποὺ βλέπουμε ἢ σκεπτόμαστε ἢ ἀκοῦμε. Γιὰ παράδειγμα, ἂν δεῖ τὴν ὁμορφιὰ μᾶς γυναίκα, ἀμέσως πληγώνεται ἀπὸ τὴ σαρκικὴ ἐπιθυμία. Καὶ ἔτσι στὴ συνέχεια, ἀφοῦ οἱ μνημεὶς δεχθοῦν ἐκεῖνα ποὺ μὲ πάθος καὶ ἡδονὴ εἶδε, μὲ τὴ ἀνάπλαση τῶν σκέψεων καὶ τὴν κακὴ μελέτη, ξαναζωγραφίζουν μέσα μας τὶς εἰκόνας, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν μολύνουν τὸν ἐμπαθῆ ἀκόμα καὶ ἄθλιο νοῦ μὲ τὴν ἐνέργεια τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

11. Τότε φυσικὰ καὶ ἡ σὰρκα, ἂν εἶναι παχειὰ καὶ νεαρῆς ἡλικίας, ἢ χαλαρὴ πρὸς τὰ πάθη, μὲ τὶς μνημεὶς αὐτὲς διεγείρεται εὐκόλα πρὸς τὸ πάθος, καὶ κάνει κινήσεις ἀνάλογες πρὸς τὴν ἐπιθυμία, ἢ καιμμιὰ φορὰ ἐργάζεται τὴν ἀκαθαρσία καὶ στὸν ὕπνο ἢ σὲ ὄπτασία. Γιατί, ἂν καὶ φαινομενικὰ δὲν ἦρθε σὲ ἐπαφὴ μὲ γυναίκα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θεωρεῖται ἐγκρατὴς καὶ παρθένος καὶ ἄγνός, ἢ ἀκόμα καὶ ἐκτιμᾶται ὡς ἅγιος, ὅμως ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ βλέπει τὰ κρυφὰ κρίνεται ἀκάθαρτος καὶ μοιχὸς καὶ ἄσωτος, καὶ δίκαια τὴν ἡμέρα ἐκείνη καταδικάζεται, ἂν δὲν θρηνήσει καὶ δὲν πενήσει, καὶ ἂν μὲ νηστεῖες, ἀγρυπνίες καὶ ἀκατάπαυστες προσευχὲς δὲν μαράνει τὴ σὰρκα, καὶ δὲν θεραπεύσει καὶ διορθώσει τὸν νοῦ του μὲ ἅγιες μνημεὶς καὶ μελέτες τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, προσφέροντας ἔτσι ἄξια μετάνοια στὸν Θεό, μπροστὰ στὸν ὁποῖο σκέφθηκε ἢ ἐπραξε τὰ κακά. Γιατί δὲν ψεύδεται ἢ ζωντανὴ φωνὴ ποὺ εἶπε· «Ἐγὼ ὅμως σᾶς λέγω· καθένας ποὺ βλέπει γυναίκα καὶ τὴν ἐπιθυμεῖ, ἤδη ἔκανε μοιχεῖα μὲ αὐτήν μέσα στὴν καρ-

καρδία αὐτοῦ». Διὰ τοῦτο συμβάλλεται τοῖς νέοις μάλιστα, τὸ μήτε ὄλως, εἰ δυνατόν, συντυγχάνειν γυναιξί, κἂν ἅγιοι νομίζωνται. Εἰ δὲ δυνατόν καὶ ἔξωθεν τῶν ἀνθρώπων διάγειν, ἐλαφρότερος ὁ πόλεμος διατελεῖ, καὶ τρανότερον γνωρίζει, μάλιστα ἐὰν ἀκριβῶς
 5 προσέχη αὐτῶ, καὶ ὀλιγοσιτία καὶ ὀλιγοποσία ὕδατος, καὶ ἀγρυνία πολλῆ, ἐν προσευχῇ τὴν διαγωγὴν ἔχειν ἀγωνιζόμενος, καὶ μάλιστα ἐμπείροις πνευματικῶν Πατέρων συναναστρέφεσθαι, καὶ συνεῖναι καὶ ὀδηγεῖσθαι σπουδάζων. Ἐπικίνδυνον γὰρ τὸν μόνον καὶ ἰδιόρρυθμον καὶ ἀμάρτυρον, καὶ μετὰ ἀπειρῶν τοῦ πνευματι-
 10 κοῦ πολέμου συζῆν· ἄλλοις γὰρ πολέμων τρόποις οἱ τοιοῦτοι ἀλίσκονται, ὅτι πολλά εἰσι τῆς κακίας τὰ μηχανήματα καὶ ἔνεδρα κεκρυμμένα, καὶ διάφοροι παγίδες καταπεπήγασι τοῦ Ἐχθροῦ πανταχόθεν. Καὶ διὰ τοῦτο συνεῖναι ἢ συνεχῶς συντυγχάνειν γνω-
 στικοῖς ἀνδράσι σπουδαστέον καὶ ἀγωνιστέον, ὅπως, κἂν μὴ αὐτὸς
 15 ἔχη λύχνον ἀληθοῦς γνώσεως, διὰ τὸ ἔτι ἀτελὲς τῆς νοητῆς ἡλικίας καὶ νήπιον, τῷ ἔχοντι συνοδεύων οὐ περιπατεῖ ἐν σκότει, οὐ κινδυνεύει βρόχοις καὶ παγίσι, καὶ τοῖς νοητοῖς οὐ περιπίπτει θηρίοις, τοῖς ἐν τῷ σκότει νεμομένοις, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ χωρὶς λύχνου νοητοῦ τοῦ θείου λόγου περιπατοῦντας ἀρπάζουσι καὶ διαφθείρουσιν.

20 **ΙΒ.** Εἰ οὖν βούλει, τέκνον, οἰκεῖον λύχνον φωτὸς νοητοῦ γνώσεως πνευματικῆς ἔνδον κτήσασθαι, ἐν τῇ βαθυτάτῃ νυκτὶ ἀπροσκόπτως τοῦ αἰῶνος τούτου περιπατεῖν δυνήσῃ, καὶ ὑπὸ Κυρίου τὰ διαθήματά σου κατευθυνθεῖη, ὅπως τὴν ὁδὸν τοῦ Εὐαγγελίου θελήσης σφόδρα, κατὰ τὸ προφητικὸν λόγιον, τοῦτ' ἔστι, πίστει δια-
 25 πύρως τῶν τελειοτέρων εὐαγγελικῶν προσταγμάτων περιέχεσθαι, καὶ τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου δι' ἐπιθυμίας καὶ εὐχῆς γενέσθαι κοινωνός, ὑποδείκνυμί σοι μέθοδον θαυμαστὴν καὶ ἐπίμονον, τρόπου πνευματικοῦ, οὐ σωματικοῦ κόπου ἢ ἀγῶνος δεομένην, ἀλλὰ ψυχικοῦ πόθου καὶ νοὸς προσεχουῆς διανοίας χρήσουσαν, φόβῳ καὶ
 30 ἀγάπῃ Θεοῦ συνεργουμένην, δι' ἧς ἐπινοίας τὴν φάλαγγα τῶν ἐ-

διά του»²⁸. Γι' αὐτὸ βοηθάει πολὺ, μάλιστα τοὺς νέους, τὸ νὰ μὴ συνα-
ντοῦνται καθόλου, ἂν εἶναι δυνατὸ, μὲ γυναῖκες, ἔστω καὶ ἂν θεωροῦ-
νται ἅγιες. Ἄν μάλιστα εἶναι δυνατὸν νὰ ζεῖ κανεὶς μακριὰ ἀπὸ τοὺς
ἀνθρώπους, τότε ὁ πόλεμος γίνεται ἑλαφρότερος, καὶ αἰσθάνεται κα-
θαρώτερα τὴν προκοπὴν του, ἰδιαίτερα μάλιστα ἂν προσέχει μὲ ἀκρι-
βεια τὸν ἑαυτὸ του, ζεῖ ἀγωνιζόμενος μὲ λίγη τροφή καὶ λίγο νερὸ καὶ
μὲ πολλὴ ἀγρυπνία καὶ προσευχή, καὶ ἰδίως ἂν φροντίζει νὰ συνανα-
στρέφεται καὶ νὰ εἶναι μὲ ἔμπειρους πνευματικούς πατέρες καὶ νὰ κα-
θοδηγεῖται ἀπὸ αὐτούς. Γιατὶ εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ ζεῖ κανεὶς μόνος
του καὶ ἰδιόρρυθμος καὶ ἀκαθοδήγητος, ἢ νὰ ζεῖ μαζὶ μὲ ἄπειρους τοῦ
πνευματικοῦ πολέμου. Καθόσον οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ κυριεύονται μὲ
ἄλλους τρόπους πολέμου, γιατί εἶναι πολλὰ τὰ μηχανήματα τῆς κα-
κίας καὶ πολλὰς οἱ κρυμμένες ἐνέδρες, καὶ εἶναι διάφορες οἱ παγίδες
ποὺ ἔχουν στηθεῖ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ παντοῦ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς πρέπει νὰ
φροντίζει νὰ ζεῖ καὶ νὰ ἀγωνίζεται μὲ ἄλλους, ἢ νὰ συναντᾶται συνε-
χῶς μὲ ἄνδρες ποὺ ἔχουν πνευματικὴ γνώση, ὥστε, ἂν αὐτὸς δὲν ἔχει
λυχνάρι ἀληθινῆς γνώσεως, ἐπειδὴ ἀκόμα εἶναι ἀτελής ἢ πνευματικὴ
του ἡλικία καὶ εἶναι νήπιον, συμβαδίζοντας μὲ αὐτὸν ποὺ ἔχει, δὲν
περπατεῖ στὸ σκοτάδι, δὲν κινδυνεύει νὰ πέσει σὲ θηλειές καὶ παγίδες,
καὶ δὲν πέφτει σὲ νοητὰ θηρία, ποὺ βόσκουν στὸ σκοτάδι καὶ ἀρπά-
ζουν καὶ ἀφανίζουν ἐκείνους ποὺ περπατοῦν μέσα σ' αὐτὸ χωρὶς τὸ
νοητὸ λυχνάρι τοῦ θείου λόγου.

12. Ἐὰν λοιπόν, παιδί μου, θέλεις νὰ ἀποκτήσεις μέσα σου δικὸ
σου λυχνάρι τοῦ νοητοῦ φωτὸς τῆς πνευματικῆς γνώσεως, γιὰ νὰ μπο-
ρέσεις νὰ περπατήσεις ἀπρόσκοπτα μέσα στὴ βαθύτατη νύχτα τοῦ
κόσμου αὐτοῦ, καὶ τὰ θήματά σου νὰ κατευθύνονται ἀπὸ τὸν Κύριον,
ὥστε νὰ θελήσεις πάρα πολὺ τὸ δρόμον τοῦ Εὐαγγελίου, σύμφωνα μὲ
τὸν προφητικὸν λόγον²⁹, δηλαδή νὰ θελήσεις νὰ ζεῖς μὲ πίστη φλογερῇ
μέσα στὰ πλαίσια τῶν τελειότερων εὐαγγελικῶν προσταγμάτων, καὶ
νὰ συμμετέχεις μὲ πόθο καὶ προσευχὴν στὰ πάθη τοῦ Κυρίου, θὰ σοῦ
ὑποδείξω μιὰ θαυμαστὴ καὶ ἐπίμονη μέθοδος τρόπου πνευματικοῦ,
ποὺ δὲν χρειάζεται σωματικὸ κόπον ἢ ἀγώνα, ἀλλ' ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ
πόθο ψυχικὸ καὶ διάνοια προσεκτικοῦ νοῦ, ποὺ βοηθεῖται ἀπὸ τὸν
φόβον καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν μέθοδον αὐτὴν θὰ μπορέσεις

29. Ψαλμ. 36, 23.

χθρῶν εὐχερῶς τροπώσασθαι δυναθήσῃ κατὰ τὸν μακάριον Δαβίδ, ἓνα γίγαντα τῶν ἀλλοφύλων ἀνελόντα διὰ πίστεως καὶ πεποιθήσεως τῆς εἰς Θεόν, καὶ οὕτω τὰς μυριάδας τῶν ἐχθρῶν μετὰ τοῦ ἰδίου λαοῦ εὐχερῶς τροπωσάμενον.

5 Ἐκ δὲ ὑποθέσεως τοῦ ἡμετέρου λόγου, τρεῖς τοὺς δυνατοὺς καὶ κραταιοὺς τῶν ἀλλοφύλων γίγαντας ὄρα, εἰς οὓς ἐπεστήρικται πᾶσα ἢ τοῦ νοητοῦ ὀλοφυρτικοῦ ἀντικειμένου δύναμις, ὧν καθαιρεθέντων, εὐχερῶς λοιπὸν πᾶσα εἰς ἀναίρεσιν ἢ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀσθενήσῃ δύναμις. Εἰσὶ δὲ οἱ ὀνομαζόμενοι τοῦ Πονηροῦ ἰσχυ-
10 ροὶ γίγαντες, ἢ ἤδη προειρημένη ἄγνοια, ἢ τῶν κακῶν ἀπάντων μήτηρ, λήθη ἢ ταύτης ἀδελφὴ καὶ συνεργὸς καὶ συνέριθος, ἢ τὸ σκοτεινὸν τοῦ μελανοῦ νέφους ἔνδυμα καὶ κάλυμμα ἐν τῇ ψυχῇ ἐξυφαίνουσα ῥαθυμία, ἢ ἀμφοτέρας στηρίζουσα καὶ κραταιοῦσα καὶ σύστασιν αὐταῖς παρεχομένη, τῇ ἀμελεστάτῃ ψυχῇ τὸ ἔμμονον κα-
15 κὸν ἐργαζομένη. Ὑπὸ γὰρ ῥαθυμίας λήθης τε καὶ ἀγνοίας τὰ τῶν λοιπῶν παθῶν ὑποστηρίγματα κραταιοῦνται καὶ μεγαλύνονται. Βοηθοὶ γὰρ ἀλλήλων οὔσαι, καὶ χωρὶς ἀλλήλων μὴ δυνάμεναι συνιστά-
ναι, ἰσχυραὶ τοῦ ἀντικειμένου δυνάμεις ἀποδείκνυνται, καὶ οἱ κρα-
ταιοὶ τοῦ Πονηροῦ ἄρχοντες, δι' ὧν πᾶσα ἢ στρατιὰ τῶν πνευμάτων
20 τῆς πονηρίας ὑπονοστεῖται καὶ ὑποστηρίζεται καὶ τὰ διανοήματα ἐκτελεῖν ἰσχύει, ὧν ἄνευ συστήναι τὰ προκείμενα οὐ δύναται.

ΙΓ. Εἰ οὖν βούλει κατὰ τῶν προειρημένων παθῶν τὸ νίκος ἄρασθαι καὶ τὴν φάλαγγα τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων εὐχερῶς τροπώ-
σασθαι, δι' εὐχῆς καὶ συνεργείας Θεοῦ γινόμενος ἐν ἑαυτῷ, καὶ εἰς
25 τὰ βάθη τῆς καρδίας δύνας, ἀνίχνευσον τοὺς τρεῖς τούτους δυνα-
τοὺς τοῦ διαδόλου γίγαντας, λήθην λέγω καὶ ῥαθυμίαν καὶ ἀγνοί-
αν, τὸ ὑποστήριγμα τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων, ἐξ ὧν τὰ λοιπὰ τῆς κακίας πάθη ὑπονοστούμενα ἐνεργεῖ καὶ ζῆ καὶ ἰσχύειν ἐν ταῖς τῶν φιληδόνων καὶ κενοδόξων ψυχαῖς. Καὶ διὰ πολλῆς προσεχειρίας καὶ
30 νοῦ ἐπιστασίας μετὰ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς εὐρῶν τὰ τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενα, ὀλεθριώτερα τῶν λοιπῶν ὄντα κακὰ διὰ τῶν δικαιο-
σύνης ὄπλων τῶν ἀπεναντίας, ἐκείνης μνήμης ἀγαθῆς λέγω, τῆς πάντων τῶν καλῶν αἰτίας, καὶ γνώσεως πεφωτισμένης, δι' ἧς ἀνα-

εὐκόλα νὰ κατατροπώσεις τὴ φάλαγγα τῶν ἐχθρῶν, ὅπως ὁ μακάριος Δαβίδ, ὁ ὁποῖος σκότωσε ἕνα γίγαντα τῶν ἀλλοφύλων μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν πεποίθησι στὸν Θεό³⁰, καὶ ἔτσι ἔστρεψε εὐκόλα σὲ φυγὴ τὶς μυριάδες τῶν ἐχθρῶν μαζί μὲ τὸν λαό του.

Στὴ δική μας περίπτωσι ὑπάρχουν δυνατοὶ καὶ ἰσχυροὶ γίγαντες τῶν ἀλλοφύλων, τοὺς ὁποῖους στηρίζεται ὅλη ἡ δύναμι τοῦ νοητοῦ ἐχθροῦ ποὺ σκορπίζει τὸν θρῆνο, ποὺ ὅταν νεκρωθοῦν αὐτοί, τότε εὐκόλα θὰ ἐξασθενήσει ὅλη ἡ δύναμι τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Οἱ ἰσχυροὶ αὐτοὶ γίγαντες τοῦ πονηροῦ εἶναι ἡ προαναφερθεῖσα ἄγνοια, ἡ μητέρα ὅλων τῶν κακῶν, ἡ λησμοσύνη, ἡ ἀδελφὴ καὶ συνεργάτης καὶ βοηθὸς τῆς ἄγνοιας, καὶ ἡ ραθυμία ποὺ ὑφαίνει τὸ σκοτεινὸ ἔνδυμα καὶ κάλυμμα τοῦ μαύρου νέφους στὴν ψυχὴ, ἡ ὁποία στηρίζει καὶ δυναμώνει καὶ δίνει ὑπαρξὴ σὶς ἄλλες δύο, προκαλώντας στὴν ἀμελέστατη ψυχὴ τὴ χρόνια κακία. Γιατὶ ἀπὸ τὴ ραθυμία, τὴ λησμοσύνη καὶ τὴν ἄγνοια δυναμώνουν καὶ ἰσχυροποιοῦνται τὰ ὑποστηρίγματα καὶ τῶν ἄλλων παθῶν. ὄντας δηλαδὴ βοηθοὶ ἢ μὲ τῆς ἄλλης, καὶ μὴ μπορώντας νὰ ὑπάρξουν χωριστὰ, ἀποδεικνύονται ἰσχυρὲς δυνάμεις τοῦ νοητοῦ ἐχθροῦ διαδόλου, καὶ οἱ δυνατοὶ ἄρχοντες τοῦ Πονηροῦ, μὲ τὶς ὁποῖες ὅλη ἡ στρατιὰ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἔρχεται καὶ ἐγκαθίσταται στὴν ψυχὴ καὶ ὑποστηρίζεται, καὶ μπορεῖ νὰ ἐκτελεῖ τὶς πονηρὲς βουλές του, χωρὶς τὶς ὁποῖες δὲν μποροῦν νὰ ὑπάρξουν ὅσα προαναφέραμε.

13. Ἐὰν λοιπὸν θέλεις νὰ νικήσεις τὰ πάθη ποὺ προαναφέραμε, καὶ νὰ κατατροπώσεις μὲ εὐκολία τὴ φάλαγγα τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων, ἀφοῦ συγκεντρωθεῖς στὸν ἑαυτό σου μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφοῦ διεισδύσεις στὰ βάθη τῆς καρδιᾶς σου, βρὲς τὰ ἴχνη αὐτῶν τῶν τριῶν δυνατῶν γιγάντων τοῦ διαδόλου, ἐννοῶ τὴ λησμοσύνη, τὴ ραθυμία καὶ τὴν ἄγνοια, ποὺ εἶναι τὰ στηρίγματα τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑποβοηθούμενα ἔρχονται τὰ ὑπόλοιπα πάθη τῆς κακίας καὶ ἐνεργοῦν καὶ ζοῦν καὶ δυναμώνουν μέσα σὶς ψυχὲς τῶν φιλήδονων καὶ κενόδοξων. Καὶ τότε μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια τοῦ νοῦ καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, βρίσκοντας τὰ πρὸ ὀλέθρια κακά, ποὺ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀγνοοῦνται, πολέμησέ τα μὲ τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ ὄπλα τῆς δικαιοσύνης, δηλαδὴ μὲ τὴν ἀγαθὴ μνήμη, ποὺ εἶναι αἰτία ὅλων τῶν καλῶν, καὶ τὴ φωτισμένη

30. Α' Βασ. 17, 49.

γρηγοροῦσα ψυχὴ τὸ τῆς ἀγνοίας σκότος διώκει ἀφ' ἑαυτῆς, καὶ προθυμίας ἀρίστης πρὸς σωτηρίαν εὐτρεπιζούσης καὶ ἐποισαγούσης τῇ ψυχῇ, τὰ τῆς ἀρετῆς ἐνδυσάμενος ὄπλα, ἐν δυνάμει Πνεύματος ἁγίου, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως γενναίως καὶ ἀνδρείως καταγωνίση τοὺς τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων τρεῖς προειρημένους γίγαντας Διὰ μὲν τῆς ἀρίστης κατὰ Θεὸν μνήμης ἀγαθῆς, «Ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγαθά, ὅσα εὐφημα, εἴ τις ἀρετῆ, καὶ εἴ τις ἔπαινος», πάντα λογιζόμενος, τὴν παγκάκιστον λήθην ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκδιώκων, διὰ δὲ τῆς πεφωτισμένης καὶ οὐρανίου γνώσεως τὴν ὀλέθριον ἀγνοίαν τοῦ σκότους ἐξαφανίζων, διὰ δὲ τῆς παναρέτου καὶ καλλίστης προθυμίας τὴν ἄθεον καὶ τὴν τῶν κακῶν ἐν τῇ ψυχῇ κατεργαζομένην ῥαθυμίαν ἐξελαύνων.

Ταύτας δὲ τὰς ἀρετάς, οὐ ψιλῆς, ἢ ἐκ μόνης προαιρέσεως, ἀλλ' ἐκ δυνάμεως Θεοῦ καὶ συνεργείας ἁγίου Πνεύματος, ἐν πολλῇ προ-
 15 σεχείᾳ καὶ εὐχῇ ἐκτενεῖς κτησάμενος, οὕτω δυνήσῃ τῶν προειρημένων ἰσχυρῶν γιγάντων ῥυσθῆναι τοῦ Πονηροῦ. Γνώσεως γὰρ ἀληθοῦς, καὶ μνήμης λόγου Θεοῦ, καὶ ἀγαθῆς προθυμίας συμφωνία, διὰ χάριτος ἐνεργοῦς ἐν τῇ ψυχῇ συστήναι σπουδαζομένης καὶ ἐπι-
 20 μελῶς φυλασσομένης, λήθης καὶ ἀγνοίας καὶ ῥαθυμίας ἵχνος ἐν αὐτῇ ἀφανίζεται, καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν περιίσταται, τῆς χάριτος βασιλευούσης ἐν αὐτῇ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

γνώση, με τὴν ὁποία ἡ ψυχὴ, ἐρχόμενη σὲ κατάσταση ἐγρήγορησης, διώχνει ἀπὸ μόνῃ τῆς τῷ σκοτάδι τῆς ἀγνοίας, καθὼς καὶ τὴν ἄριστη προθυμία, ἡ ὁποία εὐτρεπίζει τὴν ψυχὴ καὶ τὴν κατευθύνει πρὸς τὴ σωτηρία. Καὶ ἔτσι, φορῶντας τὰ ὄπλα τῆς ἀρετῆς, με τὴ δύναμη τοῦ ἁγίου Πνεύματος, με κάθε εἶδους προσευχὴ καὶ δέηση, θὰ νικήσεις γενναῖα καὶ ἀνδρεῖα τοὺς προαναφερθέντες τρεῖς γίγαντες τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων. Με τὴν ἀριστη κατὰ Θεὸν ἀγαθὴ μνήμη σκεπτόμενος «ὅλα ὅσα εἶναι ἀληθινὰ, ὅσα εἶναι σεμνά, ὅσα εἶναι δίκαια, ὅσα εἶναι ἁγνά, ὅσα ἔχουν καλὴ φήμη, ὅποιαδήποτε ἀρετὴ, ἢ ὅποιαδήποτε ἔπαινο»³¹, θὰ ἐκδιώξεις τὴν παγκάκιστη λησμοσύνη ἀπὸ μόνος σου· με τὴ φωτισμένη καὶ οὐράνια γνώση θὰ ἐξαφανίσεις τὴν καταστροφικὴ ἀγνοία τοῦ σκοταδιοῦ· καὶ με τὴν πανάρετη καὶ κάλλιστη προθυμία θὰ ἀπομακρύνεις τὴν ἄθεη ραθυμία ποὺ προκαλεῖ στὴν ψυχὴ τὰ κακά.

Ὅταν λοιπὸν ἀποκτήσεις αὐτὲς τὶς ἀρετὲς, ὄχι μόνο με τὴν ἀπλῆ προαίρεση, ἀλλὰ με τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ συνεργασία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, με πολλὴ προσοχὴ καὶ προσευχὴ ἐκτενῆ, τότε θὰ μπορέσεις νὰ γλυτώσεις ἀπὸ τοὺς προαναφερθέντες ἰσχυροὺς γίγαντες τοῦ Πονηροῦ. Γιατί, ὅταν ἡ συμφωνία τῆς ἀληθινῆς γνώσης, τῆς μνήμης τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀγαθῆς προθυμίας ἐγκατασταθεῖ με τὴ βοήθεια τῆς ἐνεργοῦ χάριτος μέσα στὴν ψυχὴ ποὺ ἀγωνίζεται καὶ φυλάγεται με φροντίδα, ἐξαφανίζεται μέσα ἀπὸ αὐτὴν κάθε ἴχνος τῆς λησμοσύνης, τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς ραθυμίας, καὶ γίνεται ἀνύπαρκτο, ἐπειδὴ μέσα σ' αὐτὴν βασιλεύει ἡ χάρις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

31. Φιλίπ. 4, 8.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΠΑΡΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΠΡΟΣ ΜΑΡΚΟΝ ΑΣΚΗΤΗΝ

Ἡ χάρις, τῷ Θεῷ χάρις, χάρις τῇ ἀνυπερβλήτῳ καὶ ἀνεκδιη-
γήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ, ὅτι ἐφιλανθρωπεύσατο ψυχὴν ἐν πάθει δεινοῖς
κατεχομένην καὶ ὄλην ἀκμὴν ἀπηλλοτριωμένην, καὶ ἐπεσκέψατο
διὰ τῆς εὐσπλαγχνου καὶ ὄλης ἐξ ὄλης Θεῷ ἀνακειμένης προαιρέ-
5 σεως, λέγω δὴ τῆς ἐναρέτου καὶ Θεῷ κεκολλημένης τῆς ὀσίας σου
ψυχῆς, δι' ἧς ἀπεστάλης μοι σπινθήρ ἀστράπτων, πλήρης φωτὸς
θεϊκοῦ, καὶ ἄγκιστρον ἔχον δέλεαρ πνευματικόν, καὶ ἀπὸ τῆς λυ-
χνείας τῷ πόνῳ καὶ πόθῳ ὑπὸ τοῦ συνηνωμένου τῷ Θεῷ λογισμοῦ,
τεχθέντων ῥημάτων ἀνέσπασε τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ἐκ τοῦ ζοφω-
10 δεστάτου σκοτῶν καὶ θυέλλης, καὶ ἀνανεῦσαι ἐποίησε τὴν διάνοι-
άν μου ἐξαίρετος Δεσπότης ἐκ τῶν μηνυθέντων μοι τριῶν γιγάν-
των. Ὅντως γὰρ γίγαντες μεγάλοι καὶ ἀνήμεροι, μηδέποτε πανόμε-
νοι τοῦ πολεμεῖν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Τίνα δὲ οὕτως ἀγριῶς καὶ
δεινῶς κατέχουσιν ἐπὶ γῆς, ὡς ἐμὲ τὸν κακῶς καὶ ἰδίῳ θελήματι ὑπ'
15 αὐτῶν ἔτι κυριευόμενον;

Ἄλλ' ὁ μηδέποτε τερπόμενος ἐπ' ἀπωλεία ζώντων, ἠλέησε καὶ
ἀνέδειξε τὸ μακρόθυμον αὐτοῦ καὶ εὐσπλαγχνον τῆς φιλανθρω-
πίας, καὶ ἐκίνησεν ἐκεῖνον τὸν εὐσεβῆ λογισμόν, καὶ ἐξύπνισε τὴν
ὑπνῳ βαθυτάτῳ κατακειμένην προαίρεσιν, καὶ ἀνέδειξε καὶ ἐφανε-
20 ρωσέ μοι τοὺς προειρημένους γίγαντας. Λέγω δὲ πρῶτον, τὴν λή-
θην τὴν ἐκβάλλουσαν τὸν Ἀδὰμ ἐκ τοῦ παραδείσου· εἰ μὴ γὰρ ἔλα-
θε τὴν παραγγελίαν τοῦ Δεσπότη, οὐκ ἂν ἐξέπεσε τῆς τοιαύτης
δόξης καὶ τὴν ῥαθυμίαν, δι' ἧς ῥαθυμίσας ἤκουσε τῆς ὁμοζύγου
καὶ τὴν ἄγνοιαν, δι' ἧς ἠγνόησε, τίς ἦν καὶ τί ὑπῆρχε.

ΑΠΑΝΤΗΤΙΚΗ ΑΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΟΝ ΑΣΚΗΤΗ ΜΑΡΚΟ

Ἡ χάρη, χάρη τοῦ Θεοῦ, ἡ χάρη πού ὀφείλεται στήν ἀνυπέροβλητη καί ἀπερίγραπτη δωρεά του, γιατί ἔδειξε φιλανθρωπία σέ μιὰ ψυχή πού ἦταν κυριευμένη ἀπό φοβερά πάθη καί ὀλόκληρη ἀποξενωμένη ἀπό αὐτόν, καί ἔδειξε ἐνδιαφέρον μέσω τῆς εὐσπλαχνῆς καί ἐξολοκλήρου θεϊκῆς προαιρέσεώς του, καί ἐννοῶ τήν ἐνάρετη καί ἀφοσιωμένη στόν Θεό ὅσια ψυχή σου, ἡ ὁποία μοῦ στάλθηκε σάν ἀστραφτερός σπινθήρας, γεμᾶτος θεϊκὸ φῶς, καί σάν ἀγκίστρι πού εἶχε δόλωμα πνευματικό, καί μέ τὰ λόγια πού γεννήθηκαν ἀπό τόν πόνο καί τόν πόθο ἀπό τόν ἐνωμένο μέ τόν Θεό λογισμό ἄρπαξε ὁ ἐξαιρέτος δεσπότης μου τήν ἄθλια ψυχή μου ἀπό τὸ σκοτεινότητα σκοτάδι καί τὴ θύελλα, καί ἔκανε τὴ διάνοιά μου νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπό τοὺς τρεῖς γίγαντες πού μοῦ γνωστοποιήθηκαν. Γιατί πραγματικά εἶναι μεγάλοι καί ἀνήμεροι γίγαντες, οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν παύουν νὰ πολεμοῦν τὸ ἀνθρώπινο γένος. Καί ποιὸν ἄλλον κατέχουν τόσο ἄγρια καί φοβερά πάνω στὴ γῆ, ὅσα ἐμένα, ὁ ὁποῖος κακῶς καί μέ τὴ δική μου θέληση εἶμαι ἀκόμα κυριευμένος ἀπὸ αὐτούς;

Ἄλλ' Ἐκεῖνος πού ποτὲ δὲν εὐχαριστεῖται μέ τὴν ἀπώλεια τῶν ἀνθρώπων μέ σπλαχνίσθηκε καί μοῦ ἔδειξε τὴ μακροθυμία καί τὴν εὐσπλαχνία τῆς φιλανθρωπίας του, καί θέτοντας σέ κίνηση ἐκεῖνον τὸν εὐσεβῆ λογισμό, ξύπνησε τὴν προαίρεσή μου πού ἦταν παραδομένη σέ βαθύτατο ὕπνο, καί μοῦ ἔδειξε καί μοῦ φανέρωσε τοὺς ἀναφερθέντες γίγαντες. Καί ἐννοῶ πρῶτα τὴ λησμοσύνη πού ἔδιωξε τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν παράδεισο· γιατί, ἐὰν δὲν λησμονοῦσε τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, δὲν θὰ ξέπεφτε ἀπὸ μιὰ τέτοια δόξα· καί τὴ ραθυμία, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας, δείχνοντας νωθρότητα, ἄκουσε τὴ σύζυγό του· καί τέλος τὴν ἀγνοία, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας δὲν γνώριζε ποιὸς ἦταν καί τί ἦταν.

Ταῦτα τρία πνεύματα φανερά μοι κατέστησεν ὁ Κύριος Ἰησοῦς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν σοί. Ἐξαπέστειλε γὰρ ἀληθῶς μάχαιραν δίστομον, ὃ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ, καὶ ἐδιχοτόμησε τὸν νοῦν ἐν πολλῇ γαλήνῃ. Οὐ μόνον δὲ τούτου μέχρι ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἡδύτητά τινα πνευματικῆν, ὡς τῶν σῶν ῥημάτων ἐνέθηκε τῇ προαιρέσει μου.

Πόσοις οὖν στόμασι καὶ πόσαις γλώσσαις δυνηθῶ ἀξίως εὐχαριστῆσαι τῷ ἀληθινῷ καὶ Δεσπότη Θεῷ, ὑπὲρ τῶν παρὰ σοῦ ὑπομνησθέντων μοι εὐεργεσιῶν; Ἡ αὖ πάλιν τῆς ἐπιστολῆς τὸ εὐμέθο-
10 δον καὶ εὐσπλαγχνον τῶν ῥημάτων, καὶ διεγερτικὸν πρὸς ζήτησιν τῆς ἀληθείας καὶ τήρησιν ἐντολῶν Θεοῦ, καὶ πολλὴν ὠφέλειαν τοῦ βαδίσαι θέλοντος τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου, τὴν ἀπάγουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον; Οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ ἢ τοιαύτη ὠφέλεια διὰ τὸν λόγον ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ὅσοι αὐτὸν ἤκουσαν, μεγάλως ἐλαμπρύνθη αὐτῶν ἢ
15 διάνοια, καὶ πολλὴν ὠφέλειαν ἐκαρπώσατο ἀπὸ τῶν ἐναργῶς λεχθέντων ῥημάτων.

Ἀμέλει τὰ ῥήματα πράγματα ἐβεβαιώθησαν, καὶ οἱ λόγοι οὐκ ἠκούσθησαν ὡς λόγοι, ἀλλ' ὡς ἔργον φανερὸν προκείμενον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. Εὐθέως γὰρ ἐνέθηκε νῆψιν πολλὴν ὁ λόγος εἰς
20 τὰς προαιρέσεις. Καὶ ἐπειδὴ ἐνεργῶς ἦν ὁ λόγος, οὐκ ἔμεινεν ἀέργως, ἀλλ' εὐθέως στάχνας ἐβλάστησε, καὶ τὸν καρπὸν ὠριμον ἔδειξε, καὶ οὐ μόνον ἕως τούτου ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἀκόρεστος ἐγένετο, ὡς οἶδεν ὁ Θεός· ὁσάκις γὰρ ἐντύχω, κόρον οὐ λαμβάνει ἢ ταλαίπωρός μου ψυχῆ.

Τῇ οὖν πρεσβείᾳ τῆς σῆς ἀγιωσύνης, ἔσται τὸ δῶρον τοῦτο ἔμμονον, τοῦ παραμεῖναί με τὸν οὐράνιον σπινθῆρα καὶ ἀπολέσαι παντελῶς τοὺς προειρημένους γίγνατας ἕως τέλους, μὴ ποτε ἐπιλάθωμαι καὶ τῆς ἀντεξουσίου προαιρέσεως προδοσίᾳ ἐμβάλω ἐμαντὸν εἰς τὰ προειρημένα κακά, καὶ γένωμαι κατάβρωμα τῶν ἐχθρῶν.
30 Ἀλλὰ πιστεύω τῷ Κυρίῳ μου Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ ἐνοικοῦντι ἐν σοί, ὅτι διὰ τῆς ὀσιότητός σου καὶ τῶν ὁμοίως σοὶ ἀγωνιζομένων, οὐ μὴ με παρίδῃ, οὐδ' οὐ μὴ παραδώσῃ με εἰς τὰ στόματα τῶν προειρημένων γιγάντων, ἀλλὰ πάντοτε διὰ τῶν ὀσίων δούλων αὐτοῦ ὑπο-

Αὐτὰ τὰ τρία πνεύματα μου φανέρωσε ὁ Κύριος Ἰησοῦς, μέσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος πού κατοικεῖ μέσα σέ σένα. Γιατί μου ἔστειλε πραγματικά μαχαίρι δίκοπο, δηλαδή τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔκοψε στὰ δύο τὸν νοῦ μου μὲ πολλή γαλήνη. Ὅμως δὲν σταμάτησε μόνο σ' αὐτό, ἀλλ' ἔβαλε καὶ κάποια πνευματικὴ γλυκύτητα στὴν προαίρεσή μου μὲ τὰ δικὰ σου λόγια.

Μὲ πόσα λοιπὸν στόματα καὶ πόσες γλῶσσες θὰ μπορέσω νὰ εὐχαριστήσω ἐπάξια τὸν ἀληθινὸ καὶ Κύριο Θεό, γιὰ τὶς εὐεργεσίες πού μου ὑπενθύμισες; Ἡ ἐπίσης γιὰ τὴ μεθοδικότητα τῆς ἐπιστολῆς σου καὶ τοὺς γεμάτους ἀπὸ εὐσπλαχνία λόγους σου, καὶ τὴν ἀφύπνιση πού μου προκάλεσαν γιὰ τὴν ἀναζήτηση τῆς ἀλήθειας καὶ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν πολλή ὠφέλεια πρὸς ἐμένα πού θέλω νὰ βαδίσω τὸν δρόμο τοῦ Κυρίου πού ὁδηγεῖ στὴν αἰώνια ζωὴ; Καὶ δὲν ἔγινε μόνο σέ μένα αὕτῃ ἢ ὠφέλεια ἀπὸ τὰ λόγια σου, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἄλλοι ἄκουσαν αὐτὰ φωτίσθηκε πολὺ ἢ διάνοιά τους, καὶ ἀποκόμισαν μεγάλη ὠφέλεια ἀπὸ αὐτὰ πού μὲ τόση σαφήνεια μου ἔγραψες.

Χωρὶς ἀμφιβολία τὰ λόγια σου ἐπιβεβεώθηκαν ἀπὸ τὰ πράγματα, καὶ τὰ λόγια δὲν ἀκούσθηκαν σὰν λόγια, ἀλλὰ σὰν πραγματικότητα φανερὴ μπροστὰ στὰ μάτια μας. Γιατί ἀμέσως τὰ λόγια σου προξένησαν πολλή νηφαλιότητα στὶς προαιρέσεις μας. Καὶ ἐπειδὴ τὰ λόγια σου ἦταν γεμάτα ἀπὸ ἐνέργεια, δὲν ἔμειναν ἀνενεργὰ, ἀλλ' ἀμέσως ἔδγαλαν στάχυα καὶ παρουσίασαν ὄριμους καρπούς· καὶ δὲν ἔμειναν μέχρις ἐδῶ, ἀλλ' ἦταν τέτοια, πού δὲν προκαλοῦν κόρο, πράγμα πού γνωρίζει ὁ Θεός. Γιατί, ὅσες φορές καὶ ἂν τὰ διαβάσω, δὲν χορταίνει ἢ ἀκόρεστη ψυχὴ μου.

Μὲ τὴν παράκληση λοιπὸν τῆς ἁγιωσύνης σου πρὸς τὸν Θεὸ τὸ δῶρο αὐτὸ θὰ γίνῃ μόνιμο, ὥστε νὰ κρατήσω αὐτὸν τὸν οὐράνιο σπινθήρα, καὶ νὰ ἀφανίσω τελείως τοὺς προαναφερθέντες γίγαντες μέχρι τέλους, μὴ τυχὸν καὶ τὸ λησμονήσω ποτέ καὶ μὲ τὴν προδοσία τῆς αὐτεξούσιας προαίρεσής μου ρίξω τὸν ἑαυτό μου στὰ προαναφερθέντα κακά, καὶ μὲ καταβροχθίσουν οἱ ἐχθροί. Ἀλλὰ πιστεῦω στὸν Κύριό μου Ἰησοῦ Χριστό, ὃ ὅποιος κατοικεῖ μέσα σου, ὅτι μὲ τὶς πρεσβεῖες πρὸς αὐτὸν τῆς ὁσιότητάς σου καὶ αὐτῶν πού ἀγωνίζονται μαζί σου, δὲν θὰ μὲ παραβλέψει, οὔτε θὰ μὲ παραδώσει στὰ στόματα τῶν γιγάντων πού προαναφέρθηκαν, ἀλλ' ὑπενθυμίζοντάς μου πά-

μνησκων τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, γνώρισάι μοι τῷ τάλανι εὐχαῖς σου ἀγί-
αις.

Παρακαλῶ οὖν καὶ ἱκετεύω τὴν εὐσπλαγχνον καὶ ὀσίαν σου
ψυχὴν, μὴ καταγνῶς μου εἰς τοῦτο, ὅτι θαρσῆσας ἀπετόλμησα τοῦ
5 ἀντιχαράξαι γράμματα τῇ ἀγιότητί σου, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδον ἀνεω-
γμένα σπλάγχνα πατρικά, κἄν δι' εὐτελῶν γραμμάτων παρακαλῶ
καὶ δέομαι τοῦ μνημονεύεσθαί μου ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ὅτι αἰεὶ ὁ Κύριος
ἐπισκέπτεται τὸν παρεδρευτὴν καὶ ἀδιάλειπτον λατρευτὴν, λέγω δὴ
τὸν ἀξίως κεκαθαρομένον νοῦν τῆς εὐλογημένης σου ψυχῆς, ὅπως
10 διὰ τῆς ἀγιωσύνης σου καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν κακῶν μου ῥυσθῶ, καὶ εὖρω
διέξοδον ἀγαθὴν χάριτι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ τιμὴ
καὶ κράτος σὺν ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ντοτε με τοὺς ὁσίους δούλους του τὴν ὁδὸ του, τὴ γνώρισε σὲ μένα τὸν ταλαίπωρο με τὶς ἅγιες εὐχές σου.

Παρακαλῶ λοιπὸν καὶ ἱκετεύω τὴ σπλαχνικὴ καὶ ἅγια ψυχὴ σου νὰ μὴ με κατηγορήσεις γι' αὐτό, ὅτι δηλαδὴ τόλμησα νὰ γράψω γράμμα ἀπαντητικὸ στὴν ἀγιότητα σου· ἐπειδὴ ὅμως γνωρίζω ὅτι τὰ πατρικά σου σπλάχνα εἶναι ἀνοιχτά, ἔστω καὶ με εὐτελεῖ γράμματα παρακαλῶ καὶ δέομαι νὰ με μνημονεύεις στὶς προσευχές σου κάθε μέρα (γιατὶ ὁ Κύριος ἐπισκέπτεται πάντοτε ἐκεῖνον ποὺ βρίσκεται πάντοτε κοντά του καὶ εἶναι ἀσταμάτητος λάτρης του, ἐννοῶ δηλαδὴ τὸν ἐπάξια καθαρὸ νοῦ τῆς εὐλογημένης ψυχῆς σου), ὥστε με τὴ μεσολάβηση τῆς ἀγιωσύνης σου νὰ λυτρωθῶ καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὰ κακά μου, καὶ νὰ βρῶ καλὴ διέξοδο με τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, μαζί με τὸν ὁποῖο ἀνήκε τιμὴ καὶ δύναμη στὸν Πατέρα καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΝΗΠΤΙΚΑ

- 1 Ὁ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον μόνον πιστός, τὸ ὄρος τῆς κακίας ἐαυτοῦ διὰ πίστεως μετατίθῃσιν, ἀπωθούμενος ἐαυτοῦ τῇ ἀσάτῳ περιφορᾷ τὴν ὑπὸ αἴσθησιν τὴν ἐπ' αὐτῆς προτέραν διάθεσιν. Ὁ δὲ μαθητῆς εἶναι δυνάμενος, ἐκ τοῦ Λόγου δεχόμενος χερσὶ τῶν γνωστικῶν ἄρτων τὰ κλάσματα, διατρέφει χιλιάδας, πράξει δεικνὺς πληθυννομένην τοῦ Λόγου τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ ἀπόστολος ἰσχύσας εἶναι, πᾶσαν ἰατρεύει νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν, ἐκβάλλων δαιμόνια, τοῦτ' ἔστι τὴν τῶν παθῶν φυγαδέυων ἐνέργειαν, νοσοῦντας ἰώμενος, πρὸς ἕξιν εὐσεβείας τοὺς στερηθέντας αὐτῆς δι' ἐλπίδος ἐπανάγων, καὶ τοὺς δι' ὄκνων μαλακισθέντας ἐπιστύφων τῷ λόγῳ τῆς πίστεως Πατεῖν γὰρ ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων κελουσθεῖς ἀρχὴν, τέλος τῆς ἁμαρτίας ἐξαφανίζει.
- 2 Σάββατα Σαββάτων ἐστὶν ἡρεμία ψυχικὴ ψυχῆς λογικῆς, καὶ ἀπ' αὐτῶν πάντων ἐν τοῖς οὐσι θειοτέρων λόγων τὸν νοῦν συστειλάσης, καὶ μόνον τὸν Θεὸν κατ' ἐρωτικὴν ἔκστασιν ὀλικῶς ἐνδυσάσης, καὶ παντελῶς ἀκίνητον αὐτὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς μυστικῆς θεολογίας ποιησάσης.
- 3 Θέρους θέρους ἐστὶν ἡ πᾶσα ἄβατος καὶ κατὰ τὴν τῶν νοητῶν μυστικὴν θεωρίαν περὶ νοῦν ἀγνώστως συνισταμένη τοῦ Θεοῦ κατανόησις, ἣν προσφέρει δεόντως ὁ ἐκ τῶν ὄρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων κτισμάτων ἀξίως γεραίρων τὸν κτίσαντα.
- 4 Ὁ τὴν ἕκτην εὐαγγελικῶς ἄγων ἡμέραν, ἀποκτείνας πρότερον τὰ τῆς ἁμαρτίας πρῶτα κινήματα, τὴν πάσης κακίας ἔρημον διὰ τῶν ἀρετῶν καταλαμβάνει τῆς ἀπαθείας κατάστασιν, σαββατίζων κατὰ νοῦν καὶ αὐτῆς ψιλῆς τῆς τῶν παθῶν φαντασίας. Ὁ δὲ τὸν

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΝΗΠΤΙΚΑ

- 1 Μόνο ὁποῖος πιστεύει σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο μπορεῖ νὰ μετακινήσει τὸ βουνὸ τῆς κακίας του μὲ τὴν πίστη, ἀποβάλλοντας ἀπὸ τὴν ἀκατάστατη συμπεριφορὰ του τὴν προηγούμενη διάθεσή του ποὺ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν αἰσθήσεων. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι μαθητῆς, δεχόμενος ἀπὸ τὸν Λόγο τὰ κλάσματα μέσω τῶν γνωστικῶν ἄρτων, τρέφει χιλιάδες, δείχνοντας ἔμπρακτα τὸν πολλαπλασιασμὸ τῆς δυνάμεως τοῦ Λόγου. Ἐκεῖνος πάλι ποὺ κατόρθωσε νὰ γίνῃ ἀπόστολος, θεραπεύει κάθε ἀρρώστια καὶ σωματικὴ ἀδυναμία, διώχνοντας δαιμόνια, δηλαδή φυγαδεύοντας τὴν ἐνέργεια τῶν παθῶν, θεραπεύοντας τοὺς ἀσθενεῖς, ἐπαναφέροντας μὲ τὴν ἐλπίδα στὴν εὐσέβεια ἐκείνους ποὺ τὴ στερήθηκαν, καὶ ψέγοντας μὲ τὸν λόγο τῆς πίστεως ἐκείνους ποὺ ἀπὸ ὀκνηρία εἶχαν καταστῆ μαλθακοί. Γιατί, ἔχοντας λάβει ἀρχικὰ τὴν ἐντολὴ νὰ πατεῖ ἐπάνω σὲ φίδια καὶ σκορπιούς¹, ἐξαλείφει τὸν σκοπὸ τῆς ἁμαρτίας.
- 2 Τὸ Σάββατο τῶν Σαββάτων εἶναι ἡ ψυχικὴ ἡρεμία τῆς λογικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία, ἀφοῦ περιόρισε τὸν νοῦ ἀκόμα καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς θεϊκότερους λόγους ποὺ ὑπάρχουν στὰ ὄντα καὶ περιεβλήθηκε ὀλόκληρη μὲ ἐρωτικὴ ἔκσταση μόνο τὸν Θεό, ἔχει κάνει τὸν νοῦ τελείως ἀκίνητον ἀπὸ τὸν Θεὸ μέσω τῆς μυστικῆς θεολογίας.
- 3 Θέρος τοῦ θέρους εἶναι κάθε ἀπρόσιτη καί, σύμφωνα μὲ τὴ μυστικὴ θεωρία τῶν νοητῶν, ἀκατανόητη γνώση τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν νοῦ, τὴν ὁποία προσφέρει μὲ τὸν πρέποντα τρόπο ἐκεῖνος ποὺ, βλέποντας τὰ ὄρατὰ καὶ ἀόρατα κτίσματα, δοξάζει τὸν κτίστη ὅπως τοῦ ἀξίζει.
- 4 Ἐκεῖνος ποὺ περνᾷ τὴν ἕκτη ἡμέρα σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, ἀφοῦ προηγουμένως σκότωσε τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ἁμαρτίας, μὲ τὶς ἀρετὲς του καταλαμβάνει τὴν κατάσταση τῆς ἀπάθειας, ποὺ

Ἰορδάνην διαπεράσας, εἰς τὴν τῆς γνώσεως μετατίθεται χώραν, καθ' ἣν ὁ νοῦς, μυστικῶς ὑπὸ τῆς εἰρήνης οἰκοδομούμενος, Θεοῦ γίνεται κατοικητήριον ἐν πνεύματι.

5 Ὁ τὴν ἕκτην θεϊκῶς μετὰ τῶν προσφόρων ἔργων καὶ ἐννοιῶν ἑαυτῷ συμπληρώσας ἡμέραν, καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ Θεοῦ καλῶς τὰ ἑαυτοῦ συντελέσας ἔργα, διέβη τῇ κατανοήσει πᾶσαν τὴν ὑπὸ φύσιν καὶ χρόνον ὑπόστασιν, καὶ εἰς τὴν τῶν αἰώνων καὶ αἰωνίων μετετάξατο μυστικὴν θεωρίαν, σαββατίζων ἀγνώστως κατὰ νοῦν τὴν ὀλικὴν τῶν ὄντων ἀπόλειψίν τε καὶ ὑπέρβασιν. Εἰ δὲ καὶ τῆς ὀγδόης ἀξιωθείς, ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνέστη, τῶν μετὰ Θεὸν λέγω πάντων αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν, καὶ λόγων καὶ νοημάτων, καὶ ἔζησε τὴν τοῦ Θεοῦ μακαρίαν ζωὴν (τοῦ νόμου κατὰ ἀλήθειαν κυρίως ζωῆς καὶ λεγομένου καὶ ὄντος), οἷα καὶ αὐτὸς γενόμενος τῇ θεώσει Θεός

6 Τὰ φαινόμενα πάντα δεῖται σταυροῦ, τῆς τῶν ἐπ' αὐτῶν κατ' αἰσθησιν ἐνεργουμένων ἐπεχούσης τὴν σχέσιν ἔξω, τὰ δὲ νοούμενα πάντα χρήζει ταφῆς, τῆς τῶν ἐπ' αὐτῆς κατὰ νοῦν ἐνεργουμένων ὀλικῆς ἀκινήσιας. Τῇ γὰρ σχέσει συναναιρουμένης τῆς περὶ πάντα φυσικῆς ἐνεργείας τε καὶ κινήσεως, ὁ λόγος μόνον ἐφ' ἑαυτὸν ὑπάρχων ὥσπερ ἐκ νεκρῶν ἐγηγερόμενος, προσαναφαίνεται πάντα περιγραφὴν ἔχοντα ἐξ αὐτοῦ, μηδενὸς φυσικῆς σχέσει τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα τὸ σύνολον ἔχοντος κατὰ χάριν γάρ, ἀλλ' οὐ κατὰ φύσιν, ἐστὶν ἡ τῶν σωζομένων σωτηρία.

7 Ἔως τῆς ἡμῶν τε καὶ πάντων τῶν μετὰ Θεὸν οὐσίας κατὰ διάνοιαν καθαρῶς οὐκ ἐμβεδήκαμεν τὴν ἕξιν, οὕτω τὴν κατ' ἀρετὴν ἀτρεψίαν ἐλάβομεν. Ὅπηνίκα δὲ τοῦτο δι' ἀγάπης ἡμῖν κατορθωθῆ τὸ ἀξίωμα, τότε γνωσόμεθα τῆς θείας ἐπαγγελίας τὴν δύναμιν· ἐκεῖ γὰρ εἶναι χρὴ πιστεύειν καθίδρυσιν ἀμετάθετον τοὺς ἀξίους, ἔνθα προλαβὼν ὁ νοῦς δι' ἀγάπης τὴν σφετέραν ἐρρίζωσε δύναμιν. Ὁ γὰρ μὴ ἐκβάς ἑαυτοῦ, καὶ πάντων τῶν ὀπωσοῦν νοεῖσθαι δυναμένων, καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ νόησιν σιγὴν καταστάς, οὐ δύναται τροπῆς εἶναι πάντων ἐλεύθερος.

εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε κακία, ἀναπαυόμενος μὲ τὸν νοῦ του ἀκόμα καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀπλὴ φαντασία τῶν παθῶν. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ πέρασε τὸν Ἰορδάνη, μετατίθεται στὴ χώρα τῆς γνώσεως, ὅπου ὁ νοῦς, οἰκοδομούμενος κατὰ τρόπο μυστικὸ ἀπὸ τὴν εἰρήνη, γίνεται κατοικία τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ πνεύματος.

5 Ἐκεῖνος ποὺ ὀλοκλήρωσε τὴν ἕκτη ἡμέρα ὅπως θέλει ὁ Θεός, μὲ τὰ κατάλληλα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ἔργα καὶ σκέψεις, καὶ ἐκτέλεσε σωστὰ τὰ ἔργα του ὁ ἴδιος μαζί μὲ τὸν Θεό, πέρασε μὲ τὴν κατανόηση κάθε φυσικὴ καὶ χρονικὴ ὑπόσταση, καὶ μεταφέρθηκε στὴν αἰώνια μυστικὴ θεωρία, ἀναπαυόμενος νοερὰ μὲ τρόπο ἄγνωστο μὲ τὴν καθολικὴ ἐγκατάλειψη καὶ ὑπέρβαση τῶν ὄντων. Ἐὰν πάλι ἀξιωθεῖ νὰ φθάσει καὶ στὴν ὀγδόη ἡμέρα, τότε ἔχει ἀναστηθεῖ ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ἐννοῶ ἀπὸ ὅλα τὰ μετὰ τὸν Θεὸ αἰσθητὰ καὶ νοητὰ λόγια καὶ νοήματα, καὶ ἔζησε τὴ μακάρια ζωὴ τοῦ Θεοῦ (καὶ ἀληθινὴ ζωὴ εἶναι πραγματικὰ καὶ λέγεται ὁ νόμος), ἀφοῦ καὶ ὁ ἴδιος ἔγινε μὲ τὴ θέωση θεός.

6 Ὅλα τὰ ὄρατὰ ἔχουν ἀνάγκη σταυροῦ, γιὰτὶ ὅσα γίνονται πάνω σ' αὐτὸν ὄρατὰ ἐπέχουν τὴ σχέση συνήθειας, ἐνῶ ὅλα τὰ νοούμενα ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ταφὴ, τὴν ὀλοκληρωτικὴ δηλαδὴ ἀκίνησία ποὺ συμβαίνει κατ' αὐτὴν ὅλων ἐκείνων ποὺ γίνονται μέσα στὸν νοῦ. Γιατί, ὅταν μαζί μὲ τὴ σχέση καταργεῖται καὶ ἡ γύρω ἀπὸ ὅλα ἐνέργεια καὶ κίνηση, μένοντας ὁ λόγος μόνος μὲ τὸν ἑαυτὸ του, σὰν νὰ ἔχει ἀναστηθεῖ ἀπὸ τοὺς νεκρούς, ξαναεμφανίζονται ὅλα νὰ ἔχουν τὴν ἐκφρασὴ τους ἀπὸ αὐτόν, χωρὶς κανένα ἀπὸ αὐτὰ γενικὰ νὰ ἔχει τὴν οἰκειότητα μὲ αὐτόν κατὰ φυσικὴ σχέση. Γιατί ἡ σωτηρία αὐτῶν ποὺ σώζονται γίνεται κατὰ χάρη καὶ ὄχι κατὰ φύση.

7 Ὅσον καιρὸ δὲν εἰσερχόμεθα μὲ τὸν νοῦ μας καθαρὰ στὴν ἕξη τῆς δικῆς μας καὶ ὅλων τῶν μετὰ τὸν Θεὸν ὄντων οὐσίας, δὲν ἀποκτοῦμε τὴ σταθερότητα στὴν ἀρετὴ. Ὅταν ὅμως τὸ ἐπίτευγμα αὐτὸ τὸ κατορθώσουμε μὲ ἀγάπη, τότε θὰ γνωρίσουμε τὴ δύναμη τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ· γιὰτὶ πρέπει νὰ πιστεύουμε, ὅτι ἡ ἀμετακίνητη ἐγκατάσταση τῶν ἀξίων εἶναι ἐκεῖ, ὅπου πρόλαβε ὁ νοῦς μὲ τὴν ἀγάπη καὶ ρίζωσε τὴ δύναμή του. Γιατί ἐκεῖνος ποὺ δὲν ὑπερβαίνει τὸν ἑαυτὸ του καὶ ὅλα ὅσα μποροῦν κάπως νὰ νοηθοῦν, καὶ δὲν φθάνει στὴ πάνω ἀπὸ τὴ νόηση σιγῆ, δὲν μπορεῖ νὰ ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τὴ μεταβολὴ ὅλων.

- 8 Πᾶσα νόησις, πλήθους ἢ τὸ ἐλέγχιστον δυνάδος, πάντως ἔμφασιν ἔχει. Μέση γάρ τινων ἐστὶν ἀκροτήτων σχέσις ἀλλήλοις συνάπτουσα. Τό τε νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον· οὐδὲ γὰρ οὐδέτερον δι' ὅλου τὴν ἀπλότητα πέφυκε σώζειν· τό τε γὰρ νοοῦν ὑποκειμένον τί ἐστι, πάντως συνεπινοουμένην αὐτῷ τὴν τοῦ νοεῖσθαι ἔχον δύναμιν, ἢ πρὸς ὑποκειμένην τὴν οὗ ἐστι δύναμις οὐσίαν. Οὐ γάρ τι τῶν ὄντων τὸ σύνολον, αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀπλῆ τις οὐσία ἢ νόησις ἐστίν, ἵνα καὶ μονὰς ἀδιαίρετος. Τὸν δὲ Θεὸν εἴτε οὐσίαν εἶπομεν, οὐκ ἔχει φυσικῶς συνεπινοουμένην αὐτῷ τὴν τοῦ νοεῖσθαι δύναμιν, ἵνα μὴ καὶ σύνθετος εἴτε νόησις, οὐκ ἔχει φυσικῶς δεκτικὴν τὴν τῆς νοήσεως ὑποκειμένην οὐσίαν. Ἄλλ' αὐτὸς κατ' οὐσίαν νόησις ἐστίν ὁ Θεός, καὶ ὅλος νόησις, καὶ μόνον, καὶ ὑπὲρ οὐσίαν ὅλος, καὶ ὑπὲρ νόησιν ὅλος· διότι μονὰς ἀδιαίρετος καὶ ἀμερῆς καὶ ἀπλῆ. Ὁ τοίνυν καθοτιοῦν νόησιν ἔχων, οὐπω τῆς δυνάδος ἐξῆλθεν, ὁ δὲ ταύτην πάμπαν ἀπολιπών, γέγονε ποσῶς ἐν τῇ μονάδι, τὴν τοῦ νοεῖν ὑπεροχικῶς ἀποθέμενος δύναμιν.
- 9 Ἐν μὲν τοῖς πολλοῖς ἑτερότης καὶ ἀνομοιότης ἐστὶ καὶ διαφορὰ, ἐν δὲ τῷ Θεῷ, κυρίως ἐνὶ καὶ μόνῳ τυγχάνοντι, ταύτης καὶ ἔξω γενέσθαι, τῶν πολλῶν ἐπιβάλλειν ταῖς περὶ Θεοῦ θεωρίαις. Καὶ δηλοῖ τοῦτο Μωϋσῆς ἔξω τῆς παρεμβολῆς πηγνύμενος τὴν σκηνὴν τῆς διανοίας, καὶ τότε προσομιλῶν τῷ Θεῷ. Τὸ γὰρ μετὰ λόγου τοῦ κατὰ προφορὰν πειραῖσθαι φάναι τὸν ἄρρητον, ἐπικίνδυνον, ὅτι δυὰς καὶ πλεόν ἐστίν ὁ κατὰ προφορὰν λόγος. Τὸ δὲ ἄνευ φωνῆς μόνῃ ψυχῇ τὸ ὄν θεωρεῖν, ἰσχυρότερον, ὅτι κατὰ τὴν ἀδιαίρετον ἴσταται μονάδα, καὶ οὐκ ἐν τοῖς πολλοῖς. Ὁ γὰρ ἀρχιερεὺς ἅπαξ τοῦ ἔτους εἰς τὰ Ἁγία τῶν ἀγίων ἔσω τοῦ καταπετάσματος εἰσιέναι μόλις προστεταγμένος, διδάσκει, μόνον δεῖν ἐκεῖνον τὸν τὴν αὐτὴν καὶ τὰ ἅγια διαδάντα, καὶ εἰς τὰ Ἁγία τῶν ἀγίων ἔσω γενόμενον, τοῦτ' ἐστὶ τὴν ἅπασαν τῶν αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν παρελθόντα φύσιν, καὶ πάσης τῆς κατὰ τὴν γένεσιν ιδιότητος γενόμενον καθαρὸν, ἀνέμιονι καὶ γυμνῇ τῇ διανοίᾳ προσβάλλειν ταῖς περὶ Θεοῦ φαντασίαις.

8 Κάθε σκέψη πολλῶν, ἢ τουλάχιστον δύο, ὅπωςδήποτε ἔχει ἰδι-
αίτερη ἔμφαση· γιατί εἶναι μέση σχέση ἀκροτήτων πού τις ἐνώνει
μεταξὺ τους. Καί τὸ νοοῦν (ἐκεῖνο πού σκέπτεται), καί τὸ νοούμενο·
γιατί κανένα ἀπὸ τὰ δύο δὲν εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του ἀπλό. Γιατί καί
τὸ νοοῦν εἶναι κάποιο ὑποκείμενο, πού ἔχει ὅπωςδήποτε συνεπινο-
ούμενη μαζί του τὴ δύναμη νὰ σκέπτεται, ἢ τὴν οὐσία ἐκείνου πού
εἶναι δύναμη. Γιατί κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα στὸ σύνολό τους δὲν εἶναι
κάποια ἀπλή οὐσία ἢ νόηση, ὥστε νὰ εἶναι καί ἀδιαίρετη μονάδα.
Ἐνῶ τὸν Θεό, εἴτε οὐσία τὸν ποῦμε, δὲν ἔχει κατὰ φύση συνεπινο-
ούμενη μὲ αὐτὸν τὴ δύναμη νὰ σκέπτεται, γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ σύν-
θετος, εἴτε τὸν ὀνομάσουμε νόηση, πάλι δὲν ἔχει ἐπιδεκτικὴ κατὰ
φύση τὴν οὐσία τῆς νοήσεως. Ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς κατὰ τὴν οὐσία
του εἶναι νόηση, καί ὀλόκληρος εἶναι νόηση, καί μόνο νόηση, καί
ὀλόκληρος εἶναι πάνω ἀπὸ τὴν οὐσία, καί ὀλόκληρος εἶναι πάνω
ἀπὸ τὴ νόηση, γιατί εἶναι μονάδα ἀδιαίρετη καί ἀμέριστη καί ἀ-
πλή. Αὐτὸς λοιπὸν πού καθ' οἰονδήποτε τρόπο ἔχει νόηση, δὲν ξέ-
φυγε ἀπὸ τὴ δυάδα, ἐνῶ ἐκεῖνος πού τὴν ἔχει ἐγκαταλείψει τελείως,
κατέληξε κατὰ κάποιον τρόπο στὴ μονάδα, ἀφοῦ μὲ τὴν ὑπεροχὴ
του ἀπέβαλε τὴ δύναμη νὰ σκέφτεται.

9 Μεταξὺ τῶν πολλῶν ὑπάρχει ἕτερότητα καί ἀνομοιότητα καί
διαφορά, ἐνῶ στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνας καί μόνος, εἶναι καί
ἔξω ἀπὸ αὐτήν, ὥστε νὰ ὀρίζουμε αὐτήν στίς θεωρίες γιὰ τὸν Θεό.
Καί αὐτὸ τὸ φανερῶνει ὁ Μωϋσῆς πού ἔστηνε πρῶτα τὴ σκηνὴ τῆς
διάνοιας ἔξω ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, καί τότε μιλοῦσε μὲ τὸν Θεό.
Γιατί εἶναι ἐπικίνδυνο τὸ νὰ ἐπιχειρεῖ κανεὶς μὲ τὸν προφορικὸ λό-
γο νὰ φανερώσει τὸν ἀπερίγραπτο, ἐπειδὴ ὁ προφορικὸς λόγος εἶ-
ναι δύο καί περισσότερα πράγματα. Ἐνῶ τὸ νὰ βλέπει κανεὶς τὸ ὄν
χωρὶς φωνή, μὲ μόνη τὴν ψυχὴ, εἶναι δυνατότερο, γιατί ἀναφέρεται
στὴν ἀδιαίρετη μονάδα, καί ὄχι στὰ πολλά. Γιατί ὁ ἀρχιερέας, πού
εἶχε ἐντολὴ νὰ μπαίνει μὰ φορὰ τὸν χρόνο στὰ Ἱερά τῶν ἁγίων,
πού ἦταν μέσα ἀπὸ τὸ παραπέτασμα, διδάσκει, ὅτι πρέπει μόνο
ἐκεῖνος πού μπῆκε στὴ σκηνὴ καί στὰ ἁγία καί προχώρησε καί
μέσα στὰ Ἱερά τῶν ἁγίων, ἐκεῖνος δηλαδὴ πού ξεπέρασε ὅλη τὴ
φύση τῶν αἰσθητῶν καί νοητῶν πραγμάτων, καί καθαρίσθηκε ἀπὸ
τὰ ἰδιώματα τῆς γεννήσεώς του, αὐτὸς μόνο μπορεῖ νὰ προσεγγίξει
μὲ καθαρὸ καί γυμνὸ νοῦ τις ἔννοιες γιὰ τὸν Θεό.

- 10 Μωσῆς ὁ μέγας ἔξω τῆς παρεμβολῆς πηξάμενος τὴν ἑαυτοῦ σκηνήν, τοῦτ' ἔστι τὴν γνώμην καὶ τὴν διάνοιαν ἰδρυσάμενος ἔξω τῶν ὄρωμένων, προσκυνεῖν τὸν Θεὸν ἄρχεται, καὶ εἰς τὸν γνόφον εἰσελθὼν τὸν ἀηδῆ καὶ αὔλον τῆς γνώσεως τόπον, ἐκεῖ μένει τελούμενος τὰς ἱερωτάτας τελετάς
- 11 Ὁ τὸν νόμον διὰ δίου καὶ πολιτείας ἐπιτελῶν, μόνων τῶν τῆς κακίας ἀργεῖ συμπερασμάτων, καταθύων τῷ Θεῷ τὴν ἄλογον τῶν παθῶν ἐνέργειαν, καὶ τούτῳ πρὸς σωτηρίαν ἀρκεῖται τῷ τρόπῳ, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ πνευματικὴν νηπιότητα.
- 12 Ὁ τὴν εὐαγγελικὴν ζωὴν γνησίως ἀσπαζόμενος, καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος ἑαυτοῦ τῆς κακίας ἐξέτεμε, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ μετέρχεται, θύων θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἐξομολογήσεως, πάσης τῆς κατ' ἐνεργείας τῶν παθῶν ἀπηλλαγμένος ὀχλήσεως, καὶ τῆς κατὰ νοῦν πρὸς αὐτὴν μάχης ὑπάρχων ἐλεύθερος, καὶ μόνον ἔχων τὴν ἐπ' ἐλπίδι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὴν ψυχὴν διατρέφουσαν ἀκόρεστον ἡδονήν.
- 13 Ὁ τῆς γεέννης φόβος κακίαν φεύγειν παρασκευάζει τοὺς εἰσαγομένους, ὁ δὲ πόθος τῆς τῶν ἀγαθῶν ἀντιδόσεως, τοῖς προκόπτουσι τὴν ἐπ' ἐνεργείᾳ τῶν ἀγαθῶν χαρίζεται προθυμίαν. Τὸ δὲ τῆς ἀγάπης μυστήριον, πάντων ὑπεραίρει τῶν γεγονότων τὸν νοῦν, πρὸς πάντα τὰ μετὰ Θεὸν τυφλὸν ἀπεργαζόμενον. Μόνους γὰρ τοὺς τυφλοὺς πρὸς πάντα τὰ μετὰ Θεὸν γεγενημένους ὁ Κύριος σοφίζει, δεικνὺς τὰ θειότερα.
- 14 Ὁ γνώσεως ἐφιέμενος, ἀμετακινήτως τὰς θάσεις τῆς ψυχῆς ἐρεισάτω παρὰ τῷ Κυρίῳ, καθά φησιν ὁ Θεὸς τῷ Μωσεῖ· «Σὺ δὲ αὐτοῦ στηθὶ μετ' ἐμοῦ». Ἰστέον δέ, ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἰσταμένοις παρὰ τῷ Κυρίῳ ἔστι διαφορά, εἴπερ ἐκεῖνο μὴ παρέργως ἀναγινώσκειται τοῖς φιλομαθέσι, τό, «Καὶ εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει». Οὐ γὰρ πᾶσιν αἰεὶ μετὰ δόξης ὁ Κύριος ἐπιφαίνεται παρ' αὐτῷ ἰσταμένοις, ἀλλὰ τοῖς μὲν εἰσαγομένοις ἐν δούλου μορφῇ παραγίνεται, τοῖς δὲ δυναμένοις ἀκολουθησαὶ αὐτῷ ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ἀναβαίνουντι τῆς αὐτοῦ μεταμορφώσεως ὄρος.

2. Δευτ. 5, 31.

3. Ματθ. 16, 28. Μάρκ. 9, 1. Λουκᾶ 9, 27.

- 10 Ὁ μέγας Μωϋσῆς, στήνοντας ἔξω ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῆ σκηνῆ του, δηλαδὴ προσηλώνοντας τὸν νοῦ καὶ τὴ σκέψη του ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρατά, ἄρχισε νὰ προσκυνεῖ τὸν Θεό, καὶ μπαίνοντας στὰ σύννεφα, δηλαδὴ στὸν στενὰχωρο καὶ ἀνάλαφρο χῶρο τῆς γνώσεως, ἔμεινε ἐκεῖ τελώνοντας τὶς πιὸ ἱερὲς τελετές.
- 11 Ἐκεῖνος ποὺ ἐφαρμόζει τὸν νόμο σ' ὅλη του τὴ ζωὴ καὶ τὴ συμπεριφορὰ του, ἀποφεύγει μόνο τὴ διάπραξη τῆς κακίας, θυσιάζοντας στὸν Θεό τὴν ἄλογη ἐνέργεια τῶν παθῶν του, καὶ ἀρκεῖται σ' αὐτὸν μόνο τὸν τρόπο τῆς σωτηρίας του, ἔξαιτίας τῆς πνευματικῆς νηπιακῆς καταστάσεως στὴν ὁποία βρισκεται.
- 12 Ἐκεῖνος ποὺ ἀσπάζεται τὸν εὐαγγελικὸ τρόπο ζωῆς γνήσια, αὐτὸς ἀποκόπτει καὶ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς κακίας του, καὶ ἐφαρμόζει κάθε ἀρετὴ μὲ ἔργα καὶ μὲ λόγια, προσφέροντας θυσία δοξολογίας καὶ ἔξομολογήσεως ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε ἐνόχληση τῶν παθῶν, καὶ ἐλεύθερος ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ νοῦ πρὸς αὐτήν, ἔχοντας μόνο τὴν ἀκόρεστη ἡδονὴ ποὺ τρέφει τὴν ψυχὴ μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν.
- 13 Ὁ φόβος τῆς κολάσεως κάνει τοὺς ἀρχάριους νὰ ἀποφεύγουν τὴν κακία, ἐνῶ ὁ πόθος τῆς ἀνταπόδοσης τῶν ἀγαθῶν χαρίζει στοὺς προχωρημένους τὴν προθυμία νὰ ἐκτελοῦν τὰ ἀγαθὰ. Τὸ μυστήριον ὅμως τῆς ἀγάπης ἔξυψώνει τὸν νοῦ πάνω ἀπὸ ὅλα ὅσα συμβαίνουν, κάνοντάς τον τυφλὸν πρὸς ὅλα τὰ μετὰ τὸν Θεό. Γιατὶ ὁ Κύριος κάνει σοφοὺς μόνο ἐκείνους ποὺ ἔγιναν τυφλοὶ πρὸς ὅλα τὰ μετὰ τὸν Θεό, δείχνοντάς τους τὰ θεϊκότερα πράγματα.
- 14 Ἐκεῖνος ποὺ ἐπιθυμεῖ τὴ γνώση, ἃς στηρίζει ἀμετακίνητα τὶς βάσεις τῆς ψυχῆς του στὸν Κύριο, ὅπως λέγει στὸν Μωϋσῆ ὁ Θεός: «Ἐσὺ ὅμως στάσου ἐδῶ μαζί μου»². Πρέπει ὅμως νὰ ξέρουμε, ὅτι καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ στέκονται κοντὰ στὸν Κύριο ὑπάρχει διαφορὰ, ἐὰν δὲν διαβάζεται ἐπιπόλαια ἀπὸ τοὺς φιλομαθεῖς ἐκεῖνο τό: «Ἐπάρχουν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ στέκονται ἐδῶ, οἱ ὁποῖοι δὲν θὰ γευθοῦν τὸν θάνατο, μέχρι ποὺ νὰ δοῦν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ νὰ ἔρχεται δυναμικά»³. Γιατὶ ὁ Κύριος δὲν ἐμφανίζεται πάντοτε μὲ δόξα σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ στέκονται κοντὰ του, ἀλλὰ στοὺς ἀρχάριους παρουσιάζεται μὲ τὴ μορφὴ δούλου, ἐνῶ σὲ ἐκείνους ποὺ μποροῦν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν καθὼς ἀνεβαίνει στὸ ψηλὸ ὄρος τῆς μεταμορφώσεως, ἐμφανίζεται μὲ τὴ μορφὴ Θεοῦ, τὴν

ἐπὶ Θεοῦ μορφῇ ἐπιφαίνεται, ἐν ἣ ὑπῆρχε πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι. Δυνατὸν οὖν ἔστι κατὰ τὸ αὐτὸ τὸν αὐτὸν πᾶσι τοῖς παρ' αὐτὸν τυγχάνουσιν ἐπιφαίνεσθαι Κύριον, ἀλλὰ τοῖς μὲν οὕτω, τοῖς δὲ ἑτέρως, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐν ἑκάστῳ πίστεως, δηλονότι ποικίλων τὴν θεωρίαν.

15 «Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, καὶ δύνει ὁ ἥλιος», φησὶν ἡ Γραφή. Οὐκοῦν καὶ ὁ λόγος, ποτὲ μὲν νομίζεται ἄνω, ποτὲ δὲ κάτω, κατὰ τὴν ἀξίαν δηλονότι, καὶ αὐτὸν τὸν λόγον ἢ τὸν τρόπον τῶν μετερχομένων τὴν ἀρετὴν, καὶ περὶ τὴν θείαν κινουμένων γινώσιν. Μακάριος δὲ ὁ κρατῶν ἄδυτον ἐν ἑαυτῷ, κατὰ τὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν, τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον, ὅλον τὸ μέτρον τῆς κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ἡμέρας κακίας, ἑσπέρας καὶ ἀγνωσίας μὴ περιγραφόμενον, ἵνα δυνηθῆ νομίμως τροπώσασθαι τοὺς ἐπανισταμένους αὐτοῦ πονηροὺς δαίμονας.

16 Ὁ τὴν κατ' εὐσέβειαν μετιῶν φιλοσοφίαν καὶ πρὸς τὰς ἀοράτους παρατασσόμενος δυνάμεις, εὐχέσθω τὴν τε φυσικὴν αὐτῷ διάκρισιν παραμεῖναι φῶς ἔχουσαν σύμμετρον καὶ τὴν φωτιστικὴν τοῦ Πνεύματος χάριν. Ἡ μὲν γὰρ παιδαγωγεῖ τὴν σάρκα πρὸς ἀρετὴν διὰ πράξεως, ἡ δὲ φωταγεῖ τὸν νοῦν τὴν τῆς σοφίας πάντων προκρίναι συμβίωσιν, καθ' ἣν τῶν τε τῆς κακίας ὀχυρωμάτων καὶ παντὸς ὑψώματος ἐπαιρομένου κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ποιεῖται τὴν καθαίρεσιν. Καὶ δηλοῖ δι' εὐχῆς αἰτῶν ὁ Ναυῆ Ἰησοῦς στήναι τὸν ἥλιον κατὰ Γαβαῶ, τοῦτ' ἔστιν, ἄδυτον αὐτὸν τὸ φῶς τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ ὄρος τῆς κατὰ νοῦν θεωρίας φυλαχθῆναι καὶ τὴν σελήνην κατὰ φάραγγα, τοῦτ' ἔστι, τὴν φυσικὴν διάκρισιν ἐπὶ τῆς σαρκικῆς ἀσθενείας κεμένην, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἀναλλοίωτον διαμεῖναι.

17 Οἱ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν Γαλιλαίαν ἐν τῷ ὑπεράνω κλείσαντες τὰς θύρας καθήμενοι, τοῦτ' ἔστιν οἱ διὰ τὸν φόβον τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας κατὰ τὴν χώραν τῶν ἀποκαλύψεων ἐν τῷ ὕψει τῶν θείων θεωρημάτων ἀσφαλῶς βεβηκότες, θυρῶν δίκην μύσαντες τὰς αἰσθήσεις, παραγινόμενον ἀγνώστως δέχονται

4. Ἐκκλ. 1, 5.

5. Ἰησ. Ναυῆ 10, 12-13.

6. Β' Κορ. 10, 5.

ὅποια εἶχε προτοῦ νὰ δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος. Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν τὴν ἴδια στιγμή ὁ ἴδιος ὁ Κύριος νὰ ἐμφανίζεται σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ βρίσκονται κοντὰ του, ἀλλὰ σὲ ἄλλους ἔτσι, καὶ σὲ ἄλλους πάλι ἀλλιῶς, διαφοροποιώντας τὴν ἐμφάνισή του ἀνάλογα πρὸς τὸν βαθμὸ τῆς πίστεως τοῦ καθενός.

15 «Ὁ ἥλιος», λέγει ἡ Γραφή, «ἀνατέλλει καὶ δύει»⁴. Τὸ ἴδιο λοιπὸν καὶ ὁ λόγος, ἄλλοτε ἐμφανίζεται ἐπάνω, καὶ ἄλλοτε κάτω, ἀνάλογα δηλαδὴ μὲ τὴν ἀξία, τὸν λόγο καὶ τὸν τρόπο ἐκείνων ποὺ ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴ καὶ κινουῦνται πρὸς τὴν γνώση τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶναι μακάριος ἐκεῖνος ποὺ κρατᾷ μέσα του ἀβασίλευτον τὸν ἥλιο τῆς δικαιοσύνης, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ⁵, σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς κατὰ τὴν παροῦσα ζωὴ ἡμέρας τῆς κακίας, χωρὶς νὰ δύει ἔξαιτίας τῆς ἐσπέρας καὶ τῆς ἀγνοίας, γιὰ νὰ μπορεῖ νόμιμα νὰ κατατροπώσῃ τοὺς πονηροὺς δαίμονες ποὺ ἐπαναστατοῦν ἐναντίον του.

16 Ἐκεῖνος ποὺ ἐφαρμόζει τὴν εὐσεβῆ φιλοσοφία καὶ παρατάσσει ἀπέναντι στὶς ἀόρατες δυνάμεις, νὰ προσεύχεται νὰ παραμείνῃ ἡ φυσικὴ του ἰκανότητα διάκρισης, ἔχοντας τὸ ἀνάλογο φῶς, καὶ ἡ φωτιστικὴ χάρη τοῦ Πνεύματος. Γιατὶ ἡ πρώτη καθοδηγεῖ τὴ σάρκα στὴν ἀρετὴ μέσω τῆς πράξεως, ἐνῶ ἡ δεύτερη φωτίζει τὸν νοῦ, ὥστε νὰ προτιμήσῃ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα τὴ συμβίωση μὲ τὴ σοφία, μὲ τὴν ὅποια κατορθώνει τὸ γκρέμισμα καὶ τῶν ὀχυρωμάτων τῆς κακίας, καὶ κάθε ἐμποδίου ποὺ ὑψώνεται ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ⁶. Καὶ τὸ δηλώνει ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ μὲ τὴν προσευχὴ του ποὺ ζητᾷ νὰ σταματήσῃ ὁ ἥλιος ἐπάνω ἀπὸ τὴ Γαβαὼν, δηλαδὴ νὰ παραμείνῃ ἀβασίλευτο γι' αὐτὸν τὸ φῶς τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ πάνω στὸ ὄρος τῆς θέας τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν νοῦ, καὶ ἡ σελήνη στὸ φαράγγι τῆς Ἐνῶν⁷, δηλαδὴ νὰ παραμείνῃ ἀμετακίνητη ἀπὸ τὴν ἀρετὴ ἢ φυσικὴ διάκριση, ἢ ὅποια βρίσκεται στὴ σαρκικὴ ἀδυναμία.

17 Ἐκεῖνοι ποὺ ἔξαιτίας τοῦ φόβου τῶν Ἰουδαίων στὴ Γαλιλαία κάθονταν στὸ ὑπερῶο μὲ κλεισμένες τὶς πόρτες, δηλαδὴ ἐκεῖνοι ποὺ ἔξαιτίας τοῦ φόβου τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἔχουν ἀνεβεῖ μὲ ἀσφάλεια στὴ χώρα τῶν ἀποκαλύψεων, στὸ ὕψος τῶν θείων θεωρημάτων, ἀφοῦ ἔκλεισαν τὶς αἰσθήσεις σὰν νὰ ἦταν πόρτες, δέχονται

7. Ἰησ. Ναυῆ 10, 12-13.

τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, ἄνευ τῆς κατ' αἴσθησιν ἐνεργείας αὐτοῖς ἐπιφαινόμενον, ἀπάθειάν τε διὰ τῆς εἰρήνης, καὶ μερισμοὺς Πνεύματος ἁγίου διὰ τῆς ἐμπνεύσεως δωρούμενον, καὶ τὴν κατὰ πνευμάτων πονηρῶν ἐξουσίαν παρέχοντα, καὶ δεικνύοντα τῶν αὐτοῦ μυστηρίων τὰ σύμβολα

18 Ἡ γῆ τῶν Χαλδαίων ἐστὶν ὁ ἐμπαθὴς βίος, ἐν ᾧ τῶν ἁμαρτημάτων δημιουργεῖται καὶ προσκυνεῖται τὰ εἰδωλα· ἡ δὲ μέση τῶν ποταμῶν ἐστὶν ὁ ἐπαμφοτερίζων τοῖς ἐναντίοις τρόποις· ἡ δὲ γῆ τῆς ἐπαγγελίας ἐστὶν ἡ παντὸς ἀγαθοῦ πεπληρωμένη κατάστασις Πᾶς οὖν ὁ ταύτης, κατὰ τὸν παλαιὸν Ἰσραήλ, τῆς ἕξεως, πρὸς δουλείαν πάλιν κατασύρεται παθῶν, τῆς δοθείσης ἐλευθερίας στερούμενος.

19 Σημειωτέον, ὡς οὐδεὶς τῶν ἁγίων φαίνεται κατελθὼν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν· οὐ γὰρ θέμις, οὔτε συνέσεώς ἐστι λογικῆς, τῶν ἀγαθῶν ἀνθαιρεῖσθαι τὰ χείρονα τοὺς τὸν Θεὸν ἀγαπῶντας· Εἰ δέ τινες αὐτῶν κατὰ θίαν ἐκεῖ τῷ λαῷ συναπήχθησαν, νοοῦμεν διὰ τούτων τοὺς μὴ προηγουμένως, ἀλλὰ κατὰ περίστασιν σωτηρίας, ἕνεκεν τῶν χρηζόντων χειραγωγίας, ἀφέντας τὸν ὑψηλότερον τῆς γνώσεως λόγον καὶ τὴν περὶ παθῶν μετερχομένους διδασκαλίαν, καθ' ἣν καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος ἐν σαρκὶ λυσιτελέστερον ἔκρινεν εἶναι, τοῦτ' ἐστὶ τῆ ἠθικῆς διδασκαλία, διὰ τοὺς μαθητάς, ὅλον ἔχων τὸν πόθον ἀναλῦσαι τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας, καὶ σὺν Χριστῷ γενέσθαι διὰ τῆς κατὰ νοῦν ὑπερκοσμίου καὶ ἀπλῆς θεωρίας.

20 Ἀποδημεῖ σαρκός, ὁ πρὸς τὴν γνωστικὴν ἕξιν μεταβάς ἀπὸ τῆς πρακτικῆς ἀρπαζόμενος, ὡς αἱ νεφέλαι, τοῖς ὑψηλοτέροις νοήμασιν εἰς τὸν διαφανῆ τῆς μυστικῆς θεωρίας ἀέρα, καθὸ σὺν Κυρίῳ εἶναι δυνήσεται. Πάντοτε ἐκδημεῖ ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὁ μήπω δίχα τῶν κατ' αἴσθησιν ἐνεργειῶν καθαρῶ νοῦ θεωρῆσαι κατὰ τὸ ἐφικτὸν τὰ νοήματα δυνάμενος, καὶ τὸν περὶ τοῦ Κυρίου λόγον ἀπλοῦν χωρὶς αἰνιγμάτων μὴ χωρῶν.

21 Πῶς τὸν Θεὸν ἐν τῷ τῆς ἁγίας Γραφῆς ποικίλως διὰ τῶν αἰνι-

8. Φιλίπ. 1,24.

9. Β' Κορ. 5,8.

10. Β' Κορ. 5,6.

τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ ὅταν ἔρχεται κατὰ τρόπο ἄγνωστο, ἂν καὶ ἐμφανίζεται σ' αὐτοὺς χωρὶς τῆ λειτουργία τῶν αἰσθήσεων, προσφέροντάς τους ἀπάθεια μέσω τῆς εἰρήνης καὶ χαρίσματα κατὰ θεία ἔμπνευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ παρέχοντάς τους τὴν ἐξουσία ἐναντίον τῶν πονηρῶν πνευμάτων, καὶ δείχνοντας τους τὰ σύμβολα τῶν μυστηρίων του.

18 Ἡ χώρα τῶν Χαλδαίων εἶναι ὁ βίος τῶν παθῶν, στὸν ὁποῖο δημιουργοῦνται καὶ προσκυνοῦνται τὰ εἰδωλα τῶν ἁμαρτημάτων. Ἡ Μεσοποταμία πάλι συμβολίζει ἐκεῖνον ποὺ κλίνει πότε στὸν ἕνα καὶ πότε στὸν ἄλλο τρόπο ζωῆς. Ἐνῶ ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας εἶναι ἡ κατάσταση ποὺ εἶναι γεμάτη ἀπὸ κάθε ἀγαθό. Καθένας λοιπὸν ποὺ ἀπὸ τὴν κατάσταση αὐτή, ὅπως οἱ παλιοὶ Ἰσραηλίτες, παρασύρεται πάλι πρὸς τὴ δουλεία τῶν παθῶν, στερεῖται τὴν ἐλευθερία ποὺ τοῦ δόθηκε.

19 Πρέπει νὰ σημειώσουμε, ὅτι κανένας ἀπὸ τοὺς ἁγίους δὲν φαίνεται νὰ κατέβηκε στὴ Βαβυλώνα· γιατί δὲν εἶναι θεμιτό, οὔτε σώφρονος λογικῆς, ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαποῦν τὸν Θεό, ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν, νὰ προτιμοῦν τὰ χειρότερα. Ἐὰν ὅμως κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ὀδηγήθηκαν μὲ τὴ βία μαζὶ μὲ τὸν λαό, ἐννοοῦμε μὲ αὐτοὺς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν πῆγαν ἐκεῖ προηγουμένως, ἀλλὰ κατὰ τὴν περίοδο τῆς σωτηρίας, ἕξαιτίας ἐκείνων ποὺ εἶχαν ἀνάγκη καθοδηγήσεως, ἄφησαν τὸν ὑψηλότερο λόγο τῆς γνώσεως, καὶ ἀσχολοῦνταν μὲ τὴ διδασκαλία γιὰ τὰ πάθη, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος ἔκρινε ὅτι ἦταν ὠφελιμώτερο νὰ μείνει στὴ σάρκα, δηλαδή στὴν ἠθικὴ διδασκαλία, γιὰ χάρι τῶν μαθητῶν του, ἂν καὶ ὅλος ὁ πόθος του ἦταν νὰ διακόψει τὴν ἠθικὴ διδασκαλία καὶ νὰ εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Χριστό⁸, μέσω τῆς ὑπερκόσμιας καὶ ἀπλῆς θεωρίας τοῦ νοῦ.

20 Φεύγει ἀπὸ τὴ σάρκα⁹ ἐκεῖνος ποὺ ἀπὸ τὴν πρακτικὴ γνώση προχώρησε στὴ γνωστικὴ κατάσταση, ἀρπαγμένος, σὰν τὰ σύννεφα, ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα νοήματα, στὸν διαφανῆ ἀέρα τῆς μυστικῆς θεωρίας, ὅπου θὰ μπορέσει νὰ μείνει μαζὶ μὲ τὸν Κύριο¹⁰. Πάντοτε φεύγει ἀπὸ τὸν Κύριο ἐκεῖνος ποὺ δὲν μπορεῖ χωρὶς τις αἰσθητὲς ἐνέργειες νὰ δεῖ μὲ καθαρὸ μυαλό, ὅσο εἶναι δυνατόν, τὰ νοήματα, καὶ νὰ χωρέσει τὸν λόγο γιὰ τὸν Κύριο ἀπλόν, χωρὶς αἰνίγματα.

21 Πῶς στὴν ἁγία Γραφή βλέπουμε τὸν Θεό νὰ σωματώνεται κα-

γμάτων σεσωματωμένον ὁρῶμεν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, οὕτω τὸν ἀσώματον καὶ ἀπλοῦν καὶ ἐνιαῖον καὶ μόνον, ὡς ἐν ἀσωμάτῳ καὶ ἐνιαίῳ καὶ μόνῳ Υἱῷ, νοητῶς τεθεάμεθα Πατέρα, κατὰ τό, «Ὁ ἑωρακῶς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα», «κἀγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί»; Πολλοῖς οὖν χρεία τῆς ἐπιστήμης, ὥστε διαδύντας πρότερον τὰ περὶ τὸν Λόγον τῶν ῥημάτων καλύμματα, οὕτω γυμνὸν τῷ νοῖ καθαρὸν αὐτὸν ἐστῶτα θεάσασθαι τὸν τοῖς ἀνθρώποις δεικνύντα. Διόπερ ἀνάγκη τὸν εὐσεβῶς τὸν Θεὸν ἐπιζητοῦντα, μηδενὶ κρατεῖσθαι ῥητῶ, ἵνα μὴ ἀντὶ Θεοῦ τὰ περὶ Θεοῦ λάθῃ λαθῶν, τοῦτ' ἔστιν ἀντὶ τοῦ λόγου τὰ ῥητὰ στέργων ἐπισφαλῶς τῆς Γραφῆς, τοῦ λόγου διαφυγόντος τὸν νοῦν, τὸν ἐκ τῶν περιβλημάτων κρατεῖν δοκοῦντα τὸν ἀσώματον λόγον, κατὰ γε τὴν Αἰγυπτίαν, τὴν μὴ τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλὰ τῶν αὐτοῦ ἐπιλαμβανομένην ἱματίων, καὶ τοὺς παλαιοὺς ἀνθρώπους, οἱ μόνῃ τῇ εὐπρεπείᾳ τῶν ὁρωμένων ἐναπομείναντες, ἔλαθον τῇ κτίσει λατρεύοντες, παρὰ τὸν κτίσαντα.

22 Ὄταν ὁ νοῦς τὰς ἐπικειμένας αὐτῷ πολλὰς περὶ τῶν τῆς ἀληθείας λόγων ὠθῆται δόξας, τότε σαφῆς αὐτῷ τῆς ἀληθείας ὁ λόγος ἀναφαίνεται, διδοὺς αὐτῷ τῆς ὄντως γνώσεως τὰς ὑποθήκας, καὶ τὰς πρώην ἐπ' αὐτῷ προλήψεις, ὡσεὶ λεπίδας τῶν ὀπτικῶν δυνάμεων ἀπωθούμενος, κατὰ τὸν θεσπέσιον καὶ μέγαν ἀπόστολον Παῦλον λεπίδες γὰρ εἰσιν ὡς ἀληθῶς ἐπικείμεναι τῷ διορατικῷ τῆς ψυχῆς, καὶ ἀπείργουσαι τῆς πρὸς τὸν ἀκραιφνή τῆς ἀληθείας λόγον διαβάσεως, αἷ τε πρὸς τὸ ῥητὸν μόνον τῆς Γραφῆς ὑπολήψεις, καὶ τῶν ὁρωμένων αἰ κατ' αἴσθησιν προσπαθεῖς θεωρίαι.

23 Ὁ γενναίως καταπαλαίσας τὰ πάθη τοῦ σώματος καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασιν ἱκανῶς πολεμήσας καὶ τῆς ἑαυτοῦ κατὰ ψυχὴν χώρας ἐξελάσας αὐτῶν τὰ νοήματα, καρδίαν εὐχέσθω καθαρὰν αὐτῷ δοθῆναι καὶ πνεῦμα εὐθές ἐν τοῖς ἐγκάτοις ἐγκαινισθῆναι· τοῦτ' ἔστι τελείως, τῶν μὲν φαύλων κενωθῆναι λογισμῶν, τῶν δὲ θείων ἐννοιῶν πληρωθῆναι διὰ τῆς χάριτος, ἵνα γένηται κόσμος Θεοῦ νοητός, λαμπρός τε καὶ μέγας ἐξ ἠθικῶν καὶ φυσικῶν καὶ θεολογικῶν συνεστῶς θεωρημάτων.

24 Καρδία ἐστὶ καθαρά, ἢ παντάπασιν ἀνείδεον τῷ Θεῷ καὶ ἀδια-

11. Ἰω. 14, 9.

12. Ἰω. 14, 10.

13. Γεν. 39, 12 ἐ.

τὰ διαφόρους τρόπους, μέσω αἰνιγμάτων, σὲ λόγο τοῦ Θεοῦ, ὄχι τὸν ἄσώματο καὶ ἄπλο καὶ ἐνιαῖο καὶ μόνο, ὥστε στὸν ἄσώματο καὶ ἐνιαῖο καὶ μοναδικὸν Υἱὸ νὰ βλέπουμε τὸν Πατέρα, σύμφωνα μὲ τὸ «Αὐτὸς ποὺ εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα¹¹· καὶ ἐγὼ εἶμαι στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας σὲ μένα»¹²; Σὲ πολλοὺς λοιπὸν χρειάζεται ἐμπειρία, ὥστε, ἀφοῦ πρῶτα ἀποφύγουν τὰ καλύμματα τῶν λέξεων γιὰ τὸν Λόγο, τότε νὰ τὸν δοῦν μὲ τὸν νοῦ τους γυμνὸ καὶ καθαρὸ αὐτὸν ποὺ δείχνει τὸν ἑαυτό του στοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀπαραίτητο, ἐκεῖνος ποὺ ἀναζητεῖ τὸν Θεό, νὰ μὴ δεσμεύεται μὲ κανένα ρητό, γιὰ νὰ μὴ ἐκλάβει ὡς Θεὸν τὰ γύρω ἀπὸ τὸν Θεόν, δεχόμενος δηλαδή, ἀντὶ τοῦ λόγου, τὰ ρητὰ τῆς Γραφῆς κατὰ τρόπο ἐπισφαλῆ, καὶ διαφύγει ὁ λόγος τὸν νοῦ, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι ἀπὸ τὰ ἐνδύματα κρατᾶ τὸν ἄσώματο λόγο, ὅπως ἔπαθε ἡ Αἴγυπτία, ἡ ὁποία δὲν κρατοῦσε τὸν Ἰωσήφ, ἀλλὰ τὰ ἐνδύματά του¹³, καὶ οἱ παλιοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι, παραμένοντας μόνο στὴν ὠραιότητα ἐκείνων ποὺ ἔβλεπαν, λάτρευαν ἀπὸ λάθος τὴν κτίση, ἀντὶ τὸν κτίστη¹⁴.

22 Ὄταν ὁ νοῦς ἀπωθήσει τὶς πολλὰς γνώμες ποὺ ἔχει μπροστά του γιὰ τοὺς λόγους τῆς ἀλήθειας, τότε τοῦ παρουσιάζεται καθαρὸς ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας, δίνοντάς του τὶς συμβουλές τῆς ἀληθινῆς γνώσεως, καὶ ἀπορρίπτει τὶς προηγούμενες προκαταλήψεις ἀπὸ τὶς ὀπτικές του δυνάμεις σὰν νὰ εἶναι λέπια, ὅπως λέγει ὁ θεόπνευστος καὶ μεγάλος ἀπόστολος Παῦλος¹⁵. Γιατὶ πραγματικὰ εἶναι λέπια ποὺ καλύπτουν τὴ διορατικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἐμποδίζουν νὰ περάσει στὸν καθαρὸ λόγο τῆς ἀλήθειας, καὶ οἱ ἀντιλήψεις ποὺ στηρίζονται μόνο στὸ ρητό τῆς Γραφῆς, καὶ οἱ θεωρίες ποὺ εἶναι προσηλωμένες σὲ ὅσα βλέπουν τὰ αἰσθητὰ μάτια.

23 Ἐκεῖνος ποὺ νίκησε τὰ πάθη τοῦ σώματος, ποὺ πολέμησε γενναῖα τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα, καὶ ἔδιωξε ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς ψυχῆς του τοὺς λογισμοὺς τους, νὰ προσεύχεται νὰ τοῦ δοθεῖ καθαρὴ καρδιά καὶ νὰ ἐγκαινισθεῖ μέσα του πνεῦμα ὀρθό¹⁶, δηλαδή, νὰ ἀπαλλαγεῖ τελείως ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, καὶ νὰ γεμίσει μὲ τὴ χάρη ἀπὸ θεῖες σκέψεις, ὥστε νὰ γίνῃ κόσμος νοητὸς τοῦ Θεοῦ, λαμπερὸς καὶ μεγάλος, ἀποτελούμενος ἀπὸ ἠθικὲς καὶ φυσικὲς καὶ θεολογικὲς θεωρίες.

24 Καθαρὴ καρδιά εἶναι ἐκείνη ποὺ παρουσιάζει τὴ μνήμη τῆς

14. Ρωμ. 1, 25.

15. Πράξ. 9, 18.

16. Ψαλμ. 50, 12.

μόρφωτον παραστήσασα τὴν μνήμην, καὶ μόνοις τοῖς αὐτοῦ ἐτοιμῆ ἐνσημανθῆναι τύποις, δι' ὧν ἐμφανῆς πέφυκε γενέσθαι.

25 Ζητοῦσί τινες τῶν φιλομαθῶν, κατὰ ποῖον ἔσται τρόπον ἢ τῶν αἰωνίων μονῶν τε καὶ ἐπαγγελιῶν διάφορά, πότερον καθ' ὑπόστασιν τοπικὴν, ἢ κατ' ἐπίνοιαν τῆς ἰδιαζούσης καθ' ἐκάστην μονὴν πνευματικῆς ποιήτητά τε καὶ ποσότητα. Καὶ τοῖς μὲν δοκεῖ τὸ πρῶτον, τοῖς δὲ τὸ δεύτερον. Ὁ δὲ γνούς τί τό, «Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ἡμῶν ἐστι», καὶ τί τό, «Μοναὶ πολλαὶ παρὰ τῷ Πατρὶ», τοῦ δευτέρου πάλιν γενήσεται.

26 Ὁ τῷ θείῳ πόθῳ νικήσας τὴν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς διάθεσιν, ἀπερίγραφος γέγονε, κἄν ἐστι ἐν σώματι. Ὁ γὰρ ἔλκων τὴν τοῦ ποθοῦντος ἔφεσιν, Θεὸς πάντων ἀσυγκρίτως ἐστὶν ὑψηλότερος, οὐκ ἔων τὸν ποθοῦντά τινι τῶν μετὰ Θεὸν προσηλῶσαι τὴν ἔφεσιν. Ποθήσωμεν οὖν τὸν Θεὸν καθ' ὅλην ἡμῶν τὴν τῆς ἐφέσεως ἰσχύν, καὶ πᾶσι τοῖς σωματικοῖς τὴν προαίρεσιν ἀκράτητον ποιησώμεθα, καὶ πάντων τῶν ὄντως αἰσθητῶν καὶ νοητῶν ὑπεράνω τῆ διαθέσει γενώμεθα, καὶ οὐδὲν κατὰ γνώμην, πρὸς τὸ συνεῖναι Θεῷ τῷ κατὰ φύσιν ἀπεριγράφῳ, παντελῶς ὑπὸ τῆς φυσικῆς ζωῆς ζημιωθησόμεθα.

Ἐρώτησις

Εἰ πάντοτε εἰσέρχεται ἄνθρωπος εἰς ἐκεῖνα τὰ πράγματα;

Ἀπόκρισις

Ἡ μὲν χάρις ἀδιαλείπτως σύνεστι, καὶ ἐρρίζωνται καὶ ἐξύμωται ἐκ νέας ἡλικίας, καὶ ὡς φυσικὸν καὶ πηκτὸν ἐγένετο αὐτῷ συνὸν τῷ ἀνθρώπῳ, ὡς μία οὐσα ἡ χάρις. Πολυτρόπως δὲ ὡς θέλει πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ οἰκονομεῖ· ποτὲ πλέον ἐκκαίεται καὶ ἄπτεται τὸ πῦρ, ποτὲ δὲ ὡς πραῦτερον καὶ μαλακώτερον. Αὐτὸ τὸ φῶς κατὰ καιροῦς πλέον ἐξάπτεται καὶ λάμπει, ποτὲ ὑποστέλλον καὶ στυγνάζει. Καίτοι ἡ λαμπὰς πάντοτε καιομένη καὶ λάμπουσα, ὅταν δὲ φαιδρυνθῆ, πλέον ἐν μεθέξει ἐξετάζεται τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ,

17. Ἰω. 14, 2.

18. Λουκᾶ 17, 21.

19. Ἰω. 14, 2.

στον Θεὸ τελείως ἀσχημάτιστη καὶ ἀδιαμόρφωτη, ἔτοιμη νὰ χα-
ραχθοῦν σ' αὐτὴν μόνο τὰ δικὰ του ἀποτυπώματα, μὲ τὰ ὁποῖα γί-
νεται ἀπὸ τὴ φύση της φανερῆ.

25 Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φιλομαθεῖς θέλουν νὰ μάθουν μὲ ποιὸν τρό-
πο θὰ ὑπάρξει ἡ διαφορὰ τῶν αἰώνιων τόπων διαμονῆς καὶ τῶν
ὑποσχέσεων¹⁷, μὲ τοπικὴ πραγματοποίηση αὐτῶν, ἢ μὲ ὑπολογισμό
τῆς ἰδιαίτερης σὲ κάθε πνευματικὴ διαμονὴ ποιότητος καὶ ποσότη-
τας; Καὶ ἄλλοι νομίζουν ὅτι θὰ συμβεῖ τὸ πρῶτο, ἐνῶ ἄλλοι τὸ δεύ-
τερο. "Οποῖος ὅμως γνωρίζει τί σημαίνει τό, «Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ
εἶναι μέσα μας»¹⁸, καὶ τί τό, «Στὸν Πατέρα μου ὑπάρχουν πολλὰ
μέρη διαμονῆς»¹⁹, θ' ἀντιληφθεῖ ὅτι θὰ συμβεῖ τὸ δεύτερο.

26 Ἐκεῖνος ποὺ μὲ τὸν θεῖο πόθο νίκησε τὴ συμπάθεια τῆς ψυχῆς
πρὸς τὸ σῶμα, καθίσταται ἀδέσμευτος πρὸς τὰ σωματικά, ἔστω κι'
ἂν βρῖσκεται στὸ σῶμα. Γιατὶ ὁ Θεὸς τῶν ὅλων ποὺ ἐλκύει τὴν
ψυχὴ ἐκείνου ποὺ τὸν ποθεῖ, εἶναι ἀσύγκριτα ψηλότερος, καὶ δὲν
ἀφήνει ἐκεῖνον ποὺ τὸν ποθεῖ, νὰ στρέψει τὴν ἐπιθυμία του σὲ κάτι
ποὺ ἔρχεται μετὰ τὸν Θεό. "Ας ποθήσουμε λοιπὸν τὸν Θεὸ μὲ ὅλη
τὴ δύναμη τῆς ἐπιθυμίας μας, καὶ ἃς κάνουμε τὴν προαίρεση ἀδέ-
σμευτη ἀπὸ κάθε τι σωματικό, καὶ ἃς γίνουμε ἀνώτεροι ὡς πρὸς τὴ
διάθεση ἀπὸ ὅλα τὰ πραγματικὰ αἰσθητὰ καὶ νοητὰ, καὶ δὲν θὰ
χάσουμε ἀπολύτως τίποτε ἀπὸ τὴ φυσικὴ ζωὴ μὲ τὴν ἀπόφασή μας
νὰ εἴμαστε μὲ τὸν κατὰ φύση ἀπεριόριστο Θεό.

Ἑρώτηση

Ἐὐ ἄνθρωπος εἰσέρχεται πάντοτε σ' ἐκεῖνα τὰ πράγματα;

Ἀπάντηση

Ἡ χάρη βέβαια ὑπάρχει ἀσταμάτητα, καὶ εἶναι ριζωμένη καὶ
ζυμωμένη ἀπὸ τὴ νεαρῆ ἡλικία του, καὶ συνυπάρχει σὰν κάτι τὸ
φυσικὸ καὶ φυτεμένο στὸν ἄνθρωπο, ἐπειδὴ ἡ χάρη εἶναι μία.
Ἄλλὰ ρυθμίζει τὰ πράγματα μὲ πολλοὺς τρόπους, ἀνάλογα μὲ τὸ
συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι, ἄλλοτε ἡ φωτιὰ ἀνάβει καὶ καίει
περισσότερο, καὶ ἄλλοτε πιὸ ἥπια καὶ μαλακά. Τὸ φῶς αὐτὸ κατὰ
περιόδους ἀνάβει καὶ λάμπει περισσότερο, καὶ ἄλλοτε ἐλαττώνεται
καὶ χαμηλώνει, ἂν καὶ ἡ λαμπάδα εἶναι πάντοτε ἀναμμένη καὶ λά-
μπει. Ὅταν ὅμως γίνῃ λαμπρότερο, τότε θεωρεῖται ὅτι μετέχει πε-

τὸ φῶς ἐνδιδουῖσα, καίτοι συνὸν τὸ φῶς ἀμβλύτερόν ἐστι. Πλὴν ἐπε-
 φάνη τισὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διὰ φωτός, καὶ προσεπάγη τῷ
 ἔσω ἀνθρώπῳ. Ἄλλοτε πάλιν ἐν τῇ εὐχῇ, ὡς ἐν ἐκστάσει γέγονεν
 ἄνθρωπος, καὶ εὐρέθη εἰς θυσιαστήριον ἐστῶς ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ
 5 προσηνέχθησαν τῷ τοιούτῳ ἄρτοι τρεῖς, ὡς δι' ἐλαίου ἐζυμωμένοι
 καὶ ὄσῳ ἦσθιεν ἐκεῖνος, πλέον ηὔξανε καὶ ἐμηκύνετο. Ἄλλοτε πάλιν
 ὡσπερ ἐνδυμὰ τι φωτεινὸν οἶον οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὸν αἰ-
 ῶνα τοῦτον, οὔτε ἀπὸ ἀνθρωπίνων χειρῶν δυνατὸν κατασκευασθῆ-
 ναι. Ὅν τρόπον εἰς τὸ ὄρος ἀνελθῶν ὁ Κύριος μετὰ Ἰωάννου καὶ
 10 Πέτρου μετεμορφώθη καὶ τὰ αὐτοῦ ἱμάτια ἐξήστραψεν, οὕτως ἦν
 τὸ ἐνδυμα ἐκεῖνο, καὶ ἐθαμβεῖτο ὁ ἄνθρωπος ἐνδεδυμένος

Ἐν ἄλλῳ καιρῷ, ἀδιαλείπτως φαίνων ἐν τῇ καρδίᾳ, ἤνοιγε τὸ
 ἐνδότερον καὶ βαθύτερον καὶ ἀπόκρυφον φῶς ὁ καινὸς κόσμος ὁ
 φωτεινὸς σὺν τῷ Κυρίῳ καὶ αἰνῶν καὶ δοξολογῶν, ὥστε ὅλον τὸν
 15 ἄνθρωπον καταποθέντα εἰς ἐκείνην τὴν γλυκύτητα καὶ θεωρίαν,
 μηκέτι ἔχειν ἑαυτόν, ἀλλ' εἶναι ὡς μωρὸν καὶ θάρβαρον τῷ κόσμῳ
 τούτῳ, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην καὶ ιδιότητα, καὶ διὰ τὰ
 ἀπόκρυφα μυστήρια, ὥστε τὸν ἄνθρωπον κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν
 ἐλευθερωθέντα φθάσαι εἰς τὰ τέλεια μέτρα καὶ εἶναι καθαρὸν ἐκ
 20 τῆς ἁμαρτίας.

Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὑπέστειλεν ἡ χάρις, καὶ ἦλθε τὸ κάλυμμα τῆς
 ἐναντίας δυνάμεως. Φαίνεται δὲ πως μερικῶς, καὶ ἔστη εἰς ἓνα θα-
 θμὸν τὸν κατώτερον τῆς τελειότητος. Ὡς, ἵνα εἴπωμεν, δεῖ δώδεκα
 παρελθεῖν τινὰς βαθμούς, καὶ φθάσαι εἰς τὴν τελειότητα, καὶ ἐν
 25 καιρῷ τινι ἔφθασε καταλαβεῖν ἐκεῖνο τὸ μέτρον, καὶ εἰσῆλθεν εἰς
 τὴν τελειότητα. Πάλιν ἐκδίδωσιν ἡ χάρις, καὶ κατέρχεται παρὰ ἓνα
 θαθμὸν, καὶ στήκει εἰς τὰ ἔνδεκα. Εἰ δέ τις πλούσιος ἐν τῇ χάριτι,
 πάντοτε νυκτὸς καὶ ἡμέρας εἰς τὰ τέλεια μέτρα ἔστηκεν, ὧν ἐλεύθε-
 ρος καὶ καθαρὸς, πάντοτε αἰχμάλωτος καὶ μετέωρος.

30 Καὶ νῦν, ὡς ἐδείχθη, ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια καὶ ὧν πείραν ἔλαβεν
 ὁ ἄνθρωπος, εἰ συνεῖναι αὐτῷ πάντοτε, οὐκ ἠδύνατο τὴν οἰκονο-
 μίαν τοῦ λόγου ἢ τὸ θάρος ὑποδέξασθαι· οὔτε ἠνείχετο ἀκούειν τι

ρισσότερο στήν αγάπη τοῦ Θεοῦ, παρέχοντας τὸ φῶς, ἂν καὶ τὸ φῶς πού συνυπάρχει εἶναι ὀξύτερο. Ὅμως φανερώθηκε σὲ μερικούς τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ φωτεινὸ καὶ μπήχτηκε μέσα στὸν ἄνθρωπο. Ἄλλοτε πάλι σὲ ὦρα προσευχῆς κάποιος ἄνθρωπος ἦρθε σὲ ἔκσταση καὶ βρέθηκε σὲ θυσιαστήριο πού ὑπῆρχε σὲ ἐκκλησία, καὶ προσφέρθηκαν σ' αὐτὸν τρεῖς ἄρτοι, πού ἔμοιαζαν σὰν νὰ ἦταν ζυμωμένοι μὲ λάδι, καὶ ὅσο ἐκεῖνος ἔτρωγε, τόσο περισσότερο αὐξάνονταν καὶ μεγάλωναν σὲ μῆκος. Ἄλλοτε πάλι ἐμφανίστηκε σὰν κάποιον ἔνδυμα φωτεινὸ πού δὲν ὑπάρχει πάνω στὴ γῆ στὸν κόσμον αὐτόν, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ κατασκευασθεῖ. Ὅπως δηλαδή ὅταν ὁ Κύριος ἀνέβηκε στὸ ὄρος μαζί μὲ τὸν Ἰωάννη καὶ τὸν Πέτρο, μεταμορφώθηκε καὶ ἔλαμψαν τὰ ἐνδύματά του²⁰, ἔτσι ἦταν καὶ τὸ ἔνδυμα ἐκεῖνο, καὶ θαμπωνόταν ὁ ἄνθρωπος πού τὸ φοροῦσε.

Σὲ ἄλλο πάλι χρόνον, φέγγοντας ἀσταμάτητα μέσα στήν καρδιά, ἀνοίγει τὸ ἐσώτερο καὶ βαθύτερο καὶ ἀπόκρυφο φῶς· ὁ καινούργιος κόσμος ὁ φωτεινὸς μαζί μὲ τὸν Κύριο ἐξυμνοῦσε καὶ δοξολογοῦσε, ὥστε ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος νὰ καταποθεῖ μέσα σ' ἐκείνη τὴν γλυκύτατη θεά, καὶ νὰ μὴ ἔχει τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ νὰ εἶναι σὰν μωρὸς καὶ βάρβαρος στὸν κόσμον αὐτόν, ἐξαιτίας τῆς μεγάλης αγάπης καὶ τῆς ιδιότητάς του αὐτῆς, καὶ ἐξαιτίας τῶν ἀπόκρυφων μυστηρίων. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος τὸν καιρὸ ἐλεύθερος ἔφθασε στὰ μέτρα τοῦ τέλειου καὶ ἦταν καθαρὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Ἄλλὰ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἡ χάρις ὑποχώρησε καὶ ἦρθε τὸ κάλυμμα τῆς ἀντίθετης δύναμης. Καὶ φαίνεται τὸ φῶς ἐκεῖνο ἐν μέρει, σὰν κατὰ κάποιον τρόπο νὰ σταμάτησε στὸν κατώτερο βαθμὸ τῆς τελειότητας. Σὰν νὰ ἔπρεπε δηλαδή, ὅπως θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, νὰ ἀνεβεῖ κάποιος δώδεκα βαθμίδες γιὰ νὰ φθάσει στήν τελειότητα, καὶ κάποτε ἔφθασε σ' ἐκεῖνο τὸ μέτρο καὶ εἰσῆλθε στήν τελειότητα. Ἐπειτα πάλι ἡ χάρις ὑποχωρεῖ καὶ κατεβαίνει κατὰ μία βαθμίδα καὶ στέκεται στήν ἐνδέκατη. Ἐὰν ὅμως κάποιος εἶναι πλούσιος σὲ χάρι, καὶ βρίσκεται πάντοτε, νύχτα καὶ μέρα, στὰ τέλεια μέτρα, ἐνῶ εἶναι ἐλεύθερος καὶ καθαρὸς, εἶναι πάντοτε αἰχμάλωτος καὶ μετέωρος.

Καὶ τώρα, ὅπως ἀποδείχθηκε, ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια τὰ ὅποια δοκίμασε ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν ἦταν πάντοτε μαζί του, δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἀντέξει τὸν σκοπὸ ἢ τὸ βάρος τοῦ λόγου, οὔτε θὰ ἀνεχόταν νὰ

ἢ μερμινᾶν κᾶν εἰς τὸ τυχὸν περὶ ἑαυτοῦ, οὔτε περὶ τῆς αὔριον, εἰ μὴ μόνον κείσθαι ἐν μιᾷ γωνίᾳ μετέωρον καὶ μεμεθυσμένον. Ὡστε τὸ τέλειον μέτρον οὐκ ἐδόθη, ἵνα δυνηθῆ σχολάσαι εἰς τὴν μέριμναν τῶν ἀδελφῶν εἰς τὴν διακονίαν τοῦ λόγου. Πάλιν τὸ μεσότοι-
5 χον τοῦ φραγμοῦ διαλέλνται. Τὰ δὲ πράγματα οὕτως ἐστίν.

Ὡς γνοφώδης τις δύναμις ἐπίκειται· σκεπάζει ὡς ἀῆρ ἑλαφρός, λεπτός, καίτοι πάντοτε τῆς λαμπάδος καιομένης καὶ φαινούσης, ὥσπερ ἐπίκειται ἐκείνῳ τῷ φωτὶ κάλυμμα. Ὅθεν ὁμολογεῖ τοιοῦ-
τος, ὅτι οὐκ ἔστι τέλειος, οὐδὲ ἐλεύθερος τὸ ὅλον ἐκ τῆς ἁμαρτίας,
10 ὥστε εἰπεῖν καὶ ἐλεύθερος καὶ οὐκ ἐλεύθερος, καὶ διαλέλνται καὶ τέθραυσται τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ πάλιν ἔν τινι οὐ διαλέ-
λνται τὸ ὅλον· οὔτε δὲ πάντοτε ἴση ἢ εὐχὴ ἦν. Ἔστι καιρὸς ὅτε πλέ-
ον ἐξάπτει καὶ παρακαλεῖ καὶ ἀναπαύει· ἔστι καιρὸς ὅτε ὑποστέλλει
καὶ στυγνάζει, ὡς αὐτὴ ἡ χάρις οἰκονομεῖ πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀν-
15 θρώπῳ. Ὅμως εἰσελθὼν εἰς τὸ μέτρον τὸ τέλειον ἐν καιροῖς καὶ γευσόμενος, καὶ πείραν ἔχων ἐκείνου τοῦ αἰῶνος. Ἀκμὴν δὲ οὐδέ-
να εἶδον Χριστιανὸν τέλειον ἢ ἐλεύθερον. Ἀλλὰ καὶ ἀναπαύεται
τις ἐν τῇ χάριτι, καὶ εἰσέρχεται εἰς μυστήρια καὶ ἀποκαλύψεις καὶ
εἰς ἠδύτητα πολλὴν τῆς χάριτος, καὶ ἡ ἁμαρτία ἔσω σύνεστιν. Οὐ-
20 τοι δὲ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς φῶς, νομίζου-
σιν ἐλεύθεροι καὶ τέλειοι εἶναι, παρὰ ἀπειρίαν σφαλλόμενοι, ἐπειδὴ
ἔχουσιν ἐνέργειαν τῆς χάριτος. Ἀκμὴν δὲ οὐδένα εἶδον ἐλεύθερον,
ἐπειδὴ καὶ γὰρ μερικῶς ἐν καιροῖς τισιν εἰσῆλθον ἐν ἐκείνῳ τῷ μέτρῳ,
καὶ οἶδα καταμαθεῖν πῶς ἔστι τέλειος.

25

Ἑρώτησις

Εἰπέ ἡμῖν· Ἐν ποίοις εἶ μέτροις;

Ἀπόκρισις

Μετὰ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ νῦν ἡ χάρις οὕτως ἐνεργεῖ. Εἰρη-

ἀκούσει κάτι, ἢ νὰ φροντίσει γιὰ κάτι ἔστω καὶ ἂν ἦταν γιὰ τὸν ἑαυτό του, οὔτε γιὰ τὴν ἐπόμενη μέρα, παρὰ μόνο θὰ ἔμενε ξαπλωμένος σὲ μιὰ γωνία μετέωρος καὶ μεθυσμένος. Ὡστε λοιπὸν τὸ τέλειο μέτρο δὲν δόθηκε γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ ἀφοσιώνεται στὴ φροντίδα γιὰ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὴ διακονία τοῦ λόγου. Πάλι δηλαδὴ ὁ ἐνδιάμεσος τοῖχος πὺ χωρίζει τὴν τελειότητα ἀπὸ τὴν μὴ τελειότητα γκρεμίζεται. Τὰ πράγματα ὅμως ἔχουν ὡς ἑξῆς

Σὰν μιὰ ὀμιχλώδης δύναμη κάθεται ἐπάνω τους καὶ τὰ σκεπάζει σὰν ἑλαφρὸς καὶ λεπτὸς ἀέρας, ἂν καὶ ἡ λαμπάδα καίει πάντοτε καὶ φαίνεται, ὅπως ἀκριβῶς τὸ κάλυμμα σ' ἐκεῖνο τὸ φῶς τοῦ παραδείγματος πὺ ἀναφέραμε. Γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὁμολογεῖ, ὅτι δὲν εἶναι τέλειος, οὔτε ὀλοκληρωτικῶς ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ὥστε νὰ λέγει ὅτι εἶναι ἐλεύθερος καὶ δὲν εἶναι ἐλεύθερος, καὶ ὅτι διαλύθηκε καὶ γκρεμίστηκε τὸ μεσότοιχο τοῦ φραγμοῦ, ἀλλὰ καὶ πάλι ὅτι δὲν γκρεμίστηκε ὀλόκληρο. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἡ προσευχὴ ἦταν πάντοτε ἴση. Ὑπάρχει καιρὸς πὺ καίει περισσότερο καὶ παρηγορεῖ καὶ ἀναπαύει, καὶ ὑπάρχει καιρὸς πὺ ὑποχωρεῖ καὶ καταλαγιάζει, ἀνάλογα μὲ τὸ πῶς τὰ οἰκονομεῖ ἡ χάρη γιὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου. Ὅμως ἔφτασε στὸ μέτρο τὸ τέλειο σὲ κάποιες στιγμὲς καὶ γεύθηκε καὶ ἔχει πείρα τοῦ κόσμου ἐκείνου. Ἄλλ' ἀκόμα δὲν εἶδα κανέναν Χριστιανὸ τέλειο ἢ ἐλεύθερο. Ὅμως καὶ ἀναπαύεται κάποιος μέσα στὴ χάρη, καὶ εἰσάγεται στὰ μυστήρια καὶ στὶς ἀποκαλύψεις καὶ στὴ μεγάλη γλυκύτητα τῆς χάριτος. Καὶ παρόλληλα μέσα του συνυπάρχει ἡ ἁμαρτία. Αὐτοὶ ὅμως λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς χάριτος καὶ τοῦ φωτὸς πὺ ὑπάρχει μέσα τους, νομίζουν ὅτι εἶναι ἐλεύθεροι καὶ τέλειοι, σφάλλοντας ἀπὸ ἀπειρία, ἐπειδὴ ἔχουν μέσα τους ἐνέργεια τῆς χάριτος. Ὅμως ἀκόμα δὲν εἶδα κανέναν ἐλεύθερο, γιὰτὶ καὶ ἐγὼ ἐν μέρει κάποιες στιγμὲς μπῆκα σ' ἐκεῖνο καὶ ἔμαθα καλὰ πῶς κανένας δὲν εἶναι τέλειος.

Ἑρώτηση

Πές μας· Σὲ ποιά βαθμίδα τελειότητας βρῖσκεσαι;

Ἀπάντηση

27 Μετὰ τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, τώρα ἡ χάρη ἐνεργεῖ ὡς ἑξῆς·

νεύει ὅλα τὰ μέλη, ὥστε τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς πολλῆς χαρᾶς ὡς παιδίον ἄκακον ἀφελὲς φαίνεσθαι, καὶ οὐκέτι κατακρίνει ὁ ἄνθρωπος ἢ Ἕλληνα ἢ Ἰουδαῖον ἢ ἁμαρτωλόν, ἀλλὰ ὁ ἔσω ἄνθρωπος καθαρῶ ὀφθαλμῶ πάντας ὡς ἓνα ὁρᾷ, καὶ χαίρει ὁμοίως ἐφ' ὅλῳ τῷ κόσμῳ,
 5 καὶ πάντας θέλει προσκυνεῖν Ἕλληνας, Ἰουδαίους, τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ ὡς Πατρί. Ἄλλη ὥρα υἱὸς βασιλέως, οὕτω θαρρεῖ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ ὡς Πατρί, καὶ ἀνοίγονται αὐτῷ θύραι, καὶ εἰσέρχεται ἔνδον εἰς πολλὰς μονάς, καὶ ὅσῳ εἰσέρχεται, πάλιν ἀνοίγεται αὐτῷ πρὸς λόγον, ἀφ' ἑκατὸν μονῶν εἰς ἄλλας ἑκατὸν μονάς, καὶ πλουτεῖ. Πά-
 10 λιν ἄλλῃ ἄλλα καινότερα καὶ θαυμάσια δείκνυται αὐτῷ. Καὶ ἐμπιστεύεται ὡς Υἱῷ καὶ κληρονόμῳ, πράγματα μὴ δυνάμενα ῥηθῆναι ὑπὸ φύσεως ἀνθρωπίνης, ἢ στόματι καὶ τῇ γλῶσση ταύτῃ.

Ἄλλη ὥρα λοιπὸν ὡς πρέσβυς Θεοῦ, ἐκ τῆς πολλῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης, ἄρχεται δεῖσθαι ὑπὲρ τοῦ κόσμου, ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος ὅλος
 15 ὁ Ἀδάμ, ἐκκαιόμενος ἐκ τῆς ἀγάπης καὶ θέλων πάντας σωθῆναι, διδάσκει λόγον ζωῆς καὶ τὰ τῆς βασιλείας, πρεσβεύων ὑπὲρ Χριστοῦ, καὶ ἐξηγούμενος ὅσον δυνατὸν ἀκοῦσαι, μυστήρια ἐπουράνια καὶ θεῖα τοῦ ἀπείρου αἰῶνος τοῦ ἀκαταλήπτου. Ἄλλη ὥρα ὀπλίζεται ὅλος ὁ ἄνθρωπος τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ἐνδεδυμένος,
 20 καὶ λαμβάνει στρατείαν ἐπουράνιον, καὶ ἄρχεται κατακόπτειν τὰς παρεμβολὰς τῶν ἐχθρῶν, καὶ ποιεῖν ἐκεῖ σφαγὰς πολλὰς πτωμάτων πολλῶν. Ἄλλη ὥρα ἐνεργεῖ τὴν ψυχὴν, καὶ εὐφραίνονται μετ' ἀλλήλων ἡ ψυχὴ καὶ ὁ Κύριος, καὶ ὁ ἄνθρωπός ἐστιν ἐν πολλῷ φωτὶ καὶ χαρᾷ, πρὸς τε τὸν Κύριον καὶ τοὺς ἀδελφούς.

25 Ὅμως δὲ ἡ λαμπρὰ καὶ τὸ φῶς νυκτὸς καὶ ἡμέρας καίεται, τὸ δὲ ὅλον κατ' οἰκονομίαν οὐκ ἀλλοιοῦται, καὶ ὅλος ἐστὶ καθαρὸς ὁ ἄνθρωπος, καὶ σχεδὸν οὐκ ἐστὶν ὡς δεῖ, ὅμως διακέκοπται καὶ τὸ μεσότοιχον, καὶ νενίκηται ὁ θάνατος. Ποτὲ δὲ ἡ λαμπρὰ πλέον ἐκκαίεται, καὶ φαιδρύνεται, ὥστε μὴ δύνασθαι τὸν ἄνθρωπον τὴν
 30 λαμπηδόνα ἐκείνην καὶ τὴν στιλβότητα φέρειν, ἀλλ' εἶναι ὡς ἐκλελυμένον. Πάλιν ἔτι ἀπτόμενον τὸ φῶς, ὥσπερ στυγνάζει, καὶ ἐπίκειται ὥσπερ ἀήρ τις λεπτὸς, γνοφώδης, ὡς ἐπὶ δέρματος τῆς ἐναντίας

γαληνεύει ὅλα τὰ μέλη, ὥστε ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν μεγάλη χαρὰ τῆς νὰ φαίνεται σὰν ἄκακο καὶ ἀφελὲς παιδί, καὶ δὲν κατακρίνει ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς οὔτε τὸν Ἑλληνα, οὔτε τὸν Ἰουδαῖο, οὔτε τὸν ἁμαρτωλό, ἀλλὰ ὁ ἔσωτερικὸς τοῦ ἄνθρωπος μὲ μάτι καθαρὸ τοὺς βλέπει ὅλους ἴδιους, καὶ χαίρεται ἐξίσου γιὰ ὅλο τὸν κόσμον, καὶ θέλει ὅλοι, Ἑλληνες καὶ Ἰουδαῖοι, νὰ λατρεύουν τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ ὡς τὸν Πατέρα. Σὲ ἄλλη ὥρα ὁ γιὸς τοῦ βασιλιᾶ ἔχει τόσο θάρρος στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ ὡς Πατέρα, ὥστε τοῦ ἀνοίγονται πόρτες καὶ μπαίνει μέσα σὲ πολλοὺς τόπους διαμονῆς, καὶ ὅσο περισσότερο μπαίνει, τοῦ ἀνοίγονται ἄλλες τόσες, καὶ ἀπὸ τοὺς ἑκατὸ τόπους διαμονῆς μπαίνει σὲ ἄλλους ἑκατό, καὶ ἔχει πολλοὺς τόπους διαμονῆς. Σὲ ἄλλη ὥρα πάλι τοῦ δείχνονται ἄλλα πιὸ καινούργια καὶ θαυμάσια, καὶ τοῦ ἐμπιστεύονται, σὰν υἱὸ καὶ κληρονόμο, πράγματα ποὺ δὲν μποροῦν νὰ εἰπωθοῦν ἀπὸ ἄνθρωπο, ἢ ἀπὸ ἀνθρώπινο στόμα καὶ γλῶσσα.

Σὲ ἄλλη ὥρα λοιπόν, ὡς μεσίτης τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀγάπη πρὸς αὐτόν, ἀρχίζει νὰ παρακαλεῖ γιὰ τὸν κόσμον, γιὰ νὰ σωθεῖ ὅλος ὁ κόσμος ποὺ πέθανε ἐξαιτίας τοῦ Ἀδάμ. Πυρακτωμένος ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ θέλοντας νὰ σωθοῦν ὅλοι, διδάσκει τὸν λόγο τῆς ζωῆς καὶ τὰ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὡς πρεσβευτῆς τοῦ Χριστοῦ²¹, καὶ ἐξηγώντας, ὅσο εἶναι δυνατὸ νὰ τὸν ἀκούσουν, τὰ οὐράνια καὶ θεϊκὰ μυστήρια τοῦ ἄπειρου καὶ ἀκατάληπτου κόσμου. Σὲ ἄλλη ὥρα ὀπλίζεται ὀλόκληρος ὁ ἄνθρωπος φορώντας τὴν πανοπλία τοῦ Θεοῦ, καὶ παίρνει οὐράνιο στρατό καὶ ἀρχίζει νὰ καταστρέφει τὰ στρατόπεδα τῶν ἐχθρῶν καὶ νὰ προξενεῖ ἐκεῖ μεγάλες σφαγές. Σὲ ἄλλη ὥρα πάλι ἐνεργοποιεῖ τὴν ψυχὴ καὶ χαίρονται μεταξύ τους ἡ ψυχὴ καὶ ὁ Κύριος, καὶ ὁ ἄνθρωπος βρίσκεται μέσα σὲ πολὺ φῶς καὶ χαρὰ, καὶ πρὸς τὸν Κύριο καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του.

Ἄλλ' ὅμως ἡ λαμπάδα καίει νύχτα καὶ μέρα, καὶ, κατ' οἰκονομίαν, δὲν ἀλλοιώνεται, ἀλλ' ὅλος ὁ ἄνθρωπος εἶναι καθαρὸς, καὶ σχεδὸν δὲν εἶναι ὅπως πρέπει, ὅμως καὶ τὸ μεσότοιχο γκρεμίστηκε καὶ ὁ θάνατος νικήθηκε. Καὶ ἡ λαμπάδα ἄλλοτε καίει καὶ λάμπει περισσότερο, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ὑποφέρει τὴ λαμπρότητα καὶ τὴν ἀκτινοβολία τῆς, ἀλλὰ νὰ εἶναι σὰν παραλυμένος. Ἄλλοτε πάλι, ἐνῶ τὸ φῶς εἶναι ἀναμμένο, μοιάζει σὰν νὰ εἶναι 28 σκοτεινὸ καὶ ἀπλώνεται σὰν ἀέρας λεπτὸς καὶ ὀμιχλώδης πάνω στὸ δέρμα, σὰν νὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀντίθετη δύναμη. Γι' αὐτὸ ὁ

δυνάμεως. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ὅτι οὐκ εἰμι τὸ ὄλον ἐλεύθερος. Εἰς τοὺς αἰῶνας δόξα τῷ Κυρίῳ. Ἀμήν.

Καλὸν ἐστὶν ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, ἡ ξενιτεία, ἀλλὰ ταῦτα ἀκμὴν πολιτείας ἐστὶν ἀγαθῆς. Πλὴν ἡ τάξις τῶν Χριστιανῶν ἐσω-
 5 τέρα ἐστὶ τούτων, καὶ οὐκ ὀφείλει τις ἐπὶ τούτοις τὴν πεποίθησιν ἔχειν. Συμβαίνει δὲ ὅτι εἰσὶ τινες χάριτος μέτοχοι, καὶ ἡ κακία ἐτι ἔσω οὐσα, τεχνάζεται καὶ παραχωρεῖ ἐκουῖσα, καὶ οὐκ ἐνεργεῖ, ἀλλὰ ποιεῖ νομίσαι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι ἐκαθαρίσθη ὁ νοῦς αὐτοῦ, καὶ λοιπὸν φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς οἴησιν, ὅτι Χριστιανός ἐστὶ τέλειος.
 10 Καὶ μετὰ ταῦτα ὅταν νομίση ὁ ἄνθρωπος, ὅτι Ἐλεύθερός εἰμι, καὶ ἀμερμνεῖ, τότε ληστικῶ τρόπῳ ἐπέρχεται αὐτῷ ἡ κακία ἔγκλημα ποιοῦσα, καὶ πειράζει αὐτόν, καὶ καταφέρει αὐτόν εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς. Εἰ γὰρ ἄνθρωποι εἴκοσι ἐτῶν ὄντες, ἢ λησται ἢ στρατιῶται, κατὰ πολέμιων οἴδασι τεχνάζεσθαι, καὶ ὑποκαθέζονται καὶ
 15 ποιοῦσιν ἔγκλημα, καὶ λαμβάνουσι τὰ νῶτα τῶν ἐχθρῶν, καὶ περικυκλοῦσιν αὐτοὺς ἀθρόως καὶ ἀποκτείνουσι, πόσω μᾶλλον ἡ κακία, οὐσα τοσούτων χιλιάδων, τοῦτο τὸ ἔργον ἔχουσα, πῶς ἀπολέσει ψυχάς; Οἶδεν ἔγκλημα ποιεῖν ἐν καρδίᾳ, κατὰ καιροῦς μὴ ἐνεργεῖν, ἵνα ἐνέγκῃ τὴν ψυχὴν εἰς οἴησιν τελειότητος.

20 Ὁ θεμέλιος τοῦ Χριστιανοῦ οὗτός ἐστιν. Ὅσας ἂν ποιήσῃ ἄνθρωπος δικαιοσύνας, ἵνα μὴ ἐπαναπαῖ ἐν αὐταῖς καὶ ἔχῃ ἑαυτὸν μέγα, ἀλλ' ἵνα ἦ πτωχὸς τῷ πνεύματι. Καὶ ἐὰν γένηται μέτοχος χάριτος, μὴ νομίση ἑαυτὸν κατειληφέναι τι, καὶ οἴηθῇ εἶναί τις, καὶ ἄρξηται διδάσκειν. Ἀλλ' ἵνα ὢν καλῆς πολιτείας, νηστεύων πολὺ,
 25 ξενιτεύων, εὐχόμενος, μέτοχος χάριτος, μὴ ἠγήσαιτο τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τιμίαν. Ἀλλὰ τότε μάλιστα ὄντως ἀρχὴ χάριτος γεγένηται, ἵνα ἔχῃ τὸν πόνον, τὴν πείναν, καὶ τὴν δίψαν, ἵνα μὴ ἦ κεκορεσμένος, ἵνα μὴ ἔχῃ ἑαυτὸν δίκαιον ἢ πλούσιον ἐν χάριτι, ἀλλ' ἵνα ἦ πενθῶν καὶ δακρύων, ὃν τρόπον ἵνα ἦ μήτηρ, καὶ ἔχῃ υἱὸν μονογενῆ καὶ
 30 παιδεύσῃ αὐτόν, καὶ ὅταν γένηται ἀνήρ, συμβαίνει αὐτὸν ἀποθανεῖν καὶ λοιπόν...

Λεῖπει.

ἄνθρωπος αὐτὸς λέγει, ὅτι δὲν εἶμαι ἐξολοκλήρου ἐλεύθερος. Δόξα στὸν Κύριο στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

28 Ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία, ἡ ἀποδημία, εἶναι καλά, ἀλλὰ αὐτὰ ἀνήκουν ἀκόμα στὴ καλὴ συμπεριφορά. Ὅμως ἡ τάξη τῶν Χριστιανῶν εἶναι πιὸ ἐσωτερικὴ ἀπὸ αὐτά, καὶ δὲν πρέπει κανεὶς νὰ στηρίζει τὴν πίστη του σ' αὐτά. Συμβαίνει δηλαδὴ νὰ ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ εἶναι μέτοχοι τῆς χάριτος, ἀλλὰ ἡ κακία ποὺ βρίσκεται ἀκόμα μέσα τους ἐπινοεῖ τεχνάσματα καὶ παραμερίζει θεληματικά, καὶ δὲν ἐνεργεῖ, ἀλλὰ κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ νομίζει ὅτι καθαρίσθηκε ὁ νοῦς του. Ἐτσι ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο σὲ ἔπαρση, ὅτι δῆθεν εἶναι τέλειος Χριστιανός. Καὶ ἔπειτα, ὅταν ὁ ἄνθρωπος πιστέψει ὅτι εἶναι ἐλεύθερος καὶ παῦει νὰ φροντίζει, τότε ἡ κακία τοῦ ἐπιτίθεται μὲ τρόπο ληστρικό, στήνοντάς του ἐνέδρα, καὶ τὸν βάζει σὲ πειρασμό, καὶ τὸν ὁδηγεῖ σὰ κατώτατα βάθη τῆς γῆς. Γιατί, ἐὰν ἄνθρωποι εἰκοσάχρονοι, ληστὲς ἢ στρατιῶτες, ξέρουν νὰ ἐπινοοῦν τεχνάσματα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, καὶ κρύβονται καὶ στήνουν ἐνέδρες, καὶ καταλαμβάνουν τὰ νῶτα τῶν ἐχθρῶν, καὶ τοὺς περικυκλώνουν ὅλους μαζὶ καὶ τοὺς σκοτώνουν, πόσο μᾶλλον ἡ κακία, ποὺ ὑπάρχει τόσες χιλιάδες χρόνια καὶ κάνει αὐτὸ τὸ ἔργο, πῶς δὲν θὰ καταστρέψει ψυχές; Γνωρίζει καὶ ἐνέδρα νὰ στήνει στὴν καρδιά, καὶ νὰ μὴ ἐνεργεῖ κατὰ χρονικὰ διαστήματα, γιὰ νὰ φέρει τὴν ψυχὴ στὴν ἔπαρση τῆς τελειότητας.

Τὸ θεμέλιο τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι τὸ ἔξις: Ὅσες πράξεις σύμφωνες μὲ τὸν νόμο καὶ ἂν κάνει ὁ ἄνθρωπος, νὰ μὴ ἐπαναπαυθεῖ σ' αὐτὲς καὶ θεωρήσει τὸν ἑαυτό του μεγάλο, ἀλλὰ νὰ εἶναι φτωχὸς πνευματικά (ταπεινόφρων). Κι ἂν γίνῃ μέτοχος τῆς χάριτος, νὰ μὴ νομίσει ὅτι πέτυχε κάτι, καὶ πιστέψει ὅτι εἶναι κάποιος καὶ ἀρχίσει νὰ διδάσκει. Νὰ μὴ νομίσει δηλαδὴ ὅτι ἡ ψυχὴ του ἔχει ἀξία ἐπειδὴ ἔχει καλὴ συμπεριφορά, ἐπειδὴ νηστεύει πολὺ, ἐπειδὴ ζεῖ ὡς ξένος καὶ προσεύχεται καὶ εἶναι μέτοχος τῆς χάριτος. Ἀντίθετα, τότε ἀκριδῶς ἔρχεται ἡ χάρη πραγματικά, ὅταν ἔχει τὸν πόνο, τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα, γιὰ νὰ μὴ εἶναι χορτᾶτος καὶ φθάνει νὰ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του δίκαιο ἢ πλούσιο σὲ χάρη, ἀλλὰ νὰ πενθεῖ καὶ νὰ δακρῦζει, σὰν τὴν μητέρα ποὺ ἔχει ἓνα μοναχοπαίδι καὶ τὸ σπουδάζει, καὶ ὅταν γίνεται ἄνδρας πεθαίνει...

Τὰ ὑπόλοιπα λείπουν.

ΑΝΤΙΒΟΛΗ ΠΡΟΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΝ

Α'. Ἡρώτησέ τις τῶν ἐν λόγοις δικανικῶν γέροντα ἀσκητὴν λέγων·
Παρακαλῶ, πείσατέ με γνῶναι θέλοντα, τί φρονοῦντες οἱ μονα-
χοί φατε δεῖν τοὺς ἀδικοῦντας μὴ κρίνειν, ἢ τί μεταχειριζόμενοι,
τῶν αἰσθητῶν ἔργων ἀπέχεσθε, ἐφ' ὧν λίαν καταμεμφόμεθα
5 ὑμᾶς, ὡς τὴν μὲν ἀκρισίαν παρὰ τοὺς νόμους, τὴν δὲ ἀργίαν
παρὰ τὴν φύσιν ἐπιτηδεύοντας. Εἰ δὲ φιλοσοφίας χάριν τοῦτο
ποιοῦντες ἐπιγνώτε, ἀναγκαίως καὶ αὐτὸς τῆς μέμψεως ἀπο-
στάς, ζηλώσω τὴν ἀρετὴν ὑμῶν.

Ὁ δὲ ἀσκητὴς πρῶτον κατὰ νοῦν εὐξάμενος, οὕτως ἔφη·
10 Ἔδει μὲν, ὡς λογιώτατε, ταῦτά σε πυθόμενον παρὰ τῶν εὖ εἰδό-
των μαθεῖν. Ἡμεῖς γὰρ ἔτι τῶν διδασκομένων τυγχάνομεν. Ἐ-
πειδὴ δὲ ὁ σοφὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας ἠὺτομόλησας, ὡς πιστωσό-
μενος περὶ ὧν ἔφη, ἄκουσον· Οἱ μοναχοὶ ξένον τῆς Ἐκκλησίας
οὐχ ἠρετίσαντο φρόνημα, ἀλλὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ κατέχειν σπου-
15 δάζουσι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον λέγοντα· «Τοῦτο φρονεῖσθω ἐν
ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ
ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορ-
φήν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ
σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπεινώσεν ἑαυτόν, γενόμενος
20 ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Γινῶθι οὖν, ὅτι
θεοδώρητόν ἐστι, καὶ τῆς μεγάλης ἀρετῆς, λέγω δὴ ταπεινοφρο-
σύνης πρόξενος. Ἐργῶ δὲ ἐνετείλατο ὁ Κύριος τῇ Ἐκκλησίᾳ
τοῦτο ἐργάζεσθαι, εἰπὼν· «Ἐργάζεσθε, μὴ τὴν βρωσὴν τὴν ἀ-
πολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον».

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ

1. Ρώτησε κάποιος νομικός ρήτορας ένα γέροντα άσκητή λέγοντάς του·

Παρακαλώ, θέλω να μάθω και να πεισθώ, τί πιστεύετε σεις οι μοναχοί και λέτε ότι πρέπει αυτοί που διαπράττουν αδικίες να μη τους δικάζουμε, ή τί είναι αυτό που εφαρμόζετε και αποφεύγετε τα αισθητά έργα, για τα όποια σ'αυτοί κατηγορούμε πολύ, καθόσον διδάσκετε να μη δικάζουμε παρά τους νόμους, και να άργοϋμε παρά τή φύση. Έάν βέβαια αυτό πιστεύετε ότι τὸ κάνετε για χάρη τῆς εὐσέβειας, αναγκαστικά και ἐγώ, ἀποφεύγοντας τὴν κατηγορία, θὰ θαυμάσω τὴν ἀρετὴ σας.

Και ὁ άσκητής, ἀφοϋ πρώτα προσευχήθηκε νοερά, εἶπε τὰ ἐξῆς·

Ἔπρεπε βέβαια, λογιώτατε, αὐτὰ να ρωτήσεις και να τὰ μάθεις ἀπὸ ἐκείνους που τὰ γνωρίζουν καλά, γιατί ἐμεῖς εἴμαστε ἀκόμα ἀπὸ ἐκείνους που διδάσκονται. Ἐπειδὴ ὁμως σὺ ὁ σοφὸς ἤρθες σέ μᾶς τούς ἀπειρους, για να διαπιστώσεις αὐτὰ για τὰ ὅποια μίλησες, ἄκουσε· Οἱ μοναχοί δὲ διάλεξαν πίστη διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ καταβάλλουν προσπάθεια να κρατήσουν τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα με τὰ λόγια τοῦ Ἀποστόλου· «Ἄς ἐπικρατεῖ μεταξύ σας τὸ φρόνημα που εἶχε και ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος, ἂν και εἶχε ὑπαρξὴ θεϊκὴ, δὲν θεώρησε τὸ ὅτι ἦταν ἴσος πρὸς τὸν Θεὸ κάτι σαν ἄρπαγμό, ἀλλὰ ἐκένωσε τὸν ἑαυτό του, παίρνοντας μορφή δούλου, με τὸ να γίνει ὁμοιος πρὸς τούς ἀνθρώπους· και ἀφοϋ κατὰ τὴ μορφή ἐγινε ἀνθρωπος, ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του και ἔδειξε ὑπακοή μέχρι θανάτου, και μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ»¹. Μάθε λοιπὸν ὅτι τὸ ἔργο τῶν μοναχῶν εἶναι δωρισμένο ἀπὸ τὸν Θεό, και συμβάλλει στὴν ἀπόκτηση τῆς μεγάλης ἀρετῆς τῆς ταπεινοφροσύνης. Και αὐτὸ ὁ Κύριος τὸ παράγγειλε ἔμπρακτα στὴν Ἐκκλησία να τὸ κάνει, λέγοντας· «Νὰ ἐργάζεσθε ὄχι για τὴν τροφή τὴ φθαρτὴ, ἀλλὰ για τὴν τροφή που μένει πρὸς ζωὴ αἰώνια»².

Ἦ δὲ δικανικὸς λέγει·

Γνωσόμεθα καὶ ἡμεῖς, παρακαλῶ, ποιὸν ἔστι τὸ ἔργον.

Ἦ δὲ ἀσκητῆς·

Τὸ διὰ προσευχῆς ζητεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ἣν καὶ ἐντὸς ἡμῶν εἶρηκεν εἶναι, καὶ τοῖς ζητοῦσιν αὐτὴν τὰ σωματικὰ πάντα ὑπέσχετο. Ταῦτα οὖν ἀκούσαντες παρὰ τοῦ Κυρίου, καὶ πιστεύσαντες, κατὰ δύναμιν ἐργαζόμεθα· πῶς ἔξω τῆς φύσεως ἡμᾶς πράττειν λέγεις; Εἰ δὲ φαίνεται σοι παρὰ φύσιν, γνῶθι τίνα καταμέμφη· ὁ Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐντειλάμενος. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ κρίνειν τοὺς ἀδικοῦντας, Θεοῦ ἐντολή ἐστὶ. Πῶς παρανομοῦσιν οἱ ποιοῦντες αὐτά, εἰρηκότος τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου, «Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος», καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, «Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε», καὶ τοῦ Ἀποστόλου «Μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε», καὶ πάλιν, «Μὴ ἐκδικοῦντες ἑαυτούς», καὶ πάλιν, «Σὺ τί κρίνεις ἀλλότριον οἰκέτην»; Τίς ἐστὶ λοιπὸν ὁ τούτων δικαιότερος νόμος ὀρισάμενος, καὶ πρὸ καιροῦ κρίναι θέλων τοὺς ἀδικοῦντας, ὡσεὶ ἀναμάρτητος, καὶ τοῦ Θεοῦ νόμον φυλάττειν πειρωμένοις παρανομίαν ἐγκαλῶν, καὶ τὴν ἀνεξικακίαν ὀνομάζων κακίαν;

20 Ταῦτα ἀκούσας ὁ σχολαστικὸς ἔφη·

Οἱ οὖν ἄρχοντες ἁμαρτάνουσι, τοὺς ἀδικοῦντας ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖς ἀδικουμένοις τὸ δίκαιον ἀποσώζοντες;

Ἄπεκρίθη ὁ γέρον·

Οἱ δικασταὶ οὐκ ἁμαρτάνουσι, ἀλλ' οἱ παραδιδόντες, καὶ μὴ τῷ Θεῷ ἀποδιδόντες· πρῶτον μὲν, πᾶν τὸ ἐπελθὸν αὐτοῖς, τῶν ἰδίων κακῶν ἐπιφορὰ τυγχάνει, εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς ἔλκον, καὶ οὐκ εἰς ἄμυναν· δεῦτερον δέ, εἰ καὶ ἀδίκως ἔπαθον, τὸ τυχὸν πλημμέλημα ἔδει ἀφεῖναι τῷ ἀδικήσαντι, ἀκούσαντας τοῦ Κυρίου εἰρηκότος, «Ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν», καὶ μὴ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀνταποδόσεως ἀσυγχώρητα ποιεῖν τὰ ἑαυτῶν κακά. «Οἱ δὲ ἄρχοντες», κατὰ τὸν Ἀπόστολον, «οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν». Οὐ γὰρ τοὺς πιστοὺς καὶ

2. Ἰω. 6, 27.

3. Ματθ. 6, 33.

4. Λουκᾶ 17, 21.

5. Δευτ. 32, 35. Ρωμ. 12, 19.

6. Λουκᾶ 6, 37.

7. Α' Κορ. 4, 5.

Καὶ ὁ νομικὸς ρήτορας εἶπε·

Θέλουμε νὰ μάθουμε κι' ἐμεῖς, παρακαλῶ, ποιὸ εἶναι αὐτὸ τὸ ἔργο.

Καὶ ὁ ἀσκητὴς ἀπάντησε·

Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι νὰ ζητοῦμε μὲ τὴν προσευχὴ τῆ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τῆ δικαιοσύνη του³, ἢ ὁποῖα εἶπε ὅτι εἶναι μέσα μας⁴, καὶ ὑποσχέθηκε ὅλα τὰ σωματικὰ ἀγαθὰ σ' ἐκείνους πού τὴν ἐπιζητοῦν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀκούσαμε αὐτὰ ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ τὰ πιστέψαμε, τὰ ἐφαρμόζουμε ὅσο μπορούμε. Πῶς λοιπὸν λέγεις, ὅτι ἐμεῖς ἐνεργοῦμε ἔξω ἀπὸ τὴ φύση μας; Ἄν ὅμως αὐτὰ σοῦ φαίνονται παρὰ φύση, μάθε ποιὸν κατηγορεῖς· γιατί ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς πού ἔδωσε τὴν ἐντολή. Ἐπίσης καὶ τὸ νὰ μὴ δικάζουμε ἐκείνους πού κάνουν ἀδικίες, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐντολή τοῦ Θεοῦ. Πῶς παρανομοῦν ἀφοῦ ὁ Θεὸς μέσω τοῦ προφήτου εἶπε, «Σὲ μένα ἀνήκει ἡ ἐκδίκηση, ἐγὼ θὰ ἀνταποδώσω, λέγει ὁ Κύριος»⁵, καὶ στὰ Εὐαγγέλια· «Μὴ κρίνετε, καὶ δὲν θὰ κριθεῖτε»⁶, καὶ διὰ τοῦ Ἀποστόλου· «Μὴ κρίνετε τίποτε πρὶν ἀπὸ τὸν ὀρισμένο καιρὸ»⁷· καὶ ἄλλοῦ· «Μὴ ἐκδικεῖσθε οἱ ἴδιοι»⁸· καὶ πάλι· «Ποιὸς εἶσαι σὺ πού κρίνεις ξένον ὑπηρέτη;»⁹. Ποιὸς εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνος πού ὅρισε πῶς δίκαιους νόμους ἀπὸ αὐτούς, καὶ θέλει νὰ κρίνει πρὶν νὰ ἔρθει ἡ ὥρα τους ἐκείνους πού κάνουν ἀδικίες, σὰν ἀναμάρτητος, καὶ τοὺς κατηγορεῖ γιὰ παρανομία, ἐπειδὴ προσπαθοῦν νὰ τηρήσουν τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, καὶ ὀνομάζει τὴν ἀνεξικακία κακία;

2. Ἀκούοντας αὐτὰ ὁ σχολαστικὸς εἶπε·

Ἀμαρτάνουν δηλαδὴ οἱ ἄρχοντες τιμωρώντας ἐκείνους πού ἀδικοῦν καὶ ἀποδίδοντας σ' αὐτούς πού ἀδικήθηκαν τὸ δίκαιό τους;

Καὶ ὁ γέροντας ἀπάντησε·

Οἱ δικαστὲς δὲν ἀμαρτάνουν, ἀλλὰ ἐκεῖνοι πού τοὺς παραδίνουν στοὺς δικαστὲς καὶ ὄχι στὸν Θεό. Πρῶτα-πρῶτα κάθει πού τοὺς συμβαίνει, εἶναι ἐπακόλουθο τῶν δικῶν τους κακῶν, πού τοὺς ἐλκύει σὲ μετάνοια καὶ ὄχι σὲ ἀντίσταση. Ἐπειτα, καὶ ἂν ἀκόμα ἀδικήθηκαν, ἔπρεπε νὰ συγχωρῆσουν τὸ ἀδίκημα σὲ ἐκεῖνον πού τοὺς ἀδίκησε, ἀκούοντας τὸν Κύριο πού εἶπε· «Συγχωρεῖτε, καὶ θὰ συγχωρηθεῖτε»¹⁰, καὶ μὴ κάνετε μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἀνταπόδοσή σας ἀσυγχώρητα τὰ δικά σας κακά. Ἐπίσης «οἱ ἄρχοντες», σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο, «δὲν εἶναι φόβος γιὰ τὰ καλὰ ἔργα, ἀλλὰ

8. Ρωμ. 12, 19.

9. Ρωμ. 14, 4.

10. Λουκᾶ 6, 37.

εὐλαβεῖς ἀναγκάζουσι τῶν ἀδικούντων κατηγορεῖν, οὐδὲ τοῖς
 ἀνεξικάκοις ἐγκαλοῦσι, διότι οὐ χρώνται τοῖς δικαστηρίοις ἀδι-
 κούμενοι, ἀλλὰ τοῖς βουλομένοις παρέχουσι τὴν ἐκδίκησιν.
 Τοὺς δὲ διὰ τὸν Θεὸν μακροθυμοῦντας, ὡς μᾶλλον εὐφρονοῦν-
 5 τας, καὶ τιμῶσι καὶ ἀποδέχονται. Ὡσπερ οὖν τοὺς μὴ βουλομέ-
 νους ἐντυγχάνειν οὐκ ἐφέλκονται, οὕτω τοὺς κατηγοροῦντας
 ἐκδικοῦντες οὐχ ἁμαρτάνουσι. Διὸ χρή, ὧ σοφώτατε, μετὰ τοὺς
 ἔξωθεν λόγους τε καὶ νόμους, ἵλοιπὸν καὶ τὸν πνευματικὸν δια-
 δεχθῆναι νόμον, καὶ τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀναδέξασθαι πόνους
 10 καὶ ὡς ἴδια ὑπομένεις τὰ ἐπερχόμενα λυπηρά, ὧν χωρὶς οὐ
 δύναται τις ἀληθῶς γενέσθαι σοφός.

Γ'. Τοῦ δὲ σχολαστικοῦ ζητοῦντος μαθεῖν, τίνες εἰσὶν οἱ ὑπὲρ εὐσε-
 βείας πόνου, εἶπεν ὁ γέρον·

Τὰς τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐντολάς, ὧν πρώτη καὶ μεγίστη ἐστὶν ἡ
 15 ἀγάπη, καθότι «οὐ λογίζεται τὸ κακόν», ἀλλὰ «πάντα ὑπομέ-
 νει», κατὰ τὴν Γραφήν. Ταῦτα δὲ ποιούσα, οὐ δύναται κρίνειν
 τὸν ἀδικεῖν αὐτὴν δοκοῦντα. Ἐν ταύτῃ ἕτερος μὲν ἑτέρου δια-
 φέρομεν, πάντα δὲ τῆς ἀξίας αὐτῆς ἀπολειπόμεθα. Ἐκδεχό-
 μενοι χάριτι Χριστοῦ τῶν ἑλλειμμάτων τὴν ἀναπλήρωσιν, ὑπὲρ
 20 τῆς κατὰ δύναμιν ἐργασίας μὴ ἀμελήσωμεν. Θεὸς γὰρ οἶδε
 πόσων ἀσθενοῦντες οὐ δυνάμεθα ποιεῖν, καὶ πόσων ἀμελοῦντες
 οὐκ ἐργαζόμεθα τὸ ἔργον τῆς ἀγάπης. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐκ τῶν
 προαιρετικῶν πόνων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν συμβατικῶν θλί-
 ψεων κρατύνεται, πολλῆς ἡμῖν χρεία παρὰ Θεοῦ ὑπομονῆς καὶ
 25 πραότητος διὰ τοῦτό φησιν ὁ Ἀπόστολος «Ὁ θέλων γενέσθαι
 σοφὸς ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός».
 Ὁ τοιοῦτος τοὺς μὲν ἀνωτέρους αὐτοῦ ἐν τοῖς θελήμασι τῆς
 τελείας ἀγάπης οὐ κατακρίνει, ἑαυτὸν δὲ μᾶλλον πρὸς τὴν ἐκεί-
 νων ὑπεροχὴν ἐπεκτείνει· καὶ ὅταν αὐτοὺς καταλάβῃ, πάλιν
 30 ἄλλους ζητεῖ ἑαυτοῦ μείζονας, καὶ εὐρῶν ἀμιλλᾶται κάκεινοις,
 καὶ οὐδέποτε παύεται τοῦ δρόμου, ἕως ἂν εὕρισκῃ τινὰς αὐτὸν

11. Ρωμ. 13,3.

12. Α' Κορ. 13,5-7.

13. Α' Κορ. 3,18.

για τὰ κακά»¹¹. Γιατί δὲν ἀναγκάζουν τοὺς πιστοὺς καὶ εὐλαβεῖς νὰ κατηγοροῦν αὐτοὺς πού τοὺς ἀδικοῦν, οὔτε κατηγοροῦν τοὺς ἀνεξίκακους, ἐπειδὴ δὲν χρησιμοποιοῦν τὰ δικαστήρια ὅταν ἀδικοῦνται, ἀλλὰ σ' ἐκείνους πού θέλουν δίνουν ἱκανοποίηση γιὰ τὴν ἀδικία πού τοὺς ἔγινε. Ἐνῶ ἐκείνους πού γιὰ τὸν Θεὸ δείχνουν μακροθυμία, τοὺς τιμοῦν καὶ τοὺς παραδέχονται ὡς συνेतούς. Ὅπως λοιπὸν ἐκείνους πού δὲν θέλουν δὲν τοὺς ἀναγκάζουν νὰ κατηγορήσουν κάποιον, ἔτσι καὶ ὅταν ἀποδίδουν τὸ δίκαιο σ' αὐτοὺς πού καταγγέλλουν κάποιον, δὲν ἀμαρτάνουν. Γι' αὐτό, σοφώτατε, πρέπει, μετὰ τοὺς ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία λόγους καὶ νόμους, νὰ δεχθεῖς καὶ τὸν πνευματικὸ νόμο, καὶ νὰ ἀναλάβεις καὶ τοὺς κόπους γιὰ χάρη τῆς εὐσέβειας, καὶ νὰ ὑπομένεις σὰν νὰ εἶναι δικά σου τὰ κακά πού σοῦ ἔρχονται, χωρὶς τὰ ὅποια δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ γίνεῖ πραγματικὰ σοφός.

3. Καὶ ἐπειδὴ ὁ σχολαστικὸς ζητοῦσε νὰ μάθει ποιοὶ εἶναι οἱ κόποι γιὰ χάρη τῆς εὐσέβειας, εἶπε ὁ γέροντας·

Εἶναι οἱ ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τίς ὅποιες πρώτη καὶ μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἀγάπη, γιατί «δὲν σκέπτεται τὸ κακό, ἀλλὰ τὰ ἀνέχετε ὅλα, ἐλπίζει τὸ κάθετι, τὰ πιστεύει ὅλα, τὰ ὑπομένει ὅλα», σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή¹². Κάνοντας αὐτὰ, δὲν μπορεῖ νὰ καταδικάσει ἐκεῖνον πού φαίνεται ὅτι τὴν ἀδικεῖ. Ὡς πρὸς τὴν ἐντολή αὐτὴ διαφέρουμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, καὶ ὅλοι ὑστεροῦμε ἀπὸ τὴν ἀξία αὐτῆς. Ἐλπίζοντας ὅμως ὅτι μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ θὰ συμπληρώσουμε τὰ ἐλλείμματά μας, ἄς μὴ παραλείψουμε νὰ ἐργαζώμαστε ὅσο μποροῦμε γι' αὐτά. Γιατί ὁ Θεὸς γνωρίζει πόσα δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε ἐπειδὴ εἴμαστε ἀσθενεῖς, καὶ πόσα, ἀπὸ ἀμέλεια, δὲν κάνουμε, τὸ ἔργο τῆς ἀγάπης. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀγάπη μας δὲν δυναμώνεται μόνο ἀπὸ τοὺς προαιρετικούς πόνους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τίς θλίψεις πού μᾶς συμβαίνουν, ἔχουμε μεγάλη ἀνάγκη ὑπομονῆς καὶ πραότητας ἀπὸ τὸν Θεό. Γι' αὐτό ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Αὐτὸς πού θέλει νὰ γίνεῖ σοφὸς στὸν κόσμον αὐτόν, ἄς γίνεῖ μωρός, γιὰ νὰ γίνεῖ σοφός»¹³. Αὐτὸς τοὺς ἀνωτέρους του στὰ θελήματα τῆς τέλει ἀγάπης δὲν τοὺς κατακρίνει, ἀλλὰ μᾶλλον αὐξάνει τὸν ἑαυτό του γιὰ νὰ γίνεῖ σὰν ἐκείνους· καὶ ὅταν τοὺς φθάσει, ἀναζητεῖ ἄλλους ἀνωτέρους ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, καὶ ὅταν τοὺς βρεῖ ἀμιλλᾶται καὶ πρὸς ἐκείνους, καὶ δὲν σταματᾷ νὰ τρέχει

ἐν τῇ ἀγάπῃ προσάγοντας. Εἰ δέ τις αὐτῶν μὲν τοῖς ἀνωτέροις
οὐ παραικάξει, ἐκείνους δὲ ὡς μὴ τελείους κατακρίνει, ὡς οὐκ
οἶδεν ἑαυτόν, καταδικάζει. Φησὶ γάρ· «Μὴ καταδικάζετε, καὶ
οὐ μὴ καταδικασθῆτε». Ὅθεν οἱ ἐν ῥήμασι σοφοὶ μόνους τοὺς
5 ἀδικοῦντας ἀμρτάνειν νομίζουσιν, οἱ δὲ πνευματικοὶ καὶ ἀδι-
κούμενοι ἑαυτοὺς καταμέμφονται, ὅταν μὴ μετὰ χαρᾶς αὐθαι-
ρέτως τὰς ἀδικίας ὑποφέρουσιν· οὐ μόνον δὲ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ὅτι
καὶ ἐκ παλαιᾶς αὐτῶν αἰτίας αἱ θλίψεις ἀναφύονται, εἰ καὶ ἁ-
μάρτημα ἁμαρτήματος ἐλαφρότερον τυγχάνει. Ὁ μὲν γὰρ ἐκδι-
10 κῶν ἑαυτόν, ἀκρισίας Θεοῦ δοκεῖ καταγινώσκειν, ὁ δὲ ὑποφέ-
ρων ὡς ἰδίαν τὴν ἐπελθοῦσαν αὐτῷ θλίψιν, τὴν ἰδίαν πρόσλη-
ψιν ὁμολογεῖ, δι' ἣν καὶ ὑπομένων πάσχει τὰ δεινά.

Ἄγανακτήσας δὲ ὁ κοσμικὸς ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις, ἔφη·

Εἰ ταῦτα ὁ πνευματικὸς ὑμῶν παρακελεύεται νόμος, τοῦ Θεοῦ
15 θεσπίσαντος, καθὼς ἔφη, διὰ τί πίπτουσί τινες τῶν μοναχῶν,
τοῦτον κρατοῦντες τὸν νόμον;

Ὁ δὲ γέρων ἔφη·

Οἱ κρατοῦντες αὐτόν οὐ πίπτουσιν, ἀλλ' οἱ καταλείποντες καὶ
τῶν καιριῶν αὐτοῦ ἀμελήσαντες, προσευχῆς, λέγω, καὶ ταπεινο-
20 φροσύνης, ὑπὸ μερίμνης διωτικῆς καὶ κενοδοξίας κλαπέντες.
Ὅθεν καὶ ὁ διάβολος πάντα τὰ διωτικὰ ἐννοεῖν οὐκ ἀποτρέπει
μόνον, ἀλλ' ἵνα προσευχῆς καὶ ταπεινοφροσύνης ἀποπλανήσῃ·
οἶδε γὰρ τὰ ἐκτὸς τῶν δύο τούτων γινόμενα, ὅτι, κἂν καλὰ τυγ-
χάνῃ, ὅψέ ποτε ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Προσευχὴν δὲ λέγο-
25 μεν, οὐ μόνον διὰ σαρκὸς ἐπιδεικνυμένην, ἀλλὰ καὶ δι' ἐννοίας
ἀπερισπάστου τῷ Θεῷ προσφερομένην. Ἐὰν γὰρ ἐν ἑξ' αὐτῶν
ἀκαίρως περισπασθῇ, οὐδὲ τὸ ἕτερον καταμόνας παρίσταται τῷ
Θεῷ φερομένην, ἀλλὰ τῷ ἰδίῳ θελήματι.

Ἐπερωτᾷ ὁ σχολαστικὸς

30 Ἐχει θέλημα ἢ σὰρξ παρὰ τὴν διάνοιαν;

Ἀπεκρίθη ὁ ἀσκητής

Ἐχει, κατὰ τὸν Ἀπόστολον λέγοντα· «Ἡμεν γὰρ ποτε καὶ ἡ-

μέχρι νὰ βρεῖ μερικοὺς ποὺ τὸν ὀδηγοῦν στὴν ἀγάπη. Καὶ ἐὰν κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς δὲν μοιάζει μὲ τοὺς ἀνωτέρους, ἐκείνους τοὺς κατακρίνει ὡς μὴ τέλειους, ἐνῶ καταδικάζει τὸν ἑαυτό του ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει. Γιατὶ λέγει· «Μὴ καταδικάζετε, καὶ δὲν θὰ καταδικασθεῖτε»¹⁴. Γι' αὐτὸ οἱ σοφοὶ στὰ λόγια θεωροῦν ἁμαρτωλοὺς μόνους ἐκείνους ποὺ κάνουν ἀδικίες, ἐνῶ οἱ πνευματικοί, καὶ ὅταν ἀδικοῦνται, κατηγοροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους, ὅταν δὲν ὑπομένουν μὲ χαρὰ καὶ μὲ τὴν προαίρεσή τους τὶς ἀδικίες. Καὶ ὄχι μόνο γι' αὐτὸ, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ θλίψεις ξεφυτρώνουν ἀπὸ παλιές τους αἰτίες, ἂν καὶ τὸ ἓνα ἁμάρτημα εἶναι ἐλαφρότερο ἀπὸ τὸ ἄλλο. Γιατὶ ὁ ἓνας ἱκανοποιώντας τὸν ἑαυτό του, νομίζει ὅτι κατακρίνει τὴν ἀκρισία τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ ὑπομένει τὴ θλίψη ποὺ τὸν βρῆκε σὰν δική του, ὁμολογεῖ τὴ δική του ἐνοχή, γιὰ τὴν ὁποία καὶ ὑποφέρει τὰ δεινὰ μὲ ὑπομονή.

4. Καὶ ὁ κοσμικὸς ἀγανακτισμένος γιὰ τοὺς ἐλέγχους εἶπε·

Ἄν ὁ πνευματικὸς σας νόμος τὰ διατάσσει αὐτά, ἐπειδὴ, ὅπως εἶπες τὰ θέσπισε ὁ Θεός, τότε γιατί ἁμαρτάνουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τηρώντας αὐτὸν τὸν νόμο;

Καὶ ὁ γέροντας εἶπε·

Δὲν ἁμαρτάνουν αὐτοὶ ποὺ κρατοῦν τὸν νόμο αὐτόν, ἀλλ' ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἐγκαταλείπουν καὶ παραμελοῦν τὶς κύριες διατάξεις του, δηλαδή τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ταπεινοφροσύνη, παρασυρμένοι ἀπὸ τὶς βιωτικὲς φροντίδες καὶ τὴν κενοδοξία. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ διάβολος μόνο ὅλα τὰ βιωτικὰ δὲν ἐμποδίζει νὰ τὰ σκεφτόμαστε, γιὰ νὰ μᾶς παραπλανήσῃ ἀπὸ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ταπεινοφροσύνη. Γιατὶ γνωρίζει ὅλα ὅσα γίνονται ἔξω ἀπὸ τὰ δύο αὐτά, ὅτι δηλαδή, κι ἂν ἀκόμα εἶναι καλά, ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ τοῦ ἀφαιρεθοῦν. Καὶ λέγοντας προσευχὴ, ἐννοοῦμε ὄχι μόνο αὐτὴν ποὺ γίνεται μὲ τὴ σάρκα, ἀλλὰ καὶ ἐκείνην ποὺ προσφέρεται στὸν Θεὸ μὲ ἀπερίσπαστη σκέψη. Γιατί, ἐὰν ἓνα ἀπὸ αὐτὰ στραφεῖ ἄλλοῦ ἄκαιρα, οὔτε τὸ ἄλλο μόνο του παρουσιάζεται στὸν Θεὸ στὸν ὁποῖο προσφέρεται, ἀλλὰ στὸ δικό του θέλημα.

Ἄσχολαστικὸς ξαναρώτησε·

Ἡ σάρκα ἔχει θέλημα διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ πνεῦμα;

Καὶ ὁ ἀσκητὴς ἀπάντησε·

Ἔχει, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο, ποὺ λέγει· «Γιατὶ ἡμᾶςταν καὶ

μείζ ἀπειθοῦντες, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκός»· καὶ
 πάλιν· «Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ πνεῦμα
 κατὰ τῆς σαρκός». Ἴδε οὖν, ὅτι ἔχει καὶ ἐπιθυμίαν καὶ θέλημα,
 ἅπερ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν διὰ τὴν τῶν λογισμῶν ἀπροσεξίαν καὶ
 5 συγκατάθεσιν. Ὅθεν οὐ μόνον οἱ ἀμελοῦντες προσευχῆς, ἀλλὰ
 καὶ οἱ τῇ διανοίᾳ μὴ προσέχοντες ἐπηρεάζονται. Ταῦτα δὲ εἰρή-
 καμεν οὐχ ὡς ἑτέρους κατακρίνοντες, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν ἑλλείμμα-
 τα ὁμολογοῦντες Ἐκεῖνο μὲν γὰρ ὑπερηφανία, τοῦτο δὲ ταπει-
 νοφροσύνης γνώρισμα. Καὶ «Ἵπερηφάνοις μὲν ἀντιτάσσεται
 10 Κύριος, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν», δι' ἧς οὐ μόνον εἰς γινῶσιν,
 ἀλλὰ καὶ εἰς ἕξιν ἡμᾶς ἄγει τῆς ἱερᾶς ἀρετῆς, λέγω δὴ τῆς ἀπερι-
 σπάστου προσευχῆς, ἧς μηδὲ ὅλως ἡμᾶς ἀμελεῖν βουλόμενος ὁ
 μακάριος Παῦλος λέγει· «Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ
 εὐχαριστεῖτε». Ἐμα δὲ καὶ τὸ ἀμετεώριστον τοῦ νοῦς ἐμφαίνει
 15 λέγων· «Μὴ σχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφου-
 σθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ
 θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον». Ἐπει-
 δὴ γὰρ πρὸς τὴν ὀλιγοπιστίαν ἡμῶν καὶ ἀσθένειαν διαφόρους
 ἐντολὰς ἔθετο ὁ Θεός, ὅπως κατὰ τὴν ἑαυτοῦ σπουδὴν ἕκαστος
 20 ἐκφύγοι τὴν κόλασιν καὶ τύχοι τῆς σωτηρίας, τούτου χάριν ὁ
 Ἀπόστολος ὁδηγεῖ ἡμᾶς ἐπὶ τὸ τέλειον τοῦ Θεοῦ θέλημα, μηδὲ
 ὅλως ἡμῶν κριθῆναι βουλόμενος. Εἰδὼς δὲ πρὸς κατόρθωσιν
 πασῶν τῶν ἐντολῶν συνεργουῦσαν τὴν προσευχήν, οὐ παύεται
 πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως περὶ αὐτῆς ἐντελλόμενος, καὶ λέ-
 25 γων· «Προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ
 τοῦτο ἐπαγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει».

Ε. Ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι προσευχὴ προσευχῆς διαφορωτέ-
 ρα τυγχάνει. Ἄλλο γὰρ ἐστίν, ἀρρέμβῳ διανοίᾳ καὶ μὴ θολωτῶ
 νῷ παρακαλεῖν τὸν Θεόν, καὶ ἄλλο τὸ παριστᾶν τὸ σῶμα, καὶ τῇ
 30 διανοίᾳ ῥέμβεσθαι. Καὶ πάλιν, ἄλλο ἐστὶ καιροσκοπεῖν καὶ μετὰ
 τὰς σωματικὰς ἀσχολίας εὐκαιρήσαντα προσεύξασθαι, καὶ ἄλ-
 λο, ὅσον δυνατὸν προτιμᾶν καὶ προαπαρπάζειν τὴν εὐχὴν τῶν κο-
 σμικῶν φροντίδων, κατὰ τὸν Ἀπόστολον λέγοντα· «Ὁ Κύριος

15. Ἐφ. 2, 3.

16. Τίτ. 3, 3.

17. Ἰακ. 4, 6. Α' Πέτρ. 5, 5.

18. Α' Θεσσ. 5, 17.

19. Ρωμ. 12, 2.

20. Ἐφ. 6, 18.

ἔμεῖς κάποτε ἀπειθαρχοί, ἐκτελώντας τὰ θελήματα τῆς σάρκας»¹⁵. Καὶ ἄλλου· «Ἡ σάρκα ἔχει ἐπιθυμίες ἀντίθετες πρὸς τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ πνεῦμα ἀντίθετες πρὸς τὴν σάρκα»¹⁶. Πρόσεχε λοιπὸν ὅτι ἔχει καὶ ἐπιθυμία καὶ θέλημα, τὰ ὅποια ἔμεῖς ἀγνοοῦμε ἐξαιτίας τῆς ἀπροσεξίας τῶν λογισμῶν καὶ τῆς συγκαταθέσεώς μας σ' αὐτούς. Γι' αὐτὸ ὄχι μόνο ἐκεῖνοι ποὺ παραμελοῦν τὴν προσευχή, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν προσέχουν τὴ σκέψη τους ἐπηρεάζονται. Καὶ αὐτὰ τὰ εἶπαμε ὄχι γιὰ νὰ κατακρίνουμε τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ὁμολογώντας τις δικές μας ἑλλείψεις. Γιατὶ ἐκεῖνο εἶναι γνώρισμα ὑπερηφάνειας, ἐνῶ αὐτὸ ταπεινοφροσύνης. Καὶ «Στοὺς ὑπερήφανους ὁ Κύριος ἀντιτάσσεται, ἐνῶ στοὺς ταπεινοὺς δίνει χάρη»¹⁷, μὲ τὴν ὅποια δὲν μᾶς ὁδηγεῖ μόνο στὴ γνώση, ἀλλὰ καὶ στὴ συνήθεια τῆς ἱερῆς ἀρετῆς, δηλαδή τῆς ἀπερίσπαστης προσευχῆς, τὴν ὅποια θέλοντας ὁ μακάριος Παῦλος νὰ μὴ τὴν παραμελοῦμε καθόλου, λέγει· «Νὰ προσεύχεσθε συνεχῶς, νὰ εὐχαριστεῖτε γιὰ τὸ κάθε τι»¹⁸. Συγχρόνως ὁμως φανερώνει καὶ τὴ σταθερότητα τοῦ νοῦ λέγοντας· «Νὰ μὴ συμμορφώνεσθε μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ μεταμορφώνεσθε μὲ τὴν ἀνακαίνιση τοῦ νοῦ σας, ὥστε νὰ διακρίνετε ποῖο εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ καλὸ, τὸ εὐάρεστο καὶ τέλειο»¹⁹. Ἐπειδὴ ὁμως, ἐξαιτίας τῆς ὀλιγοπιστίας καὶ τῆς ἀδυναμίας μας, ὁ Θεὸς ἔθεσε διάφορες ἐντολές, ὥστε ὁ καθένας σύμφωνα μὲ τὸ ἐνδιαφέρον του νὰ ἀποφύγει τὴν κόλαση καὶ νὰ σωθεῖ, γι' αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος μᾶς ὁδηγεῖ στὸ τέλειο θέλημα τοῦ Θεοῦ, θέλοντας νὰ μὴ κριθοῦμε καθόλου. Καὶ γνωρίζοντας ὅτι γιὰ τὴν τήρηση ὅλων τῶν ἐντολῶν βοηθεῖ πολὺ ἢ προσευχή, δὲν παύει μὲ πολλοὺς καὶ ποικίλους τρόπους νὰ δίνει παραγγελία γι' αὐτὴν λέγοντας· «Νὰ προσεύχεσθε πάντοτε μὲ τὸ πνεῦμα καὶ νὰ ἀγρυπνεῖτε γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν μὲ κάθε ἐπιμονὴ καὶ δέηση»²⁰.

5. Γι' αὐτὸ γνωρίζουμε ὅτι ἢ μὰ προσευχή εἶναι διαφορετικώτερη ἀπὸ τὴν ἄλλη. Γιατὶ εἶναι ἄλλο πρᾶγμα νὰ παρακαλεῖ κανεὶς τὸν Θεὸ μὲ διάνοια ποὺ δὲν πλανᾶται ἐδῶ κι' ἐκεῖ καὶ μὲ νοῦ καθαρὸ, καὶ ἄλλο νὰ εἶναι παρὼν τὸ σῶμα καὶ ὁ νοῦς νὰ περιπλανιέται. Ἐπίσης, ἄλλο εἶναι νὰ ψάχνει κανεὶς νὰ βρεῖ τὴν κατάλληλη στιγμή καὶ μετὰ τις σωματικὲς ἀσχολίες, ὅταν εὐκαιρεῖ, νὰ προσεύχεται, καὶ ἄλλο εἶναι ὅσο εἶναι δυνατό νὰ προτιμᾷ καὶ νὰ προτάσσει τὴν προσευχή πρὶν ἀπὸ τις κοσμικὲς φροντίδες, σύμ-

ἐγγύς. Μηδὲν μερμνᾶτε· ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεή-
σει, τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωρίζεσθω πρὸς τὸν Θεόν». Καθὼς καὶ
ὁ μακάριος Πέτρος ἔφη· «Σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς
προσευχάς, πᾶσαν τὴν μέρμιναν ὑμῶν ἐπιθέντες ἐπὶ τὸν Θεόν».
5 Πρῶτον δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος εἰδὼς, ὅτι πάντα διὰ προσευχῆς ὠ-
χύρωται, φησί· «Μὴ μερμνήσητε τί φάγητε, ἢ τί πῖητε, ἢ τί ἐν-
δύσησθε, ἀλλὰ μόνον ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν
δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν». Τά-
χα δὲ καὶ εἰς μείζονα πίστιν διὰ τούτου ἡμᾶς προσκαλεῖται ὁ
10 Κύριος. Τίς γὰρ τὴν ὑπὲρ τῶν προσκαίρων μέρμιναν ἀποβαλὼν
καὶ ἀνευδεῆς γενόμενος, μὴ πιστεύσει λοιπὸν αὐτῷ καὶ περὶ τῶν
αἰωνίων ἀγαθῶν; Ὅθεν καὶ αὐτὸς τοῦτο φανεροποιῶν ἔλεγεν·
«Ὁ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος καὶ ἐν πολλῷ ἄπιστός ἐστιν». Ὅμως καὶ
ἐν τούτῳ ἡμᾶς ἐφιλανθρωπεύσατο· εἰδὼς γὰρ ἀπαραίτητον
15 οὖσαν τὴν ἐφήμερον τῆς σαρκὸς ἐπιμέλειαν, οὐ περιέκοψε τὴν
καθημερινὴν φροντίδα, ἀλλὰ παραχωρήσας ἡμῖν τὴν σήμερον,
περὶ τῆς αὔριον μὴ μερμνᾶν παρακελεύεται, πάνυ θεοπρεπῶς
καὶ φιλανθρωπῶς. Καὶ γὰρ οὐκ ἔστι δυνατόν, σάρκα φοροῦν-
τας καὶ ἀνθρώπους τυγχάνοντας τὰ τῆς σωματικῆς ζωῆς καθό-
20 λου παραλογίσασθαι. Συσταλῆναι γὰρ τὰ πολλὰ εἰς ὀλίγα διὰ
προσευχῆς καὶ ἐγκρατείας ἐνδέχεται, παντελῶς δὲ παρορα-
θῆναι ἀδύνατον.

ζ'. Διόπερ ὁ βουλόμενος εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλι-
κίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ κατανηῆσαι, κατὰ τὴν Γρα-
25 φήν, οὐκ ὀφείλεις προκρίνειν πάσας τὰς διακονίας, ἢ ἐκτὸς ἀ-
νάγκης ἐπισπᾶσθαι ὡς ἔτυχεν, οὔτε ἀπαντώσας κατ' ἀνάγκην
τινὰ καὶ οἰκονομίαν Θεοῦ, προφάσει προσευχῆς παρωθεῖν καὶ
ἀποβάλλειν, ἀλλὰ καὶ τὴν διαφορὰν ἐπιγινώσκειν, καὶ τῇ οἰκο-
νομίᾳ τοῦ Θεοῦ δουλεύειν ἀδογματίστως. Ὁ γὰρ μὴ οὕτω φρο-
30 νῶν, οὔτε, κατὰ τὴν Γραφήν, ἐντολὴν ἐντολῆς διαφορωτέραν
καὶ περιεκτικὴν εἶναι πιστεύει, οὔτε, κατὰ τὸν προφήτην, πρὸς
πάσας τὰς ἐντολὰς κατορθοῦσθαι οἰκονομικῶς ἀπαντώσας
δούλεται. Ἀπαραιτήτων οὖν ὄντων τῶν ἀναγκαίων, καὶ οἰκο-

21. Φιλιπ. 4, 6.

22. Α' Πέτρ. 4, 7.

23. Ματθ. 6, 25.

φωνα μὲ τὸν Ἀποστολοὺ πού λέγει· «Ὁ Κύριος εἶναι κοντά. Μὴ φροντίζετε γιὰ τίποτε, ἀλλὰ γιὰ κάθε τι ἃς γίνονται τὰ αἰτήματά σας γνωστὰ στὸν Θεὸ μὲ προσευχὴ καὶ δέηση»²¹. Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Πέτρος εἶπε· «Νὰ εἶστε ἐγκρατεῖς καὶ νὰ ἀγρυπνεῖτε σὲ προσευχές, ἀναθέτοντας ὅλες τὶς φροντίδες σας στὸν Θεό»²². Ἀλλὰ πρῶτος ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, γνωρίζοντας ὅτι ὅλα ἐξασφαλίζονται μὲ τὴν προσευχὴ, λέγει· «Νὰ μὴ μεριμνᾶτε τί θὰ φᾶτε ἢ τί θὰ πιεῖτε, ἢ τί θὰ φορέσετε, ἀλλὰ νὰ ζητᾶτε τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δικαιοσύνη του, καὶ τότε ὅλα αὐτὰ θὰ σᾶς χορηγηθοῦν»²³. Καὶ βέβαια ὁ Κύριος μὲ αὐτὰ μᾶς προσκαλεῖ καὶ σὲ ἀνώτερη πίστη. Γιατὶ ποιῶς, ἀφοῦ ἀποβάλλει τὴ φροντίδα γιὰ τὰ πρόσκαιρα ἀγαθὰ καὶ γίνει αὐτάρκης, δὲν θὰ πιστέψει σ' αὐτὸν καὶ γιὰ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ; Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος κάνοντας τὸ αὐτὸ φανερὸ ἔλεγε· «Αὐτὸς πού δὲν πιστεύει στὰ ἐλάχιστα, εἶναι ἄπιστος καὶ στὰ πολλά»²⁴. Ὅμως καὶ σ' αὐτὸ ἔδειξε τὴ φιλανθρωπία του γιὰ μᾶς. Γιατὶ, γνωρίζοντας ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα ἢ καθημερινὴ φροντίδα τῆς σάρκα, δὲν ἀπαγόρευσε τὴν καθημερινὴ φροντίδα τῆς, ἀλλὰ, ἀφοῦ μᾶς παραχώρησε τὴ σημερινὴ μέρα, μᾶς προτρέπει νὰ μὴ μεριμνοῦμε γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα. Ἀλλωστε δὲν εἶναι δυνατόν, ἐφόσον φορᾶμε σὰρκα καὶ εἴμαστε ἄνθρωποι, νὰ παραβλέψουμε τελείως τὶς ἀνάγκες τῆς σωματικῆς ζωῆς. Γιατὶ μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴ νηστεία τὰ πολλά μποροῦν νὰ περιορισθοῦν σὲ λίγα, νὰ παραμεληθοῦν ὅμως τελείως εἶναι ἀδύνατον.

6. Γι' αὐτὸ ἐσὺ πού θέλεις νὰ γίνεις ἄνδρας τέλειος καὶ νὰ φθάσεις τὸ μέτρο τοῦ ἀναστήματος καὶ τῆς τελειότητος τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, δὲν πρέπει νὰ προτιμᾶς ὅλες τὶς διακονίες, ἢ χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ τὶς προτιμᾶς ἔτσι στὴν τύχη, οὔτε πάλι ὅταν τὶς συναντᾶς ἀπὸ κάποια ἀνάγκη καὶ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ, νὰ τὶς ἀπωθεῖς καὶ νὰ τὶς ἀπορρίπτεις, μὲ τὴν πρόφαση τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ καὶ τὴ διαφορὰ νὰ γνωρίζεις, καὶ τὴν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ νὰ ὑπηρετεῖς, χωρὶς νὰ εἶσαι ἀπόλυτος. Γιατὶ ἐκεῖνος πού δὲ σκέφτεται ἔτσι, δὲν πιστεύει ὅτι ἡ μιὰ ἐντολὴ εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ περιεκτικὴ, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, οὔτε θέλει νὰ ἐφαρμόσει ὅλες τὶς ἐντολές, ὅταν ἐμφανίζονται κατ' οἰκονομία, ὅπως λέγει ὁ προφήτης²⁵. Μολονότι λοιπὸν τὰ ἀναγκαῖα

24, Λουκᾶ 16, 10.

25. Ψαλμ. 118, 128.

νομικῶς ἀπαντώντων, παραιτεῖσθαι χρὴ τὰς ἀκαίρους ἀσχο-
 λίας, προτιμῶντας τὴν προσευχὴν, μάλιστα τὰς εἰς πολυτέλειαν
 καὶ πλεονεξίαν χρημάτων ἡμᾶς κατασπώσας. Ὅσον γὰρ ἂν τις
 ἐν Κυρίῳ συστέλλοι ταύτας καὶ τὰς περισσὰς αὐτῶν ὕλας ἐκκό-
 5 πτοι, τοσοῦτον καὶ τὴν ἔννοιαν ἀπὸ ῥεμβασμῶν συστέλλει· καὶ
 ὅσον ἂν συστέλλοι τὴν ἔννοιαν, τοσοῦτον καὶ τῇ καθαρᾷ προ-
 σευχῇ δίδωσι τόπον, καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν εἰλικρινῆ ἐπι-
 δεῖκνυσιν. Εἰ δέ τις δι' ὀλιγοπιστίαν ἢ ἑτέραν τινὰ ἀσθένειαν
 τοῦτο ποιεῖν οὐ δύναται, κἂν τὴν ἀλήθειαν ἐπιγινωσκέτω, καὶ
 10 κατὰ δύναμιν ἐπεκτεινέσθω, τὴν ἑαυτοῦ νηπιότητα κατατιώμε-
 νος. Κρεῖσσον γὰρ ἐλλείψεως δοῦναι λόγον, καὶ μὴ πλάνης καὶ
 οἰήσεως. Πειθέτω σε ἡ παραβολὴ τοῦ Κυρίου, ἓνα Φαρισαῖον
 καὶ ἕτερον τελώνην παρεισάγουσα.

Διὸ καὶ ἡμεῖς πειρώμεθα πᾶσαν κοσμικὴν μέριμναν δι'
 15 εὐχῆς καὶ ἐλπίδος ἀποκρούσασθαι. Μὴ δυνάμενοι δὲ ἀνελ-
 λειπῶς τοῦτο κατορθῶσαι, τῷ μὲν Θεῷ προσφέρομεν τῶν ἐλ-
 λευμάτων τὴν ἐξομολόγησιν, τῆς δὲ περὶ τῶν αὐτῶν σπουδῆς
 οὐκ ἀφιστάμεθα· βέλτιον γὰρ ἐγκληθῆναι περὶ ἐλλείψεως με-
 ρικῆς, καὶ μὴ παντελοῦς ἐγκαλύψεως. Ἐπὶ πᾶσι δὲ περὶ προσ-
 20 ευχῆς ὀφείλομεν, ἐπειδὴ ἕκαστος πρὸς τὴν ἡγαπημένην αὐτῷ
 χρεῖαν ἀσχολούμενος ὀφειλομένην διακονίαν ἐκτελεῖν δοκεῖ,
 ἀγνοῶν, ὅτι πρὸς εὐαρέστησιν Θεοῦ μᾶλλον ἢ αὐτοῦ τὰ πρά-
 γματα κρίνειν ὀφείλεται. Τὸ δὲ ἐπὶ τούτοις δυσδιάκριτον, ὅτι
 αὐταὶ ἀναγκαῖαι καὶ ἀπαραίτητοι ἐντολαὶ οὐ πάντοτε οὐδὲ αἰ-
 25 αὐταί, ἀλλ' ἑτέρα τῆς ἑτέρας ἐν ἰδίῳ καιρῷ προτιμᾶσθαι ὀφείλει,
 ἐπειδὴ οὐ πᾶσι μὲν διακονία πάντοτε, ἀλλ' ἐν ἰδίῳ ἐπιτελεῖται.
 Τῆς δὲ προσευχῆς ἀδιαλείπτως ἡμῖν ἡ λειτουργία νενομοθέτη-
 ται· τούτου χάριν τῶν ἐκ τῆς ἀνάγκης ἀσχολιῶν προκρίνειν αὐ-
 τὴν ὀφείλομεν.

30 Ταύτην τὴν διαφορὰν πάντες οἱ ἀπόστολοι διδάσκοντες τὸ
 πλῆθος περισπᾶν αὐτοὺς εἰς διακονίαν βουλόμενον, ἔλεγον·
 «Οὐκ ἀρεστόν ἐστι καταλιπόντας ἡμᾶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ
 διακονεῖν τραπέζαις· ἐπισκέψασθε οὖν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἄνδρας

εἶναι ἀπαραίτητα καὶ ἐμφανίζονται κατ' οἰκονομία, πρέπει νὰ ἀφήνουμε τὶς ἄκαιρες ἀσχολίες, καὶ μάλιστα ἐκεῖνες ποὺ μᾶς ἐλκύουν πρὸς τὴν πολυτέλεια καὶ τὴν ἀπόκτηση πολλῶν χρημάτων, καὶ νὰ προτιμᾶμε τὴν προσευχή. Γιατί, ὅσο πιὸ πολὺ κανεῖς περιορίζει καὶ περικόπτει ὅσες ἀπὸ αὐτὲς εἶναι περιττές, τόσο περισσότερο περιορίζει καὶ τὸν νοῦ του ἀπὸ τὶς περιπλανήσεις. Καὶ ὅσο πιὸ πολὺ περιορίζει τὸν νοῦ του, τόσο περισσότερο τόπο δίνει, στὴν καθαρὴ προσευχή, καὶ δείχνει τὴν πίστη του στὸν Χριστὸ πιὸ εἰλικρινῆ. Ἐάν ὅμως κάποιος ἀπὸ ὀλιγοπιστία ἢ κάποια ἄλλη ἀσθένεια δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνει αὐτό, ἅς γνωρίζει τουλάχιστον τὴν ἀλήθεια, καὶ ἅς αὐξάνει τὴν προσπάθεια ὅσο μπορεῖ, κατηγορώντας τὴ δική του ἀτέλεια. Γιατί εἶναι προτιμότερο νὰ τὸ ἀποδί-δει στὴν ἔλλειψη, παρὰ στὴν πλάνη καὶ τὴν οἴηση. Ἄς σὲ πείσει σ' αὐτὸ ἡ παραβολὴ τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία παρουσιάζει ἓνα Φαρισαῖο καὶ ἓνα τελώνη.

Γι' αὐτὸ καὶ ἐμεῖς προσπαθοῦμε νὰ ἀποκρούσουμε κάθε κοσμικὴ φροντίδα μὲ τὴν προσευχή καὶ τὴν ἐλπίδα. Καὶ ἐπειδὴ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ συνεχῶς, στὸν Θεὸ προσφέρουμε τὴν ἐξομολόγησι τῶν ἐλλείψεών μας, δὲν παύουμε ὅμως νὰ φροντίζουμε γι' αὐτὲς. Γιατί εἶναι καλύτερα νὰ κατηγορηθοῦμε γιὰ μερικὴ ἔλλειψη, παρὰ γιὰ πλήρη συγκάλυψη. Προπαντὸς ὅμως ὀφείλουμε νὰ φροντίζουμε γιὰ τὴν προσευχή, ἐπειδὴ ὁ καθένας ὅταν ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀγαπημένη του ἀνάγκη, νομίζει ὅτι ἐκτελεῖ τὸ ἔργο ποὺ ὀφείλει, ἀγνοώντας, ὅτι τὰ πράγματα αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ κρίνει κανεῖς ἀπὸ τὸ τί ἀρέσει στὸν Θεό, καὶ ὄχι σ' αὐτόν. Καὶ τὸ πιὸ δυσκολοδιάκριτο σ' αὐτὰ εἶναι, ὅτι οἱ ἀναγκαῖες καὶ ἀπαραίτητες ἐντολὲς δὲν εἶναι πάντοτε ἴδιες, ἀλλὰ ἡ κάθε μιά πρέπει νὰ ἐκτιμᾶται στὸν κατάλληλο καιρὸ, γιατί δὲν γίνεται πάντοτε σὲ ὅλους διακονία, ἀλλὰ στὸν κατάλληλο καιρὸ. Ἡ ἐκτέλεσις ὅμως τῆς προσευχῆς σὲ μᾶς εἶναι θεσπισμένο νὰ γίνεται πάντοτε. Γι' αὐτὸ ἀπὸ ὅλες τὶς ἀναγκαστικὲς ἀσχολίες μας πρέπει νὰ προτιμᾶμε αὐτήν.

Αὕτῃ τῇ διαφορᾷ διδάσκοντας ὅλοι οἱ ἀπόστολοι στὸ πλῆθος ποὺ ἤθελε νὰ τοὺς ἀποσπάσει σὲ ὑπηρεσία, ἔλεγαν· «Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἀφήσουμε τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ὑπηρετοῦμε σὲ τράπεζες φαγητοῦ. Ἀναζητεῖστε λοιπὸν μεταξύ σας ἑπτὰ ἄνδρες ποὺ

μαρτυρουμένους ἐπτά, οὓς καταστήσωμεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσωμεν· καὶ ἤρρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους». Εἰ δὲ διὰ τούτων μανθάνομεν, ὅτι τοῖς μὴ δυναμένοις
 5 προσκαρτερεῖν τῇ προσευχῇ καλὸν τὸ ἐγκεῖσθαι τῇ διακονίᾳ, ἵνα μὴ ἀμφοτέρων ἐκπέσωμεν· τοῖς δὲ δυναμένοις κρεῖσσόν ἐστι τὸ μὴ ἀμελοῦν τοῦ βελτίονος

Ὁ δὲ δικανικὸς ἀκούσας ταῦτα, οὕτως ἔφη·

Πῶς οἱ κατὰ κόσμον σοφοί, προσευχῆς ἀμελοῦντες, οὐ καταπίπτουσι, ἀλλὰ διὰ τῆς φιλοσοφίας ἑαυτοὺς φυλάττουσι;
 10

Ὁ δὲ ἀσκητὴς στενάξας, οὕτως ἔφη·

Καλῶς εἶπας, ὅτι οὐ πίπτουσι. Πεσόντες γὰρ ἅπαξ τὸ ἐξαίσιον καὶ δισσὸν πτώμα, τῆς οἰήσεως καὶ ἀμελείας λέγω, οὔτε ἀναστήναι δύνανται χωρὶς τῆς προσευχῆς, οὔτε ἔχουσι πόθεν πέσωσι. Τίς γὰρ ἐτι μέριμνα τῷ διαδόλῳ παλαίειν τοῖς ἀεὶ κάτω κει-
 15 μένοις καὶ μηδέποτε ἰσταμένοις; Ἔτεροι μὲν εἰσιν οἱ ποτὲ μὲν νικῶντες, ποτὲ δὲ νικώμενοι· πίπτοντες, ἐγειρόμενοι· θλιβόντες, θλιβόμενοι· πολεμοῦντες, πολεμούμενοι· καὶ ἕτεροι οἱ τῇ πρώτῃ πτώσει διὰ πολλὴν ἄγνοιαν ἐναπομείναντες, καὶ μὴ εἰδότες, ὅτι
 20 περιπεπτώκασι, οἷς ἐλεεινῶς ὁ προφήτης διαλέγεται· «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέψει;» καὶ πάλιν· «Ἐγχειρα, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάσει σοι ὁ Χριστός». Μὴ βουλομένοις δὲ τὸν τῆς ἐγέρσεως κόπον ἀναδέξασθαι, καὶ τῇ προσευχῇ παραμένειν, καὶ ὑπὲρ
 25 εὐσεβείας θλιβῆναι, διὰ τὴν μέλλουσαν βασιλείαν, φησί· Τῇ διαφορᾷ σου, Ἰσραήλ, τίς βοηθήσῃ; Οὐκ ἔστι τραῦμα, οὔτε μάλωψ, οὔτε πληγὴ φλεγμαίνουσα, οὔτε τι τῶν παρὰ θέλημα συμβαινόντων κακῶν. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἁμαρτία ἢ πρὸς θάνατον, μηδὲ ταῖς ἑτέρων προσευχαῖς ἰατρευομένη. «Ἰατρεύσαμεν γὰρ τὴν
 30 Βαβυλῶνα, καὶ οὐκ ἰάθη», διότι αὐθαίρετος ἡ νόσος, καὶ οὐκέτι μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους, τὰ παρ' ἑτέρων βοηθήματα. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀποφθέγγεται ἡ θεία

χαίρουν καλῆς φήμης, τοὺς ὁποίους θὰ τοποθετήσουμε στὸ ἔργο αὐτό, καὶ ἔμεῖς νὰ ἀφοσιωθοῦμε στὴν προσευχὴ καὶ στὴν διακονία τοῦ λόγου. Καὶ ἄρρεσαν τὰ λόγια τους σ' ὄλο τὸ πλῆθος»²⁶. Μ' αὐτὰ διδασκόμαστε, ὅτι γιὰ ἐκείνους ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἐπιμένουν στὴν προσευχὴ, εἶναι καλὸ νὰ ἐπιδίδονται στὴν διακονία τῶν πιστῶν, γιὰ νὰ μὴ παραιτηθοῦμε καὶ ἀπὸ τὰ δύο, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ μποροῦν, εἶναι καλύτερο νὰ μὴ παραμελοῦν τὸ ἀνώτερο.

7. Καὶ ὁ νομικὸς ἀκούοντας αὐτὰ, εἶπε τὰ ἑξῆς·

Πῶς οἱ κατὰ κόσμον σοφοί, παραμελώντας τὴν προσευχὴ, δὲν ξεπέφτουν ἠθικὰ, ἀλλὰ φυλάγουν τὸν ἑαυτὸ τους μὲ τὴ φιλοσοφία;

Ὁ ἀσκητὴς τότε, ἀφοῦ ἀναστέναξε, ἀπάντησε·

Καλὰ εἶπες, ὅτι δὲν ξεπέφτουν. Γιατί, ἀφοῦ ὑπέστησαν μιὰ φορὰ τὴν ἀνίερη καὶ διπλῆ πτώση, τῆς ἔπαρσης καὶ τῆς ἀμέλειας, οὔτε νὰ σηκωθοῦν μποροῦν χωρὶς τὴν προσευχὴ, οὔτε ἔχουν ἀπὸ ποῦ νὰ πέσουν. Γιατί δηλαδὴ νὰ νοιαστεῖ ὁ διάβολος νὰ παλέψει μ' ἐκείνους ποὺ εἶναι διαρκῶς πεσμένοι κάτω, καὶ δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν ὄρθιοι ποτέ; Ἄλλοι θέβαια εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἄλλοτε νικοῦν καὶ ἄλλοτε νικῶνται, ποὺ πέφτουν καὶ σηκώνονται, ποὺ λυποῦν καὶ λυποῦνται, ποὺ πολεμοῦν καὶ πολεμοῦνται, καὶ ἄλλοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ μὲ τὸ πρῶτο πέσιμο ἕξαιτίας τῆς μεγάλης ἀγνοίας τους παραμένουν πεσμένοι, καὶ δὲν γνωρίζουν ὅτι ἔχουν πέσει, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ προφήτης μιλάει μὲ συμπάθεια· «Μήπως ἐκεῖνος ποὺ πέφτει δὲν σηκώνεται; Ἡ ἐκεῖνος ποὺ φεύγει δὲν ἐπιστρέφει;»²⁷. Καὶ πάλι· «Σήκω ἐπάνω σὺ ποὺ κοιμᾶσαι, καὶ ἀναστήσου ἀπὸ τοὺς νεκρούς, καὶ θὰ σὲ φωτίσει ὁ Χριστός»²⁸. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν ἠθελαν νὰ ἀναλάβουν τὸν κόπο νὰ σηκωθοῦν καὶ νὰ ἀφοσιωθοῦν στὴν προσευχὴ καὶ νὰ θλιβοῦν γιὰ χάρη τῆς πίστεως καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, λέγει· Ποιὸς θὰ σὲ βοηθήσει, Ἰσραηλιτικὲ λαέ, στὴ διαφθορά σου· δὲν ὑπάρχει τραῦμα, οὔτε χτύπημα, οὔτε πληγὴ ποὺ προκαλεῖ φλεγμονή²⁹, οὔτε κάποιον κακὸ ποὺ γίνεται χωρὶς τὴ θέλησή τους. Αὐτὴ εἶναι ἡ θανάσιμη ἁμαρτία^{29α}, ποὺ δὲν θεραπεύεται οὔτε μὲ τίς προσευχὲς ἄλλων. «Διότι θεραπεύσαμε τὴ Βαβυλώνα καὶ δὲν θεραπεύθηκε»^{29β}, γιὰ τὴν ἄρρώστια τους εἶναι ἀθεράπευτη καὶ δὲν ἐπιτρέπει οὔτε ἔμπλαστρο νὰ βάλουμε οὔτε λάδι, οὔτε ἐπιδέσμους³⁰, ποὺ εἶναι βοηθήματα ἀπὸ ἄλλους.

29α. Ἰω. 5, 16.

29β. Ἰερ. 28 (Μασ.51), 9.

30. Ἦσ. 1, 6.

Γραφή πρὸς τοὺς ἐξευτελίζοντας τὴν προσευχήν, καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης καὶ ἀσθενείας ὥραις καὶ καιροῖς ταύτην περιορίζοντας, τοῦ μὲν Κυρίου πάντοτε νυκτὸς καὶ ἡμέρας, τοῦ δὲ Ἀποστόλου ἀδιαλείπτως αὐτὴν προσφέρειν τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ νομοθετήσαντος

5
 Η'. Ἴδου καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη πῶς ἀνακόπτει τὸν πεποιθότα ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ ἐπὶ τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ ἐπαιρόμενον, λέγουσα: «Ἴσθι πεποιθὼς ἐπὶ Κύριον ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, ἐπὶ δὲ σῆ σοφία μὴ ἐπαίρου». Ταῦτα δὲ οὐκ εἰσι ψιλὰ ῥήματα, καθὼς τισιν ἔδοξε, καὶ διὰ τοῦτο δίδλους ἐκτίησαντο, καὶ γνόντες τὴν τῶν γε-
 10
 γραμμένων δύναμιν, μηδὲν τούτων ἐργασάμενοι, ὑπερφυσῶνται ψιλοῖς τοῖς νοήμασι, καὶ διὰ λόγων καὶ ζητημάτων συνιστῶντες ἑαυτούς, μέγαν παρὰ τοῖς σοφίας ἀπειροῖς φέρουσιν ἔπαινον, τῆς φιλοπονίας μὴ ἀψάμενοι, μηδὲ τοῦ ἔργου μνησθέντες, πολ-
 15
 λὴν παρὰ Θεοῦ καὶ τῶν φιλοπόνων καὶ εὐσεβῶν ἀνδρῶν ἀποφέρονται τὴν κατάγνωσιν. Διότι τῇ εἰσαγωγικῇ γνώσει τῶν Γραφῶν οὐ πρὸς ἔργον, ἀλλὰ πρὸς ἐπίδειξιν ἀποχρησάμενοι, τῆς κατ' ἐνέργειαν Πνεύματος ἁγίου ἀπεστερήθησαν χάριτος. Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν προσώπῳ καυχώμενοι, καὶ οὐ καρδίᾳ. Ὅθεν οἱ
 20
 τοῦ ἔργου ἀπειροὶ ὀφείλουσιν αὐτοῦ ἄψασθαι· τὰ γὰρ παρὰ τῆς Γραφῆς εἰρημένα, οὐχ ἵνα νοήσωμεν μόνον, ἀλλ' ὅπως αὐτὰ καὶ ποιήσωμεν, εἴρηνται.

Ἀρξώμεθα δὴ οὖν τοῦ ἔργου· οὕτως οὖν ἀκολούθως προκόπτοντες εὐρήσομεν, ὅτι οὐ μόνον εἰς Θεὸν ἐλπίς, ἀλλὰ καὶ θε-
 25
 θαία πίστις, καὶ ἀνυπόκριτος ἀγάπη, καὶ ἀμνησικακία, καὶ φιλαδελφία, καὶ ἐγκράτεια, καὶ ὑπομονή, καὶ γνώσις ἐσωτέρα, καὶ πειρασμῶν λύτρωσις, καὶ χαρισμάτων δωρήματα, καὶ ἐξομολόγησις καρδιακή, καὶ δάκρυον ἐκτενές, διὰ προσευχῆς τοῖς πιστοῖς ἐγγίνεται. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπερχομένων θλιβερῶν ὑπομονή, καὶ εἰλικρινῆς τοῦ πλησίον ἄφεις, καὶ
 30
 νόμου πνευματικοῦ ἐπίγνωσις, καὶ δικαιοσύνης Θεοῦ εὐρεσις, καὶ Πνεύματος ἁγίου ἐπιφοίτησις, καὶ θησαυρῶν πνευματικῶν δόσις, καὶ πάντα ὅσα ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς παρέχειν τοῖς πιστοῖς

31. Λουκᾶ 18,1.

32. Α' Θεσο. 5,17.

33. Παροιμ. 3,5.

Αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια λέγει ἡ ἅγια Γραφή σὲ ἐκείνους ποὺ ἐξευτελίζουν τὴν προσευχὴ καὶ τὴν περιορίζουν μόνο στὶς ὥρες καὶ τοὺς καιροὺς τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς ἀσθένειας, τῆ στιγμῆ ποὺ ὁ Κύριος νομοθετεῖ νὰ γίνεται νύχτα καὶ μέρα³¹, καὶ ὁ Ἀπόστολος νὰ γίνεται ἀκατάπαυστα³².

8. Νὰ πῶς καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη συγκρατεῖ ἐκεῖνον ποὺ βασιίζεται στὸν ἑαυτό του, καὶ ὑπερηφανεύεται γιὰ τὴ σοφία του, λέγοντας: «Νὰ στηρίζεσαι στὸν Κύριο μὲ ὅλη τὴν καρδιά σου, καὶ νὰ μὴ ὑπερηφανεύεσαι γιὰ τὴ σοφία σου»³³. Καὶ αὐτὰ δὲν εἶναι ἀπλᾶ λόγια, ὅπως νόμισαν μερικοί, καὶ γι' αὐτὸ ἀπέκτησαν βιβλία, καὶ ὅταν ἔμαθαν τὴ δύναμη αὐτῶν ποὺ εἶναι γραμμένα, χωρὶς νὰ κάνουν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, φουσκώνουν γιὰ τὰ ἀφηρημένα νοήματα, καὶ προβάλλοντας τοὺς ἑαυτοὺς τους μὲ λόγους καὶ συζητήσεις, ἀποκομίζουν μεγάλο ἔπαινο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ εἶναι ἄμοιροι σοφίας. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν γεύθηκαν τὴ φιλοπονία, οὔτε θυμήθηκαν νὰ τὴν ἐφαρμόσουν, ἀποδοκιμάζονται πολὺ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τοὺς φιλόπουνους καὶ εὐσεβεῖς ἄνδρες. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν χρησιμοποίησαν τὴ μύησίν τους στὶς Γραφές γιὰ νὰ τὴν ἐφαρμόσουν στὴν πράξη, ἀλλὰ γιὰ ἐπίδειξη, στερήθηκαν τὴ χάρη ποὺ δίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ καυχῶνται γιὰ τὸ πρόσωπο καὶ ὄχι γιὰ τὴν καρδιά τους. Γι' αὐτὸ, ὅσοι δὲν ἔχουν ἐφαρμόσει ὅσα λένε οἱ Γραφές, ὀφείλουν νὰ τὸ ἐπιχειρήσουν, γιατί αὐτὰ ποὺ λέγονται ἀπὸ τὴ Γραφή εἰπώθηκαν ὄχι μόνο γιὰ νὰ τὰ καταλάβουμε, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ ἐφαρμόσουμε.

Ἄς ἀρχίσουμε λοιπὸν τὴν ἐφαρμογὴ τους, γιατί μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ προοδεύοντας θὰ διαπιστώσουμε στὴ συνέχεια, ὅτι μὲ τὴν προσευχὴ ἔρχεται στοὺς πιστοὺς ὄχι μόνο ἡ ἐλπίδα στὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ ἡ βέβαιη πίστη, καὶ ἡ ἀνυπόκριτη ἀγάπη, καὶ ἡ ἀμνησικακία, καὶ ἡ φιλαδελφία, καὶ ἡ ἐγκράτεια, καὶ ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ γνώση, καὶ ἡ λύτρωση ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, καὶ οἱ δωρεές τῶν χαρισμάτων, καὶ ἡ ἐξομολόγησις τῆς καρδιάς, καὶ τὰ παρατεταμένα δάκρυα. Καὶ ὄχι μόνο αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπομονὴ στὰ ἐπερχόμενα κακά, καὶ ἡ εἰλικρινὴς συγχώρησις τοῦ πλησίον, καὶ ἡ ἐπίγνωσις τοῦ πνευματικοῦ νόμου, καὶ ἡ εὔρεσις τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἡ χορηγία τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν, καὶ ὅλα ὅσα ὑποσχέθηκε

ἀνθρώποις, καὶ ὧδε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Καὶ ἅπαξ ἀπλῶς
 κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἀναφανῆναι τὴν ψυχὴν ἀδύνατον, εἰ μὴ διὰ
 χάριτος Θεοῦ καὶ πίστεως, ἀνθρώπου μετὰ πολλῆς ταπεινοφρο-
 σύνης καὶ ἀμετεωρίστου προσευχῆς τῇ καρδίᾳ παραμένοντος
 5 Πῶς οὖν οἱ τοιούτων καὶ τοσούτων ἀγαθῶν δι' ἄγνοιαν καὶ
 προσευχῆς ἀμέλειαν ἀπεστερημένοι λέγουσιν· Οὐ πεπτῶκαμεν;
 Καὶ σοφίαν ἐαυτοῖς ἐπιγράφουσιν, οἱ μὴδὲ τὴν ἰδίαν καταβο-
 λὴν ἐπιστάμενοι, ἐλεεινοὶ τῆς πτώσεως, ἐλεεινοὶ τῆς ἀπειρίας,
 τοῦτο μόνον κερδαίνοντες, ὅτι ἡμᾶς πλεῖον πιστεύειν τῇ Γραφῇ
 10 παρασκευάζουσι, λεγούσῃ τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου μω-
 ρίαν εἶναι παρὰ τῷ Θεῷ· ἡ δὲ ἐκ Θεοῦ, ἄνωθεν ἐστὶ κατερχομέ-
 νη παρὰ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, ἧς τεκμήριόν ἐστὶν ἡ ταπεινο-
 φροσύνη.

Οἱ οὖν ἀνθρωπαρεσκεῖν βουλόμενοι, ἀντὶ τῆς θείας τὴν ἀν-
 15 θρωπίνην ἐδέξαντο, καὶ ἐν ταύτῃ φυσιούμενοι καὶ ἐγκαυχώμε-
 νοι, πολλοὺς τῶν ἀπλουστέρων ἠπάτησαν, πείσαντες οὐκ ἐν πό-
 νοις εὐσεβείας καὶ προσευχῆς, ἀλλ' ἐν πειθοῖ ἀνθρωπίνης σο-
 φίας καὶ λόγοις φιλοσοφεῖν, ἦν καὶ ὁ Ἀπόστολος συνεχῶς μέμ-
 φεται, καὶ κένωσιν τοῦ σταυροῦ ὀνομάζει. Φησὶ γὰρ ἐν τῇ πρὸς
 20 Κορινθίους Ἐπιστολῇ· «Οὐκ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν,
 ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ
 σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ». Καὶ πάλιν· «Τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέ-
 ξατο ὁ Θεός, ἵνα καταισχύνῃ τοὺς σοφοὺς καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κό-
 σμου, καὶ τὰ ἐξουδενούμενα ἐξελέξατο ὁ Θεός καὶ τὰ μὴ ὄντα,
 25 ἵνα τὰ ὄντα καταρτήσῃ, ὅπως μὴ καυχῆσῃται πᾶσα σὰρξ ἐνώπι-
 ον τοῦ Θεοῦ». Εἰ οὖν ὁ Θεὸς οὐκ ἐν ῥήμασιν ἑλληνικῆς σοφίας,
 ἀλλ' ἐν πονήμασι προσευχῆς καὶ ταπεινοφροσύνης εὐδοκεῖ, κα-
 θὼς καὶ ἀποδέδεικται, τί ματαιοφρονοῦσι, καὶ τὸν πρῶτον τρό-
 30 δευτέρω, ἢ καὶ τῷ τρίτῳ σωθῆναι βουλόμενοι, καὶ τοὺς ἀπλου-
 στέρους ἐξαπατῶσιν;

34. Α' Κορ. 3, 19.

35. Ἰακ. 1, 17.

ὅτι θὰ δίνει στοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεός, καὶ ἐδῶ καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα. Καὶ γενικὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ μεταμορφωθεῖ ἡ ψυχὴ σὲ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, παρὰ μόνο μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πίστη, ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἐπιμένει μὲ πολλὴ ταπεινοφροσύνη καὶ ἀταλάντευτη προσευχὴ. Πῶς λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ στεροῦνται τέτοια καὶ τόσο μεγάλα ἀγαθὰ ἕξαιτίας τῆς ἀγνοίας καὶ παραμέλησης τῆς προσευχῆς, λένε, Δὲν ἔχουμε πέσει, καὶ ἀποδίδουν στοὺς ἑαυτοὺς τους σοφία, αὐτοὶ ποὺ δὲν γνωρίζουν οὔτε τὴν πτώση τους, οἱ ἔλεινοὶ ἕξαιτίας τῆς πτώσεώς τους καὶ ἔλεινοὶ ἕξαιτίας τῆς ἀπειρίας τους, οἱ ὅποιοι μόνο αὐτὸ τὸ κέρδος ἔχουν, ὅτι μᾶς κάνουν νὰ πιστεύουμε στὴ Γραφή, ἡ ὁποία λέγει, ὅτι ἡ σοφία τοῦ κόσμου αὐτοῦ εἶναι γιὰ τὸν Θεὸ μωρία³⁴, ἐνῶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ κατεβαίνει ἀπὸ πάνω, ἀπὸ τὸν Πατέρα τῶν φώτων³⁵, τῆς ὁποίας ἀπόδειξη εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη.

Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ θέλουν νὰ ἀρέσουν στοὺς ἀνθρώπους, ἀντὶ τῆς θεϊκῆς, δέχθηκαν τὴν ἀνθρώπινη σοφία καί, ἐπαιρόμενοι καὶ καυχόμενοι γι' αὐτήν, ἔξαπατήσαν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀπλοϊκοὺς, πείθοντάς τους νὰ ἀσκοῦν τὴν εὐσέβεια, ὄχι μὲ τοὺς κόπους τῆς εὐσέβειας καὶ τῆς προσευχῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν πειθῶ τῆς ἀνθρώπινης σοφίας καὶ τοὺς λόγους, τὴν ὁποία καὶ ὁ Ἀπόστολος τὴν κατηγορεῖ συνέχεια, καὶ τὴν ὀνομάζει κένωση τοῦ σταυροῦ. Γιατὶ λέγει στὴν πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολὴ του· «Δὲν μὲ ἔστειλε ὁ Χριστὸς νὰ βαπτίζω, ἀλλὰ νὰ κηρύττω τὸ Εὐαγγέλιο, ὄχι μὲ σοφία ρητορική, γιὰ νὰ μὴ χάσει τὴ δύναμή του ὁ σταυρικὸς θάνατος τοῦ Χριστοῦ»³⁶. Καὶ παρακάτω· «Ἄλλὰ ὁ Θεὸς διάλεξε ἐκείνους ποὺ ὁ κόσμος θεωρεῖ μωροὺς, γιὰ νὰ καταντροπιάσει τοὺς σοφοὺς· καὶ ἐπίσης διάλεξε ὁ Θεὸς τοὺς ἀδύνατους κατὰ κόσμον καὶ τοὺς περιφρονημένους, ἀκόμη καὶ πράγματα ποὺ δὲν ὑπάρχουν, γιὰ νὰ καταργήσῃ ἐκεῖνα ποὺ ὑπάρχουν, ὥστε νὰ μὴ καυχηθεῖ κανένας ἀνθρώπος μπροστὰ σιὸ Θεό»³⁷. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Θεὸς δὲν ἀποδέχεται τὰ λόγια τῆς ἑλληνικῆς σοφίας, ἀλλὰ τοὺς κόπους τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης, ὅπως ἀποδείχθηκε, γιατί ματαιοφρονοῦν, καὶ ἐγκαταλείποντας τὸν πρῶτο τρόπο τῆς θεοσέβειας ὡς δυσκολοκατόρθωτο, δὲν θέλουν νὰ σωθοῦν οὔτε μὲ τὸν δεύτερο, ἀλλὰ οὔτε καὶ μὲ τὸν τρίτο, καὶ ἔξαπατοῦν τοὺς πιὸ ἀπλοϊκοὺς;

36. Α'. Κορ. 1, 17.

37. Α' Κορ. 17, 27.

Θ. Τοῦ δὲ σχολαστικοῦ βουλομένου μαθεῖν, τίνες εἰσὶ τῆς θεοσεβείας τρόποι, ὁ ἀσκητῆς ἀπεκρίνατο·

Ὁ πρῶτός ἐστι, τὸ μὴ ἁμαρτάνειν· ὁ δεύτερος τῶ ἁμαρτήσαντι ὑπομένειν τὰ ἐπερχόμενα θλιβερά· ὁ δὲ τρίτος τρόπος, τὸν μὴ
 5 ὑπομένοντα πενθεῖν ἐν τοῖς ὑπομονῆς ἐλλείμμασι, καθότι ὧδε μὴ διορθωθέντα διὰ τῶν προσφυῶν συμβάσεων, ἐξ ἀνάγκης λοιπὸν τὴν ἐκεῖθεν ἡμῖν κρίσιν ἐπάγουσιν, εἰ μήτι οὖν πενθοῦντας ἡμᾶς καὶ ταπεινωμένους ἰδὼν ὁ Θεός, ὡς οἶδε, τῇ παντοδυνάμῳ αὐτοῦ ἀγαθότητι καὶ θείᾳ χάριτι ἐξαλείψῃ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Εἰ δὲ ἐπὶ τῇ τῶν προειρημένων ἀμελείᾳ τὸ πένθος
 10 καὶ τὴν ταπείνωσιν καταλιπόντες, ἔτι ἑαυτοὺς καὶ λόγοις κοσμικῆς σοφίας εὐδοκοῦμεν, ὅπως καὶ ἐν τούτοις τῶν εὐλαβεστέρων κατεπαιρώμεθα, πῶς ἐλεηθῶμεν λοιπὸν ἐναντία τοῦ ἐλέους ποιούντες; ὦ! πῶς πιθανόν ἐστι τὸ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας πάθος
 15 καὶ δυσεύρετον, καθότι καὶ τῶν φρονίμων κατακρατεῖ· Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων παθῶν αἱ ἐργασίαι τοῖς μετόχοις αὐτῶν εὐδηλοῖ εἰσιν· ὅθεν καὶ ταπεινοφρονεῖν τοὺς κεκρατημένους παρασκευάζουσιν, ἢ δὲ ἀνθρωπαρέσκεια ῥήμασί τε καὶ σχήμασιν εὐσεβείας ἐπικρύπτεται, ὡς μηδὲ τὰς παρατροπὰς αὐτῆς τοὺς δελεαζομένους ἐπιγινῶναι ῥᾶδιον.
 20

Γ'. Ἐπερώτησεν ὁ κοσμικός·

Ποῖαί εἰσιν αἱ ἐξ ἀνθρωπαρεσκείας παρατροπαί; μᾶλλον δὲ πρὸ τούτων μαθεῖν θύλομαι, τί ἐστὶν ἀνθρωπαρέσκεια· ὁρῶ γὰρ σε οὐ φύσεως ἀκόλουθα λέγειν τοῖς κεχρηματισμένοις ἐπόμενον,
 25 ἀλλ' ἀμαθίας αἰτίαν τῶν πάντων καταστοχαζόμενον, καὶ ἀσυναρτίστοις μαρτυρίαις ψέγοντα τὰ ὠφέλημα. Διὸ ταύτης μοι τῆς προσωνυμίας πρῶτον εἶπέ τὴν οἰκειότητα, καὶ οὕτω πιστεύομέν σοι, ὅτι καὶ τὴν γενικωτάτην αὐτῆς βλάβην κατεῖληφας

Ὁ δὲ ἀσκητῆς ἔφη·

30 Ἀνθρωπαρέσκεία ἐστὶν, ὡς δοκῶ, τὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀρέσκειν. Ταύτην εἶναι οἶδα τοῦ χρηματισμοῦ τὴν οἰκειότητα.

9. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ σχολαστικὸς ἤθελε νὰ μάθει, ποιοὶ εἶναι οἱ τρόποι τῆς θεοσέβειας, ὁ ἀσκητὴς ἀπάντησε·

Ἐπὶ τῷ πρώτῳ τρόπῳ εἶναι νὰ μὴ ἁμαρτάνουμε· ὁ δεύτερος εἶναι νὰ ὑπομένει ἐκεῖνος πού ἁμάρτησε τὰ δεινὰ πού τοῦ συμβαίνουν, καὶ ὁ τρίτος τρόπος εἶναι, αὐτὸς πού δὲν ὑπομένει τὰ δεινὰ, νὰ πενθεῖ γιὰ τὴν ἔλλειψη ὑπομονῆς, γιατί, ἀφοῦ δὲν διορθώθηκε ἐδῶ μὲ τὶς κατάλληλες ἐνέργειες, ἀναγκαστικὰ ἐπακολουθήσει ἐκεῖ ἡ καταδίκη μας, ἐφόσον ὁ Θεὸς δὲν μᾶς δεῖ νὰ πενθοῦμε καὶ νὰ εἴμαστε ταπεινωμένοι, ὅπως ἐκεῖνος γνωρίζει, ὥστε μὲ τὴν παντοδύναμη ἀγαθότητά του καὶ τὴ θεϊκὴ χάρη του νὰ ἐξαλείψει τὶς ἁμαρτίες μας. Ἐὰν πάλι, μαζὶ μὲ τὴν παραμέληση αὐτῶν πού προαναφέραμε, ἀφήνοντας τὸ πένθος καὶ τὴν ταπείνωση, διακρινόμαστε καὶ γιὰ τοὺς λόγους τῆς κοσμικῆς σοφίας, ὥστε καὶ νὰ ὑπερηφανευόμαστε γι' αὐτοὺς σὰν οἱ πιὸ εὐλαβεῖς, πῶς εἶναι δυνατό νὰ ἐλεηθοῦμε κάνοντας ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ πού προκαλοῦν ἔλεος; ὦ! Πόσο πειστικὸ εἶναι καὶ δύσκολο νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπαρέσκειας, ἀφοῦ κυριεύει ἀκόμα καὶ τοὺς συνετούς; Γιατὶ τῶν ἄλλων παθῶν οἱ ἐνέργειες εἶναι φανερὲς σ' ἐκείνους πού μετέχουν σ' αὐτὰ, γι' αὐτὸ καὶ κάνουν ἐκείνους πού κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὰ πάθη αὐτὰ νὰ εἶναι ταπεινόφρονες. Ἐνῶ ἡ ἀνθρωπαρέσκεια κρύβεται μὲ λόγια καὶ προσχήματα εὐσέβειας, ὥστε νὰ μὴ εἶναι εὐκόλο οὔτε τὶς παρεκτροπὲς τῆς ν' ἀντιληφθοῦν ὅσοι δελεάζονται ἀπὸ αὐτήν.

10. Ρώτησε πάλι ὁ κοσμικὸς·

Ποιὲς εἶναι οἱ παρεκτροπὲς τῆς ἀνθρωπαρέσκειας; Ἡ καλύτερα πρὶν ἀπὸ αὐτὸ θέλω νὰ μάθω τί εἶναι ἡ ἀνθρωπαρέσκεια· γιατί βλέπω ὅτι δὲν λὲς πράγματα σύμφωνα μὲ τὴ φύση, ἀπαντώντας σ' αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα συζητοῦμε, ἀλλὰ νομίζεις ὅτι αἰτία ὅλων εἶναι ἡ ἀμάθεια, καὶ μὲ ἀσυνάρτητες μαρτυρίες κατηγορεῖς αὐτὰ πού εἶναι ὠφέλιμα. Γι' αὐτὸ πὲς μου πρῶτα τὴ σημασία τῆς λέξεως “ἀνθρωπαρέσκεια”, καὶ τότε θὰ πιστέψουμε ὅτι ἔχεις κατανοήσει καὶ τὴ γενικώτερη βλάβη τῆς.

Ὁ ἀσκητὴς τότε εἶπε·

Ἀνθρωπαρέσκεια, ὅπως πιστεύω, εἶναι αὐτὸ πού ἀρέσει στοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὴ πιστεύω ὅτι εἶναι ἡ σημασία τῆς λέξεως γιὰ τὴν ὁποῖα συζητᾶμε.

Ὁ δὲ δικανικός, ὡς μέγα τι θαυμάσας τὸ ῥῆμα, φησί·

Πάνυ προσφυῶς εἶρηκας. Τί οὖν, εὐλαδέστατε, ψέγεις ἀδίκως τὸ δίκαιον; Ἡ οὐ φαίνεται σοι δίκαιον εἶναι τὸ ἐκάστῳ τῶν οἰκείων ἔργων τὴν δοκιμασίαν μὴ ἑαυτῷ ἀποδιδόναί, ἀλλ' ἐτέ-
 5 ροις τὴν τοῦ καλοῦ κρίσιν ἐπιτρέπειν μᾶλλον ἢ ἑαυτοῖς; Ἐγὼ δὲ φημί, μήτε ὅλως ἀρετὴν ὀνομάζεσθαι τὸ μὴ ἀρέσκον ἀνθρώ-
 ποις, μήτε παρὰ τοῦ πέλας ἔχειν τὸν ἔπαινον, ὅπερ καὶ τῆς Γρα-
 φῆς ἤκουσα λεγούσης· «Ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα· ἀλλότρια, καὶ μὴ τὰ σὰ χεῖλη»· καὶ πάλιν· «Ἐκαστος
 10 ἡμῶν τῶν πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν»· καὶ πάλιν· «Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλησι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ». Τίς δὲ δύναται, μὴ ἀρέσκων τοῖς ἀνθρώποις, ἀπρόσκοπος εἶναι; Τί οὖν τοσοῦτον ἐδάθυνας τὴν ἀνθρωπαρέσκειαν μεμφόμενος;

Εἰ δὲ τοὺς καὶ σὲ μὴ ἀρέσκοντας χρὴ ἀποδέχεσθαι, καιρός σοι λοιπὸν τοὺς ληστὰς καὶ φονεῖς καὶ ἄρπαγας καὶ ἐπιβούλους ἐπαινεῖν, ἐπειδὴ οὐδενὶ τῶν ἀνθρώπων ἀρέσκουσιν. Εἰ δὲ ἐν τοῖς εἰρημένοις παρὰ σοῦ ἡμεῖς μέχρι νῦν σεσιωπήκαμεν, μὴ
 20 θαυμάσης· οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐπιστάμενοι τὰς Γραφάς, οὐδὲ ὡς ἀγνοοῦντες τὸ δίκαιον, ἀλλὰ βουλόμενοι πρότερον ὑπακοῦσαι τῶν ὑμετέρων λόγων. Οἶδαμεν δὲ καὶ συγγνώμην ἀποδιδόναί τοῖς ἐν λόγῳ σφαλλομένοις, ὅταν μὴ θελήματα ἀπαιδευσίας αἷτια τοῦτο ποιῶσι, καὶ ταῖς ἀγαθαῖς προσηγορίαις κακίαν ἐπι-
 γράφωσιν, ὅπερ καὶ σὺ παρὰ γνώμην πέπονθας, εὐλαδέστατε·
 25 βουλόμενος γάρ, ὡς οἶμαι, φανεροποιῆσαι τὴν αὐταρέσκειαν. Ἐπειδὴ οὖν σοὶ οὐκ ἀπὸ ἀμελείας, ἀλλὰ ἀπὸ ἀμαθίας προσελή-
 λυθε, δίκαιον ἂν εἶη, τῆς προσωνυμίας φανερωθείσης, καὶ τὰς αἰτίας ὡς ψευδεῖς παρασιωπηθῆναι, ἅς τοσοῦτον φαύλας καὶ δυσσευρέτους ἔδοξας εἶναι, ὡς καὶ τῶν φρονίμων κατακρατεῖν.

30 ΙΑ'. Ὁ δὲ ἀσκητὴς ἐπιγνοὺς ὅτι φανερῶς πρὸς τοὺς ἐλέγχους ἀγανακτεῖ καὶ τὰ ῥηθησόμενα παραιτιᾶται, ἀπηνεώθη μικρόν, ὡς

Καὶ ὁ νομικός, θαυμάζοντας σὰν κάτι μεγάλο αὐτὸ πού εἶπε, λέγει·

Μίλησες πολὺ σωστά. Γιατί λοιπόν, εὐλαδέστατε, κατηγορεῖς ἄδικα αὐτὸ πού εἶναι δίκαιο; Ἡ δὲν σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι δίκαιο νὰ μὴ ἀφήνουμε στὸν καθένα τὸν ἔλεγχο τῶν δικῶν του ἔργων, ἀλλὰ νὰ ἀναθέτουμε σὲ ἄλλους τὴν κρίση τοῦ καλοῦ, καὶ ὄχι στοὺς ἑαυτοὺς μας; Ἐγὼ μάλιστα λέγω, ὅτι οὔτε ἀρετὴ νὰ ὀνομάζεται γενικὰ ἐκεῖνο πού δὲν ἀρέσει στοὺς ἀνθρώπους, οὔτε καὶ ἐπαινεῖται ἀπὸ τὸν πλησίον, πρᾶγμα πού ἄκουσα νὰ τὸ λέγει καὶ ἡ Γραφή· «Νὰ σὲ ἐπαινῆ ὁ πλησίον σου, καὶ ὄχι τὸ δικὸ σου στόμα· τὰ ξένα χεῖλια, καὶ ὄχι τὰ δικά σου»³⁸. Καὶ πάλι· «ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς ἅς φροντίζει νὰ ἀρέσει στὸν πλησίον γιὰ τὸ καλὸ του καὶ τὴν οἰκοδομή του»³⁹. Καὶ πάλι· «Μὴ γίνεσθε ἐμπόδιο οὔτε στοὺς Ἰουδαίους, οὔτε στοὺς Ἕλληνες, οὔτε στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ»⁴⁰. Ποιὸς ὅμως μπορεῖ νὰ εἶναι ἄμεμπτος ὅταν δὲν ἀρέσει στοὺς ἀνθρώπους; Γιατί λοιπόν προχώρησες τόσο βαθειὰ κατηγορώντας τὴν ἀνθρωπαρέσκεια;

Ἐὰν ὅμως πρέπει νὰ ἀποδεχόμεσθε καὶ ἐκείνους πού δὲν ἀρέσουν σὲ σένα, εἶναι καιρὸς λοιπόν ἐσὺ νὰ ἐπαινῆς τοὺς ληστές, τοὺς φονιάδες, τοὺς ἄρπαγες καὶ ἐκείνους πού ἐπιβουλεύονται τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ σὲ κανένα ἄνθρωπο δὲν ἀρέσουν. Ἐὰν ὅμως ἐμεῖς μέχρι τώρα σιωπήσαμε στὰ ὅσα εἶπες, μὴν ἀπορεῖς· γιατί δὲν τὸ κάναμε ἐπειδὴ δὲν γνωρίζαμε τίς Γραφές, οὔτε ἐπειδὴ δὲν ξέραμε τὸ δίκαιο, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλαμε πρῶτα ν' ἀκούσουμε τοὺς δικούς σου λόγους. Γνωρίζουμε βέβαια καὶ νὰ συγχωροῦμε ἐκείνους πού κάνουν λάθος στὸν λόγο, ὅταν αὐτὸ δὲν τὸ κάνουν ἀπὸ θεληματικὴ ἀπαιδευσία, καὶ δὲν ἀποδίδουν κακία στίς ἀγαθὲς ὀνομασίες, σφάλμα στὸ ὁποῖο ὑπέπεσες καὶ σύ, εὐλαδέστατε, παρὰ τὴ θέλησή σου. Γιατί ἤθελες, ὅπως πιστεύω, ν' ἀποκαλύψεις τὴν ἀνθρωπαρέσκεια. Ἐπειδὴ λοιπόν αὐτὰ πού εἶπες δὲν τὰ εἶπες ἀπὸ ἀμέλεια, ἀλλὰ ἀπὸ ἀμάθεια, εἶναι δίκαιο, ἀφοῦ ἀποκαλύφθηκε ἡ σημασία τῆς ἀνθρωπαρέσκειας, νὰ ἀποσιωπηθοῦν καὶ οἱ αἰτίες, ὡς ψευδεῖς, οἱ ὁποῖες πίστεψες ὅτι εἶναι τόσο πολὺ κακὲς καὶ δύσκολο νὰ γίνουν ἀντιληπτές, ὥστε νὰ ἐξουσιάζουν καὶ τοὺς συνετούς.

11. Ὁ ἀσκητὴς τότε, ἔχοντας ἀντιληφθεῖ ὅτι φανερὰ ἀγανακτεῖ γιὰ τοὺς ἐλέγχους καὶ ἀποδίδει τὴν αἰτία σ' αὐτὰ πού εἰπώθηκαν, σιώπησε γιὰ λίγο, ὥστε νὰ ὑποθέσουν ὅλοι ὅσοι ἄκουαν, ὅτι ἔμεινε κατὰ-

εικάσαι πάντας τούς ἀκούοντας, ὅτι τοῖς συλλογισμοῖς καταπλα-
γείς, τὰς συστάσεις κατέλειπεν. Ἀνοίξας δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ ἔφη·

Ἐπειδὴ οὐ νικῆσαι, ἀλλ' ὠφεληθῆναι προθέμενοι, ἐπὶ τούτους
ἤκομεν τούς λόγους· αὐτὸς δὲ ἄχρι τοῦ νῦν παρεσιώπησας, οὐχ
5 ὡς ἀγνοῶν τὸ δικαιότερον, ἔφης, ἀλλὰ πρότερον τὴν παρ' ἡμῶν
ἀκοῦσαι διήγησιν βουλόμενος· τούτου χάριν παρακαλοῦμεν
τὴν θαυμασιότητά σου, τέλος δοῦναι τῷ ἐπαγγέλματι καὶ διδά-
ξαι, ὡς οὐκ αὐτοπροσώπως, ἀλλ' ἑτερονύμως μέμφεται τὴν
ἀνθρωπαρέσκειαν ἢ θεία Γραφή (ἦν πᾶσαν καλῶς ἐπιστάμενος,
10 οὐ καλῶς ἄχρι νῦν παρεσιώπησας). Οὕτω γὰρ τὰ τῆς Γραφῆς,
σοῦ λέγοντος, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς προειρημένοις πεισθῶμεν, ἀλλὰ
καὶ πολλοῖς διηγήμασιν ἀνεξόμεθά σου δικαιότερα λέγοντος, εἰ
καὶ ἀπὸ ιδιωτείας, ὡς ἔφης, τὰ ὀνόματα ἀνταλλάξαντες, ἀρετὴν
ἀντὶ πάθους ἠτομασάμεθα.

15 Ὁ δὲ διωτικὸς ταῦτα ἀκούσας, ἀπεκρίνατο·

Οὐκ εἶπον, ὅτι πᾶσαν Γραφὴν ἐπίσταμαι, ἀλλ' ἀπὸ μέρους Σὺ
οὖν με εἰς τὸ λέγειν μὴ προσκαλοῦ, ἀλλ' ἐναρξάμενος, εἰ μὲν
ἀπορεῖς τῶν συστάσεων, σιώπα, καὶ παρ' ἡμῶν συγγνώμην
ἔξεις. Εἰ δὲ πάρεστί σοι δεῖξαι καταγινωσκομένην ὀνομαστί τὴν
20 ἀνθρωπαρέσκειαν, λέγε· καὶ ἡμεῖς ἐξ ἀνάγκης, κἂν μὴ θέλωμεν,
τὴν ἀλήθειαν ὁμολογήσομεν.

Ὁ δὲ ἀσκητὴς ἔφη·

Ἐχέτω ταῦτα οὕτως, τὰς δὲ ἀδίκους παρὰ σοῦ μέμψεις ποῦ
θήσομεν;

25 Ὁ δὲ δικανικὸς λέγει·

Εἰς τὸν τῆς μακροθυμίας νόμον, ὃν ἡμᾶς προεδίδαξας.

Ὁ δὲ γέρον πρὸς αὐτόν·

Ἐπαιῶ σε τῆς σοφίας, ἵνα μὴ λέγω τῆς πανουργίας, καθότι ἐπὶ
τῇ ἀγνοίᾳ συμπάθειαν παρεισήγαγες, διὰ τῆς τοῦ παρέχειν
30 ἐπαγγελίας τὸ λαβεῖν προσκεψάμενος. Ὅμως ταῦτα καταλιπόν-
τες, τοῦ προκειμένου γενώμεθα.

ΙΒ. Ἄκουε οὖν τῆς Γραφῆς προφερούσης τὰς κατὰ τῆς
ἀνθρωπαρεσκειᾶς μέμψεις· πρῶτον τοῦ Προφήτου λέγοντος·
«Ὅτι ὁ Θεὸς ἐξουδένωσεν αὐτούς»· καὶ ὁ Ἀπόστολος «Μὴ κατ'

πληκτος ἀπὸ τοὺς συλλογισμοὺς καὶ ἄφησε τὶς συμβουλές. Ἀνοίγοντας ὅμως τὸ στόμα του εἶπε·

Ἐπειδὴ δὲν εἶχα πρόθεση νὰ νικῆσω, ἀλλὰ νὰ ὠφεληθῶ, γι' αὐτὸ εἶπα αὐτὰ ποὺ εἶπα· ἐνῶ ἐσὺ μέχρι τώρα σιωποῦσες, ὄχι ἐπειδὴ ἀγνοοῦσες πιὸ εἶναι τὸ πιὸ δίκαιο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελες ν' ἀκούσεις πρῶτα τὴ δική μου ἄποψη. Γι' αὐτὸ παρακαλῶ τὴν θαυμασιότητά σου νὰ ἐγκαταλείψεις τὸ ἐπάγγελμά σου, καὶ νὰ διδάξεις, ὅτι δὲν κατηγορεῖ ἡ ἁγία Γραφή (τὴν ὁποία γνωρίζοντας πολὺ καλὰ ὅλην, κακῶς μέχρι τώρα ἐσιώπησες) τὴν ἀνθρωπαρέσκεια αὐτοπροσώπως, ἀλλὰ μὲ ἄλλο ὄνομα. Γιατί, ὅταν σὺ θὰ ἐρμηνεύεις τὴ Γραφή μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ὄχι μόνο θὰ πειθοῦμε γιὰ ὅσα εἰπώθηκαν προηγουμένως, ἀλλὰ θὰ ἀνεχθοῦμε καὶ πολλὰ ἄλλα πιὸ δίκαια ποὺ θὰ λές, ἂν καί, ὅπως εἶπες, ἀνταλλάσσοντας ἀπὸ ἀμάθεια τὶς λέξεις, κάναμε τὸ πάθος ἀρετῆ.

Ὁ κοσμικὸς ἀκούοντας αὐτά, ἀπάντησε·

Δὲν εἶπα, ὅτι γνωρίζω καλὰ ὅλη τὴ Γραφή, ἀλλὰ ἐν μέρει μόνο. Σὺ λοιπὸν μὴ μὲ προτρέπεις νὰ μιλήσω, ἀλλ' ἀρχίζοντας ἐσὺ, ἂν δὲν εἶσαι σὲ θέση νὰ ἀπαντήσεις, σώπασε, καὶ θὰ ἔχεις ἀπὸ μᾶς συγγνώμη. Ἐὰν ὅμως μπορεῖς νὰ ἀποδείξεις, ὅτι ἡ ἀνθρωπαρέσκεια κατηγορεῖται ὀνομαστικὰ, μίλησε, καὶ ἐμεῖς ἀναγκαστικά, ἔστω καὶ παρὰ τὴ θέλησή μας, θὰ ὁμολογήσουμε τὴν ἀλήθεια.

Καὶ ὁ ἀσκητὴς εἶπε·

Ἄς γίνῃ ἔτσι· ὅμως τὶς δικές σου ἄδικες κατηγορίες ποῦ θὰ τὶς τοποθετήσουμε;

Καὶ ὁ νομικὸς εἶπε·

Στὸν νόμο τῆς μακροθυμίας, ποῦ μᾶς δίδαξες προηγουμένως.

Καὶ ὁ γέροντας τοῦ εἶπε·

Σὲ ἐπαινῶ γιὰ τὴ σοφία, γιὰ νὰ μὴ πῶ γιὰ τὴν πανουργία σου, γιὰτὶ μὲ τὴ δήλωση τῆς ἀγνοιάς σου προκάλεσες τὴ συμπάθεια, καὶ μὲ τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ δώσεις συγχώρεση, συμπέρανες ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι θὰ λάβεις καὶ σὺ. Ἄλλ' ἄς τὰ ἀφήσουμε αὐτά, καὶ ἄς ἔρθουμε στὸ θέμα μας.

12. Ἄκου λοιπὸν τὶς κατὰ τῆς ἀνθρωπαρέσκειας κατηγορίες τῆς Γραφῆς. Πρῶτα τὸν Προφήτη ποὺ λέγει· «Γιατὶ ὁ Θεὸς διασκόρπισε τὰ κόκκαλα τῶν ἀνθρωπάρεσκων· καταντροπιᾶστηκαν, γιὰτὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἐκμηδένισε»⁴¹. Καὶ ὁ Ἀπόστολος· «Ὁχι γιὰ τὰ

ὀφθαλμοδουλείαν, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι»· καὶ πάλιν· «Εἰ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσαι;»· καὶ ἔτι· «Εἰ ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦμην»· καὶ πολλὰ ἕτερα ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ ἀναλεξάμενος εὐρήσεις.

5 Ὁ δὲ κοσμικὸς ἔφη·

Τί οὖν; ὅτι καὶ ἃ εἶπον γέγραπται, ἄρα ἡ Γραφή ἀσύμφωνος ἑαυτῇ;

Ὁ ἀσκητὴς ἔφη·

10 Οὐκ ἔστιν ἑαυτῇ ἀσύμφωνος, ἀλλ' ἡμεῖς ἀμβλυποῦμεν πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἀπόδειξιν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐ πάντες ἀσεβεῖς ἀνθρωποι, οὐδὲ πάντες εὐσεβεῖς τυγχάνομεν τούτου χάριν οὐ πᾶσιν ἀρέσκειν ὀφείλομεν, πλὴν τοῖς ἀγαθοῖς· ὁμοίως δὲ οὐ πᾶσι μὴ ἀρέσκειν ὀφείλομεν, πλὴν τοῖς πονηροῖς. Διὸ καὶ ὁ Κύριος, τοῦτο φανεροποιῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, φησὶν· «Οὐαὶ 15 ὅταν καλῶς ὑμῶς εἴπωσι πάντες οἱ ἀνθρωποι». Οὐ μόνον δὲ ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς δοκοῦσι καλοῖς ἀνθρωπαρεσκεῖν ἡμᾶς κωλύει, ὅταν μὴ δι' ἔλεγχον καὶ μίμησιν, ἀλλὰ δι' ἔπαινον καὶ τινα ἀντίδοσιν ἐπιδεικνύωμεν τὰ καλὰ τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ εἰκότως. Εἰ γὰρ ἀνταποδόσεως ἕνεκεν σωματικῆς ἀρέσκειν τοῖς ἀνθρώποις βούλεται, οὐδὲν χάρισμα πνευματικὸν 20 παρὰ Θεοῦ λαμβάνει, οὐδὲ τυγχάνει τῶν ἐκεῖ ἀνταποδόσεων, ἀπέχων τὸν μισθὸν αὐτοῦ, καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἐφανέρωσεν, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πλειστάκις· καὶ περὶ προσευχῆς καὶ περὶ νηστείας καὶ ἐλεημοσύνης ἐντελλόμενος, 25 κρύπτειν αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων παρήγγειλεν.

17. Ὁ δὲ σχολαστικὸς, ἔτι λαλουμένων τῶν ῥημάτων, εἶπε μεγάλη τῇ φωνῇ·

Ἰκανῶς ἔχει, περὶ τούτου πεπληροφόρημαι. Λείπεται δέ σοι μὴ ἐν αἰνίγματι, μηδὲ ἐν εἰκασμῶ, ἀλλὰ φανερῶς εἰπεῖν, τίνες εἰσὶν 30 αἱ τῆς κακίας παρατροπαί, ἵνα γνῶμεν ἀκριδῶς, εἴ εἰσι, καθὼς εἴρηκας, σκοτεινότεροι καὶ δυσεύρετοι, ὡς δύνασθαι αὐτὰς ἐληλυθυίας, καὶ τῶν φρονίμων κατακρατεῖν.

42. Ἐφ. 6, 6.

44. Λουκᾶ 6, 26.

43. Γαλ. 1, 10.

45. Ματθ. 6, 5-6.

μάτια, ὅπως κάνουν ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ φανοῦν ἀρεστοὶ στοὺς ἀνθρώπους»⁴²· καὶ πάλι· «Ἡ μήπως ζητῶ νὰ ἀρέσω στοὺς ἀνθρώπους;»⁴³· καὶ στὴ συνέχεια· «Ἄν ζητούσα νὰ ἀρέσω στοὺς ἀνθρώπους, δὲν θὰ ἦμουν δοῦλος τοῦ Χριστοῦ»⁴³. Καὶ πολλὰ ἄλλα ψάχνοντας θὰ βρεῖς στὴν ἀγία Γραφή.

Καὶ ὁ κοσμικὸς εἶπε·

Τί λοιπόν; Καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἀνέφερα ἐγὼ εἶναι γραμμένα· ἀρα ἡ Γραφή ἔρχεται σὲ ἀντίφαση μὲ τὸν ἑαυτὸ της;

Ὁ ἀσκητὴς ἀπάντησε·

Δὲν εἶναι ἡ Γραφή ἀσύμφωνη μὲ τὸν ἑαυτὸ της, ἀλλὰ ἐμεῖς πάσχουμε ἀπὸ ἀμβλυωπία, καὶ δὲν βλέπουμε τὴν ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν εἶναι ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἀσεβεῖς, οὔτε ὅλοι εἴμαστε εὐσεβεῖς, γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ἀρέσουμε σὲ ὅλους, παρὰ μόνο στοὺς καλοὺς· ἐπίσης οὔτε ὀφείλουμε νὰ μὴ ἀρέσουμε σὲ ὅλους, ἀλλὰ μόνο στοὺς κακοὺς. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος, φανερώνοντάς το αὐτὸ στὰ Εὐαγγέλια, λέγει· «Ἀλλοίμονο σὲ σᾶς, ὅταν ὅλοι οἱ ἀνθρώποι λένε καλὰ λόγια γιὰ σᾶς»⁴⁴. Καὶ ὄχι μόνο σ' αὐτούς, ἀλλὰ καὶ σὲ ἐκείνους ποὺ μᾶς φαίνονται καλοὶ, μᾶς ἀπαγορεύει νὰ προσπαθοῦμε νὰ ἀρέσουμε, ὅταν δείχνουμε τὰ καλὰ μας ἔργα στοὺς ἀνθρώπους, ὄχι γιὰ νὰ μᾶς ἐλέγξουν καὶ νὰ μᾶς μιμηθοῦν, ἀλλὰ γιὰ νὰ λάβουμε ἔπαινο καὶ κάποια ἀνταπόδοση. Καὶ πολὺ σωστά. Γιατί, ἂν θέλει κάποιος νὰ ἀρέσει στοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ ἔχει κάποια ὑλικὴ ἀνταμοιβή, τότε δὲν παίρνει κανένα πνευματικὸ χάρισμα ἀπὸ τὸν Θεό, οὔτε πετυχαίνει τίς ἀνταποδόσεις ποὺ θὰ γίνουν ἐκεῖ, διατὶ ἔχει λάβει ἤδη τὸν μισθὸ του, ὅπως φανέρωσε ὁ Κύριος στὰ Εὐαγγέλια, ὄχι μιὰ φορά, ἀλλὰ πάρα πολλές. Καὶ ὅταν ἔδινε τίς ἐντολές γιὰ τὴ προσευχὴ καὶ τὴ νηστεία καὶ τὴν ἐλεημοσύνη, παράγγειλε νὰ τὰ κρύβουμε αὐτὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους⁴⁵.

13. Ὁ σχολαστικὸς τότε, ἐνῶ ἀκόμα λέγονταν αὐτά, εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή.

Ἄρκετὰ· πληροφορορήθηκα ἤδη γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Σοῦ ὑπολείπεται ὅμως ὄχι μὲ αἰνιγματὴ ἢ εἰκασία, ἀλλὰ φανερὰ νὰ πείς ποιὲς εἶναι οἱ παρεκτροπὲς τῆς κακίας, γιὰ νὰ γνωρίσουμε μὲ ἀκρίβεια, ἂν εἶναι, ὅπως εἶπες, πιὸ σκοτεινὲς καὶ δύσκολες στὸ νὰ τίς ἀντιληφθοῦμε, ὥστε νὰ μπορούν ὅταν ἔρχονται νὰ κυριεύουν καὶ τοὺς φρόνιμους.

Ὁ δὲ ἀσκητῆς ἔφη·

Ἄκουε συνετῶς καὶ ἀπαγγελῶ σοι ὀνομασί· αὐτὸς δὲ ἐπίστη-
 σον, εἰ μὴ αὐτὸς εὖρης πάσας ταύτας ἐν πᾶσιν ἐκείνοις τῷ πάθει
 οἰκειωμένας. Πρώτη καὶ μήτηρ ἐστὶ τῶν παρατροπῶν ἢ ἀπι-
 5 στία. Ταύτη δὲ λοιπὸν ὡς τέκνα ἐπακολουθοῦσι φθόνος, μῖσος,
 ζῆλος, δόλος, νεῖκος, ὑπόκρισις, προσωποληψία, ὀφθαλμοδου-
 λεία, καταλαλιά, ψεῦδος, εὐλαβείας πρόσχημα, οὐκ ἀληθείας,
 καὶ ὅσα τοιαῦτα δυσφανῆ καὶ σκοτεινὰ πάθη. Τὸ καὶ πάντων
 φαυλότερον, ὅτι τινὲς διὰ τῆς τοῦ λόγου σοφίας συνιστῶσιν αὐ-
 10 τὰ ὡς καλὰ, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς βλάβην ἐπικαλύπτουσιν. Εἰ δὲ
 βούλει, καὶ τὴν πανουργίαν αὐτῶν μερικῶς φανεροποιήσω.

Ὁ πανοῦργος ἀνθρωπάρεσκος, ἑτέρῳ συμβουλεύων, ἑτέρῳ
 ἐπιβουλεύει ἄλλον ἐπαινῶν, ἄλλον ψέγει· νουθετῶν τὸν πλη-
 σίον, ἑαυτὸν συνίστησιν· εἰς δίκην συνηγορεῖ, οὐχ ἵνα τὸ δίκαι-
 15 ον κρίνῃ, ἀλλ' ἵνα τὸν ἐχθρὸν ἀμύνηται μετὰ κολακείας ἐλέγχει,
 ἕως οὗ ὄνειδίζων παραδεχθῆ τὸν ἑαυτοῦ ἐχθρὸν· ἀνωμύμως
 διαβάλλει, ἵνα τὴν ἑαυτοῦ καταλαλίαν ἐπικρύψῃ· δοκίμει τοὺς
 ἀκτῆμονας τοῦ ὁμολογῆσαι τὰ ἐνδέοντα, ὡς παρασχεῖν βουλό-
 20 μενος καὶ ὅταν εἴπωσιν, ὡς αἰτοῦντας διαφημίζει· παρὰ ἀπεί-
 ροις καυχᾶται, καὶ παρὰ ἐμπείροις ταπεινολογεῖ, τὸν ἐξ ἀμφοτέ-
 ρων ἔπαινον θηρώμενος. Ἐγκωμιαζομένων ἐναρέτων ἀηδίζει-
 ται, καὶ ἐπιρρίψας ἑτέραν διήγησιν, περισπᾷ τὸ ἐγκώμιον· τοὺς
 ἀρχικοὺς ἀπόντας ἐξευτελίζει, καὶ παρόντας εἰς πρόσωπον δο-
 ξάζει· τοὺς ταπεινόφρονας μυκτηρίζει, καὶ τοὺς διδασκάλους
 25 μωμοσκοπεῖ· ιδιωτείαν ὄνειδίζει, ἵνα ὡς σοφὸν ἑαυτὸν ἐπιδείξῃ·
 πάντων τὰς ἀρετὰς παραλογίζεται, τὰς δὲ κακίας διὰ μνήμης
 ἔχει. Καὶ ἀπαξαιπλῶς καιροῦς θηρεύει, καὶ προσώποις δουλεύει,
 ὅπως πληροφορήσῃ τὸ πολυτροπώτατον τῆς ἀνθρωπαρεσκείας
 πάθος· κρύπτειν πειρᾶται τὰ ἑαυτοῦ κακὰ διὰ τῆς τῶν ἄλλο-
 30 τῶν ἐρωτήσεως. Οἱ δὲ ὄντως μοναχοὶ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τὸναν-
 τίον, τὰ τῶν ἄλλων συμπαθῶς παρορῶσι, τὰ δὲ αὐτῶν τῷ Θεῷ

Καὶ ὁ ἀσκητὴς εἶπε·

Ἔκου μὲ φρόνηση, καὶ θὰ σοῦ τις πῶ ὀνομαστικά, καὶ σὺ πρόσεξε, μήπως ὁ ἴδιος δὲν τις βρεῖς ὅλες αὐτὲς σὲ ὅλους ἐκείνους νὰ συνδέονται μὲ τὸ πάθος. Πρώτη καὶ μητέρα ὄλων τῶν παρεκτροπῶν εἶναι ἡ ἀπιστία. Καὶ σ' αὐτὴν ἀκολουθοῦν σὰν παιδιὰ ὁ φθόνος, τὸ μίσος, ἡ ζήλεια, ὁ δόλος, ἡ φιλονεικία, ἡ ὑποκρισία, ἡ προσωποληψία, ἡ ἐπίπλαστη ὑπακοή, ἡ καταλαλιά, τὸ ψέμα, ἡ ὑποκριτικὴ εὐλάβεια καὶ ὄχι ἡ ἀληθινή, καὶ ὅλα τὰ δυσδιάκριτα καὶ σκοτεινὰ πάθη. Καὶ τὸ χειρότερο ὄλων εἶναι, ὅτι μερικοὶ μὲ τὴ σοφία τοῦ λόγου τὰ παρουσιάζουν αὐτὰ ὡς καλὰ, καὶ καλύπτουν τὴ βλάβη τους. Ἄν μάλιστα θέλεις, θὰ σοῦ φανερώσω ἐν μέρει καὶ τὴν πανουργία τους.

Ὁ πανοῦργος ἀνθρωπάρεσκος συμβουλεύοντας ἕναν, σκέφτεται κακὸ ἐναντίον ἄλλου. Ἐπαινώντας ἕναν, κατηγορεῖ ἄλλον. Νουθετώντας τὸν πλησίον του, προβάλλει τὸν ἑαυτὸ του. Συνηγορεῖ στὴ δίκη, ὄχι γιὰ νὰ ἀποδώσει τὸ δίκαιο, ἀλλὰ γιὰ νὰ πολεμήσει τὸν ἐχθρό του. Ἐλέγχει κολακεύοντας, μέχρι πού κατηγορώντας νὰ ἀναγνωρίσει τὸν ἐχθρό του. Διαβάλλει ἀνώνυμα, γιὰ νὰ καλύψει τὴ δική του κακολογία. Ὁρκίζει τοὺς ἀκτῆμονες, γιὰ νὰ ὁμολογήσουν αὐτὰ πού τοὺς λείπουν, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι θέλει νὰ τοὺς ἐνισχύσει, καὶ ὅταν τοῦ ποῦν ὅτι ἔχουν ἀνάγκες, τοὺς διασύρει ὡς ἐπαῖτες. Στούς ἀπειρους καυχιέται, καὶ στοὺς ἔμπειρους κἀνει τὸν ταπεινό, ἐπιδιώκοντας καὶ ἀπὸ τοὺς δύο ἔπαινο. Ὅταν ἐγκωμιάζονται ἐνάρετοι δείχνει τὴν ἀποστροφή του, καὶ ἀλάζοντας συζήτηση, ἀποσπᾷ τὴν προσοχὴ τῶν ἀκροατῶν ἄλλου. Τοὺς προῖσταμένους ὅταν εἶναι ἀπόντες τοὺς ἐξευτελίζει, καὶ ὅταν εἶναι παρόντες τοὺς ἐξυμνεῖ κατὰ πρόσωπον. Τοὺς ταπεινοὺς τοὺς χλευάζει, καὶ τοὺς δασκάλους ψάχνει νὰ τοὺς βρεῖ μομφή. Τὴν ἔλλειψη παιδείας τὴν κοροϊδεύει, γιὰ νὰ δείξει ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι σοφός. Τὶς ἀρετὲς ὄλων τὶς περιφρονεῖ, ἐνῶ τὶς κακίαις τὶς διατηρεῖ στὴ μνήμη του. Καὶ γενικὰ ἀναζητᾷ εὐκαιρίες, καὶ ὑπηρετεῖ πρόσωπα ὡς δοῦλος, μὲ σκοπὸ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸ πολύμορφο πάθος τῆς ἀνθρωπαρέσκειάς του. Προσπαθεῖ νὰ κρύψῃ τὰ δικά του κακὰ, μὲ τὸ νὰ ρωτᾷ γιὰ τὰ κακὰ τῶν ἄλλων. Οἱ πραγματικοὶ ὁμως μοναχοὶ δὲν συμπεριφέρονται ἔτσι, ἀλλὰ, ἀντίθετα, τὰ κακὰ τῶν ἄλλων τὰ παραβλέπουν μὲ συμπάθεια, ἐνῶ τὰ δικά τους τὰ φανερώνουν

φανεροποιούσι, διὸ καὶ παρὰ τῶν ἀγνοούντων ἀνθρώπων ἐξευ-
τελίζονται. Οὐ γὰρ τοσοῦτον βροτοῖς, ὅσον Θεῷ ἀρέσκειν σπου-
δάξουσι, τοῦτο μὲν εὐαρεστοῦντες, τοῦτο δὲ καὶ ἑαυτοὺς κατα-
κρίνοντες, ἐπ' ἀμφοτέροις ἐκδεχόμενοι παρὰ Κυρίου τὴν ἀντα-
5 πόδοσιν, εἰρηκότος «Ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται».

ΙΔ'. Ὁ δὲ σχολαστικός, πονήσας ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις, ἔφη·

Ἐγὼ σου σὺν τοῖς νοήμασιν, ὧ ἀσκητά, καὶ τὴν πανουργίαν
ἐθαύμασα, ἦν, ἑτέροις ἐγκαλῶν, αὐτὸς ἐπεσκιασμένως κατέχεις.
Ἀπορῶν γὰρ τῆς ἐγκυκλίου παιδείσεως, εἰς τὴν κατὰ Θεὸν μω-
10 ρίαν ἐπεσπάσω, λέγων αὐτὴν σοφίαν εἶναι μεγίστην, καὶ Θεῷ
εὐάρεστον, μεθ' ἧς καὶ τὴν προσευχήν, καὶ τοὺς ὑπὲρ εὐσεθείας
πόνους προσέλαβες, ὅπως τὴν εὐδηλον ἀπαιδευσίαν τῇ ἀδήλω
εὐλαβείᾳ ἐπικαλύψης. Εἰ δὲ ὅλως ἐργάτης τυγχάνεις τῶν σῶν
διηγημάτων, αὔριον πάλιν ἐπιβαλόντες ἐπιγνωσόμεθα· καὶ ταῦ-
15 τα εἰπὼν, ἀναστὰς ἀπῆλθεν.

Ὁ δὲ γέρον προπέμψας αὐτὸν καὶ στραφεὶς ἐποτνία. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ
παρεκάλουν αὐτόν, τοῦ στεναγμοῦ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν. Ὁ δὲ εἶπεν·

Ὅρῶ τινὰς ὑμῶν τεταραγμένους. Τεκμήριον γὰρ ἔλαβον, ὅτι οὐ
πρὸς ὠφέλειαν, ἀλλὰ πρὸς βλάβην ἐδέξασθε τοῦ δικανικοῦ τὰ
20 ῥήματα, καὶ οὐκ ὠφεληθέντας, ἀλλ' ὑβρισθέντας ἑαυτοὺς ἐλογί-
σασθε ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία τῆς ἐμῆς ἀθυμίας,
ὅτι τὸν πνευματικὸν νόμον ἑτέροις λαλοῦμεν, αὐτοὶ δὲ οὐ τη-
ροῦμεν. Εἰ δὲ οὐ προσφυῶς κατηκολούθησα τῷ βουλήματι τῶν
σκυθρωπῶν, ἀλλ' αὐτοὶ κρατοῦσι τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον, καὶ πάν-
25 τα θλιθερὰ οὐκ ἀδίκως ἐπέρχεσθαι πεπιστεύκασι κατὰ τὴν
Γραφήν, ὡς γέροντί μοι συγγνώμην τῆς μικρονοίας ἀπόδοτε,
μόνον ἵνα πιστεύσωμεν, ὅτι τῶν συμβαινόντων ἡμῖν λυπηρῶν
ἐσμεν ὑπέθνητοι, καὶ εἰ μὴ προσφάτως ἢ δι' αὐτῶν τῶν πραγμά-
των, ἀλλ' ἐκ παλαιοῦ χρεωστήματος.

30 Τότε εἰς τῶν ἀδελφῶν πεποιθῶς ἐπὶ ἐγκρατεία, καὶ διὰ τοῦτο ἀγνο-
ῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ πάντα μὲν τὰ θλιθερὰ ὑπομένειν πειρώμενος,
ὁμως ὡς μάρτυς πάσχειν ἀδίκως οἰόμενος, μετὰ θράσους ἀπεκρίνα-
το, λέγων·

σὸν Θεό. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὰ ἀγνοοῦν ἐξευτελίζονται. Ἄλλωστε δὲν προσπαθοῦν νὰ ἀρέσουν τόσο πολὺ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσο σὸν Θεό, ἀπὸ τῆ μιά νὰ ἀρέσουν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ κατακρίνουν τοὺς ἑαυτοὺς τους, περιμένοντας καὶ ἀπὸ τὰ δύο τὴν ἀνταπόδοση ἀπὸ τὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος εἶπε· «Ὁποῖος ἐξυψώνει τὸν ἑαυτὸ του, θὰ ταπεινωθεῖ»⁴⁶.

14. Ὁ σχολαστικὸς τότε, ποὺ πόνεσε γιὰ τοὺς ἐλέγχους, εἶπε·

Ἐγὼ μαζὶ μὲ τὶς σκέψεις σου, ἀσκητὰ μου, θαύμασα καὶ τὴν πανουργία σου, γιὰ τὴν ὁποία κατηγορεῖς τοὺς ἄλλους, ἐνῶ τὴν ἔχεις ἐσὺ καλυμμένη. Γιατί, ἐπειδὴ στερεῖσαι ἐγκύκλιος παιδείας, προσελκύεις τὴν προσοχὴ πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν μωρία, λέγοντας ὅτι αὐτὴ εἶναι ἢ πιὸ ἀνώτερη σοφία καὶ εὐάρεστη σὸν Θεό, μαζὶ μὲ τὴν ὁποία περιέλαβες καὶ τὴν προσευχὴ καὶ τοὺς κόπους γιὰ τὴν εὐσέβεια, μὲ σκοπὸ νὰ καλύψεις τὴν ὀλοφάνερη ἀπαιδευσία μὲ τὴν ἀφανῆ εὐλάβεια. Ἄν πράγματι ἐφαρμόξεις ὅλα ὅσα διηγήθηκες, θὰ τὸ δοῦμε αὔριο ποὺ θὰ ἀναφερθοῦμε σ' αὐτά.

Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτά, σηκώθηκε καὶ ἔφυγε. Ὁ γέροντας τότε, ἀφοῦ τὸν ξεπροβόδισε καὶ ἐπέστρεψε, ἀναστέναζε. Καὶ οἱ ἀδελφοὶ τὸν παρακαλοῦσαν νὰ τοὺς πει τὴν αἰτία τοῦ ἀναστεναγμοῦ του. Καὶ αὐτὸς εἶπε·

Βλέπω μερικοὺς ἀπὸ σᾶς ταραγμένους. Γιατί ἔλαβα ἀπόδειξη, ὅτι τὰ λόγια τοῦ νομικοῦ δὲν τὰ δεχθήκατε γιὰ νὰ ὠφεληθεῖτε, ἀλλὰ πρὸς βλάβη σας. Καὶ δὲν ὠφεληθήκατε, ἀλλὰ θεωρήσατε τοὺς ἑαυτοὺς σας προσβεβλημένους μὲ τὰ ὅσα εἰπώθηκαν. Αὐτὴ εἶναι ἢ αἰτία τῆς λύπης μου, ἐπειδὴ τὸν πνευματικὸ νόμο τὸν κηρύττουμε στοὺς ἄλλους, ἀλλ' οἱ ἴδιοι δὲν τὸν τηροῦμε. Ἐὰν ὅμως δὲν ἐρμήνευσα καλὰ τὴ σκέψη τῶν σκυθροπῶν, ἐνῶ αὐτοὶ τηροῦν τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ, καὶ πιστεύουν ὅτι ὅλες οἱ θλίψεις δὲν ἔρχονται ἄδικα, σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, συγχωρεῖστε τὴ διανοητικὴ ἀνεπάρκειά μου, σὰν γέρος ποὺ εἶμαι, ἀρκεῖ μόνο νὰ πιστέψουμε, ὅτι εἴμαστε ὑπεύθυνοι γιὰ τὰ λυπηρὰ ποὺ μᾶς συμβαίνουν, ἂν ὄχι γιὰ πρόσφατες πράξεις μας ἢ γι' αὐτὰ ποὺ μᾶς συμβαίνουν τώρα, ἀλλὰ γιὰ παλιὰ ὀφειλή μας.

Τότε ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς ποὺ στήριζε τὴν πίστη του στὴν ἐγκράτεια, καὶ γι' αὐτὸ ἀγνοοῦσε τὴν ἀλήθεια, καὶ ποὺ προσπαθοῦσε βέβαια νὰ ὑπομένει ὅλες τὶς θλίψεις, ἀλλὰ νόμιζε ὅτι σὰν τὸν μάρτυρα ἔπασχε ἄδικα, ἀπάντησε μὲ θράσος λέγοντας·

Ποῦ ἡ Γραφή κατὰ αἰτίαν ἐκάστου καὶ δικαίαν κρίσιν Θεοῦ ἐπέρχεσθαι τοῖς ἀνθρώποις τὰς συμφορὰς εἴρηκεν;

Ἐπεὶ γάρ, ἐφ' οἷς εἰρήκει λίαν εὐπροσωπήσας, ἔφη·

Ἐν πολλοῖς κεφαλαίοις τοῦτο ζητήσας εὐρήσεις, ἀγαπητέ, καὶ
 5 ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ· εἰ δὲ βούλει, καὶ ἡμεῖς
 σμικρὰ φανερώσωμεν· αὐτὸς δὲ μαθὼν, ἀπόβαλε τὴν ὑψηλο-
 φροσύνην, καὶ κτῆσαι τὴν τοῦ Χριστοῦ ταπεινώσιν, λέγοντος
 «Ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι προῖός
 εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπανσιν ταῖς ψυ-
 10 χαῖς ὑμῶν».

ΙΕ. Ὁ δὲ ὑποτακτικός, ἐπιδραμιὼν τῷ λόγῳ, ἔφη·

Εἰ ἕκαστος ἡμῶν ἐν τούτῳ μιμεῖται τὴν ταπεινώσιν τοῦ Χρι-
 στοῦ, ἐν τῷ ἴδιον χρέος ἡγεῖσθαι τὰ ἐπερχόμενα, καθὼς εἴρηκας,
 δηλονότι καὶ ὁ Χριστὸς παθὼν, ἴδιον χρέος ἐξετέλεσεν· ὅθεν
 15 ἐγὼ βλασφημεῖν ἡγοῦμαι τὸν λόγον λέγοντα.

Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἡγούμενος, λέγει·

Ἐγὼ μὲν ἐπειρώμην τὴν προλαβοῦσάν σου πεῦσιν πρότερον
 λύσαι· ἐπειδὴ δὲ καὶ ταύτῃ ἑτέραν ἐπέβαλες, ὡς ἐκ τῆς συγχύσε-
 ως τῶν μυρίων ἐρωτήσεων ἐπεκάλυψας τὰς λύσεις· Ἡμεῖς ἐν
 20 Κυρίῳ καὶ περὶ τούτου πληροφορησόμεν, τὰ προσήκοντα ἀντε-
 περωτήσαντες, εἰπέ μοι, οἱ δανειζόμενοι ἴδιον χρέος, αὐτοὶ μό-
 νοι χρεῶσται τυγχάνουσιν, ἢ καὶ οἱ ἐγγνώμενοι αὐτούς;

Ὁ δὲ ὑποτακτικὸς ἀπεκρίθη·

Δηλονότι καὶ οἱ ἐγγνώμενοι αὐτούς.

25 Ὁ δὲ γέρων πρὸς αὐτόν·

Γινῶθι οὖν ἀκριδῶς, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς ἡμᾶς ἀναδεξάμενος χρε-
 ωφειλέτην ἑαυτὸν κατέστησε, κατὰ τὰς θείας Γραφάς· «Ὁ ἀ-
 μνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· ὁ γενόμενος
 ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· ὁ πάντων τὸν θάνατον ἀναδεξάμενος, καὶ
 30 ὑπὲρ πάντων ἀποθανών», σὲ μόνον οὐκ ἀνεδέξατο; Τοῦτο ὁμο-
 λόγησον σαφῶς, καὶ ἡμεῖς ἠττήμεθα.

Ὁ δὲ ἀδελφὸς προσπεσὼν ἔφη·

Εἰ καὶ ὡς νήπιος ἐσφάλην κατὰ ἄγνοιαν, τὸν δὲ λυτρωτὴν τῶν

47. Ματθ. 11, 29.

48. Ἰω. 1, 29.

49. Γαλ. 3, 13.

50. Β' Κορ. 5, 14.

Ποῦ λέγει ἡ Γραφή, ὅτι οἱ συμφορῆς στοὺς ἀνθρώπους συμβαίνουν ἀνάλογα μὲ τὸ φταιξιμο τοῦ καθενὸς καὶ τὴ δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ;

Καὶ ὁ γέροντας ἀποδεικνύοντας καλὰ αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα μίλησε εἶπε·
 Ἐάν τὸ ζητήσεις αὐτό, ἀγαπητέ μου, θὰ τὸ βρεῖς σὲ πολλὰ κεφάλαια καὶ στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη. Ἐάν ὅμως θέλεις, θὰ σοῦ παρουσιάσω καὶ ἐγὼ μερικά, καὶ ἐσύ, μαθαίνοντάς τα, ἀπόβαλε τὴν ὑπερηφάνεια καὶ κάνε κτήμα σου τὴν ταπείνωση τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει· «Σηκῶστε τὸν ζυγὸ μου ἐπάνω σας, καὶ μάθετε ἀπὸ μένα, ὅτι εἶμαι πρῶος καὶ ταπεινὸς στὴν καρδιά, καὶ θὰ βρεῖτε ἀνάπαυση στὶς ψυχές σας»⁴⁷.

15. Ὁ ὑποτακτικὸς τότε, μπαίνοντας στὸν λόγο, εἶπε·

Ἐάν ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς μιμεῖται σ' αὐτὸ τὴν ταπείνωση τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸ νὰ θεωρεῖ δικό του χρέος αὐτὰ ποὺ μᾶς συμβαίνουν, ὅπως εἶπες, τότε καὶ ὁ Χριστὸς πάσχοντας πλήρωσε δικό του χρέος. Γι' αὐτὸ ἐγὼ νομίζω ὅτι βλασφημεῖ ἐκεῖνος ποὺ τὸ λέγει αὐτό.

Ἀκούοντας τα αὐτὰ ὁ ἡγούμενος, εἶπε·

Ἐγὼ βέβαια προσπαθοῦσα νὰ λύσω πρῶτα τὴν ἀπορία ποὺ ὑπέβαλες προηγουμένως. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπέβαλες καὶ ἄλλη ἐρώτηση πάνω σ' αὐτήν, μὲ τὴν ἀνάμιξη τῶν μυριάδων ἐρωτήσεων, κάλυψες τὶς ἀπαντήσεις. Ἐγὼ ὅμως μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου θὰ σὲ ἐνημερώσω καὶ γι' αὐτό, ἀφοῦ σὲ ἀντερωτήσω αὐτὰ ποὺ πρέπει. Πές μου, ἐκεῖνοι ποὺ δανείζονται δικό τους χρέος, εἶναι μόνο αὐτοὶ χρεῶστες, ἢ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ γίνονται ἐγγυητὲς τους;

Καὶ ὁ ὑποτακτικὸς ἀπάντησε·

Εἶναι φανερό, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς ἐγγυῶνται.

Καὶ ὁ γέροντας σ' αὐτόν·

Γνώριζε λοιπὸν καλά, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς, ποὺ ἀνέλαβε τὴν ἐγγύησή μας, ἔκανε τὸν ἑαυτοῦ χρεωφειλέτη, σύμφωνα μὲ τὶς ἅγιες Γραφές· «Ὁ ἄμνός τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ποὺ σηκώνει τὶς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου»⁴⁸. «αὐτὸς ποὺ γιὰ μᾶς ἔγινε κατάρρα»⁴⁹, «καὶ αὐτὸς ποὺ ἀνέλαβε τὸν θάνατο ὅλων, καὶ πέθανε γιὰ ὅλους»⁵⁰, μόνο ἐσένα δὲν ἀνέλαβε; Ὁμολόγησέ το αὐτὸ καθαρά, καὶ τότε ἐμεῖς θὰ ἔχουμε ἡττηθεῖ.

Καὶ ὁ ἀδελφὸς γονατίζοντας εἶπε·

Ἐάν καὶ ἔκανα σφᾶλμα σὰν νήπιο ἀπὸ ἄγνοια, ὅμως τὸν λυτρωτὴ

ψυχῶν ἡμῶν καὶ ἀνάδοχον οὐκ ἀρνούμαι. Οἶδα γάρ, ὅτι οὐδεμία ἑτέρα ἐλπίς σωτηρίας ὑπολέλειπται τοῖς ἀνθρώποις, τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι «πάντες ἥμαρτον, καὶ ὑστερούμενοι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν τῆ αὐτοῦ χάριτι».

5 Ἰς. Ὁφεληθέντων δὲ πάντων ἐπὶ τῇ ἐπιγνώσει καὶ μετανοίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ, ὁ δὲ γέρων ἔφη·

Λείπεται λοιπὸν ἡμᾶς δεῖξαι ἀπὸ τῆς Γραφῆς, ὅτι οὐδὲν τῶν συμβαινόντων λυπηρῶν ἐκάστῳ ἀδίκως ἐπέρχεται, ἀλλὰ πάντα κατὰ δικαίαν κρίσιν Θεοῦ, τῶν μὲν ὑπὲρ ἰδίων κακῶν, τῶν δὲ ὑπὲρ τῶν πλησίον πασχόντων, εἰς κόλπον ἐπέρχεται πάντα τοῖς ἀδίκοις «Παρὰ δὲ Κυρίου πάντα δίκαια»· καὶ πάλιν· «Πάντα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ μετὰ δικαιοσύνης· καὶ ὁ σπεῖρει ἕκαστος, τοῦτο καὶ θερίσει»· καί, «Εἰ ἡμῶν ἀδικία Θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν; Μὴ ἄδικος ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἀνθρώπου λέγω. Μὴ γένοιτο». Ἴδου καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ βληθέντες, διδάσκουσιν ἡμᾶς τοῦτο τὸ φρόνημα, κατὰ ἰδίαν αἰτίαν καὶ Θεοῦ παιδεύσιν λέγοντες ἐμβεβλήσθαι, εἰ καὶ ἄλλο ἀνεδέξαντο πρόσωπον. Καὶ ὁ ἅγιος Δαβὶδ, ὑπὸ τοῦ Σεμεὶ θλιδόμενος, κελεύσει Θεοῦ καὶ διὰ ἴδια αἰτιάματα ὁμολογεῖ θλιβεσθαι.

Καὶ Ἡσαΐας δὲ καὶ Ἰερεμίας, Ἰεζεκιήλ τε καὶ Δανιήλ, καὶ οἱ λοιποὶ προφήται, τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι τὰ μέλλοντα θλιβερὰ κατὰ τὴν ἐκάστου ἀμαρτίαν ἐπέρχεσθαι αὐτοῖς προεφήτευον, ἅμα καὶ τὰς αἰτίας καὶ τὰς ἀφορμὰς προδηλώσαντες· φησὶ γάρ· Ἐνθ' ὧν ἐλάλουν τάδε, καὶ ἐποίουν τάδε, ἐπέλθοι αὐτοῖς τάδε. Καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ ὁ μακάριος Δαβὶδ τοῦτο φανεροποιῶν ἔλεγεν· Ἐγνων, Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ κρίματά σου, καὶ ἐν ἀληθείᾳ σου ἐταπείνωσάς με». Καὶ πάλιν· Ὁνειδος ἄφροني ἔδωκάς μοι ἐκωφώθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, ὅτι σὺ ἐποίησας». Καὶ εὐχαριστεῖ, ὅτι τῶν ἐπικεκαλυμμένων ἐν ἡμῖν ἐννοιῶν πονηρῶν ἐπέστειλεν αὐτῷ, ἵνα, ἀκριβῶς τὰς ἐννοίας ἡμῶν ἐπιβλεψάμενοι, ἑαυτοὺς διορθωσώμεθα, καὶ μὴ ἀμφιδάλ-

51. Ρωμ. 3, 23-24.

52. Παροιμ. 16, 33.

53. Παροιμ. 16, 10.

54. Γαλ. 6, 8.

55. Ρωμ. 3, 5-6.

56. Δαν. (Προσευχή Ἀζαρία) 2 ἔ.

τῶν ψυχῶν μας καὶ ἀνάδοχό μας δὲν τὸν ἀρνοῦμαι. Γιατὶ γνωρίζω, ὅτι καμμιά ἄλλη ἐλπίδα σωτηρίας δὲν ἀπέμεινε στοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Ὅλοι ἁμάρτησαν καὶ στερούμενοι τῆ δόξα τοῦ Θεοῦ, δικαιώνονται δωρεὰν μὲ τῆ χάρη του»⁵¹.

16. Καθὼς λοιπον ὅλοι ὠφελήθηκαν μὲ τὴν ἀναγνώριση καὶ μετάνοια τοῦ ἀδελφοῦ, ὁ γέροντας εἶπε·

Μένει λοιπὸν νὰ δείξουμε ἀπὸ τῆ Γραφή, ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ λυπηρὰ πού συμβαίνουν στὸν καθένα δὲν ἔρχεται ἀδίκῃ, ἀλλὰ ὅλα, σύμφωνα μὲ τῆ δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ, ἔρχονται στοὺς κόλπους τῶν ἀδίκων, οἱ ὅποιοι ὑποφέρουν ἄλλοι γιὰ τὰ δικά τους κακὰ, καὶ ἄλλοι γιὰ τὰ κακὰ τῶν πλησίον τους. Γιατὶ «Στὸν Κύριο ὅλα εἶναι δίκαια»⁵²· καὶ πάλι· «Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ εἶναι δίκαια»⁵³· καὶ· «Ἐκεῖνο πὸν σπέρνει ὁ καθένας, αὐτὸ καὶ θὰ θερίσει»⁵⁴· καὶ· «Ἐὰν ἡ δική μας ἀδικία ἀναδεικνύει τῆ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, τί θὰ ποῦμε; Μήπως εἶναι ἀδίκος αὐτὸς πὸν ἐκδηλώνει μὲ τιμωρία τὴν ὀργή; Μιλῶ κατ' ἀνθρώπινη σκέψη. Μὴ γένοιτο»⁵⁵. Νὰ, καὶ οἱ τρεῖς παῖδες πὸν ρίχθηκαν στὸ καμίνι τὸ ἀναμμένο, μᾶς διδάσκουν αὐτὴ τὴν πίστη, λέγοντας, ὅτι γιὰ δικό τους φταίξιμο καὶ γιὰ παιδαγωγία ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ρίχθηκαν, ἂν καὶ ἀνέλαβαν τὴν εὐθύνη ἄλλου προσώπου⁵⁶. Καὶ ὁ ἅγιος Δαβίδ, πὸν θλιβόταν ἀπὸ τὸν Σεμεϊ, ὁμολογεῖ ὅτι θλίβεται μὲ ἐντολή τοῦ Θεοῦ γιὰ διχῆς του ἁμαρτίες.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἡσαΐας καὶ ὁ Ἰερεμίας, ὁ Ἰεζεκιήλ καὶ ὁ Δανιήλ καὶ οἱ ὑπόλοιποι προφῆτες καὶ στὸ λαὸ καὶ στὰ ἔθνη τὰ μελλοντικὰ κακὰ προφήτευσαν ὅτι ἔρχονται σ' αὐτοὺς ἀνάλογα μὲ τὴν ἁμαρτία τοῦ καθενός, ἀναφέροντας συγχρόνως καὶ τὶς ἀφορμές. Γιατὶ λένε· Ἐπειδὴ ἔλεγαν αὐτὰ, καὶ ἔκαναν αὐτὰ, θὰ συμβοῦν σ' αὐτοὺς τὰ ἐξῆς. Καὶ στὸν ψαλμὸ ὁ μακάριος Δαβίδ φανερώνοντάς το αὐτό, λέγει· «Ἔμαθα, Κύριε, ὅτι οἱ τιμωρίες σου εἶναι δίκαιες, καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους τῆς ἀλήθειας ἐπέτρεψες νὰ ταπεινωθῶ»⁵⁷. Καὶ πάλι· «Ἔδωσες ντροπὴ σὲ μένα τὸν ἄφρονα. Ἔγινα κωφάλαλος καὶ δὲν ἀνοιξα τὸ στόμα μου νὰ διαμαρτυρηθῶ, γιατί σὺ ἐπέτρεψες νὰ γίνω αὐτό»⁵⁸. Καὶ εὐχαριστεῖ ἐπειδὴ τοῦ ἔστειλε τὶς θλίψεις γιὰ τὶς κρυφῆς πονηρῆς σκέψεις του, ὥστε, προσέχοντας μὲ ἀκριβεία τὶς σκέψεις μας, νὰ διορθώσουμε τοὺς ἑαυτοὺς

57. Ψαλμ. 118, 75.

58. Ψαλμ. 38, 9-10.

λωμεν εἰ τὸ πλεῖστον τῆς κακίας τῆς ἑαυτῶν ἄγνοοῦμεν. Τελείου γὰρ ἀνδρός ἐστὶν ἀληθάργητον εἶναι ἐν τοῖς ἰδίῳις ἠττήμασιν. Εἰ δὲ τὰ προφανῆ ἠττήματά ἐστι δυσκατανόητα, πολλῶ μᾶλλον τὰ ἐνθυμήματα.

5 Γνωσόμεθα οὖν ὡς λογικοί, ὅτι πρὸς τὴν ἡμῶν ὠφέλειαν ἐπιφέρει Κύριος τὰς ἐπαγωγάς, καὶ πολλὰ καλὰ δι' αὐτῶν ἐν ἡμῖν ἐργάζεται. Πρῶτον εὗρεσις τῶν κρυπτῶς ἡμᾶς κατεχουσῶν ἐννοιῶν, μετὰ τὴν τούτων εὗρεσιν καὶ ταπεινοφροσύνην προστίθῃσιν ἀληθινὴν καὶ ἀσχημάτιστον, εἶτα τῆς ματαιίας οἰή-
10 σεως ἀπαλλαγῆναι κελεύουσιν ἀνακάλυσιν, κατὰ τὸ γεγραμμένον «Διέκνυσαν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος». Τοῦτο οὖν ἀκριθῶς ἴστε γινώσκοντες, ἀδελφοί, ὅτι, ἐὰν μὴ τὰς ἐπιφορὰς μετὰ πίστεως καὶ εὐχαριστίας ὑπομείνωμεν, τὴν ἐγκεκρυμμένην κακίαν
15 εὗρεῖν οὐ δυνάμεθα. Ταύτης δὲ τρανῶς μὴ εὗρεθείσης, οὔτε τοὺς ἐνεστῶτας φαύλους λογισμοὺς ἀπορρίψαι δυνάμεθα, οὔτε τῶν προγεγενημένων κακῶν ἰλασμόν ζητῆσαι, οὔτε περὶ τῶν μελλόντων ἀσφάλειαν δέξασθαι.

Ἐρώτησις

20 ΙΖ. Εἰ τὰ ῥήματα τοῦ δικανικοῦ ἔλεγχοί εἰσι τῶν ἡμετέρων πραγμάτων, διὰ τί τῶν εἰρημένων ὑπεθύνους ἑαυτοὺς οὐχ εὗρίσκομεν;

Ἀπόκρισις

Αἱ ἐπιφοραὶ καὶ οἱ ἔλεγχοι ταῖς αἰτίαις εἰς τὸ φανερόν οὐκ
25 ἐξομοιοῦνται, κατὰ δὲ τὸ πνευματικόν, πᾶσαν ἀποσώζουσι δικαιοσύνην. Τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῆς ἀγίας Γραφῆς γινῶναι δυνάμεθα. Μὴ γὰρ οἱ ὑπὸ τοῦ πύργου τοῦ Σιλωὰμ ἀποθανόντες, ἑτέροις πύργον ἀπεκατέστησαν, καὶ οἱ ἀπαχθέντες εἰς μετάνοιαν ἐν Βαβυλῶνι αἰχμάλωτοι ἐβδομήκοντα ἔτη, ἄλλους τινὰς αἰχμαλώτους ἔλαβον εἰς μετά-
30 νοιαν; Οὐχ οὕτως εἰσὶν αἱ παιδευτικαὶ συμβάσεις ἀλλ' ὥσπερ οἱ

μας, καὶ νὰ μὴ ἔχουμε ἀμφιβολίες ἂν ἀγνοοῦμε τὶς περισσότερες κακίες μας. Γιατὶ γνῶρισμα τοῦ τέλειου ἀνθρώπου εἶναι νὰ μὴ λησμονεῖ τὰ ἁμαρτήματά του. Ἐὰν ὅμως τὰ ὀλοφάνερα σφάλματα εἶναι δυσκολονόητα, πολὺ περισσότερο εἶναι οἱ ἀναμνήσεις.

Ἄς μάθουμε λοιπόν, σὰν λογικοὶ ποὺ εἴμαστε, ὅτι ὁ Κύριος μᾶς στέλνει τὰ δεινὰ γιὰ τὴ δική μας ὠφέλεια, καὶ μέσω αὐτῶν μᾶς κάνει πολλὰ καλά. Πρῶτα τὴν ἀνακάλυψη τῶν κρυφῶν λογισμῶν ποὺ μᾶς κατέχουν. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψη αὐτῶν, προσθέτει καὶ τὴν ἀληθινὴ καὶ ἀπροσποίητη ταπεινοφροσύνη, ἔπειτα καὶ τὴν ἀνακάλυψη ποὺ μᾶς παραγγέλλει νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴ μάταια ἔπαρση, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο ποὺ ἔχει γραφεῖ: «Πέφτει ἡ ὑπερηφάνεια ἐκείνων ποὺ διαπράττουν τὴν ἀνομία, γιὰ νὰ ἐξολοθρευθοῦν γιὰ πάντα»⁵⁹. Αὐτὸ λοιπόν νὰ ξέρετε, ἀδελφοί μου, ὅτι, ἐὰν δὲν ὑπομείνουμε τὶς συμφορὲς μὲ πίστη καὶ εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεό, δὲν μποροῦμε νὰ βροῦμε τὴν κακία ποὺ ἔχουμε κρυμμένη μέσα μας. Καὶ ἂν αὐτὴ δὲν βρεθεῖ μὲ ἀκριβεία, δὲν μποροῦμε οὔτε τοὺς παρόντες κακοὺς λογισμοὺς νὰ ἀπορρίψουμε, οὔτε νὰ ζητήσουμε τὴ συγχώρηση τῶν προηγουμένων κακῶν, οὔτε καὶ τὴν ἀσφάλεια γιὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ ν' ἀποκτήσουμε.

Ἑρώτηση

17. Ἄν τὰ λόγια τοῦ νομικοῦ ἀποτελοῦν ἔλεγχο τῶν δικῶν μας πράξεων, γιατί δὲν θεωροῦμε ὑπεύθυνους τοὺς ἑαυτοὺς μας γι' αὐτὰ ποὺ λέχθηκαν;

Ἀπάντηση

Οἱ τιμωρίες καὶ οἱ ἔλεγχοι δὲν ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὶς αἰτίες ποὺ τοὺς προκαλοῦν, ἀλλὰ ἀπὸ πνευματικῆς ἀπόψεως διασώζουν κἀθε ἔννοια δικαίου. Καὶ αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ μάθουμε καὶ ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή. Μήπως ἐκεῖνοι ποὺ σκοτώθηκαν ἀπὸ τὸν πύργο τοῦ Σιλωὰμ ποὺ ἔπεσε ἐπάνω τους⁶⁰, ἔκτισαν μὲ ἄλλους τὸν πύργο, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ὀδηγήθηκαν αἰχμάλωτοι στὴ Βαβυλώνα ἑβδομήντα χρόνια γιὰ νὰ μετανοήσουν, πῆραν κάποιους ἄλλους αἰχμαλώτους γιὰ μετάνοια; Οἱ παιδαγωγικὲς τιμωρίες δὲν εἶναι τέτοιες, ἀλλ' ὅπως οἱ στρατιῶτες,

στρατιῶται, ὅταν φωραθῶσιν ἁμαρτήσαντες, αἰκίζονται μὲν, οὐ τὰ αὐτὰ δὲ πάσχουσιν, οἷα φαῦλα πεποιήκασιν, οὕτω καὶ πάντες παιδευόμεθα μὲν διὰ τῶν ἐπερχομένων, εὐκαιρῶς δὲ καὶ ἀρμοζόντως καὶ πρὸς μετάνοιαν, οὐχ ὁμοιοτρόπως δέ, οὐδὲ ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ, 5 οὐδὲ διὰ τῶν αὐτῶν πραγμάτων· καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ ἄγει τοὺς πολλοὺς εἰς ἀπιστίαν τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης, ἢ τοῦ καιροῦ ὑπέρθεσις, καὶ ἢ τῶν ἐπιφερομένων ἀνομοιότης

Οὐκοῦν ἐπειδὴ πολλὰ ἐπέρχονται ἡμῖν θλιβερὰ πράγματα, τοῦτο μὲν δι' ἀνθρώπων φθονούντων, κολακευόντων, καταλαλούντων, διαβαλλόντων, συκοφαντούντων, πλανώντων, ἀπόντων, διορτυπόντων, κλεπτόντων, ἀποστερούντων, σκανδαλιζόντων, διωκόντων, καταφρονούντων, μισούντων, τυπτόντων, ἐπηρεαζόντων, καὶ ὅσα ἀνθρώποις παρὰ ἀνθρώπων ἐπέρχονται, καὶ παρὰ τοῦ ἰδίου σώματος σφριγῶντος, πολεμοῦντος, ἀναπαύσεις θέλοντος· ἐντὸς 15 τούτοις συμβαίνοντα δῆγματα κυνῶν, ἰοβόλων, ἢ σαρκοδόρων θηριῶν· πρὸς τούτοις λοιμοί, σεισμοί, παγετοί, καύσωνες, γῆρας, πενία, μόνωσις, καὶ ὅσα τοιαῦτα· τοῦτο δὲ διὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας πρὸς ἃ τὴν πάλιν ἡμῶν εἶναι ὁ Ἀπόστολος ἐφάνερωσε, τοὺς λόγους ἡμῶν καὶ τὰς πράξεις ἐπιτηρούντων, δι' ὧν ἀκολούθως 20 ἐφαμίλλους καὶ τοὺς λογισμοὺς ἡμῶν καταστοχάζονται εἶναι· εἰκότως. Εἰ μὴ γὰρ ὁ αὐτεξούσιος ἡμῶν νοῦς ταῖς δοκιμαστικαῖς προσβολαῖς ἐξ ἀπιστίας προσομιλήσει, καὶ ἀφείς τὴν καθολικὴν ἐλπίδα, λογισμοὺς ἀνακινήσει, οὔτε λόγοι προσφέρονται, οὔτε πράξεις ἐπιτελοῦνται.

25

Ἑρώτησις

ΙΗ. Αὐτὸς εἶρηκας, ὅτι πᾶσαι αἱ συμφοραὶ κατὰ αἰτίαν εὐλόγως ἐκάστω ἐπέρχονται, εἰς ἐπίγνωσιν τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης ἡμῶν ἐφέλκουσι. Φανέρωσον οὖν ἡμῖν τὰς αἰτίας, ἵνα οὕτως πιστεύωμεν, ὅτι ὑπεύθυνοι τῶν ἐπιφορῶν ἐσμεν, καὶ ὀφείλομεν ὑπομένειν 30 τὰ ἐπερχόμενα θλιβερά, ἵνα μὴ ἐν τῇ κρίσει, οὐχ ὡς ἁμαρτωλοὶ μό-

ὅταν συλληφθῶν νὰ ἁμαρτάνουν, τιμωροῦνται βέβαια, ἀλλὰ οἱ τιμωρίες τους δὲν εἶναι ἴδιες μὲ τὰ κακὰ πού ἔκαναν, ἔτσι καὶ ἐμεῖς ὅλοι τιμωρούμαστε βέβαια, μὲ τὰ δεινὰ πού μᾶς ἔρχονται, κατάλληλα καὶ ὅπως πρέπει, καὶ γιὰ νὰ μετανοήσουμε. Καὶ δὲν τιμωρούμαστε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, οὔτε κατὰ τὸ ἴδιο χρονικὸ διάστημα, οὔτε μὲ τὰ ἴδια πράγματα. Καὶ αὐτὸ εἶναι πού κάνει πολλοὺς νὰ μὴ πιστεῦουν στὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, ἢ μετὰθεση τοῦ χρόνου καὶ ἢ ἀνομοιότητα τῶν τιμωριῶν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν μᾶς συμβαίνουν πολλὰ θλιβερά, ἄλλοτε ἀπὸ ἀνθρώπους πού μᾶς φθονοῦν, μᾶς κολακεύουν, μᾶς κακολογοῦν, μᾶς διαβάλλουν, μᾶς συκοφαντοῦν, μᾶς παραπλανοῦν, ἀπὸ ἀνθρώπους πού εἶναι ἀπόντες, πού μᾶς ὑπονομεύουν, μᾶς κλέβουν, μᾶς σκανδαλίζουν, μᾶς καταδιώκουν, μᾶς περιφρονοῦν, μᾶς μισοῦν, μᾶς χτυποῦν, μᾶς ἐνοχλοῦν, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πού γίνονται ἀπὸ ἀνθρώπους σὲ ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο μας τὸ σῶμα, πού εἶναι γεμάτο ὀρμή, μᾶς πολεμᾷ καὶ θέλει ἀνάπαυση, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰ δαγκώματα σκυλιῶν, δηλητηριωδῶν ἢ σαρκοφάγων θηρίων πού μᾶς συμβαίνουν, καὶ κοντὰ σ' ὅλα αὐτὰ καὶ οἱ λοιμώδεις ἀσθένειες, οἱ σεισμοί, οἱ παγετοί, οἱ καύσωνες, τὰ γηρατεία, ἢ φτώχεια, ἢ ἐγκτάλειψη καὶ ὅλα τὰ ὅμοια. Καὶ ἀκόμα ὅσα μᾶς συμβαίνουν ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα, πρὸς τὰ ὁποῖα γίνεται ὁ ἀγώνας μας, ὅπως μᾶς φανέρωσε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, τὰ ὁποῖα πνεύματα παρακολουθοῦν τὰ λόγια καὶ τὶς πράξεις μας, μὲ τὶς ὁποῖες φροντίζουν στὴ συνέχεια νὰ εἶναι ἀνάλογοι καὶ οἱ λογισμοί μας, πρᾶγμα πού εἶναι εὐλόγο. Γιατί, ἂν ὁ αὐτεξούσιος νοῦς μας δὲν ἔρθει σὲ ἐπαφή μὲ τὶς δοκιμαστικὰς ἐπιθέσεις ἕξαιτίας τῆς ἀπιστίας καὶ δὲν ἀνακινήσει λογισμούς, ἐγκαταλείποντας τὴν καθολικὴν ἐλπίδα, οὔτε λόγοι προφέρονται, οὔτε πράξεις γίνονται.

Ἑρώτηση

18. Ὁ ἴδιος ἔχεις πεῖ, ὅτι ὅλες οἱ συμφορὲς ἔρχονται στὸν καθένα, κατὰ εὐλόγο λόγο, ἀνάλογα μὲ τὴν αἰτία πού τὶς προκάλεσε, γιὰ νὰ μᾶς κάνουν νὰ γνωρίσουμε τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Φανέρωσε μᾶς λοιπὸν τὶς αἰτίες, γιὰ νὰ πιστέψουμε ἔτσι, ὅτι εἴμαστε ὑπεύθυνοι τῶν συμφορῶν, καὶ ὅτι ὀφείλουμε νὰ ὑπομένουμε τὰ δεινὰ πού μᾶς βρίσκουν, ὥστε κατὰ τὴν κρίση νὰ μὴ ἔχουμε βαρύτερη τιμωρία, ὄχι μόνο

νον, ἀλλὰ καὶ ὡς τὴν ἴασιν μὴ προσδεξάμενοι, βαρυτέραν ἔξωμεν τὴν κόλασιν.

Ἀποκρίσις

Πάσης συμβάσεως αἰτία ἐστὶν οἱ ἐκάστου λογισμοί. Εἶχον δὲ
5 εἶπεῖν, ὅτι καὶ οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις ἐπειδὴ δὲ πρὸ ἐννοίας ταῦτα
οὐ προέρχονται, τούτου χάριν τὸ πᾶν τοῖς λογισμοῖς ἐπιγράφοιμι.
Τοῦ λογισμοῦ οὖν προηγουμένου, λοιπὸν οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις
παρέχουσιν ἡμῖν τὴν εἰς ἀλλήλους κοινωνίαν. Δύο δὲ εἰσιν οἱ τρό-
10 ποι τῆς κοινωνίας εἷς ἀπὸ ἀγάπης, καὶ εἷς ἀπὸ κακίας. Διὰ δὲ τῆς
κοινωνίας οὗς οὐκ οἶδαμεν, ἀλλήλους ἀναδεχόμεθα. Ταῖς δὲ ἀνα-
δοχαῖς ἐπιφοραὶ ἀναγκαίως ἀκολουθοῦσι, καθὼς φησιν ἡ Γραφή·
«Ὁ ἐγγνώμενος τὸν ἑαυτοῦ φίλον, ἐχθρῶ παραδίδωσι τὴν ἑαυτοῦ
χειρα». Οὕτως ἕκαστος, οὐ μόνον ἑαυτοῦ τὰ ἐπερχόμενα ὑπομένει,
ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ πλησίον, ἐφ' οἷς αὐτὸν ἀνεδέξατο.

15

Ἐρώτησις

ΙΘ'. Ἀξιούμεν μαθεῖν τὸν ἓνα τρόπον τῆς ἀναδοχῆς, λέγομεν δὲ τὸν ἀπὸ κακίας γενόμενον.

Ἀποκρίσις

Ἀπὸ κακίας ἀναδοχὴ ἀκούσιός ἐστιν. Οὕτω δὲ συμβαίνει Ἄ-
20 ναδέχεται τοὺς πειρασμούς, ὡς θέλει ὁ ἀποστερῶν τοῦ ἀποστερου-
μένου, ὁ πλεονεκτῶν τοῦ πλεονεκτουμένου, ὁμοίως ὁ συκοφαντῶν
τοῦ συκοφαντουμένου, ὁ καταπονῶν τοῦ καταπονουμένου, ὁ κατα-
λαλῶν τοῦ καταλαλουμένου, ὁ καταφροῶν τοῦ καταφρονουμένου, ὁ
διαβάλλων τοῦ διαβαλλομένου· καὶ ἵνα μὴ καθ' ἓν λέγω, πᾶς ὁ
25 ἀδικῶν, τοῦ ἀδικουμένου κατὰ ἀναλογίαν ἀναδέχεται τοὺς πειρα-
σμούς. Τούτοις δὲ μαρτυρεῖ ἡ θεία Γραφή λέγουσα· «Δίκαιος ἐκ
θήρας ἐκδύνει, ἀντ' αὐτοῦ δὲ παραδίδεται ἀσεβῆς»· καὶ πάλιν· «Εἰς

ἐπειδὴ εἴμαστε ἁμαρτωλοί, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ δὲν δεχθήκαμε τὴν θεραπεία.

Ἀπάντηση

Γιὰ κάθε τι πὺ συμβαίνει αἷτιοι εἶναι οἱ λογισμοὶ τοῦ καθενός. Θὰ μπορούσα βέβαια νὰ προσθέσω ὅτι εὐθύνονται καὶ τὰ λόγια καὶ οἱ πράξεις, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν γίνονται πρὶν ἀπὸ τὶς σκέψεις, γι' αὐτὸ τὰ ἀποδίδω ὅλα στοὺς λογισμοὺς. Ἀφοῦ λοιπὸν προηγηθεῖ ὁ λογισμός, τότε τὰ λόγια καὶ οἱ πράξεις μᾶς κάνουν κοινωνοὺς μαζί τους. Καὶ εἶναι δύο οἱ τρόποι τῆς κοινωνίας μας μαζί τους. Ἐνας ἀπὸ τὴν ἀγάπη, καὶ ἕνας ἀπὸ τὴν κακία. Καὶ μὲ τὴν κοινωνία, ἐκείνους πὺ δὲν γνωρίζουμε, τοὺς δεχόμαστε ἀμοιβαῖα. Μὲ τὴν ἀποδοχὴ μας ὅμως ἀκολουθοῦν ἀναγκαστικὰ καὶ οἱ ἀντίστοιχες συνέπειες, ὅπως λέγει ἡ Γραφή: «Αὐτὸς πὺ δίνει ἐγγύηση γιὰ κάποιο χρέος φίλου του, δίνει τὸ χέρι του στὸν ἐχθρό του»⁶¹. Ἔτσι ὁ καθένας ὑπομένει ὄχι μόνο τὰ τὰ δικά του δεινὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ δεινὰ τοῦ πλησίον του, ἐπειδὴ ἐγινε ἐγγυητὴς γι' αὐτὰ.

Ἐρώτηση

19. Ζητοῦμε νὰ μάθουμε τὸν ἕνα τρόπο ἀναδοχῆς (ἀνάληψης), δηλαδή ἐκείνον πὺ γίνεται ἀπὸ κακία.

Ἀπάντηση

Ἡ ἀναδοχὴ ἀπὸ κακία εἶναι ἀθέλητη, καὶ συμβαίνει ὡς ἑξῆς: Ὁ κλέφτης ἀναλαμβάνει μὲ τὴ θέλησή του τοὺς πειρασμοὺς ἐκείνου ἀπὸ τὸν ὅποιο κλέβει κάτι, ὁ πλεονέκτης ἐκείνου ἀπὸ τὸν ὅποιο ἄρπαξε, ὅμοια καὶ ὁ συκοφάντης ἐκείνου πὺ συκοφαντεῖται, αὐτὸς πὺ καταπονεῖ, ἐκείνου τὸν ὅποιο καταπονεῖ· αὐτὸς πὺ κακολογεῖ, ἐκείνου τὸν ὅποιο κακολογεῖ· αὐτὸς πὺ περιφρονεῖ, ἐκείνου τὸν ὅποιο περιφρονεῖ· αὐτὸς πὺ διαβάλλει, ἐκείνου τὸν ὅποιο διαβάλλει· καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὸν καθένα ξεχωριστὰ, ὅποιος ἀδικεῖ ἀναλαμβάνει ἀντίστοιχα τοὺς πειρασμοὺς ἐκείνου τὸν ὅποιο ἀδικεῖ. Καὶ αὐτὰ τὰ βεβαιώνει καὶ ἡ ἅγια Γραφή πὺ λέγει: «Ὁ δίκαιος ξεφεύγει τὴν παγίδα πὺ τοῦ στήνει ὁ ἐχθρός, καὶ ἀντ' αὐτοῦ συλλαμβάνεται στὴν παγίδα ὁ ἄσε-

κόλπον ἐπέρχεται πάντα τοῖς ἀδίκοις, παρὰ δὲ Κυρίου πάντα δίκαια. Εἰ οὖν ἡ ἡμῶν ἀδικία, Θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησιν» ἐν ἀλλήλοις, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, «τί ἐροῦμεν; Μὴ ἄδικος ὁ Θεὸς ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν» τοῖς παιδευομένοις διὰ τῶν ἐπιφορῶν, ἀλλὰ καὶ
5 πρὸς ταῦτα ἀνεπισκέπτως ἀγριαινομένοις;

Ἑρώτησις

Κ'. Ταῦτα οὕτως ἔχειν πιστεύομεν δι' ἀκολουθίας ἐπακούσαντες. Λοιπὸν εἰπέ ἡμῖν καὶ τὴν ἐξ ἀγάπης ἀναδοχήν, ἵνα καὶ ταῦτα μὴ ἀγνοῶμεν.

10

Ἀπόκρισις

Ἐξ ἀγάπης ἀναδοχή ἐστίν, ἣν ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἡμῖν πάντως δέδωκε, πρῶτον ἰασάμενος ἡμῶν τὰς ἀσθενείας τῆς ψυχῆς, εἶτα
θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν· ὁ αἴρων τὴν ἁμαρ-
τίαν τοῦ κόσμου, τὴν καθαρὰν φύσιν ἀποκαθιστῶν τοῖς βεβαίως
15 αὐτῷ πιστεύουσι, θανάτου λύτρωσιν, θεοσέβειαν παραδούς, εὐσέ-
βειαν διδάσκων, ὑπὲρ ἀγάπης κακοπαθεῖν ἕως θανάτου ὑποδεικνύ-
ων· τὴν ἐπὶ τούτοις ὑπομονὴν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος μετουσίας
χαρισάμενος ἡμῖν, καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε,
καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη». Διὸ
20 καὶ τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν πειρασμοὺς ἀναδέχεται, μυκτηριζόμενος, ὄνει-
διζόμενος, δεσμούμενος, παραδιδόμενος, κολαφιζόμενος, ὄξος καὶ
χολὴν ποτιζόμενος, συγκοφαντούμενος, διωκόμενος, ῥαπιζόμενος.
Οὗτος ἡμῖν διὰ σαρκὸς καὶ πνεύματος κοινωνήσας καὶ τὰ ὑπὲρ
ἡμῶν πάθη ἀναδεξάμενος, πάλιν τοῖς ἰδίῳ ἀποστόλοις παρέδωκε
25 τὸν νόμον τοῦτον, προφήταις, πατράσι, πατριάρχαις, τοὺς μὲν προ-
διδάξας διὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος, τοῖς δὲ ὑποδείξας διὰ τοῦ

62. Παροιμ. 11, 3.

64. Παροιμ. 16, 33.

63. Παροιμ. 26, 27.

65. Ρωμ. 3, 5.

βής»⁶². Καὶ ἄλλοῦ· «Ὅποιος σκάβει λάκκο, θὰ πέσει ὁ ἴδιος μέσα σ' αὐτόν, καὶ ἐκεῖνος ποὺ κυλάει πέτρα ἐναντίον ἄλλου, τὴν κυλάει ἐναντίον του»⁶³. Καὶ πάλι· «Ὅλα τὰ κακὰ ποὺ κάνουν οἱ ἄδικοι ἐπέρχονται ἐναντίον τους· στὸν Κύριο ὅμως ὅλα εἶναι δίκαια»⁶⁴. «Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἀδικία μας ἀναδεικνύει τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ», μεταξὺ μας, σύμφωνα μὲ τὸν Ἀπόστολο, «τί θὰ ποῦμε; Μήπως εἶναι ἄδικος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐκδηλώνει μὲ τιμωρία τὴν ὀργή του»⁶⁵, σὲ ἐκείνους ποὺ παιδεύονται μὲ τὶς συμφορές, ἀλλὰ καὶ ἐξαγριώνονται ἀπερίσκεπτα γι' αὐτές;

Ἑρώτηση

20. Πιστεύουμε ὅτι αὐτὰ ἔτσι εἶναι, ἀφοῦ τὰ παρακολογήσαμε μὲ τὴ σειρά. Πές μας λοιπὸν καὶ τὴν ἀναδοχὴ ποὺ γίνεται ἀπὸ ἀγάπη, γιὰ νὰ μὴ ἀγνοοῦμε καὶ αὐτά.

Ἀπάντηση

Ἐναδοχὴ ἀπὸ ἀγάπη εἶναι ὅπωςδήποτε ἐκείνη ποὺ μᾶς ἔδωσε ὁ Κύριος Ἰησοῦς, θεραπεύοντας πρῶτα τὶς ἀσθένειες τῆς ψυχῆς, καὶ ἔπειτα θεραπεύοντας κάθε ἀσθένεια καὶ κάθε ἀδυναμία, Αὐτὸς ποὺ σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου, ποὺ ἀποκαθιστᾷ τὴν καθαρὴ φύση ἐκείνων ποὺ πιστεύουν σταθερὰ σ' αὐτόν, ποὺ παρέχει τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὸν θάνατο, ποὺ παραδίδει τὴν εὐσέβεια πρὸς τὸν Θεό, ποὺ διδάσκει τὴν εὐσέβεια, ποὺ μᾶς ὑποδεικνύει νὰ ὑποφέρουμε γιὰ τὴν ἀγάπη μέχρι θανάτου, ποὺ μᾶς χαρίζει τὴν ὑπομονὴ τῶν δεινῶν μὲ τὴ συμμετοχὴ μας στὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ τέλος καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, «Τὰ ὁποῖα μάτι δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἄκουσε καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαβε»⁶⁶. Γι' αὐτὸ καὶ ἀναλαμβάνει τοὺς δικοὺς μας πειρασμοὺς μὲ τὸ νὰ ἐμπαίζεται, νὰ κοροϊδεύεται, νὰ δεσμεύεται, νὰ προδίδεται, νὰ ἐξευτελίζεται, νὰ ποτίζεται ξύδι καὶ χολή, νὰ συκοφαντεῖται, νὰ διώκεται, νὰ ραπίζεται. Αὐτὸς, ἀφοῦ κοινώνησε μαζί μας μέσω τῆς σάρκας καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ ἀνέλαβε τὰ πάθη γιὰ χάρη μας, ὁ ἴδιος πάλι παρέδωσε τὸν νόμο αὐτὸν στοὺς ἀποστόλους, τοὺς προφήτες, τοὺς πατέρες καὶ τοὺς πατριάρχες, ἄλλους διδάσκοντάς τους ἀπὸ πρὶν μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἐνῶ στοὺς ἄλλους τὸν ὑπέδειξε μὲ τὸ ἄχραντο

65. Ρωμ. 3, 5.

66. Α' Κορ. 2, 9.

ἀχράντου σώματος. Ταύτην τὴν ἀναδοχὴν ἐμφαίνων ἔλεγεν· «Μὴ φοβεῖσθε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον»· καὶ πάλιν· «Ἐγὼ ὑπὲρ αὐτῶν ἀγιάζω ἑμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὡσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ»· καὶ πάλιν· «Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
5 θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ». Ὅθεν καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος μιμούμενος τὸν Κύριον ἔλεγε· «Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν, καὶ ἀναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία»· καὶ αὐτὸς τὴν ἐξ ἀγάπης ἀναδοχὴν αἰνιττόμενος

10 Βούλει σαφέστερον, πῶς ἡμῖν πάντες οἱ ἀπόστολοι δι' ἐννοίας καὶ λόγου καὶ πράξεως ἐκοινωνήσαν, καὶ διὰ τῆς κοινωνίας τοὺς ὑπὲρ ὑμῶν ἀνεδέξαντο πειρασμούς; Διὰ μὲν ἐννοίας τὰς Γραφὰς ἡμῖν παρανοίγοντες, τὰς προφητείας παρατιθέμενοι, τῷ Χριστῷ πιστεύειν ὡς λυτρωτῇ πείθοντες, λατρεύειν αὐτῷ ὡς κατὰ φύσιν
15 Υἱῷ Θεοῦ πληροφοροῦντες, ὑπὲρ ἡμῶν προσευχόμενοι, δακρύνοντες, καὶ ὅσα τοῖς πιστοῖς ἐστὶ διὰ ἐννοίας διὰ δὲ λόγους, παρακαλοῦντες, νουθετοῦντες, ἐλέγχοντες, τὴν ἀπιστίαν ἡμῶν ἐπισκώπτοντες, τὰς Γραφὰς διερμηνεύοντες, τὸν καιρὸν φανεροποιοῦντες, τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦντες, αὐτὸν εἶναι τὸν ἐσταυρωμένον κηρύττοντες,
20 τὸν Λόγον ἐνανθρωπήσαντα, ἓνα, καὶ οὐ δύο λέγοντες, κἂν ἐκ δύο νοεῖται ἠνωμένων ἀδιαιρέτως, ἀσυγχύτως, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι τὴν κακοπιστίαν ἀνακόπτοντες, τῷ ψεύδει μὴ συντιθέμενοι, καυχωμένῳ κατὰ σάρκα μὴ συνομιλοῦντες, κενοδόξῳ μὴ συνδιατρίβοντες, ἀλαζόνα μηδόλως κατοπτεύσαντες, πονηρευόμε-
25 νον ἐξουθενοῦντες, τοὺς ταπεινοὺς προιέμενοι, τοὺς εὐσεβεῖς οἰκειούμενοι, καὶ ἡμᾶς τὰ αὐτὰ ποιεῖν διδάξαντες διὰ δὲ πράξεως, διωκόμενοι, φυλακιζόμενοι, κακουχούμενοι, μνηκτριζόμενοι, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, καὶ ἀποκτεινόμενοι, καὶ ὅσα τοιαῦτα ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθον.

30 Οὕτω δὴ οὖν διὰ τῆς κοινωνίας ἀνεδέξαντο ἡμῶν τοὺς πειρασμούς· «εἴτε γάρ», φησὶν, «θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν σωτηρίας καὶ παρακλήσεως», τὸν νόμον παρὰ Χριστοῦ δεξάμενοι τοῦ λέγοντος

σῶμα του. Αὐτὴ τὴν ἀνάληψη φανερόν τοντας τὴν ἔλεγε· «Μὴ φοβᾶστε, ἐγὼ νίκησα τὸν κόσμον»⁶⁷. Καὶ πάλι· «Ἐγὼ γιὰ χάρι τους ἀγιάζω τὸν ἑαυτό μου, γιὰ νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἀγιασμένοι με τὴν ἀλήθεια»⁶⁸. Καὶ πάλι· «Μεγαλύτερη ἀγάπη ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἔχει κανεὶς, ἀπὸ τὸ νὰ θυσιάσει τὴ ζωὴ του γιὰ τοὺς φίλους του»⁶⁹. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος μιμούμενος τὸν Κύριο ἔλεγε· «Τώρα χαίρομαι γιὰ ὅσα ὑποφέρω γιὰ σᾶς καὶ συμπληρώνω στὴ σάρκα μου ἐκεῖνο ποὺ λείπει ἀπὸ τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ, γιὰ χάρι τοῦ σώματός του, ποὺ εἶναι ἡ Ἐκκλησία»⁷⁰, ὑπαινισσόμενος καὶ αὐτὸς ὅτι ἀπὸ ἀγάπη ἀνέλαβε ὅλα αὐτά.

Θέλεις νὰ μάθεις πιὸ καθαρὰ πῶς ὅλοι οἱ ἀπόστολοι ἔγιναν κοινωνοὶ με μᾶς μέσα ἀπὸ τὶς σκέψεις, καὶ τὸν λόγο καὶ τὶς πράξεις τους, καὶ με τὴ κοινωνία τους αὐτὴ ἀνέλαβαν τοὺς δικούς μας πειρασμούς; Μέσα ἀπὸ τὶς σκέψεις τους ἐρμηνεύοντάς μας τὶς Γραφές, παραθέτοντάς μας τὶς προφητεῖες, πείθοντάς μας νὰ πιστεύουμε στὸν Χριστὸ ὡς λυτρωτὴ, διδάσκοντάς μας νὰ τὸν λατρεῖουμε ὡς κατὰ φύση Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, προσευχόμενοι γιὰ μᾶς, δακρῦζοντας καὶ κἀνοντας ὅσα ἀναφέρονται στοὺς πιστοὺς με τὴ σκέψη. Ἐνῶ με τὰ λόγια παρηγορῶντάς μας, νουθετώντάς μας, ἐλέγχοντάς μας, εἰρωνευόμενοι τὴν ἀπιστία μας, ἐρμηνεύοντάς μας τὶς Γραφές, κἀνοντάς μας φανερὸ τὸν καιρὸ τῆς βασιλείας, ὁμολογῶντάς τὸν Χριστό, κηρύττοντας ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ σταυρωμένος, καὶ λέγοντας ὅτι ὁ Λόγος ποὺ ἐνανθρώπησε εἶναι ἓνας καὶ ὄχι δύο, ἔστω καὶ ἂν νοεῖται ἀπὸ δύο ἐνωμένα ἀδιαίρετα καὶ ἀσύγχυτα, σὲ κάθε καιρὸ καὶ τόπο, ἀνακόπτοντας τὴν κακοπιστία, μὴ συμβιβαζόμενοι με τὸ ψεῦδος, μὴ συνομιλῶντας με ὅποιον καυχιέται κατὰ σάρκα, μὴ συναναστρεφόμενοι με κενόδοξον, μὴ κοιτάζοντας καθόλου τὸν ἀλαζόνα, περιφρονῶντας τὸν πονηρό, προβάλλοντας τοὺς ταπεινοὺς, κἀνοντας φίλους τοὺς εὐσεβεῖς, καὶ διδάσκοντας καὶ ἐμᾶς νὰ κἀνουμε τὸ ἴδιο. Με τὶς πράξεις, τέλος, μᾶς δίδασκαν με τὸ νὰ διώκονται, νὰ φυλακίζονται, νὰ ὑφίστανται κακουχίες, νὰ ἐμπαίζονται, νὰ στερνοῦνται, νὰ ὑπομένουν θλίψεις, νὰ σκοτώνονται, καὶ ὅλα ὅσα ἔπαθαν γιὰ μᾶς.

Ἔτσι λοιπὸν ἐρχόμενοι σὲ κοινωνία μαζί μας, ἀνέλαβαν τοὺς πειρασμούς μας· Γιατὶ λέγει, «Ἐἴτε θλιβόμεστε, αὐτὸ γίνεται γιὰ τὴ δική σας παρηγοριὰ καὶ σωτηρία· εἴτε παρηγορούμαστε, αὐτὸ γίνεται γιὰ τὴ δική σας σωτηρία καὶ παρηγοριὰ»⁷¹, ἐπειδὴ ἔχουμε δεχθεῖ τὸν νόμο

70. Κολ. 1, 24.

71. Α'. Κορ. 1, 6.

«Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ». Καὶ αὐτοὶ ἡμῖν παραδεδώκασι λέγοντες· «Εἰ ὁ Κύριος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἔθηκεν, ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τιθέναι»· καὶ πάλιν· «Ἄλλων λήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσετε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ». Εἰ οὖν ἔγνωμεν τοὺς δύο τρόπους τῆς εἰς ἀλλήλους κοινωνίας, καὶ τὴν ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθοῦσαν ἀναδοχὴν, καὶ τοὺς κατὰ ἀναλογίαν συμβαίνοντας πειρασμούς, μὴ περιεργάζεσθε ἢ πῶς, ἢ πότε, ἢ διὰ τίνος ἐπέρχονται. Τὸ γὰρ ἐκάστω προσφυές, καὶ τὴν
 10 ἀνυπέροχτον αὐτῶν ἔπειξιν, καὶ τὴν πάσης τῆς κτίσεως εἰς τοῦτο συνέργειαν, μόνου τοῦ Θεοῦ ἐστὶν εἰδέναι. Ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν μόνον πιστεύειν τῇ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνῃ, καὶ εἰδέναι, ὅτι πᾶν τὸ ἐπελθὸν ἡμῖν ἀκουσίως, ἢ δι' ἀγάπην ἢ διὰ κακίαν ἡμῖν ἐλήλυθε, καὶ διὰ τοῦτο ὑπομένειν χρῆ, καὶ μὴ ἀπωθεῖσθαι αὐτό, ἵνα μὴ προσ-
 15 θῶμεν ἁμαρτίαν ἐφ' ἁμαρτίαις ἡμῶν.

ΚΑ'. Πρὸ πάντων παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀκριδῶς προσέχειν τοῖς εἰρημένοις, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς ἀνωφελῶς τοὺς ὑπὲρ τῶν λόγων πειρασμούς ὑπομείνωμεν, καὶ ὑμεῖς διὰ ῥαθυμίαν τὰ εἰρημένα λήθη παραδώσητε. Ἡ γὰρ λήθη ῥαθυμίας θυγάτηρ, ἀμφότερα δὲ ἀπι-
 20 στίας ἔγγονα τυγχάνει.

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθησαν οἱ ἀδελφοί·

Προθυμότερος ἔσο περὶ τὴν διήγησιν, ὡς πᾶτερ· ἡμεῖς γὰρ οἶδαμεν ἃ ἠκούσαμεν, θεβαιούμενοι περὶ τῆς θείας Γραφῆς ταῦτα λεγούσης, ὅτι ἐκτὸς δικαιοσύνης Θεοῦ, οὐδὲν τῶν ἀκουσίων
 25 τοῖς ἀνθρώποις συμβαίνει· εἰ καὶ τὴν μυστικὴν τῶν συμβάσεων συνδρομὴν ἐναρμόνιον ἔπειξιν ἄνθρωποι ὄντες οὐ καταλαμβάνομεν, καθὼς καὶ αὐτὸς προείρηκας

Διόπερ ἐκ τῶν εἰρημένων ἄφρων τις γενόμενος ἔφη·

Εἰπέ ἡμῖν λοιπόν, τί τὸ θέλημα τῆς σαρκός, καὶ πῶς ἐκτὸς τοῦ
 30 νοός ὑφέστηκεν. Ὁ γὰρ σχολαστικὸς ἠρώτησε μόνον, εἰ ἔστι· τὸ δὲ πῶς ἢ τί ἐστὶν, οὐκ ἐτύθετο.

τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει· «Μεγαλύτερη ἀγάπη ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἔχει κανεὶς, ἀπὸ τὸ νὰ θυσιάσει τὴ ζωὴ του γιὰ τοὺς φίλους του»⁷². Καὶ αὐτοὶ (οἱ ἀπόστολοι) μᾶς τὸν παρέδωσαν σὲ μᾶς λέγοντας· «Ἐφόσον ὁ Κύριος θυσίασε τὴ ζωὴ του γιὰ μᾶς, ὀφείλουμε καὶ ἡμεῖς νὰ θυσιάσουμε τὴ ζωὴ μας γιὰ τοὺς ἀδελφούς μας»⁷³. Καὶ ἄλλοῦ πάλι· «Νὰ σηκῶνετε ὁ ἓνας τὰ βάρη τοῦ ἄλλου, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν νὰ ἐκπληρῶνετε τὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ»⁷⁴. Ἄφοῦ λοιπὸν γνωρίσαμε τοὺς δύο τρόπους τῆς μεταξύ τους κοινωνίας, καὶ τὴν κατ' ἀνάγκην ἀνάληψη τῶν θλίψεων ποὺ συνεπάγονται, καθὼς ἐπίσης καὶ τοὺς πειρασμοὺς ποὺ συμβαίνουν, νὰ μὴ καταγίνεσθε μὲ τὸ πῶς, ἢ πότε, ἢ μέσω τίνος ἔρχονται. Γιατὶ τὸ ποιὸ εἶναι κατάλληλο γιὰ τὸν καθένα, καὶ πότε θὰ συμβοῦν αὐτὰ ἀμετάκλητα, καὶ τὴ συνεργασία ὅλης τῆς κτίσεως γι' αὐτό, μόνο ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει. Ἐμεῖς μόνο ὀφείλουμε νὰ ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ξέρουμε, ὅτι κάθε τι ποὺ μᾶς βρίσκει χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε, ἔρχεται ἢ ἀπὸ ἀγάπη, ἢ ἀπὸ κακία, καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ὑπομένουμε καὶ νὰ μὴ τὸ ἀποφεύγουμε, γιὰ νὰ μὴ προσ-θέτουμε καὶ ἄλλη ἁμαρτία στὶς ἁμαρτίες μας.

21. Καὶ προπαντὸς σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφοί, νὰ προσέχετε μὲ ἀκρίβεια σ' αὐτὰ ποὺ εἶπαμε, γιὰ νὰ μὴ ὑποφέρουμε καὶ ἡμεῖς χωρὶς ὠφέλεια τοὺς πειρασμοὺς γιὰ τοὺς λόγους, καὶ σεῖς νὰ μὴ παραδώσετε στὴ λησμοσύνη αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν ἕξαιτίας τῆς ραθυμίας. Γιατὶ ἡ λησμοσύνη εἶναι θυγατέρα τῆς ραθυμίας, καὶ τὰ δύο πάλι εἶναι ἐγγόνια τῆς ἀπιστίας.

Σ' αὐτὰ οἱ ἀδελφοὶ ἀπάντησαν·

Πατέρα μας, γίνε πιὸ πρόθυμος στὸ νὰ μᾶς μιλᾶς· γιατί ἡμεῖς μάθαμε αὐτὰ ποὺ ἀκούσαμε, ἐπιβεβαιώνοντας τα ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή, ἢ ὁποῖα λέγει, ὅτι χωρὶς τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, δὲν συμβαίνει τίποτε στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δὲν θέλουν, ἔστω καὶ ἂν, σὰν ἄνθρωποι ποὺ εἴμαστε, δὲν καταλαβαίνουμε τὸν ἁρμονικὸ ἔρχομὸ τῶν δεινῶν, ποὺ μὲ τρόπο μυστικὸ μᾶς βρίσκουν, ὅπως εἶπες προηγουμένως.

Ἐξαιτίας αὐτῶν ποὺ εἰπώθηκαν, κάποιος κυριευμένος ἀπὸ παραφροσύνη εἶπε·

Πές μας λοιπὸν, τί εἶναι τὸ θέλημα τῆς σάρκας, καὶ πῶς ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ τὸν νοῦ μας. Γιατὶ ὁ σχολαστικὸς ρώτησε ἀπλῶς ἔὰν ὑπάρχει, ὅμως γιὰ τὸ πῶς ὑπάρχει, ἢ τί εἶναι δὲν ρώτησε.

Πρὸς ταῦτα ὁ Ἀσκητὴς ἔφη·

Θέλημα σαρκὸς ἐστὶν ἡ φυσικὴ τοῦ σώματος κίνησις μετὰ τῆς ἐπομένης χωρὶς λογισμοῦ πυρώσεως, ἅπερ δι' ὕπνου καὶ τῆς τῶν μελῶν ἀνέσεως ἰσχὺν λαμβάνει, περὶ ὧν φησὶν ὁ ἀπόστολος Πέτρος 5 «Ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένη ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίοντος». Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος περὶ αὐτῶν ἔφη· «Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κτὰ τῆς σαρκός». Διὸ καὶ παραγγέλλει λέγων· «Ἐν πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητέ ποτε». Ταῦτα 10 δὲ εἰρήκασιν ἀσυνδιάστους ἡμᾶς πρὸς τὰς τοιαύτας κινήσεις εἶναι βουλόμενοι.

Σ' αὐτὰ ὁ ἀσκητὴς ἀπάντησε·

Θέλημα τῆς σάρκας εἶναι ἡ φυσικὴ κίνησις τοῦ σώματος μετὰ τὴν πύρωσις πού ἀκολουθεῖ χωρὶς λογισμόν, πράγμα τὸ ὁποῖο ἐνισχύεται μετὰ τὸν ὕπνον καὶ τὴν ἀνεσις τῶν μελῶν. Γι' αὐτὰ λέγει ὁ ἀπόστολος Πέτρος· «Ἀγαπητοί, μὴ παραξενεύεσθε γιὰ τὴ φλογερὴ δοκιμασία πού γίνεται πρὸς δοκιμασία σας, σὰν νὰ συμβαίνει κατὰ τὸ παράξενο»⁷⁵. Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος γι' αὐτὰ εἶπε· «Ἡ σὰρκα ἔχει ἐπιθυμίες ἀντίθετες πρὸς τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ πνεῦμα ἀντίθετες πρὸς τὴ σὰρκα»⁷⁶. Γι' αὐτὸ καὶ παραγγέλλει λέγοντας· «Νὰ συμπεριφέρεσθε καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, καὶ τότε δὲν θὰ ἐκτελεῖται τὴν ἐπιθυμία τῆς σάρκας»⁷⁷. Καὶ αὐτὰ τὰ εἶπαν, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ μείνουμε ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὶς κινήσεις αὐτὲς τῆς σάρκας.

75. Α' Πέτρ. 4, 12.

76. Γαλ. 5, 17.

77. Γαλ. 5, 16.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ ΝΟΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΑΥΤΟΥ ΨΥΧΗΝ

Α'. Ἄκουε, ψυχὴ λογικὴ, κοινωνὲ τῶν ἐμῶν βουλευμάτων· βούλομαί σοί τι μυστικὸν καὶ κοινὸν διηγήσασθαι πρᾶγμα, ᾧπερ, ὅτι οὐ καθαρισθῆση τῶν παθῶν, κατείληφα, ἀλλὰ χάριτι Χριστοῦ μικρὸν ἀνεθήση. Ἐγνων σαφῶς, ᾧ ψυχὴ, ὅτι ἐγώ τε καὶ σὺ παρὰ φύσιν 5 ἐνεργούμενοι, ὑπὸ ἀγνοίας πλανώμεθα, καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ ταῖς ἑαυτῶν ἁμαρτίαις ἑτέρους μεμφόμεθα, ἔξωθεν ἡμῶν τὴν κακίαν εἶναι λέγοντες· καὶ ποτὲ μὲν τὸν Ἀδὰμ, ποτὲ δὲ τὸν Σατανᾶν, ποτὲ δὲ τοὺς ἀνθρώπους αἰτιώμεθα. Καὶ ἐν τούτῳ δοκοῦντες ἑτέρους πολεμεῖν, ἑαυτοὺς πολεμοῦμεν· καὶ νομίζοντες ἀλλήλων ὑπερασπίζειν, 10 ἐγώ τε καὶ σὺ κατ' ἀλλήλων στρατευόμεθα· καὶ ἑαυτοὺς εὐεργετεῖν οἰόμενοι, ἑαυτοὺς αἰκίζομεν, κόπους καὶ ὄνειδισμοὺς ἀνονήτους δικαίως ὑπέχοντες· τὰς μὲν ἐντολὰς τῷ δοκεῖν ἀγαπῶντες, τὰς δὲ αἰτίας αὐτῶν διὰ τὴν πλάνην μισήσαντες. Ὅθεν ἔγνων ἀκριδῶς, ὅτι οὔτε εἰς τὸ ἀγαθόν, οὔτε εἰς τὸ κακὸν ὑπό τινος ἐξουσίας ἀδίκως 15 ἐλκόμεθα, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν πραγμάτων, ᾧ ἂν πρὸς τὸ θέλημα δουλεύσωμεν, ἤτοι τῷ Θεῷ ἢ τῷ διαβόλῳ, αὐτὸς ἡμᾶς δικαίως λοιπὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κατεπείγει μέρος.

Β'. Αἱ δὲ ἀρχαὶ τῶν πραγμάτων εἰσὶν ἀδιαλόγιστοι προσβολαὶ δύο, ἔπαινος ἀνθρώπων, καὶ ἄνεσις σώματος, αἵτινες ἐκουσίως 20 προσβάλλουσαι πρὸ τοῦ θελήματος ἡμῶν, οὔτε κακίαι εἰσὶν, οὔτε ἀρεταί, ἀλλ' ἔλεγχοι τῆς ἡμετέρας νεύσεως ποῦ ῥέπομεν. Τοῦ γὰρ Κυρίου βουλομένου ἡμᾶς ὑπομένειν ὄνειδισμοὺς καὶ κακοπάθειαν, τοῦ δὲ διαβόλου τὰ ἐναντία θέλοντος, ἡμεῖς ὅταν θέλωμεν ἐπὶ ταῖς προσβολαῖς ἐκείναις, φανερόν ὅτι τὴν ῥοπὴν ἐδώκαμεν τῷ φιλη- 25 δόνῳ πνεύματι, παρακούσαντες τοῦ Κυρίου· ὅταν δὲ ἐπὶ ταῖς προειρημέναις προσβολαῖς θλιβώμεθα, δῆλον ὅτι τὴν ῥοπὴν ἐδώκαμεν τῷ Θεῷ, τὴν στενὴν ἀγαπήσαντες. Διὰ τοῦτο οὖν αἱ δύο αὗται προσβο-

ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΤΟΥ ΝΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΤΟΥ

1. "Ακου, λογική ψυχή, συμμετοχε τῶν σκέψεών μου· θέλω νὰ σοῦ διηγηθῶ ἓνα πρᾶγμα μυστικό καί κοινό, μέ τὸ ὁποῖο κατάλαβα ὅτι δὲν θὰ καθαρισθεῖς ἀπὸ τὰ πάθη, ἀλλὰ μέ τῆ χάρη τοῦ Χριστοῦ θὰ ἀνακουφισθεῖς λίγο. "Εμαθα καθαρὰ, ψυχή μου, ὅτι ἐγὼ καί ἐσύ, ὅταν ἐνεργοῦμε παρὰ φύση, πέφτουμε σὲ πλάνη ἀπὸ ἄγνοια, καί γι' αὐτὸ κατηγοροῦμε ἄλλους γιὰ τὶς δικές μας ἁμαρτίες, λέγοντας ὅτι ἢ κακία βρίσκεται ἔξω ἀπὸ μᾶς. Καί ἄλλοτε βέβαια ρίχνουμε τὸ φταίξιμο στὸν Ἄδὰμ, ἄλλοτε στὸν Σατανᾶ, καί ἄλλοτε στοὺς ἀνθρώπους, καί ἔτσι, νομίζοντας ὅτι πολεμοῦμε τοὺς ἄλλους, πολεμοῦμε τὸν ἑαυτό μας. Καί νομίζοντας ὅτι ὑπερασπιζόμαστε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ἐγὼ καί σὺ στρεφόμεστε ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου. Καί ἐνῶ νομίζουμε ὅτι εὐεργετοῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, βασανίζουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὑφιστάμενοι, ὅπως εἶναι φυσικό, κόπους καί χλευασμοὺς ἀνώφελους. Νομίζουμε βέβαια ὅτι ἀγαποῦμε τὶς ἐντολές, ἐνῶ, ἐξαιτίας τῆς πλάνης μας, μισοῦμε τὶς αἰτίες τους. Γι' αὐτὸ διαπίστωσα πολὺ καλά, ὅτι οὔτε στὸ καλὸ, οὔτε στὸ κακὸ ὀδηγοῦμαστε ἄδικα ἀπὸ κάποια ἐξουσία, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ βάπτισμα καί δῶθε, σὶς ἀρχές τῶν ἐνοχλήσεων, ἀνάλογα μέ τὸ θέλημα ἐκείνου ποὺ θὰ ὑπηρετήσουμε, τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ διαδόλου, ἐκεῖνος μᾶς ἐλκύει κατὰ λόγον δίκαιο πρὸς τὸ μέρος του.

2. Οἱ αἰτίες τῶν ἐνοχλήσεων εἶναι οἱ δύο ἀπερίσκεπτοι πειρασμοί, ὁ ἔπαινος τῶν ἀνθρώπων, καί ἡ ἄνεση τοῦ σώματος, οἱ ὁποῖοι προσβάλλοντάς μας ἐκούσια πρὶν ἀπὸ τὴ θέλησή μας, δὲν εἶναι οὔτε κακίες οὔτε ἀρετές, ἀλλὰ ἔλεγχοι τῆς κλίσεώς μας, δηλαδή πρὸς τὰ ποῦ κλίνουμε. Ἐπειδὴ δηλαδή ὁ Κύριος θέλει νὰ ὑπομένουμε χλαυμασμοὺς καί νὰ κακοπαθοῦμε, ἐνῶ ὁ διάβολος θέλει τὰ ἀντίθετα, ἐμεῖς, ὅταν δεχόμεστε τοὺς πειρασμοὺς ἐκείνου, εἶναι φανερό ὅτι κλίναμε πρὸς τὸ φιλήδονο πνεῦμα, παρακούοντας τὸν Κύριο. Ὅταν, ἀντίθετα, δοκιμάζουμε θλίψη γιὰ τοὺς πειρασμοὺς ποὺ ἀναφέρθηκαν, εἶναι φανερό ὅτι κλίναμε πρὸς τὸν Θεό, ἔχοντας προτιμήσει τὸν στενὸ δρόμο. Γι' αὐτὸ

λαί τοῖς ἀνθρώποις προσβαλεῖν παρεχωρήθησαν, ὅπως οἱ τὴν ἐν-
 τολὴν ἀγαπῶντες, δώσουσι τῷ Χριστῷ τὴν ῥοπὴν τοῦ θελήματος,
 καὶ αὐτὸς εἴσοδον εὐρῶν, ὁδηγήσει τὸν νοῦν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν.
 Οὕτω δέ μοι νόει καὶ τὸ ἐναντίον. "Ὅσοι γὰρ πάλιν ἀγαπῶσι τὴν
 5 ἀνθρωπίνην δόξαν καὶ τὴν ἄνεσιν τοῦ σώματος, δεδώκασιν εἴσοδον
 τῷ διαβόλῳ, ὃς καὶ αὐτὸς, εὐρῶν ἰδίαν εἴσοδον, τὰ ἴδια λοιπὸν ὑπο-
 τίθεται κακά· καθὸ ἂν αὐτῷ ἠδέως λογίζονται, προσθήκας ποιεῖν
 οὐ παύονται, ἕως οὗ τὰς προειρημένας προσβολὰς ἐκ καρδίας μισή-
 σωμεν. Ἡμεῖς δὲ οὕτως αὐτὰς ἀγαπῶμεν, ὥστε οὐ μόνον τὴν ἀρετὴν
 10 ἀντ' αὐτῶν προδιδόαμεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ἐκεῖνας ἐτέραν τῇ ἐτέρᾳ ἐν
 καιρῷ καταλλάσσομεν, ποτὲ ἀτιμίαν ὑποφέρομεν διὰ φιληδονίαν.
 "Ὅταν δὲ καὶ τούτοις ἀλύπως συνθώμεθα, λοιπὸν τὰς αὐξητικὰς
 ὕλας αὐτῶν ζητοῦμεν. "Υλαὶ καὶ κενοδοξίας καὶ ἡδονῆς φιλαργυ-
 ρία, ἡ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν, κατὰ τὴν θεῖαν Γραφήν.
 15 Γ. Πάντως δὲ ἐρεῖς μοι, ὃ φίλη ψυχῇ, ὅτι οὔτε χρυσίον θησαυ-
 ρίζομεν, οὔτε κτήματα ἔχομεν. Καγὼ σοι λέγω, ὅτι οὔτε χρυσός,
 οὔτε κτήματα παρέχουσι τὴν βλάβην, ἀλλὰ, καθὼς προείρηκα, ἡ
 ἐμπαθῆς αὐτῶν παραῤῃρησις. Ἴδου γὰρ τινες ἀπαθῶς πλουτήσαντες
 εὐηρέστησαν, ὡς ὁ ἅγιος Ἀβραάμ καὶ Ἰωὺβ καὶ Δαβίδ. Τινὲς δὲ καὶ
 20 δίχα πλούτου τὸ πάθος τῆς φιλοχρηματίας ἐν εὐτελεστάταις ὕλαις
 ἐτρέψαμεν, ὅθεν τῶν πολλὰ κεκτημένων ἐσμὲν ἀθλιώτεροι· διότι,
 ἀφέντες τὴν καθολικὴν κακοπάθειαν μετὰ πανουργίας, ἠδυπα-
 θοῦμεν ὡς Θεοῦ λανθάνοντες· τὴν γὰρ φιλαργυρίαν διαφεύγοντες,
 τὴν φιληδονίαν οὐ φεύγομεν· χρυσὸν οὐ θησαυρίζομεν, καὶ τὰς
 25 λεπτὰς ὕλας συνάγομεν. Ἀρχὰς καὶ ἡγεμονίας οὐ λαμβάνομεν, τὰς
 δὲ δόξας αὐτῶν καὶ τοὺς ἐπαίνους ἐκ παντὸς τρόπου θηρεύομεν·
 τὰς κτήσεις καταλείπομεν, καὶ τὰς ἀπολαύσεις αὐτῶν καὶ τοὺς ἐπαί-
 νους ἐκ παντὸς τρόπου θηρεύομεν· τὰς κτήσεις καταλείπομεν, καὶ
 τὰς ἀπολαύσεις αὐτῶν οὐ παραιτούμεθα· ὅταν δὲ καὶ παρατεῖσθαι
 30 δόξωμεν, οὐχ ὡς τὴν πλεονεξίαν φεύγοντες, ἀλλ' ὡς τὰ κτίσματα
 τοῦ Θεοῦ ὀδελυσσόμενοι· «Μὴ ἄψη, μὴ γεύση, μὴ θίγης».

1. Α. Τιμ. 6, 10.

2. Κολ. 2, 21.

λοιπὸν δόθηκαν στοὺς ἀνθρώπους οἱ δύο αὐτὲς δυνατότητες, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαποῦν τὴν ἐντολή, νὰ κλίνουν τὸ θέλημά τους στὸν Χριστό, καὶ ἐκεῖνος, βρίσκοντας εἴσοδο, νὰ ὀδηγήσει τὸν νοῦ τους στὴν ἀλήθεια. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο σκέψου καὶ τὸ ἀντίθετο. Γιατί, ὅσοι ἀγαποῦν τὴν ἀνθρώπινη δόξα καὶ τὴν ἀνεση τοῦ σώματος, ἀνοίγουν τὴν εἴσοδο στὸν διάβολο, ποὺ κι' αὐτός, βρίσκοντας δική του εἴσοδο, ὑπαγορεύει στὸν νοῦ τὰ δικά του κακὰ. Καὶ ἐπειδὴ σκέφτονται γι' αὐτὸν μὲ εὐχαρίστηση, δὲν παύουν νὰ δέχονται καὶ ἄλλες ὑπαγορεύσεις αὐτοῦ, μέχρι ποὺ νὰ μισήσουμε μὲ ὅλη τὴν καρδιά μας τὶς ὑποβολές ποὺ προαναφέρθηκαν. Ἐμεῖς ὅμως τόσο πολὺ τὶς ἀγαπᾶμε αὐτὲς, ὥστε, ὄχι μόνο νὰ ἀθετοῦμε τὴν ἀρετὴ ἀντὶ γι' αὐτὲς, ἀλλὰ καὶ αὐτὲς τὶς ἴδιες εὐκαιριακὰ νὰ τὶς ἀνταλλάσσουμε τὴ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, ὥστε κάποτε νὰ ὑποφέρουμε καὶ περιφρόνηση λόγῳ φιληδονίας. "Ὅταν ὅμως συνθηκολογήσουμε καὶ μὲ αὐτὰ μὲ τρόπο ποὺ δὲν μᾶς προκαλεῖ λύπη, τότε ἀναζητοῦμε τὶς ὕλες ποὺ θὰ τὶς αὐξήσουν. "Ὑλες καὶ τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ἡδονῆς εἶναι ἡ φιλαργυρία, ἡ ρίζα ὅλων τῶν κακῶν, σύμφωνα μὲ τὴν ἀγία Γραφή¹.

3. Ὅπωςδήποτε ὅμως, ἀγαπητὴ μου ψυχὴ, θὰ μοῦ πεῖς, ὅτι οὔτε χρυσάφι ἀποταμεύουμε, οὔτε κτήματα ἔχουμε. Κι' ἐγὼ σοῦ λέγω, πῶς οὔτε τὸ χρυσάφι, οὔτε τὰ κτήματα μᾶς προκαλοῦν τὴ ζημιὰ, ἀλλὰ, ὅπως προανέφερα, ἢ μὲ πάθος κακὴ χρῆση τους. Γιατὶ νὰ, μερικοὶ ποὺ πλούτισαν χωρὶς πάθος, εὐαρέστησαν τὸν Θεό, ὅπως ὁ ἅγιος Ἀβραὰμ καὶ ὁ Ἰώβ καὶ ὁ Δαβὶδ. Ἐνῶ μερικοὶ ἄλλοι, καὶ χωρὶς πλοῦτο, τὸ πάθος τῆς φιλοχρηματίας τὸ στρέψαμε σὲ πιὸ εὐτελεῖ ὕλικά. Γι' αὐτὸ εἴμαστε πιὸ ἄθλιοι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔχουν πολλὰ, γιατί, ἐγκαταλείποντας τὴ γενικὴ κακοπάθεια μὲ πανουργία, προσηλωνόμαστε στὴν ἡδυπάθεια σὰν νὰ διαφεύγουμε τὴν προσοχὴ τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ἀποφεύγοντας τὴ φιλαργυρία, δὲν ἀποφεύγουμε τὴ φιληδονία. Δὲν ἀποταμεύουμε χρυσάφι, ἀλλὰ συγκεντρώνουμε τὰ εὐτελεῖ ὕλικά. Ἀρχὲς καὶ ἐξουσίες δὲν καταλαμβάνουμε, ὅμως τὶς τιμὲς αὐτῶν καὶ τοὺς ἐπαίνους τὰ ἐπιδιώκουμε μὲ κάθε τρόπο. Τὰ κτήματα τὰ ἐγκαταλείπουμε, ἀλλὰ δὲν παραιτοῦμαστε καὶ ἀπὸ τὶς ἀπολαύσεις τους. Καὶ ὅταν ἀκόμα δίνουμε τὴν ἐντύπωση ὅτι παραιτοῦμαστε ἀπὸ αὐτὰ, τὸ κάνουμε ὄχι ἐπειδὴ ἀποφεύγουμε τὴν πλεονεξία, ἀλλ' ἐπειδὴ νιώθουμε ἀποστροφή γιὰ τὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ. «Μὴ ἀγγίξεις, μὴ γευθεῖς, μὴ θίξεις»².

Ὅταν ἀκούσης, ὦ φίλη ψυχή, τὴν παράβασιν τοῦ Ἀδάμ καὶ
 τῆς Εὕας, ἐν ἀρχῇ μὲν ἰδικῶς ἐπ' ἐκείνοις γεγενημένην πίστευε, νυνὶ
 δὲ νοητῶς ἐπ' ἐμοὶ καὶ σοὶ γινομένην εὐρήσεις· «Ταῦτα γὰρ τυπικῶς
 συνέβαινε ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ
 5 τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν». Ἴδου γὰρ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀνα-
 γεννηθέντες, τὴν ἐντολὴν τοῦ ἀναγεννήσαντος ἡμᾶς παρέδωκεν, κα-
 θότι τοῦ Κυρίου πάντας τοὺς ὁμοπίστους ἀγαπᾶν καὶ τὸν ἐκ πάν-
 των ἐρχόμενον καρπὸν δι' ὑπομονῆς ἐσθίειν κελεύσαντος, κατὰ τὸ
 εἰρημένον, «ἀπὸ παντός ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρωσιν φα-
 10 γεῖν», ἡμεῖς, τοῖς τοῦ ὄψεως λογισμοῖς χρησάμενοι, τοὺς μὲν ὡς
 καλοὺς ἠγαπήσαμεν, τοὺς δὲ ὡς πονηροὺς ἐμισήσαμεν, ὅπερ ἐστὶ τὸ
 ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, οὗ ἀπογευσάμενοι, κατὰ
 διάνοιαν θανατούμεθα· οὐχὶ τοῦ Θεοῦ τὸν θάνατον ποιήσαντος,
 ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου τὸν πλησίον μισήσαντος· «Θεὸς γὰρ θάνατον
 15 οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρεται ἐπ' ἀπωλεία ζώντων», οὔτε κινεῖται
 πάθει ὀργῆς, οὔτε ἐπινοεῖ πρᾶγμα εἰς ἄμυναν, οὔτε ἀλλοιοῦται πρὸς
 τὴν ἐκάστου ἀξίαν, ἀλλὰ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησεν, ὑπὸ νόμῳ πνευ-
 ματικῷ κρίνεσθαι προορίσας· Διὰ τοῦτο οὐ λέγει τῷ Ἀδάμ, Ἐγὼ
 ἡμέρα φάγητε, ἐγὼ θανατώσω ὑμᾶς, ἀλλ' ἀσφαλιζόμενος τὸν τῆς
 20 δικαιοσύνης προλέγει νόμον, καὶ φησιν· «Ἐγὼ ἡμέρα φάγητε,
 θανάτῳ ἀποθανεῖσθε». Καὶ ὅλως δὲ ἐκάστῳ πράγματι, καλῶ τε καὶ
 κακῶ, φυσικῶς ἐπακολουθεῖν τὸ δέον ἀπένευμε, καὶ οὐκ ἐπινοη-
 τικῶς, ὡς τινες νομίζουσιν, οἱ τὸν πνευματικὸν ἀγνοοῦντες νόμον.

Ἡμεῖς δὲ οἱ μερικῶς τοῦτον ἐπιστάμενοι, γινώσκειν ὀφείλομεν,
 25 ὅτι, εἴ τινα τῶν ὁμοπίστων ὡς κακὸν μισήσομεν, καὶ ἡμεῖς, κακοὶ
 ὄντες, ὑπὸ Θεοῦ μισηθησόμεθα· καὶ εἰ ὡς ἀμαρτωλὸν τῆς μετανοίας
 ἐκβάλλομεν, καὶ ἡμεῖς, ἀμαρτωλοὶ ὄντες, ἀποβληθησόμεθα· καὶ εἰ
 οὐκ ἀφίεμεν τῷ πλησίον τὰ ἀμαρτήματα, οὔτε ἡμῖν ἀφεθήσεται.
 Τοῦτον νόμον φανεροποιῶν ὁ νομοθέτης Χριστός, εἶρηκε· «Μὴ κρί-
 30 νετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν». Τοῦτον ἰδὼν
 τὸν νόμον, φανεροποιῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Ὁ κρίνων τὸν ἕτερον,
 ἑαυτὸν κατακρίνεις». Καὶ ὁ Προφήτης δὲ οὐκ ἀγνοῶν τοῦτο, ἐβόα

3. Α' Κορ. 10, 11.

5. Σοφ. Σολ. 1, 13.

4. Γεν. 2, 16.

6. Γεν. 2, 17.

“Όταν τὰ ἀκοῦς αὐτά, ἀγαπητή μου ψυχὴ, πίστευε ὅτι στὴν ἀρχὴ ἢ παράβαση τοῦ Ἄδὰμ καὶ τῆς Εὕας σ’ αὐτὰ ἀκριβῶς ἀναφέρεται. Τώρα ὅμως θὰ δεῖς ὅτι ἀναφέρεται νοητὰ σέ μένα καὶ σέ σένα. Διότι, «Ὅλα αὐτὰ συνέβαιναν σ’ ἐκείνους συμβολικὰ, καὶ γράφτηκαν γιὰ νὰ νουθετήσουν ἐμᾶς, στοὺς ὁποίους ἔφτασε τὸ τέλος τῶν αἰώνων»³. Γιατὶ νὰ, ἐνῶ μὲ τὸ βάπτισμα ἀναγεννηθήκαμε, ἀθετήσαμε τὴν ἐντολὴ ἐκείνου ποὺ μᾶς ἀναγέννησε, ἀφοῦ, ἐνῶ ὁ Κύριος διέταξε νὰ ἀγαπᾶμε τοὺς ὁμοπίστους μας, καὶ τοὺς καρποὺς ποὺ προέρχονται ἀπὸ ὅλα τὰ δέντρα νὰ τοὺς τρῶμε μὲ ὑπομονή, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἔχει λεχθεῖ, «ἀπὸ κάθε δένδρο τοῦ παραδείσου νὰ τρῶτε»⁴, ἐμεῖς, κάνοντας χρῆση τῶν λογισμῶν τοῦ φιδιοῦ, ἄλλους καρπούς, ὡς καλοὺς, τοὺς ἀγαπήσαμε, καὶ ἄλλους, ὡς κακοὺς, τοὺς μισήσαμε, ὅπως εἶναι τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖο, ὅταν τὸ γευῶμαστε, μὲ τὸν νοῦ μας πεθαίνουμε, χωρὶς νὰ ἔχει κάνει ὁ Θεὸς τὸν θάνατο, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ποὺ μίσησε τὸν πλησίον του. Γιατὶ «ὁ Θεὸς δὲν ἔκανε θάνατο, οὔτε εὐχαριστιέται μὲ τὸν χαμὸ τῶν ζωντανῶν»⁵, οὔτε κινεῖται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ὀργῆς, οὔτε ἐπινοεῖ κάτι γιὰ νὰ ἀμυνθεῖ, οὔτε ἀλλάζει ἀνάλογα πρὸς τὴ θέση τοῦ καθενός, ἀλλ’ ὅλα τὰ ἔκανε μὲ σοφία, καὶ μᾶς προόρισε νὰ κριθοῦμε ἀπὸ νόμο πνευματικό. Γι’ αὐτὸ δὲν λέγει στὸν Ἄδὰμ “Ὅποια μέρα φᾶτε, ἐγὼ θὰ σᾶς θανατώσω”, ἀλλὰ ἀσφαλίζοντάς τους, προλέγει τὸν νόμο τῆς δικαιοσύνης καὶ λέγει· «Ὅποια μέρα φᾶτε, θὰ πεθάνετε»⁶. Καὶ γενικὰ σὲ κάθε πρᾶγμα, καλὸ καὶ κακό, κανόνισε νὰ ἀκολουθεῖ αὐτὸ ποὺ πρέπει κατὰ τρόπο φυσικό, καὶ ὄχι μὲ τρόπο ἔφευρετικό, ὅπως νομίζουν ἐκεῖνοι ποὺ ἀγνοοῦν τὸν πνευματικὸ νόμο.

Ἐμεῖς ὅμως ποὺ ἐν μέρει τὸν γνωρίζουμε, ὀφείλουμε νὰ ξέρουμε ὅτι, ἐὰν κάποιον ἀπὸ τοὺς ὁμοπίστους τὸν μισήσουμε ἐπειδὴ εἶναι κακός, ἐνῶ καὶ ἐμεῖς εἴμαστε κακοί, θὰ μισηθοῦμε ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ ἂν ἐπειδὴ εἶναι ἁμαρτωλὸς δὲν δεχθοῦμε τὴ μετάνοιά του καὶ τὸν διώξουμε, ἐπειδὴ καὶ ἐμεῖς εἴμαστε ἁμαρτωλοὶ θὰ διωχθοῦμε. Καὶ ἐὰν δὲν συγχωροῦμε τὰ ἁμαρτήματα τοῦ πλησίον, οὔτε καὶ τὰ δικά μας θὰ συγχωρηθοῦν. Θέλοντας αὐτὸν τὸν νόμο νὰ φανερώσει ὁ Χριστὸς εἶπε· «Μὴ κρίνετε, γιὰ νὰ μὴ κριθεῖτε. Συγχωρεῖτε, καὶ θὰ συγχωρηθεῖτε καὶ σεῖς»⁷. Αὐτὸν τὸν νόμο γνωρίζοντάς τον ὁ Παῦλος, ἔλεγε· «Σὺ ποὺ κρίνεις τὸν ἄλλο, κατακρίνεις τὸν ἑαυτό σου»⁸. Ἀλλὰ καὶ ὁ προ-

7. Λουκᾶ 6, 37.

8. Ρωμ. 2, 1.

πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· «Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν»· καὶ ἕτερος προφήτης ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ φησιν· «Ἐμὴ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος».

Δ'. Καὶ τί λέγω καθ' ἓν, ὅπου γε πᾶσιν ἡ Γραφή Παλαιὰ τε καὶ
 5 Νέα, μάλιστα ὁ μέγας ψαλμωδὸς σαφέστερον ἡμῖν τοῦτον ὑποδεί-
 κνυσι τὸν νόμον, ὅπως, πνευματικὸν εὐρόντες αὐτὸν καὶ μυστικῶς
 προωρισμένον ἐπὶ πάσῃ ἡμῶν τῇ τροπῇ φοβηθέντες, οὐ μόνον προ-
 φανῶς, ἀλλὰ καὶ κρυπτῶς ἀγαπᾶν τοὺς ἀδελφούς σπουδάσωμεν.
 Οὐ γάρ ἐστι Μωσαϊκὸς νόμος τὰ φανερά κρίνων, ἀλλὰ πνευματικὸς
 10 καὶ τὰ κρυπτὰ ἐλέγχων· κάκεινον μὲν ὁ αὐτὸς Θεὸς ἐνομοθέτησε τῷ
 ἰδίῳ καιρῷ πρέποντα, οὗτος δὲ ἐκεῖνον ἐπλήρωσε διὰ τῆς χάριτος
 τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἰρηκότος· «Οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον,
 ἀλλὰ πληρῶσαι». Διὰ τοῦτο (περὶ παντὸς πράγματος ἅπαξ λαλήσε-
 ται) καὶ λοιπὸν συγχωρεῖν τῷ δοκοῦντι ἡδίκηκεναι, κἂν εὐλογον
 15 εἶη, κἂν ἄλογον τὸ ἀδίκημα, πάσης ἀρετῆς εἰδότας μείζονα εἶναι
 τὴν τῆς συγχωρήσεως Ἐπειδὴ δὲ οὐ δυνάμεθα τοῦτο ποιεῖν διὰ τὴν
 προκατέχουσαν ἁμαρτίαν, ὀφείλομεν μετὰ ἀγρυπνίας καὶ πάσης
 κακοπαθείας τὸν Θεὸν παρακαλεῖν, ἕως οὗ εὐρωμεν ἰλασμόν, καὶ
 λάβωμεν τὴν τοιαύτην δύναμιν.

20 Πρὸς ταῦτα, ᾧ ψυχῇ, ἓνα σκοπὸν ὀφείλομεν ἔχειν ἐν παντὶ και-
 ρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι, τὸ ὑπὸ ἀνθρώπων διαφόρως ἀδικούμε-
 νοι χαίρειν καὶ μὴ λυπεῖσθαι· χαίρειν δὲ οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ ἀσκόπως,
 ἀλλ' ὅτι εὐρωμεν ἀφορμὴν τοῦ ἀφιέναι τῷ ἁμαρτήσαντι, καὶ λαβεῖν
 ἄφεσιν τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων. Αὕτη γάρ ἐστίν ἡ ἀληθῆς θεο-
 25 γνωσία πάσης γνώσεως περιεκτικωτάτη, δι' ἧς δυνάμεθα παρακα-
 λεῖν τὸν Θεὸν καὶ ἐπακούεσθαι· αὕτη ἐστίν ἡ τῆς εὐχῆς καρποφο-
 ρία· διὰ ταύτης τὸν σταυρὸν ἄραι καὶ ἀκολουθεῖν τῷ Κυρίῳ δυνά-
 μεθα· αὕτη τῶν πρώτων καὶ μεγάλων ἐντολῶν μήτηρ τυγχάνει· Διὰ
 ταύτης γὰρ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ τὸν πλησίον ὡς
 30 ἑαυτούς δυνάμεθα· Διὰ ταύτης γὰρ νηστεύειν καὶ ἀγρυπνεῖν καὶ
κακοπαθεῖν ὀφείλομεν, ὅπως ἡ καρδιά καὶ τὰ σπλάγχνα ἀνοιγέντα

9. Ψαλμ. 61, 13.

10. Δευτ. 32, 43. Ρωμ. 12, 19. Ἐβρ. 10, 30.

11. Ματθ. 5, 17.

φήτης μὴ ἀγνοώντας το αὐτό, φώναζε πρὸς τὸν Θεὸ λέγοντας· «Γιατί σὺ θὰ ἀνταποδώσεις στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔρ-γα του»⁹. Καὶ ἄλλος προφήτης ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ λέγει· «Σὲ μένα ἀνήκει ἡ ἐκδίκηση, ἐγὼ θὰ ἀνταποδώσω, λέγει ὁ Κύριος»¹⁰.

4. Ἄλλὰ γιατί τὰ ἀναφέρω ἕνα-ἕνα, τῆ στιγμῆ πού ὅλη ἡ Γραφή, Παλαιὰ καὶ Νέα, καὶ ἰδιαίτερα ὁ μέγας Ψαλμωδός, μᾶς δείχνει μὲ περισσότερη σαφήνεια τὸν νόμο αὐτόν, ὥστε, βρίσκοντάς τον πνευματικό, καὶ κατὰ τρόπον μυστικό προορισμένο γιὰ ὅλη μας τὴ συμπεριφορά, φοβούμενοι ὄχι μόνο φανερά, ἀλλὰ καὶ κρυφά, νὰ ἐπιδιώκουμε νὰ ἀγαπᾶμε τοὺς ἀδελφούς μας; Γιατί δὲν εἶναι Μωσαϊκὸς νόμος πού κρίνει μόνο τὰ φανερά ἀμαρτήματά μας, ἀλλὰ πνευματικός, πού ἐλέγχει καὶ τὰ κρυφά. Καὶ τὸν Μωσαϊκὸ νόμο βέβαια ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τὸν νομοθέτησε ἀνάλογα μὲ τὸν καιρὸ του, αὐτὸς ὅμως συμπλήρωσε ἐκεῖνον, μὲ τὴ χάρις τοῦ Κυρίου μας, ὁ ὁποῖος εἶπε· «Δὲν ἦρθα νὰ καταργήσω τὸν νόμο, ἀλλὰ νὰ τὸν συμπληρώσω»¹¹. Γι' αὐτό (γιὰ κάθε περίπτωση θὰ γίνεῖ μιὰ φορὰ λόγος) λοιπὸν πρέπει νὰ συγχωροῦμε ἐκεῖνον πού νομίζουμε ὅτι ἀδίκησε, εἴτε εἶναι δικαιολογημένο τὸ ἀδίκημα, εἴτε ὄχι, γνωρίζοντας ὅτι μεγαλύτερη ἀπὸ κάθε ἀρετὴ εἶναι ἡ ἀρετὴ τῆς συγχωρήσεως. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν μποροῦμε νὰ τὸ κάνουμε αὐτό, ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας πού μᾶς διακατέχει, ὀφείλουμε νὰ παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ μὲ ἀγρυπνία καὶ κάθε κακοπάθεια, μέχρι νὰ βροῦμε ἐξιλέωση, καὶ νὰ λάβουμε τὴ δύναμη αὐτή.

Ἐπὶ πλέον, ψυχὴ μου, ἕνα σκοπὸ πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπόψη μας σὲ κάθε στιγμῆ καὶ τόπο καὶ πρᾶγμα, ὅτι, ὅταν ἀδικούμεσθε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κατὰ διάφορο τρόπο, νὰ χαιρόμαστε καὶ νὰ μὴ λυπούμαστε. Καὶ νὰ χαιρόμαστε ὄχι ἔτσι ἀπλά, οὔτε ἄσκοπα, ἀλλὰ ἐπειδὴ βρήκαμε ἀφορμὴ νὰ συγχωρήσουμε ἐκεῖνον πού ἀμάρτησε, καὶ νὰ λάβουμε ἀφεση τῶν δικῶν μας ἀμαρτημάτων. Γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ θεογνωσία, ἡ πιὸ περιληπτικὴ κάθε γνώσεως, μὲ τὴν ὁποία μποροῦμε νὰ παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ καὶ νὰ εἰσακουόμαστε. Αὐτὴ εἶναι ἡ καρποφορία τῆς προσευχῆς. Μὲ αὐτὴν μποροῦμε νὰ σηκώσουμε τὸν σταυρὸ καὶ νὰ ἀκολουθήσουμε τὸν Κύριο. Αὐτὴ εἶναι ἡ μητέρα τῶν πρώτων καὶ μεγάλων ἐντολῶν. Μὲ αὐτὴν μποροῦμε νὰ ἀγαπᾶμε τὸν Θεὸ μὲ ὅλη τὴν καρδιά μας καὶ τὸν πλησίον μας σὰν τὸν ἑαυτὸ μας. Μὲ αὐτὴν ὀφείλουμε νὰ νηστεύουμε καὶ νὰ ἀγρυπνοῦμε καὶ νὰ κακοπαθοῦμε, ὥστε νὰ ἀνοίξουν τὰ σπλάγχνα καὶ ἡ καρδιά μας καὶ νὰ τὰ δεχθοῦν

εἰσδέξωνται ταῦτα καὶ μὴ ἀποβάλωσι. Τότε γὰρ καὶ τὴν κρυπτῶς δεδομένην ἡμῖν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος χάριν, οὐκέτι ἀδήλως, ἀλλ' ἐν πάσῃ πληροφορία καὶ αἰσθήσει ἐνεργοῦσαν εὐρήσομεν, διὰ τὸ ἀφιέναι τῷ πλησίον τὰ ἁμαρτήματα.

5 Ε'. Ταύτης δὲ τῆς ἀρετῆς κωλυτικαὶ εἰσι κακίαι δύο, κενοδοξία, καὶ ἡδονή, ἃς χρὴ πρότερον κατὰ νοῦν παραιτήσασθαι, καὶ οὕτω τὴν ἀρετὴν κρατῆσαι. Διὰ τοῦτο, ὧ ψυχῇ, προδοῦσα ἑαυτὴν τοῖς δυοῖς τούτοις θελήμασι, μηδένα αἰτιῶ, μήτε τὸν Ἀδὰμ, μήτε τὸν Σατανᾶν, μήτε τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πολέμησον τῷ σαθῷ θελήματι, καὶ
10 μὴ καταφρονήσης ἐμφύλιος γὰρ ἐστὶν ὁ πόλεμος. Οὐκ ἔστιν ἔξωθεν, ἵνα μετὰ τῶν συνόντων ἀδελφῶν πολεμήσωμεν, ἔνδοθέν ἐστὶν, καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπων συμπολεμήσει ἡμῖν. Ἐνα ἔχομεν σύμμαχον τὸν μυστικῶς ἡμῖν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐγκεκρυμμένον Χριστόν, ἀνίκητον καὶ ἀλάθητον. Συμμαχήσει δὲ ἡμῖν, ἐὰν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ
15 κατὰ δύναμιν ποιήσωμεν. Τὰ δὲ πολεμοῦντα ἡμῖν, καθὼς προειρηκάμεν, ἡδονὴ συμμιγεῖσα τῷ σώματι καὶ κενοδοξία, αἱ καὶ ἐμὲ καὶ σὲ κατέχουσι. Ταῦτα τὰ δύο τὴν Εὐὰν ἐπλόνησαν, καὶ τὸν Ἀδὰμ ἐξηπάτησαν. Ἡ μὲν ἡδονὴ ἔδειξε τὸ ξύλον ὡς καλὸν εἰς βρωσίν καὶ ὠραῖον τοῦ κατανοῆσαι, ἡ δὲ κενοδοξία τό· «Ὡς θεοὶ ἔσεσθε, γινώ-
20 σκοντες καλὸν καὶ πονηρόν».

Καθάπερ οὖν ὁ πρωτόπλαστος Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ ἠσχύνοντο ἀλλήλους, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὴν κακίαν τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν ἀποβαλόντες καὶ ἑαυτοὺς γυμνοὺς ὄρῶντες, ἀλλήλους κατὰ συνείδησιν αἰσχυρόμεθα· καὶ ἰδοὺ φύλλα συκῆς ἑαυτοῖς συρράπτομεν, ἐξωτέ-
25 ροις ῥήμασι καὶ σχήμασι καὶ δικαιολογίαις ἐνδύοντες. Ὁ δὲ Κύριος κατασκευάζει ἡμῖν τὸ ἐκ δερμάτων ἔνδυμα, καὶ λέγει· «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν». Καὶ τὰ ἀκόλουθα παραινεῖ λέγων· «Ὁ εὐρῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ», τοῦτ' ἐστὶν ἐν μνησικακίᾳ, «ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ (ἐν αὐτῇ) ἀπολέσας αὐτήν, εἰς ζωὴν αἰώνιον
30 εὐρήσει αὐτήν».

Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

αυτά, και να μην τα απορρίψουν. Γιατί τότε θα βρούμε και τη χάρη του αγίου βαπτίσματος που μας δίνεται κατά τρόπο κρυφό, όχι κρυφά πιά, αλλά να ενεργεί με κάθε γνώση και αίσθηση, εξαιτίας του ότι συγχωρήσαμε τα αμαρτήματα του πλησίον.

5. Αυτή την αρετή όμως την παρεμποδίζουν δύο κακίες, ή κενοδοξία και ή ηδονή, τις οποίες πρέπει πρώτα να αποβάλουμε από τον νου μας, για να επικρατήσει έτσι η αρετή. Γι' αυτό, ψυχή μου, αν έχεις δώσει τον έαυτό σου στα δύο αυτά θελήματα, να μη κατηγορείς κανέναν, ούτε τον 'Αδάμ, ούτε τον Σατανά, ούτε τους ανθρώπους, αλλά πολέμησε το θέλημά σου και μη το περιφρονήσεις. Γιατί ο πόλεμος είναι εμφύλιος. Δεν έρχεται απέξω, ώστε να τον πολεμήσουμε μαζί με τους αδελφούς που είναι μαζί μας, άλλ' είναι από μέσα μας, και κανείς από του ανθρώπους δεν θα πολεμήσει μαζί μας. "Ένα σύμμαχο έχουμε, τον κρυμμένο μέσα μας μυστικά διά του βαπτίσματος Χριστόν, σύμμαχο ανίκητο και αλάθητο. Και θα πολεμήσει μαζί μας, εάν εκτελούμε τις εντολές του όσο μπορούμε. 'Εκείνα βέβαια που μας πολεμούν, όπως προείπα, είναι ή ηδονή, αναμιγμένη με το σώμα, και ή κενοδοξία, οι οποίες κατέχουν και έμένα και έσένα. Αυτά τα δύο ξεγέλασαν την Εύα και έξαπάτησαν τον 'Αδάμ. 'Η ηδονή έδειξε το δένδρο, ότι είναι ωραίο και νόστιμο στη γεύση και ευχάριστη ή απόλαυσή του, ενώ κενοδοξία είπε τό: «Θά γίνετε σαν θεοί, γνωρίζοντας το καλό και το κακό»¹².

"Όπως λοιπόν ο πρωτόπλαστος 'Αδάμ και ή Εύα ντρέπονταν ο ένας τον άλλο, έτσι και έμεις, άφοϋ αποβάλουμε την κακία των νοερών ματιών και δοϋμε τους έαυτούς μας γυμνούς, να ντρεπόμαστε με τη συνείδησή μας ο ένας τον άλλο. 'Αλλ' όμως να, έμεις ράβουμε για τους έαυτούς μας φύλλα συκιās, και τους ντύνουμε με έξωτερικά λόγια και προσχήματα και δικαιολογίες. 'Ο Κύριος όμως κατασκευάζει για μας το δερμάτινο ένδυμα, και λέγει: «Μέ την υπομονή σας θά κερδίσετε τη ζωή σας»¹³. Και δίνει και τις στη συνέχεια παραινέσεις: «Αυτός που θά βρει τη ζωή του, δηλαδή μέσα στη μνησικακία, θά τη χάσει, ενώ έκεινος που θά τη χάσει (μέσα σ' αυτήν), θά την βρει και θά ζήσει αιώνια»¹⁴.

Σ' αυτόν ανήκει ή δόξα στους αιώνες. 'Αμήν.

12. Γεν. 3, 5.

13. Λουκά 21, 19.

14. Ματθ. 10, 32.

ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

Α'. Προσῆκει τοὺς ἀσχοῦντας ἐναρχομένους καὶ ἐπιτελεῖν, τοὺς
τε νέους καὶ πρεσβυτέρους, ἐρρωμένον ἔχοντας τὸ σῶμα, μήτε
κάματον, μήτε κάκωσιν φοβουμένους, πάση προθυμίᾳ τὴν χρησι-
ματέραν καὶ ἀσφαλεστέραν ἀπαρалаείπτως προΐστασθαι νηστείαν.
5 Σταθμῶ τὸν ἄρτον ἐσθίειν, καὶ μέτρῳ τὸ ὕδωρ πίνειν, ἀπὸ καιροῦ
εἰς καιρόν, τοσοῦτον δέ, ὅσον πεινῶντας καὶ διψῶντας ἀναχωρεῖν
τοῦ δεῖπνου, καὶ τὴν ἀναγκαίαν πρὸς Θεὸν λειτουργίαν μὴ ἐμποδί-
ζεσθαι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς τῶν βρωμάτων. Ἐὰν γὰρ θελήσωμεν ἐσθίον-
τες κορεσθῆναι, ταχέως ἀκηδιάσαντες ἐφ' ἑτέραν τραπησόμεθα ἐπι-
10 θυμίαν, καὶ ἐὰν ταύτης μεταλαμβάνοντες ἐμπλησθῶμεν, καὶ ταύτην
ὁμοίως αὐθις ὡς πρώτην ἀποδοκιμάσαντες καταλείψομεν. Καὶ οὐκ
ἔστιν ἡμᾶς, ἂν ἐπινοήσωμεν ἑαυτοῖς ἐπιθυμίαν ἢ νηστείαν, πρὸς
παράκλησιν ἐπιμεῖναι χορταζομένους. Τί τοῦ μάννα ἐν τοῖς σιτίοις
πολυτελέστερον; Καὶ ὡς τοῦτο ἔφαγε καὶ ἐνεπλήσθη ὁ Ἰσραήλ, ὅτε
15 μὴ εἶχε κρείττονος ἐπιθυμῆσαι, τὸ ἔλαττον ἐπεθύμησε, σκόροδα καὶ
κρόμμινα, ὥστε ἔμφυτον τῇ πλησμονῇ ἢ τοῦ ἑτέρου ἐπιθυμία. Εἰ οὖν
ἐν τῷ κορέννυσθαι ἄρτου, ἐπιθυμοῦμεν ἑτέρου, τοῦτον ἐσθίοντες μὴ
κορεσθῶμεν, ἵνα τοῦτον ἐπιθυμοῦντες αἰεὶ ἐπιθυμῶμεν κορεσθῆναι.
ὅπως καὶ τὴν βλάβην τὴν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἐκφύγωμεν, καὶ τὴν
20 δικαιοσύνην τὴν ἐκ τῆς ἐγκρατείας ἀπενεγκώμεθα.

Β'. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις τῶν περὶ τὴν νηστείαν ὀκνηροτέρων· Μὴ
γὰρ ἁμαρτία ἐστὶν ἄνθρωπον τροφῆς μεταλαμβάνειν; Ἄλλ' οὐδὲ
ἡμεῖς ὡς ἁμαρτίας οὐσης τοῦτο συμβουλεύομεν, ἀλλ' ὡς ἐκ τούτου
τῆς ἁμαρτίας κατακολουθούσης. Καὶ ὁ Ἰσραήλ οὐχ ἠμαρτεν ἐπιθυ-
25 μήσας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιθυμίας Θεοῦ καταλαλήσας ἠσέβησεν· εἶπε
γάρ· «Μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ;». Καὶ

ΓΙΑ ΤΗ ΝΗΣΤΕΙΑ

1. Ἐκεῖνοι ποὺ ἀρχίζουν τὴν ἀσκήση καὶ τὴν ἐκτελοῦν, καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ μεγαλύτεροι, ἔχοντας τὸ σῶμα τους δυναμωμένο, χωρὶς νὰ φοβοῦνται οὔτε τὴν κούραση, οὔτε τὴν ταλαιπωρία, πρέπει μὲ πολλὴ προθυμία νὰ ἔχουν διαρκῶς ἀρχηγό τους τὴ χρησιμότερη καὶ ἀσφαλέστερη νηστεία. Νὰ τρῶνε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ τὸ ψωμί μὲ τὴ ζυγαριά, καὶ τὸ νερὸ νὰ τὸ πίνουν μὲ μέτρο, καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν τόσο, ὥστε νὰ φεύγουν ἀπὸ τὸ δεῖπνο πεινασμένοι καὶ διψασμένοι, γιὰ νὰ μὴ ἔμποδίζονται ἀπὸ τὴν ἡδονὴ τῶν φαγητῶν νὰ προσφέρουν τὴν ἀναγκαῖα ὑπηρεσία στὸν Θεό. Γιατί, ἂν θελήσουμε τρώγοντας νὰ χορτάσουμε, γρήγορα κυριευμένοι ἀπὸ ἀκηδία θὰ στραφοῦμε σὲ ἄλλη ἐπιθυμία, καὶ ἂν τὴν ἱκανοποιήσουμε καὶ αὐτὴν τρώγοντας, θὰ τὴν ἀποδοκιμάσουμε καὶ αὐτὴν ὅπως καὶ τὴν πρώτη καὶ θὰ τὴν ἐγκαταλείψουμε. Καὶ δὲν μποροῦμε, ἐὰν σκεφθοῦμε μέσα μας ἐπιθυμία ἢ νηστεία, νὰ ἐπιμείνουμε στὴν παράκληση χορτᾶτοι. Τί πιὸ πολυτελὲς μεταξὺ τῶν τροφῶν ὑπάρχει ἀπὸ τὸ μάννα; Κι ὅμως, μόλις τὸ ἔφαγε καὶ χόρτασε ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός, ὅταν δὲν εἶχε κάτι καλύτερο νὰ ἐπιθυμήσει, ἐπιθύμησε τὸ κατώτερο, σκόρδα καὶ κρεμμύδια, ἐπειδὴ στὸν χορτασμὸ ἢ ἐπιθυμία τοῦ ἄλλου εἶναι ἔμφυτη. Ἐφόσον λοιπὸν μόλις χορτάσουμε ψωμί, ἐπιθυμοῦμε κάτι ἄλλο, τρώγοντας ψωμί νὰ μὴ χορταίνουμε, ὥστε, ἐπιθυμώντας αὐτό, νὰ ἐπιθυμοῦμε πάντοτε νὰ χορτάσουμε, μὲ σκοπὸ καὶ τὴ ζημιὰ τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἀποφύγουμε, καὶ νὰ ἐπιτύχουμε τὴ δικαίωση ἀπὸ τὴν ἐγκράτεια.

2. Ἄλλ' ἴσως πεῖ κάποιος ἀπὸ τοὺς πιὸ ὀκνηροὺς ὡς πρὸς τὴ νηστεία· Μήπως εἶναι ἁμαρτία τὸ νὰ τρώγει ὁ ἄνθρωπος; Ἄλλ' οὔτε καὶ ἐγὼ τὸ συμβουλεύω αὐτὸ ἐπειδὴ εἶναι ἁμαρτία, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία ἀποτελεῖ ἐπακόλουθο αὐτοῦ. Καὶ ὁ Ἰσραὴλ δὲν ἁμάρτησε ἐπιθυμώντας τὰ σκόρδα καὶ τὰ κρεμμύδια, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιθυμία, μιλώντας ἀσχημα ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἀσέβησε. Γιατί εἶπε· «Μήπως μπορεῖ ὁ Θεὸς νὰ στρώσει τραπέζι στὴν ἔρημο;»⁹³. Καὶ ὅταν τοὺς ἐτοιμάσθηκε

μετὰ τὸ ἐτοιμασθῆναι αὐτοῖς, τότε ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐξεκαύθη ἐν αὐτοῖς, καὶ συνεπόδισε τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτῶν, ἵνα μὴ ζῶντες πάλιν ἐτέρας ἐπιθυμήσωσι τροφῆς, καὶ λόγους κατὰ τοῦ Ὑψίστου λαλήσωσι, καὶ ἐξολοθρευθῶσιν οἱ κατάλοιποι αὐτῶν. Ἔργον ἐστὶ τῆς
 5 ἀναιδοῦς κρατῆσαι γαστρός· θεὸς ἐστὶ τῶν ἠττωμένων αὐτῆ, καὶ οὐκ ἐστὶν ἀθωωθῆναι τὸν ἀνεχόμενον αὐτῆς. Καὶ οὐ μόνον τὸ τῆς πλησμονῆς ἐστὶ τὸ κινδυνευόμενον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ἀσιτίας· ἐν τῷ παρελθεῖν γὰρ ἡμέρας πλείους οὐδενὸς μεταλαμβάνοντας, ἡ ἀκηδία χώραν λαβοῦσα ἐπαναστήσεται καὶ πολεμήσει ἡμᾶς, καὶ τὴν
 10 μὲν ἀγρυπνίαν ἡμῶν τῆς νυκτὸς μεταβαλεῖ εἰς ὕπνον, τὴν δὲ προσευχὴν ἡμῶν τῆς ἡμέρας εἰς σαρκικούς λογισμούς, ὥστε ἡμᾶς ἐκ τοῦ ὕπνου ὠφελῆθῆναι μηδέν, καὶ ἐκ τῶν σαρκικῶν λογισμῶν μᾶλλον βλαθῆναι τὰ μέγιστα. Ἀρχόμεθα γὰρ ὡς ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀσκοῦντες μέγα φρονεῖν, καὶ τοὺς μὲν μικροτέρους ἐξουθενεῖν, ὅπερ
 15 ἐστὶ πάσης πλημμελείας χαλεπώτερον. Ὡσπερ γὰρ γεωργὸς ἀσύνετος, εἰάν τὴν ἑαυτοῦ χώραν, ἀναλώμασι πολλοῖς κατεργασάμενος, ἄσπορον ἐάσῃ, εἰς ζημίαν ἐκοπίασεν, οὕτω καὶ ἡμεῖς· εἰάν τὴν ἑαυτῶν σάρκα πολλῇ τῇ προσόδῳ δουλαγωγῆσαντες, τὸν λόγον τῆς προσευχῆς μὴ καταβάλωμεν, μᾶλλον καθ' αὐτῶν ἐσπουδάσαμεν.

20 Γ'. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· Εἰ ἐν τῇ προσευχῇ ἡ δικαιοσύνη, τίς ἐστὶ χρεία τῆς νηστείας; Πολλὴ κατὰ πάντα τρόπον. Ὡσπερ γὰρ τις τῶν πενήτων γεωργῶν, εἰάν ἐπὶ χέρσου σπεῖρη μὴ νεώσας τὴν γῆν, ἀντιπυροῦ ἀκάνθας προσοδευθήσεται, οὕτω καὶ εἰάν ἡμεῖς μὴ τὴν ἑαυτῶν σάρκα νηστεία ὑπωπιάσαντες, τὸν λόγον τῆς προσευχῆς
 25 καταβάλωμεν, ἀντὶ δικαιοσύνης ἁμαρτίας καρπωσόμεθα. Ἡ γὰρ σὰρξ αὕτη ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης ὑπάρχει, καὶ εἰάν μὴ τοσαύτης ἐπιμελείας τύχη, ὄσης ἐκείνη, καρπὸν δικαιοσύνης οὐδέποτε βλαστήσει. Ταῦτα δὲ λέγομεν, οὐχ ὡς τοὺς ἐκ τῆς νηστείας ὠφελῆθῆναι βουλομένους ἐγκόπτοντες, ἀλλὰ τοὺς μετὰ διακρίσεως καὶ φόβου Θεοῦ
 30 οὐ τὴν ἀπάθειαν τοῦ οἰκείου σώματος ἐξσκεῖν βουλομένους προτρεπόμενοι· ὃν τρόπον γὰρ ὠφελεῖ τοὺς μετὰ λογισμοῦ αὐτῆ προσιόντας, οὕτω βλάπτει τοὺς ἀλογίστως αὐτῆ προσερχομένους. Οἱ οὖν κηδόμενοι τῆς ὠφελείας αὐτῆς, ὀφείλουσι φυλάττεσθαι καὶ τὴν

τὸ τραπέζι, τότε ἐκδηλώθηκε ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μεταξύ τους, καὶ σκότωσε, δένοντάς τους χειροπόδαρα, τοὺς ἀρχηγούς τους, γιὰ νὰ μὴ ἐπιθυμήσουν πάλι ζώντας ἄλλη τροφή, καὶ ἐπαναστατήσουν πάλι ἐναντίον τοῦ Ὑψίστου, καὶ ἐξολοθρευθοῦν καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἀπὸ αὐτούς. Ἔργο μας εἶναι νὰ ἐξουσιάσουμε τὴν αὐθάδη κοιλιά μας. Γιατὶ εἶναι θεὸς γιὰ ἐκείνους πὺν νικῶνται ἀπὸ αὐτὴν καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀθωωθεῖ ὅποιος τὴν ἀνέχεται. Ὅμως δὲν εἶναι μόνο ὁ χορτασμὸς ἐπικίνδυνος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀσιτία. Γιατὶ, ἐὰν περᾶσουν περισσότερες μέρες χωρὶς νὰ φᾶμε τίποτε, ἡ ἀδιαφορία μπαίνοντας μέσα μας θὰ ἐπαναστατήσῃ καὶ θὰ μᾶς πολεμήσῃ, καὶ τότε τὴν ἀγρυπνία μας κατὰ τὴν νύχτα θὰ τὴν μεταβάλλῃ σὲ ὕπνο, ἐνῶ τὴν προσευχὴ τῆς ἡμέρας σὲ σαρκικούς λογισμούς, ὥστε ἐμεῖς ἀπὸ τὸν ὕπνο νὰ μὴ ὠφεληθοῦμε καθόλου, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς σαρκικούς λογισμούς νὰ βλαφθοῦμε πάρα πολύ. Γιατὶ ἀρχίζουμε, ἐπειδὴ ἀσχοῦμε τὴ νηστεία περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ ὑπερηφανευοῦμαστε καὶ νὰ περιφρονοῦμε τοὺς μικρότερους, πρᾶγμα πὺν εἶναι φοβερώτερο ἀπὸ κάθε ἁμάρτημα. Γιατὶ, ὅπως ἓνας ἄμυαλος γεωργός, ἐὰν ἀφήσῃ ἀσπαρτο τὸ χωράφι του, πὺν τὸ προετοίμασε μὲ πολλὰ ἔξοδα, κοπίασε μὲ ζημιά, ἔτσι καὶ ἐμεῖς ἐὰν τὴ σάρκα μας, τὴν ὁποία ὑποτάξαμε μὲ πολὺ κόπο, δὲν τὴν καταπονήσουμε μὲ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς, ἢ προσπάθειά μας θὰ ἀποβεῖ μᾶλλον εἰς βάρος μας.

3. Ἄλλ' ἴσως κάποιος νὰ πεῖ· Ἐὰν ἡ δικαίωση βρῖσκεται στὴν προσευχὴ, τότε ποιά ἡ ἀνάγκη τῆς νηστείας; Εἶναι μεγάλη καὶ μὲ κάθε τρόπο. Γιατὶ, ὅπως κάποιος ἀπὸ τοὺς φτωχοὺς γεωργούς, ἐὰν σπείρῃ σὲ ἀκαλλιέργητο χωράφι χωρὶς νὰ ὀργώσει τὸ χῶμα, θὰ θερίσῃ ἀγκάθια ἀντὶ γιὰ σιτάρι, ἔτσι καὶ ἐμεῖς ἐὰν, ἀφοῦ βασανίσουμε τὴ σάρκα μας μὲ τὴ νηστεία, δὲν σπείρουμε τὸν λόγο τῆς προσευχῆς, ἀντὶ γιὰ δικαίωση, θ' ἀποκομίσουμε ἁμαρτίες. Γιατὶ ἡ σάρκα μας αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ ἐκείνη τὴ γῆ, καὶ ἐὰν δὲν τὴν φροντίσουμε τόσο πολὺ, ὅσο ἐκείνην, δὲν θὰ βλαστήσῃ ποτὲ καρπὸ δικαιοσύνης. Καὶ τὰ λέγω αὐτὰ ὄχι γιὰ νὰ ἀποθαρρύνω ἐκείνους πὺν θέλουν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὴ νηστεία, ἀλλὰ γιὰ νὰ προτρέψω ἐκείνους πὺν θέλουν νὰ ἀσκήσουν τὴν ἀπάθεια τοῦ σώματός τους μὲ διάκριση καὶ φόβο Θεοῦ. Γιατὶ, μὲ ὅποιον τρόπο ὠφελεῖ ἐκείνους πὺν τὴν πλησιάζουν μὲ περίσκεψη, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο βλάπτει ἐκείνους πὺν καταφεύγουν σ' αὐτὴν ἀσυλλόγιστα. Ἐκεῖνοι λοιπὸν πὺν ἐπιθυμοῦν νὰ ἔχουν ὠφέλεια ἀπ' αὐτὴν, πρέ-

βλάβην αὐτῆς, καὶ τὸν ἄρτον, ὃν ἐσθίομεν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς νηστείας, ἧς ὀρίζομεν ἑαυτοῖς, τοῦτον διελεῖν εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ἀσιτίας, ἵνα μέρους βραχέος καθ' ἐκάστην λαμβάνοντες φιμώσωμεν τῆς ἑαυτῶν σαρκὸς τὸ φρόνημα, καὶ τὴν καρδίαν ἔχωμεν 5 ἐστηριγμένην εἰς τὴν ὠφελιμωτέραν προσευχήν, ὅπως δυνάμει Θεοῦ, ἀπὸ ἐπάρσεως φυλαχθέντες, ἐν ταπεινοφροσύνῃ διάγωμεν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἧς χωρὶς οὐδεὶς εὐηρέστησε Θεῷ.

Δ'. Εἰ γὰρ ταπεινοφροσύνης ἐπεμελούμεθα, οὐκ ἂν ἐδεήθημεν 10 παιδείας πάντα γὰρ τὰ κακὰ καὶ δεινὰ τὰ συμβαίνονται ἡμῖν, διὰ τὴν ἔπαρσιν ἡμῶν συμβαίνει. Εἰ γὰρ τῷ Ἀποστόλῳ, ἵνα μὴ ἐπαρθῇ, ἄγγελος Σατανᾶ ἐδόθη, πόσω μᾶλλον ἡμῖν τοῖς ἐπηρμένοις αὐτὸς ὁ Σατανᾶς δοθήσεται καταπατεῖν ἡμᾶς ἕως ταπεινωθῶμεν; Οἱ προπάτορες ἡμῶν οἴκων ἐδέσποζον, καὶ πλοῦτον εἶχον, καὶ γυναικῶν 15 καὶ τέκνων προενόουν, καὶ Θεῷ ὠμίλουν διὰ τὴν ἄπλαστον ταπεινοφροσύνην αὐτῶν ἡμεῖς δὲ κόσμου ἀνεχωρήσαμεν, καὶ πλοῦτου κατεφρονήσαμεν, καὶ τοὺς οἴκους κατελίπομεν, καὶ ὑπὸ δαυμόνων χλευαζόμεθα διὰ τὴν ἔπαρσιν ἡμῶν. Ὁ ἐπαιρόμενος ἀγνοεῖ ἑαυτὸν· εἰ γὰρ ἐγίνωσκεν ἑαυτὸν καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀφροσύνην, μεθ' ἧς ἀνα- 20 στρέφεται, οὐκ ἂν ἐπήρθη. Ὁ δὲ ἑαυτὸν ἀγνοῶν, πῶς δύναται Θεὸν γινώσκειν; Εἰ γὰρ τὴν ἑαυτοῦ ἀφροσύνην οὐκ ἴσχυσε συνιέναι, πῶς τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, ἧς πόρρωθὲν ἐστὶ καὶ ξένος, συνιέναι δυνησεται; Ὁ γὰρ γινώσκων τὸν Θεόν, ἐνοπτρίζεται τὴν μεγαλοσύνην αὐτοῦ, καὶ φαυλίζει ἑαυτὸν, ὡς ὁ μακάριος Ἰωβ, καὶ λέγει: 25 «Ἔως ἀκοῆς ἤκουόν σου τὸ πρότερον· νῦν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς μου εἶώρακέ σε. Διὸ ἐφάυλισα ἑμαυτὸν, καὶ ἐτάκην ἡγῆμαι δὲ ἑμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν».

Οἱ τοίνυν τὸν Ἰωβ μιμούμενοι, οὗτοι τὸν Θεὸν ὁρῶσι· οἱ δὲ ὁρῶντες αὐτόν, οὗτοι γινώσκουσιν αὐτόν. Ἐὰν οὖν βουληθῶμεν 30 ὁρᾶν τὸν Θεόν, φαυλίσωμεν ἑαυτοὺς καὶ ταπεινοφρονήσωμεν, ἵνα μὴ μόνον αὐτόν ἐξ ἐναντίας ὁρῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἡμῖν οἰκοῦντά τε καὶ ἀναπαυόμενον ἔχοντες, κατατρυφῶμεν αὐτοῦ. Οὕτω γὰρ ἡ

πει νὰ προφυλάσσονται καὶ ἀπὸ τῆ βλάβη τῆς. Καὶ τὸ ψωμί πού τρώμε μετὰ τὴν συμπλήρωση τῆς νηστείας, τὴν ὁποία ὀρίζουμε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας, αὐτὸ νὰ τὸ διαιροῦμε σὲ μέρη ἴσα πρὸς τὶς μέρες τῆς νηστείας, ὥστε, τρώγοντας ἓνα μικρὸ κομμάτι κάθε μέρα, νὰ φιμώσουμε τὴν ἐπιθυμία τῆς σάρκας μας, καὶ νὰ ἔχουμε τὴν καρδιά μας ἀφωσιωμένη στὴν ὠφελιμώτερη προσευχή, ὥστε μὲ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, φυλαγμένοι ἀπὸ τὴν ἔπαρση, νὰ διανύουμε ὅλες τὶς μέρες τῆς ζωῆς μας μὲ ταπεινοφροσύνη, χωρὶς τὴν ὁποία κανένας δὲν εὐαρέστησε τὸν Θεό.

4. Γιατί, ἐὰν φροντίζαμε τὴν ταπεινοφροσύνη, δὲν θὰ εἴχαμε ἀνάγκη ἀπὸ παιδεία· καθόσον ὅλα τὰ κακὰ καὶ δεινὰ πού συμβαίνουν σὲ μᾶς, συμβαίνουν ἐξαιτίας τῆς ὑπερηφάνειάς μας. Πράγματι, ἂν στὸν Ἄπόστολο Παῦλο, γιὰ νὰ μὴ ἐπαρθεῖ, δόθηκε ἄγγελος τοῦ Σατανᾶ, πόσο μᾶλλον σὲ μᾶς τοὺς ἐπηρμένους δὲν θὰ δοθεῖ ὁ ἴδιος ὁ Σατανᾶς, γιὰ νὰ μᾶς καταπατεῖ μέχρι νὰ ταπεινωθοῦμε; Οἱ προπάτορές μας ἦταν κύριοι τοῦ σπιτιοῦ τους, καὶ πλοῦτο εἶχαν, καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τους φρόντιζαν, καὶ μὲ τὸν Θεὸ μιλοῦσαν λόγῳ τῆς εἰλικρινοῦς ταπεινοφροσύνης τους. Ἐνῶ ἐμεῖς καὶ ἀπὸ τὸν κόσμον ἀναχωρήσαμε, καὶ τὰ σπίτια μας ἐγκαταλείψαμε, καὶ χλευαζόμεστε ἀπὸ τοὺς δαίμονες ἐξαιτίας τῆς ἀλαζονείας μας. Ἐκεῖνος πού ἐπαίρεται ἀγνοεῖ τὸν ἑαυτὸ του. Γιατί, ἂν γνώριζε τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὴν ἀφροσύνη του μὲ τὴν ὁποία συμπεριφέρεται, δὲν θὰ ὑπερηφανευόταν. Καὶ αὐτὸς πού ἀγνοεῖ τὸν ἑαυτὸ του, πῶς μπορεῖ νὰ γνωρίσει τὸν Θεό; Γιατί, ἂν δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβει τὴν ἀφροσύνη του, πῶς θὰ μπορέσει νὰ καταλάβει τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποία βρίσκεται πολὺ μακριὰ καὶ εἶναι ξένος πρὸς αὐτήν; Καθόσον ἐκεῖνος πού γνωρίζει τὸν Θεό, βλέπει σὰν σὲ καθρέφτη τὴ μεγαλωσύνη του, καὶ κακίζει τὸν ἑαυτὸ του, ὅπως ἔκανε ὁ μακάριος Ἰώβ, ὁ ὁποῖος λέγει· «Προηγούμενος μόνο μὲ τὰ αὐτιά μου ἄκουα γιὰ σένα. Τώρα ὅμως σὲ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου. Γι' αὐτὸ ἔλεινολόγησα τὸν ἑαυτὸ μου καὶ ἔλειωσα. Αἰσθάνομαι ὅτι εἶμαι χῶμα καὶ στάχτη»².

Ἐκεῖνοι λοιπὸν πού μμοῦνται τὸν Ἰώβ, αὐτοὶ βλέπουν τὸν Θεό, καὶ αὐτοὶ πού τὸν βλέπουν, αὐτοὶ τὸν γνωρίζουν. Ἄν λοιπὸν θελήσουμε νὰ δοῦμε τὸν Θεό, ἃς ἐλεινολογήσουμε τὸν ἑαυτὸ μας καὶ ἃς δείξουμε ταπεινοφροσύνη, ὥστε, ὄχι μόνο νὰ τὸν βλέπουμε ἀπέναντί μας, ἀλλὰ καὶ ἔχοντάς τον μέσα μας νὰ κατοικεῖ καὶ νὰ ἀναπαύεται,

ἀφροσύνη ἡμῶν ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ σοφισθήσεται, καὶ ἡ ἀσθένεια
ἡμῶν ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ δυναμωθήσεται, κραταιούση ἡμᾶς εἰς
αὐτὸν τὸν ἀξιόσαντα ἡμᾶς τῆς δωρεᾶς ταύτης περισσοτέρως δο-
ξασθῆναι ἐν ἡμῖν, καὶ τὸν ἐχθρὸν ἡμῶν διάβολον ὑπερβαλόντως
5 καταισχῦναι δι' ἡμᾶς, ἐν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὅτι
αὐτῷ πρόπει δόξα, μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, εἰς τοὺς
αἰῶνας Ἀμήν.

νά τὸν ἀπολαμβάνουμε. Γιατὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἡ ἀφροσύνη μας θὰ σοφισθεῖ μὲ τὴ σοφία του, καὶ ἡ ἀδυναμία μας θὰ ἐνισχυθεῖ μὲ τὴ δύναμή του, δυναμώνοντάς μας γιὰ χάρη αὐτοῦ ποὺ μᾶς ἀξίωσε τῆς δωρεᾶς αὐτῆς, γιὰ νὰ δοξασθεῖ περισσότερο σὲ μᾶς καὶ νὰ καταντροπιάσει ὑπερβολικὰ τὸν ἐχθρό μας διάβολο γιὰ χάρη μας, μὲ τὸν ἴδιο τὸν Κύριό μας τὸν Ἰησοῦ Χριστό, γιατί σ' αὐτὸν πρέπει ἡ δόξα καὶ μεγαλωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΛΧΙΣΕΔΕΚ

Α'. Κύριος τὸν μὲν κόσμον ἀγρῶ, τὸ δὲ τῆς ἀληθείας κήρυγμα σπόρῳ παρεικάσας, σίτον μὲν ἐν πρώτοις ἐσπάρθαι λέγει, ὕστερον δὲ ζιζάνια, ὡς ἐκ τούτου δυνατὸν ἡμῖν ἐπιγνῶναι, ὅτι τὰ μὲν μετὰ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν ἐπινενοημένα φρονήματα περιττὴ τίς 5 ἐστὶ καὶ δαμονιώδης ἐπισπορά. Τῶν μὲν γὰρ ἁγίων αὐτοῦ μαθητῶν μηδὲν ὑπολειψάντων τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ ἁγίου Παύλου μηδὲν ὑστερηκότος τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, ἀλλ' ὥσπερ σίτῳ τὸν κόσμον κατεσπαρκότος τῷ λόγῳ, τινὲς ἑτερόφρονες, ζιζανίων δίκην ἀνακύψαντες ἐπέκεινα τοῦ σίτου, πειρῶνται ὑπερεκτείνεσθαι μυ- 10 στικώτερα τῶν ἀποστόλων, ὡς οἴονται, διδάσκειν ἐπιχειρήσαντες Τὸν γὰρ Μελχισεδέκ, φύσει Θεὸν εἶναι οὐκ ἐκήρυξαν ἐκεῖνοι, ὡς οὗτοι λέγουσιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοιαῦτά τινα συνεισφέρουσι νοήματα, ὡς καὶ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένας τοῦ Κυρίου οἰκονομίας εὐτελίζεσθαι. Εἰ γὰρ τὸν ἐκ παρασιωπήσεως Γραφικῆς ἀπάτορα 15 καὶ ἀμήτορα ὀνομασθέντα θεοποιουῖσιν ἄνθρωπον, εὐτελίζουσι τὸν Πατέρα ἔχοντα ἐν οὐρανοῖς, καὶ μητέρα ἐσχηκότα ἐπὶ γῆς δι' ἡμᾶς Χριστόν· καὶ εἰ διὰ τὸ ἀγενεαλόγητον ἐκεῖνον μέγαν ἤγηνται, γενεαλογούμενον τὸν Χριστόν ἥττοτερον ἂν νομίσειαν. Ἡ δὲ τῆς τοιαύτης ἐννοίας προαγωγὴ τοὺς ἀφρονεστέρους αὐτῶν καὶ εἰς ἄρησιν 20 κατασύρειν ἔοικεν, ὅπερ πλείονα φέρει κατάκρισιν τῷ προηγησαμένῳ τῆς τοιαύτης ἐννοίας Ταῦτα δὲ πάσχουσιν, ὡς οἶμαι, διὰ τὸ παρατρέχειν αὐτοὺς τὰ συστατικὰ κεφάλαια τῆς θείας Γραφῆς, καὶ τινὰς περικοπὰς πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν ἐκζητεῖν ἐκουσίους Διὸ καὶ τὸν ἐπὶ Χριστοῦ ἐρμηνευόμενον χρηματισμὸν τῷ χρηματισθέντι 25 ἀνθρώπῳ ὡς Θεῷ ἀπονέμουσι, καὶ τὸν κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἱερατείας ἀφωμοιωμένον τῷ Κυρίῳ ἄνθρωπον, λέγουσι φύσει Υἱὸν Θεοῦ. Φασὶ γάρ· Εἰ μὴ ἦν οὗτος Υἱὸς Θεοῦ, πῶς βασιλεὺς εἰρήνης, καὶ

ΣΤΟΝ ΜΕΛΧΙΣΕΔΕΚ

1. Ὁ Κύριος παρομοιάζοντας τὸν κόσμον μὲ χωράφι καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀλήθειας μὲ σπόρον, λέγει, ὅτι πρῶτα σπάρθηκε ὁ σπόρος καὶ ὕστερα τὰ ζιζάνια. Ἀπὸ αὐτὸ μπορούμε νὰ μάθουμε, ὅτι ὅλες οἱ διδασκαλίες ποὺ ἐπινοήθηκαν μετὰ τὴν ἀποστολικὴν παράδοση ἀποτελοῦν μιὰ περιττὴ καὶ δαιμονικὴ πρόσθετη σπορά. Γιατί, ἐνῶ οἱ ἅγιοι μαθητὲς τοὺς δὲν παρέλειψαν τίποτε ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, καὶ ὁ Παῦλος δὲν ὑστέρησε καθόλου ἀπὸ τοὺς κατ' ἐξοχὴν ἀποστόλους, ἀλλὰ ἔσπειρε μὲ τὸν λόγο του σὰν σιτάρι ὅλο τὸν κόσμον, μερικοὶ μὲ πίστη διαφορετικὴ, ποὺ σὰν ζιζάνια ξεφύτρωσαν μετὰ τὸ σιτάρι, προσπαθοῦν νὰ ἐμβαθύνουν μυστηριακὰ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, ὅπως νομίζουν, μὲ τὴν διδασκαλία τους. Γιατί οἱ ἀπόστολοι δὲν κήρυξαν ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ἦταν Θεὸς, ὅπως λένε αὐτοί. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ εἰσάγουν μερικὲς τέτοιες δοξασίες, ὥστε νὰ ἐξευτελίζονται ἀκόμα καὶ αὐτὰ τὰ κατ' οἰκονομίαν γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου. Γιατί, ἐφόσον θεοποιοῦν τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἀπὸ ἀποσιώπηση τῆς Γραφῆς ὀνομάσθηκε ἀπάτορας καὶ ἀμήτορας, ἐξευτελίζουν τὸν Χριστὸ ποὺ ἔχει Πατέρα στοὺς οὐρανοὺς, καὶ μητέρα στὴ γῆ γιὰ χάρι μας¹. Καὶ ἐφόσον ἐκεῖνον, ἐπειδὴ εἶναι ἀγενεαλόγητος, τὸν θεωροῦν μεγάλον, τὸν Χριστὸ ποὺ γενεαλογεῖται τὸν θεωροῦν κατώτερον. Ἡ προβολὴ τῆς δοξασίας αὐτῆς τοὺς πιὸ ἄμυαλους ἀπὸ αὐτοὺς φαίνεται νὰ τοὺς παρασύρει καὶ σὲ ἄρνηση, πρᾶγμα ποὺ δημιουργεῖ περισσότερὴν κατὰ κριση σ' ἐκεῖνον ποὺ πρῶτος συνέλαβε τὴν δοξασία αὐτή. Καὶ αὐτὰ τὰ παθαίνουν, ὅπως νομίζω, ἐπειδὴ περνοῦν ἐπιπόλαια τὰ συστατικὰ κεφάλαια τῆς ἁγίας Γραφῆς, καὶ ἀναζητοῦν ἐπίτηδες μερικὲς περιχοπὲς ποὺ ἐξυπηρετοῦν τὸν σκοπὸ τους. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν χρησμὸ ποὺ ἀναφέρεται στὸν Χριστὸ τὸν ἀποδίδουν στὸν ἄνθρωπο ποὺ τὸν δέχθηκε σὰν νὰ εἶναι θεός, καὶ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ κατὰ τὴν ἱερατικὴ τάξη ἐξομοιώνεται μὲ τὸν Κύριον, τὸν ὀνομάζουν φύσει Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Γιατί λένε: Ἐὰν αὐτὸς δὲν ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πῶς θὰ λεγόταν βασι-

βασιλεύς δικαιοσύνης ἐλέγετο; Γινώσκονται εἰ βούλονται. Ὁ ἀπόστολος αὐτὸν οὐ λέγει φύσει βασιλέα εἰρήνης, ἀλλ' «ἐρμηνευόμενον». Φησὶ γὰρ πρῶτον μὲν, «Ἐρμηνευόμενος βασιλεύς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεύς Σαλήμ», ὃ ἐστὶ «βασιλεύς εἰρήνης». Τοῦτο 5 γοῦν τὸ ῥητὸν πατρέχουσι τὸ εἰπεῖν «ἐρμηνευόμενον», καὶ διὰ τοῦτο τὴν τοῦ ὀνόματος ἐρμηνείαν φύσιν εἶναι τοῦ χρηματισθέντος ἔνδοξον.

Β. Πάλιν οἱ αὐτοὶ φασιν· Εἰ μὴ ἦν Θεός, πῶς ἀπάτωρ, ἀμήτωρ; Ἐν τούτῳ δέ, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἔτι Υἱὸν λέγουσι τὸν Μελχισεδέκ, ἀλλὰ 10 τάχα πατέρα. Καὶ φασιν· Ἡμεῖς οὐ λέγομεν αὐτὸν Πατέρα, ἀλλὰ τὸν Θεὸν Λόγον πρὶν σαρκωθῆναι ἢ ἐκ Μαρίας γεννηθῆναι. Καὶ πῶς ἀπάτωρ ὁ Θεὸς Λόγος, ὃ ματαιόφρονες; Μάθετε ἀκριδῶς, ὅτι ὁ μακάριος Παῦλος πάντα ἐκεῖνα ἐπὶ τὸν σαρκωθέντα εἰρησθαι λέγει. Φησὶ γάρ, «Ἐφ' ὃν λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἐτέρας μετέσχικε» 15 πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος». Ἄλλ' εἰπέ, φασί, πῶς ἐξ Ἰούδα ἀνατείλας ὁ Χριστός, ἀπάτωρ ἐστὶ καὶ ἀμήτωρ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ; οὐκ εἰδότες ὁ λέγουσιν. Οὐ γὰρ περὶ ἀπάτορος ἔθετο τὴν τάξιν ὁ Παῦλος, ἀλλὰ περὶ μόνης τῆς ἱερωσύνης. Διὰ τοῦτο οὐ λέγει, σὺ ἀπάτωρ, ἀμήτωρ κατὰ τὴν τάξιν Μελ- 20 χισεδέκ, ἀλλὰ «σὺ ἱερεὺς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Τί δέ ἐστὶ τό, «κατὰ τὴν τάξιν»; Τοῦτ' ἔστιν κατὰ τὴν ὁμοίωσιν, καὶ οὐ κατὰ νόμον. Ἡ μὲν γὰρ φυλὴ τοῦ Λευῖ, κατὰ τὸν νόμον ἱερατεύειν ἐτέτακτο, ὁ δὲ Μελχισεδέκ οὐ κατὰ νόμον, ἀλλὰ κατὰ τάξιν προφητείας, δεικνύων τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτό φησι «Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν 25 αἰῶνα», οὐ κατὰ τὴν τάξιν Λευῖ, οὐδὲ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρών, τῆς αὐτῆς φυλῆς ὄντων, ἀλλὰ «κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ», τοῦ χωρὶς νόμου ἱερατεύσαντος.

Γ. Ἄλλὰ πάλιν ἐκεῖνοι πρὸς ἡμᾶς· Εἰ ὁ Μελχισεδέκ ἄνθρωπός ἐστι, πῶς μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές; Καὶ τοῦτο δὲ ἐκ περικοπῆς 30 ἐρωτῶσι, τὰ πλείονα τοῦ κεφαλαίου παρατρέχοντες. Λέγει γάρ· «Ἀφωμοιωμένος τῷ Υἱῷ Θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές». Ἀφωμοιώσεις δὲ καὶ ὑπόστασις ταυτὸν οὐκ ἔστι· τὸ μὲν γὰρ τύπος, τὸ δὲ ἀλήθεια τυγχάνει. Ὡσπερ οὖν ἀφωμοίωται τῷ Χριστῷ ὁ προφήτης Ἰωνᾶς, καὶ μένει προφήτης κατὰ τὴν τριήμερον ταφήν, καὶ ὡς-

2. Ἐβρ. 7, 2.

3. Ἐβρ. 7, 13-14.

4. Ἐβρ. 7, 3.

λιάς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δικαιοσύνης; Θὰ τὸ μάθουν, ἂν θέλουν. Ὁ Ἀπόστολος δὲν τὸν ὀνομάζει κατὰ φύση βασιλιὰ τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ ὅτι ἔτσι ἐρμηνεύεται. Γιατὶ λέγει πρῶτα «ἐρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης», καὶ ἔπειτα «βασιλεὺς Σαλήμ», πράγμα πού σημαίνει, «βασιλεὺς εἰρήνης»². Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ρητὸ πού ἀναφέρει τὸ “ἐρμηνευόμενο”, τὸ παραλείπουν, καὶ ἔτσι ἡ μετάφραση τοῦ ὀνόματος λένε ὅτι σημαίνει δοξασμένη φύση ἐκείνου πού δέχεται τὸν χρησμό.

2. Πάλι οἱ ἴδιοι λένε: Ἄν δὲν ἦταν θεὸς, πῶς ἦταν χωρὶς πατέρα καὶ μητέρα; Καί, ὅπως φαίνεται, δὲν ὀνομάζουν πιά τὸν Μελχισεδέκ Υἱό, ἀλλὰ μᾶλλον Πατέρα. Καὶ λένε: Ἐμεῖς δὲν τὸν λέμε Πατέρα, ἀλλὰ Θεὸ Λόγο προτοῦ σαρκωθεῖ ἢ γεννηθεῖ ἀπὸ τὴν Μαρία. Καὶ πῶς ὁ Θεὸς Λόγος εἶναι χωρὶς Πατέρα, ἀνόητοι; Μάθετε καλὰ, ὅτι ὁ μακάριος Παῦλος ὅλα ἐκεῖνα λέγει, ὅτι ἀναφέρονται στὸν Λόγο πού σαρκώθηκε. Γιατὶ λέγει: «Ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὅποιο λέγονται αὐτὰ ἀνήκε σὲ ἄλλη φυλῆ. Γιατὶ εἶναι γνωστό, ὅτι ὁ Κύριος προῆλθε ἀπὸ τὴ φυλῆ τοῦ Ἰούδα»³. Ἀλλὰ πὲς μας, λένε, πῶς ἀφοῦ ὁ Χριστὸς προῆλθε ἀπὸ τὴ φυλῆ τοῦ Ἰούδα, εἶναι χωρὶς πατέρα καὶ μητέρα κατὰ τὴν τάξη τοῦ Μελχισεδέκ; Πράγματι δὲν ξέρουν τί λένε. Γιατὶ ὁ Παῦλος δὲν χρησιμοποίησε τὴ λέξη “τάξη” γιὰ τὸ ὅτι εἶναι χωρὶς πατέρα, ἀλλὰ μόνο ὡς πρὸς τὴν ἱερωσύνη. Γι’ αὐτὸ δὲν λέγει, “σὺ εἶσαι χωρὶς πατέρα καὶ χωρὶς μητέρα κατὰ τὴν τάξη Μελχισεδέκ”, ἀλλὰ «Σὺ εἶσαι ἱερέας κατὰ τὴν τάξη τοῦ Μελχισεδέκ». Τὶ ὅμως σημαίνει τὸ «κατὰ τὴν τάξη»; Σημαίνει ὡς πρὸς τὴν ὁμοιότητα καὶ ὄχι σύμφωνα μὲ τὸν νόμο. Γιατὶ σύμφωνα μὲ τὸν νόμο εἶχε ὀρισθεῖ νὰ ἱερατεύει ἡ φυλῆ τοῦ Λευί. Ἐνῶ ὁ Μελχισεδέκ δὲν ἦταν ἱερέας σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, ἀλλὰ προφητικά, δείχνοντας τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Χριστό. Γι’ αὐτὸ λέγει: «Σὺ εἶσαι ἱερέας στὸν αἰῶνα», ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν τάξη τοῦ Λευί, οὔτε σύμφωνα μὲ τὴν τάξη τοῦ Ἀαράων, πού ἀνήκαν στὴν ἴδια φυλῆ, ἀλλὰ «σύμφωνα μὲ τὴν τάξη τοῦ Μελχισεδέκ», ὁ ὅποιος ἱεράτευε χωρὶς τὸν νόμο.

3. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι πάλι μᾶς λένε: Ἐὰν ὁ Μελχισεδέκ εἶναι ἄνθρωπος, πῶς παραμένει ἱερέας παντοτινά; Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ρωτοῦν μὲ περικοπή, παραλείποντας τὰ περισσότερα τοῦ χωρίου. Γιατὶ λέγει: «Ἐξομοιωμένος μὲ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, μένει ἱερέας παντοτινά»⁴. Ὅμως ἐξομοίωση καὶ ὑπόσταση δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Γιατὶ τὸ ἓνα εἶναι τύπος, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἀλήθεια. Ὅπως λοιπὸν ἐξομοιώθηκε μὲ τὸν Χριστό ὁ προφήτης Ἰωνᾶς, καὶ μένει προφήτης ὡς πρὸς τὴν τριήμερη ταφὴ τοῦ

περ ἀφωμοίωται αὐτῷ Μωϋσῆς κατὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἀφήγησιν, καὶ μένει ἠγούμενος εἰς τὸ διηνεκές, οὕτως ἀφωμοίωται αὐτῷ καὶ ὁ Μελχισεδέκ κατὰ τὴν τῶν ἐθνῶν ἱερωσύνην, καὶ μένει ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα. Διὸ λέγει· «Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ».⁵ Ἀλλὰ δεδόσθω, φασίν, ὅτι ἄνθρωπος ἦν ὁ Μελχισεδέκ ἀφωμοιωμένος τῷ Χριστῷ· δεῖξον πῶς ἀπάτωρ καὶ ἀμήτωρ ἐστὶ, μῆτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μῆτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· ἐν τούτοις δεῖξον τὴν ἀφομοίωσιν, ἵνα γνῶμεν, ὅτι ἄνθρωπος ὁ Μελχισεδέκ, καὶ οὐκ αὐτὸς ὁ Χριστός. Οὕτω μὲν ἀντερωτήσαντες
10 οὐχ ἡμῖν, ἀλλὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ παρατάσσονται. Ἦρκει γὰρ αὐτοῖς πιστεύσαι τῷ Ἀποστόλῳ, ἀφωμοιωμένον αὐτὸν εἰρηκότι τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Λέγοντες οὖν, Δεῖξον ἡμῖν τὴν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων ἀφομοίωσιν, ἵνα πιστεύσωμεν, εὐόκασιν ἀπιστεῖν τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένοις ὡς εἶ γε ἡμεῖς ἀπορήσαμεν τῆς τοιαύτης ἀποδείξεως,
15 ἐκεῖνοι τῆς πίστεως ἀφίστανται, ἢ ἀποστήσονται, ὡς καὶ ἀπέστησαν. Ἐπειδὴ οὖν πολλὰ ἔστιν εὐρεῖν ἐν τῇ ἀληθινῇ Γραφῇ ὀνόματα, ὧν ἡ ἀπόδειξις παρὰ τῷ πλήθει δυσεύρετος, παρὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία τῆς παραδοθείσης πίστεως ἀποστήσεται, καὶ ταῖς ἐκείνων ὑπονοίαις ὑπαχθήσεται; Μὴ γένοιτο! Πλὴν οὐ διὰ τοῦτο σιωπήσομεν
20 ἀκρίτως, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν ἀποδείξομεν τὴν ἐν τοῖς προειρημένοις ἀφομοίωσιν.

Δ'. Ἀπάτορα καὶ ἀμήτορα τὸν Μελχισεδέκ λέγει ὁ Παῦλος κατὰ τὸ ἐπόμενον ῥητόν, ὅτι ἀγενεαλόγητος. Ἐπειδὴ ἐν τῇ γενεαλογίᾳ οὐκ ἐμφέρεται τίνος πατρός, ἢ ποίας μητροός, ἢ πότε ἐγεννήθη,
25 ἢ πότε ἀπέθανε, διὰ τοῦτο μῆτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχων, μῆτε τέλος. Οὕτε γὰρ ἠδύνατο γενεαλογηθῆναι, ἐκ τῶν παραλειφθέντων καταγόμενος ἐθνῶν, καθὼς ἡ Γραφὴ ἐκ τῆς κατοικεσίας αὐτὸν φανεροποιεῖ. Ἐν τούτῳ δὲ ἀφωμοίωται τῷ Υἱῷ Θεοῦ, ἐπειδὴ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός ἐπὶ τῆς γῆς οὐκ ἔσχε πατέρα, καὶ ἐν οὐρανῷ οὐκ
30 ἔσχε μητέρα. Ἐπειδὴ δὲ εἰρήκαμεν, ὅτι κατ' οἰκονομίαν οὐκ ἐμφέρεται ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, πότε ἐγεννήθη ὁ Μελχισεδέκ, ἢ πότε ἀπέθανε, καὶ διὰ τοῦτο λέγει μῆτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μῆτε ζωῆς τέλος ἔχειν, ζητοῦσι καὶ ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ τὴν ἀφομοίωσιν, λέγοντες· Εἶπερ περὶ τοῦ Μελχισεδέκ, εἶπέ καὶ περὶ τοῦ Χριστοῦ, πῶς οὕτε ἀρχὴν

5. Ψαλμ. 109, 4.

6. Ἐβρ. 7, 3.

7. Ἰω. 1, 14.

Χριστοῦ, καὶ ὅπως ἔξομοιώθηκε μὲ τὸν Χριστὸ ὁ Μωϋσῆς ὡς πρὸς τὴν καθοδήγηση τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, καὶ μένει ἀρχηγὸς παντοτινά, ἔτσι ἔξομοιώθηκε μὲ αὐτὸν καὶ ὁ Μελχισεδέκ, ὡς πρὸς τὴν ἱερωσύνη τῶν ἐθνικῶν, καὶ μένει ἱερέας παντοτινά. Γι' αὐτὸ λέγει· «Σὺ εἶσαι ἱερέας στὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξη τοῦ Μελχισεδέκ»⁵. Ἔστω, λένε, ὁ Μελχισεδέκ ἦταν ἄνθρωπος ἔξομοιωμένος μὲ τὸν Χριστὸ. Δεῖξε μας ὅμως πῶς εἶναι χωρὶς πατέρα καὶ μητέρα, καὶ οἱ μέρες του δὲν ἔχουν ἀρχή, οὔτε ἡ ζωὴ του τέλος, ἀλλὰ εἶναι ἔξομοιωμένος μὲ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ⁶. Δεῖξε μας σ' αὐτὰ τὴν ἔξομοίωσή του, γιὰ νὰ μάθουμε, ὅτι ὁ Μελχισεδέκ εἶναι ἄνθρωπος καὶ ὄχι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Ὅμως θέτοντας ἔτσι τὴν ἐρώτηση, δὲν διαφωνοῦν μὲ μένα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἁγία Γραφή. Γιατὶ ἦταν ἀρκετὸ σ' αὐτοὺς νὰ πιστέψουν τὸν Ἀπόστολο, ὁ ὁποῖος εἶπε, ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ἦταν ἔξομοιωμένος μὲ τὸν Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Λέγοντας λοιπὸν, Δεῖξε μας τὴν ἔξομοίωση ἀπὸ τὰ ὀνόματα, γιὰ νὰ πιστέψουμε, μοιάζουν νὰ ἀπιστοῦν σ' αὐτὰ πού λέγει ὁ Παῦλος, ὥστε, ἂν ἐμεῖς δυσκολευθοῦμε νὰ τὴν ἀποδείξουμε, ἐκεῖνοι νὰ ἀποστατήσουν ἀπὸ τὴν πίστη, ὅπως καὶ ἔχουν ἤδη ἀποστατήσει. Ἐπειδὴ λοιπὸν μπορούμε νὰ βροῦμε πολλὰ ὀνόματα στὴν ἁγία Γραφή, τῶν ὁποίων ἡ ἀπόδειξη εἶναι δυσκολονόητη ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν, γι' αὐτὸ πρέπει ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν πίστη πού μᾶς παραδόθηκε, καὶ νὰ ὑπαχθεῖ στίς δοξασίες ἐκείνων; Μὴ γένοιτο! Ὅμως ἐξαιτίας αὐτοῦ δὲν θὰ σιωπήσουμε ἀπερίσκεπτα, ἀλλὰ ὅσο μᾶς ἐπιτρέπουν οἱ δυνάμεις θὰ ἀποδείξουμε τὴν ἔξομοίωση στὰ προαναφερθέντα.

4. Ὁ Παῦλος ὀνομάζει τὸν Μελχισεδέκ ἀπάτορα καὶ ἀμήτορα, σὸ ρητὸ πού ἀκολουθεῖ, ἐπειδὴ ἦταν ἀγενεαλόγητος. Ἐπειδὴ στὴ γενεαλογία δὲν ἀναφέρεται τίνος πατέρα ἢ ποιᾶς μητέρας εἶναι, ἢ πότε γεννήθηκε, ἢ πότε πέθανε. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ μέρες τῆς ζωῆς του δὲν ἔχουν οὔτε ἀρχή οὔτε τέλος. Οὔτε ἄλλωστε μπορούσε νὰ γενεαλογηθεῖ, ἐπειδὴ καταγόταν ἀπὸ τὰ ἔθνη πού εἶχαν παραλειφθεῖ, ὅπως τὸν παρουσιάζει ἡ Γραφή ἀπὸ τὸν τόπο τῆς κατοικίας του. Καὶ ἔξομοιώνεται μὲ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς πάνω στὴ γῆ δὲν εἶχε πατέρα, καὶ στὸν οὐρανὸ δὲν εἶχε μητέρα. Καὶ ἐπειδὴ εἶπαμε, ὅτι κατ' οἰκονομία δὲν ἀναφέρεται στὴν ἁγία Γραφή πότε γεννήθηκε ὁ Μελχισεδέκ ἢ πότε πέθανε, καὶ γι' αὐτὸ λέγει, ὅτι οἱ μέρες τῆς ζωῆς του δὲν εἶχαν ἀρχή οὔτε τέλος, ζητοῦν καὶ σ' αὐτὰ τὴν ἔξομοίωση, λέγοντας· Ἐφόσον λέγεται γιὰ τὸν Μελχισεδέκ, πές μας καὶ γιὰ τὸν Χρι-

ἡμερῶν, οὔτε ζωῆς τέλος ἔχει, ἵνα γινῶμεν καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἀφομοίωσιν. Οἶδαμεν γάρ, ὅτι ὁ γεννηθεὶς ἐκ Μαρίας, καὶ ἀρχὴν ἔσχε, καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη κατὰ τὰς Γραφάς

Ἡμεῖς δὲ πρὸς ταῦτα· Πιστεύετε τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι «ὁ Λόγος
5 σὰρξ ἐγένετο», οὐ τραπεῖς εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἄνθρωπον εἰς ἑαυτὸν προσλαβόμενος; Οἱ δέ, Ναί, φασί, τοῦτο πιστεύομεν. Εἰ οὖν πιστεύετε, γινῶτε, ὅτι ἄνθρωπος ψιλός, οὔτε ἐστὶν οὔτε νοεῖται ὁ Χριστός, καθότι μονομερῶς οὐχ ὑπέστη ποτέ, καὶ ὕστερον ἠνώθη. Δῆλον δέ, ὅτι τοῦ Θεοῦ Λόγου θεοπρεπῶς πρότερον ἐνεργήσαντος
10 κατὰ τὸ γεγραμμένον, «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ». Ὅθεν νοοῦμεν, ὅτι ὁ Χριστός οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν, οὔτε ζωῆς τέλος ἔχει. Εἰ γάρ ὁ ἀναρχος Λόγος τῆς ἐνανθρωπήσεως γέγονεν ἀρχή, σαφές ὅτι ὁ Χριστός ἀναρχος διὰ τὴν ἐκ
15 μήτρας ἔνωσιν. Οὕτως οὖν καὶ ὁ Μελχισεδέκ, καὶ ἐν τούτῳ ἀφομοίωται αὐτῷ οἰκονομικῶς παρασιωπηθείσης αὐτοῦ καὶ τῆς γεννήσεως καὶ τῆς τελευτῆς, ἵνα προδηλώσῃ τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια.

Ε. Καὶ πάλιν φασίν· Ὁ Κύριος τὸ ἡμέτρον ἀνέλαβε σῶμα, ἢ οὐ; Ναὶ τὸ ἡμέτερον· ἀλλ' οὐ διηρημένως αὐτὸ ἀνέλαβεν· οὐ γὰρ προὔ-
20 πέστησεν αὐτό, καὶ τότε ἠνώθη, ἀλλ' ἀδιαίρετον ἐκ μήτρας ἐποίησατο τὴν ἔνωσιν, καθὰ προειρήκαμεν. Εὐθύς δὲ λέγουσι· Διατί οὖν ψηφίζετε αὐτοῦ τὰ ἔτη; Ἐτη ψηφίζονται οὐκ ἐκ φύσεως μονομερῶς, ἀλλὰ γεννήσεως τοῦ γενομένου ἀνθρώπου. Οὐκ εἶπε γὰρ ἡ Γραφή, ὅτι ἐγεννήθη ψιλός ἄνθρωπος, ὡς ὑμεῖς λέγετε ὁ Θεός
25 Λόγος, ἀλλ' ὁ Χριστός, ὅς ἐστι Θεὸς ἅμα καὶ ἄνθρωπος, ἀμέριστος, καὶ ἀδιαίρετος Υἱὸς Θεοῦ. Γεννήσεως οὖν τῆς οἰκονομικῆς ἔσχεν ἀρχὴν, φύσεως δὲ ἀρχὴν οὐκ ἔχει διὰ τὴν ἐκ μήτρας ἔνωσιν. Τίνι γάρ, εἶπέ μοι, ἐπιθήσεις ἀρχὴν; Σώματι ψιλῷ; Ἀλλὰ ψιλὸν οὐδέποτε ὑπῆρξε τὸ Κυριακὸν σῶμα κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν φωνὴν τὴν
30 λέγουσαν πρὸς Ἰωσήφ· «Μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθέν, ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἐστίν»· Ἀλλ' ἐπιθήσεις ἀρχὴν τῷ γεννηθέντι Χριστῷ; Ἴδου αὐτὸς ὁ Λόγος

στό, πῶς οὔτε οἱ μέρες του ἔχουν ἀρχή, οὔτε ἡ ζωὴ του τέλος, γιὰ νὰ μάθουμε καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ τὴν ἑξομοίωσή του. Γιατὶ γνωρίζουμε, ὅτι αὐτὸς ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Μαρία, καὶ ἀρχὴ εἶχε, καὶ πέθανε, καὶ ἀναστήθηκε, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές.

Ἐμεῖς λοιπὸν ἀπαντώντας σ' αὐτὰ λέμε· Πιστεύετε στὸ Εὐαγγέλιο, ὅτι «ὁ Λόγος σαρκώθηκε» χωρὶς νὰ μετατραπῆ σὲ ἄνθρωπο, ἀλλὰ προσλαμβάνοντας στὸν ἑαυτὸ του ἄνθρωπο; Καὶ αὐτοὶ ἀπαντοῦν· Ναί, αὐτὸ τὸ πιστεύουμε. Ἐφόσον λοιπὸν τὸ πιστεύετε, μάθετε, ὅτι ὁ Χριστὸς οὔτε εἶναι, οὔτε νοεῖται ἄνθρωπος ἀπλὸς, γιατί δὲν ὑπῆρξε ποτὲ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο καὶ ὕστερα ἐνώθηκε. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ προηγουμένως ἐνήργησε ὅπως ἀρμόζει σὲ Θεό, σύμφωνα μὲ τὸ γραμμένο· «Πνεῦμα ἅγιο θὰ ἔρθει σὲ σένα καὶ δύναμη τοῦ Ὑψίστου θὰ σὲ ἐπισκιάσει. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἅγιο ποῦ θὰ γεννηθεῖ ἀπὸ σένα, θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁸. Γι' αὐτὸ πιστεύουμε, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχει οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος. Ἐφόσον δηλαδὴ ὁ ἀναρχος Λόγος ἐγίνε ἀρχὴ τῆς ἐνανθρωπήσεως, εἶναι σαφές ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι χωρὶς ἀρχή, λόγῳ τῆς ἐνώσεώς του μὲ τὴν γέννησή του ἀπὸ μήτρα. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ Μελχισεδέκ καὶ σ' αὐτὸ ἑξομοιώνεται μὲ αὐτόν, ἀφοῦ κατ' οἰκονομίαν ἀποσιωπήθηκε καὶ ἡ γέννηση καὶ ὁ θάνατός του, γιὰ νὰ προτυπώσῃ τὰ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ.

5. Καὶ πάλι λένε· Ὁ Κύριος προσέλαβε τὸ σῶμα μας, ἢ ὄχι; Ναί, τὸ δικό μας, ἀλλὰ δὲν τὸ προσέλαβε χωριστά, γιατί αὐτὸ δὲν τὸ δημιούργησε πρῶτα καὶ ὕστερα ἐνώθηκε μὲ αὐτό, ἀλλὰ ἔκανε τὴν ἔνωση ἀδιαίρετα ἀπὸ τὴ μήτρα, ὅπως προείπαμε. Καὶ ἀμέσως λένε· Γιατί τότε ἀριθμεῖτε τὰ χρόνια του; Τὰ χρόνια του δὲν μετροῦνται ἀπὸ τὴ φύση του μονομερῶς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ γέννηση αὐτοῦ ποῦ ἐγίνε ἄνθρωπος. Γιατὶ ἡ Γραφή δὲν εἶπε, ὅτι γεννήθηκε ὁ Θεὸς Λόγος ἀπλὸς ἄνθρωπος, ὅπως λέτε σεῖς, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς, ποῦ εἶναι συγχρόνως Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἀμέριστος καὶ ἀδιαίρετος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως εἶχε ἀρχὴ ἀπὸ τὴν κατ' οἰκονομία γέννησή του, ἀλλὰ δὲν εἶχε τῆς φύσεώς του ἑξαιτίας τῆς ἐνώσεως του στὴ μήτρα. Γιατὶ πές μου· Σὲ ποιοὶ μπορεῖς νὰ βάλεις ἀρχή; Στὸ ἀπλὸ σῶμα; Ἀλλὰ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ἀπλό, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου ποῦ λέγει στὸν Ἰωσήφ· «Μὴ φοβηθεῖς νὰ πάρεις μαζί σου τὴ Μαρία, τὴ γυναῖκα σου, γιατί ἐκεῖνο ποῦ γεννήθηκε μέσα της προέρχεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα»⁹. Μήπως μπορεῖς νὰ βάλεις ἀρχὴ στὸν Χριστὸ ποῦ γεν-

σεσαρκωμένος, καθὼς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀποδέδεικται. Οὐτε οὖν μερισμόν, οὔτε ἀρχὴν ἐπιθεῖναι δύνασαι τῷ Χριστῷ, καθὼς ἀποδέδεικται.

Δεδόσθω, φασίν, ὅτι ὁ Χριστὸς οὐκ ἔχει ἀρχὴν διὰ τὴν ἔνωσιν· 5 μὴ ἢ ἔνωσις ἀρχὴν οὐκ ἔχει; Καὶ ἔχει, καὶ οὐκ ἔχει· διότι αὐτὸς ὁ ἄναρχος, τῆς ἐνώσεως γέγονεν ἀρχή· καὶ διὰ τοῦτο εἶπον, καὶ ἔχει καὶ οὐκ ἔχει. Εὐσεβέστερον δέ ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἔχει· ὅσα γὰρ ὑποστατικῶς ἦνται, κἂν ἐκ δύο νοεῖται, ὅμως τὸ τῆ τοῦ δυνατωτέρου φύσει συνενωθέν, ἐκεῖνο καὶ νοεῖται, καὶ ὀνομάζεται. Καθάπερ 10 ποταμὸς ἐκ βροχῆς συσταθεὶς καὶ τῆ θαλάσῃ συμμιγείς, οὐκ ἔτι λέγεται ποταμὸς, ἀλλὰ θάλασσα, ἐκεῖθεν ἀρχὴν λαβὼν, κάκει καταλήξας. Εἰ μὲν γὰρ ἡ σωματικὴ δύναμις ὡς ὑπερέχουσα ἐνήργησε τῷ Λόγῳ, καὶ οὕτω γέγονεν ἔνωσις, νοεῖσθω καὶ ἀρχὴν ἔχειν κατὰ τὴν τοῦ σώματος φύσιν. Εἰ δὲ ὁ Θεὸς Λόγος θεοπρεπῶς ἐνήργησε κατὰ 15 τὸ Εὐαγγέλιον, φανερόν ὅτι πρὸς ἐκείνην τὴν φύσιν τὸ ἅγιον σῶμα ἠυγένισται· ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε κατοικῆσαι πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. Εἰ δὲ πᾶν τὸ πλήρωμα δηλονότι οὐδὲν ὑπολείπεται τῆς θεότητος, ὃ οὐκ ἔχει τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ, εἴτε ἀναρχότητα εἴποις, εἴτε θεότητα, εἴτε ἀθανασίαν, εἴτε παντοκρατο- 20 ρικὴν δύναμιν, εἴτε ἐξουσίαν, εἴτε κράτος, εἴτε σοφίαν ἀθάνατον, πάντα ἔχει· ὅτι εὐδόκησεν ἐν αὐτῷ κατοικῆσαι πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. Διὰ τοῦτό φησιν ὁ Παῦλος· «Ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἶδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ δὲ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν». Ἐγνώκαμεν γάρ, ὅτι ἐν αὐτῷ 25 εὐδόκησε κατοικῆσαι πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐσμέν ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι. Οὐκ εἶπεν, Ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' «Ἐν αὐτῷ»· αὐτὸς γάρ ἐστι τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου. Οὕτω δὴ οὖν νοεῖται Χριστός, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχων, μήτε ζωῆς τέλος.

30 Πάλιν λέγουσιν· Εἰ ἄνθρωπός ἐστιν ὁ Μελχισεδέκ, πῶς μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές; Τοῦτο κατὰ δύο τρόπους νοητέον, οὐ μόνον περὶ ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων ἁγίων. Πρῶτον μὲν, ὅτι ἐμφέρεται ἐν τῇ Γραφῇ, «Εἰς τὸ διηνεκές», καὶ ὅτι μένουσι παρὰ τῷ Θεῷ διηνεκῶς Ἡσαΐας ὁ προφήτης μένει προφήτης εἰς τὸ διηνεκές, καὶ 35 παρὰ τῇ Γραφῇ, καὶ παρὰ τῷ Θεῷ. Ὁμοίως οἱ ἀπόστολοι μένουσιν

νήθηκε; Νά, ὁ ἴδιος ὁ Λόγος εἶναι σαρκωμένος, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια. Οὔτε λοιπὸν διαμερισμό, οὔτε ἀρχὴ μπορεῖς νὰ βάλεις στὸν Χριστό, ὅπως ἀποδείχθηκε.

Ἄς δεχθοῦμε, λένε, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει ἀρχὴ λόγῳ τῆς ἐνώσεως. Μήπως ὅμως ἡ ἐνωση δὲν ἔχει ἀρχή; Καὶ ἔχει, καὶ δὲν ἔχει. Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀναρχος ἔγινε ἀρχὴ τῆς ἐνώσεως. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶπα· καὶ ἔχει καὶ δὲν ἔχει. Εἶναι ὅμως πιὸ εὐσεβὲς νὰ ποῦμε, ὅτι δὲν ἔχει. Γιατὶ αὐτὰ πού ἐνώθηκαν ὑποστατικά, ἂν καὶ νοοῦνται δύο, ὅμως ἐκεῖνο πού ἐνώθηκε μαζί μὲ τὴ φύση τοῦ πιὸ ἰσχυροῦ, ἐκεῖνο καὶ νοεῖται καὶ ὀνομάζεται. Ὅπως ὁ ποταμὸς πού δημιουργεῖται ἀπὸ βροχὴ καὶ ἀναμιγνύεται μὲ τὴ θάλασσα, δὲν λέγεται ποταμὸς, ἀλλὰ θάλασσα, γιατί ἀπὸ ἐκεῖ ἄρχισε καὶ ἐκεῖ κατέληξε. Ἐὰν λοιπὸν ἡ σωματικὴ δύναμη ἐνήργησε ὡς ἀνώτερη στὸν Λόγο, καὶ ἔτσι ἔγινε ἡ ἐνωση, τότε ἄς νοεῖται ὅτι ἔχει καὶ ἀρχὴ σύμφωνα μὲ τὴ φύση τοῦ σώματος. Ἐφόσον ὅμως ὁ Θεὸς Λόγος ἐνήργησε κατὰ τρόπο πού πρέπει σὲ Θεό, σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο, εἶναι φανερό ὅτι τὸ ἅγιο σῶμα πρὸς ἐκείνη τὴ φύση πῆρε τὴν εὐγένεια. Γιατὶ σ' αὐτὸ καταδέχθηκε νὰ κατοικήσει ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικά. Καὶ ἐφόσον κατοίκησε ὅλο τὸ πλήρωμα, καὶ δὲν ὑπολείφθηκε τίποτε ἀπὸ τὴ θεότητα, αὐτὸ πού δὲν ἔχει τὸ ἅγιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ, εἴτε ἀναρχότητα πεῖς, εἴτε θεότητα, εἴτε ἀθανασία, εἴτε παντοδυναμία, εἴτε ἐξουσία, εἴτε δύναμη, εἴτε ἀθάνατη σοφία, τὰ ἔχει ὅλα, ἐπειδὴ εὐδόκησε νὰ κατοικήσει μέσα σ' αὐτὸ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικά¹⁰. Γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος λέγει· «Ἐμεῖς ἀπὸ τώρα καὶ σὸ ἐξῆς δὲν γνωρίζουμε κανέναν κατὰ σὰρκα· ἐὰν κάποτε γνωρίσαμε τὸν Χριστὸ κατὰ σὰρκα, τώρα δὲν τὸν γνωρίζουμε πιά»¹¹. Διότι γνωρίσαμε ὅτι μέσα σ' αὐτὸν εὐδόκησε νὰ κατοικήσει ὀλόκληρο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικά, καὶ εἴμαστε μὲ αὐτὸ γεμάτοι. Δὲν εἶπε, «μὲ αὐτὰ», ἀλλὰ «μὲ αὐτό», ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι τὸ πλήρωμα ἐκείνου πού γεμίζει τὰ πάντα μὲ ὅλα. Ἐτσι δηλαδὴ νοεῖται ὁ Χριστὸς, χωρὶς νὰ ἔχει ἀρχὴ ἡμερῶν, οὔτε τέλος ζωῆς.

6. Πάλι λένε· Ἄν ὁ Μελχισεδὲκ εἶναι ἄνθρωπος, πῶς μένει ἱερέας παντοτινὰ; Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ νοήσουμε κατὰ δύο τρόπους, ὄχι μόνο γιὰ ἐκεῖνον, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἁγίους. Πρῶτα ἐπειδὴ ἀναφέρεται στὴ Γραφή «παντοτινὰ», καὶ ἐπειδὴ μένουν κοντὰ στὸν Θεὸ γιὰ πάντα. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας μένει προφήτης παντοτινὰ, καὶ στὴ Γραφή καὶ κοντὰ στὸν Θεό. Ἐπίσης οἱ Ἀπόστολοι μένουν ἀπόστολοι

εἰς τὸ διηνεκές· εἰ δὲ μή, ποῖα ἐλπίδι ὑπὲρ Χριστοῦ καθ' ἡμέραν ἀπέθνησκον; Καὶ πάντες οἱ ἱερατεύοντες τῷ Χριστῷ μένουσιν εἰς τὸ διηνεκές. Οὕτω καὶ ὁ ἅγιος Μελχισεδέκ ἱερατεύσας τῷ Θεῷ, μένει εἰς τὸ διηνεκές, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, λέγοντος, ὅτι «αὐτῷ
5 πάντες ζῶσιν». Εἰς θεολογίαν δὲ λαμβάνουσι κατὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸν Μελχισεδέκ, ὡς Θεῷ πρέπει ἡγούμενοι αὐτῷ τό, «Θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἐμέρισεν Ἀβραάμ ἐκ τῶν ἀκροθηνίων ὁ πατριάρχης». Καὶ τί τοῦτο πρὸς θεότητος ἀξίαν;

Θέλεις ἰδεῖν μείζονα ταπεινότητα τοῦ Ἀβραάμ; Ὀπηνίκα τὸ
10 σπήλαιον ἔλαβεν εἰς ταφὴν Σάρρας, τοῖς ἀποδομένοις προσεκύνησε. Παρὰ τοῦτο κακείνους θεοποιήσομεν, διότι προσεκύνησεν αὐτοὺς ὁ πατριάρχης; Μὴ γένοιτο! Ἰδε πόσον ἔχονται ἀφροσύνης, ὅτι ἐν πηλικότητι τὸν Θεὸν ὀρίζονται, καὶ οἷα βραχύτητι! Οὐ θεωρεῖτε γάρ, εἶπε, πηλίκος οὗτος, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν γῆν,
15 καὶ τὴν θάλασσαν, ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰς ἐκουσίους αὐτῶν κινήσεις, τὸ δέον ἐπὶ πάντων ἀπονεύμας οὐ προσφάτως, ἀλλ' ἰδίῳ καιρῷ προσφυῶς ἀνακύπτειν ὀρισάμενος. Οὐδὲν εἶπεν ὁ σταθμίσας εὐμέτρως ὑετῶν, καὶ χιόνων ἐπιφοράς, κρυμούς τε χειμερινούς, καὶ θερινοῦ καύσωνος βολάς, ἵνα μὴ τὸν κόσμον
20 ἀπολέσῃ. Οὐδὲ εἶπεν, ὁ ἐν οἰκτιρμοῖς δικαιοσύνης ἀποσώζων, καὶ ἁμαρτωλὸν ἀνυποκρίτως ἐλεῆσαι δυνάμενος, ὁ πανταχοῦ ὦν ἀδιαιρέτως, καὶ ἐν τῷ Πατρὶ μένων ἀσυγχύτως ὁ τῶν ἀγαθῶν κτίστης καὶ πάντων γνώστης εὐκριτής, ὁ ἐν ἀσθενείᾳ δήσας τὸν ἰσχυρὸν καὶ ἐν μωρίᾳ τοῦ φρονίμου ὄψεως τὰ σκεύη ἀρπάσας, ὁ ἐξαγαγὼν ἐκ
25 θανάτου ζωὴν καὶ τὰ ἄδηλα φανεροποιήσας. Οὐδὲν τοιοῦτο ὁ Ἀπόστολος εἶπε περὶ τοῦ Μελχισεδέκ, ἀλλά, «θεωρεῖτε», φησί, «πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην μέρισεν Ἀβραάμ!». Ἔρα, εἰ ἦν Θεός, ὁ Παῦλος ἐν πηλικότητι τὴν ἀκατάληπτον δύναμιν περιώριζε, καὶ τοῦτο ἐν μηδενὶ θαυμαστῷ, ἀλλ' ἐν ταῖς δεκάταις τοῦ Ἀβραάμ,
30 ἅς καὶ οἱ κατὰ νόμον ἱερεῖς καταλαμβάνουσιν;

Ὅταν οὖν ἀναγινώσκων εὗρης τι περὶ Μελχισεδέκ γεγραμμένον, μνήσθητι τοῦ Ἀποστόλου, «Ἐφ' ὃν λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἐτέ-

12. Λουκᾶ 20, 38.

13. Ἐβρ. 7, 4.

14. Γεν. 23, 7.

15. Ἐβρ. 7, 13.

παντοτινά· ἄλλιῶς, μὲ ποιὰ ἔλπίδα πέθαιναν κάθε μέρα γιὰ τὸν Χριστό; Καὶ ὅλοι ὅσοι ὑπῆρξαν ἱερεῖς τοῦ Χριστοῦ, μένουν ἱερεῖς παντοτινά. Ἔτσι καὶ ὁ ἅγιος Μελχισεδέκ, πού ἦταν ἱερέας τοῦ Θεοῦ, μένει παντοτινά ἱερέας, σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι «μὲ αὐτὸν ὅλοι ζοῦν»¹². Ἀλλὰ τὸν θεωροῦν θεὸ αὐτὸν τὸν Μελχισεδέκ γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, νομίζοντας ὅτι ταιριάζει σ' αὐτὸν ὡς πρὸς θεὸν τὸ χωρίο· «Βλέπετε πόσο μεγάλος ἦταν αὐτός, ἀφοῦ ἀκόμα καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ τοῦ ἔδωσε τὸ δέκατο ἀπὸ τὰ καλύτερα λάφυρα»¹³. Καὶ τί σχέση ἔχει αὐτὸ μὲ τὸ μεγαλεῖο τῆς θεότητος;

Θέλεις νὰ δεῖς μεγαλύτερη ταπεινότητα τοῦ Ἀβραάμ; Ὅταν παρέλαβε τὸ σπήλαιο γιὰ τὴν ταφή τῆς Σάρρας, προσκύνησε ἐκείνους πού τοῦ τὸ πούλησαν¹⁴. Πρέπει λοιπὸν καὶ αὐτοὺς νὰ τοὺς κάνουμε θεοὺς ἐπειδὴ τοὺς προσκύνησε ὁ Ἀβραάμ; Μὴ γένοιτο! Πρόσεχε πόση ἀφροσύνη ἔχουν, περιορίζοντας σὲ τέτοιο μέγεθος τὸν Θεό, καὶ σὲ τί μικρότητα! Γιατί, ὅπως βλέπετε, δὲν εἶπε, πόσο μεγάλος εἶναι αὐτός, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα, αὐτὸς πού γνωρίζει τὸν νοῦ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὶς θεληματικὲς κινήσεις τους, αὐτὸς ἔδωσε σὲ ὅλους ὅ,τι τοὺς χρειάζεται, ὄχι τώρα πρόσφατα, ἀλλὰ ὀρίζοντας νὰ ἐμφανίζεται τὸ καθένα στὸν κατάλληλο καιρὸ. Οὔτε εἶπε αὐτὸς πού στάθμισε συμμετρικὰ τὶς βροχοπτώσεις καὶ χιονοπτώσεις, καὶ τὸ χειμερινὸ κρῦο καὶ τὶς ἀκτινοβολίες τῆς καλοκαιρινῆς ζέστης, γιὰ νὰ μὴ καταστρέψει τὸν κόσμον. Οὔτε εἶπε, αὐτὸς πού μὲ τὴ γεμάτη εὐσπλαχνία δικαιοσύνη του σώζει, καὶ μπορεῖ νὰ ἔλεει τὸν ἁμαρτωλὸ χωρὶς ὑποκρισία, αὐτὸς πού βρίσκεται παντοῦ χωρὶς νὰ διαιρεῖται, καὶ μένει στὸν Πατέρα χωρὶς νὰ συγχέεται μὲ αὐτόν, ὁ δημιουργὸς τῶν ἀγαθῶν καὶ παντογνώστης μὲ εὐθυκρισία, αὐτὸς πού σὲ στιγμὴ ἀδυναμίας ἔδεσε τὸν ἰσχυρό, καὶ μὲ τὴ μωρία ἄρπαξε τὰ ὄπλα τοῦ συνετοῦ φιδιοῦ, αὐτὸς πού ἔβγαλε ἀπὸ τὸν θάνατο ζωὴ, καὶ φανέρωσε τὰ κρυφά. Τίποτε τέτοιο δὲν εἶπε ὁ Ἀπόστολος γιὰ τὸν Μελχισεδέκ, ἀλλὰ λέγει· «Βλέπετε πόσο μεγάλος εἶναι αὐτὸς στὸν ὁποῖο ὁ Ἀβραάμ ἔδωσε τὸ δέκατο ἀπὸ τὰ λάφυρα!»¹⁵. Ἄραγε, ἂν ἦταν θεός, ὁ Παῦλος θὰ περιορίζε σὲ μέγεθος τὴν ἀσύληπτη δύναμή του, καὶ αὐτὸ ὄχι μὲ κάτι ἀξιοθαύμαστο, ἀλλὰ μὲ τὰ δέκατα τῶν λαφύρων τοῦ Ἀβραάμ, τὰ ὁποῖα δικαιοῦνται καὶ οἱ ἱερεῖς σύμφωνα μὲ τὸν νόμο;

Ὅταν λοιπὸν διαβάζοντας βρίσκεις κάτι γραμμένο γιὰ τὸν Μελχισεδέκ, νὰ θυμᾶσαι τὸν Ἀπόστολο· «Αὐτὸς γιὰ τὸν ὁποῖο λέγο-

ρας μετέσχηκε», καὶ οὐδέποτε πλανηθήσῃ. «Πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός». Ἀκολουθήσον τῇ πίστει Παύλου, καὶ μὴ τὰ προφητικῶς χρηματισθέντα πρόσνεμε τῷ χρηματίσαντι, μηδ' αὐτὰ πάλιν τὰ τυπικῶς γεγενημένα 5 αὐτοῖς ἀπόνεμε τοῖς τύποις. Ποίας φυλῆς μετέσχηκεν ὁ Μελχισεδέκ, ὅτι αὐτὸς αὐτῷ νομίζεις τὰ εἰρημένα; Οὕτω δὲ πλανώμενος, πάντως ἂν καὶ τὸν ἀμνὸν τὸν σφαγέντα τυπικῶς, Θεὸν ἠγήσῃ λέγων· Εἰ μὴ ἦν Θεός, πῶς τὸν ὀλοθρευτὴν ἄγγελον ἀπήλαυνε τὸ αἷμα αὐτοῦ; Τάχα δὲ καὶ τὸν χαλκοῦν ὄφιν θεοποιήσεις, ταῦτα ὑπο- 10 λαμβάνων, καὶ λέγων· Εἰ μὴ ἦν Θεός, πῶς τοὺς δηχθέντας ὑπὸ ὄφρων ἐθεράπευεν; Ἡμεῖς δὲ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ἐροῦμεν. «Ἐφ' ὃν λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν». Ἐκαστος γὰρ αὐτῶν, οὐ δι' ἑαυτοῦ ἐποίει τὴν δύναμιν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐρμηνευόμενου Χριστοῦ· οὕτω καὶ ὁ Μελχισεδέκ, κἂν ἐχρημάτισε βασιλεὺς 15 δικαιοσύνης, καὶ βασιλεὺς εἰρήνης, οὐ φύσει ἦν, ἀλλ' ἐρμηνευόμενος κατὰ τὴν Γραφήν· «Ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν».

Ζ. Ἦθελον γὰρ καγὼ πυθέσθαι τῶν φρεναπατῶν· Τίνος ἔνεκα οἱ προφήται ἢ οἱ ἀπόστολοι Θεὸν αὐτὸν εἶναι οὐκ ἐκήρυξαν; Εἰ 20 μὲν γὰρ φθόνῳ ἢ φόβῳ ἐφέροντο, οὐκ ἂν τὸν ἐκ Μαρίας ἀφθόνως καὶ ἀφόβως πᾶσιν ἐφανερώσαν; Εἰ δὲ ἠγνόησαν, ἐκεῖνοι μὲν νήπι-οι παρ' ὑμᾶς, ὑμεῖς δὲ παρ' ἐκείνους τελειότεροι, καθότι τὸ ἐκείνους λαθὼν ὑμῖν ἀπεκαλύφθη. Ἀλλὰ τί φασιν οἱ δεινοί; Μὴ θαυμάσης, ὅτι εἰ ἠγνόησαν οἱ ἀπόστολοι τὸ μυστήριον τοῦτο, ὅπου γε καὶ τῷ 25 Παύλῳ δυσερμηνευτὸν κατεφάνη, λέγοντι· «Περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δυσερμηνευτὸς λέγειν». Ὡ τῆς ἀλαζονείας! Δοκοῦντες εἶναι τῶν ἀποστόλων σοφώτεροι, οὔτε νοοῦσιν ἃ λέγουσιν, οὔτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. Εἰ γὰρ πιστεύουσιν ὅλως ὅτι, πολὺς ὁ περὶ τοῦ Μελχισεδέκ λόγος καὶ δυσερμηνευτὸς, εἰπάτωσαν, ποίῳ 30 μέρει δυσερμηνευτὸς ἐστὶ; Πότερον, τῷ ἡμετέρῳ, ἢ τῷ ἐκείνων; Ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι ἐρμηνεύεται Μελχισεδέκ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμηνευτὸς, καθ' ὃ

16. Ἐβρ. 7, 13.

19. Ἐβρ. 7, 13.

17. Ἐβρ. 7, 14.

20. Ἐβρ. 6, 11.

18. Ἐξ. 12, 21 ἔ.

21. Α' Τιμ. 1, 7.

νται αὐτὰ ἀνήκει σὲ ἄλλη φυλή»¹⁶, καὶ ποτὲ δὲν θὰ πέσεις σὲ πλάνη, «Γιατὶ εἶναι φανερό, ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός προῆλθε ἀπὸ τῆ φυλῆ τοῦ Ἰούδα»¹⁷. Ἀκολουθῆσε τὴν πίστη τοῦ Παύλου, καὶ μὴ ἀποδίδεις αὐτὰ πού προφητικὰ ἀποκαλύφθηκαν, σὲ ἐκεῖνον πού δέχθηκε τὴν ἀποκάλυψή τους, καὶ αὐτὰ πού ἔγιναν ὡς προτυπώσεις, νὰ τὰ ἀποδίδεις στοὺς τύπους. Σὲ ποιά φυλὴ ἀνήκε ὁ Μελχισεδέκ, ὥστε νὰ νομίζεις ὅτι σ' αὐτὸν ἀναφέρονται αὐτὰ πού ἔχουν λεχθεῖ; Ὁμως πλανώμενος μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, καὶ τὸ ἄρνι ὀπωσδήποτε πού σφαγιάσθηκε ὡς προτύπωση, θὰ νομίσεις ὅτι εἶναι θεός, λέγοντας: Ἄν δὲν ἦταν θεός, πῶς τὸ αἷμα του θὰ μποροῦσε νὰ διώξει τὸν ἐξολοθρευτὴ ἄγγελο;¹⁸ Καὶ ἴσως καὶ τὸ χάλκινο φίδι τὸ θεοποιήσεις, σκεπτόμενος καὶ λέγοντας τὰ ἐξῆς: Ἐὰν δὲν ἦταν θεός, πῶς θεράπευε ἐκείνους πού εἶχαν δαγκωθεῖ ἀπὸ τὰ φίδια; Ἐνῶ ἐμεῖς θὰ ποῦμε αὐτὸ πού λέγει ὁ Ἀπόστολος: «Αὐτός γιὰ τὸ ὁποῖο λέγονται αὐτά, ἀνήκει σὲ ἄλλη φυλὴ»¹⁹. Γιατὶ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔκανε θαύματα ἀπὸ μόνος του, ἀλλὰ μέσω τοῦ Χριστοῦ πού μιλοῦσε δι' αὐτῶν. Ἔτσι καὶ ὁ Μελχισεδέκ, ἔστω καὶ ἂν εἶχε χρηματίσει βασιλιάς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης, δὲν ἦταν κατὰ φύση βασιλιάς, ἀλλὰ αὐτὸς πού παρουσιάζεται ὡς τέτοιος ἀπὸ τὴ Γραφή: «Αὐτός γιὰ τὸν ὁποῖο λέγονται αὐτά, ἀνήκει σὲ ἄλλη φυλὴ».

7. Θὰ ἤθελα ὅμως νὰ ἐρωτήσω καὶ ἐγὼ τοὺς πλάνους: Γιατί οἱ προφῆτες ἢ οἱ ἀπόστολοι δὲν τὸν κήρυξαν Θεό; Γιατί, ἐὰν φέρονταν μὲ φθόνο ἢ φόβο, δὲν θὰ φανέρωναν σὲ ὅλους χωρὶς φθόνο καὶ ἄφοβα τὸν υἱὸ τῆς Μαρίας. Ἄν πάλι τὸ ἀγνοοῦσαν, ἐκεῖνοι ἦταν νήπιοι σὲ σύγκριση μὲ σᾶς, ἐνῶ σεῖς εἶστε τελειότεροι σὲ σύγκριση μὲ ἐκείνους, ἀφοῦ αὐτὸ πού διέφυγε ἐκείνους, ἀποκαλύφθηκε σὲ σᾶς. Ἀλλὰ τί λένε οἱ φοβεροί; Μὴ ἀπορεῖς ὅτι εἶναι πιθανὸ νὰ ἀγνόησαν οἱ ἀπόστολοι τὸ μυστήριον αὐτό, ἀφοῦ καὶ στὸν Παῦλο φάνηκε δυσκολοερμήνευτο: γιατί λέγει: «Γι' αὐτὸν ἔχουμε πολλὰ νὰ ποῦμε, ἀλλὰ εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγηθοῦν»²⁰. Πόση ἀλαζονεία! Πιστεύοντας ὅτι εἶναι πιὸ σοφοὶ ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, δὲν καταλαβαίνουν οὔτε αὐτὰ πού λένε, οὔτε ὅσο διαβεβαιώνουν²¹. Γιατί, ἂν πραγματικὰ πιστεύουν ὅτι εἶναι πολλὰ αὐτὰ πού μποροῦν νὰ ποῦν γιὰ τὸν Μελχισεδέκ, καὶ δύσκολα νὰ ἐξηγηθοῦν, ἄς ποῦν, ἀπὸ ποιά πλευρὰ εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγηθοῦν ἀπὸ τὴ δική μας ἢ τὴ δική τους; Ἐμεῖς λέμε ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ἐρμηνεύεται ὡς τύπος τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔχουμε πολλὰ γι' αὐτὸ

ρας μετέσχηκε», καὶ οὐδέποτε πλανηθήσῃ. «Πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός». Ἀκολουθήσον τῇ πίστει Παύλου, καὶ μὴ τὰ προφητικῶς χρηματισθέντα πρόσνεμε τῷ χρηματίσαντι, μηδ' αὐτὰ πάλιν τὰ τυπικῶς γεγενημένα 5 αὐτοῖς ἀπόνεμε τοῖς τύποις. Ποίας φυλῆς μετέσχηκεν ὁ Μελχισεδέκ, ὅτι αὐτὸς αὐτῷ νομίζεις τὰ εἰρημένα; Οὕτω δὲ πλανώμενος, πάντως ἂν καὶ τὸν ἀμνὸν τὸν σφαγέντα τυπικῶς, Θεὸν ἠγήσῃ λέγων· Εἰ μὴ ἦν Θεός, πῶς τὸν ὀλοθρευτὴν ἄγγελον ἀπήλαυνε τὸ αἷμα αὐτοῦ; Τάχα δὲ καὶ τὸν χαλκοῦν ὄφιν θεοποιήσεις, ταῦτα ὑπο- 10 λαμβάνων, καὶ λέγων· Εἰ μὴ ἦν Θεός, πῶς τοὺς δηχθέντας ὑπὸ ὄφρων ἐθεράπευεν; Ἡμεῖς δὲ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ἐροῦμεν. «Ἐφ' ὃν λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἐτέρας μετέσχηκεν». Ἐκαστος γὰρ αὐτῶν, οὐ δι' ἑαυτοῦ ἐποίει τὴν δύναμιν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐρμηνευομένου Χριστοῦ· οὕτω καὶ ὁ Μελχισεδέκ, κἂν ἐχρημάτισε βασιλεὺς 15 δικαιοσύνης, καὶ βασιλεὺς εἰρήνης, οὐ φύσει ἦν, ἀλλ' ἐρμηνευόμενος κατὰ τὴν Γραφὴν «Ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἐτέρας μετέσχηκεν».

Ζ. Ἦθελον γὰρ καὶ γὰρ πυθέσθαι τῶν φρεναπατῶν· Τίνος ἔνεκα οἱ προφήται ἢ οἱ ἀπόστολοι Θεὸν αὐτὸν εἶναι οὐκ ἐκήρυξαν; Εἰ 20 μὲν γὰρ φθόνῳ ἢ φόβῳ ἐφέροντο, οὐκ ἂν τὸν ἐκ Μαρίας ἀφθόνως καὶ ἀφόδως πᾶσιν ἐφανέρωσαν; Εἰ δὲ ἠγνόησαν, ἐκεῖνοι μὲν νήπι-οι παρ' ὑμᾶς, ὑμεῖς δὲ παρ' ἐκείνους τελειότεροι, καθότι τὸ ἐκείνους λαθὸν ὑμῖν ἀπεκαλύφθη. Ἀλλὰ τί φασιν οἱ δεινοί; Μὴ θαυμάσης, ὅτι εἰ ἠγνόησαν οἱ ἀπόστολοι τὸ μυστήριον τοῦτο, ὅπου γε καὶ τῷ 25 Παύλῳ δυσερμηνεῦτον κατεφάνη, λέγοντι· «Περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δυσερμηνεῦτος λέγειν». Ὡς τῆς ἀλαζονείας! Δοκοῦντες εἶναι τῶν ἀποστόλων σοφώτεροι, οὔτε νοοῦσιν ἃ λέγουσιν, οὔτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. Εἰ γὰρ πιστεύουσιν ὅλως ὅτι, πολὺς ὁ περὶ τοῦ Μελχισεδέκ λόγος καὶ δυσερμηνεῦτος, εἰπάτωσαν, ποίῳ 30 μέρει δυσερμηνεῦτός ἐστι; Πότερον, τῷ ἡμετέρῳ, ἢ τῷ ἐκείνων; Ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι ἐρμηνεύεται Μελχισεδέκ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμηνεῦτος, καθ' ὃ

16. Ἐβρ. 7, 13.

19. Ἐβρ. 7, 13.

17. Ἐβρ. 7, 14.

20. Ἐβρ. 6, 11.

18. Ἐξ. 12, 21 ἔ.

21. Α' Τιμ. 1, 7.

νται αὐτὰ ἀνήκει σὲ ἄλλη φυλή»¹⁶, καὶ ποτὲ δὲν θὰ πέσεις σὲ πλάνη, «Γιατὶ εἶναι φανερό, ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός προῆλθε ἀπὸ τῆ φυλῆ τοῦ Ἰούδα»¹⁷. Ἀκολούθησε τὴν πίστη τοῦ Παύλου, καὶ μὴ ἀποδίδεις αὐτὰ πού προφητικὰ ἀποκαλύφθηκαν, σὲ ἐκεῖνον πού δέχθηκε τὴν ἀποκάλυψή τους, καὶ αὐτὰ πού ἔγιναν ὡς προτυπώσεις, νὰ τὰ ἀποδίδεις στοὺς τύπους. Σὲ ποιά φυλὴ ἀνήκε ὁ Μελχισεδέκ, ὥστε νὰ νομίζεις ὅτι σ' αὐτὸν ἀναφέρονται αὐτὰ πού ἔχουν λεχθεῖ; Ὁμως πλανώμενος μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, καὶ τὸ ἀρνὶ ὀπωσδήποτε πού σφαγιάσθηκε ὡς προτύπωση, θὰ νομίσεις ὅτι εἶναι θεός, λέγοντας· Ἐάν δὲν ἦταν θεός, πῶς τὸ αἷμα του θὰ μπορούσε νὰ διώξει τὸν ἐξολοθρευτὴ ἄγγελο;¹⁸ Καὶ ἴσως καὶ τὸ χάλκινο φίδι τὸ θεοποιήσεις, σκεπτόμενος καὶ λέγοντας τὰ ἐξῆς· Ἐάν δὲν ἦταν θεός, πῶς θεράπευε ἐκείνους πού εἶχαν δαγκωθεῖ ἀπὸ τὰ φίδια; Ἐνῶ ἐμεῖς θὰ ποῦμε αὐτὸ πού λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Αὐτός γιὰ τὸ ὅποιο λέγονται αὐτά, ἀνήκει σὲ ἄλλη φυλὴ»¹⁹. Γιατὶ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἔκανε θαῦματα ἀπὸ μόνος του, ἀλλὰ μέσω τοῦ Χριστοῦ πού μιλοῦσε δι' αὐτῶν. Ἐτσι καὶ ὁ Μελχισεδέκ, ἔστω καὶ ἂν εἶχε χρηματίσει βασιλιάς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης, δὲν ἦταν κατὰ φύση βασιλιάς, ἀλλὰ αὐτός πού παρουσιάζεται ὡς τέτοιος ἀπὸ τὴ Γραφή· «Αὐτός γιὰ τὸν ὅποιο λέγονται αὐτά, ἀνήκει σὲ ἄλλη φυλὴ».

7. Θὰ ἤθελα ὅμως νὰ ἐρωτήσω καὶ ἐγὼ τοὺς πλάνους· Γιατί οἱ προφῆτες ἢ οἱ ἀπόστολοι δὲν τὸν κήρυξαν Θεό; Γιατί, ἔάν φέρονταν μὲ φθόνο ἢ φόβο, δὲν θὰ φανέρωναν σὲ ὅλους χωρὶς φθόνο καὶ ἀφοβὰ τὸν υἱὸ τῆς Μαρίας. Ἐάν πάλι τὸ ἀγνοοῦσαν, ἐκεῖνοι ἦταν νήπιοι σὲ σύγκριση μὲ σᾶς, ἐνῶ σεῖς εἶστε τελειότεροι σὲ σύγκριση μὲ ἐκείνους, ἀφοῦ αὐτὸ πού διέφυγε ἐκείνους, ἀποκαλύφθηκε σὲ σᾶς. Ἄλλὰ τί λένε οἱ φοβεροί; Μὴ ἀπορεῖς ὅτι εἶναι πιθανὸ νὰ ἀγνόησαν οἱ ἀπόστολοι τὸ μυστήριον αὐτό, ἀφοῦ καὶ στὸν Παῦλο φάνηκε δυσκολοερμήνευτο· γιατί λέγει· «Γι' αὐτὸν ἔχουμε πολλὰ νὰ ποῦμε, ἀλλὰ εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγηθοῦν»²⁰. Πόση ἀλαζονεία! Πιστεύοντας ὅτι εἶναι πιὸ σοφοὶ ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, δὲν καταλαβαίνουν οὔτε αὐτὰ πού λένε, οὔτε ὅσα διαβεβαιώνουν²¹. Γιατί, ἂν πραγματικὰ πιστεύουν ὅτι εἶναι πολλὰ αὐτὰ πού μποροῦν νὰ ποῦν γιὰ τὸν Μελχισεδέκ, καὶ δύσκολα νὰ ἐξηγηθοῦν, ἄς ποῦν, ἀπὸ ποιά πλευρὰ εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγηθοῦν ἀπὸ τὴ δική μας ἢ τὴ δική τους; Ἐμεῖς λέμε ὅτι ὁ Μελχισεδέκ ἐρμηνεύεται ὡς τύπος τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔχουμε πολλὰ γι' αὐτὸ

καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· ἐκεῖνοι δὲ λέγουσιν, ὅτι Θεὸς φύσει ἐστίν. Εἰ δὲ φύσει Θεός, πῶς δυσερμῆνευτος; Θεὸς καθολικῶς πιστεύεται ἀνερμῆνευτος, οἱ δὲ τύποι ἐρμηνεύονται. Διὰ τοῦτο ἴδωμεν, τίνι μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος Παῦλος, εἰπὼν· «Περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ
5 δυσερμῆνευτος». Εἰ ἐκείνοις, ὡς περὶ Θεοῦ τοῦ Μελχισεδέκ εἰρη-
κῶς, ἐρμηνευσάτωσαν τὸν Θεὸν αὐτῶν, ὡς νοήσαντες αὐτὸν φύσει Θεόν· εἰ δὲ μή γε, ἡμεῖς ἐν Κυρίῳ κατὰ δύναμιν τοῦ Μελχισεδέκ ὡς τυπικὰ ἐρμηνεύσομεν, κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἁγίου Παύλου, καὶ παυσάσθωσαν βλασφημοῦντες

10 Πρῶτον μὲν γὰρ Ἱερουσαλήμ Ἰεβούς ἐκαλεῖτο· ὅθεν γινώσκο-
μεν, ὅτι ἐκ τῶν καθαιρεθέντων ἑπτὰ ἔθνῶν ἦν ὁ Μελχισεδέκ· Ἰε-
βουσαῖος γὰρ ἐτύγχανεν. Ὑστερον δέ, μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τὰ ἔθνη
καὶ ἀποικίσαι τὸν λαόν, ἀπεκλήρωσεν αὐτὴν ὁ Θεὸς τοῖς ἱερεῦσι,
τοῦ ἐκείνου ἀναφέρεσθαι τὰς θυσίας ἐκ παντὸς τόπου τῶν Ἰου-
15 δαίων· ὅθεν καὶ μετὰ τὸ καταῦσαι ἀπὸ τῶν πολεμίων, μετωνόμασε
τὴν πόλιν Σαλήμ, ὃ ἐστὶν «εἰρήνη». Ἱερουσαλήμ δὲ ἐρμηνεύεται,
«ὄρασις εἰρήνης». Τούτου χάριν ὁ Μελχισεδέκ παρὰ τῷ Παύλῳ καὶ
τῇ Γραφῇ «Βασιλεὺς εἰρήνης» ἐρμηνεύεται· ἐν αὐτῇ γὰρ ἐδασιλεύε-
το πρότερον, ὡς εἴ τις εἶπη, βασιλεὺς Σέλγης· Σέλγη δὲ ἐρμηνεύεται
20 «ἀγνεία». Οὐκ οὖν εἰκότως ὁ ἡγούμενος Σέλγης, κατὰ τὸ τῆς πόλε-
ως ὄνομα, «ἡγούμενος ἀγνείας» ἐρμηνεύεται; Οὐ φύσει μέντοι ἄ-
γνείας ἐστὶν ἡγούμενος, ἀλλὰ καθ' ἐρμηνείαν ὀνομασίας. Χριστὸς
δέ ἐστι φύσει ἀγνείας ἡγούμενος.

Ἄρα νοοῦσιν, ὅτι καὶ ὁ Μελχισεδέκ καθ' ἐρμηνείαν ὀνομα-
25 στικὴν «βασιλεὺς εἰρήνης» λέγεται; Εἰ μὲν Ἱερουσαλήμ αὕτη ἐστὶν
ἐπουράνιος, ἔνθα ἐδασίλευσεν, ἦτω καὶ ὁ ἡγούμενος αὐτῆς φύσει
βασιλεὺς εἰρήνης· εἰ δὲ αὕτη τύπος ἦν τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, φανε-
ρόν, ὅτι καὶ οὗτος τυπικῶς ὀνόμασται «βασιλεὺς εἰρήνης», διὰ τὴν
ὁμωνυμίαν τῆς πόλεως. Τὸ δὲ «βασιλεὺς δικαιοσύνης», τοῦ οἰκείου
30 ὀνόματός ἐστιν ἐρμηνεία, τουτέστι Μελχισεδέκ, γλώσση τῇ Χανανί-
τιδι, καθὼς παρὰ τῶν ἐπισταμένων ἐμάθομεν, ὡς ἂν τις εἶποι
Ἀμβρόσιος, τουτέστιν «ἀθάνατος». Τί οὖν; Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν

νά ποῦμε καὶ δύσκολα νὰ ἐξηγηθοῦν, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος. Ἐνῶ ἐκεῖνοι λένε, ὅτι εἶναι θεὸς κατὰ φύσιν. Ἄν ὅμως εἶναι θεός, πῶς εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγηθεῖ; Ὁ Θεὸς γενικὰ πιστεύεται ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγηθεῖ, ἐνῶ οἱ τύποι ἐξηγοῦνται. Γι' αὐτὸ ἄς δοῦμε σὲ ποιὸν συνηγορεῖ ὁ ἅγιος Παῦλος, ὅταν λέγει· «Γι' αὐτὸν ἔχουμε πολὰ νὰ ποῦμε, ἀλλὰ εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγηθοῦν». Ἐὰν συνηγορεῖ σὲ ἐκείνους, ὅτι δηλαδὴ τὸ εἶπε γιὰ τὸν Μελχισεδέκ ὡς θεό, ἄς ἐξηγήσουν τὸν θεὸ τους, ἀφοῦ κατάλαβαν ὅτι αὐτὸς εἶναι κατὰ φύσιν θεός. Ἄν ὅμως ὄχι, τότε ἐμεῖς ὅσο μπορούμε θὰ ἐξηγήσουμε, ὅτι ὅσα λέγονται γιὰ τὸν Μελχισεδέκ ἀποτελοῦν προτύπωση, ὅπως ἐννοεῖ ὁ ἅγιος Παῦλος, καὶ ἄς παῦσουν νὰ βλασφημοῦν.

Στὴν ἀρχὴ ἡ Ἱερουσαλήμ ὀνομαζόταν Ἰεβούς. Γι' αὐτὸ γνωρίζουμε, ὅτι ὁ Μελχισεδέκ καταγόταν ἀπὸ τὰ ἑπτὰ ἔθνη ποὺ καθαιρέθηκαν, γιατί ἦταν Ἰεβουσαῖος. Ἐπειτα ὅμως, ὅταν καθαιρέθηκαν τὰ ἔθνη καὶ ἀπομακρύνθηκε ὁ λαὸς ἀπὸ τὴν πόλη αὐτή, ὁ Θεὸς τὴν παραχώρησε στοὺς ἱερεῖς, γιὰ νὰ προσφέρονται σ' ἐκεῖνον οἱ θυσίες ἀπὸ ὅλους τοὺς τόπους τῶν Ἰουδαίων. Γι' αὐτὸ, ὅταν ἀπομακρύνθηκαν οἱ ἐχθροί, μετονόμασε τὴν πόλη σὲ Σαλήμ, ποῦ σημαίνει «εἰρήνη». Ἱερουσαλήμ σημαίνει «ὄραση εἰρήνης». Γι' αὐτὸ ὁ Μελχισεδέκ ἀπὸ τὸν Παῦλο καὶ τὴ Γραφὴ μεταφράζονται ὡς «βασιλιάς εἰρήνης»· ἐπειδὴ προηγουμένως, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, στὴν πόλη αὐτὴ βασίλευε ὁ βασιλιάς Σέλγης, καὶ Σέλγης σημαίνει «ἀγνότητα», δὲν εἶναι λοιπὸν φυσικὸ ὁ ἀρχηγὸς Σέλγης, σύμφωνα μὲ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, νὰ μεταφράζεται ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἀγνότητας; Ὅμως δὲν εἶναι κατὰ φύσιν ἀρχηγὸς τῆς ἀγνότητας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματός του. Ἐνῶ ὁ Χριστὸς εἶναι κατὰ φύσιν ἀρχηγὸς τῆς ἀγνότητας.

Ἄραγε καταλαβαίνουν, ὅτι καὶ ὁ Μελχισεδέκ λέγεται «βασιλιάς τῆς εἰρήνης» σύμφωνα μὲ τὴν ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως; Ἄν λοιπὸν ἡ πόλη αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπουράνια Ἱερουσαλήμ, θὰ εἶναι καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῆς κατὰ φύσιν βασιλείας τῆς εἰρήνης. Ἐὰν ὅμως ἡ πόλη αὐτὴ ἦταν τύπος τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, εἶναι φανερό ὅτι καὶ αὐτὸς ὀνομάσθηκε τυπικὰ «βασιλιάς τῆς εἰρήνης», ἐπειδὴ φέρει τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τὴν πόλη. Τὸ ὄνομα πάλι «βασιλιάς τῆς δικαιοσύνης» ἀποτελεῖ ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματός του, δηλαδὴ τοῦ Μελχισεδέκ, ἀπὸ τὴ χαναανιτικὴ γλῶσσα, ὅπως πληροφορηθήκαμε ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὴ γνωρίζουν, ὅπως θὰ μπορούσε κάποιος νὰ πεῖ Ἀμβρόσιος, δηλαδὴ ἀθάνατος. Τί

ἀνθρώπων Ἀμβρόσιοι ὀνομάζονται, παρὰ τοῦτο φύσει καὶ ἀθάνατοί εἰσι, κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν; Οὐ πάντως. Πόσοι Εὐγένιοι λέγονται, δούλοι ὑπάρχοντες! πόσοι Ἀθανάσιοι λέγονται, ὄντες θνητοί! πόσοι Πολυχρόνιοι, καὶ γίνονται ὀλιγοχρόνιοι! πόσοι Δημοκράται, 5 καὶ οὐδενὸς ἐκράτησαν! καὶ εὐρέθησαν οἱ χρηματισμοὶ ἀκατάλληλοι τοῖς πράγμασιν.

Η. Ἐπειδὴ οὖν τὰς ὀνομασίας ἡρμηνεύσαμεν κατὰ δύναμιν, φέρε, ὡς οἶόν τε, καὶ τὰ πράγματα πάλιν. Ὡσπερ Ἀβραάμ, μετὰ τῶν οἰκείων οἰκογενῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ὄπλισάμενος, ἐπὶ 10 τοῦ Μελχισεδέκ τοὺς ἀλλοφύλους ἐτροπώσατο, οὕτως ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὄντως οἰκογενεῖς αὐτοῦ τριακόσιοι δέκα καὶ ὀκτὼ πατριάρχαι, ἐν τῇ Νικαίῳ πόλει ἀποστολικῶς ὄπλισάμενοι ἐτροπώσαντο τὰς αἰρέσεις Ἰδε ἐρμηνείαν προσφυῆ. Τότε ὁ Μελχισεδέκ ἐξήνεγκεν ἄρτον καὶ οἶνον, εἰς ἀνάπαυσιν τοῖς ἀναστρέφουσιν ἀπὸ τοῦ 15 πολέμου. Οὕτω καὶ ὁ Χριστός, ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, τοῖς ἐκ τοῦ νοεροῦ πολέμου πρὸς αὐτὸν ἀναστρέφουσι δίδωσιν ἄρτον καὶ οἶνον ἡγιασμένον, λέγων· «Λάβετε, φάγετε ἐξ αὐτοῦ πάντες». Καὶ πάλιν δίδωσι δεκάτας Ἀβραάμ ἀπὸ τῶν ἀκροθινίων τῷ ἱερεῖ τοῦ Θεοῦ· καὶ οἱ ἐφάμιλλοι τῆς ἐκείνου πίστεως προσφέρουσι τῷ Χριστῷ τὰ 20 ἀκροθίνια. Αἶ γὰρ πέντε αἰσθήσεις, διττῶς ἀνατεθειῖσαι αὐτῷ, νοερῶς λέγω καὶ ἰδικῶς, δεκάται τινές εἰσι τῶν μορίων τῆς φύσεως ἡμῶν, τῆς ποτε αἰχμαλωτευθείσης ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων κατὰ τὴν προειρημένην ἱστορίαν.

ἼΑρα διὰ τῶν εἰρημένων ἐνόησας, πῶς πολὺς ἐστὶν ὁ λόγος καὶ 25 δυσερμήνευτος, καθὼς προεῖρηκεν ὁ ἅγιος Παῦλος ἀπόστολος; Μὴν οὖν τοὺς τύπους λέγε ἀλήθειαν, μηδὲ ἀκούσας ἀπάτορα καὶ ἀμήτορα διὰ τὸ ἀγενεαλόγητον, λογίζου διὰ τοῦτο Υἱὸν Θεοῦ φύσει. Ἡ οὐκ ἀνέγνωσ ὅσα διηγεῖται ἡ θεία Γραφή ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἱστορίᾳ περὶ τῶν τύπων, περὶ τοῦ Λῶτ τοῦ ἀδελφιδοῦ Ἀβραάμ, 30 περὶ τῶνδε βασιλέων, τὰ ὀνόματα καὶ τῶν ἀνθρώπων ἅμα καὶ τῶν τόπων, καὶ τὸν Μελχισεδέκ, καὶ τὴν πόλιν Σαλήμ φανερῶς δηλώσα-

λοιπόν; Ἐπειδὴ πολλοὶ ἄνθρωποι ὀνομάζονται Ἀμβρίσιοι, αὐτὸ σημαίνει ὅτι εἶναι κατὰ φύσιν ἀθάνατοι, σύμφωνα μὲ τὸ ὄνομά τους; Ὁχι ἀσφαλῶς. Πόσοι ὀνομάζονται Εὐγένιοι, ἐνῶ εἶναι δοῦλοι! Πόσοι λέγονται Ἀθανάσιοι, ἐνῶ εἶναι θνητοὶ! Πόσοι ὀνομάζονται Πολυχρόνιοι, καὶ γίνονται ὀλιγοχρόνιοι! Πόσοι λέγονται Δημοκράτες, καὶ δὲν ὑπῆρξαν κυρίαρχοι κανενός! Τὰ ὀνόματα ἀποδείχθηκαν ἀταίριαστα στὴν πραγματικότητα.

8. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐξηγήσαμε τὰ ὀνόματα ὅσο μᾶς ἦταν δυνατό, ἄς ἔρθουμε πάλι, κατὰ δύναμιν, στὰ πράγματα. Ὅπως ὁ Ἀβραάμ, ἀφοῦ ἐξοπλίσθηκε μαζί μὲ τοὺς τριακόσιους δέκα ὀκτῶ συγγενεῖς του, κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μελχισεδέκ κατατρόπωσε τοὺς ἀλλόφυλους, ἔτσι καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ, οἱ πραγματικοὶ συγγενεῖς του, οἱ τριακόσιοι δέκα ὀκτῶ πατριάρχες, στὴν πόλιν Νίκαια, ἀφοῦ ἐξοπλίσθησαν, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (τὰ ὄπλα τοῦ φωτός)²², κατατρόπωσαν τὶς αἰρέσεις. Πρόσεχε κατάλληλη ἐρμηνεία. Τότε ὁ Μελχισεδέκ προσέφερε ψωμὶ καὶ κρασί γιὰ νὰ ἀναπαυθοῦν ἐκεῖνοι ποὺ ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἐτσι καὶ ὁ Χριστός, ὁ μεγάλος Ἀρχιερέας, σ' αὐτοὺς ποὺ ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸν νοερό πόλεμο σ' αὐτόν, προσφέρει ἄρτο καὶ οἶνο ἁγιασμένο, λέγοντας· «Λάβετε καὶ φάγετε ἀπὸ αὐτὸν ὅλοι»²³. Ἐπίσης ὁ Ἀβραάμ προσέφερε τὸ ἓνα δέκατο ἀπὸ τὰ καλύτερα λάφυρα στὸν ἱερέα τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἱ ἰσάξιοι ὡς πρὸς τὴν πίστη ἐκείνου προσφέρουν στὸν Χριστό ὅ,τι καλύτερο ἔχουν. Γιατὶ οἱ πέντε αἰσθήσεις τους, ποὺ προσφέρθηκαν μὲ δύο τρόπους στὸν Χριστό, ἐννοῶ νοερὰ καὶ προσωπικὰ, εἶναι κάποια δέκατα ἀπὸ τὰ μόρια τῆς φύσεώς μας, ἣ ὁποία κάποτε αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τοὺς ἀλλόφυλους σύμφωνα μὲ τὴν ἱστορία ποὺ προαναφέρθηκε.

Ἄραγε μὲ αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν κατάλαβες πόσα πολλὰ εἶναι αὐτὰ ποὺ μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ δύσκολο νὰ ἐξηγηθοῦν, ὅπως εἶπε ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος; Μὴ ὀνομάζεις λοιπὸν τοὺς τύπους ἀλήθεια, οὔτε, ἀκούοντας ὅτι εἶναι χωρὶς πατέρα καὶ μητέρα, ἐπειδὴ εἶναι ἀγενεαλόγητος, νὰ σκέφτεσαι ἐξαιτίας αὐτοῦ ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατὰ φύσιν. Ἡ μήπως δὲν διάβασες αὐτὰ ποὺ διηγεῖται ἡ ἅγια Γραφή στὴν ἱστορία τοῦ Μελχισεδέκ γιὰ τοὺς τύπους, γιὰ τὸν ἀνεψιὸ τοῦ Ἀβραάμ Λώτ, γιὰ τοὺς τότε βασιλεῖς, ὅπου δηλώνει μὲ σαφήνεια τὰ ὀνόματα καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν τόπων καὶ τὸν Μελχισεδέκ, καὶ τὴν πόλιν Σαλήμ; Κανένα ὁμως ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀποδίδεται κατὰ τρόπο

σα; Οὐδὲν δὲ τούτων περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Κυρίου ἀντολύτως ἐρμηνεύεται. Εἰ γὰρ φύσις τὰ ὀνόματά εἰσιν, οὐκέτι ἐρμηνεία· εἰ δὲ ἐρμηνεία, οὐκέτι φύσις. Πῶς οὖν πολὺς ὁ λόγος καὶ δυσερμηνευτος; Ἀλλὰ γινῶθι τὸ γεγραμμένον, ὅτι «ταῦτα τύποι συνέβαινον ἐκεί-
5 νοις γέγραπται δὲ εἰς νοθεσίαν ἡμετέραν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώ-
νων κατήντησε».

Θ. Καὶ τοῦτο δὲ ἀναγκαῖόν ἐστι πυθέσθαι παρ' αὐτῶν· Πῶς ὁ Θεὸς Λόγος, μὴ ἔχων τότε σάρκα, ἱεράτευσεν; ὑπὲρ τίνος δὲ καὶ ἱεράτευσεν; Εἰ ὑπὲρ τοῦ κόσμου λέγεις, καὶ ποῦ ἔστι τὸ θῦμα; Χωρὶς
10 γὰρ αἱματοχυσίας ἤκουσας, ὅτι οὐ γίνεται ἄφεσις· τίνες δὲ εἰσὶ καὶ οἱ τῆς ἱερωσύνης κήρυκές τε καὶ μάρτυρες; Εἰ δὲ λέγουσιν, ὅτι αὐ-
τὸς μὲν ἔστι, τύπος δὲ ἐγένετο τῶν μελλόντων· οὐκοῦν ὁ ἄσαρκος
τοῦ σαρκωθησομένου τύπος εὐρίσκεται; μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἑαυτοῦ
τύπος ἐγένετο; Ὅπου δὲ αὐτὸς πάρεστιν, οὐ λέγεται τύπος, ἀλλ'
15 ἀλήθεια. Εἰ δὲ τότε ἀλήθεια, ἐπὶ τῆς σαρκώσεως τί ἐροῦμεν; Πῶς δὲ ἡ Γραφή λέγει, ὅτι ἐτέραις γενεαῖς τὸ μυστήριον τοῦτο οὐκ ἐγνωρί-
σθη, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις καὶ προφήταις;
τότε δὲ οὔτε προφήται ἐδόθησαν περὶ τούτου, οὔτε ἀπόστολοι.

Ἀλλὰ τί πάλιν λέγουσιν; Εἰ μὴ ἦν Θεός, πῶς ἦν ἱερεὺς πρὸ
20 νόμου; Ἡμεῖς δὲ πρὸς αὐτούς Ἱερωσύνη λέγεται, διὰ τὸ θύειν τῷ
Θεῷ θυσίας ἄνθρωπον ἔνσαρκον· χωρὶς δὲ σαρκὸς ἱερεὺς οὐκ ὀνο-
μάζεται. Ὡσπερ οὖν ἔθυσεν τῷ Θεῷ Ἄβελ πρὸ νόμου, καὶ διὰ τοῦτο
ἀποδέδεικται ἱερεὺς, καὶ ὡσπερ ἔθυσεν αὐτῷ Ἰακώβ, καὶ ἀποδέδει-
κται ἱερεὺς ὡς οὗτοι πάντες ἔθυσαν πρὸ τοῦ νόμου, οὕτω καὶ ὁ
25 Μελχισεδὲκ πρὸ τοῦ νόμου ἦν ἱερεὺς. Ἀλλὰ φασὶ· Τούτους ἱερεῖς
οὐκ εἶπεν ἡ θεία Γραφή. Ἡ μὲν θεία Γραφή οὐ περιττολογεῖ, καθὼς
παραζητεῖτε ὑμεῖς. Εἰ δὲ ὅλως ζητεῖτε τὴν διαφορὰν τοῦ πράγμα-
τος, ὁ Μελχισεδὲκ οὐκ ἔθυσεν, ἀλλὰ μόνον ὀνομάσθη. Βεβαιότεροι
οὖν εἰσιν οὗτοι θύσαντες, ἢ γὰρ ἐκεῖνος ὀνομασθεὶς, ἐπειδὴ τὸ
30 θύειν ἱερωσύνης ἐστὶ μᾶλλον, ἢ γὰρ τὸ χρηματίζειν. Τὴν τοιαύτην
μὲν διαφορὰν τῇ ἐκείνων ἀκαιρολογία παρεθήκαμεν· ἡμεῖς δὲ ἐν
Κυρίῳ κάκεινον κάκεινους ὁμοίως ἱερεῖς ἔχομεν τοῦ Θεοῦ.

ἀπόλυτο στή σάρκωση τοῦ Κυρίου. Γιατί, ἐὰν τὰ ὀνόματα εἶναι φύση, τότε δὲν εἶναι ἑρμηνεία· καὶ ἂν εἶναι ἑρμηνεία, τότε δὲν εἶναι φύση. Πῶς λοιπὸν εἶναι πολλὰ καὶ δυσκολοερμήνευτα αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα μιλάμε; Ἄλλὰ μάθε αὐτὸ πὺν εἶναι γραμμένο, ὅτι «αὐτὰ ἦταν προτυπώσεις ἐκείνων, καὶ ἔχουν γραφεῖ γιὰ νὰ νουθετήσουν ἐμᾶς στοὺς ὁποῖους ἔφθασε τὸ τέλος τῶν αἰῶνων»²⁴.

9. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ρωτήσουμε καὶ νὰ μάθουμε ἀπὸ αὐτοῦς· Πῶς ὁ Θεὸς Λόγος, μὴ ἔχοντας τότε σάρκα, ἱεράτευσε; Καὶ γιὰ ποιὸν ἱεράτευσε; Ἐὰν πεῖς γιὰ τὸν κόσμο, τότε πὺν εἶναι τὸ θῦμα; Γιατί ἄκουσες ὅτι χωρὶς αἱματοχυσία δὲν κατορθώνεται συγχώρηση²⁵. Καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ κήρυκες τῆς ἱερωσύνης καὶ οἱ μάρτυρες; Ἐὰν πάλι ποῦν ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος, καὶ ἔγινε τύπος ἐκείνων πὺν ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, τότε ὁ ἄσαρκος γίνεται τύπος αὐτοῦ πὺν ἐπρόκειτο νὰ σαρκωθεί; Ἡ καλύτερα, ἔγινε ἡ ἴδιος τύπος τοῦ ἑαυτοῦ του; Ὁμως ὅπου παρουσιάζεται ὁ ἴδιος, δὲν λέγεται τύπος, ἀλλὰ ἀλήθεια. Καὶ ἐὰν τότε ἦταν ἡ ἀλήθεια, τί θὰ ποῦμε γιὰ τὴ σάρκωση; Καὶ πῶς λέγει ἡ Γραφή, ὅτι τὸ μυστήριον αὐτὸ δὲν ἔγινε γνωστὸ σὲ προηγούμενες γενεές, ὅπως ἀποκαλύφθηκε τώρα στοὺς ἀγίους ἀποστόλους καὶ προφῆτες; Καὶ τότε οὔτε προφῆτες διακήρυξαν αὐτό, οὔτε ἀπόστολοι²⁶.

Ἄλλὰ τί λένε πάλι; Ἄν δὲν ἦταν Θεός, πῶς ἦταν ἱερέας πρὶν ἀπὸ τὸν νόμο; Καὶ ἐμεῖς τοὺς ἀπαντοῦμε· Ἱερωσύνη λέγεται ἐπειδὴ ἄνθρωπος σαρκικὸς προσφέρει θυσία στὸν Θεό. Χωρὶς σάρκα ἱερέας δὲν ὀνομάζεται. Ὅπως λοιπὸν ὁ Ἄβελ θυσίασε πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον στὸν Θεό, καὶ γι' αὐτὸ ἀναδείχθηκε ἱερέας, καὶ ὅπως θυσίασε στὸν Θεό ὁ Ἰακώβ καὶ ἀναδείχθηκε ἱερέας· ὅπως ὅλοι αὐτοὶ πρόσφεραν θυσίες πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον, ἔτσι καὶ ὁ Μελχισεδέκ ἦταν ἱερέας πρὶν ἀπὸ τὸν νόμον. Ὁμως λένε· αὐτοὺς δὲν τοὺς ὀνομάζει ἱερεῖς ἡ ἀγία Γραφή. Ἡ ἀγία Γραφή δὲν λέγει πράγματα περιττά, ὅπως θέλετε ἐσεῖς. Ἐὰν ὅμως ζητᾶτε ὅπως ὅποτε νὰ μάθετε τὴ διαφορὰ τοῦ πράγματος, ὁ Μελχισεδέκ δὲν θυσίασε, ἀλλὰ ὀνομάσθηκε μόνον ἱερέας. Κατὰ πῶς βέβαιον λοιπὸν λόγον ἱερεῖς εἶναι αὐτοὶ πὺν θυσίασαν, παρὰ ἐκεῖνος πὺν ὀνομάσθηκε, γιατί ἡ θυσία εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῆς ἱερωσύνης, παρὰ τὸ νὰ φέρει κανεῖς τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως. Τὴ διαφορὰ αὐτὴ τὴν παραθέσαμε ἀπαντώντας στή δικὴ τους ἀκαιρολογία. Ἐμεῖς ὅμως, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, καὶ ἐκεῖνον καὶ ἐκείνους ἐξίσου τοὺς θεωροῦμε ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ.

Γ'. Θαυμάζω δέ, πῶς οὐκ ἤκουσαν τοῦ μακαρίου Πέτρου
 σαφῶς περὶ αὐτῶν βοῶντος, καὶ λέγοντος, ὅτι «Ἔσονται ψευδοδι-
 δάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἵρέσεις ἀπωλείας». Προσφυῶς
 δὲ εἶρηκε τὸ «παρεισάξουσιν» καιροσκοποῦσι γὰρ ὄντως, καὶ καθ' ὃ
 5 ἂν εὕρωσι τοὺς παρατυγχάνοντας, κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὰς ἀποκρίσεις
 ποιοῦνται· ποτὲ μὲν γὰρ αὐτὸν λέγουσιν φανερῶς Θεόν, ποτὲ δὲ
 πανούργως ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡμεῖς αὐτὸν ἱερέα τοῦ Θεοῦ ὀνομάζο-
 μεν, καθὼς καὶ ἡ θεία Γραφή. Εἰ ὅλως τῇ θείᾳ Γραφῇ πιστεύουσιν,
 εἴπωσι πάντα κατὰ τὴν Γραφήν. Πρῶτον ἡ Γραφή Θεὸν αὐτὸν οὐ
 10 λέγει, μήτε ἐκεῖνοι λεγέτωσαν· ὁμολογεῖτωσαν δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι
 «Ἀφωμοιωμένος ἐστὶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ», οὐ φύσει υἱός, καὶ ὅτι
 «Ἐρμηνευόμενός ἐστι βασιλεὺς δικαιοσύνης», οὐ φύσει, καὶ ὅτι
 «Ἐφ' ὃν λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἐτέρας μετέσχηκε»· καὶ μὴ περικοπὴν
 ἀμφιρρεπῆ ἐκλέγωσιν, ὡς καὶ πείθειν ὑποκρίσει τοὺς πολλοὺς καὶ
 15 παγιδεύειν τοὺς νηπιωτέρους.

Ἡμεῖς μὲν οὖν ἐντολήν τοιαύτην κατὰ τάξιν λαβόντες παρὰ
 Κυρίου, τοὺς δι' ἄγνοιαν πλανωμένους πείθειν ἀναγκαζόμεθα·
 ἐκεῖνοι δέ, ὅταν ἴδωσι τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἠπατημένους μετανοῆσαι θέ-
 λοντας, εὐληπτοτέραις αὐτοὺς πειθανολογίαις ἐπικρατοῦσιν, οὕτως
 20 αἰεὶ λέγοντες· Εἰ καὶ οὐκ ἔστι φύσει Θεὸς ὁ Μελχισεδέκ, οὐδὲν ἡ-
 μαρτήσαμεν ἄνθρωπον θεοποιήσαντες γέγραπται γάρ· «Ἐγὼ εἶπα·
 θεοί ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες»· οὐκ εἰδότες, ὅτι ἡ τοιαύτη
 διχόνοια ἀδέβαιον τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀποδείκνυσι σαφῶς, ἂν
 οὕτω τὸν Κύριον πάντων ἀνθρώπων ἴσον ἠγήσωνται, καὶ οὐκέτι ὡς
 25 ἔστι, Σωτῆρα, καὶ Θεόν, καὶ Δεσπότην, καὶ λατρεύειν τῇ κτίσει
 παρὰ τὸν κτίσαντα παρασκευάζει. Ἐπειδὴ οὖν ὄφεως δίκην ἀντει-
 λισσόμενοι σφίγγουσι τοὺς ἀποδραῖν αὐτῶν βουλομένους, ἀνάγκη
 καὶ ἡμᾶς ἐντολήν ἔχοντας τό, «Γίνεσθε φρόνιμοι ὡσεὶ ὄφεις», μιμή-
 σασθαι τὴν ἐκείνων κακουργίαν, καὶ τοῖς ἀγχιστροφόις νοήμασι
 30 ἐκλύειν αὐτῶν τὰς τοιαύτας περιείλιγγας, λέγοντες, ὅτι κἂν ἔστι
 θεὸς ὁ Μελχισεδέκ, οὐδὲν ἡμαρτήσαμεν ἐν τούτῳ ἄνθρωπον αὐτὸν

10. Ἀπορῶ ὅμως, πῶς δὲν ἄκουσαν τὸν μακάριο Πέτρο, ὁ ὁποῖος φωνάζει μὲ σαφήνεια γι' αὐτοὺς καὶ λέει, ὅτι «θὰ ὑπάρξουν ψευδοδιδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι θὰ εἰσαγάγουν καταστρεπτικὲς αἰρέσεις»²⁷. Καὶ πολὺ σωστὰ εἶπε, ὅτι θὰ εἰσαγάγουν, γιατί καιροσκοποῦν πραγματικά, καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ πῶς θὰ βροῦν αὐτοὺς ποὺ συναντοῦν, δίνουν καὶ τὶς ἀντίστοιχες ἀπαντήσεις. Πράγματι ἄλλοτε τὸν Μελχισεδέκ τὸν ὀνομάζουν φανερὰ θεό, ἄλλοτε πάλι τὸ ὁμολογοῦν μὲ πανουργία, λέγοντας ὅτι ἐμεῖς τὸν ὀνομάζουμε ἱερέα τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ ἡ ἅγια Γραφή. Ἐὰν τελικὰ πιστεύουν στὴν ἅγια Γραφή, ἃς τὰ ποῦν ὅλα σύμφωνα μὲ τὴν ἅγια Γραφή. Πρῶτον, ἡ ἅγια Γραφή δὲν τὸν λέγει Θεό· ἐπομένως οὔτε καὶ αὐτοὶ νὰ τὸν λένε. Καὶ ἃς ὁμολογήσουν καὶ αὐτό· ὅτι «εἶναι ἕξομοιωμένος μὲ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ²⁸, ὄχι κατὰ φύσιν Υἱός, καὶ ὅτι «ἐρμηνευόμενος σημαίνει βασιλιάς δικαιοσύνης»²⁹, ὄχι κατὰ φύσιν, καὶ ὅτι «Ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖον λέγονται αὐτὰ, ἀνήκε σὲ ἄλλη φυλὴ»³⁰. Καὶ νὰ μὴ διαλέγουν περικοπὲς ἀμφίρροπες, ὥστε μὲ τὴν ὑποκρισία τους νὰ πείθουν τοὺς περισσότερους καὶ νὰ παγιδεύουν τοὺς πιὸ ἀφελεῖς.

Ἐμεῖς λοιπὸν ἔχοντας λάθει κατὰ διαδοχὴ τέτοια ἐντολὴ ἀπὸ τὸν Κύριο, ἀναγκαζόμεστε νὰ πείθουμε ἐκείνους ποὺ βρίσκονται στὴν πλάνη ἀπὸ ἀγνοία. Ἐκεῖνοι, ἀντίθετα, ὅταν δοῦν ὅτι αὐτοὶ ποὺ εἶχαν ἀπατηθεῖ ἀπὸ ἐκείνους θέλουν νὰ μετανοήσουν, τοὺς συγκρατοῦν μὲ πιὸ εὐκολονόητες πιθανολογίες, λέγοντάς τους πάντοτε· Ἔστω καὶ ἂν ὁ Μελχισεδέκ δὲν εἶναι κατὰ φύσιν Θεός, δὲν κάναμε καμμιά ἁμαρτία ἔχοντας θεοποιῆσει ἄνθρωπο. Γιατὶ εἶναι γραμμένο· «Ἐγὼ εἶπα· εἰσαστε ὅλοι θεοὶ καὶ υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου»³¹, χωρὶς νὰ γνωρίζουν, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀσυμφωνία κάνει ὅπωςδήποτε ἀδέβαιη τὴν πίστη στὸν Χριστό, ἂν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θεωροῦν τὸν Κύριο ἴσον μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὄχι ὅπως πραγματικὰ εἶναι, Σωτῆρα καὶ Θεό καὶ Κύριο, καὶ τοὺς ἐτοιμάζει νὰ λετρεύουν τὴν κτίση καὶ ὄχι τὸν κτίστη. Ἐπειδὴ λοιπὸν τυλισσόμενοι σὰν φίδια σφίγγουν ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ αὐτοὺς, εἶναι ἀνάγκη καὶ ἐμεῖς, ἔχοντας ὡς ἐντολὴ τὸ, «Νὰ εἶστε φρόνιμοι σὰν τὰ φίδια»³², νὰ μμηθοῦμε τὴν πανουργία ἐκείνων καὶ μὲ ἀντίστροφα νοήματα νὰ λύνουμε αὐτὰ τὰ περιτυλίγματα, λέγοντας ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμα ὁ Μελχισεδέκ εἶναι θεός, δὲν θὰ ἁμαρτήσουμε καθόλου ἂν τὸν θεωροῦμε καὶ τὸν ὀνομάζουμε ἄνθρωπο. Γιατὶ εἶναι γραμ-

30. Ἐβρ. 7, 13.

31. Ψαλμ. 31, 6.

32. Ματθ. 10, 16.

ἔχοντες καὶ ὀνομάζοντες· γέγραπται γάρ, ὅτι οὐκ ἔστιν ὄνομα ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανόν, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι πάντας ἡμᾶς, ἀλλὰ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, «Τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου». Ἀκουέτωσαν τοῦ Ἀποστόλου παραγγέλλοντος, μηδὲ τοῦ Εὐαγγελίου δευτεροκήρυκας παραδέχεσθαι. «Εἰ μὲν ὁ ἐρχόμενος», φησὶν, «ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ Πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ Εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνείχεσθε». Εἰ οὖν οὗτος τὰ τοῦ Εὐαγγελίου σφραγίζει, τί πείσονται λοιπὸν οἱ τὰς αἰρέσεις παρεισάγοντες, ἢ οἱ πιστεύοντες
10 αὐτοῖς;

Ἄλλὰ τί φασὶ πρὸς ἡμᾶς; Πῶς οὐ πάντες διδάσκουσιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καθάπερ καὶ σὺ ᾧδε σήμερον; Γνώτωσαν δέ, ὅτι πάντες οἱ διδάσκοντες τὰ τῶν ἀποστόλων, ὡς θέβαια θεβαιουῖσιν, οὐδεὶς δέπω καινοτομεῖ ὡς μηδέπω κεκηρυγμένα· εἰ δὲ καὶ ποτέ τις πλανη-
15 θεὶς ἀκουσίως φωραθῆ, πάντως ἢ ἐπιτιμηθεὶς ἐπιστρέφει, ἢ τὸ ψεῦδος αἰρετισάμενος, μετὰ τῶν ἔξω λογισθήσεται, ὅπερ εἰκὸς καὶ ἐν τούτοις παθεῖν. Καὶ ἐν τούτῳ δὲ ἔστι δοκιμάσαι τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν, ὡς πάσης αἰρέσεως πονηρότεροι τυγχάνουσιν. Ἀφορισθέντες γὰρ ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐπισκόπων καὶ ἀναθεματισθέντες, ὅπου
20 ἀγνοοῦνται καὶ κοινωνοῦσι λάθρα, καὶ συνάγονται, τουτέστιν ὃ προειρηκάμεν, ὅτι καὶ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν οἰκονομίαν ἀτιμάζουσιν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλ' εἰ καὶ ποτε διὰ τῆς ἐπιπλάστου εὐλαβείας αὐτῶν δυνηθῶσι παρ' ἐπισκόποις ἢ περιοδευταῖς δεχθῆναι, εὐθὺς τοὺς ὄντως πιστοὺς καὶ ὀρθοδόξους διαβάλλουσι λαθραίως ὡς κακόφρονες, καὶ μισεῖσθαι ἢ διώκεσθαι παρασκευάζουσιν. Ἄλλ' ὁ ἐπιστάμενος τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, περιτρέπει αὐτῶν τὴν πανουργίαν, καὶ φανεροποιήσας αὐτούς, εἰς
25 βόθρον, ὃν εἰργάσαντο, παραχωρεῖ ἐμπεσεῖν, κατὰ τὸ γεγραμμένον.

ΙΑ'. Ὅμως ἀφέντες αὐτῶν τὰς λαθραίας τοῦ κακοῦ συνεισφο-
30 ράς, τοῦ προκειμένου γενώμεθα, τελείως αὐτῶν διελέγξαντες τὴν κακοπιστίαν. Τὸ γὰρ ὄνομα ἐκεῖνο προφήται οὐ προεκήρυξαν, ἀπόστολοι οὐκ ἐδίδαξαν, μάρτυρες οὐχ ὡμολόγησαν, οὐδεὶς τῶν πατριαρχῶν ὡς θεὸν αὐτὸν ἐφάνέρωσεν, οὐδεὶς τῶν ἁγίων Πατέ-

μένο, ὅτι δὲν ὑπάρχει ὄνομα ἄλλο ὑπὸ τὸν οὐρανό, μὲ τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ σωθοῦμε ὅλοι ἐμεῖς³³, ἀλλὰ μόνο ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, «Τὸ πλήρωμα ἐκείνου ποὺ γεμίζει τὰ πάντα σὲ ὅλους»³⁴. Ἄς ἀκούσουν τὸν Ἀπόστολο ὁ ὁποῖος παραγγέλλει, νὰ μὴ ἀποδέχονται ἄλλους κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου. Γιατὶ λέγει, «Ἄν ἔρθει κάποιος καὶ κηρύξει ἄλλον Ἰησοῦν, τὸν ὁποῖο δὲν κηρύξαμε, ἢ ἂν λάβετε Πνεῦμα διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἐλάβετε, ἢ Εὐαγγέλιο διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ δεχθήκατε, θὰ τὸ ἀπορρίψατε σωστά»³⁵. Ἄν λοιπὸν αὐτὸς ἐπισφραγίζει τὰ τοῦ Εὐαγγελίου, τί θὰ πάθουν ἐκεῖνοι ποὺ εἰσάγουν κρυφὰ τὶς αἱρέσεις, ἢ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς πιστεύουν;

Ἄλλὰ τί λένε σὲ μᾶς; Γιατὶ δὲν διδάσκουν ὅλοι σὶς ἐκκλησίες, ὅπως καὶ σὺ ἐδῶ σήμερα; Ἄς γνωρίζουν ὅμως, ὅτι ὅλοι ὅσοι διδάσκουν τὰ τῶν ἀποστόλων, τὰ βεβαιώνουν ὡς ἀληθινὰ, καὶ κανένας δὲν λέγει πράγματα καινούργια ποὺ ποτὲ δὲν διδάχθηκαν. Ἄν ὅμως κάποτε συλληφθεῖ νὰ ἔχει πλανηθεῖ χωρὶς νὰ τὸ θέλει, τότε ἢ ἀφοῦ ἐπιτιμηθεῖ ἐπιστρέφει, ἢ, ἐὰν προτιμήσει τὸ ψέμα, κατατάσσεται στοὺς ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, πράγμα ποὺ κατὰ φυσικὸ λόγον ἔπαθαν καὶ αὐτοί. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστώσει κανεὶς τὴν ἀφροσύνη τους καὶ μὲ τὸ ἔξῃς, ὅτι εἶναι πονηρότεροι ἀπὸ κάθε ἄλλη αἵρεση. Γιατὶ, ἂν καὶ ἀφορίστηκαν ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἐπισκόπους καὶ ἀναθεματίστηκαν, ὅπου δὲν εἶναι γνωστοὶ καὶ κοινωνοῦν κρυφὰ καὶ συναθροίζονται, ἀτιμάζουν δηλαδή, ὅπως εἶπαμε, καὶ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν θείαν οἰκονομίαν. Καὶ ὄχι μόνο αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ ἂν κάποτε μὲ τὴν ἐπίπλασθι εὐσέβειά τους μπορέσουν νὰ γίνουν δεκτοὶ ἀπὸ ἐπισκόπους ἢ περιοδεύοντες, ἀμέσως ἀρχίζουν κρυφὰ νὰ διαβάλλουν τοὺς πραγματικὰ πιστοὺς καὶ ὀρθόδοξους ὡς κακόδοξους, καὶ τοὺς κάνουν νὰ μισοῦνται καὶ νὰ διώκονται. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ γνωρίζει τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ἀποτρέπει τὴν πανουργίαν τους, καὶ φανερώνοντάς τους, τοὺς στέλνει νὰ πέσουν μέσα στὸν λάκκον ποὺ ἔσκαψαν αὐτοί, ὅπως εἶναι γραμμένον³⁶.

11. Ὅμως, ἀφήνοντας τὶς λαθραῖες ὑποβολὰς αὐτῶν, ἃς ἔρθουμε στὸ θέμα μας, ἀφοῦ ἐλέγξαμε τελείως τὴν κακοπιστίαν τους. Γιατὶ τὸ ὄνομα ἐκεῖνο οἱ προφήτες δὲν τὸ κήρυξαν, οἱ ἀπόστολοι δὲν τὸ δίδαξαν, οἱ μάρτυρες δὲν τὸ ὁμολόγησαν, κανένας ἀπὸ τοὺς πατριάρχους δὲν τὸν παρουσίασε ὡς Θεό, κανένας ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες δὲν τὸ

35. Β' Κορ. 11, 4.

36. Ψαλμ. 7, 16.

ρων συνέγραφε. Διὸ ἀνάηψον, ὦ ἄνθρωπε, καὶ γνῶθι, ὅτι σὲ ὁ διά-
 βολος περισσῶς φρονεῖν ἐποίησεν, ἵνα τὴν ὑπερηφανίαν ἐκείνου
 θελήματι νοσήσας, λοιπὸν καὶ τῷ πτώματι αὐτοῦ συγκαταπέσης
 Πῶς γὰρ οὐ θελήματι; Ὅτι τοσοῦτον ἔχων νέφος μαρτύρων εἰς
 5 δεβαίωσιν τῆς ἀληθοῦς πίστεως, ἤρετίσω καὶ ὁμολόγησας, ὃ οὐδεὶς
 αὐτῶν ὁμολόγησεν. Εἰ γὰρ χωρὶς ἐκείνης τῆς γνώσεως καὶ τῆς ὁμο-
 λογίας ἐκεῖνοι πάντες ἐσώθησαν, σώθητι καὶ σὺ κατὰ μίμησιν ἐκεί-
 νων, καὶ εἰπέ, κατὰ τὸν ἅγιον Παῦλον, ὅτι «Οὐδὲν ἕτερον ἔκρινα εἰ-
 δέναι, εἰ μὴ Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον». Εἰ δὲ ἐ-
 10 πτὸς τοιαύτης ὁμολογίας ἑαυτῷ λογίξῃ δύνασθαι σωθῆναι, δῆλον,
 ὅτι καὶ πάντας τοὺς ἁγίους ὡς σωθέντας ἔχεις παρὰ σεαυτῷ, εἰ καὶ
 στόματι μὴ λέγεις ἀνθρώπους ὑποκρινόμενος, ἀλλ' ὁμως μείζον τῆς
 σῆς φωνῆς βοᾷ ἡ ἀκολουθία τοῦ πράγματος.

Βλέπεις πόσαις βλασφημίαις καὶ πόσοις κακοῖς περιπέπτωκας
 15 διὰ τὴν τοιαύτην σου κακοπιστίαν, μᾶλλον δὲ παντελῆ ἀπιστίαν;
 Τὸ δὲ πῶς, μάθε· Σημεῖα Μελχισεδέκ οὐκ ἐποίησεν, ἐντολὰς οὐκ
 ἔθετο, ἀπειλὰς οὐκ ὠρίσατο, ὑπὲρ ἡμῶν οὐκ ἀπέθανεν, Πνεύματος
 ἁγίου μετοχὴν οὐκ ἐδώρησατο. Ἄγνοῶ λοιπὸν τίνα τῆς εἰς ἐκεῖνον
 πίστεως ἐχέγγυον ἔχεις πληροφορίαν. Εἰ δὲ λέγεις, Ταῦτα πάντα
 20 σαρκωθεῖς παρέσχεν ἡμῖν, πλέον ἑαυτὸν ὑπόδικον τῆς κακοπιστίας
 ἐλέγχεις. Ἐν οἷς γὰρ ἡμῖν ἑαυτὸν διὰ ῥημάτων καὶ πραγμάτων ἐφα-
 νέρωσεν ὁ Κύριος, ἐν τούτοις καὶ πιστεύειν ἐνετείλατο· εἶπε γὰρ ἡ
 Γραφή, ὅτι ὤφθη τῷ Ἀβραάμ ἐν φωνῇ ἐντελλόμενος αὐτῷ ἐντολὰς,
 καὶ προλέγων τὰ ἐσόμενα, καὶ ἐπαγγελλούμενος εὐεργεσίας ἐν γῆ
 25 Χαλδαίων, καὶ πρὸς τῇ δρυὶ τῇ Μαιμβρηῇ, καὶ ἐν ἑτέροις δὲ πλείστοις
 λόγοις καὶ πράγμασι, οὐδαμῶς δὲ ἀδήλως, οὔτε Μελχισεδέκ, οὔτε
 διὰ Μελχισεδέκ ἡ Γραφή δεδήλωκε. Τούτου χάριν ἀνυπόστατός
 σου ἡ πίστις, ἄδηλον τὸ φρόνημα, ματαία ἡ τοιαύτη θεογνωσία.

Διὰ τοῦτο τῆς ὀρθοδόξου πίστεως διὰ πολλῶν μαρτύρων
 30 φανερωθείσης, ὅσοι ἂν βλέπωσιν ἐτέρωθι, καὶ εὐλόγως καὶ ἀλόγως
 τὸν Μελχισεδέκ ὀνομάζουσιν, ἧ φύσει Υἱὸν Θεοῦ, φανερῶς Ἰουδαϊ-

ἔγραψε. Γι' αὐτὸ σύνελθε, ἄνθρωπέ μου, καὶ μάθε, ὅτι ὁ διάβολος σέ ἔκανε νὰ ἔχεις μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου, μὲ σκοπὸ, ἀφοῦ μὲ τὴ θέλησή σου κολλήσεις τὴν ὑπερηφάνεια ἐκείνου, νὰ ὑποστῆς καὶ τὴν πτώση του. Πῶς δηλαδή χωρὶς τὴ θέλησή σου; Γιατί, ἐνῶ ἔχεις τόσο μεγάλο νέφος μαρτύρων³⁷ νὰ σοῦ βεβαιώσουν τὴν ἀληθινὴ πίστη, προτίμησες καὶ ὁμολόγησες ἐκεῖνο ποῦ κανεῖς ἀπὸ τοὺς μάρτυρες δὲν ὁμολόγησε. "Ἄν λοιπὸν ὅλοι ἐκεῖνοι σώθηκαν χωρὶς τὴ γνώση καὶ τὴν ὁμολογία ἐκείνων (τῶν Μελχισεδεκῶν), σώσου καὶ σὺ μιμούμενος ἐκείνους, καὶ πές, ὅπως ὁ ἅγιος Παῦλος «ἀποφάσισα νὰ μὴ γνωρίζω τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστό, καὶ αὐτὸν σταυρωμένον»³⁸. "Ἄν ὅμως σκέφτεσαι, ὅτι μπορεῖς χωρὶς τὴν ὁμολογία αὐτὴ νὰ σωθεῖς, εἶναι φανερὸ ὅτι καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἁγίους πιστεύεις ὅτι δὲν σώθηκαν, ἂν καὶ μὲ τὸ στόμα σου δὲν τὸ λές ὑποκρινόμενος στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅμως περισσότερο ἀπὸ τὴ δική σου φωνὴ βοᾷ ἡ ἀκολουθία τοῦ πράγματος.

Βλέπεις σὲ πόσες βλασφημίες καὶ σὲ πόσα κακὰ ἔπεσες ἐξαιτίας τῆς κακοπιστίας σου αὐτῆς, ἢ καλύτερα τῆς τέλει ἀπιστίας σου; Μάθε τώρα καὶ τὸ πῶς. Ὁ Μελχισεδέκ δὲν ἔκανε θαύματα, ἐντολὲς δὲν νομοθέτησε, ἀπειλὲς δὲν ὄρισε, γιὰ μᾶς δὲν πέθανε, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο δὲν μᾶς τὸ δώρισε. Δὲν ξέρω λοιπὸν ποιά βεβαιότητα ἔχεις σὰν ἐγγύηση τῆς πίστεώς σου σ' ἐκεῖνον. "Ἄν πάλι πεῖς, ὅτι ὅλα αὐτὰ μᾶς τὰ ἔδωσε ὅταν σαρκώθηκε, τότε ἐλέγχεις περισσότερο τὸν ἑαυτὸ σου ὡς ἔνοχο κακοπιστίας. Γιατί ὁ Κύριος σ' ἐκεῖνα ποῦ μᾶς φανέρωσε μὲ λόγια καὶ μὲ γεγονότα, σ' ἐκεῖνα μᾶς ἔδωσε ἐντολὴ καὶ νὰ πιστεύουμε. Γιατί ἡ Γραφή εἶπε, ὅτι ἐμφανίσθηκε στὸν Ἀβραάμ, δίνοντάς του μὲ τὴ φωνὴ του ἐντολές, καὶ λέγοντάς του ἐκεῖνα ποῦ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, καὶ ὑποσχόμενος εὐεργεσίες στὴ γῆ τῶν Χαλδαίων, καὶ στὴ δρυῦ τοῦ Μαμβρῆ, καὶ μὲ ἄλλους πολλοὺς λόγους καὶ γεγονότα, πουθενὰ ὅμως κρυφά, οὔτε ὁ Μελχισεδέκ, οὔτε διὰ τοῦ Μελχισεδέκ ἡ Γραφή φανέρωσε τίποτε. Γι' αὐτὸ ἡ πίστη σου εἶναι ἀνύπαρκτη, τὸ φρόνημά σου ἀδήλωτο, μάταιη αὐτὴ ἡ θεογνωσία.

Γι' αὐτό, ἐπειδὴ ἡ ὀρθόδοξη πίστη φανερώθηκε μὲ πολλοὺς μάρτυρες, ὅσοι βλέπουν ἀλλιῶς καὶ εὐλογα ἢ παράλογα ὀνομάζουν τὸν Μελχισεδέκ θεό, ἢ κατὰ φύσιν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, φανερὰ ἰουδαῖζουν. Γιατί ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Μαρία, αὐτὸς εἶναι ὁ

ζουσι· διότι Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἐκ Μαρίας γεννηθείς, αὐτός ἐστιν ὁ
Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λείπει, ἵνα πάλιν ζητή-
σωμεν ἀλλαχῶ τὸ πλήρωμα· «ἐν αὐτῷ γὰρ εὐδόκησε κατοικῆσαι
πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς», καὶ ἐσμὲν ἐν αὐτῷ
5 πεπληρωμένοι πάντες, οἱ πιστεύοντες τοῖς λόγοις αὐτοῦ ὡς Υἱοῦ
Θεοῦ, εὐδοκία καὶ δυνάμει καὶ χάριτι τοῦ Θεοῦ Πατρός, καὶ τοῦ
Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος

Αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, καὶ ἡ βασιλεία, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Υἱὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν τοῦ λείπει τίποτε, ὥστε νὰ ζητήσουμε ἄλλοῦ τὸ πλήρωμα. Καθόσον σ' αὐτὸν εὐδόκησε νὰ κατοικήσει ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικά, καὶ εἴμαστε γεμάτοι μὲ αὐτὸν ὅλοι ὅσοι πιστεύουμε στὰ λόγια αὐτοῦ ὡς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴ θέληση καὶ τὴ δύναμη καὶ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη καὶ ἡ βασιλεία, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

**ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΗΣΥΧΙΟΥ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ**

**ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΗΣΥΧΙΟΥ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΑΠΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΛΥΣΕΩΝ,
ΕΚΛΕΓΕΙΣΑ ΕΝ ΕΠΙΤΟΜΗ ΕΚ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ
ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ**

Ἄπορία α΄.

Τίνι λόγῳ ἀρξάμενος ὁ Μάρκος καὶ εἰπὼν, «Ἀρχὴ τοῦ Εὐ-
αγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἐπήγαγεν, «Ὡς γέγραπται ἐν Ἡσαΐα τῷ
προφήτῃ· Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου
5 σου», καὶ τὰ ἐξῆς· Ταῦτα γάρ, εἰ καὶ μικρὸν διαλλαττούσαις ταῖς
λέξεσιν, οὐκ ἐν τῷ Ἡσαΐα κεῖται, ἀλλ' ἐν τῷ Μαλαχία

Λύσις.

Τὴν εὐαγγελικὴν ταύτην ἀρχὴν, οὕτω δεῖ καθ' ὑπερβατὸν ἀ-
ναγινώσκειν «Ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἴδου ἐγὼ
10 ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει
τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου· ὡς γέγραπται ἐν Ἡσαΐα προφήτῃ·
Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ» Ἔθος γὰρ τοῖς συγγραφεῦσι, τοῖς
ὑπερβατοῖς κεχρησθαι, ἐν τε νοήμασι καὶ λέξεσιν, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ
τῆς Παλαιᾶς θίβλῳ, τῇ Γενέσει λέγω, μετὰ τὴν τοῦ Ἀδάμ κατα-
15 σκευὴν καὶ τὴν τῶν κτηνῶν δημιουργίαν ἢ τῆς Εὐᾶς παραγωγὴν
μνημονεύεται, καίτοι γε εὐθέως μετὰ τὸν Ἀδάμ ἐξ αὐτοῦ δημιουρ-
γηθείσης Καὶ ἐν τῷ ξα΄ ψαλμῷ καθ' ὑπερβατὸν κεῖται τό, «ἕως πότε
ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον; Φονεύετε πάντες ὑμεῖς, ὡς τοίχῳ κεκλι-
μένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ;». Ποῖος γὰρ τοίχος φονεύεται; Οὕτως
20 γὰρ χρὴ νοεῖν· «ἕως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον, ὡς τοίχῳ
κεκλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ;». Εἴθ' οὕτως τό, «Φονεύετε πάντες
ὑμεῖς». Τοῦτο δὲ τὸ ἐπὶ τοῖς ὑπερβατοῖς ἔθος καὶ τοῖς λοιποῖς ἀσα-

1. Μάρκ. 1, 1. 2. Μαλ. 3, 1. 3. Ἡσ. 40, 1. 4. Γεν. 1, 27. 5. Ψαλμ. 61, 4.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΗΣΥΧΙΟΥ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΑΠΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΣΑΦΗΣΕΩΝ
ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ
ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Ἀπορία 1η.

Γιὰ ποιὸ λόγο, ἀρχίζοντας ὁ Μάρκος καὶ λέγοντας, «Ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹, πρόσθεσε· «Ὅπως εἶναι γραμμένο στὸν προφήτη Ἡσαΐα· Νὰ ἐγὼ στέλνω τὸν ἄγγελό μου πρὶν ἀπὸ σένα»² καὶ τὰ ἐξῆς; Γιατὶ αὐτὰ, ἂν καὶ διαφέρουν κάπως στὶς λέξεις, δὲν βρίσκονται στὸν Ἡσαΐα, ἀλλὰ στὸν Μαλαχία.

Ἐξήγηση.

Τὴν ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ Εὐαγγελίου πρέπει νὰ τὴν διαβάσουμε μὲ τρόπο ὑπερβατὸν ὡς ἐξῆς· «Ἡ ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Νὰ ἐγὼ στέλνω τὸν ἄγγελό μου πρὶν ἀπὸ σένα, ὁ ὁποῖος θὰ προετοιμάσει τὸν δρόμο σου μπροστὰ σου. Ὅπως εἶναι γραμμένο στὸν προφήτη Ἡσαΐα· Φωνὴ κάποιου πού φωνάζει στὴν ἔρημο»³. Γιατὶ συνηθίζουν οἱ συγγραφεῖς νὰ χρησιμοποιοῦν σχήματα ὑπερβατὰ καὶ στὰ νοήματα καὶ στὶς λέξεις, ὅπως στὸ πρῶτο βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐννοῶ τὴ Γένεση, μετὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ Ἀδάμ καὶ τὴ δημιουργία τῶν κτηνῶν, ἀναφέρεται ἡ δημιουργία τῆς Εὔας, ἂν καὶ δημιουργήθηκε ἀμέσως μετὰ τὸν Ἀδάμ ἀπὸ αὐτόν⁴. Καὶ στὸν ἐξηκοστὸ πρῶτο ψαλμὸ μὲ ὑπερβατὸ τρόπο λέγεται τό· «Μέχρι πότε θὰ ἐπιτίθεσθε ἐναντίον ἀνθρώπου; Μέχρι πότε θὰ φονεύετε ὅλοι ἐσεῖς σὰν τοῖχο γερμένο καὶ φράχτη ἔτοιμο νὰ πέσει;»⁵. Ποιὸς δηλαδὴ τοῖχος φονεύεται; Πρέπει λοιπὸν νὰ τὸ ἐννοήσουμε ὡς ἐξῆς· «Μέχρι πότε θὰ ἐπιτίθεσθε σὲ ἄνθρωπο, πού εἶναι σὰν τοῖχος ἐτοιμόρροπος καὶ φράχτης ἔτοιμος νὰ πέσει;». Καὶ ἔπειτα τό· «καὶ θὰ τὸν φονεύετε ὅλοι ἐσεῖς». Αὐτὴ ἡ συνήθεια τῶν ὑπερβατῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀσαφῶν χρησιμοποιεῖται

φέσι, κατὰ δύο τρόπους τοῖς συγγραφεῦσιν ἐμφέρεται· πρῶτον μὲν συντονίας ἐπιμελουμένοις· ἔπειτα δὲ πρὸς τὸ ἡμᾶς μὴ ἀπόρως τὴν γνῶσιν τῆς θείας Γραφῆς κτήσασθαι, ἀλλὰ δι' ἐρεῦνης καὶ ψηλαφήσεως πολλῆς, ὥστε μὴ γενέσθαι ταύτην ἡμῖν εὐαπόπτυστον.

5

Ἀπορία β'.

Πῶς ἐρωτηθεὶς Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς παρὰ τῶν Φαρισαίων, «Ἡλίας εἶ;» εἶπεν, «Οὐ», καίτοι τοῦ Χριστοῦ εἰρηκότος περὶ αὐτοῦ, «Αὐτός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι»;

Λύσις.

10 Οὐκ ἀπροσδιορίστως ὁ Χριστὸς περὶ αὐτοῦ εἶπεν, «Οὗτός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι», ἀλλὰ προέταξεν τό, «Εἰ θέλετε δέξασθαι, οὗτός ἐστιν Ἡλίας». Τοῦτο δὲ εἶπε, διὰ τὸ τὴν διακονίαν αὐτὸν τοῦ Ἡλιοῦ πεπληρωκένοι. Πρόδρομος γὰρ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας Ἰωάννης γεγένηται, καθὰ Ἡλίας τῆς δευτέρας γενήσε-
15 ται.

Ἀπορία γ'.

Πῶς Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς ἐκτίθεται τὸν Βαπτιστὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγοντα, ὅτι «Ἐγὼ οὐκ ἤδην αὐτόν»; Ἐἶ γὰρ οὐκ ἤδει, πῶς βαπτισθῆναι θέλοντα διεκάλυεν αὐτόν, λέγων ἅπερ τῷ Ματ-
20 θαίῳ ἰστόρηται.

Λύσις.

Τεσσάρων γνώσεων οὐσῶν, τῆς δι' ὄψεως, τῆς διὰ προφητείας, τῆς δι' ἀκοῆς, τῆς διὰ πείρας, ταῖς μὲν τρισὶν οὐ λέγει αὐτόν ἠγνοηκένοι, ἀλλὰ τῇ τετάρτῃ τῇ διὰ πείρας Ταύτῃ γὰρ αὐτόν μέχρι τοῦ
25 βαπτίσματος καὶ τοῦ Πνεύματος θεωρίας ἠγνόει. Καθάπερ καὶ Ἀδάμ, τὸ καλὸν καὶ πονηρὸν οὐκ ἤδει τῇ διὰ πείρας γνώσει. Εἶ γὰρ παντελῶς ἠγνόει, ἀγαθὸν μὲν τὸ ἀκοῦσαι Θεοῦ, κακὸν δὲ τὸ παρακοῦσαι, οὐκ ἂν ἐκολάζετο.

Ἀπορία δ'.

30 Τίνος χάριν τὴν τῶν ἀποστόλων κλησὶν διαφόρως οἱ εὐαγγελισταὶ ἐκτίθενται; Ὁ μὲν Ματθαῖός φησι εἰρηκένοι τὸν Κύριον «Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων», Λουκᾶς δὲ

6. Ἰω. 1, 21.

9. Ματθ. 3, 14.

7. Ματθ. 11, 14.

10. Γεν. 3, 5, 22.

8. Ἰω. 1, 31.

11. Ματθ. 4, 19.

ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς κατὰ δύο τρόπους· πρῶτον ὅταν θέλουν νὰ συντονίσουν αὐτὰ πού γράφουν, καὶ ἔπειτα, γιὰ νὰ μὴ ἀποκτήσουμε τὴ γνώση τῆς ἁγίας Γραφῆς μὲ εὐκολία, ἀλλ' ὕστερα ἀπὸ πολλὴ ἔρευνα καὶ ψάξιμο, ὥστε νὰ μὴ θεωρηθεῖ ἄξια περιφρόνησης.

Ἄπορία 2η.

Γιατί, ὅταν ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς ρωτήθηκε ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους, «Εἶσαι ὁ Ἡλίας;»⁶, εἶπε, «Ὁχι», ἂν καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε γι' αὐτόν· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἡλίας πού ἐπρόκειτο νὰ ἔρθει»⁷.

Ἐξήγηση.

Ὁ Χριστὸς δὲν εἶπε ἀόριστα γι' αὐτόν, «Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἡλίας πού ἐπρόκειτο νὰ ἔρθει», ἀλλὰ πρόταξε τό· «Ἄν θέλετε νὰ τὸν δεχθεῖτε, αὐτὸς εἶναι ὁ Ἡλίας». Καὶ τὸ εἶπε αὐτό, ἐπειδὴ αὐτὸς ἐκτελοῦσε τὸ ἔργο τοῦ Ἡλία. Γιατί ὁ Ἰωάννης εἶχε γίνει πρόδρομος τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ὁ Ἡλίας θὰ γίνει πρόδρομος τῆς δευτέρας παρουσίας του.

Ἄπορία 3η.

Γιατί ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης παρουσιάζει τὸν Βαπτιστὴ νὰ λέγει γιὰ τὸν Χριστό, «Ἐγὼ δὲν τὸν γνωρίζω»⁸; Γιατί, ἂν δὲν τὸν γνώριζε, πῶς τὸν ἐμπόδιζε ὅταν ἤθελε νὰ βαπτισθεῖ⁹, λέγοντας αὐτὰ πού ἐξιστορεῖ ὁ Ματθαῖος;

Ἐξήγηση.

Ἀπὸ τὰ τέσσερα εἶδη γνώσεως πού ὑπάρχουν, τῆς ὁράσεως, τῆς προφητείας, τῆς ἀκοῆς, καὶ τῆς ἐμπειρίας, μὲ τίς τρεῖς δὲν λέγει ὅτι τὸν ἀγνοοῦσε, ἀλλὰ μόνο μὲ τὴν τέταρτη, πού ἀποκτᾶται μέσω τῆς ἐμπειρίας. Μὲ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς γνώσεως λοιπὸν τὸν ἀγνοοῦσε μέχρι τὴ στιγμή τῆς βαπτίσεως καὶ τῆς θεᾶς τοῦ Πνεύματος. Ὅπως καὶ ὁ Ἄδὰμ δὲν γνώριζε τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ¹⁰ μὲ τὴ γνώση τῆς ἐμπειρίας. Γιατί, ἂν ἀγνοοῦσε τελείως ὅτι καλὸ εἶναι τὸ νὰ ὑπακούσει στὸν Θεό, καὶ κακὸ τὸ νὰ παρακούσει, δὲν θὰ τὸν τιμωροῦσε ὁ Θεός.

Ἄπορία 4η.

Γιὰ ποιὸ λόγο οἱ εὐαγγελιστῆς ἐξιστοροῦν τὴν κλήση τῶν ἀποστόλων κατὰ διαφορετικὸ τρόπο; Ὁ Ματθαῖος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος εἶπε· «Ἀκολουθήστε μου, καὶ θὰ σᾶς κάνω ἄλιεις ἀνθρώπων»¹¹. Ὁ Λουκᾶς ὁμως διηγεῖται, ὅτι μετὰ τὸ ψάρεμα ὁ Κύριος εἶπε στὸν Πέτρο· «Ἀπὸ

μετὰ τὴν τῶν ἰχθύων ἄγραν ἰστόρησε τὸν Κύριον εἶπεῖν τῷ Πέτρῳ·
«Ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔση ζωγράων». Ἰωάννης δὲ ἑτέρως

Λύσις.

Ἐκατέρα κλήσις ἀληθής, ἐν διαφόροις γενομένη καιροῖς. Τοῖς
5 γὰρ Ἀνδρέου λόγοις ἐναχθεῖς ὁ Πέτρος, καὶ ἀπῆλθεν πρὸς τὸν
Κύριον, καὶ ἀκούσας παρ' αὐτοῦ, «Σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς», καὶ τὰ
ἐξῆς, πάλιν τῇ ἀλία ἐσχόλαζεν· εἶτα, καθὼς Ματθαίῳ δοκεῖ, «κα-
ταρτίζοντες τὰ δίκτυα», αὐτὸς τε καὶ Ἀνδρέας, Ἰάκωβος καὶ Ἰω-
άννης, ὑπὸ Χριστοῦ ἐκλήθησαν. Εἶτα, καθὼς Λουκᾶς ἱστορεῖ, μετὰ
10 τὴν τῶν ἰχθύων ἄγραν, ἔργοις τῆς δυνάμεως αὐτοῦ πείραν εἰληφό-
τες καὶ «θάμβους» πλησθέντες, ὀλοκλήρως αὐτῷ ἠκολούθησαν.

Ἀπορία ε'.

Τίνος χάριν ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς ἐνηλλαγμένως τοὺς πει-
ρασμοὺς προσενεχθῆναι ὑπὸ τοῦ διαδόλου τῷ Κυρίῳ ἐξέθεντο, ἐν
15 τῷ περὺγιῳ καὶ ἐν τῷ ὑψηλῷ ὄρει ἀναχθέντι;

Λύσις.

Οὐκ ἐναντιολογία τοῦτο· διὰ τε τὸ ἐν στιγμῇ χρόνου ἐκάτερον
γεγενῆσθαι, διὰ τε τὸ συμπεπλεγμένον τῆς κενοδοξίας, ὑπερηφα-
νίας τε καὶ φιλαργυρίας, ἅπερ ὑπέλαβεν αὐτῷ ὁ ἐχθρός, ὧν περ τό-
20 τε περὺγιον, τό τε ὑψηλὸν ὄρος ὑπῆρχε σύμβολον· τῷ μὲν εἶπεῖν,
«Βάλε σεαυτὸν κάτω», εἰς κενοδοξίαν αὐτὸν ἐρεθίζων, τῇ δὲ ὑπο-
σχέσει τῆς δόσεως τῆς δειχθείσης αὐτῷ ἀπατηλῆς δόξης, εἰς φιλαρ-
γυρίαν καὶ τῦφον αὐτὸν προτρεπόμενος Ἄλλ' ἐν ἑκατέρῃ πάλῃ
πτωματισθεῖς, κατησχύνθη.

Ἀπορία ς'.

Τίνος χάριν παρηλλαγμένως τοὺς μακαρισμοὺς Ματθαῖός τε
καὶ Λουκᾶς ἀνεγράψαντο;

Λύσις.

Ἵτι διαφόροις καιροῖς ἐλέχθησαν. Οἱ μὲν ἐν τῷ ὄρει καθημέ-
30 νου τοῦ Κυρίου καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ περιεστώτων καὶ τοῦ
λοιποῦ ὄχλου κάτω ἐστηκότος καὶ ἀκροωμένου. Οἱ δὲ ἐν τόπῳ
πεδινῷ παρὰ τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἐξεφώνησαν.

Ἀπορία ζ'.

Διατί Ματθαῖος μὲν μετὰ τοὺς μακαρισμοὺς καὶ τὸν ἐκτόνταρ-

12. Λουκᾶ 5, 10.

13. Ἰω. 1, 39.

14. Ἰω. 1, 42.

15. Ματθ. 4, 21.

τώρα θὰ ἀλιεύεις ἀνθρώπους»¹². Ὁ Ἰωάννης πάλι τὸ λέγει μὲ ἄλλο τρόπο¹³.

Ἐξήγηση.

Ἡ κάθε μιὰ κλήση εἶναι ἀληθινή, ἀλλ' ἔγινε σὲ διαφορετικὸ χρόνο. Γιατὶ ὁ Πέτρος παρακινήθηκε ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Ἀνδρέα καὶ πῆγε στὸν Κύριο, καὶ ὅταν ἀκουσε ἀπὸ αὐτόν, «Σὺ θὰ ὀνομασθεῖς Κηφᾶς»¹⁴, καὶ τὰ λοιπὰ, πάλι ἐξακολουθοῦσε νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὸ ψάρεμα. Ἐπειτα, ὅπως διηγεῖται ὁ Ματθαῖος, «Ἐνῶ ἐπισκεύαζαν τὰ δίχτυα τους, αὐτὸς καὶ ὁ Ἀνδρέας, καὶ ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης, κλήθηκαν ἀπὸ τὸν Χριστό¹⁵. Ἐπειτα, ὅπως διηγεῖται ὁ Λουκᾶς, μετὰ τὸ ψάρεμα, ἀφοῦ εἶδαν ἔμπρακτα τὴ δύναμὴ του καὶ ἐξεπλάγησαν, τὸν ἀκολούθησαν ὀριστικά¹⁶.

Ἀπορία 5η.

Γιατὶ ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς διηγοῦνται, ὅτι οἱ πειρασμοὶ τοῦ Κυρίου ἀπὸ τὸν διάβολο ἔγιναν μὲ διαφορετικὴ σειρὰ ὅταν ὀδηγήθηκε στὸ πτερύγιο τοῦ ναοῦ καὶ στὸ ψηλὸ βουνό¹⁷;

Ἐξήγηση.

Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀντίφαση, γιατί τὸ καθένα ἔγινε ἀκαριαία, ἐπειδὴ ἡ κενοδοξία καὶ ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ φιλαργυρία, τὶς ὁποῖες τοῦ ὑπέβαλε ὁ ἔχθρὸς, εἶναι συμπλεκόμενες, καὶ ὅλων αὐτῶν τὸ πτερύγιο τοῦ ναοῦ καὶ τὸ ψηλὸ βουνὸ εἶναι σύμβολα. Λέγοντάς τον, «Πῆσε κάτω», θέλησε νὰ ἐρεθίσῃ τὴν κενοδοξία του, καὶ μὲ τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ τοῦ δώσει τὴν ἀπατηλὴ δόξα ποὺ τοῦ ἔδειξε, τὸν προέτρεπε σὲ φιλαργυρία καὶ ὑπερηφάνεια. Ἀλλὰ καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις ἠττήθηκε καὶ καταντροπιᾶσθηκε.

Ἀπορία 6η.

Γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς ἀναφέρουν μὲ διαφορετικὴ σειρὰ τοὺς μακαρισμούς;¹⁸

Ἐξήγηση.

Ἐπειδὴ εἰπώθηκαν σὲ διαφορετικὸ χρόνο. Οἱ μακαρισμοὶ τοῦ Ματθαίου εἰπώθηκαν ἐνῶ ὁ Κύριος καθόταν στὸ βουνό, οἱ μαθητὲς του ἦταν γύρω του, καὶ ὁ ὑπόλοιπος λαὸς στεκόταν κάτω καὶ ἀκουε. Ἐνῶ οἱ μακαρισμοὶ τοῦ Λουκᾶ εἰπώθηκαν ἀπὸ τὸν Κύριο πρὸς τοὺς ἀποστόλους σὲ τόπο πεδινό.

Ἀπορία 7η.

Γιατὶ ὁ Ματθαῖος μετὰ τοὺς μακαρισμούς καὶ τὸν ἑκατόνταρχο,

16. Λουκᾶ 5, 9.

17. Ματθ. 4, 1ἔ.

18. Ματθ. 5, 3ἔ. Λουκᾶ 6, 20.

χον, φησὶ τὸν Κύριον εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πέτρου καὶ θεραπεῦσαι τὴν πενθερὰν αὐτοῦ, Λουκᾶς δὲ προλεχθῆναι τοὺς μακαρισμοὺς, πρὶν προσελθεῖν τὸν ἑκατόνταρχον, φησὶ τὸν Κύριον ἰάσασθαι αὐτήν; Τίνος δὲ χάριν καὶ τὸν παράλυτον, Ματθαῖος μὲν εἰς
5 τὴν ἰδίαν πόλιν τῆς Ναζαρέτ, Μάρκος δὲ καὶ Λουκᾶς εἰς Καπερναοῦμ, Ἰωάννης δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις λέγει τὸν Κύριον ἰάσασθαι;

Λύσις.

Ἐκ τούτων δείκνυται μὴ μόνον τοὺς μακαρισμοὺς ἐκ δευτέρου ἐκθέσθαι τὸν Κύριον, ἀλλὰ διαφόρους λεπρούς καὶ παραλυτικούς
10 ἰάσασθαι. Τοὺς μὲν γὰρ παρὰ τῷ Ματθαίῳ πρὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν δώδεκα ἀπὸ τῶν λοιπῶν προσεφώνησεν. Ὅθεν καὶ καθολικώτερον τούτους ἐξέθετο, μεθ' οὓς κατελθὼν ἐκ τοῦ ὄρους, τὸν λεπρὸν ἐκάθηρε, καὶ τὸν τοῦ ἑκατοντάρχου παῖδα, καὶ τὴν Πέτρου πενθερὰν. Λουκᾶς δὲ μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν δώδεκα καὶ τὴν τῶν ὀνομάτων
15 αὐτῶν φανέρωσιν, ἐπὶ τόπου πεδινοῦ στάντα τὸν Κύριον ἐκτίθεται τὸν Χριστόν, τοὺς μακαρισμοὺς αὐτοῖς ἐκφωνῆσαι. Ὅθεν καὶ εἰς τὸ αὐτῶν πρόσωπον ἀποτείνεται. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἑκατοντάρχων ἑκάτερος, ὃ τε παρὰ τῷ Ματθαίῳ, ὃ τε παρὰ τῷ Λουκᾷ γεγραμμένος, ἕτερος ἦν, εἰ καὶ τῆς Καπερναοῦμ ὑπῆρχον ἑκάτεροι οἰκήτο-
20 ρες. Ὁ μὲν γὰρ δι' ἑαυτοῦ παρακαλεῖ τὸν Κύριον, ὁ δὲ διὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ὁ μὲν περὶ δούλων, ὁ δὲ περὶ υἱοῦ παῖδα γὰρ τῇ Γραφῇ σύνηθες τὸν υἱὸν ὀνομάζεσθαι. Καὶ τῶν παραλύτων δέ, ἕτερος μὲν ὁ παρὰ Λουκᾷ καὶ Μάρκῳ ἱστορηθεὶς διὰ τῶν κεράμων χαλασθῆναι, καὶ ἕτερος ὁ παρὰ τῷ Ματθαίῳ μετὰ τὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ
25 τελωνίου κλῆσιν ἀναγραφεῖς, καὶ ἕτερος ὁ ἐν τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα ἐν Ἱερουσαλήμ ὑπὸ Ἰωάννου ἐκτεθείς.

Ἀπορία η'.

Πῶς ὁ Ματθαῖος δύο δαμονιῶντας συναντῆσαι τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ Γεργεσηνῶν ἔγραψεν, ἕνα δὲ ὁ Μάρκος καὶ Λουκᾶς ἱστόρησαν;

30

Λύσις.

Ὅτι πολλῶν ἰάσεων, λόγον καὶ νοῦν ὑπερβαινουσῶν, παρὰ τοῦ Κυρίου γεγενημένων, ἑκάτερον τῶν σημείων τούτων πέπρακται.

19. Ματθ. 8, 14.

23. Ματθ. 5, 3 ἔ.

20. Λουκᾷ 4, 38.

24. Λουκᾷ 6, 17.

21. Ματθ. 9, 1.

25. Ματθ. 8, 5. Λουκᾷ 7, 2.

22. Ἰω. 5, 2.

λέγει, ὅτι ὁ Κύριος μπῆκε στό σπίτι τοῦ Πέτρου καί θεράπευσε τήν πεθερά του¹⁹, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς λέγει ὅτι τήν θεράπευσε²⁰ ἀφοῦ εἰπώθη-
καν οἱ μακαρισμοί καί πρὶν νά ἔρθει ὁ ἑκατόνταρχος; Καί γιατί ὁ
Ματθαῖος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος θεράπευσε τόν παράλυτο στήν πατρίδα
του τῆ Ναζαρετ²¹, ἐνῶ ὁ Μᾶρκος καί ὁ Λουκᾶς στήν Καπερναούμ, καί
ὁ Ἰωάννης στά Ἱεροσόλυμα;²²

Ἐξήγηση.

Ἀπό αὐτά ἀποδεικνύεται ὅτι, ὄχι μόνο τοὺς μακαρισμούς τοὺς
εἶπε δύο φορές ὁ Κύριος, ἀλλὰ θεράπευσε καί διαφορετικούς λεπρούς
καί παράλυτους. Τοὺς μακαρισμούς δηλαδή τοῦ Ματθαίου τοὺς ἐκφώ-
νησε πρὶν ἀπό τήν ἐκλογή τῶν δώδεκα²³ ἀπό τοὺς ἄλλους. Γι' αὐτό καί
τοὺς ἐξέθεσε, καί μετὰ ἀπό αὐτούς, ἀφοῦ κατέβηκε ἀπό τό βουνό, κα-
θάρισε τόν λεπρό καί θεράπευσε τό γιό τοῦ ἑκατόνταρχου, καί τήν
πεθερά τοῦ Πέτρου. Ὁ Λουκᾶς, ἀντίθετα, λέγει ὅτι ὁ Χριστός ἐκφώ-
νησε τοὺς μακαρισμούς του μετὰ τήν ἐκλογή τῶν δώδεκα²⁴ καί τήν
φανέρωση τῶν ὀνομάτων τους σ' αὐτούς. Γι' αὐτό καί ἀπευθύνεται σ'
αὐτούς προσωπικά. Ἐπίσης καί ὁ καθένας ἀπό τοὺς ἑκατόνταρχους,
καί αὐτός πού ἀναφέρεται στόν Ματθαῖο καί ἐκεῖνος πού ἀναφέρεται
στόν Λουκᾶ²⁵, ἦταν διαφορετικοί, μολονότι καί οἱ δύο ἦταν κάτοικοι
τῆς Καπερναούμ. Γιατί ὁ ἕνας παρακαλεῖ τόν Κύριο ὁ ἴδιος, ἐνῶ ὁ
ἄλλος μέσω τῶν πρεσβυτέρων. Καί ὁ ἕνας γιά δοῦλο, ἐνῶ ὁ ἄλλος γιά
τόν γιό του, γιατί εἶναι συνηθισμένο στή Γραφή παιδί νά ὀνομάζεται
ὁ γιός. Ἀλλά καί ἀπό τοὺς παράλυτους, ἄλλος εἶναι ἐκεῖνος πού ἀνα-
φέρεται ἀπό τόν Λουκᾶ καί τόν Μᾶρκο ὅτι κατεβάστηκε ἀπό τὰ κερα-
μίδια²⁶, καί ἄλλος ἐκεῖνος πού ἀναφέρεται ἀπό τόν Ματθαῖο²⁷ μετὰ τήν
κλήση του ἀπό τό τελωνεῖο, καί ἄλλος ἐκεῖνος πού ἀναφέρεται ἀπό
τόν Ἰωάννη²⁸ στήν προβατική κολυμβήθρα στήν Ἱερουσαλήμ.

Ἀπορία 8η.

Γιατί ὁ Ματθαῖος ἔγραψε, ὅτι δύο δαιμονισμένοι συνάντησαν τόν
Κύριο στή χώρα τῶν Γεργεσηνῶν²⁹, ἐνῶ ὁ Μᾶρκος καί ὁ Λουκᾶς μίλη-
σαν γιά ἕναν³⁰;

Ἐξήγηση.

Ἐπειδὴ ἔγιναν πολλές θεραπείες ἀπό τόν Κύριο, πού ξεπερνοῦν
τόν νοῦ καί τόν λόγο, ἔχουν γίνει καί τὰ δύο αὐτά θαύματα. Τόν ἕνα

26. Λουκᾶ 5, 19. Μάρκ 2, 5.

29. Ματθ. 8, 28.

27. Ματθ. 9, 2.

30. Μάρκ. 5, 1. Λουκᾶ 8, 26.

28. Ἰω. 5, 2.

Καὶ τοῦ μὲν ἑνὸς Μάρκος καὶ Λουκᾶς ἐμνημόνευσαν, τοῦ ἐν τῇ
 χώρα τῶν Γεργεσηνῶν ὑπ' αὐτοῦ ἰαθέντος· τῶν δὲ δύο, τῶν εἰς τὴν
 χώραν τῶν Γεργεσηνῶν ἰαθέντων, ὁ Ματθαῖος. Ὅθεν οἱ μὲν μετὰ
 τὴν ἴασιν οὐ μνημονεύονται, δεηθέντες τοῦ Κυρίου ὥστε συνεῖναι
 5 αὐτῶ, ὁ δὲ ἰστόρηται τοῦτο πεπραχώς.

Ἀπορία θ'.

Τίνος χάριν Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς φησιν εἰρηκέναι, τὴν εἰς τὸν
 Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἁμαρτίαν συγχωρεῖσθαι, τὴν δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον μὴ συγχωρεῖσθαι, τοῦ Κυρίου λέγοντος περὶ τοῦ Πνεύ-
 10 ματος τοῦ ἁγίου, «Ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν»;

Λύσις.

Τὴν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου βλασφημίαν, ὡς κατὰ ἄγνοιαν
 διὰ τὰ πάθη τῶ ἀνθρωπίνῳ τοῦ Κυρίου συγκρίματι προσαγομένην,
 εἶπεν διὰ μετανοίας συγχωρεῖσθαι, τὴν δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,
 15 τουτέστιν ἢ εἰς τὴν αὐτοῦ θεότητα, καθ' ὃ «Πνεῦμα ὁ Θεός», ἢ εἰς
 τὴν οὐσίαν τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, μετὰ τὴν τῶν θεοπρεπῶν
 σημείων καὶ τεράτων ἐπίδειξιν, εἰκότως ἀσυγχώρητον ἔφη, ὡς οὐκ
 ἔτι κατ' ἄγνοιαν, διὰ τὸ παρεσχηκέναι αὐτοῖς πείραν τῆς αὐτοῦ
 δυνάμεως· ἔπειτα δὲ διὰ τὸ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ τετρανωσθαι τὴν γνῶ-
 20 σιν τὴν περὶ τοῦ Πνεύματος. Δυσχερὲς γάρ, εἰ καὶ ἀδύνατον, τοὺς
 ἐκουσίως ἐν γνώσει ἀσεβοῦντας, ἅτε ποιωθέντας τῇ θεομάχῳ γνώ-
 μη, τὸ μεταβάλλεσθαι, κατὰ τὸ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ γεγραμμένον· «Εἰ
 ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα
 αὐτῆς». Τούτους ὁ Θεολόγος ἁμαρτάνοντας πρὸς θάνατον κέκλη-
 25 κε. Τὸ δὲ μὴ ἐν τῷ παρόντι, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι συγχωρεῖσθαι, δεί-
 κνυσι, τινὰ μὲν τῶν ἁμαρτημάτων ἐνταῦθα συγχωρεῖσθαι διὰ τῶν
 λαβόντων ἐξουσίαν δεσμεῖν καὶ λύειν, τινὰ δὲ ἐν τῷ μέλλοντι, ὅτε
 «τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων», τὴν νικῶ-
 σαν ψῆφον ὁ κριτῆς δωρήσεται τοῖς ἄξια ταύτης πράξασιν.

30

Ἀπορία ι'.

Τίνος χάριν Ματθαῖος τὸν ἀρχισυνάγωγον ἰστορεῖ περὶ τῆς
 θυγατρὸς ὡς ἤδη τελευτησάσης τῷ Χριστῷ διαλέγεσθαι, Μάρκος

31. Ματθ. 12, 32. Λουκᾶ 12, 10.

34. Ἱερ. 13, 23.

32. Ἰω. 16, 14.

35. Α' Ἰω. 5, 16ε.

33. Ἰω. 4, 24.

36. Ρωμ. 2, 15.

τόν ἀναφέρουν ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς, ἐκεῖνον ποῦ θεραπεύθηκε ἀπὸ αὐτὸν στὴ χώρα τῶν Γεργεσηνῶν. Ἐνῶ τοὺς δύο, ποῦ θεραπεύθηκαν στὴ χώρα τῶν Γεργεσηνῶν, τοὺς ἀναφέρει ὁ Ματθαῖος. Γι' αὐτὸ αὐτοὶ μετὰ τὴ θεραπεία τοὺς δὲν ἀναφέρονται, ἐπειδὴ παρακάλεσαν τὸν Κύριο νὰ μείνουν μαζί του. Ἐνῶ ὁ ἄλλος διηγεῖται ὅτι τὸ ἔκανε αὐτό.

Ἀπορία 9η.

Γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς λένε, ὅτι εἶπε, πὼς ἡ ἁμαρτία στὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου θὰ συγχωρηθεῖ, ἐνῶ ἡ ἁμαρτία στὸ ἅγιο Πνεῦμα δὲν θὰ συγχωρηθεῖ³¹, ἐφόσον ὁ Κύριος λέγει γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, «Γιατὶ θὰ λάβει ἀπὸ αὐτὸ ποῦ εἶναι δικό μου, καὶ θὰ σᾶς τὸ ἀναγγεῖλει»;

Ἐξήγηση.

Ἡ βλασφημία στὸν Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου εἶπε, ὅτι θὰ συγχωρεῖται μὲ τὴ μετάνοια, ἐπειδὴ ἀπὸ ἄγνοια, λόγω τῶν παθῶν, ἀπευθύνεται στὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Κυρίου. Ἐνῶ ἡ βλασφημία στὸ ἅγιο Πνεῦμα, δηλαδή ἡ στὴ θεότητά του, ἀφοῦ «ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα»³³, ἡ στὴν οὐσία τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, μετὰ τὴν ἐπίδειξη τῶν θαυμάτων καὶ σημείων ποῦ ταιριάζουν στὸν Θεό, δίκαια εἶπε ὅτι εἶναι ἀσυγχώρητη, καθόσον δὲν ὀφείλεται πιά σὲ ἄγνοια, ἐπειδὴ τοὺς ἔδωσε δείγματα τῆς δυνάμεώς του, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶχε διατρανωθεῖ ἡ γνώση σχετικὰ μὲ τὸ Πνεῦμα. Γιατὶ εἶναι δύσκολο, ἂν ὄχι καὶ ἀδύνατο, ἐκεῖνοι ποῦ θεληματικὰ καὶ συνειδητὰ ἀσεβοῦν, ἔχοντας κυριευθεῖ τελείως ἀπὸ τὴν ἀντίθετη γνώμη, νὰ ἀλλάξουν, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποῦ εἶναι γραμμένο στὸν Ἱερεμία: «Εἶναι δυνατόν νὰ ἀλλάξει ὁ Αἰθίοπας τὸ δέρμα του, καὶ ὁ πάνθηρας τὰ ποικίλματά του»³⁴. Αὐτοί, λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ θεολόγος, ὅτι ἁμαρτάνουν θανάσιμα³⁵. Τὸ ὅτι δὲν συγχωρεῖται οὔτε στὴν παροῦσα, οὔτε στὴ μέλλουσα ζωὴ, δείχνει ὅτι μερικὰ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα συγχωροῦνται ἐδῶ ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἔχουν τὴν ἐξουσία νὰ δένουν καὶ λύνουν, καὶ μερικὰ στὸ μέλλον, ὅταν, ἐνῶ οἱ σκέψεις θὰ κατηγοροῦν ἢ καὶ θὰ ἀπολογοῦνται³⁶, ὁ κριτὴς θὰ δώσει τὴ λευκὴ ψῆφο σ' ἐκείνους ποῦ ἔκαναν ἔργα ἄξια αὐτῆς³⁷.

Ἀπορία 10η.

Γιατὶ ὁ Ματθαῖος διηγεῖται ὅτι ὁ ἀρχισυνάγωγος μιλάει στὸν Χριστὸ γιὰ τὴ θυγατέρα του, σὰν νὰ ἔχει ἤδη πεθάνει³⁸, ἐνῶ ὁ Μάρκος καὶ

37. Ἀποκ. 2, 17.

38. Ματθ. 9, 18.

δὲ καὶ Λουκᾶς ὡς κινδυνευούσης; ὅτι Ματθαῖος ἀπραγμόνως αὐτὴν ἱστορεῖ παρὰ Χριστοῦ ἐπὶ τῇ πίστει μακαρισθῆναι, Μάρκος δὲ καὶ Λουκᾶς ἰαθῆναι ἅμα τῇ ἀφῆ, μακαρισθῆναι δὲ ὕστερον;

Λύσις.

5 Εἰδέναι χρῆ, ὅτι οὐχ ἔν σημείον, διάφορα δὲ οἱ εὐαγγελισταὶ συνεγράψαντο. Ὁ μὲν γὰρ ἄρχων ἀπλῶς, ἦν εἰκότως ἐθνικός, παρὰ τῷ Ματθαίῳ· ὅθεν καὶ ἀνληταῖς πρὸς τὸ πένθος ἐκέχρητο, ὅπερ οὐκ ἐξῆν Ἰουδαίοις Ὁ δὲ παρὰ τῷ Λουκᾷ καὶ Μάρκῳ συναγωγῆς ἄρχων, Ἰάειρος λεγόμενος. Καὶ ἐκεῖ μὲν ἀψάμενος τῆς χειρὸς
10 μόνον, ἐξήγειρεν, ἐνταῦθα δὲ καὶ φωνήσας τὸ κοράσιον ἀνέστησεν. Ὡσαύτως δὲ τὸ σημεῖον τὸ ἐπὶ τῆς αἰμορροούσης, ἱστορηθὲν ὑπὸ Μάρκου καὶ Λουκᾷ, ἕτερον ἦν παρὰ τὸ ἐν τῷ Ματθαίῳ κείμενον. Ἡ μὲν γὰρ «τὸν θῖον αὐτῆς ἰατροῖς προσανηλωκέναι» γέγραπται, ἡ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον πεπραχέναι ἱστόρηται.

15 **Ἀπορία ια'.**

Διατί Ματθαῖος καὶ Μάρκος μεθ' ἡμέρας ἕξ, Λουκᾶς δὲ μεθ' ἡμέρας ὀκτώ, τῆς πρὸς τοὺς μαθητὰς ὑποσχέσεως μεταμορφωθῆναι τὸν Κύριον λέγουσιν;

Λύσις.

20 Ὅτι οἱ μὲν τὰς ἐν μέσῳ μόνας ἐκτίθενται τῆς ὑποσχέσεως καὶ τῆς μεταμορφώσεως, ὁ δὲ Λουκᾶς σὺν ταῖς ἕξ καὶ τὰς δύο, ἃν τῇ μὲν ὑπέσχετο, τῇ δὲ μετεμορφώθη.

Ἀπορία ιβ'.

25 Πῶς τὸν ἀπὸ τοῦ τελωνίου κληθέντα μαθητὴν, Λευῖν Ἀλφαίου ὁ Λουκᾶς καλεῖ, μηδενὸς τῶν δώδεκα οὕτω καλουμένου;

Λύσις.

Εἰκὸς τοῦτον ἐκ τῶν ὁ εἶναι. Οὐ γὰρ ἓνα τελώνην, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς εἰς μαθητεῖαν ὁ Χριστὸς ἐκάλεσεν. Ὅθεν καὶ ὡς τελωνῶν φίλος ἀνειδίξετο. Οὐδὲν δὲ ξένον, τοῖς αὐτοῖς ῥήμασι τὸν Χριστὸν
30 πρὸς ἐκάτερον μαθητὴν χρῆσασθαι.

39. Μάρκ. 5, 23. 40. Ματθ. 9, 20. 41. Μάρκ. 5, 20. Λουκᾷ 8, 44. 42. Ματθ. 9, 23. 43. Λουκᾷ 8, 52. Μάρκ. 5, 41. 44. Λουκᾷ 8, 43. Μάρκ. 5, 25 ἔ. 45. Ματθ. 9, 20.

ὁ Λουκᾶς, σὰν νὰ κινδυνεύει³⁹; Καθόσον ὁ Ματθαῖος ἀναφέρει ἀβασάνιστα ὅτι μόνο μὲ τὴν πίστη ἀναστήθηκε ἀπὸ τὸν Χριστὸ⁴⁰, ἐνῶ ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς, ὅτι θεραπεύθηκε μόλις τὴν ἀκούμπησε καὶ ὕστερα ἀναστήθηκε⁴¹.

Ἐξήγηση.

Πρέπει νὰ ξέρουμε, ὅτι οἱ εὐαγγελιστὲς δὲν ἀναφέρουν ἓνα μόνο θαῦμα, ἀλλὰ διάφορα. Ὁ ἀπλῶς λοιπὸν ἄρχοντας στὸν Ματθαῖο⁴² ἦταν ἐθνικὸς. Γι' αὐτὸ καὶ στὸ πένθος χρησιμοποίησε καὶ ἀνθρώπους ποὺ ἔπαιζαν φλογέρα. Ἐνῶ ὁ ἄρχοντας ποὺ ἀναφέρεται στὸν Λουκᾶ καὶ στὸν Μάρκο ἦταν ἀρχισυνάγωγος, ὀνομαζόμενος Ἰάειρος. Στὴν πρώτη λοιπὸν περίπτωση μόνο μὲ τὸ πιάσιμο τοῦ χεριοῦ του ἀνέστησε τὸ κορίτσι, ἐνῶ στὴ δεύτερη περίπτωση⁴³, τὸ κορίτσι τὸ ἀνέστησε καὶ καλώντας το. Τὸ ἴδιο καὶ τὸ θαῦμα θεραπείας τῆς αἱμορροοῦσας ποὺ ἱστοροῦν ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς⁴⁴ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἀναφέρεται στὸν Ματθαῖο⁴⁵. Γιατὶ ἡ πρώτη ἀναφέρεται ὅτι εἶχε ξοδέψει ὅλη τὴν περιουσία της στοὺς γιατροὺς, ἐνῶ ἡ δεύτερη δὲν ἀναφέρεται νὰ ἔχει κάνει κάτι τέτοιο.

Ἀπορία 11η.

Γιατὶ ὁ Ματθαῖος καὶ Μάρκος λένε, ὅτι ὁ Κύριος μεταμορφώθηκε ἕξι μέρες μετὰ τὴν ὑπόσχεσή του στοὺς μαθητὲς του, καὶ ὁ Λουκᾶς μετὰ ἀπὸ ὀκτώ;

Ἐξήγηση.

Ἐπειδὴ οἱ Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς ἀναφέρουν μόνο τὶς ἐνδιάμεσες μέρες μετὰ τῆς ὑποσχέσεως καὶ τῆς μεταμορφώσεως, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς μαζί μὲ τὶς ἕξι ἀναφέρει καὶ τὶς ἄλλες δύο, ἀπὸ τὶς ὁποῖες κατὰ τὴν μία ἔδωσε τὴν ὑπόσχεση, καὶ κατὰ τὴν ἄλλη μεταμορφώθηκε.

Ἀπορία 12η.

Γιατὶ τὸν μαθητὴ ποὺ κλήθηκε ἀπὸ τὸ τελωνεῖο ὁ Λουκᾶς⁴⁷ τὸν ὀνομάζει Λευὶ τοῦ Ἀλφαίου, ἐνῶ κανένας ἀπὸ τοὺς δώδεκα δὲν ὀνομάζεται ἔτσι;

Ἐξήγηση.

Αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τοὺς ἑβδομήντα. Γιατὶ ὁ Χριστὸς δὲν κάλεσε ἓνα μόνο τελώνη νὰ γίνῃ μαθητὴς του, ἀλλὰ καὶ ἄλλους πολλούς. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν κατηγοροῦσαν ὡς φίλο τῶν τελωνῶν. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου παράξενο νὰ ἔχει χρησιμοποιήσει ὁ Χριστὸς στὸν καθένα τὰ ἴδια λόγια.

46. Ματθ. 17,1. Μάρκ. 9,1. Λουκᾶ 5,27.

47. Λουκᾶ 5,27.

Ἀπορία ιγ'.

Τίνος χάριν Ματθαῖος, εἰπὼν τὸν Κύριον, ἠνίκα τοὺς μακαρισμοὺς ἐξέθετο, εἰς τὸ ὄρος ἀναβῆναι, καὶ μόνοις διαλέγεσθαι τοῖς μαθηταῖς, ἐπήγαγεν, «Ὅτι ὅτε ἐτέλεσε τοὺς λόγους τούτους, ἐξε-
5 πλήσσαντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, τῶν λεγομένων οὐκ ἀκούοντες;

Λύσις.

Ὅτι οὐκ ἀποκρύψαι τὸν ὄχλον τὴν διδασκαλίαν ἐβούλετο ὁ Χριστός, ἀλλ' εὐλαβεστέρους καταστήσαι καὶ προσεχεστέρους τῷ
10 τῆς γῆς ἀναστήματι· οὐδὲ γὰρ ὑψηλὸν ἦν τὸ ὄρος, ὥστε κωλύειν τὴν ἀκρόασιν, ἀλλὰ πρόσγειον· ἐξ οὗ καταβάς, ἑτέρους μακαρισμοὺς ἐν ἄλλῳ καιρῷ, τοὺς παρὰ τῷ Λουκᾷ, ἐν τόπῳ πεδινῷ ἐξέθετο.

Ἀπορία ιε'.

Τίνος χάριν ὁ μὲν τῶν εὐαγγελιστῶν ἄλλους, οἱ δὲ ἄλλους ἐκ-
15 λεγῆναι παρὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς μαθητείαν ἐξέθεντο;

Λύσις.

Οὐδαμοῦ διεφώνησαν πρὸς ἀλλήλους οἱ εὐαγγελισταί, ἀλλά, πάντων τῶν ἀποστόλων συμφώνως τὰ ὀνόματα ἐκθέμενοι, ἐνὶ μόνῳ διαφόρους προσηγορίας ἐξέθεντο. Ματθαῖος γὰρ καὶ Μάρκος
20 Θαδδαῖον τοῦτον προσηγόρευσαν, Λουκᾶς δὲ Ἰούδαν Ἰακώβου, ἑτέρωθι δὲ Λεβθαῖον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν τριώνυμον· καθάπερ καὶ ἡ Χεδρών, Δαβὴρ καὶ πόλις γραμμάτων, καὶ Ἀργῶβ ὠνομάζετο. Ὅθεν καὶ Σίμων, οἱ μὲν Καναναῖον ἐκ τῆς πατρίδος, Λουκᾶς δὲ «ζηλωτὴν» ἐκ τῆς ἀρετῆς προσηγόρευσεν.

25

Ἀπορία ιε'.

Πῶς, εἰπὼν τοῖς ἀποστόλοις ὁ Κύριος, «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε», αὐτὸς ἐν Σαμαρείᾳ γενόμενος, πιεῖν ἐξήτει παρὰ Σαμαρείτιδος, καὶ πλήθει Σαμαρειτῶν πρὸς αὐτὸν ἐξελθόντι διελέγετο;

30

Λύσις.

Τοῖς Ἰουδαίοις πᾶσαν ἀφορμὴν ἐγκόψαι βουλόμενος, τὴν ἐντολὴν ταύτην πρὸ τοῦ σταυροῦ τοῖς μαθηταῖς ἔδωκε· μετὰ δὲ τοῦτο, φησί· «Μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη», καὶ τὰ ἐξῆς, ἵνα μὴ ὡς παρο-

Ἀπορία 13η.

Γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Ματθαῖος, ἀφοῦ εἶπε ὅτι ὁ Κύριος, ὅταν διατύπωσε τοὺς μακαρισμοὺς, ἀνέβηκε στὸ ὄρος καὶ μίλησε στοὺς μαθητὲς του, πρόσθεσε· «ὅταν τελείωσε τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἔμεινε ἔκπληκτο τὸ πλῆθος γιὰ τὴ διδασκαλία του»⁴⁸, ἀφοῦ δὲν ἀκουσαν ἐκεῖνα ποὺ εἶπε;

Ἐξήγηση.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς δὲν ἤθελε νὰ κρύψει τὴ διδασκαλία του ἀπὸ τὸ πλῆθος, ἀλλὰ νὰ τοὺς κάνει πιὸ εὐλαβεῖς καὶ προσεκτικούς μὲ τὴν ψηλότερο μέρος στὸ ὅποιο ἀνέβηκε. Ἦταν βουνὸ δὲν ἦταν ψηλό, ὥστε νὰ ἐμποδίζει τὴν ἀκρόαση, ἀλλὰ περίπου ἴδιο μὲ τὸ ἔδαφος. Ὅταν κατέβηκε ἀπὸ αὐτὸ ἀπήγγειλε ἄλλους μακαρισμοὺς, σὲ ἄλλον χρόνο, αὐτοὺς ποὺ ἀναφέρει ὁ Λουκᾶς, σὲ τόπο πεδινό^{48α}.

Ἀπορία 14η.

Γιατί ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς εὐαγγελιστὲς ἀναφέρει ἄλλους καὶ οἱ ἄλλοι εὐαγγελιστὲς ἄλλους, ποὺ ἐξελέγησαν ἀπὸ τὸν Χριστὸ νὰ γίνουν μαθητὲς του⁴⁹;

Ἐξήγηση.

Πουθενὰ δὲ διαφωνοῦν οἱ εὐαγγελιστὲς μεταξύ τους, ἀλλὰ, ἐνῶ ἐκθέτουν ὅλων τῶν ἀποστόλων τὰ ὀνόματα συμφωνώντας, σὲ ἓναν μόνο ἀναφέρουν διαφορετικὰ ὀνόματα, τὸν ὅποιο ὁ Ματθαῖος καὶ Μάρκος τὸν ὀνόμασαν Θαδδαῖο, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς Ἰούδα τοῦ Ἰακώβου, καὶ ἀλλοῦ Λεβαῖον, ἐπειδὴ εἶχε τρία ὀνόματα, ὅπως καὶ ἡ Χεβρῶν ὀνομαζόταν Δαθῆρ καὶ πόλη τῶν γραμμάτων, καὶ Ἀργώβ. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν Σίμωνα ἄλλοι τὸν ὀνομάζουν Καναναῖο, ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς τὸν ὀνομάζει καὶ ζηλωτῆ, ἀπὸ τὴν ἀρετὴ του.

Ἀπορία 15η.

Γιατί ὁ Κύριος, ἐνῶ στοὺς ἀποστόλους εἶπε, «Στοὺς ἐθνικούς νὰ μὴ πηγαίνατε, καὶ στὴν πόλη τῶν Σαμαρειτῶν νὰ μὴ μπεῖτε»⁵⁰, ὁ ἴδιος ὅταν πῆγε στὴ Σαμάρεια, ζήτησε νὰ πιεῖ νερὸ ἀπὸ Σαμαρείτιδα, καὶ μιλοῦσε μὲ τὸ πλῆθος τῶν Σαμαρειτῶν ποὺ ἦρθε σ' αὐτόν⁵¹;

Ἐξήγηση.

Θέλοντας νὰ ξεκόψει κάθε ἀφορμὴ στοὺς Ἰουδαίους, ἔδωσε τὴν ἐντολὴ αὐτὴ στοὺς μαθητὲς του πρὶν ἀπὸ τὴ σταύρωση. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴν ὅμως λέγει· «Διδάξετε ὅλα τὰ ἔθνη»⁵² καὶ τὰ λοιπά, γιὰ νὰ μὴ

Μάρκ. 3, 16. Λουκᾶ 6, 13. 50. Ματθ. 10, 5. 51. Ἰω. 4, 9. 30. 52. Ματθ. 28, 19.

φθέντες δόξωσιν αὐτῷ χαλεπαίνειν. Ἐπειτα ἡ ὁδὸς οὐκ ἔθνῶν, μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἰουδαίων καὶ πάντων εἶναι δύναται. Οὐ γὰρ ἐν αὐτῇ ἔθνη μόνον ἀποκληρωμένως ὀδεύει. Ὀδὸς δὲ τροπικῶς ἔθνῶν, εἰδωλολατρία καὶ ἐπαιοιδία καὶ ἀστρολογία. Τὴν δὲ πόλιν τῶν Σαμαρειτῶν, παρόδῳ κεχρημένος εἰσηλθεν. Οὐ γὰρ ἔπρεπε τῇ αὐτοῦ εὐσπλαγχνία, Ἰουδαίους μὲν ἀπωθουμένους αὐτὸν ἐφέλκεσθαι, Σαμαρείτας δὲ πιστεύσαντας καὶ ἐφέλκομένους αὐτὸν ἀπώσασθαι.

Ἄπορία ις΄.

10 Τίνος χάριν Ἰωάννης εἰσήγαγε τὸν Κύριον τοῖς Ἰουδαίοις περὶ τοῦ Πατρὸς λέγοντα, «Οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑώρακατε», Μωυσέως λέγοντος· «Εἰ ἀκήκοεν ἔθνος φωνὴν Θεοῦ ζῶντος, ὃν τρόπον ἀκήκοας σὺ καὶ ἔζησας»;

Λύσις.

15 Ἀκοὴ καὶ ὄρασις οὐ τῶν ὠτῶν ἢ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἔξωθεν ἢ ἐνέργεια τοσοῦτον, ὅσον τῆς διανοίας ἢ κατανόησις λέγεται. Ὅθεν καὶ Ἡσαΐας φησὶν· «Τίς τυφλός, ἀλλ’ ἢ οἱ παῖδές μου, καὶ κωφοί, ἀλλ’ ἢ οἱ κυριεύοντες αὐτῶν;». Τὸ ἀνήκοον τῶν νῦν καὶ ἀπειθές τῶν Ἰουδαίων διὰ τούτων ἠνίξατο. Ἄλλως τε αὐτῷ τῷ Μωϋσῆϊ 20 χρηματίζων ὁ Θεός, φησὶν· «Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται».

Ἄπορία ιζ΄.

Τίνος χάριν Ἰωάννης ποτὲ μὲν φησιν τὸν Χριστὸν εἰρηκέναι, «Κἀμὲ οἶδατε, καὶ οἶδατε πόθεν εἰμί», ποτὲ δὲ τοῖς αὐτοῖς «Οὐκ οἶδατε πόθεν ἔρχομαι καὶ ποῦ ὑπάγω». Καί, «Οὔτε ἐμὲ οἶδατε, οὔτε τὸν Πατέρα μου»;

Λύσις.

Ἐπισημασθέντος ὅτι, διπλοῦ τοῦ μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστὸν τυγχάνοντος, διαφόρως πρὸς αὐτοὺς διαλέγεται· κατὰ μὲν τὸ ἀνθρώπινον εἶδέναι αὐτοὺς λέγων, αὐτοῦ τε τὴν τε πατρίδα καὶ τὴν μητέρα· κατὰ δὲ 30 τὴν θεϊαν οὐσίαν ἀγνοεῖν, Υἱὸν ὄντα ἴσον τῷ Πατρὶ· ἀγνοεῖν δὲ καὶ τὸν Πατέρα, ὄντα Πατέρα Υἱοῦ μονογενοῦς.

Ἄπορία ιη΄.

Πῶς Ἰωάννης λέγει, «Οὐπω ἦν Πνεῦμα, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω

53. Ἰω. 5, 37.

54. Δευτ. 4, 33.

55. Ἡσ. 42, 19.

56. Ἐξ. 33, 20.

57. Ἰω. 7, 28.

58. Ἰω. 8, 15.

59. Ἰω. 8, 19.

νομίσουν ὅτι παραμελήθηκαν καὶ δυσανασχετίσουν. Ἐπειτα ὁ δρόμος δὲν εἶναι μόνο τῶν ἐθνικῶν, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ ὄλων. Γιατὶ σ' αὐτὸν δὲν περπατοῦν ἀποκλειστικὰ μόνον ἐθνικοί. Δρόμος τῶν ἐθνῶν μεταφορικὰ σημαίνει εἰδωλολατρία, θεραπεία μὲ μαγικὲς ᾠδές, καὶ ἀστρολογία. Στὴν πόλη τῶν Σαμαρειτῶν μπήκε καθὼς περνοῦσε ἀπὸ ἐκεῖ. Γιατὶ δὲν ταίριαζε στὴν εὐσπλαγχνία του, τοὺς Ἰουδαίους ποὺ τὸν ἐδίωκαν νὰ τοὺς θεωρεῖ δικούς του, ἐνῶ τοὺς Σαμαρεῖτες ποὺ πίστεψαν καὶ τὸν παρακαλοῦσαν νὰ μείνει μαζί τους, νὰ τοὺς ἀποφύγει.

Ἄπορία 16η.

Γιατὶ ὁ Ἰωάννης παρουσιάζει τὸν Κύριο νὰ λέγει στοὺς Ἰουδαίους γιὰ τὸν Πατέρα, «Οὔτε τὴ φωνή του ἔχετε ἀκούσει ποτέ, οὔτε τὴ μορφὴ του ἔχετε δεῖ»⁵³, ἐνῶ ὁ Μωϋσῆς λέγει· «Ἔκουσε κανένα ἔθνος τὴ φωνὴ τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ, ὅπως τὴν ἄκουσες ἐσὺ καὶ ἔζησες;»⁵⁴.

Ἐξήγηση.

Ἄκοὴ καὶ ὄραση ὀνομάζεται ὄχι τόσο ἡ ἐνέργεια τῶν ἐξωτερικῶν αὐτιῶν καὶ τῶν ματιῶν, ὅσο ἡ κατανόηση τῆς διάνοιας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει· «Ποιὸς εἶναι τυφλός, παρὰ οἱ δούλοι μου, καὶ ποιοὶ εἶναι κωφοί, παρὰ οἱ ἄρχοντες ποὺ τοὺς κυβερνοῦν;»⁵⁵. Μὲ αὐτὰ ὑπαινίσσεται τὴν ἀνυπακοὴ καὶ τὴν ἀπειθεῖα τῶν σημερινῶν Ἰουδαίων. Ἄλλωστε μιλώντας ὁ Θεὸς στὸν ἴδιο τὸν Μωϋσῆ λέγει· «Κανένας ἄνθρωπος ποὺ θὰ δεῖ τὸ πρόσωπό μου δὲν θὰ ζήσει»⁵⁶.

Ἄπορία 17η.

Γιατὶ ὁ Ἰωάννης ἄλλοτε λέγει ὅτι ὁ Χριστὸς εἶπε, «Καὶ ἐμένα μὲ ξέρετε, καὶ γνωρίζετε ἀπὸ ποῦ εἶμαι»⁵⁷, καὶ ἄλλοτε πάλι στοὺς ἴδιους λέγει· «Δὲν ξέρετε ἀπὸ ποῦ ἔρχομαι καὶ ποῦ πηγαίνω»⁵⁸, καί, «Οὔτε ἐμένα γνωρίζετε, οὔτε τὸν Πατέρα μου»⁵⁹;

Ἐξήγηση.

Ἐπειδὴ τὸ μυστήριο τοῦ Χριστοῦ εἶναι διπλό, γι' αὐτὸ τοὺς μιλάει κατὰ διάφορο τρόπο. Ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του λέγει ὅτι γνωρίζουν καὶ αὐτὸν καὶ τὴν πατρίδα του καὶ τὴ μητέρα του. Ὡς πρὸς τὴ θεία φύση του ὁμως λέγει, ὅτι ἀγνοοῦν ὅτι εἶναι Υἱὸς ἴσος μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ ἀγνοοῦν καὶ τὸν Πατέρα, ὅτι εἶναι Πατέρας μονογενοῦς Υἱοῦ.

Ἄπορία 18η.

Γιατὶ ὁ Ἰωάννης λέγει, «Δὲν εἶχε ἀκόμα δοθεῖ τὸ Πνεῦμα, γιατί ὁ

ἐδοξάσθη», καταβάντος ἐν εἵδει περισσεῶς ἐπὶ τὸν Χριστὸν ἐν τῷ
βαπτίσματι τοῦ ἁγίου Πνεύματος;

Λύσις.

ᾠτι Πνεῦμα ἐνταῦθα οὐ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ
5 Πνεύματος καλεῖ, καθάπερ καὶ Παῦλος, εἰπὼν, «Τὸ Πνεῦμα μὴ
σβέννυτε» ὅπερ οὐκ ἔδει πρὶν τὴν ἀπαρχὴν ἡμῶν εἰς οὐρανοὺς ἀν-
ελθεῖν καταβῆναι, καὶ τὰς διαφόρους καὶ πολυτρόπους ἐνεργῆσαι
δυνάμεις, περὶ ὧν φησιν ὁ Χριστός, «ποταμοὺς ἐκ τῆς κοιλίας ρεύ-
σειν ὕδατος ζῶντος ἐκ τῆς κοιλίας», δηλαδὴ τῆς καρδίας τῶν εἰς
10 αὐτὸν πιστευόντων. Δόξαν δὲ ἐνταῦθα τὸν σταυρὸν ἐκάλεσεν, κατὰ
τὸ εἰρημένον «ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που».

Ἄπορία ιθ'.

Τίνα πατέρα ἔχειν ὁ διάβολος δύναται; Φησὶ γὰρ ὁ Ἰωάννης,
15 παρ' ἑαυτοῦ εἰρηκέναι τὸν Κύριον, «Ὅταν λαλή, τὸ ψεῦδος ἐκ τῶν
ιδίων λαλεῖ ὅτι ψεύστης ἐστίν, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ».

Λύσις.

Διάβολον ἐνταῦθα ἢ τὸν Ἀντίχριστον λαλεῖ, «τὸν υἱὸν τῆς
ἀπωλείας» κατὰ Παῦλον, ὃς ὅτ' ἂν λέγη τὸ ψεῦδος, διαβάλλων τὸν
20 Χριστὸν ὡς ἀντίθεον, καὶ ἑαυτὸν συνιστῶν ὡς θεόν, ἐκ τῶν ιδίων
λαλεῖ ψεύστης ὢν, καθάπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ Σατανᾶς ἢ τὸν Κάϊν,
οὗ τέκνα δικαίως τοὺς Ἰουδαίους ἐκάλεσεν, εἰρηκότας υἱοὺς εἶναι
τοῦ Ἀβραάμ, διὰ τὸ μμητὰς γεγενῆσθαι τῶν τοῦ Κάϊν τρόπων, τοῦ
ψευσαμένου μὲν τὸν Θεόν, ἐν τῷ εἰπεῖν «Μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ
25 μου;», πρῶτου δὲ φθόνον καὶ φόνον τεκόντος ἐν ἀνθρώποις, καθά-
περ καὶ ὁ τοῦτο πατὴρ ὁ Σατανᾶς

Ἄπορία κ'.

Διατί Λουκᾶς φησὶ, τοῖς ἐβδομήκοντα εἰρηκέναι τὸν Κύριον,
«Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων», καὶ τὰ
30 ἐξῆς, Ματθαῖος δὲ τοῖς δώδεκα; Καὶ τίνος χάριν ὁ Λουκᾶς τῶν
ἐβδομήκοντα μέμνηται μόνον;

Λύσις.

ᾠτι πολλάκις τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν ἐξέθετο ὁ Κύριος, οὐ
λόγων ἀπορῶν, ἀλλὰ τοὺς ἀκροατὰς θεβαιῶν. ᾠθεν καὶ τοῖς ιθ'

60. Ἰω. 7, 39.

61. Ματθ. 3, 16.

62. Α' Θεσσ. 5, 19.

63. Ἰω. 7, 38.

Ἰησοῦς δὲν εἶχε ἀκόμα δοξασθεῖ»⁶⁰, ἀφοῦ τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶχε κατέβει μὲ τὴ μορφὴ περιστεριοῦ πάνω στὸν Χριστὸ κατὰ τὴ βάπτισή του⁶¹;

Ἐξήγηση.

Ἐπειδὴ ἐδῶ Πνεῦμα δὲν ὀνομάζει τὴν οὐσία, ἀλλὰ τὴν ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος, ὅπως καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν λέγει, «Τὸ Πνεῦμα νὰ μὴ τὸ σβήνετε»⁶². Τὸ Πνεῦμα δὲν ἔπρεπε νὰ κατεβεῖ προτοῦ ἢ ἀπαρχὴ μας (ὁ Χριστὸς) ἀνεβεῖ στοὺς οὐρανοὺς, καὶ νὰ κάνει τίς διάφορες καὶ πολὺμορφες δυνάμεις του, γιὰ τίς ὁποῖες ὁ Χριστὸς λέγει, ὅτι θὰ τρέξουν ἀπὸ τὴν κοιλιά, δηλαδή ἀπὸ τὴν καρδιὰ αὐτῶν πού πιστεύουν, ποταμοὶ νεροῦ πού χαρίζει ζωὴ⁶³. Καὶ δόξα ἐδῶ ὀνόμασε τὴ σταύρωση, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ· «Ἦρθε ἡ ὥρα νὰ δοξασθεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»⁶⁴.

Ἀπορία 19η.

Ποιὸν πατέρα μπορεῖ νὰ ἔχει ὁ διάβολος; Γιατί ὁ Ἰωάννης λέγει, ὅτι ὁ Κύριος ἔχει πεῖ, πὼς «ὅταν μιλάει, λέγει ψεύδη ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ἐπειδὴ εἶναι ψεύτης καὶ αὐτὸς καὶ ὁ πατέρας του»⁶⁵.

Ἐξήγηση.

Διάβολο ἐδῶ ὀνομάζει ἢ τὸν Ἀντίχριστο, τὸν υἱὸ τῆς ἀπώλειας, σύμφωνα μὲ τὸν Παῦλο⁶⁶, ὁ ὁποῖος Ἀντίχριστος, ὅταν λέγει ψέματα, διαβάλλοντας τὸν Χριστὸ ὡς ἀντίθετο καὶ παρουσιάζοντας τὸν ἑαυτό του ὡς θεό, μιλάει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ὄντας ψεύτης, ὅπως καὶ ὁ πατέρας του ὁ Σατανᾶς. Ἡ τὸν Κάϊν, τοῦ ὁποῖου παιδιὰ δίκαια ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους, πού εἶπαν ὅτι εἶναι υἱοὶ τοῦ Ἀβραάμ. Καὶ τοὺς ὀνομάζει υἱοὺς τοῦ Κάϊν, ἐπειδὴ ἔγιναν μιμητὲς τῶν τρόπων τοῦ Κάϊν, ὁ ὁποῖος ψεύσθηκε στὸν Θεὸ λέγοντας, «Μήπως εἶμαι φύλακας τοῦ ἀδελφοῦ μου;»⁶⁷, καὶ στοὺς ἀνθρώπους γέννησε τὸν φθόνο καὶ τὸν φόνο, ὅπως καὶ ὁ πατέρας αὐτοῦ ὁ Σατανᾶς.

Ἀπορία 20η.

Γιατί ὁ Λουκᾶς λέγει, ὅτι ὁ Κύριος εἶπε στοὺς ἑβδομήντα, «Σᾶς στέλνω σὰν πρόβατα μέσα σὲ λύκους»⁶⁸ καὶ τὰ λοιπὰ, ἐνῶ ὁ Ματθαῖος στοὺς δώδεκα; Καὶ γιατί ὁ Λουκᾶς ἀναφέρει μόνο τοὺς ἑβδομήντα⁶⁹;

Ἐξήγηση.

Ἐπειδὴ πολλὲς φορές ὁ Κύριος ἔκανε τὴν ἴδια διδασκαλία, μὴ ἔχοντας βέβαια πρόβλημα στὸ νὰ μιλάει, ἀλλὰ γιὰ νὰ βεβαιώνει τοὺς

64. Ἰω. 12, 23.

65. Ἰω. 8, 44.

66. Β' Θεσσ. 2, 3.

67. Γεν. 4, 9.

68. Λουκᾶ 10, 3.

69. Ματθ. 10, 16.

καὶ τοῖς ὁ ἐν διαφόροις καιροῖς τὰ αὐτὰ ἐξέθετο.

Ἐπορία κα'.

Τίνος χάριν φησὶν ὁ Κύριος πρὸς Νικόδημον, ὅτι «Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ»; Εἰ μὲν γὰρ Υἱὸν ἀνθρώπου προσήκει νοεῖσθαι τὴν ἀνθρωπότητα, αὕτη ἐξ οὐρανοῦ οὐ κατέβη· εἰ δὲ ὅλον τὸν σαρκωθέντα λόγον, πῶς, μήπω ἀναληφθεὶς, ἀναληφθῆναι εἰς οὐρανοὺς ἐλέγετο;

Λύσις.

10 Τὸν Νικόδημον ἐκ τῆς ἰουδαϊκῆς ταπεινότητος εἰς τὸ τῶν δογμάτων ὕψος ἀναγαγεῖν ὁ Κύριος βουλόμενος καὶ περὶ τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τοῦτον μυσταγωγῆσαι, ὡς εἶδε πρὸς τὸ ὕψος ἰλιγγιῶντα, φησὶν· «Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε. Ὅθεν φησὶ μηδένα ἀναβεβηκέναι εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ τὸν ἐκ τοῦ
15 οὐρανοῦ καταβάντα, ἑαυτὸν σημαίνων, διὰ τε τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι διαζευχθῆναι τῆς ἀνθρωπότητος τὸν Θεὸν Λόγον, οὗ φησὶν κατεληλυθέναι. Ἀνάβασιν μὲν τοι, οὐ τὴν μετὰ σαρκὸς ἐνταῦθα λέγει, ἀλλὰ τὴν ὑπὲρ διαφορῶν ἀρχαίων οἰκονομιῶν, περὶ ὧν φησὶν ἡ Γραφή· «Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἀπὸ Ἀβραάμ», ἠνίκα ἐπαύσατο λαλεῖν αὐτῷ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Εἰ δὲ Υἱὸν ἀνθρώπου καλεῖ μετὰ τὴν σάρκωσιν τὸν Θεὸν Λόγον, οὐ θαυμαστόν ἐπειδὴ καὶ βασιλεὺς καὶ στρατηγός, ἀγρὸν ἠγορακῶς, ἢ γάμψιν συναλλάξας πρὸ τῆς βασιλείας καὶ τῆς στρατηγίας, ὅμως μετὰ ταῦτα λέγεται, ὅτι βασιλεὺς τὸν ἀγρὸν ἐκτήσατο ἢ ὁ στρατηγός.

25 Ἐπορία κβ'.

Πῶς τὸν Κύριον εἰρηκέναι τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγεν Ἰωάννης, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν», αὐτοῦ εἰρηκότος, τὴν ἐσχάτην ἡμέραν μηδὲ τοὺς ἀγγέλους, μηδὲ τὸν Υἱὸν εἰδένας, ἀλλὰ μόνον τὸν Πατέρα;

30 Λύσις.

Ὅτι τὸν τῶν αἰώνων ποιητὴν ἡμέραν ἢ ὥραν ἀγνοῆσαι ἀμήχανον, τοῦτο πᾶσι δῆλον. Ὅθεν δεικνύνται κατὰ τρεῖς τρόπους τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν ἐκθέσθαι τὸν Κύριον. Καὶ τὰ μὲν ὡς ἄνθρωπον

70. Ἰω. 3, 13.

73. Ἰω. 10, 30

71. Ἰω. 3, 12.

74. Ματθ, 24, 36.

72. Γεν. 17, 22.

ἀκροατῆς του. Γι' αὐτὸ καὶ στοὺς δώδεκα καὶ στοὺς ἑβδομήντα ἀποστόλους, σὲ διαφορετικὸ χρόνο, εἶπε τὰ ἴδια.

Ἀπορία 21η.

Γιατί ὁ Κύριος λέγει στὸν Νικόδημο, ὅτι «κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, παρὰ μόνο ἐκεῖνος ποῦ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶναι στὸν οὐρανό»⁷⁰; Γιατί, ἐφόσον πρέπει ὡς Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐννοοῦμε τὴν ἀνθρώπινη φύση του, αὐτὴ δὲν κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ἐὰν πάλι ἐννοοῦμε ὅλον τὸν σαρκωθέντα Λόγο, τότε γιατί, ἀφοῦ δὲν ἀναλήφθηκε ἀκόμα στοὺς οὐρανοὺς, λέγεται ὅτι ἀναλήφθηκε;

Ἐξήγηση.

Θέλοντας ὁ Κύριος νὰ ἀνεβάσει τὸν Νικόδημο ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκὴ ταπεινότητα στὸ ὕψος τῶν δογμάτων, καὶ νὰ τὸν εἰσαγάγει στὰ μυστήρια τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, ἐπειδὴ τὸν εἶδε νὰ αἰσθάνεται ἱλιγγο πρὸς τὸ ὕψος, λέγει· «Ἐὰν σᾶς μιλῶ γιὰ τὰ ἐπίγεια καὶ δὲν πιστεύετε»⁷¹. Γι' αὐτὸ λέγει, ὅτι «κανένας δὲν ἀνέβηκε στὸν οὐρανό, παρὰ μόνο ἐκεῖνος ποῦ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό», ἐννοώντας τὸν ἑαυτό του, καὶ μὲ τὴν ἀνοδο καὶ μὲ τὴν κάθοδο, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποχωρισθεῖ τὴν ἀνθρώπινη φύση ὁ Θεὸς Λόγος, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι κατέβηκε. Ἐδῶ ὅμως ἀνάβαση δὲν ἐννοεῖ τὴν ἀνάληψη, ἀλλὰ τίς διαφορὲς παλιῆς θεῖες ἐνέργειες, γιὰ τίς ὁποῖες ἡ Γραφή λέγει· «ἀναχώρησε ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ»⁷², ὅταν ἔπαυσε νὰ μιλάει σ' αὐτόν, καὶ ἄλλα τέτοια. Ἐὰν ὀνομάζει Υἱὸ τοῦ ἀνθρώπου τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ, δὲν εἶναι παράξενο αὐτό, γιατί καὶ ἓνας βασιλιάς καὶ στρατηγός, ἐὰν ἀγοράσει ἓνα χωράφι, ἢ κάνει συναλλαγὴ μὲ γάμο πρὶν ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ βασιλιᾶ ἢ στρατηγοῦ, ὅμως ἔπειτα λέγεται, ὅτι ὁ βασιλιάς ἢ ὁ στρατηγός ἀγόρασε τὸ χωράφι.

Ἀπορία 22η.

Γιατί ὁ Ἰωάννης λέγει, ὅτι ὁ Κύριος εἶπε στοὺς Ἰουδαίους, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας μου εἴμαστε ἓνα»⁷³, ἀφοῦ εἶπε, ὅτι τὴν ἡμέρα τῆς συντέλειας τοῦ κόσμου δὲν τὴν γνωρίζουν οὔτε οἱ ἄγγελοι, οὔτε ὁ Υἱός, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας»⁷⁴;

Ἐξήγηση.

Ὅτι εἶναι ἀδύνατον ὁ δημιουργὸς τῶν αἰώνων νὰ ἀγνοεῖ τὴν ἡμέρα ἢ τὴν ὥρα, αὐτὸ εἶναι φανερὸ σὲ ὅλους. Ἔτσι ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Κύριος ἐκθέτει τὴ διδασκαλία του κατὰ τρεῖς τρόπους. Ἄλλα

διαλέγεσθαι, ὡς τὸ προτεθὲν κεφάλαιον, καὶ τό, «Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου», καὶ τό, «Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάραται». Ποτὲ δὲ ὡς Θεόν, ὅτ' ἂν φησιν «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμεν», καί, «Ὅτι ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμά εἰσι», καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ποτὲ δὲ ὡς
 5 Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ὡς ὅτ' ἂν λέγει· «Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς». Ἄρτος γὰρ τὸ σῶμα, Θεὸς δὲ ὁ καταβάς. Καὶ ὅτ' ἂν λέγει· «Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν», καὶ «πάλιν λαβεῖν αὐτήν». Τὸ γὰρ κατ' ἐξουσίαν θεῖναι καὶ λαβεῖν, θεότητος, ἢ δὲ ψυχῆ, ἀνθρωπότητος. Ἐνταῦθα μὲν τὴν ἄγνοιαν, τῶν μαθητῶν τὸ
 10 περιέργον ἀναστεῖλαι δουλόμενος, προεβάλλετο, ἵνα μὴ ἀσχάλωσιν ὡς οὐ μόνοι, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀγγέλων τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀγνοοῦντες.

Ἀπορία κγ'.

Διατί τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγεν ὁ Κύριος, «Πάντες ὅσοι ἤλθον πρὸ
 15 ἐμοῦ, κλέπται καὶ λησταί εἰσιν»; Ἔρα οὖν λησταὶ Μωϋσῆς καὶ οἱ προφηταὶ ἐτύγχανον;

Λύσις.

Καταστοχασάμενος διάβολος τῆς Χριστοῦ παρουσίας, ἤγειρε πρὸ ὀλίγου τῆς αὐτοῦ ἐπιδημίας στασιαστάς τινας, τοὺς περὶ Θεοῦ
 20 δᾶν καὶ Ἰούδαν, ἑαυτοῖς δόξαν ἀρπάσαντας καὶ τοὺς πεισθέντας αὐτοῖς ἀναστῶσαντας, οἱ καὶ «διελύθησαν», καθὰ τῷ Γαμαλιῆλ εἴρηται. Τούτοις τοίνυν διὰ τούτων αἰνίττεται, καὶ ὅσοι τούτων ζηλωταὶ γεγόνασιν. Μωϋσέως μὲν τοι καὶ τῶν προφητῶν, «ἤκουσαν τὰ πρόβατα».

25 Ἀπορία κδ'.

Τίνος χάριν Ματθαῖος τὴν μητέρα τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου αἰτῆσαι τὴν ἐκ δεξιῶν καθέδραν τοῖς υἱοῖς τὸν Κύριον ἰστόρησε, Μάρκος δὲ οὐκ αὐτήν, ἀλλὰ τοὺς υἱοὺς τοῦτο αἰτῆσαι ἐξέθετο;

Λύσις.

30 Ματθαῖος λεπτομερεστέρως τὴν ἅμα τοῖς υἱοῖς τῆς μητρὸς πρεσβείαν ἐξέθετο, Μάρκος δὲ βραχυλογίας πάνυ πεφροντικῶς, μόνον τῶν υἱῶν ἐμνημόνευσεν, ὅπερ ἐναντιολογία οὐκ ἔστιν.

75. Ματθ. 26, 38.

78. Ἰω. 6, 41.

76. Ἰω. 12, 27.

79. Ἰω. 10, 18.

77. Ἰω. 16, 15.

80. Ἰω. 10, 8.

δηλαδή τὰ λέγει ὡς ἄνθρωπος, ὅπως τὸ προηγούμενο θέμα, καὶ τό, «Εἶναι λυπημένη ἡ ψυχὴ μου μέχρι θανάτου»⁷⁵, καὶ τό, «Τώρα ἡ ψυχὴ μου ταράχθηκε»⁷⁶. Ἄλλοτε μιλάει ὡς Θεός, ὅπως ὅταν λέγει: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἴμαστε ἓνα», καί, «Ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας μου, εἶναι διὰ μου»⁷⁷, καὶ πολλὰ παρόμοια. Καὶ ἄλλοτε πάλι ὡς Θεός καὶ ἄνθρωπος, ὅπως ὅταν λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄρτος ποῦ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανό»⁷⁸. Γιατί ἄρτος εἶναι τὸ σῶμα, καὶ Θεός αὐτὸς ποῦ κατέβηκε. Καὶ ὅταν λέγει: «Ἐχω ἐξουσία νὰ θυσιάσω τὴ ζωὴ μου, καὶ πάλι νὰ τὴν λάβω»⁷⁹. Γιατί ἡ ἐξουσία νὰ θυσιάσει καὶ νὰ ξαναλάβει τὴ ζωὴ του, εἶναι τῆς θεότητος, ἐνῶ ἡ ψυχὴ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Ἐδῶ λοιπὸν προέβαλε τὴν ἀγνοία, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἐμποδίσει τὴν περιέργεια τῶν μαθητῶν, γιὰ νὰ μὴ στενοχωροῦνται, γιατί δὲν εἶναι μόνο αὐτοὶ ποῦ ἀγνοοῦν τὴν ἡμέρα ἐκείνη, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄγγελοι.

Ἄπορία 23η.

Γιατί ὁ Κύριος ἔλεγε στοὺς Ἰουδαίους, ὅτι «Ὅλοι ὅσοι ἦρθαν πρὶν ἀπὸ μένα, εἶναι κλέφτες καὶ ληστές»⁸⁰; Ἄρα λοιπὸν ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆτες ἦσαν ληστές;

Ἐξήγηση.

Ὁ διάβολος ὅταν ἀντιλήφθηκε τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ, λίγο νωρίτερα ἀπὸ τὸν ἐρχομό του ξεσήκωσε μερικοὺς στασιαστὲς γύρω ἀπὸ τὸν Θεοῦδᾶ καὶ τὸν Ἰούδα, οἱ ὁποῖοι ἄρπαξαν τὴ δόξα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ ἀναστάτωσαν ἐκείνους ποῦ πίστεψαν σ' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι καὶ διαλύθηκαν⁸¹, ὅπως εἰπώθηκε ἀπὸ τὸν Γαμαλιήλ. Ἐκείνους λοιπὸν ὑπαινίσσεται μὲ τὰ λόγια αὐτὰ, καὶ ὅσους ἔγιναν ἴδιοι μὲ ἐκείνους. Ἐνῶ τὸν Μωϋσῆ καὶ τοὺς προφῆτες «τοὺς ἄκουσαν τὰ πρόβατα».

Ἄπορία 24η.

Γιατί ὁ Ματθαῖος λέγει, ὅτι ἡ μητέρα τῶν υἱῶν τοῦ Ζεβεδαίου ζήτησε ἀπὸ τὸν Κύριο νὰ καθίσουν οἱ υἱοὶ τῆς στα δεξιὰ του⁸², ἐνῶ ὁ Μάρκος λέγει, ὅτι αὐτὸ δὲν τὸ ἔκανε αὐτὴ, ἀλλὰ τὸ ζήτησαν οἱ υἱοὶ τῆς⁸³.

Ἐξήγηση.

Ὁ Ματθαῖος ἐκθέτει λεπτομερέστερα τὴ μεσολάβηση τῆς μητέρας μαζί μὲ τοὺς υἱοὺς τῆς, ἐνῶ ὁ Μάρκος, μιλώντας μὲ μεγάλη συντομία, ἀναφέρει μόνο τοὺς υἱοὺς, πράγμα ποῦ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἐξιστόρηση τοῦ Ματθαίου.

81. Πράξ. 5, 35-37.

82. Ματθ. 20, 21.

83. Μάρκ. 10, 37.

Ἄπορία κε΄.

Πῶς ὁ Λουκᾶς τὸν Κύριον εἶπεῖν τοῖς Ἰουδαίοις ἐκθέμενος, «Οὐ μὴ με ἴδητε ἀπάρτι ἕως ἂν εἴπητε· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου», συγγενέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις, συμφαγεῖν τε
5 αὐτὸν καὶ διαλεχθῆναι καὶ θαυματουργῆσαι ἐπὶ πλείστον ἐξέθετο; Πῶς δὲ ἀπαγγεῖλαι τῷ Ἡρώδῃ τοὺς Φαρισαίους ἐκέλευσεν, «Ἴδου ἐγὼ ἐκβάλλω δαμόνια, καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι». Μεθ' ἡμέρας γὰρ πλείονας τὸν σταυρὸν ὑπέμεινε.

10

Λύσις.

Τὸ πρῶτον ἄπορον, ταύτην ἔχει τὴν λύσιν ἐν Γαλιλαίᾳ τῇ ὑπὸ Ἡρώδῃν τελούσῃ, τοῦ Κυρίου διάγοντος καὶ θαυματουργοῦντος, οἱ τῶν ἐκεῖσε Φαρισαίων, οἱ φορτικὸν αὐτὸν διὰ τὰ σημεῖα καὶ τὴν διδασκαλίαν ὑπὸ φθόνου ὀργῶντες καὶ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλάσαι
15 σπεύδοντες, ἔλεγον αὐτῷ, ὅτι, «Ἐξέλθε ἐντεῦθεν, δι' ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀνελεῖν». Πρὸς οὓς ὁ Κύριος, συνεῖς μεθ' οἷας διανοίας τοῦτο ἔλεγον αὐτῷ, ἀπεκρίνατο· «Πορευθέντες, εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ», δηλαδή τῷ Ἡρώδῃ, ὡς δολερῷ, καὶ τὰ ἐξῆς· Τὸ οὖν «Ἐκβάλλω δαμόνια, καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ σήμερον καὶ αὔριον», τὰς ἡμέ-
20 ρας δηλοῖ τὰς δύο, ἐν αἷς ἐκεῖ διατρίδων ἐθαυματούργει, μεθ' ἃς τῆς ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ἤρξατο πορείας, τῇ ἡμέρᾳ δηλονότι τῇ τρίτῃ, ἐν ἣ καὶ τελειοῦσθαί φησιν, ὡς ἐν αὐτῇ ἀπαρχόμενος τῆς ὁδοῦ τῆς τὸ πᾶν διὰ σταυροῦ ἐν Ἱεροσολύμοις τελειούσης μυστήριον. Τὸ δέ, «Οὐ μὴ με ἴδητε ἀπάρτι», πρὸς τοὺς οἰκήτορας Ἱερου-
25 σαλήμ ἦν εἰρημένον, ἦν ἐν τοῖς πρώτοις ἐταλάνισεν εἰρηκῶς· «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν», ἣ τις ἔκτοτε οὐχ ἐώρακε τὸν Κύριον, ἄχρις ἐπὶ πάλου καθήμενον καὶ ὑμνούμενον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν παίδων ἐθεάσαντο. Δυνατὸν δὲ τὸ
30 «ἀπάρτι» νοηθῆναι καὶ ἐπὶ παντός τοῦ χρόνου, τοῦ μέχρι τοῦ Δεσποτικοῦ πάθους, μέχρις οὗ τὸν Κύριον ἐώρακότες Ἰουδαῖοι, οὐκέτι ὄψονται αὐτόν, ἄχρις ἂν ἐν τῇ δόξῃ τῇ πατρικῇ κρίνοντα τὸν κόσμον θεώμενοι, εἴπωσιν· «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου».

84. Λουκᾶ 13, 35. Ματθ. 23, 39.

85. Λουκᾶ 13, 32.

86. Λουκᾶ 13, 31.

Ἐπορία 25η.

Πῶς ὁ Λουκάς, ἐνῶ διηγεῖται ὅτι ὁ Κύριος εἶπε τοὺς Ἰουδαίους, «Δὲν θὰ μὲ ξαναδεῖτε ἀπὸ τῆ στιγμῆ αὐτῆ, μέχρι νὰ πεῖτε· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»⁸⁴, τὸν παρουσιάζει νὰ συναναστρέφεται μὲ τοὺς Ἰουδαίους, νὰ τρώγει μαζί τους, νὰ τοὺς μιλάει καὶ νὰ κάνει πολλὰ θαύματα; Καὶ πῶς διέταξε τοὺς Φαρισαίους νὰ ποῦν στὸν Ἡρώδη, «Νά, ἐγὼ διώχνω δαιμόνια, καὶ κάνω θεραπείες σήμερα καὶ αὔριο, καὶ τὴν τρίτη μέρα τελειώνω»⁸⁵; Γιατὶ μετὰ ἀπὸ πάρα πολλές μέρες ὑπέμεινε τὸν σταυρό.

Ἐξήγηση.

Ἡ πρώτη ἀπορία ἔχει τὴν ἐξῆς ἐξήγηση· Στὴ Γαλιλαία, πῶς ἦταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Ἡρώδη, ὅπου ὁ Κύριος ζοῦσε καὶ θαυματουργοῦσε, οἱ ἐκεῖ Φαρισαῖοι, πού ἀπὸ ζήλεια τὸν ἔβλεπαν ἐνοχλητικὸ καὶ διαζόνταν νὰ τὸν στείλουν στὴν Ἰουδαία, τοῦ ἔλεγαν «Φύγε ἀπὸ ἐδῶ, γιατί ὁ Ἡρώδης θέλει νὰ σὲ σκοτώσει»⁸⁶. Σ' αὐτοὺς λοιπὸν ὁ Κύριος, καταλαβαίνοντας μὲ ποιὰ σημασία τοῦ τὸ ἔλεγαν αὐτό, ἀπάντησε· «Πηγαίνετε καὶ πεῖτε σ' αὐτὴν τὴν ἀλεπού», δηλαδή στὸν Ἡρώδη πού ἦταν πονηρός, καὶ τὰ λοιπά. Ἐπομένως τό, «Διώχνω δαιμόνια καὶ κάνω θεραπείες σήμερα καὶ αὔριο», δηλώνει τὶς δύο ἡμέρες κατὰ τὶς ὁποῖες μένοντας ἐκεῖ ἔκανε θαύματα, μετὰ τὶς ὁποῖες πῆρε τὸν δρόμο γιὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, δηλαδή τὴν ἡμέρα τὴν τρίτη, κατὰ τὴν ὁποία λέγει ὅτι τελειώνει, ἐπειδὴ τὴν ἡμέρα αὐτῆ παίρνοντας τὸν δρόμο, θὰ ὀλοκλήρωνε ὅλο τὸ μυστήριο στὰ Ἱεροσόλυμα μὲ τὴ σταύρωση. Καὶ τό, «Ἀπὸ τώρα δὲν θὰ μὲ ξαναδεῖτε», εἰπώθηκε τοὺς κατοίκους τῆς Ἱερουσαλήμ, τὴν ὁποία προηγουμένως ἐλεεινολόγησε, λέγοντας· «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, σὺ πού σκοτώνεις τοὺς προφῆτες καὶ λιθοβολεῖς τοὺς ἀπεσταλμένους σ' αὐτήν»⁸⁷, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε δὲν εἶδε τὸν Κύριο, μέχρι πού τὸν εἶδαν νὰ ἐγκωμιάζεται ἀπὸ τὰ παιδιά καὶ τὸ πλῆθος καθισμένος πάνω στὸ πουλάρι»⁸⁸. Εἶναι ὅμως δυνατὸ τὸ «ἀπὸ τὴ στιγμῆ αὐτῆ» νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ἀναφέρεται καὶ σ' ὅλο τὸ χρονικὸ διάστημα μέχρι τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ ὁποῖο, ἀφοῦ τὸν δοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, δὲν θὰ τὸν ξαναδοῦν, μέχρι νὰ τὸν δοῦν στὴ δόξα τοῦ Πατέρα του νὰ κρίνει τὸν κόσμον, καὶ νὰ ποῦν· «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου».

87. Λουκά 13, 34.

88. Λουκά 19, 37. Ματθ. 21, 9.

Ἄπορία κς'.

Πῶς Λουκᾶς εἶπεῖν φησὶ τὸν Κύριον τοῖς μαθηταῖς, «Ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅταν ἐπιθυμήσητε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν», καίτοι ἱστορήσαντος Ματθαίου εἰρηκέναι αὐτόν·
5 «Ἴδού ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»;

Λύσις.

Τὴν μὲν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ πληρῶν ὁ Κύριος, καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν ἦν σὺν τοῖς ἀποστόλοις, ὅθεν καὶ δύσμαχοι καὶ ἀκαταγώνιστοι τοῖς ἀντιτασσομένοις ὑπῆρχον. Πλὴν ὅμως ἐν τοῖς πειρασμοῖς,
10 μεμνημένοι τῆς προτέρας αὐτοῦ συνδιαγωγῆς, συνεσιτιάσεώς τε καὶ συνεχουῶς ὁμιλίας, ταύτην ἐπόθουν. Εἰκὸς δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ συντελείᾳ εὐρισκομένους πιστοὺς, προσδοκωμένης τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίας, τὸν καιρὸν ἐπιθυμεῖν, καθ' ὃν τοῖς μαθηταῖς συνδιατρί-
15 βειν ἐθαυματούργει ὁ Κύριος.

Ἄπορία κς'.

Πῶς Ματθαῖος δύο τυφλοὺς συναντήσῃ τῷ Κυρίῳ κατὰ τὴν Ἰεριχῶ, Μάρκος δὲ ἓνα, καὶ Λουκᾶς, καὶ τούτους διαφόρους ἐξέθεντο;

20

Λύσις.

Οὐχ ἓνα τότε ὁ Χριστὸς τυφλόν, οὔτε δύο, ἀλλὰ καὶ τέσσαρας ἰασάμενος ἔτυχεν. Ἐνα μὲν, ὅνπερ Λουκᾶς ἱστόρησεν, εἰσιὼν εἰς τὴν Ἰεριχῶ, μεθ' ὃ καὶ τὸν Ζακχαῖον ἐκάλεσεν· ἄλλον, ὅνπερ ὁ Μάρκος ἀνεγράψατο, παρὰ τὴν ὁδὸν μὲν καθήμεον, προσαιτουῦντα
25 δέ, Βαρτιμαῖον λεγόμενον. Ἄλλοι δὲ οἱ δύο, οἱ ἐν τῷ Ματθαίῳ κείμενοι, οἱ ἐξιόντι τῷ Κυρίῳ συναντήσαντες καὶ παρ' αὐτοῦ ἰαθέντες. Οὐδὲν δὲ ξένον πάντας υἱὸν Δαβὶδ καλεῖν τὸν Κύριον, διὰ τὸ ἐκ τῶν σημείων αὐτὸν περιφανῆ λοιπὸν γενέσθαι.

Ἄπορία κη'.

Διατί Ματθαῖος μὲν ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλλον λέγει καθίσει τὸν Κύριον, Μάρκος δὲ καὶ Λουκᾶς ἐπὶ πῶλλον μόνον, Ἰωάννης δὲ ἐπὶ ὄναριον;

89. Λουκᾶ 17, 22.

90. Ματθ. 28, 20.

91. Ματθ. 20, 30. Μάρκ. 10, 46.

Ἀπορία 26η.

Πῶς ὁ Λουκᾶς λέγει, ὅτι ὁ Κύριος εἶπε στοὺς μαθητές του, «Θὰ ἔρθουν ἡμέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες θὰ ἐπιθυμήσετε νὰ δεῖτε μιὰ ἀπὸ τὶς ἡμέρες τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου»⁸⁹, ἂν καὶ ὁ Ματθαῖος διηγεῖται, ὅτι ὁ Κύριος εἶπε, «Νὰ, ἐγὼ θὰ εἶμαι μαζί σας ὅλες τὶς ἡμέρες, μέχρι τῆ συντέλεια τοῦ κόσμου»⁹⁰;

Ἐξήγηση.

Ὁ Κύριος, ἐκπληρώνοντας τὴν ὑπόσχεσή του, καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψή του ἦταν μαζί μὲ τοὺς ἀποστόλους, γι' αὐτὸ ἦταν καὶ ἀκαταμάχητοι καὶ ἀκατάβλητοι σ' ἐκείνους πὺν τοὺς πολεμοῦσαν. Ὁμως κατὰ τοὺς πειρασμούς τους, φέροντας στὴ μνήμη τους, ὅτι προηγουμένως εἶχαν ζήσει μαζί του, εἶχαν συμφάγει καὶ μιλοῦσαν μαζί του, ποθοῦσαν τὴ συναναστροφή του. Εἶναι φυσικὸ λοιπὸν καὶ οἱ πιστοὶ πὺν θὰ βρίσκονται κατὰ τὴν συντέλεια, ἀναμένοντας τὴν παρουσία τοῦ Ἀντιχρίστου, νὰ ἐπιθυμοῦν τὸν καιρὸ, κατὰ τὸν ὁποῖο ὁ Κύριος θαυματουργοῦσε ζώντας μὲ τοὺς μαθητές του .

Ἀπορία 27η.

Γιατί ὁ Ματθαῖος λέγει, ὅτι στὸ δρόμο γιὰ τὴν Ἱεριχῶ συνάντησαν τὸν Κύριο δύο τυφλοὶ, ἐνῶ ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς ἓνας, καὶ μάλιστα διαφορετικοί⁹¹;

Ἐξήγηση.

Ὁ Χριστὸς τότε οὔτε ἓναν συνάντησε, οὔτε δύο, ἀλλὰ τέσσερις τυφλοὺς καὶ τοὺς θεράπευσε. Ἐναν ἐκεῖνον πὺν ἀναφέρει ὁ Λουκᾶς, μπαίνοντας στὴν Ἱεριχῶ, μετὰ ἀπὸ τὸν ὁποῖο κάλεσε τὸν Ζακχαῖο. Ἄλλον, ἐκεῖνον πὺν ἀναφέρει ὁ Μάρκος, πὺν καθόταν στὸ δρόμο ζητιανεύοντας, καὶ λεγόταν Βαρτιμαῖος. Καὶ οἱ ἄλλους δύο πὺν ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Ματθαῖο, οἱ ὁποῖοι συνάντησαν τὸν Κύριο καθὼς ἔδβαινε καὶ θεραπεύθηκαν ἀπὸ αὐτόν. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου παράξενο νὰ ὀνομάζουν τὸν Κύριο υἱὸ τοῦ Δαβίδ, γιὰτὶ μὲ τὰ θαύματά του εἶχε γίνει πια πασίγνωστος.

Ἀπορία 28η.

Γιατί ὁ Ματθαῖος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος κάθισε πάνω σὲ ὄνο καὶ πουλάρι, ἐνῶ ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς μόνο πάνω σὲ πουλάρι, καὶ ὁ Ἰωάννης πάνω σὲ ὄνάριο⁹²;

92. Ματθ. 21, 7. Μάρκ. 11, 7. Λουκᾶ 19, 35. Ἰω. 12, 14.

Λύσις.

Ὁ μὲν Ματθαῖος, τὸ ἀδάμαστον καὶ νέον τοῦ πῶλου ἐνδείξασθαι δουλόμενος, συμπαραληφθῆναι ἐξέθετο καὶ τὴν τούτου μητέρα, οὐχ ὥστε ἐπικαθίσει αὐτῇ τὸν Κύριον, ἀλλ' ὥστε τῇ ἀκολουθήσει παραθαρσύνειν τὸν πῶλον. Μάρκος δὲ καὶ Λουκᾶς ἀπλούστερον τὸ γεγονός ἐξέθεντο. Ματθαῖος μὲν τοι κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ προφήτου λεχθέν, ἐπιβεβηκέναι ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον εἶπεν, ὅτι διὰ τοῦ πῶλου καὶ τῇ ὄνῳ ἐκάθητο, ἐπομένη καὶ συνεργούση τῷ τοῦ Κυρίου ὄχηματι. Εἰ δέ τις ἀποροίῃ, τίνος χάριν Ματθαῖος μὲν τὸν προφήτην ἐκθέσθαι φησὶν ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον καθίσει τὸν Κύριον, ἢ δὲ τῶν Ὁ ἐκδόσεις ἐπὶ πῶλον ὄνου καθίσει περιέχει, τοῦτο μανθανέτω, ὡς τῇ ἐβραϊκῇ γλώττῃ κεχρημένοι οἱ ἀπόστολοι, ἅτε τῆς ἑλληνικῆς εὐγλωττίας ἀπειροὶ καὶ τῆς τῶν Ὁ ἐκδόσεως, ὥσπερ ταῖς αὐτῶν δίδλοις ἀρχαιοτέρως ἐκτεθείσαις ἐνεφέρετο, οὕτω τὰς προφητικὰς μαρτυρίας ἐξέθεντο, τοῦ Πνεύματος τοῦτο οἰκονομήσαντος, ἵνα μὴ ὡς ἐκ συνθήματος φανῶσι συντάξαντες Ὁ μέντοι πῶλος τὰ ἔθνη, ἢ δὲ τούτου μήτηρ τοὺς Ἰουδαίους αἰνίττεται.

Ἄπορία κθ'.

Ἀνθότου Ματθαῖος μὲν αὐθημερόν τὴν συκῆν ξηρανθῆναι ἰστόρησεν, Μάρκος δὲ τῇ αὐρίον; Ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, ὁ μὲν ἐν ἡ ἡμέρᾳ τῷ πῶλῳ ἐκαθέσθη ὁ Κύριος, εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν, ἐκβληθῆναι ὑπ' αὐτοῦ ἰστορεῖ, ὁ δὲ ἐν τῇ ὑστεραίᾳ. Καὶ τίνος χάριν καρπὸν ἐκ τῆς συκῆς ἐν οὐ καιρῷ ἐξήτει, ἢ πῶς ἀγανακτήσας, ὅτι μὴ εὗρε, ταύτην ἐξήρανε;

25

Λύσις.

Ἐκάτερος ὡς ἐν ἅπασιν καὶ ἐν τούτῳ ἠλήθευσε. «Πρωίας» γάρ, καθὼς φησὶν ὁ εὐαγγελιστής, «ἐπανάγων ἐπὶ τὴν πόλιν» ὁ Κύριος, ἐπείνασε, «καὶ ἐλθὼν ἐπὶ τὴν συκῆν, οὐχ εὗρεν, εἰ μὴ φύλλα μόνον». Εἰρηκῶς οὖν, «Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται», παραχρῆμα ταύτην ἐξήρανε. Διὰ δὲ τὸ μέγεθος καὶ τὸ ξένον τοῦ θαύματος, τῇ ἐπαύριον οἱ μαθηταὶ ταύτην κατοπτρεύσαντες, ἐφ' ᾧ πολυπραγμονῆσαι εἰ καὶ αἱ ρίζαι ὡσαύτως τῷ στελέχει καὶ τοῖς κλάδοις ἐξηράνθησαν, ἐξεπλάγησαν τῇ βεβαιώσει τοῦ θαύματος. Ἐξήρανε γὰρ ταύ-

93. Ζαχ. 9, 9.

93α. Ματθ. 21, 5.

94. Ματθ. 21, 19.

95. Μάρκ. 11, 20.

96. Ματθ. 21, 12.

97. Μάρκ. 11, 15.

98. Ματθ. 21, 18.

Ἐξήγηση.

Ὁ Ματθαῖος θέλοντας νὰ δείξει τὸν ἀδάμαστο χαρακτήρα καὶ τὸ νεαρὸ τῆς ἡλικίας τοῦ πουλαριοῦ, λέγει ὅτι πῆραν μαζί καὶ τὴ μητέρα τοῦ πουλαριοῦ, ὄχι γιὰ νὰ καθίσει πάνω σ' αὐτὴν ὁ Κύριος, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸ ἐνθαρρύνει ἀκολουθώντας το. Ἐνῶ ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς διηγοῦνται πιὸ ἀπλὰ τὸ γεγονός. Ὁ Ματθαῖος μάλιστα, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού εἶχε εἰπωθεῖ ἀπὸ τὸν προφήτη⁹³, εἶπε ὅτι ἀνέβηκε πάνω σὲ ὄνο καὶ πουλάρι, ἐννοώντας ὅτι μὲ τὸ πουλάρι καθόταν ἔμμεσα καὶ στὴ μητέρα του, ἢ ὁποῖα ἀκολουθώντας βοηθοῦσε τὸ ὄχημα τοῦ Κυρίου. Ἐὰν ὅμως κάποιος ἀπορεῖ γιατί ὁ Ματθαῖος λέγει, ὅτι ὁ προφήτης ἀναφέρει, ὅτι ὁ Κύριος κάθισε πάνω σὲ ὄνο καὶ πουλάρι^{93α}, ἐνῶ ἡ μετάφραση τῶν ἐβδομήκοντα λέγει, ὅτι κάθισε πάνω σὲ πουλάρι ὄνου, ἅς μάθει ὅτι οἱ ἀπόστολοι, χρησιμοποιώντας τὴν ἐβραϊκὴ γλῶσσα, ἐπειδὴ δὲν γνώριζαν καλὰ τὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴ μετάφραση τῶν ἐβδομήκοντα, χρησιμοποιοῦσαν τὶς προφητικὲς μαρτυρίες ὅπως ἦταν γραμμένες παλαιότερα σὰ δικὰ τους βιβλία. Καὶ αὐτὸ γινόταν μὲ πρόβλεψη τοῦ Πνεύματος, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι ὅλοι συνέταξαν τὰ Εὐαγγέλια τους μετὰ ἀπὸ συνεννόηση. Τὸ πουλάρι βέβαια συμβολίζει τοὺς ἐθνικούς, ἐνῶ ἡ μητέρα του τοὺς Ἰουδαίους.

Ἀπορία 29η.

Γιατί ὁ μὲν Ματθαῖος διηγεῖται ὅτι τὴν ἴδια μέρα ξεράθηκε ἡ συκιά⁹⁴, ἐνῶ ὁ Μάρκος τὴν ἐπόμενη⁹⁵; Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι πού πουλοῦσαν καὶ ἀγόραζαν στὸ ἱερό, ὁ ἓνας διηγεῖται ὅτι διώχθηκαν ἀπὸ τὸν Κύριο τὴν ἡμέρα πού μπῆκε στὴν πόλη καθισμένος πάνω στὸ πουλάρι⁹⁶, ἐνῶ ὁ ἄλλος τὴν ἐπόμενη⁹⁷. Ἐπίσης γιατί ζητοῦσε καρπὸ ἀπὸ τὴ συκιά ἐνῶ δὲν ἦταν ἡ κατάλληλη ἐποχὴ, καὶ γιατί ἀγανάκτησε, ἐπειδὴ δὲν βρῆκε καρπὸ, καὶ τὴν ξέρανε;

Ἐξήγηση.

Ὅπως σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις, ἔτσι καὶ σ' αὐτὴν, καὶ οἱ δύο εἶπαν τὴν ἀλήθεια. Ὅπως δηλαδὴ λέγει ὁ εὐαγγελιστής, «ἐπιστρέφοντας τὸ πρωὶ ὁ Κύριος στὴν πόλη, πείνασε· πηγαίνοντας τότε στὴ συκιά, δὲν βρῆκε καρπὸ, παρὰ μόνο φύλλα»⁹⁸. Λέγοντας τότε, «Ποτὲ πὰ νὰ μὴ βγεῖ καρπὸς ἀπὸ σένα», ἀμέσως τὴν ξέρανε. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ θαῦμα ἦταν μεγάλο καὶ παράξενο, τὴν ἐπόμενη μέρα οἱ μαθητὲς παρατηρώντας γιὰ νὰ διαπιστώσουν ἂν ξεράθηκαν καὶ οἱ ρίζες μαζί μὲ τὸν κορμὸ καὶ τὰ κλαδιά, ἔμειναν ἐκπληκτοὶ μὲ τὴν ἐπιβεβαίωση τοῦ θαύμα-

την ὁ Κύριος, τῆς ἰδίας δυνάμεως πείραν τοῖς μαθηταῖς παρασχόμενος, διὰ τὸ προσδοκώμενον πάθος. Ἐπειδήπερ ἐν ταῖς εὐεργεσίαις πολυτρόπως τὴν δύναμιν ἐπεδείξατο, τῆς δὲ τιμωρητικῆς δυνάμεως οὐ παρέσχετο πείραν, ἣν ἀναγκαίως ἐν τῷ ἀψύχῳ νῦν ἐπεδείξατο. Τοὺς μέντοι πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας, ἐν ταῖς δύο ἐξέβαλεν ἡμέραις, τῇ τε πρώτῃ καὶ τῇ μετὰ τήν, ἅτε τῷ τῆς φιλοκερδίας καὶ καπηλείας ἀναιδῶς ἐγκειμένους νοσήματι.

Ἀπορία λ'.

Πῶς Ματθαῖος καὶ Μάρκος τὸν οἰκοδεσπότην φησίν, ὃς τὸν ἀμπελῶνα ἐφύτευσε, πολλοὺς ἀποστεῖλαι δούλους, ἵνα τοὺς καρπούς παρὰ τῶν γεωργῶν λάβωσι, Λουκᾶς δὲ κατὰ ἓνα:

Λύσις.

Ὅτι οἱ μὲν περιεκτικῶς καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ τοὺς κατὰ καιρὸν σταλέντας καθ' ἓνα τοὺς προφήτας ἐξέθεντο, ὁ δὲ λεπτομερεστέρως ἓνα ἓνα ἀπεστάλθαι. Ἐξ ὧν ἑκατέρων δείκνυται, πλήθος μὲν εἶναι τοὺς πεμφθέντας, καθ' ἓνα δὲ καὶ οὐ πάντας ὁμοῦ. Ὅθεν τούτους διαιρῶν ὁ Λουκᾶς φησιν· «Ὅν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἐκεφαλαίωσαν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν». Τοῦτο δὲ οὐκ ἐναντιολογίας, ἀλλὰ διαφόρου φράσεώς ἐστιν.

20 Ἀπορία λα'.

Τίνος χάριν, ὁ μὲν πρὸ ἐξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα, ὁ δὲ πρὸ δύο, τὴν ἱστορίαν τοῦ μύρου λέγουσιν, καίτοι ἑκάτερος ἐν Βηθανία ταύτην γενέσθαι ἐκθέμενος καὶ ὁ μὲν πάντας εἶπε τοὺς μαθητὰς μέμψασθαι τῇ γυναικί, ὁ δὲ τὸν Ἰούδαν μόνον, καίτοι ἀμφοτέρω τῆς οἰκίας Σίμωνος μνημονεύσαντες;

Λύσις.

Ἐκ τούτων δείκνυται, διάφορα πρόσωπα ἐν διαφόροις καιροῖς τῷ μύρῳ τὸν Κύριον ἀλεῖψαι. Ἡ μὲν γὰρ παρὰ τῷ Λουκᾷ ἀρχαιότερα τῶν ἄλλων ἱστόρηται, οὐκ ἐν Βηθανία, ἀλλ' ἐν Γαλιλαίᾳ τοῦτο πρᾶξασα, παρὰ Σίμωνί τινι Φαρισαίῳ, οὐ μέντοι γε λεπρῷ· καθάπερ Ματθαίῳ δοκεῖ καὶ Μάρκῳ πρὸ ἐξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα τοῦτο ὑπὸ τῆς γυναικὸς πεπραχθαι. Ὡσαύτως δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ, ἕτερα παρὰ ταύτας Λαζάρου γὰρ ἦν ἀδελφή. Ὅθεν συνέβαινε,

99. Ματθ. 21, 33. Μάρκ. 12, 1.

1. Λουκᾶ 20, 9.

2. Μάρκ. 12, 4.

3. Ἰω. 12, 1. Ματθ. 26, 2.

4. Μάρκ. 14, 4.

5. Ἰω. 12, 1 ἔ.

τος. Γιατί ὁ Κύριος τὴν ξέρανε, δίνοντας στοὺς μαθητὲς του ἕνα δείγμα τῆς δυνάμεώς του, λόγω τοῦ ἀναμενόμενου πάθους του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ μὲ τὶς εὐεργεσίες του ἔδειξε μὲ πολλοὺς τρόπους τὴ δύναμή του, ἀλλὰ δὲν εἶχε δώσει δείγμα τῆς τιμωρητικῆς δυνάμεώς του, τὴν ἔδειξε τώρα κατ' ἀνάγκην στὸ ἄψυχο δένδρο. Ἐκείνους ὅμως πού πουλοῦσαν καὶ ἀγόραζαν τοὺς ἔβγαλε κατὰ τὶς δύο μέρες, τὴν πρώτη καὶ τὴν ἐπόμενη, ἐπειδὴ ἔξαιτίας τοῦ πάθους τῆς ἀπληστίας καὶ τῆς ἰδιοτέλει-
ας φέρονταν μὲ θράσος.

Ἄπορία 30η.

Γιατί ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος λένε, ὅτι ὁ οἰκοδεσπότης πού φύτεψε τὸν ἀμπελώνα ἔστειλε πολλοὺς δούλους γιὰ νὰ πάρουν τοὺς καρποὺς ἀπὸ τοὺς γεωργοὺς⁹⁹, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς μόνον ἕνα¹;

Ἐξήγηση.

Γιὰ τὸ λόγο, ὅτι οἱ Ματθαῖος καὶ Μάρκος ἀναφέρουν συνολικὰ καὶ περιληπτικὰ τοὺς προφήτες πού στάλθηκαν κατὰ καιροὺς, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς ἀναφέρει λεπτομερέστερα, ὅτι στάλθηκαν ἕνας ἕνας. Καὶ ἀπὸ τοὺς δύο ὅμως ἀποδεικνύεται, ὅτι αὐτοὶ πού στάλθηκαν ἦταν πολλοί, ἀλλὰ στάλθηκαν ἕνας ἕνας καὶ ὄχι ὅλοι μαζί. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Λουκᾶς ξεχωρίζοντάς τους λέγει, ὅτι ἄλλον τὸν ἔδειραν, ἄλλον τὸν χτύπησαν στὸ κεφάλι, καὶ ἄλλον τὸν σκότωσαν². Αὐτὸ λοιπὸν δὲν ἀποτελεῖ ἀντί-
φαση, ἀλλ' ἀποτελεῖ διατύπωση μὲ διαφορετικὸ τρόπο.

Ἄπορία 31η.

Γιὰ ποιὸ λόγο ὁ ἕνας λέγει, ὅτι ἡ ἱστορία σχετικὰ μὲ τὸ μύρο ἔγινε ἕξι μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα, καὶ ὁ ἄλλος πρὶν δύο μέρες, ἂν καὶ βέβαια καὶ οἱ δύο λένε ὅτι ἔγινε στὴ Βηθανία. Καὶ ὁ ἕνας λέγει, ὅτι ὅλοι οἱ μαθητὲς κατηγόρησαν τὴ γυναῖκα⁴, ἐνῶ ὁ ἄλλος μόνο ὁ Ἰούδας, ἂν καὶ οἱ δύο ἀναφέρουν τὸ σπίτι τοῦ Σίμωνα⁵;

Ἐξήγηση.

Ἄπὸ αὐτὰ ἀποδεικνύεται, ὅτι διαφορετικὰ πρόσωπα σὲ διαφορετικὸ χρόνο ἄλειψαν μὲ μύρο τὸν Κύριο. Ἡ πιὸ παλιὰ ἀπὸ ὅλες τὶς σχετικὲς διηγήσεις εἶναι ἡ τοῦ Λουκᾶ, πού δὲν ἔγινε στὴ Βηθανία, ἀλλὰ στὴ Γαλιλαία, στὸ σπίτι κάποιου Σίμωνα Φαρισαίου, πού δὲν ἦταν λεπρῶς, καὶ ὅπως πιστεύουν ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος ἔγινε ἕξι μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα, ἀπὸ τὴ γυναῖκα. Ἐπίσης καὶ στὴν ἄλλη περίπτω-
ση, πού ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης, ἦταν ἄλλη γυναῖκα, ἡ ὁποία ἦταν ἀδελ-
φὴ τοῦ Λαζάρου. Γι' αὐτὸ συνέβαινε, ἄλλοτε νὰ τὴν ἐπιτιμοῦν ὅλοι οἱ

ποτέ μὲν ἅπαντας τοὺς μαθητὰς ἐπιτιμῆσαι, ποτέ δὲ τὸν Ἰούδαν οὐχ ἑνὸς προσώπου, ἀλλὰ διαφόρων ὄντων τῶν ἐπιτιμηθέντων.

Ἄπορία λβ'.

Πῶς Ματθαῖος μὲν καὶ Μάρκος μετὰ τὸν ἐν Βηθανία δεῖπνον
5 συμφωνῆσαι τὸ περὶ τῆς προδοσίας ἀργύριον τὸν Ἰούδαν ἐκτίθενται, Λουκᾶς δὲ ἠνίκα λαλῶν τὰ περὶ συντελείας ἐπαύσατο, Ἰωάννης δὲ δεῖπνου μὲν ἐμνημόνευσεν, οὐ μέντοι τὴν Βηθανίαν ἱστορεῖ, καὶ περὶ τὸν καιρὸν ἐστὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ὡς δοκοῦσιν ἀσύμφωνος, νυκτὸς μνημονεύων, ἐν ᾗ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ὁ Κύριος συνεί-
10 ληπται;

Λύσις.

Οὐδὲν ἀσυμφώνως τοῖς εὐαγγελισταῖς εἴρηται, ἀλλὰ τὰ παρὰ ἀλλήλων ἐλλειφθέντα ἕκαστος ἱστόρησε, Πνεύματι ἁγίῳ κινούμενος, ἵνα ἀναγκαῖα εἴη τῶν τεσσάρων ἢ ἀνάγνωσις Ἄπο τοίνυν
15 τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν ὁ Κύριος καταβάς μετὰ τοὺς περὶ συντελείας λόγους, εἰς Βηθανίαν ἦλθεν, ὅθεν Ἰούδας μετὰ τὴν προσφορὰν τοῦ μύρου ἐρεθισθεὶς τῷ τῆς φιλαργυρίας νοσήματι, ὅτι δὴ τὴν τούτου οὐχ ὑπεδέξατο τιμῆν, ἀπελθὼν εὐθέως τὸν Κύριον ἐπίπρασκε, πρὸ δύο ἡμερῶν τοῦ Πάσχα. Ἰωάννης δέ, παραλιπὼν τοὺς περὶ
20 συντελείας λόγους καὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων ἐπὶ τῇ ἀναιρέσει τοῦ Κυρίου βουλὴν καὶ τὸ ἱστορηθὲν ἐν Βηθανία μύρον καὶ τὸ σύμφωνον τῆς Ἰούδα προδοσίας, τὰ ἐν τῇ νυκτὶ λεχθέντα τε καὶ πραχθέντα ἐξέθετο, ἐν ᾗ παρεδόθη.

Ἄπορία λγ'.

25 Πῶς Ματθαῖος μὲν αὐτὸν ὁμολογῆσαι τὸν Ἰούδαν τὴν προδοσίαν ἐξέθετο, εἰπόντα, «Μή τι ἐγὼ εἶμι, Ραβδί;», Ἰωάννης δέ, ὅτι ὁ Χριστὸς τὸ ψωμίον αὐτῷ δέδωκεν, ὡς τῇ προδοσίᾳ σημεῖον;

Λύσις.

30 Ὅτι πολυτρόπως ποικίλας τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν ὁ Κύριος, καὶ τὸν Ἰούδαν, οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δίς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, ποτέ μὲν συνεσκιασμένως ἐλέγχων, ποτέ δὲ φανερωτέρως, ἀνέκοπτε τῆς ἐγχειρήσεως. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα τῆς ἐν τῷ δεῖπνῳ τούτου χάριν δια-

6. Ματθ. 26, 14. Μάρκ. 14, 10.

9. Ματθ. 26, 25.

7. Λουκᾶ 22, 3.

10. Ἰω. 13, 26.

8. Ἰω. 13, 2. 30.

μαθητές, και ἄλλοτε ὁ Ἰούδας, γιατί δὲν ἦταν ἓνα τὸ πρόσωπο ποὺ ἐπιτιμήθηκε, ἀλλὰ διαφορετικά.

Ἐξήγηση 32η.

Γιατί ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος λένε ὅτι τὸ ἀργύριο τῆς προδοσίας τὸ συμφώνησε ὁ Ἰούδας μετὰ τὸ δεῖπνο ποὺ ἔγινε στὴ Βηθανία⁶, ὁ Λουκᾶς ὅταν ὁ Κύριος ἔπαυσε νὰ μιλάει γιὰ τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου⁷, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης, ἀναφέρει βέβαια τὸ δεῖπνο, ὄχι ὅμως καὶ τὴ Βηθανία· ἐπίσης, ὅπως φαίνεται, διαφωνεῖ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ὡς πρὸς τὸν καιρὸ, γιατί ἀναφέρει τὴ νύχτα κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριος συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους.

Ἐξήγηση.

Τίποτε δὲν ἔχουν πεῖ οἱ Εὐαγγελιστὲς ποὺ νὰ δείχνει ἀσυμφωνία μεταξὺ τους, ἀλλ' ἐκεῖνα ποὺ παραλείφθηκαν ἀπὸ κάποιον ἀπὸ αὐτούς, τὰ διηγήθηκε ὁ ἄλλος, κινούμενος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὥστε νὰ εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀνάγνωση καὶ τῶν τεσσάρων. Ὁ Κύριος λοιπὸν κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ὕστερα ἀπὸ τὸν λόγο του γιὰ τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου, πῆγε στὴ Βηθανία, ὅπου ὁ Ἰούδας, μετὰ ἀπὸ τὴν προσφορὰ τοῦ μύρου, ἐρεθισμένος ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, ἐπειδὴ δὲν δέχθηκε ὁ ἴδιος τὴν ἀξία τοῦ μύρου, ἔφυγε ἀμέσως καὶ πούλησε τὸν Κύριο, δύο μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα. Ὁ Ἰωάννης πάλι, παραλείποντας τὸν λόγο γιὰ τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου, καὶ τὸ συμβούλιο τῶν ἀρχιερέων γιὰ τὴ θανάτωση τοῦ Κυρίου, καὶ τὴν ἐξιστόρηση τοῦ μύρου στὴ Βηθανία, καὶ τὴ συμφωνία τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα, ἐκθέτει ὅσα εἰπώθηκαν καὶ ἔγιναν τὴ νύχτα κατὰ τὴν ὁποία παραδόθηκε.

Ἐξήγηση 33η.

Γιατί ὁ Ματθαῖος λέγει, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἰούδας ὁμολόγησε τὴν προδοσία του λέγοντας, «Μήπως εἶμαι ἐγώ, Δάσκαλε;»⁹, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς τοῦ ἔδωσε τὸ ψωμὶ σὰν σημάδι τῆς προδοσίας¹⁰;

Ἐξήγηση.

Ποικίλοντας μὲ διάφορους τρόπους τὴ διδασκαλία του ὁ Κύριος καὶ τὸν Ἰούδα, ὄχι μιὰ φορά, οὔτε δύο, ἀλλὰ πολλές φορές, ἐλέγχοντάς τον ἄλλοτε συγκεκαλυμμένα καὶ ἄλλοτε πιὸ φανερά, τὸν ἐμπόδιζε ἀπὸ τὸ ἐγχείρημά του. Τὰ πρῶτα λόγια τοῦ δεῖπνου ἐκείνου τὰ ἐκθέτει ὁ

λέξεως Ματθαῖος ἐξέθετο, τὰ δὲ τελευταῖα Ἰωάννης, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ νιπτῆρος, καὶ παραλιπὼν τὰ ἐν τῷ Ματθαίῳ εἰρημένα. Ἐπειδὴ γέγραπται, μετὰ τὸ ψωμίον εἰς τὸν Ἰούδαν εἰσελθεῖν τὸν Σατανᾶν, μὴ ξενισθῶμεν. Οὐ γὰρ τὸ ψωμίον αὐτῷ τούτου παραίτιον· ἤδη γὰρ ἦν βεβληκῶς εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τῆς προδοσίας τὸ τόλμημα· ἀλλὰ τότε ὅλως εἰς αὐτὸν ἐχώρησε, τὸ ἀμετανόητον αὐτοῦ θεασάμενος. Πρὸ γὰρ τούτου ἡρέμα τούτῳ προσέβαλλε. Τὸ ψωμίον τοίνυν σιδηρίου ἰατρικοῦ τάξιν ἐπέιχε, ἢ ἐμπλάστρου ἐπιτιθεμένης καὶ ἐκκαλυπτούσης τὰ κεκρυμμένα τραύματα.

10

Ἀπορία λδ'.

Τίνος χάριν Ματθαῖος μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἀζύμων τὸ δεῖπνον γεγονὸς ἐκτίθεται, οἱ δὲ ἄλλοι τὴν ἡμέραν αὐτὸ τοῦ ἰουδαϊκοῦ Πάσχα ἐπιφημίζουσι, Ἰωάννης δὲ πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα τούτο γενέσθαι μαρτύρεται, τοῦ ψωμίου μνημονεύσας, ὅπερ ὁ Κύριος 15 τῷ Ἰούδα ἐπέδωκε, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, «Ὁ ποιεῖς, ποιήσον ἐν τάχει» καὶ προσθεὶς ὅτι «τινὲς ἐδόκουν, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀγόρασον ὧν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῶ»;

Λύσις.

Τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, Πάσχα σύνθη- 20 θες τῇ Γραφῇ καλεῖν, ὡς ἐν αὐτῇ ἀναμέσον τῶν ἑσπερινῶν τοῦ ἁμνοῦ ἐσθιομένου ἐπ' ἀζύμοις, τὴν δὲ πεντεκαίδεκάτην ἡμέραν, οὐ Πάσχα, ἀλλ' ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, ἢ γουν ἑορτὴν Ἀζύμων, καθὼς φησι Μωϋσῆς, ὅτι, «ἐν τῷ πρώτῳ μηνί, τῇ ἰδ' ἡμέρᾳ τοῦ μηνός, ἀναμέσον τῶν ἑσπερινῶν, Πάσχα τῷ Κυρίῳ. Καὶ ἐν τῇ πεντεκαίδεκάτῃ 25 ἑορτὴ Ἀζύμων τῷ Κυρίῳ». Πρὸ οὖν ταύτης τῇ ἰδ', ὀψίας ἤδη οὕσης, συνδειπνήσας τοῖς μαθηταῖς τὸ τυπικὸν Πάσχα ὁ Κύριος, τότε καὶ τὸ μυστικὸν αὐτοῖς παρέδωκε Πάσχα· οὐδαμῶς δὲ ἐκωλύοντο ἐκ τοῦ νόμου τὰ πρὸς τροφήν, ἢ πωλεῖν ἢ ἀγοράζειν, ἢ ἐλεημοσύνην παρέχειν, διὰ τὸ εἰρηῆσθαι· «ὅσα ποιηθήσεται ψυχῇ, ταῦτα ποι- 30 ηθήσεται ὑμῖν». Ὅθεν ὑπενόουν οἱ μαθηταὶ εἰς τοιαύτην διακονίαν σταλῆναι τὸν Ἰούδαν μετὰ τὴν τοῦ ψωμίου ὑποδοχὴν.

Ἀπορία λε'.

Πῶς ὁ Λουκᾶς τὰ πρὸ πολὺ τοῦ δεῖπνου γινόμενα πρότερον,

11. Ματθ. 26, 17. Μάρκ. 14, 12. Λουκᾶ 22, 7.

12. Ἰω. 13, 27. 29.

13. Λευϊτ. 23, 5. 6.

14. Ἐξ. 12, 16.

Ματθαῖος, ἐνῶ τὰ τελευταῖα ὁ Ἰωάννης, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ νίψιμο τῶν ποδιῶν τῶν μαθητῶν, καὶ παραλείποντας ὅσα ἀναφέρει ὁ Ματθαῖος. Ἐπειδὴ εἶναι γραμμένο, ὅτι ὁ Σατανᾶς μπῆκε μέσα του, ἀφοῦ ὁ Ἰούδας πῆρε τὸ ψωμί, νὰ μὴ ἐκπλησσοῦμαστε, γιατί δὲν ἦταν τὸ ψωμί ἢ αἰτία γιὰ τὸ ὅτι μπῆκε ὁ Σατανᾶς μέσα του, διότι ἤδη εἶχε βάλει μέσα στὴν καρδιά του τὴν τολμηρὴ ἰδέα τῆς προδοσίας. Ἀπλῶς τὴ στιγμή ἐκείνη ὁ Σατανᾶς μπῆκε γιὰ καλὰ μέσα του, βλέποντας τὴν ἀμετανοησία του. Πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνο δηλαδὴ ἡ προσβολὴ γινόταν σιγά-σιγά. Τὸ ψωμί λοιπὸν ἐπεῖχε θέση ἰατρικοῦ ἐργαλείου ἢ ἐμπλάστρου τοποθετημένου, τὸ ὁποῖο ἀποκαλύπτει τὰ κρυφὰ τραύματα.

Ἐπορία 34η.

Γιατί ὁ Ματθαῖος λέγει, ὅτι τὸ δεῖπνο ἔγινε τὴν πρώτη ἡμέρα τῶν Ἀζύμων, οἱ ἄλλοι ἀναφέρουν ὅτι ἔγινε τὴν ἡμέρα τοῦ ἰουδαϊκοῦ Πάσχα¹¹, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης βεβαιώνει ὅτι αὐτὸ ἔγινε πρὶν ἀπὸ τὴν ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, μνημονεύοντας τὸ ψωμί ποῦ ὁ Κύριος ἔδωσε στὸν Ἰούδα λέγοντάς του, «Αὐτὸ ποῦ εἶναι νὰ κάνεις, κάνε το γρήγορα», καὶ προσθέτοντας, ὅτι «μερικοὶ νόμισαν ὅτι τοῦ εἶπε ὁ Ἰησοῦς· Ἀγόρασε ὅ,τι χρειαζοῦμαστε γιὰ τὴ γιορτὴ, ἢ κάτι, γιὰ νὰ δώσουμε στοὺς φτωχοὺς»¹².

Ἐξήγηση.

Τὴ δέκατη τέταρτη ἡμέρα τοῦ πρώτου μηνὸς ἡ Γραφή συνηθίζει νὰ τὴν ὀνομάζει Πάσχα, ἐπειδὴ τὴν ἑσπέρα τῆς ἡμέρας αὐτῆς τραγοῦνταν τὸ ἄρνι μὲ τὰ ἄζυμα, ἐνῶ τὴ δέκατη πέμπτη ἡμέρα δὲν τὴν ὀνομάζει Πάσχα, ἀλλ' ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, δηλαδὴ ἑορτὴ τῶν Ἀζύμων, ὅπως λέγει ὁ Μωϋσῆς· «Τὸν πρώτο μῆνα, τὴν δέκατη τέταρτη μέρα τοῦ μηνός, τὴν ἑσπέρα, θὰ γιορτάζεται τὸ Πάσχα πρὸς τιμὴ τοῦ Κυρίου, καὶ τὴν δέκατη πέμπτη ἡμέρα θὰ εἶναι ἡ γιορτὴ τῶν Ἀζύμων»¹³. Πρὶν λοιπὸν ἀπὸ αὐτὴν, τὸ βράδυ τῆς δέκατης τέταρτης, τρώγοντας μὲ τοὺς μαθητὲς του ὁ Κύριος τὸ τυπικὸ Πάσχα, τοὺς παρέδωσε καὶ τὸ μυστικὸ Πάσχα. Καὶ δὲν ἐμποδίζονταν καθόλου ἀπὸ τὸν νόμο νὰ πωλήσουν ἢ νὰ ἀγοράσουν τρόφιμα, ἢ νὰ κάνουν ἐλεημοσύνη, ἐπειδὴ εἶχε λεχθεῖ· «Ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴ συντήρησή σας, αὐτὰ μόνο νὰ κάνετε»¹⁴. Γι' αὐτὸ σκέφθηκαν οἱ μαθητὲς, ὅτι σ' αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία στάλθηκε ὁ Ἰούδας, ἀφοῦ πῆρε τὸ ψωμί.

Ἐπορία 35η.

Γιατί ὁ Λουκᾶς αὐτὰ ποῦ ἔγιναν πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ δεῖπνο, μερικὰ

ἔνια δὲ καὶ ὕστερον ὡς ἐν τῷ δεῖπνῳ γεγονότα ἐκτίθεται, ὅσα τοῖς ἀποστόλοις διελέχθη, περὶ τοῦ μὴ δεῖν περὶ πρωτείων φιλονεικεῖν, καὶ ὅσα τῷ Πέτρῳ προαγορεύων τὴν ἄρνησιν, ὧν τὸ μὲν πρότερον πρὸ πολλοῦ τοῦ δεῖπνου Ματθαῖος καὶ Μάρκος ἡμᾶς ἐδίδαξαν, τὸ
5 δεύτερον δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον, ἥδη τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸ ὄρος ὀδεύον-
τος;

Λύσις.

Ἐπειδὴ παρὰ πάσας τὰς ἐντολάς περισπούδαστος τῷ Χριστῷ ἡ ταπεινοφροσύνη, ὡς καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτὴν ἐνδειξαμένῳ, πολλὰ
10 κισ περὶ αὐτῆς τοῖς μαθηταῖς διελέχθη. Πρῶτον μὲν ἐν τοῖς μακα-
ρισμοῖς, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἔπειτα δὲ καὶ ἐν τῇ αἰτήσει τῆς ἐκ δεξιῶν
καὶ ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ καθέδρας τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. Καὶ ἐν τῷ
δεῖπνῳ δέ, τῆς τοῦ Ἰούδα προπετείας ὡς εἰκὸς τοὺς μαθητὰς εἰς
φιλοπρωτείαν ἐρεθισάσης, βάπτει τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ μετὰ
15 τοῦ Δεσπότητος τολμήσαντος Ὅθεν ἀναγκαίως, τὰ μὲν πρῶτα Ματ-
θαῖος καὶ Μάρκος, τὰ δὲ ἐν τῷ δεῖπνῳ Λουκᾶς, Ἰωάννης δὲ τὴν
πρακτικὴν διὰ τοῦ νιπτῆρος τοῦ Κυρίου διδασκαλίαν περὶ ταπει-
νοφροσύνης ἐξέθεντο, παραλιπόντες τὰ ὑπ' ἀλλήλων εἰρημένα.
Ὡσαύτως τὸ θερμὸν τοῦ Πέτρου εἰδώς, συνεχῶς αὐτῷ ἐμφανίζεται,
20 καὶ ἐν τῷ δεῖπνῳ προαγορεύων τὴν ἄρνησιν, καὶ πρὸς τὸ ὄρος τῶν
Ἐλαιῶν πορευόμενος ἀλλὰ τὰ μὲν ἐν τῷ δεῖπνῳ Λουκᾶς καὶ Ἰω-
άννης περὶ τῆς προρρήσεως τῆς Πέτρου ἀρνήσεως ἐξέθετο, τὰ δὲ
μετὰ τὸ δεῖπνον Ματθαῖος καὶ Μάρκος ἰστόρησαν.

Ἄπορία λς'.

25 Τίνος χάριν τὸν Ἰησοῦν, οἱ μὲν ἱστοροῦσιν ἐν Γεθσημανῇ
παραλαβεῖν τοὺς μαθητὰς καὶ προσεύξασθαι, ἐκεῖ τε παραδοθῆναι,
Λουκᾶς δὲ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, Ἰωάννης εἰς κηπὸν τινα πέραν
τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων;

Λύσις.

30 Διαφόρως μὲν ταῖς λέξεσι, συμφώνως δὲ ταῖς ἐννοίαις ἑκάτερος
ἐξέθετο. Μετὰ γὰρ τὸ δεῖπνον, καθὼς Ματθαίῳ καὶ Μάρκῳ δοκεῖ,
«ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν», οὗ πρὸς τὸ προπό-

15. Λουκᾶ 22, 25.

16. Ματθ. 20, 25. Μάρκ. 10, 42. Ματθ. 26, 30. Μάρκ. 14, 26.

17. Ματθ. 5, 3

18. Λουκᾶ 6, 20. Ματθ. 20, 25.

19. Ἰω. 13, 4.

μάλιστα και μετά τὸ δεῖπνο, τὰ ἀναφέρει ὡς νὰ ἔγιναν κατὰ τὸ δεῖπνο· ὅσα δηλαδή ὁ Κύριος συζήτησε μὲ τούς ἀποστόλους, ὅτι δὲν πρέπει νὰ φιλονεικοῦν γιὰ τὰ πρωτεῖα¹⁵, καὶ ὅσα εἶπε στὸν Πέτρο προλέγοντας τὴν ἀρνησί του, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ πρῶτο ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος τὸ ἀναφέρουν πολὺ πρὶν τὸ δεῖπνο, καὶ τὸ δεύτερο μετὰ τὸ δεῖπνο, ὅταν ὁ Ἰησοῦς βάδιζε πρὸς τὸ ὄρος;¹⁶

Ἐξήγηση.

Ἐπειδὴ ἀπὸ ὅλες τις ἐντολές πιὸ σπουδαία γιὰ τὸν Χριστὸ εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη, θέλοντας καὶ ἔμπρακτα νὰ τὴν ἀποδείξει, μίλησε πολλές φορές γι' αὐτὴν στοὺς μαθητὲς του. Γιὰ πρώτη φορὰ μίλησε στοὺς μακαρισμοὺς, καὶ μιὰ καὶ δυὸ φορές¹⁷, καὶ ἔπειτα ὅταν οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου ζήτησαν νὰ καθίσουν δεξιὰ καὶ ἀριστερά του¹⁸. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ δείπνου, ἐπειδὴ τὸ θράσος τοῦ Ἰούδα, ὅπως ἦταν φυσικό, ἐρέθισε τοὺς μαθητὲς πρὸς τὴ φιλοπρωτεία, ἀφοῦ τόλμησε νὰ βουτήξει τὸ χέρι του στὴν κούπα μαζὶ μὲ τὸν Κύριο. Γι' αὐτὸ ἀναγκαστικὰ τὰ πρῶτα τὰ ἀναφέρουν ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος, τὰ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ δείπνου ὁ Λουκᾶς, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης¹⁹ ἀναφέρει τὴν πρακτικὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου γιὰ τὴν ταπεινοφροσύνη, παραλείποντας τὰ ὅσα εἶχαν εἰπωθεῖ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐπίσης, γνωρίζοντας τὸν θερμόαιμο χαρακτήρα τοῦ Πέτρου, ἀναφέρεται συνέχεια σ' αὐτόν, καὶ στὸ δεῖπνο προλέγοντάς του τὴν ἀρνησι, καὶ καθὼς πῆγαινε πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Ἀλλὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου γιὰ τὴν ἀρνησι τοῦ Πέτρου κατὰ τὸ δεῖπνο τὰ ἀναφέρουν ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Ἰωάννης²⁰, ἐνῶ τὰ μετὰ τὸ δεῖπνο τὰ ἱστοροῦν ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος.

Ἀπορία 36η.

Γιὰ ποιὸ λόγο ἄλλοι διηγοῦνται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὁδήγησε τοὺς μαθητὲς του στὴ Γεθσημανῆ, καὶ προσευχήθηκε καὶ παραδόθηκε ἐκεῖ, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς στὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, καὶ ὁ Ἰωάννης σὲ κάποιο κῆπο πέρα ἀπὸ τὸν χεῖμαρρο τῶν Κέδρων²¹;

Ἐξήγηση.

Ὁ καθένας μιλάει μὲ διαφορετικὲς λέξεις, ἀλλὰ ἐννοεῖ τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Μετὰ λοιπὸν τὸ δεῖπνο, ὅπως λένε ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος, ἀφοῦ ἔψαλαν ὕμνους, βγήκαν στὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν²², στοὺς πρό-

20. Λουκᾶ 22, 34. Ἰω. 13, 38.

21. Ματθ. 26, 36. Μάρκ. 14, 32. Λουκᾶ 22, 39.

Ἰω. 18, 1.

22. Ματθ. 26, 30. Μάρκ. 14, 26.

διον Γεθσημανῆ κεῖται πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, ἔνθα ἦν κῆπος, κατὰ τὸ ὑπὸ Ἰωάννου λεχθέν· ὅθεν διαστάς ὡσεὶ λίθου βολὴν καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ κορυφῇ τοῦ ὄρους γενόμενος καὶ προσευξάμενος, πάλιν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἦλθεν ἐν Γεθσημανῇ ὑπνῷ δεδωρημένους, ἔνθα καὶ συνελήφθη.

Ἄπορία λζ'.

Πῶς Ματθαῖος καὶ Μάρκος τρεῖς αὐτὸν ἐξηγοῦνται περὶ τοῦ πάθους προσεύξασθαι, Λουκᾶς δὲ ἅπαξ, Ἰωάννης δὲ οὐδὲ τοῦτο συνέταξεν;

10

Λύσις.

Βραχυλογίας ἡμελε σφόδρα τῷ Πνεύματι, τῆς ἡμῶν ὀλιγωρίας ἔνεκα. Ὅθεν ὁ μὲν πλατυτέρως τὰ περὶ τῆς εὐχῆς ἐξέθετο, ὁ δὲ ὡς ἐν παραδρομῇ, διὰ τὸ εἰς ἕτερα ἐπείγεσθαι, ὁ δὲ οὐδ' ὄλως, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν λουπῶν συγγεγράφθαι, ἵνα μὴ ταυτολογῶσιν.

15

Ἄπορία λη'.

Πῶς Ἰωάννης μόνος τοῦ τῆς προδοσίας οὐκ ἐμνήσθη φιλήματος; Πῶς δὲ τῶν ἄλλων εἰρηκότων, ὡς ἅμα τὸ φιλήσαι τὸν Ἰούδαν τὸν Κύριον, οἱ Ἰουδαῖοι συνέλαβον, Ἰωάννης δὲ οὐ τοῦτο ἐρωτῆσαι δὲ αὐτούς, «Τίνα ζητεῖτε;» καὶ ὑπτίους ρίψαι, καὶ τὰ ἐξῆς συνεγράψατο;

20

Λύσις.

Ἦλθε μὲν ἐπὶ τὸν Κύριον μετὰ πλήθους ῥόπαλα καὶ μαχαίρας ἐπιφερομένου ὁ Ἰούδας, καθὼς πάντες συμφώνως ἐξέθεντο. Ἐντεῦθεν λοιπὸν διαφόρων πραχθέντων, μερίζονται τὴν ἐπὶ τούτων διήγησιν οἱ εὐαγγελισταί. Ὁ γὰρ Χριστός, δεῖξαι βουλόμενος ὡς ἐκὼν συλλαμβάνεται, ἀορασίαν, ἡγουν ἀποπληξίαν αὐτοῖς ἐπέβαλεν, καὶ ρίψας ὑπτίους καὶ εἰπὼν ὅτι, «Ἐγὼ εἰμι» ὃν ζητεῖτε, θορυβουμένων αὐτῶν, ἔτι καὶ τοῦ Ἰούδα τῷ φιλήματι τοῦτον καταμηνύσαντος, παρ' αὐτῶν συλλαμβάνεται.

30

Ἄπορία λθ'.

Πῶς Ἰωάννης τὸν Πέτρον φησὶν τὸ οὖς τοῦ οἰκέτου τοῦ ἀρχιε-

ποδες τοῦ ὁποίου βρίσκεται ἡ Γεθσημανῆ, πέρα ἀπὸ τὸν χεῖμαρρο τῶν Κέδρων, ὅπου ὑπῆρχε ἕνας κῆπος, ὅπως λέγει ὁ Ἰωάννης. Ἀπὸ ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀπομακρύνθηκε σὲ ἀπόστασι πετροβολιᾶς, καὶ ἔφθασε στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ καὶ προσευχήθηκε ἐκεῖ, γύρισε πάλι στοὺς μαθητὲς του στὴ Γεθσημανῆ, πού ἦταν παραδομένοι σὲ βαθύ ὕπνο, ὅπου καὶ παραδόθηκε.

Ἀπορία 37η.

Γιατί ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος διηγοῦνται ὅτι ὁ Κύριος προσευχήθηκε τρεῖς φορές γιὰ τὸ πάθος του, ὁ Λουκᾶς μιὰ φορά, καὶ ὁ Ἰωάννης οὔτε κἂν ἀναφέρει τὸ γεγονός²³;

Ἐξήγηση.

Τὸ Πνεῦμα ἐνδιαφερόταν πάρα πολὺ γιὰ τὴ βραχυλογία, ἕξαιτίας τῆς δικῆς μας ὀλιγωρίας. Γι' αὐτὸ ὁ ἕνας ἐξιστόρησε πιὸ πλατεῖα τὰ τῆς προσευχῆς, ὁ ἄλλος ἐπὶ τροχάδην, ἐπειδὴ διαζόταν νὰ πᾶει σὲ ἄλλα γεγονότα, καὶ ὁ ἄλλος καθόλου, ἐπειδὴ εἶχαν γραφεῖ ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους, γιὰ νὰ μὴ λένε τὰ ἴδια πράγματα.

Ἀπορία 38η.

Γιατί μόνο ὁ Ἰωάννης δὲν ἀναφέρει τὸ φίλημα τῆς προδοσίας; Καὶ γιατί, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εἶπαν ὅτι, μόλις ὁ Ἰούδας φίλησε τὸν Κύριο, τὸν συνέλαβαν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης δὲν τὸ ἀναφέρει αὐτὸ, ἀλλ' ἔγραψε, ὅτι ὁ Κύριος τοὺς ρώτησε, «Ποιὸν ζητᾶτε;», καὶ ὅτι τοὺς ἔρριξε κάτω, καὶ τὰ λοιπὰ²⁴;

Ἐξήγηση.

Πῆγε βέβαια ὁ Ἰούδας ἐναντίον τοῦ Κυρίου μαζί μὲ πλῆθος πού ἔφερε ρόπαλα καὶ μαχαίρια, ὅπως περιγράφουν ὅλοι οἱ εὐαγγελιστὲς συμφωνώντας. Τὴ διήγησι ὅμως τῶν ὄσων ἐγιναν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα τὴν μοιράζονται οἱ εὐαγγελιστὲς. Γιατί ὁ Χριστός, θέλοντας νὰ δείξει ὅτι συλλαμβάνεται θεληματικά, τοὺς δημιούργησε τύφλωσι, δηλαδὴ ἀποπληξία, καὶ ρίχνοντάς τους κάτω ἀνάσκελα, τοὺς εἶπε· «Ἐγὼ εἶμαι αὐτὸς τὸν ὁποῖο ζητᾶτε», καὶ ἐνῶ αὐτοὶ ἦταν τρομαγμένοι, τοὺς τὸν ὑπέδειξε ὁ Ἰούδας μὲ τὸ φίλημά του, καὶ τὸν συνέλαβαν.

Ἀπορία 39η.

Πῶς ὁ Ἰωάννης λέγει ὅτι ὁ Πέτρος ἔκοψε τὸ αὐτὶ τοῦ ὑπηρέτη τοῦ

24. Ματθ. 26, 50. Μάρκ. 14, 46. Λουκᾶ 22, 54. Ἰω. 18, 4.

ρέως ἀφελῆσθαι, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπλῶς ἓνα τῶν περὶ Χριστὸν εἰρήκα-
σιν;

Λύσις.

Ἰωάννης μὲν ἄτε θαρρῶν τῇ τοῦ Πέτρου ἀγάπῃ, ὡς οὐκ ἀγανα-
5 κτήσαντος τῇ τῆς ἀληθείας ἐπαγγελίᾳ, τὴν ἀκρίβειαν ἐξέθετο. Τῷ
ὄντι γὰρ τῆς τοῦ Πέτρου θερμότητος ἦν τὸ πραχθέν. Εἰκὸς δὲ τοὺς
λοιπούς, αἰδοῖ τοῦ Πέτρου, ἀπλουστερώς τὸ γεγονός διηγῆσασθαι.

Ἄπορία μ'.

Τίνα λόγον εἶχεν ἐπιτιμᾶσθαι παρὰ τοῦ Κυρίου τὸν τῇ μαχαίρᾳ
10 χρησάμενον, αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ἱστορεῖ Λουκᾶς, ἀγοράσαι
μαχαίρας προστάξαντος, ἀκούσαντος τότε πυνθανομένων, εἰ δέοι
ταύταις χρήσασθαι;

Λύσις.

Μαχαίρας ἀγοράσαι ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς προσέταξεν, οὐχ
15 ὥστε ταύταις εἰς ἄμυναν χρήσασθαι, ἀλλὰ τὸ πάθος διὰ τούτων πι-
στούμενος, ἅμα δὲ καὶ προφητεῖαν πληρῶν, ὅτι, «Μετὰ ἀνόμων
κατελογίσθη». Τὸ γὰρ ἐν νυκτὶ θαλάντιά τε καὶ μαχαίρας μεταχει-
ρίζεσθαι, ληστρικὸν ἂν εἴη σχῆμα. Οὐ μέντοι γέγραπται πυθομέ-
νοις τοῖς μαθηταῖς ἐπιτρέψας ὁ Κύριος, ὥστε ταῖς μαχαίραις χρή-
20 σασθαι. Ἐὰν γὰρ τὸ ἐρωτῆσαι, εὐθύς ὁ Πέτρος τοῦ δούλου τὸ ὡ-
τίον ἐξέτεμεν, μὴ ἀναμείνας τὴν ἀνταπόκρισιν. Εἰ δὲ Ματθαῖος μὲν
φησιν εἰρηκέναι τὸν Κύριον, «Ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς
τὸν τόπον αὐτῆς», καὶ τὰ ἐξῆς, ἕτερος δὲ ὅτι, «Ἐάσατε ἕως τούτου»,
ἀμφότερα τὸ αὐτὸ δηλοῦσιν, ὡς οὐκ ἀποδεξαμένου τοῦ Κυρίου τὸ
25 γεγονός.

Ἄπορία μα'.

Πῶς Ἰωάννης εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἄννα, Ματθαῖος δὲ εἰς τὴν
αὐλὴν τοῦ Καϊάφα παραλαβεῖν τὸν Ἰησοῦν τοὺς συλλαβόντας
ἔγραψαν;

30

Λύσις.

Πενθεροῦ ὄντος τοῦ Ἄννα τοῦ Καϊάφα, εἰκὸς ἀμφοτέρους μί-
αν ἔχειν οἴκησιν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ μίαν οἰκίαν πολλὰς ἔχειν συμβαί-

25. Ἰω. 18, 10. Ματθ. 26, 51. Μάρκ. 14, 47. Λουκᾶ 22, 50. 26. Λουκᾶ 22, 36. 49.
27. Λουκᾶ 22, 37. Ἦσ. 53, 12. 28. Ματθ. 26, 52. 29. Λουκᾶ 22, 51.

ἀρχιερέα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εὐαγγελιστὲς ἀναφέρουν ἀπλῶς ὅτι αὐτὸ τὸ ἔκανε κάποιος ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ²⁵;

Ἐξήγηση.

Ὁ Ἰωάννης, ἐπειδὴ εἶχε ἐμπιστοσύνη στὴν ἀγάπη τοῦ Πέτρου, ὅτι δὲν θὰ ἀγανακτήσει μὲ τὴν ἀποκάλυψη τῆς ἀλήθειας, ἔγραψε ἐκεῖνο ἀκριδῶς πὺ ἐγινε. Γιατὶ πραγματικὰ ἡ πράξη ἦταν ἔργο τῆς θερμότητας ἰδιοσυγκρασίας τοῦ Πέτρου. Εὐλογα λοιπὸν οἱ ἄλλοι ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὸν Πέτρο διηγῆθηκαν τὸ γεγονός πρὸ ἀπλᾶ.

Ἀπορία 40η.

Ποιὸν λόγο εἶχε νὰ ἐπιτιμηθεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο ἐκεῖνος πὺ χρησιμοποίησε τὸ μαχαίρι, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὅπως ἀναφέρει ὁ Λουκάς, πρόσταξε νὰ ἀγοράσουν μαχαίρια, καὶ ἄκουσε τότε πὺ τὸν ρώτησαν, ἐὰν παραστεῖ ἀνάγκη νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν;²⁶

Ἐξήγηση.

Ὁ Κύριος πρόσταξε τοὺς μαθητὲς νὰ ἀγοράσουν μαχαίρια, ὄχι γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν γιὰ ἄμυνα, ἀλλὰ βεβαιώνοντας μὲ αὐτὰ τὸ πάθος, καὶ ἐκπληρώνοντας ταυτόχρονα καὶ τὴν προφητεία: «καὶ συγκαταριθμήθηκε μετὰ τῶν ἀνόμων»²⁷. Γιατὶ, τὸ νὰ χρησιμοποιοῦν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας πουργιὰ καὶ μαχαίρια, θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ληστρική ἐνέργεια. Δὲν ἔχει γραφεῖ λοιπὸν πῶς, ὅταν τὸν ρώτησαν οἱ μαθητὲς, ἐπέτρεψε ὁ Κύριος νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ μαχαίρια. Γιατὶ, μόλις τὸν ρώτησαν, ἀμέσως ὁ Πέτρος ἔκοψε τὸ αὐτὶ τοῦ δούλου, χωρὶς νὰ περιμένει τὴν ἀπάντηση. Ἄν λοιπὸν ὁ Ματθαῖος ἀναφέρει ὅτι ὁ Κύριος εἶπε, «Βάλε τὸ μαχαίρι σου στὴ θήκη σου»²⁸ καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ ὁ ἄλλος, «σταματῆστε μέχρις ἐδῶ»²⁹, καὶ τὰ δύο δηλώνουν τὸ ἴδιο πρᾶγμα, ὅτι δηλαδὴ ὁ Κύριος δὲν δέχθηκε νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν.

Ἀπορία 41η.

Γιατὶ ὁ Ἰωάννης ἔγραψε, ὅτι ἐκεῖνοι πὺ συνέλαβαν τὸν Κύριο τὸν ὀδήγησαν στὴν αὐλὴ τοῦ Ἄννα, ἐνῶ ὁ Ματθαῖος στὴν αὐλὴ τοῦ Καϊάφα³⁰;

Ἐξήγηση.

Ἐπειδὴ ὁ Ἄννας ἦταν πεθερὸς τοῦ Καϊάφα, ἦταν φυσικὸ νὰ ἔχουν καὶ οἱ δύο μία κατοικία. Καὶ ἐπειδὴ συμβαίνει μία κατοικία νὰ

30. Ἰω. 18, 13. Ματθ. 26, 57.

νει διαίτας, ἀνακρίνας ὁ Ἄννας τὸν Κύριον, πρὸς Καϊάφαν ἰστορήσαι τοῦτον δεδεμένον ἀποστεῖλαι, ἐν ἑτέρῳ διαίτη τυγχάνοντα

Ἄπορία μβ'.

Διατί μόνος μὲν ὁ Μάρκος δύο παιδίσκας ἐπιθέσθαι τῷ Πέτρῳ, 5 Ματθαῖος δὲ μίαν μὲν, ἀλλ' αὐτὴν δις· εἶτα πάλιν ἑκάτερος ἄνδρα ἓνα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀρνήσεως, λέγουσι. Λουκᾶς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ παιδίσκη μὲν μίαν, ἀρρένων δὲ δύο πρόσωπα τίθησιν;

Λύσις.

Ἐν μὲν τῇ αὐλῇ ἔσω γυναῖκα εἶναι τὸν Πέτρον εἰς τὴν ἀρνησιν 10 ἐρεθίσασαν, ὁμοφώνως ἅπαντες ἐξέθεντο· ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἔξω πρὸς τῷ πυλῶνι πλῆθος ἐπιθέσθαι ὁ Ἰωάννης ἰστορήσεν, εἰρηκῶς «Εἶπον αὐτῷ», οἱ σὺν αὐτῷ ἐστῶτες ἐπὶ τῆς ἀνθρακίας καὶ θερμαινόμενοι· «Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ;», ἐν οἷς εἶναι δῆλον καὶ τὴν παιδίσκη τὴν δευτέραν, τὴν τῷ Μάρκῳ εἰρημένην, καὶ τὰ 15 δύο πρόσωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν τῷ Λουκᾷ ἰστορηθέντων.

Ἄπορία μγ'.

Διατί τῶν ἄλλων ἰστορησάντων προειπεῖν τῷ Πέτρῳ τὸν Κύριον, ἀρνήσεσθαι αὐτὸν πρὶν φωνῆσαι τὸν ἀλέκτορα, Μάρκος φησί, πρὶν φωνῆσαι δις αὐτὸν ἀπαρνεῖσθαι;

20

Λύσις.

Πᾶσι δῆλον, ὅτι οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δις ὁ ἀλέκτωρ ἐπὶ τὸ αὐτὸ φωνεῖν εἴωθεν. Οἱ μὲν οὖν ἀπλουστέρως, ὁ δὲ ἀκριβεστέρως ἐξέθετο. Μάρκος μὲν γὰρ εἶπε, «Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δις», οἱ δὲ ἄλλοι ἀδιορίστως, «Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι». Εἰ τοίνυν τῶν ἄλλων 25 εἰρηκότεων πρῶτον ἢ ἅπαξ, Μακάριος δις ἔγραψε, ἀντιλογία εἰκότως ἦν. Εἰ δὲ τοῦ Μάρκου τὸ «δις» εἰρηκότες, οἱ ἄλλοι χωρὶς ἀριθμοῦ γράφουσιν, οὐδεμία ἐν τούτοις ἀντιλογία. Ἐξεστι γὰρ νοεῖν τὸ πρὶν φωνῆσαι πολλάκις. Φωνῶν γὰρ ἅπαξ, καὶ πολλάκις φωνεῖ. Ἡ δὲ δευτέρα φωνὴ τοῦ ἀλέκτορος εἰς ὑπόμνησιν τῆς προορησεως 30 τοῦ Κυρίου ἤγε τὸν Πέτρον.

31. Ἰω. 18, 24.

32. Ματθ. 26, 69. 71.

33. Μάρκ. 14, 66. 69. Ἰω. 18, 26. Λουκᾶ 22, 56. 78. 59.

34. Ἰω. 18, 25. 18.

ἔχει πολλὰ διαμερίσματα, γι' αὐτό, ἀφοῦ ὁ Ἄννας ἀνέκρινε τὸν Κύριο, ἀναφέρεται ὅτι τὸν ἔστειλε δεμένο στὸν Καϊάφα, ποὺ βρισκόταν σὲ ἄλλο διαμέρισμα³¹.

Ἀπορία 42η.

Γιατί μόνο ὁ Μάρκος λέγει, ὅτι δύο ὑπηρέτριες ἐπιτέθηκαν στὸν Πέτρο³², ἐνῶ ὁ Ματθαῖος μία, ἀλλὰ ἡ ἴδια δύο φορές; Ἐπειτα πάλι ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς λέγει, ὅτι ἓνας ἄνδρας ἐπιτέθηκε στὸν Πέτρο, τὴν στιγμή τῆς ἀρνήσεως, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς, ἀντίθετα, ἀναφέρει μία ὑπηρετρια καὶ δύο πρόσωπα ἀνδρῶν³³.

Ἐξήγηση.

Τὸ ὅτι μέσα στὴν αὐλή ἦταν γυναίκα ἐκείνη ποὺ προκάλεσε τὸν Πέτρο νὰ ἀρνηθεῖ, τὸ λένε ὅλοι ὁμόφωνα. Ὄταν ὁμως βγῆκε ἔξω πρὸς τὴν πύλη, τοῦ ἐπιτέθηκαν, διηγεῖται ὁ Ἰωάννης, πολλοί, λέγοντας: «Εἶπαν σ' αὐτόν», ἐκεῖνοι ποὺ βρίσκονταν μαζί του στὴ φωτιά καὶ ζεσταίνονταν: «Μήπως εἶσαι καὶ σὺ ἀπὸ τοὺς μαθητὲς αὐτοῦ;»³⁴, μετὰ τῶν ὁποίων ἀσφαλῶς ἦταν καὶ ἡ δεύτερη ὑπηρετρια, ποὺ ἀναφέρει ὁ Μάρκος, καὶ τὰ δύο πρόσωπα τῶν ἀνδρῶν, ποὺ ἀναφέρονται στὸν Λουκᾶ.

Ἀπορία 43η.

Γιατί, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εὐαγγελιστὲς λένε, ὅτι ὁ Κύριος προεῖπε στὸν Πέτρο, ὅτι θὰ τὸν ἀρνηθεῖ πρὶν λαλήσει ὁ πετεινός, ὁ Μάρκος λέγει, ὅτι πρὶν λαλήσει ὁ πετεινός, θὰ τὸν ἀρνηθεῖ δύο φορές³⁵;

Ἐξήγηση.

Εἶναι πασίγνωστο, ὅτι ὁ πετεινός συνηθίζει νὰ λαλεῖ ὄχι μιὰ μόνο φορά, ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμή καὶ δεύτερη φορά. Ὁ ἓνας ἐπομένως τὰ διηγεῖται ἀόριστα, ἐνῶ ὁ ἄλλος μὲ περισσότερη ἀκρίβεια. Ὁ Μάρκος δηλαδὴ εἶπε, «Πρὶν φωνάξει ὁ πετεινός δύο φορές»³⁶, ἐνῶ οἱ ἄλλοι λένε ἀόριστα: «Πρὶν φωνάξει ὁ πετεινός». Ἐὰν οἱ ἄλλοι ἔλεγαν μιὰ φορά, ἐνῶ ὁ Μάρκος ἔγραψε δύο φορές, εὐλόγα θὰ ὑπῆρχε ἀντίθεση. Ἄν ὁμως ὁ Μάρκος εἶπε δύο φορές, καὶ οἱ ἄλλοι δὲν ἀναφέρουν ἀριθμὸ, δὲν ὑπάρχει καμμιά διαφωνία μεταξύ τους. Γιατί μποροῦμε νὰ σκεφθοῦμε, ὅτι προηγουμένως φώναξε πολλὲς φορές. Γιατί, φωνάζοντας μιὰ φορά, φωνάζει καὶ πολλὲς. Ὁμως ἡ δεύτερη φωνὴ τοῦ πετεινοῦ ὁδήγησε τὸν Πέτρο στὸ νὰ θυμηθεῖ τὴν πρόρρηση τοῦ Κυρίου.

35. Ματθ. 26, 34. Λουκᾶ 22, 34. Ἰω. 13, 38. Μάρκ. 14, 72.

36. Μάρκ. 14, 30.

Ἀπορία μδ'.

Τίνος χάριν ὁ Ἰωάννης λέγει τοὺς Ἰουδαίους, ἠνίκα τῷ Πιλάτῳ τὸν Ἰησοῦν παρέδωκαν, φυλάξασθαι, «ἵνα μὴ μινθῶσιν» εἰσιόντες «εἰς πραιτώριον, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα», καίτοι τῶν ἄλλων 5 ἡμέραν εἶναι τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα τὴν προτέραν γραψάντων, ἐν ἧ μετὰ τῶν μαθητῶν δειπνήσας ὁ Κύριος τῇ νυκτὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὸ πάθος παρείληπται; Καὶ εἰς ἀπόδειξιν τούτου ὁ αὐτὸς Ἰωάννης ἐν ἄλλῳ χωρίῳ φησὶν «Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ Σαββάτῳ· ἦν 10 γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ Σαββάτου», καὶ τὰ ἐξῆς.

Λύσις.

Πάσχα μὲν κυρίως εἴρηται τῇ Γραφῇ, καθὼς ἔξεστι γινῶναι τοὺς τῷ Δευτερονομίῳ ἐντυγχάνοντας, τὴν ἰδ' ἡμέραν τοῦ πρώτου μηνός, ἐν ἧ πρὸς ἑσπέραν ὁ ἁμνὸς ἐθύετο, ὃν μετὰ πικρίδων ἐπ' ἀξύμοις 15 ἤσθιον· ἑορτὴ δὲ τοῦ Πάσχα ἡ μετ' αὐτήν, ὡσαύτως καὶ ἑορτὴ Ἀξύμων. Ἡ δὲ μετ' ἐκείνην πάλιν ἐπίσημος, ὡς ἐν αὐτῇ τοῦ δράγματος προσφερομένου, ἣτις ἦν τὸ Σάββατον, περὶ οὗ φησιν ὁ Ἰωάννης, «μεγάλην εἶναι ἡμέραν ἐκείνου τοῦ Σαββάτου»· πρῶτον μὲν, διὰ τὸ καθ' ἑαυτὸ τιμαῖσθαι τὸ Σάββατον δεύτερον δέ, καὶ διὰ τὸ δευτέραν 20 εἶναι ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τρίτον δέ, διὰ τὸ καὶ τὸ δράγμα τὸ νέον ἐν αὐτῷ προσφέρεσθαι καὶ τριπλᾶς ἐν αὐτῇ προσάγεσθαι θυσίας. Πλὴν ὅτι καθολικῶς καὶ ἐπτὰ ἡμέραι· τῆς ἑορτῆς Πάσχα προσηγορεύοντο, καθὼς ἐν ταῖς Πράξεσιν ἰστορεῖται, ὅτι, «Μετὰ τὸ Πάσχα», ἤγουν τὰς ἡμέρας τῶν Ἀξύμων, τὸν Πέτρον Ἡρώδης ἀνελεῖν ἐβού- 25 λητο.

Ἀπορία με'.

Τίνος χάριν ὁ Ἰωάννης βαστάσαι τὸν σταυρὸν αὐτὸν ἰστορεῖ τὸν Κύριον, οἱ δὲ ἄλλοι Σίμωνα τὸν Κυρηναῖον;

Λύσις.

30 Εὐθέως μὲν ἐκ πρώτης ὁ Κύριος τὸν σταυρὸν ἐβάστασε, μὴ ἀξιούντων τῶν στρατιωτῶν, ὡς ἐφύθριστον, τοῦτον βαστάσαι· τῆς ὁδοῦ δὲ ἀρξαμένων, ἐρχομένων ἐξ ἀγροῦ τῷ Σίμωνι ὑπαντήσαντες·

37. Ἰω. 18, 28.

38. Ἰω. 19, 31.

39. Δευτ. 16, 1 ἔ. Λευϊτ. 23, 5 ἔ.

Ἀπορία 44η.

Γιατί ὁ Ἰωάννης λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν παρέδωσαν τὸν Ἰησοῦ στὸν Πιλάτο, φυλάχθηκαν «γιὰ νὰ μὴ μολυνθοῦν μπαίνοντας στὸ πραιτώριο, ὥστε νὰ φᾶνε τὸ Πάσχα»³⁷, ἂν καὶ οἱ ἄλλοι γράφουν, ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα ἦταν ἡ προηγούμενη, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριος, ἀφοῦ δείπνησε μὲ τοὺς μαθητές του, τὴ νύχτα συνελήφθη ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους; Καὶ γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξει αὐτὸ ὁ ἴδιος Ἰωάννης σὲ ἄλλο χωρίο λέγει· «Οἱ Ἰουδαῖοι τότε, ἐπειδὴ ἦταν Παρασκευή, γιὰ νὰ μὴ μείνουν τὰ σώματα πάνω στὸν σταυρὸ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Σαββάτου, γιὰτὶ ἦταν μεγάλη ἡ ἡμέρα τοῦ Σαββάτου ἐκείνου»³⁸ καὶ τὰ λοιπὰ.

Ἐξήγηση.

Πάσχα κυρίως στὴ Γραφή, ὅπως μποροῦν νὰ πληροφορηθοῦν ὅσοι διαβάζουν τὸ Δευτερονόμιο, ὀνομάζεται ἡ δέκατη τέταρτη ἡμέρα τοῦ πρώτου μηνός, κατὰ τὴν ὁποία πρὸς τὸ βράδυ θυσιαζόταν τὸ ἀρνί, πού τὸ ἔτρωγαν μὲ πικρὰ χόρτα καὶ ἄζυμα³⁹. Ἡ ἐπόμενη ἡμέρα ἦταν πάλι ἐπίσημη, γιὰτὶ κατ' αὐτὴν γινόταν προσφορὰ τῶν πρώτων καρπῶν, καὶ ἦταν Σάββατο, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ Ἰωάννης λέγει, ὅτι ἦταν μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ Σαββάτου. Πρῶτον, ἐπειδὴ ἐτιμᾶτο τὸ Σάββατο καθ' ἑαυτὸ, δεύτερον, ἐπειδὴ ἦταν ἡ δεύτερη ἡμέρα τῆς ἑορτῆς, καὶ τρίτον, ἐπειδὴ τὴν ἡμέρα ἐκείνη προσφέρονταν οἱ νέοι καρποί, καὶ προσάγονταν τριπλῆς θυσίαις. Ὅμως γενικᾶ καὶ οἱ ἑπτὰ ἡμέρες ὀνομάζονταν ἡμέρες τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ὅπως εἶναι γραμμένο στὶς Πράξεις· «Μετὰ τὸ Πάσχα⁴⁰, δηλαδή τὶς ἡμέρες τῶν Ἀζύμων, ὁ Ἡρώδης ἤθελε νὰ φονεύσει τὸν Πέτρο.

Ἀπορία 45η.

Γιατί ὁ Ἰωάννης λέγει, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος σήκωσε τὸν σταυρὸ, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ὁ Σίμωνας ὁ Κυρηναῖος⁴¹;

Ἐξήγηση.

Ὁ Κύριος σήκωσε τὸν Σταυρὸ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἐπειδὴ οἱ στρατιῶτες ἀπαξιούσαν νὰ τὸν σηκώσουν ὡς καταραμένον. Ὅταν ὁμως ξεκίνησαν, συνάντησαν τὸν Σίμωνα πού ἐρχόταν ἀπὸ τὸ χωράφι,

40. Πράξ. 12, 4. 5.

41. Ἰω. 19, 17. Ματθ. 28, 32. Μάρκ. 15, 21. Λουκᾶ 23, 26.

τοῦτον ἠγγάρευσαν. Ὡστε οὐδεμία διαφωνία, οὐδὲ ἐπὶ τοῦτο τοῖς εὐαγγελισταῖς ἐπινενόηται.

Ἄπορία μζ'.

Τίς ἢ αἰτία τοῦ Μάρκον μὲν τρίτην ὥραν τὸν Κύριον λέγειν
5 σταυρωθῆναι, ἕκτην δὲ τὸν Ἰωάννην συγγράψασθαι;

Λύσις.

Ἔθος τοῖς πολλοῖς περὶ τῶν ἀρχόντων λέγειν, ὅτι, ὁ δεῖνα ὁ
ἀρχων τόνδε ἀνεῖλεν, καίτοιγε μὴ αὐτουργούντων τὰς τιμωρίας,
ἀλλ' ὑπουργοῖς τοῖς δημίσις χρωμένων. Ὅπερ καὶ τότε πέπρακτο.
10 Τρίτην μὲν γὰρ ὥραν τῇ ἀποφάσει ὁ Πιλάτος τὸν Κύριον ἐξήνεγκεν,
ἄλλων δὲ τριῶν ὥρῶν διαγενομένων, μέχρι τῆς ἕκτης, ἐν τῷ
φραγγελλοῦσθαι, καὶ τὴν κοκκίνην χλαμύδα ἐνδύεσθαι, καὶ ταῖς
ἀκάνθαις στεφανοῦσθαι, καὶ ἐμπαίξεσθαι, τῇ 5 ὥρᾳ προσηλώθη τῷ
σταυρῷ.

15 Ἄπορία μζ'.

Τίνος χάριν ὁ Ματθαῖος οἶνον αὐτῷ μετὰ χολῆς δοθῆναι, Μάρκος
δὲ μετὰ σμύρνης, Ἰωάννης δὲ μετὰ ὑσσώπου, Λουκᾶς δὲ οὐ-
δενὸς αὐτῷ συμπεπλεγμένου μέμνηται;

Λύσις.

20 Οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, οὐ μόνον αἰτήσαντι τῷ Χριστῷ,
ἀλλὰ καὶ μὴ αἰτήσαντι προσήνεγκαν πιεῖν τὰ προειρημένα. Οὐ
πάντα τοίνυν πάντες, ἀλλ' ἕκαστος ἀνὰ μέρος ἐξέθεντο. Ματθαῖος
μὲν οὖν καὶ Μάρκος τὸν πρὸ τοῦ σταυροῦ προσενεχθέντα οἶνον
ιστόρησαν, ὁ μὲν μετὰ χολῆς, ὁ δὲ μετὰ σμύρνης εἰπόν, διὰ τὸ ἐπίσης
25 ἐκότερα εἶναι πικρά. Λουκᾶς δὲ τὸ ἐν τῷ σταυρῷ προσενεχθὲν αὐτῷ
ὄξος ἐκτίθεται. Ἰωάννης δὲ εἰπόντι τῷ Κυρίῳ, «Διψῶ», λαβόντα
τινὰ σπόγγον, ὑσσώπου καὶ ὄξους πλήσαντα, ποτίσαι τὸν Κύριον
ἀνέγραψεν. Ἐξ ὧν πάντων δείκνυται, διαφόρως αὐτῷ τὰ προειρη-
μένα εἶδη προσενεχθῆναι ὑπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων θηριωδίας

30 Ἄπορία μη'.

Πῶς Λουκᾶς μὲν ὁμολογήσαι τὸν ληστήν ἐπὶ σταυροῦ τὸν
Κύριον συνεγράψαντο, οἱ δὲ λοιποὶ, ἅμα τῷ ἑτέρῳ ὀνειδίσαι τὸν
Κύριον;

καὶ ἀγγάρεψάν αὐτόν. Ὡστε καμμιά ἀσυμφωνία, οὔτε στοῦ θέματος αὐτοῦ δὲν ἔχει σημειωθεῖ μεταξὺ τῶν εὐαγγελιστῶν.

Ἐπορία 46η.

Γιὰ ποιοῦ λόγο ὁ Μάρκος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος σταυρώθηκε τὴν τρίτη ὥρα, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης τὴν ἔκτη⁴²;

Ἐξήγηση.

Ἐπάρχει συνήθεια στοὺς πολλοὺς νὰ λένε γιὰ τοὺς ἄρχοντες, ὅτι ὁ τάδε ἄρχοντας σκότωσε τὸν τάδε, ἂν καὶ δὲν ἐκτελοῦν οἱ ἴδιοι τὴν ποινή, ἀλλὰ χρησιμοποιοῦν ὡς ὑπηρετές τοὺς δημίους, πρᾶγμα ποὺ καὶ τότε ἔγινε. Τὴν τρίτη λοιπὸν ὥρα ὁ Πιλάτος ἔβγαλε τὴν ἀπόφαση τοῦ γιὰ τὸν Κύριο, καὶ ἄλλες τρεῖς ὥρες πέρασαν μέχρι τὴν ἔκτη, ὥσπου νὰ μαστιγωθεῖ, νὰ φορέσει τὴν κόκκινη γλαμύδα, νὰ στεφανωθεῖ μὲ τὰ ἀγκάθια, νὰ ἐμπαιχθεῖ, καὶ τὴν ἔκτη ὥρα καρφώθηκε στὸν σταυρό.

Ἐπορία 47η.

Γιὰ ποιοῦ λόγο ὁ Ματθαῖος λέγει, ὅτι τοῦ δόθηκε καὶ πιεῖ κρασί ἀναμιγμένο μὲ χολή, ὁ Μάρκος μὲ σμύρνα, καὶ ὁ Ἰωάννης μὲ ὕσσωπο, ἐνῶ ὁ Λουκάς χωρὶς νὰ εἶναι ἀναμιγμένο μὲ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ⁴³;

Ἐξήγηση.

Ἐχι μιὰ φορὰ, ἀλλὰ πολλές φορὲς, ὅχι μόνο ὅταν ζητοῦσε ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ ζητήσῃ τοῦ ἔδιναν νὰ πιεῖ αὐτὰ ποὺ ἀναφέρθηκαν. Ἐμως ὅλοι οἱ εὐαγγελιστῆς δὲν τὰ ἀναφέρουν ὅλα, ἀλλὰ ὁ καθένας μερικὰ. Ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος λοιπὸν διηγοῦνται τὸ κρασί ποὺ τοῦ πρόσφεραν πρὶν ἀπὸ τὴν σταύρωση, ὁ ἕνας λέγοντας μὲ χολή καὶ ὁ ἄλλος μὲ σμύρνα, ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο ἦταν πικρά. Ὁ Λουκάς πάλι ἀναφέρει τὸ ξύδι ποὺ τοῦ πρόσφεραν στὸν σταυρό, καὶ ὁ Ἰωάννης, ὅταν ὁ Ἰησοῦς εἶπε, «διψᾶ», γράφει, ὅτι κάποιος πῆρε σπόγγο, καὶ γεμίζοντάς τον μὲ ὕσσωπο καὶ ξύδι πότισε τὸν Κύριο. Ἐπὸ ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ προαναφερθέντα εἶδη προσφέρθηκαν στὸν Κύριο ἀπὸ τὴν θηριωδία τῶν Ἰουδαίων μὲ τρόπο διαφορετικό.

Ἐπορία 48η.

Πῶς ὁ Λουκάς γράφει, ὅτι ὁ ληστής ἐπάνω στὸν σταυρό ὁμολόγησε τὴν πίστη τοῦ στὸν Κύριο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εὐαγγελιστῆς γράφουν, ὅτι αὐτὸς μαζί μὲ τὸν ἄλλο ληστή χλεύαζαν τὸν Κύριο⁴⁴;

43. Ματθ 27, 34. Μάρκ. 15, 23. Ἰω. 19, 29. Λουκᾶ 23, 16.

44. Μάρκ. 15, 32.

Λύσις.

Ἐκ προουμιῶν μὲν ἑκάτεροι τῷ Κυρίῳ ὠνείδιζον, τοῖς εἰς αὐτὸν ὠνείδεσιν ἐξιλεοῦσθαι, εἰκός, τοὺς Ἰουδαίους νομίζοντες, καὶ τοῦ σταυροῦ καθαιρεῖσθαι. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐ γέγονεν, τὴν τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ὡς πρὸς ὁμότιμον εὐχὴν, ὃ εὐγνώμων λησ-
5 στῆς συνεῖς, ὅτε εἶρηκε· «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς» τὴν ἁμαρτίαν, ἐπέγνω τῆς ἀληθείας, καὶ Κύριον αὐτὸν καὶ βασιλέα ὠμολόγησεν, ὅπερ τοῖς ἑτέροις εὐαγγελιστοῖς πρὸς ἕτερα μέρη τῆς ἱστορίας ἐπιγεγομένους παραλέλειπται.

10 *Ἄπορία μθ'.*

Πῶς ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν ληστήν πεπλήρωται, ὅτι «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ»; Μετὰ γὰρ τὸν σταυρὸν ὁ Χριστὸς εἰς ἄδου ἐπὶ ἐλευθερία τῶν νεκρῶν παραγίνεται· ἔδει δὲ καὶ τὸν ληστήν, ὑπεύθυνον ὄντα τῷ νόμῳ τῆς φύσεως.

15 *Λύσις.*

Τινὲς μὲν οὕτως ἀναγινώσκουσιν· «Ἀμὴν λέγω σοι σήμερον», καὶ ὑποστίζουσιν· εἶτα ἐπιφέρουσιν, ὅτι· «Μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Ὡς ἂν εἴποι τις, ὅτι Ἀμὴν λέγω σοι σήμερον ἐν τῷ σταυρῷ ὢν, Ἔσῃ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ. Εἰ δὲ καὶ ἀναγινώ-
20 σκειν δεῖ, ὡς τῇ συνηθείᾳ δοκεῖ, οὐδὲν ἐναντιοῦται τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τῇ ἀπεριγράπτῳ αὐτοῦ θεότητι, οὐκ ἐν ἄδη μόνον παραγεγονότος, ἀλλὰ καὶ ἐν παραδείσῳ ἅμα τῷ ληστῇ, καὶ ἐν ἄδου, καὶ μετὰ Πατρός, καὶ ἐν τῷ τάφῳ, ἅτε τὰ πάντα πληροῦντος.

Ἄπορία ν'.

Τίνι λόγῳ Ματθαῖος μὲν ὁψὲ Σαββάτων ἱστορεῖ τὴν ἀνάστασιν, Μάρκος δὲ λίαν πρωὶ ἔτι ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, Λουκᾶς δὲ ὄρθρου θαθέος, Ἰωάννης δὲ ἔτι σκοτίας οὔσης; Καὶ πῶς μὲν μίαν Ἰωάννης γυναῖκα· Λουκᾶς δὲ καὶ Μάρκος τρεῖς, Ματθαῖος δὲ δύο, λέγουσιν ἐπὶ τὸ μνημα τὸ Δεσποτικὸν ἐλθεῖν; Καὶ τὰ ὀνόματα δὲ
30 διαφόρως ἐξέθεντο. Λουκᾶς μὲν γὰρ τριῶν μνημονεύσας, τὴν μίαν αὐτῶν Ἰωάνναν εἶναί φησιν· Μάρκος δὲ ὡσαύτως τριῶν ἐπιμνησθεῖς, Σαλώμην εἶναί φησιν ἐξ αὐτῶν τὴν μίαν.

45. Λουκᾶ 23, 34.

46. Λουκᾶ 23, 43.

47. Ματθ. 28, 1.

Ἑξήγησις.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν χλεύαζαν τὸν Κύριο καὶ οἱ δύο ληστές, νομίζοντας, ὅπως ἦταν φυσικό, ὅτι μὲ τὸν χλευασμὸν τοὺς θὰ ἐξιλεώσουν τοὺς Ἰουδαίους καὶ θὰ τοὺς κατεβάσουν ἀπὸ τὸν σταυρὸν. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν ἐγένε, ὁ εὐγνώμων ληστής ἀκούοντας τὴν προσευχὴν τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα του ὡς πρὸς ἰσότιμον, ὅταν εἶπε, «Πατέρα, συγχώρησέ τους»⁴⁵ τὴν ἁμαρτία, γνῶρισε τὴν ἀλήθεια, καὶ τὸν ὁμολόγησε Κύριο καὶ βασιλιᾶ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο οἱ ἄλλοι εὐαγγελιστῆς, πού βιάζονταν νὰ ἀναφέρουν ἄλλα σημεῖα τῆς ἱστορίας, τὸ παρέλειψαν.

Ἀπορία 49η.

Πῶς ἐκπληρώθηκε ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν ληστή, «Σήμερα θὰ εἶσαι μαζί μου στὸν παράδεισο»⁴⁶; Γιατὶ ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν σταύρωσίν του πῆγε στὸν ἅδη γιὰ νὰ ἐλευθερώσει τοὺς νεκρούς, καὶ ἔπρεπε ἐπομένως νὰ ἐλευθερώσει καὶ τὸν ληστή, πού ἦταν ὑπεύθυνος σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τῆς φύσεως.

Ἑξήγησις.

Μερικοὶ τὸ διαβάξουν ὡς ἐξῆς· «Ἀλήθεια σοῦ λέω σήμερα»· δάξουν ἄνω τελεία καὶ συνεχίζουν· «Θὰ εἶσαι μαζί μου στὸν παράδεισο». Ὅπως θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κάποιος· Ἀλήθεια σοῦ λέγω σήμερα πού βρίσκομαι στὸν σταυρὸν, Θὰ εἶσαι μαζί μου στὸν παράδεισο. Ἐὰν πάλι πρέπει νὰ διαβαστεῖ, ὅπως συνηθίζεται, δὲν προκύπτει τίποτε ἀντίθετο. Γιατὶ ὁ Σωτὴρας μας, μὲ τὴν ἀπερίγραπτη θεότητά του, ὄχι μόνο στὸν ἅδη πῆγε, ἀλλὰ καὶ στὸν παράδεισο μαζί μὲ τὸν ληστή, καὶ στὸν ἅδη, καὶ μαζί μὲ τὸν Πατέρα, καὶ στὸν τάφο, ἀφοῦ γεμίζει τὰ πάντα.

Ἀπορία 50η.

Γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Ματθαῖος τοποθετεῖ τὴν ἀνάστασις ἀργὰ τῆ νύχτα τοῦ Σαββάτου⁴⁷, ὁ Μάρκος πάλι πολὺ πρῶι, ὅταν εἶχε ἀνατεῖλει ὁ ἥλιος⁴⁸, ὁ Λουκᾶς τὰ βαθεῖα χαράματα⁴⁹, καὶ ὁ Ἰωάννης ἐνῶ ἀκόμα ἦταν σκοτάδι; Καὶ γιατί ὁ Ἰωάννης ἀναφέρει ὅτι πῆγε στὸ μνημεῖο τοῦ Κυρίου μία γυναίκα, ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Μάρκος τρεῖς, καὶ ὁ Ματθαῖος δύο γυναῖκες; Μάλιστα ἀκόμα καὶ τὰ ὀνόματά τους τὰ ἀναφέρουν διαφορετικά. Ὁ Λουκᾶς ἀναφέροντας τρεῖς⁵⁰, λέγει ὅτι ἡ μία ἀπὸ αὐτὲς λεγόταν Ἰωάννα, ὁ Μάρκος ἐπίσης ἀναφέροντας τρεῖς, λέγει ὅτι ἡ μία ἀπὸ αὐτὲς λεγόταν Σαλώμη.

48. Μάρκ. 15, 2.

49. Λουκᾶ 24, 1.

50. Λουκᾶ 24, 10.

Λύσις.

Εὐρίσκομεν πολλὴν εἶναι συνωνυμίαν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ, ὡσπερ καὶ νῦν συμβαίνει. Ὅθεν καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς Θεοτόκου, τῷ αὐτῷ ἐκέκλητο ὀνόματι, καὶ Μαρία Ἰακώβου. Συνέβαινε δὲ καὶ Μαγδαλη-
 5 νὰς οὐ μίαν εἶναι καὶ δύο μόνον, ἀλλὰ καὶ τρεῖς, ὧν ἡ μία ἐκ δαιμόνων ἐπὶ κεκαθάριστο, μεθ' ἧς αἱ λοιπαί, ἅμα Ἰωάννα καὶ Σαλώμη, πολυτρόπως παρὰ τοῦ Σωτῆρος εὐεργετηθεῖσαι, κατὰ διαφόρους καιροὺς πρὸς τὸ μνήμα τὸ Δεσποτικὸν ἔδραμον· εἰκὸς τοίνυν καὶ
 10 Μαρίαν Ἰακώβου τοῦ υἱοῦ Ἀλφαίου, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν Μαρίαν μὲν λεγομένην, μητέρα δὲ οὖσαν Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου. Ἐντεῦθεν οὖν σκοπεῖν δὲ τῶν ὀπτασιῶν τὴν διαίρεσιν. Οὐδεμιᾶ γὰρ ἐναντιολογία ἀναγράφεται τῷ Ματθαίῳ, μίαν τῶν Μαγδαληνῶν Μαρίαν ἅμα ἄλλη Μαρία, ὅψὲ Σαββάτων παρατεινούση ἄχρι μεσονυκτίου, ἐντὸς-εἰς τὸ μνήμα δραμεῖν, διπλοῦν ὑπάρχον κατὰ τὸν τύπον τοῦ
 15 σπηλαιίου τοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἐν τῷ ἐξωτερῷ οἴκῳ γενομένης, τὸν ἄγγελον ἰδεῖν, ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τὸν λίθον ἀποκυλίσαντα, ἐξαναστάντος ἤδη τοῦ μνήματος τοῦ Χριστοῦ· διὰ τοῦτο γεγράφθαι· «Ἰδοῦ σεισμός ἐγένετο μέγας»· τουτέστιν, ἅμα τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ· εἶτα ἀκοῦσαι περὶ τοῦ ἀγγέλου ἅπερ ἤκουσαν· καὶ πορευομένας ἀπαγ-
 20 γεῖλαι τοῖς μαθηταῖς, ἰδεῖν τὸν Κύριον, καὶ προσκυνῆσαι αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐπηχθῆναι· ἐν τοσούτῳ δὲ τοὺς φύλακας ἀπαγγεῖλαι ἐν τῇ πόλει τὸ γεγονός. Ἐπειδὴ δὲ Ἰωάννης τῆς Μαγδαληνῆς μόνης μέμνηται Μαρίας, ἄλλην ὡς εἰκὸς ταύτην ὑποληπτέον, καὶ τῆς προτέρας ἀτελεστέραν, ἣτις δραμοῦσα καὶ εἰς
 25 τὸ μνημεῖον ἐλθοῦσα, καὶ τὸν λίθον ἀποκελυλισμένον εὐροῦσα, οὐδὲν πλέον παθοῦσα, πρὸς Πέτρον καὶ Ἰωάννην ἀφίκετο. Οἱ δὲ ἐλθόντες καὶ τὰ ἐντάφια θεασάμενοι διηρημένως κείμενα, ἀπῆλθον θαυμάζοντες. Τῇ δὲ Μαρία, ἐν τῷ ἐξωτερῷ σπηλαίῳ κλαιούση καὶ ἔνδον βλεπούση, φανέντες οἱ ἄγγελοι, πρὸς τὸν ὄραθέντα αὐτοῖς
 30 ἔξω ἐστῶσα Χριστόν, διεγερθέντα στραφῆναι τὴν Μαρίαν ἔξω πάλιν πεποιήκασιν, ἧ φησὶν ὁ Κύριος «Τί κλαίεις»; καὶ τὰ ἐξῆς Εἶτα ἐπιγνούση καὶ «Ραβουνὶ» καλούση, τό, «Μὴ μου ἄπτου», καὶ τὰ ἐχόμενα πρὸς αὐτὴν ἀπεκρίνατο. Οὐδὲν οὖν ἀπεικὸς μετὰ τὴν

51. Μάρκ. 16, 1.

52. Γεν. 23, 9.

53. Ματθ. 28, 2.

54. Ἰω. 20, 13. 16.

Ἐξήγηση.

Στὴν ἁγία Γραφή βρίσκουμε νὰ ὑπάρχουν πολλές συνωνυμίες, πρᾶγμα ποὺ συμβαίνει καὶ ἐδῶ. Ἔτσι καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς Θεοτόκου ὀνομαζόταν μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα, ἀλλὰ καὶ Μαρία τοῦ Ἰακώβου. Ἐπίσης καὶ Μαγδαληνές συνέβαινε νὰ ὑπάρχουν ὄχι μόνο μία καὶ δύο, ἀλλὰ τρεῖς, ἀπὸ τις ὁποῖες ἡ μία καθαρίστηκε ἀπὸ ἑπτὰ δαιμόνια⁵¹. Μαζὶ μὲ αὐτὴν καὶ οἱ ὑπόλοιπες, μαζὶ μὲ τὴν Ἰωάννα καὶ τὴ Σαλώμη, οἱ ὁποῖες εὐεργετήθηκαν μὲ πολλοὺς τρόπους ἀπὸ τὸν Σωτῆρα, σὲ διαφορετικούς χρόνους ἔτρεξαν στὸ μνήμα τοῦ Κυρίου, καὶ μαζὶ μ' αὐτὲς εὐλόγα πῆγαν καὶ ἡ Μαρία τοῦ Ἰακώβου, ποὺ ἦταν γιὸς τοῦ Ἀλφαίου, ἀλλὰ καὶ ἄλλη μία ποὺ λεγόταν Μαρία, καὶ ἦταν μητέρα τοῦ Ἰακώβου, τοῦ γιοῦ τοῦ Ζεβεδαίου. Ἐδῶ λοιπὸν πρέπει νὰ ἐξετάσουμε προσεκτικὰ τὴν διαίρεση τῶν ἐμφανίσεων. Γιατὶ καμμιά ἀντίφαση δὲν ἀναφέρεται στὸν Ματθαῖο, ποὺ λέγει ὅτι μία Μαρία ἀπὸ τις Μαγδαληνές, μαζὶ μὲ μιὰ ἄλλη Μαρία, ἀργὰ τὸ Σάββατο, παραμένοντας μέχρι τὰ μεσάνυχτα, πῆγαν μέσα στὸ μνημεῖο, τὸ ὁποῖο ἦταν διπλό, σύμφωνα μὲ τὸν τύπο τοῦ σπηλαίου τοῦ Ἀβραάμ⁵², καὶ ὅταν μπῆκαν στὸν προθάλαμό του εἶδαν τὸν ἄγγελο, ὁ ὁποῖος τὴν ὥρα ἐκείνη εἶχε ἀποκυλίσει τὴν πέτρα, καὶ εἶχε ἤδη ἀναστηθεῖ ἀπὸ τὸ μνήμα ὁ Χριστός. Γι' αὐτὸ ἔχει γραφεῖ: «Νᾶ, ἔγινε σεισμὸς μέγας»⁵³, δηλαδὴ ταυτόχρονα μὲ τὴν παρουσία τοῦ ἀγγέλου, καὶ ἄκουσαν ἀπὸ αὐτὸν αὐτὰ ποὺ ἄκουσαν. Ἐνῶ λοιπὸν πῆγαιναν νὰ τὰ ἀναγγείλουν στοὺς μαθητές, εἶδαν τὸν Κύριο, προσκύνησαν τὰ πόδια του, καὶ ἔτρεξαν γρήγορα στοὺς μαθητές. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ φύλακες ἀνήγγειλαν τὸ γεγονός στὴν πόλη. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἰωάννης ἀναφέρει μόνο τὴ Μαγδαληνὴ Μαρία, πρέπει νὰ τὴν θεωρήσουμε, ὅπως εἶναι φυσικό, ἄλλη καὶ πιὸ ἀμύητη ἀπὸ τὴν προηγούμενη, ἡ ὁποία τρέχοντας, ὅταν ἔφθασε στὸ μνημεῖο καὶ βρῆκε τὴν πέτρα ἀποκυλισμένη, χωρὶς νὰ δεῖ τίποτε ἄλλο, πῆγε στὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἰωάννη. Ἐκεῖνοι τότε, ὅταν πῆγαν καὶ εἶδαν τὰ ἐντάφια σπάργανα νὰ εἶναι σκορπισμένα, ἔφυγαν γεμάτοι θαυμασμό. Ἐν τῷ μεταξύ στὴ Μαρία ποὺ ἔκλαιε στὸν προθάλαμο τοῦ σπηλαίου, καὶ κύτταζε μέσα, ἐμφανίσθηκαν οἱ ἄγγελοι καὶ τὴν ἔκαναν νὰ στραφῆ πρὸς τὰ ἔξω, στὸν ἀναστημένο Χριστό ποὺ εἶχε ἐμφανισθεῖ σ' αὐτούς, πρὸς τὴν ὁποία Μαρία ὁ Κύριος εἶπε: «Γιατί κλαῖς;» καὶ τὰ παρακάτω. Ἔπειτα, ὅταν τὸν ἀναγνώρισε καὶ τὸν προσφώνησε «Δάσκαλε»⁵⁴, ὁ Χριστὸς ἀπάντησε καὶ εἶπε, «Μὴ μὲ πιάνεις» καὶ ὅλα ὅσα

ὄρασιν ταύτην τὴν Μαρίαν πρὸς τοὺς ἀποστόλους τρέχουσαν συναντῆσαι ταῖς τοῦ Λουκᾶ ἐμφερομέναις ἐπὶ τὸ μνήμα τρεχούσαις, Μαρία τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννα, καὶ ταύτας ἐλκῦσαι πρὸς τὸ κοινωνῆσαι αὐτῇ τῆς ὀπτασίας. Ὡς δὲ ἐντὸς τοῦ μνήματος ἐγένοντο, 5 καὶ οὐδένα τεθέανται, ἠπόρουσαν ἑκάτεραι· ἡ μὲν Μαγδαληνὴ ἐφ' οἷς οὐς πρώην ἀγγέλους εἶδεν, νῦν οὐ τεθέατο· αἱ δὲ ἄλλαι δύο, διὰ τὸ Δεσποτικὸν σῶμα, ἄτε ἐκεῖ μὴ εὔρεθέν. Ἐκατέραις οὖν πάλιν ἐπιφανέντες οἱ ἄγγελοι, τὰ ἱστορηθέντα τῷ Λουκᾶ πρὸς αὐτὰς διελέχθησαν. Ἐλθοῦσαι τοίνυν αἱ τρεῖς μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν γυναικῶν 10 τῶν τῷ Λουκᾶ ἐν παραδρομῇ ἱστορημένων, ἀπήγγειλαν τοῖς μαθηταῖς. Οἱ δὲ παρὰ Πέτρου καὶ Ἰωάννου ἀκηκοότες ὡς οὐδένα τεθέανται εἰς τὸ μνήμα ἐλθόντες, λῆρον τὰ παρὰ τῶν γυναικῶν λεχθέντα ἠγγήσαντο. Ὁ δὲ Πέτρος ὡς θερμός, ἐκ δευτέρου ἐπὶ τὸ μνήμα ἐλθὼν, καὶ ἀκόλουθα τῇ πρώτῃ ἀφίξει θεασάμενος, ἀπῆλθε θαν- 15 μάξων τὸ γεγονός. Μάρκος μέντοι ἑτέραν Μαρίαν Μαγδαληνὴν παρὰ τὰς δύο, τὰς τῷ Ματθαίῳ, Λουκᾶ τε καὶ Ἰωάννῃ συγγεγραμμένας, ἅμα Σαλώμη καὶ Μαρία Ἰακώβου, ἑτέρα ταύτη οὖσα παρὰ τὴν πρώτην, ἐκτίθεται, ὡς εἰκὸς τελευταίας ἐπὶ τὸ μνημεῖον δραμεῖν καὶ τὴν τοῦ ἐνὸς ἀγγέλου, τοῦ παρὰ τῷ Ματθαίῳ κειμένου ὀ- 20 πτασίαν θεασαμένοις, περιφόβους τε γενομένας, φυγεῖν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ μηδενὶ θαρρῆσαι εἰπεῖν, διὰ τὸ ἀνατεῖλαι λοιπὸν τὸν ἥλιον, τὸν ἰουδαϊκὸν προορωμένας φόβον.

Ἀπορία να΄.

Διατί Λουκᾶς μὲν καὶ Μάρκος εἰσελθεῖν εἰς τὸ μνήμα τὰς γυναῖκας, οἱ δὲ λοιποὶ οὐ τοῦτο, ἀλλὰ μόνον παρακύψαι πεφοβημένας μηνύουσιν;

Λύσις.

Ματθαῖος μὲν καὶ Μάρκος ἱστοροῦσι τὸ ἐν ἀρχῇ γεγονός, ἡνίκα εὐθέως ἐπέστησαν Λουκᾶς δὲ τὸ μετὰ τοῦτο, ὅτε λοιπὸν ἀνα- 30 χωρεῖν τοῦ μνήματος ἔμελλον. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸ τοῦ Ἀβραάμ σπήλαιον, διπλᾶ τῶν Ἰουδαίων ὑπῆρχε τὰ μνήματα, ὁ δὲ ἐπιβληθεὶς λίθος τῇ θύρᾳ τὸν ἔνδον οἶκον, τὸν τὸ Δεσποτικὸν σῶμα ἔχον-

55. Λουκᾶ 24, 3. Μάρκ. 16, 5. Ματθ. 28, 8. Ἰω. 20, 11.

56. Γεν. 23, 9.

εἶπε σ' αὐτήν. Καθόλου ἀπίθανο λοιπὸν μετὰ τὴν θέαση αὐτῆ ἢ Μαρία τρέχοντας πρὸς τοὺς ἀποστόλους νὰ συνάντησε τὶς γυναῖκες, πού ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Λουκᾶ, νὰ τρέχουν πρὸς τὸ μνήμα, τὴ Μαρία τοῦ Ἰακώβου καὶ τὴν Ἰωάννα, καὶ νὰ τὶς ὀδήγησε γιὰ νὰ δοῦν μαζὶ μ' αὐτὴν τὴν ὄπτασία. Ὅταν ὅμως ἔφθασαν μέσα στὸ μνήμα καὶ δὲν εἶδαν κανέναν, ἀποροῦσαν ὅλες. Ἡ Μαγδαληνὴ γιὰ τοὺς ἀγγέλους πού προηγουμένως εἶδε, καὶ τώρα δὲν τοὺς ἔβλεπε, ἐνῶ οἱ ἄλλες δύο γιὰ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, πού δὲν βρισκόταν ἐκεῖ. Ἐμφανίσθηκαν ὅμως πάλι σὲ ὅλες οἱ ἀγγελοι, καὶ εἶπαν σ' αὐτὲς αὐτὰ πού διηγεῖται ὁ Λουκᾶς. Ἀφοῦ πῆγαν λοιπὸν οἱ τρεῖς μαζὶ καὶ μὲ τὶς ὑπόλοιπες γυναῖκες, πού ἀναφέρονται ἐκ παραδρομῆς ἀπὸ τὸν Λουκᾶ, τὰ εἶπαν ὅλα στοὺς μαθητές. Ἐκεῖνοι ὅμως, ἔχοντας ἀκούσει ἀπὸ τὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἰωάννη, ὅτι πῆγαν στὸ μνήμα καὶ δὲν εἶδαν κανέναν, θεώρησαν παραλήρημα τὰ ὅσα εἶπαν οἱ γυναῖκες. Ὁ Πέτρος τότε, σὰν θερμόαιμος, πῆγε γιὰ δεύτερη φορὰ στὸ μνήμα, καὶ ἀφοῦ εἶδε τὰ ἴδια πού εἶχε δεῖ καὶ τὴν πρώτη φορὰ, ἔφυγε ἀπορώντας γιὰ τὸ γεγονός. Ὁ Μάρκος ὅμως ἀναφέρει καὶ ἄλλη Μαγδαληνὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δύο πού ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Ματθαῖο, τὸν Λουκᾶ καὶ τὸν Ἰωάννη, μαζὶ μὲ τὴ Σαλώμη καὶ τὴν Μαρία τοῦ Ἰακώβου, πού εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν προηγούμενη, οἱ ὁποῖες, ὅπως εἶναι εὐλογο, πῆγαν τελευταῖες στὸ μνήμα, καὶ εἶδαν τὴν ὄπτασία τοῦ ἑνὸς ἀγγέλου, πού ἀναφέρει ὁ Ματθαῖος, καὶ ἐπειδὴ φοβήθηκαν πολὺ, ἔφυγαν ἀπὸ τὸ μνήμα, καὶ δὲν τόλμησαν νὰ ποῦν σὲ κανέναν τίποτε, προβλέποντας τὸν φόβο τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδὴ ἤδη εἶχε ἀνατεῖλει ὁ ἥλιος.

Ἀπορία 51η.

Γιατί ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Μάρκος λένε, ὅτι οἱ γυναῖκες μπῆκαν μέσα στὸ μνήμα, ἐνῶ οἱ ἄλλοι δὲν τὸ λένε αὐτό, ἀλλ' ὅτι μόνο ἔσκυψαν μέσα γιὰ νὰ δοῦν φοβισμένες⁵⁵;

Ἐξήγηση.

Ὁ Ματθαῖος καὶ Μάρκος ἐξιστοροῦν τὸ ἀρχικὸ γεγονός, ὅταν οἱ γυναῖκες πῆγαν ἐκεῖ ἀμέσως. Ἐνῶ ὁ Λουκᾶς ἐξιστορεῖ τὰ στή συνέχεια, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσουν ἀπὸ τὸ μνήμα. Γιατί, ἐπειδὴ τὰ μνήματα τῶν Ἰουδαίων ἦταν διπλᾶ, κατὰ τὸν τύπο τοῦ τάφου τοῦ Ἀβραάμ⁵⁶, καὶ ἡ πέτρα πού τοποθετήθηκε στὴν εἴσοδο χώριζε τὸν ἐσωτερικὸ χῶρο πού περιεῖχε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, ἀπὸ τὸν ἔξω, μπαί-

τα, ἀπὸ τοῦ ἔξω διώριζεν, ἐν τῷ προβεβλημένῳ οἴκῳ εἰσελθοῦσαι τὸν ἄγγελον ἐθεάσαντο ἐν τῷ λίθῳ καθήμενον, καθὰ τῷ Ματθαίῳ δοκεῖ τῷ δὲ Μάρκῳ, νεανίσκον περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν καὶ καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, δηλονότι τοῦ ἔξωτέρου σπηλαίου. Δι' 5 ἑκατέρων οὖν τῶν εὐαγγελιστῶν, Ματθαίου καὶ Μάρκου, ἄγγελον εἶναι τὸν φανέντα ταῖς γυναιξί, προτρεπόμενον αὐτὰς ἰδεῖν τὸν τόπον, ἔνθα τὸ σῶμα τὸ Δεσποτικὸν ἔκειτο. Ὡς παραλειφθὲν παρὰ τούτων, ὁ Λουκᾶς ἀκριδέστερον ἔγραψεν εἰπὼν «Εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ». Ὅθεν οὐκ ἐναντίον ἀλλήλοις 10 εἰρήκασι

Ἄπορία νβ'.

Τίνι λόγῳ διαφόρως τὴν τῶν ἀγγέλων ὄπτασίαν, αὐτὴν τε τὴν τοῦ Κυρίου τὴν πρὸς τὰς γυναῖκας γενομένην ἰστορήσαν;

Λύσις.

15 Οὐκ ἐναντία ἢ τῶν ἀγγέλων ὄπτασία. Ματθαῖος μὲν γὰρ καὶ Μάρκος, ἕνα, καθὼς προειρηκάμεν, ἰστορήσαν ταῖς γυναιξίν ἐπιφανῆναι ἄγγελον. Λουκᾶς δὲ καὶ Ἰωάννης, τὴν πρώτην ὄπτασίαν παραδραμόντες, τοὺς ἔνδον φανέντας ἀγγέλους δύο γράφουσιν. Ἰωάννης δὲ ἐν τῷ ἔξω σπηλαίῳ παρὰ τὴν θύραν τὴν Μαρίαν δια- 20 γράψας ἐστῶσαν καὶ ἔνδον παρακύψασαν, θεωρῆσαι τοὺς δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς. Λουκᾶς δὲ ἐν τῷ εἰσελθούσας αὐτὰς ἔνδον, καὶ μὴ εὐρούσας, τεθεῶσθαι δύο ἄνδρας ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτύσαις, ὅπερ ἀγγέλους αὐτοὺς ἐχαρακτήριζεν. Τὸ δὲ λέγειν, «Ἐπέστησαν», οὐχ ὥστε φανέντων, ἀλλ' ὅτι ὡς ἄγγελοι καὶ παρόντες, οὐ 25 πάντοτε, ἀλλ' ὅτε ἤθελον ἐφαίνοντο. Ὅθεν οὐδὲ Πέτρῳ εἰσελθόντα εἰς τὸ μνημεῖον ἐφάνησαν, καίτοι παρόντες, ταῖς δὲ γυναιξί διηρημένως εἰσελθούσαις μετὰ τὸ ἀπορῆσαι, ὡς ἀσθενεστέραις ἑαυτοὺς ἐνεφάνησαν. Εἰ δὲ λέγοις, Πῶς παρὰ τῷ Ἰωάννῃ Μαρία μὲν οὐκ ἐφάνη ὁ ἐπὶ τῷ λίθῳ καθήμενος ἄγγελος, εἰσελθούσῃ δεύτερον; ἢ 30 αἰτία δήλη. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἰδοῦσα ἡ Μαρία τὸν λίθον ἐκκεκλισμένον, οὐδὲν πλέον περιεργασαμένη, πρὸς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην ἀντέστρεψεν. Τὸ δεύτερον δὲ τοῖς ἔνδον ἀγγέλοις περιτυγχάνειν μέλλουσαν, οὐ χρεῖα τὸν ἐπὶ τοῦ λίθου φανῆναι καθήμενον ἄγ-

57. Ματθ. 28, 2. Μάρκ. 16, 5.

58. Λουκᾶ 24, 4. Ἰω. 20, 11-12.

νοντας οἱ γυναῖκες μέσα στὸν ἔξωτερικὸ χῶρο, εἶδαν τὸν ἄγγελο νὰ κάθεται πάνω στὴν πέτρα, ὅπως γράφει ὁ Ματθαῖος, καὶ ὁ Μάρκος πὺ ἀναφέρει νεαρὸν ντυμένο ἄσπρη στολή νὰ κάθεται στὰ δεξιά, δηλαδή τοῦ ἔξωτερικοῦ χῶρου. Καὶ ἀπὸ τοὺς δύο λοιπὸν εὐαγγελιστές, τὸν Ματθαῖο καὶ τὸν Μάρκο, εἶναι ἄγγελος αὐτὸς πὺ ἐμφανίσθηκε στὶς γυναῖκες καὶ τὶς προέτρεψε νὰ δοῦν τὸν τόπο, ὅπου βρισκόταν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐπειδὴ παραλείφθηκε ἀπὸ αὐτοῦ, ὁ Λουκᾶς τὸ ἔγραψε μὲ περισσότερη ἀκριβεία, λέγοντας· «Ὅταν μπῆκαν μέσα δὲν βρῆκαν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ». Ὡστε δὲν εἶπαν κάτι τὸ ἀντίθετο μεταξύ τους.

Ἀπορία 52η.

Γιὰ ποιὸ λόγο ἐξιστόρησαν διαφορετικὰ τὴν ὄπτασία τῶν ἀγγέλων, καὶ ἐκείνην τοῦ Κυρίου πὺ ἐγίνε στὶς γυναῖκες;

Ἐξήγηση.

Δὲν εἶναι ἀντιφατικὴ ἡ ὄπτασία τῶν ἀγγέλων. Γιατὶ οἱ Ματθαῖος καὶ Μάρκος, ὅπως προείπαμε, ἀναφέρουν ὅτι ἓνας ἄγγελος ἐμφανίσθηκε στὶς γυναῖκες⁵⁷, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀντιπαρερχόμενοι τὴν πρώτη ὄπτασία, ἀναφέρουν τοὺς δύο ἀγγέλους πὺ ἐμφανίσθηκαν στὸ ἔσωτερικὸ διαμέρισμα τοῦ σπηλαίου. Ὁ Ἰωάννης μάλιστα ἀναφέρει τὴν Μαρία πὺ στεκόταν στὸ ἔξω διαμέρισμα, καὶ ἔσκυψε μέσα, καὶ εἶδε δύο ἀγγέλους ντυμένους μὲ λευκὰ ἐνδύματα. Ὁ Λουκᾶς πάλι λέγει, ὅτι μπαίνοντας αὐτὲς μέσα καὶ μὴ βρίσκοντας τὸ σῶμα, εἶδαν δύο ἄνδρες μὲ ἐνδύματα πὺ ἄστραφταν, τοὺς ὁποίους χαρακτήρισε ἀγγέλους. Λέγοντας «ἐμφανίσθηκαν», δὲν ἐννοεῖ ὅτι ἀπλῶς φάνηκαν, ἀλλὰ ὅτι ἦταν ἄγγελοι καὶ παρόντες, ὄχι πάντοτε, ἀλλ' ἐμφανίζονταν ὅποτε ἤθελαν. Γι' αὐτὸ οὔτε στὸν Πέτρο πὺ μπῆκε στὸ μνήμα ἐμφανίσθηκαν, ἂν καὶ ἦταν παρόντες. Ἐνῶ στὶς γυναῖκες πὺ μπῆκαν χωριστὰ μετὰ τὴν ἀπορία τους, ἐπειδὴ ἦταν ἀσθενέστερες, ἐμφανίσθηκαν. Ἄν πάλι ἐρωτήσεις· Γιατί στὴ διήγηση τοῦ Ἰωάννη δὲν ἐμφανίσθηκε στὴ Μαρία ὁ ἄγγελος πὺ καθόταν στὴν πέτρα, ὅταν μπῆκε μέσα στὸ μνήμα δεύτερη φορά⁶⁰; Ἡ αἰτία εἶναι φανερὴ. Γιατὶ τὴν πρώτη φορά ἡ Μαρία βλέποντας τὴν πέτρα κυλισμένη, χωρὶς νὰ τὴν περιεργασθεῖ περισσότερο, γύρισε πίσω στὸν Πέτρο καὶ στὸν Ἰωάννη. Τὴ δεύτερη φορά ὅμως, πὺ ἐπρόκειτο νὰ συναντήσῃ τοὺς ἀγγέλους πὺ ἦταν μέσα, δὲν ἦταν ἀπαραίτητο νὰ ἐμφανισθεῖ ὁ ἄγγελος

59. Λουκᾶ 24, 3-4.

60. Ἰω. 20, 1-2.

γελον. Περί γὰρ τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιφανείας, τῆς ταῖς γυναῖξι γε-
 νομένης, οὐ χρεία ζητεῖν, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ πιστεύειν. Διαφόρως
 γὰρ πρὸς τὸ μνήμα δραμοῦσαι, οὐ ταῖς αὐταῖς γυναῖξιν, ἀλλὰ ποτὲ
 μὲν δυσὶν ἐξ αὐτῶν, ποτὲ δὲ μιᾷ ἑτέρα παρ' αὐτὰς τυγχανούση, ποτὲ
 5 δὲ ἄλλαις, διαφόρως καὶ ὁ Κύριος ἐφάνη, ὧν τῇ μὲν ὡς ἀσθενε-
 στέρα, τῇ δὲ ὡς τελειότερα τυγχανούση, καταλλήλως ἐμέτρει τὸν
 ἑαυτοῦ ἐμφανισμὸν ὁ Κύριος. Ὅθεν Μάρκος μὲν ἐν ἐπιτόμῳ τὰ
 μέχρι τοῦ ἐνὸς ἀγγέλου διελθὼν, τὸν λόγον κατέπαυσεν· Λουκᾶς δὲ
 τὴν τοῦ Κυρίου πρὸς τὰς γυναῖκας ὀπτασίαν σιωπήσας, αἰνιξάμε-
 10 νος δὲ μόνον, ἐν τῇ κατὰ Κλεῶπαν ἱστορία τὴν εὐαγγελικὴν πρα-
 γματείαν συνεπέρανεν· ἐν τῷ λέγειν, «Ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν
 ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον,
 αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον».

Ἐπορία νγ'.

15 Πῶς Ἰωάννης φησὶν εἰρηκεῖναι τῇ Μαρία τὸν Κύριον, «Μή μου
 ἄπτου», καὶ τὰς ἐξῆς, Ματθαίου ἱστορήσαντος, ὅτι κρατήσασαι
 τοὺς πόδας αὐτοῦ προσεκύνησαν αὐτῷ;

Λύσις.

Ὡς καὶ ἤδη ἀποδέδεικται, ἀσθενεστέρα τῇ πίστει τῶν λοιπῶν
 20 ἦν αὕτη. Ὅθεν νομίσασα ὡς τὸ πρὶν, οὕτω συνέσεσθαι τῷ Χριστῷ,
 μηδὲν μέγα περὶ αὐτοῦ φαντασθεῖσα, δικαίως ἐπετιμήθη, καὶ ἔμα-
 θεν ὅτι πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα ὅθεν ἦκει δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν.

Ἐπορία νδ'.

Τίνος χάριν Λουκᾶς μὲν καὶ Ἰωάννης ἀπαγγεῖλαι τὰς γυναῖκας
 25 τοῖς ἀποστόλοις τοῦ Χριστοῦ τὴν ἀνάστασιν ἔγραφον, Μάρκος δὲ
 σιωπῆσαι καὶ μηδὲν εἰπεῖν διὰ τὸν φόβον μαρτύρεται, ὁ δὲ Ματ-
 θαῖος σιωπῆ παρέδραμε καὶ τῶν εἰρημένων ἐκάτερον;

Λύσις.

Τὸ μὲν Ματθαίου ἐτόμην ἔχει τὴν λύσιν. Οὐ γὰρ εἶπεν ὡς αἱ
 30 γυναῖκες τὰ ἐνταλθέντα ἀπαγγεῖλαι, ἀλλ' ὅτι πορευομένων ἀπαγ-
 γεῖλαι τοῖς μαθηταῖς, ἢ τῶν στρατιωτῶν γέγονεν ἄφιξις ἐν τῇ πόλει

πού καθόταν στην πέτρα. Γιατί για την εμφάνιση του Κυρίου, ἡ ὁποία ἔγινε στις γυναῖκες, δὲν χρειάζεται νὰ ἐρευνοῦμε, ἀλλὰ νὰ πιστεύουμε στην ἀλήθεια. Ἐπειδὴ δηλαδή πήγαιναν στο μνήμα διαφορετικά, ὄχι μὲ τις ἴδιες γυναῖκες, ἀλλὰ ἄλλοτε μὲ δύο ἀπὸ αὐτές, ἄλλοτε πάλι μὲ κάποια ἄλλη ἀπὸ αὐτές πού τύχαινε, καὶ ἄλλοτε μὲ ἄλλες, καὶ ὁ Κύριος ἐμφανίσθηκε μὲ διαφορετικούς τρόπους. Στὴ μιὰ ἀπὸ αὐτές, ἔπειδὴ ἦταν ἀσθενέστερη, στὴν ἄλλη ἔπειδὴ ἦταν τελειότερη, ἀνάλογα ρύθμιζε τὴν ἐμφάνισή του ὁ Κύριος. Γι' αὐτὸ ὁ Μάρκος συνοπτικά φθάνοντας μέχρι τὸν ἕνα ἄγγελο, σταμάτησε τὸν λόγο. Ὁ Λουκᾶς πάλι, ἀποσιωπώντας τὴν ἐμφάνιση τοῦ Κυρίου στις γυναῖκες, κάνοντας μόνο ὑπαινιγμὸ στο περιστατικὸ μὲ τὸν Κλεώπα, τελειώνει τὴ διαπραγμάτευση τοῦ Εὐαγγελίου του λέγοντας: «Πῆγαν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς δικούς μας στο μνημεῖο, καὶ τὸ βρῆκαν ὅπως μᾶς εἶπαν καὶ οἱ γυναῖκες, ἀλλ' αὐτὸν δὲν τὸν εἶδαν»⁶¹.

Ἄπορία 53η.

Γιατί ὁ Ἰωάννης λέγει, ὅτι ὁ Κύριος εἶπε στὴ Μαρία, «Μὴ μὲ ἀγγίζεις» καὶ τὰ ἔξῃς, ἀφοῦ ὁ Ματθαῖος διηγεῖται, ὅτι οἱ γυναῖκες ἔπεσαν στὰ πόδια του καὶ τὸν προσκύνησαν⁶²;

Ἐξήγηση.

Ὅπως ἤδη ἀποδείχθηκε αὐτὴ ἦταν ἀσθενέστερη στὴν πίστη ἀπὸ τις ἄλλες. Γι' αὐτὸ, νομίζοντας ὅτι θὰ εἶναι μὲ τὸν Χριστὸ ὅπως καὶ πρὶν, χωρὶς νὰ φαντασθεῖ κάτι μεγάλο γι' αὐτόν, δίκαια ἐπιτιμήθηκε, καὶ ἔμαθε ὅτι πρέπει αὐτὸς νὰ φύγει πρὸς τὸν οὐράνιο Πατέρα του ἀπὸ ὅπου εἶχε ἔρθει.

Ἄπορία 54η.

Γιὰ ποιὸ λόγο οἱ Λουκᾶς καὶ ὁ Ἰωάννης γράφουν, ὅτι οἱ γυναῖκες ἀνήγγειλαν στους ἀποστόλους τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ⁶⁴, ὁ Μάρκος βεβαιώνει, ὅτι σιώπησαν καὶ δὲν εἶπαν τίποτε, ἔπειδὴ φοβήθηκαν⁶⁵, καὶ ὁ Ματθαῖος ἀντιπαρῆλθε μὲ σιωπὴ ὅσα εἰπώθηκαν ἀπὸ τὸν καθένα;

Ἐξήγηση.

Ἡ περίπτωση τοῦ Ματθαίου ἔχει ἔτοιμη τὴν ἐξήγηση⁶⁶. Γιατί δὲν εἶπε, ὅτι οἱ γυναῖκες ἀνήγγειλαν στους μαθητὲς αὐτὰ πού πῆραν ἐντολὴ νὰ ποῦν, ἀλλ' ὅτι, ἐνῶ πήγαιναν νὰ τὰ ποῦν στους μαθητὲς, ἦρθαν

64. Λουκᾶ 24, 9. Ἰω. 20, 18.

65. Μάρκ. 16, 8.

66. Ματθ. 28, 11.

πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, τὸ συμβάν περὶ τὸ μνήμα θαῦμα μηνυόντων. Λουκᾶς δὲ καὶ Ἰωάννης συμφώνως τῷ προλαβόντι εὐαγγελιστῇ ἀπαγγεῖλαι ταύτας τοῖς ἀποστόλοις ἀνεγράψαντο. Μάρκος δὲ τὰς τελευταίας ἐλθούσας τοῦ ἡλίου λοιπὸν ἀνατείλαντος, εἰκότως φησὶ 5 διὰ τὸν φόβον μηδὲν εἰπεῖν. Ἡ τούτου τοίνυν χάριν, ταύτας μηδὲν ἀπαγγεῖλαι, ἢ προσυπακούειν δεῖ ὡς ἄχρι τῆς τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτὰς ἐμφάνειαν οὐδὲν εἶπον.

Ἄπορία νε΄.

Τίνος χάριν, Ἰωάννου Πέτρον καὶ Ἰωάννην πρὸς τὸ Δεσποτι-
10 κὸν μνήμα δραμεῖν ἱστορήσαντος, ὁ Λουκᾶς μόνον τὸν Πέτρον πρὸς τὸν τάφον ἐλθεῖν συνεγράψατο;

Λύσις.

Καθὼς καὶ ἀνωτέρω περὶ τούτου ἀναγέγραπται, διαφόρων γενομένων ταῖς γυναιξὶ πρὸς τὸ μνήμα ἀφίξεων, διαφόρως καὶ τὰ 15 ἐπ' αὐτῷπραχθέντα ἱστόρηνται. Ὅτε οὖν Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ ἢ Μαγδαληνῇ Μαρία ἀπήγγειλεν ἀρθῆναι ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου τὸ σῶμα, ἀμφότεροι ἐκεῖσε παρεγένοντο. Μετὰ δὲ τοῦτο τῶν τῷ Λουκᾶ ἱστορηθεισῶν γυναικῶν τοῖς μαθηταῖς τὸ ὄραθὲν αὐταῖς μηνυσασῶν, καὶ ἀπιστουμένων παρ' αὐτῶν, ὁ Πέτρος ὡς θερμός, ἐκ 20 δευτέρου ἐκεῖσε παρεγένετο.

Ἄπορία νς΄.

Τίνος χάριν τοῖς μαθηταῖς εἰς τὴν Γαλιλαίαν δραμεῖν, διὰ τῶν γυναικῶν ἐντειλάμενος, ὡς ἐκεῖσε αὐτοῖς ἐμφανισθησόμενος, ἐκ Σιών ἐμφανίζεται; Πῶς δὲ καὶ ὁ Λουκᾶς λέγει παρεῖναι τοὺς ἑν-
25 δεκα, τοῦ Θωμᾶ ὑστερήσαντος;

Λύσις.

Πρῶτον μὲν περιφόβοις οὖσιν τοῖς ἀποστόλοις καὶ μηδὲ ἐξ-
ελθεῖν τῆς Ἱερουσαλήμ τολμῶσι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, εἰκό-
τως ἔδει ἐν τῇ Σιών ἐμφανισθῆναι τὸν Κύριον, καὶ λῦσαι αὐτοῖς τὸν
30 φόβον, καὶ τὴν εἰρήνην παρασχεῖν, καὶ τὴν ἀνάστασιν πιστώ-
σασθαι τὴν μέντοι τοῦ ζωοποιουῦ βαπτίσματος παράδοσιν, ἅμα
τοῖς τελειότεροις δόγμασιν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ τούτοις ἐγχειρῆσαι, τῆς
ἰουδαϊκῆς θρασύτητος τὸν φόβον ἀποσεισαμένοις, ἅτε ἐν τῇ Γα-

οἱ στρατιῶτες στήν πῶλη στοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἀνήγγειλαν τὸ θαῦμα ποὺ ἔγινε στὸ μνήμα. Ὁ Λουκᾶς ὅμως καὶ ὁ Ἰωάννης, σύμφωνα μὲ τὸν προηγούμενο εὐαγγελιστὴ, γράφουν ὅτι οἱ γυναῖκες ἀνήγγειλαν στοὺς ἀποστόλους ἐκεῖνα ποὺ εἶδαν. Καὶ ὁ Μάρκος εὐλογα λέγει, ὅτι ἐκεῖνες ποὺ ἦρθαν στὸ μνήμα τελευταῖες, ἐνῶ εἶχε ἀνατείλει ὁ ἥλιος, δὲν εἶπαν τίποτε ἀπὸ φόβο. Ἡ δηλαδὴ ἕξαιτίας αὐτοῦ δὲν εἶπαν τίποτε, ἢ πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι μέχρι τὴν ἐμφάνιση τοῦ Κυρίου σ' αὐτὲς δὲν εἶπαν τίποτε.

Ἀπορία 55η.

Γιὰ ποιὸ λόγο, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης διηγεῖται ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἔτρεξαν στὸ μνήμα τοῦ Κυρίου⁶⁷, ὁ Λουκᾶς γράφει ὅτι μόνο ὁ Πέτρος πῆγε στὸν τάφο⁶⁸;

Ἐξήγηση.

Ὅπως ἔχει γραφεῖ καὶ παραπάνω γι' αὐτὸ, ἐπειδὴ ἔγιναν διάφορες μεταβάσεις γυναικῶν στὸ μνήμα⁶⁹, γι' αὐτὸ καὶ ὅσα συνέβηκαν σ' αὐτὸ ἱστοροῦνται κατὰ τρόπο διαφορετικό. Ὅταν λοιπὸν ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία ἀνέφερε στὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἰωάννη, ὅτι πάρθηκε ἀπὸ τὸν τάφο τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, πῆγαν καὶ οἱ δύο ἐκεῖ. Μετὰ ὅμως ἀπὸ αὐτό, ἐπειδὴ οἱ γυναῖκες, ὅπως διηγεῖται ὁ Λουκᾶς, ἀνήγγειλαν στοὺς μαθητὲς αὐτὸ ποὺ εἶδαν, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν πιστευτὲς ἀπὸ αὐτούς, ὁ Πέτρος, ὡς πιὸ θερμόαιμος, πῆγε ἐκεῖ γιὰ δεύτερη φορὰ.

Ἀπορία 56η.

Γιατί, ἀφοῦ μὲ τὶς γυναῖκες παράγγειλε στοὺς μαθητὲς νὰ μεταβοῦν στὴ Γαλιλαία, ἐπειδὴ ἐκεῖ θὰ ἐμφανιζόταν σ' αὐτούς, ἐμφανίζεται στὴ Σιών⁷⁰; Καὶ γιατί ὁ Λουκᾶς λέγει, ὅτι ἦταν παρόντες οἱ ἑνδεκα⁷¹, ἐπειδὴ ὁ Θωμᾶς ἀπουσίαζε;

Ἐξήγηση.

Πρῶτα-πρῶτα, ἐπειδὴ οἱ ἀπόστολοι ἦταν φοβισμένοι καὶ δὲν τολμοῦσαν νὰ βγοῦν οὔτε ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἕξαιτίας τοῦ φόβου τῶν Ἰουδαίων, σωστὰ ἔπρεπε ὁ Κύριος νὰ ἐμφανισθεῖ στὴ Σιών, γιὰ νὰ διαλύσει τὸν φόβο τους, νὰ τοὺς δώσει τὴν εἰρήνη, καὶ νὰ ἐπιβεβαιώσει τὴν ἀνάσταση. Ὅμως τὴν παράδοση τοῦ ζωοποιοῦ βαπτίσματος, μαζὶ μὲ τὰ τελειότερα δόγματα θὰ τοὺς τὰ δώσει στὴ Γαλιλαία, ἀφοῦ ἀπομακρύνει τὸν φόβο τῆς Ἰουδαϊκῆς θρασύτητας, ἐπειδὴ στὴ

70. Ματθ. 28, 10.

71. Λουκᾶ 24, 33.

λιλαία τὸ μέγα φῶς δείξαντα, τοῖς ἐν σκότει καθημένοις, τὸ σωτήριον δηλαδή βάπτισμα, ἐφ' ᾧ προτρεπόμενος ἔλεγε· «Μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Τῶν δὲ ἔνδεκα μαθητῶν, τούτου χάριν ὁ Λουκᾶς ἐμνημόνευσε, ὅτι Ἰούδα ἐκπεσόντος, καὶ 5 Θωμᾶ μὴ παρόντος, Μαθθίας πάντως παρῆν, ὃν ἀντὶ τοῦ Ἰούδα ἐκλήρωσαν, ὡς ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ μέχρι τῆς ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενόμενον, καθὼς Λουκᾶ ἱστόρηται.

Ἄπορία νζ'.

10 Πῶς Ἰωάννης λέγει, ὅτι «ὀψίας οὔσης τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων», ὅλοις ἑαυτὸν τοῖς μαθηταῖς, πλὴν τοῦ Θωμᾶ ὁ Χριστὸς ἐνεφάνισεν, Λουκᾶς δὲ ὅτι Πέτρῳ μόνον, ἠνίκα οἱ περὶ Κλεῶπαν ἐν ἑσπέρα τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς Ἱερουσαλήμ ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Ἐμμαῶ τὸν Κύριον θεασάμενοι;

Λύσις.

15 Πρῶτον μὲν μετὰ τὰς γυναῖκας τῷ Πέτρῳ, καὶ τότε τοῖς ἀποστόλοις ὁ Χριστὸς ἐφάνη, καθὼς ἐφάνη, καθὼς Παῦλός φησιν· «Ὅτι ᾤφθη Κηφᾶ, ἔπειτα τοῖς δώδεκα»· οὐ τὸν Θωμᾶν συναριθμῶν, οὐ γὰρ παρῆν, ἀλλὰ Μαθθίαν καὶ Ἰουῆστον. Ἔτι τοίνυν τῶν 20 περὶ Κλεῶπαν κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ Ἐμμαοῦς ὄντων, τῷ Πέτρῳ ὁ Χριστὸς ἐμφανίζεται. Ὡς δὲ ἐπανῆλθον ἀπὸ Ἐμμαοῦς, καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἀπήγγειλαν, πῶς ἐγνώσθη αὐτοῖς τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου· τότε πᾶσιν αὐτοῖς ἐν τῇ Σιών ὁ Χριστὸς ἐπεδήμησε, καθὼς Λουκᾶς παραδίδωσιν. Οὐ γὰρ δεῖ θαυμάζειν, εἰ ἐν μιᾷ ἡμέρα ἀπὸ Ἱερου- 25 σαλήμ εἰς Ἐμμαῶ, καὶ ἀπὸ Ἐμμαοῦς εἰς Ἱερουσαλήμ παρεγένοντο. Οὔτε γὰρ γέγραπται ὅτι ἑσπέρα ἦν ὅτε τῇ Ἐμμαῶ ἤγγισαν, ἀλλὰ πρὸς ἑσπέραν, ὅτι κέκλικεν ἡ ἡμέρα, ὡς εἶναι τυχὸν ὀγδόην ἢ ἐνάτην ὥραν. Ἀπὸ γὰρ ἐβδόμης, ὡς πρὸς τὸ ἑσπέριον κλίνει μέρος ἡ ἥλιος. Ἐκτὸς τοίνυν καὶ δρόμῳ τούτους χρήσασθαι ὑπὸ περιχαρεί- 30 ας τὸ θαῦμα ἀπαγγέλλοντας, καὶ φθάσαι μέχρις ὀψίας βαθείας· ὀψίαν γὰρ τὸ μέχρι πολλοῦ τῆς νυκτὸς παρατεινόμενον μέρος ἔθος ἡμῖν καλεῖν· ἐκεῖσέ τε αὐτοῖς ἅμα τοῖς λοιποῖς φανῆναι τὸν Κύριον.

72. Ματθ. 28, 16. Μάρκ. 16, 15. Ματθ. 5, 16-17.

73. Πράξ. 1, 21-22.

Γαλιλαία εἶχε δείξει τὸ μεγάλο φῶς σ' αὐτοὺς πού βρῖσκονταν στὸ σκοτάδι, δηλαδή τὸ σωτήριο βάπτισμα, γι' αὐτὸ καὶ προτρέποντάς τους ἔλεγε· «Μετανοεῖτε, γιατί ἔφθασε ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁷². Τοὺς ἕνδεκα μαθητὲς ὁ Λουκᾶς τοὺς ἀναφέρει, ἐπειδὴ, ἂν καὶ εἶχε ἐκπέσει ὁ Ἰούδας καὶ ἀπουσίαζε ὁ Θωμᾶς, ἦταν ὁπωσδήποτε παρῶν ὁ Ματθίας, τὸν ὁποῖο ἐπέλεξαν μὲ κληρο στή θέση τοῦ Ἰούδα, ὥστε νὰ γίνει μάρτυρας τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ σ' ὅλο τὸ διάστημα μέχρι τὴν ἀνάληψή του, ὅπως διηγεῖται ὁ Λουκᾶς⁷³.

Ἄπορία 57η.

Γιατί ὁ Ἰωάννης λέγει, ὅτι τὸ βράδυ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἑβδομάδας⁷⁴ ἐφανίσθηκε ὁ Χριστὸς σ' ὅλους τοὺς μαθητὲς του ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θωμᾶ, ἐνῶ ὁ Λουκᾶς λέγει, ὅτι ἐφανίσθηκε μόνο στὸν Πέτρο, τότε πού οἱ συνοδοὶ τοῦ Κλεώπα, τὸ βράδυ τῆς ἴδιας μέρας, γύρισαν στὴν Ἱερουσαλήμ, ἀφοῦ εἶδαν τὸν Κύριο στοὺς Ἐμμαοῦς⁷⁵;

Ἐξήγηση.

Πρῶτα, μετὰ τὶς γυναῖκες, ὁ Χριστὸς ἐφανίσθηκε στὸν Πέτρο καὶ ὕστερα στοὺς ἀποστόλους, ἔτσι ὅπως ἐφανίσθηκε, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, «Ἐφανίσθηκε στὸν Κηφᾶ, καὶ ἔπειτα στοὺς δώδεκα»⁷⁶, χωρὶς νὰ ὑπολογίζει τὸν Θωμᾶ, πού ἀπουσίαζε, ἀλλὰ τὸν Ματθία καὶ τὸν Ἰουῖστο. Ἐνῶ λοιπὸν οἱ συνοδοὶ τοῦ Κλεώπα βρῖσκονταν στὸ δρόμο πρὸς Ἐμμαοῦς, ὁ Χριστὸς ἐφανίσθηκε στὸν Πέτρο. Μόλις γύρισαν ἀπὸ τοὺς Ἐμμαοῦς καὶ εἶπαν στοὺς ἀποστόλους, ὅτι ἐφανίσθηκε σ' αὐτοὺς κατὰ τὸ κόψιμο τοῦ ψωμοῦ, τότε ἐφανίσθηκε σὲ ὅλους αὐτοὺς ὁ Χριστὸς στή Σιών, ὅπως μᾶς διηγεῖται ὁ Λουκᾶς⁷⁷. Δὲν πρέπει ἄλλωστε νὰ ἀποροῦμε, ὅτι μέσα σὲ μιὰ μέρα πῆγαν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ στοὺς Ἐμμαοῦς, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἐμμαοῦς στήν Ἱερουσαλήμ. Οὔτε ἄλλωστε εἶναι γραμμένο, ὅτι ἦταν νύχτα ὅταν ἔφθασαν στοὺς Ἐμμαοῦς, ἀλλ' ὅτι πλησίαζε ἡ νύχτα, ὅτι ἐγειρε ἡ ἡμέρα, καὶ ἦταν πιθανῶς ὀγδόη ἢ ἐνάτη ὥρα. Γιατὶ ἀπὸ τὶς ἑφτά ὁ ἥλιος γέρνει πρὸς τὴ Δύση. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ ὅμως αὐτοὶ διήνυσαν τὸν δρόμο γεμάτοι χαρά, προκειμένου ν' ἀπαγγεῖλουν τὸ θαῦμα, φθάνοντας καὶ μέχρι τὴν προχωρημένη νύχτα. Γιατὶ τὸ μέρος τῆς νύχτας πού παρατείνεται πολὺ, συνηθίζουμε νὰ τὸ λέμε ὀψία. Καὶ ἐκεῖ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἐφανίσθηκε ὁ Κύριος καὶ σ' αὐτούς.

74. Ἰω. 20, 19.

75. Λουκᾶ 24, 34.

76. Α' Κορ. 15, 5.

77. Λουκᾶ 24, 36. 39.

Ἄπορία νη'.

Ποῦ τὸν ἰχθὺν ὁ Χριστὸς ἔφαγεν; Εἰ μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, πῶς ἐπὶ τῆς Γαλιλαίας γεγενῆσθαι ὁ Ἰωάννης ἰστόρησεν; Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς Γαλιλαίας, πῶς ὁ Λουκᾶς φησιν ἐντείλασθαι τοῖς μαθηταῖς,
5 «Ὑμεῖς καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ»; Πῶς δὲ ἐκεῖθεν εἰς Βηθανίαν αὐτοὺς ἐξαγαγών, ἀνελήφθη;

Λύσις.

Πολλάκις ὡς ἐν ἡμέραις τεσσαράκοντα τοῖς μαθηταῖς συνδειπνήσαντος τοῦ Κυρίου, ἐν μὲν δεῖπνον ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ
10 ἰστόρηεν, δύο δὲ Λουκᾶς, πρῶτον τὸν τῆς Ἐμμαοῦς, καὶ ἕτερον τὸ τῆς Σιών, ἐν ᾧ καὶ τοῦ ὀπτιοῦ ἰχθύος ἐμνημόνευσεν· ἀλλ' οὐκ ἰχθύων, οὔτε ἀνθρακιᾶς, οὔτε ἄρτου, καθάπερ ἐν τῷ τῆς Γαλιλαίας ὑπὸ Ἰωάννου ἀναγραφέντι δεῖπνῳ.

Ἄπορία νθ'.

15 Πότε τὸ ἱστορηθὲν δεῖπνον τῷ Λουκᾷ γεγένηται; Εἰ μὲν γὰρ πρὸ πολλοῦ τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας, δηλαδὴ τῆς ἀναλήψεως, πῶς εὐθέως ἀναληφθῆναι αὐτὸν ἔγραψεν, εἰρηκῶς ὅτι «Ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἕξω ἕως εἰς Βηθανίαν», καὶ τὰ ἐξῆς. Καί, «Ὅτι ἀνεφέρετο εἰς τοὺς οὐρανοὺς»; Εἰ δὲ τῇ τεσσαρακοστῇ, πῶς τότε ὑπὸ τῶν
20 μαθητῶν ἐψηλαφᾶτο, τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ καὶ τῇ ὀγδόῃ τῆς ἀναστάσεως ἤδη ψηλαφηθεῖς;

Λύσις.

Ὅτι τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως, τὸ πρὸς αὐτοὺς ἱστορηθὲν τοῦ Λουκᾷ τοῦ ἰχθύος δεῖπνον ὁ Κύριος ἔφαγεν, ἐκ τῶν προ-
25 γεγραμμένων δῆλον ὅτι. Εἰ δὲ ὁ Λουκᾶς φησιν, «Ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἕως πρὸς Βηθανίαν», καὶ ὅτι «Ἀνελήφθη», οὐ πάντως ἐκ τούτων δίδωσιν ἡμῖν νοεῖν εὐθέως νοεῖν αὐτὸν ἀνεληφθαι. Ἔθος γὰρ τοῖς συγγραφεῦσι συντομίας ἐπιμελομένοις, ἱστορίαν ἱστορίαις συνάπτειν. Καθ' ἃ καὶ Ματθαίῳ ἀναγέγραπται, μήπω σχεδὸν περαιώ-
30 σαντι τὴν ἐξ Αἰγύπτου ὑποστροφὴν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ἐν Γαλιλαίᾳ οἴκησιν, καὶ τὴν Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην ἔλευσιν, καὶ τὸ τούτου κήρυγμα μετὰ τριάκοντα ἔτη σχεδὸν γεγονός. Καὶ ἄλλα δὲ

78. Ἰω. 21, 1ε.

81. Ἰω. 21, 10. 9.

79. Λουκᾶ 24, 49-50.

82. Λουκᾶ 24, 51. 39.

80. Λουκᾶ 24, 42.

83. Ἰω. 20, 20. 27.

Ἀπορία 58η.

Ποῦ ἔφαγε τὸ ψᾶρι ὁ Χριστὸς⁷⁸; Γιατί, ἂν τὸ ἔφαγε στὴν Ἱερουσαλήμ, πῶς ὁ Ἰωάννης διηγεῖται, ὅτι αὐτὸ ἔγινε στὴ Γαλιλαία; Ἄν πάλι ἔγινε στὴ Γαλιλαία, τότε πῶς ὁ Λουκᾶς λέγει, ὅτι ἔδωσε ἐντολὴ στοὺς μαθητές, «Ἔσεῖς καθίστε στὴν πόλη τῆς Ἱερουσαλήμ»⁷⁹; Καὶ πῶς ἀπὸ ἐκεῖ βγάζοντάς τους στὴ Βηθανία, ἀνελήφθη;

Ἐξήγηση.

Ἐπειδὴ στὴ διάρκεια τῶν σαράντα ἡμερῶν ὁ Κύριος ἔφαγε πολλές φορές μαζί μὲ τοὺς μαθητές, ὁ Ἰωάννης διηγεῖται ἓνα δεῖπνο στὴ Γαλιλαία, καὶ ὁ Λουκᾶς δύο⁸⁰, ἓνα στοὺς Ἐμμαοῦς, καὶ τὸ ἄλλο, ἐκεῖνο τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἀναφέρει καὶ τὸ ψητὸ ψᾶρι· ἀλλὰ δὲν ἀναφέρει οὔτε ψᾶρια, οὔτε καρβουνιά, οὔτε ψωμί, ὅπως στὸ δεῖπνο τῆς Γαλιλαίας πὺ περιγράφει ὁ Ἰωάννης⁸¹.

Ἀπορία 59η.

Πότε ἔγινε τὸ δεῖπνο πὺ ἀναφέρει ὁ Λουκᾶς; Γιατί, ἂν ἔγινε πολὺ πρὶν τὴν τεσσαρακοστὴ ἡμέρα, δηλαδή πρὶν τὴν ἀνάληψη, γιατί γράφει, ὅτι ἀμέσως ἀνελήφθη, λέγοντας· «Τοὺς ἔβγαλε ἔξω, μέχρι τὴ Βηθανία» καὶ τὰ στὴ συνέχεια⁸². Καὶ ἐπίσης ὅτι, «Ἀνέβαινε στοὺς οὐρανοὺς». Ἐὰν πάλι ἔγινε τὴν τεσσαρακοστὴ ἡμέρα, τότε πῶς γινόταν ἡ ψηλάφησή του ἀπὸ τοὺς μαθητές, ἀφοῦ εἶχε ψηλαφηθεῖ ἤδη κατὰ τὴν πρώτη καὶ τὴν ὀγδόη ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως⁸³;

Ἐξήγηση.

Τὸ ὅτι τὸ δεῖπνο πὺ διηγεῖται ὁ Λουκᾶς, κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ Κύριος ἔφαγε ψᾶρι, ἔγινε τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως, εἶναι φανερὸ ἀπὸ ὅσα εἶναι γραμμένα πρὶν ἀπὸ αὐτό. Ἄν τώρα ὁ Λουκᾶς λέγει, ὅτι «Τοὺς ἔβγαλε ἔξω μέχρι τὴ Βηθανία» καὶ ὅτι «ἀνελήφθη»⁸⁴, δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται ἀπὸ αὐτὸ νὰ σκεφθοῦμε, ὅτι αὐτὸς ἀμέσως ἀνελήφθη. Γιατὶ οἱ συγγραφεῖς συνηθίζουν, γιὰ συντομία, νὰ ἐνώνουν τὴ μιᾶ ἱστορία μὲ τίς ἄλλες. Ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὸν Ματθαῖο⁸⁵, πὺ χωρὶς ἀκόμα νὰ ὀλοκληρώσει τὴν ἐπιστροφή τοῦ Κυρίου ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν ἐγκατάστασή του στὴ Γαλιλαία, γράφει γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Ἰωάννη στὸν Ἰορδάνη καὶ τὸ κήρυγμά του, πὺ ἔγινε μετὰ ἀπὸ τριάντα σχεδὸν χρόνια. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα τέτοια μποροῦν νὰ

84. Πράξ. 1, 2.

85. Ματθ. 2, 19 ἔ. 3, 1 ἔ.

πολλὰ τοιαῦτα τοῖς βουλομένοις ἔξεστι συναγαγεῖν πρὸς πίστωσιν τῆς εὐαγγελικῆς συμφωνίας, ἵνα παραλείψωμεν, ὅτι ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς Πράξεσι τὰ περὶ τῆς Ἀναλήψεως ἀνακεφαλαιούμενος, ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ γεγονέναι ἰστόρησεν.

5 **Ἀπορία ξ'.**

Πῶς Λουκᾶς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἰστορήσας, εἰς Βηθανίαν τὸν Χριστὸν τοὺς μαθητὰς ἐξαγαγεῖν, ἐκεῖθεν τε ἀναληφθῆναι, ἐν ταῖς Πράξεσί φησι, ἀπὸ τοῦ ὄρους τοῦ καλουμένου Ἐλαιῶν ὑποστρέψαι τοὺς μαθητὰς, ὡς ἐκεῖθεν τοῦ Κυρίου ἀναληφθέντος; Πῶς δὲ ἐν 10 τῷ Εὐαγγελίῳ ἰστορήσας, μετὰ τὴν ἀνάληψιν ἐν τῷ ἱερῷ διατρίβειν τοὺς μαθητὰς, ὑμνοῦντας καὶ εὐλογοῦντας τὸν Θεόν, ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς Πράξεσιν εἰς ὑπερῶν αὐτοὺς ἀναβεβηκέναι καὶ καταμένειν ἐξέθετο;

Λύσις.

15 Ἔτερόν ἐστι «Εἰς Βηθανίαν», καὶ ἕτερον «Πρὸς Βηθανίαν». Τὸ γὰρ «Πρὸς Βηθανίαν», δίδωσιν ἡμῖν νοεῖν τὴν ὁδὸν τὴν ἀπάγουσαν ἐκεῖ ἢ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν παράκειται, ὅπερ Λουκᾶς ἐξέθετο, «πρὸς Βηθανίαν» εἰπὼν, καὶ τὸ ὁμοροῦν αὐτῇ μέρος τοῦ ὄρους τούτοις αἰνιξάμενος, ἔνθα τὸν Κύριον ἀναληφθῆναι ἰστόρησεν, χωρο- 20 γραφήσας τρόπον τινὰ τὸν τόπον. Τὸ μέντοι δεύτερον ζήτημα, ταύτην ἔχει τὴν λύσιν. «Υπέστρεψαν» μὲν, ἀναληφθέντος τοῦ Κυρίου, οἱ ἀπόστολοι «εἰς Ἱερουσαλήμ», καθὼς τῷ Εὐαγγελίῳ περιέχεται, «καὶ ἦσαν διαπαντός ἐν τῷ ἱερῷ» τὸν ὠρισμένον δηλαδὴ χρόνον τῆς προσευχῆς, ὃν ἔξῃ ἐν τῷ ἱερῷ διατρίβειν τὰς δὲ λοιπὰς ὥρας 25 οἴκοι διέτριβον, τουτέστιν ἐν τῷ ὑπερῶ τῷ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων δεδηλωμένῳ· καὶ μὴν ἐν αὐτῷ ἀπαύστως ὑμνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Κύριον. Ὅτι αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

συγκεντρώσουν εκείνοι πού θέλουν, για τή ἐπιβεβαίωση τῆς συμφωνίας τῶν Εὐαγγελίων, για νά παραλείψουμε ὅτι στίς Πράξεις τῶν ἀποστόλων ἀνακεφαλαιώνοντας τὰ σχετικά μέ τήν ἀνάληψη, λέγει ὅτι ἔγινε τήν τεσσαρακοστή ἡμέρα⁸⁶.

Ἐπορία 60η.

Γιατί ὁ Λουκάς, ἐνῶ στο εὐαγγέλιο λέγει, ὅτι ὁ Χριστός ἔβγαλε τοὺς μαθητές του στή Βηθανία⁸⁷ καί ἀπό ἐκεῖ ἀνελήφθη, στίς Πράξεις λέγει, ὅτι οἱ μαθητές ἐπέστρεψαν ἀπό τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν⁸⁸, ἐπειδὴ ἀπό ἐκεῖ ἀνελήφθη ὁ Κύριος; Καί πῶς, ἐνῶ στο Εὐαγγέλιο διηγεῖται, ὅτι μετὰ τήν ἀνάληψη οἱ μαθητές πῆγαιναν στο ἱερὸ ὑμνῶντας καί δοξολογώντας τὸν Θεό⁸⁹, στίς Πράξεις τῶν ἀποστόλων λέγει, ὅτι ἀνέβηκαν καί παρέμεναν στο ὑπερῶο;

Ἐξήγηση.

Ἄλλο εἶναι στή Βηθανία καί ἄλλο πρὸς τή Βηθανία. Γιατί τὸ «Πρὸς τή Βηθανία», μᾶς δίνει νά καταλάβουμε ὅτι πρόκειται για τὸν δρόμο πού ὀδηγεῖ ἐκεῖ ὅπου βρίσκεται τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, τὸ ὁποῖο ἀναφέρει ὁ Λουκάς λέγοντας «πρὸς Βηθανίαν», ὑπαινισσόμενος τὸ μέρος τοῦ βουνοῦ πού συνόρευε μέ τή Βηθανία, ὅπου διηγεῖται ὅτι ἀνελήφθη ὁ Κύριος, χωρογραφώντας κατὰ κάποιον τρόπο τὸν τόπο. Τὸ δεύτερο ζήτημα ἔχει τήν ἐξῆς ἐξήγηση· Ὅταν ἀνελήφθη ὁ Κύριος οἱ ἀπόστολοι ἐπέστρεψαν στήν Ἱερουσαλήμ, ὅπως ἀναφέρεται στο Εὐαγγέλιο, «καί ἦταν διαρκῶς στο ἱερό», τὸν ὀρισμένο δηλαδή χρόνο τῆς προσευχῆς, κατὰ τὸν ὁποῖο ἐπιτρεπόταν νά μένουν στον ἱερό. Τίς ὑπόλοιπες ὅμως ὥρες ἔμεναν στο σπίτι, δηλαδή στο ὑπερῶο πού ἀναφέρεται στίς Πράξεις τῶν ἀποστόλων. Καί φυσικά καί σ' αὐτὸ ὑμνοῦσαν καί δοξολογοῦσαν ἀσταμάτητα τὸν Κύριο. Γιατί σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα, μαζί μέ τὸν Πατέρα καί τὸ ἅγιο Πνεῦμα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

89. Λουκά 24, 53.

90. Πράξ. 1, 13.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΗΣΥΧΙΟΥ
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Ἄπορία

Τίνος χάριν ὁ μὲν Ἰωάννης βαστάσαι τὸν σταυρὸν αὐτὸν ἱστορεῖ τὸν Κύριον, οἱ δὲ λοιποὶ εὐαγγελισταί, Σίμωνα τὸν Κυρηναῖον πεποικέναι τοῦτο συνέγραψαν;

5

Λύσις.

Ἐπειδὴ ἐκάτερον πέπρακται. Ὡς γὰρ τῷ ἀπαχθῆναι τὸν Κύριον ἐπὶ τὸ σταυρωθῆναι, ἐπὶ τῶν ὤμων βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτὸς ἐξῆλθεν, τῶν στρατιωτῶν οὐκ ἀξιούντων βαστάσαι αὐτόν, μὴ παρόντος ἐτέρου τοῦ βαστάζειν ὀφείλοντος. Ὡς δὲ ἤψαντο τῆς
10 ὁδοῦ, τότε ἀγγαρευθεὶς ὁ Σίμων ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, λαβὼν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἐβάστασεν. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει, αὐτὰ ἡμᾶς τῶν εὐαγγελιστῶν διδάξει τὰ ῥήματα ὅτιπερ, «Ἀγγαρεύουσι παράγοντα Σίμωνα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπὸ ἀγροῦ», ὅπερ δηλοῖ, ὅτι τῆς
15 ὁδοῦ ἐχομένοις τῆς ἐπὶ τὸν Γολγοθᾶν, ἐρχόμενος ἀπὸ ἀγροῦ ὁ Σίμων συνήντησεν. Τὸ γὰρ συναντῆσαι, τοῖς ὁδεύουσι γίνεται. Ὅθεν τὸν σταυρὸν οὐκ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ τότε ἀγγαρευθεὶς, ἐβάστασεν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΗΣΥΧΙΟΥ,
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Ἄπορία

Γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Ἰωάννης λέγει, ὅτι τὸν σταυρὸ τὸν σήκωσε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ἐνῶ οἱ ἄλλοι εὐαγγελιστὲς γράφουν, ὅτι αὐτὸ τὸ ἔκανε ὁ Σίμωνας ὁ Κυρηναῖος⁹¹;

Ἐξήγηση.

Ἐπειδὴ ἔγιναν καὶ τὰ δύο. Μόλις δηλαδὴ ξεκίνησε ἡ πορεία γιὰ τὴ σταύρωση ὁ Κύριος βγήκε κρατώντας ὁ ἴδιος τοὺς ὤμους τοῦ τὸν σταυρὸ, ἀφοῦ οἱ στρατιῶτες ἐπέμειναν νὰ μὴ τὸν σηκώσουν, καὶ δὲν ὑπῆρχε ἄλλος ποὺ νὰ ἔπρεπε νὰ τὸν σηκώσει. Ὅταν ὅμως βγήκαν στὸν δρόμο, τότε ἀγγαρεύθηκε ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες ὁ Σίμωνας, καὶ τὸν σήκωσε παίρνοντάς τον ἀπὸ τὸν Κύριο. Ὅτι αὐτὸ συνέβηκε ἔτσι, μᾶς τὸ λένε τὰ λόγια τῶν εὐαγγελιστῶν· ὅτι δηλαδὴ, «Ἀγγαρεύουν τὸν Σίμονα τὸν Κυρηναῖο, ποὺ περνοῦσε ἀπὸ ἐκεῖ ἐρχόμενος ἀπὸ τὸ χωράφι», πράγμα ποὺ σημαίνει, ὅτι καθὼς βάδιζαν τὸ δρόμο ποὺ ὀδηγοῦσε πρὸς τὸν Γολγοθᾶ, τοὺς συνάντησε ὁ Σίμωνας ἐρχόμενος ἀπὸ τὸ χωράφι. Ἡ συνάντηση δηλαδὴ γίνεται μὲ ἐκείνους ποὺ βάδιζαν στὸν δρόμο. Ὡστε τὸν σταυρὸ δὲν τὸν σήκωσε ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀλλὰ ὅταν τὸν ἀγγάρεψαν.

91. Ἰω. 19, 17. Ματθ. 27, 32. Μάρκ. 15, 21. Λουκᾶ 23, 26.

ΑΓΙΟΥ ΗΣΥΧΙΟΥ ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ

ΛΟΓΟΙ

Α'. ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΙΝ

Ἐν γὰρ τῷ μβ̄ ἔτει τῆς βασιλείας Αὐγούστου, μηνὶ Δεκεμβρίῳ
κε', ἡμέρα ζ', ὥρα ἐβδόμη τῆς ἡμέρας, ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας,
5 ἔτους κατὰ Ἀντιοχεῖς ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕως τῆς Χριστοῦ γεννή-
σεως καὶ σταυρώσεως ζ' συνάγεται γὰρ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως Φαλέκ,
υἱοῦ Ἐβερ, ἔτη γ, καὶ ἀπὸ Φαλέκ ἕως μβ̄ ἔτους τῆς βασιλείας
Αὐγούστου ἔτη αξζ'· καὶ λοιπὸν συνανεστράφη ὁ Σωτὴρ τοῖς
ἀνθρώποις ἔτη λγ', ὡς γίνεσθαι ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῆς Χριστοῦ γεννή-
10 σεως καὶ σταυρώσεως ἔτη ζ' πλήρη. Ὁ γὰρ Φαλέκ, κατὰ τὴν προ-
φητείαν Μωσέως, τὸ ἡμισυ λέγεται τοῦ χρόνου τῆς Χριστοῦ ἐπιφα-
νείας. Ὡσπερ γὰρ τὸν ἄνθρωπον τῆ ζ' ἡμέρα πλάσας ὁ Θεὸς καὶ ἐξ
αὐτῆς ὑπέπεσεν τῆ ἁμαρτία, οὕτω καὶ τῆ ζ' ἡμέρα τῆς χιλιάδος ἐπὶ
τῆς γῆς ἦλθε καὶ ἔσωσεν αὐτόν. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ καὶ ἡ θεία Γραφή
15 λέγουσα, «Ἡμέρα Κυρίου ὡς χίλια ἔτη», ἅτινα καὶ Κλήμης καὶ
Θεόφιλος καὶ Τιμόθεος, οἱ θεοφιλέστατοι χρονογράφοι, ἐξέθεντο,
ὁμοφωνήσαντες ὅτι τῆ ζ' χιλιάδι τῶν ἐνιαυτῶν ἐφάνη ὁ Κύριος,
κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ζ' ἡμερῶν τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδὰμ, ὁυσάμε-
νος τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

20 Ἄλλοι δέ φασιν, Τῷ εφ' ἔτει ἦλθεν ὁ Κύριος. Ἄλλ' οὐ πολλοὶ
συμφωνοῦσιν εἰς τοῦτο. Ἐν δὲ τῷ ζ' ἔτει πάντες οἱ ἀκριβεῖς συγγρα-
φεῖς συμφωνοῦσιν φανῆναι τὸν Κύριον. Εἰ γὰρ καὶ διαφωνοῦσιν

1. Προφανῶς πρίκειται περὶ λανθασμένου ὑπολογισμοῦ τῶν ἀπὸ Φαλέκ
μέχρι Αὐγούστου χρόνων σὲ 1067, τὰ ὅποια μαζί με τὰ προηγούμενα 3.000 καὶ τὰ
33 χρόνια τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ μᾶς κάνουν 4.100. Ἴσως τὸ λάθος νὰ ὀφείλεται σὲ
λανθασμένη γραφή ἢ ἀνάγνωση τοῦ ἑλληνικοῦ ἀριθμοῦ βϞξζ (2.967)

ΑΓΙΟΥ ΗΣΥΧΙΟΥ ΤΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΟΥ

ΛΟΓΟΙ

1. ΣΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τὸ τεσσαρακοστὸ δεύτερο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου, σὺς εἴκοσι πέντε τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου, ἡμέρα ἕκτη καὶ ὥρα ἑβδόμη τῆς ἡμέρας, γεννήθηκε ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ σάρκα ἀπὸ τὴν ἁγία Παρθένο Μαρία, τὸ ἔτος 6.000 κατὰ τοὺς Ἀντιοχεῖς ἀπὸ τὴν κτίση τοῦ κόσμου μέχρι τὴ γέννηση καὶ τὴ σταύρωση τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ὑπολογίζονται ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι τὸν Φαλέκ, υἱὸ τοῦ Ἐβερ, χρόνια 3.000, καὶ ἀπὸ τὸν Φαλέκ μέχρι τὸ 42ο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου χρόνια 1067¹. Ἐξησε καὶ ὁ Σωτήρας μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἄλλα 33 χρόνια, ὅποτε ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι τὴ Γέννηση καὶ τὴ σταύρωση τοῦ Χριστοῦ γίνονται ἀκριβῶς 6.000 χρόνια. Γιατὶ ὁ Φαλέκ, σύμφωνα μὲ τὴν προφητεία τοῦ Μωϋσῆ, λέγεται ὅτι ἔζησε στὴ μέση τοῦ χρόνου γιὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως δηλαδὴ τὸν ἀνθρώπο τὸν ἔπλασε ὁ Θεὸς τὴν ἕκτη ἡμέρα, καὶ ἀπὸ τότε ὑπέπεσε στὴν ἁμαρτία, ἔτσι καὶ τὴν ἕκτη ἡμέρα τῆς ἕκτης χιλιάδας ἦρθε στὴ γῆ καὶ τὸν ἔσωσε. Αὐτὸ ἄλλωστε τὸ βεβαιώνει καὶ ἡ ἁγία Γραφή λέγοντας· «Ἡ μία ἡμέρα ἀντιστοιχεῖ πρὸς χίλια χρόνια»^{1α}, τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Κλήμης, ὁ Θεόφιλος καὶ ὁ Τιμόθεος, οἱ θεοφιλέστατοι χρονογράφοι, τὰ ὑπολόγησαν, συμφωνώντας ὅτι ὁ Κύριος ἐφανίσθηκε τὴν ἕκτη χιλιετηρίδα, ἀντίστοιχα πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν ἕξι ἡμερῶν τῆς πλάσεως τοῦ Ἀδὰμ, καὶ λύτρωσε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Ἄλλοι ὅμως λένε ὅτι ὁ Κύριος ἦρθε τὸ ἔτος 5.500, ἀλλὰ δὲν συμφωνοῦν πολλοὶ σ' αὐτό. Ἐνῶ μὲ τὸ ὅτι ἐφανίσθηκε ὁ Κύριος τὸ ἔτος 6.000 συμφωνοῦν ὅλοι οἱ ἀκριβεῖς συγγραφεῖς. Ἐστω λοιπὸν καὶ ἂν

1α. Ψαλμ. 89, 4. «Χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου, ὡς ἡ ἡμέρα ἢ χθές, ἥτις διήλθε».

περὶ τούτου τινές, ἀλλ' ἡ προφητικὴ φωνὴ ἀληθεύει, μᾶλλον διδάσκουσα εἰς τὸ 5 ἔτος φανῆναι τὸν Κύριον.

Β. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΩΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ

Τίνος ἕνεκεν ὁ μὲν Μάρκος τρίτην ὥραν λέγει τὸν Χριστὸν
5 σταυρωθῆναι, ὁ δὲ Ἰωάννης ἕκτην; Μάρκος μὲν τὴν ὥραν τῆς ἀποφάσεως τοῦ σταυροῦ, καὶ τιμωρήσασθαι ἔκτοτε οἱ δικασταὶ λέγονται, ἀφ' οὗ τὴν ἀπόφασιν ἐξενέγκωσι, διὰ τὸ τὴν δύναμιν τῆς τιμωρίας καὶ τοῦ θανάτου ἐν ταῖς γλώσσαις κεκτῆσθαι. Τούτου χάριν ὁ Μάρκος αὐτὸν τρίτην ὥραν σταυρωθῆναι λέγει, ἀφ' ἧς τὴν ἀπόφα-
10 σιν ὁ Πιλάτος ἐξήνεγκεν. Ἰωάννης δέ, ὡς εἰρηκότος τοῦ Μάρκου τὸν καιρὸν τῆς ἀποφάσεως, αὐτὸς τὴν ὥραν, ἐν ἣ τῷ σταυρῷ προσήλωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔφρασε. Χρὴ γὰρ σκοπῆσαι, πόσα μεταξὺ τῆς παρὰ τοῦ Πιλάτου περὶ τοῦ σταυροῦ προελθούσης ἀποφάσεως, καὶ τῆς ὥρας αὐτῆς, ἐν ἣ εἰς τὸν σταυρὸν ὁ Κύριος ἀναβέβηκε, πέπρα-
15 κται. Ταῦτα γὰρ ὁ Ἰωάννης γέγραφε. Μετὰ γὰρ τὸ ἀπολύσαι τὸν Πιλάτον τὸν Βαραββᾶν, φραγγελῶσαι δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ παραδοῦναι ἵνα σταυρωθῆ, μετὰ ταῦτα, «Οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἔβαλον αὐτῷ», καὶ τὰ λωιτὰ ἐπετέλουν ἐμπαίζοντες αὐτῷ. Ἔτι δὲ καὶ ὁ Πιλάτος ἐξήνεγκεν αὐτὸν ἐστεφανωμένον ταῖς
20 ἀκάνθαις, καὶ τὸ προρφυροῦν περιβεβλημένον ἱμάτιον, καὶ εἶπεν «Ἴδού ὁ ἄνθρωπος».

Πρόσκειται καὶ ὅτι ἐβόησαν οἱ Ἰουδαῖοι, «Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν»· καὶ ὅτι τῶν Ἰουδαίων ἀποκριναμένων, «Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν», καὶ τὰ ἐξῆς, πάλιν εἰσελθὼν ὁ Πιλάτος, ἕτεραν ποιεῖ-
25 ται τοῦ Ἰησοῦ τὴν ἀνάκρισιν, ἀφ' ἧς αὐτὸν καὶ ἀπολύσαι ἐβούλετο, καὶ τὰ ἀκόλουθα δὲ πάντα, ἕως οὗ ἐν τῷ λιθοστρώτῳ πάλιν ἕτεραν περὶ αὐτοῦ ποιεῖται διάγνωσιν. Ταῦτα οὖν πάντα ἱκανὰ ὑπῆρχε τοῦ ἀπὸ τρίτης ὥρας μέχρι τῆς ἕκτης δαπανῆσαι χρόνον, ἅπερ ὁ Ἰωάννης ἐκθέμενος, ὡς καὶ τούτοις πᾶσιν παρηκολουθηκώς, ἀναγκαί-
30 ως τῆς ἕκτης ὥρας ἐμνημόνευσε, ἣ καὶ παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς τελείως ἵνα σταυρωθῆ· οὐκέτι μαστίξας ἤδη γὰρ ἦν μαστιχθεὶς, ὅτε αὐτὸν τῇ ἀποφάσει σταυρωθῆναι παρέδωκε· νῦν δὲ αὐτῷ τῷ ἔργῳ τοῦτο γενέσθαι προσέταξε· διόπερ οὐδενὸς ἐξῆς ἄλλου πεπραγμέ-

2. Ἰω. 19, 2.

3. Ἰω. 19, 5.

μερικοί διαφωνοῦν σ' αὐτό, ἢ προφητικὴ φωνὴ ἀποδεικνύεται ἀληθινή, διδάσκοντας ὅτι τὸ ἔτος 6.000 ἐμφανίσθηκε ὁ Κύριος.

2. ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΤΗ ΩΡΑ

Γιατί ὁ Μᾶρκος λέγει ὅτι ὁ Κύριος σταυρώθηκε τὴν τρίτη ὥρα, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης τὴν ἕκτη; Ὁ Μᾶρκος ἀναφέρει τὴν ὥρα ποὺ ἀποφασίσθηκε ἡ σταύρωση, καί, κατὰ τοὺς δικαστές, ἡ ποινὴ ἐκτελεῖται ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ἐκδώσουν τὴν ἀπόφαση, ἐπειδὴ τὴ δύναμη τῆς τιμωρίας καὶ τοῦ θανάτου τὴν ἔχουν στὴ γλώσσα. Γι' αὐτό ὁ Μᾶρκος λέγει, ὅτι ὁ Κύριος σταυρώθηκε τὴν τρίτη ὥρα, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Πιλάτος ἔβγαλε τὴν ἀπόφαση. Ἐνῶ ὁ Ἰωάννης, ἀφοῦ ὁ Μᾶρκος εἶπε τὴν ὥρα τῆς ἀποφάσεως, αὐτὸς σημείωσε τὴν ὥρα κατὰ τὴν ὁποία κάρφωσαν τὸν Ἰησοῦ στὸ σταυρό. Γιατὶ πρέπει νὰ ἐξετάσουμε πόσα συνέβηκαν ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἐκδόθηκε ἡ ἀπόφαση τοῦ Πιλάτου γιὰ τὴ σταύρωση, μέχρι τὴν ὥρα κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριος ἀνέβηκε στὸν σταυρό. Γιατὶ αὐτὰ γράφει ὁ Ἰωάννης. Ἀφοῦ ὁ Πιλάτος ἄφησε ἐλεύθερο τὸν Βαραβδᾶ, μαστίγωσε τὸν Ἰησοῦ καὶ τὸν παρέδωσε γιὰ νὰ σταυρωθεῖ, ἐνῶ «οἱ στρατιῶτες ἔπλεξαν ἀγκάθινο στεφάνι² καὶ τοῦ τὸ φόρεσαν», καὶ ἔκαναν ὅλα τὰ ἄλλα περιπαίζοντάς τον. Ἐπίσης καὶ ὁ Πιλάτος τὸν ἔβγαλε στεφανωμένο μὲ τὰ ἀγκάθια καὶ ντυμένο μὲ τὴν κόκκινη χλαμύδα, καὶ εἶπε· «Νὰ ὁ ἄνθρωπος»³.

Ἀναφέρεται καὶ ὅτι φώναξαν δυνατὰ οἱ Ἰουδαῖοι· «Σταύρωσέ τον, σταύρωσέ τον»⁴, καὶ ὅτι, ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπάντησαν, «Ἐμεῖς ἔχουμε νόμο»⁵ καὶ τὰ ἔξης, μπαίνοντας πάλι μέσα ὁ Πιλάτος κάνει νέα ἀνάκριση τοῦ Ἰησοῦ, μὲ τὴν ὁποία ἤθελε καὶ νὰ τὸν ἀφήσει ἐλεύθερο, καὶ ὅλα τὰ ἀκόλουθα, μέχρι ποὺ στὸ λιθόστρωτο ἔκανε καινούργια διάγνωση γι' αὐτόν. Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἦταν ἀρκετὰ νὰ καλύψουν τὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὴν τρίτη μέχρι τὴν ἕκτη ὥρα. Αὐτὰ ὅλα ἐκθέτοντάς τα ὁ Ἰωάννης, ἀφοῦ ὅλα αὐτὰ τὰ παρακολούθησε, ἀναγκαστικὰ ἀναφέρει τὴν ἕκτη ὥρα, κατὰ τὴν ὁποία τὸν παρέδωσε σ' αὐτοὺς τελικὰ, γιὰ νὰ σταυρωθεῖ, χωρὶς πιά νὰ τὸν μαστιγώσει, γιατί εἶχε μαστιγωθεῖ, ὅταν μὲ τὴν ἀπόφαση τὸν παρέδωσε γιὰ νὰ σταυρωθεῖ. Ἐνῶ τώρα διέταξε νὰ ἐκτελεσθεῖ ἡ ἀπόφαση γι' αὐτόν, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἀναφέρει τίποτε ἄλλο ποὺ νὰ ἔγινε, παρὰ μόνο τὴν ἀπαγωγὴ του

4. Ἰω. 19, 5.

5. Ἰω. 19, 7.

νου μέμνηται, μόνης δὲ τῆς ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀπαγωγῆς. Ἐὰν δὲ λέγη τις, ὅτι καὶ ἔνεκεν τίνος ἅπαξ ἀποφηνάμενος, πάλιν αὐτὸν ἀπολύσαι ἐβούλετο; Πρῶτον μὲν, ὑπὸ τοῦ πλήθους διασθεῖς ἔθετο τὴν ἀπόφασιν ἔπειτα καὶ τῷ ὄνειρῳ τῆς γυναικὸς ἐνύττετο· ἦν γὰρ αὐτῷ, ὡς φησιν ὁ Ματθαῖος, μηνύσασα· «Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ», καὶ τὰ ἔξῃς.

Γ. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΚΑΤΑ ΜΗΔΕΝ ΕΝΑΝΤΙΩΘΕΝΤΕΣ ΟΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΑΙ, ΔΙΑΦΟΡΩΣ ΤΑ ΣΥΜΒΕΒΗΚΟΤΑ Τῆ ΑΝΑΣΤΑΣΕΙ ΤΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΙΣΤΟΡΗΣΑΝ

10

Πάντες μὲν, ἀγαπητοί, ὡς εἶπεῖν, ἀποδέχονται, κ. τ. λ.

Δ. ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΜΑΡΙΑΝ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ

Πᾶσα μὲν μνήμη δικαίων πανεύφημος, καὶ πᾶσα πανήγυρις θεοφιλῶν εὐκλεής, πάντες ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἠρίστευσαν, πάντες 15 τοὺς πόνους ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς ὁμολογίας ὑπεδέξαντο, πάντες διὰ τοὺς τῆς ἀληθείας στεφάνους τοῖς κινδύνοις ἐνεβάκχευσαν. Ἡ δὲ παροῦσα νῦν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς ὑπερένδοξος. Παρθένου γὰρ περιέχει πανήγυριν, ἣτις τοσοῦτον ὑπερέβαλε πάσας, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν Λόγον ἐθέλοντα ὑποδέξασθαι χωρηθέντα παρ' αὐτῆς ἀστενο- 20 χωρήτως. Πρὸς ἦν πρὸ τοῦ παντὸς ὁ τῶν ἀρχαγγέλων Γαβριήλ ἀνεβόησε πρῶτος, «Χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ. Ἴδου γὰρ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ». Χαρᾶς εὐθύς ἀρχὴ πρὸς αὐτήν, τὰ παρὰ τοῦ Γαβριήλ εὐαγγέλια. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ πρώτη παρθένος ταῖς τῆς ἀποφάσεως ἐπὶ 25 τῆ παραβάσει περιεκέκλειστο λύπαις, καὶ τὰ τῶν στεναγμῶν ἐξ αὐτῆς ἀνέβαινον πλήθη, καὶ πᾶσα γυνὴ δι' αὐτήν ἐν ὀδύνῃ, καὶ τόκος ἅπας δι' αὐτήν ἐν πικρίᾳ, ἢ δευτέρα παρθένος διὰ τῆς προσηγορίας, τὸ τοῦ θήλεος πᾶν θλιβερόν ἀπώσατο, καὶ πᾶσαν λύπης πηγὴν ἐπὶ τοῖς τόκοις ἐνέφραξε, καὶ τὸ τῆς ἀθυμίας ἐπὶ τῆ τεκνογο- 30 νία τῶν γυναικῶν διεσκέδασε νέφος, καὶ τὰ τῆς χαρᾶς τὰς ὁμοφύλους περιήστραψε φῶτα, παρὰ τοῦ Γαβριήλ ἐπακούσασα, «Χαῖρε

στό σταυρό. Ἐὰν ὁμως κάποιος ρωτήσει: Γιατί, ἀφοῦ ἔβγαλε τὴν ἀπόφαση μιὰ φορά, ἤθελε πάλι νὰ τὸν ἀπολύσει; Κατὰ πρῶτον, τὴν ἀπόφαση τὴν ἔβγαλε ἐπειδὴ πιέστηκε ἀπὸ τὸ πλῆθος. Ἔπειτα ὠθήθηκε καὶ ἀπὸ τὸ ὄνειρο τῆς γυναίκας του· γιατί τοῦ τὸ εἶχε μηνύσει, ὅπως λέγει ὁ Ματθαῖος· «Μὴ κάνεις τίποτε σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο»⁶, καὶ τὰ λοιπὰ.

3. ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΜΑΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ,
ΚΑΙ ΟΤΙ ΧΩΡΙΣ ΚΑΘΟΛΟΥ ΝΑ ΔΙΑΦΩΝΟΥΝ ΟΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΕΣ
ΔΙΗΓΟΥΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟ ΤΡΟΠΟ ΕΚΕΙΝΑ ΠΟΥ
ΣΥΝΕΒΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

ἽΟλοι ἀγαπητοί μου, ὅπως θὰ λέγαμε, ἀποδέχονται, κ.τ.λ.

4. ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΑ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟ

Κάθε μνήμη δικαίων εἶναι ἀξιέπαινη καὶ κάθε πανήγυρη θεοφιλῶν ἀνθρώπων ἔνδοξη. ἽΟλοι ἀποδείχθηκαν ἄριστοι στὴν ὑπεράσπιση τῆς πίστεως, ὅλοι δέχθηκαν τοὺς πόνους γιὰ τὴν ἀληθινὴ ὁμολογία, ὅλοι γιὰ τὰ στεφάνια τῆς ἀλήθειας ἀψήφησαν τοὺς κινδύνους. ἽΗ σημερινὴ ὁμως ἡμέρα τῆς γιορτῆς εἶναι ὑπερένδοξη. Γιατί περιλαμβάνει τὴν πανήγυρη τῆς Παρθένου, ἡ ὁποία ξεπέρασε ὅλες τὶς ἄλλες σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε καὶ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ Λόγο θεληματικὰ νὰ τὸν χωρέσει μέσα της χωρὶς νὰ πονέσει. Πρὸς αὐτὴν πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλον, πρῶτος ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ἀναφώνησε· «Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου. Θὰ μείνεις ἔγκυος καὶ θὰ γεννήσεις υἱὸ καὶ θὰ τὸν ὀνομάσεις ἽΕμμανουήλ»⁷. Τὰ λόγια τοῦ Γαβριὴλ πρὸς αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἦταν εὐχάριστη ἀγγελία. Γιατί, ἐπειδὴ ἡ πρώτη παρθένος μὲ τὴν καταδικαστικὴ ἀπόφαση γιὰ τὴν παράβασή της περιβλήθηκε ἀπὸ παντοῦ μὲ λύπες, καὶ ἔβγαιναν ἀπὸ μέσα της πλῆθος στεναγμῶν, καὶ κάθε γυναίκα ἐξαιτίας της ζοῦσε μέσα σὲ ὀδύνη, καὶ κάθε τοκετὸς ἐξαιτίας της ἦταν ὀδυνηρὸς, ἡ δεύτηρη παρθένος μὲ τὴν προσφώνηση ἀπέβαλε κάθε λύπη τοῦ θηλυκοῦ γένους, ἔφραξε κάθε πηγὴ λύπης γιὰ τοὺς τοκετούς, διασκορπίσε τὸ σύννεφο τῆς λιποψυχίας γιὰ τὴ γέννηση τῶν γυναικῶν, καὶ ἔκανε νὰ ἀστράψουν τριγύρω τὰ φῶτα τῆς χαρᾶς στὶς ὁμόφυλές της, ἀκούοντας ἀπὸ τὸν Γαβριὴλ:

κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ», οὐχ ἡσυχῇ τὸν ἀσπασμὸν ἐδέξατο, ἀλλὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς ἐπακούσασα, καὶ τὸν ἀρχάγγελον Γαβριήλ θεωρήσασα κατὰ τὴν οἰκίαν παρὰ πρόθεσιν, καὶ τῆς περὶ τὸν τόκον τοὺς λογισμοὺς συγκλονηθεῖσα φωνῆς, τοιαύτας τινὰς
 5 πρὸς τὸν ἀρχάγγελον, ὡς εἰκός, προὔβάλλετο ῥήσεις, "Ὅλα, λέγουσα, παράδοξα καὶ ξένα ὁρῶ σήμερον ἐπὶ σοῦ. Καὶ τό, πῶς ἐτόλμησας μὴ μεμνηστευμένη αὐθαδῶς ἐπιθῆναι παρθένω, καὶ τῶν ἀπίστων σου ῥημάτων τὸ κήρυγμα φᾶναι; Λέγεις γὰρ με τίκτειν ἄνευ σπόρου παιδίον ἄνευ γάμου ἔφης συλλαβεῖν, ἄνευ συντυχίας καὶ
 10 ὀμιλίας ἀνδρὸς καρπογονῆσαι τὸ τῆς μήτρας χωρίον. Τίς εἶδε, τίς ἤκουσεν ἐξ ἀρουρογονίας τὸ πρότερον ἄρουραν ἀγεώργητον ἐξανθήσασαν ἄσταχυν, ἢ γῆν ἀφύτευτον βότρυν βλαστήσασαν, οἶνον ἄνευ ἀμπέλου, ἢ ποταμὸν ἄνευ πηγῆς προϊόντα, ὅπερ οὐδεὶς πρῶτων αἰῶνων ἢ τοῖς ὡσὶν ἤκουσεν ἢ κατώπτευσεν τοῖς ὀφθαλμοῖς
 15 γεγονός; Πῶς πιστεύσω σοι πρὸς ἐμὲ κωμωδοῦντι;

Τί οὖν ὁ Γαβριήλ πρὸς αὐτὴν δυσπιστοῦσαν; "Ὅπερ ἔμαθον, εἶπον, ὅπερ ἤκουσα, λέγω «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ» ὡσπερ ὑπάρχων πρὸς οὐ, ὡς πρὸς ὄν
 20 πάσης κτίσεως, ὡς Κτίστης καὶ Δημιουργὸς τῶν ἀπάντων, ὡς τῶν αἰῶνων Πατήρ, ὡς τοῦ κόσμου Γεννήτωρ, ὡς τοῦ παντός Ποιητής, ὡς τῶν οὐρανῶν ἀρχαιότερος, ὡς τῶν ἀγγέλων δημιουργός, ὡς τῆς ἀνθρωπότητος πλάστης, ὡς τῶν ἀπολλυμένων Σωτήρ· οὐδὲν πλέον τούτων ἀπαγγέλλειν ἰσχύω. Οὐ γὰρ τὸ πῶς λέγειν προσετάχθην,
 25 Παρθένε, ἀλλὰ τοῦ εὐαγγελισμοῦ πρὸς σέ διακονῆσαι τὰ πράγματα. Θαύμαζε οὖν σὺν ἐμοὶ τὸ μυστήριον, καὶ ἀνενδοιάστως δέχου τὰ εὐαγγέλια. Ἡ δέ φησιν· «Ἴδου ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥημά σου».

Τοῖς ἀρχαγγελικοῖς τοίνυν καὶ ἡμεῖς μαθητεύσωμεν λόγοις τοῦ
 30 Γαβριήλ περὶ τῆς Δεσποτικῆς γεννήσεως, ταῖς ἐκείνου τρίβοις κατόπιν ὁδεύσωμεν. Ὡς ἐκεῖνος ἐκθειάζω ἀπεριέργως τοῦ τόκου τὴν δύναμιν· παρὰ τῶν μάγων εὐσεβεῖν διδαχθῶμεν, μᾶλλον δὲ παιδευθῶμεν, οἳ τινες, ζητοῦντες τὸ βρέφος, ποδηγοῦντος ἀστέρος,

«Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος εἶναι μαζί σου»· δὲν δέχθηκε τὸν ἀσπασμὸ μὲ ἡρεμία, ἀλλὰ ἀκούοντας τὴ φωνὴ αὐτῆ, καὶ βλέποντας τὸν ἀρχάγγελο Γαβριήλ στὸ σπίτι τῆς παρὰ τὴν πρόθεσή τῆς, καὶ συγκλονισμένη ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ποὺ τῆς προκάλεσε ἡ φωνὴ γιὰ τὴ γέννηση, ἀπηύθυνε, ὅπως ἦταν φυσικό, μερικὰ τέτοια λόγια στὸν ἀρχάγγελο· “Ὅλα σήμερα, ἔλεγε, σὲ σένα τὰ βλέπω παράδοξα καὶ πρωτάκουστα. Καὶ πῶς τόλμησες νὰ ἔρθεις σὲ μνηστευμένη παρθένο μὲ τρόπο αὐθάδη, καὶ νὰ κάνεις τὴν ἀγγελία τῶν ἀπίστευτων λόγων σου; Γιατί μοῦ λὲς ὅτι θὰ γεννήσω χωρὶς σπόρο παιδί. Θὰ μείνω ἔγκυος χωρὶς γάμο, χωρὶς συνάντηση καὶ σαρκικὴ ἐπαφὴ μὲ ἄνδρα, θὰ καρπίσει ἡ περιοχὴ τῆς μήτρας. Ποιὸς εἶδε, ποιὸς ἄκουσε ἀπὸ τότε ποὺ δημιουργήθηκε ἡ γῆ, νὰ παρουσιάσει ἡ πρώτην ἀκαλλιέργητη γῆ στάχυ, ἡ γῆ ἀφύτευτη νὰ βλαστήσει σταφύλι, κρασί χωρὶς ἀμπέλι, ἡ ποτάμι ποὺ τρέχει χωρὶς πηγὴ, πρᾶγμα ποὺ κανένας στὴν πορεία τῶν αἰώνων οὔτε ἄκουσε μὲ τὰ αὐτιά του, οὔτε εἶδε μὲ τὰ μάτια του; Πῶς νὰ σὲ πιστέψω ποὺ μὲ κοροϊδεύεις;

Καὶ τί ἀπάντησε ὁ Γαβριήλ σ' αὐτὴν ποὺ δυσπιστοῦσε; Σοῦ εἶπα αὐτὸ ποὺ ἔμαθα, σοῦ λέω αὐτὸ ποὺ ἄκουσα· «Θὰ ἔρθει Πνεῦμα ἅγιο ἐπάνω σου καὶ θὰ σὲ σκιάσει δύναμη τοῦ Ὑψίστου. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἅγιο ποὺ θὰ γεννηθεῖ, θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁸, ἐπειδὴ ὑπάρχει κοντὰ σ' αὐτὸν, ἐπειδὴ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ κάθε κτίση, ἐπειδὴ εἶναι Κτίστης καὶ Δημιουργὸς ὅλων, ἐπειδὴ εἶναι Πατέρας τῶν αἰώνων, ἐπειδὴ εἶναι Γεννήτορας τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ εἶναι Ποιητὴς τοῦ σύμπαντος, ἐπειδὴ εἶναι ἀρχαιότερος τῶν οὐρανῶν, ἐπειδὴ εἶναι δημιουργὸς τῶν ἀγγέλων, ἐπειδὴ εἶναι πλάστης τῆς ἀνθρωπότητος, ἐπειδὴ εἶναι Σωτὴρας τῶν χαμένων. Τίποτε ἄλλο δὲν μπορῶ νὰ πῶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ. Γιατί δὲν διατάχθηκα νὰ πῶ “τὸ πῶς”, Παρθένε, ἀλλὰ νὰ διακονήσω τὴν ὑπόθεσι τοῦ εὐαγγελισμοῦ σὲ σένα. Θαύμασε λοιπὸν μαζί μὲ μένα τὸ μυστήριον, καὶ δέξου χωρὶς ἐνδοιασμὸ τὰ εὐχάριστα μηνύματα. Καὶ ἐκείνη εἶπε· «Νὰ ἡ δούλη τοῦ Κυρίου, ἃς μοῦ γίνῃ αὐτὸ ποὺ εἶπες»⁹.

Ἄς μαθητεύσουμε λοιπὸν καὶ ἐμεῖς στὰ ἀρχαγγελικὰ λόγια τοῦ Γαβριήλ γιὰ τὴ γέννησι τοῦ Κυρίου, ἃς βαδίσουμε στὰ ἴχνη τοῦ δρόμου ἐκείνου. Ἐγκωμιάζω, ὅπως ἐκεῖνος, χωρὶς περιέργεια τὴ δύναμη τῆς γέννησις. Ἄς διδαχθοῦμε ἀπὸ τοὺς μάγους νὰ πιστεύουμε, ἢ καλύτερα ἃς μάθουμε ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ζητοῦσαν τὸ βρέφος μὲ τὴν καθο-

εἶπαν πρὸς τοὺς ἐρωτωμένους, Πῶς ἡ σύλληψις θεία, πῶς ἄσπορος ἡ νηδύς, πῶς ἄφθορος ὁ τόκος, πῶς μετὰ τὸν τόκον ἐν παρθένοις ἡ μήτηρ, πῶς ὑπὸ ἐνιαυτοὺς ὁ προών, πῶς ἐν χρόνοις ὁ πρὸ τῶν αἰώνων, πῶς ἡ τῆς μήτρας τὸν ἀχώρητον ἐχώρησε φύσις, πῶς γέγονε 5 σὰρξ, μὴ τραπείς ὁ ἀσώματος πῶς ὁ Θεὸς Λόγος ἐν τῇ παρθενικῇ κενώσας ἑαυτὸν ἐξ αὐτῆς ἐσαρκώθη· πῶς τὸ τέλειον βρέφος, πῶς ὁ τρέμων θηλάζει, πῶς ὁ πάντα περιέπων ἀγκάλαις περιέχεται, πῶς ὁ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος πατήρ νήπιον, πῶς ὁ ἄνω καὶ κάτω, πῶς ὁ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς, πῶς ἐν σπαργάνοις ὁ τῶν χερουδικῶν ἀρμά-
10 των ἠνίοχος, πῶς ὁ ἐν κόλποις τοῦ Πατρὸς ἐν φάτνῃ, πῶς ἐν σπαργάνοις ὁ ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρία, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἅπερ καὶ λαλεῖν φρικτόν· ἀλλὰ μετὰ δώρων σιγῇ καταλαβόντες σπήλαιον, μετὰ τὴν ἐρώτησιν, τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ προεπῶδες προσκομίσαντες σέβας, πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην μετὰ χαρᾶς ἦσαν φιλυπόστροφοι,
15 ἀπαρχὴ θεογνωσίας ἀναδειχθέντες τοῖς ἔθνεσιν, οὓς τὰ μὲν ἔθνη ἐξήλωσαν, Ἰουδαῖοι δὲ ἀκαμπεῖς, μᾶλλον δὲ σκληροτροάχηλοι ὄντες, οὔτε εἰς Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις φανέντα πρὸς ἐπίγνωσιν ἐσπούδασαν μιμήσασθαι τοὺς ὑπὸ ἀστέρος μακρόθεν ὀδηγηθέντας.

20 Ἐγὼ δέ, ἀγαπητοί, πρὸς τὸ πρόθυμον ὑμῶν τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λογίων ὁρῶν καὶ τὸ περὶ τοὺς ἐξηγουμένους φιλόστοργον, τῇ φιληκοῖα ὑμῶν νικώμενος πρὸς τὸν τῆς διδασκαλίας διανίσταμαι πόθον, τῇ τῆς ἀγάπης ὑμῶν συγκροτήσει τερπόμενος Ὑ-
25 μεῖς γὰρ τοὺς λέγοντας, ὡς πολυῖστορες μαθηταί, συνεχῶς συγκροτεῖτε, ὑμεῖς τὸν κυβερνήτην ὡς ἐπιβάται ῥυθμίζετε, ὑμεῖς τὰ τῆς γλῶττης πηδάλια προσευχαῖς διακρατεῖτε. Τίς τὸ ζήλου ὑμῶν ἀπαγγεῖλαι ἐπαξίως δυνήσεται; Τίς τὸ καθ' Ἑλλήνων ὑμῶν ἐξηγήσεται μῖσος; Τίς τὸ καθ' αἰρετικῶν ὑμῶν ἀναπετάσει θράσος; Τίς τὸ πρὸς Ἰουδαίους ὑμῶν δυσμενὲς δυνήσεται ἀναγγεῖλαι; Βδελυκτοί

δήγησεν τοῦ ἄστρου, ὅτι δὲν εἶπαν σ' ἐκείνους πού τοὺς ἐρω-τοῦσαν, Πῶς ἔγινε ἡ σύλληψη τοῦ Θεοῦ, πῶς εἶναι ἀσπορα τὰ σπλάγχνα τῆς, πῶς ἔγινε ἀφθορος ἡ γέννηση, πῶς μετὰ τὴ γέννηση ἡ μητέρα συγκαταλέγεται ἀνάμεσα στὶς παρθένας, πῶς ἐκεῖνος πού προὔπηρχε βρέθηκε κάτω ἀπὸ τοὺς χρόνους, πῶς ἐκεῖνος πού ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες βρέθηκε μέσα στοὺς χρόνους, πῶς ἡ φύση τῆς μήτρας χώρεσε τὸν ἀχώρητο, πῶς ἔγινε σάρκα ὁ ἀσώματος χωρὶς νὰ μεταβληθεῖ, πῶς ὁ Θεὸς Λόγος, πού ταπεινώσε τὸν ἑαυτό του μέσα στὴν παρθενικὴ κοι-λιά, εἶναι πανεύφημος, πῶς σαρκώθηκε ἀπὸ αὐτὴν παίρνοντας τὴ μορφή δούλου κατὰ τρόπο ἀπερίγραπτο, πῶς ἔγινε τέλειο βρέφος, πῶς αὐτὸς πού τρέφει θηλάζει, πῶς αὐτὸς πού φροντίζει τὰ πάντα, χωρεῖ μέσα σὲ ἀγκάλες, πῶς ὁ πατέρας τοῦ μελλοντικοῦ κόσμου γίνεται νήπιον, πῶς αὐτὸς πού εἶναι ἐπάνω, βρίσκεται καὶ κάτω, πῶς αὐτὸς πού εἶναι στοὺς οὐρανοὺς, βρίσκεται καὶ στὴ γῆ, πῶς τυλίγεται μέσα σὲ σπάργανα ὁ ἡνίοχος τῶν χερουβικῶν ἀρμάτων, πῶς αὐτὸς πού βρίσκεται στοὺς κόλπους τοῦ Πατέρα, κατακλίθηκε μέσα σὲ φάτνη, πῶς δένεται μὲ σπάργανα, αὐτὸς πού λύνει δεμένους μὲ ἀνδρεία. Καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια καὶ νὰ τὰ πεῖ κανεὶς εἶναι φρικτά. Ἀλλὰ πηγαίνοντας μὲ δῶρα στὸ σπήλαιον σιωπηλά, μετὰ τὴν ἐρώτησιν, ἀφοῦ πρόσφεραν στὸν βασιλιὰ καὶ Θεὸ τὸν σεβασμὸ πού τοῦ ἔπρεπε, ἐπέστρεψαν χαρούμενοι στὴν πατρίδα τους, ἀφοῦ ἀποδείχθηκαν ἡ ἀρχὴ τῆς θεογνωσίας στὰ ἔθνη, τοὺς ὁποίους οἱ ἐθνικοὶ ζήλεψαν, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ ἦταν ἄκαμπτοι, ἢ μᾶλλον σκληροτράχηλοι, οὔτε ὡς Ἡλιο τῆς δικαιοσύνης, πού ἐμφανίσθηκε στὸν τόπον τους γιὰ νὰ ἀποκτήσουν ἐπίγνωσιν, θέλησαν νὰ μιμηθοῦν αὐτοὺς πού ἀπὸ μακριὰ ὁδηγήθηκαν ἀπὸ τὸ ἄστρο.

Ἐγὼ ὅμως, ἀγαπητοί, βλέποντας τὴν προθυμίαν σας γιὰ νὰ ἀκούσετε τὰ θεῖα λόγια, καὶ τὴν ἀγάπην σας πρὸς ἐκείνους πού σᾶς τὰ ἐρμηνεύουν, ὑποκύπτοντας στὴν ἀγάπην σας γιὰ ἀκρόαση, διεγείρομαι ἀπὸ τὸν πόθον τῆς διδασκαλίας, αἰσθανόμενος μεγάλη εὐχαρίστησιν ἀπὸ τὴν ὀλόθυμην ἀγάπην σας. Γιατὶ σεῖς σὰν πολυμαθεῖς μαθητὲς ἐρεθίζετε συνεχῶς τοὺς ὁμιλητὰς, σεῖς καθοδηγεῖτε τὸν κυβερνήτη ὡς ἐπιβάτες, σεῖς κρατᾶτε τὰ πηδάλια τῆς γλώσσας μὲ τὶς προσευχὰς σας. Ποιὸς ὅμως θὰ μπορέσει νὰ περιγράψῃ ἐπάξια τὸν ζῆλον σας; Ποιὸς θὰ ἐξηγήσῃ τὸ μῖσος σας ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν; Ποιὸς θὰ ἀναπτερώσῃ τὸ θάρρος σας ἐναντίον τῶν αἰρετικῶν; Ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ ἐξαγγείλῃ

γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων ἀληθῶς Ἰουδαῖοι, οὐδὲν πεινῶντες καὶ δι-
 ψῶντες αἰεὶ, ἀλλ' ἢ φόνους ἀθώους οὐδενὶ χαίροντες, ἢ τὸ λάκκοις
 ἐρρίπτειν τοὺς προφήτας, τὸ κατ' ἐδάφους ἔλκειν καὶ λιθάζειν δι-
 καίους, τὸ μαχαίρας ἐκκεντεῖν καὶ μερίζειν πρίοσι τοὺς τῆς εὐσεβεί-
 5 ας κήρυκας, τὸ κόπτειν χειρῶν καὶ ποδῶν μέρη τῶν εὐσεβῶν καὶ
 ταῖς χερσὶν ἡμαγμέναις κρατεῖν τὰ πρὸς ἄμυναν ὄργανα, τὸ τὰς
 παλάμας φοινίσσειν τῇ συνεχεῖ ἀναιρέσει τῶν δικαίων, οἵτινες
 τοσοῦτον πρὸς δυσσεβεστάτην κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐηλλάκασι
 τόλμαν, ὡς ἀναίδην ἐπὶ τοῦ παρόντος πρὸς αὐτὸν ἀνακράζειν·
 10 «Ἡμεῖς οἶδαμεν, ὅτι Μωϋσῆ λελάληκεν ὁ Θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἶδα-
 μεν πόθεν ἐστίν». ὦ τῶν τολμηρῶν πραγμάτων! ὦ μίσους πρὸς
 Ἰουδαίους πρὸς φυγὴν ἀπονοῦντος! Ὅσακις γὰρ ἂν τὴν πρὸς αὐ-
 τοὺς δραπετεῦσαι βουληθῶ βδελυρίαν, τοσαυτάκις μοι φανερῶς
 ἀπαντῶσιν, ἢ προφητῶν ἐγκαλούμενοι λόγοις, ἢ ταῖς τοῦ νόμου
 15 συλλαβαῖς ὑβριζόμενοι, ἢ ταῖς τῶν προσκυνουμένων Εὐαγγελίων
 ἐνηλούμενοι δίβλοις, ὡς καινὴν αἰθεῖαι σελίδες ὑποψιν ἡμῖν παρή-
 γαγον αὐτούς, τὰς ἀναισχύντους περὶ τὸν Δεσπότην τῶν ὅλων προ-
 βαλλομένους φωνάς, καὶ λέγοντας τολμηρῶς, ἅπερ ἠκούσατε, «Μω-
 ῦσῆ λελάληκεν ὁ Θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστίν».

20 ὦ τῆς φανεραῦς ἀναιδεΐας! ὦ τῆς τυφλῆς τῶν λόγων ἐναντιότη-
 τος! Ὅτε μὲν γὰρ Ἡρώδης παρ' αὐτῶν ἐπυνθάνετο, «Ποῦ ὁ Χρι-
 στὸς γεννᾶται;», παρρησιέστερον ἔλεγον, «Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαί-
 ας», καὶ τὴν τῆς προφητείας ἐπεδείκνυον κλησιν, καὶ τὸν ἱεροφάν-
 την μαρτυροῦντα παρήγον, «Προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν τῷ Ἰ-
 25 σραήλ.» καὶ νῦν κεκαλυμμένῳ προσώπῳ κεκράγασι, «Μωϋσῆ λελά-
 ληκεν ὁ Θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν ἐστίν». Ὅντως οὐκ
 ἔγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν, ἐν σκοτει διαπορεύονται. Ἀληθῶς οὗτος
 λαὸς μωρὸς καὶ οὐχὶ σοφός. Εἰκότως ὁ Χριστὸς πρὸς αὐτοὺς ἀνε-
 βόα, «Ἡὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ
 30 οὐκ ἐκόψασθε». Τίς πρὸς τὴν οὕτω κατ' αὐτῶν παρατάξεται ἀγνώ-
 μονα γνώμην; Τίς τὴν φιλόνεικον αὐτῶν δυσμενῆ διελέγξει; Το-

10. Ἰω. 9, 29.

11. Ἰω. Ὁπ. π.

12. Ματθ. 2, 2.

τῆ δυσμένειά σας πρὸς τοὺς Ἰουδαίους; Γιατί πραγματικὰ εἶναι σιχαμεροὶ μαζί με τοὺς ἄλλους οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι πάντοτε δὲν πεινοῦν καὶ διψοῦν ἀπὸ τίποτε, παρὰ ἀπὸ φόνους ἀθῶων· δὲν χαίρονται γιὰ τίποτε, παρὰ μόνο νὰ ριχνουν στοὺς λάκκους τοὺς προφῆτες, νὰ τοὺς σέρνουν πάνω στὸ ἔδαφος, καὶ νὰ λιθοβολοῦν τοὺς δίκαιους, νὰ τρυποῦν με μαχαίρια καὶ νὰ κομματιάζουν με πριόνια τοὺς κήρυκες τῆς εὐσέβειας, νὰ κόβουν τὰ μέρη τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδιῶν τῶν εὐσεβῶν, καὶ με τὰ ματωμένα χέρια τους νὰ κρατοῦν τὰ ὄργανα ποὺ εἶναι γιὰ ἄμυνα, νὰ δάφουν τὶς παλάμες τους με τὸ αἷμα τῶν δικαίων ποὺ συνεχῶς σκοτώνουν, καὶ οἱ ὅποιοι ἔφθασαν σὲ τέτοια ἀσεδέστατη τόλμη ἐναντίον τοῦ Σωτήρα μας, ὥστε χωρὶς ντροπὴ νὰ φωνάζουν παρουσία του σ' αὐτόν· «Ἐμεῖς ξέρουμε, ὅτι ὁ Θεὸς μίλησε στὸν Μωϋσῆ, αὐτὸς ὅμως δὲν ξέρουμε ἀπὸ ποῦ εἶναι»¹⁰. Πόσο τολμηρὰ πράγματα! Πόσο μίσος γιὰ τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ δὲν ἔχω τὴ δύναμη νὰ τὸ διώξω! Ὅσες φορές θελήσω νὰ φύγω μακριὰ ἀπὸ τὴ βδελυγμία μου πρὸς αὐτούς, τόσες φορές ἐμφανίζονται μπροστά μου αὐτοὶ ἢ κατηγορούμενοι με τὰ λόγια τῶν προφητῶν, ἢ ἀτιμαζόμενοι ἀπὸ τὶς διατάξεις τοῦ νόμου, ἢ καρφωμένοι με τὰ βιβλία τῶν σεβαστῶν Εὐαγγελίων, γιατί οἱ θεϊκὲς σελίδες τοὺς ὀδήγησαν σὲ καινούργια ὑποψία σὲ μᾶς, με τὸ νὰ φωνάζουν ἐναντίον τοῦ Κυρίου τῶν ὄλων λέγοντας με θράσος αὐτὰ ποὺ ἀκούσατε· «Ὁ Θεὸς μίλησε στὸν Μωϋσῆ, ἐνῶ αὐτὸς δὲν γνωρίζουμε ἀπὸ ποῦ εἶναι»¹¹.

Πόσο μεγάλη φανερὴ ἀναίδεια! Πόσο ἀσυγκράτητη φλυαρία τῶν ληστῶν! Πόσο τυφλὴ ἀντίφαση τῶν λόγων! Γιατί, ὅταν ὁ Ἡρώδης ρώτησε νὰ μάθει ἀπὸ αὐτοὺς «ποῦ γεννιέται ὁ Χριστὸς»¹², με πολλὴ εἰλικρίνεια τοῦ εἶπαν, «Στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας»¹³, καὶ τοῦ ἔδειξαν προφητικὴ ρῆση, καὶ τοῦ παρουσίασαν τὴν ἱεροφάντη ὁ ὅποιος μαρτυρεῖ· «Μεγάλος προφήτης ἐμφανίσθηκε στὸ Ἰσραήλ»¹⁴. Ἐνῶ τώρα με καλυμμένο τὸ πρόσωπο φώναζαν· «Ὁ Θεὸς μίλησε στὸν Μωϋσῆ· αὐτὸς δὲν ξέρουμε ποιὸς εἶναι». Πραγματικὰ δὲν γνώρισαν οὔτε κατάλαβαν, ὅτι βαδίζουν στὸ σκοτάδι. Πραγματικὰ αὐτὸς εἶναι λαὸς μωρὸς καὶ ὄχι σοφός. Δικαιολογημένα ὁ Χριστὸς φώναζε πρὸς αὐτούς· «Σᾶς παίξαμε φλογέρα, καὶ δὲν χορέψατε. Σᾶς τραγουδήσαμε μοιρολόγια, καὶ δὲν κλάψατε»¹⁵. Ποιὸς θὰ ἀντιπαραταχθεῖ πρὸς τὴν τόσο ἀχάριστη γνώμη τους; Ποιὸς θὰ ἐλέγξει τὴν ἐριστικὴ καὶ ἐχθρικὴ στάση

13. Ματθ. 2, 5.

14. Λουκᾶ 7, 16..

15. Ματθ. 11, 17.

σαύτας αὐτοὺς θαυματουργίας ὁ Χριστὸς περιήντησε, τοὺς παρα-
 λελυμένους νευρῶν, τοὺς λεπροὺς καθαρίζων, τοὺς κακωμένους
 ὑγιάζων, τοὺς δαιμονιῶντας ἰώμενος, ἀνοίγων τῶν ὀμμάτων τὰ βλέ-
 φαρα, τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἀνιστῶν ἐκ τάφων, ὕδωρ εἰς οἶνον μετα-
 5 ποιῶν, καὶ ἄλλα μυρία παρέχων, ἅπερ ἐργῶδες λαλεῖν, καὶ πίστεως
 παρ' αὐτοῖς οὐδαμοῦ κἂν βραχύ.

Ἔστω ὑμῶν, οὐχ ἡμῖν πείθη, ὧ Ἰουδαῖε· τοὺς ἱεροφάντας ἀνά-
 γνωθι, τὰς παρὰ σοὶ κειμένας σελίδας ἀνάπτυσον, μηδὲ ξηρὸν
 Πέτρον, μηδὲ τὸν Παῦλον, τοὺς εὐαγγελιστὰς ἀφοσίωσαι. Ἄκου-
 10 σον γοῦν καὶ Μωϋσέως. Τί ἐν νόμῳ προέγραψε; «Προφήτην ἀνα-
 στήσει Κύριος ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκού-
 σετε». Βλέπε τί προφητεύων Ἡσαΐας βοᾷ· «Ἴδου ἡ παρθένος ἐν
 γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμα-
 νουήλ». Ἄκουσον Ἰερεμίου κεκραγὸτος μεγάλα· «Οὗτος ὁ Θεὸς ἡ-
 15 μῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν»· καὶ ὑποκαταβαίνων, φη-
 σί· «Μετὰ ταῦτα ἐπὶ γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστρά-
 φη». Ὅρα πάλιν τί Ζαχαρίας ἐσήμανεν· «Ἴδου ἀνὴρ, ὄνομα αὐτῶ
 Ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ ἴασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ». Καὶ τὸν λό-
 γον αἰμόρρους γυνή, μετὰ πολλὰ ἔτη ἰαθεῖσα, σὺν καὶ ἄλλοις ἐβε-
 20 βαίωσε καὶ ἐσφράγισε, τῇ ἀφῆ τῷ κρασπέδου δεξαμένη τὴν ἴασιν.
 Τί; Τὸν Ἰεζεκιήλ, καὶ τὸν ἄνδρα τῶν ἐπιθυμιῶν φιλολόγως ἀνάγνω-
 θι. Πῶς ὁ μὲν, «Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου», ἔλεγε, «καὶ εἰσελεύσεται
 Κύριος δι' αὐτῆς καὶ ἐξελεύσεται, καὶ ἔσται ἡ πύλη κεκλεισμένη», ὁ
 δὲ Δανιήλ, «Ἐθεώρουν», φησί, «καὶ ἰδὸν ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐ-
 25 ρανοῦ, ὡς Υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος». Παράστηθι τῷ Ἰακώβ, καὶ
 τί λέγει μεταξὺ τῶν εὐλογιῶν κατάμαθε. «Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ
 Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως οὗ ἔλθῃ ὃς ἀπόκει-
 ται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν». Ἄψαι τῆς κιθάρας τοῦ Πνεύμα-
 τος, καὶ θέασαι τί Δαβὶδ ἀκριδῶς ἐμελώδησε· «Μήτηρ Σιών ἐρεῖ·
 30 Ἄνθρωπος καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ἐθεμελίω-

16. Δευτ. 18, 15. 17. Ἡσ. 7, 14. 18. Βαρούχ 3, 37-38. 19. Βλ. τὸ ἐδῶ
 ἀναφερόμενο χωρίο στὸν Μαλαχία 4, 2. 20. Ματθ. 9, 20. καὶ Λουκᾶ 8, 44-47.

τους; Τόσα θαύματα ἔκανε γι' αὐτούς ὁ Χριστός, δίνοντας νεῦρα στοὺς παραλυμένους, καθαρίζοντας τοὺς λεπρούς, δίνοντας τὴν ὑγεία στοὺς πάσχοντες, θεραπεύοντας τοὺς δαιμονισμένους, ἀνοίγοντας τὰ βλέφαρα τῶν ματιῶν, ἀνασταίνοντας τοὺς νεκροὺς ἀπὸ τοὺς τάφους, μεταβάλλοντας τὸ νερὸ σὲ κρασί, καὶ χορηγώντας τους μύρια ἄλλα, πὺ εἶναι δύσκολο νὰ τὰ ἀπαριθμήσει κανεὶς, καὶ δὲν πιστεύθηκε ἀπὸ αὐτοὺς οὔτε σὲ τὸ ἐλάχιστο.

Ἔστω δὲν πιστεύεις σὲ μᾶς, Ἰουδαῖε· διάβασε ὁμως τοὺς δικούς σου ἱεροφάντες, ξεδίπλωσε τίς σελίδες πὺ ἔχεις· μὴ βασίζεσαι στὸν σκληρὸ Πέτρο, οὔτε στὸν Παῦλο, ἀφοσιώσου ὁμως στοὺς εὐαγγελιστές. Ἄκουσε λοιπὸν καὶ τὸν Μωϋσῆ. Τί ἔγραψε ἀπὸ πρὶν στὸν νόμο, «Ὁ Κύριος Θεός σου θὰ ἀναδείξει ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σου προφήτη σὰν ἐμένα· νὰ ὑπακούετε σ' αὐτόν»¹⁶. Βλέπε τί φωνάζει ὁ Ἡσαΐας προφητεύοντας· «Νά, ἡ παρθένος θὰ μείνει ἔγκυος καὶ θὰ γεννήσει υἱὸ καὶ θὰ τὸν ὀνομάσουν Ἐμμανουήλ»¹⁷. Ἄκουσε τὰ βαρυσήμαντα λόγια τοῦ Ἱερεμῖα πὺ φωνάζει· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεός μας. Κανένας ἄλλος δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιμετρηθεῖ μὲ αὐτόν», καὶ προχωρώντας πρὸς τὰ κάτω λέγει· «Ἐπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ φανερώθηκε στὴ γῆ καὶ συναναστράφηκε τοὺς ἀνθρώπους»¹⁸. Πρόσεχε ἐπίσης τί δήλωσε ὁ Ζαχαρίας· «Νὰ ἓνας ἀνδρας· τὸ ὄνομά του εἶναι Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, καὶ στίς ἀκτίνες του, πὺ ἀπλώνονται σὰν πτέρυγες, θὰ ὑπάρχει θεραπεία»¹⁹. Καὶ τὰ λόγια αὐτὰ τὰ ἐπιβεβαίωσε καὶ τὰ ἐπισφράγισε, μαζὶ μὲ ἄλλους, μιὰ αἱμορροοῦσα γυναίκα, πὺ θεραπεύθηκε μετὰ ἀπὸ πολλὰ ἔτη, δεχθεῖσα τὴν ἴαση μὲ τὸ ἄγγιγμα τῆς ἄκρης τοῦ ἐνδύματός του²⁰. Γιατί; Διάβασε μὲ φιλομάθεια τὸν Ἰεζεκιήλ καὶ τὸν ἄνδρα τῶν ἐπιθυμιῶν. Πῶς δηλαδὴ ὁ πρῶτος ἔλεγε, «Αὐτὴ εἶναι ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, καὶ ἀπὸ αὐτὴν θὰ περάσει ὁ Κύριος καὶ θὰ ἐξέλθει, καὶ ἡ πύλη θὰ μείνει κλεισμένη»²¹. Ἐνῶ ὁ δεύτερος, ὁ Δανιήλ, λέγει· «Ἔβλεπα, καὶ νὰ, πάνω στὰ σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ εἶδα νὰ ἔρχεται κάποιος πὺ ἔμοιαζε μὲ ἄνθρωπο»²². Πήγαινε στὸν Ἰακώβ καὶ μάθε καλὰ τί λέγει ἀνάμεσα στίς εὐλογίες του· «Δὲν θὰ λείψει ἀρχοντας ἀπὸ τὴ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, καὶ ἀρχηγὸς ἀπὸ τὴ γενεὰ του, μέχρι νὰ ἔρθει ἐκεῖνος πὺ ἀναμένεται· καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι ἡ προσδοκία τῶν λαῶν»²³. Πιάσε τὴν κιθάρα τοῦ Πνεύματος, καὶ κύτταξε τί ἀκριβῶς μελώδησε ὁ Δαβίδ· «Μητέρα Σιών, θὰ πεῖ κάθε ἄνθρωπος· ἓνας ἄνθρωπος γεννήθηκε σ'

21. Ἰεζ. 44, 2.

22. Δαν. 10, 16.

23. Γεν. 49, 10.

σεν αὐτὴν ὁ Ὑψιστος». Παρθένος γὰρ ἡ μήτηρ, καὶ μετὰ τόκον διέ-
μεινε τῆς παρθενίας σφραγίς, ἣν ἡ φύσις ἐπέθηκεν ἀπαρασάλευτον
φυλάττουσα. Πάλιν ὄρα τί λέγει Δαβὶδ· «Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις
αὐτοῦ δικαιοσύνη» καὶ ἐξῆς· «Κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως
5 θαλάσσης, καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης».

Μὴ ταῦτά τις τῶν διδασκάλων τῶν ἡμετέρων προεμήνυσε; Μὴ
τις τῶν μαθητῶν τοῦ Σωτῆρος ἐν δέλτοις ἢ χάρταις τὰ τοιαῦτα συ-
έγραψεν; Οὐχ ὅσοι περὶ αὐτοῦ προεκήρυξαν τὰ τῆς περιτομῆς,
ταῦτα περιεσάλπισαν τέκνα; Οὐχ οἱ τοῦ Ἀβραάμ ἔγγονοι ταῦτα
10 ἀνεκήρυξαν; Ἐν τούτοις οὐ χαίρει πιστεύειν, ἐντρέπηθι τοὺς δαί-
μονας ἀναβοῶντας καὶ λέγοντας, «Τί ἡμῖν καὶ σοί, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ
τοῦ ζῶντος;». Αἰδέσθητι ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων καὶ
πάσης ὁμοῦ τῆς κτίσεως τὴν περὶ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ὁμολο-
γίαν. Εἰ δὲ καὶ τούτοις παραιτῆ, δέξαι τὴν τοῦ Πατρὸς ἐπ' αὐτῶ
15 μαρτυρίαν οὐρανόθεν βροντῶσαν· «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγα-
πητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα». Αὐτῶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
Ἀμήν.

Ε'. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ

Πᾶσα μὲν εὐγνώμων γλῶττα τὴν Παρθένον εἰκότως καὶ Θεο-
20 τόκον ἀσπάζεται, καὶ τὸν Γαβριὴλ μμιεῖται τὸν ἄρχοντα τῶν ἀγγέ-
λων εἰς δύναμιν. Καὶ ὁ μὲν αὐτῇ «χαίρειν» λέγει, ὁ δέ, «Κύριος ἐκ
σοῦ», προσφωνεῖ, διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς τεχθέντα καὶ μετὰ σαρκὸς τῶ
γένει τῶν ἀνθρώπων ἐπιφανέντα Κύριον. Οὗτος αὐτὴν Μητέρα
φωτὸς ἐπονομάζει, ἐκεῖνος Ἀστέρα ζωῆς ἄλλος Θρόνον προσαγο-
25 ρεύει Θεοῦ, ἄλλος Ναὸν οὐρανοῦ μείζονα· ἕτερος Καθέδραν τῆς
τῶν χερουδικῶν καθέδρας οὐκ ἐλάττονα· ἕτερος πάλιν, Κῆπον
ἄσπορον, εὐφορον, ἀγεώργητον, ἄμπελον εὐβοτρυν, εὐθαλῆ, ἀψη-
λάφητον, τρυγόνα καθαρὰν, περιστερὰν ἀμίαντον, νεφέλην τῶν
ὑετῶν χωρὶς φθορᾶς συλλαμβάνουσαν πῆραν, ἧς ὁ μαργαρίτης τοῦ

24. Ψαλμ. 86, 5.

25. Ψαλμ. 71, 7.

26. Ψαλμ. 71, 8.

αὐτήν, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ὑψιστος τὴ θεμελίωσε»²⁴. Γιατὶ ἡ μητέρα ἦταν Παρθένος καὶ μετὰ τὴ γέννηση παρέμεινε ἡ σφραγίδα τῆς παρθενίας, πού τῆς τὴν ἔβαλε ἡ φύση καὶ τὴν ὁποία φύλαξε ἀπαρασάλευτη. Κύτταξε ἐπίσης τί λέγει πάλι ὁ Δαβίδ· «Θὰ ἀνατείλει στὶς ἡμέρες του δικαιοσύνης»²⁵ καὶ τὰ παρακάτω· «Καὶ θὰ κατακυριέψει ὅλη τὴ γῆ, ἀπὸ τὴ μιὰ θάλασσα μέχρι τὴν ἄλλη, καὶ ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς μέχρι τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης»²⁶.

Μήπως ὅλα αὐτὰ τὰ προέβλεψε κάποιος ἀπὸ τοὺς δικούς μας δασκάλους; Μήπως τὰ ἔγραψε αὐτὰ κάποιος ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ Σωτήρα σὲ μεμβράνες ἢ χαρτιά; Ὅσοι προφήτεψαν γι' αὐτὸν τὰ τῆς περιτομῆς, αὐτὰ δὲν τὰ διακήρυξαν τὰ τέκνα τους; Δὲν τὰ διακήρυξαν αὐτὰ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ; Δὲν χαιρέσαι πιστεύοντας σ' αὐτά; Νὰ ντρέπεσαι τοὺς δαίμονες πού φωνάζουν καὶ λένε· «Τί κοινὸ ἔχεις μαζί μας, Υἱὲ τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ;»²⁷. Δεῖξε σεβασμὸ στὴν ὁμολογία γιὰ τὸν Κύριο Χριστό, τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ ὅλης μαζί τῆς κτίσεως. Ἐὰν ὅμως ἀπορρίπτεις τὴ μαρτυρία ὅλων αὐτῶν, δέξου τὴ μαρτυρία γι' αὐτὸν τοῦ Πατέρα, ἡ ὁποία βροντοφωνάζει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ· «Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, στὸν ὁποῖο εὐαρεστήθηκα»²⁸. Σ' αὐτὸν πρέπει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΙΑ

Κάθε βέβαια καλοπροαίρετη γλώσσα, ὅπως εἶναι εὐλογο, ἀποδέχεται τὴν Παρθένο καὶ Θεοτόκο, καὶ μιμείται σὲ δύναμη τὸν ἄρχοντα τῶν ἀγγέλων. Καὶ ἄλλος τῆς ἀπευθύνει τὸ «χαῖρε», ἄλλος φωνάζει καὶ λέγει, «Ὁ Κύριος προέρχεται ἀπὸ σένα»²⁹, ἕξαιτίας Ἐκείνου πού γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἐμφανίσθηκε στὸ ἀνθρώπινο γένος ὁ Κύριος μετὰ σάρκα. Ὁ ἓνας τὴν ἐπονομάζει Μητέρα τοῦ φωτός, ὁ ἄλλος Ἀστέρι τῆς ζωῆς, ἄλλος τὴν προσφωνεῖ Θρόνο τοῦ Θεοῦ, ἄλλος Ναὸ μεγαλύτερο τοῦ οὐρανοῦ, ἄλλος Καθέδρα ὄχι κατώτερη ἀπὸ τὴν καθέδρα τῶν χερουδίμ. Ἄλλος πάλι τὴν ὀνομάζει Κῆπον ἄσπαρτο, εὐφορο, ἀκαλλιέργητο, ἀμπέλι μὲ ἀφθονα σταφύλια, ἀκμαῖο, ἀνέγγιχτο, τρυγὸνα καθαρὴ, περιστέρα ἀγνή, σύννεφο πού συλλαμβάνει τὶς βροχὲς χωρὶς φθορά, σάκκο τοῦ ὁποίου τὸ μαργαριτάρι εἶναι πιὸ λαμπρὸ ἀπὸ

27. Ματθ. 8, 29.

28. Ματθ. 17, 5.

29. Λουκᾶ 1, 28.

ἡλίου λαμπρότερος· μέταλλον ἐξ οὗ ὁ λίθος ὄλην καλύπτων τὴν
 γῆν, οὐδενὸς αὐτὸν λατομοῦτνος προέρχεται· ὀλκάδα φορτίου
 γέμουσαν, καὶ κυβερνήτου μὴ χηρῆσαν, θησαυρὸν πλουτοποιούν-
 ἄλλοι δὲ ὁμοίως ἄστομον λύχρον ἀφ' ἑαυτῆς ἄπτουσαν, κιβωτὸν
 5 τὴν τοῦ Νῶε πλατυτέραν, εὐμηκεστέραν, ἐνδοξοτέραν. Ἐκείνη
 ζῶων κιβωτός, αὕτη δὲ ζωῆς· ἐκείνη ζῶων φθαρτῶν, αὕτη δὲ ἀ-
 φθάρτου ζωῆς· ἐκείνη τὸν Νῶε, αὕτη δὲ τοῦ Νῶε τὸν ποιητὴν ἐβά-
 στασεν· ἐκείνη διώροφα καὶ τριώροφα ἐκέκτητο, αὕτη δὲ ὅλον τῆς
 Τριάδος τὸ πλήρωμα Ἐπειδήπερ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐπεδήμει, καὶ ὁ
 10 Πατὴρ ἐπεσκίασε, καὶ ὁ Υἱὸς ἐνεσκήνου κυφορούμενος «Πνεῦμα
 γὰρ ἅγιον», φησὶν, «ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπι-
 σκιάσει σοι. Διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ».

Ὅρας ὅσον τὸ τῆς Θεοτόκου Παρθένου καὶ πηλίκον ἀξίωμα;
 Ὁ γὰρ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ τοῦ κόσμου ποιητὴς, ὡς βρέφος
 15 παρ' αὐτῆς ἐβαστάζετο, καὶ τὸν Ἀδὰμ ἀνέπλασε, καὶ τὴν Εὐαν
 ἠγίασε, καὶ κατήργει τὸν δράκοντα, καὶ τὸν παράδεισον ἤνοιγε,
 καὶ τὴν σφραγιδα τῆς γαστρὸς ἠσφαλίζετο. Εἰκότως σφόδρα καὶ
 κατὰ λόγον, ἐκάτερον. Τὸν γὰρ παράδεισον ἠγοιγεν, ἐπειδὴ ληστὴν
 εἰσφέρειν, καὶ πάντας εἰς αὐτὸν χειραγωγεῖν τοὺς κληρονόμους τῆς
 20 βασιλείας ἤμελλε. Τὴν σφραγιδα τῆς γαστρὸς ἠσφαλίζετο, Θεὸς
 καὶ Λόγος ὑπάρχων ὁ σαρκούμενος, οὐδαμῶς θύρας πρὸς τὴν εἴσο-
 δον ἢ τὴν ἐξοδον ἔχρηζε. Σοὶ μὲν οὖν, ὦ Παρθένε, τοὺς ἐπαίνους οἱ
 προφήται μερίζονται, καὶ λέγει τὴν Θεοφόρον ἕκαστος, ὃς τῶν θαυ-
 μάτων ἐπιστεύθη μυστήρια. Καὶ ὁ μὲν σε ῥάβδον Ἰεσσαὶ καλεῖ, ἵνα
 25 τὸ ἄτρωτον καὶ ἀκαμπὲς τῆς παρθενίας αἰνίξηται, ὁ δὲ βάτῳ προ-
 βάλλει καιομένη καὶ μὴ κατακαιομένη, ἵνα τὴν σάρκα τοῦ Μονο-
 γενοῦς καὶ τὴν Παρθένον τὴν Θεοτόκον αἰνίξηται. Ἡ μὲν γὰρ ἐκαί-
 ετο, καὶ οὐ κατεκαίετο, ἐπειδὴπερ ἔτεκε, καὶ τὴν γαστέρα οὐκ ἠνοι-
 ξε· συνέλαβε, καὶ τὴν κοιλίαν ἐσφραγισμένην κατέλιπεν· ἐχορήγησε
 30 γάλα, καὶ τοὺς μασθοὺς ἀψηλαφήτους ἐφύλαξεν· ἐβάστασε παιδί-
 ον, καὶ τοῦ παιδίου πατέρα οὐκ ἐγίνωσκεν· ἐγένετο μήτηρ, καὶ οὐκ
 ἐγένετο νύμφη. Υἱὸς ἐτρέφετο, καὶ πατὴρ οὐκ εὐρίσκετο· ὁ ἀγρὸς
 ἐκαρποφόρει, καὶ ὁ καρπὸς γεωργὸν οὐκ ἐκέκτητο· θέρος ἀπέδωκε,
 καὶ σπόρον οὐκ ἐδέξατο· ποταμὸς ἔτρεχε, καὶ ἡ πηγὴ πανταχόθεν

τόν ἥλιο· μεταλλεῖο ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχεται ὁ λίθος πού καλύπτει ὅλη τὴ γῆ, χωρὶς κανέναν νὰ τὸν λατομεῖ³⁰. φορτηγὸ πλοῖο γεμάτο ἀπὸ φορτίο, πού δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κυβερνήτη, θησαυροφυλάκιο πού δημιουργεῖ πλοῦτο. Ἄλλοι πάλι τὴν ὀνομάζουν λυχνᾶρι χωρὶς φιτίλι, πού ἀνάβει ἀπὸ μόνο του, Κιβωτὸ πιὸ πλατεῖά, πιὸ ἐπιμήκη καὶ πιὸ ἐνδοξη ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Νῶε. Ἐκείνη ἦταν κιβωτὸς ζώων, ἐνῶ αὐτὴ κιβωτὸς ζωῆς. Ἐκείνη κιβωτὸς φθαρτῶν ζώων, αὐτὴ ἀφθαρτῆς ζωῆς. Ἐκείνη κράτησε τὸν Νῶε, ἐνῶ αὐτὴ τὸν ποιητὴ τοῦ Νῶε. Ἐκείνη εἶχε δύο καὶ τρεῖς ὀρόφους, ἐνῶ αὐτὴ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς Τριάδος. Γιατὶ καὶ τὸ Πνεῦμα ἦταν παρόν, καὶ ὁ Πατέρας τὴν ἐπισκίασε, καὶ ὁ Υἱὸς κατασκήνωσε μέσα της κυοφορούμενος. Γιατὶ λέγει· «Πνεῦμα ἅγιο θὰ ἔρθει ἐπάνω σου καὶ θὰ σὲ σκιάσει ἢ δύναμη τοῦ Ὑψίστου. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ ἅγιο πού θὰ γεννηθεῖ, θὰ ὀνομασθεῖ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»³¹.

Βλέπεις πόσο μεγάλο εἶναι τὸ ἀξίωμα τῆς Θεοτόκου Παρθένου; Γιατὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, κρατήθηκε ἀπὸ αὐτὴν ὡς βρέφος, καὶ ξαναέπλασε τὸν Ἀδάμ, καὶ ἁγίασε τὴν Εὐα, καὶ κατάργησε τὸν δράκοντα, καὶ ἄνοιξε τὸν παράδεισο, καὶ ἀσφάλισε τὴ σφραγίδα τῆς κοιλιᾶς. Πολὺ δικαιολογημένα καὶ σύμφωνα μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὰ δύο. Γιατὶ ἄνοιξε τὸν παράδεισο, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ὀδηγήσει μέσα τὸν ληστὴ καὶ ὅλους τοὺς κληρονόμους τῆς βασιλείας. Ἀσφάλισε τὴ σφραγίδα τῆς κοιλιᾶς, ἐπειδὴ αὐτὸς πού ἔπαιρνε σὰρκα ἦταν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν εἶχε καμμιά ἀνάγκη θύρας γιὰ τὴν εἴσοδο ἢ ἔξοδό του. Σὲ σένα λοιπόν, Παρθένε, οἱ προφῆτες ἀπονέμουν τοὺς ἐπαίνους, καὶ ὁ καθένας ἐξυμνεῖ τὴν Θεοφόρο, ἀνάλογα μὲ τὰ μυστήρια τῶν θαυμάτων πού τοῦ εἶχαν ἀποκαλυφθεῖ. Καὶ ἄλλος σὲ ἀποκαλεῖ ράβδο τοῦ Ἰεσσαί, ὑπαινισσόμενος τὸ ἄτρωτο καὶ ἀκαμπτο τῆς παρθενίας σου. Ἄλλος σὲ παρουσιάζει ὡς βάτον πού φλέγεται ἀλλὰ δὲν καιεται, γιὰ νὰ ὑπαινιχθεῖ τὴ σὰρκα τοῦ Μονογενοῦς καὶ τὴν Παρθένο τὴν Θεοτόκο. Γιατὶ ἡ Παρθένος φλεγόταν, ἀλλὰ δὲν καιγόταν, ἐπειδὴ γέννησε, ἀλλὰ δὲν ἄνοιξε τὴ μήτρα. Συνέλαβε καὶ δὲν ἔφθειρε τὴ μήτρα. Ἐβγαλε τὸ βρέφος καὶ ἄφησε τὴν κοιλία της σφραγισμένη. Ἐδωσε γάλα καὶ διαφύλαξε τοὺς μαστοὺς της ἀνέγγιχτους. Κράτησε παιδί, καὶ δὲν γνώριζε τὸν πατέρα τοῦ παιδιοῦ. Ἐγινε μητέρα, καὶ δὲν ἔγινε νύφη. Τρεφόταν Υἱός, καὶ ὁ Πατέρας δὲν παραβρισκόταν. Τὸ χωρᾶφι καρποφοροῦσε, καὶ ὁ καρπὸς δὲν εἶχε γεωργό. Ἀπέδωσε καρπὸ θερισμοῦ, χωρὶς νὰ δεχθεῖ σπόρο. Ποταμὸς

ἐκέκλειστο εἰς ἔνδειξιν, ὅτι καὶ μήτηρ ἐγένου, καὶ τὰ μητέρων οὐκ ἔπαθες· ἔτεκες ὡς γυνή, καὶ οὐκ ἐφθάρης ὡς γυνή· κατὰ νόμον ἐκνοφόρεις τῆς φύσεως, ἐπειδὴ τὸν τεταγμένον καιρὸν τῶν ὠδίνων ἀνέμενες. Ἀλλὰ γὰρ καὶ συνέλαβες παρὰ νόμον τῆς φύσεως.

5 Ἐτερός σε πύλην κεκλεισμένην, ἐν ἀνατολαῖς δὲ κειμένην, προσηγόρευσε, καὶ τὸν βασιλέα τῶν θυρῶν κεκλεισμένωνν εἰσάγουσαν οὕτω δὴ καὶ ἐκφέρουσαν πύλην σε κέκληκεν, ἐπειδὴ θύρα τοῦ παρόντος βίου τῷ Μονογενεῖ γέγονας· πύλην ἐν ἀνατολαῖς κειμένην, ἐπειδὴ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον
10 εἰς τὸν κόσμον, ἐκ τῆς σῆς γαστρὸς καθάπερ ἐκ τινος παστάδος βασιλικῆς προέρχεται. Σὺ τὸν βασιλέα τῶν θυρῶν κεκλεισμένωνν εἰσήγαγες, ἀλλὰ πάλιν ἐξήγαγες. Οὔτε γὰρ συλλαμβανόμενος, οὔτε ὄλως τικτόμενος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης τὰς θύρας τῆς σῆς μήτρας ἠνέωξεν, οὔτε τῆς παρθενίας τοὺς συνδέσμους ἐχαύνωσε· σὲ κῆπτον
15 κεκλεισμένον ὠνόμαξε, καὶ πηγὴν ἐσφραγισμένην ὁ ἐκ σοῦ νυμφίος, καὶ προεῖπεν ἐν τοῖς Ἰσραήλ. «Κῆπτον κεκλεισμένον», ἐπειδὴ σοῦ μὲν δρεπᾶνη φθορᾶς ἢ τρυγητὸς οὐχ ἦψατο. Ἄνθος δέ, τὸ ἐκ τῆς ῥάβδου τοῦ Ἰεσσαὶ καθαρῶς τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων, καὶ καθαρῶς παρίστησιν, ὑπὸ μόνου γεωργηθὲν σοι τοῦ καθαροῦ καὶ
20 ἀκηράτου Πνεύματος. Πηγὴν ἐσφραγισμένην, ὅτι ποταμὸς ζωῆς ἐκ σοῦ προελθὼν τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσεν. Ἀλλὰ κάδος γαμικὸς τὴν σὴν πηγὴν οὐκ ἦντλησε.

Περὶ σοῦ Δαβὶδ ἐκ σοῦ κιθαρίζων οὐ παύεται· «Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ κιθωτὸς τοῦ ἁγιάσματός σου».
25 «Ἀνάστηθι». Πόθεν; Ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Πατρὸς, οὐχ ἵνα χωρισθῆς τοῦ Πατρὸς (τοῦτο γὰρ οὐ θέμις ἢ νοεῖσθαι ἢ λέγεσθαι), ἵνα δὲ τὴν οἰκονομίαν πράξης, ἢ τι ἄνωθὲν σοι πρὸ αἰώνων καὶ πρὸ τῶν γενεῶν προᾶριστο. «Ἀνάστηθι», ἵνα τοὺς πεσόντας ἐγείρης, ἵνα τοὺς σκελισθέντας ὀρθώσης, ἵνα τὸ σὸν ἀναλάβῃς κτῆμα, παρὰ τοῦ
30 ἐχθροῦ μέχρι τοῦ νῦν τυραννούμενον. «Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου», ἦν ἐπὶ τῆς γῆς ᾠρισας, καὶ εἰς τὴν Βηθλεὲμ ἔταξας, τὸ σπήλαιον καὶ τὴν φάτνην καὶ τὰ σπάργανα· ἐν οὐρανοῖς γὰρ οὐ χηρῆσαι ἀναπαύσεως· Αὐτὸς δὲ ἀνάπαυσις ὑπάρχεις ὅλης

32. Ἰεζ. 44, 2.

33. Ἰσραήλ Ἰσραήλ 4, 12.

34. Ψαλμ. 131, 8.

ἔτρεχε καὶ ἡ πηγὴ ἀπὸ παντοῦ ἦταν κλεισμένη, γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι καὶ μητέρα ἔγινες, καὶ δὲν ὑπέφερες τὰ τῶν μητέρων. Γέννησες σὰν γυναῖκα, καὶ δὲν φθάρθηκες ὡς γυναῖκα. Κυοφοροῦσες σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς φύσεως, ἐπειδὴ περίμενες τὸν καθορισμένο χρόνο τῶν πόνων τοῦ τοκετοῦ, ἀλλ' ὁμως συνέλαβες παρὰ τὸν νόμο τῆς φύσεως.

Ἄλλος σὲ ἀποκάλεσε πύλη κλεισμένη ποῦ βρίσκεται στὴν ἀνατολή, καὶ βάζει μέσα τὸν βασιλιὰ ἐνῶ οἱ πόρτες εἶναι κλειστές³². Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο σὲ ὀνόμασε καὶ πύλη ποῦ ὀδηγεῖς ἔξω, ἐπειδὴ ἔγινες πόρτα τῆς παρούσας ζωῆς γιὰ τὸν Μονογενῆ. Καὶ σὲ ὀνόμασε πύλη ποῦ βρίσκεται στὴν ἀνατολή, ἐπειδὴ τὸ φῶς τὸ ἀληθινό, ποῦ φωτίζει κάθε ἄνθρωπο ποῦ ἔρχεται στὸν κόσμο, προέρχεται ἀπὸ τὴν κοιλιὰ σου, σὰν ἀπὸ κάποιο βασιλικὸ θάλαμο. Ἐσὺ ἔβαλες μέσα σου τὸν βασιλιὰ, ἐνῶ οἱ πόρτες ἦταν κλειστές, καὶ πάλι τὸν ἔβγαλες. Γιατὶ οὔτε ὅταν συλλαμβανόταν, οὔτε ὅταν γεννιόταν ὁ βασιλιάς τῆς δόξας, ἀνοίξε καθόλου τὶς πόρτες τῆς μήτρας σου, οὔτε χαλάρωσε τοὺς συνδέσμους τῆς παρθενίας σου. Ἐσένα ὀνόμαζε Κῆπο κλεισμένον καὶ Πηγὴ σφραγισμένη ὁ νυμφίος ποῦ θῆκε ἀπὸ σένα, καὶ προφήτευσε στὰ Ἄσματά²⁷. Κῆπον κλεισμένον, ἐπειδὴ ἔσένα δὲν σὲ ἀγγίξε δρεπάνι φθαρτὸ ἢ τρυγητός. Ἄνθος ἐπίσης, ποῦ βλάστησε καθαρὰ ἀπὸ τὴν ράβδο τοῦ Ἰεσσαὶ στὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ δείξει ὅτι καλλιεργήθηκες μόνο ἀπὸ τὸ καθαρὸ καὶ ἄσπιλο Πνεῦμα. Σὲ ὀνόμασε Πηγὴ σφραγισμένη, γιατί ποταμὸς ζωῆς, ποῦ προῆλθε ἀπὸ σένα, πλημμύρισε τὴν οἰκουμένη. Ἄλλὰ κάδος γάμου τῆ δικῆ σου πηγὴ δὲν τὴν ἀντλησε.

Γιὰ σένα ὁ Δαβὶδ δὲν παύει ἐμπνεόμενος ἀπὸ σένα νὰ παίζει μὲ τὴν κιθάρα: «Σήκω, Κύριε, νὰ πᾶς στὸν τόπο τῆς ἀναπαύσεώς σου, σὺ καὶ ἡ Κιβωτὸς τοῦ ἀγιάσματος σου»³⁴. Σήκω. Ἄπὸ ποῦ; Ἄπὸ τοὺς κόλπους τοῦ Πατέρα σου, ὄχι γιὰ νὰ χωριστεῖς ἀπὸ τὸν Πατέρα (γιατὶ αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε νὰ τὸ σκέφτεται κανεὶς, οὔτε νὰ τὸ λέγει), ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐφαρμόσεις τὸ σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας, ἢ αὐτὸ ποῦ ἀπὸ τὴν ἀρχή, πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες καὶ πρὶν ἀπὸ τὶς γενεές εἶχε ὀριστεῖ. Σήκω, γιὰ νὰ σηκώσεις τοὺς πεσμένους, γιὰ νὰ ἀνορθώσεις αὐτοὺς ποῦ κοιτῶνται ἀνάσκελα, γιὰ νὰ ἀναλάβεις τὸ κτῆμα σου, ποῦ μέχρι τώρα βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν τυραννία τοῦ ἐχθροῦ. «Σήκω, Κύριε, νὰ πᾶς στὸν τόπο τῆς ἀναπαύσεώς σου», αὐτὴν ποῦ ὀρισες πάνω στὴ γῆ, καὶ τοποθέτησες στὴ Βηθλεέμ, τὸ σπήλαιο, τὴ φάτνη καὶ τὰ σπάργανα. Γιατὶ στοὺς οὐρανοὺς δὲν ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ ἀνάπαυση.

τῆς κτίσεως Ἐπὶ γῆς δὲ δι' ἡμᾶς τὰς τῆς σαρκὸς πάσχει. Ἡ γὰρ οὐχὶ καὶ πείνη καὶ δίψη, ἦν ἔσχου. Ἀλλὰ γὰρ καὶ πεινῶν ἄρτος ὑπάρχεις ζωῆς, καὶ διψῶν αὐτὸς εἴ τῶν διψόντων παράκλησις Ποταμὸν γὰρ ἀφθαρσίας καθέστηκας καὶ κοπιῶν τοῖς περιπάτοις τῆς
5 ξηραῖς, πεζεύεις κόπου χωρὶς τῆς θαλάσσης τὰ κύματα

«Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματός σου», ἡ Παρθένος, ἡ Θεοτόκος, εὐδηλον. Εἰ γὰρ σὺ μαργαρίτης, εἰκότως ἐκείνη κιβωτὸς ἐπειδὴ σὺ τυγχάνεις Ἡλιος, οὐρανὸς ἀναγκαίως ἡ Παρθένος κληθήσεται· ἐπειδὴ σὺ ἄνθος τυγ-
10 χάνεις ἀμάραντον, ἄρα ἡ Παρθένος ἀφθαρσίας φυτόν, ἀθανασίας παράδεισος Εἰς ἣν Ἡσαΐας ταῦτα θεῶν ἀρτίως προανεφώνησε λέγων· «Ἴδού, ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ». «Ἴδού ἡ Παρθένος». Ποία; Ἡ τῶν γυναικῶν ἔγκριτος, ἡ τῶν παρθένων ἐξαίρετος, τὸ
15 σεμνὸν τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐγκαλλώπισμα, τὸ τοῦ πηλοῦ ἡμετέρου καύχημα, ἡ τῆς αἰσχύνῃς τὴν Εὐάν καὶ τῆς ἀπειλῆς τὸν Ἀδάμ ἀπαλλάξασα, ἡ τὴν παρησίαν ἀποτεμοῦσα τοῦ δράκοντος, ἧς καπνὸς ἐπιθυμίας οὐχ ἤψατο, οὐδὲ σκώληξ αὐτὴν ἠδυπαθείας ἔβλαψεν. «Ἴδού ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται». Πόθεν, ὡς προφήται; Οὐ
20 λέγω, φησί. Τοῦτο γὰρ τῷ Γαβριήλ πεφύλακται

Πολλοὶ τῆς Θεοτόκου διαιροῦνται τὰ θαύματα, πολλὰ δὲ ὁμως καὶ ἐξ αὐτῶν παραλέλειπται· πλὴν ἐγὼ τὸν τόκον τῆς Ἀειπαρθένου πεπίστευμαι· Μιχαΐας, τὸν χρόνον ἐν ᾧ τὸ θαῦμα πέπρακται· Δαβὶδ, τὸν καιρόν. Αὐτὸς γάρ τό, «Ἐκ γαστροῦ πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά
25 σε», τῇ τῶν Ψαλμῶν προφητεία ἐνέθηκε. Γαβριήλ τοίνυν ἐρεῖ τό, πόθεν. Ἐκεῖνος γὰρ ἐξ οὐρανοῦ κατέρχεται· ἐκεῖνος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἐπὶ τὴν Παρθένον πέμπεται· ἐκεῖνος ἐν καιρῷ τοῦ τόκου παραγίνε-
ται, καὶ τοῦ τόκου τὴν ὑπόστασιν ἀναγκαίως ἐρμηνεύσαι πιστεύε-
ται. Εἰ δὲ καὶ παρ' ἐμοῦ μανθάνειν θέλεις, τὰ ἐξῆς τῆς προφητείας
30 ἔπελθε· «Καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ». Τί δὲ ἐστὶν Ἐμμανουήλ; «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός». Μὴ τοίνυν Θεὸς ἀπὸ γάμου καὶ φθοραῖς συλλαμβάνεται, καὶ ἐν ἀνδρὸς καὶ κοίτης τεχθῆναι ἢ σακρωθῆναι δύναται; Οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐξ ἐνεργείας Θεοῦ, ἐξ ἐπιφυτεύσεως Ὑψίστου, ἐκ παρουσίας Πνεύματος.

Ἀντίθετα, σὺ εἶσαι ἡ ἀνάπαυση ὅλης τῆς κτίσεως. Στὴ γῆ ὅμως γιὰ χάρη μας ὑφίστασαι τὶς συνέπειες τῆς σάρκα. Φυσικὰ ὄχι τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα, τὰ ὅποια εἶχες. Γιατὶ καὶ πεινώντας, ἐσὺ εἶσαι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, καὶ διψώντας, σὺ εἶσαι ἡ παρηγοριὰ αὐτῶν ποὺ διψοῦν. Γιατὶ ἔγινες ποταμὸς ἀφθαρείας. Καὶ ἐνῶ κοπιᾶζεις περπατώντας στὴν ξηρὰ, περπατᾶς χωρὶς κόπο πάνω στὰ κύματα τῆς θάλασσας.

«Σήκω, Κύριε, νὰ πᾶς στὸν τόπο τῆς ἀναπαύσεώς σου, σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος του»· εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι κιβωτὸς ἐδῶ εἶναι ἡ Παρθένος, ἡ Θεοτόκος. Ἐὰν ἐσὺ εἶσαι μαργαριτάρη, εὐλογα ἐκείνη εἶναι κιβωτὸς. Ἐφόσον ἐσὺ εἶσαι Ἡλῖος, κατ' ἀνάγκη ἡ Παρθένος θὰ ὀνομασθεῖ οὐρανός. Ἐπειδὴ σὺ εἶσαι ἀνθος ἀμάραντο, ἄρα ἡ Παρθένος εἶναι φυτὸ ἀφθαρείας, παράδεισος ἀθανασίας. Σ' αὐτὴν ὁ Ἡσαΐας, βλέποντας αὐτά, φώναξε προφητικὰ λέγοντας· «Νά, ἡ Παρθένος θὰ μείνει ἔγκυος, καὶ θὰ γεννήσει υἱόν, καὶ θὰ τὸν ὀνομάσουν Ἐμμανουήλ»³⁵. Νὰ ἡ Παρθένος. Ποιὰ; Ἡ ξεχωριστὴ ἀνάμεσα σὲς γυναῖκες, ἡ ἐξαιρετὴ Παρθένος, τὸ σεμνὸ κόσμημα τῆς φύσεώς μας, τὸ καύχημα τοῦ δικοῦ μας πηλοῦ, αὐτὴ ποὺ ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴ ντροπὴ τὴν Εὐα, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τὸν Ἀδάμ, αὐτὴ ποὺ ἔκοψε τὸ θράσος τοῦ δράκοντα, τὴν ὅποια δὲν ἀγγίξε καπνὸς ἐπιθυμίας, οὔτε τὴν ἔβλαψε τὸ σκουλήκι τῆς ἡδυπάθειας. «Νά, ἡ Παρθένος θὰ μείνει ἔγκυος». Ἀπὸ ποῦ, προφήτη; Δὲν θὰ τὸ πῶ, λέγει. Γιατὶ αὐτὸ φυλάχθηκε γιὰ τὸν Γαβριήλ.

Πολλοὶ μιλοῦν γιὰ τὰ θαύματα τῆς Θεοτόκου, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ παραλείπονται. Ἐγὼ ὅμως εἶμαι βέβαιος γιὰ τὴ γέννα τῆς Ἀειπαρθένου. Ὁ Μιχαίας ἀναφέρει τὸν χῶρο ὅπου ἔγινε τὸ θαῦμα, καὶ ὁ Δαβὶδ τὸν χρόνο. Γιατὶ αὐτὸς πρόσθεσε στὴν προφητεία τῶν ψαλμῶν· «Σὲ γέννησα ἀπὸ τὴν κοιλιά μου πρὶν ἀπὸ τὸν Ἐωσφόρο»³⁶. Ὁ Γαβριήλ ὅμως θὰ μᾶς πεῖ τὸ ἀπὸ ποῦ. Γιατὶ ἐκεῖνος κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἐκεῖνος γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν στέλνεται στὴν Παρθένο. Ἐκεῖνος ἔρχεται στὸν χρόνο τῆς γέννας, καὶ ἀναλαμβάνει κατ' ἀνάγκη νὰ ἐρμηνεύσει τὸ γεγονός τῆς γέννας. Ἐὰν ὅμως θέλεις νὰ μάθεις καὶ ἀπὸ μένα, ἄκουσε τὴν ἐξῆς προφητεία· «Καὶ θὰ γεννήσει υἱό, καὶ θὰ τὸν ὀνομάσουν Ἐμμανουήλ». Τί σημαίνει τὸ ὄνομα Ἐμμανουήλ; «Ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας». Μήπως λοιπὸν ὁ Θεὸς συλλαμβάνεται μὲ γάμο καὶ φθορά, καὶ μπορεῖ νὰ γεννηθεῖ ἢ νὰ σαρκωθεῖ μὲ ἄνδρα καὶ μὲ κρεβάτι σαρκικῆς μίξεως; Καθόλου, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ἐπιφύτευση τοῦ Ὑψίστου, μὲ τὴν παρουσία τοῦ Πνεύματος.

Τί γάρ οὖν ἠνίκα ἡ Παρθένος πρὸς τὸν Γαβριήλ ἔλεγε, «Πῶς
 ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω»; Τοῦτ' ἔστιν, ἐκπλήττει με
 τὸ θαῦμα, καταπλήττει με τὸ ῥῆμα, καὶ ὁ τοῦ ἀγγέλου χρηματισμὸς
 τὴν Παρθένον ἐξίστησι, θαυμαστὰ λέγεις, ἐμοὶ δὲ διὰ τὸ ξένον
 5 ὑποπτα. Δέδοικα τοῦ εὐαγγελισμοῦ τὸ καινόν, θορυβοῦμαι πρὸς τὸ
 λίαν τῶν λεγομένων ἁηθες. «Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ
 γινώσκω;». Πῶς ἔσομαι μήτηρ, μὴ γενομένη νύμφη; Οὐκ ἐφθάρη τὸ
 τῆς ὥρας ἄνθος, τὸν ζωστήρα τῆς παρθενίας οὐκ ἔλυσσα, τὸν δεσμὸν
 τῆς μήτρας οὐκ ἐχαύνωσα, τὴν σφραγίδα τῆς γαστρὸς οὐ παρέλυ-
 10 σα. Ὁ δὲ ἄγγελος παραχρῆμα ἐπήγαγε· «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσε-
 ται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι»· τοῦτ' ἔστιν· Εἰ ἐγί-
 νωσκες ἄνδρα, οὐκ ἂν ἔτεκες Θεόν, δούλου μορφὴν λαβεῖν ἐκ σοῦ
 διὰ σέ χωρὶς φθορᾶς εὐδοκήσαντα, οὐκ ἂν ὄργανον ἐγίνου τῆς τοῦ
 πάντα παραγαγόντος σαρκώσεως. Ἄλλ' ἐπειδὴ καθαρὰ τυγχάνεις
 15 κοίτης γαμικῆς, ἐπειδὴ τὸν ναὸν ἄφθαρτον, καὶ τὴν σκηνὴν ῥύπου
 παντὸς ἐλευθέραν ἐτήρησας, καὶ ὁ Πατὴρ ἐπιδημεῖ σοι, καὶ τὸ Πνεῦ-
 μα ἐπισκιάζει, καὶ μετὰ σαρκὸς ἐκ σοῦ ὁ Μονογενὴς τίττεται.

Σὺ οὖν μηδαμῶς διακριθῆς τὰ ἐξῆς μυστήρια, μὴ διακριθῆς ἐν
 σπηλαίῳ τίττουςα τὸν ὄλης τῆς κτίσεως Δημιουργόν, μὴ διακριθῆς
 20 ἐν φάτνῃ καθίζουσα τὸν ἐπὶ τῶν νώτων τῶν Χερουβὶμ καθεζόμε-
 νον, οὐκ ἔχουσα τόπον ἐν τῷ καταλύματι, καὶ μήτηρ βασιλέως τῶν
 ἄνω καὶ τῶν κάτω τυγχάνουσα. Ἐκὼν γὰρ ἐκ σοῦ πτωχεύει, ἵνα καὶ
 τοὺς πλουσίους χαλινώσῃ, καὶ τοῖς πτωχοῖς ὑπόθεσις ὑπομονῆς καὶ
 διδάσκαλος εὐχαριστίας γένηται. Ἐκὼν ἐπὶ τῆς φάτνης τίθεται, ἵνα
 25 οἱ κτηνώδεις προσδράμωσι, καὶ τὸν λόγον εὗρωσιν ἐπὶ τῆς φάτνης
 καθήμενον, ἵνα ἀναλάβωσιν ἐξ αὐτοῦ τὸ λογικὸν ἀξίωμα, ἵνα σίτον
 εὗρωσι προσδοκήσαντες ἄχυρα, ἵνα ὡς κτήνη προσδράμωσι, δρά-
 γματα κριθῆς ἐπὶ τῆς φάτνης εὐρεῖν οἰόμενοι, καὶ τὸν ἄρτον τὸν
 ἀληθινὸν φάγωσι, τὴν τροφήν τῆς ζωῆς, τὸ δεῖπνον τοῦ φωτός, τὴν
 30 βρωσὴν τῆς χαρᾶς, τῆς ἀφθαρσίας τὸ γλύκασμα, ἐξ οὗ τῆς βασιλείας
 ἢ γνῶσις, τῆς νίοθεσίας ὁ ἀρραβὼν, ὁ τῶν οὐρανῶν κληρὸς, ἢ κοι-
 νωνία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Πράγματι, τί εἶπε τότε σὸν Γαβριήλ ἡ Παρθένο; «Πῶς θὰ γίνεῖ αὐτὸ σὲ μένα, ἀφοῦ δὲν ἔχω ἄνδρα;»³⁷. Δηλαδή· Τὸ θαῦμα μὲ ἐκπλήσσει, ὃ λόγος μὲ ἀφήνει κατάπληκτη, καὶ ἡ εἶδηση τοῦ ἀγγέλου κάνει τὴν Παρθένο νὰ ἐξίσταται· λὲς πράγματα θαυμαστά, σὲ μένα ὅμως εἶναι ὑποπτα, γιατί εἶναι παράξενα. Φοβᾶμαι τὸ πρωτάκουστο τοῦ εὐαγγελισμοῦ, θορυβοῦμαι ἀπὸ τὰ πολὺ ἀσυνήθιστα λόγια. «Πῶς θὰ γίνεῖ αὐτὸ σὲ μένα, ἀφοῦ δὲν ἔχω ἄνδρα;». Πῶς θὰ γίνω μητέρα, ἀφοῦ δὲν ἔχω γίνεῖ νύφη; Δὲν καταστράφηκε τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας, δὲν ἔλυσα τὸν ζωστήρα τῆς παρθενίας, δὲν χαλάρωσα τὸν δεσμὸ τῆς μήτρας, δὲν παρέλυσα τὴ σφραγίδα τῆς κοιλιᾶς. Καὶ ὁ ἄγγελος ἀμέσως πρόσθεσε· «Θὰ ἔρθει ἅγιο Πνεῦμα σὲ σένα καὶ θὰ σὲ σκιάσει δύναμη τοῦ Ὑψίστου»³⁸. Δηλαδή· Ἄν εἶχες ἄνδρα, δὲν θὰ γεννοῦσες Θεό, ὃ ὁποῖος καταδέχθηκε νὰ πάρει μέσα ἀπὸ σένα μορφή δούλου, γιὰ χάρη σου, χωρὶς φθορά· δὲν θὰ γινόσουν ὄργανο τῆς σάρκωσης Ἐκείνου ὃ ὁποῖος δημιούργησε τὰ πάντα. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶσαι καθαρὴ ἀπὸ νυφικὸ κρεβάτι, ἐπειδὴ κράτησες τὸν ναὸ ἀδιάφθορο καὶ τὴ σκηνὴ μακριὰ ἀπὸ κάθε ρύπο, γι' αὐτὸ καὶ ὁ Πατέρας ἔρχεται σὲ σένα, καὶ τὸ Πνεῦμα σὲ ἐπισκιάζει, καὶ ὁ Μονογενὴς γεννιέται ἀπὸ σένα μὲ σάρκα.

Ἐσὺ λοιπὸν νὰ μὴν ἀμφιβάλεις καθόλου γιὰ τὰ μυστήρια ποῦ θὰ ἐπακολουθήσουν, μὴν ἀμφιβάλεις γεννώντας στὸ σπήλαιο τὸν Δημιουργὸ ὅλης τῆς κτίσεως, μὴν ἀμφιβάλλεις τοποθετώντας στὴ φάτνη Ἐκείνον ποῦ κάθεται στὰ νῶτα τῶν Χερουβὶμ, μὴ ἔχοντας χῶρο στὸ κατάλυμα, ἂν καὶ εἶσαι μητέρα τοῦ βασιλιᾶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Γιατὶ θέλοντας γίνεται φτωχὸς ἀπὸ σένα, γιὰ νὰ χαλιναγωγῆσει τοὺς πλουσίους, καὶ νὰ γίνεῖ στήριγμα ὑπομονῆς γιὰ τοὺς φτωχοὺς, καὶ δάσκαλος εὐχαριστίας. Μὲ τὴ θέλησή του τοποθετεῖται στὴ φάτνη, γιὰ νὰ ἔρθουν οἱ κτηνώδεις καὶ νὰ βροῦν τὸν Λόγο νὰ κάθεται στὴ φάτνη, γιὰ νὰ λάβουν ἀπὸ αὐτὸν τὴ λογικὴ ἀπόφαση, γιὰ νὰ βροῦν σιτάρι, ἐνῶ περίμεναν νὰ βροῦν ἄχυρα, γιὰ νὰ ἔρθουν σὰν κτήνη, νομίζοντας ὅτι θὰ βροῦν στὴ φάτνη δέματα κριθαριοῦ, καὶ νὰ φάνε τὸν ἄρτο τὸν ἀληθινό, τὴν τροφὴ τῆς ζωῆς, τὸ δεῖπνο τοῦ φωτός, τὴν τροφὴ τῆς χαρᾶς, τὴ γλυκύτητα τῆς ἀφθαρσίας, ἀπὸ Ἐκείνον ποῦ εἶναι ἡ γνώση τῆς βασιλείας, ὃ ἀρραβῶνας τῆς υἰοθεσίας, ἡ κληρονομία τῶν οὐρανῶν, ἡ κοινωνία τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

37. Λουκᾶ 1, 34.

38. Λουκᾶ 1, 35.

Σ'. ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ
ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΑΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἡ μὲν ἑορτὴ λέγεται καθαρσιῶν, ἣν οὐκ ἂν τις ἀμάρτοιο, ἑορτῶν
εἰπὼν ἑορτὴν, Σαββάτων Σάββατον, ἀγίων ἀγίαν προσαγορεύσας
5 ὄλον γὰρ ἀνακεφαλαιοῦται τῆς σαρκώσεως τοῦ Χριστοῦ μυστή-
ριον, ὄλον διαγράφεται τῆς τοῦ μονογενοῦς Κυρίου, ἐν ἧ βρέφος ὁ
Χριστὸς ἐβαστάχθη, καὶ Θεὸς ὠμολογήθη, καὶ ἐν ἀγκάλαις προση-
νέχθη ὡς ἐπὶ θρόνου ὁ τῆς ἡμετέρας φύσεως ποιητὴς καθήμενος,
καὶ ζευγὸς τρυγόνων λογικῶν τῷ Συμεὼν καὶ Ἄννα προσέφερεν·
10 αὐταῖς δέ, εἰ δοκεῖ, ταῖς εὐαγγελικαῖς παρεμβάλωμεν λέξεσι· Θεοῦ
γὰρ ἐκεῖ παρεμβολὴν ὀψόμεθα· οὕτω τοίνυν ἡμῖν τῆς ἑορτῆς ὁ Λου-
κᾶς τὴν ἱστορίαν ἐξέθετο· «Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ κα-
θαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς
Ἱεροσόλυμα παραστήσαι τῷ Κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυ-
15 ρίου, ὅτι «Πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσε-
ται»· καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ Κυρίου,
ζευγὸς τρυγόνων ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερωῶν»· ἐχρῆν τὸν δουλεύ-
σαντα δι' ἡμᾶς προσφέρειν ὑπὲρ ἡμῶν καθάρσια, τὸν αἵματος οἰκεί-
ου μὴ φεισάμενον ζεύγους τρυγόνων μὴ φείσασθαι· ἰδοὺ τοίνυν
20 κατὰ τὸν νόμον, ὑπὲρ νόμον ὡς νομοθέτης ἐργάζεται, καὶ τὴν ἐλευ-
θερίαν αὐτὸς παρέχων τοῦ Πνεύματος, τὴν δουλείαν ὅμως οὐ πα-
ραιτεῖται τοῦ γράμματος· οὐκ ἀθετεῖ Μωϋσέα, ἵνα κατὰ καιρὸν
μάρτυς ἀξιόπιστος γένηται.

«Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, κατὰ
25 τὸν νόμον Μωϋσέως». «Αὐτῶν». Τίνων; Ἰωσήφ μὲν γὰρ οὔτε πατὴρ
ἦν, οὔτε ὑπεύθυνος καθαρσιῶν, ἀλλ' οὔτε Μαρία, οὔτε τὸ βρέφος
τῶν καθαρσιῶν ἐδέοντο· λέγεται γὰρ οὕτως «Γυνὴ τις ἐὰν σπερμα-
τισθῆ καὶ τέκη ἄρσεν, ἐπὶ ἡμέρας ἀκάθαρτος ἔσται»· ἀλλ' ἡ Μα-
ρία οὐκ ἐσπερματίσθη, οὐκοῦν καθαρσιῶν οὐκ ἐδέετο· «Γυνὴ ἣτις
30 ἐὰν σπερματισθῆ καὶ τέκη ἄρσεν, ἐπὶ ἡμέρας ἀκάθαρτος ἔσται».
Διὰ τί; Ἐπειδὴ Ἄδὰμ δεῦτερον εἰς τὸν δίον ἤγαγεν. «Ἐὰν δὲ τέκη

6. ΣΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΑ ΜΑΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἡ γιορτὴ λέγεται γιορτὴ τοῦ καθαρισμοῦ, ἀλλὰ δὲν θὰ κάνει λάθος κανεὶς, ἂν τὴν ὀνομάσει ἑορτὴ τῶν ἑορτῶν, Σάββατο τῶν Σαββάτων, ἅγια τῶν ἁγίων. Γιατὶ περιλαμβάνει ὅλο τὸ μυστήριον τῆς σάρκωσης τοῦ Χριστοῦ, περιγράφει ὅλο τὸ μυστήριον τοῦ Μονογενοῦς Κυρίου. Στὴ γιορτὴ αὐτὴ ὁ Χριστὸς κρατήθηκε ὡς βρέφος καὶ ὁμολογήθηκε ὅτι εἶναι Θεός, καὶ προσφέρθηκε στὴν ἀγκαλιά, καθισμένος σὰν σὲ θρόνον, ὁ Δημιουργὸς τῆς δικῆς μας φύσεως, καὶ πρόσφερε ἕνα ζευγάρι τρυγόνια λογικὰ στὸν Συμεὼν καὶ τὴν Ἄννα. Ἀλλὰ, ἂν συμφωνεῖτε, ἅς παρεμβάλουμε τὰ ἴδια τὰ εὐαγγελικὰ λόγια, γιατί ἐκεῖ θὰ δοῦμε τὴν παρεμβολὴ τοῦ Θεοῦ. Νὰ λοιπὸν πῶς διηγεῖται τὴν ἱστορία τῆς γιορτῆς ὁ Λουκᾶς· «Καὶ ὅταν συμπληρώθηκαν οἱ ἡμέρες τοῦ καθαρισμοῦ, σύμφωνα μὲ τὸν μωσαϊκὸ νόμον, τὸν πῆγαν στὰ Ἱεροσόλυμα, γιὰ νὰ τὸν παρουσιάσουν στὸν Κύριον, ὅπως εἶναι γραμμένον στὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅτι κάθε ἀρσενικὸ πού ἀνοίγει μήτρα, πρέπει νὰ θεωρεῖται ἀφιερωμένο στὸν Κύριον, καὶ νὰ προσφέρουν θυσία, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο πού λέγει ὁ νόμος τοῦ Κυρίου, ἕνα ζευγάρι τρυγόνια, ἢ δύο μικρὰ περιστέρια»³⁹. Ἐπρεπε Ἐκεῖνος, πού γιὰ χάριμας ἐγένετο δούλος, νὰ προσφέρει γιὰ μᾶς καθάρσια δῶρα, Ἐκεῖνος πού δὲν λυπήθηκε τὸ αἷμα του, νὰ μὴ λυπηθεῖ ἕνα ζευγάρι τρυγόνια. Νὰ λοιπὸν πού, σύμφωνα μὲ τὸν νόμον, ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ νόμου σὰν νομοθέτης. Καὶ μολονότι αὐτὸς δίνει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Πνεύματος, ὥσποσο δὲν ἀποφεύγει τὴ δουλείαν (τὴν πιστὴν τήρησιν) τοῦ γράμματος. Δὲν παραβαίνει τὸν νόμον τοῦ Μωϋσῆ, γιὰ νὰ γίνῃ στὸν κατάλληλον καιρὸ μάρτυρας ἀξιόπιστος.

«Καὶ ὅταν συμπληρώθηκαν οἱ ἡμέρες τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τοῦ Μωϋσῆ». Αὐτῶν. Ποιῶν; Γιατὶ ὁ Ἰωσήφ οὔτε πατέρας ἦταν, οὔτε ὑποχρεωμένος γιὰ καθαρισμό, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ Μαρία οὔτε καὶ τὸ βρέφος εἶχαν ἀνάγκη καθαρισμού. Γιατὶ λέγεται τὸ ἐξῆς· «Μιὰ γυναίκα, ἐὰν μείνῃ ἐγκυος καὶ γεννήσῃ ἀρσενικόν, θὰ εἶναι ἑπτὰ ἡμέρες ἀκάθαρτη»⁴⁰. Ἀλλὰ ἡ Μαρία δὲν δέχθηκε σπέρμα, ἐπομένως δὲν χρειαζόταν καθαρισμό. «Μιὰ γυναίκα ἐὰν δεχθεῖ σπέρμα καὶ γεννήσῃ ἀρσενικὸ παιδί, θὰ εἶναι ἑπτὰ ἡμέρες ἀκάθαρτη». Γιατί; Ἐπειδὴ ἔφερε στὸν κόσμον δεύτερον Ἀδάμ. «Ἐὰν ὅμως γεννήσῃ θηλυ-

θῆλυ, δις ἑπτὰ ἀκάθαρτος ἔσται». Τίνος χάριν ἐνταῦθα τὰς ἡμέρας
 διπλασίονας ἔταξεν; Ἐπειδὴ Εὐὰ πάλιν ἀπὸ τῆς Εὐὰς τίκεται, τὸ
 σαθρὸν σκευὸς, τὸ ἀσθενὲς ἀγγεῖον, τὸ συντετριμμένον κεράμιον, ἢ
 χειραγωγὸς τῆς παρακοῆς, ἢ τοῦ δράκοντος σύμβουλος· ἀλλ' ὥσ-
 5 περ ἤκουσας γυναικὸς τὰ ἐγκλήματα, δεῦρο καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς κατόρ-
 θωμα μάνθανε. Γυνὴ παρθενίαν τῷ θίῳ εἰσήγαγεν, ἐχώρησεν ἐν τῇ
 γαστρὶ τὸν Θεὸν ὃν ἢ κτίσις χωρῆσαι οὐ δύναται· ἔτεκεν ἐν σαρκὶ
 τοῦτον, ὅστις ἡμῶν τὸ γένος ἀνέπλασεν· πρώτη τὸν Ἰησοῦν ἐκ νε-
 κρῶν ὑπεδέξατο, πρώτη τοῦ κηρύγματος τῆς ἀναστάσεως ἤρξατο,
 10 πρώτην τὴν χαρὰν τοῖς μαθηταῖς ἐμήνυσεν. «Γυνὴ ἦτις», φασίν,
 «σπερματισθῆ» ἢ Θεοτόκος δὲ γυνὴ μὲν ἦν, τὰ γυναικῶν δὲ οὐ πέ-
 πονθεν· σπέρμα γὰρ ἀνδρὸς ἢ γαστήρ οὐκ ἐδέξατο, οὐκ εἶδεν ἄρο-
 τρον ὃ τῆς Μαρίας ἀγρός, ὃ παρθενικὸς ἀμπελὼν οὐχ ὑπέμεινε δί-
 κελλαν, ὥστε οὐχ ὑπὲρ αὐτῆς ἢ προσφορὰ, ὑπὲρ ὅλου τοῦ γένους
 15 ἐγένετο· ἡμῶν γὰρ ἔνεκα περιτέμνεται Χριστός, ὑπὲρ ἡμῶν καὶ
 βαπτίζεται, ἐφ' ἡμῖν τελεῖται τὰ νοῦ νόμου καθάρσια· ἐὰν δακρῦση,
 τὴν φύσιν ἐκπλύνει· ἐὰν ῥαπισθῆ, τὴν ἡμετέραν αἰχμαλωσίαν
 ἐλευθεροῖ· ἐὰν θαστάσει τὸν σταυρόν, ἡμᾶς κουφίζει τοῦ ζυγοῦ τῆς
 ἁμαρτίας· ἐὰν ἐμπτυσθῆ, τὸν Ἀδὰμ ἀπαλλάττει τοῦ τῆς κατάρας
 20 ἐμπτύσματος.

«Ὅτε ἐπλήσθησαν», φησίν, «αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν,
 ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ Κυ-
 ρίου, ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ Κυρίῳ κληθήσε-
 25 ται»· ταῦτα ὁ νόμος ἔχει· Ὁ Χριστὸς δὲ, καθὰ ἔφημεν, ὡς νομοθέτης
 τὸν ἑαυτοῦ νόμον ὑπὲρ νόμον ἐπλήρωσεν· οὐδὲ γὰρ ἤνοιξεν, ἀλλὰ
 κεκλεισμένην τὴν πύλην τῆς Παρθένου κατέλιπεν· οὐκ ἐσύλησε τὴν
 σφραγίδα τῆς φύσεως οὐκ ἐζημίωσε τὴν τεκοῦσαν· ἀκέραιον γὰρ
 αὐτῇ τὸ σχῆμα τῆς παρθενείας κατέλιπεν. Εἰ δὲ ἀπιστεῖς, παρὰ τοῦ
 Ἰεζεκιὴλ μάνθανε· «Καὶ ἀπέστρεψέ με κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς πύλης τῶν
 30 ἁγίων τῆς ἐξωτερῆς τῆς βλεπούσης κατὰ ἀνατολάς, καὶ αὕτη ἦν
 κεκλεισμένη. Καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς με· Ἡ πύλη αὕτη κεκλεισμένη
 ἔσται, οὐκ ἀνοιχθήσεται, καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς ὅτι Κύ-
 ριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ ἔσται
 κεκλεισμένη. – Πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ Κυρίῳ κλη-
 35 θήσεται»· οὗτος δὲ οὐ μόνον ἅγιος· Ὅσον τοίνυν ὑπερέχει τῷ ἁγία-

κό, θὰ εἶναι ἀκάθαρτη δεκατέσσερις ἡμέρες»⁴¹. Γιατί ὁμως ἐδῶ ὄρισε διπλάσιες ἡμέρες, Ἐπειδὴ ἄλλη Εὐα γεννιέται ἀπὸ τὴν Εὐα, τὸ σάπιο σκεῦος, τὸ ἀδύνατο ἀγγεῖο, τὸ σπασμένο σταμνί, αὐτὴ πού ὀδηγεῖ στὴν παρακοή, ἢ σύμβουλος τοῦ δράκοντα. Ὅπως ὁμως ἀκουσες τὰ ἐγκλήματα τῆς γυναίκας, ἔλα τώρα νὰ μάθεις καὶ τὸ κατόρθωμά της. Ἡ γυναίκα εἰσήγαγε τὴν παρθενία στὴ ζωὴ, χώρεσε στὴν κοιλιά της τὸν Θεό, τὸν ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσει ὀλόκληρη ἢ κτίση. Γέννησε μὲ σάρκα Ἐκεῖνον πού ἀνέπλασε τὸ γένος μας, ὑποδέχθηκε πρώτη τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τοὺς νεκρούς, πρώτη ἄρχισε τὸ κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως, πρώτη ἔφερε τὸ μήνυμα τῆς χαρᾶς στοὺς μαθητές. «Γυναίκα», λέγει, «πού θὰ δεχθεῖ σπέρμα». Ἡ Θεοτόκος βέβαια ἦταν γυναίκα, ἀλλὰ δὲν ἔπαθε αὐτὰ πού παθαίνουν οἱ γυναῖκες. Γιατὶ ἡ κοιλιά της δὲν δέχθηκε σπέρμα ἀνδρός, τὸ χωράφι τῆς Μαρίας δὲν εἶδε ἀλέτρι, τὸ παρθενικὸ ἀμπέλι δὲν δοκίμασε ἀξίνα, ὥστε ἡ προσφορὰ δὲν ἦταν γι' αὐτήν, ἀλλ' ἔγινε γιὰ ὅλον τὸν κόσμον. Γιατὶ γιὰ μᾶς ὁ Χριστὸς περιτέμνεται, γιὰ μᾶς καὶ βαπτίζεται, γιὰ μᾶς τελοῦνται τὰ καθάρσια τοῦ νόμου. Ὅταν δακρύζει, ξεπλένει τὴ φύση. Ὅταν ραπίζεται, ἐλευθερώνει τὴ δική μας αἰχμαλωσία. Ὅταν σηκώνει τὸν σταυρό, ἐμᾶς ἐλαφρύνει ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῆς ἁμαρτίας. Ὅταν φτύνεται, ἀπολλάσσει τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὴν κατάρα τοῦ φτυσίματος.

«Ὅταν συμπληρώθηκαν οἱ ἡμέρες τοῦ καθαρισμοῦ τους, τὸν ἔφεραν στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπως εἶναι γραμμένο στὸ νόμο, ὅτι κάθε ἀρσενικὸ παιδί πού ἀνοίγει μήτρα, θὰ θεωρεῖται ἀφιερωμένο στὸν Κύριο». Αὐτὰ λέγει ὁ νόμος. Ὅμως ὁ Χριστὸς, ὅπως εἶπαμε, σὰν νομοθέτης, ἐκπλήρωσε τὸν νόμον πάνω ἀπὸ τὸν νόμον. Γιατὶ δὲν ἀνοιξε, ἀλλ' ἀφησε κλεισμένη τὴν πύλη τῆς Παρθένου. Δὲν ἐσύλησε τὴ σφραγίδα τῆς φύσεως, δὲν ἔβλαψε ἐκείνη πού τὸν γέννησε, καθόσον ἀφησε ἀκέραιο τὸ σχῆμα τῆς παρθενίας σ' αὐτήν. Ἐὰν ὁμως δὲν πιστεύεις, μάθε ἀπὸ τὸν Ἰεζεκιήλ· «Καὶ μὲ ἔστρεψε πρὸς τὸ δρόμον τῆς ἐξωτερικῆς πύλης τῶν ἁγίων, πού ἔβλεπε πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἦταν κλεισμένη, καὶ μοῦ εἶπε ὁ Κύριος· Ἡ πύλη αὐτὴ θὰ μείνει κλεισμένη, δὲν θὰ ἀνοιχθεῖ, καὶ κανένας δὲν θὰ περάσει ἀπὸ αὐτήν· γιατί ὁ Κύριος καὶ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ θὰ μπεῖ καὶ θὰ βγεῖ, καὶ θὰ μείνει κλεισμένη»⁴². «Κάθε ἀρσενικὸ παιδί πού ἀνοίγει μήτρα, θὰ θεωρεῖται ἀφιερωμένο στὸν Κύριο». Ἐνῶ αὐτὸς δὲν εἶναι μόνον ἅγιος. Ὅσο λοιπὸν ὑπερέχει ὡς πρὸς τὸν

41. Λευϊτ. 12, 5.

42. Ἰεζ. 44, 2.

σῶ, τοσοῦτον καὶ τῷ τόκῳ πλεονεκτεῖ καὶ τοῦ νόμου τὴν ἐντολὴν ἀναβέβηκεν· πλὴν δὲ ὅμως, «Τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ Κυρίου, ζευγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσούς περιστερῶν», ἀτελεῖ τὸν νόμον ὁ Λουκᾶς. Οὐκ ἀγνοία κρατηθεῖς, σοφία δὲ ὀδη-
 5 γηθεῖς, ἐξέθετο. Ὁ μὲν νόμος ἔλεγεν ἀμνὸν καὶ νεοσσόν· οὐκ εὐποροῦντος δὲ τοῦ προσφέροντος, ζευγος τρυγόνων ἢ δύο νεοσσούς περιστερῶν, καὶ σεμίδαλιν προσέταπτεν· ὁ Λουκᾶς δὲ τὴν τοῦ πλουτοῦντος ἀφήκαν προσφορὰν· πτωχοῦ γὰρ ἐμνημόνευσε τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκουσίως πτωχεύσαντος. Οὐκ ἦν αὐτῷ, φησὶν, κατάλυμα, πόθεν
 10 ἀμνὸν ἐκέκτητο; Ἐπὶ φάτνης σπαργανωθείς, πόθεν προσέφερε πρόβατον; Μᾶλλον δὲ οὐκ ἔχρηξεν ἀμνοῦ· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀληθινὸν πρόβατον· αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἔθυεν· διὰ τοῦτο τί μὲν ὁ νόμος προσέταπτεν ἐξηγόρευσε, τί δὲ ὁ Χριστὸς οἰκονομεῖ ἐσήμανε.

15 Εἶτα ἐξῆς «Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος», φησὶν, «ἐν Ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα Συμεών, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαθής, προσδεχόμενος παράκλησιν τῷ Ἰσραήλ· καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου». Πολὺς ὁ τοῦ Συ-
 20 μεῶν πλοῦτος, ποικίλα τοῦ στρατηγοῦ τὰ ὄπλα· γέμει καρπῶν τὸ φυτόν, γέμει βοτρυῶν ἢ ἄμπελος οὐ μόνον ἦν ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ Συμεῶν ὠνομάζετο· πρὸς τούτοις δίκαιος, ἀλλὰ καὶ εὐλαθής, ἀλλὰ καὶ παράκλησιν ἐζήτει τῷ Ἰσραήλ, ἀλλὰ καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ «καὶ χρηματισθεῖς ὑπῆρχε μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἂν
 25 ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου». «Ἰδοὺ ἄνθρωπος». Ποῦ; Ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἐκπληξιν ἢ λέξις ἔχει, γέμει τὸ ῥῆμα θαύματος. Ἐν Ἱερουσαλήμ ἄνθρωπος, περὶ ἧς Σοφονίας ὁ προφήτης τὸν Θεὸν αὐτὸν εἰσήγαγε λέγοντα· «Ἐξερευνήσω τὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ λύχνου, καὶ οὐ μὴ εὔρω». Καὶ λύχνον χρῆζει τὸ φῶς; Οὐ, φησὶν· ἀλλὰ λύχνον
 30 καλεῖ τὸν νόμον. «Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα Συμεῶν». Καὶ τίς ἡ ἐρμηνεία τοῦ δηλωθέντος ὀνόματος; «Ἀκοή Θεοῦ»· ὥστε πρότερον τῇ πολιτείᾳ τὴν προσηγορίαν, ἐκ τῆς τοῦ

43. Λουκᾶ 2, 25-26.

44. Σοφ. 1, 12.

ἀ-γιασμό, τόσο περισσότερο πλεονεκτεί και στή γέννηση, και ξεπερνᾶ τὴν ἐντολὴ τοῦ νόμου. Μήπως ὅμως ὁ Λουκᾶς, λέγοντας, «Νὰ προσφέρουν θυσία, ὅπως ὀρίζει ὁ νόμος τοῦ Κυρίου, ἓνα ζευγὰρι τρυγониῶν, ἢ δύο μικρὰ περιστέρια», περιορίζει τὸν νόμο; Δὲν τὸ κάνει αὐτὸ κατεχόμενος ἀπὸ ἄγνοια, ἀλλ' ὀδηγούμενος ἀπὸ σοφία. Γιατὶ ὁ νόμος ὀριζε νὰ προσφέρουν ἄρνι και μικρὸ περιστέρι, κι ὅταν ἐκεῖνος ποὺ ἔκαμνε τὴν προσφορὰ ἦταν ἄπορος, ὀριζε νὰ προσφέρει ἓνα ζευγὰρι τρυγόνια ἢ δύο μικρὰ περιστέρια και σεμιγδάλι. Ὁ Λουκᾶς ὅμως ἄφησε τὴν προσφορὰ τοῦ πλουσίου, και ἀνέφερε τὴν προσφορὰ τοῦ φτωχοῦ, ἐκεῖνου ποὺ ἔγινε γιὰ χάρη μας φτωχὸς με τὴ θέλησή του. Δὲν ὑπῆρχε, λέγει, κατάλυμα γι' αὐτόν· ἀπὸ ποῦ νὰ εἶχε ἄρνι; Ἀφοῦ σπαργανώθηκε στή φάτνη, ἀπὸ ποῦ θὰ πρόσφερε ἄρνι; Μᾶλλον δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἄρνι, ἀφοῦ ἦταν ὁ ἴδιος ὁ ἄμνὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀληθινὸ πρόβατο. Θυσίαζε ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του γιὰ χάρη τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ἀνέφερε ἐκεῖνο ποὺ πρόσταζε ὁ νόμος, και δῆλωσε τί ἔκανε ὁ Χριστός.

Στὴ συνέχεια λέγει· «Ὑπῆρχε στὰ Ἱεροσόλυμα κάποιος ἄνθρωπος ποὺ ὀνομαζόταν Συμεών, και ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦταν δίκαιος και εὐλαθῆς και περιέμενε τὴν παρηγοριὰ τοῦ Ἰσραήλ· ὑπῆρχε ἐπάνω του Πνεῦμα ἅγιο, και τοῦ εἶχε προφητευθεῖ ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὅτι δὲν θὰ πεθάνει προτοῦ νὰ δεῖ τὸν Χριστὸ τοῦ Κυρίου»⁴³. Ὁ πλοῦτος τοῦ Συμεών ἦταν πολὺς και ποικίλα τὰ ὄπλα τοῦ στρατηγοῦ. Τὸ φυτὸ εἶναι γεμάτο καρπούς, τὸ ἀμπέλι εἶναι γεμᾶτο σταφύλια. Και δὲν ἦταν μόνο ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὀνομαζόταν και Συμεών, και ἐπὶ πλέον δίκαιος, ἀλλὰ και εὐσεβῆς, και ἀκόμα ζητοῦσε παρηγοριὰ γιὰ τὸν Ἰσραήλ, και ὑπῆρχε και Πνεῦμα ἅγιο ἐπάνω του, ἀλλὰ και «τοῦ εἶχε προφητευθεῖ, ὅτι δὲν θὰ πεθάνει, προτοῦ νὰ δεῖ τὸν Χριστὸ τοῦ Κυρίου. «Ὑπῆρχε ἄνθρωπος». Ποῦ; Στὴν Ἱερουσαλήμ. Ἡ λέξη περιέχει ἔκπληξη, ὁ λόγος εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ θαυμασμό. Ὑπῆρχε ἄνθρωπος στὴν Ἱερουσαλήμ, γιὰ τὴν ὀποία ὁ προφήτης Σοφονίας παρουσιάζει τὸν Θεὸ νὰ λέγει· «Θὰ ψάξω τὴν Ἱερουσαλήμ με λυχνάρι, και δὲν θὰ τὴ βρῶ»⁴⁴. Χρειάζεται και λυχνάρι τὸ φῶς; Ὁχι, λέγει· ἀλλὰ λυχνάρι ὀνομάζει τὸν νόμο⁴⁵. «Και νὰ, ὑπῆρχε ἄνθρωπος στὴν Ἱερουσαλήμ, ποὺ ὀνομαζόταν Συμεών». Και τί σημαίνει τὸ ὀνομα αὐτό; «Ἀκοή Θεοῦ». Ὡστε εἶχε ὀνομα τέτοιο ποὺ ταίριαζε στὴ ζωὴ του, κατὰ πρόβλεψη τοῦ ἁγί-

45. Βλ. Ψαλμ. 118, 105· «Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, και φῶς τοῖς τρίβοις μου»

Πνεύματος οἰκονομίας ἐκτήσατο· ὅπου γὰρ ἀκοή Θεοῦ, ἐκεῖ πάντως ὑπακοή νόμου, τήρησις ἐντολῶν, ἀγαθοῦ βίου δρόμος, σκοπὸς σωτηρίας εἰς τέλος προερχόμενος, ἐν οἷς ὁ ἀληθινὸς χαρακτηρίζεται ἄνθρωπος, περὶ οὗ ταῦτα κατὰ λόγον ἐπήγαγεν.

5 «Καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ»· τοῦτο δίκαιος σκοπός, μὴ ζητεῖν τὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου καὶ τῶν πολλῶν· τῆς κοινῆς σωτηρίας, μὴ τῆς ἰδίας ἀπολαύσεως γίνεσθαι. «Καὶ Πνεῦμα», φησὶν, «ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτῶ»· ὄχημα ὑπῆρχεν Δεσποτικὸν ὁ Συμεών, θρόνος Θεοῦ,
 10 καὶ διὰ τοῦτο μετὰ χειρᾶς τὸν βασιλέα τῶν αἰώνων ἐδέξατο. «Καὶ ἦν αὐτῶ κεχρηματισμένον μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἂν ἴδῃ τὸν Χριστὸν Κυρίου»· οὐκοῦν ὁ χρηματισμὸς, ἀπὸ ζωῆς εἰς ζωὴν μεταβῆναι, ἀπὸ φωτὸς ὁδεῦσαι πρὸς φῶς, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν μεταπηδῆσαι· μὴ παλαιωθῆναι, ἀλλὰ ἀνακαινισθῆναι, ἐν τῷ καιρῷ τῆς
 15 συντελείας τὴν ἀνανέωσιν δέξασθαι. «Οὗτος ἦλθεν ἐν τῷ Πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν»· ἡ πηγὴ τὸν διψῶντα πρὸς τὴν πηγὴν ἀπήγαγεν. «Καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον Ἰησοῦν τοῦ ποιῆσαι αὐτῶ κατὰ τὸ ἠθισμένον περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸν ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ». Ἐφερεν ἐν ταῖς χερσὶν τὸν ἐν τῇ χειρὶ τὴν οἰκουμέ-
 20 νην καὶ τὴν ἀοίκητον ἔχοντα, τὸν μετρήσαντα τῇ χειρὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ, καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί. Καὶ πῶς ὁ Συμεὼν θυσίαν τὴν αὐτῶ μὴ προσήκουσαν ἀνήνεγκεν; οὐδὲ γὰρ ἦν ἱερεὺς οὐ γὰρ τοῦτο εἴρηται· οὐδὲ Λευΐτης, οὐδὲ νεωκόρος· ἐπειδὴ μόνη τῇ φυλῇ τοῦ Λευὶ τὸ λειτουργικὸν κεκλήρωται· οὐκ ἦν ἱερεὺς, ἦν δὲ δί-
 25 καιος ἢ δικαιοσύνη δὲ τὴν ἱερωσύνην ὑπὸ τοὺς πόδας κέκτηται· οὐκ ἦν Λευΐτης, ἀλλ' εὐλαβής· ὁ δέ γε εὐλαβὴς ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ χρίσμα ἔχει.

«Καὶ βαστάζων τὸ βρέφος ἔφη· Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ». «Νῦν ἀπολύεις»· ἦλθε γὰρ
 30 ὁ καιρὸς τῆς ἀφέσεως ἀπήντησε τῶν αἰχμαλώτων ἢ λύτρωσις, τῶν χρεῶν ἢ συγχώρησις ἐγεννήθη βασιλεύς, τοὺς ἐν φυλακαῖς ἐλεθερωῶν, τοὺς ἐν δεσμοῖς ἀπαλλάττων, τοὺς ἐν θανάτῳ εἰς ζωὴν ἀνακαλούμενος, κουφίζων τὸν φόρον τῆς γῆς. «Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου, Δέσποτα». Πῶς οἶδας; Ὁρῶ τὸν Δεσπότην, φησὶν, σχῆμα δού-

ου Πνεύματος. Γιατί, ὅπου ὑπάρχει ἀκοή τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ ὅπωςδήποτε ὑπάρχει καὶ ὑπακοή νόμου καὶ τήρηση ἐντολῶν, δρόμος ἀγαθοῦ βίου, σκοπὸς σωτηρίας, πὺ φθάνει στὸ τέλος· μὲ αὐτὰ χαρακτηρίζεται ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, γιὰ τὸν ὁποῖο πρόσθεσε ὅλα αὐτὰ.

«Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦταν δίκαιος καὶ εὐλαβής, καὶ περίμενε τὴν παρηγοριὰ τοῦ Ἰσραήλ». Αὐτὸ εἶναι δίκαιος σκοπός, τὸ νὰ μὴ ζητᾶ κανεὶς τὸ δικό του, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἄλλου καὶ τῶν πολλῶν. Νὰ ἀποβλέπει στὴν κοινὴ σωτηρία καὶ ὄχι στὴ δική του ἀπόλαυση. «Καὶ Πνεῦμα ἅγιο», λέγει, «ὑπῆρχε σ' αὐτόν». Ὁ Συμεὼν ἦταν ὄχημα τοῦ Κυρίου, θρόνος τοῦ Θεοῦ, καὶ γι' αὐτὸ δέχθηκε μὲ τὰ χέρια του τὸν βασιλιὰ τῶν αἰώνων. «Καὶ ὑπῆρχε γι' αὐτόν προφητεία, ὅτι δὲν θὰ πεθάνει προτοῦ νὰ δεῖ τὸν Χριστὸ τοῦ Κυρίου». Ἡ προφητεία λοιπὸν μεταβιάζεται ἀπὸ ζωὴ σὲ ζωὴ, ἀπὸ τὸ φῶς πηγαίνει στὸ φῶς, ἀπὸ τὴν ἡμέρα μεταπηδᾷ στὴν ἡμέρα. Δὲν παλιώνει, ἀλλὰ ἀνακαινίζεται, τὸν καιρὸ τῆς συντέλειας τοῦ κόσμου δέχεται τὴν ἀνανέωση. «Αὐτὸς πῆγε μὲ ἔμπνευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος στὸ ἱερό». Ἡ πηγὴ ὁδήγησε τὸν διψασμένο στὴν πηγὴ. «Καὶ καθὼς ὁδηγοῦσαν οἱ γονεῖς τὸ παιδί Ἰησοῦν μέσα στὸ ἱερό γιὰ νὰ ἐκτελέσουν γι' αὐτόν τὰ ἔθιμα τοῦ νόμου, ὁ Συμεὼν τὸ δέχθηκε στὴν ἀγκυλιὰ του». Πῆρε στὰ χέρια του Αὐτόν πὺ κρατᾷ στὸ χέρι του τὴν κατοικημένη γῆ καὶ τὴν ἀκατοίκητη, αὐτόν πὺ μέτρησε μὲ τὸ χέρι του τὸ νερό, καὶ τὸν οὐρανὸ μὲ τὴ σπιθαμὴ του, καὶ ὅλη τὴ γῆ μὲ τὴ χούφτα του⁴⁶. Καὶ πῶς ὁ Συμεὼν πρόσφερε θυσία πὺ δὲν ἀνῆκε σ' αὐτόν; Καθόσον δὲν ἦταν ἱερέας. Δὲν ἀναφέρεται αὐτὸ· αὐτὸς οὔτε Λευίτης ἦταν, οὔτε νεωκόρος· γιὰτὶ μόνο στὴ φυλὴ τοῦ Λευὶ εἶχε ἀνατεθεῖ μὲ κληρο τὸ λειτουργικὸ ἔργο. Δὲν ἦταν ἱερέας, ἀλλ' ἦταν δίκαιος. Καὶ ἡ δικαιοσύνη ἔχει κατὰ ἀπὸ τὰ πόδια τῆς τὴν ἱερωσύνη. Δὲν ἦταν Λευίτης, ἀλλ' ἦταν εὐλαβής, καὶ ὁ εὐλαβής ἔχει ἀπὸ μόνος του τὸ χρίσμα.

«Καὶ κρατώντας τὸ βρέφος εἶπε· Τώρα ἀπόλυσε τὸν δοῦλο σου, Κύριε, εἰρηνικὰ σύμφωνα μὲ τὸν λόγο σου»⁴⁷. Τώρα ἀπόλυσέ τον γιὰτὶ ἦρθε ὁ καιρὸς τῆς συγχωρήσεως, ἦρθε ἡ λύτρωση τῶν αἰχμαλώτων, ἡ διαγραφὴ τῶν χρεῶν. Γεννήθηκε βασιλιάς, ὁ ὁποῖος ἐλευθερώνει τοὺς φυλακισμένους, ἀπαλλάσσει τοὺς δεμένους ἀπὸ τὰ δεσμά τους, ἀνακαλεῖ τοὺς νεκροὺς στὴ ζωὴ, ἐλαφρύνει τὸ φόρο τῆς γῆς. «Τώρα ἀπόλυσε τὸν δοῦλο σου, Κύριε». Πῶς ξέρεις ὅτι εἶναι ὁ Κύριος; Βλέπω τὸν

46. Ἦσ. 40, 12.

47. Λουκᾶ 2, 29.

λου περικείμενον· οὐκ ἂν δεσπότης ὢν, δούλου μορφήν ἐφόρεσεν, εἰ μὴ τὸν δοῦλον ἐνδύσαι τοῦ Δεσπότητος τὴν μορφήν ἐλογίσατο· οὐκ ἂν τὴν τάξιν ἐνήλλαξεν, οὐδ' ὑψηλὸς ὢν ἐταπεινώθη, εἰ μὴ τὸ ταπεινὸν εἰς ὕψος ἀναγαγεῖν ἠδουλήθη. Ἄλλὰ πῶς αὐτὸν ἀπολύεις;

5 «Κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ»· εἰ γὰρ ῥήματι τὴν κτίσιν παρήγαγες, ῥήματι πάντως ἐλευθεροῖς τὸν τῆς κτίσεως ἄρχοντα. «Ἐν εἰρήνῃ»· ποία; Τῇ τοῦ σταυροῦ· ἐκείνη γὰρ ἡ μάχαιρα τοῦ τυράννου τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμεν, καὶ εἰρήνην τοῖς μετὰ Χριστοῦ στρατευομένοις ἔδωκεν. «Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μοι τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοί-

10 μασας». Εἶδον ἂ πολλοὶ ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, καὶ οὐκ εἶδον, Θεὸν ἐν σαρκί, ἥλιον ἐν νεφέλῃ φωτίζοντα. «Εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου»· τοῦτ' ἔστιν· Εἶδόν σου τὴν ἐνσάρκωσιν, δι' ἧς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ὠκονόμησας οὐ γὰρ εἶδον γυμνὴν θεότητα, ἐπειδὴ τὸν Θεὸν καθὼς ἐστὶν οὐσία οὐδεὶς ἀνθρώπων ὄψεται.

15 «Ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν· φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου Ἰσραὴλ». Κοινὰ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς ἔθνεσιν τὰ ἀγαθὰ καὶ ἀμέριστα· μὴ τοίνυν φθονεῖτω ὁ Ἰουδαῖος, μήτε στενοχωρεῖσθω ὁ Φαρισαῖος, μήτε πειραζέτω ὁ Γραμματεὺς μὴ εὐλαβεῖ-

20 σθω περὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὁ Ἡρώδης· μὴ δειλιάτω περὶ τῆς ἱερωσύνης Ἄννας καὶ Καϊάφας ὁ ἐλθὼν πᾶσι δίδωσι, παρ' οὐδενὸς λαμβάνει· ἀφθόνως φιλοτιμεῖται, χωρὶς μέτρον χαρίζεται.

«Ἄλλὰ Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἀκούσαντες τὰ παρὰ τοῦ Συμεῶνος λαληθέντα, ἐθαύμασαν», πῶς ὁ Χριστὸς ἀνέχεται υἱὸς ἀνθρώπου γενέσθαι· ἐθαύμασεν ἡ Μαρία, πῶς γαστήρ γυναικὸς ἐχώρησε Θεόν, πῶς ἡ δούλη τὸν ἐλευθεροῦντα τὴν κτίσιν ἐγέννησεν· «καὶ φησιν· Οὗτος κεῖται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον». Εἰς πτώσιν τῶν ἐπιμενόντων τῇ ἀπιστίᾳ, εἰς ἀνάστασιν τῶν ἐξ ἀπιστίας εἰς πίστιν μετατι-

30 θεμένων. Λίθος ἦν ὁ Χριστὸς εἰς οἰκοδομὴν κείμενος, ἀλλὰ προσέκοπτον οἱ τυφλοὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ῥεμβόμενοι. Οὐ τοίνυν αὐτῷ τὴν πτώσιν τῶν πεπτωκότων, ἀλλὰ τὴν ἀνάστασιν λογίζεσθαι χρή· εἰ

Κύριο, λέγει, ντυμένον τῇ μορφῇ δούλου. Δέν θά φοροῦσε τῇ μορφῇ δούλου, ὄντας Κύριος, ἄν δέν εἶχε σκεφθεῖ νά ντύσει τόν δοῦλο μέ τῇ μορφῇ τοῦ Κυρίου. Δέν θά ἄλλαζε τῇ θέσῃ του, οὔτε θά ταπεινωνόταν, ὄντας ψηλός, ἄν δέν ἤθελε νά ἀνεβάσει τὸ ταπεινὸ ψηλά. Ἐὰν πῶς τὸν ἀπολύεις; «Σύμφωνα μέ τὸν λόγο σου, εἰρηνικά». Ἐφοῦ δηλαδὴ μέ τὸν λόγο σου δημιούργησες τὴν κτίση, ὅπως ὅποτε μέ τὸν λόγο σου ἐλευθερώνεις τὸν ἄρχοντα τῆς κτίσεως. «Μέ εἰρήνη». Μέ ποιά εἰρήνη; Τὴν εἰρήνη τοῦ σταυροῦ. Γιατί ἐκεῖνο τὸ μαχαίρι τοῦ τυράννου ἐκοψε τὸ κεφάλι, καὶ ἔδωσε εἰρήνη σ' ἐκείνους πού στρατεύθηκαν μαζί μέ τὸν Χριστό. «Γιατί εἶδαν τὰ μάτια μου τὴ σωτηρία σου πού ἐτοίμασες». Εἶδαν αὐτὸ πού πολλοὶ ἐπιθύμησαν νά δοῦν καὶ δέν τό εἶδαν, Θεὸ μέ σάρκα, ἡλιο πού φωτίζει μέ συννεφιά. «Εἶδαν τὰ μάτια μου τὴ σωτηρία σου» δηλαδή, Εἶδαν τὴ σάρκωσή σου, μέ τὴν ὁποία πραγματοποίησες τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Γιατί δέν εἶδα γυμνή θεότητα, ἐπειδὴ τὸν Θεό, ὅπως εἶναι στήν οὐσία, κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δέν μπορεῖ νά τὸν δεῖ. «Γιατί εἶδαν τὰ μάτια μου τὴ σωτηρία σου, πού ἐτοίμασες γιὰ ὅλους τοὺς λαούς, ἕνα φῶς πού θά εἶναι ἀποκάλυψη γιὰ τοὺς ἐθνικούς, καὶ δόξα γιὰ τὸν λαὸ σου τὸν Ἰσραηλιτικό»⁴⁸. Εἶναι κοινὰ καὶ ἀχώριστα τὰ ἀγαθὰ στοὺς Ἰουδαίους καὶ τοὺς ἐθνικούς. Ἐὰν μὴ ζηλεύει λοιπὸν ὁ Ἰουδαῖος, οὔτε νά στενοχωρεῖται ὁ Φαρισαῖος, οὔτε νά μπαίνει σὲ πειρασμὸ ὁ Γραμματέας. Νὰ μὴ φοβᾶται γιὰ τὴ βασιλεία τοῦ Ὁρῶδης. Νὰ μὴ φοβᾶται γιὰ τὴν ἱερωσύνη τοῦ Ὁ Ἄννας καὶ Ὁ Καϊάφας. Αὐτὸς πού ἤρθε δίνει σὲ ὅλους, καὶ ἀπὸ κανέναν δέν παίρνει. Σκορπάει μέ ἀφθονία, χαρίζει χωρὶς μέτρο.

Ἐὰν Ἄλλὰ ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ μητέρα του, ἀκούοντας αὐτὰ πού εἶπε ὁ Συμεών, ἀπόρησαν»⁴⁹ πῶς ὁ Χριστὸς ἀνέχεται νά γίνει υἱὸς ἀνθρώπου. Ἐπόρησε ἡ Μαρία, πῶς μὰ κοιλιὰ γυναίκας χώρεσε τὸν Θεό. Πῶς ἡ δούλη γέννησε Ἐκεῖνον πού ἐλευθερώνει τὴν κτίση. «Καὶ εἶπε στὴ μητέρα του ὁ Συμεών· Αὐτὸς εἶναι προορισμένος γιὰ τὴν πτώση καὶ ἀνύψωση πολλῶν μεταξὺ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ὡς σημεῖο γιὰ τὸ ὅποιο θά ὑπάρχει ἀντιλογία»⁴⁹. Γιὰ τὴν πτώση ἐκείνων πού ἐπιμένουν στὴν ἀπιστία, καὶ γιὰ τὴν ἀνύψωση ἐκείνων πού ἀπὸ τὴν ἀπιστία θά ἔρθουν στὴν πίστη. Ὁ Χριστὸς ἦταν πέτρα προορισμένη γιὰ οἰκοδομὴ, ἀλλὰ σκόνταφταν ἐπάνω τῆς ἐκείνοι πού περιπλανιόνταν, ἔχοντας τυφλὰ τὰ μάτια τους. Δέν πρέπει λοιπὸν νά καταλογίζεται σ' αὐτὸν ἡ πτώση

μὲν γὰρ ἔπιπτον μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ἀνίσταντο, δικαίως αὐτῶν τῆς πίστεως ὑποπτεύεις αἷτιον· εἰ δὲ τῶν ἐκ ῥαθυμίας πιπτόντων οἱ βουληθέντες ἀνίστανται, τὸ πῶμα τοῦ ῥαθυμοῦντος γίνεται, τοῦ Χριστοῦ ἢ ἀνάστασις. Οὐκ ἔπεσον Ἰούδας ἅμα καὶ Πέτρος; ὁ μὲν ὡς 5 εἰπὼν, «Τί μοι θέλετε δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;», ὁ δὲ ὡς εἰπὼν, «Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σου θήσω». Ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν εἶδέναι, ὅτι θνητὸς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ ἀθανασίας οὐ δίδωσι· καὶ πάλιν, «Ἐὰν δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι»· ἔξὸν εἰπεῖν, ἐὰν με ἰσχύσης, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι· ἐὰν ἀσφαλίσῃ με, ὁ 10 ἀσθενῆς οὐ δέδοικα τὸ ναυάγιον· ἐὰν τῷ πολέμῳ κοινωνῆς, οὐκ εὐλαβοῦμαι θάνατον· ἀλλὰ τὸ μὲν γλώττης ὑπῆρχεν, τὸ δὲ καρδίας ἀμάρτημα· διὰ τοῦτο μὲν Πέτρος πεσὼν ἀνέστη, καὶ χειραγωγὸς ἐτέρων πεπτωκότων ἐγένετο· ὁ δὲ ἀπὸ βάθους πρὸς βόθρον ὀδηγηθεὶς, ἔρριψεν τὸ ἀργύριον, καὶ τὸ σχοινίον λαβὼν ἀπήγξατο.

15 Σημεῖον ἀντιλεγόμενον ὁ σταυρὸς τῶν γὰρ Ἰουδαίων σταυροῦντων, ἀνεχώρει ὁ ἥλιος καὶ συναγωγὴ ἐσυκοφάντει, καὶ ἡ γῆ ἐσαλεύετο· ὁ λαὸς ἐβόα, «Σταύρωσον αὐτόν», ἀλλ' αἱ πέτραι μὴ φέρουσαι τὸν ὄγκον τῆς βλασφημίας ἐρρήγγυντο· οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς ἔλεγον· «Ἐμνήσθημεν, ὅτι ὁ πλάνος ἐκεῖνος εἶπεν ἔτι 20 ζῶν· Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι»· ὁ δὲ ἑκατόνταρχος ἐβόα, «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος»· ἀλλὰ καὶ μέχρι νῦν ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ «Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσιν δὲ μωρία, ἡμῖν δὲ τοῖς κλητοῖς Χριστοῦ, Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία». «Καὶ σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ 25 πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί». Ῥομφαία ἢ διχόνοια λέγεται, ἐπειδὴ καθάπερ ἡ ῥομφαία σχίζει καὶ μερίζει τὰ σώματα, οὕτω καὶ τὰς ψυχὰς πρὸς ἀμφιβολὴν ἢ διχόνοια· εἰ γὰρ καὶ παρθένος ἦν, ἀλλὰ γυνή· εἰ καὶ Θεοτόκος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἡμετέρου φυράματος· Ῥομφαία τοίνυν αὐτῆς τὴν ψυχὴν διέδαινε, ὅπως ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν 30 καρδιῶν διαλογισμοί, οἱ περὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους διάφοροι, ποτὲ μὲν αὐτὸν προφήτην, ποτὲ δὲ λυτρωτὴν τοῦ

50. Ματθ. 26, 15.

52. Ματθ. 26, 35.

51. Ἰω. 13, 37.

53. Ἰω. 19, 6.

τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ ἡ ἀνάστασις. Γιατί, ἂν μόνο ἔπεφταν καὶ δὲν σηκώνονταν, δίκαια θὰ μπορούσες νὰ ὑποπτευθεῖς τὸν αἴτιο τῆς πίστεως. Ἐφόσον ὅμως ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς πέφτουν ἀπὸ ὀλιγωρία, σηκώνονται, ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ γίνεται ἡ πτώσις ἐκείνων πού εἶναι κυριευμένοι ἀπὸ ραθυμία. Δὲν ἔπεσαν ὁ Ἰούδας μαζὶ καὶ ὁ Πέτρος; Ὁ πρῶτος ἐπειδὴ εἶπε, «Τί θέλετε νὰ μοῦ δώσετε, γιὰ νὰ σᾶς τὸν παραδώσω;»⁵⁰, ἐνῶ ὁ ἄλλος λέγοντας, «Θὰ θυσιάσω τὴ ζωὴ μου γιὰ σένα»⁵¹. Ἐπρεπε δηλαδὴ αὐτὸς νὰ ξέρει, ὅτι ἓνας θνητὸς δὲν θυσιάζει τὴ ζωὴ του γιὰ τὴν ἀθανασία. Καὶ ἄλλοῦ πάλι: «Ἐὰν χρειασθεῖ νὰ πεθάνω μαζὶ σου, δὲν θὰ σὲ ἀπαρνηθῶ»⁵². Ἐπρεπε νὰ πεῖ: Ἐὰν με ἐνισχύσεις, δὲν θὰ σὲ ἀπαρνηθῶ. Ἐὰν με ἀσφαλίσεις, ἐγὼ ὁ ἀδύναμος δὲν θὰ φοβηθῶ τὸ ναυάγιο. Ἐὰν πάρεις μέρος στὸν πόλεμο, δὲν φοβᾶμαι τὸν θάνατο. Ἀλλὰ τὸ ἓνα ἦταν ἀμάρτημα τῆς γλώσσας, ἐνῶ τὸ ἄλλο τῆς καρδιάς. Γι' αὐτὸ ὁ Πέτρος πού ἔπεσε σηκώθηκε, καὶ ἔγινε ὁδηγὸς πολλῶν ἄλλων πού ἔπεσαν. Ἐνῶ ὁ ἄλλος, ἀφοῦ ὁδηγήθηκε ἀπὸ τὸ βάθος στὸ δόθρο, ἔρριξε τὰ ἀργύρια, καὶ παίρνοντας σχοινί, κρεμάσθηκε.

Ὁ σταυρὸς εἶναι σημεῖο ἀντιλεγόμενο. Πράγματι ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν σταύρωναν ὁ ἥλιος κρυβόταν, ἡ συναγωγὴ συκοφαντοῦσε, καὶ ἡ γῆ σαλευόταν. Ὁ λαὸς φώναζε, «Σταύρωσέ τον»⁵³, ἀλλὰ οἱ πέτρες, μὴ ὑποφέροντας τὸ μέγεθος τῆς βλασφημίας, σχίζονταν. Οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς ἔλεγαν, «Θυμηθήκαμε, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος ὅταν ζοῦσε εἶπε: Μετὰ ἀπὸ τρεῖς μέρες ἀνασταίνομαι»⁵⁴, ἐνῶ ὁ ἑκατόνταρχος φώναζε: «Πραγματικὰ ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ αὐτός»⁵⁵. Ἀλλὰ καὶ μέχρι τώρα τὸ κήρυγμα τοῦ σταυροῦ εἶναι γιὰ τοὺς Ἰουδαίους σκάνδαλο, καὶ γιὰ τοὺς ἔθνικοὺς μωρία, ἐνῶ γιὰ μᾶς τοὺς καλεσμένους τοῦ Χριστοῦ, εἶναι δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ⁵⁶. «Καὶ τὴ δική σου τὴν ψυχὴ θὰ τὴν διαπεράσει ρομφαία, γιὰ νὰ ἀποκαλυφθοῦν οἱ διαλογισμοὶ πολλῶν»⁵⁷. Ρομφαία ὀνομάζεται ἡ διχόνοια, ἐπειδὴ, ὅπως ἡ ρομφαία σχίζει καὶ κομματιάζει τὰ σώματα, ἔτσι καὶ ἡ διχόνοια τίς ψυχὰς μετὰ τὴν ἀμφιβολία. Γιατί, ἂν καὶ ἦταν παρθένος, ὅμως ἦταν γυναίκα. Ἄν καὶ ἦταν Θεοτόκος, ἦταν ὅμως ἀπὸ τὸ δικό μας φύραμα. Ρομφαία λοιπὸν διατρυποῦσε τὴν ψυχὴ της, γιὰ νὰ ἀποκαλυφθοῦν οἱ σκέψεις πολλῶν καρδιῶν, οἱ διάφορες γιὰ τὸν Χριστὸ κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ πάθους, πού δὲν δέχονταν αὐτὸν ἄλλοτε ὡς προ-

54. Ματθ. 27, 63. 55. Ματθ. 27, 54. 56. Α' Κορ. 1, 23-24. 57. Λουκᾶ 2, 35.

Ἰσραὴλ οὐχ ὑπογράφοντες, πολλὴν καὶ ἐπὶ τούτοις ἀμφιβολίαν διὰ τὸν σάλον τὸν ἐκ τοῦ πάθους ὑπομένοντες, ὥστε τοὺς περὶ Κλεώπαν μαθητὰς περιόντας, καὶ πρὸς αὐτὸν λέγειν· «Σὺ μόνος παροικεῖς ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνωσ τὰ γενόμενα ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;».

5 Εἶτα ἐρωτηθέντες, ποῖα; ἐπήγαγον, «Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης», καὶ τὰ ἑξῆς. Οὐκοῦν ὡς περὶ προφήτου μὲν εἶχον καὶ λυτρομένου τὸν Ἰσραὴλ, διὰ δὲ τὸ πάθος καὶ ταύτην ἐμβάλλειν περὶ αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν, ὅτι λυτροῦται τὸν Ἰσραὴλ ἐκινδύνευον· τοῦτο δὲ οὐ μάτην ἐγένετο, ἀλλ' ὥστε δεῖξαι,

10 ὅτι «Τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ, σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν». Τὸ γὰρ τοῦ σταυροῦ πάθος, οἱ πάντες ἐσινιάνθησαν καὶ ἐσαλεύθησαν, οὐ μόνον οἱ ἀπλῶς μαθηταί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· τοῦτο πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐστήριξεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυριῷ ἡμῶν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα, σὺν ἀγίῳ Πνεύματι,

15 νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ζ. ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΘΩΜΑΝ ΕΓΚΩΜΙΟΥ

Σάλπιγξ ἡμᾶς ἱερατικὴ πρὸς πανήγυριν ἤθροισεν Ἀνδρέας, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων πρωτότοκος, ὁ πρωτοπαγῆς τῆς Ἐκκλησίας στύλος, ὁ πρὸ Πέτρου Πέτρος, ὁ τοῦ θεμελίου θεμέλιος, ὁ τῆς

20 ἀρχῆς ἀπαρχή, ὁ πρὶν κληθῆναι καλῶν, ὁ πρὶν προσαχθῆναι προσάγων. Εὐαγγέλιον κηρύττει, ὃ μήπω πεπίσταται· πρὶν μαθεῖν, τῷ ἀδελφῷ ἀποκαλύπτει τὴν ζωὴν· τοσοῦτον αὐτῷ πλοῦτον ἢ τοῦ, Ποῦ μένεις; ἀπόκρισις ἐχαρίσατο. Καίτοι τι μέγα εἶχεν ἡ ἀπόκρισις, οἷον Ἀνδρέας ἐμβαθύνων τὸν νοῦν ἐθεώρησεν. «Ἔρχου» γάρ, φησί, «καὶ

25 ἴδε». Πῶς γὰρ γέγονας προφήτης; πόθεν θεοφόρος ἀθρόον; τί θορυβεῖς τοῦ Πέτρου τὰς ἀκοάς; τί φθάσαι σπεύδεις, ὃν οὐ δύνῃ φθάσαι; ὁ πανταχοῦ παρῶν, πῶς εὐρεθῆναι δύναται; Ἀλλὰ γὰρ οἶδεν ὁ Ἀνδρέας ὃ λέγει· Εὐρήκαμεν ὃν ἀπώλεσεν ὁ Ἀδάμ, ὃν ἐξημιώθη ἡ Εὐα, ὃν ἡ νεφέλη τῆς ἁμαρτίας ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἡμετέρων

φήτη και ἄλλοτε ὡς λυτρωτὴ τοῦ Ἰσραήλ, δοκιμάζοντας μεγάλη ἀμφιβολία γι' αὐτά, ἐξαιτίας τοῦ σάλου ἀπὸ τὸ πάθος, ὥστε οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Κλεώπα μαθητές νὰ λένε ἀκόμα καὶ στὸν ἴδιο τὸν Χριστό· «Σὺ ὁ ἴδιος κατοικεῖς στὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ δὲν ξέρεις αὐτὰ πὺ ἐγιναν τὶς μέρες αὐτές;». Καὶ ὅταν ρωτήθηκαν, ποιά; Ἀπάντησαν· «Τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ἰησοῦ τὸν Ναζωραῖο, ὁ ὁποῖος ἦταν προφήτης»⁵⁸ καὶ τὰ λοιπά. Τὸν θεωροῦσαν λοιπὸν ὡς προφήτη καὶ λυτρωτὴ τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλ' ἐξαιτίας τοῦ πάθους κινδύνευαν νὰ ἀμφισβητήσουν καὶ αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἀντίληψη, ὅτι εἶναι λυτρωτὴς τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ αὐτὸ δὲν γινόταν ἄδικα, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξει, ὅτι «τό μωρὸ τοῦ Θεοῦ εἶναι πιὸ σοφὸ ἀπὸ τὴ σοφία τῶν ἀνθρώπων»⁵⁹. Γιατὶ μὲ τὸ πάθος τοῦ σταυροῦ ὅλοι κοσκινίσθηκαν καὶ συνταράχθηκαν, ὅχι μόνο οἱ ἀπλοῖ μαθητές του, ἀλλ' ἀκόμη καὶ οἱ ἐκλεκτοί, καὶ ἡ μητέρα του. Αὐτὸ στήριξε ὅλη τὴν οἰκουμένη, μὲ τὴ δύναμη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, μέσω τοῦ ὁποῖου καὶ μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο ἡ δόξα ἀνήκει στὸν Πατέρα, μαζὶ μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

7. ΑΠΟ ΤΟ ΕΓΚΩΜΙΟ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΘΩΜΑ

Μᾶς συνάθροισε σέ πανηγύρη ἡ ἱερατικὴ σάλπιγγα, ὁ Ἀνδρέας, ὁ πρωτότοκος τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων, ὁ στύλος τῆς Ἐκκλησίας πὺ πρῶτος στήθηκε, ὁ πρὶν ἀπὸ τὸν Πέτρο Πέτρος, τὸ θεμέλιο τοῦ θεμελίου, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀρχῆς, αὐτὸς πὺ πρὶν νὰ κληθεῖ καλεῖ, αὐτὸς πὺ πρὶν νὰ ὀδηγηθεῖ ὀδηγεῖ. Κηρύττει Εὐαγγέλιο, αὐτὸ πὺ ποτὲ δὲν τοῦ εἶχε ἐμπιστευθεῖ. Προτοῦ νὰ τὴ μάθει, ἀποκαλύπτει στὸν ἀδελφὸ του τὴ ζωή. Τὸσο μεγάλο πλοῦτο τοῦ χάρισε ἡ ἀπάντηση στό· «Ποῦ μένεις;»⁶⁰. Ἄν καὶ βέβαια περιεῖχε κάτι μεγάλο ἡ ἀπάντηση τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο εἶδε ὁ Ἀνδρέας ἐμβαθύνοντας μὲ τὸν νοῦ του. Γιατὶ τοῦ εἶπε· «Ἐλα καὶ δές». Πῶς ὅμως ἐγινες προφήτης; Πῶς ἐγινες θεοφόρος μονομιᾶς; Γιατὶ ἐνοχλεῖς τὰ αὐτιά τοῦ Πέτρου; Γιατὶ διάζεσαι νὰ φθάσεις, ἐκεῖνον πὺ δὲν μπορεῖς νὰ φθάσεις; Πῶς μπορεῖ νὰ βρεθεῖ ὁ πανταχοῦ παρών; Ἀλλ' ὁ Ἀνδρέας ξέρει τί λέγει· Βοήκαμε Ἐκεῖνον πὺ ἔχασε ὁ Ἀδάμ, Ἐκεῖνον πὺ ζημώθηκε ἡ Εὐα, Ἐκεῖνον πὺ ἡ νεφέλη τῆς ἁμαρτίας τὸν ἔκρουσε ἀπὸ τὰ μάτια μας, Ἐκεῖνον

59. Α' Κορ. 1, 25.

60. Ἰω. 1, 39.

ἔκρουσεν, ὃν ἐχώρισεν ἡμῶν ἡ παρακοή, ὃν ἐζήτει Δαβίδ· «Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεὸν ἐξεζήτησα». Καί, «Ζητήσατε τὸν Κύριον», Σοφονίας βοᾷ, «πάντες ταπεινοὶ γῆς».

Πέπαικεν ἡμᾶς ὁ Θεός, ἡνίκα τοῦ Ἀδὰμ κατεδίκασε θάνατον
 5 καὶ βίον ἐπίπονον· «Ἰάσατο δέ, καὶ πατάξας ἐμότωσεν»· ὅτε σταυρωθεὶς ὑπὲρ τοῦ γένους, τῷ μάλωπι αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, καὶ τῇ ἀναστάσει πάντας ἰάσατο. Γυμνός ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁ Χριστὸς ἀνήγετο· ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἔχων, ἱμάτιον οὐκ ἔχρηξεν. Ἄμωμος ἦν καὶ λανθάνειν οὐκ ᾤφειλεν. Οὐθέν ἦν ἄσχημον αὐτῷ· αὐτὸς γὰρ
 10 ἡμῶν τὰ ἀσχήμονα εὐσχήμονα δείκνυσιν. Εὗρον αἱ μυροφόροι, ὅπερ διὰ τῆς Εὐᾶς ἀπάλεσαν· εὗρε τὸ κέρδος ἡ παρασχοῦσα τῆς ζημίας τὴν ὑπόθεσιν. «Ἦξει ἡμῖν, ὡς ὑετὸς πρῶιμος καὶ ὄψιμος τῇ γῆ». Ὅρα τοίνυν τὸν Κύριον μετὰ τὴν ἀνάστασιν πρῶιμον ταῖς γυναιξίν, ὄψιμον τοῖς ἀποστόλοις φαινόμενον. Πρωὶ μὲν γὰρ ταῖς γυναιξί,
 15 «Χαίρετε», ὁψὲ δὲ ἐν τῇ Σιών εἰρήνην τοῖς μαθηταῖς προσεφώνησε· ταῖς μὲν, ἵνα λύσῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς λύπης, τοῖς δέ, ἵνα καταλύσῃ τὴν ἔχθραν, ἣν ὁ δράκων ἐκακούργησε. «Σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς»· πρὸ τῆς ὁμολογίας ὁ μισθός· πρὶν ἐργάσῃ τὸν ἀμπελῶνα, τὸ δηνᾶριον ἔλαβες· πρὶν ἂν ἄψῃς τὸν βωμόν, τὴν θυσίαν προσδέ-
 20 δεξαι· πρὶν κηρύξεις, ἔστεφανώθῃς Πτωχοὺς καὶ ἀγραμμάτους ὁ Χριστὸς ἐξελέξατο· ἡ σοφία γὰρ οὐ χρήζει συνηγόρων, ἀλλ' ὑπηρετῶν· οὐδεὶς γὰρ οὐδὲν αὐτῇ παρέχει, παρ' αὐτῆς δὲ πάντες καὶ πάντα λαμβάνομεν.

**Η. ΕΙΣ ΙΑΚΩΒΟΝ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ,
 ΚΑΙ ΔΑΒΙΔ ΘΕΟΠΑΤΟΡΑ**

25

Εἰ μὴ «ἐταπεινώσεν ἑαυτόν, γενόμενος» ὁ Σωτὴρ ἡμῶν «ὑπήκοος μέχρι θανάτου», οὐκ ἂν οἰκέται συγγενεῖς ἐχρημάτιζον, οὐκ ἂν ὁ πηλὸς πατὴρ τοῦ κεραμέως ἐλέγετο. Ἐν τῇ Σιών τὴν Βηθλεὲμ ὡς παροῦσαν ἀσπάζομαι, ἐν τῇ θυγατρὶ τὴν μητέρα βλέπω. Ἐν σοὶ δα-
 30 δούχος ἀστήρ εἰς ἀνήφθη, ἐν ταύτῃ δὲ πολλοί· ἐκεῖνος τοὺς Μάγους

61. Ψαλμ. 76, 3.

62. Σοφ. 2, 3.

63. Ὡσηὲ 6, 1.

πού μᾶς στέρησε ἢ παρακοή, Ἐκείνον πού ζητοῦσε ὁ Δαβίδ· «Τὴν ἡμέρα τῆς θλίψεώς μου ἐζήτησα μὲ πόθο τὸν Θεό»⁶¹. Καὶ ὁ Σοφονίας φωνάζει· «Ζητεῖστε τὸν Κύριο ὅλοι οἱ ταπεινοὶ τῆς γῆς»⁶².

Μᾶς χτύπησε ὁ Θεὸς ὅταν καταδίκασε τὸν Ἀδὰμ σὲ θάνατο καὶ σὲ ζωὴ ἐπίπονη. «Μᾶς θεράπευσε, καὶ χτυπώντας μᾶς ἐπούλωσε τὰ τραύματα»⁶³. Ὅταν σταυρώθηκε γιὰ τὸ γένος μας, μὲ τὴν πληγὴ του, σύμφωνα μὲ τὸν Ἡσαΐα, καὶ τὴν ἀνάστασή του μᾶς θεράπευσε ὅλους⁶⁴. Ὁ Χριστὸς γυμνὸς ἀνέβηκε στὸν σταυρό, γιατί, μὴ ἔχοντας ἁμαρτία, δὲν χρειαζόταν ἔνδυμα. Ἦταν ἄσπιλος καὶ δὲν χρειαζόταν νὰ κρυφθεῖ. Τίποτε τὸ ἄσχημο δὲν εἶχε· καθόσον αὐτὸς τὰ δικά μας ἄσχημα τὰ ἔκανε σεμνά. Οἱ μυροφόρες βρῆκαν ἐκεῖνο πού ἔχασαν μὲ τὴν Εὐα. Βρῆκε τὸ κέρδος ἐκείνη πού ἔγινε αἰτία τῆς ζημιᾶς. «Θὰ ἔρθει σὲ μᾶς, ὅπως ἔρχεται ἡ πρῶιμη καὶ ὄψιμη βροχὴ στὴ γῆ»⁶⁵. Πρόσεχε λοιπὸν τὸν Κύριο μετὰ τὴν ἀνάσταση πού ἐμφανίζεται πρῶιμα στὶς γυναῖκες καὶ ὄψιμα στοὺς ἀποστόλους. Πράγματι πρῶι εἶπε στὶς γυναῖκες, «Χαίρετε», καὶ ἀργὰ στὴ Σιών προσφώνησε τοὺς μαθητὲς μὲ τὴν εἰρήνη. Στὶς γυναῖκες γιὰ νὰ διαλύσει τὴν ἀπόφαση τῆς λύπης, ἐνῶ στοὺς μαθητὲς γιὰ νὰ καταργήσει τὴν ἔχθρα, τὴν ὁποία μηχανεύθηκε ὁ δράκος. «Σὺ θὰ ὀνομασθεῖς Κηφᾶς»⁶⁶. Πρὶν ἀπὸ τὴν ὁμολογία ἔρχεται ὁ μισθός. Πρὶν νὰ ἐργασθεῖς στὸν ἀμπελώνα, ἔλαβες τὸ δηνάριο. Πρὶν κἂν ἀγγίξεις τὸν βωμό, δέξου τὴ θυσία. Προτοῦ νὰ κηρύξεις, στεφανώθηκες. Φτωχοὺς καὶ ἀγράμματους διάλεξε ὁ Χριστός. Καθόσον ἡ σοφία δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ συνηγόρους, ἀλλὰ ἀπὸ ὑπηρετές. Γιατὶ κανένας δὲν τῆς δίνει τίποτε, ἀντίθετα, ἀπὸ αὐτὴν ὅλοι παίρνουμε τὰ πάντα.

8. ΣΤΟΝ ΙΑΚΩΒΟ, ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΘΕΟΠΑΤΟΡΑ ΔΑΒΙΔ

Ἐὰν ὁ Σωτῆρας δὲν ταπεινῶνε τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ νὰ γίνεи ὑπάκουος μέχρι θανάτου⁶⁷, δὲν θὰ γίνονταν οἱ ὑπηρετές συγγενεῖς, οὔτε καὶ ὁ πηλὸς θὰ μπορούσε νὰ λέγεται πατέρας τοῦ κεραμοποιοῦ. Στὴ Σιών ἀσπάζομαι τὴν Βηθλεὲμ σὰν νὰ εἶναι παροῦσα, στὸ πρόσωπο τῆς θυγατέρας βλέπω τὴ μητέρα. Σὲ σένα ἀναψε ἓνα φωτεινὸ ἀστέρι, ἐνῶ σ' αὐτὴν πολλά. Ἐκεῖνο ὁδήγησε τοὺς Μάγους, αὐτὴ φώτισε

64. Ἦσ. 53, 6.

65. Ὡσηὲ 6, 3.

66. Ἰω. 1, 42

67. Φιλ. 2, 8.

ὠδήγησεν, αὕτη Πάρθους καὶ Μήδους καὶ Ἐλαμίτας καὶ τοὺς ἐξ
 ἔθνῶν πάντων τῷ φωτὶ τῆς ἀστραπῆς ἐδαδούχησε. Σὺ γάλα ἔλκεις
 ἐκ μασθῶν παρθενικῶν, αὕτη Πνεῦμα ἐκ κόλπων κατάγει πατρι-
 κῶν σὺ τὸν ἄρτον ἐξύμωσας, ἀλλ' ἡ Σιών δεῖπνον ἀνέδειξε· σὺ τὸν
 5 μόσχον ἐπὶ τῆς φάτνης ἔθρεψας, ἀλλ' ἡ Σιών εἰς τὸν βωμὸν ἀνήγα-
 γε· σὺ τὸν Ἰησοῦν ἐν τοῖς σπαργάνοις ἔκρουσας, αὕτη δὲ τὴν πλευ-
 ρὰν τῷ Θωμᾷ βουληθέντι ψηλαφῆσαι ἐγύμνωσε. Σὺ παρθένον ἔχεις
 τίκτουσαν κεκλεισμένων τῶν ὀργάνων τῆς φύσεως, αὕτη παστάδα
 κεκλεισμένων τῶν θυρῶν ἔνδον τὸν νυμφίον δεχομένην καὶ ἔχου-
 10 σαν.

Πῶς ἐγκωμιάσω τὸν τοῦ Χριστοῦ δοῦλον καὶ ἀδελφόν, τὸν τῆς
 νέας Ἱερουσαλήμ ἀρχιστάτηγον, τὸν τῶν ἱερέων ἡγεμόνα, τῶν ἀπο-
 στόλων τὸν ἑξαρχον, τὸν ἐν κεφαλαῖς κορυφήν, τὸν ἐν λύχνοις ὑπερ-
 λάμποντα, τὸν ἐν ἄστροις ὑπερφαίνοντα; Πέτρος δημηγορεῖ, ἀλλ'
 15 Ἰάκωβος νομοθετεῖ, καὶ ὀλίγαι λέξεις τὸ τοῦ ζητήματος συνέστει-
 λαν μέγεθος «Ἐγὼ κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἔθνῶν», καὶ
 ἐξῆς. Ἐγὼ κρίνω οὐ τὴν κρίσιν ἀθετεῖν οὐ θέμις, οὔτε φαυλίζειν τὸ
 ψήφισμα. Ἐν ἐμοὶ γὰρ ὁ πάντων κριτῆς καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων
 φθέγγεται· ἐμὸν τὸ ὄργανον· ἀλλ' ὁ τεχνίτης ὑπὲρ ἐμέ· Ἐγὼ τὴν
 20 γλῶσσαν παρέχω· ἀλλ' ὁ δημιουργὸς Λόγος τὸν λόγον χορηγεῖ. Μὴ
 τῷ καλάμῳ, τῷ δὲ γράφοντι πρόσεχε. Τὴν ἀκοὴν ὑπακοὴν διαδεχέ-
 σθω.

Πάρθους, Μήδους καὶ Ἐλαμίτες καὶ ὅλους τοὺς ἔθνικοὺς μὲ τὸ φῶς τῆς ἀστραπῆς. Σὺ τραβᾷς γάλα ἀπὸ παρθενικοὺς μαστοὺς, αὐτὴ φέρνει Πνεῦμα ἀπὸ κόλπους πατρικούς. Σὺ ζύμωσες ψωμί, ἀλλ' ἡ Σιών παρουσίασε δεῖπνο. Σὺ ἔθρεψες τὸν μόσχο στὴ φάτνη, ἀλλ' ἡ Σιών τὸν ἀνέδασε στὸν βωμό. Σὺ ἔκρουψες τὸν Ἰησοῦ σὲ σπάργανα, ἐνῶ αὐτὴ γύμνωσε τὴν πλευρὰ στὸν Θωμᾶ πού θέλησε νὰ τὴν ἀγγίξει. Σὺ ἔχεις παρθένο πού γεννᾷ μὲ κλεισμένα τὰ ὄργανα τῆς φύσεως, ἐνῶ αὐτὴ ἔχει νυφικὸ θάλαμο μὲ κλεισμένες τίς πόρτες, πού δέχεται καὶ ἔχει μέσα τῆς τὸν νυμφίο.

Πῶς νὰ ἐγκωμιᾶσω τὸν δοῦλο καὶ ἀδελφὸ τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἀρχιστράγητο τῆς νέας Ἱερουσαλήμ, τὸν ἀρχηγὸ τῶν ἱερέων, τὸν κορυφαῖο τῶν ἀποστόλων, τὴν κορυφὴ τῶν κεφαλῶν, αὐτὸν πού λάμπει περισσότερο μεταξὺ τῶν λυχναριῶν, αὐτὸν πού φέγγει περισσότερο ἀνάμεσα στὰ ἀστέρια; Ὁ Πέτρος ἀγορεύει, ἀλλ' ὁ Ἰακώβος νομοθετεῖ, καὶ λίγες λέξεις περιόρισαν τὸ μέγεθος τοῦ ζητήματος: «Ἐγὼ κρίνω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐνοχλοῦμε αὐτοὺς πού προέρχονται ἀπὸ τὰ ἔθνη»⁵⁸ καὶ τὰ λοιπὰ. Ἐγὼ κρίνω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀθετοῦμε τὴν κρίση ἐκείνου, οὔτε νὰ ἐξευτελίζουμε τὸ ψήφισμα. Γιατὶ μὲ μένα μιλάει ὁ κριτὴς ὅλων, νεκρῶν καὶ ζωντανῶν. Δικὸ μου τὸ ὄργανο, ἀλλὰ ὁ τεχνίτης εἶναι πάνω ἀπὸ μένα. Ἐγὼ δίνω τὴ γλῶσσα, ἀλλ' ὁ δημιουργὸς Λόγος δίνει τὸν λόγο. Μὴ δίνεις σημασία στὸ καλάμι, ἀλλὰ σ' αὐτὸν πού γράφει. Τὴν ἀκοὴ ἄς τὴν διαδέχεται ἡ ὑπακοή.

68. Πράξ. 15, 19.

ΗΣΥΧΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ
 ΠΡΟΣ ΘΕΟΔΟΥΛΟΝ ΛΟΓΟΣ ΨΥΧΩΦΕΛΗΣ
 ΠΕΡΙ ΝΗΨΕΩΣ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΗΣ,
 ΤΑ ΛΕΓΟΜΕΝΑ ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΑ ΕΥΚΤΙΚΑ

ΠΡΩΤΗ ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ

- 1 *Νῆψις ἐστὶ μέθοδος πνευματικῆ, ἐμπαθῶν νοημάτων καὶ λόγων καὶ πονηρῶν ἔργων πάνπαν τὸν ἄνθρωπον σὺν Θεῷ ἀπαλλάττουσα, χρονίζουσα καὶ προθύμως ὀδευομένη· γνῶσιν τε ἀσφαλῆ Θεοῦ τοῦ ἀκαταλήπτου ὀδευομένη χαρίζεται, καθ' ὅσον ἐφικτόν, καὶ μυστηρίων θείων καὶ ἀποκρύφων ἀποκρύφως λύσιν ὑπάρχει τε πάσης ἐντολῆς Θεοῦ Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης ποιητικῆ, καὶ παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος παρεκτικῆ. Αὕτη δὲ κυρίως ἐστὶν ἡ τῆς καρδίας καθαρότης, ἣτις διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν καλλονὴν αὐτῆς, ἢ κυριωτέρως εἰπεῖν, διὰ τὴν ἀπροσεξίαν καὶ ἀμέλειαν ἡμῶν, σπανίζει σήμερον πάνυ ἐν μοναχοῖς, ἦν ὁ Χριστὸς μακαρίζει, λέγων «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται». Τοιαύτη οὖν οὕσα, πολλοῦ ἀγοράζεται. Νῆψις ἐν ἀνθρώπῳ χρονίζουσα, ὀρθοῦ καὶ θεαρέστου βίου ὀδηγὸς γίνεται. Τούτου καὶ ἐπίδασις, θεωρίαν καὶ τὸ τριμερὲς τῆς ψυχῆς δικαίως κινεῖν ἡμᾶς ἐκδιδάσκει, τὰς αἰσθήσεις τε ἀσφαλῶς τηρεῖ, καὶ τὰς γενικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐν τῷ μετόχῳ αὐτῆς καθ' ἡμέραν αὖξει.*
- 2 *Ὁ μέγας νομοθέτης Μωσῆς, μᾶλλον δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑποδεικνύων τὸ ἄμεμπτον καὶ καθαρὸν καὶ περιεκτικὸν καὶ ὑποποιὸν τῆς τοιαύτης ἀρετῆς, καὶ διδάσκων ἡμᾶς, ὅπως ταύτης ἄρχε-*

1. Ματθ. 5, 8.

2. Τὸ λογικὸ, τὸ θυμικὸ καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸ.

ΠΡΟΣ ΘΕΟΔΟΥΛΟΝ,
 ΛΟΓΟΣ ΨΥΧΩΦΕΛΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΡΕΤΗ
 ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ,
 ΤΑ ΛΕΓΟΜΕΝΑ ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΥΚΤΙΚΑ

ΠΡΩΤΗ ΕΚΑΤΟΝΤΑΔΑ

1 Νήψη εἶναι μέθοδος πνευματική, ἡ ὁποία μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἀπολλάσσει τὸν ἄνθρωπο τελείως ἀπὸ ἐμπαθεῖς σκέψεις καὶ λόγους, καὶ ἀπὸ πονηρὰ ἔργα, ὅταν ἀκολουθεῖται μὲ προθυμία γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα. Ἐπίσης χαρίζει ἀσφαλῆ γνώση τοῦ ἀκατάληπτου Θεοῦ, ὅσο τοῦτο εἶναι δυνατὸ, καὶ ἐξήγηση τῶν θείων καὶ ἀπόρρητων μυστηρίων. Μὲ αὐτὴν κατορθώνει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐφαρμόσει ὅλες τὶς ἐντολὰς τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ παρέχει κάθε ἀγαθὸ τοῦ μελλοντικοῦ αἵωνα. Ἡ νήψη εἶναι κυρίως καθαρότητα τῆς καρδιᾶς, ἡ ὁποία, λόγῳ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ὁμορφιάς της, ἢ γιὰ νὰ κυριολεκτήσω, ἐξαιτίας τῆς ἀμέλειᾶς μας σπανίζει πολὺ σήμερα στοὺς μοναχοὺς. Αὐτὴν ὁ Χριστὸς τὴν μακαρίζει λέγοντας· «Εἶναι μακάριοι ὅσοι ἔχουν καρδιὰ καθαρὴ, γιὰτὶ αὐτοὶ θὰ δοῦν τὸν Θεό»¹. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι τέτοιου εἴδους, ἀγοράζεται καὶ μὲ μεγάλο τίμημα. Ἡ μακροχρόνια νήψη τοῦ ἀνθρώπου γίνεται ὁδηγὸς σωστῆς καὶ θεάρεστης ζωῆς, τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὴ βάση, γιὰτὶ μᾶς διδάσκει νὰ κινουῦμε δίκαια τὰ τρία μέρη τῆς ψυχῆς², διατηρεῖ μὲ ἀσφάλεια τὶς αἰσθήσεις μας, καὶ ἀυξάνει καθημερινὰ σ' ἐκεῖνον πού τὴν κατέχει, τὶς τέσσερις γενικὲς ἀρετές³.

2 Ὁ μεγάλος νομοθέτης Μωϋσῆς, ἢ μᾶλλον τὸ ἅγιο Πνεῦμα, δείχνοντάς μας ὅτι ἡ ἀρετὴ αὐτὴ εἶναι ἀμεμπτη, καθαρὴ, περιεκτικὴ καὶ ἀνυψωτικὴ, καὶ διδάσκοντάς μας μὲ ποιὸν τρόπο πρέπει νὰ τὴν

3. Δηλαδή, φρόνηση, ἀνδρεία, σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη.

σθαι καὶ ἐκτελεῖν δεῖ, «Πρόσεχε σεαυτῶ», φησί, «μὴ γένηται ῥῆμα κρυπτόν», τὴν μονολόγιστον ἐμφάνειαν ὀνομάζων πράγματός τινος μισουμένου πονηροῦ ὑπὸ Θεοῦ, ἣν δὴ καὶ προσβολὴν λέγουσιν οἱ Πατέρες, προσαγομένην τῇ καρδίᾳ σου παρὰ τοῦ διαδόλου, ἣ ἔπακολουθοῦσιν οἱ ἡμῶν λογισμοί, εὐθύς παραφανείσῃ τῷ νῶ, ἐμπαθῶς τε αὐτῇ προσιδαλέγονται.

3 Νῆψις ἐστὶν ὁδὸς πάσης ἀρετῆς καὶ ἐντολῆς Θεοῦ, ἣτις καὶ καρδία καὶ ἡσυχία, καὶ ἀφάνταστος τελειωθείσα φυλακὴ νοῦς ἡ αὐτή.

4 Οὐχ ὄρα φῶς ἡλίου ὃ γεννηθεὶς τυφλός· οὕτως οὐδὲ ὃ μὴ νῆψει ὀδεύων ὄρα πλουσίως τὰς μαρμαρυγὰς τῆς ἄνωθεν χάριτος· οὔτε δὲ ἐλευθερωθήσεται ἐκ πονηρῶν καὶ μισητῶν Θεῷ ἔργων τε καὶ λόγων καὶ ἐννοιῶν, ὅς οὐκ ἐλευθερίῳ τρόπῳ ἐν τῇ ἐξόδῳ τοὺς ταρταρίους παρελεύσεται ἄρχοντας.

5 Προσοχή ἐστὶ, καρδιακὴ ἀδιάλειπτος ἡσυχία ἀπὸ παντός λογισμοῦ, Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν αἰεὶ καὶ ἀεννάως καὶ ἀδειαλείπτως μόνον αὐτὸν ἀναπνεύουσα καὶ ἐπικαλουμένη, καὶ ἀνδρείως πρὸς τοὺς ἐχθρούς συντασσομένη αὐτῶ, αὐτῶ τε ἐξομολογουμένη τῷ ἐξουσίαν ἔχοντι συγχωρεῖν ἁμαρτήματα. Περιπτυσσομένης γὰρ συνεχῶς Χριστῶ δι' ἐπικλήσεως κρυπτῶς μόνῳ τῷ τὰς καρδίας ἐξεταζομένῳ, τοὺς ἀνθρώπους τε πάντας παντοίως λαθεῖν πειρωμένης τῆς ψυχῆς τὴν γλυκύτητα αὐτῆς καὶ τὸν ἔνδον ἀγῶνα, μήτε ὃ πονηρὸς λαθὼν εὐοδώσει κακίαν, καὶ ἀφανίσει καλλίστην ἐργασίαν.

6 Νῆψις ἐστὶν, ἔμμιμος λογισμοῦ πῆξις, καὶ στάσις αὐτοῦ ἐν πύλῃ καρδίας, ἣ τοὺς ἐρχομένους λογισμοὺς λεπτῶς ὄρα καὶ ἀκούει, τί μὲν λέγουσι, τί δὲ ποιοῦσιν οἱ φόνιοι, καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἐγγλυφεῖσα καὶ στηλωθεῖσα μορφή παρὰ τῶν δαιμόνων, καὶ πειρωμένη δι' ἑαυτῆς φανταστικῶς καταλύσαι τὸν νοῦν. Ταῦτα γὰρ φιλοπονούμενα τὴν πείραν τοῦ νοητοῦ πολέμου ἐπιστημόνως ἄγαν ἡμῖν, εἰάν θέλωμεν, δεικνύουσιν.

7 Οἶδε γεννᾶν φόβος ὃ διττὸς καὶ αἰ ὑπὸ Θεοῦ ἐγκαταλείψεις καὶ

ἀρχίζουμε καὶ νὰ τὴν ἐκτελοῦμε, λέγει· «Πρόσεχε τὸν ἑαυτὸ σου, νὰ μὴ ὑπάρξει λόγος κρυφὸς στὴν καρδιά σου»⁴, ἐννοώντας τὴν μονολόγιστη ἐμφάνιση κάποιου πονηροῦ πράγματος, τὸ ὁποῖο μισεῖται ἀπὸ τὸν Θεό. Αὐτὸ οἱ Πατέρες τὸ ὀνομάζουν καὶ προσβολή, ἢ ὁποία γίνεται στὴν καρδιά σου ἀπὸ τὸν διάβολο. Τὴν προσβολή, μόλις ἐμφανισθεῖ στὸν νοῦ μας, ἀκολουθοῦν οἱ λογισμοὶ μας, πὺ ἀρχίζουν νὰ συνδιαλέγονται μαζί της μὲ πάθος.

3 Νήψη εἶναι ὁ δρόμος κάθε ἀρετῆς καὶ ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποία λέγεται καὶ καρδιά καὶ ἡσυχία, καὶ ὅταν φθάσει στὴν τελειότητα χωρὶς φαντασίες, λέγεται φυλακὴ τοῦ νοῦ.

4 Αὐτὸς πὺ γεννήθηκε τυφλὸς δὲν βλέπει τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Ἔτσι καὶ ἐκεῖνος πὺ δὲν βαδίζει μὲ νήψη, δὲν βλέπει τὶς πλούσιες ἀνταύγιες τῆς οὐράνιας χάριτος, οὔτε καὶ θὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ πονηρὰ καὶ μισητὰ στὸν Θεὸ ἔργα, καὶ λόγια καὶ σκέψεις. Αὐτὸς κατὰ τὸν θάνατό του δὲν θὰ μπορέσει νὰ περάσει ἐλεύθερα ἀπὸ τοὺς ἀρχόντες τοῦ ταρτάρου (ἄδη).

5 Προσοχή εἶναι ἡ ἀδιάλειπτη ἡσυχία τῆς καρδιᾶς ἀπὸ κάθε κακὸ λογισμό, ἢ ὁποία μόνο τὸν Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεό, ἀναπνέει καὶ ἐπικαλεῖται, ἀντιπαρατάσσεται στοὺς ἐχθροὺς μαζί μὲ αὐτὸν καὶ ἐξομολογεῖται σ' αὐτὸν πὺ ἔχει ἐξουσία νὰ συγχωρεῖ ἁμαρτίες. Γιατί, ἀγκαλιᾶζοντας ἡ ψυχὴ μὲ τὴν ἐπίκλησή της συνεχῶς τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος μόνος γνωρίζει κατὰ τρόπο μυστικὸ τὶς καρδιές, προσπαθεῖ ν' ἀποκρύψει μὲ κάθε τρόπο ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τὴ γλυκύτητά της καὶ τὸν ἐσωτερικὸ της ἀγώνα, φοβούμενη μὴ τυχὸν τὴν ἐξαπατήσει λαθραῖα ὁ πονηρός, καὶ ἔτσι ἀνοίξει τὸν δρόμο στὴν κακία, καὶ ἀφανίσει τὸ ἄριστο αὐτὸ ἔργο της.

6 Νήψη εἶναι ἡ μόνιμη σταθεροποίησις τοῦ λογισμοῦ καὶ στάσις τοῦ στήν πύλη τῆς καρδιᾶς, ἢ ὁποία βλέπει καὶ ἀκούει ἐξονυχιστικὰ τοὺς λογισμοὺς πὺ εἰσέρχονται, τί κάνουν καὶ τί λένε οἱ φονιάδες δαίμονες, καὶ ποιά εἶναι ἡ μορφή πὺ χαράχθηκε καὶ στήθηκε σὰν στήλη ἀπὸ αὐτούς, καὶ προσπαθεῖ μὲ τὶς φαντασιώσεις της νὰ ἐξουδετερώσει τὸν νοῦ. Ἄν λοιπὸν αὐτὰ τὰ καλλιεργήσουμε μὲ κόπο, θὰ μᾶς δείξουν, ἂν θέλουμε, μὲ πολλὴ ἀκριβεία τὴν πείρα τοῦ νοητοῦ πολέμου.

7 Ὁ διπλὸς φόβος, γιὰ τὴν ἐγκατάλειψη ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς

αί παιδευτικαὶ τῶν πειρασμῶν συμβάσεις, συνέχειαν ἐπιστατικὴν προσοχῆς ἐν τῷ ἡγεμονικῷ τοῦ ἀνθρώπου πειρωμένου τὴν πηγὴν φράξει τῶν κακῶν λογισμῶν καὶ ἔργων, δι' ἣν καὶ ἐγκαταλείψεις καὶ οἱ ἀδόκητοι ἀπὸ Θεοῦ πειρασμοὶ πρὸς τὴν ἡμῶν τοῦ βίου διόρθωσιν, καὶ μάλιστα τοῖς γενεσαμένοις τὴν ἀνάπανσιν τοῦ καλοῦ τούτου καὶ ἀμελοῦσιν. Ἡ δὲ συνέχεια γεννᾷ ἕξιν, ἡ δὲ φυσικὴν τινα πυκνότητα νήψεως, ἡ δὲ θεωρίαν τέως τοῦ πολέμου ἡρέμα κατὰ ποιότητα γεννᾷ, ἣν δέχεται ἐπίμονος Ἰησοῦ εὐχή, ἡ ἀφάνταστος νοὸς γλυκεῖα ἡρεμία, καὶ ἡ κατάστασις ἐξ Ἰησοῦ συνεσιῶσα.

8 Ἰσταμένη καὶ ἐπικαλουμένη ἡ διάνοια Χριστὸν κατὰ τῶν πολεμίων, καὶ καταφεύγουσα ἐπ' αὐτόν, οἷον θῆρ τις κυκλωθεὶς ὑπὸ κυνῶν πολλῶν καὶ ἀντιστήσας ἑαυτὸν ἐν ὄχρωματι, πόρρωθεν δὲ νοητῶς τοὺς νοητοὺς λόχους τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν προβλέπουσα, καὶ διὰ τὸ συνεχῶς ἐντυγχάνειν τῷ εἰρηνοποιῷ Ἰησοῦ κατ' αὐτῶν, ἄτρωτος ἐξ αὐτῶν διαμένει.

9 Εἰ ἐπίστασαι καὶ ἐδόθη σοι εἰς τὰς πρωίας παρεστάναι καὶ ἐποπτεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐποπτεύειν, οἶδας ὃ λέγω· εἰ δὲ οὐ, νῆφε, καὶ λήψη.

10 Συστήματα θαλασσῶν ὕδωρ πολὺ· σύστημα δὲ καὶ κραταίωμα νήψεως καὶ νηφαλιότητος καὶ ψυχικῆς κατὰ βάθους ἡσυχίας, καὶ ἄδυσσοσ θεωριῶν καὶ ἕξα .. τε καὶ ἀπορρήτων, καὶ ἐπιγνωμονικῆς ταπεινώσεως καὶ εὐθύτητος καὶ ἀγάπης, νῆψις ἄκρα καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ χωρὶς λογισμῶν εὐχή, καὶ τοῦτο στενῶς καὶ πυκνῶς καὶ διηνεκῶς καὶ πονητικῶς καὶ μὴ περικακεῖν.

11 «Οὐ πᾶς ὃ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται», φησὶν, «ἐν τῇ βασιλείᾳ, ἀλλ' ὃ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου». Θέλημα δὲ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἐστὶ τοῦτο, τό, «Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον, μισεῖτε πονηρά». Οὐκοῦν σὺν τῇ εὐχῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μισήσωμεν καὶ πονηροὺς λογισμοὺς, καὶ ἰδοὺ πεποιήκαμεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

12 Ἀρετῆς πᾶσης ὑπογραμμὸς καὶ ὑπόδειγμα γένους ἀνθρώπων, καὶ ἀνάκλησις τοῦ παλαιοῦ πτώματος, ὃ Δεσπότης ἡμῶν καὶ Θεὸς

παιδευτικούς πειρασμούς πού ἔρχονται, γεννᾶ μὰ συνεχῆ ἐπιτήρηση τῆς προσοχῆς στὸν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου, πού προσπαθεῖ νὰ φράξει τὴν πηγὴ τῶν κακῶν λογισμῶν καὶ ἔργων, ἐξαιτίας τῶν ὁποίων ἔρχονται καὶ οἱ ἐγκαταλείψεις καὶ οἱ ἀπροσδόκητες δοκιμασίες ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὴ διόρθωση τῆς ζωῆς μας, καὶ μάλιστα ὅταν ἔχουμε δοκιμάσει τὸ καλὸ αὐτὸ καὶ τὸ ἀμελοῦμε. Ἡ συνεχῆς αὐτὴ νήψη γεννᾶ τὴ συνήθεια, καὶ αὐτὴ πάλι μὰ φυσικὴ πυκνότητα νήψης, καὶ αὐτὴ μὲ τὴ σειρὰ τῆς γεννᾶ ἡρεμῆ θέαση τοῦ νοητοῦ πολέμου, ἀνάλογη πρὸς τὸ ποιόν του, τὴν ὁποία διαδέχεται ἡ ἐπίμονη προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ, ἡ χωρὶς φαντασίες γλυκειὰ ἡρεμία τοῦ νοῦ, καὶ ἡ κατάσταση τῆς συνύπαρξης μὲ τὸν Ἰησοῦ.

8 Ὁ νοῦς πού εἶναι σταθερὸς καὶ ἐπικαλεῖται τὸν Χριστὸ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ καταφεύγει σ' αὐτόν, σὰν θηρίο πού τὸ περικύκλωσαν πολλὰ σκυλιὰ καὶ αὐτὸ ἀντιστέκεται ὀχυρωμένο σ' ἓνα τόπο, βλέπει ἀπὸ μακριὰ νοερὰ τοὺς νοητοὺς λόχους τῶν ἐχθρῶν, καὶ μὲ τὸ νὰ προσεύχεται συνεχῶς στὸν εἰρηνοποιὸ Ἰησοῦ ἐναντίον τους, μένει ἀτρωτος ἀπὸ αὐτούς.

9 Ἄν ξέρεις καὶ σοῦ δόθηκε ἡ χάρη νὰ στέκεσαι τὰ πρωινὰ μπροστὰ στὸν Θεό, ὥστε καὶ νὰ ἐξετάζεις, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξετάζεις τὸν ἑαυτό σου, καταλαβαίνεις γιὰ ποιὸ πρᾶγμα μιλάω. Ἄν ὄχι, ἔχε νήψη καὶ θὰ καταλάβεις.

10 Τὰ συστήματα τῶν θαλασσῶν τὰ ἀπαρτίζει πολὺ νερό. Σύστημα καὶ δύναμη τῆς νήψης καὶ τῆς νηφαλιότητος καὶ τῆς ἐσωτερικῆς ψυχικῆς ἡσυχίας, καὶ ἄβυσσος θεωριῶν φοβερῶν καὶ ἀπορρητῶν, καὶ ταπείνωση μὲ μετάνοια καὶ εἰλικρίνεια καὶ ἀγάπη, εἶναι ἡ ἀπόλυτη νήψη καὶ ἡ χωρὶς λογισμοὺς προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μάλιστα ἀδιάκοπα καὶ συχνὰ καὶ διαρκῶς καὶ μὲ πόνον καὶ χωρὶς λιποψυχία.

11 «Δὲν θὰ μπεῖ», λέγει, «στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καθένας πού μὲ προσφωνεῖ Κύριε, Κύριε, ἀλλ' ἐκεῖνος πού ἔκτελεῖ τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα μου»⁵. Καὶ θέλημα τοῦ Πατέρα του εἶναι τὸ ἑξῆς: «Ὅσοι ἀγαπᾶτε τὸν Κύριο, νὰ μισεῖτε τὰ πονηρὰ»⁶. Μαζὶ λοιπὸν μὲ τὴν προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἅς μισήσουμε καὶ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, καὶ τότε θὰ ἔχουμε κάνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

12 Παράδειγμα κάθε ἀρετῆς καὶ ὑπόδειγμα γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ ἀνάκληση τοῦ παλιοῦ παραπτώματος, εἶναι ὁ Κύριος καὶ

σαρκωθείς, προέθηκεν ἡμῖν, ζωγραφήσας τὸν ἐν σαρκὶ αὐτοῦ πανάρετον βίον. Σὺν πᾶσι δὲ τοῖς καλοῖς οἷς ἡμῖν ὑπέδειξε, μετὰ τὸ βάπτισμα ἀνελθὼν εἰς τὴν ἔρημον, μετὰ νηστείας ἄρχεται πάλης νοητῆς τοῦ διαδόλου, ὡς ἀνθρώπῳ ψιλῶ αὐτῷ προσελθόντος, καὶ διὰ τοῦ τρόπου τῆς νίκης ἐδίδαξε καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀχρεῖους δούλους ὁ Δεσπότης πρὸς τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας ὅπως χρῆ τὴν πάλην ἐνεργεῖν, τουτέστιν ἐν ταπεινώσει καὶ νηστεία καὶ εὐχῇ καὶ νήψει, ὁ μὴ χρήζων τῶν τοιούτων, καθὼς Θεὸς καὶ Θεὸς τῶν θεῶν.

13 Τὸ δὲ πόσοι τρόποι εἰσὶ κατ' ἐμὲ τῆς νήψεως, καθαρίζειν ἀπὸ λογισμῶν ἐμπαθῶν τὸν νοῦν κατ' ὀλίγον, ἰδοὺ σημάσαι σοι αὐτοῦ ἀκομψεύστῳ λέξει καὶ ἀποικίλῳ οὐκ ὀκνήσω· οὐ γὰρ ἔκρινα, ὥσπερ ἐν τοῖς τοῦ πολέμου διηγήμασιν, ἐν τῷδε τῷ λόγῳ κρύψαι τὴν ὠφέλειαν διὰ τῶν λέξεων, καὶ μάλιστα τοῖς ἀπλουστέροις. Σὺ δέ, τέκνον Τιμόθεε, πρόσεχε οἷς ἀναγινώσκεις

14 Εἷς οὖν τρόπος νήψεως, τὸ τὴν φαντασίαν πυκνὰ σκοπεῖν, ἡγουν τὴν προσβολήν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸν Σατανᾶν χωρὶς φαντασίας λογισμοὺς δημιουργεῖν καὶ παραδεικνύειν τῷ νῷ πρὸς ἀπάτην ψευδοῦ.

15 Ἄλλος δέ, τὸ ἔχειν τὴν καρδίαν βαθέως διὰ παντὸς σιωπῶσαν καὶ ἡσυχάζουσαν ἀπὸ παντὸς λόγου, καὶ εὐχεσθαι.

16 Ἄλλος, τὸ παρακαλεῖν τὸν Ἰησοῦν εἰς βοήθειαν συνεχῶς ἐν ταπεινώσει.

17 Ἄλλος δὲ τρόπος, τὸ μνήμην ἔχειν θανάτου ἀδιάλειπτον ἐν τῇ ψυχῇ.

18 Αὗται πᾶσαι αἱ ἐργασίαι, ἀγαπητέ, τὰς πονηρὰς ἐννοίας δίκην πυλωρῶν κωλύουσι. Τὸ δὲ ὄραν πρὸς οὐρανόν, καὶ γῆν μηδὲν ἡγεῖσθε, ὅπως ἐνεργὲς ἐστὶ σὺν τοῖς ἄλλοις, Θεοῦ διδόντος ῥῆμα, ἐν ἄλλῳ τόπῳ ἐκτελέστερον ἐκ(τε)θήσομαι.

19 Ἐὰν πρὸς ὀλίγον τῶν παθῶν τὰς αἰτίας ἐκκόψαντες, τοῖς πνευματικοῖς ἐνασχοληθῶμεν θεωρήμασι, μὴ ἐν αὐτοῖς δὲ διατρίψωμεν, αὐτὸ τοῦτο ἔχοντες ἔργον, εὐχερῶς πάλιν ἐπὶ τὰ τῆς σαρκὸς πάθη περιτρεπόμεθα, μηδὲν ἄλλο ἐκεῖθεν καρπωσάμενοι, ἢ σκότωσιν παντελῶς τοῦ νοῦ, καὶ ἐπὶ τὰ ὑλικά ἐκτροπήν.

Θεός μας, ὁ ὁποῖος ἔλαβε σάρκα καὶ ἔθεσε μπροστὰ μας ζωγραφισμένη τὴν ἔνσαρκη πανάρετη ζωὴ του. Καὶ μαζὶ μὲ ὅλα τὰ καλὰ ποὺ μᾶς πρόβαλε ὡς παράδειγμα, πηγαίνοντας μετὰ τὸ βάπτισμά του στὴν ἔρημο, ἀρχίζει μὲ νηστεία τὴ νητητὴ πάλη μὲ τὸν διάβολο, ποὺ τὸν πλησίασε σὰν νὰ ἦταν ἀπλὸς ἄνθρωπος, καὶ μὲ τὸν τρόπο ποὺ τὸν νίκησε ὁ Κύριος δίδαξε καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνάξιους δούλους, πῶς νὰ διεξάγουμε τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν πονηρῶν πνευμάτων, δηλαδή μὲ ταπείνωση καὶ νηστεία καὶ προσευχὴ καὶ νήψη, αὐτὸς ποὺ δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ τέτοια, ἀφοῦ ἦταν Θεὸς καὶ Θεὸς τῶν θεῶν.

13 Τὸ πόσοι τρόποι νήψεως ὑπάρχουν κατ' ἐμέ, ποὺ μποροῦν νὰ καθαρίζουν τὸν νοῦ σιγὰ-σιγὰ ἀπὸ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς, δὲν θὰ βαρεθῶ νὰ σοῦ τοὺς ὑποδείξω μὲ γλώσσα ἀνεπιτήδευτη καὶ ἀπλῆ. Γιατί δὲν ἔκρινα σωστό, ὅπως γίνεται στὶς διηγήσεις τῶν πολέμων, στὸν λόγο αὐτὸν νὰ κρύψω τὴν ὠφέλεια μὲ τὶς λέξεις, καὶ μάλιστα γιὰ τοὺς πιὸ ἀπλοῦς. Ἐσὺ ὅμως, παιδί μου Τιμόθεε, πρόσεχε αὐτὰ ποὺ διαβάζεις»⁷.

14 Ἔνας λοιπὸν τρόπος νήψεως εἶναι τὸ νὰ ἐξετάζεις συχνὰ καὶ μὲ προσοχὴ τὴ φαντασία σου, δηλαδή τὴν προσβολή, ἐπειδὴ ὁ Σατανᾶς δὲν μπορεῖ χωρὶς φαντασία νὰ δημιουργεῖ λογισμούς καὶ νὰ τοὺς παρουσιάζει στὸ νοῦ γιὰ νὰ τὸν ἔξαπατᾷ.

15 Ἄλλος τρόπος εἶναι νὰ ἔχεις τὴν καρδιὰ σου πάντοτε σὲ βαθειὰ σιωπὴ καὶ ἡσυχία ἀπὸ κάθε λογισμό, καὶ νὰ προσεύχεσαι.

16 Ἄλλος τρόπος εἶναι νὰ παρακαλεῖς τὸν Ἰησοῦ συνεχῶς μὲ ταπείνωση νὰ σοῦ στέλνει βοήθεια.

17 Ἄλλος τρόπος ἐπίσης εἶναι νὰ ἔχουμε πάντοτε μέσα στὴν ψυχὴ μας τὴ μνήμη τοῦ θανάτου.

18 Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐργασίες, ἀγαπητέ, ἐμποδίζουν, σὰν θυρωροί, τὶς πονηρὲς σκέψεις. Καὶ τὸ νὰ ἔχεις τὸ βλέμμα σου στραμμένο πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ νὰ θεωρεῖς τὴ γῆ σὰν τίποτε, τὸ πῶς καὶ αὐτὸ εἶναι ὠφέλιμο μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, ἂν ὁ Θεὸς μοῦ δώσει λόγο, θὰ τὸ ἐκθέσω καὶ αὐτὸ πληρέστερα σὲ ἄλλη εὐκαιρία.

19 Ἄν κόψουμε γιὰ λίγο τὶς αἰτίες τῶν παθῶν, καὶ ἀσχοληθοῦμε μὲ πνευματικὲς σκέψεις, ἀλλὰ δὲν παραμείνουμε σ' αὐτὲς καθιστώντας τὶς ὡς κύριο ἔργο μας, εὐκόλα θὰ ἐπιστρέψουμε πάλι στὰ πάθη τῆς σάρκας, χωρὶς νὰ ἔχουμε κερδίσει τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖ, παρὰ μόνον πλήρη σκοτισμὸ τοῦ νοῦ, καὶ ἐκτροπὴ πρὸς τὰ ὑλικά.

- 20 Δει τον αγωνιζόμενον ἔνδον κατὰ στιγμήν χρόνου ἔχειν τὰ τέσσαρα ταῦτα, ταπεινώσειν, προσοχήν τε ἄκραν, ἀντίρρησιν, καὶ προσευχήν· ταπεινώσειν μὲν, ὅτι πρὸς ὑπερηφάνους δαίμονας ἀντιθέτους ταπεινώσει ἐστὶν αὕτη ἢ πάλη, ἵνα τὴν Χριστοῦ βοήθειαν ἐν χειρὶ καρδίας ἔχη, διὰ τὸ τὸν Κύριον ὑπερηφάνους μισεῖν· προσοχήν δέ, ἵνα αἰετὴ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ποιῇ μηδένα λογισμὸν ἔχειν, κἂν δῆθεν ἀγαθὸς φαίνεται· ἀντίρρησιν δέ, ἵνα ὀπηνίκα ὀξέως γνοῦς τὸν ἐλθόντα, εὐθύς μετ' ὀργῆς ἀντιλογισθεῖς τῷ πονηρῷ. «Καὶ ἀποκριθήσομαι», φησί, «τοῖς ὀνειδίζουσί μοι κακά· Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγῆσεται ἡ ψυχὴ μου;»· εὐχήν δέ, ἵνα μετὰ τὴν ἀντίρρησιν, εὐθύς ἐκ βαθέων καρδίαν κραυγᾶσῃ πρὸς Χριστὸν στεναγμῶ ἀλαλήτῳ· καὶ τότε αὐτὸς ὁ αγωνιζόμενος βλέπεται τὸν ἐχθρὸν λυόμενον τῷ ἁγίῳ καὶ προσκυνητῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, ὡς χοῦν ὑπὸ ἀνέμου, ἢ ὡς καπνὸν ἐκλείποντα μετὰ τῆς φαντασίας αὐτοῦ.
- 21 Ὁ μὴ ἔχων εὐχήν καθαρὰν λογισμῶν, ὄπλον οὐκ ἔχει εἰς πόλεμον· εὐχήν δὲ λέγω ἀενάως ἐνεργομένην ἐν ἀδύτοις τῆς ψυχῆς, ἵνα τῇ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσει ὁ κρυφίως πόλεμος μαστιγῆται, καὶ φλέγηται πολέμιος.
- 22 Εὐ μὲν ὀφείλεις ὀξεῖ καὶ συντόνῳ νοῦ βλέμματι βλέπειν, ὥστε νοεῖν τοὺς εἰσερχομένους· γνοῦς δέ, παρ' αὐτὰ δι' ἀντιρρήσεως θλᾶν τὴν τοῦ ὀφείως κεφαλὴν, καὶ ἅμα τούτῳ σὺν στεναγμῶ βόησον πρὸς Χριστόν, καὶ λήψη πείραν τότε θείας ἀοράτου ἀντιλήψεως· καὶ τότε ὀρᾶς τηλαυγῶς εὐθύτητα καρδίας.
- 23 Ὡσπερ ὁ κρατῶν ἔσοπτρον ἐν χειρὶ, μέσον δὲ εἰ τύχοι πολλῶν ἰστάμενος ἀτενίζων τῷ ἐσόπτρῳ, βλέπει μὲν τὸν ἴδιον πρόσωπον ὁποῖον, βλέπει δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐγκυπτόντων ἐν τῷ ἐνὶ ἐσόπτρῳ, οὕτως ὁ δι' ὄλου ἐγκύπτων εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, βλέπει μὲν τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ἐν αὐτῇ, βλέπει δὲ καὶ τὰ μέλανα πρόσωπα τῶν νοητῶν Αἰθιόπων.
- 24 Ἄλλ' οὐ δύναται ὁ νοῦς νικῆσαι φαντασίαν δαμονίαν δι' ἑαυτοῦ μόνου, μήποτε τούτου θαρρείτω· πανοῦργοι γὰρ ὄντες καὶ ἡτ-

20 Ἐκεῖνος ποῦ διεξάγει τὸν ἐσωτερικὸ ἀγώνα, πρέπει νὰ ἔχει κάθε χρονικὴ στιγμή αὐτὰ τὰ τέσσερα· ταπείνωση, μεγάλη προσοχή, ἀντίρρηση κατὰ τοῦ πονηροῦ, καὶ προσευχή. Νὰ ἔχει ταπείνωση, ἐπειδὴ ὁ ἀγώνας αὐτὸς εἶναι πρὸς τοὺς ὑπερήφανους δαίμονες, ποῦ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὴν ταπείνωση, γιὰ νὰ ἔχει τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ στὴ διάθεση τῆς καρδιᾶς του, ἐπειδὴ ὁ Κύριος μισεῖ τοὺς ὑπερήφανους. Νὰ ἔχει προσοχή, γιὰ νὰ κάνει πάντοτε τὴν καρδιά του νὰ μὴ ἔχει κανένα λογισμό, ἔστω καὶ ἂν φαίνεται ἀγαθός. Ἀντίρρηση πάλι, ὥστε μόλις καταλάβει γρήγορα ὅτι ἦρθε ὁ πονηρός, ν' ἀντιδράσει ἀμέσως σ' αὐτόν· «Καὶ θὰ ἀπαντήσω», λέγει, «σὲ ὄσους μὲ κατηγοροῦν γιὰ κακά»⁸. «δὲν θὰ ὑποταχθεῖ ἡ ψυχὴ μου στὸν Θεό;»⁹. Τέλος, νὰ ἔχει καὶ προσευχή, ὥστε μετὰ τὴν ἀντίρρηση, νὰ κρυγᾶσει ἀμέσως ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς του στὸν Χριστὸ μὲ ἀλάλητο στεναγμό. Τότε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἀγωνίζεται θὰ δεῖ τὸν ἐχθρὸ νὰ διαλύεται μὲ τὸ ἅγιο καὶ προσκυνητὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, σὰν χῶμα ἀπὸ τὸν ἄνεμο, ἢ νὰ ἐξαφανίζεται σὰν καπνὸς μαζί μὲ τὸν πονηρὸ λογισμό του.

21 Αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει προσευχὴ καθαρὴ ἀπὸ λογισμούς, δὲν ἔχει ὄπλο νὰ πολεμήσει. Καὶ ἐννοῶ προσευχὴ ποῦ γίνεται ἀκατάπαυστα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς, ὥστε μὲ τὴν ἐπίκληση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ μαστιγώνεται ὁ κρυφὸς πόλεμος, καὶ νὰ καίεται ὁ ἐχθρός.

22 Πρέπει νὰ βλέπεις μὲ πολὺ ὀξυδερκὲς καὶ τεταμένο τὸ μάτι τοῦ νοῦ σου, ὥστε νὰ καταλαβαίνεις ἐκείνους ποῦ μπαίνουν, καὶ γνωρίζοντάς τους, ἀμέσως μὲ τὴν ἀντίρρηση νὰ σπάζεις τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ¹⁰, καὶ μαζί μὲ αὐτὸ νὰ φωνάζεις μὲ στεναγμὸ στὸν Χριστό, καὶ θὰ λάβεις τὴν ἀόρατη θεϊκὴ βοήθεια. Καὶ τότε θὰ δεῖς ὀλοφάνερα τὴν ἀπλότητα τῆς καρδιᾶς.

23 Ὅπως ἐκεῖνος ποῦ κρατᾶει στὸ χέρι του καθρέφτη, ὅταν τύχει νὰ βρεθεῖ ἀνάμεσα σὲ ἄλλους πολλούς, κυττάζοντας στὸν καθρέφτη, βλέπει βέβαια τὸ πρόσωπό του πῶς εἶναι, ἀλλὰ βλέπει καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἄλλων ποῦ σκύβουν στὸν ἓνα καθρέφτη, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος ποῦ σκύβει μέσα στὴν καρδιά του, βλέπει ἀσφαλῶς μέσα σ' αὐτὴν τὴν κατάστασή του, ἀλλὰ βλέπει καὶ τὰ μαῦρα πρόσωπα τῶν νοητῶν αἰθιόπων (δαιμόνων).

24 Ἄλλ' ὅμως ὁ νοῦς μόνος του δὲν μπορεῖ νὰ νικήσει τὴ φαντασία τῶν δαιμόνων. Ἄς μὴ στηρίζεται ποτὲ σ' αὐτόν. Γιατί, ἐπειδὴ εἶναι

τᾶσθαι ὑποκρίνονται, ἄλλοθεν διὰ κενοδοξίας ὑποσκελίζοντες· τῇ δὲ Ἰησοῦ ἐπικλήσει στήναι, καὶ δολιεύσασθαι σε οὐδὲ κἂν πρὸς ὥραν ὑπομένωσιν.

25 Ὅρα, μὴ οἰηθῆς κατὰ τὸν πάλαι Ἰσραήλ, καὶ παραδοθήσῃ καὶ αὐτὸς τοῖς νοητοῖς ἐχθροῖς· ἐκεῖνος γὰρ παρὰ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, Αἰγύπτου ἀπαλλαγείς, βοηθὸν ἑαυτοῦ ἐπενόησεν εἰδωλον χωνευτόν.

26 Εἰδωλον δὲ νοήσεις χωνευτόν, τὸν ἀσθενῆ ἡμῶν νοῦν, ὅς γε, ἕως μὲν Ἰησοῦν Χριστὸν παρακαλεῖς κατὰ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων, εὐκόλως αὐτὰ καταδιώκει, καὶ μετ' ἐπιστήμης ἐντέχνου τροποῦται τὰς ἀοράτους πολεμίας τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις· Ἐπὶ δὲ αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν ἀφρόνως θαρρήσειεν ὅλος, ὡς ὁ λεγόμενος ὀξύπερος, ταράσσεται. «Ἐπὶ τῷ Θεῷ», φησὶν, «ἤλπισεν ἡ καρδιά μου, καὶ ἐβοηθήθην, καὶ ἀνέθαλεν ἡ σὰρξ μου». Καί, «Τίς πάρεξ τοῦ Κυρίου ἀναστήσεταιί με καὶ συμπαρατάξεταιί με ἐπὶ πονηρευομένοις πολλοῖς λογισμοῖς;». Ὁ δὲ εἰς ἑαυτὸν θαρρῶν καὶ οὐκ εἰς Θεόν, πεσεῖται πτώμα ἐξαισιώτατον.

27 Καρδιακῆς ἡσυχίας οὗτος τύπος καὶ τάξις· εἰ βούλει ἀθλεῖν, τὸ μικρὸν ζωῦφιον, ἢ ἀράχην, ἔστω σοι τοῦτο ὑπόδειγμα· εἰ δὲ μή, οὐπω ὡς δεῖ ἡσύχασας νῶ. Κάκεινή μὲν μυίας μικρὰς θηρεύει, σὺ δέ, εἰ οὕτω καὶ ὡς αὐτὴ ἐν ψυχῇ πονῶν ἡσυχάζεις, οὐ παύσει κτείνων αἰεὶ νήπια Βαβυλώνια, καθ' ὃν φόνον μακαρίζη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου διὰ Δαβίδ.

28 Ὡς οὐ δυνατὸν τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἐν τῷ στερεώματι ὀφθῆναι μέσον ἀστέρων, καὶ ὡς οὐκ ἐνὶ ἄνθρωπον ἐν γῆ περιπατοῦντα μὴ τὸν ἀέρα τοῦτον ἀναπνέειν, οὕτως ἀδύνατον καθαρίσαι τὴν ἡμῶν καρδίαν ἐξ ἐμπαθῶν νοημάτων καὶ ἀποδιῶξαι νοητοῦς ἐχθροῦς ἐξ αὐτῆς ἄνευ συχνῆς ἐπικλήσεως Ἰησοῦ.

29 Ἐὰν μετὰ ταπεινώσεως φρονήματος καὶ μνήμης θανάτου, καὶ ἀπὸ μέμψεως καὶ ἀντιρρήσεως καὶ ἐπικλήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰς διατριβὰς πάντοτε ποιεῖς ἐν τῇ σῆ καρδίᾳ, καὶ τὴν στενὴν μὲν, ἀλλὰ χαροποιὸν καὶ τερπνὴν ὁδὸν τῆς διανοίας καθ' ἡμέραν μετὰ τούτων τῶν ὅπλων ὀδεύεις νηφόντως, εἰς θεωρίας ἁγίας ἐλεύση καὶ

11. Ἐξ. 32, 4.

13. Ψαλμ. 27, 7.

12. Κατὰ πᾶσα πιθανότητα τὸ γεράκι.

14. Ψαλμ. 93, 16.

15. Ψαλμ. 136, 9.

πανούργοι, ὑποκρίνονται ὅτι νικιοῦνται, καὶ τὸν ἀνατρέπουν μὲ τὴν κενοδοξία. Ἄν ὅμως ἐπιμένεις στὴν ἐπίκληση τοῦ Ἰησοῦ, τότε οὔτε πρὸς στιγμὴν μποροῦν νὰ σὲ βλάψουν μὲ δολιότητα.

25 Πρόσεχε νὰ μὴ κυριευθεῖς ἀπὸ ὑπερηφάνεια, σὰν τὸν παλιὸ Ἰσραήλ, καὶ παραδοθεῖς καὶ σὺ στοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς. Γιατὶ ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς Αἰγύπτου, ἀπὸ τὸν Θεὸ τῶν ὄλων, ἐπινόησε ὡς βοηθὸ του ἓνα χυτὸ εἶδωλο¹¹.

26 Ὡς εἶδωλο χυτὸ νὰ ἐννοεῖς τὸν ἀσθενῆ νοῦ μας, ὁ ὁποῖος, ὅσον καιρὸ παρακαλεῖς τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ἐναντίον τῶν πονηρῶν πνευμάτων, τὰ καταδιώκει εὐκολα, καὶ μὲ κατάλληλη μέθοδο κατατροπώνει τὶς ἀόρατες πολεμικὲς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ. Ὅταν ὅμως ἀπερίσκεπτα βασιστεῖ ὁ ἴδιος στὸν ἑαυτό του, ὅπως ὁ λεγόμενος ὄξύπτερος¹², τότε ταράσσεται. Γιατὶ λέγει· «Στὸν Θεὸ ἐλπίζει ἡ καρδιά μου, καὶ βοηθήθηκα, καὶ τὸ σῶμά μου ἀναζωογονήθηκε»¹³. Καί· «Ποιός, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Κύριο, θὰ σηκωθεῖ νὰ μὲ ὑπερασπισθεῖ καὶ θὰ συμμαχήσει μαζί μου ἐναντίον τῶν ἀμέτρητων πονηρῶν λογισμῶν;»¹⁴. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού βασιίζεται στὸν ἑαυτό του καὶ ὄχι στὸν Θεό, θὰ ἔχει πτώση φοβερή.

27 Πρότυπο καὶ παράδειγμα ἡσυχίας τῆς καρδιάς, ἂν θέλεις νὰ ἀγωνισθεῖς, νὰ ἔχεις τὸ μικρὸ ζώυφιο, τὴν ἀράχνη. Ἄλλιῶς δὲν θὰ ἐπιτύχει τὴν ἡσυχία τοῦ νοῦ ὅπως πρέπει. Ἐκείνη κυνηγᾷ τὶς μικρὲς μύγες, ἐνῶ ἐσύ, ἂν ἡσυχάζεις ἔτσι ὅπως καὶ αὐτή, κοπιάζοντας ψυχικᾶ, δὲν θὰ πάψεις νὰ φονεύεις πάντοτε τὰ νήπια τῆς Βαβυλώνας, γιὰ τὸν ὁποῖο φόνο μακαρίζεσαι ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα διὰ τοῦ Δαβίδ¹⁵.

28 Ὅπως δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα νὰ φανεῖ στὸ στερέωμα ἀνάμεσα στὰ ἀστέρια, καὶ ὅπως δὲν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος πού περπατᾷ στὴ γῆ νὰ μὴν ἀναπνέει τὸν ἀέρα αὐτόν, ἔτσι εἶναι ἀδύνατον νὰ καθαρίσουμε τὴν καρδιά μας ἀπὸ ἐμπαθεῖς σκέψεις καὶ νὰ διώξουμε τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ αὐτὴν χωρὶς τὴ συχνὴ ἐπίκληση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

29 Ἄν ζεῖς ἔχοντας μέσα στὴν καρδιά σου φρόνημα ταπείνωσης καὶ μνήμη θανάτου καὶ αὐτοκατηγορία καὶ ἀντίρρηση ἐναντίον τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ ἐπίκληση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ὄπλα ἀκολουθεῖς τὸν στενὸ ἀλλὰ χαρούμενο καὶ εὐχάριστο δρόμο τῆς διάνοιας μὲ νηφαλιότητα, θὰ φτάσεις σὲ ἅγιες θεωρίες

φωτισθήσῃ μυστήρια βαθέα παρὰ Χριστοῦ, «Παρ' ᾧ οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοί». «Ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς». αἰσθηθήσῃ γὰρ πρὸς Ἰησοῦ, ὅτι Πνεῦμα ἅγιον ἐφήλατο τῇ σῆ ψυχῇ, παρ' οὗ νοῦς ἀνθρώπων δαδουχεῖται ὄραν ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ. «Οὐδεὶς», φησί, «λέγει Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ», δηλαδή βεβαιῶν μυστικῶς τὸ ζητούμενον.

30 Πλὴν καὶ τοῦτο οὖν ἰστέον τοὺς φιλομαθεῖς, ὅτιπερ οἱ φθονεροὶ δαίμονές τε πολλάκις καὶ κρύπτουσι καὶ συστέλλουσιν ἐξ ἡμῶν τὸν νοητὸν πόλεμον, βασκαίνοντες ἡμῖν οἱ δεινοὶ τῆς ἐκ τοῦ πολέμου ὠφελείας τε καὶ γνώσεως καὶ πρὸς Θεὸν ἀναβάσεως, καὶ ἴν', ἀμεριμνησάντων ἡμῶν, ἐξαίφνης τὸν νοῦν αὐθις ἀρπάσωσι, καὶ ἀπροσεχεῖς τινὰς τῇ διανοίᾳ πάλιν ἀπεργάσωνται (σκοπὸς γὰρ αὐτοῖς ἄληκτος καὶ ἄγὼν φροντίζεται, μηδ' ὄλως ἔαν ἡμᾶς τὴν καρδίαν ἡμῶν προσεχῶς ἄγειν), εἰδότες τὸν συναγόμενον πλοῦτον τῇ ψυχῇ ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν προσοχῆς Ἄλλ' ἡμεῖς γε τότε μετὰ τῆς μνήμης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκτεινόμεθα εἰς πνευματικὰς θεωρίας, καὶ ὁ πόλεμος πάλιν εἰς τὸν νοῦν ἐπανέρχεται, μόνον μετὰ βουλήs, ἵνα οὕτως εἶπω, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ μετὰ ταπεινώσεως πολλῆς πάντα ποιῶμεν.

31 Δεῖ γὰρ ἡμᾶς ἐν κοινῷ βίῳ διατρίβοντας μεθ' ἐκουσίου προαιρέσεως, καὶ προθύμῳ καρδία πᾶν θέλημα ἡμῶν ἐκκόπτειν, τῷ προεστῶτι τοῦ Θεοῦ συγγινομένου, εὐώνιοι καὶ αὐτοὶ ἡμεῖς πως γινώμεθα καὶ ἀθέλητοι· ὧδε τέχνην τούτοις ἔχειν προσήκει, ἵνα μὴ τῷ χόλῳ ταρασσώμεθα, καὶ τὸ θυμικὸν ἡμῶν παραλόγως καὶ παρὰ φύσιν κινῶμεν, καὶ ἀπορρησίαστοι τὸ λοιπὸν εἰς τὸν ἀόρατον πόλεμον εὐρισκόμεθα. Εἴωθε γὰρ τὸ θέλημα ἡμῶν μὴ κοπτόμενον παρ' ἡμῶν αὐτοεκουσίως, ὀργίζεσθαι πρὸς τοὺς ἀκουσίως ἡμῶν κόπτειν αὐτὸ ἐπιχειροῦντας. Καὶ ἐκ τούτου οὖν ὁ θυμὸς κακῶν ὑλακτῶν κινηθεῖς, ἀπόλλυσι τὴν γνῶσιν τῆς πάλης, ἣν μόγις μετὰ καμάτου πολλοῦ κτήσασθαι ἠδυνήθη. Φθαρτικὸς γὰρ ὁ θυμὸς εἶναι πέφυκεν. Εἰ μὲν οὖν πρὸς λογισμοὺς κινηθεῖη δαμονιώδεις, φθείρει καὶ ἀπολλύει αὐτούς. Εἰ δ' αὖ πάλιν κατὰ ἀνθρώπων, φθεί-

ἀγίων, καὶ θὰ φωτισθεῖς γιὰ βαθειὰ μυστήρια ἀπὸ τὸν Χριστό, «Στὸν ὁποῖο βρῖσκονται κρυμμένοι οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως, καὶ κατοικεῖ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικὰ»¹⁶. Θὰ αἰσθανθεῖς δηλαδή ὅτι ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ πήδεσε μέσα στὴν ψυχὴ σου ἅγιο Πνεῦμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου φωτίζεται νὰ βλέπει μὲ ἀκάλυπτο πρόσωπο»¹⁷. Γιατὶ λέγει, «Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ Κύριε Ἰησοῦ, παρὰ μόνο φωτισμένος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα»¹⁸, τὸ ὁποῖο βεβαιώνει μυστικὰ ὅτι ἔχεις αὐτὸ πού ζητᾶς.

30 Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζουν κι αὐτὸ ἐκεῖνοι πού εἶναι φιλομαθεῖς, ὅτι οἱ φθονεροὶ δαίμονες πολλές φορές κρύβουν καὶ περιορίζουν ἀπὸ μᾶς τὸν νοητὸ πόλεμο, γιατί οἱ φοβεροὶ φθονοῦν τὴν ὠφέλεια καὶ γνώση πού ἀποκομίζουμε ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τὴν ἄνοδό μας πρὸς τὸν Θεό. Γι' αὐτὸ ἐπιδιώκουν νὰ μᾶς κάνουν νὰ μὴ φροντίζουμε, ὥστε ξαφνικὰ νὰ ἀρπάξουν πάλι τὸν νοῦ μας, καὶ νὰ μᾶς καταστήσουν ἀδιάφορους πνευματικὰ (γιατὶ ἀδιάκοπος σκοπὸς καὶ ἀγώνας τους εἶναι νὰ φροντίζουν νὰ μὴ ἀφήνουν ποτὲ τὴν καρδιὰ μας νὰ ζεῖ μὲ προσοχή), ἐπειδὴ γνωρίζουν τὸν πλοῦτο πού συνάγουμε στὴν ψυχὴ μας μὲ τὴν καθημερινὴ προσοχή μας. Ἄλλ' ἐμεῖς τότε ἀκριδῶς μὲ τὴ μνήμη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπεκτεινόμαστε σὲ πνευματικὲς θεωρίες, καὶ ἐπανέρχεται πάλι ὁ πόλεμος στὸν νοῦ μας μόνο μὲ τὴ θέληση, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ πρέπει ὅλα νὰ τὰ κάνουμε μὲ πολλὴ ταπείνωση.

31 Πρέπει δηλαδή ἐμεῖς, ζώντας κοινοβιακὰ, αὐτοπροαίρετα καὶ μὲ πρόθυμη καρδιὰ νὰ κόβουμε κάθε θέλημα μας ἀπέναντι στὸν ἡγούμενο, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ γινόμαστε καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι κατὰ κάποιον τρόπο εὐπειθεῖς καὶ χωρὶς θέλημα. Αὐτὸ ὅμως πρέπει νὰ τὸ κάνουμε μὲ τέχνη, γιὰ νὰ μὴ ταραζόμαστε ἀπὸ τὴν ὀργή, καὶ κινουῦμε τὸ θυμικὸ μας παράλογα καὶ παρὰ φύση, καὶ ἔτσι βρισκόμαστε στὸν ἀόρατο πόλεμο χωρὶς παρησιᾶ. Γιατὶ, ὅταν τὸ θέλημά μας δὲν κόβεται ἀπὸ μᾶς θεληματικὰ, συνήθως ὀργιζόμαστε ἐναντίον ἐκείνων πού ἐπιχειροῦν νὰ μᾶς τὸ κόψουν χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε. Καὶ ἔτσι ἀνάβοντας ὁ θυμὸς καὶ γαυγίζοντας ἄγρια, χάνει τὴ γνώση τῆς πάλης πού μόλις μπόρεσε μὲ πολὺ κόπο ν' ἀποκτήσει. Γιατὶ ὁ θυμὸς εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του καταστρεπτικός. Ἄν λοιπὸν κινηθεῖ ἐναντίον δαιμονικῶν λογισμῶν, τοὺς καταστρέφει καὶ τοὺς ἐξαφανίζει. Ἄν ὅμως κινηθεῖ ἐναντίον ἀνθρώπων, κατα-

ρει καὶ οὕτω τοὺς ἀνθρωπίνους λογισμοὺς ἐν ἡμῖν. Πλὴν ὁ θυμὸς ὁρῶ ὅτι φθαρτικὸς τυγχάνει λογισμῶν παντοίων, εἴτε πονηρῶν, εἴτε τύχῃ καὶ δεξιῶν. Ὅπλον γὰρ παρὰ Θεοῦ καὶ τόξον κατὰ δαιμόνων ἡμῖν παρασχεθείς, εἰ μὴ ἐπέχεται ἐν ἀμφοτέροις, εἰ καὶ διαφόρως ἐνεργεῖ, ὀλέσκων ἐστί· ἐγὼ γὰρ εἶδον καὶ κύνα θρασὺν ἴσως τοῖς λύκοις καὶ τὰ πρόβατα διαφθείροντα.

32 Οὕτως ἐχρῆν φεύγειν τὴν παρρησίαν, ὡς ἰὸν ἀσπίδος, καὶ ἐκτρέπεσθαι τὰς πολλὰς συντυχίας, ὡς ὄφεις καὶ γεννήματα ἐχιδνῶν, δυνάμενα ταῦτα σφοδρῶς εἰς λήθην τάχιον τοῦ ἔνδον πολέμου καταστήσαι τελείαν, καὶ καταγαγεῖν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς χαρᾶς, τῆς ἀπὸ τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας Ἀντίκειται ἢ ἐπάρατος λήθη τῇ προσοχῇ ὡς πυρὶ ὕδωρ, καὶ πολέμιος αὐτῇ καθ' ὥραν κραταιῶς τυγχάνει· ἀπὸ γὰρ λήθης εἰς ἀμέλειαν καταντῶμεν, ἐκ δ' ἀμελείας εἰς καταφρόνησιν καὶ ῥαθυμίαν καὶ ἐπιθυμίας ἀτόπους καὶ οὕτω πάλιν ἐπιστρέφομεν εἰς τὰ ὀπίσω, ὃν τρόπον κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον. Φύγωμεν τοίνυν τὴν παρρησίαν, ὡς ἰὸν θανάτου, τὸ δὲ κακὸν πῆμα τῆς λήθης καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἰᾶται ἀκριβοῦς λῖαν νοὸς φυλακὴ καὶ συνεχῆς πάνυ ἐπίκλησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· χωρὶς γὰρ αὐτοῦ οὐ δυνάμεθα ποιεῖν οὐδέν.

33 Οὐκ ἐνδέχεται, οὔτε μὴν δυνατόν, ὄφει συμφιλιῶσαι καὶ εἰς κόλπον βαστάσαι· οὐδὲ τὸ σῶμα παντοίως κολακεύειν καὶ θαρπεύειν καὶ ἀγαπᾶν ἐκτὸς τῶν χρειωδῶν τε καὶ ἀναγκαίων, καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἀρετῆς οὐρανίου. Πέφυκε γὰρ, ὁ μὲν τιτρώσκειν τὸν θάλποντα, τὸ δὲ μολύνειν ἐν ἡδοναῖς τὸν θεραπεύοντα· ἐν οἷς πταίει, μάστιξιν αἰκιζέσθω, πύξ ἀφειδῶς ὡς δούλος δραπέτης γλεύκους μεμεστωμένος νώτω μαστιγίας τὸν κύριον μὴ καπηλοτριβεῖτω, μὴ ἀγνοεῖτω τὴν κυρίαν καὶ ἄφθαρτον, ἢ φθαρτὴ πηλός, καὶ δούλη καὶ νυκτερινή. Ἔως ἐξόδου μὴ θαρρήσης σου τῇ σαρκί· «Τὸ

στρέφει μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν τοὺς ἀνθρώπινους λογισμοὺς μέσα μας. Βλέπω λοιπὸν ὅτι ὁ θυμὸς εἶναι καταστρεπτικὸς κάθε εἴδους λογισμῶν, εἴτε πονηρῶν, εἴτε ἀκόμα καὶ ἀγαθῶν. Γιατὶ μᾶς δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ὡς ὄπλο καὶ τόξο ἐναντίον τῶν δαιμόνων, ὅταν δὲν χρησιμοποιεῖται ἐναντίον καὶ τῶν δύο λογισμῶν, ἀλλὰ μόνο τῶν δαιμονικῶν· ἂν ὅμως ἐνεργεῖ διαφορετικᾶ, τότε εἶναι καταστρεπτικὸς. Καὶ πράγματι ἐγὼ εἶδα καὶ σκύλο ἀγριο νὰ κατασπαράσσει τὰ πρόβατα ὅπως καὶ οἱ λύκοι.

32 Πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὴν ἐλευθεροστομία σὰν δηλητήριο τῆς κόμπρας, καὶ νὰ ἀποστρεφῶμαστε τὶς πολλὲς συνομιλίες σὰν φίδια καὶ γεννήματα ὀχιάς¹⁹, γιατί αὐτὰ μποροῦν πολὺ δυναμικᾶ νὰ μᾶς κάνουν πολὺ γρήγορα νὰ ξεχάσουμε τελείως τὸν ἐσωτερικὸ πόλεμο, καὶ νὰ κατεβάσουν τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ χαρὰ ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν καθαρότητα τῆς καρδιάς. Ἡ καταραμένη λησμοσύνη εἶναι ἀντίθετη στὴν προσοχὴ τῆς καρδιάς, ὅπως τὸ νερὸ στὴ φωτιά, καὶ εἶναι ἰσχυρὸς ἐχθρὸς τῆς κάθε στιγμῆ, γιατί ἀπὸ τὴ λησμοσύνη πέφτουμε σὲ ἀμέλεια, καὶ ἀπὸ τὴν ἀμέλεια σὲ περιφρόνηση καὶ ραθυμία καὶ σὲ ἄτοπες ἐπιθυμίες, καὶ ἔτσι ἐπιστρέφουμε πάλι πίσω, ὅπως ὁ σκύλος στὸν ἔμετο του²⁰. Ἄς ἀποφύγουμε λοιπὸν τὴν ἐλευθεροστομία σὰν θανατηφόρο δηλητήριο. Τὸν ὀλέθριο κακὸ τῆς λησμοσύνης καὶ τὰ ἀποτελέσματά της τὰ θεραπεύει ἢ πολὺ αὐστηρὴ φύλαξη τοῦ νοῦ καὶ ἢ ἀδιάκοπη ἐπίκληση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιατί «χωρὶς αὐτὸν δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε τίποτε»²¹.

33 Δὲν ὑπάρχει ἐνδεχόμενον, οὔτε εἶναι δυνατόν, νὰ γίνῃ κανεὶς φίλος μὲ φίδι καὶ νὰ τὸ βάλῃ μέσα στὸν κόρφο του, ὅπως οὔτε νὰ χαϊδεύῃ τὸ σῶμα καὶ νὰ τὸ περιποιεῖται μὲ κάθε τρόπο καὶ νὰ τὸ ἀγαπᾶ, ἐκτὸς ἀπὸ ὅσο τοῦ χρειάζεται καὶ εἶναι ἀπαραίτητο, καὶ συγχρόνως νὰ φροντίζει γιὰ τὴν οὐράνια ἀρετὴ. Γιατί, ὅπως ἀπὸ τὴ φύση του τὸ φίδι δαγκώνει ἐκεῖνον ποὺ τὸ περιποιεῖται, ἔτσι καὶ τὸ σῶμα μολύνει μὲ ἡδονὲς ἐκεῖνον ποὺ τὸ ὑπηρετεῖ. Γιὰ ὅσα φταίει, νὰ πληγώνεται μὲ μαστίγιον, νὰ χτυπιέται μὲ γροθιὲς ἀλύπητα, σὰν δούλος μεθυσμένος ποὺ δραπέτευσε, νὰ μαστιγώνεται στὴν πλάτη ἀπὸ τὸν κύριό του καὶ νὰ μὴ περνᾷ τὸν καιρὸ του στὰ καπηλεῖα. Νὰ μὴ ἀγνοεῖ τὴν ἄφθαρτη κυρία του, τὴν ψυχὴ, αὐτὸ ποὺ εἶναι φθαρτὸς πηλὸς καὶ δούλος ὅλο σκοτάδι. Μέχρι τὸν θάνα-

θέλημα», φησί, «τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν»· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται. Καί, «Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος· Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται». Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμεν ἐν σαρκί, ἀλλὰ πνεύματι.

34 Τῆς μὲν φρονήσεως ἔργον, τὸ αἰεὶ κινεῖν τὸ θυμικὸν πρὸς συμπλοκὴν τῆς ἔνδον μάχης καὶ πρὸς αὐτομεμψίαν· τῆς σοφίας δέ, κινεῖν τὸ λογιστικὸν πρὸς νῆψιν ἀκριβῆ καὶ ἐνδελεχῆ καὶ θεωρίαν πνευματικὴν· τῆς δὲ δικαιοσύνης, τὸ ἰθύνειν τὸ ἐπιθυμητικὸν πρὸς τε ἀρετὴν καὶ Θεόν· τῆς δὲ ἀνδρείας, τὰς πέντε αἰσθήσεις κυβερνᾶν καὶ διακατέχειν, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν μολύνῃται ὁ ἐντὸς ἡμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἐστὶν ἡ καρδιά· καὶ ὁ ἐκτός, ὃς ἐστὶ τὸ σῶμα.

35 «Ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ», ἐπὶ νοῦν ὁρῶντα τὸ κάλλος ὡς δυνατόν, τῆς δόξης αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις, ἐν ψυχαῖς φεγγοειδέσιν ἀτεινοζούσαις εἰς τὰς πρωίας, τὸν ἐν δεξιᾷ τῆ πατρικῆ ἐφεζόμενον, φεγγοβολοῦντα αὐταῖς ὡς ἥλιος νεφέλαις καθαραῖς ἀκτινοβολῶν ἐράσμιον ἀποδεικνύει.

36 Ἀμαρτάνων εἷς, φησὶν ἡ θεία Γραφή, ἀπολέσει ἀγαθωσύνην μεγάλην, καὶ ἀμαρτάντων νοῦς ἐξόλλυσι τὰ ἐν τῷ προγεγραμμένῳ κεφαλαίῳ ποτὰ καὶ βρωτὰ ἀμβροσίας.

37 Οὐκ ἐσμεν Σαμψῶν δυνατώτεροι, οὐ Σολομῶντος σοφώτεροι, οὐ Δαβὶδ τοῦ θείου γνωστικώτεροι, οὐ Πέτρου τοῦ κορυφαίου μᾶλλον Θεὸν ἀγαπῶντες· μὴ ἑαυτοῖς τοίνυν θαρρήσωμεν· φησὶ γὰρ ἡ Γραφή· «Ὁ εἰς αὐτὸν θαρρῶν, πεσεῖται πτώμα ἐξαίσιον».

38 Μάθωμεν ἀπὸ Χριστοῦ ταπεινοφροσύνην, καὶ ἐκ Δαβὶδ ταπεινώσωμεν, καὶ ἐκ Πέτρου δακρῦειν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι, ἀλλὰ μὴ ἀπογινώσκειν, κατὰ Σαμψῶν καὶ Ἰούδαν καὶ Σολομῶντα τὸν λίαν σοφώτατον.

39 Ὁ γὰρ διάβολος ὠρνούμενος ὡς λέων περιπατῶν ζητεῖ τίνα καταπίει σὺν ταῖς αὐτοῦ δυνάμεσι. Μήτε οὖν ἡ καρδιακὴ δι' ὅλου

22. Ρωμ. 8, 7. 23. Ρωμ. 8, 8. Γαλ. 5, 17. 24. Ψαλμ. 67, 35. 25. Ὅπ. π. 67, 35.
26. Ἐκκλ. 9, 18. 27. Ἐκκλ. 9, 7. 28. Ἰὼβ 18, 12. 29. Α' Πέτρ. 5, 8.

τό σου νά μή βασιίξῃ στή σάρκα σου· «Τὸ θέλημα τῆς σάρκας εἶναι ἐχθρικό ἐναντίον τοῦ Θεοῦ»²², γιὰτὶ δὲν ὑποτάσσεται στὸν νόμο τοῦ Θεοῦ. Καί· «ἡ σάρκα ἔχει ἐπιθυμίες ἀντίθετες μὲ τὸ πνεῦμα· καὶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι σαρκικοί δὲν μποροῦν νὰ ἀρέσουν στὸν Θεό»²³. Ἐμεῖς ὅμως δὲν εἴμαστε σαρκικοί, ἀλλὰ πνευματικοί.

34 Ἔργο τῆς φρονήσεως εἶναι νὰ κινεῖ πάντοτε τὸ θυμικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, γιὰ νὰ δίνουμε τὴν ἐσωτερικὴ μάχη καὶ νὰ κατηγοροῦμε τὸν ἑαυτὸ μας. Ἐνῶ τῆς σοφίας ἔργο εἶναι νὰ κινεῖ τὸ λογιστικὸ μέρος τῆς ψυχῆς σὲ νήψη ἀκριβῆ καὶ ἀδιάλειπτη, καὶ σὲ πνευματικὴ θεωρία. Τῆς δικαιοσύνης πάλι ἔργο εἶναι νὰ διευθύνει τὸ ἐπιθυμητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἀρετὴ καὶ τὸν Θεό, καὶ τέλος τῆς ἀνδρείας νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ συγκρατεῖ τὶς πέντε αἰσθήσεις, ὥστε νὰ μὴ μολύνεται μέσα ἀπὸ αὐτὲς ὁ ἐσωτερικὸς μας ἄνθρωπος, δηλαδὴ ἡ καρδιά, καὶ ὁ ἐξωτερικὸς, ποὺ εἶναι τὸ σῶμα.

35 «Ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ Θεοῦ ἀπλώνεται πάνω στὸν Ἰσραήλ»²⁴, δηλαδὴ στὸν νοῦ ποὺ βλέπει τὴν ὠραιότητα, ὅσο εἶναι δυνατόν, τῆς δόξας τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ δύναμή του εἶναι διάχυτη στὰ σύννεφα²⁵, δηλαδὴ στὶς φωτεινὲς ψυχὲς ποὺ ἀτενίζουν τὰ πρῶινὰ Ἐκεῖνον ποὺ κἀθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα του, ποὺ φεγγοβολεῖ σ' αὐτὲς σὰν ἥλιος καὶ ἀκτινοβολώντας ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ καθαρὰ σύννεφα, κἀνοντὰς τὸν ἀξιαγάπητο σ' αὐτὲς.

36 Ὅταν κάποιος ἁμαρτάνει, λέγει ἡ ἀγία Γραφή, χάνει μεγάλο μέρος τῆς ἀρετῆς του, καὶ ὁ νοῦς ὅταν ἁμαρτάνει, χάνει τὰ ἀθάνατα ποτὰ καὶ τὶς τροφὲς ποὺ ἀναφέρονται στὸ ἴδιο κεφάλαιο²⁷.

37 Δὲν εἴμαστε πιὸ δυνατοὶ ἀπὸ τὸν Σαμψών, οὔτε σοφώτεροι ἀπὸ τὸν Σολομώντα, οὔτε πιὸ γνωστικοὶ ἀπὸ τὸν θεϊκὸ Δαβίδ, οὔτε ἀγαπᾶμε τὸν Θεὸ περισσότερο ἀπὸ τὸν κορυφαῖο ἀπόστολο Πέτρο. Ἄς μὴν ἔχουμε λοιπὸν ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ μας, γιὰτὶ ἡ Γραφή λέγει· «Ἐκεῖνος ποὺ στηρίζεται στὸν ἑαυτὸ του, θὰ ἔχει φοβερὴ πτώση»²⁸.

38 Ἄς μάθουμε ἀπὸ τὸν Χριστὸ τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ ἀπὸ τὸν Δαβίδ τὴν ταπείνωση, καὶ ἀπὸ τὸν Πέτρο νὰ δακρῦζουμε γι' αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀπελπιζόμαστε ὅπως ὁ Σαμψών καὶ ὁ Ἰούδας καὶ ὁ Σολομών ὁ πάρα πολὺ σοφός.

39 Ὁ διάβολος μουγκρίζοντας σὰν λιοντάρη περπατᾷ μαζί μὲ τὶς δυνάμεις τοῦ ζητώντας ποιὸν νὰ καταπιεῖ²⁹. Οὔτε λοιπὸν ἡ καρ-

προσοχή και νήψις και αντίρρησις και εὐχή πρὸς Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἀργεῖτω ποτέ, πάρεξ Ἰησοῦ· κρεῖττον γὰρ βοήθημα οὐχ εὐρήσεις ἐν ὅλῃ τῇ ζωῇ σου· αὐτὸς γὰρ μόνος ὁ Κύριος γινώσκει ὡς Θεὸς τὰς τῶν δαιμόνων πανουργίας καὶ μεθοδείας καὶ δόλους

40 Ἡ ψυχὴ τοίνυν θαρρεῖτω εἰς Χριστόν, καὶ παρακαλεῖτω αὐτόν, καὶ μηδ' ὄλως δειλιάτω. Οὐ γὰρ μόνη πολεμεῖ, ἀλλὰ μετὰ φοβεροῦ βασιλέως Ἰησοῦ Χριστοῦ, κτίστου πάντων τῶν ὄντων, ἀσωμάτων τε καὶ ἐνσωμάτων, ἡγουν ὄρατῶν καὶ ἀοράτων.

41 Ὡς γὰρ ὁ ὑέτός, ὅσω πλεῖον ἐπὶ τῆς γῆς καταφέρεται, τοσοῦτον καὶ τὴν γῆν ἀπαλύνει, οὕτω καὶ τὸ ἅγιον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ παρ' ἡμῶν ἐπιδοώμενον χωρὶς λογισμῶν, ὅσον πυκνότερον αὐτὸ ἐπικαλούμεθα, ἀπαλύνει τὴν γῆν τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ χαροποιεῖ καὶ εὐφραίνει.

42 Καλὸν δὲ καὶ τοῦτο τοὺς ἀπείρους εἰδέναί, ὅτι ἐχθροὺς ἔχομεν ἀσωμάτων καὶ ἀοράτων καὶ κακοθελεῖς, καὶ φρονίμους εἰς τὸ κακῶσαι, καὶ ἐντρεχεῖς καὶ κούφους ἐμπειροπολέμους, ἔτεσι τοῖς ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ καὶ μέχρι καὶ τοῖς δεῦρο, οἱ παχεῖς ἡμᾶς καὶ πρὸς γῆν βρῖθοντες, καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ φρονήματι· οὐδενὶ ἄλλῳ τρόπῳ δυνατόν αὐτοὺς νικῆσαι, ἀλλ' ἢ δι' ἀενάου νοὸς νήψεως καὶ ἐπικλήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Ποιητοῦ ἡμῶν. Καὶ τοῖς μὲν ἀπείροις Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐχή προτροπὴ τοῦ δοκιμάσαι καὶ γνῶναι τὸ καλὸν ἔστω ταῦτα, τοῖς δὲ ἐμπείροις ἢ πρᾶξις καὶ ἡ δοκιμασία καὶ ἡ ἀνάπανσις, τοῦ καλοῦ ἄριστος καὶ τρόπος καὶ διδάσκαλος.

43 Ὡσπερ παιδίον, μικρὸν ἡγουν καὶ ἀπόνηρον, φαντασιοποιόν τινα βλέπον, ἡδεται καὶ ἀκολουθεῖ τῷ φαντασιοκόπῳ ἐξ ἀκακίας, οὕτω καὶ ψυχὴ ἡμῶν, ἀπλῆ τις οὕσα καὶ ἀγαθὴ, οὕτως ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Δεσπότη αὐτῆς κτισθεῖσα, ἡδεται ταῖς προσβολαῖς τοῦ διαδόλου ταῖς φανταστικαῖς, καὶ ἀπατωμένη προστρέχει ὡς καλῷ τῷ χεῖρονι, ὡς ἡ περισσευρὰ τῷ ἐπιβούλῳ τῶν ἐαυτῆς τέκνων· καὶ οὕτω μιγνύει τοὺς ἐαυτῆς λογισμοὺς τῇ φαντασίᾳ τῆς δαμονιῶ-

διακὴ προσοχή και νήψη και αντίρρηση και ἡ προσευχή στον Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Θεό μας, νὰ παύει ποτέ. Καθόσον ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ δὲν θὰ βρεῖς καλύτερη βοήθεια σὲ ὅλη σου τὴ ζωή. Γιατί μόνο ὁ ἴδιος ὁ Κύριος γνωρίζει, ὡς Θεὸς ποὺ εἶναι, τίς πανουργίες και τίς μεθοδεύσεις και τίς δολιότητες τῶν δαιμόνων.

40 Ἡ ψυχὴ λοιπὸν νὰ ἔχει θάρρος πρὸς τὸν Χριστό, και ἄς τὸν παρακαλεῖ και ἄς μὴ δειλιάζει καθόλου, γιατί δὲν πολεμᾷ μόνη της, ἀλλὰ μαζί με τὸν φοβερὸ βασιλιὰ Ἰησοῦ Χριστό, τὸν κτίστη ὅλων τῶν ὄντων, ἄσωμάτων και σωματικῶν, δηλαδή ὄρατῶν και ἀοράτων.

41 Ὅπως δηλαδή ἡ βροχή, ὅσο περισσότερο πέφτει πάνω στὴ γῆ, τόσο πιὸ πολὺ μαλακώνει τὴ γῆ, ἔτσι και τὸ ἅγιο ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ὅσο πιὸ πολὺ τὸ φωνάζουμε χωρὶς λογισμούς, και ὅσο συχνότερα τὸ ἐπικαλούμαστε, μαλακώνει τὴ γῆ τῆς καρδιάς μας και τὴν χαροποιεῖ και τὴν εὐφραίνει.

42 Εἶναι καλὸ ὅμως οἱ ἄπειροι νὰ γνωρίζουν κι αὐτό· ὅτι ἐμεῖς οἱ παχύσαρκοι ποὺ κλίνουμε πρὸς τὴ γῆ και με τὸ σῶμα και με τὸ φρόνημα μας, ἔχουμε ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ἀδάμ μέχρι τώρα ἐχθροὺς ἀσώματους και ἀόρατους και φθονερούς, εἰδικούς στο νὰ μᾶς κάνουν κακό, δραστήριους, εὐκίνητους και ἐμπειροπόλεμους, και δὲν εἶναι δυνατὸν με κανένα ἄλλο τρόπο νὰ τοὺς νικήσουμε, παρὰ μόνο με τὴν ἀκατάπαυστη νήψη τοῦ νοῦ, και με τὴν ἐπίκληση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ και Δημιουργοῦ μας. Καὶ γιὰ ἐκείνους βέβαια ποὺ εἶναι ἀκόμα ἄπειροι, εἶναι ἀρκετὰ ἡ προσευχή στον Χριστό και ἡ προτροπὴ νὰ δοκιμάσουν και νὰ γνωρίσουν τὸ καλό. Γιὰ ἐκείνους ὅμως ποὺ ἔχουν πείρα, ἡ πράξη και ἡ δοκιμασία και ἡ ἀνάπαυση ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸ καλὸ εἶναι ἄριστος και τρόπος και δάσκαλος.

43 Ὅπως τὸ παιδί, ποὺ εἶναι μικρὸ και ἀπονήρευτο, βλέποντας κάποιον νὰ κάνει φανταστικὰ τεχνάσματα, εὐχαριστεῖται και τὸν ἀκολουθεῖ ἀπὸ ἀκακία, ἔτσι και ἡ ψυχὴ μας, ἡ ὁποία εἶναι ἀπλή και ἀγαθὴ, ἐπειδὴ ἔτσι πλάσθηκε ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ Κύριό της, εὐχαριστεῖται ἀπὸ τίς φανταστικὲς προσβολὲς τοῦ διαβόλου, και ἔτσι ξεγελιέται και τρέχει πρὸς τὸ κακό σὰν νὰ εἶναι καλό, ὅπως τὸ περισσότερὸ τρέχει πίσω ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ τῶν παιδιῶν του. Καὶ ἔτσι ἀναμυγνύει τοὺς δικούς της λογισμούς με τὴ φαντασία τῆς δαιμο-

δους προσβολῆς. Εἰ τύχοι γυναικὸς εὐμόρφου πρόσωπον, ἢ ἄλλο τι παρὰ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ πάμπαν ἀπηγορευμένον, βούλεται ὡσπερ μετ' αὐτῶν τι δὴ μεθοδεῦσαι, τοῦ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὸ ὄφθῆν αὐτῇ ὠραῖον· καὶ τότε τε εἰς συγκατάθεσιν ἐλθοῦσα, εἰς ἔργον λοιπὸν ἄγει διὰ τοῦ σώματος τὸ ὄφθῆν αὐτῇ ἀνόμημα κατὰ διάνοιαν, εἰς ἑαυτῆς κατάκρισιν.

44 Αὕτη ἡ τέχνη τοῦ πονηροῦ, καὶ μετὰ τούτων τῶν βελῶν φαρμακεύει πᾶσαν ψυχὴν, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀσφαλές, πρὸ πείρας πολεμικῆς τοῦ νοῦ πολλῆς, εἰσέρχεσθαι ἔαν τοὺς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ἐν ἀρχῇ μάλιστα· ἐπειδὴ ἀκμὴν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τέρπεται ταῖς δαιμονιώδεσι προσβολαῖς, καὶ ἡδεταὶ καὶ ἀκολουθεῖ αὐταῖς ἀλλὰ μᾶλλον νοεῖν αὐτούς, καὶ εὐθύς κόπτειν ἐξ ἀναδόσεως καὶ προσβολῆς ὅταν δὲ χρονίσας ὁ νοῦς εἰς τὸ θαυμαστὸν τοῦτο ἔργον ἐξασκηθῇ καὶ νοήσῃ, καὶ ἐν ἔξει ἀδιακόπῳ γένηται τοῦ πολέμου, τοῦ ἀληθῶς τε νοεῖν τούτους, καὶ ὡς ὁ προφήτης φησί, τοῦ εὐχερῶς δύνασθαι αὐτὸν κρατεῖν τοὺς μικροὺς ἀλώπεκας, τότε μετ' ἐπιστήμης ἔαν αὐτούς ἔρχεσθαι ἔνδον, καὶ πολεμεῖν σὺν Χριστῷ αὐτοῦ, καὶ διελέγχειν αὐτούς καὶ κατάγειν.

45 Ὡς ἀδύνατον ἐν ἐνὶ σωλῆνι πῦρ καὶ ὕδωρ ἅμα διέρχεσθαι, οὕτως ἀδύνατον ἐν καρδίᾳ ἁμαρτίαν εἰσελθεῖν, ἔαν μὴ κρούσῃ πρότερον ἐν θύρᾳ καρδίας διὰ φαντασίας προσβολῆς πονηρᾶς.

46 Ἔστι πρῶτον προσβολή, δεύτερον συνδυασμός, ἤγουν ἀναμιξῆ γινόμενοι οἱ ἡμῶν καὶ τῶν πονηρῶν δαιμόνων λογισμοί· τρίτον συγκατάθεσις, πῶς δεῖ γενέσθαι μεταξὺ τῶν ἀμφοτέρων λογισμῶν βουλευομένων κακῶς τέταρτον δὲ ἔστιν, ἡ αἰσθητὴ πρᾶξις, ἤγουν ἡ ἁμαρτία. Ἐὰν οὖν προσέχη ὁ νοῦς νήφων, καὶ δι' ἀντιρρήσεως καὶ ἐπικλήσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ φυγαδεύῃ ἐξ ἀναδόσεως τὴν φαντασίαν τῆς προσβολῆς, τὰ ἐξῆς αὐτῶν ἀργὰ μένουσι. Νοῦς γὰρ ὢν ἀσώματος, ὁ πονηρὸς οὐκ ἄλλως δύναται πλανῆσαι ψυχάς, εἰ μὴ διὰ φαντασίας καὶ λογισμῶν. Καὶ περὶ μὲν τῆς προσβολῆς ὁ Δαβὶδ φησιν, «Εἰς τὰς πρῶϊας ἀπέκτενον», καὶ τὰ ἐξῆς, ὁ δὲ μέγας

νικῆς προσβολῆς. Βλέποντας, γιὰ παράδειγμα, ἓνα πρόσωπο ὁμορφῆς γυναίκας ἢ κάτι ἄλλο, πού εἶναι τελείως ἀπαγορευμένο ἀπὸ τὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ, θέλει νὰ μεθοδεύσει κάτι, ὥστε νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὸ πού τῆς φάνηκε ὠραῖο. Καὶ τότε, μὲ τὴ συγκατάθεσή της, φθάνει, μέσω τοῦ σώματος, στὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀμαρτίας πού συνέλαβε στὸ νοῦ της, μὲ συνέπεια τὴν κατὰκρισὴ της.

44 Αὕτῃ εἶναι ἡ τέχνη τοῦ πονηροῦ, καὶ μὲ αὐτὰ τὰ βέλη φαρμάκωνει κάθε ψυχὴ, καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀσφαλές, πρὶν ὁ νοῦς ἀποκτήσῃ μεγάλη πολεμικὴ πείρα, ν' ἀφήνουμε τοὺς λογισμοὺς νὰ μπαίνουν μέσα στὴν καρδιά μας, καὶ μάλιστα στὴν ἀρχή, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ χαίρεται πολὺ μὲ τὶς δαιμονικὰς προσβολὰς καὶ εὐχαριστιέται καὶ τὶς ἀκολουθεῖ. Ἀντίθετα, πρέπει νὰ τοὺς ἀντιλαμβανόμεσθε καὶ νὰ τοὺς κόβουμε ἀμέσως μόλις φανοῦν καὶ μᾶς προσβάλουν. Ὅταν ὅμως ὁ νοῦς, ἐπιμένοντας πολὺ χρονικὸ διάστημα σ' αὐτὸ τὸ θαυμάσιο ἔργο, ἐξασκηθεῖ καὶ καταλάβει καὶ τοῦ γίνῃ ἀδιάκοπη συνήθεια ὁ πόλεμος, ὥστε νὰ καταλαβαίνει ἀληθινὰ τοὺς λογισμοὺς, καί, ὅπως λέγει ὁ προφήτης, «νὰ μπορεῖ εὐκόλα νὰ πιάνει τὶς μικρὰς ἀλεπούδες»³⁰, τότε μὲ προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια νὰ τοὺς ἀφήνῃ νὰ μπαίνουν μέσα καὶ νὰ τοὺς πολεμᾷ μαζὶ μὲ τὸν Χριστό, νὰ τοὺς ἐλέγχει καὶ νὰ τοὺς καταβάλλει.

45 Ὅπως εἶναι ἀδύνατο μέσα ἀπὸ ἓνα σωλήνα νὰ περνᾷ ταυτόχρονα φωτιὰ καὶ νερό, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νὰ μπεῖ στὴν καρδιά ἀμαρτία, ἂν πρῶτα δὲν χτυπήσῃ τὴν πόρτα τῆς καρδιάς μὲ τὴν φαντασίαν κάποιας πονηρῆς προσβολῆς.

46 Πρῶτα λοιπὸν γίνεται ἡ προσβολή, δεύτερον ὁ συνδυασμός, δηλαδή ἡ ἀνάμιξη τῶν δικῶν μας μὲ τοὺς λογισμοὺς τῶν πονηρῶν δαιμόνων, τρίτον ἡ συγκατάθεσις, δηλαδή ἡ σύσκεψις τῶν δικῶν μας καὶ τῶν δαιμονικῶν λογισμῶν πρὸς διάπραξιν τοῦ κακοῦ, καὶ τέταρτον ἡ αἰσθητὴ πράξις, δηλαδή ἡ ἀμαρτία. Ἄν λοιπὸν ὁ νοῦς προσέχει μὲ νήψη, καὶ μὲ τὴν ἀντίρρηση καὶ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διώχνῃ, μόλις ἐμφανισθεῖ, τὴ φαντασίαν τῆς προσβολῆς, τότε ὅλα τὰ στὴ συνέχεια μένουσιν ἀπραγματοποίητα. Γιατί, ἐπειδὴ ὁ πονηρὸς εἶναι νοῦς ἀσώματος, δὲν μπορεῖ νὰ πλανέψῃ ἀλλιῶς τὶς ψυχὰς, παρὰ μόνον μὲ φαντασίαν καὶ λογισμοὺς. Γιὰ τὴν προσβολὴν ὁ Δαβὶδ λέγει· «Κάθε πρῶτὸ σκότωνα ὅλους τοὺς ἀμαρτωλοὺς τῆς γῆς»³¹.

31. Ψαλμ. 100, 8.

- φησὶ Μωϋσῆς περὶ συγκαταθέσεως «Καὶ οὐ συγκαταθέσει», φησὶν, «αὐτοῖς».
- 47 Νοῦς νοῖ ἀοράτως πρὸς μάχην συμπλέκεται, ὁ δαιμόνιος νοῦς τῶ ἡμετέρῳ νοῖ. Καὶ διὰ τοῦτο χρεῖα ἐκ θαθείων κατὰ στιγμήν βοᾶν πρὸς τὸν Χριστόν, ἀπελάσαι μὲν τὸν δαιμόνιον νοῦν, τὰ νικητήρια δὲ δοῦναι, ὡς φιλάνθρωπον.
- 48 Τύπος σοι ἡσυχίας καρδιακῆς ὁ κατέχων κάτοπτρον καὶ πρὸς αὐτὸν ἀτενίζων ἔστω, καὶ τότε ὄψει ἐν τῇ καρδίᾳ νοητῶς ἐγγραφόμενα πονηρά τε καὶ ἀγαθὰ.
- 49 Τηρεῖτε ἀεὶ μηδένα λογισμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἄλογον, μὴ εὐλογον, ἵνα οὕτω ῥαδίως ἐπιγινώσκῃς τοὺς ἀλλοφύλους, ἧγουν τοὺς τῶν Αἰγυπτίων πρωτοτόκους υἱούς.
- 50 Ὡς ἀγαθὴ καὶ τερπνὴ καὶ ἡδίστη, φωτεινὴ τε καὶ πάγκαλος καὶ ἀγλαοφανὴς καὶ ὠραία ἀρετὴ, νῆψις ὑπὸ σοῦ, Χριστέ ὁ Θεός, εὐοδοουμένη, καὶ ἐγρηγορότως ἀνθρωπίνου νοός ἐν ταπεινώσει πολλῇ ὀδευομένη· ἐκτείνει γὰρ ἕως θαλάσσης καὶ ἀδύσσου θεωριῶν τὰ κλήματα αὐτῆς, καὶ ἕως ποταμῶν μυστηρίων τερπνῶν τε καὶ θείων τὰς παραφυάδας αὐτῆς, ποτίζει τε νοῦν ἐκ χρόνου πολλοῦ καυσωθέντα τῇ ἀσεβείᾳ ὑπὸ ἄλμης πονηρῶν λογισμῶν πνευματικῶν, καὶ τοῦ τῆς σαρκὸς δυσμενοῦς φρονήματος, ὃ ἐστὶ θάνατος.
- 51 Νῆψις ἔοικε τῇ τοῦ Ἰακώβ κλίμακι, ἐφ' ἧ ὁ Θεὸς ἐπιμένει, καὶ οἱ ἄγγελοι ἀναβαίνουνσιν· ἀναιρεῖ γὰρ ἐξ ἡμῶν πᾶν κακόν· αὕτη γὰρ ἐκκόπτει πολυλογίαν, λοιδορίαν, καταλαλιάν, καὶ πάντων τῶν αἰσθητῶν κακῶν τὸν κατάλογον, οὐκ ἀνασχομένη διὰ ταῦτα οὐδὲ πρὸς ὀλίγον στερεῖσθαι τῆς ἰδίας γλυκύτητος.
- 52 Ταύτην προθύμως ἀδελφοὶ μετίωμεν, καὶ ἐν ταῖς θεωρίαις αὐτῆς, καθαρᾷ διανοίᾳ σὺν Χριστῷ Ἰησοῦ πετόμενοι, κινῶμεν τὴν θεωρίαν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ τοῦ θίου τοῦ προτέρου, ἵνα, ἐν τῇ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν μνήμῃ συντριβόμενοι καὶ ταπεινούμενοι, ἀδιάσπαστον ἐξ ἡμῶν ἔξωμεν τὴν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν βοήθειαν εἰς τὸν ἀόρατον πόλεμον· στερηθέντες γὰρ τῆς Ἰησοῦ

Ἐνῶ ὁ μέγας Μωϋσῆς λέγει γιὰ τὴν συγκατάθεση· «Δὲν θὰ δώσεις σ' αὐτούς τὴ συγκατάθεσή σου»³².

47 Ὁ νοῦς ἔρχεται σὲ μάχη μὲ τὸν νοῦ κατὰ τρόπο ἀόρατο, δηλαδὴ ὁ δαιμονικὸς νοῦς μὲ τὸν δικό μας. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ φωνάζουμε κάθε στιγμή μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς μας στὸν Χριστό, νὰ διώξει τὸν δαιμονικὸ νοῦ, καὶ νὰ μᾶς δώσει τὴ νίκη ὡς φιλόανθρωπος.

48 Ὑπόδειγμα ἡσυχίας τῆς καρδιάς νὰ εἶναι γιὰ σένα ἐκεῖνος ποὺ κρατᾶει καθρέφτη στὰ χέρια του καὶ βλέπει διαρκῶς μέσα σ' αὐτόν, καὶ τότε θὰ δεῖς νὰ εἰκονίζονται μέσα στὴν καρδιά σου νοερὰ καὶ τὰ κακὰ καὶ τὰ καλὰ.

49 Νὰ μὴ ἔχεις κανένα λογισμό μέσα στὴν καρδιά σου, οὔτε παράλογο οὔτε εὐλογο, γιὰ νὰ γνωρίζεις ἔτσι εὐκολα τοὺς ἀλλόφυλους, δηλαδὴ τοὺς πρωτότοκους υἱοὺς τῶν Αἰγυπτίων.

50 Πόσο ἀγαθὴ καὶ εὐχάριστη καὶ γλυκύτατη καὶ φωτεινὴ καὶ πανέμορφη καὶ λαμπρὴ καὶ ὠραία ἀρετὴ εἶναι ἡ νήψη, ὅταν διευκολύνεται ἡ πορεία τῆς ἀπὸ σένα Χριστέ καὶ Θεέ, καὶ ἀσκεῖται ἀπὸ τὸν ἄγρυπνο νοῦ τοῦ ἀνθρώπου μὲ πολλὴ ταπείνωση. Γιατὶ ἐπεκτείνει μέχρι τὴ θάλασσα καὶ τὴν ἄβυσσο τῶν θεωριῶν τὰ κλήματά της, καὶ τὶς παραφυάδες τῆς μέχρι τὰ εὐχάριστα καὶ θεϊκὰ ποτάμια τῶν μυστηρίων³³, καὶ ποτίζει τὸν νοῦ, ποὺ ἀπὸ πολλὰ χρόνια φλέγεται ἀπὸ τὴν ἀσέβεια μὲ τὴν ἀλμύρα τῶν πονηρῶν δαιμονικῶν λογισμῶν καὶ τὸ ἐχθρικό σαρκικό φρόνημα, ποὺ εἶναι θάνατος³⁴.

51 Ἡ νήψη μοιάζει μὲ τὴν κλίμακα τοῦ Ἰακώβ, πάνω στὴν ὁποία μένει ὁ Θεός, καὶ ἀνεβαίνουν οἱ ἄγγελοι³⁵, γιὰ τὴν ἀφανίζει ἀπὸ μᾶς κάθε κακὸ. Πράγματι κόβει τὴν πολυλογία, τὴν κακολογία καὶ τὴν κατάκριση κι ὅλο τὸν κατάλογο τῶν αἰσθητῶν ἁμαρτιῶν, γιὰ τὴν δὲν ἀνέχεται οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή νὰ στερηθεῖ τὴ δική της γλυκύτητα.

52 Αὐτὴ τὴ νήψη, ἀδελφοί μου, ἄς τὴν ἀσκοῦμε μὲ προθυμία, καὶ μὲ τὶς θεωρίες τῆς, μὲ καθαρὴ διάνοια, πετώντας μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄς ἀναλογιζόμαστε τὶς ἁμαρτίες μας καὶ τὸν προηγούμενο βίο μας, ὥστε, αἰσθανόμενοι συντριβὴ καὶ ταπείνωση μὲ τὴ μνήμη τῶν ἁμαρτιῶν μας, νὰ ἔχουμε ἀκατάπαυστη τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας στὸν ἀόρατο πόλεμο. Γιατί, ἐπειδὴ στερηθήκαμε τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ ἐξαιτίας τῆς ὑπερηφάνειας ἢ τῆς φιλαυτίας ἢ τῆς κενοδοξίας, στερηθήκαμε καὶ τὴν κα-

βοηθείας δι' ὑπερηφανίας ἢ φιλανθρωπίας ἢ κενοδοξίας, ὑστερήθημεν καθαρότητος καρδίας, δι' ἧς γνωρίζεται ἀνθρώπῳ Θεός· αἴτιον γὰρ ὡς ὑπόσχεσις τοῦ δευτέρου, τὸ πρότερον.

53 Νοῦς μὴ ἀμελῶν τῆς ἑαυτοῦ κρυπτῆς ἐργασίας, σὺν τοῖς λοιποῖς καλοῖς οἷς ἐκ τῆς διηνεκοῦς ἐργασίας τῆς φυλακῆς εὐρήσει, καὶ τὰς πέντε αἰσθήσεις τοῦ σώματος ἀργὰς τῶν ἔξω κακῶν ἀποδείξει. Τῇ γὰρ οἰκείᾳ ἀρετῇ καὶ νήψει δι' ὅλου προσέχων, καὶ τοῖς νοήμασι τοῖς καλοῖς κατατρυφᾶν θέλων, οὐκ ἀνέχεται κλέπτεσθαι διὰ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ἐνύλων καὶ ματαίων λογισμῶν αὐτῶ προσερχομένων, ἀλλὰ γνοὺς αὐτῶν τὸ ἀπατηλόν, ἔνδον ἑαυτοῦ τὰ πολλὰ συστέλλει αὐτάς.

54 Παράμενε τῇ διανοίᾳ, καὶ οὐ κοπιᾷσεις ἐν πειρασμοῖς· ἐκεῖθεν δὲ ἀναχωρῶν, ὑπόμενε τὰ ἐπερχόμενα.

55 Ὡσπερ τοὺς κακοσίτους, ἀψίνθιον ὠφελεῖ τὸ πικόν, οὕτω τοῖς κακοτρόποις κακὰ πάσχειν συμφέρει.

56 Εἰ μὴ θέλεις κακοπαθεῖν, μηδὲ κακοποιεῖν θέλε, διότι τοῦτο κἀκείνῳ ἀπαραβάτως ἀκολουθεῖ· ὁ γὰρ σπεῖρει ἕκαστος, τοῦτο καὶ θερίσει. Ἐκουσίως οὖν τὰ φαῦλα σπεύροντες, καὶ ἀκουσίως θερίζοντες, τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ θαυμάζειν ὀφείλομεν.

57 Ἐκτυφλοῦται ὁ νοῦς διὰ τῶν τριῶν τούτων παθῶν, φιλαργυρίας λέγω, κενοδοξίας, καὶ ἡδονῆς.

58 Γνωσις καὶ πίστις αἰ τῆς φύσεως ἡμῶν σύντροφοι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ δι' ἐκείνας ἡμβλύνθησαν.

59 Θυμὸς καὶ ὀργή, καὶ πόλεμοι καὶ φόνοι, καὶ πᾶς ὁ λοιπὸς τῶν κακῶν κατάλογος, δι' ἐκείνας ἐν ἀνθρώποις σφόδρα ἐκραταιώθησαν.

60 Ὁ μὴ γινώσκων τὴν ἀλήθειαν, οὔτε ἀληθῶς πιστεύειν δύναται· ἡ γὰρ γνώσις κατὰ φύσιν προηγεῖται τῆς πίστεως· τὰ γὰρ τῆς Γραφῆς εἰρημένα, οὐχ ἵνα νοήσωμεν μόνον, ἀλλ' ὅπως αὐτὰ ποιήσωμεν, εἴρηται.

61 Ἀρξώμεθα δὴ οὖν τοῦ ἔργου· οὕτω γὰρ ἀκολούθως προκόπτοντες, εὐρήσομεν ὅτι οὐ μόνον ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς, ἀλλὰ καὶ βεβαία

36. Ματθ. 5, 8.
ἀρωματικό φυτό ἄψινθος.

37. Οἶνοπνευματώδες ποτό, παραγόμενο ἀπὸ τὸ ποῦδες
38. Γαλ. 6, 7.

θαρότητα τῆς καρδιᾶς, μέσω τῆς ὁποίας γνωρίζεται ὁ Θεὸς στὸν ἄνθρωπο. Καθόσον προϋπόθεση νὰ δοῦμε τὸν Θεό, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση τοῦ Κυρίου³⁶, εἶναι ἡ καθαρότητα τῆς καρδιᾶς.

53 Ὁ νοῦς πού δὲν παραμελεῖ τὴν κρυφὴ ἐργασία του, μαζί μὲ τὰ ἄλλα καλὰ, πού θὰ βρεῖ ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη φύλαξή του, θὰ βρεῖ καὶ τὶς πέντε αἰσθήσεις τοῦ σώματος νὰ εἶναι ἀνεπηρέαστες ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ κακά. Γιατὶ προσέχοντας πάντοτε τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ νήψη του, καὶ θέλοντας νὰ ἐνδιατριβεῖ στὶς καλὲς σκέψεις, δὲν ἀνέχεται νὰ ἐξαπατᾶται ἀπὸ τοὺς ὑλικοὺς καὶ μάταιους λογισμοὺς πού ἔρχονται σ' αὐτὸν μέσα ἀπὸ τὶς πέντε αἰσθήσεις, ἀλλὰ γνωρίζοντας πόσο ἀπατηλὲς εἶναι πολλὲς φορές, τὶς περιορίζει μέσα του.

54 Μένε μέσα στὴ διάνοιά σου, καὶ δὲν θὰ κοπιᾶσεις μὲ τοὺς πειρασμούς. Φεύγοντας ὅμως ἀπὸ ἐκεῖ, θὰ ὑπομείνεις ὅπωςδήποτε αὐτὰ πού ἔρχονται.

55 Ὅπως ἐκείνους πού ἔχουν φάει κάτι κακό, τοὺς ὠφελεῖ τὸ πικρὸ ἀψέντι³⁷, ἔτσι καὶ τοὺς κακότροπους τοὺς συμφέρει νὰ ὑποφέρουν συμφορὲς.

56 Ἄν δὲν θέλεις νὰ ὑποστεῖς κακά, νὰ μὴ θέλεις καὶ νὰ κάνεις κακά, καθόσον σ' αὐτὸ ἀκολουθεῖ ἀπαράβατα ἐκεῖνο. Γιατί, ὅ,τι σπείρει ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸ καὶ θὰ θερίσει³⁸. Ὅταν λοιπὸν σπέρνουμε τὰ κακά μὲ τὴ θέλησή μας, καὶ ἔπειτα τὰ θερίζουμε παρὰ τὴ θέλησή μας, τότε ὀφείλουμε νὰ θαυμάζουμε τὴ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ.

57 Τυφλώνεται ὁ νοῦς μὲ αὐτὰ τὰ τρία πάθη· ἐννοῶ τὴ φιλαργυρία, τὴν κενοδοξία καὶ τὴν ἡδονή.

58 Ἡ γνώση καὶ ἡ πίστη, πού εἶναι σύντροφοι τῆς φύσεώς μας, ἀπὸ τίποτε ἄλλο δὲν ἐξασθενίζουν, παρὰ μόνο ἀπὸ τὶς τρεῖς προηγούμενες κακίες.

59 Ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργὴ καὶ οἱ πόλεμοι καὶ οἱ φόνοι καὶ ὄλος ὁ κατὰλογος τῶν ἄλλων κακῶν, ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν προηγουμένων κακιῶν ἰσχυροποιήθηκαν πάρα πολὺ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

60 Ἐκεῖνος πού δὲν γνωρίζει τὴν ἀλήθεια, οὔτε νὰ πιστέψει ἀληθινὰ μπορεῖ. Καθόσον ἡ γνώση ἀπὸ τὴ φύση τῆς προηγεῖται τῆς πίστεως. Γιατὶ αὐτὰ πού λέγει ἡ Γραφή, ἔχουν γραφεῖ ὄχι μόνο γιὰ νὰ τὰ μάθουμε, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ τὰ κάνουμε.

61 Ἄς ἀρχίσουμε λοιπὸν τὸ ἔργο· γιατί ἔτσι, προκόβοντας στὴ συνέχεια, θὰ βροῦμε ὅτι ἡ ἐλπίδα στὸν Θεὸ καὶ ἡ βέβαιη πίστη καὶ ἡ

πίστις καὶ γνῶσις ἐσωτέρα, καὶ πειρασμῶν λύτρωσις, καὶ χαρισμα-
των δωρήματα, καὶ ἐξομολόγησις καρδιακή, καὶ δάκρυον ἔκτενές,
διὰ προσευχῆς τοῖς πιστοῖς παραγίνεται. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ
καὶ τῶν ἐπερχομένων θλιβερῶν ὑπομονή, καὶ εἰλικρινῆς τοῦ πλησί-
ον ἄφεις, καὶ νόμου πνευματικοῦ ἐπίγνωσις, καὶ δικαιοσύνης Θε-
οῦ εὐρεσις, καὶ Πνεύματος ἁγίου ἐπιφοίτησις, καὶ θησαυρῶν πνευ-
ματικῶν δόσις, καὶ πάντα ὅσα ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς παρέχειν τοῖς πι-
στοῖς ἀνθρώποις, καὶ ᾧδε, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· καὶ ἀπλῶς ἅπαξ
κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἀναφανῆναι τὴν ψυχὴν ἀδύνατον, εἰ μὴ διὰ χαρί-
σματος Θεοῦ καὶ πίστεως ἀνθρώπου μετὰ πολλῆς ταπεινοφροσύ-
νης, καὶ ἀμετεωρίστου προσευχῆς, τῇ διανοίᾳ παραμένοντος.

62 Μέγα ὄντως ἀγαθόν, ὡς ἐκ πείρας παρειλήφαμεν, τὸ συνεχῶς
ἐπικαλεῖσθαι Κύριον Ἰησοῦν μετὰ τῶν νοητῶν πολεμίων, τὸν βου-
λόμενον τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν καθᾶραι· ὅρα πῶς σύμφωνος ὁ λόγος
ὁ ἐκ πείρας παρ' ἐμοῦ ῥηθεὶς ταῖς γραφικαῖς μαρτυρίαῖς. «Ἐτοιμά-
ξου», φησὶν, «Ἰσραὴλ, τοῦ ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θε-
οῦ σου»· καὶ ὁ Ἀπόστολος, «Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι». Καὶ ὁ
Κύριος ἡμῶν φησιν, «Οὐ δύνασθε χωρὶς ἐμοῦ ποιεῖν οὐδέν· Ὁ
μένων ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν». Καὶ πάλιν,
«Ἐὰν μὴ μείνη ἐν ἐμοί, ἐκβληθῆ ἔξω ὡς τὸ κλῆμα». Μέγα ἀγα-
θὸν εὐχή, καὶ ἀγαθὸν πάντων παρεκτικόν, καρδίαν καθαῖρον, ἐν ᾗ
ὁ Θεὸς ὀπτάνεται τοῖς πιστοῖς.

63 Τὸ τῆς ταπεινώσεως χρῆμα, ἐπειδὴ ὑποποιὸν πέφυκεν εἶναι,
καὶ Θεῷ ἀγαπώμενον, καὶ ἀναλωτικὸν σχεδὸν πάντων τῶν ἐν ἡμῖν
κακῶν καὶ μισουμένων Θεῷ, δυσπόριστον διὰ ταῦτα πέφυκεν εἶναι·
καὶ ῥαδίως ἂν ἐν ἀνθρώπῳ ἐνὶ πολλῶν ἀρετῶν ἄλλων ἐργασίας
τινάς μερικὰς, ζητήσας δὲ ἐν αὐτῷ ὁσμὴν ταπεινώσεως μόλις εὐρή-
σεις. Διὰ τοῦτο χρεῖα πολλῆς νήψεως, ὥστε κτήσασθαι τοῦτο τὸ
χρῆμα. Καὶ γὰρ ἀκάθαρτον καὶ τὸν διάβολον λέγει ἡ Γραφή, ἐπει-
δὴ τοῦτο ἐξαρχῆς τὸ ἀγαθὸν τῆς ταπεινοφροσύνης χρῆμα ἀπώσα-
το, καὶ τὴν ὑπερηφανίαν ἠγάπησε· διὸ καὶ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐν
πάσαις ταῖς Γραφαῖς προσαγορεύεται. Ἐπεὶ ποίαν ἀκαθαροσίαν

βαθύτερη γνώση, και ἡ λύτρωση ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, καὶ τὰ θεῖα χαρίσματα, καὶ ἡ ἔξομολόγηση τῆς καρδιᾶς, καὶ τὰ συνεχῆ δάκρυα, ἔρχονται στοὺς πιστοὺς μὲ τὴν προσευχή. Καὶ ὄχι μόνο αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπομονὴ στὶς θλίψεις ποὺ ἔρχονται, καὶ ἡ εἰλικρινῆς συγχώρηση τοῦ πλησίον, καὶ ἡ καλὴ γνώση τοῦ πνευματικοῦ νόμου, καὶ ἡ εὕρεση τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ἐπιφοίτηση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἡ χορήγηση τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν, καὶ ὅλα ὅσα ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ χορηγήσει ὁ Θεὸς στοὺς πιστοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐδῶ καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα· καὶ γενικά, εἶναι ἀδύνατο ν' ἀναδειχθεῖ ἀλλιῶς ἢ ψυχὴ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, παρὰ μόνο μὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ καὶ πίστη τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος παραμένει μὲ πολλὴ ταπεινοφροσύνη καὶ ἀδιάσπαστη προσευχὴ στὴ διάνοιά του.

62 Πράγματι ἔχουμε παραλάβει μεγάλο ἀγαθὸ ἀπὸ τὴν πείρα, τὸ νὰ ἐπικαλεῖται συνεχῶς τὸν Κύριο Ἰησοῦ ἐναντίον τῶν νοητῶν ἐχθρῶν, ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ καθαρίσει τὴν καρδιά του. Πρόσεχε πῶς ὁ λόγος, ποὺ ἀπὸ τὴν πείρα μου εἶπα, εἶναι σύμφωνος μὲ τὶς μαρτυρίες τῆς ἁγίας Γραφῆς. «Νὰ ἐτοιμάζεσαι», λέγει, «Ἰσραὴλ νὰ ἐπικαλεῖσαι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ σου»³⁹. Καὶ ὁ Ἀπόστολος· «Νὰ προσεύχεσθε ἀδιαλείπτως»⁴⁰. Καὶ ὁ Κύριός μας λέγει· «Δὲν μπορεῖτε χωρὶς ἐμένα νὰ κάνετε τίποτε»⁴¹. «Ὅποιος μένει ἐνωμένος μὲ μένα, καὶ ἐγὼ μὲ ἐκεῖνον, αὐτὸς φέρει πολὺ καρπὸ»⁴². Καὶ παρακάτω· «Ἄν δὲν μένει μέσα σ' ἐμένα, θὰ πεταχτεῖ ἔξω, ὅπως τὸ κλῆμα»⁴³. Μεγάλον ἀγαθὸ ἡ προσευχὴ, καὶ ἀγαθὸ ποὺ περιέχει ὅλες τὶς ἀρετές, γιατί καθαρίζει τὴν καρδιά, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία φανερόνεται στοὺς πιστοὺς ὁ Θεός.

63 Ἡ ἀρετὴ τῆς ταπεινώσεως, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἀνυψώνει τὸν ἀνθρώπο καὶ ἀγαπιέται ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ἀφανίζει σχεδὸν ὅλα τὰ κακὰ ποὺ ὑπάρχουν μέσα μας καὶ μισοῦνται ἀπὸ τὸν Θεό, γι' αὐτὸ εἶναι δυσκολοκατόρθωτη ἀπὸ τὴ φύση τῆς. Καὶ μπορεῖς εὐκόλα σ' ἓναν ἀνθρώπο νὰ βρεῖς τὴ μερικὴ ἄσκηση πολλῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἂν ὅμως ζητήσεις σ' αὐτὸν καὶ μυρωδιὰ μόνο ταπεινώσεως, μόλις ποὺ θὰ βρεῖς. Γι' αὐτὸ χρειάζεται μεγάλη νήψη, ὥστε νὰ ἀποκτήσουμε τὴν ταπεινώση. Ἄλωστε γι' αὐτὸ ἡ Γραφὴ ὀνομάζει τὸν διάβολο ἀκάθαρτο, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀπέρριψε τὸ ἀγαθὸ τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ ἀγάπησε τὴν ὑπερηφάνεια. Γι' αὐτὸ καὶ σὲ ὅλες τὶς Γραφές ἐπονομάζεται πνεῦμα ἀκάθαρτο. Γιατὶ ποιά σωμα-

σωματικὴν δύναται ἐργάσασθαι τὸ ἀσώματον πάντη καὶ ἄσαρκόν τε καὶ ἄστατον καὶ ἄναμιον, οἷος ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς καὶ νῦν ὁ Σατανᾶς, ἵνα ἀκάθαρτος ἀπὸ τούτων λέγηται; Εὐδηλον ὅτι διὰ τὴν ὑπερηφανίαν ἐκλήθη ἀκάθαρτος, καὶ ἐκ καθαροῦ καὶ φωτεινοῦ ἀγγέλου βέβηλος καὶ ἀκάθαρτος ἀπεφάνθη, καὶ ἀκάθαρτος παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος· πρώτη γάρ, φησὶν, ἁμαρτία ἡ ὑπερηφάνεια· οὕτω γάρ καὶ ὁ ὑπερήφανος Φαραὼ ἔλεγε· «Τὸν Θεόν σου», φησὶν, «οὐκ οἶδα, καὶ τὸν Ἰσραὴλ οὐκ ἐξαποστελῶ».

64 Εἰσὶ δὲ πολλὰ τῶν τοῦ νοῦ ἐνεργημάτων, τὰ δυνάμενα ἡμῖν τὸ ἀγαθὸν δῶρον τῆς ταπεινοφροσύνης περιποιεῖσθαι, εἴπερ μὴ ἀμελοῦμεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τουτέστι μνήμη ἁμαρτημάτων, ἐν λόγοις καὶ ἔργοις καὶ διανοίᾳ καὶ ἕτερα πλεῖστα εἰς ταπεινοφροσύνην ἡμῖν συμβάλλοντα τῇ θεωρίᾳ ἀναλεγόμενα. Ἐμποιεῖ δὲ καὶ ταπεινῶσιν ἀληθῆ, καὶ τό, ἵνα τις τῶν πέλας τὰ κατορθώματα καθ' ἐκάστην ἐν οἷς περιστρέφει, καὶ ἕτερα ἑαυτῶν φυσικὰ καὶ πλεονεκτήματα ἐν ἑαυτῷ μεγαλύνει, καὶ συνεξετάζει τοῖς ἑαυτοῦ τὰ ἐκείνων. Καὶ οὕτω βλέπων ὁ νοῦς τὴν ἑαυτοῦ εὐτέλειαν, καὶ πόσον ἀπολείπεται τῆς τῶν ἀδελφῶν τελειότητος, γῆν καὶ σποδὸν ὁ ἄνθρωπος ἑαυτὸν λογίζεται, καὶ οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλὰ κύνα τινά, ὡς πάντων ἐπὶ γῆς λογικῶν ἀνθρώπων εἰς πάντα ὑστεροῦντα καὶ ἀπολείπόμενον.

65 Φησὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα, ὁ στύλος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Βασίλειος, Μέγα ἀγαθὸν πρὸς τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, μηδὲ τῇ ἐρχομένῃ ἡμέρᾳ τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν, τὸ μετὰ τὴν ἀποπλήρωσιν τῆς ἡμέρας ἀνακρίνειν ἐν τῷ συνειδότι ἡμῶν, ἡμᾶς ἑαυτοὺς τὰ καθ' ἡμᾶς, τί πεπλημμελήκαμεν, τί δὲ ἐδικαιοπραγήσαμεν. Τοῦτο καὶ ὁ Ἰωὺ ἐποίει, περὶ τε αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ· τὰ γὰρ καθ' ἐκάστην λογοθέσια τὸ καθ' ὥραν φωτίζουνσι. Καὶ πάλιν ὁ αὐτός φησι· «Πᾶν μέτρον ἄριστον».

66 Καὶ πάλιν ἕτερος τῶν τὰ θεῖα σοφῶν ἔφη, “Ἀρχὴ καρποφορίας ἄνθος, καὶ ἀρχὴ πρακτικῆς ἐγκράτεια”. Οὐκοῦν ἐγκρατευσώμεθα, καὶ τοῦτο, μέτρῳ καὶ σταθμῷ, ὡς οἱ Πατέρες ἐκδιδάσκουσι καὶ τὴν ἡμέραν ὄλην τῶν δώδεκα ὥρῶν ἐν τῇ τηρήσει τοῦ νοῦς

44. Παρμ. 16, 5.

45. Σ. Σειράχ 10, 13.

46. Ἐξ. 5, 2.

47. Ἰωὺ 1, 5.

τική ἀκαθαρσία μπορεῖ νὰ κάνει τὸ ἐντελῶς ἀσώματο καὶ ἄσαρκο καὶ ἄστατο καὶ χωρὶς αἷμα, ὅπως ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ Σατανᾶς, γιὰ νὰ λέγεται ἀπὸ τὶς Γραφές ἀκάθαρτο; Εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι ἐξαιτίας τῆς ὑπερηφάνειάς του ὀνομάσθηκε ἀκάθαρτο, καὶ ἀπὸ καθαρὸς καὶ φωτεινὸς ἄγγελος, ἐγινε βέβηλος καὶ ἀκάθαρτος, καὶ εἶναι ἀκάθαρτος γιὰ τὸν Κύριο κάθε ὑπερήφανος⁴⁴. Γιατὶ ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι πρώτη ἁμαρτία⁴⁵. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ὑπερήφανος Φαραὼ ἔλεγε· «Δὲν γνωρίζω», λέγει, «τὸν Θεό σου, καὶ δὲν θὰ ἀφήσω νὰ φύγει ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός»⁴⁶.

64 Εἶναι πολλές οἱ ἐνέργειες τοῦ νοῦ, οἱ ὁποῖες μποροῦν νὰ μᾶς προμηθεύσουν τὸ ἀγαθὸ δῶρο τῆς ταπεινοφροσύνης, ἂν φυσικὰ δὲν παραμελοῦμε τὴ σωτηρία μας, δηλαδὴ τὴ μνήμη τῶν ἁμαρτιῶν μας, ποὺ κάναμε μὲ λόγια καὶ ἔργα καὶ μὲ τὸν νοῦ μας, καὶ ἄλλα πολλὰ ποὺ μᾶς βοηθοῦν νὰ εἴμαστε ταπεινόφρονες. Ταπείνωση ἀληθινὴ προξενεῖ βέβαια καὶ τὸ νὰ θυμᾶται κανεὶς κάθε μέρα καὶ τὰ κατορθώματα τῶν πλησίον του ποὺ συναναστρέφεται, καὶ νὰ ἐπαινεῖ καὶ τὰ ἄλλα φυσικὰ τους πλειονεκτήματα μέσα του, καὶ νὰ συγκρίνει τὰ δικά τους μὲ τὰ δικά του. Καὶ ἔτσι βλέποντας ὁ νοῦς τὴ δική του κατωτερότητα, καὶ πόσο ὑστερεῖ ἀπὸ τὴν τελειότητα τῶν ἀδελφῶν, νὰ θεωρεῖ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτό του χῶμα καὶ στάχτη, καὶ ὄχι ἄνθρωπο, ἀλλὰ σκύλο, ἐπειδὴ ὑστερεῖ καὶ ὑπολείπεται σὲ ὅλα ἀπὸ ὅλους τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς.

65 Τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ στύλος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ μεγάλος πατέρας μας Βασίλειος, λέγει· “Μεγάλο ἀγαθὸ, γιὰ νὰ μὴ ἁμαρτάνουμε, οὔτε τὴν ἐπόμενη μέρα νὰ πέφτουμε πάλι στὰ ἴδια παραπτώματα, εἶναι τὸ νὰ ἀνακρίνουμε στὸ τέλος τῆς ἡμέρας, μὲ τὴ συνείδησή μας, τὰ ἔργα μας, δηλαδὴ τί παραπτώματα καὶ τί καλὰ κάναμε. Αὐτὸ ἔκαμνε καὶ ὁ Ἰώβ, καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ του⁴⁷”. Γιατὶ ἡ ἀνάκριση τῶν πράξεών μας κάθε μέρα μᾶς φωτίζει τί πρέπει νὰ κάνουμε κάθε ὥρα. Ὁ ἴδιος ἐπίσης λέγει· “Κάθε μέτρο εἶναι ἄριστο”.

66 Καὶ ἄλλος ἐπίσης σοφὸς στὰ θεῖα εἶπε· “Ἀρχὴ τῆς καρποφορίας εἶναι τὸ ἄνθος, καὶ ἀρχὴ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς ἡ ἐγκράτεια”. Ἄς ἀσκήσουμε λοιπὸν ἐγκράτεια, ἀλλὰ μὲ μέτρο καὶ μὲ τὸ ζύγι, ὅπως διδάσκουν οἱ Πατέρες. Καὶ ὅλη τὴν ἡμέρα τῶν δώδεκα ὥρῶν ἃς τὴν περνοῦμε μὲ τὴ φύλαξη τοῦ νοῦ. Γιατὶ κάνοντας αὐτὸ, θὰ

παρερχώμεθα· οὕτω γὰρ ποιῶντες, τὴν κακίαν βία τινὶ σβέσαι καὶ μειῶσαι δυνασώμεθα μετὰ Θεοῦ, ἐπεὶ καὶ διασπῆ ἐστὶν ἢ ἐνάρετος πολιτεία, δι' ἧς δίδεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

- 67 Ὁδὸς ἐπὶ τὴν γνῶσιν, ἀπάθεια καὶ ταπεινώσις, ὧν χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον.
- 68 Ὁ ἀδιαλείπτως περὶ τὰ ἔνδον τὰς διατριβὰς ποιούμενος, σωφρονεῖ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖ καὶ θεολογεῖ καὶ προσεύχεται. Καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ λέγει ὁ Ἀπόστολος, «Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελήσητε».
- 69 Ὁ τὴν ὁδὸν τὴν πνευματικὴν ὁδεύειν μὴ ἐπιστάμενος, τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων οὐ ποιεῖται φροντίδα, ἀλλ' ὅλην τὴν σχολὴν περὶ τὴν σάρκα ἔχει, καὶ ἡ γαστρομαργεῖ καὶ ἀκολασταίνει, λυπεῖται τε καὶ ὀργίζεται καὶ μνησικακεῖ, καὶ ἐντεῦθεν τὸν νοῦν σκοτίζει, ἢ ἀμέτρον ἀσκήσει κέχρηται, καὶ θολοῖ τὴν διάνοιαν.
- 70 Ὁ μὲν τοῖς πράγμασιν ἀποταξάμενος, οἷον τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς χρήμασι καὶ τοῖς ἐξῆς, τὸν ἔξω ἄνθρωπον ἐποίησε μοναχόν, οὕτω δὲ καὶ τὸν ἄνθρωπον τὸν ἔσω· ὃ δὲ τοῖς τούτων ἐμπαθέσι νοήμασι, τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ὃ ἐστὶν ὁ νοῦς. Καὶ τὸν μὲν ἔξω ἄνθρωπον εὐκόλως τις ποιεῖ μοναχόν, μόνον ἐὰν θελήσῃ, οὐκ ὀλίγος δὲ ἀγὼν τὸν ἔσω ἄνθρωπον ποιῆσαι μοναχόν.
- 71 Τίς ἐστὶν ἄρα ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ ὁ παντάπασιν ἀπαλλαγείς ἐμπαθῶν νοημάτων, καὶ τῆς καθαρᾶς διὰ παντὸς καὶ ἀύλου καταξιωθείς προσευχῆς, ὅπερ ἐστὶ σημεῖον τοῦ ἔνδον μοναχοῦ;
- 72 Πολλὰ πάθη ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐγκέκρυπται· τότε δὲ ἐλέγχονται, ὅταν τὰ αἷτια φαίνωνται.
- 73 Μὴ ὅλην τὴν σχολὴν περὶ τὴν σάρκα ἔχε, ἀλλ' ὅσον αὐτὴν κατὰ δύναμιν περὶ τὴν ἀσκησιν, καὶ ὅλον τὸν νοῦν σου περὶ τὰ ἔνδον στρέψον. «Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια εἰς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν».
- 74 Ἐπὶ τῇ τῶν παθῶν ἀνεργησίᾳ ἢ ὑπερηφανία συμβαίνει, ἢ τῶν αἰτιῶν οὐκ ἀποκοπτομένων, ἢ τῶν δαιμόνων δολουργῶς ὑποχωρούντων.

μπορέσουμε νὰ σβήσουμε καὶ νὰ μειώσουμε τὴν κακία μὲ κάποια βία καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καθόσον μὲ τὴ βία κατορθώνεται ἡ ἐνάρετη ζωὴ, διὰ τῆς ὁποίας δίνεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

67 Ὁ δρόμος γιὰ τὴ γνώση εἶναι ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ ταπείνωση, χωρὶς τις ὁποῖες δὲν θὰ δεῖ κανένας τὸν Κύριο.

68 Ἐκεῖνος πού ἀσχολεῖται διαρκῶς μὲ τὸ ἐσωτερικό του, εἶναι σῶφρων. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καταγίνεται καὶ μὲ πνευματικὲς θεωρίες, καὶ θεολογεῖ καὶ προσεύχεται. Κι αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο πού λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Νὰ καθοδηγεῖστε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, καὶ δὲν θὰ ἐκτελέσετε ἐπιθυμία τῆς σάρκας»⁴⁸.

69 Ἐκεῖνος πού δὲν ξέρει νὰ βαδίζει τὸν πνευματικὸ δρόμο, δὲν φροντίζει γιὰ τις ἐμπαθεῖς σκέψεις, ἀλλ' ὅλη ἡ ἀσχολία του στρέφεται γύρω ἀπὸ τὴ σάρκα, καὶ ἡ εἶναι γαστρίμαργος καὶ ἀκόλαστος, ἡ λυπᾶται καὶ ὀργίζεται καὶ μνησικακεῖ. Καὶ μὲ αὐτὰ σκοτίζει τὸν νοῦ, ἡ κάνει ὑπερβολικὴ ἄσκηση καὶ θολώνει τὴ διάνοιά του.

70 Ἐκεῖνος πού ἀπαρνήθηκε τὰ ὑλικά πράγματα, ὅπως τὴ γυναῖκα καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ λοιπά, ἔκανε μοναχὸ μόνο τὸν ἐξωτερικό του ἄνθρωπο, ὄχι ὅμως καὶ τὸν ἐσωτερικό του. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού ἀπαρνήθηκε τις ἐμπαθεῖς σκέψεις αὐτῶν, ἔκανε μοναχὸ τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο, πού εἶναι ὁ νοῦς. Καὶ τὸν ἐξωτερικὸ βέβαια ἄνθρωπο εὐκόλα τὸν κάνει κανεὶς μοναχό, ἀρκεῖ μόνο νὰ τὸ θελήσει, χρειάζεται ὅμως πολὺς ἀγῶνας γιὰ νὰ κάνει μοναχὸ τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο.

71 Ποιὸς ἄραγε στὴ γενεὰ αὐτὴ εἶναι ἐκεῖνος πού ἀπαλλάχθηκε ἐξολοκλήρου ἀπὸ τις ἐμπαθεῖς σκέψεις, καὶ ἀξιώθηκε νὰ ἀποκτήσει γιὰ πάντα τὴ καθαρὴ καὶ ἄυλη προσευχή, πού εἶναι γνώρισμα τοῦ ἐσωτερικοῦ μοναχοῦ;

72 Πολλὰ πάθη εἶναι κρυμμένα στὶς ψυχές μας, πού ἀποκαλύπτονται τότε μόνο, ὅταν ἐμφανίζονται τὰ αἰτία τους.

73 Νὰ μὴ ἀσχολεῖσαι μόνο μὲ τὴ σάρκα, ἀλλὰ ὅσο μπορεῖς στρέψε αὐτὴν πρὸς τὴν ἀσκηση, καὶ ὅλο τὸν νοῦ σου στρέψε τὸν πρὸς τὸ ἐσωτερικό σου. «Γιατὶ ἡ σωματικὴ ἄσκηση εἶναι λίγο ὠφέλιμη, ἐνῶ ἡ εὐσέβεια εἶναι ὠφέλιμη σὲ ὅλα»⁴⁹.

74 Ὅταν τὰ πάθη παύουν νὰ ἐνεργοῦν, αὐτὸ συμβαίνει ἡ ἀπὸ ὑπερηφάνεια, ἡ ἐπειδὴ δὲν ἀποκόπηκαν οἱ αἰτίες, ἡ ἐπειδὴ ὑποχωροῦν οἱ δαίμονες μὲ δόλο.

- 75 Ἡ ταπείνωσις καὶ κακοπάθεια πάσης ἁμαρτίας ἐλευθεροῦσι τὸν ἄνθρωπον· ἢ μὲν τὰ τῆς ψυχῆς, ἢ δὲ τὰ τοῦ σώματος περικόπουσα πάθη· διὰ τοῦτο λέγει ὁ Κύριος «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῆ καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται»· αὐτὸν καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ θησαυρούς, ὅταν δι' ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας ἐαυτοὺς καθάρωσι, καὶ τοσοῦτον πλεόν, ὅσον τὴν κάθαρσιν ἐπιτείνουνσι.
- 76 Σκοπευτήριον τῶν περὶ ἀρετῆς πάσης λόγων, ἢ τοῦ νοῦ τήρησις ἐστίν, ὡς ὁ πάλαι τοῦ Δαβὶδ σκοπὸς τὴν περιτομὴν τῆς καρδίας προεδήλου.
- 77 Ὡσπερ αἰσθητῶς τὰ βλάπτοντα ὁρῶντες βλαπτόμεθα, οὕτω κατὰ νοῦν.
- 78 Ὡσπερ ὁ τὴν τοῦ φυτοῦ τρώσας καρδίαν, ὅλον ἐξήρανε, οὕτω καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου νόει, αὐτὴν τὴν στιγμὴν προσέχειν δεῖ, ἐπειδὴ οὐκ ἀργοῦσιν οἱ κλέπται.
- 79 Ὁ Κύριος πᾶσαν ἐντολὴν ὀφειλομένην δεῖξαι θέλων τὴν δὲ νίθεσιαν ἰδίῳ αἵματι τοῖς ἀνθρώποις δεδωρημένην, φησὶν· «Ὅταν πάντα ποιήσητε τὰ προστεταγμένα ὑμῖν, εἶπατε, ὅτι Ἀχρεῖοι δοῦλοὶ ἐσμεν, καὶ ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν». Διὰ τοῦτο οὐκ ἔστι μισθὸς ἔργων ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ χάρις δεσπότητος πιστοῖς δούλοις ἠτοιμασμένη· οὐκ ἀπαιτεῖ δοῦλος ὡς μισθὸν τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' εὐχαριστεῖ ὡς ὀφειλέτης καὶ κατὰ χάριν ἐκδέχεται.
- 80 Ὡς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ τοῖς εὖ δουλεύουσιν αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν χαρίζεται· φησὶ γάρ· «Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἐγένου πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου». Οὕτω δὲ δοῦλός ἐστι πιστός, ὁ ψιλῆ τῇ γνώσει ἐπερειδόμενος, ἀλλ' ὁ δι' ὑπακοῆς τῷ ἐντειλαμένῳ Χριστῷ πιστεύων, τὸν Δεσπότην τιμῶν, ποιεῖ τὰ κελευόμενα· σφαλεῖς δὲ ἢ παρακούσας, ὑπομένει ὡς ἴδια τὰ ἐπερχόμενα· Φιλομαθῆς οὖν γίνου καὶ φιλόπρονος ἢ γὰρ ψιλῆ γνώσις φυσιοῖ τὸν ἄνθρωπον.
- 81 Οἱ ἀπροσδοκῆτως ἡμῖν συμβαίνοντες πειρασμοί, οἰκονομικῶς ἡμᾶς φιλοπόνους διδάσκουσι γενέσθαι.

50. Ματθ. 5, 8.

53. Α' Κορ. 15, 3.

51. Β' Βασ. 18, 24.

54. Ματθ. 25, 21.

52. Λουκᾶ 17, 10.

55. Α' Κορ. 8, 2.

- 75 Ἡ ταπείνωση καὶ ἡ κακοπάθεια ἐλευθερώνουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ κάθε ἁμαρτία, ἐπειδὴ ἡ πρώτη καταργεῖ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ἡ δεύτερη τὰ πάθη τοῦ σώματος. Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος λέγει· «Μακάριοι ὅσοι ἔχουν καθαρὴ καρδιά, γιατί αὐτοὶ θὰ δοῦν τὸν Θεό»⁵⁰. Θὰ δοῦν αὐτὸν καὶ τοὺς θησαυροὺς ποὺ ὑπάρχουν σ' αὐτόν, ὅταν μὲ ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια καθαρῶσουν τοὺς ἑαυτοὺς τους, καὶ θὰ τὸν δοῦν τόσο πιὸ πολύ, ὅσο περισσότερο αὐξήσουν τὴν κάθαρση.
- 76 Σκοπὸς τῶν λόγων γιὰ κάθε ἀρετὴ εἶναι ἡ φύλαξη τοῦ νοῦ, ὅπως παλιὰ ὁ σκοπὸς τοῦ Δαβὶδ δῆλωνε τὴν περιτομὴ τῆς καρδιᾶς⁵¹.
- 77 Ὅπως, ὅταν βλέπουμε μὲ τὰ μάτια μας ἐκεῖνα ποὺ βλάπτουν, παθαίνουμε βλάβη, ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὸν νοῦ.
- 78 Ὅπως ἐκεῖνος ποὺ πληγώνει τὴν καρδιά τοῦ φυτοῦ τὸ ξηραίνει ὀλόκληρο, ἔτσι νὰ σκέφτεσαι ὅτι συμβαίνει καὶ μὲ τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει νὰ προσέχουμε κάθε στιγμή, ἐπειδὴ οἱ κλέφτες δαίμονες δὲν μένουν ἀργοί.
- 79 Ὁ Κύριος θέλοντας νὰ δείξει, ὅτι ὅλες τὶς ἐντολὲς ὀφείλουμε νὰ τὶς τηροῦμε, ἐνῶ ἡ υἰοθεσία δωρίζεται στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸ αἷμα του, λέγει· «Ὅταν κάνετε ὅλα ὅσα ἔχετε διαταχθεῖ, νὰ λέτε, Εἴμαστε δοῦλοι ἄθλιοι, καὶ κάναμε αὐτὸ ποὺ ὀφείλουμε νὰ κάνουμε»⁵². Γι' αὐτὸ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲν εἶναι ἀνταμοιβή, ἀλλὰ χάρισμα τοῦ Κυρίου, ποὺ τὸ ἔχει ἐτοιμάσει γιὰ τοὺς πιστοὺς δούλους του. Ὁ δούλος δὲν ἀπαιτεῖ τὴν ἐλευθερία του ὡς ἀμοιβή, ἀλλ' εὐχαριστεῖ ὡς ὀφειλέτης, καὶ τὴν δέχεται ὡς χάρη.
- 80 Ὅπως ὁ Χριστὸς πέθανε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας, σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές⁵³, ἔτσι καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν καλὰ χαρίζει τὴν ἐλευθερία. Γιατὶ λέγει· «Εὗγε δούλε καλέ μου καὶ πιστέ· στὰ λίγα στάθμες πιστός, θὰ σοῦ ἐμπιστευθῶ πολλά. Πέρασε μέσα στὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου σου»⁵⁴. Ὅμως δὲν εἶναι ἀκόμα δούλος πιστός ἐκεῖνος ποὺ στηρίζεται στὴν ἀπλῆ γνώση, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ ἐκδηλώνει τὴν πίστη του μὲ τὴν ὑπακοή του στὸν ἐντολοδόχο Χριστό, ποὺ τιμᾷ τὸν Κύριό του, τηρεῖ τὶς ἐντολές του, καὶ ὅταν σφάλει ἢ παρακούει ὑπομένει τὰ δεινὰ ποὺ ἔρχονται σὰν δικὰ του. Νὰ εἶσαι λοιπὸν φιλομαθὴς καὶ φιλόπρονος, γιατί ἡ ἀπλῆ γνώση κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ φουσκώνει ἀπὸ ἔπαρση⁵⁵.
- 81 Οἱ πειρασμοὶ ποὺ μᾶς ἔρχονται ἀπροσδόκητα, μᾶς διδάσκουν κατ' οἰκονομία νὰ γίνουμε φιλόπρονος.

82 Ἰδιον μὲν ἀστέρος τὸ περὶ αὐτὸν φῶς, τοῦ δὲ θεοσεβοῦς καὶ Θεὸν φοβουμένου ἴδιον, εὐτέλεια καὶ ταπεινώσεις ἐπεὶ μὴδ' ἄλλο τι γνωριστικὸν πέφυκεν εἶναι, καὶ δηλότερον σημεῖον τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν, ὡς ταπεινὸν φρόνημα καὶ εὐτελὲς σχῆμα. Καὶ τοῦτο πάντα βῶσι τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια· ὁ δὲ μὴ οὕτω ταπεινῶς βιούσ, τοῦ μέρους ἐκπίπτει τοῦ ἑαυτὸν ἐκουσίως ταπεινώσαντος μέχρι σταυροῦ καὶ θανάτου, τοῦ καὶ τῶν θείων Εὐαγγελίων πρακτικοῦ νομοθέτου.

83 «Οἱ διψῶντες», φησί, «πορεύεσθε ἐφ' ὕδωρ», οἱ δὲ διψῶντες Θεόν, πορεύεσθε καθαρότητι διανοίας· πλήν τῷ ὑψηλῶς δι' αὐτῆς πετομένῳ, χρῆ καὶ πρὸς τὴν γῆν τῆς ἑαυτοῦ εὐτελείας ὄρα· οὐδεὶς γὰρ τοῦ ταπεινοῦ ὑψηλότερος· Ὡς γὰρ φωτὸς μὴ παρόντος ζοφώδη καὶ σκοτεινὰ ἅπαντα, οὕτω καὶ μὴ παρούσης ταπεινοφροσύνης, πάντα ἡμῶν μάταια, καὶ ἔωλα τὰ κατὰ Θεὸν σπουδαζόμενα.

84 Τέλος δὲ λόγου, τὸ πᾶν ἄκουε· «Τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλαττε», καὶ νοητῶς καὶ αἰσθητῶς· εἰ γὰρ νοητῶς διάσεις σαυτὸν αὐτὰς τηρεῖν, ὀλιγάκις τῶν αἰσθητῶν εἰς αὐτὰς κόπων δεήσει. Φησί γὰρ ὁ Δαβὶδ· «Ἐβουλήθη τὸ θέλημά σου καὶ τὸν νόμον σου ποιῆσαι ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου». Ἄν μὴ ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας, τουτέστιν ἐν μέσῳ καρδία, ὁ ἄνθρωπος τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα καὶ τὸν νόμον ποιήσειεν, οὔτε ἔξωθεν ῥαδίως προᾶξει τοῦτο δύναται. Καὶ ἐρεῖ πρὸς Θεὸν ὁ μὴ νήφων καὶ ἀδιάφορος, τό, «ὁδοὺς σου εἰδέναί οὐ βούλομαι», πάντως δι' ἔλλειψιν θείας ἐλλάμπσεως, ἥστινος ὁ μετέχων οὐκ ἀπληροφόρητος, ἀλλὰ καὶ ἔμπεδος ἱκανῶς περὶ τὰ θεῖα γενήσεται.

85 Ὡσπερ γὰρ τὸ αἰσθητὸν ἅλας ἠδύνει τὸν τε ἄρτον καὶ πᾶν ὄψον, καὶ ἄσηπτα τινὰ τῶν κρεῶν καὶ διαρκῶν φυλάττει, καὶ τὴν ὀξωδίαν πᾶσαν διασκεδάζει, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ νοῦς φυλακῆς, τῆς νοητῆς ἠδύτητος καὶ θαυμαστῆς ἐργασίας νόει. Καὶ γὰρ ἠδύνει ἐνθέως, καὶ τὸν ἐντὸς καὶ τὸν ἐκτὸς ἄνθρωπον, καὶ τὴν ὀξωδίαν τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἐκδιώκει, καὶ διαρκῶν ἐν τοῖς καλοῖς ἡμᾶς διαφυλάττει.

86 Ἐκ προσβολῆς πολλοὶ λογισμοί, ἐκ δὲ τούτων ἡ πονηρὰ αἰ-

56. Ἦσ. 55, 1.

57. Ἐκκλ. 12, 13.

58. Ψαλμ. 39, 9.

59. Ἰωβ 21, 14.

82 Τὸ ἄστρο ἔχει ὡς γνώρισμά του τὸ φῶς πού τὸ περιβάλλει, καὶ ὁ θεοσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν Θεὸ γνώρισμά του ἔχει τὴν εὐτέλεια καὶ τὴν ταπείνωση, ἐπειδὴ τίποτε ἄλλο δὲν ἀποτελεῖ γνώρισμα καὶ σημεῖο δηλωτικὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ὅσο τὸ ταπεινὸ φρόνημα καὶ ἡ εὐτελής ἐμφάνισή του. Καὶ αὐτὸ τὸ διακηρύττουν πάντοτε τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια. Καὶ ὅποιος δὲν ζεῖ ἔτσι ταπεινὰ ξεπέφτει ἀπὸ τὸ μέρος Ἐκείνου πού θεληματικὰ ταπείνωσε τὸν ἑαυτὸ του μέχρι σταυροῦ καὶ θανάτου, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ ἔμπρακτος νομοθέτης τῶν Εὐαγγελίων.

83 «Ὅσοι διψᾶτε», λέγει, «πηγαίνετε στὸ νερό»⁵⁶, καὶ ὅσοι διψᾶτε τὸν Θεό, νὰ βαδίζετε μὲ καθαρότητα τοῦ νοῦ σας. Ὅμως ἐκεῖνος πού μὲ τὴν καθαρότητα αὐτὴ πετᾶ ψηλά, πρέπει νὰ βλέπει κάτω στὴ γῆ τῆς μηδαμινότητάς του. Γιατὶ κανένας δὲν εἶναι πιὸ ψηλὸς ἀπὸ τὸν ταπεινὸ. Ὅπως ὅταν δὲν ὑπάρχει φῶς, ὅλα εἶναι ζοφερά καὶ σκοτεινά, ἔτσι καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχει ταπείνωση, ὅλα τὰ ἔργα μας κατὰ Θεὸν εἶναι μάταια καὶ ἄχρηστα.

84 Ἄκουσε τώρα καὶ τὸ τέλος τοῦ λόγου μου· «Νὰ φοβᾶσαι τὸν Θεό, καὶ νὰ τηρεῖς τὶς ἐντολές του»⁵⁷, καὶ νοητὰ καὶ αἰσθητὰ. Γιατὶ, ἂν πιέσεις τὸν ἑαυτὸ σου νὰ τὶς τηρεῖ νοητὰ, λίγες φορές θὰ χρειασθεῖς κόπους γιὰ τὴν τήρησή τους. Γιατὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· «Θέλησα νὰ κάνω τὸ θέλημα σου καὶ νὰ ἐκτελέσω τὸν νόμο σου μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά μου»⁵⁸. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν κάνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐκτελέσει τὸν νόμο του μέσα ἀπὸ τὴν κοιλιὰ του, δηλαδὴ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά του, οὔτε ἔξωτερικὰ μπορεῖ νὰ κάνει αὐτὸ εὐκόλα. Καὶ θὰ πεῖ στὸν Θεὸ ἐκεῖνος πού δὲν προσέχει καὶ εἶναι ἀδιάφορος· «Δὲν θέλω νὰ γνωρίσω τοὺς δρόμους σου»⁵⁹, ὅπως δὲν ἔλλειψη φωτισμοῦ, ἐνῶ ἐκεῖνος πού μετέχει σ' αὐτόν, δὲν μένει ἀπληροφόρητος, ἀλλὰ θὰ γίνει καὶ ἀμετακίνητος στὰ θεῖα.

85 Ὅπως τὸ ὑλικὸ ἀλάτι κάνει νόστιμο τὸ ψωμί καὶ κάθε φαγητό, διατηρεῖ τὰ κρέατα χωρὶς νὰ σαπίζουν, καὶ διαλύει ὅλη τὴ δυσοσμία, τὸ ἴδιο νὰ σκεφτεσαι καὶ γιὰ τὴ νοητὴ γλυκύτητα καὶ τὴ θαυμαστὴ ἐργασία τῆς φύλαξης τοῦ νοῦ. Γιατὶ γλυκαίνει μὲ θεϊκὸ τρόπο καὶ τὸν ἐσωτερικὸ καὶ τὸν ἔξωτερικὸ ἄνθρωπο, ἀπομακρύνει τὴ δυσοσμία τῶν πονηρῶν λογισμῶν, καὶ μᾶς διατηρεῖ σταθεροὺς στὰ καλά.

86 Ἄπὸ τὴν προσβολὴ προκαλοῦνται πολλοὶ λογισμοί, καὶ ἀπὸ

σθητή προᾶξις ὁ δὲ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ τὸ πρῶτον εὐθύς σβεννύων, τὰ ἐξῆς διέφυγε, καὶ γνῶσιν θείαν γλυκεῖαν πλουτήσει, δι' ἧς Θεὸν εὐρήσει τὸν πανταχοῦ ὄντα· ἐν αὐτῷ δὲ τὸ κάτοπτρον τοῦ νοῦς ἀντερείσας φωτίζεται διηνεκῶς καθ' ὁμοιότητα τοῦ καθαροῦ ὑέλου καὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου, καὶ τότε ἀναπαύεται ὁ νοῦς, ὡς τὸ ἔσχατον τῶν ὀρεκτῶν φθάσας, ἀπὸ πάσης ἄλλης τινὸς ἐν αὐτῷ θεωρίας.

87 Ἐπειδὴ πᾶς λογισμὸς διὰ φαντασίας αἰσθητῶν τινων εἰσέρχεται ἐν τῇ καρδίᾳ, τότε ἀγιάζει αὐτὸν τὸ μακάριον φῶς τῆς θεότητος, ὅταν πάντα εὐκαιρήσῃ ἀπὸ πάντων, καὶ ἀσχημάτιστος ἐκ τούτων γένηται, εἴπερ ἢ λαμπρότης ἐκείνη κατὰ στέρησιν τῶν πάντων νοημάτων παραφαίνεται τῷ καθαρῷ νοῖ.

88 Ὅσον τὴν διάνοιαν ἄκρως προσέχεις, κατὰ τοσοῦτον μετὰ πόθου τῷ Ἰησοῦ προσεύξῃ. Καὶ ὅσον πάλιν τὴν διάνοιαν ἀμελῶς ἐπισκέψῃ, κατὰ τοσοῦτον καὶ τοῦ Ἰησοῦ μακρυνθήσῃ· καὶ ὡσπερ τὸ πρότερον ἄκρως τὸν ἀέρα τῆς διανοίας φωτίζει, οὕτω καὶ τὸ ἐκκενώσαι ἀπὸ τῆς νήψεως καὶ τῆς γλυκεῖας ἐπικλήσεως Ἰησοῦ, σκοτίζειν αὐτὸν ἐκ παντὸς πέφυκεν, ὡς εἶναι φύσει τὸ προᾶγμα τοιοῦτον ὡς εἶπομεν, καὶ ἄλλως οὐκ ἔστι. Καὶ τοῦτο πείρα λήψῃ, ἔργῳ δοκιμάσας, ἐπεὶ μὴ πέφυκεν ἀρετὴ ἢ τοιαύτη φωτοτόκος τερπνὴ ἐργασία, εἰ μὴ τῇ πείρᾳ διδάσκεσθαι.

89 Τὸ μὲν μετὰ πόθου τινὸς μεστοῦ γλυκύτητος καὶ χαρᾶς ἐπικαλεῖσθαι συνεχῶς Ἰησοῦν, αἴτιον τοῦ χαρᾶς ἔμπλεον καὶ γαλήνης εἶναι τὸν ἀέρα τῆς καρδίας, ἐκ τῆς ἄκρας προσοχῆς. Τοῦ δὲ ἄκρως καθαίρεσθαι τὴν καρδίαν, αἴτιος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ πάντων τῶν καλῶν αἴτιος καὶ ποιητής. «Ἐγὼ γάρ», φησί, «Θεὸς ποιῶν εἰρήνην».

90 Εὐεργετουμένη ψυχὴ καὶ γλυκαινομένη ὑπὸ Ἰησοῦ, μετὰ ἀγαλλιᾶσεώς τινος καὶ ἀγάπης διὰ τῆς ἐξομολογήσεως τὸν εὐεργέτην ἀμείβεται, εὐχαριστοῦσα καὶ ἐπικαλουμένη μετὰ θυμηδείας, τὸν εἰρηνοποιοῦντα αὐτήν, καὶ μέσον αὐτῆς νοητῶς ὀρώσης αὐτὸν λύοντα τὰς φαντασίας τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων.

91 «Καὶ ἐπειδε», φησὶν, ὁ Δαβὶδ ὁ νοητός, «ὄφθαλμὸς μου ἐν τοῖς

αὐτοὺς γεννιέται ἡ πονηρὴ αἰσθητὴ πράξις. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ τὴ σβήνει ἀμέσως μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ, αὐτὸς ξεφεύγει ἀπὸ τὰ ἐπόμενα, καὶ ἀποκτᾶ γλυκεῖα θεϊκὴ γνώση, μέσω τῆς ὁποίας θὰ βρεῖ τὸν Θεὸ ποὺ εἶναι παντοῦ. Καὶ τότε, στρέφοντας πρὸς αὐτὸν τὸν καθρέφτη τοῦ νοῦ του, φωτίζεται διαρκῶς, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸ καθαρὸ γυαλί καὶ τὸν αἰσθητὸ ἥλιο, καὶ τότε ὁ νοῦς ἀναπαύεται ἀπὸ κάθε ἄλλη θεωρία μέσα του, γιατί ἔφθασε στὸ ἔσχατο ἀπὸ τὰ ἐπιθυμητὰ πράγματα.

87 Ἐπειδὴ κάθε λογισμὸς μπαίνει μέσα στὴν καρδιὰ μὲ τὴ φαντασία κάποιων αἰσθητῶν, τότε φωτίζει τὸν νοῦ τὸ μακάριο φῶς τῆς θεότητος, ὅταν ἀπαλλαχθεῖ ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ καὶ μείνει χωρὶς τις μορφές αὐτῶν, γιατί ἡ λαμπρότητα ἐκείνη φαίνεται στὸν καθαρὸ νοῦ, ὅταν αὐτὸς στερηθεῖ ὅλα τὰ νοήματα.

88 Ὅσο καλύτερα προσέχεις τὴ διάνοιά σου, τόσο περισσότερο μὲ πόθο θὰ προσευχηθεῖς στὸν Ἰησοῦ. Καὶ ὅσο πάλι παραμελεῖς τὴ διάνοιά σου, τόσο περισσότερο θὰ ἀπομακρυνθεῖς καὶ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ. Καὶ ὅπως τὸ πρῶτο φωτίζει τὸν ἀέρα τῆς διανοιάς σου, ἔτσι καὶ ἡ ἀπουσία τῆς νήψης καὶ τῆς γλυκεῖας ἐπίκλησης τοῦ Ἰησοῦ σκοτίζουν ἀπὸ τὴ φύση τους τὸ νοῦ, ἐπειδὴ, ὅπως εἶπαμε, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του τέτοιο, καὶ δὲν γίνεται ἄλλιῶς. Καὶ αὐτὸ θὰ τὸ ἀντιληφθεῖς μὲ τὴν πείρα, δοκιμάζοντάς το στὴ πράξις, γιατί ἀπὸ τὴ φύση τῆς κάθε ἀρετῆ, καὶ ἰδιαίτερα αὐτὴ ἡ εὐχάριστη ἐργασία ποὺ γεννᾷ τὸ φῶς, δὲν διδάσκεται ἄλλιῶς, παρὰ μόνο μὲ τὴν πείρα.

89 Αἰτία τῆς ἀδιάλειπτης ἐπίκλησης τοῦ Ἰησοῦ μὲ πόθο γεμάτο γλυκύτητα καὶ χαρὰ, εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ἡ γαλήνη μὲ τὴν ὁποία εἶναι γεμάτος ὁ ἀέρας τῆς καρδιᾶς, ἕξαιτίας τῆς πολὺ μεγάλης προσοχῆς. Αἰτία πάλι τῆς τέλει ἀκαθάρσεως τῆς καρδιᾶς εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ὁ αἴτιος καὶ δημιουργὸς ὅλων τῶν καλῶν. Γιατὶ λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι Θεὸς ποὺ παρέχω εἰρήνη»⁶⁰.

90 Ἡ ψυχὴ ποὺ εὐεργετεῖται καὶ γλυκαίνεται ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, ἀνταμείβει τὸν εὐεργέτη τῆς μὲ τὴ δοξολογία γεμάτη ἀγαλλίαση καὶ ἀγάπη, εὐχαριστώντας καὶ ἐπικαλούμενη μὲ χαρὰ Ἐκεῖνον ποὺ τῆς χαρίζει τὴν εἰρήνη, καὶ βλέποντάς τον μέσα τῆς νοερὰ νὰ διαλύει τις φαντασίες τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

91 «Καὶ εἶδε», λέγει ὁ Δαβίδ, «ὁ νοητὸς ὀφθαλμὸς μου τοὺς ἐχθροὺς μου, καὶ τὸ αὐτί μου ἐκείνους ποὺ ξεσηκώνονται ἐναντίον

ἐχθροῖς μου, καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις, ἀκούσεται τὸ οὖς μου». Καὶ «ἀνταπόδοσιν ἁμαρτωλῶν εἶδον παρὰ Θεοῦ» ἐν ἐμοὶ γενομένην.

- 92 Φαντασιῶν δὲ μὴ οὐσῶν τινων ἐν καρδίᾳ, εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὁ νοῦς ἴσταται, ἔτοιμος ὢν κινεῖσθαι εἰς πᾶσαν θεωρίαν τερπνὴν πνευματικὴν καὶ θεοφιλῆ.
- 93 Οὕτως οὖν, ὡς εἶπον, πεφύκασιν εἶναι ἀλλήλων συστατικά, ἢ τε νῆψις καὶ Ἰησοῦ εὐχή· ἢ μὲν γάρ, ἄκρα προσοχή τῆς συνεχοῦς εὐχῆς, ἢ δὲ εὐχή πάλιν ἐννοιῶν τῆς ἄκρας νήψεως καὶ προσοχῆς.
- 94 Χρηστὸς παιδαγωγὸς καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἢ ἀνεπίληπτος μνήμη τοῦ θανάτου, καὶ τό, τὰ ἐν μέσῳ πάντως παραδραμόντα αὐτόν, αἰεὶ προβλέπειν τὴν κλίνην, ἔνθα ψυχορραγοῦντες μέλλομεν κατακεῖσθαι, καὶ τὰ λοιπὰ.
- 95 Οὐκ ἔστιν, ἀδελφοί, ὕπνον ἄρασθαι τὸν βουλόμενον ἄτρωτον μένειν διὰ παντός· ἀνάγκη δυοῖν θάτερον, ἢ πεσεῖν καὶ ἀπολέσθαι γυμνωθέντα τῶν ἀρετῶν, ἢ διὰ παντός τῷ νοῖ καθωπλισμένον ἐστάναι· καὶ γὰρ ὁ ἐχθρὸς αἰεὶ ἴσταται μετὰ τῆς ἑαυτοῦ παρατάξεως.
- 96 Γίνεται τις κατάστασις θεία ἐν τῷ νῷ ἡμῶν ἐκ τῆς συνεχοῦς μνήμης τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ ἐπικλήσεως αὐτοῦ συνεχοῦς, εἴαν μὴ ἀμελῶμεν τῆς πρὸς Χριστὸν συχνῆς κατὰ νοῦν δεήσεως καὶ τῆς πυκνῆς νήψεως καὶ τοῦ ἐπιστατικοῦ ἔργου· ἀλλὰ καὶ ὄντως ἔργον αὐτὸ αἰεὶ, καὶ ὡσαύτως ἐπιτελούμενον ἔχωμεν τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐπικλήσεως, ἀλλὰ μετὰ πυρώσεως καρδίας ἐκβοῶντες, ὥστε μεταλαβεῖν τὸ ἅγιον ὄνομα Ἰησοῦ· συνέχεια γὰρ καὶ ἐπὶ ἀρετῆς καὶ ἐπὶ κακίας μήτηρ ἔξεως, ἢ δὲ ὡς φύσις λοιπὸν κρατεῖ. Καὶ ἐν καταστάσει τοιαύτῃ ὁ νοῦς γενόμενος, ζητεῖ τοὺς πολεμίους, ὥσπερ κύων Λακωνικὸς λαγῶν ἐν λόχμῃσι. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ νοῦς πονηρῶν λογισμῶν ἐξερευνᾷ· ἀλλ' ὁ μὲν ἵνα καταφάγη, ὁ δὲ ἵνα καταφθείρη.
- 97 Ὅτε οὖν καὶ ὁσάκις ἐπισυμβαίνει πληθύνεσθαι ἐν ἡμῖν τοὺς

61. Ψαλμ. 91, 12.

62. Ψαλμ. 90, 8.

μου»⁶¹. Καὶ «εἶδα νὰ γίνεται ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀνταπόδοση στοὺς ἁμαρτωλοὺς»⁶² γιὰ χάρη μου.

92 Ὅταν δὲν ὑπάρχουν κάποιες φαντασίες μέσα στὴν καρδιά, τότε ὁ νοῦς βρίσκεται στὴ φυσικὴ του κατάσταση, καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ κινηθεῖ σὲ κάθε εὐχάριστη πνευματικὴ καὶ ἀγαπητὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ θεωρία.

93 Τόσο λοιπὸν, ὅπως εἶπα, ἀλληλένδετα συστατικὰ μεταξὺ τους εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τους ἡ νήψη καὶ ἡ προσευχὴ στὸν Ἰησοῦ. Ἡ ἄκρα προσοχὴ μὲ τὴν συνεχῆ προσευχὴ, καὶ ἡ προσευχὴ πάλι μὲ τὴν ἄκρα νήψη καὶ προσοχή.

94 Ὁφέλιμος παιδαγωγὸς καὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἀδιάλειπτη μνήμη τοῦ θανάτου, καί, ἀφήνοντας κατὰ μέρος ὅλα ὅσα συμβαίνουν στὸ μεταξὺ, νὰ ἔχουμε μπροστὰ στὰ μάτια μας τὸ κρεβάτι στὸ ὁποῖο θὰ εἴμαστε ξαπλωμένοι ψυχορραγώντας, καὶ τὰ λοιπά.

95 Δὲν εἶναι δυνατόν, ἀδελφοί μου, νὰ παραδίνεται στὸν ὕπνο ἕκείνος ποὺ θέλει νὰ μείνει γιὰ πάντα ἄτρωτος. Εἶναι ἀνάγκη νὰ διαλέξει ἓνα ἀπὸ τὰ δύο· ἢ νὰ πέσει καὶ νὰ χαθεῖ ἀπογυμνωμένος ἀπὸ τίς ἀρετές, ἢ νὰ στέκεται διαρκῶς μὲ τὸν νοῦ του ὀπλισμένον. Γιατὶ ὁ ἐχθρὸς στέκεται πάντοτε ὀπλισμένον μαζί μὲ τὴν παρὰταξή του.

96 Ἀπὸ τὴ συνεχῆ μνήμη τοῦ Κυρίου μας καὶ τὴ συνεχῆ ἐπίκλησή του, ἂν δὲν παραμελοῦμε τὴ συνεχῆ νοερὴ προσευχὴ στὸν Χριστό, τὴ ἀδιάκοπη νήψη, καὶ τὴν ἐργασία τῆς προσοχῆς, δημιουργεῖται μέσα στὸν νοῦ μας μὴ θεία κατάσταση. Ἄς ἔχουμε λοιπὸν πραγματικὸ ἔργο μας, ποὺ νὰ τὸ ἐκτελοῦμε πάντοτε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, τὴν ἐπίκληση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, ἀλλὰ νὰ φωνάζουμε σ' αὐτὸν μὲ πυρωμένη καρδιά, ὥστε νὰ γίνουμε μέτοχοι τοῦ ἁγίου ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ. Γιατὶ ἡ συνεχῆς ἄσκηση καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας, εἶναι μητέρα τῆς συνήθειας. Καὶ αὐτὴ κυριαρχεῖ στὸ ἕξις σὰν δευτέρη φύση. Ὅταν λοιπὸν ὁ νοῦς φτάνει σ' αὐτὴν τὴν κατάσταση, ἀναζητᾷ τοὺς ἐχθροὺς, ὅπως τὸ κυνηγετικὸ σκυλὶ τὸν λαγὸ μὲσα στὰ μέρη μὲ τοὺς πυκνοὺς θάμνους. Γιατὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ νοῦς ψάχνει γιὰ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς. Ἀλλὰ τὸ σκυλὶ γιὰ νὰ τοὺς φάει, ἐνῶ ὁ νοῦς γιὰ νὰ τοὺς καταστρέψει.

97 Ὅταν λοιπὸν καὶ κάθε φορὰ ποὺ συμβαίνει νὰ πληθύνονται μέσα μας οἱ πονηροὶ λογισμοί, βάζουμε ἀνάμεσά μας τὴν ἐπίκληση

πονηροὺς λογισμούς, τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπίκλησιν μέσον αὐτῶν ἐμβάλλωμεν, καὶ διαλυομένους αὐτοὺς εὐθέως τότε ὡσεὶ καπνὸν ἐν ἀέρι ὀψόμεθα, ὡς ἡ πείρα ἐδίδαξε· καὶ τοῦ νοὸς μόνου καταλειφθέντος, τότε ἀρχώμεθα πάλιν τῆς συνεχοῦς προσοχῆς καὶ ἐπικλήσεως. Καὶ ὅσάκις ὑπὸ πείρας τινὸς τοῦτο πάλιν πάθωμεν, οὕτω ποιῶμεν.

98 Ὡς γὰρ οὐ δυνατὸν γυμνὸν εἰς πόλεμον εἰσελθόντα σώματι, ἢ πλεῦσαι μέγα πέλαγος μετ' ἐνδυμάτων, ἢ ζῆν ἄνευ τοῦ ἀναπνεῖν, οὕτως ἀδύνατον χωρὶς ταπεινώσεως καὶ συνεχοῦς πρὸς Χριστὸν ἰκεσίας, τὸν νοητὸν καὶ κρυπτὸν πόλεμον ἐκμαθεῖν, καὶ τεχνικῶς τούτους καταδιώκειν καὶ θάλλειν.

99 Ὁ μέγας πρακτικώτατος Δαβὶδ φησι· «Τὸ κράτος μου πρὸς σέ φυλάξω», πρὸς τὸν Κύριον λέγει, ὥστε τὸ φυλαχθῆναι ἐν ἡμῖν τὸ κράτος τῆς καρδιακῆς νοερᾶς ἡσυχίας, ἐξ ἧς γεννῶνται πᾶσαι αἱ ἀρεταί, διὰ τοῦ βοηθεῖσθαι ἡμᾶς παρὰ τοῦ Κυρίου προσγίνεται, τοῦ καὶ τὰς ἐντολάς δόντος, καὶ ἀφ' ἡμῶν τὴν μαρὰν λήθην ἐκδιώκοντος, συνεχῶς παρ' ἡμῶν ἐπιδοσόμενων φθαρτικὴν οὖσαν μάλιστα τῆς καρδιακῆς ἡσυχίας τὴν ἀμέλειαν, ὡς ὕδωρ πυρός· διόπερ, μοναχέ, μὴ ἐξ ἀμελείας ὑπνοῖς εἰς θάνατον, ἀλλὰ Ἰησοῦ ὄνοματι μάστιζε πολεμίους, καὶ ὡς σοφός τις λέελεχεν, Ἰησοῦ ὄνομα κολληθήτω τῇ πνοῇ σου καὶ πάσῃ τῇ ζωῇ σου, καὶ τότε γνώση ἡσυχίας ὀφέλειαν.

100 Ὅταν τῶν θείων καὶ ἀχράντων μυστηρίων Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ μεγάλου βασιλέως ἡμῶν φοβεροῦ φρικτῶς ἀξιωθῶμεν οἱ ἀνάξιοι, τότε μᾶλλον τὴν νῆψιν καὶ τὴν τήρησιν τοῦ νοὸς καὶ ἀκριβείαν ἐπιδειξώμεθα, ἵνα καταναλώσῃ ἡμῶν τὰς ἀμαρτίας, καὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ μεγάλα ῥυπάσματα, τὸ πῦρ τὸ θεϊκόν, ἥγουν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ γὰρ εἰσερχόμενον ἐν ἡμῖν, τὰ πονηρὰ πνεύματα τῆς πονηρίας εὐθύς ἐκ τῆς καρδίας ἀπελαύνει, καὶ τὰς ἀμαρτίας τὰς προγενομένας ἡμῖν συγχωρεῖ, καὶ καταλαμβάνεται ὁ νοῦς χωρὶς ὀχλήσεων πονηρῶν λογισμῶν· καὶ εἴπερ μετὰ ταῦτα ἀκριβῶς τὸν νοῦν τηρήσωμεν, καὶ ἐν πύλῃ καρδίας ἡμῶν σταῶμεν, ὅτε πάλιν καταξιωθῶμεν, μᾶλλον ὅτι καὶ μᾶλλον λαμπρύνει τὸν νοῦν, καὶ ἀστεροειδῆ αὐτὸν τὸ θεῖον σῶμα ἀπεργάζεται.

τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, τότε, ὅπως μᾶς διδάσκει ἡ πείρα, θὰ τοὺς δοῦμε νὰ διαλύονται ἀμέσως σὰν καπνὸς στὸν ἀέρα. Καὶ ὅταν μείνει μόνος ὁ νοῦς, τότε ἀρχίζουμε πάλι τὴ συνεχῆ προσοχὴ καὶ ἐπίκληση τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ ὅσες φορές πάθουμε τὸ ἴδιο ἀπὸ τὸν πειρασμὸ, νὰ κάνουμε τὸ ἴδιο.

98 Ὅπως δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ μπεῖ κανεὶς στὸν πόλεμο μὲ γυμνὸ σῶμα, ἢ νὰ κολυμπήσῃ σὲ μεγάλο πέλαγος μὲ τὰ ρούχα, ἢ νὰ ζεῖ χωρὶς νὰ ἀναπνέει, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο, χωρὶς ταπείνωση καὶ συνεχῆ παράκληση πρὸς τὸν Χριστὸ, νὰ μάθει κανεὶς τὸν νοητὸ καὶ κρυφὸ πόλεμο, καὶ νὰ καταδιώκει καὶ νὰ χτυπᾷ τοὺς ἐχθροὺς μὲ τέχνη.

99 Ὁ μεγάλος καὶ πολὺ πρακτικὸς Δαβὶδ λέγει στὸν Κύριο· «Τὴ δύναμή μου θὰ τὴν ἀναθέσω σὲ σένα»⁶³. Ὡστε τὸ νὰ διαφυλαχθεῖ μέσα μας ἡ δύναμη τῆς νοερῆς ἡσυχίας τῆς καρδιᾶς, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννιοῦνται ὅλες οἱ ἀρετές, αὐτὸ γίνεται σὲ μᾶς μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος ἔδωσε καὶ τὶς ἐντολές, καὶ διώχνει ἀπὸ μᾶς τὴ μολυσματικὴ λησμοσύνη, ὅταν συνεχῶς τὸν καλοῦμε νὰ μᾶς βοηθήσει, ἐπειδὴ ἡ ἀμέλεια καταστρέφει τὴ ἡσυχία τῆς καρδιᾶς, ὅπως τὸ νερὸ τὴ φωτιά. Γι' αὐτὸ, μοναχέ, μὴ κοιμᾶσαι ἀπὸ ἀμέλεια τὸν ὕπνο τοῦ θανάτου⁶⁴, ἀλλὰ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ μαστίγωνε τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ὅπως εἶπε κάποιος σοφὸς, τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ ἅς ἐνωθεῖ μὲ τὴν πνοή σου καὶ μὲ ὅλη τὴ ζωὴ σου, καὶ τότε θὰ μάθεις τὴν ὠφέλεια τῆς ἡσυχίας⁶⁵.

100 Ὅταν ἐμεῖς οἱ ἀνάξιοι ἀξιωθοῦμε νὰ κοινωνήσουμε τὰ θεῖα καὶ ἄχραντα μυστήρια τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ καὶ μεγάλου βασιλιᾶ μας, τὰ φοβερὰ καὶ φρικτὰ, τότε ἅς δείξουμε περισσότερη νήψη καὶ φύλαξη τοῦ νοῦ μας καὶ ἀκρίβεια, γιὰ νὰ κατακάψῃ τὶς ἁμαρτίες μας καὶ τοὺς μικροὺς καὶ μεγάλους ρύπους μας, ἢ θεϊκὴ φωτιά, δηλαδὴ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γιατί, μπαίνοντας μέσα μας, ἀμέσως διώχνει ἀπὸ τὴν καρδιά μας τὰ πονηρὰ πνεύματα, συγχωρεῖ τὶς προηγούμενες ἁμαρτίες μας, καὶ ἀφήνεται ὁ νοῦς χωρὶς τὶς ἐνοχλήσεις τῶν πονηρῶν λογισμῶν. Καὶ ἂν στὴ συνέχεια φυλάξουμε τὸν νοῦ μὲ ἀκρίβεια, καὶ σταθοῦμε στὴν πύλη τῆς καρδιᾶς μας, ὅταν θὰ ἀξιωθοῦμε καὶ πάλι νὰ κοινωνήσουμε, τότε τὸ θεῖο σῶμα θὰ φωτίσει ἀκόμα πιὸ πολὺ τὸν νοῦ μας καὶ θὰ τὸν κάνει ὅμοιον μὲ ἄστρο.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΚΑΤΟΝΤΑΣ

- 1 *Λήθη σβεννύειν οἶδε νοὸς φυλακὴν, ὥσπερ σβέννυσι πῦρ ὕδωρ· συνεχῆς δὲ Ἰησοῦ εὐχὴ εἰς τέλος αὐτὴν ἐκδαπανᾷ τῆς καρδίας μετὰ νήψεως συντόνου· χηρῆζει γὰρ ἢ εὐχὴ τῆς νήψεως, ὥσπερ λαμπάδιον φωτὸς λύχνου.*
- 2 *Πονεῖν δεῖ ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν τιμίων· τίμια δὲ ὡς ἀληθῶς τὰ φυλάσσοντα ἡμᾶς πάσης κακίας αἰσθητῆς τε καὶ νοητῆς. Ταῦτα δὲ εἰσι φυλακὴ νοὸς σὺν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσει, βλέπειν τε ἀεὶ εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας, καὶ ἡσυχάζειν ἀενάως τῇ διανοίᾳ, ἵν' οὕτως εἴπω, καὶ ἐκ τῶν δοκούντων λογισμῶν εὐρίσκεισθαι, ἵνα μὴ λανθάνωσιν οἱ κλέπται· καὶ εἰ καὶ πονοῦμεν τῇ καρδίᾳ παραμένοντες, ἀλλ' ἐγγὺς ἢ παράκλησις*
- 3 *Πέφυκε γὰρ ἡ καρδία ἀδιαλείπτως τηρουμένη καὶ συγχωρομένη, τὰς μορφὰς καὶ τὰς εἰκόνας καὶ τὰς φαντασίας δέχεσθαι φεγγοειδεῖς ἐξ ἑαυτῶν κυῖσκειν. Ὡσπερ γὰρ κάρβων γεννᾷ φλόγα, πολλῶ μᾶλλον ὁ ἐνοικῶν τῇ καρδίᾳ Θεὸς ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, εἴπερ εὐρίσκει τὸν ἀέρα τῆς διανοίας ἡμῶν καθαρὸν ἀνέμων πονηρίας καὶ ὑπὸ φυλακῆς νοὸς τηρούμενον, ἀνάπτει τὸ διανοητικὸν ἡμῶν πρὸς θεωρίαν, ὡς φλόξ κηρὸν.*
- 4 *Δεῖ γὰρ ἀεὶ στρέφειν ἐν χωρήματι καρδίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄνομα, ὥσπερ καὶ ἀστραπὴν στρέφεισθαι ἐν ἀέρι τοῦ στερεώματος ὑετοῦ μέλλοντος· Καὶ γὰρ τοῦτο ἴσασιν ἀκριβῶς οἱ πείραν τοῦ νοῦ ἔχοντες καὶ τοῦ ἔνδον πολέμου· ὡς καὶ ἐν τάξει, οὕτω τὸν νοητὸν πόλεμον στρατηγῶμεν. Πρῶτον προσοχῇ· εἶτα τὸν ἐχθρὸν λογισμῶ γνόντος παραβαλόντα, λόγοις κατάρας ἐν καρδίᾳ μετ'*

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΑΤΟΝΤΑΔΑ

- 1 Ἡ λησμοσύνη ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ σβήνει τὴ φύλαξη τοῦ νοῦ, ὅπως τὸ νερὸ σβήνει τὴ φωτιά, ἐνῶ ἡ συνεχῆς προσευχὴ πρὸς τὸν Ἰησοῦ μὲ ἔντονη νήψη, ἐξαφανίζει τελείως τὴ λησμοσύνη ἀπὸ τὴν καρδιά. Ἡ προσευχὴ δηλαδή χρειάζεται τὴ νήψη, ὅπως τὸ λυχνάρι ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸ φυτίλι γιὰ νὰ φωτίσει.
- 2 Πρέπει νὰ κοπιᾶζουμε γιὰ νὰ φυλάξουμε τὰ πολῦτιμα πράγματα. Πραγματικὰ πολῦτιμα βέβαια εἶναι ἐκεῖνα ποὺ μᾶς προφυλάσσουν ἀπὸ κάθε αἰσθητὴ καὶ νοητὴ κακία. Καὶ αὐτὰ εἶναι ἡ φύλαξη τοῦ νοῦ, μαζὶ μὲ τὴν ἐπίκληση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ βλέπουμε πάντοτε στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς, καὶ νὰ διατηροῦμε ἀκατάπαυστη ἡσυχία στὴ διάνοια, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ποὺ φαίνονται ὅτι εἶναι καλοὶ, γιὰ νὰ μὴ μπαίνουν οἱ κλέφτες στὰ κρυφά. Καὶ ἂν θὰ κοπιᾶζουμε καταγινομένοι μὲ τὴ φύλαξη τῆς καρδιᾶς, θὰ εἶναι καὶ ἡ παρηγοριὰ κοντά.
- 3 Ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἡ καρδιᾶς, ὅταν φυλάγεται συνεχῶς καὶ δὲν ἀφήνεται νὰ δέχεται τίς μορφές καὶ τίς εἰκόνες καὶ τίς φαντασίες τῶν πονηρῶν πνευμάτων, γεννᾷ ἀπὸ μόνη τῆς λογισμοὺς φεγγοβόλους. Γιατί, ὅπως τὸ κάρβουνο γεννᾷ φλόγα, ἔτσι πολὺ περισσότερο ὁ Θεὸς ποὺ κατοικεῖ στὴν καρδιά ἀπὸ τὴ στιγμή τοῦ ἀγίου βαπτίσματος, ἂν βέβαια βρῖσκει τὸν ἀέρα τῆς διάνοιας μας καθαρὸν ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τῆς πονηρίας καὶ φρουρούμενον ἀπὸ τὴ φύλαξη τοῦ νοῦ, ἀνάβει τὴ διάνοιά μας πρὸς θεωρίες, ὅπως ἡ φλόγα τὸ κερί.
- 4 Πρέπει πάντοτε νὰ περιστρέφουμε μέσα στὸ χῶρο τῆς καρδιᾶς μας τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως καὶ ἡ ἀστραπὴ περιστρέφεται στὸν ἀέρα τοῦ στερεώματος ὅταν πρόκειται νὰ πέσει βροχή. Αὐτὸ βέβαια τὸ γνωρίζουν ἀκριβῶς ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν πείρα τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ πολέμου. Καὶ ὅπως κατὰ τὴ στρατιωτικὴ παράταξη, ἔτσι νὰ διευθύνουμε καὶ ἐδῶ μὲ τὴν ἴδια στρατηγικὴ τὸν νοητὸ πόλεμο. Πρῶτα μὲ προσοχὴ· ἔπειτα, ὅταν δοῦμε ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἤρ-

ὀργῆς αὐτὸν βάλλομεν· τρίτη τάξις εὐθύς, κατεύξασθαι κατ' αὐτοῦ, συστρέφοντας τὴν καρδίαν τῇ ἐπικλήσει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵν' εὐθέως καταλυθῇ τὸ δαιμόνιον ἵνδαλμα, τοῦ μὴ ἐξακολουθῆσαι τῇ φαντασίᾳ τὸν νοῦν, ὡς νήπιον ὑπὸ φαντασιοσκόπου τινὸς πλανώμενον.

5 Κοπιᾶσωμεν ὡς ὁ Δαβὶδ, κράζοντες τό, Ἰησοῦ Χριστέ· μὴ βραγχιασάτω ἡμῶν ὁ λάρυγξ, καὶ μὴ ἐκλίπωσιν οἱ νοητοὶ ἡμῶν ὀφθαλμοὶ ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν ἡμᾶς ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, τῆς παραβολῆς αἰεὶ μεμνημένοι τοῦ κριτοῦ τῆς ἀδικίας, ἣν εἶπεν ὁ Κύριος, πρὸς τὸ δεῖν ἡμᾶς πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, καὶ τὸ κέρδος εὐρήσομεν καὶ τὴν ἐκδίκησιν.

6 Ὡσπερ ὁ τῷ ἡλίῳ ἀτενίζων, ἀδύνατον μὴ πλουσίως τὰς ὄψεις καταναγάζεσθαι, οὕτως ὁ αἰεὶ ἐγκύπτων εἰς ἀέρα καρδίας αὐτοῦ, οὐ δυνατὸν μὴ φωτίζεσθαι.

7 Ὡς ἀδύνατον τὴν παροῦσαν ζωὴν ζῆν ἄνευ τοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν, οὕτως ἀδύνατον χωρὶς φυλακῆς νοῦς καὶ καθαρότητος καρδίας, ὃ ἐστὶ καὶ λέγεται νῆψις, εἷς τι πνευματικὸν καὶ ἀρέσκον Θεῷ φθάσαι τὴν ψυχὴν, ἢ ἐλευθερωθῆναι τῆς κατὰ διάνοιαν ἀμαρτίας, εἰ καὶ διάζεται τις ἑαυτὸν διὰ τὸν φόβον τῶν κολάσεων μὴ ἀμαρτάνειν.

8 Πλὴν καὶ οἱ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀμαρτίας θία τινὶ ἀπεχόμενοι, μακάριοι παρά τε τῷ Θεῷ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, ὅτι διασταὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εὐρίσκονται.

9 Τοῦτο θαυμαστὸν τῆς ὠφελείας τῆς τοῦ νοῦ ἡσυχίας, ὅτι πάντα τὰ ἀμαρτήματα κατὰ νοῦν πρότερον κρούονται ἐν λογισμοῖς μόνον, ὥστε, εἰ παραδεχθῶσι παρά τῆς διανοίας, γενέσθαι αἰσθητὰ καὶ παχέα ἀμαρτήματα, πάντα ἐκκόπτει ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ ἐν τῷ ἔσω ἡμῶν ἀνθρώπῳ, μὴ ἐῶσα ταῦτα εἰς ἔργα ἀχθῆναι πονηρά, τῇ ῥοπῇ καὶ ἀντιλήψει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

10 Εἰκὼν τῆς ἐξωτέρας καὶ αἰσθητῆς καὶ σωματικῆς ἀσκήσεως ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, τὸ δὲ ἅγιον Εὐαγγέλιον, ὃ ἐστὶν ἡ Καινὴ, εἰκὼν τῆς προσοχῆς, ἥγουσιν τῆς καθαρότητος τῆς καρδίας· Καὶ ὥσπερ ἡ

1. Ψαλμ. 68, 4.

2. Λουκᾶ 18, 1-8.

3. Ματθ. 11, 12.

θε στὸν λογισμό μας, νὰ τὸν χτυπήσουμε μὲ κατάρεις μέσα στὴν καρδιά μας ὀργισμένοι. Τρίτο, ἀμέσως νὰ προσευχηθοῦμε ἐναντίον του, περιφρουρώντας τὴν καρδιά μας μὲ τὴν ἐπίκληση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ διαλυθεῖ ἀμέσως ἡ δαιμονικὴ φαντασία, γιὰ νὰ μὴ ἀκολουθήσει ὁ νοῦς τὴ φαντασία σὰν νήπιο ποὺ παρασύρεται ἀπὸ κάποιον θαυματοποιό.

5 Ἄς κοπιάσουμε ὅπως ὁ Δαβὶδ φωνάζοντας τὸ Ἰησοῦ Χριστέ. Ἄς μὴ βραχνιάσει ὁ λάρυγγάς μας καὶ ἄς μὴ κουράζονται τὰ νοητὰ μάτια τοῦ νοῦ μας μὲ τὸ νὰ ἐλπίζουμε στὸν Κύριο καὶ Θεό μας¹. Ἄς θυμόμαστε πάντοτε τὴν παραβολὴ τοῦ ἄδικου κριτῆ², τὴν ὁποία εἶπε ὁ Κύριος, γιὰ νὰ μᾶς διδάξει ὅτι πρέπει νὰ προσευχόμεστε πάντοτε, καὶ νὰ μὴ ἀποθαρρυνῶμαστε, καὶ θὰ ἐπιτύχουμε ἔτσι καὶ τὸ κέρδος καὶ τὴν τιμωρία τῶν δαιμόνων.

6 Ὅπως ὅταν κάποιος ἀτενίζει τὸν ἥλιο, εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ φωτίζεται πλούσια τὸ πρόσωπό του, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ σκύβει μέσα στὸν ἀέρα τῆς καρδιᾶς του, εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ φωτίζεται.

7 Ὅπως εἶναι ἀδύνατο νὰ ζήσει κανεὶς τὴ ζωὴ αὐτὴ χωρὶς νὰ τρώει καὶ νὰ πίνει, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο χωρὶς φύλαξη τοῦ νοῦ καὶ καθαρότητα τῆς καρδιᾶς, δηλαδή αὐτὸ ποὺ εἶναι καὶ λέγεται νήψη, νὰ φτάσει ἡ ψυχὴ σὲ κάτι πνευματικὸ καὶ ποὺ νὰ ἀρέσει στὸν Θεό, ἢ νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτία, ἔστω καὶ ἂν βιάζει κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του νὰ μὴ ἁμαρτάνει ἐπειδὴ φοβᾶται τὶς τιμωρίες.

8 Ἄλλ' ὅμως καὶ αὐτοὶ ἀκόμα ποὺ ἀπέχουν ἀπὸ μιὰ ἁμαρτία μὲ κάποια βία, εἶναι μακάριοι μπροστὰ στὸν Θεό, τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ θεωροῦνται βιαστές τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν³.

9 Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀξιοθαύμαστο τῆς ὠφέλειας ἀπὸ τὴν ἡσυχία τοῦ νοῦ, ὅτι ὅλα τὰ ἁμαρτήματα ποὺ προηγουμένως χτυποῦσαν τὴν πόρτα τοῦ νοῦ μόνο μὲ λογισμοὺς καὶ ποὺ ἂν γίνονταν δεκτοὶ ἀπὸ τὴν διάνοια θὰ γίνονταν αἰσθητὰ καὶ βαριὰ ἁμαρτήματα, ὅλα αὐτὰ τὰ ἁμαρτήματα τὰ ἀποκόπτει ἡ διανοητικὴ καὶ νηπτικὴ ἀρετὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ μας ἀνθρώπου, ἐμποδίζοντάς τα νὰ γίνουν ἔργα πονηρὰ, μὲ τὴ δύναμη καὶ βοήθεια τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

10 Εἰκόνα τῆς ἐξωτερικῆς καὶ αἰσθητῆς σωματικῆς ἄσκησης εἶναι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἐνῶ τὸ ἅγιο Εὐαγγέλιο, δηλαδή ἡ Καινὴ Διαθήκη, εἶναι εἰκόνα τῆς προσευχῆς, δηλαδή τῆς καθαρότητας τῆς

Παλαιὰ οὐκ ἔτελείου, οὔτε ἐπληροφόρει τὸν ἔσω ἄνθρωπον εἰς θεοσέβειαν («οὐδένα» γάρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «νόμος ἔτελείω-σε»), μόνα δὲ τὰ παχέα ἁμαρτήματα διεκώλυε (τοῦ γὰρ κωλύσαι μὴ ἐκβαλεῖν τὸν ὀφθαλμὸν καὶ ὀδόντα τοῦ πλησίον, τὸ καὶ τοὺς λογι-σμοὺς ἀπὸ καρδίας ἐκκόψαι, ὅπερ ἐστὶ τοῦ Εὐαγγελίου διάταγμα, καὶ τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις, μεῖζόν τι εἰς καθαρότητα ψυχῆς)· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς σωματικῆς δικαιοσύνης καὶ ἀσκήσεως, νηστείας λέγω, ἐγκρατείας, χαμευνίας, ἀγρυπνίας, στάσεως, καὶ τὸ παθη-τικὸν μέρος τοῦ σώματος ἡσυχάζειν ποιεῖ ἀπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας, ὥσπερ εἶπον περὶ τῆς Παλαιᾶς, καλὰ τε ὄντα καὶ ταῦτα παιδαγωγία γάρ εἰσι τοῦ ἔξω ἡμῶν ἀνθρώπου, καὶ φρουρὸς τῶν κατ' ἐνέργειαν κακῶν, οὐ μὴν καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν ἁμαρτημάτων κωλυτικά, οἷον ἀπαλλάξαι ἡμᾶς σὺν Θεῷ παντελῶς φθόνου, ὀργῆς, καὶ τῶν λοιπῶν.

11 Ἡ δὲ καθαρότης τῆς καρδίας, ἤγουν ἡ τοῦ νοῦ τήρησις καὶ φυλακὴ, ἣς τύπος ἡ Καινὴ Διαθήκη, εἶπερ ὡς δεῖ παρ' ἡμῶν φυ-λάττεται, πάντα τὰ πάθη καὶ πάντα τὰ κακὰ ἀπὸ καρδίας ἐκριζου-σα ἐκκόπτει, καὶ ἀντεισάγει χαρὰν, εὐελπιστίαν, κατάνυξιν, πέν-θος, δάκρυα, ἐπίγνωσιν ἡμῶν ἑαυτῶν καὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν, μνήμην θανάτου, ταπείνωσιν ἀληθῆ, ἀγάπην τε ἄπειρον, πρὸς τε Θεὸν καὶ ἀνθρώπους, καὶ ἔρωτα θεῖον ἐγκάρδιον.

12 Ὡς οὐκ ἔνι μὴ τέμνειν τοῦτον τὸν ἀέρα ἐν γῆ βαδίζοντα, οὕτω μήτε πολεμῆσθαι ἀενάως ὑπὸ δαμιόνων καρδίαν ἀνθρώπου ἀδύ-νατον, ἢ ὑπ' αὐτῶν κρυπτῶς ἐνεργεῖσθαι, κἂν σωματικὴν ἀσκησιν πολλὴν ἔχη.

13 Εἶπερ ἐν Κυρίῳ θέλεις μὴ ἀσκήσει μόνον εἶναι μοναχὸς καὶ χρηστὸς καὶ ἐπιεικὴς καὶ Θεῷ πάντοτε ἠνωμένος, ἀλλὰ καὶ ἀλη-θεία καὶ ἔργῳ τοιοῦτος εἶναι θούλει, προσοχικὴν ἀρετὴν πάσῃ δυ-νάμει μέτελθε, ἣ ἐστὶ νοὸς φυλακὴ, νοῦ τήρησις, καὶ τελείωσις καρ-διακῆς γλυκειάς, ἡσυχία ἀφάνταστος, μακαρία ψυχῆς κατάστασις, πρᾶγμα οὐκ ἐν πολλοῖς εὐρισκόμενον.

14 Ταῦτα γὰρ λέγονται νοῖ τῆ φιλοσοφία· καὶ ὁδευε ταύτην ἐν

καρδιᾶς. Καὶ ὅπως ἡ Παλαιὰ δὲν ἔκανε τέλειο, οὔτε ὀλοκλήρωνε τὸν ἔσωτερικὸ ἄνθρωπο στὴ θεοσέβεια, (γιατὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι «ὁ νόμος δὲν τελειοποίησε κανέναν»⁴), ἀλλ' ἐμπόδιζε μόνο τὰ βαρεια ἁμαρτήματα (γιατὶ ἀπὸ τὸ νὰ ἐμποδίζει νὰ βγάξει κάποιος τὸ μάτι καὶ τὸ δόντι τοῦ πλησίον, τὸ νὰ κῶδει κανεὶς καὶ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τῆς καρδιᾶς καὶ τὶς πονηρὲς ἐνθυμήσεις ἀπὸ τὴν καρδιά, ποὺ εἶναι ἐντολὴ τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι κάτι ἀνώτερο γιὰ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς), ἔτσι καὶ ὡς πρὸς τὴ σωματικὴ ἀρετὴ καὶ ἄσκηση, ἐννοῶ τὴ νηστεία, τὴν ἐγκράτεια, τὸ πλάγιασμα καταγῆς, τὴν ἀγρυπνία, τὴν ὀρθοστασία, καὶ τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὴ φύση τοῦ σώματος καὶ κάνουν τὸ παθητικὸ μέρος τοῦ σώματος νὰ ἡσυχάζει ἀπὸ τὴν ἔμπρακτη ἁμαρτία, ὅπως εἶπα γιὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, εἶναι καλὰ καὶ αὐτά. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ συντελοῦν στὴν παιδαγωγία τοῦ ἑξωτερικοῦ ἀνθρώπου, καὶ εἶναι φρουροὶ τῶν παθῶν ποὺ ἐνεργοῦνται, ἀλλὰ καὶ παρεμποδίζουν τὰ κατὰ διάνοια ἁμαρτήματα, ὅπως γιὰ παράδειγμα μποροῦν νὰ μᾶς ἀπαλλάξουν, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἐντελῶς ἀπὸ τὸν φθόνο, τὴν ὀργὴ καὶ τὰ ἄλλα.

- 11 Ἐνῶ ἡ καθαρότητα τῆς καρδιᾶς, δηλαδή ἡ τήρηση καὶ φύλαξη τοῦ νοῦ, τῆς ὁποίας τύπος εἶναι ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἂν βέβαια φυλάγεται ἀπὸ μᾶς ὅπως πρέπει, ξεριζώνει ὅλα τὰ πάθη καὶ ὅλα τὰ κακὰ ἀπὸ τὴν καρδιά, καὶ στὴ θέση τους εἰσάγει χαρὰ, καλὴ ἐλπίδα, κατάνυξη, πένθος, δάκρυα, ἀκριβῆ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ τῶν ἁμαρτιῶν μας, μνήμη τοῦ θανάτου, ταπείνωση ἀληθινή, ἄπειρη ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐγκάρδιο θεῖο ἔρωτα.
- 12 Ὅπως δὲν εἶναι δυνατὸ αὐτὸς ποὺ βαδίζει στὴ γῆ νὰ μὴ διασχίζει τὸν ἀέρα, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ πολεμεῖται ἀκατάπαυστα ἀπὸ τοὺς δαίμονες ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, ἢ νὰ ἐπηρεάζεται μυστικά ἀπὸ αὐτούς, ἔστω καὶ ἂν ἔχει μεγάλη σωματικὴ ἄσκηση.
- 13 Ἄν θέλεις νὰ εἶσαι ὄχι μόνο μὲ τὴν ἄσκηση μοναχὸς ἐνάρετος καὶ ἐπιεικὴς καὶ πάντοτε ἐνωμένος μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶσαι στὴν πραγματικότητα, τότε νὰ ἀσκεῖς μὲ ὅλη τὴ δύναμή σου τὴν ἀρετὴ τῆς προσοχῆς, ἡ ὁποία εἶναι φύλαξη καὶ τήρηση τοῦ νοῦ, ὀλοκλήρωση τῆς γλυκύτητας τῆς καρδιᾶς, ἡσυχία χωρὶς φαντασίες, καὶ μακάρια ψυχικὴ κατάσταση, ποὺ δὲν βρῖσκεται σὲ πολλοὺς.
- 14 Ὅλα αὐτὰ λέγονται νοητὴ φιλοσοφία. Βάδιζέ την μὲ πολλή

πολλῇ θλίψει καὶ θερμῇ προθυμίᾳ σὺν εὐχῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὺν ταπεινώσει καὶ πυκνότητι καὶ σιωπῇ αἰσθητῶν χειλέων καὶ νοητῶν, σὺν ἐγκρατεῖᾳ βρωμάτων καὶ πομάτων καὶ παντὸς ἐφαμάρτου πράγματος ὅδευε ταύτην ἐν ὁδῷ διανοίας ἐπιστημόνως ἐν φρονήσει, καὶ αὕτη σε διδάξει, σὺν Θεῷ, καὶ γνωριεῖ καὶ φωτίσει καὶ συνετίσει καὶ φυλάξει καὶ μαθητεύσει σε ἄπερ πρότερον λαβεῖν εἰς νοῦν ἀδυνάτως εἶχες, ἐν σκοτει παθῶν περιπατῶν καὶ σκοτεινὸν ἔργον καὶ ὑπὸ λήθης καὶ συγχύσεως ἀδύσσου καλυπτόμενος.

15 Ὡσπερ αἱ κοιλάδες πληθύνουσι σῖτον, οὕτως αὕτη πληθύνει ἐν τῇ καρδίᾳ ἀγαθὸν ἅπαν. Μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ταῦτα παρέξει σοι, οὐ χωρὶς οὐ δυνάμεθα ποιεῖν οὐδέν. Καὶ πρῶτα μὲν κλίμακα αὐτὸν εὐρήσεις, ἔπειτα δὲ δίβλον ἀναγινωσκομένην, εἶτα προκόπτων εὐρήσεις αὐτὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ ἐπουράνιον, καὶ τὸν βασιλέα Χριστὸν τῶν δυνάμεων Ἰσραὴλ ἐνεργῶς νοητῶς ὄψει.

16 Διὰ φαντασίας καὶ ψεύδους αἰεὶ οἱ δαίμονες ἐνάγουσιν ἡμᾶς εἰς τὸ ἁμαρτάνειν· καὶ γὰρ ἐν φαντασίᾳ φιλαργυρία καὶ κέρδος τὸν ἄθλιον Ἰούδαν παρεσκεύασαν παραδοῦναι τὸν Κύριον καὶ Θεὸν τῶν ἀπάντων· διὰ δὲ ψευδοῦς καὶ οὐτιδανῆς ἀναπαύσεως σωματικῆς καὶ τιμῆς καὶ κέρδους καὶ δόξης, ἀγχόνη αὐτὸν περιέβαλε, καὶ τὸν αἰώνιον θάνατον αὐτῷ προεξένησαν· ἀπεναντίας οἱ δαίμονες πάντες τῆς ἑαυτῶν φαντασίας, τῆς προσβολῆς λέγω, αὐτῷ ἀνταμειψόμενοι.

17 Ὅρα, πῶς διὰ φαντασίας καὶ ψεύδους καὶ κενῶν ὑποσχέσεων ἡμᾶς πτωματίζουσιν οἱ ἐχθροὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Καὶ αὐτὸς ὁ Σατὰν οὕτως ἐκ τῶν ὑψωμάτων ὡς ἀστραπὴ κατερράγη ἰσοθεῖαν φαντασθεῖς. Καὶ οὕτω πάλιν τὸν Ἀδὰμ ἐχώρισε Θεοῦ, θεικὸν ἀξίωμα φαντάσας αὐτόν, καὶ οὕτω πάντας τοὺς ἁμαρτάνοντας ἀπατᾶν ὁ ψεύστης καὶ δόλιος εἶωθεν ἐχθρός.

18 Πικραινόμεθα τὴν καρδίαν ὑπὸ ἰοῦ λογισμῶν πονηρίας, ὅταν προσοχῆς καὶ Ἰησοῦ εὐχῆς πρὸς πολὺ ὑπὸ λήθης ἀμελοῦντες ἀπαγώμεθα· γλυκαινόμεθα δὲ πάλιν ἐν αἰσθήσει καὶ ἡδύτητί τινι

θλίψη και θερμή προθυμία μαζί με την προσευχή στον Χριστό, με ταπείνωση και με παράκληση και σιωπή τῶν αἰσθητῶν και νοητῶν χειλιῶν, με ἐγκράτεια φαγητῶν και ποτῶν, και κάθε ἀμαρτωλοῦ πράγματος. Βάδιζε τὴ νοητὴ αὐτὴ φιλοσοφία στον δρόμο τῆς διάνοιας με συναίσθηση και φρόνηση, και αὐτὴ θὰ σὲ διδάξει με τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, και θὰ σοῦ γνωρίσει αὐτὰ πού δὲν γνώριζες, και θὰ σὲ φωτίσει και θὰ σὲ συνεντίσει και θὰ σὲ φυλάξει και θὰ σοῦ μάθει αὐτὰ πού προηγουμένως ἦταν ἀδύνατο νὰ φέρεις στο νοῦ σου, ἐπειδὴ βάδιζες μέσα στο σκοτάδι τῶν παθῶν και τῶν σκοτεινῶν ἔργων, και ἦσουν καλυμμένος ἀπὸ τὴ λήθη και τὴν ἄβυσσο τῆς σύγχυσης.

15 Ὅπως οἱ κοιλάδες παράγουν περισσότερο σιτάρι, ἔτσι και ἡ νοητὴ φιλοσοφία πολλαπλασιάζει μέσα στὴν καρδιὰ κάθε ἀγαθό. Ἡ καλύτερα αὐτὰ θὰ σοῦ τὰ χορηγήσει ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, χωρὶς τὸν ὁποῖο δὲν μπορούμε νὰ κάνουμε τίποτε. Καὶ πρῶτα θὰ τὴ βρεῖς ὡς σκάλα, ἔπειτα ὡς βιβλίο πού διαβάζεται, ἔπειτα προοδεύοντας θὰ τὴ βρεῖς ὡς ἐπουράνια πόλη Ἱερουσαλήμ, και θὰ δεῖς νοητὰ και καθαρὰ τὸν Χριστὸ βασιλιὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἰσραήλ.

16 Μὲ φαντασίες και ψέματα οἱ δαίμονες μᾶς ὀδηγοῦν πάντοτε στο νὰ ἀμαρτάνουμε. Πράγματι με φαντασία φιλαργυρίας και κέρδους ὀδήγησαν τὸν ἄθλιο Ἰούδα νὰ παραδώσει τὸν Κύριο και Θεὸ τῶν ὅλων, και με ψεύτικη και τιποτένια σωματικὴ ἀνάπαυση και τιμὴ και κέρδος και δόξα τοῦ πέρασαν τὴν ἀγχόνη και τοῦ προξένησαν τὸν αἰώνιο θάνατο, ἀνταμείβοντας τον οἱ ἄθλιοι με τὰ ἐντελῶς ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα πού τοῦ εἶχαν παρουσιάσει με τὴ φαντασία τους, ἐννοῶ τὴν προσβολή.

17 Πρόσεχε πῶς με φαντασίες και ψέματα και κούφιας ὑποσχέσεις μᾶς νικοῦν οἱ ἐχθροὶ τῆς σωτηρίας μας. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σατανᾶς με τὸν ἴδιο τρόπο καταγκρεμίσθηκε ἀπὸ τὰ οὐράνια ὕψη σὰν ἀστραπή⁵, ἐπειδὴ φαντάσθηκε ὅτι μπορεί νὰ γίνεῖ ἴσος με τὸν Θεό. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἐπίσης χώρισε τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὸν Θεό, παρουσιάζοντάς του τὴ φαντασία, ὅτι θὰ γινόταν ἴσος με τὸν Θεό⁶. Καὶ με τὸν ἴδιο τρόπο συνηθίζει νὰ ἐξαπατᾶ ὅλους ὁ ψεύτης και δόλιος ἐχθρός.

18 Πικραίνεται ἡ καρδιὰ μας ἀπὸ τὸ δηλητήριο τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ὅταν ἀπὸ λησμοσύνη και ἀμέλειά μας ἀπομακρυνόμαστε γιὰ πολὺ ἀπὸ τὴν προσοχή και τὴν προσευχὴ στο Χριστό. Ὅμως

ἀγαλλιάσεως μακαρίας, ὅταν τὰ προειρημένα κραταιῶς καὶ προθύμως ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τῆς διανοίας ἐμμελῶς διὰ ἔρωτος θείου ἐπιτελῶμεν· τότε γὰρ οὐ δι' ἄλλο τι τῆ καρδιακῆ ἡσυχία βαδίζειν προθυμούμεθα, ἀλλ' ἢ διὰ τὴν ἑαυτῆς ἐν τῇ ψυχῇ γλυκεῖαν ἡδονὴν καὶ τέρψιν.

19 Ἐπιστήμη ἐπιστημῶν καὶ τέχνη τεχνῶν ἢ τῶν κακούργων λογισμῶν ἐστὶ τέχνη. Ἔστιν οὖν ἄριστος τρόπος καὶ τέχνη αὐτῶν, τό, ἐν Κυρίῳ τὴν φαντασίαν βλέπειν τῆς προσβολῆς, καὶ φυλάττειν τὴν διάνοιαν, ὥσπερ τὸν αἰσθητὸν φυλάσσομεν ὀφθαλμόν, καὶ ὀξέως μετ' αὐτοῦ βλέπομεν τὸν πληῆξαι τοῦτον ἐκ συμβάσεως ἐρχόμενον, καὶ ὅση δύναμις πᾶν κάρφος κωλύομεν ἐξ αὐτοῦ.

20 Ὡς οὐ τέξεται χιὼν φλόγα ἢ ὕδωρ πῦρ γεννήσει ἢ ῥάμνος σῦκον, οὕτως οὐκ ἐλευθερωθήσεται παντὸς ἀνθρώπου καρδία ἀπὸ δαιμονικῶν λογισμῶν, καὶ ἔργων καὶ λόγων, μὴ καθάρασα τὰ ἐνδον καὶ νῆψις σὺν εὐχῇ Ἰησοῦ συνάψει νῆψιν καὶ ταπεινώσιν καὶ ψυχικὴν ἡσυχίαν κατορθοῦσα, καὶ ἐπειγομένη σὺν προθυμίᾳ πολλῇ καὶ ὀδεύουσα. Ἀλλ' ἀνάγκη στερεῦσαι τὴν ἀπρόσεκτον ψυχὴν παντὸς ἀγαθοῦ καὶ τελείου νοήματος, ὡς ἡμίονον ἄκαρπον, ἣ οὐκ ἔστι σύνεσις πνευματικῆς συνέσεως· ὄντως εἰρήνη ἐστὶ τῆς ψυχῆς τὸ γλυκὺ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, καὶ κένωσις νοσημάτων ἐμπαθῶν.

21 Ὅταν κακῶς συμφωνήσῃ ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ σώματος, τότε ἄμφω οἰκοδομοῦσι πόλιν κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας, καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κατοικοῦντας ἀσεβεῖς λογισμούς· Ὁ δὲ Κύριος τῷ φόβῳ τῆς γεέννης τὴν ὁμοφωνίαν αὐτῶν συγχεῖ τε καὶ διαιρεῖ, ἀλλότριά τε καὶ ἐναντία τῷ σώματι τὴν κυρίαν ψυχὴν λαλεῖν τε καὶ φρονεῖν ἀναγκάζων. Ἐξ οὗ φόβος καὶ διαμερισμὸς αὐτοῖς συμβαίνει, διὰ τὸ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθραν εἰς Θεὸν εἶναι καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ νόμῳ μὴ ὑποτάσσεσθαι.

22 Τὰ καθ' ἡμέραν ἡμῶν ἔργα δεῖ σταθμίζειν καθ' ὥραν καὶ προσέχειν, καὶ κοῦφα ὅση δύναμις ἐπ' ἀνάγκαις ποιεῖν τῇ ἑσπέρᾳ διὰ

γλυκαινόμαστε πάλι με τὴν αἴσθησι καὶ με κάποια γλυκύτητα τῆς μακάριος ἀγαλλίασης, ὅταν αὐτὰ πού προαναφέραμε τὰ ἐκτελοῦμε σταθερὰ καὶ πρόθυμα μέσα στὸ ἐργαστήριον τῆς διάνοιάς μας σὲ ἀρμονία με τὸν θεῖο ἔρωτα. Γιατὶ τότε προθυμοποιοῦμαστε νὰ βαδίσουμε τὸν δρόμον τῆς καρδιακῆς ἡσυχίας, ὄχι γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ ἕξαιτίας τῆς γλυκειᾶς ἡδονῆς καὶ εὐχαριστίας πού δημιουργεῖται ἀπὸ αὐτὴν στὴν ψυχὴ.

19 Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν κακοῦργων λογισμῶν εἶναι ἐπιστήμη τῶν ἐπιστημῶν καὶ τέχνη τῶν τεχνῶν. Ἄριστος λοιπὸν τρόπος καὶ τέχνη ἀντιμετώπισής τους εἶναι τὸ νὰ βλέπουμε με τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου τὴ φαντασίαν με τὴν ὁποία γίνεται ἡ προβολή, καὶ νὰ φυλάγουμε τὴ διάνοιάν μας, ὅπως προφυλάσσουμε τὸ αἰσθητὸ μάτι καὶ παρακολουθοῦμε μ' αὐτὸ ἄγρυπνα ὅποιον συμβαίνει νὰ ἔρχεται με σκοπὸ νὰ τὸ χτυπήσει, καὶ ἐμποδίζουμε, ὅσο μᾶς εἶναι δυνατό, νὰ μπεῖ σ' αὐτὸ κάθε ἀγκίδα.

20 Ὅπως τὸ χιόνι δὲν μπορεῖ νὰ γεννήσει φλόγα, ἢ τὸ νερὸ φωτιᾶ, οὔτε ὁ θάμνος σῦκα, ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ ἐλευθερωθεῖ ἡ καρδιὰ κάθε ἀνθρώπου ἀπὸ τοὺς δαιμονικοὺς λογισμοὺς καὶ ἔργα καὶ λόγια, ἂν δὲν καθαρίσει τὸ ἐσωτερικὸ τῆς, καὶ δὲν συνδυάσει τὴ νήψη με τὴν προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ δὲν κατορθώσει τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν ψυχικὴ ἡσυχίαν, καὶ δὲν σπεύσει νὰ βαδίσει με πολλὴ προθυμία. Ἡ ἀπρόσεκτη ὅμως ψυχὴ ἀναγκαστικὰ θὰ μείνει στεῖρα ἀπὸ κάθε ἀγαθὸ καὶ τέλεια σκέψη, σὰν ἄκαρπη ἡμίονος, στὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει σύνεσις πνευματικῆς φρόνησις. Πραγματικὴ εἰρήνη τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ γλυκὸ πρᾶγμα καὶ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς ἀπὸ τὶς ἐμπαθεῖς σκέψεις.

21 Ὅταν ἡ ψυχὴ κακῶς συμφωνήσῃ με τὸ σῶμα, τότε οἱ δύο τους μαζὶ χτίζουσιν μιὰ πόλιν κενοδοξίας καὶ ὑπερηφάνειας με κατοίκους τοὺς ἀσεβεῖς λογισμοὺς. Ὁ Κύριος ὅμως με τὸν φόβον τῆς αἰώνιας κόλασις συγγέει καὶ διασπᾷ τὴν συμφωνίαν τους, ἀναγκάζοντας τὴν κυρίαρχην ψυχὴν νὰ λέγει καὶ νὰ φρονεῖ διαφορετικὰ καὶ ἀντίθετα πρὸς τὸ σῶμα. Ἀπὸ αὐτὸ ἐπέρχεται σ' αὐτοὺς ἡ διάσπασις, ἐπειδὴ τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς εἶναι ἐχθρικὸ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ δὲν ὑποτάσσεται στὸ νόμον τοῦ Θεοῦ.

22 Τὰ καθημερινὰ μας ἔργα πρέπει νὰ τὰ ζυγίζουμε κάθε ὥρα, καὶ νὰ τὰ προσέχουμε, καὶ τὸ βράδυν νὰ τὰ ἐλαφρῶνουμε ἀναγκαστικὰ,

τῆς μετανοίας, εἴ γε βουλόμεθα σὺν Θεῷ τῆς κακίας περιγενέσθαι. Καὶ σκοπεῖν δεῖ, εἰ κατὰ Θεὸν τελοῦμεν πάντα τὰ αἰσθητὰ καὶ φαινόμενα ἡμῶν ἔργα κατ' ἐνώπιον Θεοῦ καὶ μόνον, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν ἀλόγως κλεπτώμεθα.

23 Ἐὰν τὸ καθ' ἐκάστην κερδαίνωμεν σὺν Θεῷ ἐκ τῆς ἡμῶν νήψεως, οὐκ ὀφείλομεν ἀδιαφόρως ἀναστρέφεσθαι καὶ ζημιοῦσθαι διὰ πολλῶν συντυχιῶν ἐπισφαλῶν, ἀλλὰ μᾶλλον καταφρονεῖν δεῖ τῶν ματαίων, διὰ τὸ ἐράσμιον καὶ γλυκὺ τῆς ἀρετῆς κέρδος καὶ κάλλος

24 Δικαίως κατὰ φύσιν, ὥσπερ ἐκτίσθη ὑπὸ Θεοῦ, ὀφείλομεν κινεῖν τὸ τριμερές τῆς ψυχῆς. Κινῶμεν τὸν θυμὸν μὲν κατὰ τοῦ ἐκτὸς ἡμῶν ἀνθρώπου καὶ τοῦ ὄφους Σατᾶν. Ὁργίζεσθε, φησί, κατὰ τῆς ἁμαρτίας, τουτέστιν, ἐν αὐτοῖς καὶ τῷ διαβόλῳ· «Ὁργίζεσθε», φησὶν, «ὅπως μὴ εἰς Θεὸν ἁμαρτάνητε»· τὸ ἐπιθυμητικὸν δὲ χρῆ κινεῖν πρὸς τε Θεὸν καὶ ἀρετὴν· τὸ δὲ λογικόν, τούτοις ἀμφοτέροις μετὰ σοφίας τε καὶ ἐπιστήμης τάξωμεν διατάττεσθαι, νουθετεῖν, τιμωρεῖσθαι, καὶ ὅπως ἄρχειν, ὡς βασιλεὺς ἄρχει δούλων. Καὶ κατὰ Θεὸν ταῦτα ὁ λόγος ὁ ἐν ἡμῖν διακιβερνᾷ. Καὶ εἰ πρὸς τὸν λόγον τὰ πάθη στασιᾶζει καὶ ἡγεμονεύει, τὸν λόγον τούτοις ἐπικαταστήσωμεν· φησὶ γὰρ ὁ τοῦ Κυρίου ἀδελφός· «Εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ», καὶ τὰ ἐξῆς· ἐπειδὴ ἀληθῶς φάναι, πᾶσα ἀνομία καὶ ἁμαρτία διὰ τῶν τριῶν τούτων ἐπιτελεῖται, καὶ πᾶσα ἀρετὴ καὶ δικαιοσύνη, δι' αὐτῶν πάλιν τῶν τριῶν τούτων.

25 Τηνικαῦτα ὁ νοῦς σκοτιζέται καὶ ἄκαρπος μένει, ἥνίκα ἂν ἡ λόγους κοσμικοὺς λαλήσῃ, ἢ κατὰ διάνοιαν καταδεξάμενος προσομιλήσῃ αὐτοῖς, ἢ εἰς αἰσθητὰ τινα τὸ σῶμα σὺν τῷ νῷ ματαίως ἐνασχοληθῇ, ἢ ματαιότησιν ὁ μοναχὸς ἑαυτὸν ἐκδῶ. Εὐθέως γὰρ καὶ παρ' αὐτὰ ἀπολεῖ τὴν θέρμην καὶ κατάνυξιν, καὶ τὴν ἐν Θεῷ παρησίαν τε καὶ γνῶσιν· ὅσον γὰρ προσέχομεν τῷ νῷ, φωτιζόμεθα, καὶ ὅσον οὐ προσέχομεν, σκοτιζόμεθα.

26 Ὁ γὰρ καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὴν τοῦ νοῦ εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν

7. Ψαλμ. 4,5.

8. Ἰακ. 3,2.

ὅσο μπορούμε, με τὴ μετάνοια, ἐὰν φυσικὰ θέλουμε με τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ νὰ νικήσουμε τὴν κακία. Καὶ πρέπει νὰ προσέχουμε, ἂν ὅλα τὰ αἰσθητὰ καὶ φανερὰ ἔργα μας τὰ κάνουμε σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ μόνο ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ μὴ ἔξαπατόμαστε ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις μας παράλογα.

23 Ἐὰν με τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ κερδίζουμε κάθε μέρα ἀπὸ τὴ νήψη, δὲν πρέπει νὰ συμπεριφερόμαστε με ἀδιαφορία καὶ νὰ ζημιωνόμαστε με πολλές βλαβερὲς συναναστροφές. Ἀντίθετα, πρέπει νὰ περιφρονοῦμε τὰ μάταια, γιὰ χάρι τοῦ ἀξιαγάπητου καὶ γλυκοῦ κέρδους καὶ τῆς ὁμορφιάς τῆς ἀρετῆς.

24 Δίκαια καὶ σύμφωνα με τὴ φύση, ὅπως δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὸν Θεό, ὀφείλουμε νὰ κινούμε τὰ τρία μέρη τῆς ψυχῆς. Νὰ κινούμε τὸν θυμὸ μας ἐναντίον τοῦ ἔξωτερικοῦ μας ἀνθρώπου καὶ τοῦ φιδιοῦ Σατανᾶ. Νὰ ὀργίζεσθε, λέγει, ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας, δηλαδὴ ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σας καὶ τοῦ διαβόλου· «Νὰ ὀργίζεσθε», λέγει, «γιὰ νὰ μὴ ἁμαρτάνετε στὸν Θεό»⁷. Νὰ κινούμε καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸ καὶ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ πρὸς τὴν ἀρετῆ. Ἐπίσης τὸ λογικὸ νὰ τὸ βάλουμε καὶ στὰ δύο αὐτὰ ἐπικεφαλῆς, με σοφία καὶ γνώση, ὥστε νὰ τὰ διατάσσει, νὰ τὰ νουθετεῖ καὶ νὰ τὰ τιμωρεῖ, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ ἐξουσιάζει, καὶ ὅπως ὁ βασιλιάς ἐξουσιάζει τοὺς δούλους, ἔτσι καὶ τὸ λογικὸ μας νὰ κυβερνᾷ αὐτὰ τὰ δύο σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἂν τὰ πάθη ἐπαναστατοῦν ἐναντίον τοῦ λογικοῦ μας, νὰ τὸ βάλουμε νὰ τὰ ἐξουσιάζει. Γιατὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου λέγει· «Ἐὰν κάποιου τὸ λογικὸ δὲν σφάλλει, αὐτὸς εἶναι τέλειος ἄνθρωπος»⁸ καὶ τὰ ἕξης. Γιατί, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, κάθε παρανομία καὶ ἁμαρτία γίνεται με τὰ τρία αὐτὰ, καὶ κάθε ἀρετὴ καὶ δικαιοσύνη με αὐτὰ πάλι τὰ τρία γίνεται.

25 Ὁ νοῦς τότε σκοτίζεται καὶ μένει ἄκαρπος, ὅταν, ἢ λέγει λόγια κοσμικά, ἢ δεχθεῖ τὰ λόγια αὐτὰ στὴ διάνοιά του καὶ συζητήσει μαζί τους, ἢ ἀσχοληθεῖ μάταια με κάποια αἰσθητὰ πράγματα με τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦ, ἢ ἂν ὁ μοναχὸς παραδώσει τὸν ἑαυτό του σὲ ματαιότητες. Τότε ἀμέσως καὶ αὐτοστιγμὴ θὰ χάσει τὴ θερμὴ καὶ κατάνυξη, καθὼς καὶ τὴν παρησιᾶ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὴ γνώση. Γιατί, ὅσο προσέχουμε τὸν νοῦ μας, φωτιζόμαστε, καὶ ὅσο δὲν τὸν προσέχουμε, σκοτιζόμαστε.

26 Αὐτὸς ποὺ κάθε μέρα ἐπιδιώκει καὶ ἐπιζητεῖ τὴν εἰρήνη τοῦ

διώκων καὶ ζητῶν, οὗτος ῥαδίως καταφρονήσει αἰσθητοῦ παντός, ἵνα μὴ μάτην κοπιᾷ. Εἰ δὲ παραλογίζεται τὴν ἰδίαν συνείδησιν, πικρῶς ὑπνώσει τὸν τῆς λήθης θάνατον, οὗ δὴ ἀπεύχεται τοῦ μὴ ὑπνώσαι ὁ ἅγιος Δαβὶδ· φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος «Τῷ εἰδότε καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστίν».

27 Ἐρχεται δὲ ὁ νοῦς ἐξ ἀμελείας εἰς τὴν ἰδίαν πάλιν τάξιν καὶ νῆψιν, εἴπερ αὐθις ἐπιμελείας τύχη, καὶ ἐὰν τὸ πρακτικὸν ἡμῶν τοῦ νοῦς ἐν θερμῇ σπουδῇ πάλιν στήσωμεν.

28 Οὐ προθήσεται μυλικὸς ὄνος κύκλω ἐν ᾧ συνεδέθη, οὔτε νοῦς προθήσεται ἐν ἀρετῇ τελειοποιῶ, μὴ τὰ ἔνδον ἑαυτοῦ διορθωσάμενος τυφλώττοντι αἰεὶ ἐν τοῖς ἔνδον ὄμμασιν, ἀδύνατον ὄραν καὶ ἀρετὴν καὶ φωτομαρμαρυγοῦντα τὸν Ἰησοῦν.

29 Ἴππος μὲν θρασύς τις καὶ γαῦρος ἐξάλλεται ἐπιβάτην δεξάμενος, νοῦς δὲ τερπόμενος, τερφθήσεται ἐν φωτὶ Κυρίου, εἰσδύνων εἰς τὰς πρωίας, νοημάτων ἐλευθερούμενος πορεύεται ἐκ δυνάμεως φιλοσοφίας νοῦ, πρακτικὸν αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνανεύων εἰς δύναμιν ἄρρητον, ἀρρήτου δὲ καὶ ἀρετῶν θεωρητικὴν. Καὶ βάθος ὑψηλὸν τοῦ ἀπείρου θείων ἐννοιῶν ἐν καρδίᾳ δεξάμενος, ὀφθήσεται, ὡς ἐφικτὸν καρδίᾳ, ὁ Θεὸς τῶν θεῶν· ὁ δὲ νοῦς ἐκπλαγεὶς κυδαίνει ἀγαπητικῶς Θεὸν τὸν βλεπόμενον καὶ βλέποντα, καὶ διὰ τοῦτο κάκεϊνο καὶ σώζει τὸν ἀτενίζοντα.

30 Βυθὸν ὑψηλὸν κατόψεται γνωστικῶς ἡσυχία καρδιακὴ κατορθουμένη, καὶ ἐξαίσια παρὰ Θεοῦ ἀκουσθήσεται οὗς ἡσυχίας.

31 Ὀδοιπόρος μὲν μακρὰν καὶ δυσδιάβατον καὶ ἀργαλέαν ὁδὸν στείλασθαι ἐναρξάμενος, πλάνην τε ὑφορώμενος ἐν τῷ ὑποστρέφειν, σημειῖά τινα καὶ ὁδηγοὺς ἐν ὁδοιπορίᾳ αὐτοῦ καταπήξεται, ῥαδίαν αὐτῷ τὴν πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐπανάκαμψιν προξενοῦντα. Λόγους δὲ ὁ νηφαλίως ὀδεύων ἀνῆρ στηλώσεται, τοῦτο αὐτὸ καὶ αὐτὸς ὑφορώμενος.

32 Ἀλλὰ τῷ μὲν Ὀδοιπόρῳ ἐπανακάμψαι ὅθεν ἐξέβη χαρᾶς πρόξενον, νηφαλέῳ δὲ ἐπανακάμπτειν εἰς τὰ ὀπίσω, ὄλεθρος ψυχῆς

νοῦ, αὐτὸς εὐκόλα θὰ περιφρονήσῃ κάθε αἰσθητὸ πρᾶγμα, γιὰ νὰ μὴ κοπιᾶζῃ μάταια. Ὅμως ὅποιος ξεγελάει τὴ συνείδησή του, θὰ κοιμηθεῖ πικρὰ τὸν θάνατο τῆς λησμοσύνης, τὸν ὁποῖο ὁ ἅγιος Δαβὶδ προσεύχεται νὰ μὴ τὸν ὑποστῆ. Γιατὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει: «Ὅποιος μπορεῖ νὰ κάνει, καὶ δὲν τὸ κάνει, διαπράττει ἁμαρτία»¹⁰.

27 Ὁ νοῦς ἐπανέρχεται ἀπὸ τὴν ἀμέλεια στὴν τάξη του καὶ στὴν νήψη, ἂν τὸν φροντίσουμε πάλι, καὶ ἂν μὲ θερμὴ προθυμία ξαναφέρουμε τὸν νοῦ στὴν ἔμπρακτη ἐργασία τῆς νήψης.

28 Ὁ ὄνος τοῦ μύλου δὲν μπορεῖ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸν κύκλο στὸν ὁποῖο εἶναι δεμένος. Οὔτε καὶ ὁ νοῦς μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ στὴν ἀρετὴ πού ὁδηγεῖ στὴν τελειότητα, ἂν προηγουμένως δὲν διορθώσῃ τὴν ἐσωτερικὴ κατάστασή του. Γιατί, ὄντας διαρκῶς τυφλὸς ὡς πρὸς τὰ ἐσωτερικὰ του μάτια, εἶναι ἀδύνατο νὰ δεῖ καὶ τὴν ἀρετὴ καὶ τὸν Ἰησοῦ πού ἀκτινοβολεῖ.

29 Ἐνα ζωηρὸ καὶ ὑπερήφανο ἄλογο τρέχει χαρούμενο, ὅταν δεχθεῖ ἐπιβάτη. Καὶ ὁ νοῦς εὐχαρισιέται μὲ τὸ φῶς τοῦ Κυρίου, ὅταν εἰσδύει μέσα σ' αὐτὸ τὰ πρῶινά, ἐλευθερωμένος ἀπὸ τὶς σκέψεις του. Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς θὰ βαδίσει ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας τοῦ νοῦ, μὲ ἄρνηση τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του, σὲ μιὰ ἀπερίγραπτη δύναμη, ἣ ὁποία βλέπει τὰ ἀπερίγραπτα καὶ τὶς ἀρετές. Καὶ ἀφοῦ δεχθεῖ στὴν καρδιά του τὸ ὑψηλὸ βάθος τῶν ἀπειρων ἐννοιῶν τοῦ ἀπείρου, θὰ ἐμφανισθεῖ ὁ Θεὸς τῶν θεῶν¹¹, ὅσο εἶναι δυνατὸ στὴν καρδιά. Καὶ ὁ νοῦς τότε γεμάτος ἐκπληξῆ δοξάζει μὲ ἀγάπη τὸν Θεὸ πού βλέπεται καὶ βλέπει, καὶ γι' αὐτὸ καὶ γιὰ τὸ ἄλλο σώζει ἐκεῖνον πού στρέφει τὸ βλέμμα του σ' αὐτόν.

30 Ἡ ἡσυχία τῆς καρδιάς, ὅταν κατορθώνεται, βλέπει μὲ μυστικὴ γνώση τὸν ψηλὸ βυθό, καὶ τὸ αὐτὸ τοῦ νοῦ πού ἡσυχάζει ἀκούει ἐξαίσινα πράγματα ἀπὸ τὸν Θεό.

31 Ὁ ὁδοιπὸρος πού ἄρχισε νὰ βαδίζει μακρὸ καὶ δύσβατο καὶ δύσκολο δρόμο, καὶ φοβᾶται μὴ παραπλανηθεῖ κατὰ τὴν ἐπιστροφή του, βάζει κάποια σημάδια καὶ ὁδηγοὺς κατὰ τὴν ὁδοιπορία του, τὰ ὁποῖα θὰ κάνουν εὐκόλη τὴν ἐπιστροφή του στοὺς δικούς του. Καὶ ὁ ἄνθρωπος πού βαδίζει μὲ νηφαλιότητα, βάζει ὡς σημάδια λόγους, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς φοβᾶται ἀκριβῶς τὸ ἴδιο.

32 Στὸν ὁδοιπὸρο τὸ νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ξεκίνησε, γίνεται αὐτὸ αἰτία χαρᾶς. Στὸν νηφάλιο ὅμως, τὸ νὰ γυρίσῃ πίσω, εἶναι

λογικῆς, καὶ σημεῖον ἀποστασίας τῶν θεαρέστων ἔργων τε καὶ λόγων καὶ ἐννοιῶν, καὶ ἔξει ἐν καιρῷ ὕπνου ψυχῆς θανατηφόρου τοὺς λόγους ὡς κέντρα διεγείροντας αὐτὸν τῇ ὑπομνήσει τοῦ πολλοῦ κάρου, καὶ ῥαθυμίας τῆς ἐξ ἀμελείας αὐτῷ συμβάσης.

- 33 Ἐν θλίψεσι καὶ ἀπογνώσεσι καὶ ἀπελπισμοῖς περιπεσόντας ἡμᾶς, χρὴ ποιεῖν ἐν ἑαυτοῖς τοῦ Δαβὶδ τὸν λόγον, ἐκχέειν τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὴν δέησιν καὶ τὴν θλίψιν ἡμῶν ὡς ἔστι Κυρίῳ ἀναγγέλλειν· ἐξομολογούμεθα γὰρ τῷ Θεῷ, ὡς σοφῶς δυναμένῳ τὰ καθ' ἡμᾶς διοικῆσαι, καὶ τὴν θλίψιν ἐπὶ συμφέροντι ποιῆσαι ῥαδίαν, καὶ ῥύσασθαι ἡμᾶς τῆς ὀλεθρίας τε καὶ φθαρτῆς λύπης.
- 34 Θυμὸς γὰρ παρὰ φύσιν κατὰ ἀνθρώπων κινούμενος, καὶ λύπην οὐ κατὰ Θεὸν καὶ ἀκηδίαν ἐμποιεῖ· φθαρτικὰ ὁμοίως εἰσὶ τῶν ἀγαθῶν τε καὶ γνωστικῶν λογισμῶν, ἃ ὁ Κύριος τῇ ἐξομολογήσει σκορπίζων, χαρὰν ἐμποιεῖ.
- 35 Λογισμῶν δὲ ἐν καρδίᾳ καὶ μὴ θελόντων ἡμῶν παγέντων τε καὶ ἰσταμένων, ἐξαλείφειν πέφυκεν Ἰησοῦ εὐχὴ μετὰ νήψεως ἐκ βαθέων ἐννοιῶν καρδίας.
- 36 Κουφισμὸν δὲ καὶ χαρὰν, ἐν θλίψει πολλῶν ἀλόγων λογισμῶν γενόμενοι εὐρήσομεν, ὅταν μεμψώμεθα ἑαυτοὺς ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀπροσπαθῶς, ἢ τῷ ἀναγγεῖλαι πάντα, καθάπερ ἀνθρώπων, τῷ Κυρίῳ. Καὶ πάντως ἐκ τῶν δύο εὐρήσομεν ἀνάπανσιν ἐκ παντός, καὶ ἄλλως οὐκ ἔστιν. Εἰ δέ γε νομίζομεν, ὡς χειρικῶς τὸ τῶν ποιημάτων αἴτιον καὶ πυγμακῶς ἀνταμειβόμεθα, γνωσόμεθα· «Ὁ ἔχων ὄτα ἀκούειν, ἀκουέτω», φησὶν ὁ Κύριος.
- 37 Εἰκόνα τοῦ νοῦ ὁ νομοθέτης Μωσῆς λαμβάνεται παρὰ τῶν πατέρων, ὃς Θεὸν ὄρα ἐν τῇ βάτῳ καὶ τὸ πρόσωπον δοξάζεται, καὶ Θεὸς Φαραὼ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν θεῶν καθίσταται, Αἴγυπτον μαστίζει, καὶ ἐξάγει τὸν Ἰσραὴλ, καὶ νομοθετεῖ, ἅτινα τροπικῶς λαμβανόμενα, κατὰ πνεῦμα τὸ νοός εἰσιν ἐνεργήματα καὶ προτερήματα.
- 38 Εἰκὼν δὲ τοῦ ἐκτὸς ἀνθρώπου Ἀαρὼν ὁ ἀδελφὸς τοῦ νομοθέτου. Ἐγκλήσεις οὖν μετὰ θυμοῦ, ὡς Μωσῆς πταίσαντι τῷ Ἀαρὼν, καὶ ἡμεῖς εἰσφέροντες λέγωμεν· Τί ἠδίκησέ σε Ἰσραὴλ, ὅτι ἔσπευ-

12. Ψαλμ. 141. 2.
15. Ἐξ. 34, 29-30.

13. Ματθ. 11, 15.
16. Ἐξ. 7, 1.

14. Ἐξ. 3, 2.

καταστροφή τῆς λογικῆς ψυχῆς καὶ ἀπόδειξη ἀπομάκρυνσης ἀπὸ τὰ θεάρεστα ἔργα καὶ λόγια καὶ ἔννοιες ποὺ ἀρέσουν στὸν Θεό, καὶ στὸν καιρὸ τοῦ θανατηφόρου ὕπνου τῆς ψυχῆς θὰ ἔχει τοὺς λογισμοὺς νὰ τὸν κεντρίζουν μὲ τὴν ὑπενθύμιση τοῦ βαθιοῦ ὕπνου καὶ τῆς ραθυμίας ποὺ τοῦ συνέβηκε ἀπὸ τὴν ἀμέλειά του.

33 Ὅταν πέφτουμε σὲ θλίψεις καὶ ἀπόγνωση καὶ ἀπελπισία, πρέπει νὰ ἐφαρμόζουμε στὸν ἑαυτό μας τὰ λόγια τοῦ Δαβίδ, δηλαδή νὰ ἀφῆνουμε τὴ δέησή μας νὰ ξεχυθεῖ μπροστὰ στὸν Θεό, καὶ νὰ ἐκφράζουμε τὴ θλίψη μας στὸν Κύριο¹². Γιατὶ πρέπει νὰ δοξολογοῦμε τὸν Θεό, ἐπειδὴ μπορεῖ νὰ ρυθμίσει μὲ σοφία τὶς ὑποθέσεις μας, καὶ νὰ κάνει εὐκόλη τὴ θλίψη μας πρὸς τὸ συμφέρον μας, καὶ νὰ μᾶς γλυτώσει ἀπὸ τὴν καταστρεπτικὴ καὶ φθαρτὴ λύπη.

34 Ὁ θυμὸς ποὺ κινεῖται παρὰ φύση ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων, προκαλεῖ λύπη, ὄχι ὅπως τὴ θέλει ὁ Θεός, καὶ ἀκηδία, ποὺ εἶναι ἐξίσου καταστρεπτικὰ τῶν ἀγαθῶν καὶ γνωστικῶν λογισμῶν, τὰ ὁποῖα ὁ Κύριος μὲ τὴν ἐξομολόγησή τὰ διαλύει, καὶ προξενεῖ χαρὰ.

35 Τοὺς λογισμοὺς ποὺ στερεώθηκαν στὴν καρδιά μας καὶ παραμένουν παρὰ τὴ θέλησή μας, τοὺς ἐξαλείφει ἢ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν γίνετα μὲ νήψη μέσα ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς ἔννοιες τῆς καρδιᾶς.

36 Ὅταν μᾶς ἔρχονται πολλοὶ παράλογοι λογισμοί, ἀνακούφιση καὶ χαρὰ ἀπὸ τὴ θλίψη ποὺ μᾶς προξενοῦν βρίσκουμε ὅταν κατηγοροῦμε τὸν ἑαυτό μας ἀληθινὰ καὶ ἀβίαστα, ἢ ὅταν τὰ ἀναγγέλλουμε ὅλα στὸν Κύριο, σὰν σὲ ἄνθρωπο. Καὶ ὅπωςδήποτε ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ θὰ βροῦμε ἀνακούφιση ἀπὸ κάθετι, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γίνεαι ἀλλιῶς. Ἄν ὅμως νομίζουμε ὅτι μὲ τὰ χέρια μας καὶ μὲ τὴν πυγμὴ μας θὰ ἀνταμειφθοῦμε γιὰ τὰ ἔργα μας, θὰ μάθουμε ἐκεῖνο ποὺ λέγει ὁ Κύριος: «Ὅποιος ἔχει αὐτιά γιὰ νὰ ἀκούει, ἄς ἀκούει»¹³.

37 Οἱ πατέρες θεωροῦν εἰκόνα τοῦ νοῦ τὸν νομοθέτη Μωϋσῆ, ὁ ὁποῖος βλέπει τὸν Θεὸ στὴ βάτο¹⁴ καὶ φωτίζεται τὸ πρόσωπό του¹⁵, γίνεται Θεὸς τοῦ Φαραῶ ἀπὸ τὸν Θεὸ τῶν θεῶν¹⁶, μαστιγώνει τὴν Αἴγυπτο, ἐλευθερώνει τὸν Ἰσραήλ καὶ νομοθετεῖ. Αὐτὰ ἂν τὰ δοῦμε ἀλληγορικὰ, εἶναι ἐνέργειες καὶ πλεονεκτήματα τοῦ νοῦ.

38 Ἀντίθετα, εἰκόνα τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἀδελφὸς τοῦ νομοθέτη Ἄαρών. Ἔτσι κι' ἐμεῖς, ὅταν κατηγοροῦμε μὲ θυμὸ τὸν ἐξωτερικό μας ἄνθρωπο, ὅπως ἔκανε ὁ Μωυσῆς στὸν Ἄαρών, ὅταν ἔκανε σφάλμα, λέμε: Σὲ τί σὲ ἀδίκησε ὁ Ἰσραήλ, ὥστε νὰ σπεύ-

σας ἀποστήσαι αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Κυρίου Θεοῦ ζῶντος παντοκράτορος;

39 Παράδειξε γὰρ ἡμῖν ὁ Κύριος σὺν πᾶσιν ἄλλοις ἀγαθοῖς καὶ τοῦτο, ὅτε ἐμελλεν ἀναστήσαι τὸν Λάζαρον ἐκ νεκρῶν, τὸ ἀναστέλλειν διὰ ἐμβρομῆσεως τὸ θηλυδριῶδες καὶ διαχυτικὸν τῆς ψυχῆς καὶ στυφνὸν ἦθος ζηλοῦν, ὃ οἶδε, φημί δὲ τὸ αὐτομεμφές ἐκ φιλαυτίας, ἐκ κενοδοξίας τε καὶ ὑπερηφανίας τὴν ψυχὴν λυτροῦσθαι.

40 Ὡσπερ οὖν ἄτερ πλοίου μεγάλου θαλάττιον πέλαγος περάσαι οὐ δυνατόν, οὕτως ἀδύνατον ἐκδιῶξαι προσβολὴν λογισμοῦ πονηροῦ, χωρὶς ἐπικλήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

41 Ἀντιρροησις μὲν φιμοῦν, ἐπικλήσις δὲ διώκειν ἐκ καρδίας εἴωθε τοὺς λογισμοὺς ἢ γὰρ προσβολὴ μορφωθεῖσα ἐν φαντασίᾳ αἰσθητοῦ πράγματος ἐν τῇ ψυχῇ, οἷον τὸ τοῦ λυπήσαντος ἡμᾶς πρόσωπον, ἢ κάλλους γυναικείου φαντασία, ἢ χρυσίου, ἢ ἀργυρίου, ἐν καθ' ἐν τούτων εἶπερ γένηται ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν, εὐθέως ἐλέγχονται οἱ τῆς μνησικακίας καὶ πορνείας καὶ φιλαργυρίας φαντάσαντες τὴν καρδίαν λογισμοί. Καὶ εἰ μὲν πεπειραμένος ὁ νοῦς ἡμῶν καὶ πεπαιδευμένος ὑπάρχει, ἐν ἔξει ὧν τῆς τοῦ νοῦ τηρήσεως καὶ τοῦ καθαρῶς καὶ ἐν αἰθρία βλέπειν τὰς θελκτικὰς φαντασίας τε καὶ ἀπάτας τῶν πονηρῶν, εὐκόλως εὐθύς ἐξ ἀναδόσεως καὶ ἀντιρρήσεως καὶ εὐχῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ, σβεννύει τὰ πεπτρωμένα βέλη τοῦ διαδόλου, μὴ συγχωρῶν τὴν ἐμπαθῆ φαντασίαν συγγενῆ ἅμα αὐτῇ καὶ τοὺς ἡμῶν λογισμοὺς συμμορφωθῆναι τῷ ἰνδάλματι ἐμπαθῶς, ἢ προσλαλήσαι φιλικῶς, ἢ πολύνοιαν ἢ συγκατάθεσιν ποιῆσαι ἐξ ὧν ἐπακολουθοῦσιν ἀνάγκη τινὶ ὡς ἡμέραις αἱ νύκτες, τὰ πονηρὰ ἔργα.

42 Εἰ δὲ ἄπειρός ἐστιν ὁ νοῦς ἡμῶν ἐντρεχοῦς νήψεως, εὐθύς μίγνυται τῷ φαντασθέντι αὐτῷ ἐμπαθῶς, οἷον ἂν εἶη, καὶ διαλέγεται, πεύσεις λαμβάνων ἀδίκους, καὶ διδοὺς ἀποκρίσεις, καὶ τότε ἀναμῖξ γίνονται οἱ ἡμέτεροι λογισμοὶ τῇ δαιμονιώδει φαντασίᾳ, αὐτῆς ἔτι μᾶλλον αὐξανομένης τε καὶ πληθυνομένης, ἵνα ἐρασμία, ὠραία τε καὶ ἀρέσκουσα καταφαίνεται τῷ προσιεμένῳ νοῖ καὶ συλουμένῳ, καὶ ταυτὸν πάσχει τότε ὁ νοῦς, οἷον εἶπερ φανῆ κύνων

σεις νὰ τὸν ἀπομακρύνεις ἀπὸ τὸν ζωντανὸ Θεό, τὸν Παντοκράτορα;¹⁷

39 Ὁ Κύριος μαζί μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ μᾶς ἔδειξε κι αὐτὸ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀναστήσει τὸν Λάζαρο ἀπὸ τοὺς νεκρούς· νὰ συγκρατᾶμε μὲ δυναμικότητα τὴν ἀνανδρεία καὶ τὴν παράλυση τῆς ψυχῆς, καὶ νὰ ἐπιδιώκουμε νὰ ἔχουμε ἦθος αὐστηρό, ἐννοῶ δηλαδὴ νὰ μεμφόμαστε τὸν ἑαυτὸ μας, πράγμα πὸν μπορεῖ ν' ἀπαλλάξει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸν ἐγωισμό, τὴν κενοδοξία καὶ τὴν ὑπερηφάνεια.

40 Ὅπως λοιπὸν δὲν μποροῦμε νὰ διασχίσουμε ἓνα μεγάλο θαλασσινὸ πέλαγος, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀπομακρύνουμε τὴν προσβολὴ τοῦ πονηροῦ λογισμοῦ, χωρὶς τὴν ἐπίκληση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

41 Ἡ ἀντίρρηση ἔχει τὴ δύναμη νὰ ἀποστομώνει, ἐνῶ ἡ ἐπίκληση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διώχνει ἀπὸ τὴν καρδιὰ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς. Ὅταν δηλαδὴ ἡ προσβολὴ λάβει μέσα στὴν ψυχὴ τὴν εἰκόνα ἑνὸς αἰσθητοῦ πράγματος, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, τοῦ προσώπου ἐκείνου πὸν μᾶς λύπησε, ἢ μιᾶς ὁμορφῆς γυναίκας, ἢ χρυσοῦ ἢ ἀσημιοῦ, ὅταν τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ἐμφανισθεῖ στὴ σκέψη μας, ἀμέσως ἀποκαλύπτονται οἱ λογισμοὶ πὸν προκάλεσαν τὴ φαντασία τῆς μνησικακίας, τῆς πορνείας καὶ τῆς φιλαργυρίας στὴν καρδιά. Καὶ ἐὰν ὁ νοῦς μας εἶναι ἔμπειρος καὶ ἐκπαιδευμένος, ἔχοντας συνηθίσει στὴν φύλαξη τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ σὸ νὰ βλέπει καθαρὰ καὶ μὲ διαύγεια τὶς θελκτικὲς φαντασίες καὶ ἀπάτες τῶν πονηρῶν δαιμόνων, εὐκόλα τότε σβῆνει ἀμέσως τὰ πυρωμένα βέλη τοῦ διαβόλου, μὲ τὴν ἐξέγερση, τὴν ἀντίρρηση καὶ τὴν προσευχὴ στὸν Ἰησοῦ Χριστό, μὴ ἐπιτρέποντας στὴν ἐμπαθῆ φαντασία νὰ μπεῖ μέσα στὴν καρδιά, καὶ στοὺς λογισμοὺς μας νὰ συμμορφωθοῦν μὲ πάθος πρὸς τὴν πονηρὴ εἰκόνα, ἢ νὰ συνομιλήσουν μαζί της φιλικὰ, ἢ νὰ τὴν σκεφθοῦν γιὰ πολὺ, γιατί σ' ὅλα αὐτὰ ἀκολουθοῦν κατ' ἀνάγκη τὰ πονηρὰ ἔργα, ὅπως οἱ νύχτες τὶς ἡμέρες.

42 Ἄν ὅμως ὁ νοῦς μας εἶναι ἄπειρος ἀπὸ τὴ γρήγορη νήψη, ἀμέσως ἀναμιγνύεται μὲ τὴν ἐμπαθῆ εἰκόνα, ὅποια καὶ ἂν εἶναι, καὶ συνομιλεῖ μαζί της, δεχόμενος παράνομες ἐρωτήσεις, καὶ δίνοντας ἀπαντήσεις, καὶ ἔτσι ἀναμιγνύονται οἱ δικοὶ μας λογισμοὶ μὲ τὴν δαιμονικὴ φαντασία, ἢ ὅποια αὐξάνεται καὶ πληθύνεται περισσότερο, γιὰ νὰ φανεῖ ἀξιαγάπητη καὶ ὠραία καὶ θελκτικὴ στὸν νοῦ πὸν τὴν δέχεται καὶ αἰχμαλωτίζεται. Καὶ τότε γίνεται αὐτὸ πὸν συμβαί-

ἐν πεδινῷ τόπῳ τινί, ἔνθα καὶ ἄρνες τύχῳσιν ὄντες ἄκακοι καὶ μικροί, τῷ ὀφθέντι αὐτοῖς προστρέχουσι ὡς μητρὶ ἰδίᾳ πολλάκις, μηδὲν ἐκ τῆς τοῦ κυνὸς πλησιάζεως κερδαίνοντες, ἢ μόνον τῆς τοῦ κυνὸς ἀκαθαρσίας καὶ δυσωδίας ἀντιλαβέσθαι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ οἱ ἡμέτεροι λογισμοὶ προστρέχουσι ἀπαιδευτῶς πάσαις ταῖς δαμονικαῖς ἐν κῶ φαντασίαις, καὶ ἀναμίξ, ὡς ἔφην, γενόμενοι ἔστιν ἰδεῖν αὐτοὺς ἄμφω καταστρέψαι βουλομένους τὴν Ἰλίου πόλιν, ὡς ὁ Ἀγαμέμνων τε καὶ Μενέλαος. Οὕτω γὰρ καὶ οὗτοι βούλονται ὅ τι δεῖ γενέσθαι εἰς ἔργον ἀγαγεῖν διὰ τοῦ σώματος τὸ ὠραῖον αὐτοῖς καὶ ἡδὺ φανερὸν ἐξ ἀπάτης διὰ τῆς δαμονίας εἰσβολῆς καὶ οὕτω δὴ λοιπὸν τότε ἔνδον δημιουργοῦνται τὰ τῆς ψυχῆς πτώματα· ἀνάγκη δὲ ἔκτοτε καὶ ἐκτὸς αὐτὰ ἐκφέρειν τὰ ἔνδον τῆς καρδίας.

43 Εὐκόλον γάρ τι καὶ ἄκακον πράγμα ὁ νοῦς, ῥαδίως ἐπακολουθῶν τοῖς φαντάσμασι καὶ πρὸς τὰς ἀνόμους φαντασίας δυσκἀθεκτον, εἰ μὴ ἔχοι κωλύοντα αὐτὸν ἀενάως καὶ χαλινοῦντα τὸν αὐτοκράτορα παθῶν λογισμῶν.

44 Θεωρία καὶ γνῶσις, ὁδηγοὶ ἀκριβοῦς βίου καὶ πρόξενοι πεφύκασιν γενέσθαι· διὰ τό, τὴν διάνοιαν ἐπαρθεῖσαν τούτων, εἰς καταφρόνησιν φθάσαι τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν καὶ ἡδέων τοῦ βίου ὡς εὐτελῶν.

45 Βίος δὲ προσεκτικὸς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ κατορθούμενος, πατὴρ γίνεται τῆς θεωρίας καὶ γνώσεως. Πάλιν γεννήτωρ τε ἀναβάσεως θείων καὶ ἐννοιῶν σοφωτάτων ἀρμοσθεῖς συζύγῳ τῇ ταπεινώσει, ὡς φησὶν Ἡσαΐας ὁ θεῖος προφήτης· «Οἱ γὰρ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, ἀλλάξουσιν ἰσχύν», περοβολήσουσι καὶ πετασθήσονται διὰ Κυρίου, φησί.

46 Σκληρὸν καὶ χαλεπὸν τοῖς ἀνθρώποις καταφαίνεται τὸ ψυχικῶς ἡσυχάζειν ἀπὸ παντὸς διαλογισμοῦ. Καὶ ἔστιν ἄρα ὡς ἀληθῶς ἐργῶδες καὶ ἐπίπονον· οὐ γὰρ μόνοις ἐπαχθῆς τοῖς ἀμνήτοις τοῦ πολέμου τὸ ἀσώματον ἐν σωματικῷ περικλείειν τε καὶ περιορίζειν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πείραν εἴληφόσι τῆς ἔνδον αὐλοῦ μάχης. Ὁ δὲ Κύριον Ἰησοῦν διὰ συνεχοῦς εὐχῆς ἐνστερνισάμενος, οὐ κοπιᾷσει κατακολουθῶν αὐτῷ, κατὰ τὸν Προφήτην, καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου

νει ὅταν σ' ἓνα πεδινὸ μέρος, ὅπου ὑπάρχουν ἄρνιὰ μικρὰ καὶ ἄκακα, ἐμφανισθεῖ ἓνας σκύλος, στὸν ὁποῖο τρέχουν τὰ ἄρνιὰ νομίζοντας ὅτι εἶναι ἡ μητέρα τους, χωρὶς νὰ κερδίζουν τίποτε ἀπὸ τὸ πλησίασμα τοῦ σκύλου, παρὰ μόνο τὴν ἀκαθαρσία καὶ τὴ δυσωδία του. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ οἱ δικοὶ μας λογισμοὶ τρέχουν ἀπερίσκεπτα σὲ ὅλες τὶς δαιμονικὲς φαντασίες τοῦ νοῦ, καὶ ἀφοῦ ἀναμιχθοῦν μαζί τους, μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς δεῖ ἐνωμένους νὰ θέλουν νὰ καταστρέψουν τὴ πόλι τοῦ Ἰλίου (Τροία) ὅπως ὁ Ἄγαμέμνων καὶ ὁ Μενέλαος. Ἔτσι λοιπὸν καὶ αὐτοὶ σκέφτονται τί πρέπει νὰ γίνεῖ, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν μὲ τὸ σῶμα ἐκεῖνο ποὺ φάνηκε σ' αὐτοὺς ὠραῖο καὶ εὐχάριστο μὲ τὴν ἀπάτη τῆς δαιμονικῆς εἰσβολῆς. Καὶ τότε πὰ δημιουργοῦνται ἐωτερικὰ οἱ πτώσεις τῆς ψυχῆς, καὶ κατ' ἀνάγκη στὴ συνέχεια ἐξωτερικεύονται αὐτὰ ποὺ βρίσκονται μέσα στὴν καρδιά.

43 Ὁ νοῦς εἶναι κάτι τὸ εὐκόλο καὶ ἄκακο, ποὺ ἀκολουθεῖ εὐκόλα τὶς φαντασίες, καὶ δύσκολα συγκρατεῖται ἀπὸ τὶς ἄνομες φαντασίες, ἂν δὲν ἔχει νὰ τὸν ἐμποδίζει καὶ νὰ τὸν χαλιναγωγεῖ διαρκῶς ὁ αὐτοκράτορας τῶν παθῶν λογισμὸς.

44 Ἡ θεωρία καὶ ἡ γνώση ἀπὸ τὴ φύση τους γίνονται ὁδηγοὶ καὶ πρόξενοι ἀκριβοῦς βίου, καθόσον μ' αὐτὲς ἡ διάνοια ἀνυψώνεται, ὥστε νὰ φθάνει νὰ περιφρονεῖ τὶς ἡδονὲς καὶ τὰ ἄλλα αἰσθητὰ καὶ εὐχάριστα τῆς ζωῆς ὡς πράγματα ἀνάξια λόγου.

45 Ὁ προσεκτικὸς βίος ποὺ κατορθώνεται μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, γίνεται πατέρας τῆς θεωρίας καὶ τῆς γνώσεως. Ἐπίσης γεννᾷ θεῖες ἀναβάσεις καὶ σοφώτατους στοχασμοὺς, ὅταν συζευχθεῖ τὴν ταπείνωση, ὅπως λέγει ὁ θεῖος προφήτης Ἡσαΐας: «Γιατί, ὅσοι ὑπομένουν τὸν Κύριο, θὰ ἀλλάξουν δύναμη»¹⁸, θὰ βγάλουν φτερὰ καὶ θὰ πετάξουν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου.

46 Στοὺς ἀνθρώπους φαίνεται σκληρὸ καὶ δύσκολο τὸ νὰ ἡσυχάζουν ψυχικὰ ἀπὸ κάθε λογισμὸ. Καὶ εἶναι πράγματι δύσκολο καὶ ἐπίπονο. Γιατὶ δὲν εἶναι δύσκολο μόνο σ' ἐκείνους ποὺ εἶναι ἀμήητοι νὰ περικλείουν καὶ νὰ περιορίζουν τὸν ἀσώματο πόλεμο σὲ σωματικὸ, ἀλλὰ καὶ σ' ἐκείνους ποὺ ἔχουν πείρα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς μάχης. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ μὲ τὴν συνεχῆ προσευχὴ ἔχει κλείσει μέσα στὴν ἀγκαλιὰ του τὸν Κύριον Ἰησοῦ, δὲν θὰ κουραστεῖ ἀκολουθώντας αὐτόν, σύμφωνα μὲ τὸν προφήτη, καὶ ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς

ὁ τοιοῦτος οὐκ ἐπιθυμήσει διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ γλυκύτητα Ἰησοῦ, καὶ τοὺς κύκλω ἀσεβεῖς δαίμονας περιπατοῦντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ καταισχνηθήσεται λαλῶν αὐτοῖς ἐν πύλαις καρδίας, καὶ διὰ Ἰησοῦ κατὰ νώτων διώκων.

47 Ἀναπτᾶσα ψυχὴ διὰ θανάτου ἐν ἀέρι ἐν πύλαις οὐρανίαις, μεθ' ἑαυτῆς ὑπὲρ αὐτῆς Ἰησοῦν ἔχουσα, οὐτ' ἐκεῖ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ αἰσχνηθήσεται, ἀλλὰ παρησιᾶ ὡς νῦν καὶ τότε λαλήσει ἐν πύλαις πρὸς αὐτούς, μόνον ἕως ἐξόδου αὐτοῦ μὴ ἐκκακήσῃ βοᾶν πρὸς Χριστὸν Ἰησοῦν ἡμέρας καὶ νυκτός. Καὶ αὐτὸς ποιῶν ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτοῦ ἐν τάχει, κατὰ τὴν ἀψευδῆ αὐτοῦ καὶ θείαν ὑπόσχεσιν, ἣν ἔφη περὶ τοῦ κριτοῦ τῆς ἀδικίας· «Ναί, λέγω ὑμῖν, ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν ἐν τάχει», καὶ ἐν ζωῇ τῇ παρούσῃ, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ἔξοδον.

48 Τὴν νοητὴν θάλασσαν θάρρει τῷ Ἰησοῦ· φωνεῖ γὰρ ἔνδον ἐν τῇ σῇ καρδίᾳ μυστικῶς, τό, Μὴ φοβοῦ, παῖς μου Ἰακώβ, ὀλιγοστός Ἰσραὴλ· μὴ φοβοῦ, σκώληξ Ἰσραὴλ, ἐγὼ ὑπερασπίζω σου. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς πονηρὸς καθ' ἡμῶν; ὅς γε μεμακάρικε καθαρὸς τῇ καρδίᾳ καὶ νενομοθέτηκεν ὡς ταῖς καθαραῖς καρδίαις ὁ γλυκὺς Ἰησοῦς καθαρῶς μόνος ἐπιβαίνειν θεϊκῶς καὶ ἐνοικεῖν θέλων. Διὸ μὴ ἀποσιῶμεν, κατὰ Παῦλον τὸν θεῖον, γυμναζόμενοι τὸν νοῦν πρὸς εὐσέβειαν· ἀληθῶς γὰρ εὐσέβεια εἰκότως ἐρρήθη, ἡ ριζόθεν ἐκτίλλουσα τὰ τοῦ πονηροῦ σπέρματα· αὕτη εὐσέβεια, αὐτῆ οἴμος τοῦ λόγου, τουτέστιν ὁδὸς τοῦ λογιστικοῦ, ἥτοι ὁδὸς λογισμοῦ· καθ' ἑλληνικὴν δὲ διάλεκτον «οἴμος» καὶ «κέλευθος» ἢ ὁδὸς λέγεται, ὃ ἐστὶ λογισμός.

49 «Ἐπὶ πλήθει κατατροφήσει εἰρήνης», κατὰ Δαβίδ, ὃς οὐ λαμβάνει πρόσωπον ἀνθρώπου, καὶ κρίνων ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ, ἥτοι μορφᾶς μὴ λαμβάνων τῶν πονηρῶν πνευμάτων, καὶ διὰ τῶν μορφῶν λογιζόμενος τὴν ἁμαρτίαν, καὶ κακῶς κρίνων καὶ δικάζων ἐν γῆ τῆς ἰδίας καρδίας, τὰ δίκαια τῇ ἁμαρτίᾳ διδούς ἀνθρώπους γὰρ καὶ τοὺς δαίμονας οἱ μεγάλοι τε καὶ γνωστικοὶ Πατέρες ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτῶν ἐκάλεσαν, διὰ τὸ λογιστικόν οἶόν ἐστιν καὶ τὸ

19. Λουκᾶ 18, 8.

22. Ματθ. 5, 8.

20. Λουκᾶ 18, 2-5.

23. Α' Τιμ. 4, 7.

21. Ἦσ. 41, 13-14.

24. Ψαλμ. 36, 2.

δέν θὰ ἐπιθυμήσει ἡμέρα τοῦ ἀνθρώπου, ἕξαιτίας τῆς ὠραιότητος καὶ γλυκύτητος τοῦ Ἰησοῦ, καὶ θὰ καταντροπιάσει τοὺς ἐχθροὺς δαίμονες ποὺ περπατοῦν γύρω του¹⁹, ἀντιμετωπίζοντάς τους στεκόμενος μπροστὰ στὶς πύλες τῆς καρδιᾶς του καὶ καταδιώκοντάς τους ἀπὸ πίσω διὰ τοῦ Ἰησοῦ.

47 Ἡ ψυχὴ ποὺ μὲ τὸν θάνατο θὰ πετάξει ψηλὰ στὸν ἀέρα, στὶς πύλες τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντας μαζί της καὶ μὲ τὸ μέρος της τὸν Ἰησοῦ, οὔτε ἐκεῖ θὰ ντραπεῖ τοὺς ἐχθροὺς της, ἀλλὰ μὲ θάρρος, ὅπως τώρα, θὰ μιλῆσει σ' αὐτούς, ἀρκεῖ νὰ μὴ χάσει τὴν ὑπομονὴ μέχρι τὴν ὥρα τοῦ θανάτου νὰ φωνάζει μέρα καὶ νύχτα στὸν Ἰησοῦ Χριστό. Καὶ αὐτὸς θὰ τιμωρήσει γρήγορα τοὺς ἐχθροὺς της, σύμφωνα μὲ τὴν ἀδιάψευστη ὑπόσχεσή του ποὺ εἶπε γιὰ τὸν ἄδικο κριτὴ· «Ναὶ σᾶς λέγω, θὰ τιμωρήσει τοὺς ἐχθροὺς της»²⁰ καὶ στὴ ζωὴ αὐτὴ καὶ μετὰ τὴν ἔξοδο τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα.

48 Διαπλέοντας τὴ νοσητὴ θάλασσα, ἔχε θάρρος στὸν Ἰησοῦ, γιατί φωνάζει μέσα στὴν καρδιά σου μυστικά· «Μὴ φοβᾶσαι, παιδί μου, Ἰακώβ, μικρὲ μου Ἰσραήλ· μὴ φοβᾶσαι, σκουλήκι Ἰσραήλ, ἐγὼ σὲ ὑπερασπίζομαι»²¹. Ἄν λοιπὸν ὁ Θεὸς εἶναι μὲ τὸ μέρος μας, ποιὸς κακὸς θὰ εἶναι ἀντίθετός μας; Αὐτὸς ποὺ μακάρισε τοὺς καθαρὸς στὴν καρδιά²², καὶ νομοθέτησε, ὅτι ὁ γλυκὺς Ἰησοῦς καὶ μόνος καθαρὸς, θέλει νὰ εἰσέρχεται θεϊκὰ μέσα στὶς καθαρὲς καρδιὲς καὶ νὰ κατοικεῖ σ' αὐτές; Γι' αὐτὸ ἄς μὴ παύσουμε, σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο Παῦλο, νὰ γυμνάζουμε τὸν νοῦ μας στὴν εὐσέβεια²³. Γιατί πολὺ σωστὰ ὀνομάσθηκε ἀληθινὴ ἢ εὐσέβεια ποὺ ξερριζώνει τὰ σπέρματα τοῦ κακοῦ. Αὐτὴ εἶναι εὐσέβεια, αὐτὴ εἶναι ὁ δρόμος τοῦ λόγου, δηλαδή ὁ δρόμος τοῦ λογικοῦ, ἢτοι ὁ δρόμος τοῦ λογισμοῦ. Στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα «οἶμος» καὶ «κέλευθος» λέγεται ὁ δρόμος, δηλαδή ὁ λογισμός.

49 «Θὰ ἀπολαύσει πλουσιοπάροχη εἰρήνη»²⁴, σύμφωνα μὲ τὸν Δαβίδ, ἐκεῖνος ποὺ δέν λαμβάνει ὑπόψη τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅταν κρίνει τὴν ἀδικία στὴν καρδιά δέν ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα, ὥστε μέσα ἀπὸ τίς μορφές τους νὰ σκέφτεται τὴν ἁμαρτία, καὶ κρίνοντας καὶ δικάζοντας κακῶς μέσα στὴ γῆ τῆς δικῆς του καρδιᾶς νὰ δίνει τὸ δίκαιο στὴν ἁμαρτία. Γιατὶ ἀνθρώπους οἱ μεγάλοι καὶ σοφοὶ Πατέρες στὰ συγγράμματά τους ὀνομάζουν καὶ τοὺς δαίμονες, ἐπειδὴ ἔχουν λογικό. Τέτοιο εἶναι καὶ τὸ

εὐαγγελικόν, ἔνθα φησὶν ὁ Κύριος, ὅτι «Πονηρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησε», καὶ τῷ σίτῳ καὶ τὰ ζιζάνια κατέμιξεν. Οὐκ ἔστιν ἀντιρροησις ταχὺ ἀπὸ τῶν τοιούτων τὸ πονηρόν· τούτου δὴ χάριν καὶ καταναλισκόμεθα ὑπὸ τῶν λογισμῶν.

50 Νοῦ προσοχὴν ἀρξάμενοι πολιτεύεσθαι, εἰ μὲν ἀρμόττομεν νήψει ταπείνωσιν, καὶ τῇ ἀντιρρήσει εὐχὴν συγκομίσσομεν, τὴν ὁδὸν τῆς διανοίας καλῶς ὀδεύσομεν ὥσπερ μετὰ λαμπάδος φωτὸς μετὰ τοῦ προσκυνητοῦ καὶ ἁγίου ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν οἶκον ἡμῶν τῆς καρδίας ἐκ πονηρίας φιλοκαλοῦντές τε καὶ ἐκκαθαίροντες. Εἰ δὲ μόνον ἐν νήψει ἡμετέρα ἢ προσοχῇ θαρρήσομεν, ταχέως παρὰ τῶν ἐχθρῶν ὠθούμενοι ἀνατρεπέντες πεσοῦμεθα, καὶ καταβαλοῦσιν ἡμᾶς οἱ δολομῆται καὶ δολιώτατοι, καὶ τοῖς ἀμφιβλήστοις αὐτῶν τοῖς πονηροῖς ἐνθυμίσις πλειόνως ἐμπλακησόμεθα, ἢ καὶ σφραγισόμεθα εὐχερῶς ὑπ' αὐτῶν, τὸ κραταιὸν δόρον οὐκ ἔχοντες Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄνομα. Μόνον γὰρ τὸ σεβάσμιον φάσγανον τοῦτο πυκνῶς ἄγαν στρεφόμενον ἐν μονοτρόπῳ καρδίᾳ οἶδε συστρέφειν καὶ κατακόπτειν αὐτούς, καταφλέγειν τε καὶ ἀποκρῦπτειν, τὸν μὲν ὡσεὶ πῦρ, οἱ δὲ ὡς καλάμην. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν αἰσθήσει ἱκανῇ τότε ὑπάρχει, γνωρίζον τὴν τοῦ ἀγωνιστοῦ πολὺπειρον καρδίαν, ὅτιπερ ἐκ πάσης δαιμονίας φαντασίας βοηθῶν καὶ καθαιρῶν Θεὸς ἔστιν, ᾧτινι πᾶν ὑπεῖκει καὶ πάντα ὑποτέτακται.

51 Ἔργον δὲ νήψεως μὲν ἀδιάλειπτον καὶ τῆς ψυχῆς ὄνησις καὶ κέρδος μέγα, τὸ ὄρᾱν εὐθύς σχηματιζόμενας τὰς τῶν λογισμῶν ἐν νῷ φαντασίας, ἀντιρρήσεως δέ, τὸ διελέγχειν καὶ δηλοῦν τὸν πειρώμενον εἰσελθεῖν λογισμὸν ἐν τῷ ἀέρι τοῦ νοῦς ἡμῶν διὰ φαντασίας αἰσθητῆς τινὸς πράγματος· τὸ δὲ σβεννύον καὶ διαλύον τῶν ἀντιπάλων εὐθέως πᾶν νόημα, πάντα λόγον, πᾶν φάντασμα, πᾶν ἴνδαλμα, πᾶν εἶδωλον, πᾶσαν στήλην πονηράν, ἔστιν ἡ τοῦ Κυρίου ἐπίκλησις. Καὶ ἡμεῖς γὰρ αὐτοὶ ἐν νῷ βλέπομεν τὴν κατὰ κράτος αὐτῶν ἦτταν, τὴν διὰ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τὴν ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καὶ εὐτελῶν καὶ ἀγριῶν ἐκδίκησιν.

52 Ὅτι πάντες οἱ λογισμοὶ οὐδὲν ἕτερόν εἰσιν, ἀλλ' ἢ φαντασίαι

εὐαγγελικὸ χωρίο, ὅπου ὁ Κύριος λέγει· «Κάποιος κακὸς ἄνθρωπος τὸ ἔκανε αὐτό»²⁵, καὶ ἀνακάτεψε τὰ ζιζάνια μὲ τὸ σιτᾶρι. Δὲν ὑπάρχει γρήγορη ἀντίρρηση ἀπὸ ἐκείνους πού κάνουν τὸ κακό, γι' αὐτὸ καὶ κατατρογώμαστε ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς.

50 "Όταν ἀρχίσουμε νὰ ζοῦμε μὲ προσοχὴ τοῦ νοῦ, ἂν προσαρμόζουμε στὴ νήψη τὴν ταπείνωση, καὶ συνάψουμε στὴν ἀντίρρηση τὴν προσευχή, θὰ βαδίσουμε καλὰ τὸν δρόμο τῆς διάνοιας, σὰν νὰ στολίζουμε καὶ καθαρίζουμε τὸ σπῖτι τῆς καρδιᾶς μας ἀπὸ τὴν πονηρία μὲ τὴ φωτεινὴ λαμπάδα τοῦ προσκυνητοῦ καὶ ἁγίου ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. "Αν ὅμως στηριζόμαστε μόνο στὴ δική μας νήψη ἢ προσοχή, τότε γρήγορα θὰ ἀνατραποῦμε καὶ θὰ πέσουμε, καὶ θὰ μᾶς νικήσουν οἱ ἐχθροὶ μας οἱ πανοῦργοι καὶ δολιῶτατοι, καὶ θὰ μπλεχθοῦμε περισσότερο στὰ δίχτυα τους μὲ τὶς πονηρὲς ἀναμνήσεις, ἢ καὶ θὰ σφαχτοῦμε εὐκόλα ἀπὸ αὐτούς, ἂν δὲν κρατοῦμε τὸ ἰσχυρὸ δόρυ, πού εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ καὶ μόνο αὐτὸ τὸ σεβάσμιο ξίφος, ὅταν στρέφεται πολὺ συχνὰ μέσα σὲ καρδιὰ πού μόνο ἓνα τρόπο ζωῆς γνωρίζει, μπορεῖ νὰ περιστρέφεται καὶ νὰ κατακόβει τοὺς πονηροὺς δαίμονες, νὰ τοὺς καίει καὶ νὰ τοὺς ἐξαφανίζει, σὰν τὴ φωτιᾶ πού τρώει τὸ καλάμι. Ἄλλὰ τότε θὰ ἔχει καὶ ἀρκετὴ αἴσθηση, γνωρίζοντας τὴν πολύπειρη καρδιὰ τοῦ ἀγωνιστῆ, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνος πού βοηθεῖ καὶ καθαρίζει ἀπὸ κάθε δαιμονικῆ φαντασία εἶναι ὁ Θεός, στὸν ὁποῖο ὑπακούει τὸ κάθε τι καὶ ὑποτάσσονται τὰ πάντα.

51 "Έργο ἀκατάπαυστο τῆς νήψεως, δηλαδὴ ὠφέλεια τῆς ψυχῆς καὶ μεγάλο κέρδος, εἶναι νὰ βλέπει κανεὶς ἀμέσως τὶς φαντασίες τῶν λογισμῶν πού σχηματίζονται μέσα στὸ νοῦ. "Έργο πάλι τῆς ἀντιρρήσεως εἶναι νὰ ἐλέγχει καὶ νὰ φανερώνει τὸν λογισμὸ πού προσπαθεῖ νὰ μπεῖ μέσα στὸν ἀέρα τοῦ νοῦ μας μέσω τῆς αἰσθητῆς φαντασίας κάποιου πράγματος. Ἐκεῖνο ὅμως πού σβῆνει καὶ διαλύει ἀμέσως κάθε πονηρὴ σκέψη τῶν ἀντιπάλων, κάθε λόγο, κάθε φαντασία, κάθε πονηρὴ εἰκόνα, κάθε εἶδωλο, κάθε πονηρὴ στήλη, εἶναι ἡ ἐπίκληση τοῦ Κυρίου. Γιατὶ καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι βλέπουμε στὸ νοῦ μας τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἦττα τους, πού πετυχαίνεται μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ μας, καὶ τὴν ἐκδίκηση πού παίρνει γιὰ μᾶς τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀσήμαντους καὶ ἄγριους.

52 Οἱ περισσότεροι δὲν ξέρουμε, ὅτι ὅλοι οἱ λογισμοὶ δὲν εἶναι

μόναι αἰσθητῆς καὶ κοσμικῶν πραγμάτων, οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦμεν. Εἵπερ δὲ χρονίσομεν ἐν εὐχῇ νήφοντες, στερίσκει μὲν εὐχὴ τὴν διάνοιαν πάσης ὑλώδους φαντασίας λογισμῶν ὄνταρῶν, γνωρίζει δὲ αὐτὴ καὶ τοὺς λόγους τῶν πολεμίων, καὶ τὸ μέγα κέρδος εὐχῆς τε καὶ νήψεως· «Πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις, καὶ ἀνταπόδοσιν ἁμαρτωλῶν» νοητῶν νοητῶς καὶ αὐτὸς σὺ «ᾔψει», καὶ κατανοήσεις, φησὶ Δαβὶδ, ὁ θεῖος μελωδός

53 Μνημονεύσωμεν, εἰ δυνατόν, τοῦ θανάτου ἀδιαλείπτως, δι' ἧς μνήμης φροντίδων ἀπόθεσις ματαιοτήτων τε ἐν ἡμῖν γεννᾶται, φυλακὴ τε νοῦς καὶ διηνεκῆς δέησις ἀπροσπάθεια δὲ τοῦ σώματος, βδέλυξις ἁμαρτίας, καὶ σχεδόν, εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, πᾶσα ἀρετὴ ἄγουσα ἐκ ταύτης ἐκβλύζεται· διὸ ὡς τῇ ἰδίᾳ πνοῇ, εἰ δυνατόν, τῷ πράγματι χρῆσώμεθα.

54 Καρδία ξενωθεῖσα φαντασιῶν, τελῶς νοήματα τέξεται μέσον αὐτῆς σκιρτῶντα θεῖά τε καὶ μυστηριώδη, ὃν τρόπον σκιρτῶσιν ἰχθύες καὶ ἐγκυβιστῶσι δελφῖνες γαληνιώσης θαλάσσης· καὶ ῥιπίζεται μὲν θάλασσα ὑπὸ λεπτῆς αὔρας, ἄδυσσοσ δὲ καρδίας ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου. «Ὅτι δέ», φησὶν, «ἐστὲ υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν κράζον, Ἄββᾶ, ὁ Πατήρ».

55 Ἀπορήσει καὶ διχονοήσει πᾶς μοναχὸς πνευματικοῦ ἔργου, πρὸ νήψεως νοῦ λαβέσθαι, ἢ οὐκ εἰδῶς μὲν τὸ ταύτης κάλλος, ἢ εἰδῶς μὲν, δι' ἀμελείας δὲ μὴ δυνάμενος, τῆς δὲ ἀπορίας ἀναμφιβόλως λυθήσεται, νοῦς τήρησιν ἐπιβάς, ἢ ἐστὶ καὶ λέγεται πρακτικὴ φιλοσοφία νοῦς, ὡς τὴν ὁδὸν εὐρηκῶς ἢ εἶπεν, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀνάστασις, καὶ ἡ ζωή».

56 Πάλιν αὐθις ἀπορήσει ὁρῶν ἄδυσσον λογισμῶν καὶ πλήθος νηπίων Βαβυλωνίων, ἀλλὰ καὶ ταύτην λύει τὴν ἀπορίαν Χριστός, εἴ γε τῇ θάσει τῆς διανοίας διηνεκῶς ἐπ' αὐτὸν ἰστάμεθα. Τὰ δὲ πάντα Βαβυλώνια νήπια ἐν τῇ πέτρᾳ ταύτῃ ἐδαφιοῦντες ἐναποκρούομεν πληροῦντες, κατὰ τὸ λόγιον, τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν ἐξ αὐ-

τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο φαντασίες αἰσθητῶν καὶ κοσμικῶν πραγμάτων. Ἐάν ὅμως ἐπιμείνουμε πολὺ στὴν προσευχὴ μὲ νήψη, τότε ἡ προσευχὴ ἀπαλλάσσει τὴ διάνοιά μας ἀπὸ κάθε ὑλικὴ φαντασία πονηρῶν λογισμῶν, καὶ μᾶς φανερῶνει καὶ τοὺς λόγους τῶν ἐχθρῶν, καὶ τὸ μεγάλο κέρδος τῆς προσευχῆς καὶ τῆς νήψεως. «Ὡστόσο μὲ τὰ ἴδια σου τὰ μάτια θὰ παρακολουθήσεις καὶ θὰ δεῖς νοερὰ τὴν τιμωρία τῶν νοητῶν ἁμαρτωλῶν»²⁶, λέγει ὁ θεῖος μελωδὸς Δαβὶδ.

53 Ἐάν θυμόμαστε, ἂν εἶναι δυνατόν, διαρκῶς τὸν θάνατο. Ἐτσι γεννιέται μέσα μας ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὶς μάταιες φροντίδες, ἡ φύλαξη τοῦ νοῦ καὶ ἡ ἀκατάπαυστη προσευχὴ, ἡ ἀπάθεια τοῦ σώματος, ἡ ἀποστροφή τῆς ἁμαρτίας, καί, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, κάθε ἀρετὴ πηγάζει ἀπὸ τὴ μνήμη τοῦ θανάτου. Γι' αὐτὸ ἂς τὴ χρησιμοποιήσουμε, ἂν εἶναι δυνατόν, σὰν τὴν ἀναπνοή μας.

54 Ἡ καρδιά ποὺ ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὶς φαντασίες, θὰ γεννήσει σκέψεις θεῖες καὶ μυστηριώδεις, ποὺ θὰ σκιροῦν μέσα της, ὅπως πηδοῦν τὰ ψάρια καὶ βουτοῦν τὰ δελφίνια ὅταν ἡ θάλασσα εἶναι γαλήνια. Καὶ ἡ θάλασσα βέβαια ἀνεμίζεται ἀπὸ τὴ λεπτὴ αὐρα, ἐνῶ ἡ ἄβυσσος τῆς καρδιάς ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα· γιὰ τὸ λέγει· «Ἐπειδὴ εἶστε υἱοί, γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἔστειλε τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ σὶς καρδιές σας, τὸ ὁποῖο φωνάζει· Ἄββᾶ, Πατέρα»²⁷.

55 Κάθε μοναχὸς ποὺ θὰ ἀναλάβει πνευματικὸ ἔργο πρὶν ἀπὸ τὴ νήψη τοῦ νοῦ του, θὰ βρεθεῖ σὲ δύσκολη θέση καὶ σὲ διχασμὸ τοῦ νοῦ, ἢ ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει τὴν ὁμορφιὰ τῆς νήψεως, ἢ, ἂν καὶ τὴ γνωρίζει, δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἐφαρμόσει ἀπὸ ἀμέλεια. Καὶ θὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο χωρὶς ἀμφιβολία, ὅταν ἐπιτύχει τὴ φύλαξη τοῦ νοῦ, ἢ ὁποῖα εἶναι καὶ λέγεται πρακτικὴ φιλοσοφία τοῦ νοῦ, σὰν νὰ βρῆκε τὸ δρόμο γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Κύριος εἶπε· «Ἐγὼ εἶμαι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ»²⁸.

56 Καὶ πάλι θὰ βρεθεῖ σὲ δύσκολη θέση ὁ μοναχὸς, βλέποντας τὴν ἀπέραντη ἄβυσσο τῶν λογισμῶν καὶ τὸ πλῆθος τῶν νηπίων τῆς Βαβυλώνας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τὴν ἀπορία τὴν λύνει ὁ Χριστὸς, ἂν στηρίζουμε τὴ βάση τῆς διάνοιάς μας σ' αὐτόν, καὶ ἂν ὅλα τὰ νήπια τῆς Βαβυλώνας τὰ συντριβούμε χτυπώντας τα πάνω σ' αὐτὴ τὴν πέτρα, ἐκπληρώνοντας τὴν ἐπιθυμία μας ἐναντίον τους, σύμφωνα μὲ τὴ ρῆση· γιὰ τὸ λέγει· «Ὁποῖος τηρεῖ τὴν ἐντολή, δὲν θὰ γνωρίσει

- τῶν. «Ὅς γάρ», φησί, «φυλάσσει ἐντολήν, οὐ γνώσεται ῥῆμα πονηρόν». «χωρίς γὰρ ἐμοῦ», ἔφη, «οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν».
- 57 Οὗτος ἀληθινὸς τῷ ὄντι μοναχός, ὁ νῆψιν κατορθῶν· καὶ οὗτος ἀληθινὸς νηφάλιος, ὁ ἐν καρδίᾳ ὦν μοναχός.
- 58 Συμπαρεκτείνεται ἀνθρώποις ὁ βίος ἐν ἐνιαυτοῖς, ἐν μηνσίν, ἐν ἐβδομάσιν, ἐν τε ἡμέραις καὶ ὥραις καὶ νυξί καὶ στιγμαῖς ἀνακυκλούμενος· τούτοις ἄρα ἐχρῆν καὶ ἡμᾶς συμπαρεκτείνειν τὰς ἐναρέτους ἐργασίας, φημί δὴ τὴν νῆψιν τε καὶ εὐχήν καὶ τὴν τῆς καρδίας ἠδύτητα ἐπὶ ἐμμελεῖ ἡσυχία μέχρις ἐξόδου ἡμῶν.
- 59 Ἐπελεύσεται γὰρ ὥρα ἐφ' ἡμᾶς φοβερά ἢ τοῦ θανάτου, ἐλεύσεται καὶ διαφυγεῖν οὐ δυνατόν. Καὶ εἴθε ὁ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀέρος ἄρχων τότε ἐρχόμενος, εὐρήσειε τὰ ἡμῶν ἀνομήματα ὀλίγα τε καὶ εὐτελέα, ἵνα μὴ ἐλέγξῃ ἀληθεύων, καὶ κλαύσωμεν ἀνώφελῃ. «Ἐκεῖνος γὰρ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ», ὡς δοῦλος «δαρήσεται πολλά», φησίν.
- 60 «Οὐαὶ τοῖς ἀπολωλεκόσι τὴν καρδίαν», φησί. Καὶ τί ποιήσωμεν ὅταν ἐπισκέπτηται Κύριος; Διὸ σπουδαστέον ἡμῖν, ἀδελφοί.
- 61 Τοῖς ἀπλοῖς καὶ ἀπαθεστέροις δῆθεν λογισμοῖς οἱ ἐμπαθεῖς παρέπονται, καθὼς εὗρομεν πολυχρονίῳ πείρᾳ τε καὶ παρατηρήσει, ὥσπερ ὄφεις περιστερᾶ εἰσερχομένη ἐν ἰδίᾳ νοσσιᾷ· ὡς οἴμαι, οἱ πρῶτοι λογισμοὶ εἴσοδος τῶν δευτέρων γινόμενοι, καὶ τῶν ἐμπαθεῶν οἱ ἀπαθεῖς.
- 62 Τῷ ὄντι γὰρ διχῆ τέμνεσθαι δεῖ ἄνθρωπον, τῇ προαιρέσει καὶ ἐπινοίᾳ σοφωτάτῃ σχίζεσθαι χρή, ὡς ἔφην. Καὶ ἐχθρὸς αὐτοῖς καὶ αὐτοῦ εἶναι ἀκατάλλακτος προσήκει ἀληθῶς. Οἷαν οὖν τις διάθεσιν διόλου ἔχων ἀνθρώπῳ τινὶ δεινῶς ἄγαν καὶ πολλάκις ἐκθλίψαντί τε καὶ ἀδικήσαντι, οὕτως, ἢ καὶ πολὺ πλεῖον, εἴ γε βουλόμεθα κατορθοῦσθαι τὴν μεγάλην τε καὶ πρώτην ἐντολήν, φημί δὴ τὴν Χριστοῦ πολιτείαν, τὴν μακαρίαν ταπεινώσιν, τὴν ἔνσαρκον Θεοῦ βιοτήν. Ὅθεν φησὶν ὁ Ἀπόστολος· «Τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος

29. Ἐκκλ. 8, 5.

31. Ἰω. 14, 30.

30. Ἰω. 15, 5.

32. Λουκᾶ 12, 47.

πονηρὸ λόγῳ»²⁹. γιατί εἶπε· «Χωρὶς ἐμένα, δὲν μπορεῖτε νὰ κάνετε τίποτε»³⁰.

57 Πραγματικὰ ἀληθινὸς μοναχὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ κατορθώνει τὴ νήψη. Καὶ εἶναι ἀληθινὰ νηφάλιος, ἐκεῖνος ποῦ εἶναι μοναχὸς στὴν καρδιά.

58 Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων παρατείνεται μαζί μὲ τὰ χρόνια, τοὺς μῆνες, τὶς ἑβδομάδες, τὶς ἡμέρες, τὶς ὥρες, τὶς νύχτες καὶ στιγμές, ποῦ ἀνακυκλώνονται. Ἦρα καὶ ἐμεῖς πρέπει νὰ ἐπεκτείνουμε σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ χρονικὰ διαστήματα τὶς ἐνάρετες ἐργασίες μας, ἐννοῶ καὶ τὴ νήψη, καὶ τὴν προσευχή, καὶ τὴ γλυκύτητα τῆς καρδιάς, μὲ γεμάτη ἀπὸ φροντίδα ἡσυχία, μέχρι τὸ θάνατό μας.

59 Γιατί θὰ ἔρθει καὶ σὲ μᾶς ἡ φοβερὴ ὥρα τοῦ θανάτου, θὰ ἔρθει καὶ δὲν μπορούμε νὰ τὸν ἀποφύγουμε. Καὶ μακάρι τότε, ἐρχόμενος ὁ ἄρχοντας τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀέρα³¹, νὰ βρεῖ τὰ ἁμαρτήματά μας λίγα καὶ ἀσήμαντα, γιὰ νὰ μὴ μᾶς ἐλέγξει ἐπαληθευόμενος, καὶ κλάψουμε τότε ἀνώφελα. Γιατί λέγει· «Ἐκεῖνος ὁ δοῦλος ποῦ γνώρισε τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου του καὶ δὲν τὸ ἔκανε, θὰ δαρθεῖ πολὺ»³².

60 «Ἀλλοίμονο», λέγει, «σὲ ἐκείνους ποῦ ἔχουν χάσει τὴν καρδιά τους. Καὶ τί θὰ κάνουν ὅταν τοὺς ἐπισκεφθεῖ ὁ Κύριος;»³³. Γι' αὐτό, ἀδελφοί, πρέπει νὰ δείξουμε προθυμία.

61 Στοὺς ἀπλοὺς καὶ πιὸ ἀπαθεῖς δῆθεν λογισμοὺς ἀκολουθοῦν οἱ ἐμπαθεῖς, ὅπως ἔχουμε διαπιστώσει μὲ τὴν πολυχρόνια πείρα καὶ παρατήρησή μας, ὅπως τὸ φίδι ἀκολουθεῖ τὴν περιστέρα ποῦ πηγαίνει στὴ φωλιά της. Ὅπως δηλαδή νομίζω, οἱ πρῶτοι λογισμοὶ ἀνοίγουν τὴν εἴσοδο στοὺς δευτέρους, καὶ οἱ ἀπαθεῖς λογισμοὶ στοὺς ἐμπαθεῖς.

62 Πράγματι ὁ ἀνθρώπος πρέπει μὲ τὴν προαίρεση καὶ τὴν πολὺ σοφὴ σκέψη του νὰ χωρίζεται σὲ δύο μέρη, ὅπως εἶπα, καὶ νὰ εἶναι ἀληθινὰ ἐχθρὸς ἀδιάλλακτος τῶν λογισμῶν καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Ὅποια δηλαδή διάθεση ἔχει ἓνας γιὰ κάποιον ποῦ τὸν ἔχει λυπήσει καὶ ἀδικήσει πάρα πολὺ καὶ πολλὰς φορές, ἔτσι, ἢ καὶ ἀκόμα πιὸ πολὺ, νὰ ἐχθρευόμαστε τὸν ἑαυτό μας, ἂν φυσικὰ θέλουμε νὰ κατορθώσουμε τὴν μεγάλη καὶ πρώτη ἐντολή, δηλαδή τὴ διαγωγή τοῦ Χριστοῦ, τὴ μακάρια ταπείνωση, τὸν ἐνσαρκο τρόπο ζωῆς τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Ποιὸς θὰ μὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ

33. Σοφ. Σειράχ 2, 14.

του θανάτου τούτου;». Τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται. Δεικνὺς δὲ ὅτι τὸ ὑποτάξει τὸ σῶμα πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα, τῶν ἐφ' ἡμῖν ἔστιν, ἔφη «Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δέ, ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα».

63 Ἀρχὴ μὲν καρποφορίας ἄνθος, ἀρχὴ δὲ τηρήσεως νοῦ βρωμάτων ἐγκράτεια καὶ πομάτων, καὶ παντοίων λογισμῶν ἄρνησις καὶ ἀποχή καὶ ἡσυχία καρδίας

64 Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δυναμουμένοις, καὶ νήψει ἀσφαλείας τρέχειν ἀρξαμένοις, ὡς λαμπὰς ἡμῖν καταφαίνεται, ἐν νοῖ πρῶτον, παρ' ἡμῶν οἷα κρατουμένη ἐν χειρὶ νοῦ, καὶ ὀδηγοῦσα ἡμῖν τρίβους διανοίας· ἔπειτα ὡς σελήνη παμφαῆς ἐν στερεώματι καρδίας περιπολοῦσα· μετέπειτα δὲ φαίνεται ἡμῖν ὡς ἥλιος Ἰησοῦς δικαιοσύνην ἡλιοβολῶν, δηλονότι δεικνὺς ἑαυτὸν ὡς ἐκεῖνος, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ὄλοφαῖ φῶτα τὰ τῶν θεωρημάτων.

65 Ταῦτα μυστικῶς ἀποκαλύπτει νῷ ἐπομένῳ τῇ ἐντολῇ αὐτοῦ τῇ φασκούσῃ, «Καὶ περιτεμεῖσθε», φησί, «τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν». Καὶ ὡς εἴρηται, ἐννοίας ἐξαισίας ἐκδιδάσκει ἀνθρώπου νῆψις ἢ σπουδαία· τὸ γὰρ Θεῖον ἀπροσωπόληπτον, ὅθεν φησὶν ὁ Κύριος· Ἀκούετε μου καὶ συνίετε. «Ὅς γὰρ ἂν ἔχοι, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὃς δὲ μὴ ἔχει, καὶ ὁ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ». Καί, «Τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν». Πολλῷ γοῦν μᾶλλον αὐτῷ αἰ ἀρεταὶ συνεργήσουσιν.

66 Οὐ περιπατήσει πλοῖον πολλὰ μίλια ὑδάτων χωρὶς, καὶ νοῦ τηρησις οὐδ' ὅλως προθήσεται χωρὶς νήψεως σὺν ταπεινώσει καὶ εὐχῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ δι' ὅλης

67 Οἶκου θεμέλιος λίθοι ταύτης δὲ τῆς ἀρετῆς καὶ θεμέλιοι καὶ ὄροφοι τὸ προσκνητὸν καὶ ἅγιον ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ εὐχερῶς μὲν ναυαγήσει κυβερνήτης ἄφρων ἐν καιρῷ κλύδωνος, τοὺς μὲν ναύτας ἐκδιώξας, τὰς δὲ κώπας καὶ τὰ ἰστία ἐν

34. Ρωμ. 7, 24.

36. Α' Κορ. 11, 31-32.

35. Ρωμ. 8, 7.

37. Δευτ. 10, 16.

τὸ σῶμα αὐτὸ τὸ κυριευμένον ἀπὸ τὸν θάνατον;»³⁴ Γιατὶ δὲν ὑποτάσσεται στὸν νόμον τοῦ Θεοῦ»³⁵. Καὶ θέλοντας νὰ δείξει ὅτι τὸ νὰ ὑποτάξουμε τὸ σῶμα στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς, εἶπε: «Ἄν κρίναμε τὸν ἑαυτὸ μας, δὲν θὰ καταδικαζόμεσταν. Καὶ ὅταν καταδικαζόμαστε, παιδαγωγούμαστε ἀπὸ τὸν Κύριον»³⁶.

63 Ἄρχὴ τῆς καρποφορίας εἶναι τὸ ἄνθος, καὶ ἀρχὴ τῆς φύλαξης τοῦ νοῦ εἶναι ἡ ἐγκράτεια ἀπὸ τὰ φαγητὰ καὶ τὰ ποτά, ἡ ἄρνησις καὶ ἀποχὴ ἀπὸ τοὺς κάθε λογῆς λογισμούς, καὶ ἡ ἡσυχία τῆς καρδιᾶς.

64 Ὅταν ἀρχίζουμε νὰ τρέχουμε ἐνδυναμούμενοι ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ ἀσφαλισμένοι μὲ τὴ νήψη, στὴν ἀρχὴ μᾶς ἐμφανίζεται σὰν μιὰ λαμπάδα στὸν νοῦ μας, ποὺ κατὰ κάποιον τρόπο κρατιέται ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ νοῦ μας καὶ μᾶς ὀδηγεῖ στοὺς δρόμους τῆς διάνοιας. Ὑστερα ἐμφανίζεται σὰν σελήνη ὀλόφωτη ποὺ περιπολεῖ στὸ στερέωμα τῆς καρδιᾶς, καὶ ἔπειτα μᾶς φανερώνεται σὰν ἥλιος ὁ Ἰησοῦς ποὺ ἀκτινοβολεῖ δικαιοσύνη, δηλαδή δείχνοντάς μας τὸν ἑαυτὸ του καὶ τοὺς ὀλόλαμπρους φωτισμούς τῶν θείων θεωριῶν του.

65 Αὐτὰ τὰ ἀποκαλύπτει μυστικὰ ὁ Ἰησοῦς στὸν νοῦ ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν ἐντολὴν του ποὺ λέγει: «Θὰ περικόψετε τὴ σκληροκαρδία σας»³⁷. Καὶ ὅπως ἔχει εἰπωθεῖ, ἐξαίσιες σκέψεις διδάσκει στὸν ἄνθρωπο ἢ μὲ ζῆλο καὶ προθυμία νήψη, «γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν μεροληπτεῖ»³⁸. γι' αὐτὸ ὁ Κύριος λέγει: Ἄκουτε τὰ λόγια μου καὶ κατανοεῖτε αὐτὰ: «Σὲ ὅποιον ἔχει, θὰ τοῦ δοθοῦν καὶ ἄλλα, καὶ μὲ περίσσεια μάλιστα. Ἐνῶ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔχει, θὰ τοῦ ἀφαιρεθεῖ καὶ ἐκεῖνο ποὺ νομίζει ὅτι ἔχει»³⁹. Καί: «Γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν τὸν Θεό, ὅλα συνεργοῦν γιὰ τὸ καλὸ τους»⁴⁰. Πολὺ περισσότερο λοιπὸν θὰ τὸν βοηθήσουν οἱ ἀρετές του.

66 Ἐνα πλοῖο δὲν μπορεῖ νὰ ταξιδέψει πολλὰ μίλια χωρὶς νερό. Ἔτσι καὶ ἡ φύλαξις τοῦ νοῦ δὲν θὰ προχωρήσει καθόλου χωρὶς νήψη μὲ ταπείνωσις καὶ προσευχὴ στὸν Ἰησοῦ Χριστό.

67 Θεμέλιο τοῦ σπιτοῦ εἶναι οἱ πέτρες, ἐνῶ θεμέλιο καὶ ὄροφὴ τῆς ἀρετῆς εἶναι τὸ προσκυνητὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἕνας ἀνόητος κυβερνήτης πλοίου θὰ ναυαγήσει εὐκόλα, ἂν σὲ καιρὸ τρικυμίας διώξει τοὺς ναῦτες καὶ πετάξει τὰ κουπιὰ καὶ τὰ πανιὰ στὴ θάλασσα, καὶ αὐτὸς κοιμᾶται. Πιὸ εὐκόλα ὅμως θὰ κατα-

38. Ρωμ. 2, 11.

39. Λουκᾶ 8, 18.

40. Ρωμ. 8, 28.

τῷ πελάγει ῥίψας, αὐτὸς δὲ καθεύδων· εὐχερέστερον δὲ ψυχὴ καταποντισθήσεται ἐκ δαιμόνων, νήψεως ἀμελοῦσα καὶ τοῦ ἐπικαλεῖσθαι ἐν ταῖς προσβολαῖς ἀρχομέναις Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄνομα.

68 Ὁ οἶδαμεν, γράφοντες λέγομεν· καὶ ὁ ἐωράκαμεν, τὴν ὁδὸν διαβαίνοντες, μαρτυροῦμεν τοῖς θέλουσιν, εἴ γε λήψεσθαι τὰ εἰρημένα βουληθήσεσθε. Ὅτι αὐτὸς εἶρηκεν· «Ἐὰν μὴ τις μείνη ἐν ἐμοί, ἐκβληθήσεται ἔξω, ὡς τὸ κλῆμα, καὶ συνάγουσιν αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται». Ὁ δὲ μένων ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Ὡς γὰρ λάμψαι ἥλιον φωτὸς ἄτερ οὐ δυνατόν, οὕτως ἀδύνατον καθαρθῆναι καρδίαν ῥύπου λογισμῶν ἀπωλείας, ἄνευ τῆς ἐπικλήσεως Χριστοῦ, ἧ ὡς τῇ ἰδίᾳ πνοῇ χρησώμεθα· τὸ μὲν γὰρ φῶς, οἱ δὲ σκότος. Καὶ ὁ μὲν Θεὸς καὶ Δεσπότης, οἱ δὲ δοῦλοι δαιμόνων.

69 Φωτοτόκος καὶ ἀστραπητόκος καὶ φωτοβόλος καὶ πυρφόρος ἡ τοῦ νοῦ φυλακὴ προσφυῶς καὶ φερωνύμως καλεῖσθω· ὑπερέχει γὰρ, τάληθῆ φάναί, ἀπείρων σωματικῶν καὶ πολλῶν ἀρετῆς. Τούτου οὖν ἔνεκα τοῖς τιμίοις ὀνόμασι καλεῖν χρὴ τὴν ἀρετὴν ταύτην, διὰ τὰ ἐξ αὐτῆς τικτόμενα ἀγλαοφαῆ φῶτα, οἷς οἱ ἐρασθέντες ἐξ ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων καὶ βεβήλων καὶ ἀγνώστων, ἀσυνέτων τε καὶ ἀδίκων, δίκαιοι, εὐχρηστοί, καθαροί, ἅγιοι καὶ συνετοὶ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ γενέσθαι δύνανται· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ μυστικᾶ θεωρεῖν, καὶ θεωρητικοὶ γενόμενοι τῷ ἀκραιφνεστάτῳ καὶ ἀπείρῳ φωτὶ νῦν διανήχεσθαι συμβήσεται, θήγειν τε αὐτῷ ἀρρήτοις θήξεσι, καὶ σὺν αὐτῷ κατοικοῦσί τε καὶ πολιτεύονται, ἐπεὶ ἐγεύσαντο ὅτι Χριστὸς ὁ Κύριος, ὡς πληροῦσθαι σαφῶς ἐν τοῖς τοιούτοις πρωταγγέλοις τὸ τοῦ θείου Δαβὶδ· «Πλὴν δίκαιοι ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου, καὶ κατοικήσουσιν εὐθεῖς σὺν τῷ προσώπῳ σου»· ὄντως γὰρ δὴ, ὄντως οὗτοι μόνον ἀτρεκῶς ἐπικαλοῦνται καὶ ἐξομολογοῦνται Θεῷ, ᾧ καὶ φιλοῦσιν ὁμιλεῖν ἀγαπῶντες αὐτόν.

70 Οὐαὶ τὸν ἔσω ἀπὸ τῶν ἔξω· σφόδρα γὰρ λυπηθήσεται ὁ ἔνδον

41. Ἰω. 15, 6.

42. Ψαλμ. 33, 9.

ποντισθεῖ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοὺς δαίμονες, ἂν παραμελήσει τὴ νήψη καὶ τὴν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἀρχίζουν οἱ προσβολές.

68 Σὰς λέμε γράφοντας αὐτὸ πού γνωρίσαμε· καὶ αὐτὸ πού εἶδαμε, καθὼς διαβαίναμε τὸν δρόμο, τὸ μαρτυροῦμε σ' αὐτοὺς πού θέλουν, ἐφόσον θελήσετε βέβαια νὰ δεχτεῖτε τὰ λόγια μας. Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἶπε· «Ἄν κάποιος δὲν μείνει σὲ μένα, θὰ πεταχτεῖ ἔξω, ὅπως τὰ κλήματα, πού τὰ μαζεύουν καὶ τὰ ρίχνουν στὴ φωτιὰ καὶ καίονται»⁴¹. Ἐνῶ ὅποιος μένει σὲ μένα, μένω κι' ἐγὼ σ' αὐτόν. Γιατί, ὅπως εἶναι ἀδύνατο νὰ λάμψει ὁ ἥλιος χωρὶς φῶς, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νὰ καθαρισθεῖ ἡ καρδιὰ ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσία τῶν λογισμῶν τῆς ἀπώλειας χωρὶς τὴν ἐπίκληση τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποία πρέπει νὰ τὴ χρησιμοποιοῦμε σὰν τὴν ἀναπνοή μας. Γιατὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ εἶναι φῶς, ἐνῶ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ σκοτάδι. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶναι Θεὸς καὶ Κύριος, ἐνῶ οἱ λογισμοὶ δοῦλοι τῶν δαιμόνων.

69 Ἡ φύλαξη τοῦ νοῦ ἃς ἀποκαλεῖται φωτογεννήτρα, ἀστραπογεννήτρα, ἀκτινοδόλος καὶ πυρφόρος, ὀνόματα πού ἀπὸ τὴ φύση τῆς τῆς ταιριάζουν. Γιατὶ εἶναι ἀνώτερη, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἀπὸ ἄπειρες σωματικὲς καὶ ἄλλες ἀρετές. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ὀνομάζουμε μὲ τὰ τίμια αὐτὰ ὀνόματα τὴν ἀρετὴ αὐτὴ, ἕξαιτίας τῶν ὀλόλαμπρων φώτων πού γεννιοῦνται ἀπ' αὐτήν, καὶ ὅσοι γίνονται ἐραστές τῆς, ἀπὸ ἀμαρτωλοὶ καὶ ἄρχηστοι καὶ βέβηλοι καὶ χωρὶς γνώση πνευματικὴ καὶ ἀσύνετοι καὶ ἄδικοι πού ἦταν, μποροῦν νὰ γίνουν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δίκαιοι, χρήσιμοι, καθαροί, ἅγιοι καὶ συνετοί. Καὶ ὄχι μόνο, ἀλλὰ καὶ νὰ βλέπουν μυστικὲς θεωρίες, κι ἀφοῦ γίνουν θεωρητικοί, θὰ μποροῦν νὰ κολυμποῦν στὸ ἐξῆς μέσα σ' αὐτὸ τὸ καθαρῶτατο καὶ ἄπειρο φῶς, νὰ τὸ ἀγγίζουν μὲ ἀπερίγραπτα ἀγγίγματα, καὶ νὰ κατοικοῦν καὶ νὰ ζοῦν μαζί του, ἐπειδὴ γεύθηκαν καὶ γνώρισαν, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι Χριστός⁴², ὥστε νὰ ἐκπληρώνεται καθαρὰ σ' αὐτοὺς τοὺς πρώτους ἀγγελιοφόρους ἐκεῖνο πού εἶπε ὁ θεῖος Δαβὶδ· «Οἱ δίκαιοι θὰ δοξολογήσουν τὸ ὄνομά σου, καὶ οἱ εὐθεῖς θὰ κατοικήσουν μαζί μὲ τὸ πρόσωπό σου»⁴³. Γιατὶ πραγματικὰ αὐτοὶ μόνο ἐπικαλοῦνται καὶ δοξολογοῦν σωστὰ τὸν Θεό, καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ εἶναι μαζί του, ἐπειδὴ τὸν ἀγαποῦν.

70 Ἄλλοίμονο στὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο ἕξαιτίας τῶν ἐξωτερικῶν

43. Ψαλμ. 139, 14.

ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν ἔξω αἰσθήσεων. Καὶ λυπηθεὶς οὗτος μάστιγι
χρήσεται κατὰ τῶν ἔξω αἰσθήσεων. Ὁ πράξας τὸ ἐν τῷ γράμματι,
ἤδη ἐπέγνω τὸ ἐν τῷ θεωρήματι.

71 Ἐὰν ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος, κατὰ τοὺς Πατέρας, νήφει, δυνα-
τός ἐστι φυλάξαι καὶ τὸν ἔξω, πλὴν ὅτι ἡμεῖς τε καὶ οἱ κακεργάται
δαίμονες κοινῶς ἄμφω διαπραπτόμεθα τὰς ἁμαρτίας. Καὶ οἱ μὲν ἐν
λογισμοῖς μόνον, ἤτοι ἐν φαντασιώδεσι ζωγραφίαις διασχηματί-
ζουσιν ἐν κῶ, ὡς θούλονται, τὴν ἁμαρτίαν· ἡμεῖς δὲ καὶ διὰ логи-
σμῶν ἔνδοθεν καὶ δι' ἔργων ἔξωθεν· παχύτητος γὰρ σωμάτων ἀ-
πορουῖντες οἱ δαίμονες, διὰ λογισμῶν μόνον καὶ δολιότητα καὶ ἀ-
πάτην, καὶ ὡς αὐτοῖς προξενουῖσι καὶ ἡμῖν τὴν κόλασιν. Εἰ γὰρ πα-
χύτητος σωμάτων μὴ ἔστερίσκοντο οἱ ἀλιτήριοι, οὐδ' ἂν καὶ δι' ἔρ-
γων ἁμαρτάνειν ἐπαύοντο, ἐτόιμην εἰς τὸ ἀσεβεῖν τὴν προαίρεσιν
ἀεὶ διασώζοντες.

72 Εὐχὴ δὲ μονολόγιστος κτείνει τε καὶ ἐκτεφροῖ τὰς αὐτῶν ἀπά-
τας, δι' ἡμῶν παρακαλούμενος Ἰησοῦς ὁ Θεὸς καὶ Θεοῦ Υἱός,
συνεχῶς δὲ καὶ ἀόκνως, μηδ' ὄλως παραχωρῶν τούτοις, οὔτε τὴν
ἀρχὴν τῆς εἰσβολῆς, ἣν δὴ καὶ προσβολὴν καλοῦσιν, ὑποδειῖξαι τῷ
κῶ ἐν κατόπτρῳ τῆς διανοίας, οὐ μορφήν, οὔτε μὴν λόγους τινὰς
λαλῆσαι τῇ καρδίᾳ. Δαιμονιώδης δὲ μορφή μὴ εἰσδύνουσα ἐν καρ-
δίᾳ, καὶ λογισμῶν, ὡς ἔφημεν, κενὴ ἔσται, ὅτι τῇ ψυχῇ διὰ логи-
σμῶν ὁμιλεῖν τε καὶ ἐκδιδάσκειν τὴν κακίαν ἔθος αὐτῇ λεληθότως.

73 Ἐξ εὐχῆς οὖν συνεχοῦς καθαρεύει ὁ ἀῆρ τῆς διανοίας ἐκ
νεφῶν σκοτεινῶν, ἐξ ἀνέμων πνευμάτων πονηροτάτων. Καθαρεύ-
οντος δὲ τοῦ τῆς καρδίας ἀέρος, ἀνένδεκτον μὴ λάμπειν φησὶν
αὐτῷ τὸ θεϊκὸν φῶς Ἰησοῦ, εἰ μὴ τοί γε ὑπὸ κενοδοξίας καὶ τύφου
καὶ φανητiasμοῦ φυσώμεθα, καὶ κουφιζόμεθα εἰς τὰ ἀκίχητα, καὶ
ἀβοήθητοι πρὸς Ἰησοῦ εὐρισκόμεθα αὐτοί, τῷ μισεῖν τὸν Χριστὸν
τὰ τοιαῦτα, τὸν τῆς ταπεινώσεως ὑποδείκτην.

74 Ἐχώμεθα τοίνυν εὐχῆς καὶ ταπεινώσεως τῶν δύο τούτων, ἅτι-
να κατὰ δαιμόνων σὺν νήψει ὀπλίζονται, οἷα μάχαιρα φλόγινος

γιατί θὰ λυπηθεῖ πολὺ ὁ ἐσωτερικός ἄνθρωπος ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὲς αἰσθήσεις. Καὶ ἀφοῦ λυπηθεῖ, θὰ χρησιμοποιοῦν μαστίγιον ἐναντίον τῶν ἐξωτερικῶν αἰσθήσεων. Ἐκεῖνος πού τὰ ἔχει δοκιμάσει αὐτὰ στὴν πράξη, ἔχει γνωρίσει αὐτὰ πού λέγονται μὲ λόγια.

71 Ἄν ὁ ἐσωτερικός μας ἄνθρωπος νήφει, ὅπως λένε οἱ Πατέρες, εἶναι σὲ θέση νὰ προφυλάξει καὶ τὸν ἐξωτερικό. Ἄλλ' ὅμως ἔμεῖς καὶ οἱ ἐργάτες τοῦ κακοῦ δαίμονες διαπράττουμε ἀπὸ κοινοῦ τὶς ἁμαρτίες. Καὶ οἱ δαίμονες βέβαια μόνο μὲ λογισμοὺς, δηλαδή μὲ φανταστικὲς εἰκόνες ζωγραφίζουν στὸν νοῦ τὴν ἁμαρτία ὅπως αὐτοὶ θέλουν, ἐνῶ ἔμεῖς καὶ μὲ λογισμοὺς ἐσωτερικά, καὶ μὲ ἔργα ἐξωτερικά. Μὴ ἔχοντας δηλαδή οἱ δαίμονες ὑλικὸ σῶμα, προξενοῦν μόνο μὲ λογισμοὺς καὶ δολιότητα καὶ ἀπάτη τὴν κόλαση καὶ στοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ σὲ μᾶς. Γιατί, ἂν δὲν στεροῦνταν ὑλικά σώματα οἱ ἀλήθριοι, δὲν θὰ παρέλειπαν νὰ κάνουν καὶ ἔμπρακτα ἁμαρτίες, καθόσον ἔχουν ἔτοιμη πάντοτε τὴν προαίρεσή τους γιὰ τὴν ἀσέβεια.

72 Ἡ μονολόγιστη ὅμως προσευχὴ σκοτώνει καὶ ἀποτεφρώνει τὶς ἀπάτες τους. Γιατί ὁ Ἰησοῦς, ὁ Θεὸς καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὅταν παρακαλεῖται ἀπὸ μᾶς συνέχεια καὶ ἀκούραστα, δὲν ἐπιτρέπει σ' αὐτοὺς καθόλου οὔτε τὴν ἀρχὴ τῆς εἰσβολῆς, τὴν ὁποία βέβαια ὀνομάζουν καὶ προσβολή, οὔτε νὰ δείξουν μορφὴ στὸ νοῦ μὲ τὸν καθρέφτη τῆς διάνοιας, οὔτε νὰ ποῦν κάποια λόγια στὴν καρδιά. Καὶ ἐφόσον δὲν εἰσχωρεῖ δαιμονικὴ μορφὴ στὴν καρδιά, τότε, ὅπως εἶπαμε, θὰ εἶναι ἄδεια καὶ ἀπὸ λογισμοὺς, γιατί οἱ δαίμονες συνηθίζουν νὰ μιλοῦν στὴν ψυχὴ καὶ νὰ διδάσκουν σ' αὐτὴν τὴν κακία ὑπουλα.

73 Μὲ τὴ συνεχῆ λοιπὸν προσευχὴ καθαρίζει ὁ ἀέρας τῆς διάνοιας ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ σύννεφα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Καὶ ὅταν ὁ ἀέρας τῆς καρδιάς εἶναι καθαρὸς, εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ λάμπει, λέγει, μέσα σ' αὐτὸν τὸ θεϊκὸ φῶς τοῦ Ἰησοῦ, ἐκτὸς ἂν φουσκώνουμε ἀπὸ κενοδοξία καὶ ἔπαρση καὶ ἐπίδειξη, καὶ ἀπὸ ἐλαφρότητα νοῦ θέλουμε νὰ φθάσουμε στὰ ἀφταστα, ὅποτε μένουμε ἀβοήθητοι ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, ἐπειδὴ ὁ Χριστός, πού δίδαξε τὴν ταπείνωση, τὰ μισεῖ αὐτὰ.

74 Ἄς ἀκολουθοῦμε λοιπὸν τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ταπείνωση, αὐτὰ τὰ δύο, τὰ ὁποῖα μαζὶ μὲ τὴ νήψη στρέφονται κατὰ τῶν δαιμόνων σὰν μαχαίρι πύρινο. Γιατί, ἐνεργώντας ἔτσι κάθε μέρα καὶ ὥρα

ἔξεστι γὰρ ἡμῖν οὕτω γε ποιούσι καθ' ἡμέραν καὶ καθ' ὥραν καρδιακῶς μυστικῶς γηθομένοις ἐορτάζειν.

75 Οἱ ὀκτῶ γενικώτατοι τῆς κακίας λογισμοί, ἐν οἷς περιέχεται πᾶς λογισμός, καὶ ἐξ ὧν πάντες τὴν γένεσιν ἔχουσιν (ὡς ἐκ τῆς Ὁρασεως τε καὶ τοῦ Διὸς πᾶς δαίμων ἐναγῆς θεὸς Δαναῶν, κατὰ τοὺς ἐκείνων μύθους), πάντες ἀνέρχονται ἐν πύλῃ καρδίας, καὶ τὸν νοῦν εὐρόντες ἀφύλακτον, εἰς καθ' εἰς εἰσέρχονται ἐν ἰδίῳ καιρῷ. Ὅποτερος γὰρ τῶν ὀκτῶ διαλογισμὸς ἀναβάς ἐν καρδίᾳ εἰσέλθῃ ἐσμὸν λογισμῶν αἰσχροῶν φάλαγγα εἰσαγαγεῖν, καὶ οὕτω τὸν νοῦν σκοτίσας, ἐκκαλεῖ τὸ σῶμα, τρεπόμενος εἰς ἐργασίαν αἰσχροῶν πράξεων.

76 Ὁ τοίνυν τὴν κεφαλὴν τηρῶν τὴν τοῦ ὄψεως, καὶ δι' ἀντιρροήσεως θυμοειδοῦς δακεθύμοις ῥήμασι χρώμενος, πύξ βαλὼν δείματι ἀπεκρούσατο τὸν πολέμιον (ὃ καὶ νῦν τις ἄλλος ἦν κοπιῶν), «Πρῶτος τῶν καρπῶν μεταλάβοι», ὡς δοκεῖ Παύλῳ. Ὁ τοίνυν θλῶν τὴν κάραν ἐξέφυγε καὶ πολλοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ ἔργα πονηρότερα, καὶ τότε διαμένει ἀκύμαντος ἢ διάνοια, τοῦ Θεοῦ ἀπεκδεχομένου τὴν αὐτῆς ἐγρήγορσιν εἰς τοὺς λογισμοὺς, καὶ ἀντιδωρομένου αὐτῇ εἰδέναί, πῶς δεῖ περιγενέσθαι τοὺς ἀντιπαλαίοντας αὐτήν, καὶ ὅπως χρὴ καθαίρεσθαι κατὰ μικρὸν τὴν καρδίαν, ἐν λογισμῶν κοινοῦντων καὶ μαινόντων τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον, ὡς φησιν ὁ Κύριος «Ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, πορνεῖαι, μοιχεῖαι, κάκεινά εἰσι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον».

77 Ὅντως ἄρα δύναται ψυχὴ ἐν Κυρίῳ στήναι τῇ ἑαυτῆς εὐμορφία καὶ ὠραιότητι καὶ εὐθύτητι, ὡς ἐξ ἀρχῆς πρὸς Θεοῦ ἐκτίσθη λίαν καλή τε καὶ εὐθεῖα, καθὼς φησιν ὁ μέγας τοῦ Κυρίου θεράπων Ἀντώνιος, τῆς ψυχῆς τὸ νοερὸν κατὰ φύσιν ἐχούσης ἀρετῆ συνίσταται· καὶ πάλιν εἶπε· Τὸ γὰρ εὐθεῖαν εἶναι τὴν ψυχὴν, τοῦτό ἐστι τὸ κατὰ φύσιν νοερὸν αὐτῇ ὡς ἐκτίσθη· καὶ μετ' ὀλίγα αὐθίς φησι· Καθαρεύσωμεν τὴν διάνοιαν. Ἐγὼ γὰρ πιστεύω ὅτι καθαρεύσασα ψυχὴ πανταχόθεν καὶ κατὰ φύσιν ἐστῶσα, δύναται διο-

μέσα στην καρδιά μας, μπορούμε να γιορτάζουμε γεμάτοι από μυστική εὐφροσύνη.

75 Οἱ ὀκτὼ γενικώτατοι λογισμοὶ τῆς κακίας, μέσα στους ὁποίους περιέχεται κάθε λογισμός, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους γεννιοῦνται ὅλοι οἱ λογισμοὶ (ὅπως ἀπὸ τὴν Ἡρα καὶ τὸν Δία γεννήθηκε κάθε βδελυρὸς θεὸς τῶν Ἑλλήνων, σύμφωνα μὲ τοὺς μύθους τους), ὅλοι αὐτοὶ οἱ ὀκτὼ λογισμοὶ ἀνεβαίνουν στὴν πύλη τῆς καρδιάς καὶ βρίσκοντας τὸν νοῦ ἀφύλακτο, μπαίνουν ἕνας-ἕνας μὲ τὴ σειρά καὶ στὴν ὥρα τὴν κατάλληλη. Ὅποιοσδήποτε ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ὀκτὼ λογισμοὺς μπεῖ μέσα στὴ καρδιά, εἰσάγει μαζί του πλῆθος ἀπὸ αἰσχροὺς λογισμοὺς, καὶ σκοτίζοντας ἔτσι τὸν νοῦ, προσκαλεῖ τὸ σῶμα καὶ τὸ παροτρύνει νὰ διαπράξει αἰσχρὲς πράξεις.

76 Ἐκεῖνος λοιπὸν ποὺ συντριβεῖ τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ⁴⁴, καὶ προβάλλοντας ἀντίρρηση γεμάτη θυμὸ τὸ γρονθοκοπεῖ χρησιμοποιοῦντας λόγια βαρειά, αὐτὸς ἀποκροῦει τὸν πόλεμο (πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο κάποιος ἄλλος κοπίασε), καὶ «Πρῶτος θὰ ἀπολαύσει τοὺς καρπούς γιὰ τοὺς ὁποίους κοπίασε»⁴⁵, ὅπως λέγει ὁ Παῦλος. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ συνθλίβει τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ, ἀποφεύγει καὶ πολλοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ ἔργα πῶς πονηρά, καὶ τότε ἡ διάνοια μένει ἀτάραχη, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς δέχεται τὴν ἐγρήγορσή της στους λογισμοὺς, καὶ ὡς δῶρο γιὰ ὅλα αὐτὰ τῆς παρέχει τὴ γνώση, γιὰ τὸ πῶς πρέπει νὰ καθαρίζεται κάθε λίγο ἢ καρδιά ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ποὺ μολύνουν τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο, ὅπως λέγει ὁ Κύριος· «Ἀπὸ τὴν καρδιά βγαίνουν πονηροὶ διαλογισμοί, πορνεῖες, μοιχεῖες, τὰ ὁποῖα μολύνουν τὸν ἄνθρωπο»⁴⁶.

77 Ἐπομένως πραγματικὰ ἡ ψυχὴ μπορεῖ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου νὰ σταθεῖ μὲ τὴ δική της ὁμορφιὰ καὶ ὠραιότητα καὶ εὐθύτητα, ὅπως ἐγινε ἐξαρχῆς ἀπὸ τὸν Θεὸ πολὺ καλὴ καὶ εἰλικρινής, καθὼς λέγει ὁ μέγας δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἀντώνιος· “Ὅταν ἡ ψυχὴ βρίσκειται στὴ φυσικὴ της νοερὴ κατάσταση, τότε ὑπάρχει ἀρετή”. Καὶ ἐπίσης λέγει· “Τὸ νὰ εἶναι εἰλικρινής ἡ ψυχὴ, αὐτὸ εἶναι ἡ φυσικὴ νοερὴ της κατάσταση, ἔτσι ὅπως κτίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεό”. Καὶ λίγο πῶς κάτω λέγει πάλι· “Ἄς εἴμαστε καθαροὶ στὴ διάνοια. Γιατί ἐγὼ πιστεύω ὅτι, ἂν ἡ ψυχὴ εἶναι καθαρὴ ἀπὸ παντοῦ καὶ στέκεται σύμφωνα μὲ τὴ φύση της, μπορεῖ νὰ γίνεῖ διορατικὴ καὶ

46. Ματθ. 15, 19-20

ρατική γενομένη πλείονα και μακρότερα βλέπειν τῶν δαιμόνων, ἔχουσα τὸν ἀποκαλύπτοντα Κύριον αὐτῆ· τάδε φησὶν ὁ κλεινὸς Ἀντώνιος, ὡς φησὶν ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ περὶ Ἀντωνίου Βίῳ.

78 Πᾶς λογισμὸς φαντασία ἐν κῶ αἰσθήσει τινὸς πράγματος νοῦς γὰρ ὢν ὁ Ἀσσύριος οὐκ ἄλλως ἀπατᾶν ἐξισχύει, εἰ μὴ χρήσεται τοῖς παρ' ἡμῶν αἰσθητοῖς καὶ συνήθεσιν.

79 Ὡς οὐ δυνατόν ἄρα ὄρνεα διώκειν ἡμᾶς ἐν τῷ ἀέρι περωτά, ὄντας ἀνθρώπους, ἢ ἀνίπτασθαι ὡσερ κάκεῖνα, τοῦτο τῆς ἡμῶν φύσεως οὐκ ἐχούσης, οὕτως οὐ δυνατόν, λογισμοὺς αὐτομάτους δαμονιώδεις περιγενέσθαι χωρὶς εὐχῆς νηπτικῆς συχνῆς, ἢ ἀτενῶς ἄγαν πρὸς Θεὸν ὄμμα νοῦ νήχεσθαι. Εἰ δὲ οὐ, γῆν θραύσεις.

80 Εἰ ἀληθῶς ἄρα περιβαλεῖν αἰσχύνῃ τοὺς λογισμοὺς θέλεις, καὶ ἡσυχάζειν εὐμενῶς, καὶ νήφειν τῇ καρδίᾳ μετὰ εὐκολίας, Ἰησοῦ εὐχὴ κολληθήτω σῆ πνοῆ, καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις γινόμενον ὄψει τοῦτο.

81 Ὡς γὰρ ἐν ἀέρι γράμματα οὐ δυνατόν γραφῆναι (δεῖ γὰρ αὐτὰ εἶς τι σῶμα στήσασθαι, ὅπως ἂν διαρκῆ σώζωνται), οὕτω γε τῇ κοπηρᾷ νήψει ἡμῶν τῇ εὐχῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ κολληθῶμεν, ἵνα ἢ τῆς νηφαλιότητος πάγκαλος ἀρετὴ διαρκῆς σὺν αὐτῷ διαμένη, καὶ δι' αὐτοῦ ἡμῖν εἰς αἰῶνα διατηρῆται ἀναφαίρετος.

82 Κύλισον ἐπὶ Κύριον τὰ ἔργα σου, καὶ εὐρήσεις χάριν, φησὶν. Ὅτι καὶ περὶ ἡμῶν λέγεται παρὰ τοῦ προφήτου· «Ἐγγὺς εἶ σύ, Κύριε, τοῦ στόματος αὐτῶν, πόρρω δὲ ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν». Οὐδεὶς πάρεξ Ἰησοῦ ἕτερος τὴν σὴν καρδίαν σταθερῶς ἐκ παθῶν εἰρηνεύσει, εἰ μὴ αὐτὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὁ τὰ πόρρω διεστῶτα συνάψας.

83 Ὅμοίως ἀμφοτέρω τὴν ψυχὴν σκοποῦσι, καὶ αἰ κατὰ διάνοιαν τῶν λογισμῶν ὁμιλῖαι, καὶ αἰ ἔξωθεν συντυχίαι καὶ ἀργολογίαι. Χρὴ δὲ ἐκτρεπόμενον τὴν τοῦ νοῦ θλάβην, ἀργολογεῖν ἀμφοτέρους ἀγαπῶντας λυπεῖν, καὶ λογισμοὺς καὶ ἀνθρώπους, δι' αἰτίαν εὐλο-

νά βλέπει περισσότερα και μακρύτερα ἀπὸ τοὺς δαίμονες, γιατί ἔχει τὸν Κύριο πὺ τῆς τὰ ἀποκαλύπτει". Αὐτὰ λέγει ὁ ἔνδοξος Ἀντώνιος, ὅπως λέγει ὁ μέγας Ἀθανάσιος στὸ σύγγραμμά του, Βίος τοῦ Ἀντωνίου.

78 Κάθε λογισμὸς παρουσιάζει στὸν νοῦ τὴν εἰκόνα κάποιου αἰσθητοῦ πράγματος. Γιατί ὁ Ἀσσύριος, ὄντας νοῦς, δὲν μπορεῖ νὰ ἔξαπατᾷ μὲ ἄλλον τρόπο, ἂν δὲν μεταχειρισθεῖ τὰ αἰσθητὰ καὶ συνηθισμένα σὲ μᾶς μέσα.

79 Ὅπως λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατὸ, ὄντας ἄνθρωποι, νὰ καταδιώκουμε πουλιὰ φτερωτὰ στὸν ἀέρα, ἢ νὰ πετᾷμε ὅπως ἐκεῖνα, ἐπειδὴ ἡ δική μας φύση δὲν ἔχει τὴν ἰδιότητα αὐτὴν, ἔτσι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νικήσουμε τοὺς ἀσώματους δαιμονικοὺς λογισμοὺς, χωρὶς προσευχὴ νηπτικὴ καὶ συχνή, ἢ χωρὶς νὰ ἔχουμε προσηλωμένα τὰ μάτια τοῦ νοῦ μας στὸν Θεό. Ἄν ὄχι, θὰ πέσεις στὴ γῆ.

80 Ἄν πραγματικὰ θέλεις νὰ καταντροπιᾶσεις τοὺς λογισμοὺς, καὶ νὰ ἡσυχάσεις μὲ ἀγαθὴ διάθεση, καὶ νὰ ἔχεις μὲ εὐκολία τὴ νήψη στὴ καρδιά σου, ὅς κολλήσει ἡ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ στὴν ἀναπνοή σου, καὶ σὲ λίγες μέρες θὰ δεῖς νὰ πραγματοποιεῖται αὐτὸ.

81 Ὅπως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γραφοῦν γράμματα στὸν ἀέρα, γιατί πρέπει αὐτὰ νὰ χαραχθοῦν πάνω σὲ κάποιο σῶμα, γιὰ νὰ διατηροῦνται διαρκῶς, ἔτσι λοιπὸν καὶ μὲ τὴν κοπιαστικὴ νήψη μας ὅς προσκολληθοῦμε στὴν προσευχὴ τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ μένει ἡ ὠραιότατη ἀρετὴ τῆς νηφαλιότητος διαρκῶς μαζί μ' αὐτόν, καὶ μέσω αὐτοῦ νὰ διαμένει καὶ σὲ μᾶς στὸν αἰῶνα ἀναφαίρετη.

82 Στήριξε τὰ ἔργα σου στὸν Κύριο, καὶ θὰ βρεῖς χάρη, λέγει. Γιὰ νὰ μὴ λέγεται καὶ γιὰ μᾶς ἀπὸ τὸν προφήτη· «Εἶσαι πολὺ κοντὰ στὰ χεῖλια τους, ἀλλὰ μακριὰ ἀπὸ τὰ νεφρά τους»⁴⁷. Κανένας ἄλλος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, δὲν μπορεῖ νὰ εἰρηνεύσει τὴν καρδιά σου, παρὰ μόνο ὁ ἴδιος Ἰησοῦς Χριστός, αὐτὸς πὺ ἔνωσε ἐκεῖνα πὺ ἦταν ἀπομακρυσμένα⁴⁸.

83 Τὴν ψυχὴ τὴν σκοτίζουν ἐξίσου καὶ οἱ συνομιλίαι τῶν λογισμῶν στὴ διάνοιά μας, καὶ οἱ ἐξωτερικὲς συναναστροφές καὶ ἀργολογίες. Γιὰ νὰ ἀποφύγουμε λοιπὸν τὴ βλάβη τοῦ νοῦ μας, πρέπει καὶ τοὺς δύο, δηλαδή καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους, πὺ ἀγαποῦν νὰ ἀργολογοῦν, νὰ τοὺς στενοχωροῦμε γιὰ πολὺ εὐλογη αἰτία κατὰ

48. Ἐφ. 2, 14.

γωτάτην κατὰ Θεόν, ἵνα μὴ σκοτιζόμενος ὁ νοῦς χαώση τὴν νῆψιν.
Ἐκ γὰρ λήθης σκοτούμενοι τὸν νοῦν ἀπόλλυμεν.

84 Ὁ γὰρ πάση σπουδῇ τηρῶν αἰεὶ τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, ἔξει διδάσκαλον τὸν ταύτης νομοδότην Χριστόν, μυστικῶς αὐτῷ λαλοῦντα τὸ θέλημα αὐτοῦ. «Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἔμοι Κύριος ὁ Θεός», φησὶν ὁ Δαβὶδ τοῦτο ἐμφαίνων τὴν δὲ τοῦ νοῦ πρὸς ἑαυτὸν ἐμμελῆ ἐπίσκεψιν περὶ τοῦ νοητοῦ πολέμου δηλῶν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀντιληπτικὴν ὑπεράσπισιν ἔλεγε· «Καὶ ἔρει», φησὶν, «ἄνθρωπος Ἐρα ἔσται καρπὸς τῷ δικαίῳ;». Εἶτα τὸ ἐκ τῆς συζητήσεως σκέμμα ἄμφω ἐκρηθὲν ὡς ἐκφαίνων λέγει· «Ἐρα ἔστιν ὁ Θεός κρινῶν αὐτοὺς ἐν τῇ γῇ»· τοὺς πονηροὺς δαίμονας ἐν τῇ γῇ τῆς καρδίας ἡμῶν. Καὶ ἀλλαγῶ φησι, «Προσελεύσεται ἄνθρωπος καὶ καρδία βαθεῖα, καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός», καὶ τότε αἱ πληγαὶ αὐτῶν ὡς βέλη νηπίων ἡμῖν λογισθήσονται.

85 Ἐν σοφίᾳ πεπεδημένοι τὴν καρδίαν αἰεὶ διάγωμεν κατὰ τὸν Ἱεροψάλτην, αὐτὴν τὴν τοῦ Πατρὸς Θεοῦ δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν Χριστόν Ἰησοῦν ἀναπνέοντες. Εἰ δὲ καὶ ἐκ περιστάσεώς τινος χαννωθέντες, τῆς νοητῆς κατωλιγορήσομεν πράξεως, τῇ ἐξῆς πρωΐα πάλιν τὴν ὀσφὺν τοῦ νοῦς καλῶς περισφίγγομεν, καὶ κραταιῶς τοῦ ἔργου πάλιν ἀψόμεθα, εἰδότες ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀπολογία τὸ καλὸν ἐγνωκόσιν, εἴ μὴ αὐτὸ πράξωμεν.

86 Ὡσπερ τὰ νοσοποιὰ βρώματα ἐμβληθέντα προσφάτως ἐν σώματι ἐνοχλεῖ, ὁ δὲ φαγὼν εὐθύς τῆς βλάβης αἰσθόμενος, θᾶπτον διὰ τινος ἐμέσας φαρμάκου ταῦτα ἀπήμαντος διέμεινεν, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ὅτε πονηροὺς λογισμοὺς δεξάμενος κατέπιεν ἢ κατέφαγεν, αἰσθηταὶ τῆς πικρίας αὐτῶν, εὐχῆ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ βαθέων καρδία εὐκόλως τούτους ἐξεμεῖται, καὶ τέλεον ἀποβάλλεται, ὡς σὺν Θεῷ ἢ πάθῃσι καὶ ἢ στεῖρα τῇ μαθήσει νενοηκέναι περὶ τοῦ προκειμένου παρέδωκε τοῖς νήφουσι.

87 Εἰς πνοὴν τῆς ῥινόσ, νῆψιν ἔνωσον καὶ Ἰησοῦ ὄνομα, καὶ μελέτην θανάτου ἀλάθητον ταπεινώσιν· ὠφελεῖν γὰρ λίαν οἶδασι τὰ ἀμφοτέρω.

49. Ψαλμ. 84, 9.

52. Ψαλμ. 63, 7.

50. Ψαλμ. 57, 12.

53. Ψαλμ. 89, 12.

51. Ὁπ. π.

54. Α' Κορ. 1, 24.

Θεόν, γιὰ νὰ μὴ σκοτισθεῖ ὁ νοῦς μας καὶ χαλαρώσει ἔτσι τὴ νήψη. Γιατί, ὅταν σκοτισθοῦμε ἀπὸ τὴ λησμοσύνη, χάνουμε τὸν νοῦ.

84 Αὐτὸς ποὺ φυλάγει τὴν καθαρότητα τῆς καρδιᾶς μὲ κάθε προθυμία, θὰ ἔχει δάσκαλό του τὸν νομοθέτη τῆς καρδιᾶς Χριστό, ὁ ὁποῖος τοῦ ὑπαγορεύει μυστικὰ τὸ θέλημά του. Ὁ Δαβὶδ φανερώνοντας αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, λέγει· «Θὰ ἀκούσω τί θὰ πεῖ μέσα μου ὁ Κύριος καὶ Θεός»⁴⁹. Καὶ μιλώντας γιὰ τὸν νοητὸ πόλεμο, καὶ θέλοντας νὰ δηλώσει τὴν ἐπιστροφή τοῦ νοῦ πρὸς τὸν ἑαυτό του, καὶ τὴν προστατευτικὴν ὑπεράσπιση τοῦ Θεοῦ, ἔλεγε· «Καὶ θὰ πεῖ ὁ ἄνθρωπος· Ἔστω ὑπάρχει ἀνταμοιβὴ γιὰ τὸν δίκαιο ἄνθρωπο;»⁵⁰. Στὴ συνέχεια, σὰν νὰ παρουσιάζει τὸ συμπέρασμα ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὴ συζήτηση καὶ γιὰ τοὺς δύο, λέγει· «Ναί, ὑπάρχει ὁ Θεὸς ποὺ θὰ τοὺς κρίνει πάνω στὴ γῆ»⁵¹, δηλαδή τοὺς πονηροὺς δαίμονες στὴ γῆ (στὸ χῶρο) τῆς καρδιᾶς μας. Καὶ ἄλλοῦ λέγει· «Θὰ προσέλθει ὁ ἄνθρωπος μὲ βαθειὰ καρδιά καὶ θὰ ὑψωθεῖ ὁ Θεός»⁵², καὶ τότε τὰ πλήγματα τῶν δαιμόνων θὰ τὰ θεωρήσουμε σὰν παιδικὰ βέλη.

85 Μὲ συγκρατημένη πάντοτε τὴν καρδιά μας ἀπὸ τὴ σοφία⁵³, ἄς ζοῦμε σύμφωνα μὲ τὸν Ψαλμωδὸ, ἀναπνέοντας τὴν ἴδια τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, καὶ τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ⁵⁴, τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Ἄν ὅμως ἀπὸ κάποια περίσταση χαλαρωθοῦμε καὶ παραμελήσουμε τὴ νοητὴ αὐτὴ ἐργασία, τὸ ἄλλο πρωὶ ἄς σφίξουμε πάλι καλὰ τὴ μέση τοῦ νοῦ μας, καὶ ἄς ξαναρχίσουμε μὲ δύναμη τὴ νοητὴ ἐργασία μας, γνωρίζοντας, ὅτι δὲν θὰ ἔχουμε δικαιολογία, ἐφόσον γνωρίζαμε τὸ καλὸ καὶ δὲν τὸ πράξαμε.

86 Ὅπως οἱ ἐπιβλαβεῖς τροφές, μόλις μποῦν στὸ σῶμα προκαλοῦν σ' αὐτὸ ἐνοχλήσεις, καὶ αὐτὸς ποὺ τὶς ἔφαγε αἰσθάνεται ἀμέσως τὴν ἐνόχληση, καὶ ἂν πιεῖ ἀμέσως κάποιο φάρμακο καὶ κάνει ἐμετό, μένει ἀβλαβής, ἔτσι καὶ ὁ νοῦς· ὅταν δεχθεῖ πονηροὺς λογισμοὺς καὶ τοὺς καταπιεῖ ἢ τοὺς φάει, αἰσθάνεται τὴν πικρία τους· μὲ τὴν προσευχὴ τότε στὸν Χριστὸ ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς καρδιᾶς του κάνει εὐκολα ἐμετό καὶ τοὺς ἀποβάλλει τελείως, ὅπως, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, τὸ πάθημα καὶ ἡ πείρα ἀπὸ τὴ μάθηση ἔχουν δώσει τὴ δυνατότητα, σὲ ὅσους ἔχουν τὴ νήψη, νὰ ἐννοήσουν γιὰ τὸ θέμα αὐτό.

87 Ἐνωσε μὲ τὴν ἀναπνοή σου τὴ νήψη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀδιάκοπη μελέτη τοῦ θανάτου μὲ τὴν ταπείνωση, γιὰ τὴν καὶ τὰ δύο ὠφελοῦν πολλοί.

- 88 *Εἶπεν ὁ Κύριος· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ».*
- 89 *Εἶπεν ὁ Κύριος· «Ὡς τις ταπεινώσει ἑαυτὸν, ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, ὑψωθήσεται· ὑψῶν δὲ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται».* – ‘Ἀπ' ἐμοῦ», φησί, «μάθετε». Ὁραῖς ὅτι μάθησίς ἐστιν ἡ ταπείνωσις; Ὁ μὴ ταπεινὸς οὖν, τῆς ζωῆς ἀπωλίσθησε, καὶ ἐναντίος δηλονότι εὐρεθήσεται.
- 90 *Εἰ γὰρ πᾶσα ἀρετὴ διὰ ψυχῆς καὶ σώματος κτίζεται, κτίσμα δὲ Θεοῦ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, δι' ὧν ἡ ἀρετὴ, ὡς ἔφην, συνίσταται, πῶς οὖν ἀσχέτως μαινόμεθα ἐπ' ἀλλοτρίοις κόσμοις κομπάζοντες ψυχῆς τε καὶ σώματος; καὶ κενοδοξοῦντες ἐπαιρόμεθα, καὶ ὑπερηφάνοις ὡς ἐπὶ καλαμίνης ῥάβδου φυσῶμενοι, στηριζόμεθα ὡς καὶ τὸν ἀπειρομεγέθη Θεὸν ἡμῶν διεγείρομεν τὸν φρικτώτατον διὰ τὴν ἄγαν ἡμῶν ἀνομίαν τε καὶ ἄνοιαν. «Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται» καὶ ἀντὶ τοῦ μμεῖσθαι τὸν Κύριον ἐν ταπεινώσει, τῷ τοῦ Κυρίου δυσμενεῖ φιλιούμεθα ὑπερηφάνῳ δαίμονι, ἐκ κενοδόξου καὶ ὑπερηφάνου φρονήματος· τούτου γὰρ ἔνεκεν ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος «Τί γὰρ ἔχεις», φησὶν, «ὃ οὐκ ἔλαβες ἀπὸ Θεοῦ;». Μὴ σὺ σαυτὸν ἔκτισας; Εἰ δὲ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς καὶ δι' ὧν πᾶσα ἀρετὴ συνίσταται, παρὰ Θεοῦ ἔλαβες, «τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;». Κύριος γὰρ σοι ὁ τάδε δωρούμενος.*
- 91 *Ἄλλως οὐκ ἄλλο τί ἐστι καθαρισμὸς καρδίας, δι' οὗ καὶ ταπείνωσις καὶ ἀγαθὸν ἅπαν ἐν ἡμῖν εὐρίσκεται καταβαίνον ἄνωθεν, εἰ μὴ τὸ μηδ' ὄλως παραχωρεῖν τοὺς λογισμοὺς προκύπτοντας εἰσελθεῖν.*
- 92 *Νοὸς γὰρ φυλακὴ σὺν Θεῷ καὶ διὰ μόνου Θεοῦ ἐν ψυχῇ ἐγχορονίσασα φρόνησιν παράσχει τῷ ἡγεμονικῷ ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν ἀγωνίσμασιν· οὐκ ὀλίγην δὲ ἰκανότητα τῷ μετόχῳ χορηγεῖ, ἐν τῷ οἰκονομεῖν τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους ἐν κρίσει εὐαπόδεκτα κατὰ Κύριον.*
- 93 *Τὰ τοῦ ἱερέως δῆλα ἐν τῷ παλαιῷ προτυπώματα καρδίας κα-*

- 88 Εἶπε ὁ Κύριος· «Μάθετε ἀπὸ μένα, ὅτι εἶμαι προῶς καὶ ταπεινὸς στὴν καρδιά, καὶ θὰ βροῦν ἀνάπαυση οἱ ψυχές σας»⁵⁵.
- 89 Εἶπε ὁ Κύριος· «Ὅποιος ταπεινώσει τὸν ἑαυτό του, σὰν τὸ παιδί αὐτὸ, θὰ ὑψωθεῖ. Ἐνῶ ὁποιος ὑψώνει τὸ ἑαυτό του, θὰ ταπεινωθεῖ»⁵⁶. «Μάθετε», λέγει, «ἀπὸ μένα»⁵⁷. Βλέπεις ὅτι ἡ ταπείνωση εἶναι μάθηση; Ἐπειδὴ ἡ ἐντολή του εἶναι αἰώνια. Ὁ μὴ ταπεινὸς λοιπὸν ξεγλύστρησε ἀπὸ τὴ ζωὴ, καὶ εἶναι φανερό ὅτι θὰ βρεθεῖ ἀντίθετος μὲ αὐτήν.
- 90 Ἄν κάθε ἀρετὴ οἰκοδομεῖται μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, καὶ εἶναι κτίσματα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, μὲ τὰ ὁποῖα, ὅπως εἶπα, κτίζεται ἡ ἀρετὴ, πῶς τότε δὲν εἴμαστε τελείως μανιακοί, ὅταν καυχόμαστε γιὰ ξένα κοσμήματα, πού εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, καὶ μὲ κενοδοξία φερόμαστε μὲ ἔπαρση, στηριζόμενοι, σὰν πάνω σὲ καλαμένιο ραβδί, φουσκωμένοι ἀπὸ ἔπαρση, σὲ πράγματα ὑπερήφανα, ὥστε νὰ ἐξεγείρουμε ἐναντίον μας καὶ τὸν Θεό, πού ὑπερέχει ἀπείρως ὡς πρὸς τὸ μέγεθος ἀπὸ μᾶς, προκαλώντας του φρίκη, ἐξαιτίας τῆς μεγάλης παρανομίας καὶ μωρίας μας; «Ὁ Κύριος ἀντίθεται στοὺς ὑπερήφανους»⁵⁸, καὶ ἀντὶ νὰ μιμούμαστε τὸν Κύριο μὲ ταπείνωση, πιάνουμε φιλία μὲ τὸν ἐχθρὸ τοῦ Κυρίου ὑπερήφανο δαίμονα, ἀπὸ κενόδοξο καὶ ὑπερήφανο φρόνημα. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε καὶ ὁ Ἀπόστολος ἔλεγε· «Τί ἔχεις πού δὲν τὸ ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεό;» Μήπως ἐσὺ ἔπλασες τὸν ἑαυτό σου; Κι ἂν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ σὰ ὁποῖα καὶ μὲ τὰ ὁποῖα οἰκοδομεῖται ἡ ἀρετὴ, τὰ ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεό, «Γιατί καυχῆσαι σὰν νὰ μὴ τὰ ἔλαβες;»⁵⁹, ἀφοῦ ὁ Κύριος εἶναι ἐκεῖνος πού σου τὰ χαρίζει αὐτά;
- 91 Τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι ὁ καθαρισμὸς τῆς καρδιᾶς, μὲ τὸν ὁποῖο καὶ ταπείνωση καὶ κάθε ἀγαθὸ βρῖσκεται μέσα σας ποερχόμενο ἀπὸ τὸν οὐρανό, παρὰ αὐτὸ μόνο· τὸ νὰ μὴ ἐπιτρέπουμε καθόλου στοὺς λογισμοὺς πού προβάλλουν νὰ μποῦν μέσα σ' αὐτήν.
- 92 Ἡ φύλαξη τοῦ νοῦ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ μόνο μέσω τοῦ Θεοῦ, ὅταν παραμῆνει πολὺν καιρὸ στὴν ψυχὴ, παρέχει φρόνηση στὸ λογικὸ γιὰ τοὺς κατὰ Θεὸν ἀγῶνες, καὶ δίνει μεγάλη ἱκανότητα σ' ἐκεῖνον πού τὴν ἔχει, γιὰ νὰ ρυθμίζει τὰ ἔργα καὶ τὰ λόγια του μὲ κρίση εὐπρόσδεκτη ἀπὸ τὸν Κύριο.
- 93 Τὰ διακριτικὰ τοῦ ἀρχιερέα στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἀποτελοῦ-

58. Α' Κορ. 4, 7.

θαράς ὑπῆρχον, ἵνα καὶ ἡμεῖς πρόσχωμεν τῷ τῆς καρδίας πετάλῳ, μήπως ἐξ ἁμαρτίας μεμελάνωται, ἵνα δάκρυσι καὶ μετανοία καὶ προσευχῇ ἀποσμήχωμεν. Εὐκόλον γάρ τι πράγμα ὁ νοῦς, καὶ πρὸς τὰς ἀνόμους ἐνθυμήσεις δυσκάθεκτον, ὁμοίως κακαῖς τε καὶ ἀγαθαῖς φαντασίαις λογιστικαῖς εὐκόλως ἐξακολουθοῦν.

94 Μακάριος ὄντως ᾧ οὕτω κεκόλληται Ἰησοῦ εὐχὴ ἐν διανοίᾳ, καὶ φωνεῖ αὐτὸν ἀδιαλείπτως ἐν καρδίᾳ, ὥσπερ ἦνεται ὁ ἀῆρ τοῖς ἡμῶν σώμασιν, ἢ ὡς φλόξ κηρῶ. Καὶ διερχόμενος μὲν ἥλιος ὑπὲρ γῆν ποιήσει ἡμέραν, τὸ δὲ Κυρίου Ἰησοῦ ἅγιον ὄνομα καὶ σεβάσιμον ἐν διανοίᾳ λάμπον τῇ συνεχείᾳ, γεννήσει εὐαριθμήτους ἡλιοειδεῖς ἐννοίας.

95 Καὶ διασκεδασθέντων μὲν νεφῶν, ἀῆρ καθαρὸς δείκνυται. Φαντασίαι δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡλίου τῆς δικαιοσύνης Ἰησοῦ Χριστοῦ διασκεδασθεῖσαι καὶ λεανθεῖσαι, φεγγοειδῆ καὶ ἀστεροειδῆ νοήματα γεννᾶσθαι ἐν καρδίᾳ ἐκ παντὸς πεφύκασι τοῦ ἀέρος αὐτῆς διὰ Ἰησοῦ φωτισθέντος φησὶ γὰρ ὁ Ἐκκλησιαστής· «Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, συνήσουσιν ἀλήθειαν, καὶ οἱ πιστοὶ ἐν ἀγάπῃ προσμενοῦσιν αὐτῷ». ^ε Ω ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

96 Ἐν μὲν τοῖς ὀπισθεν λόγοις τοῖς ἐν πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ ἑκατοντάδι, τοὺς τῆς ἱεράς νοῦ ἡσυχίας πόνους συνετάξαμεν, οὐχὶ γεώργιον τῆς ἐμῆς διανοίας μόνον, ἀλλ' ἅπερ καὶ οἱ τῶν θεοσόφων Πατέρες διδάσκουσιν ἡμᾶς θεῖοι λόγοι περὶ νοῦ καθαρότητος. Νῦν δὲ μικρὰ εἰπόντες ὅσον δεῖξαι τὸ κέρδος τῆς τοῦ νοῦ φυλακῆς, τοῦ λέγειν πανσόμεθα.

97 Δεῦρο δὴ λοιπὸν ἀκολουθεῖ μοι πρὸς τὴν συνάφειαν τῆς μακαρίας τοῦ νοῦ τηρήσεως, ὅστις ἂν εἴη, καὶ ἐπιποθῶν ἐν πνεύματι ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς, καὶ ἐν Κυρίῳ διδάξω σε ὀρωμένην ἐργασίαν καὶ πόλιτείαν νοερῶν δυνάμεων.

98 Οὐ γὰρ κορεσθήσονται ἄγγελοι ὑμνοῦντες τὸν Ποιητὴν, οὔτε νοῦς ἀμιλλώμενος καὶ ὥσπερ οἱ ἄυλοι οὐ φροντίζουνσι περὶ τρο-

59. Μικρὴ χρυστὴ πλάκα δεμένη μὲ κορδέλλα κυανοῦ χρώματος στὴ βάση τοῦ καλύμματος τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέα τοῦ Ἰσραήλ. στὴν πλευρὰ τοῦ μετώπου, μὲ χαραγ-

σαν προτυπώσεις τῆς καθαρῆς καρδιᾶς, γιὰ νὰ προσέχουμε κι' ἐμεῖς τὸ πέταλο⁵⁹ τῆς καρδιᾶς, μήπως μαυρίσει ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ νὰ τὸ καθαρίζουμε μὲ δάκρυα, μετάνοια καὶ προσευχὴ. Γιατὶ ὁ νοῦς εἶναι κάτι τὸ ἐλαφρὸ καὶ εὐκίνητο καὶ δύσκολα μπορεῖ νὰ φυλαχτεῖ ἀπὸ τὶς παράνομες ἐνθυμήσεις, ἐπειδὴ ἀκολουθεῖ μὲ τὴν ἴδια εὐκολία καὶ τὶς κακὲς καὶ τὶς καλὲς νοερὲς φαντασίες.

94 Εἶναι πραγματικὰ μακάριος ἐκεῖνος στὸν ὁποῖο ἡ προσευχὴ τοῦ Ἰησοῦ κόλλησε τόσο πολὺ στὴ διάνοιά του, καὶ τὸν ἐπικαλεῖται ἀκατάπαυστα μέσα στὴν καρδιά του, ὅπως εἶναι ἐνωμένος ὁ ἀέρας μὲ τὰ σώματά μας, ἢ ὅπως ἡ φλόγα μὲ τὴ φωτιά. Καὶ ὅταν βέβαια ὁ ἥλιος περνᾷ πάνω ἀπὸ τὴ γῆ φέρνει τὴν ἡμέρα, ἐνῶ τὸ ἅγιο καὶ σεβάσμιο ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, λάμποντας συνεχῶς μέσα τὴ διάνοια, γεννᾷ ἀναρίθμητες ἔννοιες σὰν τὸν ἥλιο.

95 Ὅταν διασκορπισθοῦν τὰ σύννεφα, ὁ ἀέρας γίνεται καθαρὸς. Ἔτσι, ὅταν διασκορπισθοῦν ἀπὸ τὸν ἥλιο τῆς δικαιοσύνης Ἰησοῦ Χριστοῦ οἱ φαντασίες καὶ ἀφανισθοῦν, τότε γεννιοῦνται ὅπωςδῆποτε στὴν καρδιά φωτεινὰ καὶ ἀστραφτερὰ νοήματα, ἐπειδὴ φωτίσθηκε ὁ ἀέρας τῆς καρδιᾶς ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ. Γιατὶ ὁ Ἐκκλησιαστής λέγει: «Αὐτοὶ ποὺ στηρίζουν τὶς ἐλπίδες τους στὸν Κύριο, θὰ κατανοήσουν τὴν ἀλήθεια, καὶ οἱ πιστοὶ θὰ παραμείνουν μὲ ἀγάπη κοντὰ σ' Αὐτόν»⁶⁰, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

96 Στοὺς προηγούμενους λόγους τῆς πρώτης καὶ δεύτερης ἐκατοντάδας γράψαμε γιὰ τοὺς κόπους τῆς ἱερῆς ἡσυχίας τοῦ νοῦ, ποὺ δὲν εἶναι καρπὸς μόνο τῆς δικῆς μου διάνοιας, ἀλλὰ περιλαμβάνουν καὶ αὐτὰ ποὺ μᾶς διδάσκουν οἱ θεῖοι λόγοι τῶν θεοφόρων Πατέρων γιὰ τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ. Τώρα, ἀφοῦ ποῦμε λίγα, ὅσα χρειάζονται γιὰ νὰ δείξουν τὸ κέρδος τῆς φύλαξης τοῦ νοῦ, θὰ σταματήσουμε τὸν λόγο.

97 Ἐμπρὸς λοιπὸν ἀκολούθησέ με στὴ συνεχῆ ἐργασία τῆς μακάριος φύλαξης τοῦ νοῦ, ὅποιος καὶ ἂν εἶσαι, ἂν ἐπιθυμεῖς νὰ δεῖς ἡμέρες καλές, καὶ μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου θὰ σὲ διδάξω τὴ φανερὴ ἐργασία καὶ τὸν τρόπο ζωῆς τῶν νοερῶν δυνάμεων.

98 Οἱ ἄγγελοι δὲν χορταίνουν νὰ ὑμνοῦν τὸν Ποιητὴ· ἔτσι οὔτε ὁ καθαρὸς νοῦς σταματᾷ ν' ἀγωνίζεται νὰ τοὺς φτάσει. Καὶ ὅπως οἱ

μένες τὶς λέξεις «ἅγιος τῷ Θεῷ», ποὺ σήμαινε, ὅτι ὁ ἀρχιερέας ἦταν ἀφιερωμένος στὸν Θεὸ (Ἐξ. 28, 32-34).

60. Σοφ. Σολ. 3, 9.

φῆς, οὕτως οὐδὲ οὗτοι οἱ ἔνυλοι αὐτῆς φροντίζουσιν, εἴ γε ἐν οὐρανῷ ἡσυχίας νοῦς εἰσελεύσεται.

99 Ὡσπερ οὖν αἱ ἄνω δυνάμεις οὐ φροντίζουσι χρημάτων ἢ κτημάτων, οὕτως οὔτε οἱ τὸ τῆς ψυχῆς ὀπτικὸν ἐκκαθάραντες, ἐν ἔξει τῆς ἀρετῆς γενόμενοι, οὐ μεριμνήσουσι περὶ κακώσεως τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Καὶ ὡς ἐκεῖνοις φανερός τῆς εἰς Θεὸν προκοπῆς ὁ πλοῦτος, οὕτω καὶ τοῖς τοιούτοις ὁ εἰς Θεὸν φανερός ἔρωσ, καὶ ἡ τῆς ἀγάπης τῆς εἰς τὸ Θεῖον ἀτένισίς τε καὶ ἀνάβασις· ἔτι δὲ ἐρωτικῶς καὶ ἀπλήστως τῇ ἀναβάσει ἐπεκτεινόμενοι ἐκ γεύσεως θείου καὶ ἐκστατικοῦ πόθου, οὐ σταθήσονται μέχρι τὰ Σεραφίμ φθάσουσιν, οὐδὲ κοπιάσουσι τῆς τοῦ νοῦ νήψεως καὶ ἐρωτικῆς ὑψώσεως, μέχρις ἂν ἄγγελοι γένωνται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

100 Οὐκ ἔστιν ἰὸς ὑπὲρ ἰὸν ἀσπίδων καὶ βασιλίσκου, καὶ οὐκ ἔστι κακία ὑπὲρ κακίαν φιλαυτίας. Τέκνα δὲ φιλαυτίας ἔχεις πετόμενα, ἃ εἰσι τάδε· ἔπαινοι ἐν καρδίᾳ, ἀπαρέσκεια, γαστριμαργία, πορνεία, κενοδοξία, καὶ ἡ κορωνίς πάντων ὑπερηφανία, ἣτις κατασπᾶν ἐπίσταται, οὐκ ἀνθρώπους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλους ἐξ οὐρανῶν, καὶ ζόφον ἀντὶ φωτὸς περιβάλλειν.

Ταῦτά σοι, Θεόδουλε, ὁ ἡσυχίας φερώνυμος, εἰ καὶ τῆς πράξεως διέψευσαι, ἀλλ' ἴσως οὐχ ὄλον, ἀλλ' ὁ Θεὸς δέδωκεν ὁ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι αἰνούμενός τε καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τῆς λογικῆς φύσεως, ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων καὶ πάσης κτίσεως, ἣν ἡ ἄρρητος Τριάς δεδημιούργηκεν, ὁ εἰς Θεός, οὗ καὶ ἡμεῖς τῆς λαμπρᾶς βασιλείας, εὐχαῖς τῆς ὑπεράγνου Θεοτόκου τύχομεν, καὶ εὐχαῖς τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν, ᾧ Θεῷ ἀκιχῆτω δόξα αἰώνιος. Ἀμήν.

ἄυλοι δὲν φροντίζουν γιὰ τροφή, ἔτσι οὔτε καὶ οἱ ὑλικοὶ φροντίζουν γιὰ τροφή, ἂν βέβαια ὁ νοῦς εἰσέλθει στὸν οὐρανὸ τῆς ἡσυχίας.

99 Ὅπως λοιπὸν οἱ οὐράνιες δυνάμεις δὲν φροντίζουν γιὰ χρήματα ἢ κτήματα, ἔτσι οὔτε ἐκεῖνοι, ποὺ καθάρισαν τὴν ὄραση τῆς ψυχῆς καὶ συνήθισαν τὴν ἀρετὴ, νοιάζονται γιὰ τὴν ταλαιπωρία ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα. Καὶ ὅπως σ' ἐκεῖνες εἶναι φανερὸς ὁ πλοῦτος τῆς προκοπῆς τους στὸν Θεό, ἔτσι καὶ σ' αὐτοὺς εἶναι φανερὸς ὁ ἔρωτας καὶ ἡ ἀγάπη τῆς ἐνατένισης καὶ ἀνάβασής τους στὸν Θεό. Καὶ καθὼς προχωροῦν στὴν ἀνάβασή τους μὲ ἔρωτα καὶ ἀπληστία, ἐπειδὴ γεύθηκαν τὸν θεϊκὸ καὶ ἐκστατικὸ πόθο, δὲν θὰ σταματήσουν μέχρι νὰ φτάσουν τὰ Σεραφίμ, οὔτε θὰ ἐγκαταλείψουν τὴ νήψη τοῦ νοῦ καὶ τὴν ἐρωτικὴ ἀνύψωση, μέχρι νὰ γίνουν ἄγγελοι μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

100 Δὲν ὑπάρχει δηλητήριο δυνατώτερο ἀπὸ τὸ δηλητήριο τῆς ἀσπίδας καὶ τοῦ βασιλίσκου, οὔτε καὶ κακία χειρότερη ἀπὸ τὴν κακία τῆς φιλαυτίας. Τὰ παιδιὰ τῆς φιλαυτίας ποὺ ξεπηδοῦν ἀπὸ αὐτὴν εἶναι ὁ αὐτοέπαινος μέσα στὴν καρδιά, ἡ αὐταρέσκεια, ἡ κοιλοδοουλία, ἡ πορνεία, ἡ κενοδοξία, καὶ ἡ κορωνίδα ὅλων ὑπερηφάνεια, ἡ ὁποία ξέρει νὰ ρίχνει ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ὄχι μόνο τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄγγέλους, καὶ νὰ τοὺς ντύνει μὲ σκοτάδι ἀντὶ μὲ φῶς.

Αὐτά, Θεόδουλε, σοῦ τὰ γράφω ἐγὼ ποὺ φέρω τὸ ὄνομα τῆς ἡσυχίας, ἂν καὶ στὴν πράξη αὐτὸ διαψεύδεται, ἴσως ὄχι ὅλο, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ὑμνεῖται καὶ δοξάζεται ὡς Πατέρας καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιο Πνεῦμα ἀπὸ ὅλη τὴ λογικὴ φύση τῶν ἁγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ ὅλη τὴν κτίση ποὺ δημιούργησε ἢ ἀπόρρητη Τριάδα, ὁ ἓνας Θεός, τὴ λαμπρὴ βασιλεία τοῦ ὁποίου εἶθε νὰ κερδίσουμε καὶ ἐμεῖς μὲ τὶς προσευχὲς τῆς ὑπέραγνης Θεοτόκου καὶ τῶν ὁσίων Πατέρων μας. Στὸν ἀκατάληπτο Θεὸ ἀνήκει δόξα αἰῶνια. Ἀμήν.

10. ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΛΟΓΓΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΚΑΤΟΝΤΑΡΧΟΥ
ΤΟΥ ΕΝ Τῷ ΣΤΑΥΡῷ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤῷ ΔΥΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ

α'. Πολλὰ τῶν μαρτύρων αἱ συγγραφαί. Καθάπερ γὰρ αἱ τῶν
ζωγράφων εἰκόνες, τινὰς μιμούμεναι τῶν πόλεων ὄψεις, καὶ μεγέθη
πύργων, καὶ μορφὰς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ποτὲ δὲ νέας, ποτὲ δὲ
πρεσβυτικάς, ποτὲ δὲ βασιλικὰς, ποτὲ δὲ νυμφικὰς, ποτὲ δὲ σκυ-
θρωπὰς, καὶ ποτὲ περιχαρεῖς δεικνύονται, οὕτω καὶ οἱ τῶν μαρτυ-
5 ρικῶν ἀγῶνων τοὺς λόγους ἱστορήσαντες, τὸ στερεὸν τῆς ψυχῆς
καὶ τὸν τρόπον τὸν ἀνδρείον καὶ τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς παράστασιν,
ἄφοβον καὶ εὐτολμον καὶ ἀκατάληκτον καὶ τὴν ἐκ Χριστοῦ συμμα-
χίαν πρὸς αὐτοὺς καταβαίνουσαν, ποτὲ μὲν τὸ πλῆθος τῶν σημεί-
ων, ποτὲ δὲ τὸν πλοῦτον ἐν τοῖς λόγοις τῆς χάριτος ὁμολογουμένην,
10 ταῖς ἀκοαῖς ἐμφανίζουσιν. Λογγίνου δὲ ἄρα γραφὴν σοφοῦ τε καὶ
ἀνδρείου, ἐξαιρέτως τῆς ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίας, ἧς ἤρξατο
ὁμολογήσας αὐτόν, πῶς ἐπαξίως ἱστορήσαμεν·

β. Ὅτε γὰρ τῷ φόβῳ συγχυθεὶς ἐξηρνήσατο αὐτὸν ὁλος ὁ χο-
ρὸς τῶν ἀποστόλων, χωλοὶ δὲ οὓς ἤγειρεν, τυφλοὶ τε οὓς ἐφώτισεν,
15 λεπροὶ τε μετ' αὐτῶν οὓς τῆς πολυτίτλου δορᾶς καὶ τῆς σαρκὸς τῶν
μωμημάτων ἠλευθέρωσεν, καὶ ἄλλοι ὧν τὰς συμφορὰς ἔπαυσεν καὶ
τὰς νόσους ἐχάλασεν, καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον τὴν γνῶσιν μετεσκεύα-
σεν, οὗτοι πάντες πρὸς τὸ δράμα τοῦ σταυροῦ καταπλαγέντες, χει-
μῶνος μεστὸν ναυάγιον ὑπέμειναν· ἡ ὁμολογία δὲ τοῦ τιμίου καὶ
20 θεοσεβοῦς Ἐκατοντάρχου Λογγίνου ὑπῆρχεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς
ματαιίας καὶ ἀπατηλῆς Συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, ὅτε ἔλεγεν, «Ἀ-
ληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἐστὶν οὗτος». Οὔτε γὰρ Πιλάτον κατὰ τοῦ Χρι-
στοῦ μεμισθωμένον ἠσχύνετο, οὔτε μὴν φόβον τοσοῦτου δήμου

10. ΜΑΡΤΥΡΙΟ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΛΟΓΓΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΚΑΤΟΝΤΑΡΧΟΥ,
ΠΟΥ ΠΑΡΑΒΡΙΣΚΟΤΑΝ ΣΤΗ ΣΤΑΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ,
ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ ΠΟΥ ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝ ΜΑΖΙ ΤΟΥ

1. Εἶναι πολλές οἱ γραπτές ἱστορίες πού ἀναφέρονται στοὺς μάρτυρες. Γιατί, ὅπως οἱ εἰκόνες τῶν ζωγράφων, παριστάνοντας κάποιες ὄψεις τῶν πόλεων καὶ τὸ ὕψος τῶν πύργων καὶ τὶς μορφές τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τὶς παρουσιάζουν ἄλλοτε νέες καὶ ἄλλοτε ἡλικιωμένες, ἄλλοτε βασιλικές καὶ ἄλλοτε νυφικές, ἄλλοτε ἐπίσης σκυθρωπές καὶ ἄλλοτε χαρωπές, ἔτσι καὶ αὐτοὶ πού ἐξιστοροῦν τοὺς ἀγῶνες τῶν μαρτύρων, παρουσιάζουν στὰ αὐτιά μας ἄλλοτε τὴ σταθερότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀνδρεία στάση τους, τὴν ἀφοβὴ καὶ τολμηρὴ καὶ ἀτρόμητη ἐμφάνισή τους στὰ δεινὰ πού ὑφίσταντο, καὶ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Χριστοῦ πού ἐρχόταν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σ' αὐτούς, καὶ ἄλλοτε πάλι τὸ πλῆθος τῶν θαυμάτων καὶ τὸν πλοῦτο τῆς χάριτος πού μὲ τὰ λόγια τους ὁμολογοῦσαν. Πῶς ὅμως θά μπορέσω νὰ ἐξιστορήσω τὴν ἐξαίρετη μαρτυρία γιὰ τὸν Χριστὸ τοῦ σοφοῦ καὶ ἀνδρείου Λογγίνου, πού ἔδωσε γι' αὐτὸν ὁμολογώντας τον;

2. Ἐνῶ λοιπὸν ὁ χορὸς τῶν ἀποστόλων ταραγμένος ἀπὸ τὸν φόβο τὸν ἀρνήθηκε, καὶ οἱ χωλοὶ πού τοὺς σήκωσε στὰ πόδια τους, καὶ οἱ τυφλοὶ πού τοὺς ἔδωσε το φῶς τους, καὶ μαζί μὲ αὐτούς καὶ οἱ λεπροὶ τοὺς ὁποίους ἀπάλλαξε ἀπὸ τὰ ψεγάδια τοῦ πολυπαθοῦς δέρματος καὶ σώματὸς τους, καὶ οἱ ἄλλοι τῶν ὁποίων ἔπαυσε τὶς συμφορές, θεράπευσε τὶς ἀσθένειές τους καὶ τοὺς ἄλλαξε τὴ γνώση τους γιὰ τὸ ἀνώτερο ὄν, ἐνῶ ὅλοι αὐτοὶ, κατάπληκτοι ἀπὸ τὸ δράμα τῆς σταύρωσης, ὑπέστησαν σωστὸ χειμερινὸ ναυάγιο, ἢ ὁμολογία τοῦ τιμίου καὶ θεοσεβοῦς ἑκατοντάρχου Λογγίνου ἔφθασε στὰ αὐτιά τῆς ἀνόητης καὶ ἀπατηλῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, πού ἔλεγε: «Πραγματικά, αὐτὸς ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»¹. Γιατί, οὔτε τὸν Πιλάτο, πού ἦταν πληρω-

ἔδειτο, ἣ ἐνάρκησεν τὸ πλῆθος τῶν ἀπείρων μυριάδων ἐκείνων. Τοιγαροῦν καὶ ὑμνεῖσθω καὶ γραφέσθω ἡ καλλίστη ἄθλησις αὐτοῦ, ἣν καὶ οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται διηγήσαντο, καὶ τῇ μετὰ ταύτη γενεᾷ παρέδωκαν, ἀπ' ἐκείνης δὲ εἰς τὸ ἐξῆς καὶ οὕτω μέχρις ἡμῶν
5 καταβάντες οἱ τῆς Λογγίνου μαρτυρίας λόγοι, ὡς μαρμαριταί τινες ἄμωμοι τὸν ἱερόν τοῦ Χριστοῦ νυμφῶνα κοσμοῦντες, διεφυλάχθησαν.

γ'. Ὅτε τοίνυν κουστωδῖαν αἰτηθεὶς ὁ Πιλᾶτος εἰς φυλακὴν τοῦ τάφου τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἔδωκεν, Λογγῖνος ἦν
10 αὐτῶν ἕξαρχος· αὐτὸς γὰρ ἦν καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ φυλάξας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατιωτῶν. Ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ πραχθείσης τῆς ἀναστάσεως, ὥσπερ ἡμῖν αἱ τῶν θείων Εὐαγγελίων Γραφαὶ παρέδωκαν, καὶ τῶν στρατιωτῶν ἀπαγγειλάντων τοῖς ἄρχουσιν καὶ προεσβυτέροις τῆς Ἰουδαϊκῆς συμμορίας τὰ γενόμενα θαύματα,
15 ἐκεῖνοι μὲν αἰσχυρθέντες τὸν λαὸν καὶ σβέσαι τὸ θαῦμα βουλόμενοι, ἀργύρια ἰκανὰ τοῖς στρατιώταις ἔδωκαν, ὥστε συκοφαντῆσαι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, οὕτω δὲ καὶ τὸν Πιλᾶτον δέξασθαι τὴν συκοφαντίαν χρήμασι πολλοῖς ἔπεισαν. Οὐ μὴν ὁ Λογγῖνος προκρίνει τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, οὐδὲ κατὰ τοῦ Χριστοῦ λαμβάνει χρυσόν, οὐδὲ τὸν μαμμωνᾶν τοῦ Θεοῦ προθυμῆσαι ὑπέμεινεν,
20 οὐδὲ τῇ πλεονεξίᾳ δουλωθεὶς εἰς τὸν ταύτης θυθὸν τὸν πολυθάνατον ὄλισθεν, οὐ κατὰ Χριστοῦ συκοφαντίας τοῦ ψεύδους ἠνέσχετο, τοῦ τὸν Ἀδὰμ ἐγείραντος καὶ τὸν θάνατον σφάξαντος καὶ τοὺς θνητοὺς ζωώσαντος.

δ'. Πρὸς ταῦτα ὁ Πιλᾶτος καὶ οἱ δυνάσται τῶν Ἰουδαίων κεντούμενοι, ἐζήτησαν ἐπιβουλήν κατὰ τοῦ μακαρίου Λογγίνου, καὶ οὐκ εἶχον καιρόν· ἦν γὰρ ὁ Λογγῖνος ὅλης τῆς στρατιωτικῆς φάλαγγος ἐπισημότερος. Ἐπειδὴ δὲ ἐβουλήθη ὅλως Χριστοῦ γενέσθαι, ἀποδύεται τὴν ζώνην τοῦ Καίσαρος, καὶ λοιπὸν ἐν οἴκῳ κάθεται μετὰ τῶν δύο στρατιωτῶν, οἳ τινες σὺν αὐτῷ καὶ τῆς μακαρίας ἐγένοντο ἀθλήσεως συγκληρονόμοι, κήρυκες γενόμενοι ὧν εἶδον τε καὶ ἀκηκόασιν φοβερῶν τεραστῶν. Καὶ καταλιπὼν τὴν Ἰερουσαλήμ, ἀνέστρεψεν σὺν αὐτοῖς, καὶ γίνεται τῇ Καππαδοκῶν χώρα κήρυξ ἄριστος ὥσπερ Θωμᾶς τοῖς Ἰνδοῖς, Ῥωμαίοις δὲ Πέτρος, Ἀσιανοῖς δὲ Ἰωάννης, Παῦλος ἀπὸ Ἰερουσαλήμ καὶ μέχρι
35

μένος ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ ντράπηκε, οὔτε τὴν ἀπειλὴν τόσο μεγάλου πλήθος φοβήθηκε, οὔτε μούδιασε ἀπὸ τὸ πλήθος τῶν ἀπειρων μυριάδων τοῦ λαοῦ. Γι' αὐτὸ λοιπὸν πρέπει καὶ νὰ ἐξυμνεῖται καὶ νὰ γράφεται ἡ ἀριστη ἀθλησὴ του, τὴν ὁποία καὶ οἱ πρῶτοι αὐτόπτες μάρτυρες διηγήθηκαν, καὶ τὴν παρέδωσαν στὴν ἐπόμενη γενεά, καὶ ἀπὸ ἐκείνην καὶ ἐξῆς οἱ λόγοι τοῦ μαρτυρίου τοῦ Λογγίνου φτάνοντας μέχρι σὲ μᾶς, διαφυλάχθηκαν σὰν πολὺτιμα μαργαριτάρια, πὺ στολίζουν τὸν ἱερό νυμφώνα τοῦ Χριστοῦ.

3. Ὄταν λοιπὸν ὁ Πιλάτος, ὕστερα ἀπὸ αἴτηση, ἔστειλε φρουρά γιὰ τὴ φύλαξιν τοῦ τάφου τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐπικεφαλῆς τῆς φρουρᾶς αὐτῆς ἦταν ὁ Λογγίνος, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ἦταν πὺ φρουροῦσε καὶ τὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ μαζί μὲ τοὺς στρατιῶτες του. Ὄταν ὅμως ἐγίνε ἡ ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, ὅπως μᾶς παρέδωσαν οἱ Γραφεὲς τῶν θείων Εὐαγγελίων, καὶ οἱ στρατιῶτες ἀνάφεραν στοὺς ἄρχοντες καὶ πρεσβυτέρους τῆς ἰουδαϊκῆς συμμορίας τὰ θαύματα πὺ ἐγιναν, ἐκεῖνοι, φοβοῦμενοι τὸν λαὸ καὶ θέλοντας νὰ ἀποσιωπήσουν τὸ θαῦμα, ἔδωσαν πολλὰ χρήματα στοὺς στρατιῶτες, γιὰ νὰ διαψεύσουν τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἔπεισαν καὶ τὸν Πιλάτο νὰ δεχθεῖ τὴ διάψευσι, δίνοντάς του πολλὰ χρήματα. Ὁ Λογγίνος ὅμως προτίμησε τὴν ἀλήθεια, καὶ οὔτε χρήματα πῆρε ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, οὔτε καὶ δέχθηκε νὰ προτιμήσει τὸν μαμμωνᾶ ἀντὶ τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὑποδουλωμένος στὴν πλεονεξία γλύστρησε στὸν πολυθάνατο βυθὸ τῆς, οὔτε ἀνέχθηκε τὴ συκοφαντία ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνέστησε τὸν Ἀδάμ, ἔσφαξε τὸν θάνατο καὶ ἀνέστησε τοὺς νεκροὺς.

4. Ἐρεθισμένοι ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὁ Πιλάτος καὶ οἱ ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων, ἀναζητοῦσαν κάποια σκευωρία ἐναντίον τοῦ Λογγίνου, ἀλλὰ δὲν εὑρισκαν εὐκαιρία, ἐπειδὴ ὁ Λογγίνος ἦταν ὁ ἀνώτερος ὅλης τῆς στρατιωτικῆς φάλαγγας. Ὁ Λογγίνος ὅμως, θέλοντας νὰ ἀφοσιωθεῖ τελείως στὸν Χριστό, ἔβγαλε τὴ ζώνη τοῦ Καίσαρα, καὶ στὴ συνέχεια διέμενε στὸ σπίτι μαζί μὲ τοὺς δύο στρατιῶτες, οἱ ὁποῖοι μαζί μ' αὐτὸν ἐγιναν συγκληρονόμοι καὶ τοῦ μακάρου μαρτυρίου του, καὶ κήρυτταν τὰ μεγάλα θαύματα πὺ εἶδαν. Ἐγκαταλείποντας τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔφυγε ἀπὸ αὐτὴν μαζί μὲ τοὺς στρατιῶτες, καὶ πηγαίνοντας στὴν χώρα τῶν Καππαδοκῶν, ἐγίνε ἀριστος κήρυκας, ὅπως ὁ Θωμᾶς στοὺς Ἰνδούς, ὁ Πέτρος στοὺς Ῥωμαίους, ὁ Ἰωάννης στοὺς Ἀσιᾶτες, ὁ Παῦλος

τοῦ Ἰλλυρικουῦ, καὶ ἄλλος ἄλλοις, εὐαγγελιζόμενος τὸν Χριστόν, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῷ πεπραγμένα μυστήρια.

ε'. Οἱ δὲ πονηροὶ Ἰουδαῖοι καιόμενοι τῷ ζήλῳ καὶ τῷ θυμῷ κεντούμενοι, τὴν τοῦ μακαρίου Λογγίνου μαρτυρίαν πολυμερῶς ἤδη τῆς γῆς διαδραμοῦσαν καρτερεῖν οὐκ ἠδύναντο. Τότε πείθουσιν τὸν Πιλᾶτον ψευδῆ κατὰ τοῦ μακαρίου Λογγίνου γράψαι τῷ Καίσαρι, ὅτι τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ἀλλότρια φρονεῖ, καὶ ἀμελήσας τῶν πολεμικῶν ὄπλων τὸν Χριστὸν κηρύττει Βασιλέα τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἤδη τῶν περὶ τούτου λόγων τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα καὶ
10 χώραν ἐπλήρωσεν. Πρὸς τούτοις τοῖς γράμμασι συναποστέλλουσι καὶ χρήματα, καὶ τὸν Λογγίνου θάνατον ἐξαιτοῦνται, τὰς ἀκοὰς Καίσαρος ὑφαρπάσαντες. Καὶ δὴ βασιλικὰ γράμματα εἰς τὴν Ἰουδαίαν τῷ Πιλᾶτῳ κομίζονται κατὰ Λογγίνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ὡς ὅτι οἱ τὰ τῶν ὄπλων ἀμελήσαντες, ξίφει τὰς κεφαλὰς ἀποθέσθαι κε-
15 λεύωμεν. Ὅθεν σπουδῆ πολλῇ τοῖς τῶν φόνων ὑπηρέταις ὁ Πιλᾶτος ἐγχειρίζει τὰ γράμματα τοῦ Καίσαρος. Οἱ δὲ τάχος διαβάντες, τὴν τῶν Καππαδόκων γῆν φθάνουσι, καὶ μαθόντες ἐν ἀγρῷ πατρῷ τὸν Λογγῖνον φιλοσοφεῖν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσκεῖσθαι, πάντων τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἑαυτὸν ἀπαλλάξαντα, τὸν ἀγρὸν
20 αὐτίκα καταλαμβάνουσι, ἡσυχῇ τὸ ἐπίταγμα Πιλᾶτου καὶ Καίσαρος ἐπιτελέσαι βουλόμενοι, ὥστε μὴ εἰς φυγὴν τὸν Λογγῖνον τραπήναι. Ὅθεν ἀθρόως ὑπέστησαν τῷ ἀνδρὶ, ὡς ἐπ' ἄλλῳ τινὶ διαβάντες, καὶ οὐδὲν οὐδενὶ τῶν μετὰ χειρὸς αὐτῶν ἐπιφερομένων ἐθάρρησαν· εἶτα εἰσελθόντες καὶ τῷ Λογγίνῳ περιτυχόντες, οὐκ
25 εἰδότες αὐτὸν εἶναι, τὸν αὐτοῖς τε καὶ Πιλᾶτῳ ζητούμενον, ἄρχονται ἐρωτᾶν, ποῦ ὁ Λογγῖνος εἶη.

ς'. Ὁ δὲ μακάριος, τοῦ θείου Πνεύματος αὐτῷ τὸ δράμα προσδηλώσαντος, Ἀκολουθεῖτε, φησὶν, καὶ τοῦτον ὑποδείκνυμι ὑμῖν. Τότε πρὸς ἑαυτὸν ὁ ἅγιος Λογγῖνος, ὡς εἰκός, εὐφραινόμενος, καὶ
30 τοῦ μαρτυρίου τὴν θυσίαν ὑποσπουδάζων, ἔλεγεν καθ' ἑαυτὸν· «Ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθὰ». Νῦν τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους ὄψομαι, νῦν ἱστορήσω τὴν δόξαν τοῦ μονογενοῦς τοῦ Πατρὸς, νῦν τῆς ἀνεκφράστου ἀστραπῆς θεωρήσω τοῦ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου

ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μέχρι τὸ Ἰλλυρικόν, καὶ ἄλλος σὲ ἄλλους, διαδίδοντας τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ μυστήρια ποῦ εἶχαν γίνεαι ἀπὸ αὐτὸν καὶ γι' αὐτὸν.

5. Οἱ πονηροὶ Ἰουδαῖοι ὅμως, ποῦ καίονται ἀπὸ τὴ ζήλεια καὶ κεντρίζονταν ἀπὸ τὸν θυμό, δὲν μποροῦσαν νὰ ἀνεχθοῦν τὴ μαρτυρία τοῦ μακάριου Λογγίνου, ἣ ὁποία μὲ πολλοὺς τρόπους ἔκανε τὸν γύρω τῆς γῆς. Τότε πείθουν τὸν Πιλάτο νὰ γράψει στὸν Καίσαρα ψέματα ἐναντίον τοῦ μακαρίου Λογγίνου, ὅτι πιστεῦει πράγματα διαφορετικὰ ἀπὸ τὴ βασιλεία τῶν Ρωμαίων, καὶ ὅτι, ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τὰ πολεμικὰ ὅπλα, κηρύττει τὸν Χριστὸ ὡς βασιλιὰ τῶν ἐθνῶν, καὶ ἤδη μὲ τὰ λόγια τοῦ αὐτὰ ἔχει γεμίσει ὁλόκληρη τὴν πατρίδα καὶ χώρα του. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γράμματα αὐτά, στέλλουν μαζί καὶ χρήματα, καὶ ζητοῦν τὸν θάνατον τοῦ Λογγίνου, ὑποκλέπτοντας ἔτσι τὴν ἔγκρισιν τοῦ Καίσαρα. Στέλλονται τότε βασιλικὰ γράμματα στὸν Πιλάτο στὴν Ἰουδαία, ἐναντίον τοῦ Λογγίνου καὶ τῶν συντρόφων του, τὰ ὁποῖα ἔλεγον τὰ ἑξῆς: "Ὅσοι ἐγκατέλειψαν τὰ ὅπλα, διατάσσουμε νὰ τοὺς κόβεται τὸ κεφάλι. Ἔτσι μὲ πολλὴ βιασύνη ὁ Πιλάτος δίνει τὰ γράμματα τοῦ Καίσαρα στοὺς δημίους, οἱ ὁποῖοι, ξεκινώντας τὸ ταχύτερον, ἔφθασαν στὴν Καππαδοκία, καὶ πληροφορήθηκαν ὅτι ὁ Λογγίνος δίδασκε σ' ἓνα πατρικὸν τοῦ ἀγρόκτημα, ὅπου καὶ ἀσκοῦσε τὴν ἡσυχία, ἔχοντας παραιτηθεῖ ἀπὸ ὅλες τὶς πολιτικὰς ὑποθέσεις. Ἀμέσως καταλαμβάνουν τὸ ἀγρόκτημα, θέλοντας νὰ ἐκτελέσουν τὴν διαταγὴν τοῦ Πιλάτου καὶ τοῦ Καίσαρα μὲ ἡσυχία, γιὰ νὰ μὴ τραπεῖ σὲ φυγὴν ὁ Λογγίνος. Γι' αὐτὸ πῆγαν κρυφὰ στὸν ἄνδρα, σὰν νὰ πῆγαιναν γιὰ κάποιον ἄλλο, καὶ δὲν ἐμπιστεύθηκαν σὲ κανέναν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποῦ κρατοῦσαν στὰ χέρια τοῦς. Ἐπειτα, μπαίνοντας μέσα καὶ βρίσκοντας τὸν Λογγίνο, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ καταζητούμενος ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τὸν Πιλάτο, ἄρχισαν νὰ τὸν ρωτοῦν, ποῦ μπορεῖ νὰ βρισκεται ὁ Λογγίνος.

6. Ὁ μακάριος Λογγίνος, στὸν ὁποῖο τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶχε φανερώσει τὸ δράμα, τοὺς εἶπε: Ἀκολουθεῖστε με, καὶ θὰ σᾶς τὸν δείξω. Τότε ὁ ἅγιος Λογγίνος, δοκιμάζοντας μεγάλη χαρὰ, ὅπως ἦταν φυσικό, καὶ μόλις κρύβοντας τὴν ἐπιθυμία του γιὰ τὴ μαρτυρικὴ θυσία, ἔλεγε μέσα του: «Πόσο ὠραία εἶναι τὰ πόδια ἐκείνων ποῦ κηρύττουν τὴν εἰρήνην, ἐκείνων ποῦ κηρύττουν τὰ ἀγαθὰ»². Τώρα θὰ δῶ τοὺς οὐρανούς ἀνοιχτούς, τώρα θὰ διηγηθῶ τὴ δόξα τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ

Πνεύματος Νῦν ἐρώ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου,
 καθάπερ Στέφανος ὁ πρῶτος τῶν Μαρτύρων, οὗ λαμπροτάτην
 φωνὴν ἀφιέντος, ἀκήκοα. Νῦν Ἱερουσαλήμ, τὴν ἀνωτάτην χρυσό-
 πυργον, τὴν αὐτὴν μὲν πατρίδα τῶν ἀγγέλων, ὅλου δὲ τοῦ τῶν
 5 ἀγίων χοροῦ μητρόπολιν, μετὰ κρότων, ἐπινικίων καὶ βασιλικῶν
 τροπαίων ἐπιδήσομαι. Νῦν ἀποδύομαι τὸν πῆλινον χιτῶνα, καὶ
 τοὺς πολυστενάκτους δεσμοὺς τῆς σαρκὸς ἀποτίθημι, καὶ ἀπαλ-
 λάττομαι φθορᾶς πρὸς ἀφθαρσίαν γὰρ ἔλκομαι, καὶ ἀπέρχομαι ἐπὶ
 τὸν λιμένα ἐκεῖνον τῆς ζωῆς, ἔνθα κατοικοῦσιν οἱ ἅγιοι. Εὐφραΐ-
 10 νου τοῖνον, ψυχὴ, πρὸς τὸν σὸν Ποιητὴν καὶ Δεσπότην ἀπερχομέ-
 νη· δεῖξον φαιδρὸν τὸ πρόσωπον καιροῦ καλοῦντος, καὶ τοὺς προ-
 ξένους σου τῶν τοσούτων ἀγαθῶν φιλοφρόνως ξενίσωμεν χαίρον-
 τες, καὶ πολυτελεῖ παραθήσωμεν τράπεζαν, τοῖς ἐπὶ τὸ δεῖπνον
 ἡμῶν καλοῦσι βασιλικόν.

15 ζ. Ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν ὁ Λογγῖνος εἰπὼν, τοὺς ἐπ' αὐτὸν ἐλθόν-
 τας εἰς τὸν ἴδιον οἶκον παρέλαβεν, καὶ ξενίσας λαμπρῶς, καὶ προ-
 σάπῳ φαιδρῶ καὶ σφόδρα περιχαρεῖ συμφαγῶν σὺν αὐτοῖς εἰς ἣν
 παρέθηκεν τράπεζαν, ἐρωτᾶν μετὰ τὸ δεῖπνον ἄρχεται ὁ Λογγῖνος,
 τί χρήζουσιν. Οἱ δὲ ὄρκους παρ' αὐτοῦ ἀποτίσαντες, ὅτιπερ αὐτῶν
 20 οὐ δημοσιεύει τὸν λόγον, οὐδὲ γυμνοὶ τὸ θυρηθηθὲν μυστήριον, λέ-
 γουσιν· ὅτιπερ γεγράφηκεν ὁ Καῖσαρ πρὸς Πιλάτον, ἵνα τοῦ Λογ-
 γίνου μεθ' ἐτέρων δύο στρατιωτῶν τὴν κεφαλὴν ἀποτέμη. Ὁ δὲ
 ἅγιος ἔφη· Καὶ οὗτοι τίνες εἶεν οἱ ἅμα τῷ Λογγίνῳ; Καὶ μαθὼν ὡς
 ἐκεῖνοί τε ἦσαν οἱ τῆς Ἰουδαϊκῆς μισαρχίας τὸν Χριστὸν προτιμή-
 25 σαντες, σπουδῆ πολλῇ γράφει πρὸς αὐτούς, τὸ τάχος ἦκειν πρὸς
 αὐτόν, ἀγαθῶν μεγάλων αὐτῷ κοινωνήσοντας. Καὶ δὴ ἡμέραν
 οὕτω μίαν καὶ δευτέραν ξενίσας αὐτούς ὁ Λογγῖνος φιλοφρόνως,
 τῇ τρίτῃ παραλαβὼν εἰς ἀγρόν, ἐκεῖ τοὺς παρ' αὐτοῦ μετασταλέν-
 τας ἀνέμενεν. Ὅθεν ἐγγὺς εἶναι μαθὼν ἀπαγγέλλει αὐτοῖς ὡς αὐ-
 30 τὸς εἶη ὁ Λογγῖνος, ὁ παρ' αὐτῶν ζητούμενος

η'. Οἱ δὲ πρότερον μὲν ἠπίστουν, μετὰ δὲ τοῦτο πεισθέντες, ἐδά-
 κρουον, τίλλοντες τὰς ἑαυτῶν τρίχας, καὶ οἰκτρὰς φωνὰς πρὸς τὸν
 Λογγῖνον φθεγγόμενοι. Τί σοι τὸ ἐγχείρημα, ὦ φίλε, ἔδοξεν τοῦτο;
 Ὅτι τί τοὺς ἐπὶ τὸν σὸν ἐλθόντας φόνον, εἰς τὸν οἶκόν σου ἔλαβες;
 35 Τίνος χάριν τοῖς εἰς σφαγὴν σου παραγενομένοις δεῖπνον ἐπετέλε-

τοῦ Πατέρα, τώρα θὰ δῶ τὴν ἀνέκφραστη ἀστραπή τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τώρα θὰ πῶ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, «δέξου τὸ πνεῦμα μου»³, ὅπως ἄκουσα νὰ λέγει ὁ πρωτομάρτυρας Στέφανος. Τώρα θὰ μεταβῶ στὴν οὐρᾶνια Ἱερουσαλήμ μὲ τοὺς χρυσοὺς πύργους, τὴν πατρίδα τῶν ἀγγέλων καὶ μητροπόλη ὄλου του χοροῦ τῶν ἀγγέλων, μὲ ἐπινίκιους ἤχους καὶ βασιλικά τροπαια. Τώρα ἀποβάλλω τὸν πῆλινο χιτῶνα καὶ τοὺς πολυστένακτους δεσμοὺς τῆς σάρκας, καὶ ἀπαλλάσσομαι ἀπὸ τὸν θάνατο, γιατίι ὀδηγοῦμαι στὴν ἀθανασία, καὶ πηγαίνω σ' ἐκεῖνο τὸ λιμάνι τῆς ζωῆς, ὅπου κατοικοῦν οἱ ἅγιοι. Δοκίμαζε λοιπόν, εὐφροσύνη, ψυχὴ μου, μεταβαίνοντας στὸν Δημιουργὸ καὶ Κύριό σου. Δεῖξε χαρούμενο τὸ πρόσωπο, ὅπως τὸ ἐπιβάλλει ἡ περίστασις, καὶ ἅς φιλοξενήσουμε μὲ φιλικότητα αὐτοὺς ποὺ μᾶς προξενοῦν τόσο μεγάλα ἀγαθὰ, καὶ ἅς παραθέσουμε πολυτελὲς τραπέζι σ' αὐτοὺς ποὺ μᾶς καλοῦν σὲ βασιλικὸ δεῖπνο.

7. Ἄφοῦ ὁ Λογγίνος εἶπε αὐτὰ μέσα του, ὀδήγησε αὐτοὺς ποὺ ἦρθαν ἐναντίον του μέσα στὸ σπίτι του, καὶ ἄφοῦ τοὺς φιλοξένησε μὲ λαμπρότητα, καὶ ἔφαγε μαζί τους μὲ τὸ πρόσωπο ἰλαρὸ καὶ χαρούμενο, καὶ στὸ ἴδιο τραπέζι ποὺ παρέθεσε σ' αὐτοὺς, ὁ Λογγίνος ἄρχισε μετὰ τὸ δεῖπνο νὰ τοὺς ἐρωτᾷ τί χρειάζονται. Καὶ ἐκεῖνοι, ἄφοῦ τοῦ ζήτησαν ὄρκο, ὅτι δὲν θὰ κοινοποιήσῃ αὐτὸ ποὺ θὰ τοῦ ποῦν, οὔτε θὰ ἀποκαλύψει τὸ μυστικὸ ποὺ θὰ τοῦ φανερώσουν, εἶπαν· Ὁ Καίσαρας ἔγραψε στὸν Πιλάτο, νὰ κόψει τὸ κεφάλι τοῦ Λογγίνου καὶ δύο ἄλλων στρατιωτῶν. Καὶ ὁ ἅγιος εἶπε· Καὶ αὐτοὶ οἱ συνοδοὶ τοῦ Λογγίνου ποιοὶ εἶναι; Καὶ ὅταν ἔμαθε, ὅτι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ, ἀντὶ τῆς ἰουδαϊκῆς μισητῆς ἀρχῆς, εἶχαν προτιμῆσει τὸν Χριστὸ, τοὺς ἔγραψε νὰ ἔρθουν τὸ ταχύτερο κοντὰ του, γιὰ νὰ γίνουν μέτοχοι μεγάλων ἀγαθῶν. Καὶ ἔτσι, ἄφοῦ ὁ Λογγίνος φιλοξένησε τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Πιλάτου μὲ καὶ δύο ἡμέρες εὐγενικά, τοὺς πῆγε τὴν τρίτη ἡμέρα σὲ ἓνα χωράφι, καὶ ἐκεῖ περίμεναν ἐκείνους ποὺ εἶχε εἰδοποιήσει νὰ ἔρθουν. Καὶ ὅταν ἔμαθε ὅτι βρίσκονται κοντὰ, εἶπε στοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Πιλάτου, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Λογγίνος, τὸν ὁποῖο ἀναζητοῦν.

8. Ἐκεῖνοι στὴν ἀρχὴ δὲν πίστεψαν, ὅταν ὅμως στὴ συνέχεια βεβαιώθηκαν, ἔκλαιαν τραδώντας τις τρίχες καὶ βγάζοντας ἔλεεινὲς κραυγὲς ἔλεγαν στὸν Λογγίνο· Γιατί τὸ ἔκανες αὐτὸ, φίλε; Γιατί αὐτοὺς ποὺ ἦρθαν γιὰ νὰ σὲ σκοτώσουν τοὺς δέχθηκες στὸ σπίτι σου;

3. Πράξ. 7, 59.

σας πολυτελῆ, καὶ παρέθηκας τράπεζαν, οὐ μίαν μόνον ἡμέραν,
 ἀλλὰ καὶ δευτέραν καὶ τρίτην; Ἐγὼ σου τὸν οἶνον οὐχ ἑώρας ἐν τῷ
 αἵματί σου, τῷ παρ' ἡμῶν ζητουμένῳ, κιρνώμενον; Νῦν μὲν τί δεῖ
 εἰπεῖν; τί δὲ πράξαι ἢ βουλευσασθαι περὶ σοῦ δυνησόμεθα; Ἄπιθι
 5 ἐν εἰρήνῃ, μισθὸν τῆς ξενίας λαβὼν τοῦ παρ' ἡμῶν θανάτου τὴν
 ἄφεσιν· ἡμεῖς γὰρ ἐπιθεῖναί σοι τὸ ξίφος οὐ τολμῶμεν, ναρκῶμεν
 τοὺς ἄλλας, ἐρυθριῶμεν τὴν τράπεζαν, δεδοίκαμεν τὸν Θεόν, τὸν
 τῆς ξενίας ἔφορον· κρεῖττον ἡμᾶς κινδυνεύειν παρὰ Πιλάτου, ἢ τὴν
 Λογγίνου κεφαλὴν ἀφαιρεῖσθαι. Πῶς δὲ καὶ ἡμῶν τὸν πάντα δίον
 10 τῷ συνειδῶτι τήκεσθαι, καὶ συνδειπνοῦντας ὄραν, τοὺς λεγομένους
 αἰμοχαρεῖς δαίμονας; Πῶς δέ σοι καὶ ἐπενέγκωμεν τὰς χεῖρας;
 Ναρκῶσιν γὰρ ἡμῶν οὐ μόνον αἱ χεῖρες, ἀλλὰ καὶ οἱ πόδες, καὶ
 ἅπαν ἡμῶν τὸ σῶμα, ἐὰν τοῦτο πράξωμεν, ἐὰν φονευταὶ τοῦ εὐερ-
 γέτου καὶ ξενοδόχου γενώμεθα.

15 θ. Ταῦτα μὲν αὐτοὶ πρὸς τὸν μακάριον Λογγῖνον ἔλεγον· οὐ
 μὴν δὲ ἔπειθον τὸν πρόθυμον καὶ εὐψυχον ἀθλητὴν τὸν ἀγῶνα
 ὑπὲρ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ παραιτήσασθαι,
 ἀλλὰ πρὸς αὐτοὺς εὐθαρσῶς ἀποκρίνεται, Μὴ με, λέγων, προδότην
 τῆς ζωῆς ὀφθῆναι θελήσετε, μηδὲ πειραστὴν ἀποδειχθῆναι τῆς
 20 χάριτος· μηδὲ λύκος τὴν τῶν προβάτων ἐκλογὴν ἀποδυσάμενος
 γένωμαι, μηδαμῶς ἀρνήσομαι, ὃν ἅπαξ ὡμολόγησα. Μὴ ζημιωθῶ
 τὴν δόξαν ἐκείνην, ἣν εἶδον τὰ στοιχεῖα σαλεύουσα, μὴ μου κατή-
 γορος ὁ δῆμος τῆς κτίσεως γένηται, ὅτιπερ τοῦτον παρέβην, δι' ὃν
 οὐρανὸς τὰς οἰκείας ὄψεις ἐκάλυψεν, καὶ ἔδυσεν ὁ ἥλιος τὰ τῶν
 25 λαμπάδων ἄρματα, καὶ ἡ μὲν ἡμέρα τὸ στάδιον τοῦ φωτὸς παρητή-
 σατο, καὶ ἡ δὲ νύξ πρὸς θίαν εἴλκετο· τοῦ σταυροῦ γὰρ τὸ βάρος
 οὐχ ὑψίστατο, καὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς θεομαχίας παρεῖτο τὸ ἔγκλημα.
 Ταῦτα ἐγὼ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ ταῖς οἰκείαις ὄψεσιν ἰστόρησα·
 πῶς τοίνυν σκορπίσω τοσοῦτων μοι ἀγαθῶν πλοῦτον; οὐδὲ γὰρ
 30 ἀγγέλων τὰς μέμψεις ὑποστήσομαι.

ι. Ἐτι δὲ λαλοῦντος ταῦτα τοῦ μακαρίου Λογγίνου, ἡ ξινωρὶς
 τῶν σὺν αὐτῷ στρατιωτῶν, ἡ τὴν ἐπὶ θάνατον ψῆφον παρὰ Καί-
 σαρος λαχοῦσα, ἔφθασεν. Φαιδρῶ δὲ αὐτοῖς προσώπῳ καὶ περι-
 χαρεῖ λίαν ὁ μακάριος Λογγίνος συνήντησεν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἅμα
 35 καὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν καταφιλήσας, καὶ ἔφη πρὸς αὐτούς· Χαί-

Γιατί σ' αὐτοῦς πού ἦρθαν γιά νά σέ σφάξουν ἔστρωσες πολυδάπανο δεῖπνο, καί τοὺς παρέθεσες τραπέζι ὄχι μόνο μιὰ μέρα, ἀλλὰ καί δύο καί τρεῖς; Δέν ἔβλεπες ἄραγε ὅτι μέ τὸ κρασι μᾶς κερνοῦσες τὸ αἷμα σου πού ζητούσαμε ἀπὸ σένα; Τώρα τί πρέπει νά ποῦμε; Τί νά κάνουμε, ἢ τί μποροῦμε νά σκεφθοῦμε γιά σένα; Πῆγαινε σὸ καλό, παίρνοντας σὰν ἀμοιβή γιά τὴ φιλοξενία ἀπὸ μᾶς τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸν θάνατο, γιατί ἐμεῖς πιά δέν τολμᾶμε νά τραβήξουμε τὸ ξίφος ἐπάνω σου, παραλύει τὸ χέρι μας ἀπὸ τὴ φιλοξενία, ντρεπόμαστε τὸ τραπέζι, φοβούμαστε τὸν Θεὸ, τὸν προστάτη τῆς φιλοξενίας. Εἶναι προτιμότερο γιά μᾶς νά κινδυνέψουμε ἀπὸ τὸν Πιλάτο, παρὰ νά ἀφარέσουμε τὸ κεφάλι τοῦ Λογγίνου. Πῶς θὰ ἀντέξουμε νά ἔχουμε τύψεις συνειδήσεως σὲ ὅλη μας τὴ ζωὴ, καί νά βλέπουμε νά τρῶνε μαζί μας οἱ λεγόμενοι αἰμοχαρεῖς δαίμονες; Καί πῶς θὰ βάλουμε ἐπάνω σου τὰ χέρια μας; Θὰ παραλύσουν ὄχι μόνο τὰ χέρια, ἀλλὰ καί τὰ πόδια καὶ ὅλοκληρο τὸ σῶμα μας, ἂν τὸ κάνουμε αὐτὸ, ἂν γίνουμε φονιάδες αὐτοῦ πού μᾶς εὐεργέτησε καὶ μᾶς φιλοξένησε.

9. Αὐτὰ βέβαια ἔλεγαν ἐκεῖνοι στὸν μακάριο Λογγίνο, ἀλλὰ δέν ἔπεισαν τὸν πρόθυμο καὶ θαρραλέο ἀθλητὴ νά ἐγκαταλείψει τὸν ἀγῶνα γιά τὸν Κύριο καὶ Σωτῆρα Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος τοὺς ἀπάντησε μὲ θάρρος λέγοντας· Μὴ θελήσετε νά φανῶ προδότης τῆς ζωῆς, οὔτε νά θέσω σέ πειρασμὸ τὴ χάρη, οὔτε νά γίνω λύκος, ἀποβάλλοντας τὴν ἐκλογὴ τῶν προβάτων, οὔτε νά ἀρνηθῶ μ' ὅποιονδήποτε τρόπο ἐκεῖνον πού ὁμολόγησα μᾶ γιά πάντα. Μὴ θελήσετε νά χάσω τὴ δόξα ἐκείνη πού εἶδα νά κάνει τὰ στοιχεῖα τῆς φύσης νά τρέμουν, ὡς μὴ μοῦ γίνει κατήγορος ὅλη ἡ κτίση, ἐπειδὴ ἀρνήθηκα ἐκεῖνον γιά τὸν ὁποῖο ὁ οὐρανὸς κάλυψε τὰ μάτια του, καὶ ἔδυσε ὁ ἥλιος τὰ ἄρματα τῶν φώτων του, ὥστε ἡ ἡμέρα νά διακόνει τὴ διάρκεια τοῦ φωτός, καὶ ἡ νύχτα νά βιασθεῖ νά ἔρθει, ἐπειδὴ δέν ἄντεχε τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ, καὶ δέν ὑπέφερε τὸ ἔγκλημα τῆς Ἰουδαϊκῆς θεομαχίας. Αὐτὰ ἐγὼ τὰ ἔζησα μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια. Πῶς τώρα νά σκορπίσω τὸν πλοῦτο τόσων μεγάλων ἀγαθῶν; ἄλλ' οὔτε καὶ μπορῶ νά ὑποστῶ τίς κατηγορίες τῶν ἀγγέλων.

10. Καὶ ἐνῶ ἀκόμα μιλοῦσε ὁ μακάριος Λογγίνος, ἔφθασαν οἱ δύο στρατιῶτες πού ἦταν μαζί του, τοὺς ὁποίους συμπεριελάμβανε ἡ θανατικὴ ἀπόφαση τοῦ Καίσαρα. Ὁ μακάριος Λογγίνος τοὺς προῦπάντησε μὲ γελαστὸ καὶ χαροῦμενο πρόσωπο, καὶ καταφιλώντας τὰ

ρετε, ὧ συστρατιῶται Χριστοῦ καὶ νικηταὶ τῶν θείων ἀγώνων, καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· χαίρετε, ὅτι ἡ πρὸς οὐρανὸν πύλη ἀνέωγεν ἡμῖν, καὶ μέλλουσιν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παραλαμβάνειν τὰς ἡμετέρας ψυχάς, καὶ προσφέρειν αὐτὰς τῷ μονογε-
 5 νεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ἴδου τὰς λαμπάδας ὄρω καὶ τοὺς στεφάνους κατοπτεύω, καὶ τὰ βραβεῖα στοχάζομαι, μεθ' ὧν τῷ τοῦ Νυμφίου παραστησόμεθα θήματι.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἔφη τοῖς δημίσι· Εἴ τι οὖν προσετάχθητε, τὸ τάχος ποιήσατε. Ἐφησε δὲ καὶ πρὸς τὸν ἡγούμενον τῆς οἰκίας
 10 αὐτοῦ, στολὴν καθαρὰν κομίσαι αὐτῷ, ὡς ἐπὶ γάμον καὶ νυμφῶνα καλουμένῳ. Τῆς δὲ ἐλθούσης ἐνδυσάμενος αὐτήν, καὶ τῇ χειρὶ δείξας τὸν λόφον, ἐν ᾧ τὸ μακάριον αὐτοῦ σῶμα διετάξατο τεθῆναι, οὕτω τε τὸ γόνυ κάμψας χαίρων, καὶ σχηματίσας ἑαυτὸν μετὰ τῶν
 15 σὺν αὐτῷ ἐταίρων, τῶν τὸν νικηφόρον ἀγῶνα διανυσάντων, τὴν κεφαλὴν ἐκτέμνεται μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἰσ', καὶ ἐγγράφονται ἄμφω χοροῖς ἀποστόλων τε καὶ μαρτύρων, τούτων γὰρ τὴν ἀνδρείαν, καὶ ἐκείνων τὸν καλὸν ζῆλον ἐδείξαντο.

ια'. Τότε λαβόντες οἱ δήμοι τὴν κεφαλὴν τοῦ ἁγίου Λογγίνου, ταύτην προσφέρουσιν τῷ Πιλάτῳ· καὶ γὰρ πρὸς χάριν τῶν Ἰου-
 20 δαίων τοῦτο πεποιήκεν, περὶ ὧν ἔλαβε χρημάτων. Ὡς δὲ ἤνεγκαν οἱ δήμοι τὴν κεφαλὴν τοῦ ἁγίου εἰς Ἱερουσαλήμ, προστάττει ὁ Πιλάτος ἐπιδειχθῆναι αὐτήν τοῖς Ἰουδαίοις, τοῖς διψῶσιν τὸν θάνατον αὐτοῦ, καὶ πολλοῦ χρυσίου τὸ δρᾶμα πωλήσας τοῖς εἰωθόσι χρήμα-
 25 σιν ὠνεῖσθαι τὰ τῶν δικαίων αἵματα. Καὶ εἴθ' οὕτω προστάττει ὁ Πιλάτος ῥιφῆναι τὴν τιμίαν κεφαλὴν τοῦ ἁγίου Λογγίνου ἔξω πρὸ τῆς πύλης τῆς πόλεως, τὴν φοβερὰν μὲν τοῖς δαίμοσι, τοῖς δὲ ἀγγέ-
 30 λοις ἐτέραστον, καὶ στοιχείοις θαναταζομένην. Ἐκεῖτο τοίνυν πρὸς τῆς πύλης ὥσπερ τις θησαυρὸς ἄσυλος, κόπρου δὲ πλείστης οὕσης ἐκεῖσε, ἀδλαθῆς διεφυλάχθη ὁ πολυτίμητος τοῦ Χριστοῦ μαργαρί-
 35 τῆς, καὶ τάφος αὐτῷ τέως μᾶλλον δὲ κιβωτὸς ἢ κόπρος ἦν, μακροθυμοῦντος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ ἐν τούτῳ, οἰκονομίας χάριν.

ιβ'. Χήρα γὰρ τις γυνή, τῆς αὐτῆς τῶν Καππαδοκῶν χώρας ὑπάρχουσα, μονογενοῦς τέκνου μήτηρ, τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος ἀποβαλοῦσα, πίστει τὸ πάθος νικήσασα, μετὰ τοῦ μονογενοῦς
 35 τέκνου τὴν Ἱερουσαλήμ κατέλαβεν, ἐνθάδε προσδοκῶσα τῇ προ-

μάτια καὶ τὸν τράχηλό τους, τοὺς εἶπε· Χαίρετε, συστρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ καὶ νικητῆς τῶν θεικῶν ἀγώνων καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Νὰ χαίρεσθε, γιατί ἡ πύλη ποὺ ὄδηγεῖ στὸν οὐρανὸ ἀνοιξε γιὰ μᾶς, καὶ πρόκειται οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ νὰ παραλάβουν τίς ψυχές μας καὶ νὰ τίς προσφέρουν στὸν μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Νά, βλέπω τίς λαμπάδες καὶ διακρίνω τὰ στεφάνια καὶ σκέφτομαι τὰ βραβεῖα, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ σταθοῦμε μπροστὰ στὸ δῆμα τοῦ Νυμφίου.

Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτά, λέγει στοὺς δημίους· Κάνετε λοιπὸν τὸ γρηγορώτερο αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο διαταχθήκατε. Εἶπε τότε στὸν ἐπιστάτη τοῦ σπιτιοῦ του νὰ τοῦ φέρει καθαρὴ στολή, σὰν νὰ εἶναι καλεσμένος σὲ γάμο καὶ σὲ νυμφῶνα. Καὶ ὅταν ἡ στολή ἦρθε, τὴ φόρεσε, καὶ δείχνοντας μὲ τὸ χέρι του τὸν λόφο, ὅπου εἶχε διατάξει νὰ θάψουν τὸ μακάριο σῶμα του, καὶ ἀφοῦ λύγισε τὰ γόνατά του καὶ ἀγκαλιάστηκε μὲ τοὺς φίλους του, μὲ τοὺς ὁποίους εἶχε διανύσει τὸν νικηφόρο ἀγώνα, ἀποκεφαλίστηκε στὶς δεκαέξι τοῦ μήνα Ὀκτωβρίου, καὶ γράφτηκαν ὅλοι στοὺς χοροὺς τῶν ἀποστόλων καὶ μαρτύρων, γιατί εἶχαν δείξει τὴν ἀνδρεία καὶ τὸν ζῆλο ἐκείνων.

11. Τότε οἱ δήμοι πῆραν τὸ κεφάλι τοῦ ἀγίου Λογγίνου καὶ τὸ πρόσφεραν στὸν Πιλάτο, γιατί αὐτὸ τὸ εἶχε κάνει γιὰ χάρη τῶν Ἰουδαίων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶχε πάρει χρήματα. Μόλις ὅμως οἱ δήμοι ἔφεραν τὸ κεφάλι τοῦ ἀγίου στὴν Ἱερουσαλήμ, διάταξε ὁ Πιλάτος νὰ τὸ δείξουν στοὺς Ἰουδαίους, ποὺ διψοῦσαν τὸν θάνατό του, καὶ εἶχε πωλήσει γιὰ πολὺ χρυσάφι τὸ ἔγκλημα σ' αὐτοὺς ποὺ συνήθιζαν νὰ ἔξαγοράζουν μὲ χρήματα τὰ αἵματα τῶν δικαίων. Στὴ συνέχεια ὁ Πιλάτος διέταξε τὸ τίμο κεφάλι τοῦ ἀγίου Λογγίνου νὰ πεταχτεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν πύλη τῆς πόλεως, τὸ κεφάλι ποὺ ἦταν φοβερό γιὰ τοὺς δαίμονες, καὶ ἀξιαγάπητο στοὺς ἀγγέλους, καὶ θαυμαζόταν ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς κτίσεως. Βρισκόταν λοιπὸν κοντὰ στὴν πύλη σὰν ἓνα ἀσύλητος θησαυρός, καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖ ὑπῆρχε πολλὴ κοπριά, διαφυλάχθηκε σῶος ὁ πολύτιμος μαργαρίτης τοῦ Χριστοῦ, καὶ τελικὰ ἡ κοπριά ἐγινε τάφος, ἢ καλύτερα κιβωτός, ἐπειδὴ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ἔδειξε καὶ σ' αὐτὸ τὴ μακροθυμία του, γιὰ λόγους οἰκονομίας.

12. Κάποια γυναίκα, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν ἴδια χώρα τῶν Καππαδοκῶν, μητέρα μονογενοῦς παιδιοῦ, ἡ ὁποία εἶχε χάσει τὰ μάτια της, νικώντας τὸ πάθος της μὲ τὴν πίστη, ἦρθε μὲ τὸ μοναχοπαίδι της στὴν Ἱερουσαλήμ, ἐλπίζοντας ἐδῶ μὲ τὴν προσκύνηση τῶν ἀγίων

σκυνήσει τῶν ἀγίων τόπων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπολαβεῖν. Ὡς οὖν χει-
 ραγωγουμένη ὑπὸ τοῦ ἰδίου τέκνου συνῆγεν τὸν χοῦν τῆς γῆς, καὶ
 τοῖς ἰδίοις ὀφθαλμοῖς ἐσκέπτετο καταπλάσασθαι τοῦτον, ἴσως ἐν
 αὐτῷ εὐρίσκειν προσδοκῶσα τοῦ φωτὸς κολλύριον πρὸς τὸ ἀναβλέ-
 5 ψαι, ἀθρόον ἐπῆλθεν νόσος τῷ μονογενεῖ αὐτῆς υἱῷ, καὶ ἀφήρπασεν
 αὐτὸν ἐκ τῶν μητρικῶν χειρῶν. Τότε διπλοῦν αὐτῇ τὸ σκότος τῶν
 ὀφθαλμῶν ἐπῆλθεν, καὶ τελείως ἀπεσβέννυτο τῷ δρυμντάτῳ πάθει
 τῆς συμφορᾶς ἣ δὲ οἰκτρὰς φωνὰς βοῶσα, πρὸς τὸν Θεὸν ἔλεγεν·
 Ἔως πότε, Κύριε, ἐπιλήση μου εἰς τέλος; ἔως πότε ἀποστρέφεις τὸ
 10 πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; ἔως τίνος θήσομαι βουλὰς ἐν ψυχῇ μου,
 ὀδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός; Ἐπίβλεψον, εἰσάκουσον,
 ἐλέησόν με, Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μὴ
 ποτε ὑπὸ τῆς περισσοτέρας λύπης καὶ ὀδύνης καταποθῶ εἰς θάνα-
 15 τόν. Κύριε, μὴ μόνῃ ἐγὼ ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτωλὸς τυγχάνω, ὅτι τὰς
 δίκας ταύτας δρυμντάτας εἰσπράττομαι; Δέσποτα, μὴ χείρων εἰμί
 τῆς πόρνης, ἣν προσεδέξω μύρον σοι προσκομίζουσαν, ἐμὲ δὲ τὴν
 ταλαίπωρον μόνῃν καὶ τὸ φῶς ἐστέρησας, καὶ τὸν μονογενῆ μου
 υἱὸν ἔλαβες, καὶ οὐκ ἔστιν μοί ποθεν ἐλπίς σωτηρίας;

ιγ'. Ὡς δὲ ἦν ἐν πολλῇ θλίψει καὶ ἀπαραμυθῆτῳ πένθει, φαίνε-
 20 ται αὐτῇ καθ' ὕπνον ὁ μακάριος Λογγῖνος, καὶ πάντα αὐτῇ τὰ καθ'
 ἑαυτὸν διηγήσατο. Ἐγὼ εἰμι, λέγων, Λογγῖνος ὁ Ἐκατόνταρχος, ὁ
 ὁμολογήσας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅτι
 ἀληθῶς Θεοῦ Υἱός ἐστιν οὗτος ὅθεν ἀποκαλύπτω σοι, ὅτι Πιλάτος
 κατ' ἐμοῦ ψευδῆ δημηγορήσας ἐρεθίζει τὸν Καίσαρα, καὶ ἀποτέμνει
 25 μου τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐνταῦθα κομίζει, καὶ ῥίπτει ἔξω τῆς πόλεως,
 Ἰουδαίων δὲ παῖδες χρημάτων ὠνῆ καὶ τοῦτο συνεφώνησαν. Κό-
 προς τοίνυν πλείστη αὐτῇ σεσῶρευται, ὥστε σοι ἔδει φυλαχθῆναι
 τὸν κλῆρον τοῦτον πρὸς ἰατρείαν ἅμα γὰρ αὐτὴν ἀνακαλύψεις, τοὺς
 ὀφθαλμούς σου ἀπολήψει, εἴθ' οὕτω παραστήσω σοι καὶ τὸν παῖδα
 30 ζῶντα μετὰ δόξης, ὅτι σου τὸ πένθος οὐ μετρίως παρακαλέσει.

ιδ'. Τούτοις οὖν τοῖς λόγοις παρακληθεῖσα ἡ γυνή, ὁμοῦ καὶ
 νευρωθεῖσα ὡς ἀνδρεία καὶ πιστή, πρὸς τὸ ἔργον ἠπειέγετο, χειρα-
 γωγηθεῖσα πρὸς τὸν χῶρον, ἐν ᾧ κόπρον σωρευθῆναι ἐμάνθανε
 παρὰ τῶν αὐτὴν ὀδηγούντων, καὶ αὐτῶν πιστῶν ὄντων· ἤδη δὲ
 φθασάντων εἰς τὸν προκειμένον τόπον, ἄρχεται ὀρύσσειν ταῖς ἰδί-

τόπων νά ξαναβρεῖ τὸ φῶς της. Καθὼς λοιπὸν χειραγωγούμενη ἀπὸ τὸ παιδί της μάζευε χῶμα ἀπὸ τὴ γῆ, καὶ σκεφτόταν νά ἐπαλείψει μὲ αὐτὸ τὰ μάτια της, ἐλπίζοντας πὼς ἴσως μὲ αὐτὸ βρεῖ τὸ φάρμακο καὶ ἀνακτήσει τὸ φῶς της, ξαφνικὰ βρῆκε κάποια ἀρρώστια τὸν μοναχογιό της καὶ τὸν ἄρπαξε ἀπὸ τὰ μητρικά της χέρια. Τότε ἐγινε διπλὸ τὸ σκοτάδι τῶν ματιῶν της, καὶ σβήστηκε τελείως μὲ τὴ δριμύτερη συμφορὰ πού τὴ βρῆκε. Ἔτσι βγάζοντας γοερὲς κραυγὲς ἔλεγε στὸν Θεό· «Μέχρι πότε, Κύριε, θὰ μὲ ξεχνᾷς ἐντελῶς; Μέχρι πότε θὰ ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπό σου ἀπὸ μένα; Μέχρι πότε θὰ κάνω σχέδια στὴν ψυχὴ μου, καὶ ἡ καρδιά μου θὰ δοκιμάζει θλίψεις νύχτα καὶ μέρα; Ρίξε τὸ βλέμμα σου, εἰσάκουσέ με, Κύριε Θεέ μου, καὶ φώτισε τὰ θυσιζόμενα στὸ σκοτάδι μάτια μου, μήπως ἀπὸ τὴν μεγάλη μου λύπη καὶ ὀδύνη παραδοθῶ στὸν θάνατο»⁴. Κύριε, μήπως μόνο ἐγὼ εἶμαι ἁμαρτωλὴ πάνω στὴ γῆ, καὶ δέχομαι τίς σκληρὲς αὐτὲς τιμωρίες; Κύριε, μήπως εἶμαι χειρότερη ἀπὸ τὴν πόρνη, τὴν ὁποία δέχθηκες ὅταν σοῦ πρόσφερε μύρο, ἐνῶ ἐμένα τὴν ταλαίπωρη καὶ τὸ φῶς μου στέρησες, καὶ τὸν μοναχογιό μου τὸν πῆρες, καὶ δὲν ἔχω ἀπὸ ποῦ νά ἐλπίσω σωτηρία;

13. Καὶ ἐνῶ βρισκόταν σὲ μεγάλη θλίψη καὶ ἀπαρηγόρητο πένθος, ἐμφανίσθηκε σ' αὐτὴν στὸν ὕπνο της ὁ μακάριος Λογγίνος καὶ τῆς διηγήθηκε ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ αὐτόν, λέγοντας· Ἐγὼ εἶμαι ὁ Λογγίνος ὁ ἑκατόνταρχος, πού ὁμολόγησα, ἐνῶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς βρισκόταν ἐπάνω στὸν σταυρό, ὅτι εἶναι πραγματικὰ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Σοῦ ἀποκαλύπτω λοιπὸν ὅτι ὁ Πιλάτος, λέγοντας ψέματα ἐναντίον μου, ἐρέθισε τὸν Καίσαρα καὶ μου ἔκοψε τὸ κεφάλι καὶ φέροντάς το ἐδῶ, τὸ ἔρριξε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, πρᾶγμα πού τὸ συμφώνησαν οἱ Ἰουδαῖοι ἔξαγοράζοντάς τον μὲ χρήματα. Ὅμως συσσωρεύθηκε πολλὴ κοπριὰ πάνω στὸ κεφάλι μου, ὥστε νά ἐπιφυλαχθεῖ σὲ σένα ὁ κληρὸς αὐτὸς γιὰ νά θεραπευθεῖς. Γιατί, μόλις τὸ ἀνακαλύψεις, θὰ βρεῖς τὸ φῶς σου, καὶ τότε θὰ σοῦ παρουσιάσω καὶ τὸν γιό σου ζωντανὸ δοξασμένο, καὶ θὰ σοῦ παρηγορήσει πολὺ τὸ πένθος.

14. Ἀφοῦ λοιπὸν μὲ τὰ λόγια αὐτὰ παρηγορήθηκε ἡ γυναίκα, ἀλλὰ καὶ ἐνδυνάμωσε, σὰν ἀνδρεία καὶ πιστὴ πού ἦταν, βιαζόμενη νά ἀρχίσει τὸ ἔργο, ὀδηγήθηκε στὸν χῶρο ὅπου εἶχε συσσωρευθεῖ ἡ κοπριὰ, ὅπως πληροφορήθηκε ἀπὸ τοὺς ὀδηγούς της, πού ἦταν καὶ αὐτοὶ πιστοί. Μόλις ἔφθασαν στὸν ὀρισμένο τόπο ἀρχισε νά σκάβει μὲ

4. Ψαλμ. 12, 2-4.

αἰς χερσίν ὄθεν προνοία Θεοῦ τάχιον εὐρουῖσα τὴν τιμίαν τῷ Θεῷ
 κεφαλὴν, παραχρῆμα τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνα ἐθεάσατο. Περιπτυσ-
 μένη δὲ καὶ πλύνασα μετὰ πάσης σπουδῆς, καὶ μύροις ἐντίμοις
 ἐπαλείψασα, ἐπανερχεται ἐπὶ τὴν πόλιν, φέρουσα τὸν τίμιον καὶ
 5 ἄσυλον μαργαρίτην, ἔνθα ἐξενίζετο. Καὶ δὴ τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ πάλιν
 ἐπιστάς αὐτῇ ὁ μακάριος Λογγῖνος ἔχων τὸν αὐτῆς υἱὸν παρὰ τὴν
 ἑαυτοῦ πλευρᾶν, λαμπρὸν καὶ μειδιῶντα, καὶ ὡσπερ νυμφίου στο-
 λὴν ἔχοντα, λέγει πρὸς αὐτήν· Γύναι, ἴδε, ὃν ἐπόθεις, οὗτός ἐστιν ὁ
 μονογενῆς σου υἱός, ὃν ἀρπασθῆναι τῶν σῶν χειρῶν ἐνόμισας· Θε-
 10 ὸς δὲ αὐτὸν ἐλευθερώσας ἐκ τοῦδε τοῦ φθαρτοῦ καὶ προσκαίρου
 βίου εἰς τὴν ἄνω βασιλείαν ἐστράτευσεν. Καὶ νῦν σὺν ἐμοὶ ἔχω
 αὐτόν, παρὰ γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἔλαβον αὐτόν, καὶ τῆς ἐμῆς δεξιᾶς
 οὐδέποτε ἀποστήσεται. Ὅθεν τοίνυν λαβοῦσα τὴν ἐμὴν κεφαλὴν
 καὶ τοῦ σοῦ παιδὸς τὸ σῶμα ἐν μιᾷ λάρνακι παράδος, καὶ μηκέτι
 15 τὸν μονογενῆ σου υἱὸν δάκρυε· μεγάλη γὰρ αὐτῷ σὺν ἐμοὶ δόξα
 δεδώρηται παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, καὶ θωμὸς ἱερός, καὶ
 θυσίαι μυστικαὶ καὶ πολυῦμητοι χορεῖαι, καὶ πανηγύρεις πάνδη-
 μοι, ἄλλα τε πολλὰ πρὸς τούτοις, ἃ οὐ δυνατὸν ἐπὶ τῆς γῆς τελει-
 σθαι· ἐν οὐρανῷ δὲ «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδεν, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν,
 20 οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη», ἅπερ ἡμῖν ὁ Θεός, ἔργω
 καὶ λόγῳ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐνδειξάμενος ἀγάπην, παρεσκεύασεν.
 πολλάκις μὲν νύκτωρ, πολλάκις δὲ μεθ' ἡμέραν φαινόμενος, καὶ οὐ
 16. Τούτους τοὺς λόγους ἡ τοῦ νεανίσκου μήτηρ ὡς Ἱεροπρο-
 φήτου δεξαμένη προστάγματα, εὐθέως ἀναστᾶσα εἰς τὴν πατρίδα
 25 ὤρμησεν· ἔλαβε δὲ καὶ τὴν πάντμον καὶ ἱερὰν κεφαλὴν, τοῦ ἁγίου
 Λογγίνου λείψανον, καὶ ἀπέθετο φαιδρῶς καὶ περιχαρῶς, καθὼς
 αὐτῇ προσέταξεν ὁ ἅγιος Λογγῖνος ἐν κώμῃ λεγομένῃ Σανδράλης
 (ἐκεῖθεν γὰρ ἦν ὁ ἅγιος Λογγῖνος) πρὸς ἑαυτήν ἀναφωνοῦσα καὶ
 λέγουσα ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ τῇ γλώττῃ κηρύττουσα· Οἶδα μὲν, ὅτι
 30 τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. Ὁφθαλ-
 μούς ἐζήτουν σαρκός, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τοὺς τοῦ Πνεύματος ἔλα-
 βον· ἐλύπει με ζημία τέκνου, ἀλλ' ἰδοὺ τὸν κληρονόμον ἔχω μετὰ
 δόξης βασιλικῆς, τῷ Θεῷ παριστάμενον πορφυροφόρον τὸν νεα-
 νίαν ἀναρῶ, πολυευπρεπῆ κατοπτεύω τὸν μείρακα Ἀστεροπρό-
 35 σωπος ὁ παῖς, καὶ τῇ μητρὶ προσγελῶν, καὶ παρὰ τὴν πλευρᾶν
 Λογγίνου ἀστράπτων, ὡς φωσφόρος παρὰ τὴν ἡλιακὴν ἀκτῖνα,

τὰ ἴδια τῆς τὰ χέρια. Ἔτσι, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, βρίσκοντας πολὺ γρήγορα τὸ τίμιον γιὰ τὸν Θεὸ κεφάλι, εἶδε ἀμέσως τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου. Καὶ ἀφοῦ τὸ ἀγκάλιασε καὶ τὸ ἔπλυνε μὲ πολλὴ διασύνη, καὶ τὸ ἄλειψε μὲ ἀκριβὰ μύρα, ἐπιστρέφει στὴν πόλιν φέροντας τὸ ἀσύλητο μαργαριτάρει ἐκεῖ ὅπου τὴν φιλοξενούσαν. Τὴν ἐπόμενη νύχτα παρουσιάσθηκε πάλι σ' αὐτὴν ὁ μακάριος Λογγίνος ἔχοντας στὸ πλευρὸ τοῦ τὸν γιό τῆς, λαμπρὸ καὶ γελαστό, μὲ στολὴν σὰν νὰ ἦταν γαμπρός, καὶ τῆς λέγει· Κυρία, νὰ αὐτὸς ποὺ ποθοῦσες· αὐτὸς εἶναι ὁ μοναχογιὸς σου, ποὺ νόμισες πὼς ἀρπάχθηκε ἀπὸ τὰ χέρια σου. Ὁ Θεὸς τὸν ἐλευθέρωσε ἀπὸ αὐτὴ φθαρτὴ καὶ πρόσκαιρη ζωὴ, καὶ τὸν στραύτευσε στὴν οὐράνια βασιλεία. Καὶ τώρα τὸν ἔχω μαζί μου, γιὰτὶ τὸν πῆρα ἀπὸ τὸν Σωτήρα, καὶ δὲν θὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὰ δεξιὰ μου. Γι' αὐτὸ λοιπὸν πάρε τὸ κεφάλι μου καὶ τὸ σῶμα τοῦ παιδιοῦ σου καὶ τοποθέτησέ τα σὲ μιὰ λάρνακα, καὶ μὴ ξαναδακρῦσεις τὸν γιό σου. Γιατὶ τοῦ δωρήθηκε μαζί μὲ μένα μεγάλη δόξα ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό, καὶ ἱερὸς βωμὸς, καὶ θυσίαις μυστικῆς καὶ πολυῦμητες χορωδίες, καὶ πάνδημες πανηγύρεις, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ, τὰ ὅποια δὲν μποροῦν νὰ τελεσθοῦν πάνω στὴ γῆ, ἀλλὰ μόνο στὸν οὐρανὸ «τὰ ὅποια μὰτι δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἄκουσε καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαβε»⁵, τὰ ὅποια ἐτοίμασε ὁ Θεὸς γιὰ μᾶς μὲ λόγια καὶ ἔργα, δείχνοντας τὴν ἀγάπην του γιὰ μᾶς.

15. Ἀφοῦ δέχθηκε τὰ λόγια αὐτὰ ἢ μητέρα τοῦ νεαροῦ ὡς προστάγματα ἱεροῦ προφήτη, ἀμέσως σηκώθηκε καὶ ἔφυγε γιὰ τὴν πατρίδα τῆς, πῆρε ὅμως καὶ τὸ πάντιμον καὶ ἱερὸ κεφάλι, λείψανον τοῦ ἀγίου Λογγίνου, καὶ τὸ κατὰθεσε μὲ χαρὰ ὅπως τὴν διέταξε ὁ ἅγιος Λογγίνος σὲ μιὰ κώμη ποὺ λέγεται Σανδράλης (γιατὶ ἀπὸ ἐκεῖ καταγόταν ὁ ἅγιος Λογγίνος), φωνάζοντας μέσα στὴν καρδιά τῆς, καὶ κηρύττοντας μὲ τὴ γλώσσα τῆς· Γνωρίζω ὅτι «σ' αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦν τὸν Θεό, συνεργοῦν ὅλα γιὰ τὸ καλό»⁶. Ζητοῦσα μάτια σαρκικὰ, καὶ μαζί μὲ αὐτὰ ἔλαβα καὶ τὰ μάτια τοῦ Πνεύματος. Μὲ στενοχωροῦσε ἡ ἀπώλεια τοῦ παιδιοῦ μου, καὶ νὰ ἔχω τὸν κληρονόμον μου μὲ βασιλικὴ δόξα νὰ εἶναι κοντὰ στὸν Θεό. Βλέπω τὸν νέο νὰ φορεῖ πορφύρα, παρατηρῶ τὸν ἔφηβον νὰ εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ πολλὴ εὐπρέπεια. τὸ πρόσωπον τοῦ παιδιοῦ λάμπει σὰν ἀστέρη, χαμογελᾷ στὴ μητέρα του, καὶ ἀστράφτει στὸ πλευρὸ τοῦ Λογγίνου, καὶ σὰν αὐγερινὸς δίπλα στὶς ἀκτίνες τοῦ

5. Α' Κορ. 2, 9.

6. Ρωμ. 8, 28.

κατ' ὄναρ μόνον, ἀλλὰ μὴν καὶ φανερώς ἐμφανίζεται μοι μαρτύρων
 τρόπῳ κληρὸς δὲ αὐτοῦ μετὰ προφητῶν, καίτοι θίον τῶν προ-
 φητῶν οὐ ζήσαντος, καὶ μετὰ Λογγίνου σταυροφορεῖ, καὶ τὸ σε-
 μνὸν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπιφέρεται τρόπαιον, καὶ μεταξὺ
 5 ἀγγέλων κηρύττει, τὸ καὶ μέσον τοῦ δήμου τῶν ἀρχαγγέλων κέ-
 κραγεν· «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος», ὡς Λογγίνου μαθητῆς.
 Ὅσα τε τὰ Σεραφίμ Λογγίνῳ παραχωρεῖ δοξάζειν (καὶ οὐκ ἀντι-
 κρούει τὰ Σεραφίμ καὶ Χερουθίμ ὑμνολογοῦσιν) φθέγγεται καὶ
 αὐτὸς φωνὴν ἱεράν, ὑμνολόγον, τροπαιοῦχον, μυστικὴν, ἐπινίκιον
 10 «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἐστὶν οὗτος»· καὶ ἔστιν καὶ ἔσται· ὅπερ γὰρ
 εἶχεν πρὸ τῶν αἰῶνων, καὶ εἰς αἰῶνας ἔξει. Αὐτὸς παλαιοῖ τοὺς
 αἰῶνας, μένει δὲ αὐτὸς ἀπαλαίωτος, ἡ γὰρ βασιλεία αὐτοῦ βασι-
 λεία αἰώνιος, καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα οὐ διαφθαρήσε-
 ται.

15 ις. Ἐγὼ Ἡσύχιος πρεσβύτερος Ἱεροσολύμων πολλὰ ἐρευνή-
 σασ, μετὰ πολλοῦ καμάτου ἠδυνήθην εὑρεῖν τοῦ ἁγίου Λογγίνου
 τοῦ Ἐκατοντάρχου, τοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ εἰπόντος,
 «Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος», τὸ μαρτύριον· εὔρον δὲ αὐτοῦ ἐν
 σχεδαρίῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως, καὶ συνέταξα
 20 αὐτοῦ τὴν ὁμολογίαν μετὰ καὶ τοῦ ἐγκωμίου. Λοιπὸν οἱ φοβούμε-
 νοι τὸν Κύριον πιστωθήτωσαν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ ἅγιος
 Λογγίνος ὁ Ἐκατόνταρχος, ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ὁμολο-
 γήσας· αὐτόν, οὗ τῇ πρεσβείᾳ καὶ παρακλήσει διαφυλαχθεῖσαν
 ἅπαντες, οἳ τε ἀναγινώσκοντες αὐτὸ καὶ οἱ ἀκούοντες, ἐν Χριστῷ
 25 Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, καὶ ἡ βασιλεία τοῦ
 Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ἡλίου, ἐμφανίζεται πολλές φορές τῆ νύχτα καὶ ἄλλες φορές τὴν ἡμέρα, καὶ ὄχι μόνο στὸν ὕπνο μου, ἀλλὰ καὶ φανερὰ ἐμφανίζεται σὲ μένα μὲ τὸν τρόπο τῶν μαρτύρων. Ἔχει θέση μαζί μὲ τοὺς προφῆτες, ἂν καὶ δὲν ἔζησε ζωὴ προφητῶν· βαστάζει σταυρὸ μαζί μὲ τὸν Λογγίνο· φέρει τὸ σεμνὸ τροπαιο τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ κηρύττει ἀνάμεσα στοὺς ἀγγέλους, φωνάζοντας μέσα στὸ πλῆθος τῶν ἀρχαγγέλων· «Πραγματικὰ ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ αὐτός», ὡς μαθητῆς τοῦ Λογγίνου. Καὶ λέγει ὅλα ὅσα τὰ Σεραφίμ ἐπιτρέπουν στὸν Λογγίνο νὰ πιστεύει (καὶ δὲν ἀντικρούει αὐτὰ πού ψάλλουν τὰ Σεραφίμ καὶ τὰ Χερουδίμ), καὶ βγάζει καὶ αὐτὸς φωνὴ ἱερή, πού ὑμολογεῖ, πού εἶναι τροπαιοῦχος, μυστικὴ καὶ ἐπινίκια· «Πραγματικὰ αὐτὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», καὶ εἶναι καὶ θὰ εἶναι. Γιατί, ἐκεῖνο πού εἶχε πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, θὰ τὸ ἔχει καὶ αἰῶνια. Αὐτὸς παλιώνει τοὺς αἰῶνες, ἐνῶ ὁ ἴδιος μένει νέος, γιατί ἡ βασιλεία του εἶναι βασιλεία αἰῶνια, καὶ ἡ ἐξουσία του δὲν θὰ σθῆσει ποτέ.

16. Ἐγὼ ὁ Ἡσύχιος, πρεσβύτερος τῶν Ἱεροσολύμων, ἀφοῦ ἐρεύνησα πολὺ, μὲ πολὺ κόπο μπόρεσα νὰ βρῶ τὸ μαρτύριο τοῦ ἀγίου Λογγίνου τοῦ ἑκατόνταρχου, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴ σταύρωση τοῦ Χριστοῦ εἶπε· «Πραγματικὰ αὐτὸς ἦταν Υἱὸς τοῦ Θεοῦ». Καὶ τὸ βρῆκα σὲ μικρὸ φύλλο στὴ βιβλιοθήκη τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως, καὶ συνέταξα τὴν ὁμολογία του μαζί μὲ τὸ ἐγκώμιό του. Ὅσοι λοιπὸν φοβοῦνται τὸν Κύριο ἄς βεβαιωθοῦν, ὅτι αὐτὸς εἶναι πραγματικὰ ὁ ἅγιος Λογγίνος ὁ Ἐκατόνταρχος, ἐκεῖνος πού ὁμολόγησε τὸν Χριστὸ πάνω στὸν σταυρὸ. Εἶθε μὲ τὴν πρεσβεία καὶ τὴν παράκληση αὐτοῦ νὰ διαφυλαχθοῦν ὅλοι καὶ ὅσοι διαβάσουν τὸ μαρτύριο αὐτό, καὶ ὅσοι τὸ ἀκοῦνε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὅποιο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη καὶ ἡ βασιλεία τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ τώρα καὶ πάντοτε, καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί αριθμοί παραπέμπουν κατά σειρά για τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στο κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις		345 29-30.		510
1	27	346		Λευϊτικὸν	
2	16	302			
	17	302	12 2		436
3	5	306. 348. 502			438
	15	462. 530.	23 5 ἐ.		388
	22	348		5-6	378
4	5	196		Δευτερονόμιον	
	9	362	4 33		360
17	22	364	5 31		230
18	27	208	10 16		524
22	1	84	15 9		456
23	7	326	16 1 ἐ.		388
	9	394. 396	18 15		424
27	3	44	32 35		250
28	12	476		Ἰησοῦς Ναυῆ	
39	12 ἐ.	236			
49	10	424	10 12-13		232
	17	32		Βασιλειῶν Α'	
			10 10		66
3	2	510	16 7		20
5	2	482	17 49		214
7	1	510		Βασιλειῶν Β'	
12	16	378			
	21 ἐ.	328	18 24		486
23	32	476		Ψαλμοὶ	
28	32-34	538			
32	4	464	4 5		506
	31	512	7 16		338
33	20	360	12 1		508

12	2-4	554	109	3	432
	4	494		4	320
14	7	58	115	3	188
19	5	42	118	42	462
24	9	44		75	283
27	3	100		83	200
	7	464		105	440
31	6	336		128	258
	9	88	131	8	430
33	9	528	136	9	464
36	2	516	138	21-22	144
	23	212	139	14	526
37	6	104. 132	141	2	510
38	9-10	282			
39	9	488			
50	12	236	1	5	482
	19	52	18	12	470
52	6	272	21	14	488
57	12	534	42	56	312
58	10	494			
61	1	462			
	4	346	3	5	264
	10	68	5	10	44
	13	50	6	1	288
63	7	534		32-33	32
67	30	154	10	12	100
	31	136	11	3	290
	35	470	15	11	22
68	4	498	16	5	482
71	7	426		10	282
	8	426		33	290
76	3	450	26	3	88
77	19	308		27	290
79	12	476	27	2	270
84	9	534			
86	5	426			
89	4	412	1	5	232
	12	534	8	5	522
90	8	492	9	7	470
91	8	284. 520		18	470
	12	492	10	19	44
93	16	464	12	13	488
96	10	458			
100	8	474			
102	2	198	2	15	474
	10	190	4	12	

Ἰώδ

Παροιμῖαι Σολομώντος

Ἐκκλησιαστής

Ἄσμα Ἄσμάτων

	Σοφία Σολομώντος		55	1		488
1	13	302				
3	9	538			Ἰερεμίας	
	Σοφία Σειράχ		8	4		262
			12	2		532
2	14	522	13	23		354
10	13	482	28	9		262
19	1	110.114		51		262
28	15	80	51	9		60
	ᾠσηέ				Βαρούχ	
6	1	450	3	37-38		424
	3	450			Ἰεζεκιήλ	
	Ἀμώς		2	2		66
4	12	480	44	2		424. 430. 438
	Ἀββακουὺμ				Δανιήλ	
2	5	118	2	45		428
	Σοφονίας		4	24		100
			10	16		424
1	12	440			Προσευχὴ Ἀζαρία	
2	3	450				
	Ζαχαρίας		2	ἔ.		288
9	9	372			Ματθαῖος	
	Μαλαχίας		1	20		322
			2	2		422
3	1	346		5		422
4	2	424		19	ἔ.	406
	Ἡσαίας		3	1	ἔ.	406
				7		32
1	6	262		7	ἔ.	98
	16	122		10		204
7	14	432		14		348
9	2	204		16		362
33	6	450		44		152
36	6	26	4	1	ἔ.	350
40	1	346		16		204
	12	442		17		94. 110. 112. 114
	31	514		19		348
41	13-14	516		21		350
42	19	360	5	3		380
45	7	490		3	ἔ.	350. 352
52	7	546		7		358
53	12	384		8		454. 478. 486. 516

5	16-17	404	17	2	240
	19	114		5	426
	22	114	18	4	536
	28	114.212		32 Ē.	102
	42	106	19	21	72.106
	44	54		29	102
6	5-6	276		30	52
	6	108	20	16	52
	25	258		21	366
	33	76.250		25	380
	34	90		30	370
7	1	180	21	5	372
	8	116		7	370
	12	180		9	368
	21	458		12	372
	28	358		18	372
8	5	352		19	372
	14	352		33	374
	28	352	23	39	368
	29	426	24	20	60
9	1	352		36	364
	2	352	25	21	486
	18	354		21-23	46
	20	356.424	26	2	374
	23	356		14	376
10	2	358		15	378
	5	358		17	446
	16	336.362.		25	356
	32	306		26	332
	40	32		30	380
11	12	128.498		34	386
	14	348		35	446
	15	510		36	380
	17	422		38	366
	29	64.278.280.536		44	382
12	32	354		50	382
	36	114		51	384
13	28	518		52	384
	31	94		57	384
	33	94		69	386
	44	152		71	386
15	18	144	27	19	416
	19-20	178.530		32	410
16	24	106		34	390
	28	230		40-42	408
17	1	356		54	446.542.

27	63	446	15	25	390
28	1	392		32	390
	2	394. 398	16	1	394
	8	396		5	396. 398
	9	400		8	400. 404
	10	402			
	11	400			
	16	404			
	19	358	1	28	416. 426
	20	370		30	416
	32	388		32	418
				35	322. 394 434
				38	418
				79	204
			2	22-24	436
				25-26	440
				29	442
				30-31	444
				32-34	444
				35	446
			4	38	352
			5	4-6	84
				9	350
				10	350
				19	34. 352
				27	356
			6	1	180
				13	358
				17	352
				20	350. 380
				24	102
				26	274
				27	358
				30 ε.	106
				37	86. 102. 250. 254. 302
				38	180
				45	152
				46	176
			7	2	352
				16	422
			8	18	524
				26	352
				43	356
				44-47	424
				52	356
			9	27	230
				62	44
		388. 410			
		390			
1	1	346			
2	5	352			
	16	358			
	1	352			
	20	356			
3	23	356			
5	25	356			
	41	356			
	35	114			
	1	230. 356			
	37	366			
8	42	380			
9	46	370			
10	7	370			
	15	372			
	20	372			
11	1	374			
	4	374			
	4	374			
12	10	376			
	12	378			
14	26	380			
	30	386			
	32	380			
	41	382			
	46	382			
	47	384			
	66	386			
	69	386			
	72	386			
	2	392			
	21	388. 410			
	23	390			

Μάρκος

Λουκάς

10	3	362	23	16	390
	18	502		26	388. 410
	19	224		34	392
12	10	354		43	392
	47	522	24	1	392
	49	138		3	396
13	2-5	106		3-4	398
	4	284		4	398
	25	90		9	400
	31	368		10	392
	32	368		12	402
	34	368		19	448
	35	368		24	400
14	11	34		33	402
	26	114		34	404
	33	30		36-39	404
16	10	258		39	406
17	3	100		42	406
	10	46. 486		49-50	406
	21	74. 150. 238. 250.		50-51	408
	22	370		51	406
18	1	72. 264		53	408
	1-8	498	25	78	386
	2-5	516			
	8	174. 176. 516.			
	14	536	1	3	152
	38	14		14	206. 320
19	35	370		21	348
	37	368		29	280
20	9	374		31	348
	38	326		39	350
21	19	306		42	350. 450
22	3	376	3	12	364
	7	378		13	364
	25	380	4	9	358
	34	380. 386		24	354
	36	384		30	358
	37	384		34	144
	39	380	5	2	352
	41	382		16	262
	49	384		37	360
	50	384		44	58. 144
	52	384	6	27	250
	54	382		41	366
	56	386	7	28	360
	59	386		36	362

Ἰωάννης

7	38	362		24	386
8	15	360		25	386
	19	360		26	386
	40	82		28	388
	44	114.362	19	2	414
9	29	422		5	414
10	8	366		6	446
	18	366		14	390
	30	364		15	206
11	5	520		17	388.410
12	1 έ.	374		29	390
	14	370		31	388
	23	362	20	1	402
	27	366		1-2	398
13	2	376		5	402
	4	380		11	396
	26	376		11-12	398
	27	378		13	394
	29	378		16	394
13	30	376	20	17	400
	37	446		18	400
	38	380.386		19	404
14	2	238		20	406
	6	152		27	406
	9	236	21	1 έ.	406
	10	236		9-10	406
	21	90			
	30	522			
15	3	96	1	2	406
	5	18. 78. 152. 468. 480. 522.		3 έ.	408
	6	480. 526		12	408
	13	292. 294		13	408
	15	152		21-22	404
	22	96	2	3	66
16	13	146		4	66
	14	354		38	146
	15	366	5	19	14
	33	292		35-37	366
17	7	414	6	2-5	262
	19	292	7	55	84
18	1	380		59	548
	4	382	9	8	84
	10	384		18	236
	13	384	10	16	338
	18	386		26	120
	22	12	12	4-5	388

Πρόξεις

15	19	452	15	4	16
19	2-6	148	Κορινθίους Α΄.		
22	16	122	1	6	292
				17	266
Ρωμαίους			23-24		446
2	1	302	24		94. 534
	11	524	25		448
	15	236. 354	2	9	290. 556
	29	134	3	18	252
3	5	290. 290		19	266
	5-6	282	4	5	98. 194. 250
	23-20	114		7	536
	23-24	282	6	11	122. 146
5	8	160		19	134
	14	170	8	1	26
6	4	124. 160		2	486
	7	124	9	24	74. 136
	9	160		25	34
	14	124	10	11	302. 334
7	14	12. 134		32	270
	23	132. 186	11	31-32	524
	24	134. 524	12	2	66
	25	134		3	466
8	2	126. 134. 142		11	42. 66
	6-8	476	13	5-7	252
	7	470. 524		13	166
	8	470	15	3	124. 130. 160. 486
	12	160		5	404
	16	158	17	27	266
	23	66	Κορινθίους Β΄.		
	28	524. 556	2	2	340
	35	158	3	3	134
	38-39	158		17	150
10	15	546		18	466
	16	144	4	16	202
	17	64	5	6	234
11	34-36	184		8	234
12	1-2	200		14	280
	2	162. 256		15	48. 200
	10	100		16	324
	19	250		29	244
13	3	252	6	7	332
	9	108	7	1	122. 126
	12	332		10	88
14	4	250			
15	2	270			

8	9	206		
	14	106	Φιλιππησίους	
10	4	332	1	24
	4-5	138	2	5-8
	5	108. 130. 232		5-10
	18	182		8
11	4	338		13
13	5	16. 74. 138	3	12
Γαλάτας			4	6
				8
			Κολοσσαεῖς	
1	10	274		
2	21	124	1	24
3	3	160	2	3
	13	280		9
	27	138. 184		21
4	6	158. 520	3	5
	26	134		
	31	160	Θεσσαλονικεῖς Α΄.	
	31 ἔ.	160	2	17
5	1	160	5	12
	16	296. 484		17
	17	52. 296. 470		19
	22	62	7	2
	22-23	150		3
	24	200	Θεσσαλονικεῖς Β΄.	
6	2	294		
	7	478	2	3
	8	30. 282	Τιμόθεον Α΄.	
Ἐφεσίους				
1	21	204	1	7
	25	338	2	2
2	3	160. 256		5
	6	124	4	8
	8	160		7
	14	532		8
3	5	334		13
	14-17	150	5	20
4	13	154. 184	6	10
	30	66. 148. 160	Τιμόθεον Β΄.	
5	8	160	2	4
	14	262		6
6	6	274	3	5
	12	72		12
	12	164	4	6
	18	256		7

		Τίτον		3	2	506
3	3		256	4	6	256
		Ἑβραίους			7	164
					17	508
2	11		180	5	1-2	104
4	12		96			Πέτρου Α΄
	13		20	2	5	134
	15		206	3	5	336
6	1-2		108		16	160
	4-6		110	4	7	258
	11		326		12	296
	20		138	5	5	256
7	2		318		8	164. 470
	3	316. 318. 320	320			Πέτρου Β΄.
	4		326			
	13	326. 328. 336	336	1	5	126
	13-14		318		9	118
	14		328	2	2	468
	19		500		22	126
9	22		334			Ἰωάννου Α΄.
10	26		110			
11	1	16. 64. 72. 74. 146	146	2	15	28
12	1		340	3	16	294
	22		156		16ξ.	354
		Ἰακώβου		4	16	206
					18	206
1	14-15		146			Ἀποκάλυψις
	17		266			
2	13	30. 110. 126	126	2	17	354

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

A

Ἄαρων 318. 510.
 Ἄβελ 334.
 Ἄβρααμ 84. 102. 118. 300. 326. 332. 340.
 362. 394. 396. 426.
 ἀγαθότης 202. 204. 268.
 ἀγαθωσύνη 470.
 ἀγαλλίασις 202. 490. 504.
 Ἄγαμέμνων 514.
 ἀγάπη 22. 26. 52. 54. 62. 76. 90. 156. 158.
 160. 166. 186. 198. 206. 212. 226. 230.
 238. 240. 244. 252. 254. 264. 288. 290.
 292. 294. 384. 420. 458. 486. 490. 500.
 538. 540.
 ἀγίασμα 430. 432.
 ἀγιασμός 50. 440.
 ἀγιωσύνη 116. 220. 222.
 ἀγνεία 20.
 ἀγνοια 18. 64. 108. 172. 190. 194. 210.
 214. 216. 218. 262. 266. 272. 280. 298.
 354. 366. 440.
 ἀγνοια καρδιακή 22.
 Ἄγκυρα 198.
 ἀγνωσία 232.
 ἀγρυπνία 14. 88. 130. 186. 192. 196.
 200. 210. 212. 246. 304. 310. 500.
 Ἄδὰμ 114. 130. 132. 136. 138. 144. 148.
 152. 160. 162. 164. 168. 170. 172. 178.
 180. 182. 218. 244. 298. 302. 306. 346.
 348. 412. 428. 432. 436. 438. 472. 502.
 544.
 Ἄδὰμ νέος 180.
 ἄδης 392.
 ἀδιακρισία 196.
 ἀδικία 20. 44. 104. 182. 254. 282. 290.
 498. 516.
 ἀδολεσχία 190.
 Ἄζυμα 378. 388.
 ἀθανασία 324. 432. 446.
 Ἄθανάσιος (ὁ Μέγας) 532.
 ἀθεΐα 96. 132.
 ἀθυμία 278. 416.
 Αἴγυπτος 406. 464. 510.
 αἱματοχυσία 334.
 αἵρεσις 332. 336. 338.
 αἵρετικὸς 420.
 αἰσχύνη 26. 68. 432. 532.

αἰχμαλωσία 204.
 ἀκαθαρσία 190. 192. 200. 210. 480. 514.
 ἀκακία 472.
 ἀκηδία 80. 194. 310. 510.
 ἀκρισία 248. 254.
 ἀκτημοσύνη 72.
 ἀλαζονεία 12. 60. 118. 194. 328.
 ἀλήθεια 12. 16. 18. 24. 30. 32. 42. 46. 50.
 52. 56. 72. 74. 76. 78. 80. 86. 94. 106.
 110. 122. 144. 146. 158. 176. 178. 194.
 220. 236. 272. 274. 276. 278. 282. 300.
 316. 318. 332. 334. 384. 392. 400. 416.
 478. 538.
 ἀλλοίωσις 66.
 ἀλλοτριώσις 170.
 Ἄλφαῖος 356. 394.
 ἀμαθία 24. 270.
 ἀμάρτημα - τα 26. 54. 70. 102. 112. 126.
 234. 254. 302. 304. 306. 446. 456. 482.
 498. 500.
 ἀμαρτία 18. 22. 24. 32. 34. 36. 38. 46. 48.
 50. 60. 62. 68. 70. 72. 76. 82. 84. 88.
 90. 96. 100. 110. 114. 116. 118. 122.
 124. 126. 128. 130. 132. 134. 136. 142.
 146. 148. 152. 154. 160. 162. 164. 170.
 182. 190. 206. 224. 240. 242. 262. 268.
 280. 282. 290. 294. 298. 304. 308. 310.
 354. 392. 412. 438. 448. 450. 474. 476.
 482. 486. 494. 498. 500. 506. 508. 516.
 520. 528. 538.
 ἀμαρτία λογική 146. 178.
 ἀμαρτία λογιστική 168.
 ἀμαρτία περιεκτική 90.
 ἀμαρτωλός, -οὶ 32. 108. 160. 244. 302.
 326. 492. 520. 526. 554.
 Ἄμβρόσιος 330.
 ἀμέλεια 24. 26. 48. 54. 62. 104. 126. 128.
 188. 190. 194. 196. 210. 266. 268. 270.
 454. 468. 494. 508. 520.
 ἀμνημονία 188.
 ἀμνησικακία 264.
 ἀναγέννησις 364.
 ἀνάγνωσις 12.
 ἀναΐδεια 422.
 ἀναισχυντία 88.
 ἀναληγία 74.
 ἀνάληψις 208. 370. 404. 406. 408.
 ἀνάπαυσις 432. 472.

ἀναρχότης 324.
 ἀνάστασις 156. 208. 392. 400. 402. 404.
 406. 416. 438. 444. 446. 450. 520. 544.
 558.
 Ἄνδρέας 350. 448.
 ἀνδρεία 470. 552.
 ἀνελπιστία 50. 194.
 ἀνεξικακία 88. 250.
 ἀνεσις σώματος 298. 300.
 ἀνθρωπαρέσκεια 194. 196. 268. 270. 272.
 276.
 ἀνθρωπάρεσκος 274. 276.
 ἀνθρωπότης 364. 366. 418.
 ἀνισότης 38.
 Ἄννα 436.
 Ἄννας 384. 386. 444.
 ἄνοια 536.
 ἀνόμημα 474.
 ἀνομία 100. 110. 190. 204. 208. 284. 506.
 536.
 ἀνομοιότης 228.
 ἀνταπόδοσις θεία 16. 20. 30. 50. 54. 72.
 82. 124. 198. 250. 274. 278. 492. 520.
 ἀντίδοσις 230.
 ἀντιλογία 194.
 Ἄντιοχεῖς 412.
 ἀντίρρησις 462. 464. 472. 474. 512. 518.
 530.
 Ἄντίχριστος 362. 370.
 Ἄντώνιος 530.
 ἀνυπομονησία 26.
 ἀπάθεια 52. 112. 234. 310. 484.
 ἀπαιδευσία 278.
 ἀπαρέσκεια 540.
 ἀπάτη 190. 460. 514. 528.
 ἀπελπισμὸς 108.
 ἀπιστία 50. 76. 138. 140. 178. 182. 184.
 194. 276. 286. 292. 294. 340. 444.
 ἀπληστία 194.
 ἀπλότης 228.
 ἀπόγνωσις 510.
 ἀπόλαυσις 442.
 ἀπολύτρωσις 148.
 ἀποπληξία 382.
 ἀπροσεξία 92. 454.
 ἀπροσπάθεια 520.
 ἀπώλεια 188. 218. 302. 336. 362. 526.
 ἀργία 26. 248.

ἀργολογία 532.
 Ἄργωβ 358.
 ἀρετὴ 16. 18. 20. 22. 28. 48. 52. 54. 60.
 64. 66. 70. 74. 76. 80. 84. 86. 88. 108.
 116. 130. 140. 152. 188. 190. 194. 200.
 202. 206. 216. 226. 230. 232. 248. 256.
 270. 272. 276. 298. 300. 306. 454. 456.
 458. 468. 476. 478. 488. 490. 492. 494.
 500. 506. 508. 520. 524. 526. 530. 532.
 536. 540
 ἀρετὴ μονομερῆς 88.
 ἀρετὴ πρακτικὴ 498.
 ἄρνησις 50. 380.
 ἄρτος ζωῆς 432.
 ἀσέβεια 476.
 Ἄσιανοὶ 546.
 ἀσιτία 310. 312.
 ἀσπλαγχνία 60. 104. 142.
 ἀστρολογία 360.
 ἀσωτία 194.
 ἀτιμία 32. 34. 36. 58. 74. 76. 78. 206.
 ἀτρεψία 226.
 Αὐγουστος 412.
 αὐταρέσκεια 270.
 αὐτεξούσιον 128. 160.
 αὐτεξουσιότης 202.
 αὐτομεμψία 470.
 ἄφεις 102. 264. 304.
 ἄφεις ἁμαρτιῶν 102.
 ἀφθαρσία 432. 434.
 ἀφοβία 194. 196. 210.
 ἀφομοίωσις 318. 320. 322.
 ἀφροσύνη 24. 104. 312. 314. 326. 338.

B

Βαβυλῶν 34. 60. 262.
 βάπτισμα 110. 122. 124. 126. 128. 130.
 132. 134. 136. 138. 142. 146. 148. 150.
 152. 154. 156. 158. 160. 168. 172. 180.
 182. 184. 298. 302. 306. 348. 402. 404.
 460.
 βάπτισμα μετανοίας 148.
 Βαραβδᾶς 414.
 βασιλεία 50. 76. 244. 342. 428. 434. 458.
 556.
 βασιλεία ἐπουράνιος τῶν πρωτοτόκων
 104.

βασιλεία Θεοῦ 230. 238. 250. 258. 558.
 βασιλεία μέλλουσα 96. 262.
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν 44. 46. 72. 94. 96.
 110. 114. 116. 128. 150. 152. 164. 484.
 486. 498. 558.
 Βασίλειος (ὁ Μέγας) 482.
 βδελυρία 422.
 βεβήλωσις ψυχῆς 60.
 Βηθανία 374. 376. 406. 408.
 Βηθλεὲμ 422. 430. 450.
 βλάβη 90. 276. 278. 300. 308. 534.
 βλασφημία 14. 60. 176. 340. 354. 446.

Γ

Γαβαῶ 232.
 Γαβριήλ 416. 418. 426. 432. 434.
 Γαλάται 124.
 γάμος 418. 432.
 γαστριμαργία 50.
 Γαλιλαία 232. 368. 374. 402. 406.
 Γαμαλιήλ 366.
 γαστριμαργία 540.
 γέεννα 40. 70. 230. 504.
 Γεθσημανῆ 380.
 γενεαλογία 320.
 γέννησις Χριστοῦ 412. 418.
 Γεργεσηνοὶ 354.
 γλυκύτης 240.
 γνῶσις 12. 24. 26. 28. 30. 42. 48. 64. 68. 84.
 92. 98. 194. 204. 216. 226. 230. 236.
 256. 264. 304. 340. 348. 434. 454. 466.
 478. 480. 484. 506. 514.
 γνῶσις ἀληθείας 44. 78. 82.
 γνῶσις ἀληθῆς 36. 60. 62. 212.
 γνῶσις Θεοῦ 130. 232. 490.
 γνῶσις πνευματικῆ 14. 212.
 γνῶσις πραγμάτων 72.
 γνῶσις ψιλῆ 46. 48. 486.
 Γολγοθᾶς 410.

Δ

Δαβὴρ 358.
 Δαβὶδ 14. 136. 214. 282. 300. 370. 424.
 426. 430. 432. 450. 464. 470. 474. 486.
 488. 490. 494. 498. 508. 510. 516. 520.
 522. 526. 534.

δαίμων 20. 466. 468. 472. 484. 500. 502.
 516. 526. 528. 530. 532. 534. 536. 552.
 δάκρυον 480. 500. 538.
 Δαναοὶ 530.
 Δανιήλ 100. 282. 424.
 δειλία 194.
 διάβολος 26. 38. 110. 112.
 διάθεσις 208.
 διάκρισις 310.
 διάκρισις φυσικῆ 232.
 διαλογισμοὶ πονηροὶ 530.
 διαφορὰ 228.
 δικαιολογία 32.
 δικαιοσύνη 20. 30. 42. 58. 62. 70. 88. 118.
 120. 170. 190. 194. 200. 214. 232. 246.
 250. 258. 264. 282. 284. 286. 294. 302.
 308. 310. 318. 326. 328. 330. 336. 420.
 424. 426. 442. 470. 478. 480. 500. 506.
 δικαίωμα, -τα 92.
 δικαίωσις 64.
 διχόνοια 336. 446.
 δοκιμασία 472.
 δολιότης 528.
 δόλος 276. 472.
 δόξα ἀνθρωπίνη 30. 76. 174. 192. 194.
 300.
 δόξα ἀπατηλῆ 350.
 δόξα Θεοῦ 108. 114. 120. 218. 230. 282.
 342. 408. 430. 434. 448. 470. 540. 546.
 550. 554. 556. 558.
 δόξα πατρικῆ 368.
 δουλεία 122. 126. 128. 142. 234. 436.
 δύναμις Θεοῦ 94. 314. 342. 428. 434. 446.
 δύναμις τιμωρητικῆ 374.
 δυστυχία 40.
 δωρεὰ 104. 146. 148. 218.

Ε

Ἔβερ 412.
 ἐγκατάλειψις 456. 458.
 ἐγκράτεια 86. 88. 150. 186. 196. 200. 258.
 264. 278. 308. 482. 486. 500. 502. 524.
 ἐγρήγορις 530.
 εἰδωλολατρία 50. 360.
 εἰκόν: κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν 206.
 480.

εἰρήνη 42. 62. 100. 150. 202. 226. 234. 316.
318. 328. 330. 402. 442. 444. 450. 504.
506. 516. 546. 550.
ἐκδίκησις 176. 250. 252. 516. 518.
Ἐλαμίται 452.
ἐλεγχος 58. 88. 96. 284.
ἐλεημοσύνη 22. 100. 102. 132. 274. 378.
ἔλεος Θεοῦ 70.
ἐλευθερία 46. 48. 56. 122. 124. 126. 128.
134. 146. 150. 160. 234. 436. 486.
ἐλλαμψις θεία 488.
Ἐλλην, -νες 244. 270. 420.
ἐλπίς 14. 22. 52. 54. 66. 72. 74. 78. 136.
138. 146. 166. 178. 202. 224. 230. 260.
286. 326. 478.
ἐλπίς μονολόγιστος 14. 74. 144.
Ἐμμανουήλ 416. 424.
Ἐμμοῦς 404. 406.
ἐμπνευσις 234.
ἐνανθρώπησις 322.
ἐνσάρκωσις 444.
ἐντολή Θεοῦ-Χριστοῦ 62. 76. 106. 122.
124. 126. 128. 134. 136. 148. 150. 158.
166. 170. 172. 174. 220. 252. 258. 306.
442. 474. 494.
130. 132.
ἐντροπή 24.
ἔνωσις 156. 322. 324.
ἔξις 492.
ἔξις γνωστική 234.
ἔξις πρακτική 234.
ἐξομολόγησις 74. 188. 192. 230. 260. 264.
480. 490. 510.
ἐξουδένωσις 68. 86.
ἐξουσία 324. 558.
ἐξουσία πονηρῶν πνευμάτων 234.
ἔπαινος 26. 82. 192. 194. 196. 216. 274.
298. 300. 540.
ἐπαιδία 360.
ἔπαροις 174. 176. 194.
ἐπιβουλή 544.
ἐπίγνωσις 64. 154. 264. 286. 480. 500.
ἐπίγνωσις ἀληθεία 72. 110. 144. 146.
ἐπιθυμητικὸν 472.
ἐπιθυμία 114. 146. 186. 190. 200. 212. 256.
308. 424. 432. 520.
ἐπιθυμία αἰσχροῦ 26.
ἐπιθυμία ἄτοπος 468.

ἐπιθυμία πνευματική 202.
ἐπιθυμία σαρκική 52. 194. 210.
ἐπίκλησις Ἰησοῦ Χριστοῦ 472. 490. 494.
496. 498. 514. 518.
ἐπιμέλεια 188. 508.
ἐπιστήμη 506.
Ἐπιφάνιος 198.
ἐπιφοίτησις 264. 480.
ἐπιφορὰ 26. 58. 60. 70. 74. 78. 82. 84. 250.
284. 286. 290.
ἔρις 194.
ἔρως θεῖος 500. 504. 540.
ἐτερότης 228.
Εὐα 302. 306. 346. 428. 438. 448. 450.
εὐαγγελισμὸς 418. 434.
εὐαρέστησις 34. 188. 260.
εὐγένεια 98.
εὐδαιμονία 100.
εὐδοκία Θεοῦ 58. 62. 342.
εὐελπιστία 500.
εὐεργεσία 96. 188. 190. 198. 220. 340. 374.
εὐλάβεια 34. 276. 278. 338.
εὐποιία 70. 72.
εὐσέβεια 22. 42. 54. 56. 68. 116. 162. 192.
194. 224. 232. 252. 262. 266. 268. 278.
290. 416. 422. 484. 516.
εὐσπλαχνία 360.
εὐτέλεια 174. 488.
εὐτυχία 100.
εὐχαριστία 188. 284.
εὐχή 458. 460. 472. 480. 492. 496. 502. 510.
514. 518. 528. 538.
εὐχή νηπτική 532.
Ἐφεσος 146.
ἔχθρα 450.
ἔχθρα εἰς Θεὸν 470.

Z

Ζακχαῖος 370.
Ζαχαρίας 424.
Ζεβεδαῖος 366.
Ζεὺς-Διὸς 530.
ζῆλος 194. 276. 380. 394. 546. 552.
ζημία 86. 450.
ζωὴ αἰώνιος 68. 114. 248. 306. 520.
ζωὴ κατὰ Θεὸν 186. 200.
ζωὴ μακαρία 226.

ζωῆς ἄρτος 432.
ζωή φθαρτή 428.

Η

ἡδυπάθεια 28. 86. 166. 168. 174. 176. 194.
432.
ἡδύτης νοσητή 488.
Ἡλεί 116.
Ἡλίας 348.
Ἡλιος δικαιοσύνης 420. 424. 524. 538.
ἡδονή 20. 28. 30. 36. 56. 58. 60. 66. 68. 70.
76. 108. 118. 128. 130. 170. 178. 190.
192. 230. 300. 306. 308. 468. 478. 504.
ἡδονή πνευματική 202.
ἡδονή σαρκική 168.
Ἡρα 530.
Ἡρώδης 368. 388. 422. 444.
Ἡσαίας 282. 324. 346. 360. 424. 432. 450.
514.
ἡσυχία 52. 90. 456. 458. 494. 498. 506. 522.
524. 538.
ἡσυχία καρδιακή 464. 476. 494. 504. 508.
ἡσυχία ψυχική 504.
Ἡσύχιος 558.

Θ

Θαδδαῖος 358.
Θάλασσα Ἐρυθρὰ 464.
θάνατος 146.
θαυματουργία 424.
θέλημα ἀνθρώπινον 22. 32. 34. 36. 56. 60.
62. 84. 100. 142. 162. 170. 172. 174.
176. 180. 182. 218. 262. 270. 298. 300.
306. 340. 466.
θέλημα αὐτεξούσιον 82. 126.
θέλημα Θεοῦ 42. 102. 144. 164. 200. 256.
458. 488. 522. 524. 534.
θέλημα σαρκικόν-σαρκὸς 76. 128. 256.
294. 296. 470.
θέλημα φιλήδονον 172.
θεογνωσία 58. 304. 340. 420.
Θεόδουλος 540.
θεολογία μυστική 224.
θεομαχία 550.
θεοσέβεια 266. 268. 290. 500.
Θεοτόκος 428. 432. 438. 446. 540.

Θεόφιλος, χρονογράφος, 412.
Θευδᾶς 366.
θεωρία 514.
θεωρία μυστική 224. 226. 234.
θεωρία πνευματική 466.
θέωσις 226.
θησαυροὶ πνευματικοὶ 480.
θλίψις 18. 20. 22. 40. 48. 54. 84. 86. 106.
108. 112. 140. 158. 252. 254. 450. 502.
510. 554.
θρασύτης 402.
θυμηδεῖα 490.
θυμικόν 466. 470.
θυμὸς 28. 130. 194. 208. 210. 466. 468. 478.
506. 510. 546.
θυσία 136. 196. 200. 334. 388. 436. 440.
442. 450. 556.
θυσία αἰνέσεως 230.
θυσία λογική 138.
θυσία πνευματική 134.
θυσιαστήριον 136.
Θωμᾶς 402. 404. 452. 544.

Ι

Ἰάειρος 356.
Ἰακώβ 44. 424. 476. 516.
Ἰάκωβος 104. 350. 358. 452.
Ἰάκωβος Ζεβεδαίου 394.
ἰδιορρυθμία 196.
Ἰεβούς 330.
Ἰεβουσαῖοι 330.
Ἰεζεκιήλ 282. 424. 438.
Ἰερεμίας 282. 354. 424.
Ἰεριχὼ 370.
Ἰεροσόλυμα 352. 368. 436. 438. 558.
Ἰερουσαλήμ 106. 134. 152. 154. 156. 330.
402. 404. 406. 408. 440. 448. 452. 502.
544. 546. 552. 554.
ἰερωσύνη 318. 334. 442. 444.
Ἰεσσαί 428. 430.
Ἰησοῦς Ναυῆ 232.
Ἰκεσία 494.
Ἰλασμός 136. 284. 304.
Ἰλιον 514.
Ἰλλυρικόν 546.
Ἰνδοὶ 544.
Ἰορδάνης 226. 406.

Ἰουδαία 368. 546.
 Ἰουδαῖοι 110. 132. 134. 136. 206. 232. 244.
 270. 330. 356. 358. 360. 362. 364. 366.
 372. 382. 388. 390. 396. 402. 414. 420.
 422. 424. 444. 446. 542. 544. 546. 552.
 554.
 Ἰούδας (γενάρχης) 318. 328.
 Ἰούδας Ἰακώβου 358. 366.
 Ἰούδας (προδότης) 374. 376. 378. 380.
 382. 404. 446. 470.
 Ἰουῆτος 404.
 ἰσοθεία 502.
 Ἰσραήλ 234. 262. 308. 422. 438. 442. 444.
 448. 464. 470. 480. 502. 510. 516.
 Ἰωάννα 392. 394. 396.
 Ἰωάννης (Βαπτιστής) 98. 148. 348. 348.
 Ἰωάννης (Εὐαγγελιστής) 206. 240. 350.
 352. 354. 360. 362. 364. 370. 374. 376.
 378. 380. 382. 384. 386. 388. 390.
 392. 394. 396. 398. 400. 402. 404. 406.
 410. 414. 546.
 Ἰωβ 102. 118. 164. 300. 312. 482.
 Ἰωνᾶς 318.
 Ἰωσήφ 44. 236.
 Ἰωσήφ (μνηστήρ Θεοτόκου) 322. 436.
 444.

Κ

καθαρισμός 126. 128. 146. 436. 438.
 καθαρότης 50. 454. 468. 500. 534.
 καθαρότης διανοίας 488. 538.
 καθαρότης καρδίας 478. 498. 500. 536.
 Καϊάφας 384. 386. 444.
 Κάϊν 134. 196. 362.
 κακία 14. 20. 26. 28. 30. 34. 38. 42. 48. 50.
 68. 70. 76. 84. 96. 98. 106. 108. 114.
 140. 160. 186. 188. 190. 194. 204. 210.
 212. 214. 224. 230. 232. 246. 250. 270.
 274. 284. 288. 294. 298. 306. 456. 484.
 492. 496. 506. 528. 530. 540.
 κακοβουλία 56.
 κακόννοια 160.
 κακοπάθεια 78. 82. 186. 196. 298. 300.
 κακοπιστία 46. 108. 180. 292. 338. 340.
 κακοπραγία 132.
 κακουργία 336.
 κακουχία 78.

Καπερναούμ 352.
 καπηλεία 374.
 κατάκρισις 316. 474.
 καταλαλιά 276. 476.
 κατάνυξις 14. 202. 500. 506.
 κατάρα 80. 438. 496.
 καταφρόνησις 468.
 καύχησις 82.
 κενοδοξία 28. 32. 36. 50. 60. 66. 68. 70. 74.
 142. 144. 172. 174. 194. 196. 254. 300.
 306. 350. 464. 478. 504. 512. 528. 540.
 κένωσις 266.
 κήρυγμα 122. 124. 316. 406. 418. 438.
 Κηφᾶς 350. 404. 450.
 κίνδυνος 158. 188. 196. 416.
 Κλεώπας 400. 404. 448.
 Κλήμης 412.
 κλοπή 198.
 κολακεία 276.
 Κορνήλιος 120.
 κρίματα Θεοῦ 82. 282.
 κρίσις Θεοῦ 280. 282.
 κρίσις (μέλλουσα) 30. 182.
 Κωνσταντῖνος (Μέγας) 198.

Λ

Λάζαρος 374. 512.
 λατρεία λογική 200.
 Λεβαῖος 358.
 Λευὶ 318. 442.
 λήθη 22. 24. 70. 190. 210. 214. 216. 218.
 294. 468. 494. 496. 502. 508. 534.
 Λογγῖνος 542. 544. 546. 548. 550. 552.
 554. 556. 558.
 λογισμός, -οὶ 34. 38. 78. 82. 86. 90. 108.
 236. 130. 138. 142. 160. 164. 172. 174.
 204. 256. 286. 288. 456. 488. 490. 496.
 498. 500. 504. 514. 512. 516. 522. 528.
 530. 532.
 λογισμός αἰσχροῦς 60. 72. 530.
 λογισμοὶ ἄλογοι 510.
 λογισοὶ ἀσεβεῖς 504.
 λογισμοὶ γνωστικοὶ 510.
 λογισμὸς δαιμονιώδης 468. 474. 504. 532.
 λογισμὸς ἐμπαθῆς 460. 522.
 λογισμὸς ἐπιθυμητικὸς 174.
 λογισμὸς εὐσεβῆς 218.

λογισμοὶ πονηροὶ 38. 62. 86. 90. 138. 144.
164. 166. 172. 176. 178. 194. 458. 476.
488. 492. 494. 512. 530. 534.
λογισμὸς πορνείας 142.
λογισμὸς πορνικὸς 190.
λογισμὸς πρωτότοκος 138.
λογισμὸς ρυπαρὸς 520.
λογισμὸς σαρκικὸς 310.
λοιδορία 206. 476.
Λουκᾶς 348. 350. 352. 354. 356. 358. 362.
368. 370. 372. 374. 376. 378. 380. 382.
384. 386. 390. 392. 396. 398. 400. 402.
406. 408. 436. 440.
λουτρὸν παλιγγενεσίας 50. 134. 154. 170.
λύπη 74. 78. 82. 192. 194. 416. 510. 554.
λύπη κατὰ Θεὸν 88.
λύτρωσις 290. 442.
Λὼτ 332.

M

Μαγδαληνὴ 394. 396. 402.
μακαρισμὸς 350. 352. 358. 380.
μακροθυμία 36. 150. 272.
Μαμβρῆ δρυὶς 340.
μάννα 308.
Μαρία (Θεοτόκος) 318. 322. 342. 436. 438.
444.
Μαρία Ἰακώβου 394. 396. 398. 400.
Μαρία Μαγδαληνὴ 402.
Μαριάμ (Θεοτόκος) 322. 412.
Μάρκος 346. 352. 354. 356. 358. 366. 370.
372. 374. 376. 380. 382. 386. 390. 392.
396. 398. 400. 402. 414.
ματαιότης 192.
Ματθαῖος 348. 350. 352. 354. 356. 358.
366. 370. 372. 374. 376. 378. 380. 382.
384. 386. 390. 392. 394. 396. 398. 400.
406. 416.
Ματθίας 404.
μεγαλοπρέπεια 470.
μεγαλωσύνη 312.
μεθοδεία διαδόλου 38. 472.
Μελχισεδὲκ 316. 318. 320. 322. 324. 326.
328. 330. 332. 334. 336. 340.
Μενέλαος 514.
μέριμνα 186. 196. 242. 258.
μέριμνα βιωτικὴ 254.

μέριμνα κοσμικὴ 260.
μεταμόρφωσις 230. 356.
μετάνοια 22. 26. 36. 46. 56. 64. 70. 94. 98.
100. 104. 106. 108. 110. 112. 114. 116.
118. 120. 132. 148. 196. 212. 250. 282.
284. 286. 302. 354. 504. 538.
μετεωρισμὸς 168.
Μῆδοι 452.
μιασμὸς 190.
μικρόνοια 278.
μισαρχία 548.
μῖσος 80. 100. 144. 194. 420. 422.
Μιχαίας 432.
μνήμη θανάτου 500.
μνήμη Θεοῦ 68. 216. 492.
μνήμη Θεοῦ ἀδιάλειπτος 198.
μνησικακία 512.
μοιχεία 114. 530.
μολυσμὸς 74. 122. 126.
μῦρον 374.
μυστήριον 116. 134. 230. 242. 322. 334.
338. 360. 418. 428. 434. 454. 466. 476.
494. 546. 548.
μυστήρια ἀπόκρυφα 240.
μωρία 266. 278. 326. 446.
Μωϋσῆς - Μωσῆς 228. 230. 320. 366. 412.
422. 424. 436. 454. 476. 510.

N

Νάβαλ 16.
Ναβατιανοὶ 108.
Ναζαρέτ 352.
νεῖκος 276.
νηπιότης πνευματικὴ 230.
νηστεία 130. 196. 210. 246. 274. 308. 310.
312. 460. 500.
νῆψις 220. 454. 456. 458. 460. 470. 472.
476. 478. 490. 492. 494. 496. 498. 504.
506. 508. 510. 518. 524. 526. 534.
νῆψις νοὸς 540.
νηφαλιότης 458. 532.
Νικόδημος 364.
Νινευῖται 116.
νοήματα ἐμπαθῆ 454. 484.
νομοθεσία 124.
νόμος δικαιοσύνης 302.
νόμος ἐλευθερίας 16. 48. 94.

νόμος Κυρίου 16.
 νόμος Θεοῦ 18. 470. 488. 524.
 νόμος Μωσαϊκός 304. 318. 422. 424. 436.
 438.
 νόμος πνευματικῶς 12. 26. 92. 254. 264.
 278.
 νόμος τῆς ἁμαρτίας 126. 134. 142. 186.
 νόμος τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου
 142.
 νόμος τοῦ νοῦς 132. 186.
 νόμος τοῦ πνεύματος 126. 134. 142.
 νόμος Χριστοῦ 292. 294.
 νουθεσία 88. 188. 302.
 Νῶε 428.

Ξ

Ξεντεία 246.
 Ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν
 180. 302.

Ο

ὀδύνη 26. 32. 60. 62. 70. 416.
 οἴησις 26. 60. 82. 118. 174. 176. 178. 194.
 246. 260. 262. 284.
 οἰκονομία 50. 58. 182. 244. 258. 316. 320.
 338. 430. 552.
 ὀλιγοπιστία 134. 146. 164. 172. 200. 256.
 ὀλιγοποσία 200. 212. 260.
 ὀλιγοσιτία 212.
 ὀλιγωρία 382.
 ὁμοίωσις 318.
 ὁμολογία 340.
 ὄνειδισμὸς 78. 206. 298.
 ὄνειδος 282.
 ὄρασις εἰρήνης 330.
 ὄργη 28. 78. 114. 186. 194. 204. 208. 282.
 290. 302. 310. 462. 478. 498. 500.
 ὄργη μέλλουσα 32. 98.
 ὄρκος 548.
 Ὁρος τῶν Ἐλαιῶν 376. 380.
 οὐσία θεία 354. 360.
 ὀφθαλμοδουλεία 274. 276.

Π

πάθημα 208. 212. 292.

πάθος 34. 36. 40. 58. 60. 62. 66. 76. 82.
 110. 112. 118. 128. 166. 174. 186. 188.
 192. 196. 204. 206. 210. 214. 224. 230.
 236. 272. 276. 298. 354. 368. 374. 382.
 388. 448. 460. 478. 502. 506. 514. 532.
 πάθος ἀτιμίας 206.
 πάθη σαρκικά 186.
 παιδαγωγία 500.
 παιδεία 312.
 παλιγγενεσία 50. 134.
 πανουργία 38. 272. 276. 278. 300. 338.
 472.
 παράβασις 36. 114. 116. 170. 172. 178.
 180. 182. 206. 416.
 παράδεισος 392. 428.
 παράδοσις ἀποστολική 316.
 παραίτησις 188.
 παράκλησις 62. 66.
 παρακοή 78. 438. 450.
 παρανομία 250.
 Παρασκευή 388.
 παρθενία 194. 200. 202. 426. 428. 430. 434.
 438.
 Παρθένος 416. 418. 426. 430. 432. 434.
 Πάρθοι 452.
 παρηγορία 192. 432. 468. 506. 516.
 Πάσχα 376. 378.
 Παῦλος 72. 84. 110. 114. 120. 124. 132.
 136. 138. 144. 148. 150. 156. 160. 236.
 256. 296. 316. 318. 320. 324. 326. 328.
 330. 332. 340. 362. 404. 424. 516. 530.
 546.
 πειθανολογία 336.
 πειρασμὸς 12. 26. 38. 42. 64. 78. 80. 84.
 136. 140. 166. 264. 288. 290. 292. 294.
 296. 350. 370. 458. 478. 480. 486.
 πένθος 268. 500. 554.
 πεποίθησις 214. 246.
 περιτομή 110. 426.
 περιτομή καρδίας 134. 486.
 Πέτρος 14. 84. 120. 146. 258. 296. 336.
 350. 352. 380. 382. 384. 386. 388. 394.
 396. 398. 402. 404. 424. 446. 448. 452.
 470.
 πικρία 208. 210.
 Πιλάτος 106. 388. 390. 414. 540. 544. 546.
 548. 550. 552.
 πίστις 12. 16. 20. 28. 30. 34. 50. 62. 64.

68.74. 84. 94. 98. 108. 120. 124. 126.
 136. 144. 150. 154. 158. 160. 166. 174.
 178. 182. 184. 202. 212. 214. 224. 258.
 260. 264. 266. 284. 320. 328. 332. 336.
 340. 356. 400. 424. 444. 446. 478. 480.
 πίστις ἐλπίδος 144.
 πίστις ἐξ ἀκοῆς 144.
 πιστολογία 36.
 πλάνη 52. 260. 298. 508.
 πλεονεξία 14. 20. 38. 50. 82. 104. 142. 194.
 260. 300. 544.
 πλημμέλεια 20. 36. 74. 102. 188.
 πλημμέλημα 188. 250. 310.
 πλησμονή 310.
 πλούσιος 102.
 πλοῦτος 98. 102. 312.
 πόθος 70. 140. 198. 208. 218. 420. 540.
 πόθος θεῖος 238.
 πολυλογία 50. 476.
 πολύνοια 166. 178. 512.
 πονηρία 18. 72. 98. 100. 164. 176. 214.
 232. 286. 464. 490. 494. 496. 502. 518.
 πόνος 88.
 πορνεία 50. 200. 512. 530. 540.
 πράξις 472. 474.
 πράτης 62. 150. 202. 252.
 προαίρεσις 56. 124. 126. 130. 216. 218.
 220. 238. 466. 522. 528.
 προαίρεσις αὐτεξούσιος 130.
 προδοσία 376. 378. 382.
 προθυμία 214. 308. 502. 504.
 προκοπή 108. 110. 192.
 πρόνοια 194. 556.
 προπέτεια 380.
 προσβολή 34. 130. 138. 140. 142. 152. 170.
 178. 182. 298. 300. 460. 472. 474. 488.
 502. 512. 526. 528.
 προσβολή δαιμονιώδης 474.
 προσβολή μονολόγιστος 168.
 προσβολή τοῦ Σατανᾶ 164.
 προσεχία 214. 216.
 προσευχή 12. 14. 22. 26. 44. 48. 52. 54. 62.
 64. 72. 76. 78. 86. 90. 112. 130. 132.
 136. 212. 216. 250. 254. 256. 258. 260.
 262. 266. 274. 278. 310. 312. 408. 420.
 480. 484. 538.
 προσευχή καθαρὰ 44. 78. 192. 260.
 προσκύνησις 208.

προσοχή 168. 456. 458. 462. 466. 468. 472.
 492. 494. 496. 498. 502. 518.
 προφητεία 148. 292. 318. 348. 384. 422.
 432.
 προσωποληψία 276.
 πρωτόνοια 178. 182.
 πρωτότοκος τῶν νεκρῶν 208.

Ρ

ῥαθυμία 188. 190. 192. 194. 198. 210. 214.
 216. 218. 294. 446. 468.
 ῥεμβασμὸς 62.
 Ρωμαῖοι 544. 546.

Σ

Σαλήμ 318. 330.
 Σαλώμη 392. 394. 396.
 Σαμάρεια 358.
 Σαμαρεῖται 358. 360.
 Σαμψῶν 116. 470.
 Σανδράλης 556.
 σάρκωσις 334. 364. 436.
 Σάρρα 326.
 Σέλγη 330.
 Σεμεῖ 282.
 Σιλωὰμ 106.
 Σιλωὰμ 284.
 Σίμων ὁ Καναναῖος 358.
 Σίμων ὁ Κυρηναῖος 388. 410.
 Σίμων (Πέτρος) 374.
 Σιών 156. 402. 404. 450. 452.
 σκληροκαρδία 524.
 σκοπὸς θεῖος 20.
 Σοδομίται 116.
 Σολομῶν 470.
 σοφία Θεοῦ 86. 88. 94. 202. 278. 314. 324.
 440. 446. 450. 466. 470. 506.
 σοφία κοσμική 166. 264. 266. 268.
 Σοφονίας 440. 450.
 σπουδή 556.
 σταυρὸς 16. 50. 78. 106. 128. 130. 192. 196.
 206. 208. 226. 240. 242. 248. 266. 304.
 358. 362. 368. 388. 390. 392. 410. 414.
 416. 438. 444. 446. 448. 450. 488. 542.
 544. 550. 554. 558.
 σταύρωσις 208. 412.

στενοχωρία 66. 158.
 Στέφανος 84. 548.
 συγγνώμη 270. 272. 278.
 συγκατάθεσις 474. 476.
 σύγχυσις 502.
 συγχώρησις 304.
 συκοφαντία 544.
 σύλληψις 420.
 Συμεών 436. 440. 442. 444.
 συμπάθεια 12. 64. 104. 180. 272.
 συμφορά 56. 280. 286. 542. 554.
 συνδυασμός 140. 474.
 συνέργεια 214.
 σύνεσις 202. 504.
 σύνεσις κοσμική 182,
 συντέλεια 94. 370. 376.
 σώμα Κυριακόν 322.
 σωτηρία 64. 108. 144. 186. 188. 190. 192.
 196. 198. 216. 226. 230. 234. 256. 282.
 292. 442. 444. 482. 502.
 σωφροσύνη 26. 202.

T

ταλαιπωρία 104.
 ταπεινολογεῖν 276.
 ταπεινότης 326. 364.
 ταπεινοφροσύνη 12. 32. 64. 86. 100. 118.
 120. 174. 202. 248. 254. 256. 266. 284.
 312. 380. 470. 480. 482. 488.
 ταπείνωσις 32. 62. 188. 192. 204. 206. 208.
 210. 268. 280. 458. 460. 462. 464. 466.
 470. 476. 480. 482. 484. 486. 488. 494.
 500. 502. 504. 514. 522. 524. 528. 534.
 536.
 ταραχή 50.
 τεκνογονία 416.
 τελειότης 16. 108. 116. 120. 124. 182. 240.
 246. 482.
 τήρησις νοῦς 486. 494. 500. 520. 524. 538.
 τιμή 192. 194. 208. 222.
 Τιμόθεος 120. 460.
 Τιμόθεος, χρονογράφος, 412.
 τιμωρία 86. 390. 414.
 τρυφή 142.
 τύφος 350. 530.

Υ

ὑβρις 206.
 υἱοθεσία 46. 50. 434. 486.

ὑπακοή 46. 96. 442. 452.
 ὑπερηφανία 12. 24. 86. 142. 194. 204. 208.
 340. 350. 478. 480. 482. 484. 512. 540.
 ὑπόκρισις 24. 36. 50. 60. 98. 186. 194. 276.
 ὑπομονή 14. 42. 56. 64. 70. 74. 92. 106.
 116. 132. 136. 176. 178. 252. 264. 268.
 290. 302. 306. 434. 480.
 ὑπόστασις 156. 318.
 ὑποταγή 76. 80.
 ὑψηλοκάρδιος 482.
 ὑψηλοφροσύνη 280.
 ὕψωσις ἐρωτική 540.

Φ

φανερολογία 178.
 φανητισμός 528.
 φαντασία 460. 462. 474. 490. 492. 496.
 498. 502. 512. 514. 532.
 φαντασία δαιμονία 462. 472. 518.
 Φαραὼ 482. 510.
 Φαρισαῖοι 348. 368. 374. 444.
 φθόνος 194. 276. 328. 362. 368. 500.
 φθορά 426. 430. 432. 434. 548.
 φιλαδελφία 264.
 φιλανθρωπία 198. 206. 218. 478.
 φιλαργυρία 28. 50. 60. 70. 194. 350. 376.
 478. 502. 512.
 φιλαυτία 512. 540.
 φιληδονία 24. 50. 62. 90. 172. 182. 300.
 φίλημα 382.
 φίλια 100.
 φιλοθεΐα 62. 130.
 φιλοκερδία 374.
 φιλονεικία 14. 50. 88. 194.
 φιλοπονία 58. 140. 264.
 φιλοπρωτεία 380.
 φιλοσοφία 232. 248. 262. 500. 508.
 φιλοσοφία πρακτική 520.
 φιλοχρηματία 50. 300.
 φόβος 36. 206. 212. 328. 396. 402. 456.
 498. 504. 544.
 φόβος γεέννης 70. 230.
 φόβος Θεοῦ 70. 74. 80. 82. 84. 88. 202.
 310.
 φόνος 28. 114. 362. 422. 478. 548.
 φρόνημα 56. 70. 248. 316. 340. 472.
 φρόνημα σαρκικόν 192. 194. 312. 476.

504. 536.
 φρόνημα ταπεινόν 488.
 φρόνησις 24. 36. 470. 502. 514. 536.
 φροντίς 62.
 φροντίς κοσμική 256.
 φυλακή νοός 488. 496. 498. 500. 520. 538.
 φῶς θεϊκόν 218. 242. 244. 404. 528.
 φῶς θεότητος 490.

X

Χαλδαῖοι 234. 340.
 χαμενία 500.
 χαρὰ 62. 82. 140. 150. 196. 244. 254. 416.
 420. 434. 468. 486. 508. 510.
 χάρισμα θεῖον 12. 190. 196. 264. 480.
 χάρισμα πνευματικόν 274.

χαύνωσις 196.
 χείμαρρος τῶν Κέδρων 380. 382.
 χεῖματα 30. 100. 102. 104. 106. 260. 540.
 552 554.
 χρηστότης 150. 202.
 χρίσμα 442.
 Χριστιανός 242. 246.

Ψ

ψευδοδιδάσκαλος 336.
 ψεῦδος 18. 112. 114. 276. 338. 362. 502.
 544.

Ω

ὠφέλεια 220. 278.
 ὠφέλεια πνευματική 188.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	12-559
Α'. ΜΑΡΚΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΕΡΗΜΙΤΟΥ	12- 559
1. ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ	12
2. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΙΟΜΕΝΩΝ ΕΞ ΕΡΓΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥΣΘΑΙ	46
3. ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ	94
4. ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟΡΟΥΝΤΑΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ	122
5. ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΝ, ΝΟΥΘΕΣΙΑΙ ΨΥΧΩΦΕΛΕΙΣ	186
6. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΡΟΣ ΜΑΡΚΟΝ ΑΣΚΗΤΗΝ	218
7. ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΝΗΠΤΙΚΑ (1 - 27)	224
8. ΑΝΤΙΒΟΛΗ ΠΡΟΣ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟΝ	248
9. ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ ΝΟΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΑΥΤΟΥ ΨΥΧΗΝ	298
10. ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ	308
11. ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΛΧΙΣΕΔΕΚ	316
Β'. ΗΣΥΧΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ	346-559
1. ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΑΠΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΛΥΣΕΩΝ	346
2. ΛΟΓΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΙΝ	412
3. ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΩΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ	414
4. ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ	416
5. ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΜΑΡΙΑΝ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ	416
6. ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ	426
7. ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ	436
8. ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΘΩΜΑΝ ΕΓΚΩΜΙΟΥ	448
9. ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΑΚΩΒΟΝ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ	450
10. ΠΡΟΣ ΘΕΟΔΟΥΛΟΝ ΛΟΓΟΣ ΨΥΧΩΦΕΛΗΣ ΠΕΡΙ ΝΗ- ΨΕΩΣ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΩΔΗΣ, ΤΑ ΛΕΓΟΜΕΝΑ ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΥΚΤΙΚΑ (ΕΚΑΤΟΝΤΑΔΕΣ Α-Β)	454
11. ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΛΟΓΓΙΝΟΥ ΤΟΥ ΕΚΑΤΟΝΤΑΡΧΟΥ	542
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	561

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Μενελάου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Όφσετ: GRAFO – Τηλ. 281 188. Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Λαχανᾶ 17, Τηλ. 839 414 – Θεσ/νίκη

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Μενελάου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880 – (Οικίας 696 653)